

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ תחת רישיון [Creative Commons-CC-2.5](#)

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ול ר' שגיב מחפוד שליט"א
ול- J. Alan Groves Center - תחת תנאי רישיון CC-2.5

חק לישראל - בראשית

• [הקדמות](#) • [פרשת בראשית](#) • [פרשת נח](#) • [פרשת לך לך](#) • [פרשת וירא](#) • [פרשת חיי שרה](#) • [פרשת תולדות](#) • [פרשת ויצא](#) • [פרשת וישלח](#) • [פרשת וישב](#) • [פרשת מקץ](#) • [פרשת ויגש](#) • [פרשת ויחי](#)

הקדמות

הקדמת מהרח"ן

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים תפלה לאומרה קודם לימוד משנה תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה נוסחי דווקני יסוד מלכות כתובים

הקדמת החיד"א

מעשה רוקח

פרשת בראשית

בראשית יום ראשון ...

נביאים - ישעיה - פרק מב כתובים - משלי - פרק א משנה ברכות פרק א גמרא ברכות דף י"ב ע"ב זוהר הקדמה דף ד ע"ב הלכה פסוקה מוסר

בראשית יום שני ...

נביאים - ישעיה - פרק מב כתובים - משלי - פרק א משנה שבת פרק א גמרא שבת דף י"ג ע"א זוהר הקדמה דף י ע"א הלכה פסוקה מוסר

בראשית יום שלישי ...

נביאים - ישעיה - פרק מב כתובים - משלי - פרק א משנה יבמות פרק א גמרא יבמות דף ט"ז ע"א זוהר הקדמה דף י"א ע"א הלכה פסוקה מוסר

בראשית יום רביעי ...

נביאים - ישעיה - פרק מב כתובים - משלי - פרק א משנה בבא קמא פרק א גמרא ב"ק דף ט"ז ע"ב זוהר בראשית מ"ז ע"א הלכה פסוקה מוסר

בראשית יום חמישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מג](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה זבחים פרק א](#) [גמרא זבחים דף ד' ע"א](#) [זוהר הקדמה](#)
[דף י"ג ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[בראשית ליל שישי ...](#)

[בראשית יום שישי ...](#)

[הפטרת בראשית - ישעיה מב](#) [משנה מקואות פרק א](#) [גמרא נדה דף ז' ע"ב](#) [זוהר הקדמה דף יד ע"ב](#) [הלכה](#)
[פסוקה](#) [מוסר](#)

[פרשת נח](#)

[נח יום ראשון ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נב](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה ברכות פרק ב](#) [גמרא ברכות דף י"ד ע"א](#) [זוהר נח דף](#)
[נ"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[נח יום שני ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נג](#) [כתובים - משלי - פרק א](#) [משנה שבת פרק ב](#) [גמרא שבת דף כ"ח ע"ב](#) [זוהר נח דף](#)
[ס"א ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[נח יום שלישי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נד](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה יבמות פרק ב](#) [גמרא יבמות דף כ"א ע"א](#) [זוהר נח דף](#)
[ס"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[נח יום רביעי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נה](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה בבא קמא פרק ב](#) [גמרא בבא קמא דף י"ז ע"ב](#) [זוהר](#)
[נח דף ס"ח ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[נח יום חמישי ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק נז](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה זבחים פרק ב](#) [גמרא זבחים דף י"ט ע"ב](#) [זוהר נח דף](#)
[ע"א ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[נח ליל שישי ...](#)

[נח יום שישי ...](#)

[הפטרת נח - ישעיה נד](#) [משנה מקואות פרק ב](#) [גמרא נדה דף ח' ע"ב](#) [זוהר בראשית דף ל"ב ע"א](#) [הלכה](#)
[פסוקה](#) [מוסר](#)

[פרשת לך לך](#)

[לך לך יום ראשון ...](#)

[נביאים - ישעיה - פרק מ](#) [כתובים - משלי - פרק ב](#) [משנה ברכות פרק ג](#) [גמרא ברכות דף י"ח ע"א](#) [זוהר לך דף](#)
[ע"ו ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום שני ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה שבת פרק ג](#) [גמרא שבת דף מ"א ע"א](#) [זוהר לך דף ע"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום שלישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה יבמות פרק ג](#) [גמרא יבמות דף ל' ע"א](#) [זוהר לך דף פ"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום רביעי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה בבא קמא פרק ג](#) [גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א](#) [זוהר לך דף פ"ג ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך יום חמישי ...

[נביאים - ישעיה - פרק מא](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה זבחים פרק ג](#) [גמרא זבחים דף ל"ב ע"א](#) [זוהר לך דף פ"ה ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

לך לך ליל שישי ...

לך לך יום שישי ...

[הפטרת לך לך - ישעיה מ](#) [משנה מקואות פרק ג](#) [גמרא נדה דף ט' ע"ב](#) [זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

פרשת וירא

וירא יום ראשון ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה ברכות פרק ד](#) [גמרא ברכות דף כ"ה ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"ב ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום שני ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה שבת פרק ד](#) [גמרא שבת דף מ"ט ע"א](#) [זוהר וירא דף ק"ד ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום שלישי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ג](#) [משנה יבמות פרק ד](#) [גמרא יבמות דף ט"ל ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום רביעי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ד](#) [משנה בבא קמא פרק ד](#) [גמרא בבא קמא דף ל"ח ע"א](#) [זוהר וירא דף ק"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא יום חמישי ...

[נביאים - מלכים ב - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ד](#) [משנה זבחים פרק ד](#) [גמרא זבחים דף נ"ד ע"ב](#) [זוהר וירא דף ק"כ ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

וירא ליל שישי ... וירא יום שישי ...

הפטרת וירא - מלכים ב ד משנה מקואות פרק ד גמרא נדה דף י"ב ע"א זוהר בראשית דף מ"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

פרשת חיי שרה

חיי שרה יום ראשון ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה ברכות פרק ה גמרא ברכות דף ל"ד ע"ב זוהר חיי שרה דף קכ"ט ע"א הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום שני ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה שבת פרק ה גמרא שבת דף נ"ד ע"ב זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום שלישי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ד משנה יבמות פרק ה גמרא יבמות דף ס' ע"ב זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום רביעי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה בבא קמא פרק ה גמרא בבא קמא דף נ' ע"א זוהר חיי שרה דף קל"א ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה יום חמישי ...

נביאים - מלכים א - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה זבחים פרק ה גמרא זבחים דף נ"ז ע"א זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ב הלכה פסוקה מוסר

חיי שרה ליל שישי ...

חיי שרה יום שישי ...

הפטרת חיי שרה - מלכים א א משנה מקואות פרק ה גמרא נדה דף י"ג ע"ב זוהר בראשית דף מ"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

פרשת תולדות

תולדות יום ראשון ...

נביאים - מלאכי - פרק א כתובים - משלי - פרק ה משנה ברכות פרק ו גמרא ברכות דף ל"ה ע"א זוהר תולדות דף קל"ד ע"א הלכה פסוקה מוסר

תולדות יום שני ...

[נביאים - מלאכי - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ה](#) [משנה שבת פרק ו](#) [גמרא שבת דף ל"ב ע"א](#) [זוהר תולדות דף קל"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

תולדות יום שלישי ...

[נביאים - מלאכי - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה יבמות פרק ו](#) [גמרא יבמות דף ס"ב ע"ב](#) [זוהר תולדות דף קמ"א ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

תולדות יום רביעי ...

[נביאים - מלאכי - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה בבא קמא פרק ו](#) [גמרא בבא קמא דף ס"ו ע"א](#) [זוהר תולדות דף קמ"ב ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

תולדות יום חמישי ...

[נביאים - מלאכי - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה זבחים פרק ו](#) [גמרא זבחים דף ס"ד ע"ב](#) [זוהר תולדות דף קמ"ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

תולדות ליל שישי ...

תולדות יום שישי ...

[הפטרת תולדות - מלאכי א](#) [משנה מקואות פרק ו](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"ב](#) [זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

פרשת ויצא

ויצא יום ראשון ...

[נביאים - הושע - פרק יא](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה ברכות פרק ז](#) [גמרא ברכות דף מ"ט ע"ב](#) [זוהר ויצא דף ק"נ ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויצא יום שני ...

[נביאים - הושע - פרק יב](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה שבת פרק ז](#) [גמרא שבת דף ס"ט ע"ב](#) [זוהר ויצא דף קנ"ג ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויצא יום שלישי ...

[נביאים - הושע - פרק יב](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה יבמות פרק ז](#) [גמרא יבמות דף ס"ג ע"ב](#) [זוהר ויצא דף קנ"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויצא יום רביעי ...

[נביאים - הושע - פרק יב](#) [כתובים - משלי - פרק ו](#) [משנה בבא קמא פרק ז](#) [גמרא בבא קמא דף פ' ע"א](#) [זוהר ויצא דף קס"ג ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויצא יום חמישי ...

[נביאים - הושע - פרק יג](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה זבחים פרק ז](#) [גמרא זבחים דף ס"א ע"ב](#) [זוהר ויצא דף קס"ה ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויצא ליל שישי ...

ויצא יום שישי ...

[הפטרת ויצא כמנהג הספרדים - הושע יא](#) [הפטרת ויצא כמנהג האשכנזים - הושע יב](#) [משנה מקואות פרק ז](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"ב](#) [זוהר מקיץ דף קצ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

פרשת וישלח

וישלח יום ראשון ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה ברכות פרק ח](#) [גמרא ברכות דף נ"ג ע"א](#) [זוהר וישלח דף קס"ה ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום שני ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה שבת פרק ח](#) [גמרא שבת דף קי"ח ע"ב](#) [זוהר וישלח דף קס"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום שלישי ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה יבמות פרק ח](#) [גמרא יבמות דף ו' ע"א](#) [זוהר וישלח דף קס"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום רביעי ...

[נביאים - עובדיה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ז](#) [משנה בבא קמא פרק ח](#) [גמרא בבא קמא דף צ"ב ע"א](#) [זוהר וישלח דף קע"א ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח יום חמישי ...

[נביאים - יונה - פרק א](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה זבחים פרק ח](#) [גמרא זבחים דף פ"ח ע"א](#) [זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישלח ליל שישי ...

וישלח יום שישי ...

[הפטרת וישלח - עובדיה א](#) [משנה מקואות פרק ח](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"ב](#) [זוהר בשלה דף מ"ז ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

פרשת וישב

וישב יום ראשון ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה ברכות פרק ט](#) [גמרא ברכות דף נ"ד ע"א](#) [זוהר וישב דף קע"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישב יום שני ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה שבת פרק ט](#) [גמרא שבת דף פ"ט ע"ב](#) [זוהר וישב דף קפ"ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

וישב יום שלישי ...

[נביאים - עמוס - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה יבמות פרק ט](#) [גמרא יבמות דף כ"א ע"א](#) [זוהר וישב דף קפ"ו ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב יום רביעי ...](#)

[נביאים - עמוס - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה בבא קמא פרק ט](#) [גמרא בבא קמא דף צ"ד ע"ב](#) [זוהר וישב דף קפ"ט ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב יום חמישי ...](#)

[נביאים - עמוס - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה זבחים פרק ט](#) [גמרא זבחים דף פ"ה ע"ב](#) [זוהר וישב דף קצ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[וישב ליל שישי ...](#)

[וישב יום שישי ...](#)

[הפטרת וישב - עמוס ב](#) [משנה מקואות פרק ט](#) [גמרא נדה דף י"ג ע"א](#) [זוהר בשלח דף מ"ז ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[פרשת מקץ](#)

[מקץ יום ראשון ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ח](#) [משנה פאה פרק א](#) [גמרא ברכות דף ה' ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ד ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום שני ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה שבת פרק י](#) [גמרא שבת דף צ"ה ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ו ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום שלישי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ג](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה יבמות פרק י](#) [גמרא יבמות דף מ"ז ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ח ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום רביעי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה בבא קמא פרק י](#) [גמרא בבא קמא דף קי"ט ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ יום חמישי ...](#)

[נביאים - מלכים א - פרק ד](#) [כתובים - משלי - פרק ט](#) [משנה זבחים פרק י](#) [גמרא זבחים דף פ"ח ע"א](#) [זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

[מקץ ליל שישי ...](#)

[מקץ יום שישי ...](#)

[הפטרת מקץ - מלכים א ג](#) [משנה מקואות פרק י](#) [גמרא נדה דף י"ד ע"א](#) [זוהר בשלח דף מ"ז ע"ב](#) [הלכה פסוקה](#) [מוסר](#)

פרשת ויגש

ויגש יום ראשון ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה פאה פרק ב גמרא ברכות דף ד' ע"א זוהר ויגש דף ר"ו ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום שני ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה שבת פרק יא גמרא שבת דף ק"ג ע"ב זוהר ויגש דף ר"ז ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום שלישי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לז כתובים - משלי - פרק י משנה יבמות פרק יא גמרא יבמות דף ס"ג ע"א זוהר ויגש דף ר"ח ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום רביעי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לח כתובים - משלי - פרק י משנה בבא מציעא פרק א גמרא בבא מציעא דף כ"ט ע"ב זוהר ויגש דף ר"ח ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש יום חמישי ...

נביאים - יחזקאל - פרק לח כתובים - משלי - פרק י משנה זבחים פרק יא גמרא זבחים דף קט"ו ע"ב זוהר ויגש דף ר"א ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויגש ליל שישי ...

ויגש יום שישי ...

הפטרת ויגש - יחזקאל לז משנה פרה פרק א גמרא נדה דף י"ד ע"ב זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב הלכה פסוקה מוסר

פרשת ויחי

ויחי יום ראשון ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק י משנה פאה פרק ג גמרא ברכות דף ו' ע"א זוהר ויחי דף רט"ז ע"ב הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום שני ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק יא משנה שבת פרק יב גמרא שבת דף ק"ה ע"א זוהר ויחי דף רכ"ד ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום שלישי ...

נביאים - מלכים א - פרק ב כתובים - משלי - פרק יא משנה יבמות פרק יב גמרא יבמות דף ק"ה ע"א זוהר ויחי דף רכ"ט ע"א הלכה פסוקה מוסר

ויחי יום רביעי ...

[נביאים - מלכים א - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק יא](#) [משנה בבא מציעא פרק ב](#) [גמרא בבא מציעא דף ל"ג ע"א](#) [זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויחי יום חמישי ...

[נביאים - מלכים א - פרק ב](#) [כתובים - משלי - פרק יא](#) [משנה זבחים פרק יב](#) [גמרא זבחים דף קי"ח ע"א](#) [זוהר ויחי דף רמ"ב ע"א](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

ויחי ליל שישי ...

ויחי יום שישי ...

[הפטרת ויחי - מלכים א ב](#) [משנה פרה פרק ב](#) [גמרא נדה דף ט"ו ע"א](#) [זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב](#) [הלכה פסוקה מוסר](#)

הקדמות

מהרח"ו

הקדמת

זה לשון הרב המקובל הגדול מהרח"ו זלה"ה

סדר עסק התורה שהאדם חייב לקרוא בכל יום בקביעות בסוד קבעת עתים לתורה: זה היה מנהג מורי זלה"ה. בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ותפילין, וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדריגות ממטה למעלה: וזה הסדר, תנ"ך משנה תלמוד וקבלה:

וזה פרטן, יום ראשון מהשבוע היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום, ואחר כך נביאים ג"כ עם התרגום ואחר כך כתובים ג"כ עם התרגום. ואין צריך לקרוא שנים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום. והכל הוא בעולם העשיה. ושם הוי"ה דשם ב"ן במילוי כזה, יוד הו הו הו. נמצא שאותיות המילוי הם חמשה וְדָהָה. והם נחלקים בחמשה ימי השבוע מיום אי עד יום ה', אות אחת בכל יום מתורה או נביאים או כתובים. ונקודות או אותיות אלו הם צירי"י שבי"א פת"ח סגו"ל קמ"ץ חירי"ק, והם יוצאים מן חמשה נקודים של אֶת אֶשֶׁר נְבִיאָו. ולכן צריך לקרוא בכל יום ראשון ששה פסוקים מתחילת הפרשה וכן מנביאים וכתובים, וביום השני ארבעה פסוקים שאחריהם, וביום ג' חמשה פסוקים

שאחריהם, וביום די ששה פסוקים שאחריהם, וביום הי חמשה פסוקים שאחריהם, נמצא שקרא בחמשה ימי שבוע כ"ו פסוקים :

וכשקורא בתורה צריך לכוין שהיא בתפארת דזעיר דעשיה. ולכן צריך לכוין בשלוש שמות של שלוש בחינות של כלי העשיה, שהם (יהו"ה) כלי החיצון דנפש. (י יהו יהו יהו"ה) כלי אמצעי דרוח. (יוד הא ואו הא) כלי פנימי דנשמה. וגם יהוה בניקוד חול"ם, שהיא בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו :

וכשקורא נביאים יכוין שהם בנצח הוד דעשיה. ויכוין בשלושה שמות של שלש בחינות כליהם, שהם (צבאות) כלי חיצון דנפש. (צ צב צבא צבאות) כלי אמצעי דרוח. (יהו"ה) כלי פנימי דנשמה דנצח. (אדני) כלי פנימי דנשמה דהוד. וגם שני יהו"ה יהו"ה, אחד בחיר"ק ואחד קבוץ, שהם בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו :

וכשקורא כתובים יכוין שהם ביסוד דזעיר דעשיה ובמלכות. ויכוין בשלשה שמות של ג' בחינות כליהם, שהם (שין דלת יוד) כלי חיצון דנפש. (שין שין דלת שין דלת יוד) כלי אמצעי דרוח. (יאהדונה) כלי פנימי דנשמה דיסוד. (אלף דלת אלף יוד) כלי פנימי דנשמה דמלכות. וגם שם יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד. (יהו"ה) חיה יחידה דמלכות :

וכשקורא משנה יכוין שהיא בששה קצוות דנוקבא דיצירה. לכן אם הוא בסדר זרעים, יכוין לגבורה שלה, שהוא ב' פעמים (אלף למד אלף למד). ואם בסדר מועד, יכוין לגבורה שלה, שם אלהים. ואם בסדר נשים, יכוין שהוא בתפארת שלה, שהוא שם (צבאות). ואם הוא בסדר נזיקין, יכוין שהוא בנצח שלה, שהוא שם (א אל). ואם הוא בסדר קדשים, יכוין שהוא בהוד שלה, שהוא (א אל אלה אלהי אלהים). ואם הוא בסדר טהרות, יכוין שהוא ביסוד שלה, שהוא שם (שדי) :

וכשיקרא תלמוד יכוין שהוא בנוקבא דז"א דבריאה שהוא הי כלה. ואם הוא בזרעים הוא בחסד שלה, שהוא שם (אלף למד). וסדר מועד הוא בגבורה, והי הוא (אכדטס). וסדר נשים הוא בתפארת. והי הוא (השתפא). סדר נזיקין הוא בנצח, והי הוא (בס). וסדר קדשים הוא בהוד, והשם הוא (במוכף). וסדר טהרות הוא ביסוד, והי הוא (ש שד שדי) :

וכשילמוד קבלה יכוין שהוא בתפארת דאצילות, והשם הוא (יוד הא ואו הא). ובליל ו' בקומו באשמורת, או קודם שישיין אם לא יוכל לקום באשמורת, יקרא כ"ו פסוקים מהפרשה, אותם שהם אחר הכ"ו שקרא בחמשה ימי השבוע. ויקראם שנים מקרא ואחד תרגום. ויכוין בצרוף אחד מ"ב צירופי (יהו"ה) שהוא וְהִיָּה כולו בניקוד חירי"ק, והוא ניקוד אות שניה של תיבת הששי :

כוונת קריאת הפרשה ביום ששי שמו"ת תכוין כן. ש"מ משמו"ת הוא תפארת ויסוד, שהם מקרא. ו"ת הוא תרגום, שהוא מלכות. ותכוין במילוי שם ב"ן כזה ו ד ה ו הו בניקוד שורו"ק. והוא ניקוד או של יביאו, וגי ויוין שניתוספו בגי אותיות (דהה הם בגי ח"י), שיום ששי שהוא יסוד הנקרא חי העולמים הנותן חיים אל המלכות שבת, כי יום ששי מכין לשבת שהוא מלכות. ותחזור לחבר חמש אותיות המילוי שם ב"ן שהיו מחולקים בהי ימי השבוע, תכללם יחד כזה ו דו הו בניקוד שורו"ק. גם תכוין לעשות מהם שם (יהו"ה) כזה והיה בניקוד ב"י שם הששי. וזה תכוין במקרא בפעם ראשונה ובשניה למילוי שם ב"ן כזה ו דו הו הו. ובתרגום לאחוריים, שהוא שם ע"ב, שיש בכל הטי ספירות מכתר עד היסוד

שעולים תרגום שנותנים אל המלכות. גם תכוין לאחורים של שם ב"ן כזה ו ו דו
ו דו הו ו דו הו ו דו הו ו דו הו :

כוונת שמיעת הפרשה ביום שבת מהש"צ. תכוין בהויה דבן ט' אותיות כזה וְדָ
הָ וְ הָ, בניקוד מְשֻׁנָּה על אֲשֶׁר יִלְקֹטוּ. גם תכוין לבי' שמות ו הו ו הו ו הו ו הו ו
הו בניקוד ט' של ילקטו. וזה והיה משנה, רוצה לומר בי' פעמים והיה. וצריך
לשמוע כל הפרשה מפי הש"ץ. אבל ההפטרָה צריך לאומרה בפיו ולא יסמוך על
הש"ץ :

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בתורה
שהיא כנגד תפארת דזעיר אנפין, שבו שלשה כלים דשלש בחינות נפש רוח נשמה.
יהו"ה, כלי החצון דנפש. יי"ה יה"ו יהו"ה, כלי אמצעי דרוח. יו"ד הי"א וא"ו
ה"א, כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת
חול"ם, לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את
רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מ"ן תתאין על ידי קריאת התורה הזאת. ואל
יעב שום חטא ועון והרהור רע את קראית התורה הזאת. ויהי נועם אדני
אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן
ואמן :

יכוין אחר כך ביחודים הנאמרים בשערי ציון בשער ד' מידי יום ביומו ולא יוציא
שום שם מפיו רק יכוין כנ"ל :

תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בנביאים
שהוא כנגד נצח הוד דזעיר אנפין שבהם שלשה כלים של שלש בחינות נפש רוח
נשמה. צבאות, כלי חיצון דנפש. צ' צ"ב צב"א צבא"ו צבאו"ת, כלי אמצעי דרוח.
יהו"ה, כלי פנימי של נצח. אדנ"י, כלי פנימי של הוד. בחינת נשמה בבחינת
אורות מקיפים, שהם יחידה חיה, של נצח יהו"ה ושל הוד יהו"ה נקוד חירי"ק
וקבו"ץ, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך
את רוחי ונפשי ונשמתתי לעורר מ"ן תתאין על ידי קריאת הנביאים הזאת. ואל
יעב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הנביאים הזאת. ויהי נועם אדני

אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן
ואמן:

תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בוי"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בכתובים שהוא כנגד יסוד דזעיר ומלכות נוקבא דזעיר, שהם שלשה שמות בבחינת שלשה כלים נפש רוח נשמה. שיין דל"ת יו"ד, כלי חיצון דנפש. שיין דל"ת שיין דל"ת שיין דל"ת יו"ד, כלי אמצעי דרוח. יאהדונה"י, כלי פנימי דנשמה. אל"ף דל"ת נוי"ן יו"ד, כלי החיצון דמלכות דנוקבא דזעיר, ובבחינת אורות מקיפין, י"ו ה"ו ו"ו ה"ו, חיה יחידה דיסוד דזעיר אנפין. יהו"ה, חיה יחידה של מלכות נוקבא דזעיר אנפין, ולעשות מרכבה להם. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת הכתובים הללו. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הכתובים הללו. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן

תפלה לאומרה קודם לימוד משנה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בוי"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא משנה שהוא סוד מטטרו"ן שביצירה, שהוא אותיות משה, ומשה עולה אי"ל שד"י, והם גימטריא רצו"ן, ושהוא קפ"ד קס"א כזה, יו"ד, יו"ד ה"י, יו"ד ה"י וי"ו, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י, יסוד אבא גו יסוד אמא להוריד שפע מאבא ואמא מבריאה ליצירה, ותכולל יצירה בבריאה והיא תרד מבריאה ליצירה, שלשה שמות אהי"ה כזה, אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"י יו"ד ה"י, שהם ה' יודי"ן שהם סוד חמשים שערי בינה הנקראת משנה, שהם י"ה אדני"י מטטרו"ן.

(כשהוא לומד בסדר זרעים יאמר כך) והריני בסדר זרעים בחסד דנוקבא דזעיר שבו שני פעמים אי"ל במלואו כזה, אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד בסדר מועד יאמר כך) והריני בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר שבו שם אלהים.

(וכשהוא לומד בסדר נשים יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר שבו שם צבאות.

(וכשהוא לומד בסדר נזיקין יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל.

(וכשהוא לומד בסדר קדשים יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל אלהי אלהים.

(וכשהוא לומד בסדר טהרות יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר שבו שם שדי"י.

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת המשנה הזאת. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שאזכה לבחינת נשמה דבריאה אותיות משנה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת המשנה הזאת. ויהי נועם וגו':

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בוי"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד הלכה שהוא אותיות הכל"ה, לקשט שם אדני"י שהיא הכלה העליונה בעשרים וארבע קשוטי כלה, כדי לחברה בבעלה.

(וכשהוא לומד הלכה בסדר זרעים יאמר כך) והריני קורא בסדר זרעים שהוא בחסד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם א"ל במלאו אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד הלכה בסדר מועד יאמר כך) והריני קורא בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם אכדט"ם

(וכשהוא לומד הלכה בסדר נשים יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם השתפ"א

(וכשהוא לומד הלכה בסדר נזיקין יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ב"ם

(וכשהוא לומד הלכה בסדר קדשים יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ש"י ש"ד שדי"י

(וכשהוא לומד הלכה בסדר טהרות יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם במוכ"ן

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הלכה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את לימוד הלכה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

עוד יחוד א' להלכה יכוין בשם י"ה בצירוף א"ב כזה:

אָיָה בָיָה גָיָה דָיָה הָיָה וָיָה זָיָה חָיָה טָיָה יָיָה כָיָה לָיָה מָיָה נָיָה סָיָה עָיָה פָיָה צָיָה
קָיָה רָיָה שָיָה תָיָה

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד בספר קבלה פלוני שהוא כנגד תפארת דזעיר אנפין דעולם האצילות, שבו שם מ"ה כזה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת ספר הקבלה הזה. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

נוסחי דווקני

נוסחי דווקני

נוסח כוונות פשוטות לאשר בא בסוד ה' לכוין כל יום חק"ת עולם על

עשיה ת"ת - תורה

כלי פנימי	כלי אמצעי	כלי היצון תפארת ז"א
נשמה	רוח	נפש
יוד הא ואו הא	י יה יהו יהוה	יהוה

נצח והוד - נביאים

כלי פנימי	כלי פנימי דנשמה	כלי אמצעי רוח	כלי היצון נו"ה
דהו	דנצח	צ צב צבא	דז"א נפש
אד	יהוה	צבאו צבאות	צבאות

[יסוד מלכות כתובים](#)

יסוד מלכות - כתובים

כלי פנימי דנשמה

יאהדונהי

כלי אמצעי רוח

שיין שיין דלת שיין
דלת יד

כלי חיצון יסוד דז"א נפש

שיין דלת יוד

יצירה - משנה

יום ב' סדר

מועד: גבורה

שלה ובחינה אמצעית

אלהים

יום א' סדר

זרעים: חסד

דנוקבא דיצירה ובחינה אמצעית של הכלי

אלף אלף למד

יום ה' סדר

קדשים: הוד

שלה ובחינה אמצעית

א אל אלה אלהי אלהים

יום ד' סדר

נזיקין: נצח

שלה ובחינה אמצעית

א אל

בריאה - הלכה

יום ב'

מועד: גבורה

בחינה חיצונה כנוכר

אבדטם

יום א'

זרעים: חסד

בחינה חיצונה של הכלי דנוקבא

דבריאה

אל

יום ה'

קדשים: הוד

בחינה חיצונה כנוכר

במוכז

יום ד'

נזיקין: נצח

בחינה חיצונה כנוכר

ב"ם

זו היא ההקדמה שעשה על הספר הזה בהיותו בחיים חיותו הרב המופלא בוצינא קדישא מרנא ורבנא כמוהר"ר חיד"א זלה"ה זיע"א

ארש חיים

מילי מילי קטני סדרי ברורין. להודיע לבני האם מאימתי קורין :

אידלי יומא כי האידנא, וישמה לחק, כחקה הועלה האי ספרא רבא עלה בקב"ץ ויעשה כמשפט דינא יתיב וספרין. אשרי שיאחז והיתה עמו, וקא בו, וכמו רגע אתי עשה דהשלמה מקרא, משנה, תלמוד וקבלה כהלכת גוברין. מתן ארבע במתן אחד באחד יגשו וכמעט חיובא רמיא אקרפתא דגברי אחד חכם ואחד תם קורין ומקריין. וכל כי האי ליתנהו בזכירה אצל עין רוגל בפרק כתבי הקדש דידעי רבנן ובקיאוי מה נורא הלמוד הזה לרבות כל אשורין. והיו הדברים להמון העם אליכם אישים, ואקרא הלא תדעו מה עצמו ראשי הלמוד הזה בעולמות העליונים, ומן הברכה העליונה יצא שפע נפיק מעייני מעינות מתגברין. טובי לדזכי לשמע בקול מורים חק נתן ולא יעבר הנה שכרו בשבח שקבצו עליונים למעלה, הוא פרת שמימיו פרין. איכו השתא קול הקריה לכל מסורה, זאת היתה לי הרימותי ידי בשורת דרך אר"ש יתן אומר להמון קריה אם אינם מכירין :

א. דא תהא למיקם כי הכונות שנדפסו מדי יום יום זאת לפנים על ספר חקה טעו במדבר, ואעיקרא הכונות ההם לא צדקו יחדיו כפי כתבי הקדש האמתיים דשכיחי בארץ מצרים ובהר הקדש בירושלים ת"ו, כתובים באצבע הרב מורנו הרב שמואל ויטאל זלה"ה והדברים עתיקים מטהרת יד הקדש מר אביו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל. ולכן כשנדפס הספר הלז בויניציאה שם נמצאתי אנכי איש צעיר ומסרתי ביד מעלת הגביר המדפיס אהובנו יצ"ו נסח הכונות ככל הנמצא אתי, שהבאתי מעיר הקדש ירושלים ת"ו, ומעלת הגביר יקירנו המדפיס הנזכר, הדפיסם בסוף הדף בפני עצמו בשם נסחי דוקני הין מפטירין :

ב. יען כי הספר הקדוש הלז מסור לכל, ואלו הכונות לא יתכנו להמון העם, וגם למי שאין לו התחלה בחכמת האמת. לכן בספר הזה השמטו הכונות אשר נכתבו בכל יום, דלאו כל מוחא סביל דא, ומה גם כי לא יבצר מחמת הדפסתם בכל יום טעיות הדפוס ואלו דברים העומדים ברומו של עולם. ונדפסו דף אחד בתחלת כל חומש כפי הנסחי דוקני הנזכר, ואשר לו יד ושם בסוד ה', נקל להם לחזות בנעם ולכן בכל יום. ובדף הזה עיניהם ישיתו לעשות כונים למלאכת שמים הו זהירין :

ג. בכל יום צריך קרא מקרא פסוקי תורה שני פעמים ואחד תרגום. ופסוקי נביאים וכתובים פעם אחד מקרא ופעם אחד תרגום, יושבים וקורין :

ד. אור הששי, היותר נראה שלא לקרות כ"ו פסוקי תורה, כי אם שני פעמים מקרא ותו לא, ואין לקרות תרגום. ולכן לא נדפס באור הששי מקרא ותרגום ככל הימים, רק התרגום הוצב לבדו למאן דיצבי להחזיק במנהג קדום. ועיין מה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן מחזיק ברכה אורח חיים (סימן קנו) ובקונטרס אחרון שם ואלו נאמרין:

ה. התפלות שנדפסו בכל יום בראש הספר בדפוסים הקודמים, המסתכל יפה ביין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות ולא נתנו דבריהם לשעורין:

ו. בחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו ולהשלים בעד יום טוב, כי כן דבר המלך מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל למי שלא למד הסדר יום אחד, שצריך להשלים כשיקרא, פסוקי יום שעבר לא נצרכה אלא עולות מספר מלוי שם ב"ן, וככה יעשה בחול המועד שמעתי שמחמירין:

ז. בשבוע שקורין שתי פרשיות בשבת קדש, יקרא הסדר של פרשה ראשונה לבד ראשית ששיריה נכרין:

ח. וכשחל יום טוב בשבת קדש קורין פרשה של יום טוב או של שבת וחול המועד, תמיד יקרא בשבוע סדר הפרשה שקורין במנחת שבת קדש, ואפילו שתי שבועות או שלשה חזור חזור בפרשה ההיא הרי אלו מחזירין:

ט. תוספת טובה נעשה בפעם הזו כי ביום הששי נדפס משנה וגמרא מסדר טהרות, ויהי בשלם עד היסוד בא, וגם מאמר קצר מהזוהר כאשר עיניך תחזינה והן מטהרין:

י. בדפוסים שקדמו בענין המשניות והגמרא יש חסיר חליף יתיר וכן במאמרי הזוהר הקדוש וגם ערב רב עלה אתם. איכו השתא הכל מתוקן כולם נסקרין:

יא. גם נדפס זאת לפנינו בספר הזה בראשית מאמר אמרי קדוש מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, והלשון ההוא לא סליק שפיר, כתיב בגויה איזה דברים שישתנו לפי הכתבים אמתיים, אי לזאת הושמט. וכי תאוה נפשך לדעת דברים בשרשן פוק עיין בשער המצוות שסדר הרב מורנו הרב שמואל ויטאל פרשת עקב, ובשעה השמות בספר אוצרות חיים ובספר עץ חיים וכיוצא בהם, ומשם בארה זקוקין דנורא ובעורין:

יב. עוד הוסיפו מעלת המגיהים שמורים לכל בני ישראל מאמרי גמרא וזוהר איפה הם רועים, הגיעו לפרקן בעלים מרדפין כאשר היתה באמנה. ועוד זאת יתירה היד כותבת דמיתבא דעתא מילתא חדתא:

יוסף לחוק מוסר מלכים והלכה פסוקה יום ליום יביע דברים המחוררין. ואשר סדרתי אני בעניי, ברם עיקר שרשוהי בקונטרס סנסן ליאיר לזכות את הרבים, יחקקו צדק לא ימושו החוקים האלה, באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות. ובא לציון גואל והבית בהבנותו שם יזבחו זבחי צדק דכרין ואמרין. כן יהי רצון: הלא זה דברי איש צעיר מעפר דל קטונתי איני כדאי

רוקח

מעשה

א. מודעת זאת בחיוב תלמוד תורה וכמו שכתב הטור ומרן ולבוש ביורה דעה (בסימן רמ"ו) והרמב"ם (בפרק א) מהלכות תלמוד תורה, וזה לשונו, כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול, ואפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה וגו'. וחייב לשלש למודו שליש בתורה שבכתב בכלל זה. שליש בתלמוד וכו'. כיצד, היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו שלשה שעות ביום ותשעה שעות בתורה, קורא שלושה מהם בתורה שבכתב, ובשלושה תורה שבעל פה, ובשלושה יבין דבר מתוך דבר יעו"ש. וגם באורח חיים (סימן קנ"ה) בטור ומרן ולבוש שכתבו אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה יעו"ש: ומאחר שכן שחייב כל איש לעסוק בתשעה שעות ביום בתלמוד תורה, אם כן מה יענה האדם ביום הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכל היום כולו עוסק במלאכתו איש איש על עבודתו ואינו עוסק בתורתו, כי בודאי אין קץ לעונשו. ואם ראה תראה מאמר משלי רבתי אשר הבאתי בקונטרס מיני מרקחת אשר בסוף ספר הנחמד מעשה רוקח (חלק ג) של מר זקני זיע"א, דשם בפרק שלישי הבאתי כל המאמר באורך, ועיניך תחזינה מישרים שכל הקורא בהם תסמר שערות בשרו, ולא יאכל ולא ישתה בראותו שכל מה שקרא לא נחשב לו לכלום, שצריך לקרות כל מה שכתוב שם, וה' הטוב יכפר בעד:

הנה כי כן מצוה על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, לקנות לו ספר חוק לישראל לקרות בו בכל יום, שהוא סדר נאה ויאה שתקן לנו הרב הקדוש התנא האלהי האר"י זלה"ה זצ"ל, אשר בקריאתו זוכה במעט קט בשלושה למודים, שליש במקרא תורה נביאים וכתובים, שליש במשנה שקורא פרק מהמשנה, שליש בגמרא שקורא פסקא מהגמרא, ונוסף גם מאמר מזוהר הקדוש. ושמעתי רמז נאה כי בקריאת חוק לישראל שם רמוז תרי"ג, כי תני"ך משנה גמרא קבלה שהוא הזוהר ראשי תיבות שלהם גמטריא תרי"ג, וגימטריא בתורה:

ומעתה הגם שאין ידו של אדם משגת לשלש תלמודו בתשעה שעות ביום, מטרדת מלאכתו לפרנס אשתו ובניו ואת עצמו, לכן יאחז צדיק ספר הלז לעסוק אהב בכל יום, דנחשב לו דבר מה בקיום חיוב זה לשלש תלמודו. והן אמת שעתה רוב המוני העם המשכילים ונבונים וגם מהתלמידי חכמים, אחר גמר תפלה מתאספים בבית הכנסת בטלית ותפילין, וקורים סדר זה בכל יום ויום, אשריהם ואשרי חלקם. ואנחנו רואים שבזמן מועט הוא משלים סדר זה, וכמו שכתב הרב הגדול חיד"א בספריו הלא המה מורה באצבע (בסי"ג אות צג) ובמחזיק ברכה (סימן קנו אות ג) שצריך אחר תפילה שישתדל ללמוד סדר היום בספר חוק לישראל, כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה, וזוכה במעט זמן בעשירית שעה לקרות תני"ך

ולשנות משנה וגמרא וזוהר. והאיש הירא חוק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרית נאמנה הזאת נעמי. וגם ילמד תנ"ך בתרגום כמו שכתב האר"י זצ"ל וכו'. גם לא יאמר התפלות שבראש הספר יעו"ש :

גם אחריו החזיק בשבח קריאה זו הרב החסיד חסד לאלפים ז"ל (סימן קנ"ה) וז"ל אחר שיצא מבית הכנסת וכו' והן עתה נתפשט למוד סדר חוק לישראל וכו', ומה טוב שהתלמיד חכם או יודע ספר שבעיר יקרא אותו בקול רם במתון, ואליו יאספו כל יראי ה' וחושבי שמו, וילמדו אחריו ויפרש להם הגמרא והזוהר והתוכחת מוסר והיוסף לחוק, באופן שכל הרוצה יוכל לזכות בו, אפילו היותר עם הארץ וכו' יעו"ש. ועיין גם הרב דבש לפי ז"ל (מערכת תק אות מא) ע"ש. וסדר קריאת הפסוקים של הסדר הזה, הנה הנם בשער המצוות פרשת ואתחנן ונגיד ומצוה (דף טל) וארחות צדיקים (דף צג) ולחם מן השמים למהרי"ן ז"ל כתיבת יד ומשם בארה :

ב. אם לא קרא מקרא ביום א' של השבוע, יש לו תשלומין שיקרא ביום ב' שתי הקריאות, דהיינו קריאת יום ראשון ויום שני, אבל אין זה מועיל רק לצורך היום ב' שיקרא קריאת יום שלפניו שדלג ואחר כך יקרא קריאת היום ההוא, אך לצורך יום ראשון שלא קרא בו אין לו תקון כלל. שער המצוות ונגיד ומצוה ולחם מן השמים וארחות צדיקים שם :

ג. ומזה למד הרב חיד"א ז"ל בהקדמתו (באות ו) דבחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו, ולהשלים בעד יום טוב. ובספרו מחזיק ברכה בקונטרס אחרון כתב דטוב לקרות הסדר הזה בחול המועד ולהשלים בעד יום טוב, מאחר דלא יקרא ביום טוב עיין שם. אם כן בחול המועד יקרא של יום טוב שעבר וקריאה יום חול המועד שעומד בו, ומכאן אזהרה שצריך לעשות כן, יען שביום חול המועד אין לו מלאכה וחל עליו החיוב של תלמוד תורה יותר מימות החול, וכמו שאמרו ז"ל על פסוק כי אקח מועד וגו'. וכך כתב בצפורן שמיר (סימן ד' אות נו) :

ד. הנה בקריאת כ"ו פסוקים בליל ששי, מבואר בשער המצוות וארחות צדיקים ולחם מן השמים ובספרו שערי רחמים (דף ע:) שאם יכול לקרותם אחר חצות לילה בקומו הנה מה טוב, ואם לאו יקרא אותם בחצות הלילה קודם שישן. והנה בלחם מן השמים מבואר שיקרא אותם עם תרגום או לאו, אמנם מהרח"ך בספרו שערי רחמים (דף ע:) כתב לקרותם בלי תרגום, וכתב שזהו סוד והיה משנה, דהיינו שם הוי"ה קריאת כ"ו פסוקים בחמשה ימים, וכ"ו בליל הששי, ואז הוי"ה משנה ע"ש. והרב מחזיק ברכה ז"ל (סקני"ו אות ו) ובקונטרס אחרון, גלה לנו משם המקובל מורנו הרב שלום שרעבי ז"ל, וסולת בלולה משם גורי האר"י זצ"ל והרמ"ע, דאין תרגום בלילה ולא בשבת ויום טוב יעו"ש. וכך כתב בהקדמתו (אות ד) ומזה דן את הדין הרב פתח הדביר נר"ו (סימן קנ"ו) דמנהגן של ישראל בימת הקיץ שעל הרוב לא יוכלו להשכים לקרות הכ"ו פסוקים בעוד לילה, וקרו להו אחר שהאיר היום, נראה פשוט דאפילו הכי אין לקרות תרגום אף על פי דיממא הוא יעו"ש. ומוכרח לומר דהא דאין קורין בתחלת הלילה כצואת מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל אם לא יוכל לקום אחר חצות, כונתם של אלו דמניחים עד הבוקר היינו לומר דשמא יוכלו לקום באשמורת לקרותם ואם לא יוכלו יקראו אותם בבוקר. ולדעתי דעת הדיוט כיון שהזהרת רבנו מורנו הרב חיים ויטאל לקרותם בליל הששי, טוב לקרותם בתחילת הלילה מלהניחם בספק, דשמא לא יוכל לקום ויקרא אותם בבוקר ויסתפק לו אם יקרא גם התרגום, ומה גם דאחר התפלה הוא קורא כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום :

והנה מאחר שחל החיוב בקריאת כ"ו פסוקים אלו, ולכוון לשם ב"ן כמבואר שם, הנה כי כן צריך להזהיר לקרותם, יען שאנחנו רואים שאינם נזהרים בהם בקריאה של כל יום ויום, ואם תשאל להם אם קוראים אם לאו, יאמרו שאינם קוראים. אשר על כן יזהרו מכאן ולהבא, ובמה שעבר ה' הטוב יכפר בעד אמון, ואני אחד מהם. ועיין להרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון שם שכך כתב דבאור הששי יקרא הכ"ו פסוקים שנים מקרא, לאפוקי מי שכתב דיקראם פעם אחד בלבד ע"ש באות ד'. ומאחר שכבר מבואר לקרותם בתחלת הלילה, מה טוב לקרותם קודם אכילתו, כי אם יניח עד אחר שאכל שמא תאנסנו שינה ולא יקרא אותם:

והרב ימצא חיים נר"ו ס"ט, ראה והתקין תפלה לומר קודם למוד כ"ו פסוקים של חוק לישראל באשמורת ליל הששי, וזה נוסחה:

הריני מכוון בקריאת כ"ו פסוקים אלו שהם צרוף שם הוי"ה לקנות הארת נשמה יתרה משבת הבאה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא תביאנו לידי חלול שבת, לא על ידינו ולא על ידי שום אחד מבני ביתנו, ולא על ידי שום אחד מישראל בכל מקום שהם, ונזכה לשמור כל שבתות קדשך במחשבה ודיבור ומעשה אמון כן יהיה רצון:

ה. כתב הרב ברכי יוסף ז"ל ביו"ד (רמ"ו אות ד') משם הגאון מהר"ד שפטל בצואה שבספר יש נוחלין וזה לשונו, למוד הגמרא ורש"י ותוספות חיוב כמו הנחת תפילין עד כאן. אם כן לפי זה כיון שיש בסדר הזה גמרא ורש"י, מה טוב לקרות גם רש"י עם הגמרא כיון שחיוב הוא כמו הנחת תפילין. ומה טוב אם המדפיסים הי"ו שמכאן ולהבא ידפיסו התוס' השייך לאותה גמרא אחר רש"י ושכרם כפול מן השמים:

ו. כבר מבואר להרב חיד"א ז"ל במורה באצבע כמו שכתב לעיל וכן בהקדמתו לספר הזה באות ה', שלא לומר אותם תפילות שנדפסו בחוק לישראל דפוס ויניציאה, דהמסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות יעו"ש. ומזה למדו שיכול לומר אותם הפסוקים שקוראים קודם למוד תנ"ך, דהיינו קודם תורה יאמר עזרנו בשם ה', וגם וחפץ ה' בידינו יצלח וגו', יגדיל תורה ויאדיר, ברוך אתה ה' למדני חקך, תורה צוה לנו משה וגו', וזאת התורה וגו', שמע ישראל וגו', וכן בנביאים פסוק הקטון יהיה לאלף וגו', ובכתובים פסוק תודיעני וגו', באומרם דכל כונת הרב חיד"א ז"ל אינה אלא על אותם התפילות אבל אלו הפסוקים יוכל לומר. והגם שנוכל לומר כן, למה יכנס בספק לומר פסוקים אחרים שלא נזכרו בדברי רבנו האר"י זצ"ל בסדר הזה, ולא בדברי רבנו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, ולא בהקדמת הרב חיד"א זצ"ל, יען כי כל יום פסוקים מכוונים בסדר המדרגה, ומה לנו לאומרם מה שלא הוזהרנו בהם ולכנס בספק, ומי שרוצה לאומרם הרשות בידו:

אמנם מה שנתחדש עתה לומר קודם הלמוד לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', נראה שכן האמת, יען הזהיר אותנו הרב חיד"א ז"ל במורה באצבע בתחלתו, שקודם כל למוד וכל מצוה להרהר בתשובה, ואחר כך יאמר נא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', וכן כתב בספרו מחזיק ברכה (ס"י קנ"ו אות ג') עיין שם:

ולכן מה טוב לומר בכל יום קודם הלמוד: לשם יחוד קודש אבריק הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו קוראים (ואם קורא ביחיד יאמר הנה אני קורא) (ביום ראשון) ששה פסוקים שהם כנגד ו' דמלוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בנו (וביחיד: ב) הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה ויהיה נועם ה' אלהינו וגו' :

וכן על זה הדרך ככתוב קודם כל קריאה בסדר הזה בספק חוק לישראל כמבואר שם. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם: כה דברי החותם בסדר ושמרתיך בכל אשר תלך. שנת ורוח נכון חדש בקרבי לפ"ק. ע"ה החתום יעקב רוקח ס"ט

פרשת בראשית

בראשית יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

א (א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ : בְּקֶדְמִין בָּרָא יי ית שְׁמַיָא וְיַת אַרְעָא :

רש"י בראשית. אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא ו), שאם יאמרו אמות העולם לישראל לטעים אחס, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו: בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו זכרונם לברכה בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו. ואם זאת לפרש כפשוטו כך פרשה בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו והשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתבה של אחריו, כמו (שם כו א) בראשית ממלכות יהויקים, (בראשית י) ראשית ממלכתו, (דברים יח ז) ראשית דגן, אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו', כמו בראשית ברא. ודומה לו (הושע א ב) תחלת דבר ה' בהושע, כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא בהושע, ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו, ופירוש בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תבה אחת, כמו (איוב ג י) כי לא סגר דלתי בטני, ולא פירש מי הסוגר, וכמו (ישעיה ח ז) ישא את חיל דמשק, ולא פירש מי ישאנו, וכמו (עמוס ו

יג) אם יחרוש בצקרים, ולא פרש אם יחרוש אדם בצקרים, וכמו (ישעיהו מו י) מגיד מראשית אחרית, ולא פרש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בריאת המים מחי היתה, הא למדת שקדמו המים לארץ. ועוד שהמים מאש ומים נבראו, על כרחך לא למד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב (להלן ב ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

(ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תָהוּ וְבָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם : וְאֶרְעָא הָוֹת צְדִיא וְרִיקְנִיא וְחֹשׁוּכָא פֶרֶשׁ עַל אִפִּי תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קָדָם יְיָ מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיא :

רש"י תהו ובהו. תהו לשון תמה ושמוון שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה: תהו. אישטורדישוין בלע"ז ומבוכה: בהו. לשון רקות ולדו: על פני תהום. על פני המים שעל הארץ. ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן אקוביטי"ר בלע"ז ולכסותו:

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר : וַאֲמַר יְיָ יְהִי נְהוֹרָא וְהָוָה נְהוֹרָא : וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ : וַחֲזָא יְיָ יְתַּ נְהוֹרָא אֲרִי טַב וְאֶפְרֶשׁ יְיָ בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֹשׁוּכָא :

רש"י וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו לריכים לדברי אגדה ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו ללדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה:

(ד) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד : וַיִּקְרָא יְיָ לְנְהוֹרָא יְמָמָא וְלַחֹשׁוּכָא קָרָא לַיְלָא וְהָוָה רִמַּשׁ וְהָוָה צִפְרָא יוֹמָא חָד :

רש"י יום אחד. לפי סדר הלשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתב בשאר הימים שני, שלישי, רביעי. למה כתב אחד, לפי שהיה הקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בבראשית רבה (ג ח) :

(ה) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדֵּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם : וַאֲמַר יְיָ יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מִיא וַיְהִי מִפְרִישׁ בֵּין מִיא לַמַּיִם :

רש"י יהי רקיע. יחזק הרקיע. שאף על פי שנבראו שמים ביום ראשון, עדיין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקדוש ברוך הוא במאמרו יהי רקיע, וזהו שכתוב (וייב ט יא) עמודי שמים ירופפו כל יום ראשון. ובשני יתמרו מגערתו, כאלם שמשחומם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. באמצע המים, שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ, הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך:

נביאים - ישעיה - פרק מב

כה אָמַר הָאֵל יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רִקַּע הָאָרֶץ וְצִאֲצָאֶיהָ נִתְּן נִשְׁמָה לָעַם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכִים בָּהּ : כְּדָנוּ אָמַר אֱלֹהִים עֲלֵמָא יי די בָּרָא שְׁמַיָא וּתְלָנוּן שְׁכָלִיל אַרְעָא וְדִירָהָא יְהִיב נִשְׁמָתָא לְעַמָּא דִּי עָלָה וְרוּחַ לְדַמְהִלְכִין בָּהּ :

רש"י האל ה' . בעל הדין ובעל הרחמי' : בורא את השמים . תחילה כמין פקיע של שתי ואח"כ נטה אותם כלאותא במס' חגיגה : ואלאחיה . בורא את היולא ממנה : נתן נשמה . נשמת חיים : לעם עליה . לכולם בשוה : ורוח . קדושה : להולכים בה . למתהלכים לפניו :

אָנִי יְהוָה קָרָאתִיךָ בְּצַדִּיק וְאַחֲזִק בְּיָדֶךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶנְךָ לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם : אָנָּה יי רַבִּיתֶךָ בְּקִשׁוּט וְאַתְּקִיפִית בְּיָדֶךָ וְאַתְּקַנְנֶךָ וְאַתְּנַנְנֶךָ לְקַיִם עִם [נ"י עלם] לְנַהוֹר עַמְּמִין :

רש"י קראתיך . ליסעיה הוא אומר : ואחזק . כשיכרתך זאת היתה מחשבותי שתשי את עמי לבריחי ולהאיר להם : לאור גוים . כל שצט קרוי גוי לעצמו כענין שנא' גוי וקהל גוים :

לְפָקַח עֵינַיִם עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמִּסְגַּר אֲסִיר מִבַּיִת כְּלָא יִשְׁבִּי חֲשֹׁךְ : לְפַתְחָא עֵינַי בַּיִת יִשְׂרָאֵל דְּאֲנוּן כְּסִמּוֹן מִן אוּרִיתָא לְאַפְקָא גְלוּתְהוֹן מִבְּיַנִּי עַמְּמַיָא דְּאֲנוּן דְּמִן לְאַסִּירוֹן וְלִמְפָרְקֵהוֹן מִשְׁעֶבֶד גְּלוּתָא דְּאֲנוּן עֲגִינִין פְּאֲסִירֵי קִבְּל :

רש"י לפקוח עינים עורות . שאיני רואין את גבורתו לכת לב לשוב אלי : להוציא ממסגר אסיר . וע"י שיתפקחו עיניהם ילאו אסירים ממסגר ד"א לבשרם על גלות צבל העתיד' לבא עליהן שסופן ללאת ממנה :

(ח) אָנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֶן
וְתִהְיֶה לִּי לְפָסִילִים : אָנָּה יְיָ הוּא שְׁמִי וְיִקְרֵי דְאִתְגַּלִּיתִי
עֲלֵיכוֹן לְעַם אַחֲרָיו לֹא אֶתֵּן וְתִשְׁבַּחְתִּי לְפִלְחֵי כּוֹכְבֵיָא :

רש"י הוא שמי . הוא מפור' בל' אלנות וכה ועלי להראות שאדון אני לפיכך כבודי לאחר לא אתן :

(ט) הָרֵאשֻׁנוֹת הֵינָה בָּאוּ וְחֲדָשׁוֹת אָנִי מִגִּיד
בְּטָרָם תִּצְמַחְנָה אֲשֶׁמִיעַ אֶתְכֶם : (פ) קִדְמִיתָא הָא
אַתָּא וְחֲדָתָן הָא אָנָּה מַחְוֵי עַד לֹא אֶתֵּינּוּ אַבְסַר יִתְכוּן :

רש"י הראשונות . שהבטחתי לאברהם על גלות מצרים (בראש' טו) וגם את הגוי וגו' . הנה באו . שמרתי הבטחתי
ועת' חדשות אני מגיד לעמי להבטיח על גלות שנייה :

(י) שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תִּהְיֶה לְכֶם מִקְצֵה
הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמְלֹאוּ אַיִם וַיִּשְׁבְּיָהֶם :
שְׁבַחֵי קִדְּם יְיָ תִּשְׁבַּחְתָּא חֲדָתָא אִמְרוּ תוֹשְׁבַּחְתִּיהָ מִסְּפִי אֶרְעָא נְחִתִּי יִמָּא
וּמְלָאָה נִגְוֹן וַיִּתְבִּיהוּן :

רש"י תהלתו מקצה הארץ . על כרחם כשיראו את גבורתי לישראל יודו כל העכו"ם כי אלהים אני : יורדי הים .
פורקי בספינות : ומלאו . הקבועים בים ולא באיים אלא בתוך המים שופכים עפר כל אחד ואחד כדי בית והולכים
מבית לבית בספינה כגון עיר ווניא"ל :

כתובים - משלי - פרק א

(א) מְשָׁלֵי שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל : מִתְּלוּי
דְּשְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְא דְּיִשְׂרָאֵל :

רש"י משלי . כל דבריו דוגמות ומשלים משל התורה באשה טובה ומשל העובדי גלולים באשה זונה :

(ב) לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסָר לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה :
לְמִדַּע חֲכָמָתָא וּמְרֻדוּתָא לְאַתְבִּין אִמְרֵי בִּינָתָא :

רש"י לדעת חכמה ומוסר . המשלים האלו אמר להודיע לבדיות (חכמה ומוסר) שיהיו עמלים בתורה שהיא חכמה ומוסר ובינה :

(ג) לְקַחַת מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל צֶדֶק וּמִשְׁפָּט
וּמִיִּשְׁרִים : לְמַקְבְּלָא מְרֻדֵיתָא דְשׁוֹכְלָא וְצִדְקָתָא וְדִינָא וּתְרִיצוּתָא :

רש"י לך ומשפט ומשרים . לך , לך מה ממונו : ומשפט . לשפוט אמת : ומשרים . היא הפסרה לך חלק ומישור שזה לזה ולזה :

(ד) לָתֵת לַפְתָּאִים עֲרָמָה לְנַעַר דַּעַת וּמְזֻמָּה :
לְמַתְּו לְשִׁבְרֵי עֲרִימוּתָא וְלְטְלָאי דַּיְעָתָא וְתְרַעִיתָא :

רש"י לתת לפתאים ערמה . משלים אלו אמר קהלת לקנות בהם הפתאים ערמה , לנער דעת , וגם לנער המנוער מכל למוד שלא למד עדיין כלום : מזימה . מחשבת ענה :

(ה) יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֵף לְקַח וְנָבוֹן תַּחְבְּלוֹת
יְקַנְהָ : יִשְׁמַע חֲפִימָא וְיוֹסֵף מַדְעָא וְסוֹכְלְתְנוּתָא מְדַבְּרֵנוּתָא יְקַנְי :

רש"י ישמע חכם . המשלים הללו : ויוסף . על חכמתו : לקח . למוד : חכם . זה בעל השמועה : ונבון . מוסף על ידיעת חכם שיודע להבין דבר מתוך דבר ומוסיף על שמועתו :

(ו) לְהַבִּין מְשָׁל וּמְלִיצָה דְבָרֵי חֲכָמִים
וְחִידָתָם : לְמַתְבְּינָא מְתַלְאָה וּפְלִאָתָא וּמִלֵּי דְחֲכָמֵי וְאוּחְדָתְהוֹן :

רש"י להבין משל ומליצה . שיתנו לב להבין במקראות שני הדרכים המשל והמליצה שיבינו את מה המשיל למליצה ואף מן המליצה לא יסורו לבם שגם היא כריכים להבין כשאמר להגידך מאשה זרה ונכריה על הבלי מצרים נאמר הרי המשל ואף המליצה שהיא משלו בלשון אשה הבן זה והזהר מאשה זרה (ס"א זנה) : דברי חכמים וחידותם . דורשי רשימות מקרא מלא וחסר רמז דמיון וחידה :

א. מאימתי קורין את שמע בערבית. משעה שהכהנים נכנסים לאכל בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר. מעשה שבאו בניו מבית המשתה, אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, חיבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלין ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

דרטורה (ה) מאימתי קורין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמן, דהיינו לאת הכוכבים. והא ללא תני משעת לאת הכוכבים, מלחא אגב אורחיה קא משמע לן, שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתן תלויה בזקרון, כגון זב ומאורע, אין הכפרה מעכבתן מלאכול בתרומה, דכתיב (ויקרא כג): וזא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, ביאת שמן מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה. שליט הראשון של לילה שהלילה נחלק לשלשה משמרות, ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינא ביה בשכבך. ומקמי לאת הכוכבים נמי ימאח הוא ולא זמן שכיבה. והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מצעוד יום, סומכים אהא דרבי יהודה, דאמר לקמן בפרק תפלת השחר, תפלת המנחה עד פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה, וקיימא לן דעבד כרבי יהודה עבד, ומיד כשכלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: עד שיעלה עמוד השחר. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרבן גמליאל שגם חכמים מודים לו. ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת ק"ש של ערבית דמתניתין דהיינו מלאת הכוכבים, אסור לסעוד וכל שכן לישן עד שיקרא ק"ש ויתפלל: מעשה שבאו בניו מבית המשתה. בני רבן גמליאל שמעיניהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה הא דפליגי רבנן עלך, דוקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ואמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, והא דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וחייבים אתם לקרות: ולא זו בלבד. כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו: הקטר חלבים. של קרבנות: ואברים. של עולת תמיד של בין הערבים שנורק דמו ביום, מוה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו): היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הזקן: וכל הנאכלין ליום אחד. כגון תודה,

וחטאת ואשם וכיוצא בהם, שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר והוא המביא לידי נותר: אם כן למה אמרו חכמים עד חלות. בק"ש ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואזרים לא אמרו בו חכמים עד חלות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמלותו כלילה כשר כל הלילה: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת. וכן בקריאת שמע שלא יאמר עדיין יש לי שהות ועונתה: ותעבור

ב. מַאימַתִּי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית. מְשַׁיְפִיר בֵּין תְּכַלֵּת לְלֶבֶן. רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אוֹמֵר, בֵּין תְּכַלֵּת לְכַרְתִּי. (וגמ'ה) עַד הַנֶּץ הַחֲמָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת, שָׁכַן דָּרָךְ בְּנֵי מַלְכִים לְעֲמוּד בְּשְׁלֹשׁ שָׁעוֹת. הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא הַפְסִיד, כְּאָדָם הַקּוֹרֵא בַתּוֹרָה:

דרטורה (ב) בין תכלת ללבן. בין חוטי תכלת לחוטי לבן שבליילית. פירוש אחר, גיזת אמר שבצבעה תכלת ויש בה מקומות שלא נקלט הצבע יפה וגשאר לבן: בין תכלת לכרתי. צבע התכלת קרוב לגוון של כרתי, כרישין שקורין פורו"ש בלע"ז: עד שלש שעות ביום. עד סוף שעה שלישית, שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שוים. ולעולם זמן ק"ש הוא עד רביע היום, בין שהימים ארוכים בין קצרים. וכן הא דתנן לקמן תפלת השחר עד ד' שעות ביום, היינו עד שליש היום. וד' שעות דנקט, לפי ששליש היום הוא ד' שעות בזמן שהימים והלילות שוין. וכל מקום שזכר במשנה כך וכך שעות ביום, על דרך זה אתה לריך לחשוב ולדון. זו הבנתו מפירושי הרמב"ם ונתקבל לי. וטעמא דר"י דאמר עד שלש שעות ביום, שכן דרך בני מלכים שאין עומדים ממטתן עד סוף שעה שלישית, ורחמנא דאמר ובקומך, עד שעה שכל בני אדם עומדים ממטתן קאמר, והלכה כרבי יהושע. ומיהו לכתחילה לריך לכוין לקרות ק"ש עם הנץ החמה כמו שהיו הוותיקים עושים: לא הפסיד. כלומר לא הפסיד מלצדך לפניו ולאחריו, אלא אע"פ שעברה עונתה קורא ומצדך לפניו ולאחריו: כאדם הקורא בתורה. אע"פ שלא ילא ידי חובת ק"ש בעונתה, יש לו קבול שכן כקורא בתורה:

ג. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, בְּעָרֵב כָּל אָדָם יָטוּ וְיִקְרְאוּ, וּבִבְקָר יַעֲמְדוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וּבְשֹׁכְבָךְ וּבְקוֹמְךָ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, כָּל אָדָם קוֹרֵא כְּדַרְכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וּבְלִכְתֶּךָ בְּדַרְךָ. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר וּבְשֹׁכְבָךְ וּבְקוֹמְךָ, בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִים, וּבְשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֲנִי הֵייתִי בָּא בְּדַרְךָ, וְהֵייתִי לְקָרוֹת, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְסַכַּנְתִּי בְּעֲצָמֵי מִפְּנֵי הַלְּסָטִים. אָמְרוּ לוֹ, כְּדִי הֵייתָ לְחוּב בְּעֲצָמְךָ, שֶׁעֲבַרְתָּ עַל דְּבַרֵּי בֵּית הַלֵּל:

ברטנורה (ג) יטו. על לדיהם. דכתיב בשכבך, לרך שכיבה: יעמדו. דכתיב ובקומך, לרך קימה: כדרכו. בין בקימה, בין בישיבה, בין בשכיבה, בין בהליכה: כדי היית. ראו היית ליהרג, ואם היית מת, היית מתחייב בנפשך:

ד. בשחר מברך שתים לפניך ואחת לאחריה, ובערב שתים לפניך ושתים לאחריה. אחת ארפה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר. לקצר, אינו רשאי להאריך. לחתם, אינו רשאי שלא לחתם. ושלא לחתם, אינו רשאי לחתם:

ברטנורה (ז) שתיים לפניך. יורכ אור ואהבה: ואחת לאחריה. אמת ויציב: ובערב. מברך: שתיים לפניך. מעריב ערבים ואהבת עולם: ושתיים לאחריה. אמת ואמונה והשכיבנו: אחת ארוכה ואחת קצרה. אשתיים שלפניה קאי, יורכ אור ארוכה, שפותחת בברוך וחותרת בברוך, וכן מעריב ערבים. אהבה קצרה, שחותמת בברוך ואינה פותחת בברוך: לחתום. בברוך: שלא לחתום. כגון ברכת הפירות וברכת המנוחות:

ה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הלילות. ונחמנים אומרים, ימי חייך, העולם הזה. כל (ימי חייך), להביא לימות המשיח:

ברטנורה (ה) מזכירין יציאת מצרים בלילות. פרשת יציאת אומרים אותה בקריאת שמע של ערבית ואף על פי שאין לילה זמן יציאת, דכתיב וראיתם אותו, פרט לכסות לילה, אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה: כבן שבעים שנה. הייתי נראה זקן. ולא זקן ממש, אלא שהלבינו שערותיו יום שמינו אותו נשיא, כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות. ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה: ולא זכיתי. לא נחתתי לחכמים. ודומה לו בש"ס בפרק בנות כותים (דף לח:), בהא זכנהו רבי אליעזר לרבנן, כלומר נחם:

גמרא ברכות דף י"ב ע"ב

תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר (ירמיי כ"ג) הנה ימים באים נאם יי ולא יאמרו עוד חי יי אשר העלה את בית ישראל מארץ מצרים. כי אם חי יי אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד גליות עקר ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו אתה אומר (בראשית ל"ה) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עקר ויעקב טפל לו. וכן הוא אומר (ישעי' מ"ג) אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו. אל תזכרו ראשונות זו שעבוד גליות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים (שם) הנני עשה חדשה עתה תצמח. תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות:

רש"י לא שיעקר יעקב ממקומו. שהרי מזכירין יעקב אחרי זאת בדרתו למזכירי שנאמר ויאמר אלהים לישראל ויאמר יעקב ויאמר הנני עושה חדשה. בתר אל תזכרו ראשונות כתיב:

זוהר הקדמה דף ד ע"ב

בראשית רבי שמעון פתח (ישעי' נ"א) ואשים דברי בפיך כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא בגין דקדשא בריך הוא צית לקלהון דאנון דמתעסקי באורייתא ובכל מלה דאתחדש באורייתא על ידא דההוא דאשתדל באורייתא עבד רקיעא חדא, תנו בההיא שעתיא דמלה דאורייתא אתחדשת

מפוימיה דְּבַר נֶשׁ הֵהִיא מְלָה סְלָקָא וְאִתְעַתְדַת קַמִּיה דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיל לְהֵהִיא מְלָה וְנִשְׁיָק לָהּ וְעֵטֶר לָהּ בְּשִׁבְעִין עֵטֶרִין גְּלִיפִין וּמְחַקְקוֹ, וּמְלָה דְּחֻכְמָתָא דְּאִתְחַדְשָׁא סְלָקָא וְיִתְבָּא עַל רִישָׁא דְּצַדִּיק חֵי עֲלָמִין וְטָסָא מִתַּמָּן וְשָׁטָא בְּשִׁבְעִין אֲלָף עֲלָמִין וְסְלִיקַת לְגַבֵּי עֵתִיק יוֹמִין, וְכֹל מְלִין דְּעֵתִיק יוֹמִין מְלִין דְּחֻכְמָתָא אֲנוּן בְּרִזִין סְתִימִין עֲלָאִין, וְהֵהִיא מְלָה סְתִימָא דְּחֻכְמָתָא דְּאִתְחַדְשַׁת הֵכָא כַּד סְלָקָא אִתְחַבְּרַת בְּאֲנוּן מְלִין דְּעֵתִיק יוֹמִין וְסְלָקָא וְנִחְתָּא בְּהַדִּיהוּ וְעָאלַת בְּתַמְנִיֶסֶר עֲלָמִין גְּנִיזִין (ש"ס ס"ד) דְּעִין לֹא רָאִתָּה אֱלֹקִים זוֹלַתָּה, נִפְקִי מִתַּמָּן וְשָׁטָאן וְאִתְּיָן מְלִיאָן וְשַׁלְמִין וְאִתְעַתְדוּ קַמִּי עֵתִיק יוֹמִין, בְּהֵהִיא שְׁעֵתָא אַרְח עֵתִיק יוֹמִין בְּהֵאִי מְלָה וְנִיחָא קַמִּיה מִכְּלָא, נְטִיל לְהֵהִיא מְלָה וְאַעֲטֶר לָהּ (שְׁמוֹת י"ד) בְּתַלַּת מָאָה וְשִׁבְעִין אֲלָף עֵטֶרִין, הֵהִיא מְלָה טָסַת וְסְלָקָא וְנִחְתָּא וְאִתְעַבִּידָא רְקִיעָא חֲדָא, וְכֹן כָּל מְלָה וּמְלָה דְּחֻכְמָתָא אִתְעַבְּדִין (ס"א) רְקִיעִין קִימִין בְּקִיּוּמָא שְׁלִים קַמִּי עֵתִיק יוֹמִין וְהוּא קְרִי לֹון שְׁמַיִם חֲדָשִׁים מְחוּדָשִׁים סְתִימִין דְּרִזִין דְּחֻכְמָתָא עֲלָאָה וְכֹל אֲנוּן שְׁאָר מְלִין דְּאִוְרִיתָא דְּמִתְחַדְשִׁין קִימִין קַמִּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְסְלָקִין וְאִתְעַבִּידוּ אַרְצוֹת הַחַיִּים וְנִחְתִּין וּמִתְעַטְרִין לְגַבֵּי אַרְץ חַד וְאִתְחַדְשׁ וְאִתְעַבִּיד כֹּלָא אַרְץ חֲדָשָׁה מִהֵהִיא מְלָה דְּאִתְחַדְשׁ בְּאִוְרִיתָא וְעַל דָּא כְּתִיב (יִשְׁעִיָה ס"ו) כִּי כִּאֲשֶׁר הַשְׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנַי וְגוֹ', עֲשִׂיתִי לֹא כְּתִיב אֲלָא עוֹשֶׂה דְּעַבִּיד תְּדִיר מֵאֲנוּן חֲדוּשִׁין וְרִזִין דְּאִוְרִיתָא וְעַל דָּא כְּתִיב (ש"ס נ"א) וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנִטוּעַ שְׁמַיִם וְלִיסוּד אַרְץ, הַשְׁמַיִם לֹא כְּתִיב אֲלָא שְׁמַיִם :

תרגום הזוהר בְּרַחֲשִׁית, רַבֵּי שְׁמַעוֹן פִּתַח, (ישעיה נ"א) וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ. כַּמָּה יֵשׁ לוֹ לְבָן אֲדָם לְעַמּוּל צְפוּרָה יוֹם וְלַיְלָה, כִּי הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא מְקַשֵּׁב לְקוּל הָעוֹסְקִים צְפוּרָה יוֹם וְלַיְלָה, וּבְכֹל מְלָה הַמִּתְחַדְשַׁת צְפוּרָה, עַל יְדֵי הָאֲדָם הַהוּא הָעֹמֵל צְפוּרָה, עוֹשֶׂה רְקִיעַ אֶחָד. לְמַדְנֹו. צְאוּתָה שְׁעָה שְׁדַבֵּר תּוֹרָה מִתְחַדֵּשׁ מִפִּי הָאֲדָם, הַדְּבַר הַהוּא עוֹלָה וְנוֹעַד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא. וְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לֹוֹקַת אוֹתוֹ הַדְּבַר וְנוֹשֶׂה אוֹתוֹ, וְעוֹטֵר אוֹתוֹ צְשָׁבְעִים עֵטְרוֹת מְפוֹתְחוֹת וּמְחוּקְקוֹת. וְדַבֵּר הַחֻכְמָה שְׁנִתְחַדֵּשׁ, עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עַל רֹאשׁ לְדִיק חֵי הָעוֹלָמִים, וּמַשֵּׁם עָף וְשָׁט בְּצְבָעִים אֲלָף עוֹלָמוֹת, וְעוֹלָה לְעַתִּיק יוֹמִין, וְכֹל דְּבָרִי עַתִּיק יוֹמִין, הֵם דְּבָרִי חֻכְמָה צְסוּדוֹת הַסְּתוּמִים הָעֲלִיוֹנִים. וְאוֹתוֹ דַּבֵּר הַחֻכְמָה הַסְּתוּם שְׁנִתְחַדֵּשׁ כְּאוֹ, כְּשֶׁהוּא עוֹלָה, הוּא מִתְחַבֵּר צְחֹלֹו הַדְּבָרִים שֶׁל עַתִּיק יוֹמִין, וְעוֹלָה וְיוֹרֵד עִמָּהֶם,

וּנְכַנְס בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר עוֹלָמוֹת לְפָנֶיךָ, אֲשֶׁר עֵין לֹא רָאָתָה לְחַקִּים זוֹלָתָךְ. וַיּוֹלְאִים מִשָּׁם וּמִשְׁוֹטְטִים, וּבָאִים מִלְּאִים וְשִׁלְמִים וְנוֹעְדִים לְפָנֶיךָ עֲתִיקָה יוֹמִין. בְּחֹתָה שָׁעָה, עֲתִיקָה יוֹמִין מִרִיחַ בְּחֹתוֹ הַדָּבָר, וְרָאִי לְפָנֶיךָ מִכָּל. אֲזַי, לֹוּחַ אֶת הַדָּבָר הַהוּא, וּמַעֲפֹר אֹתוֹ בְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְשָׁבְעִים אֶלֶף עֲטֵרוֹת. וְדָבָר הַהוּא מִשְׁוֹטְט וְעוֹלָה וַיּוֹרֵד, וְנִעְשָׂה מִפְּנֵי רְקִיעַ אֶחָד. וְכֵן כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל חֲכָמָה נִעְשָׂים רְקִיעִים עוֹמְדִים בְּקִיּוּם שָׁלֵם לְפָנֶיךָ עֲתִיקָה יוֹמִין, וְהוּא הוֹרֵא אֹתָם, שְׁמִים חֲדָשִׁים. שְׁמִים מְחוּדָשִׁים, סְתוּמִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה. וְכָל שְׂאֵר דְּבָרֵי הַפֹּרָה הַמְתַּחַדְשִׁים, עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעוֹלָם וְנִעְשָׂים אֲרָצוֹת הַחַיִּים, וַיּוֹרְדִים וּמַתְּעַפְרִים אֶל אֶרֶץ אֲחַת. וְנִתְחַדֵּשׁ וְנִעְשָׂה הַכָּל אֶרֶץ חֲדָשָׁה, דָּבָר הַהוּא שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּפֹרָה. וְעַל זֶה כְּתוּב, (ישעיה ס"ו) כִּי פָאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ וְגו'. עֲשִׂיתִי לֹא כְּתוּב, אֲלָא עוֹשֶׂה, שְׁעוֹשֶׂה פְּמִיד, מֵאֲלוֹ הַחֲדוּשִׁים וְהַסּוּדוֹת שֶׁל הַפֹּרָה. וְעַל זֶה כְּתוּב, (שם נ"א) וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְכָל יְדֵי כַּסִּיתִיךָ לְנִטּוּעַ שְׁמִים וְלִיסוּד אֶרֶץ. הַשָּׁמַיִם לֹא כְּתוּב, אֲלָא שְׁמִים.

פסוקה

הלכה

שו"ע או"ח סימן א' ומסימן כ"ד ואילך

א. יתגבר כְּאֲרִי לְעִמּוּד בְּבִקּוּר לְעִבּוּדַת בּוֹרְאוֹ שְׂיֵהָא הוּא מְעוֹרֵר הַשְּׁחַר : **ב.** רָאוִי לְכָל יִרְאָה שְׁמִים שְׂיֵהָא מִצַּר וְדוֹאֵג עַל חֲרַבַּן בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ : **ג.** טוֹב מְעַט תַּחְנוּנִים בְּכּוֹנֵה מִהֲרַבּוֹת בְּלֹא כּוֹנֵה : **ד.** טוֹב לְהַסְתַּכֵּל בְּצִיצִית בְּשַׁעַת עֲטִיפָה : **ה.** גְּדוֹל עֲנֵשׁ הַמְּבִטֵל מִצְּנוֹת צִיצִית וְעָלָיו נֶאֱמַר (איוב ל"ח) לְאַחוּז בְּכַנְפוֹת הָאֶרֶץ וְגו' וְהִזְהִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית זוֹכָה וְרוֹאֶה פָּנֶי שְׂכִינָה : **ו.** צָרִיךְ שְׂיֵהָיו עָלָיו תְּפִלִּין בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְתִפְלָה : **ז.** חָיֵב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתִפְלִין בְּכָל שָׁעָה שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם וַיִּמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל יָד תַּחֲלָה וּכְשִׂיאֵמֵר וּקְשָׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדָךְ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל יָד וּכְשִׂיאֵמֵר וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל רֹאשׁ : **ח.** תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ חוֹלֵץ תַּחֲלָה מִשּׁוּם דְּכִתִּיב וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כָּל זְמַן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ יִהְיוּ שְׂתִים. צָרִיךְ לְחַלּוֹץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מְעוֹמֵד. יִנִּיחַ בְּתִיק שֶׁל רֹאשׁ וְעָלָיו שֶׁל יָד כְּדֵי שֶׁכְּשִׁיבֵא

לְהַנִּיחַם יִפְגַע בְּשֵׁל יָד תַּחֲלָה : ט. מְנַהֵג הַחֲכָמִים לְנִשֵּׁק הַתְּפִלִּין
בְּשַׁעַת הַנְּחֻתָן וּבְשַׁעַת חֲלִיצָתָן : י. הַמְנִיחַ תְּפִלִּין צָרִיךְ לְזַהֵר
מִהֲרֵהוּר תַּאֲוֹת אִשָּׁה : יא. כָּל זְמַן שֶׁהַתְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ אָסוּר
לִישׁוֹן בָּהֶם אֲפִילוֹ שִׁנַּת עֲרָאִי :

מוסר

מרגניטא דר' מאיר

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לֹא יוֹעִילוּ בְּכֶם לֹא הַיִּסּוּרִין
וְלֹא הַתּוֹכְחוֹת וְלֹא הַתְּרָאָה וְלֹא הַבְּטָחָה וְלֹא טְלָטוּל וְלֹא
אֲרִיכוֹת יָמִים וְלֹא אֲרִיכוֹת רוּחַ וְלֹא שְׁלִיחַ וְלֹא צוּוּי וְלֹא קְלָלוֹת
וְלֹא חֲרָמוֹת וְלֹא נְחָמוֹת וְלֹא בּוֹשָׁה וְלֹא פֶחַד וְלֹא אֵימַת הָעוֹלָם
הַבָּא וְלֹא אֵימַת חֲשָׁבוֹן וְלֹא אֵימַת דִּין גִּיהֶנֶם וְלֹא שְׁמִי
הַמְתַּחֲלֵל בְּגוֹיִם עַל יְדֵיכֶם. וּמִי שֶׁלֹּא יָשִׁים אֶל לְבוֹ בְּכָל אֵלֶּה
הוּא מְאֻבָּד זְכוּתוֹ וּמוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ טוֹבוֹת הַרְבֵּה וּשְׁנוֹתָיו מִתְקַצְרִין
וְקוֹנָה שֵׁם רָע וְנִזְכָּרִין לוֹ מַעֲשָׂיו וְעוֹנוֹתָיו וְעוֹנוֹת אָבוֹתָיו
וְתַפְלָתוֹ נִמְאָסֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְכָל מַעֲשָׂיו מִפְרָסְמִין
וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם דִּין וְחֲשָׁבוֹן וְכָל שְׂמֵחָה שֶׁשָּׂמַח בִּיצְרוֹ נַעֲשִׂית לוֹ
אֲבָל וְהֵם נִתְבָּעִין מִמֶּנּוּ בְּדִינֵים מְשׁוּנִיִּים וּבּוֹשָׁה מְרַבָּה וּמִלְאָכִים
אֲכָזְרִים בְּעוֹלָם אֲרוּךְ לָכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעי' י') וַיְמַה תַּעֲשׂוּ לְיוֹם
פְּקֻדָּה וְגוֹ' וְאֵנָּה תַעֲזְבוּ כְּבוֹדְכֶם. וְעוֹד אָדָם חוֹטֵא בְּעֵינָיו עֵינָיו
כְּהוֹת. חוֹטֵא בְּאָזְנָיו שׁוֹמֵעַ חֲרָפְתּוֹ. חוֹטֵא בְּפִיו אֵין דְּבָרָיו
נִשְׁמָעִים. חוֹטֵא בְּעֵצָה פְּרַנְסָתוֹ מִתְמַעֲפֵט. חוֹטֵא בְּמַחְשְׁבָה זִיו
פְּנָיו מִשְׁתַּנָּה. חוֹטֵא בְּלִשׁוֹנוֹ יִסּוּרִין בָּאִים עָלָיו. חוֹטֵא בְּיָדוֹ יוֹרֵד
מִכְּבוֹדוֹ. חוֹטֵא בְּלְבוֹ מֵת בְּדַאָּגָה. חוֹטֵא בְּרַגְלָיו שְׁנוֹתָיו
מִתְקַצְרִים חוֹטֵא בִּיצְרוֹ יִצְרוֹ מְקַטְרָגוֹ. חוֹטֵא וּמַחְטִיא קוּבֵר
אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. חוֹטֵא בְּלִיצְנוּת גִּזְרֵי דֵינּוֹ נֶחְתָּם.
הַמְקוֹם בְּרַחֲמָיו יִזְכְּנוּ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו
תְּמִיד כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן :

בראשית יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד 7 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

**(ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם
אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל
לַרְקִיעַ וַיְהִי כֵן: וַעֲבַד יי ית רַקִּיעָא וְאַפְרִישׁ בֵּין מַיָּא דִּי מְלַרַע
לַרְקִיעָא וּבֵין מַיָּא דִּי מֵעַל לַרְקִיעָא וַהֲוֵה כֵן:**

רש"י ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו והיא עשיתו, כמו (דברים כא יב) ועשתה את כפרניה: מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר אלא מעל לרקיע. לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו ובטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל מלאכה אחרת ונגמרה, כפל זו כי טוב שני פעמים, אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום:

**(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי עֶרֶב
וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: (ט) וַיִּקְרָא יי לַרְקִיעָא שְׁמַיָּא וַהֲוֵה רַמְשׁ
וַהֲוֵה צִפְר יוֹם תַּנְיָן:**

רש"י ויקרא אלהים לרקיע שמים. שא מים, שם מים, אש ומים, שערבן זה בזה ועשה מהם שמים:

**(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
אֶל מְקוֹם אֶחָד וַתִּרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי כֵן:
וַאֲמַר יי יתְּכַנְשׁוּן מַיָּא מִתַּחַת לְאֶתֶר חַד וַתִּתְחַזֵּי יַבְשֻׁתָא וַהֲוֵה כֵן:**

רש"י יקוו המים. [שהיו] שטוחין על פני כל הארץ והקום באוקינוס, הוא הים הגדול שזכר הימים:

**(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה
הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: וַיִּקְרָא
יי לַיַּבְשֻׁתָא אֶרֶץ וּלְבַיִת כְּנִישׁוֹת מַיָּא קָרָא יַמִּי וַחֲזָא יי אַרִי טַב:**

רש"י קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה [מן הים] דעכו לטעם דג העולה [מן הים]

נביאים - ישעיה - פרק מב

(יא) יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ חֲצֵרִים תִּשָּׁב קֶדֶר יָרְנוּ
לְשִׁבֵי סֹלַע מֵרֹאשׁ הָרִים יִצְּחוּ: יִשְׁבַח מִדְּבָרָא
וְקָרוּ דִּתְבִין בֵּיהּ פְּצַחוּ וְתִבִין מִדְּבַר עֲרָבָי יִשְׁבְּחוּן מִיִּתְיָא פִּד יִפְקוּן
מִבְּתֵי עַלְמֵיהוֹן מְרִישֵׁי טוּרְיָא יְרִימוּן קְלִיהוֹן:

קס"ז יִשְׂאוּ מִדְּבַר . קול צעיר : חצרים תשב קדר . (מוסב על יסאו) מדבר קדר שהם דרים עתה צאהלים יסאו קול
וירנו (כמו והחצרים אשר תשב קדר) , במדבר קדר שהם דרים עתה צאהליהם יהיו ערים וחצרים קצועים : יושבי סלע .
המתים שיחיו כן ת"י : מראש הרים יצווחו . מריש טוריאל ירימון קליהון :

(יב) יִשְׂיִמוּ לִיהוָה כְּבוֹד וְתִהְלְתוּ בְּאֵיִם יִגִּידוּ:
יִשׁוּוּן קָדָם יִי יִקְרָא וְתִשְׁבַּחְתִּיהּ בְּנִגְוֹן יִחוּוּן : (יג) יִהְוֶה כְּגִבּוֹר
יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָאָה יָרִיעַ אֶף
יִצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר : (יד) יִי לְמַעַבְדֵי גִבּוֹרֵן אֲתִגְלִי
לְמַעַבְדֵי גִבּוֹרָא מִתְגְּלִי בְּרָגִז בְּמַלּוּל אֶף בְּזִיעַ עַל בְּעָלֵי דְבְּבוּהוֹן מִתְגְּלִי
בְּגִבּוֹרְתִיהּ : (טו) הַחֲשִׁיתִי מֵעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק
כִּיּוֹלְדָה אֶפְעָה אֲשֶׁם וְאַשְׂאֶף יַחַד : יְהִבִית לְהוֹן
אַרְכָּא מַעֲלָמָא דְאִם יִתּוּבוּן לְאוּרִיתָא וְלֹא תְבוּ כְּחַבְלִין עַל יְלִידְתָא יִתְגְּלִי
דִּינִי עַלְיָהוֹן יִצְדוּן וִיסוּפוּן כְּחַדָּא :

קס"ח החשיתי מעולם . זה ימים רבים החשיתי על חרבן ביתי ותמיד אחריש : אתאפק . לשון הווה עד עתה
הליקתני רוחי ומעתה כיולדה אפעה : אשום . אתצהל : ואשאף . ואתאוה להשמיד הכל יחד כל אויבי :

(ו) יִרְאֵת יְהוָה יִרְאֵת דְּעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר
אֲוִילִים בָּזוּ : רִישׁ חֲכָמָתָא דְחִלְתָּא דִּי וְחֲכָמָתָא וּמְרִדוּתָא סִיכְלִי
שְׂיִטִּין :

רש"י יראת ה' ראשית דעת . ע"כ פי' לצורך מה עשה שלמה הספר הזה ועתה מתחיל הספר יראת ה' ראשית דעת , היא תרומת עיקר הדעת והיא תהיה כך הראשונה לדעת לפני חכמתך הקדם ליראה אם יונרך והיא תתן בלבך לעשות בחכמה ובלעת כי האוילים אשר אינם יראים את ה' הם בזים את החכמה ואת המוסר :

(ז) שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל תִּטְּשׁ תּוֹרַת
אֲמֶךָ : שְׁמַע בְּרִי מְרִדוּתָא דְאַבוּךָ וְלֹא תִטְעִי מִנִּימוּסָא דְאַמֶּךָ :

רש"י שמע בני מוסר אביך . מה שנתן הקב"ה למשה בכתב ועל פה : אמך . אומתך כנסת ישראל כמו (יחזקאל יט)
מה אמך לביאה והם דברי סופרים שחלקו והוסיפו ועשו סייגים לתורה :

(ח) כִּי לֹוִית חֵן הֵם לְרֵאשֶׁת וְעֲנָקִים
לְגִרְגָּרְתֶּיךָ : מְטוֹל דִּיאוּתָא וְחֲסָדָא אֲנוּן לְרִישֶׁיךָ וְחֲמִיכָא לְצִנְרֶךָ :

רש"י לוית חן . חבור של חן הם לראשך כלומר התורה והמוסר יהיו לראשך לוית חן וכענקים של עדי זהב יהיו :
לגרגרותיך . לצוארך ועל שם שהקנה עשויה טבעות טבעות קורא הצואר בלשון רבים :

(ט) בְּנֵי אִם יִפְתּוּחַ חֲטָאִים אֶל תֵּבָא : בְּרִי אִין נְשָׂדְלוּ
לְךָ חֲטָאִי לֹא תִתְפַּיֵס :

רש"י חטאים . חוטאים : אל תבא . אל תאבה להם :

א. יְצִיאֹת הַשַּׁבָּת שְׁתֵּים שָׁהוּ אַרְבַּע בְּפָנִים, וּשְׁתֵּים שָׁהוּ אַרְבַּע בַּחוּץ. כִּיצַד. הָעֲנִי עֹמֵד בַּחוּץ וּבַעַל הַבַּיִת בְּפָנִים, פָּשַׁט הָעֲנִי אֶת יָדוֹ לְפָנִים וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנִּטַּל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא, הָעֲנִי חָיֵב וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר. פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל עָנִי, אוֹ שֶׁנִּטַּל מִתּוֹכָהּ וְהִכְנִיס, בַּעַל הַבַּיִת חָיֵב וְהָעֲנִי פָטוּר. פָּשַׁט הָעֲנִי אֶת יָדוֹ לְפָנִים וְנִטַּל בַּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנִּתְּן לְתוֹכָהּ וְהוֹצִיא, שְׁנִיָּהֶם פָּטוּרִין. פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנִטַּל הָעֲנִי מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנִּתְּן לְתוֹכָהּ וְהִכְנִיס, שְׁנִיָּהֶם

ברטורה (6) יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות אצל שבת. והכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות. והאי דתני יציאות ולא תני הוצאות ליסנא דקרא נקט, דכתיב (שמות טז) אל יאל איש ממקומו, ומיניה דרשין הוצאה, אל יאל איש עם הכלי סבדו ללקוט המן: שתיים שהן ארבע. שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה, לבעל הבית העומד בפנים, ברשות היחיד. ועל שתיים אלו חייב על סגנתו חטאת ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה כמו בכל שאר מלאכות של שבת: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתיים, לאסור לכתחילה היכא שהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח, דשנים שעשאו פטורים, שנאמר (ויקרא ז) בעשותה אחת מכל מצות ה', העושה את כולה ולא העושה מקצתה. וכן בכל מלאכות של שבת אמרינן יחיד שעשאה חייב, שנים שעשאו פטורים: ושתיים שהן ארבע בחוץ. שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה, לעני העומד בחוץ, ברשות הרבים: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתיים, לאסור לכתחילה כשזה עוקר וזה מניח: פשט העני את ידו. ובחובה קופה או הסל שמקבל בו ככרות מצעל הבית. ולהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר, לאגב אורחיה המשמע לן למצוה הבאה בעבירה אסורה וחייבין עליה: ונתן לתוך ידו של בעל הבית. לעבד ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות היחיד: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ והניח ברשות הרבים, לעבד עקירה והנחה: העני חייב. שעשה מלאכה שלימה. והרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ. ואף על גב דבעינן עקירה ממקום שיהיה בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים והנחה במקום שיהיה בו ארבעה על ארבעה וליכא, דיד העני ובעל הבית אין בה מקום שיהיה ארבעה על ארבעה, אמרינן בגמרא דידו של אדם חשובה כארבעה על ארבעה, כיון שהיא עשויה להניח בה וליטול ממנה חפצים ואפילו גדולים הרבה: ובעל הבית פטור. פטור ומותר גמור, דהא לאו מידי עבד: פשט בעל הבית וכו' בעל הבית חייב. הרי שתיים מן התורה לעומד בפנים: פשט העני וכו'. לעבד העני עקירה מרשות הרבים: ונטל בעל הבית מתוכה. והניח בפנים, ועבד ליה בעל הבית הנחה ברשות היחיד: או שנתן לתוכה. לעבד ליה בעל הבית עקירה מרשות היחיד: והוציא. העני והניח ברשות הרבים: שניהם פטורים. שלא עשה שום אחד מהם מלאכה שלימה. אבל אסורים לעשות כן, שמא יבואו כל אחד בפני עצמו לעשות מלאכה שלימה בשבת. הרי שתיים מדבריהם, אחת לעני בחוץ ואחת לבעל הבית בפנים.

והא דלא חשיב שתים לכל אחד, עקירה לעני ועקירה לבעל הבית הנחה לעני והנחה לבעל הבית, משום דלא חשיב אלא עקירות שהן תחילת המלאכה ואיכא למיחש שמא יגמרנה, אבל הנחות שהן סוף המלאכה לא קחשיב:

ב. לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, עד שיתפיל. לא יכנס אדם למרחץ ולא לברסקי ולא לאכל ולא לדין. ואם התחילו, אין מפסיקין. מפסיקין (לקרות) לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה:

ברטורה (ב) לא ישב אדם לפני הספר. ואפילו בחול. ומשום דבעי למתני לא יבא החייט במחטו וכו' שמא ישכח וינאל, דדמי לגזירה דלא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה שמא ישכח ולא יתפלל, משום הכי תנא להו הכא. ואידי דזוטמן מייליהו פסיק ותני להו צרישא, והדר מפרש מיילי דשבת ומאריך בהן: סמוך למנחה. מנחה גדולה משך שעות ומנחה ולמעלה, וסמוך למנחה היינו מתחלת שעה שביעית. ואע"פ שעונתה מרובה, גזרה שמא ישבר הזוג של ספרים אחר שהתחיל להסתפר ותעבור עונת התפילה קודם שיתקננו וישלים התספורת: ולא יכנס למרחץ. סמוך למנחה, שמא יתעלף: ולא לצורסקי. מקום עיבוד העורות, דלמא חזי פסידא וקלקול בעורות אם לא יניעם ממקומם ויתקנם, וימשך במלאכתו עד שתעבור עונת התפילה: ולא לאכול. אפילו בסעודה קטנה, שמא ימשך בסעודה: ולא לדין. אפילו בגמר דין שכבר שמעו טענות בעלי דינין ולא נשאר עליהן אלא לפסוק הדין בלבד, דלמא חזו טעמא ויסתרו מה שהיו רואים לפסוק וחוזר להיות תחילת הדין: ואם התחילו. בחד מכל הני דאמרינן: אין מפסיקין. אלא יגמור ואחר כך יתפלל. והוא שיש שהות ביום לגמור קודם שיעבור זמן התפילה. והתחלת התספורת משיניח מעפורת של ספרים בין ברכיו, הוא הסודר שנותן המתגלח על ברכיו כדי שלא יפול השער על בגדיו. והתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו, ואית דמפרשי משיסיר הסודר שעליו שהוא ראשון להפשטת בגדיו. והתחלת הצורסקי משיחגור בין כתפיו את בתי זרועותיו כדי להתעסק בעורות. והתחלת אכילה משיטול ידיו. והתחלת הדין משיטעטפו הדיינין בטליתן לשבת לדין באימה וביראה, ואם היו מעוטפים ויושבים בדיו ובא לפנייהם דין אחר סמוך למנחה, הויא התחלת אותו הדין משפתחו בעלי הדין בטענותם: מפסיקין לקריאת שמע. מלתא אחריתא נקט והכי קאמר, חברים העוסקים בתורה מפסיקים תורתם לקריאת שמע דזמנה קבוע דכתיב (דברים ו) בשכבך ובקומך: ואין מפסיקין לתפלה. שאין לה זמן קבוע דאורייתא. ולא שנו אלא כגון רבי שמעון בר יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן, אבל אנו הוהיל ואנו מפסיקים תורתנו לאומנותנו כל שכן שנפסיק לתפילה:

ג. לא יצא החיט במחטו סמוך לחשכה, שפא ישפח ויצא. ולא הלבֵלֵר בקלמוסו. ולא יפלה את פליו, ולא יקרא לאור היר. באמת אמרו, החזן רואה היכן התינוקות קוראים, אבל הוא לא יקרא. פיוצא בו, לא

יֹאכֵל הָזֶב עִם הַזָּבָה, מִפְּנֵי הַרְגֵל עֲבָרָה :

דרטורה (א) לֹא יֵאָכֵל הַחַיִּט בַּמַּחֲטוּ. אֲפִילוֹ תַחֲוֵבָה לוֹ בַּבְּגָדוֹ, שָׂמָא יִשְׁכַּח וַיֵּאָכֵל, וְאוֹמֵן דַּךְ אֲוֹמְנֹתוֹ חַיִּיב, שְׁדַרְךְ הָאוֹמְנִין לְתַחֲבֵן בַּבְּגָדִיהֶן כְּשִׂיזְלֵאִין לְשׁוֹק: שָׂמָא יִשְׁכַּח וַיֵּאָכֵל. מִשְׁתַּחֲשָׁד: הַלְּבַלְר. הַסּוֹפֵר: בְּקוֹלְמוֹסוֹ. הַתַּחֲוֵב אַחֲרֵי אֲזִינוּ כַּדְרָךְ הַסּוֹפֵרִים: וְלֹא יִפְלֵה אֶת כְּלָיו. מַבְעַר כְּנִיס מַבְגְּדָיו. תַּרְגוּם בְּעֵרְתִי הַקֶּדֶשׁ, פְּלִיתִי: וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר. בַּסֵּפֶר, שָׂמָא יֵטָה הַנֵּר לְהַבִּיא הַשָּׁמֶן לְפִי הַפְּתִילָה כְּדִי שִׂדְלוֹק יִפֵּה וְנִמְלֵא מַבְעֵיר בַּשָּׁבֶת. וְאֲפִילוֹ הִיא הַנֵּר גְּבוּהַ שְׁתִּים וְשִׁלְשׁ קוֹמוֹת לְעוֹלָם אֲסוּר לְקִרְוֹת לְאוֹר הַנֵּר אֲלֹא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ אֲדָם אַחֵר לְשִׁמְרוֹ, אוֹ אִם הוּא אֲדָם חָשׁוּב שְׂאִינוּ רָגִיל לְעוֹלָם לְתַקֵּן הַנֵּר: הַחֲזוֹן. מִלְּמַד תִּינוּקוֹת: מֵהֵיכַן הַתִּינוּקוֹת קוֹרִין. מֵהֵיכַן יִתְחִילוּ לְקִרְוֹת, דְּבַעִיּוֹן מוֹעֵט כִּי הֵאֵי לֹא גִזְרִין שָׂמָא יֵטָה. וְהַתִּינוּקוֹת קוֹרִין לְפָנֵי רֵבֶן לְאוֹר הַנֵּר, שְׂאִימַת רֵבֶן עֲלֵיהֶם: אֲבָל הוּא לֹא יִקְרָא. כֹּל הַפְּרָשָׁה, מִפְּנֵי שְׂאִין אִימַתָּן עֲלָיו וְשִׁמְרַתָּן לֹא הוּיָא שְׂמִירָה. וּמֵהֵאֵי טַעַמָא נִמִּי אִיכָא לְמֵאֵן דְּאִמַר דְּאִשָּׁה שׁוֹמֵרַת לְבַעֲלָהּ אִין שְׂמִירַתָּהּ שְׂאִין אִימַתָּה עֲלָיו: כִּיּוֹאֵל בּוֹ. לְעִשׂוֹת הַרְחָקָה מִן הַעֲבִירָה אִמְרוּ לֹא יֹאכֵל הַזֶּב עִם אֲשֶׁתוֹ זָבָה וְאֵעִ"פּ שְׂשִׁנִּיהֶם טַמְאִים: מִפְּנֵי הַרְגֵל עֲבִירָה. שְׂמַתוֹךְ שֶׁהֵם מִתִּיחָדִים יִבְרָא לְבַעוֹל זָבָה שְׂהִיא בְּכַרְתָּ. וְזָב וְזָבָה לְרִבּוּתָא נִקְטָ שְׂהַתְּשִׁימֵשׁ קֶשֶׁה לְהֵן וְאִיכָא לְמִימַר דּוֹדָאֵי לֹא יִבְרָאוּ לִידֵי הַרְגֵל עֲבִירָה אֲפִילוֹ הַכִּי לֹא יֹאכְלוּ זָה עַם

ד. וַיֵּאָלוּ מִן הַהֲלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בְּעֲלִית חֲנֻנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בֶּן גְּרִיּוֹן כְּשֶׁעָלוּ לְבַקְרוֹ. נִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שְׂמַאי עַל בֵּית הַלֵּל, וְשִׁמוּנָה עֲשָׂר דְּבָרִים גָּזְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם :

דרטורה (ה) וְאֵלוּ מֵהֲלָכוֹת. אִין פּוֹלִין וְאִין קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר דְּתַנֵּן בַּמַּתְנִיתִין: בַּעֲלִיַּת חֲנֻנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה. שְׂבַקְשׁוּ חַכְמַיִם לְגַנוּז סֵפֶר יַחְזַקְאֵל שְׂדַבְרֵיו נִרְאִים כְּסוֹתֵרִים דְּבַרֵי תוֹרָה, כַּגּוֹן כֹּל נִבְלָה וְטַרְפָּה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים (יַחְזַקְאֵל מֵד), כֹּהֲנִים הוּא דְלֹא אֲכָלִי הֵא יִשְׂרָאֵל אֲכָלִי, וְכַגּוֹן וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַּשְּׂבַעַה בַּחֲדָשׁ (שֵׁס מֵה) הֵיכַן נִרְמַז קִרְבֵּן זֶה בַּתוֹרָה, וְנִטְמָן חֲנֻנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בַּעֲלִיָּה וַיִּשָּׁב שֵׁם וּפִירֵשׁ סֵפֶר יַחְזַקְאֵל: וְשִׁמוּנָה עֲשָׂר דְּבַר גָּזְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם. שְׁנַחֲלֵקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל וְעַמְדוֹ לְמַנִּין וְרַבּוּ בֵּית שְׂמַאי וּפְסַקוּ כְּמוֹתֶם כְּדַכְתִּיב (שְׁמוֹת כג) אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. וְכֹלְהוּ י"ח דְּבַר מִיִּיתֵי לְהוֹ בְּגַמְרָא, וְאֵלוּ הֵן: הָאוֹכֵל אֶכְלָה שְׂהוּא רֵאשׁוֹן לְטוֹמְאָה אוֹ שְׂנֵי לְטוֹמְאָה, גִּזְרוּ שִׂיְהֵא נַעֲשָׂה גּוֹפּוֹ שְׂנֵי לְטוֹמְאָה וּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה בַּמַּגְעוֹ, שְׂשֵׁנִי פּוֹסֵל בַּתְּרוּמָה. הֵרִי אֵלוֹ שְׂתֵי גִזְרֹת, אוֹכֵל אוֹכֵל רֵאשׁוֹן וְאוֹכֵל שְׂנֵי. וְהַשְׂוֹתָה מִשְׁקִין טַמְאִים נַעֲשָׂה גַם כֵּן שְׂנֵי לְטוֹמְאָה וּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, הֵרִי שְׁלֵשׁ. וְטַעַמָא דְּגִזְרוּ בַּהֲנִי, דְּזַמְנִין דְּאֲכִיל אוֹכְלִין טַמְאִים וְשְׂדֵי מִשְׁקִין דְּתְרוּמָה בַּפּוֹמִיָּה בַּעוֹד שְׂהָאוֹכְלִים טַמְאִים בַּפּוֹ וּפְסִיל לְהוֹ, וְזַמְנִין דְּשְׂתֵי מִשְׁקִין טַמְאִים וּבַעוֹדֵן בַּפּוֹ שְׂדֵי אוֹכְלִין דְּתְרוּמָה בַּפּוֹ וּפְסִיל לְהוֹ. וְגִזְרוּ עַל הַבַּר רֵאשׁוֹ וְרַבּוּ לְאַחַר שְׂטַבֵּל מִטּוֹמְאָתוֹ בּוֹ בַּיּוֹם בְּמִים שְׂאוּבִין, וְעַל טְהוֹר גַּמּוֹר שְׂנַפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ שְׁלֵשָׁה לִוְגִין מִים שְׂאוּבִין. הֵרִי חֲמֵשׁ גִּזְרֹת. וְטַעַמָא דְּגִזְרוּ טוֹמְאָה עַל הַנִּי לְטַמְא אֲדָם, לְפִי שְׂהִיו טוֹבְלִין בְּמֵי מַעְרֹת סְרוּחִין, וְהִיוּ נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם אַחֵר כַּךְ מִים שְׂאוּבִין לְהַעֲבִיר סְרוּחֵי הַמַּיִם, הַתְּחִילוּ וְעַשְׂאוּם קַבֵּעַ לְאוֹר לֹא מִי הַמַּעְרֹת מִטְהַרִים אֲלֹא הַמַּיִם

שאובין מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, ללמא אתו לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. והגזירה השקית, שיהיו הספרים של כתבי הקודש פוסלין את התרומה במגע. שבתחילה היו מצניעין אוכלין דתרומה אלל ספר תורה, אמרי האי קודש והאי קודש, כיון דחזו דקא אתו ספרים לידי פסידא, שהעכברים המצויין אלל האוכלין היו מפסידים את הספרים, גזרו שיהיו הספרים דהיינו תורה נביאים וכתובים במגען פוסלין את התרומה. והגזירה השביעית, גזרו על סתם ידיים שפוסלות את התרומה, מפני שהידיים עסקניות הן ונוגעות בצקרו במקום הטיופת, וגנאי לתרומה אם יגע בה בידיים מזהמות והיא נמאסת על אוכליה. והגזירה השמינית, האוכלין שנטמאו במשקין שאותן המשקין נטמאו מחמת ידיים שנגעו בהן קודם נטילה, גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין, שכל הדברים הפוסלין את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחילה, גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ דאשכחן בהן שהן ראשונים מדאורייתא. והאי דגזור בכל טומאת משקין להיות תחילה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום [אוכלין] הבאים מחמת שרץ, היינו טעמא דאחמור רבנן במשקין משום דעלולים לקבל טומאה, שאינן כריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו האוכלין שריכין נתינת מים להכשירן לקבל טומאה. והגזירה התשיעית, כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקים בשרץ, שאע"פ שהם ראשון לטומאה, דאורייתא אין יכולים לטמא אדם וכלים, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה ולא ממשקין שנטמאו בשרץ שהם ראשונים, ורבנן גזור עלייהו שיטמאו כלים גזירה משום משקה דזב וזבה, שהן רוקו ומימי רגליו, שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא. והגזירה העשירית, שיהיו צנות כותים נדות מעריסותן, כלומר מיום שנולדו, שתינוקת בת יומא מטמאה בנדה, וכותים לית להו מדרג זה, וכי חזיין לא מפרשי להו, הלכך גזור בהו רבנן. והגזירה האחת עשרה, שיהו כל המיטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע, והוא מלמד הבקר, ויש בהקפו טפח אצל אין בעביו טפח. ואע"פ שמן התורה אין אהל פחות מטפח, גזרו רבנן על כל המיטלטלין שיש בהקפו טפח שאם ראשן אחד האהיל על המת וראשן אחד על הכלים מביאין להן טומאת אהל, גזירה אטו מי שיש בעביו טפח שמביא את הטומאה מן התורה. והגזירה השתים עשרה, הבואר ענבים לדרכן בגת המשקה היוצא מהן בשעת בלייה מכשירן לקבל טומאה ואע"פ שהולך לאיבוד ולא ניחא ליה, גזירה שמא יבאור בקופות מזופפות דאז ניחא ליה במשקה היוצא מהן שהרי אינו הולך לאיבוד ומכשיר מן התורה. והגזירה השלש עשרה, שיהיו גידולי תרומה תרומה, ואפילו בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטנית, גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן שאסורה באכילה וצא לזרעה, וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה, דחיישינן דלמא משהי לה עד זמן זריעה ואתי למיכלה בטומאה. והגזירה הארבע עשרה, מי שהחשיך לו בדרכן נותן כיסו לנכרי ולא יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות. והגזירה החמש עשרה והשש עשרה, אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין. והגזירה השבע עשרה, גזרו על פתן של עובדי כוכבים ועל שמנן ועל יינן ועל צנותיהן. וכולהו גזירה חדא היא, כדאמרינן גזרו על פתן משום שמנן, ועל שמנן משום יינן, ועל יינן משום צנותיהן, ועל צנותיהן משום דבר אחר, כלומר משום עבודת כוכבים. והגזירה השמונה עשרה, גזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא מטמא בזיבה, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אללו במשכב זכור:

ה. בַּיִת שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין שׁוֹרִין דָּיו וְסַמְמָנִים
וְכַרְשִׁינִים, אֶלָּא כְּדִי שְׁיִשְׁוֹרוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבַיִת הַלֵּל
מִתִּירִין :

ברטורה (ה) אֵין שׁוֹרִין דָּיו. סַמְמָנִים שְׁעוּסִים מֵהֶם דָּיו לְכַתִּיבָה: וְסַמְמָנִים. לְכַבֵּעַ:
וְכַרְשִׁינִים. מֵאֵכֶל בַּהֲמָה, וּרְגִילִים לְשָׂרֹת אוֹתָן בְּמֵים תַּחְלָה, וְקוֹרִין לְהֶם בְּעַרְבֵי כְּרַסְנִיָּה,
וּבְלַע"ז וִי"א"פ. וְסַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי אֵדָם מוֹזְהָר עַל שְׂבִיתָת כְּלִים כְּמוֹ עַל שְׂבִיתָת בַּהֲמָתָה,
וְהֵינּוּ טַעֲמָא דְאֵין נוֹתְנִין אוֹנִין, וְהֵינּוּ טַעֲמָא דְאֵין פּוֹרְשִׁין מֵאֲלוֹת. וְנָר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבַּת
וְקִדְרָה שְׁעַל גְּבֵי כִירָה דְמוֹדוּ בַּהּ בֵּית שְׁמַאי, [בְּדַמְפַקְרָא] אֲפַקוּרִי לְכָלִים וְסוּב אֵינוּ מֵאוּוּה
עַל שְׂבִיתָתָן: וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִין. מִשְׁנַתָּן הַמֵּים מִבְּעוֹד יוֹם אַע"פ שֶׁהֵן נִישְׁוֹרִין וְהוֹלְכִין בְּשַׁבַּת,
דְּסַבְרֵי עַל שְׂבִיתָת בַּהֲמָה אֵדָם מוֹזְהָר לְאִית בַּהּ לְעַר בְּעַלֵי חַיִּים, אֲבָל לֹא עַל שְׂבִיתָת כְּלִים:

ו. בַּיִת שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין נוֹתְנִין אוֹנִין שֶׁל פְּשֻׁתָּן לְתוֹדָה
הַתְּנוּרָה, אֶלָּא כְּדִי שְׁיִהְיֶילוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא אֶת הַצֶּמֶר
לְיוֹרָה, אֶלָּא כְּדִי שְׁיִקְלֹט הָעֵין. וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִין. בַּיִת
שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין פּוֹרְשִׁין מִצּוֹדוֹת חֲזָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים,
אֶלָּא כְּדִי שְׁיִצְוֹדוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִין :

ברטורה (ו) אוֹנִין. אֲגוּדוֹת שֶׁל פְּשֻׁתָּן מְנוּפֶז, וְנוֹתְנִין אוֹתָן בַּתְּנוּרָה וּמִתְלַבְּנִים: שִׁיהֲבִילוּ.
שִׁיתַחֲמוּמוּ, שִׁיעֲלָה בַּהֶם הַהֲבִיל: לְיוֹרָה. שֶׁל לְבַעִים: אֲלֹא כְּדִי שִׁיקְלוּט אֶת הָעֵין. שִׁיקְלוּט
הַלְבָּע מִבְּעוֹד יוֹם: וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִים. לְתַתָּן לְתוֹכוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְתַהֲא קוֹלְטָת כָּל הַלִּילָה.
וְלֹא שָׂרוּ בֵּית הַלֵּל אֲלֹא בְיוֹרָה עַקוּרָה מִן הָאֵשׁ, שְׂאֵם יֵשׁ תַּחְתִּיהָ אֵשׁ בְּשַׁבַּת אֲסוּרָה, גְּזִירָה
שְׂמַא יַחְתָּה בְּגַחְלִים. וְכִרִיךְ נָמִי שְׂתַהֲא הַיּוֹרָה סְתוּמָה וְטוּחָה בְּטִיט, גְּזִירָה שְׂמַא יִגִּים וְיַהֲפֹךְ
בַּהּ בְּשַׁבַּת וְחַיִּיב מִשּׁוּם מִבְּשָׁל:

ז. בַּיִת שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין מוֹכְרִין לְנִכְרֵי וְאֵין טוֹעֲנִין
עָמוּ וְאֵין מְגַבִּיהִין עָלָיו, אֶלָּא כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְמָקוֹם קְרוֹב.
וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִין :

ברטורה (ז) וְלֹא טוֹעֲנִין עָמוּ. עַל הַחֲמוּר: וְלֹא מְגַבִּיהִים עָלָיו. מִשְׂאוֹי עַל כַּתְפוֹ. דְּמַחְזִי
כְּמַסִּיעוֹ לְהוֹלִיךְ הַמִּשְׂאוֹי בְּשַׁבַּת: אֲלֹא כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְמָקוֹם קְרוֹב. כְּלוֹמֵר שִׁיהֲא הַמָּקוֹם
שְׂרוּאָה לְהוֹלִיכּוֹ קְרוֹב שְׂיוֹכֵל לְהַגִּיעַ עָם מִבְּעוֹד יוֹם: וּבַיִת הַלֵּל מִתִּירִין. כְּדִי שִׁיֵּאֵל מִפְּתַח
בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם:

ח. בַּיִת שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין נוֹתְנִין עוֹרוֹת לְעַבְדָּן וְלֹא
כְּלִים לְכוֹבֵס נִכְרֵי, אֶלָּא כְּדִי שְׁיִעֲשׂוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבְכֻלָּן

בֵּית הַלֵּל מִתִּירֵין עִם הַשְּׁמֵשׁ :

דרטורה (ח) לעבדן. מעבד העורות: מתירין עם השמש. בעוד שהחמה על הארץ קודם שתשקע:

ט. אָמַר רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, נוֹהֲגִין הָיוּ בֵּית אָבָא שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין פְּלִי לָבֹן לְכוּבֵס נְכָרֵי שְׁלֶשָׁה יָמִים קִדְּם לַשַּׁבָּת. וְשׂוֹיִן אֱלוֹ וְאֱלוֹ, שְׁטוּעֲנִין קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וְעִגּוּלֵי הַגֵּת :

דרטורה (ט) כלי לבן. שהוא קשה לכבס ונריך שלשה ימים. ומחמירין על עצמן כבית שמאי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, אלא כבית הלל שמתירין עם השמש: ושׂוֹיִן. בית שמאי ובית הלל שטוענין את הזיתים מצעוד יום בקורת בית הבד. לאחר שטחנו הזיתים טוענין עליהם קורות כבדים והמסקה זב והולך מאליו כל השבת: ועגולי הגת. הנך דגת קרי עיגולין, שהיו דפין עבין עשוין בעיגול. ובהא מודו בית שמאי לבית הלל משום דאזי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת, דאין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחים, וכן בענבים דורכים אותן ברגל תחלה, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, הלכך לא דמי לדש:

י. אֵין צוֹלִין בְּשָׁר, בְּצֶל וּבִיצָה, אֶלָּא כְּדִי שְׂיִצּוּלוּ מִבְּעוֹד יוֹם. אֵין נוֹתְנִין פֶּת לַתְּנוּרָה עִם חֲשֻׁכָה, וְלֹא תְּרַרְהָ עַל גְּבִי גְּחָלִים, אֶלָּא כְּדִי שְׂיִקְרְמוּ פְּנֵיהָ מִבְּעוֹד יוֹם. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּדִי שְׂיִקְרָם הַתְּחִתּוֹן שְׁלָה :

דרטורה (י) כדי שיצולו. כמאכל בן דרוסאי, והוא שליט בשול, ובכך הוא ראוי לאכילה ותו ליכא למגזר שמא יחתה בגחלים: חררה. עוגת רפאים: שיקרמו. תחילת אפיה עושין כמו קרום: פניה. שהם כלפי אויר התנור: כדי שיקרום התחתון. המדובק לחרם התנור, דהוא נאפה תחילה קודם שיקרמו הפנים שכלפי אויר התנור, ובהכי סגי. ואין הלכה כר' אליעזר:

יא. מְשַׁלְּשִׁין אֶת הַפֶּסַח בַּתְּנוּרָה עִם חֲשֻׁכָה. וּמֵאַחֲזִין אֶת הָאוּר בְּמִדּוּרַת בֵּית הַמוֹקֵד. וּבְגִבּוּלִין כְּדִי שְׂיִאַחֲזוּ הָאוּר בְּרַבּוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּפִתְחֵי מִין כָּל שֶׁהוּא :

דרטורה (יא) משלשין את הפסח. התנורים שלהן פיהן למעלה ומורידין הלכלי לתוכן, להכי תני משלשין: עם חשיכה. ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן, הכא שרי, דבני חבורה רזיזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים: ומאחזיזין את האור. מעט בעלים של

מדורת בית המוקד, ולא חיישינו שמא יבואו הכהנים להבעירה משתחשך, לכהנים זריזין הן: בית המוקד. לשכה גדולה היתה בעזרה שמסיקין בה מדורה תמיד והכהנים מתחממים שם לפי שהולכים יחפים על הרצפה של שיש; ובגבולין. כריך אדם להבעיר מדורתו מצעוד יום כדי שתאחוז האור ברובה. וכמה ברובה, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ואינה כריכה לקיסמין דקין תחטיה להבעירה: אף בפחמין כל שהן. כי היכי דמדורת בית המוקד מקילינן בבית המוקד לכהנים, כמו כן במדורת פחמים מקילינן לכל אדם ואין כריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא, שאין דרכה להיות כבה והולכת ולא אהו לחתויי בהו. והלכה כרבי יהודה, דליכא מלאן דפליג עליה:

גמרא שבת דף י"ג ע"א

לא יאכל הזב עם הזבה כו' איבעיא להו נדה מה שתישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה תא שמע (יחזקאל י"ח) אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשה נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור: תני דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפלו ומהזירתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה (דברים ל') כי הוא חייך ואורך ימיד בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מספרת לי כל אותו מאורע אמרתי לה בתי בימי נדויתך מה הוא אצליך אמרה לי ח"ו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי ליבונך מהו אצליך אכל ושתה עמי וישן עמי בקרוב בשר ולא עלתה על דעתו על דבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה (ויקרא י"ח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב פי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי, במערבא אמרי אמר רבי יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה:

רש"י שתישן עם בעלה. כגון שהוא טמא דליכא למיחש משום טהרה או בזמן הזה שאין זו טהרה מי חיישין להרגל עבירה או דלמא כיון דליכא הכירא מדכר דכיר: אל ההרים לא אכל. צפ' אלו הן הנשרפין מפר' ליה שלא נתפרנס בזכות אבות שלא הולך לכך לפי שהיה נדיק: מה אשת רעהו כו'. דאסר לן יחוד מן התורה בקדושין מאחיד בן אמן: ושימש ת"ח. להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד: נדות. כל שבעה של ראייה ראשונה: ליבונד. כגון זבה שסופרת ז' נקיים משפסקה ורכיכה להיות לובש' לבנים לבדיקה שמה תראה ותסתור ספירותיה: בנדת טומאתה. ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה דמרבין מתהיה בנדתה בהיותה תהא עד שתבא במים: מטה חדא הואי. רחבה ולא קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי: סינר. פורצייל"ט שהיא חוגרת בו ומגיע ממתנים ולמטה:

זוהר הקדמה דף י ע"א

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (שיר ג') מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וְגוֹ' מִי זֹאת כָּלְלָא דְתַרְוִין קְדוּשִׁין דְתַרְוִין עֲלָמִין בְּחַבּוּרָא חָדָא וְקִשּׁוּרָא חָדָא, עוֹלָה מִמֶּשׁ לְמַהוּי קְדֻשׁ קְדֻשִׁין דִּיהָא קְדֻשׁ קְדֻשִׁין מִיִּי וְאִתְחַבְּרָא בְּזִיאִית בְּגִין לְמַהוּי עוֹלָה דְאִיהִי קְדֻשׁ קְדֻשִׁין, מִן הַמִּדְבָּר דִּהָא מִן הַמִּדְבָּר יִרְתָּא לְמַהוּי כְּלָה וְלִמְיַעַל לְחוּפָה, תוּ מִן הַמִּדְבָּר אִיהִי עוֹלָה כְּמָא דְאֵת אֶמֶר (שם ד') וּמִדְבָּרָךְ נְאוּהָ בְּהֵוֹא מִדְבָּר דְלַחֲשִׁוּ בְּשַׁפְּוֹן אִיהִי עוֹלָה, וְתַנִּינֹן מְאִי דְכַתִּיב (שְׁמוֹעַל א' ד') הָאֱלֹקִים הָאֲדִירִים הָאֱלֹהֵי אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹקִים הַמְכִּים אֶת מִצְרַיִם בְּכָל מִכָּה בַּמִּדְבָּר וְכִי כָּל דְעֵבֵד לוֹן קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא בַּמִּדְבָּר הוּא וְהָא בְּיִשׁוּבָא הוּא אֶלָּא בַּמִּדְבָּר בְּדַבּוּרָא כְּמָה דְאֵת אֶמֶר (שיר ד') וּמִדְבָּרָךְ נְאוּהָ וְכַתִּיב (תְּהִלִּים ע"ה) מִמִּדְבָּר הָרִים אוֹף הֲכִי עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִן הַמִּדְבָּר וְדֹאִי בְּהֵהִיא מְלָה דְפּוֹמָא אִיהִי סְלָקָא וְעֹאֲלַת בֵּין גְּדִפֵּי דְאֶמָּא וְלִבְתֵּר בְּדַבּוּרָא נְחַתָּא וְשָׂרְיָא עַל רִישָׁיהוּ דְעֶמָּא קְדֻשָּׁא, הִיךְ סְלָקָא בְּדַבּוּרָא דִּהָא בְּשִׁירוּתָא כַּד בַּר נֶשׁ קָאִים בְּצַפְרָא אִית לִיה לְבָרְכָא לְמֵאֲרִיָּה, בְּשַׁעֲתָא דְפָקַח עֵינָוִי הִיךְ מְבָרַךְ, הֲכִי הוּוּ עֶבְדִּי חֲסִידִי קְדָמָי נְטִלָא דְמֵיא הוּוּ יִהְבִּי קַמִּיהוּ וּבְזַמְנָא דְאִתְעֲרוּ בְּלִילָא אֶסְחֹן יְדִיהוּ וְקִימִי וְלַעֲאֹן בְּאוּרִיתָא וּמְבָרְכִי עַל קְרִיאָתָהּ. וְכַד תִּרְנַגּוּלָא קְרִי כִּדִּין פְּלָגוּת לִילָא מִמֶּשׁ וְכִדִּין קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא

אֲשֶׁתִּכַּח עִם צְדִיקָא בְּגִנְתָּא דְעֵדן וְאָסִיר לְבָרְכָא בְּיַדִּין מְסוּאָבוֹת וּמְזוּהָמוֹת, (וימברכיו), וְכֹן כָּל שְׁעֵתָא, בְּגִין דְּבִשְׁעֵתָא דְּבַר נֶשׁ נְאִים רוּחִיה פְּרָחָא מְנִיה וּבִשְׁעֵתָא דְּרוּחִיה פְּרָחָא מְנִיה רוּחָא מְסֻאָבָא זְמִין וְשָׂרְיָא עַל יְדוּי וּמְסֻאָב לֹון וְאָסִיר לְבָרְכָא בְּהוּ בְּלָא נְטִילָה, וְאִי תִימָא אִי הָכִי הָא בִּימָמָא דְלָא נְאִים וְלָא פְּרַח רוּחִיה מְנִיה וְלָא שָׂרְיָא עָלֶיהָ רוּחָא מְסֻאָבָא וְכַד עָאל לְבֵית הַכְּסָא לֹא יְבָרַךְ וְלָא יְקָרָא בְּתוֹרָה אֶפְלוּ מְלָה חֲדָא עַד דְּיִסְחִי יְדוּי, וְאִי תִימָא בְּגִין דְּמְלוּכְלָכִים אֲנוּן לָאו הָכִי הוּא בְּמָה אֲתִלְכְּכוּ, אֶלָּא ווִי לְבָנֵי עֲלָמָא דְלָא מְשָׁגִיחוּן וְלָא יַדְעִין בְּיְקָרָא דְמֵאֲרִיהוּן וְלָא יַדְעִי עַל מָה קִימָא עֲלָמָא, רוּחָא חֲדָא אִית בְּכָל בֵּית הַכְּסָא דְעֲלָמָא דְשָׂרְיָא תַמָּן וְאֲתַהֲנִי מֵהָהוּא לְכַלּוּכָא וְטְנוּפָא וּמִיַּד שָׂרִי עַל אֲנוּן אֶצְבָּעוּן דִּידוּי דְּבַר נֶשׁ :

תרגום הזוהר פְּתַח רַבִּי חֲלַעְזָר וְחֵמְרָא, (סיה"ש ג') מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמְדַבֵּר וְגו'. מִי זֹאת, הוּא כָּלל שְׁל שְׁתֵּי קְדָשׁוֹת, שְׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּחֻצוֹר אֶחָד וְהַשָּׂר אֶחָד. עוֹלָה, שְׁעוֹלָה מִמַּשָּׁם לְהִיּוֹת קְדָשִׁים, פִּי מִי, הִיא קְדָשׁ קְדָשִׁים, וְנִתְחַבְּרָה בְּזֹאת, בְּשָׂבִיל שְׁתֵּיהֶם עוֹלָה, שְׁהוּא קְדָשׁ קְדָשִׁים. מִן הַמְדַבֵּר, פִּי מִן הַמְדַבֵּר יִרְשָׁה לְהִיּוֹת כְּלָה וְלְהַכְּנִס לְחוּפָה. עוֹד. מִן הַמְדַבֵּר הִיא עוֹלָה, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שם ד') וּמְדַבֵּרָה נְאוּהָ. דְּהִינוּ בְּמְדַבֵּר הַהוּא שְׁל לְחַשׁ הַשְּׁפָתִים, הִיא עוֹלָה. וְלִמְדֵנוּ. מֵהוּ שְׁכַתוּב, (שמו"א ד') הַחֲלָקִים הַחֲדָרִים הַחֲלָה חֲלָה הֵם הַחֲלָקִים הַמְפִּים אֶת מַכְרִים כְּכֹל מִפֶּה בְּמְדַבֵּר, וְכִי כֹל מֵה שְׁעָה לְהֵם הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא בְּמְדַבֵּר, הֵלֵךְ בִּישׁוּב הִיא. אֶלֵךְ בְּמְדַבֵּר בְּדָבוֹר. כְּמוֹ שְׁכַתוּב, וּמְדַבֵּרָה נְאוּהָ, וְכַתוּב (תהלים ע"ה) מְמַדְבֵּר הָרִים. אֶף עוֹלָה מִן הַמְדַבֵּר כְּדָ, מִן הַמְדַבֵּר וְדָחִי, דְּהִינוּ בְּחֹתוֹ הַדָּבָר שְׁל הַפֶּה, הִיא, עוֹלָה, וְנִכְנָסֶת צִין פְּנִים שְׁל הָאֵם, וְלֵאחֶר כְּדָ, עַל יְדֵי דְבוֹר הִיא יוֹרְדֶת וְשׁוֹרָה עַל רֵאשֵׁי הָעַם הַקְּדוּשָׁ. אִיךְ עוֹלָה בְּדָבוֹר. פִּי בְּתַחֲלָה, כְּשֶׁאֲדָם הֵם בְּבַקָּר, יֵשׁ לוֹ לְבָרָה לְחֵדוֹנוּ, בְּשָׁעָה שְׁהוּא פּוֹחֵחַ אֶת עֵינָיו. אִיךְ הוּא מְבָרָךְ. כְּדָ הָיוּ עוֹשִׂים הַחֲסִידִים הַרְאָשׁוֹנִים. כְּלִי עִם מֵים הָיוּ נוֹתְנִים לְפִנְיָהֶם, וּבְשָׁעָה שְׁהָיוּ מִתְעוֹרְרִים בְּלִילָה, הָיוּ רוּחֲמִים אֶת יְדֵיהֶם, וְעוֹמְדִים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וּמְבָרְכִים עַל קְרִיאָתָהּ. הַתְּרַנְגוּל קוֹרָא, וְאִז חֲלוֹת לִילָה מִמַּשָּׁ, נִמְאָל אִז הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הַלְדִיקָים בְּגוֹן עֵדן. וְאִסוּר לְבָרָךְ עִם יְדִים טְמֵאוֹת וּמְזוּהָמוֹת. וְכֹן כְּכֹל שְׁעָה. מִשּׁוֹם שְׁבִשְׁעָה שְׁאֲדָם יֵשׁוּ, רוּחוֹ פּוֹרַח מִמֶּנּוּ. וּבְשָׁעָה שְׁהָרוּחַ פּוֹרַח מִמֶּנּוּ רוּחַ הַטּוֹמְאָה מוּכָן וְשׁוֹרָה עַל יְדֵיו, וּמְטַמְאָ אֹתָם. וְאִסוּר לְבָרָךְ בְּהוּן בְּלָא נְטִילָה, וְאִם תֵּאמַר, אִם כֵּן, הִנֵּה צִוִּים שְׁאִינוּ יֵשׁוּ, וְאִין הָרוּחַ פּוֹרַח מִמֶּנּוּ, וְרוּחַ הַטּוֹמְאָה אִינוּ שׁוֹרָה עָלֵיו, כְּשֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַכְּסָא, לֹא יְבָרַךְ וְלֹא יְקָרָא בְּתוֹרָה אֶפְלוּ מְלָה לְחַת, עַד שְׁרוּחֵן יְדֵיו. וְאִם תֵּאמַר מִשּׁוֹם שְׁהוּן מְלוּכְלָכוֹת, אִין הוּא כֵּן, פִּי בְּמָה נִתְלַכְּכוּ. אֶלֵךְ אִז לְהֵם לְבָנֵי הָעוֹלָם, שְׁאִינוּ מְשָׁגִיחִים וְאִינוּ יוֹדְעִים אֶת כְּבוֹד רַבּוֹנָם, וְאִינוּ יוֹדְעִים עַל מֵה הָעוֹלָם עוֹמֵד.

הָיָה רוּחַ אֶחָד יָשׁ בְּכָל בַּיִת כַּסָּא עֲצֵעוּלָם, הַשְׁוֹרָה עָם וְנִהְיָה מֵאוֹתוֹ הַגּוֹעַל וְהַלּוֹאָה,
וּמִיָּד הוּא שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ אֲלֻכְעוֹת יָדָיו עַל הָאָדָם.

הלכה

פסוקה

שיע או"ח מסי' ס"א ואילך

א. יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּכוֹנֵה בְּאִימָה וּבִירְאָה בְּרִתּוֹ וְזִיעַ: **ב.**
צָרִיךְ לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּטַעֲמִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּתוֹרָה: **ג.** מִי
שֵׁישׁ לוֹ בַּיִת הַכְּנֻסָּת בְּעִירוֹ וְאִינוֹ נִכְנָס בּוֹ לְהִתְפַּלֵּל נִקְרָא שְׂכּוֹן
רַע וְגוֹרֵם גְּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו: **ד.** הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שְׂיִכּוֹן בְּלִבּוֹ פִּירוּשׁ
הַמַּלּוֹת שְׁמוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְיִחְשׁוּב כְּאִלוֹ שְׂכִינָה כְּנִגְדּוֹ וְיִסִּיר כָּל
הַמַּחְשְׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּשְׁאַר מַחְשְׁבֹתוֹ וְכוֹנֵנְתוֹ זָכָה
בְּתַפְלָתוֹ וְיִחְשׁוּב כִּי אֵלּוֹ הִיא מְדַבֵּר לְפָנָיו מִלֶּךְ בְּשֵׁר וְדָם הִיא
מְסַדֵּר דְּבָרָיו וּמְכוּוֵן בָּהֶם יָפָה לְבַל יִכָּשֵׁל קַל וְחוֹמֵר לְפָנָיו מִלֶּךְ
מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא חוֹקֵר כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת
וְאִם תִּבְאֵל לוֹ מַחְשְׁבָה אַחֲרֵת בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה יִשְׁתַּוֵּק עַד שֶׁתִּתְבַּטֵּל
הַמַּחְשְׁבָה וְצָרִיךְ שֶׁיִּחְשׁוּב בְּדַבְרֵי הַמְּכַנְיָעִים הַלֵּב וּמְכוּנִים
אוֹתוֹ לְאָבִיו שֶׁבְּשִׁמְיָם וְלֹא יִחְשׁוּב בְּדַבְרֵי שֵׁישׁ בָּהֶם קְלוּת
רֹאשׁ: **ה.** הַתְּפִלָּה הִיא בְּמִקּוֹם הַקְּרִבּוֹן וּלְכַךְ צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה
דוּגְמַת הַקְּרִבּוֹן בְּכוֹנֵה וְלֹא יֵעָרֵב בָּהּ מַחְשְׁבָה אַחֲרֵת כְּמוֹ
מַחְשְׁבָה שְׁפוֹסְלָת בְּקַדְשִׁים וּמְעוֹמֵד דּוּמְיָא דְעֵבֻדָּה וְקַבְיָעוֹת
מִקּוֹם כְּמוֹ הַקְּרִבְנוֹת שְׁכָל אֶחָד קְבוּעַ מִקּוֹמוֹ לְשַׁחֲטוֹתוֹ וּמִתּוֹן
דְּמִיו וְשֶׁלֹּא יַחוּץ דָּבָר בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר דּוּמְיָא דְקְרִבּוֹן שֶׁחֲצִיָּה
פוֹסְלָת בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר וְרֹאוי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מִלְּבוּשִׁים נְאִים
מִיּוֹחָדִים לְתַפְלָה כְּגוֹן בְּגָדֵי כְּהוֹנָה אֲלֵא שְׂאִין כָּל אָדָם יָכוֹל
לְבַזְבֵּז עַל זֶה וּמְכַל מִקּוֹם טוֹב הוּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מְכַנְסִים מִיּוֹחָדִים
לְתַפְלָה מְשׁוּם נְקִיוֹת: **ו.** לֹא יִשְׁיַח שִׁיחַת חוּלִין בְּשַׁעַה שֶׁשְׁלִיחַ
צְבוֹר חוּזֵר הַתְּפִלָּה וְאִם שָׁח הוּא חוּטֵא וְגָדוֹל עוֹנוֹ מִנְשׂוּא
וְגוֹעַרִין בּוֹ: טוֹב לְכוּוֵן רַגְלָיו בְּשַׁעַה שֶׁאוֹמֵר קְדוּשָׁה עִם הַשְּׁלִיחַ
צְבוֹר:

מוסר

מרגניתא דר' מאיר

מה הנאה לאדם וסופו לפרוש מעולם לעולם. מחיים למות. מאורה לחשיכה. משינה מתוקה לשינה דחוקה ומרה. מאור מתוק לרמה ותולעה. ממטעמים מתוקים לטעם עפר. מחבוק נאה לחבוק עפר. כמה עשירים יצאו מהעולם בפחי נפש. כמה חכמים היתה חכמתם עליהם לתקלה. כמה גבורים היתה גבורתם עליהם לתקלה. כמה מגדלי בניס לא שמחו בבניהם. כמה נאים היה נוייהם עליהם לתקלה. כמה זקנים לא ראו כבוד. כמה בחורים נקצצו בחפתן. וכי מה הנאה לאכול ממאכל שהוא מביאו לדינים מרבים. משמחה שמביאה לאדם לדאגות הרבה. ממלבוש שהוא גורם לפגיעות מרבות. מהרהור שגורם למכאובים מרבים. משנה מתוקה שגורמת למיתה משונה. מחטא שהוא מאבד זכיות הרבה. מתרעומות שמקפחות פרנסות הרבה. איזהו בן העולם הבא המתרחק מן העבירות ומהרהור ומלצנות ומלשון הרע ומהכיעור והדומים והמקיים מצות ויש בידו מצות על אמתתה ומתרחק מן החטא ושומר עיון תפלה ומתנודה על עונותיו. לפני הקדוש ברוך הוא ועושה תשובה:

בראשית יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם בין להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(א) ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב
מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר
זרעו בו על הארץ ויהי כן : ואמר יי תדאית ארעא

דִּיתָאָה עֶסְבָּא דְּבַר זְרַעַה מִזְדָּרַע אֵילָן פִּירִין עֶבֶד פִּירִין לְזִנְהָ דִּי בַר זְרַעַה
בַּה עַל אֶרְעָא וַחֲוָה כֹּן :

רס"ז תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שמיני דשאים מחלקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים. בלשון לעז נקרא דשא אירבידי"ץ ומכלול העשבים כן בערבוביא, וכל שורש לעצמו נקרא עשב: מזריע זרע. שיגדל בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר: עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) ותואל הארץ עץ עשה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקבל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה: אשר זרעו בו. הן גרעני כל פרי, שמהן האילן זומח כשנוטעין אותן:

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע
לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֲשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב : וְאַפְקַת אֶרְעָא דִּיתָאָה עֶסְבָּא דְּבַר
זְרַעַה מִזְדָּרַע לְזִנְהָי וְאֵילָן עֶבֶד פִּירִין דְּבַר זְרַעַה בַּה לְזִנְהָי וַחֲוָא יֵי אַרִי
טָב :

רס"ח ותואל הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למינהו בדשאין בזווייהו, שמעו שנכטוו האילנות על כך, ונשאו קל וחמר בעצמן, כמפורש בגלגלה בשחיטת חלין (חולין ס):

(יג) וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי : (פ) וַחֲוָה רָמְשׁ
וַחֲוָה צָפַר יוֹם תְּלִיתָאִי : (ד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת
בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין
הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים
וּשְׁנָיִם : וַאֲמַר יֵי יְהוֹן נְהוֹרִין בְּרָקִיעָא דְּשָׁמַיָא לְאַפְרָשָׂא בֵּין יָמָא
וּבֵין לַיְלָא וַיְהוֹן לְאֹתִין וּלְזָמַיִן וּלְמִימַי בְּהוֹן יוֹמִין וּשְׁנָיִן :

רס"ט יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע, וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב (פסוק ט) את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה: יהי מארת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות, הוא ששנינו ברביעי היו מתענים על אסכרה שלא תפל בתינוקות: להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגנז האור הראשון, אצל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והאשך הראשונים יחד בין ביום ובין בלילה: והיו לאחת. כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם, שנאמר (ויקרא י ט) מאורות השמים אל תחתו, בעשותכם רצון הקדוש ברוך הוא אין אתם צריכין לדאג מן הפרענות: ולמועדים. על שם העתיד, שעתידין ישראל להטוות על המועדות, והם נמנים למוולד הלבנה: ולימים. שמוש החמה חזי יום ושמוש הלבנה חזי, הרי יום שלם: ושנים. לסוף שלש מאות ששים וחמשה ימים יגמרו מהלכם בשנים עשר מזלות המסרתים אותם והיא שנה. (וחזירים ומתחילים פעם שניה לסבב בגלגל כמהלכן הראשון):

וְהָיוּ לְמַאֲזֹלֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל
הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן : וַיְהוּן לְנִהוּרֵי בְרִקְיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל
אָרְעָא וַהּוּה כֵן :

רש"י והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

נביאים - ישעיה - פרק מב

אַחֲרֵיב הָרִים וּגְבָעוֹת וְכָל עֵשָׂב אֹבִישׁ
וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאֵיִם וְאַגְמִים אֹבִישׁ : אַחֲרֵיב
טוּרֵי וְרָמוֹ וְכָל עֶסְבֵי הַהוֹן אֲיַבֵּשׁ וְאֲשׁוּי נְהָרֵי לְנַגּוֹן וְאַגְמִין אֲיַבֵּשׁ :

רש"י אחריב הרים וגבעות. אהרוג מלכים ושלטונים של עכו"ם: וכל עשב. כל הנלוים עליהם: אוביש. לי
יובש הוא לענין דבר לח כגון עשב ונהרות:

וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים בְּדַרְךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתְיָבוֹת
לֹא יָדְעוּ אֲדָרִיכְם אֲשִׁים מִחֶשֶׁד לְפָנֵיהֶם
לְאֹר וּמַעַקְשִׁים לְמִישׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים
עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים : וְאֲדַבֵּר לְבַיִת יִשְׂרָאֵל דְרָמִין כְּסָמוֹ
בְּאֹרַח דְלֹא יָדְעוּ בְּשִׁבְלֵי דְלֹא אֵילְפוּ אֲדָרִיכְנוּן אֲשׁוּי קִבְלָא קְדָמֵיהוֹן
לְנִהוּר וְכִפְלֵא לְמִישְׁרָא אֵלֵין פְּתַגְמֵא אַעְבְּדְנוּן וְלֹא אֲרַחֲקְנוּן :

רש"י והולכתי. ישראל שהיו עורים עד הנה מהביטו אלי בדרך הטוב אשר לא ידעו להלך בה: עשיתם. אעשה
כן לי נבואה לדבר על העתיד כאילו עשוי:

נָסְגוּ אַחֲרָי וַיֵּשְׁבוּ בְּשֵׁת הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל
הַאֲמָרִים לְמַסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ : (פ) יִסְתַּחֲרוּן
לְאַחֲרָא בִּבְהִתוֹן בְּהִתָּא פְּלַחֵי כּוֹכְבֵי דְאֲמָרִין לְצִלְמֵי מִתְכָּא אֲתוֹן טַעֲוִתְנָא
: (ח) הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעוֹרִים הִבִּיטוּ

לְרֵאוֹת : רְשִׁיעֵי־אֲדָנָיו כְּחֶרֶשׁ הִלָּא אֹדְגִין לְכוּן שְׁמַעוּ וְחִיבֵי־אֲדָנָיו כְּסָמוֹ הִלָּא עֵינֵינוּ לְכוּן אִסְתַּכְּלוּ וְחִזּוּ :

הַחֲרָשִׁים . וְהַעֲוִרִים . עַל יִשְׂרָאֵל הוּא אֹמֵר :

(ט) **מִי עֹוֵר כִּי אִם עֲבָדִי וְחֶרֶשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח**
מִי עֹוֵר כְּמִשְׁלָם וְעֹוֵר כְּעֶבֶד יְהוָה : הִלָּא אִם יְתוּבוֹן
רְשִׁיעֵי־אֲדָנָיו יִתְקָרוּן עֲבָדִי וְחִיבֵי־אֲדָנָיו דְּנִבְיֵי שְׁלַחִית עֲלֵיהוֹן אֶל־אֲדָנָיו רְשִׁיעֵי־אֲדָנָיו עֲתִידִין
לְאֲשַׁתְּלֶמָּא פּוֹרְעָנוֹת חוֹבֵיהוֹן בְּרַם אִם יְתוּבוֹן יִתְקָרוּן עֲבָדִי דִּי :

מִי עוֹר . כִּסּוּס אִין אַחַד כִּי אִם עֲבָדִי הוּא הַעוֹר שְׂכַלְכֶם , וְחֶרֶשׁ שְׂכַכְסֶם הִי הוּא כְּמִלְאָכִי אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹלַח
לְהַגְבִּיחַ נְבוֹאוֹת : מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם . מִי הִיָּה עוֹר כִּסּוּס כְּבַר קֶבֶל יִסְרוּוֹ וְהִי הוּא כְּמִשְׁלָם כֹּל תְּגַמְלוּוֹ וְיִזְלַח נְקִי :

כְּתוּבִים - מִשְׁלֵי - פֶּרֶק א

(יא) **אִם יֹאמְרוּ לָכֶה אֲתָנוּ נְאֻרְבָּה לָדָם נִצְפְּנָה**
לְנִקֵי חַנּוּם : אִין יִימְרוּן אֲתָא עֲמָנָא נְכֻמוֹן לְדָמָא נְטָשִׁי לְזַפֵּי מְגוֹן :

נִחְרַבָּה לְדָם . לְשִׁפּוֹךְ דָּם : נִפְנָה . לִי מֵאֲרַב : נִפְנָה לְנִקֵי חַנּוּם . הַכְּתוּב אֹמֵר שְׁכַפְיִנְתֶּם לְנִקֵי חַנּוּם הוּא :

(יב) **נְבָלְעָם כְּשִׂאוֹל חַיִּים וְתַמְיָמִים כְּיֹוֹרְדֵי**
בוֹר : נְבָלְעָנוֹן כְּשִׂאוֹל לְחַיֵּי וְלְדָלָא מוּם הִיָּךְ נְחֲתִי גוּבָא :

נְבַלְעָם . לְנִקֵּי־כַסֵּהם חַיִּים : כְּשִׂאוֹל . הַבּוֹלַע כֹּל גּוֹף שֶׁלֶם : וְתַמְיָמִים . אִינוּן לְשׁוֹן לְדִיקִים אַלְלָא מִלְשׁוֹן
שְׁלָמִים נְבַלְעָם כְּשֶׁהֶם שְׁלָמִים כְּאִדָּם הַיּוֹרֵד בְּחוֹךְ הַבּוֹר כְּשֶׁהוּא שֶׁלֶם כְּלוּמַר בְּעוֹדָם בְּעֶשְׂרָם נִהְרַס וְנִירַשׁ נְכַסְיָהֶם :

(יג) **כָּל הוֹן יִקָּר נְמָצָא נְמִלָּא בְּתֵינוּ שָׁלָל :** כָּל
עוֹתְרָא וְיִקָּרָא נְשָׁכַח וְנִמְלִי בְּתֵנָא בְּזֵתָא : (יד) **גּוֹרְלָךְ תַּפְּיִל**

בְּתוֹכֵנוּ כִּי־אֶחָד יִהְיֶה לְכָלֵנוּ : פִּי־סֶדֶד אֲרָמִי בִּינְתָנָא
כִּי־אֶחָד חַד יִהְיֶה לְכֹוֹלָנָא :

גורלך תפיל בתוכנו . אם תרצה תחלוק או אם תרצה יהיה בשותפות : כיס אחד יהיה לכולנו . ביחד :

בְּנֵי אֵל תִּלְךָ בְּדַרְךָ אֶתֶם מִנַּע רִגְלְךָ (טו)
מִנְתִּיבְתֶם : בְּרִי לֹא תִיזִיל בְּאֲרָחָא עִמָּהוּן מִנַּע רִגְלְךָ מִן שְׁבִילֵיהוּן :

משנה יבמות פרק א

א. חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה נָשִׁים פּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן וְצְרוֹת צְרוּתֵיהֶן מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְאֵלוּ הֵן, בְּתוֹ, וּבֵת בְּתוֹ, וּבֵת בְּנוֹ, בֵּת אִשְׁתּוֹ, וּבֵת בְּנָהּ, וּבֵת בְּתָהּ, חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ, וְאִם חֲמִיו, אֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְאֲחוֹת אִמּוֹ, וְאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אֲחִיו מֵאִמּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אֲחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְכִלְתּוֹ, הֵרִי אֵלוּ פּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן וְצְרוֹת צְרוּתֵיהֶן מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם, עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְכֵן אִם מֵתוֹ, אוֹ מֵאִנּוֹ, אוֹ נִתְגַּרְשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אֵילּוּנִיּוֹת, צְרוּתֵיהֶן מִתְּרוֹת. וְאִי אֶתָּה יָכוֹל לומר בְּחֲמוֹתוֹ וּבְאִם חֲמוֹתוֹ וּבְאִם חֲמִיו שֶׁנִּמְצְאוּ אֵילּוּנִיּוֹת אוֹ שֶׁמֵּאִנּוֹ :

ברטנורה (א) חמש עשרה נשים פוטרות כרותיהן. שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו וכו' שתי נשים ומת בלא בנים, שתיהן פטורות, שנאמר (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לכרור לגלות ערותה עליה, שאין תלמוד לומר עליה, אלא ללמדך שאפילו יצמתו שנאמר בה (דברים כ"ה) יצמה יבא עליה, אם היא אשה אל אחותה, לא תקח. והוא הדין לשאר עריות שיש בהן כרת. ואין לי אלא היא, כרתה מנין, ת"ל לכרור. כרת כרתה מנין, ת"ל לכרור. דמשמע לא תקח לא היא ולא כרתה ולא כרתה: בתו ובת בתו וכו'. צבתו מאנוסתו, וכן בת בתו וכו', דאילו בתו מאשתו היינו בת אשתו. דכיון דכתיב (ויקרא י"ח) ערות אשה ובתה, לא שנא הימנו ולא שנא מאיש אחר. אבל בתו מאנוסתו לא נפיק מהאי קרא, דאשה

על ידי קדושין משמע, אלא נפקא מערות בת בנגד או בת בתך (ס:): חמותו ואם חמות ואם חמיו. כל אלו אסורות לו, משום ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה, ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: אחותו מאמו. שנישאת לאחיו מאביו ומת. וכן אחות אמו. שאין יבום אלא באחיו מן האב, דילפינן אחיה אחיה מבני יעקב, מה להלן מן האב אף על פי שאין מן האם הבא נמי לא שנא: ואשת אחיו מאמו. שמת ונישאה אחיו מאביו, שהיתה נכרית אלו, ומת בלא בנים ונפלה לפניו ליבום. ואסורה לו לפי שהיתה תחלה אשת אחיו מאמו ואסורה לו עולמית, דכתיב (ס) ערות אשת אחיך, ודרשין אחיך בין מן האב בין מן האם: ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון ראובן שמת בלא בנים, ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי, ויבם שמעון את אשתו וכו' אשה אחרת ומת בלא בנים, ונפלו שתייהן לפני לוי, שתייהן פטורות, לפי שאשת ראובן שנישאת לשמעון אסורה ללוי בכרת, לפי שמיטת הכתוב מיבום לוי, שנאמר (דברים כ"ה) כי יסבו אחים יחדיו, שהיתה להם ישיבה אחת בעולם. הלכך כשמת ראובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לו בנים. ואע"פ שעתה נפלה מכח נישואי שמעון שהיה בעולמו, אסורה לו מחמת ראובן. וכשם שהיא אסורה כך כרתה אסורה: וכלתו. שמת בנו, ונשאה אחיו. וכלתו אסורה עליו איסור עולם ואפילו אחר שמת בנו: וכולן אם מתו. כגון שמתה בתו קודם מיתת אחיו או שמיאנה זו. ואע"פ שאין מיאון אלא ביתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה, משכחת לה שמיאנה בחיי אביה, כגון שהשיאה אביה לאחר ונתגרשה בעודה קטנה, שקוב אין לאביה רשות בה, ונישאת לאחי אביה בעודה קטנה, אז יולאה במיאון, דקרינן לה לקמן יתומה בחיי האב. ואם מיאנה באחיו או נתגרשה ממנו, או נמלאה אילוניית שמקחה מקח טעות וכאילו לא היתה אשת אחיו מעולם, כרתה מתיבמת: אילוניית. לשון איל. הזכר מן האלון. וסימניה מפורשים, שאין לה שדים כנשים ואין לה סימנים וקולה עבה כאיש ואין לה שיפולי מעים כנשים כלומר שאותו מקום אינו בולט מגופה כערות שאר הנשים: ואי אתה יכול לומר וכו'. שכבר ילדו מאחר קודם שנישאו לאחיו, הלכך לאו אילוניית נינהו. ומיאון נמי ליבא, שהרי גדולות הן, ואין ממאנת אלא קטנה. ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפטורות לרותיהן, סבר לה כמ"ד שאין אדם נושא אנוסת אביו ומפותר אביו. אבל לדברי האומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותר אביו, והיא הלכה, אפשר שתנשא אמו לאחיו מאביו, וכשימות בלא בנים נמלאת אמו ונפלת לפני בנה ליבום. ונמלאו ט"ז נשים פטורות לרותיהן, ואמו אחת מהן. וכן הלכה:

ב. פיצד פוטרות צרותיהן, היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת, בשם שבתו פטורה, כך צרתה פטורה. הלכה צרת בתו ונישאת לאחיו השני, ולו אשה אחרת, ומת, בשם שצרת בתו פטורה, כך צרת צרתה פטורה, אפלו הן מאה. פיצד אם מתו צרותיהן מתרות, היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, מתה בתו או נתגרשה, ואחר כך מת אחיו, צרתה

מִתְּרַת. וְכָל הַיְכוּלָה לְמֵאֵן וְלֹא מֵאֲנָה, צָרְתָּה חוֹלְצָת וְלֹא מִתִּבְּמַת :

דרטורה (ג) כַּסֵּם שֶׁבְּתוֹ פְּטוּרָה. שְׁהָרִי אֲסוּרָה לוֹ, וְאִין עָם אַח אֲלֹא הוּא. כִּד לְרַתָּה פְּטוּרָה: הַלְכָה לְרַת בְּתוֹ וְנִישְׁאֵת לְאֲחִיו הַשְּׁנִי. הַיְכָא דִישׁ אַח אַחַר שְׁתִּיהֶן מוֹתְרוֹת לוֹ, וְאִין פְּטוּרוֹת, שְׁהָרִי יֵשׁ כְּאֵן מְלוֹת יְבוּם, וּמִתִּבְּמַת הָאֲחַת וְהַשְּׁנִיָּה פְּטוּרָה, דְּכִתִּיב (דְּבָרִים כ"ה) אֵת בֵּית אֲחִיו, בֵּית אֶחָד הוּא בּוֹנֵה וְאִין בּוֹנֵה שְׁתֵּי בָתִּים. וְאִם יָבֵם אֲחִיו הַשְּׁנִי אֵת לְרַת בְּתוֹ וְלוֹ אַשְׁה אַחֲרַת וּמַת בְּלֹא בָנִים וְחִזְרוּ וּנְפְלוּ לְפָנָיו: כַּסֵּם שְׁלֹרַת בְּתוֹ פְּטוּרָה. שְׁנִישְׁמַרְהָ עֲלִיו מִשְׁעַת נְפִילַת אֲחִיו הִרְאָשׁוֹן. כִּד לְרַת לְרַתָּה, אֲשֶׁת אֲחִיו הַשְּׁנִי הָאֲחֲרַת, פְּטוּרָה, שְׁזוֹ פּוֹטְרַתָּה, שְׁלֹרַת עֲרוּה פּוֹטְרַת לְרַתָּה: וְאִפִּילוּ הֵם מֵאֵה. אֲחִים, וְהַלְכָה לְרַת לְרַתָּה שֶׁל בְּתוֹ וְנִתְּיַבְּמָה לְאֲחִיו הַשְּׁלִישִׁי, וְלוֹ אַשְׁה אַחֲרַת וּמַת בְּלֹא בָנִים, שְׁתִּיהֶן אֲסוּרוֹת עַל זֶה. וְכֵן לְעוֹלָם: לְרַתָּה מוֹתְרָה. לְהַתִּיבֵם. שְׁהָרִי בְּשַׁעַת זִיקַת יְבוּם חִינָה לְרַתָּה: וְכָל הַיְכוּלָה לְמֵאֵן. שְׁהִיא קִטְנָה הַעֲרוּה, וַיְכוּלָה לְמֵאֵן וְלֹא מִיֵּאֲנָה, וּמַת אֲחִיו, הוֹאִיל וְקִידוּשָׁיָה חִינָן אֲלֹא מִדְּרַבְּנָן וְזִיקָה שְׁלָה חִינָה אֲלֹא מִדְּרַבְּנָן, חִינָה פּוֹטְרַת לְרַתָּה מִן הַחֲלִיכָה, וְלְהַתִּיבֵם אֲסוּרָה, שְׁנִישְׁמַרְתָּ לְרַתָּה עֲרוּה:

ג. נִשְׁשׁ עֲרִיּוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלוֹ, מִפְּנֵי שְׁנִישְׁוֹאוֹת לְאַחֲרִים, צְרוּתִיהֶן מִתְּרוֹת. אִמוֹ, וְאִשְׁתִּי אָבִיו, וְאֲחוֹת אָבִיו, אֲחוֹתוֹ מֵאֵבִיו, וְאִשְׁתִּי אָחִי אָבִיו, וְאִשְׁתִּי אָחִיו מֵאֵבִיו :

דרטורה (ג) שֶׁשׁ עֲרִיּוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלוֹ. וּמָה הִיא חוּמְרָא שְׁלֵהֶן, שְׁנִישְׁוֹאוֹת לְאַחֲרִים. וְאִין יְכוּלוֹת לְהַנְשֵׂא לְאֲחִיו שֶׁל זֶה מֵאֵבִיו, וְאִם מִתּוֹ בְּעֵלְיָהֶן שְׁהֶן נִכְרִים אֲלֵל זֶה, לְרוֹתִיהֶן מוֹתְרוֹת לִינְשָׁא לְזֶה, שְׁאִין לְרַת עֲרוּה אֲסוּרָה אֲלֹא בְּנוֹפְלַת לְפָנָיו לִיְבוּם מֵאֲחִיו. וְרַבִּינוּ מִשָּׁה בֵּר מִיִּמּוֹן פִּירֶשׁ, אִם נִישְׁאוּ בְּעֵבְרָה לְאֲחִיו, וּמַת בְּלֹא בָנִים וּנְפְלוּ לִיְבוּם לְפָנָיו, לְרוֹתִיהֶן מוֹתְרוֹת, שְׁאִין אֲלוֹ לְרוֹת עֲרוּה, הוֹאִיל וְלֹא הִיוּ קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לְאֲחִיו בְּאוֹתָן עֲרִיּוֹת: אִמוֹ. חִינָה יְכוּלָה לְהַנְשֵׂא לְאֲחִיו מֵאֵבִיו, שְׁהָרִי הִיא לוֹ אֲשֶׁת הָאֵב, לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שְׁאֲנוּסַת אֵבִיו אֲסוּרָה. וְלְעִיל פִּירֶשְׁתִּי שְׁאִין כֵּן הַלְכָה, אֲלֹא אִמוֹ פּוֹטְרַת לְרַתָּה, שְׁהִיא יְכוּלָה לְהַנְשֵׂא לְאֲחִיו מֵאֵבִיו: אֲשֶׁת אֵבִיו, אֲשֶׁת אֲחִיו מֵאֵבִיו. [שְׁהִיָּה לוֹ בָנִים]: וְאֲחוֹת אֵבִיו. כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת לְאֲחִיו כְּמוֹ שְׁאֲסוּרוֹת עֲלָיו, וְאִין בְּהֵם לֹד יְבוּם עַל זֶה לְעוֹלָם. וְאִם נִשְׁאוּם אַחֲרִים וְלֵהֶם נָשִׁים אַחֲרוֹת וּמִתּוֹ, לְרוֹתִיהֶן מוֹתְרוֹת לִינְשָׁא לְזֶה. וְכֵן אִם נִשְׁא אֹתָם אֲחִיו בְּעֵבְרָה וּמַת בְּלֹא בָנִים לְרוֹתִיהֶן מוֹתְרוֹת:

ד. בֵּית שְׁמַאי מִתְּרִין הַצְּרוֹת לְאַחִים, וּבֵית הֵלֵל אוֹסְרִים. חֲלָצוֹ, בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין מִן הַפְּהֵגָה, וּבֵית הֵלֵל מִכְּשִׁירִים. נִתְּיַבְּמוּ, בֵּית שְׁמַאי מִכְּשִׁירִים, וּבֵית הֵלֵל פּוֹסְלִין. אֶף עַל פִּי שְׁאֵלוֹ (אוֹסְרִין וְאֵלוֹ מִתִּירִין, אֵלוֹ) פּוֹסְלִין וְאֵלוֹ מִכְּשִׁירִין, לֹא נִמְנָעוּ בֵּית שְׁמַאי מִלְּשָׂא נָשִׁים מִבֵּית הֵלֵל, וְלֹא בֵּית הֵלֵל מִבֵּית שְׁמַאי. כָּל הַטְּהָרוֹת וְהַטְּמָאוֹת

שְׁהִיֹּ אֱלוֹ מִטְהָרִין וְאֵלוֹ מְטַמְּאִין, לֹא נִמְנָעוּ עוֹשֵׂין טְהָרוֹת אֱלוֹ עַל גְּבִי אֱלוֹ:

דרטורה (ז) בית שמאי מתירין. כרת ערוה להתיבס לאחיו. ללית להו הך דרקה דלכרור:
חללו. החרות מן האחים: בית שמאי פוסלין. החרות מן הכהונה, שחליכתן חליכה: ובית
הלל מכשירין. שחליכתן שלא לכורך היתה, והרי היא כחולכת מן נכרי: נתיבמו. לאחיו: בית
שמאי מכשירין. אותן לכהנים אם נתחלמנו מיבמיהם: ובית הלל פוסלים. שנבעלו לאסור
להם, והנבעלה לאסור לה עשאה זונה וזונה אסורה לכהן: לא נמנעו. ואע"פ שצני החרות
שנתיבמו כדברי בית שמאי ממזרים הם לב"ה, שהרי באיסור אשת אח הם עליהם ואשת
אח בכרת, ובני חייבי כריתות ממזרים הם, אעפ"כ לא נמנעו ב"ה מלישא נשים מב"ש,
לפי שהיו מודיעים להם אותן הבאות מן החרות ופורקין מהן: אלו על גבי אלו. משחילים
כליהם אלו לאלו. ובגמרא פריך אהא דתנן בית שמאי מתירין את החרות לאחים ובית הלל
אוסרים, קרי כאן לא תתגודדו, לא תיעשו אגודות אגודות. ומשני, כגון בית דין אחד בעיר
אחת פלג מורים כבית שמאי ופלג מורים כבית הלל. אבל שני בתי דינים בעיר אחת, וכ"ס
שני בתי דינים בשתי עיירות לית לן בה:

גמרא יבמות דף ט"ז ע"א

שאלו את רבי יהושע צרת הבת מהו אמר להם מחלוקת בית
שמאי ובית הלל. גופא בימי רבי דוסא בן הרפינס התירו צרת
הבת לאחיו והיה הדבר קשה לחכמים מפני שחכם גדול היה
ועיניו קמו מלבא לבית המדרש אמרו מי ילך ויודיעו אמר להן
רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה ואחריו
מי רבי עקיבא הלכו ועמדו על פתח ביתו נכנסה שפחתו אמרה
לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה יכנסו ונכנסו תפסו
לרבי יהושע והושיבהו על מטה של זהב אמר לו רבי אמור
לתלמידך אחר וישב אמר לו מי הוא רבי אלעזר בן עזריה אמר
ויש לו בן לעזריה חברנו קרא עליו המקרא הזה (תהלים ל"ו) נער
הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם
תפסו והושיבו על מטה של זהב אמר לו רבי אמור לתלמידך
אחר וישב אמר לו ומי הוא עקיבא בן יוסף אמר לו אפה הוא
עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו שב בני שב

כְּמוֹתֶךָ יִרְבוּ בְּיִשְׂרָאֵל הַתְּחִילוּ מִסִּבָּבִים אוֹתוֹ בְּהִלְכוֹת עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצִרְתְּ הַבַּת אָמְרוּ לוֹ צִרְתְּ הַבַּת מֵהוּ אָמַר לָהֶם מִחֲלוֹקֶת בַּיִת שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל הִלְכָה כְּדַבְּרֵי מִי אָמַר לָהֶם הִלְכָה כְּבֵית הַלֵּל אָמְרוּ לוֹ וְהִלֵּא מִשְׁמֶךָ אָמְרוּ הִלְכָה כְּבֵית שְׂמַאי אָמַר לָהֶם דּוֹסָא שְׂמַעְתֶּם אוּ בֶן הֶרְכִּינֵס שְׂמַעְתֶּם אָמְרוּ לוֹ חֵייד רַבִּי סֵתֶם שְׂמַעְנוּ אָמַר לָהֶם אַח קָטָן יֵשׁ לִי בְּכוֹר שְׁטָן הוּא. וַיּוֹנְתָן שְׁמוֹ וְהוּא מִתְּלַמֵּידי שְׂמַאי וְהִזְהָרוּ שֶׁלֹּא יִקְפְּחוּ אֶתְכֶם בְּהִלְכוֹת לְפִי שְׂיֵשׁ עִמּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תְּשׁוּבוֹת בְּצִרְתְּ הַבַּת שֶׁהִיא מִתְּתָר אֲבָל מַעִיד אֲנִי עָלֶי שְׂמַיִם וְאָרֶץ שֶׁעַל מְדוּכָה זוֹ יֵשֵׁב חֲגִי הַנְּבִיא וְאָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים. צִרְתְּ הַבַּת אֲסוּרָה עִמּוֹן וּמוֹאֵב מְעַשְׂרִין מְעַשֵּׂר עֲנִי בְּשָׁבִיעִית וּמִקְבָּלִים גְּרִים מִן הַקְּרָדוּיִים וּמִן הַתְּרַמוּדִיִים :

רס"י בימי ר' דוסא התיירו. אחיו של ר' דוסא שהיה מתלמידי שמאי התיירן כדתנו לקמן ועשו על פיו ונהגו כן: שחכם גדול היה. וסבורין חכמים שהוא התיירן: קמו. עמדו מלראות: אמר לו. ר' יהושע לר' דוסא אמור לתלמידך אחר וישב: דוסא התיירו. שמעתם אומרים: או בן הרכינס. בלא דוסא: סתם שמענו. בן הרכינס סתם שמענו וקמו לא הזכר: בכור שטן הוא. חריף ועומד על שמועתו ועושה מעשה ואינו שב משמועתו לעשות כרבים: עמון ומואב. ישראלים הדריס בארץ עמון ומואב שכיבש משה מסיחון ונתקדשו בקדושת א"י ועכשיו בבית שני בטלה קדושתה וזרעין בשביעית ותקנו להם מעשר ראשון ומעשר עני בשביעית כדמפ' לקמן מפני פרנסת עניים שבא"י שאין להם מה לאכול בשביעית לפי שביטל לקט שכחה ופאה והולכים שם ונוטלים לקט שכחה ופאה ומעשר עני: ומקבלים גרים מן הקרדוויים וכו'. ולא אמרי' ממזרים הם מצנות ישראל שבאו עליהן עכו"ם דאיכא רבנן דפסלי:

זוהר הקדמה דף י"א ע"א

פְּתַח רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר מֵאֵי דְכְּתִיב (ישעיה ל"ח) וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' תָּא חִזִּי כַּמָּה הוּא חִילָא תִּקְיָא דְאֹרִיתָא וְכַמָּה הוּא עֲלָאָה עַל כֹּל דְּכָל מֵאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאֹרִיתָא לֹא דְחִיל מְעַלָּאֵי וּמִתְתַּאֵי וְלֹא דְחִיל מִמַּרְעִין בִּישִׁין דְּעֲלָמָא בְּגִין דְּאִיהוּ אֲחִיד בְּאִילָנָא דְחִיִּי וַיְלִיף מִנִּיהּ בְּכָל יוֹמָא דְהָא אֹרִיתָא תּוֹלִיף לְבַר נֶשׁ לְמִיזַל בְּאַרְחַ קְשׁוּט, תּוֹלִיף לִיהּ

עִיטָא הֵיךְ יִתּוּב קָמִי מְאָרִיָּה לְבַטְלָא הֵהִיא גְזָרָה דְאֶפְלוּ אֶתְגְזֹר
עֲלֵיהּ דְלֹא יִתְבַטַּל הָאִי גְזָרָה מִיַּד אֶתְבַטַּל וְאֶסְתַּלַּק מִנִּיהּ וְלֹא
שָׁרִיא עֲלֵיהּ דְבַר נֶשׁ בְּהָאִי עֲלֵמָא, וּבְגִין כֶּךָ בְּעֵי לֵיהּ לְבַר נֶשׁ
לְאֶשְׁתַּדְלָא בְּאוּרִיתָא יִמְמָא וְלִילֵי וְלֹא יִתְעַדִּי מִנָּה הֵדָא הוּא
דְכַתְיב (יְהוֹשֻׁעַ א') וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, וְאִי אֶתְעַדִּי מִנָּה דְאוּרִיתָא
אוּ אֶתְפָּרֵשׁ מִנָּה כְּאֵלוּ אֶתְפָּרֵשׁ מֵאִילָנָא דְחַיִּי, תָּא חֲזִי עִיטָא
לְבַר נֶשׁ כִּד אִיהוּ סָלִיק בְּלִילָא עַל עָרְסִיָּה בְּעֵי לְקַבְּלָא עֲלֵיהּ
מַלְכוּתָא דְלַעֲיָלָא בְּלָבָא שְׁלִים וְלֹאֲקַדְמָא לְמַמְסָר קָמִיהּ
פְּקֻדוֹנָא דְנַפְשֵׁיהּ (פְּרָאשִׁית י"ט עֲמוּד ב') אֶשְׁתַּזַּיֵּב מִכָּל מְרַעִין בִּישׁוּן
וּמִכָּל רוּחִין בִּישׁוּן וְלֹא שְׁלֻטִין עֲלֵיהּ, וּבְצַפְרָא כִּד קָם מְעָרְסִיָּה
בְּעֵי לְבָרְכָא לְמְאָרִיָּה וְלִמְיַעַל לְבֵיתֶיהּ וְלִמְסַגְד קָמִי הִיכְלֵיהּ
בְּדַחֲלוּ סִגְיָא וּבְתַר כֵּן יְצַלִּי צְלוּתֶיהּ וְיִסַּב עִיטָא מֵאֲנוּן אֲבָהוּן
קְדִישִׁין דְכַתְיב (תְּהִלִּים ח') וְאֲנִי בְּרוּב חֶסֶדְךָ אָבִא בֵּיתְךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה
אֶל הַיִּכַּל קֹדֶשְׁךָ בִּירְאָתְךָ :

תרגום הזוהר פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחֵמְרָא, מַה שְׁכַתּוּב, (יִשְׁעִיָּה ל"ח) וַיִּסַּב חֲזַקְיָהּ פָּנָיו אֶל
הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. זֶה וְרֵאָה, כַּמָּה חֲזַק פַּח הַתּוֹרָה, וּכְמָה הִיא עֲלִיוֹנָה עַל הַכֹּל.
כִּי כָל מֵי שְׁעוּסָה בְּתוֹרָה, יֵאָנוּ יִרְאָ מַעְלִיוֹנִים וּמִתְחַתּוֹנִים, וְיֵאָנוּ יִרְאָ מִחֻלָּאִים
רְעִים שְׂצֻעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אַחוּז בְּעַץ הַחַיִּים, וְלוּמַד מִפְּנֵי שֶׁכָּל יוֹם. כִּי הַתּוֹרָה
מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם לְלַכֵּת בְּדַרְךְ אֱמֶת, מְלַמֶּדֶת לוֹ יַעֲכָה חַיִּי יְשׁוּב לְפָנָי אֲדוֹנוּ לְבַטַּל
הַגְּזָרָה. כִּי אֶפְלוּ נִגְזַר עָלָיו שֶׁהַגְּזָרָה לֹא תִבְטַל, הִיא מִתְבַטֶּלֶת מִיַּד וְנִעְבְּרַת מִפְּנֵי,
וְיֵאָנוּ שׂוֹרָה עַל הָאָדָם שְׂעוּלָם הַזֶּה. וּמִשּׁוּם זֶה, כָּרִיף הָאָדָם לְעִסוּק בְּתוֹרָה יוֹם
וְלַיְלָה, וְלֹא יִסוּר מִפְּנֵיהּ. זֶה שְׁכַתּוּב (יְהוֹשֻׁעַ א') וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה. וְחֵמְרָא הוּא סָר
מִן הַתּוֹרָה, אִו נִפְרַד מִפְּנֵיהּ, הוּא פְּאֵלוּ נִפְרַד מֵעַץ הַחַיִּים. זֶה וְרֵאָה, יַעֲכָה לְאָדָם,
כִּשְׁהוּא עוֹלָה בְּלַיְלָה עַל מִטְּתוֹ כָּרִיף לְהַצִּיל עָלָיו מַלְכוּת שָׁל מַעְלָה בְּלַב שְׁלָם,
וְלְהַקְדִּים לְמִסוּר אֲלִיו פְּקֻדוֹן נִפְשׁוֹ, וּמִיַּד הוּא נֶכֶל מִכָּל חֻלָּאִים רְעִים וּמִכָּל הַרְוַחוֹת
הַרְעוּת, שְׁאִינוֹן שׂוֹלְטוֹת עָלָיו. וּבְצַקֵּר כִּשְׁהוּא קָם מִמִּטְּתוֹ, הוּא כָּרִיף לְבַרְךָ לְאֲדוֹנוּ
וְלְהַפְּנִים לְבֵיתוֹ, וְלְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי הַיִּכַּל בְּיִרְאָה גְּדוּלָה. וְאַחַר כֶּךָ יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ.
וְיִקַּח יַעֲכָה מִן הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁכַתּוּב, (תְּהִלִּים ח') וְאֲנִי בְּרוּב חֶסֶדְךָ אָבִא בֵּיתְךָ
אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הַיִּכַּל קֹדֶשְׁךָ בִּירְאָתְךָ.

א. וְדַבֵּר דָּבָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְבוּרָךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּדְבוּרָךְ שֶׁל חוּל הַלְכָךְ אֲסוּר לֹאמַר דָּבָר פְּלוּנִי אֶעֱשֶׂה לְמַחֵר אוֹ סְחוּרָה פְּלוּנִית אֶקְנֶה לְמַחֵר אֶפִּילוּ בְּשִׁיחַת דְּבָרִים בְּטָלִים אֲסוּר לְהִרְבּוֹת: **ב.** דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְלֹאכָה וְאֵינוֹ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת אֲלֵא מְשׁוּם שְׁבוּת מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לֹאמַר לְנִכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת וְהוּא שְׂיִהְיֶה שֵׁם מְקַצֵּת חוּלֵי אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדַבֵּר צוּרָךְ הַרְבֵּה אוֹ מִפְּנֵי מְצוּה כִּי צָד אֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְנִכְרִי לַעֲלוֹת בְּאֵילָן לְהַבִּיא שׁוֹפָר לְתַקְוֶעַ תְּקִיעָה שֶׁל מְצוּה וְכוּ': **ג.** הַבוֹרֵר אוֹכֵל מִתּוֹךְ פְּסוּלַת בִּידוֹ לְהַנִּיחוֹ אֶפִּילוּ לְבוֹ בַּיּוֹם נַעֲשֶׂה כְּבוֹרֵר לְאוֹצָר וְחַיִּיב: **ד.** הַבוֹרֵר פְּסוּלַת מִתּוֹךְ אוֹכֵל אֶפִּילוּ בִּידוֹ אַחַת חַיִּיב: **ה.** זֵיתִים וְעֵנָבִים אֲסוּר לְסַחֲטוֹ: **ו.** מִתֵּר לְסַחֲוֹט לִימוֹנִיִּים: **ז.** לְתַן כֶּרְכּוּם בְּתַבְשִׁיל מִתֵּר וְאֵין לְחוּשׁ לוֹ מְשׁוּם צוֹבֵעַ דָּאֵין צְבִיעָה בְּאוֹכְלִים: **ח.** הַמְחַתֵּךְ יֶרֶק דֶּק דֶּק חַיִּיב מְשׁוּם טוּחַן: **ט.** פִּירוֹת שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הָאֵילָן בְּשַׁבָּת אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם וְלַעֲרַב מִתֵּרִים מִיָּד:

מוסר

מרגניתא דרבי מאיר

הַמְתַּחֲבֵר לְרָשָׁע טוֹרֵד עֲצָמוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא וְהַמְסַבֵּיר פְּנִים לְרָשָׁע הָרִי זֶה מִמְרַגֵּזֵי אֵל וְהַמְרַמֶּה בְּדַרְכָּיו מִתְאַבֵּל בְּסוֹפוֹ וְהַמְטָה אֶת חֲבִירוֹ מִדָּרָךְ טוֹבָה לְדָרָךְ רָעָה מִת בַּחֲצֵי יָמָיו. וְהַמְלַעִיג עַל הַמְצוֹת אֵין מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם. וְהַמְלַעִיג עַל עֲנִיּוֹתָן שֶׁל עֲנִיִּים סוֹף סוֹף הוּא יִגַּע וְאַחֲרֵים אוֹכְלִים יִגִּיעוּ. וְכֹל הַמְרַגֵּיל לְהָאָדָם פְּנֵי חֲבִירוֹ פְּנִיקְסוֹ פְּתוּחָה בּוֹ בַּיּוֹם וְאֵין לָךְ קֶשֶׁה אֲלֵא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּדַבְרֵי הַבְּאִי. אוֹי לְמִי

שְׁהֵעוֹלָם מְטֵעָה בּוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁנִּעְשָׂה סְנִיגוּרוֹ קְטִיגוּרוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁיִצְרוּ מִנְצָחוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁנִּהְפָּד עָלָיו הַגְּלָגֶל. אוֹי לְמִי שֶׁמֵאָבֵד אֶת עַמּוֹלוֹ. ה' בְּרַחֲמָיו יִצִּילֵנוּ מִכָּל גְּזֵירוֹת קָשׁוֹת וְרָעוֹת בְּכָל־וַפְרָט. יִצִּילֵנוּ מִיִּצְרַר הָרָע וּמִכָּל צָרָה וַיִּזְכְּנוּ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה. אָמֵן כִּן יְהִי רָצוֹן:

בראשית יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ביין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(יט) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים
אֶת הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשַׁלֵּת הַיּוֹם וְאֶת
הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלֵּת הַלַּיְלָה וְאֶת
הַכּוֹכָבִים: וַעֲבַד יי ית תרין נהוריא רברביא ית נהוריא רבא
למשלט ביממא וית נהוריא זערא למשלט בליליא וית פוכביא:

רס"ז המארת הגדלים וגו' . שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שיסתמשו
בכתר אחד: ואת הכוכבים. על ידי שמיעט את הלבנה, הרבה כבאיה להפיק דעתה:

(יז) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר
עַל הָאָרֶץ: וַיְהִי וַתְּהוֹן יי ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא: (יח)
וְלַמְּשַׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלַהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר
וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: וְלַמְּשַׁלֵּט בַּיּוֹם
וּבַלַּיְלָה וְלַאֲפְרָשָׁא בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוֹךָ וַחֲזָא יי ארי טב: (יט) וַיְהִי
עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: (פ) וַהֲוֶה רְמֵשׁ וַהֲוֶה צֶפַר יוֹם
רְבִיעָאִי: (כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל הַמַּיִם שְׂרָץ
נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי רָקִיעַ

הַשְׁמִים : וְאָמַר יְיָ יְרַחֵם מִיָּא רַחֵם נַפְשָׁא חִיְתָא וְעוֹפֵא יַפְרַח עַל אַרְעָא עַל אִפִּי רְקִיעָא דְשָׁמַיָא :

רש"י נפש חיה. שיש בה חיות: שרץ. כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ, בעוף כגון זבובים, בשקלים כגון נמלים וחפזין ותולעים, ובצביות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם, וכל הדגים:

(כא) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב : וַיִּבְרָא יְיָ ית תַּיִם רַבִּינָא וְיַת כָּל נֶפֶשׁא חִיְתָא דְרַחֵם מִיָּא לְזַנְיָהוּ וְיַת כָּל עוֹפֵא דְפָרַח לְזַנְיָהוּ וְחָזָא יְיָ אֲרִי טַב :

רש"י התנינס. דגים גדולים שבים. ובצברי אגדה הוא לויתן וכן זוגו שבראם זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה ללדיקים לעתיד לבא, שאם יפרו וירצו לא יתקיים העולם בפניהם: נפש החיה. שיש בה חיות:

נבואים - ישעיה - פרק מב

(כ) (ראית) רָאוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמַע : חֲזִיתוּן סִגְיָאן וְלֹא נִטְרַתוּן אֲתַפְתְּחָה אֲוִדְנִיכוּן וְלֹא קִבְּלַתוּן אוֹלְפִין :

רש"י ראות רבות. ראיות הרבה לפניכם ואינכם שומרים להביט במעשי ולשוב אלי: פקוח אזנים. אני עסוק לפקוח אזניכם ע"י נביאי ולא ישמע איש מכם את דברי ולשון הוה הוא:

(כא) יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר : יְיָ רַעֲי בְּדִיל לְזַכָּאוֹתֶיהָ יִשְׂרָאֵל יְרַבִּי לְעַבְדֵי אוֹרִיתֶיהָ וַיִּתְקַף יְתֵהוּן :

רש"י ה' חפץ. להראותכם ולפקוח אזניכם למען דק ולכך הוא מגדיל ומאדיר לכם תורה:

(כב) וְהוּא עִם בְּזוּז וְשָׂסוּי הֶפֶחַ בַּחֹרִים כָּלֶם
וּבְבִתֵּי כָלָאִים הֶחָבְאוּ הָיוּ לְבָז וְאִין מַצִּיל
מִשָּׁסָה וְאִין אֲמַר הַשֵּׁב : וְהוּא עִם בְּזוּז וְאֲנִיס אֶתְחַפֵּיאוּ
בְּהִתָּא עוֹלָמִין כּוּלְהוֹן וּבְבִתֵּי יְסוּרִין עֲגִינִין הוּוּ לְעַדִּי וְלִית דְּמִשְׁזִיב לְבִיזָא
וְלִית דְּאֲמַר אֶתִּיב :

רש"י והוא . העם הזה בזוי וססוי וסוף הענין ולא יסים על לב כל זה לומר למה קראתנו זאת מי נתן למשיסה
יעקב : הפח בחורים כולם . בחוריהם פחי נפש כולם , תו' ד"א הפח בחורים כולם יסימו את עצמם בפחי האדמה
ובחורים ובצתי כלאים החצאו יוכיח שכן הוא : ואין אומר השב . כמו השב לפיכך הוא רפי אבל השב באמתחתינו
הוא דגש :

(כג) מִי בְּכֶם יֶאֱזִין זֹאת יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר :
מִן בְּכוֹן יִצִּית דָּא יִקְבֵּל וְיִסְבֵּר לְסוּפָא :

רש"י יאזין . לתת לב לזאת מי נתן למשיסה יעקב : לאחור . יקשיב וישמע דבר שיעמוד לו באחרונה וכן ת"י
לאחור לסופ' וכן כל לאחור שבמקרא עתיד להיות הוא :

(כד) מִי נָתַן (למשושה) לְמִשָּׁסָה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
לְבִזְזִים הֵלֹוא יְהוָה זֹו חֲטָאנוּ לוֹ וְלֹא אָבוּ
בְּדַרְכֵּיו הֵלֹוד וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ : מִן מָסַר לְעַדִּי
יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבִזְזִין הֵלֹא יי מִן קָדָם דְּחָבוּ קְדָמוּהִי וְלֹא אָבוּ לְמַהֲד
בְּאוּרְחוֹ דְּתַקְנוּ קְדָמוּהִי וְלֹא קִבְּלוּ אוּלְפִן אוּרִיתִיה :

רש"י זו חטאנו לו . זו היא שגרמה את המשיסה והבז את אשר חטאנו לו : ולא אבו . אבותינו בדרכיו הלוד :

(כה) וְיִשְׁפֹּד עָלָיו חֲמָה אָפוּ וְעָזוּז מְלַחְמָה
וְתִלְהִטְהוּ מְסָבִיב וְלֹא יִדַּע וְתַבְעַר בּוֹ וְלֹא
יָשִׁים עַל לֵב : וְשִׁפֹּד עָלֵיהוֹן חִימַת רוּגְזִיה וְתַקּוּף עֲבָדִי קְרָבִיה
אֲיִיתִי עָלֵיהוֹן וְקָטְלוּ בְּהוֹן מְסָחוֹר סָחוֹר וְלֹא יִדְעוּ וְשָׁלִיטוּ בְּהוֹן וְלֹא שׁוּיאוּ
דְּחִלְתִּיה עַל לְבָא :

רש"י ותלהטו מסביב . כדי שיראו ויקחו מוסר כענין שנאמר (ספיה ג') הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראוי
וגו' : ולא ידע . יודע הוא אלא שדק בעקב לא חש להבין זאת ולשוב מרשעו : ותבער בו . אחר פורענו העכו"ם

כתובים - משלי - פרק א

(טז) כִּי רַגְלֵיהֶם לָרַע יָרוּצוּ וַיִּמְהָרוּ לְשֹׁפֵד דָּם :
מְטוּל דָּרְגִלְיָהוֹן לְבִישֵׁתָא רְהָטוּ וּמִסְתַּרְהָבִין לְמִשְׁפָּד דְּמָא :

רש"י לרע ירוצו . לרעת עאמס הם ראים ואינם יודעים לרת לב לדבר :

(יז) כִּי חֲנָם מְזֹרָה הָרַשָּׁת בְּעֵינַי כָּל בַּעַל כְּנָף :
מְטוּל דְּמַגֵּן פְּרִיסָא מְצוּדְתָא עַל פְּרַחְתָּא דְּגַפָּא :

רש"י כי חנם מזורה הרשת . כי העופות הרואות חטים וקטניות מזורים על הרשת חנם הוא בעיניהם שאינם מכירים על מה היא נזרת ויורדין בה ואוכלין :

(יח) וְהֵם לְדַמָּם יֶאָרְבוּ יִצְפְּנוּ לְנַפְשֵׁתָם : וְהַחֲנוּ
לְדַמְהוֹן כְּמַנִּין וּמְטָשִׁין לְנַפְשֵׁתָהוֹן :

רש"י והם לדמם יארוצו . והאיידים יארוצו לדמם של עופות :

(יט) כִּן אַרְחוֹת כָּל בֹּאֵעַ בָּצַע אֶת נַפְשׁ בְּעַלְיוֹ
יִקַּח : הֵיכָדִין אֲנוֹן אַרְחָתָא דְּכָל דְּעַבְדִּין עֵילָא נַפְשָׁתָא דְּמַרְיָהוֹן נְסָבִין :

רש"י כן ארחות כל בואע בצע . גוזל גזילה נאה ונחמדת היא לו וחנם היא לו . וסופו את נפש בעליו יקח . נפש
עאמו שנעשה עכשוו בעל הממון שגזל מחבירו :

(כ) חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנָה בְּרַחְבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ :
חֲכָמְתָא בְּשׁוּקָא מְשִׁתְּבָחָא וּמְשִׁקְקִי יְהַבָּה קוֹלָהּ :

רש"י חכמות בחוץ תרונה . הרי חכמותיה של תורה בחולותיה תזעקנה להזהירכם לכוור עליהם ומה הן חולותיה
בתי מדרשות : ברחובות . במקום שמרחיבין אותה כך דרש רבי תנחומא :

(כא) בְּרֵאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים
בְּעִיר אֲמָרֶיהָ תֹאמַר : בְּרֵישׁ בִּירְתָא מְכַרְזָא וּבְמַעְלָנָא
דְּתַרְעֵי בְּכַרְכֵי מְלָהּא אֲמָרָה :

כ"א : בראש המימות תקרא . במקום שהיא נשמעת ונכרזת שם היא קוראת ואומרת ענין שלמטה עד מחי פתאים
וגו' : בפתחי שערים . הם מקום ישיבת הזקנים :

משנה בבא קמא פרק א

א. אַרְבַּעַה אָבוֹת נְזִיקִים, הַשּׁוֹר וְהַבּוֹר וְהַמְּבַעָה
וְהַהֲבֵיעַר. לֹא הָרִי הַשּׁוֹר פְּהָרֵי הַמְּבַעָה, וְלֹא הָרִי הַמְּבַעָה
פְּהָרֵי הַשּׁוֹר. וְלֹא זֶה וְזֶה, שְׂיֵשׁ בְּהֵן רוּחַ חַיִּים, פְּהָרֵי
הָאֵשׁ שְׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים. וְלֹא זֶה וְזֶה, שְׂדֵרְכּוֹן לִילְדָא
וְלַהֲזִיק, פְּהָרֵי הַבּוֹר שְׂאִין דְּרַכּוֹן לִילְדָא וְלַהֲזִיק. הַצַּד
הַשּׁוֹה שְׂבָהוֹן, שְׂדֵרְכּוֹן לְהֲזִיק וּשְׂמִירְתּוֹן עֲלֵיָד. וְכִשְׁהֲזִיק,
חָב הַמְּזִיק לְשֵׁלֵם תַּשְׁלוּמֵי נֶזֶק בְּמֵיטַב הָאָרֶץ :

ברטנורה (א) ארבעה אבות נזיקין. משום דאיכא לכל חד מינייהו תולדות, קרי להו אבות:
השור. הוא הרגל, דהיינו מה שהבהמה מזקת ברגלים לרך הלוכה כלכתיב (שמות כג) ושלח
את בעירה. ותניא ושלח זה הרגל וכן הוא אומר (ישעיה לז) משלחי רגל השור והחמור.
ותולדה לרגל היא כשהזיקה בגופה לרך הלוכה, או בשערה לרך הלוכה שנדבקו כלים
בשערה וגררתו וצרתו. או בשליף שעליה, והוא משאוי שבאמתחות ובמטרופין שעליה. או
בזוג שבצוארה: והבור. הפותח בור ברשות הרבים ונפל שמה שור או חמור ומת אם הבור
עמוק עשרה טפחים, או הוזק אם הוא פחות מ' טפחים. לכתיב (שמות כא) כי יפתח איש
בור וגו'. ותולדה לבור, כגון כיחו וניעו לאחר שנחו ברה"ר והזיקו: והמבעה. זה השן,
שאכלה בהמתו בשדה חבירו כלכתיב (שם כג) וביער בשדה אחר. ונקרא השן מבעה מפני
שהוא פעמים מכוסה פעמים מגולה, מלשון נבעו מלפוניו (עובדיה ה) דמתרגמינן אגליין
מטמרוהי. ותולדה לשן היא, כשנתחככה בכותל להנאתה לדרך הבהמות שמתחככות ושצרה
את הכותל, או טנפה פירות כשנתחככה בהן להנאתה: וההבער. זו הדליקה שיאלאה והזיקה
כלכתיב (שמות כג) כי תלא אש וגו' ונאכל גדיש או הקמה או השדה. ותולדה לאש, אבנו
וסכינו ומשאו שהניחו בראש גגו ונפלו ברוח מאויה והזיקו, דומיא לאש שהרוח מוליכה.
והא ללא חשיב תנא דידן קרן בכלל אבות נזיקין, משום דלא מייירי אלא בנזיקין שהם

מועדים מתחלתן כלומר שמסלמין נזק שלם מתחלתן, אבל בתמין ואחר כך מועדים לא קא מיירי: לא הרי השור כהרי המבעה. כלומר, אי כתב רחמנא שור לא נפיק מצעה מיניה. דהוה אמינא רגל דהזיקה מצוי חייביה רחמנא, שן דאין הזיקה מצוי לא חייביה רחמנא. ואי כתב רחמנא שן, הוה אמינא שן דיך הנאה להזיקה חייב, רגל דאין הנאה להזיקה אינו חייב. ואי כתב רחמנא שן ורגל ולא כתב אש, הוה אמינא שן ורגל איך בהן רוח חיים כלומר, שבאים מכח בעלי חיים, חייב, אבל אש שאין בה רוח חיים לא לחייב. ואם נכתבו שלשתן ולא כתב רחמנא בור, הוה אמינא הני לחייבי שדרכן לילך ולהזיק, אבל בור שאין דרכו לילך ולהזיק לא לחייב עליה. משום הכי אינטריכו כולהו. ובגמרא מסיק, דאי כתב בור וחד מהנד אתו כולהו שאר, לבד מקרו, בהגד השוה שבהן שדרכן להזיק. ולא הורכו כולן אלא מפני שהן חלוקים בהלכותיהן, איך בזה מה שאין בזה. שן ורגל פטורים ברשות הרבים, מה שאין כן בצור ואש. בור פטר ביה קרא אדם וכלים דכתיב (שמות כא) ונפל שמה שור או חמור, דדרשין שור ולא אדם, חמור ולא כלים, מה שאין כן בשאר אבות נזיקים. אש פטר בו את הטמון, שאם היו בגדים טמונים בגדיך פטור המבעה, דכתיב (שם כג) או הקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. ובשאר אבות נזיקים לא פטר את הטמון: הגד השוה שבהן וכו'. אף אני אביא כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך, שאם הזיק נתחייב המזיק לשלם תשלומי הגזק שהזיק: במיטב הארץ. מעידית שבנכסיו, מן המשובח שבהם, אם בא ליתן לו קרקע בתשלומי נזקו. דכתיב (שם) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. אבל אם בא ליתן לו מטלטלין קיי"ל כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, ויהיב ליה כל מאי דבעי ואפילו סובין. והני מילי לנזקין. אבל לבעל חוב אי אית ליה זוזי מחייבינן ליה למיתן זוזי, ואי לית ליה זוזי יהיב ליה מטלטלי מאי דבעי, ואי מגבי ליה ארעא יהיב ליה צינונית. ושכיר, אפילו לית ליה זוזי למשכיר לא מאי יהיב ליה באגריה אלא זוזי, ומחייבינן ליה לצוני מנכסיה עד דמשכח זוזי ויהיב ליה:

ב. פל שחבתי בשמירתו, הכשרתי את נזקו. הכשרתי במקצת נזקו, חבתי בתשלומי נזקו פהכשר פל נזקו. נכסים שאין בהם מעילה, נכסים של בני ברית, נכסים המיוחדים, (ובכל מקום) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הנזק והמזיק. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזקו במיטב הארץ:

צרטורה (ב) כל שחבתי בשמירתו וכו'. כל דבר שנתחייבתי לשמרו: הכשרתי את נזקו. אם לא שמרתיו כראוי והזיק, אני הוא שהכשרתי וזמנתי אותו הזיק, ואני חייב עליו. כגון המוסר שורו לחרש שוטה וקטן חייב, שעליו היה מוטל שמירת שורו והרי לא שמרו כראוי לו: הכשרתי במקצת נזקו וכו'. ואם תקנתי וזמנתי מקצת הגזק אף על פי שלא זמנתי ותקנתי את כולו, נתחייבתי עליו כאילו זמנתי כולו. כגון החופר בור תשעה ברה"ר וברא אחר והשלימו לעשרה, ונפל שמה שור או חמור ומת, האחרון חייב. אע"פ שלא תקן אלא מקצת הגזק, כאילו עשה כל הגזק, כיון דבתשעה ליכא מיתה: נכסים שאין בהם מעילה. ועל איזה נכסים אני חייב לשלם אם הזקתי, על נכסים שאין בהם מעילה. כגון נכסים

שאינו הקדש. שאם הזקתי נכסים של הקדש איני חייב לשלם, דכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש. והוא הדין לכל שאר נזקים: נכסים שהם של בני ברית. שאם הזיק נכסים של נכרי, פטור: נכסים המיוחדים. שיש להם בעלים מיוחדים, שאם הזיק נכסים של הפקר, פטור: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. בכל מקום שהזיקו נכסיו את נכסי חבירו חייב המזיק, חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור ניזק ברשות המזיק והזיקו שור המזיק, פטור, דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ודוקא כשהזיקו נכסיו, אבל המזיק עצמו שחבל בחברו, אף על פי שהוא עומד ברשותו, חייב, דאמר ליה הנחבל נהי דאית לך רשותא לאפוקי, לאזוקי לית לך רשותא: ורשות הנזיק והמזיק. ורשות המיוחדת לניזק ולמזיק, כגון חצר של שניהם, והזיק שורו של אחד מהם באותה חצר בשן ורגל, פטור. והוא שתהיה אותה חצר מיוחדת לשוורים גם כן. אבל אם היתה מיוחדת לפירות ולא לשוורים, והזיק בשן ורגל, חייב. ואם הזיק בקרן, בכל ענין חייב:

ג. שוים כסף, ושׁוה כסף, בפני בית דין, ועל פי עדים בני חורין בני ברית. והנשים בכלל הנזק. והנזק והמזיק בתשלומין:

ברטורה (ג) שום כסף. שום זה של נזקים לא יהא אלא בכסף. שיהו בית דין שמיין כמה שוה הנזק וכד ישלם לו. ואם הזיקה פרתו של ראוון טליתו של שמעון שדרסה עליו ברשות הנזיק ושברתו, ואח"כ אירע שנסברה רגלה של פרה זו של ראוון בטליתו של שמעון ברה"ר דהוי נמי בור ברה"ר, אין אומרים הואיל וזה הזיק וזה הזיק ילא הזיקו של זה בהזיקו של זה, אלא שמיין שני הנזקים בדמים, ומי שהזיק לחבירו יותר, ישלם: שוה כסף. וכשכאים לשלם ההזיק מנכסי היתומים, לא יפרעו אלא מן הקרקעות שהם שוה כסף, ולא ממטלטלין שהם עצמם כסף. דכל מידי דמיטלטל חשוב כאילו הוא כסף, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי: בפני ב"ד. והשומא והתשלומין של נזקים לא יהיו אלא בפני ב"ד מומחין, ולא בפני ב"ד של הדיוטות: ועל פי עדים בני חורין ובני ברית. לאפוקי עצדים ונכרים שאינם כשרים לעדות של נזקין: והנשים בכלל הנזק. בין שהזיקה היא את אחרים, בין שאחרים הזיקוה, דין האיש ודין האשה שוין בנזקין: הנזיק והמזיק בתשלומין. פעמים שהנזיק שייך עם המזיק בתשלומין של ניזק. כגון אם פחתה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שפחת נבלה דניזק הוא, בין בתם בין במועד, ונמלא שאין המזיק משלם לו אפילו אותו חצי נזק שזכתה לו תורה אם הוא תם. או נזק שלם אם הוא מועד, הרי שהנזיק הוא מפסיד ושייך בתשלומין הללו עם המזיק:

ד. חמשה תמין וחמשה מועדין, הבהמה אינה מועדת לא לגח ולא לגוף ולא לשוד ולא לרביץ ולא לבעט. השן מועדת לאכל את הראוי לה, הרגל מועדת לשפר בדרך הלוקה, ושור המועד, ושור המזיק ברשות הנזק, והאדם. הזאב והארי והדב והנמר והברדלס והנחש,

הָרִי אֵלָיו מוֹעֲדִין. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר, בְּזִמְן שֶׁהוּן בְּנֵי תַרְבוּת, אֵינָן מוֹעֲדִין. וְהִנְחֹשׁ מוֹעֵד לְעוֹלָם. מֵה בֵּין תָּם לְמוֹעֵד. אֶלָּא שֶׁהָתָם מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מְגוּפּוֹ, וּמוֹעֵד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הָעֲלִיָּה:

ברטורה (ז) חמשה תמין. שאינם רגילים להזיק, ואם הזיקו משלמין חצי נזק: וחמשה מועדין. שהם רגילין להזיק, ומשלמין נזק שלם: לא ליגח. בקרן: ולא ליגוף. דחיפת כל הגוף. וכולהו הוו תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק. הרי חמשה תמין: ושור המועד. שלש פעמים ליגח או ליגוף או לרבוץ או לזעוט או לישוך. הרי הן חמשה מועדים לשלם נזק שלם. ולגבי מועד חשיב להו חד: ושור המזיק ברשות הניזק. אפילו קרן תמה. הוי מועד לשלם נזק שלם. ומתניתין אתיא כמאן דאמר משונה קרן בחצר הניזק שמשלמת נזק שלם ואפילו היא תמה. ואין כן הלכה: והאדם. הוי מועד מתחלתו נמי, ומשלם נזק שלם אם הזיק: הזאב והארי וכו'. מועדים מתחלתו. והא דלח חשיב להו בכלל חמשה מועדים דלעיל וליהוו אחד עשר מועדים, משום דהני לא שכיחי ביסוב: ברדלס. חיה שקורין לה בערבי אלכז"ע: רבי אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כר' אליעזר: מן העליה. מעידית שבנכסיו. ואפילו אין הנוגח שיה שיעור הנזק. דבמועד כתיב (שמות כ"א) ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הגוגח יפרע:

גמרא ב"ק דף ט"ז ע"ב

מאי עליה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר (דה"ב ל"ב) וישלם חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד. ואמר רבי אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה. (שם ט"ז) ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וגו' וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אומר זיני זיני רבי שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל הפריח בהם בא לידי זימה (שם דף י"ז) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב (ישע"י ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמלות חסדים זוכה לנחלת בי שבטים שנאמר אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י')

זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה וְקָצְרוּ לְפִי חֶסֶד וְאִין מִיָּם אֶלֶּא תוֹרָה
שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ה) הוּי כָּל צָמֵא לָכוּ לַמַּיִם וְזוֹכָה לְנַחֲלַת שְׁנֵי
שְׁבָטִים זוֹכָה לְכִילָה כְּיוֹסֵף דְּכָתִיב (בראשית מ"ט) בֵּן פּוֹרֵת יוֹסֵף וְגוֹ'
בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוֹר וְזוֹכָה לְנַחֲלַת יִשְׁשָׁכָר דְּכָתִיב (שם) יִשְׁשָׁכָר
חֲמוֹר גָּרַם אֵית דְּאִמְרֵי אוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו כְּיוֹסֵף דְּכָתִיב (דברים
ל"ג) בְּהֵם עַמִּים יִנְגַח יַחְדּוֹ אֶפְסֵי אֶרֶץ וְזוֹכָה לְבִינָה כְּיִשְׁשָׁכָר
דְּכָתִיב (רה"א י"ב) וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים לְדַעַת מֵה
יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' :

רס"י ויקצרוהו במעלה וכו'. בחזקיהו כתיב בספר דברי הימים: וישכצוהו במשכצו.
בחסא מלך יהודה: זיני זיני. מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למינהו לזנוהי: זורעי.
היינו דקה כדמפרש לקמיה: לנחלת שני שבטים. דהכי משמע רגליהם יקולחו
בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר: בנות לעדה עלי שור. היינו כילה: חמור גרם.
מתרגמינן עתיר בנכסין. יוסף חיקרי שור דכתיב בכור שורו הדך לו (דברים ל"ז):

זוהר בראשית מ"ז ע"א

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח (תהלים ל"א) מָה
רַב טוֹבָה אֲשֶׁר צִפְנֶתָ לִירֵאִיךָ פְּעֻלַּת לַחֹסִים בְּךָ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם,
תָּא חֲזִי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרָא לְבַר נֶשׁ בְּעֵלְמָא וְאַתְקִין לִיה
לְמַהוּי שְׁלִים בְּפוֹלְחָנִיה וּלְאַתְתְּקִנָּא אַרְחוּי בְּגִין דִּיזְכִּי לְנַהוֹרָא
עֲלָאָה דִּגְנִיז קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְצַדִּיקָא כְּמָה דְאַתְ אָמַר (ישעי' ח)
עֵין לֹא רָאִתָּה אֱלֹקִים זוֹלַתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ וּבְמָה יִזְכִּי
לִיה לְבַר נֶשׁ לְהַהוּא נְהוֹרָא בְּאוֹרֵיתָא, דְּכָל מָאן דְּאַשְׁתַּדַּל
בְּאוֹרֵיתָא בְּכָל יוֹמָא יִזְכִּי לְמַהוּי לִיה חוֹלְקָא בְּעֵלְמָא דְאַתִּי
וְיִתְחַשֵּׁב לִיה כְּאֵלוּ בְּאֵנִי עֲלִמִין דְּהָא בְּאוֹרֵיתָא אֲתַבְּנִי עֲלִמָא
וְאַשְׁתַּכְּלַל הִדָּא הוּא דְכָתִיב (משלי ג') יְיָ בְּחֶכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן
שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה וּכְתִיב (שם ח') וְאַהֲיָה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאַהֲיָה
שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם דְּכָל דְּאַשְׁתַּדַּל בְּהָ שְׁכָלִיל עֲלִמִין וְקִים לִיה,
וְתָא חֲזִי בְּרוּחָא עֲבִיד קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלִמָא וּבְרוּחָא
מִתְקִימָא רוּחָא דְאַנוּן דְּלַעָאן בְּאוֹרֵיתָא וְכָל שְׁכָן רוּחָא דְהַבֵּל
דְּרַבִּי דְבִי רַב, מָה רַב טוֹבָה דָּא טוֹבָא דְאַתְגְּנִיז לִירֵאִיךָ לְאַנוּן
דְּחִלִי חֲטָאָה, פְּעֻלַּת לַחֹסִים בְּךָ, מָאִי פְּעֻלַּת דָּא עוֹבְדָא

דְּבַר אֲשֵׁרֵי, רַבִּי אַבְאָא אָמַר דָּא גּוֹן עֵדוֹן דְּהָא בְּאוּמְנוּתָא עֵבִיד לִיהּ
 קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַרְעָא כְּגוֹנָא דְלַעֲיָלָא לְאַתְתַּקְפָּא בֵּיהּ
 צְדִיקָא הָדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים ל"א) פְּעַלְתָּ לַחֹסִים בְּךָ נֶגֶד בְּנֵי
 אָדָם דְּהָא הוּא נֶגֶד (בְּנֵי) אָדָם, וְאַחֲרָא נֶגֶד עֲלָאִין קְדִישִׁין, אָמַר
 רַבִּי שְׁמַעוֹן גּוֹן עֵדוֹן לַעֲיָלָא וְנֶגֶד בְּנֵי אָדָם הוּי (וְאַפְלוּ אַחֲרָא נֶגֶד בְּנֵי אָדָם הוּי)
 לְאַתְתַּכְנֶשָׂא בֵּיהּ צְדִיקָא דְעֵבְדֵי רַעוּתָא דְמֵאֲרִיהוֹן, וַיִּכְלוּ דְכָלוּ
 עוֹבְדֵין דְלַעֲיָלָא וְעוֹבְדֵין דְלַתְתָּא, הַשְׁמִים וְהָאָרֶץ לַעֲיָלָא וְתַתָּא,
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר עוֹבְדָא וְאוּמְנוּתָא דְאוּרִיתָא שְׂבַכְתַּב וְעוֹבְדָא
 וְאוּמְנוּתָא דְתוֹרָה שְׂבַעַל פָּה, וְכָל צְבָאָם אֵלִין פְּרִטֵי דְאוּרִיתָא
 אֲפִין דְאוּרִיתָא שְׂבַעִים פְּנִים לְתוֹרָה, וַיִּכְלוּ דְאַתְקִימוּ
 וְאַשְׁתַּכְּלוּ דָא בְּדָא, שְׁמִים וְאַרְץ פְּרִט וְכָלֵל, וְכָל צְבָאָם רְזִי
 דְאוּרִיתָא דְכִיָּאן דְאוּרִיתָא מְסַאָבֵן דְאוּרִיתָא:

תרגום הוזהר וַיִּכְלוּ הַשְׁמַיִם וְגוֹ', רַבִּי אֲלֶעָזָר פְּתַח, (תהלים ל"א) מָה רַב טוֹבָךָ וְגוֹ'. צֵחַ
 וּרְאִיהּ הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא צָרַח אֶת הָאָדָם צְעוּלָם, וְתִקּוֹן אוֹתָם שְׁיִהְיֶה שְׁלָם צְעִבּוּדָתוֹ,
 וְשִׁיתִקּוֹן לְדַרְכּוֹ, כְּדֵי שְׁיִזְכֶּה לְאוֹר הָעֲלִיּוֹן שְׁגִנְיָ הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא לְלִדְיָקִים כְּמוֹ שְׁפַתּוֹב
 (ישעיה ס"ז) עֵין לֹא רָחֵתָה וְגוֹ'. עֵין לֹא רָחֵתָה לְלִדְיָקִים זֹלָתְךָ, הֵינּוּ אוֹר הַגְּנוּז. יַעֲשֶׂה
 לְמַחֲפָה לוֹ, הֵינּוּ הַלְדִיקִים. וּבַמָּה יִזְכֶּה הָאָדָם צְאוּתוֹ הָאוֹר הַגְּנוּז עַל יְדֵי הַעֶסֶק
 צְאוּרָה. כִּי כָל מִי שְׁעוֹסֵק צְאוּרָה צָכֵל יוֹם, יִזְכֶּה שְׁיִהְיֶה לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא,
 וַיְהִי נַחֲשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ צְנָה עוֹלָמוֹת, כִּי עִם הַתּוֹרָה נִבְנְהָ הָעוֹלָם וְנִשְׁתַּכְּלֵל, וְזֶה
 שְׁפַתּוֹב, (משלי ג') יִי צְחָכְמָה יִסַּד אֲרָץ, כּוֹנֵן שְׁמַיִם צְתוּבָנָה. וְהֵינּוּ צְחָכְמָה וְתוּבָנָה שְׁל
 הַתּוֹרָה. וְכֵן כְּתוּב, (שם ט') וְאֶהְיֶה אֲלֵיכֶם וְגוֹ', דְהֵינּוּ שְׁהַתּוֹרָה הִיְתָה אוּמְנוּתוֹ לְבְרוּחַ
 אֶת הָעוֹלָם. וּצֵחַ וּרְאִיהּ, צְרוּחַ עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם. וּצְרוּחַ הָעוֹלָם
 מִתְקִים, וְהֵינּוּ צְרוּחַ פִּיהֶם שְׁל אוֹתָם לוּמְדֵי הַתּוֹרָה, וּמִכָּל שְׁפֹן, הַרוּחַ מִהֲבֵל פִּיהֶם
 שְׁל תֵינּוּקוֹת צִית רַבּוֹן, שְׁעֲלִיו עוֹמֵד וּמִתְקִים הָעוֹלָם. מָה רַב טוֹבָךָ, יוֹרָה עַל הַטּוֹב
 שְׁגִנְיָ, דְהֵינּוּ עַל הָאוֹר הַגְּנוּז. פְּעַלְתָּ לַחֹסִים בְּךָ יוֹרָה כָּל פְּעֻלוֹת מַעֲשֶׂה צְרָאֲשִׁית,
 שְׂכָל מַעֲשֶׂה צְרָאֲשִׁית לֹא נַעֲשֶׂה וְאִינָה מִתְקִימָת אֲלֵךְ צְשָׁבִיל לוּמְדֵי הַתּוֹרָה,
 הַמְמַשְׁיָכִים צְזִכּוֹת תּוֹרָתָם אֶת אוֹר הַגְּנוּז כְּנִזְכָּר לְעִיל. פְּעַלְתָּ קָחִי עַל גּוֹן עֵדוֹן כִּי
 צְאוּמְנוּת עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא אֶת גּוֹן עֵדוֹן הַתְּחַפּוֹן שְׂצָאֲרָץ, צְשָׂוֶה לְמַעַלְת גּוֹן עֵדוֹן
 הָעֲלִיּוֹן, שְׁיִתְחַזְּקוּ שָׁם הַלְדִיקִים. וְזֶה שְׂאֲמַר פְּעַלְתָּ וְגוֹ' כִּי גּוֹן עֵדוֹן הַתְּחַפּוֹן הוּא נֶגֶד
 צְנִי אָדָם, וְהֵאֲחֵר שְׁהוּא גּוֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, אִינוּ אֲלֵךְ צְשָׁבִיל הַקְדוּשִׁים הָעֲלִיּוֹנִים, וְלֹא
 צְשָׁבִיל צְנִי אָדָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר שְׁהַתּוֹב פְּעַלְתָּ קָחִי עַל גּוֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּמִכָּל
 מְקוּם נֶגֶד צְנִי אָדָם נַחֲשָׁב, מְשׁוּם שְׁמִתְחַפְּסִים שָׁם הַלְדִיקִים הָעוֹשִׂים לְאוֹנוֹ שְׁל
 רְצוֹנָם, כְּלוּמַר אֲרַף עַל פִּי שְׁהִגּוֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן אִינָם צְשָׁבִיל צְנִי אָדָם, מִכָּל מְקוּם
 הַלְדִיקִים שְׂבָגוֹן עֵדוֹן הַתְּחַפּוֹן עוֹלָם צְאוּרָח לְגוֹן עֵדוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּמְשׁוּם שְׁהַלְדִיקִים
 עוֹלָם וּמִתְחַפְּסִים שְׂמָה, אֲרַף עַל פִּי שְׁמוּכְרָחִין לְחַזּוֹר וְלִילָךְ לְמְקוּמָם מִכָּל מְקוּם

נחשצ משום זה, נגד בני אדם. ויכלו, שכלו ונגמרו המלאכות של מעלה והמלאכות של מטה. רבי שמעון אמר, שנגמרו הפעלות והאומנות שצורה שצכתב, וארז, שנגמרו הפעלות והאומנות שצורה שצעל פה, וכל לבאם, פרושו פרטי הפורה, הפנים שצורה, דהינו השצעים פנים שצורה. ויכלו השמים וארז, יורה ששניהם, (ו"ח ונקביו) המכונים שמים וארז, נתיימו ונסתכלו זה מזה, שמים וארז, פרט וכלל. וכל לבאם, הינו סודות הפורה, והטהרות שצורה והטומאות שצורה, כלומר דיני טהרה וטומאה הכתובים שצורה.

פסוקה

הלכה

שיע אי"ח סי' שלי"ט ש"י"מ

א. אין מטפחין להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מרקדין גזרה שמא יתקן כלי שיר ואפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור גזרה שמא יתקן כלי שיר ולספק בלאחר יד מתר: **ב.** אסור ליטול שערו או צפרניו בין ביד בין בכלי בין לעצמו בין לאחרים וחיוב על שתי שערות ומלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה: **ג.** המוחק דיו שעל הקלף או שענה שעל הפנקס אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב: **ד.** יזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השלחן או באפר: **ה.** חוט של תפירה שנפתח אסור למתחו משום תופר:

יש פּרענוות מינד ויש פּרענוות לאַחר זמן. ויש אחת אחר אחת ויש כּלן כּאחת. ויש מהן באות על האדם והוא ער. ויש באות והוא ישן. ויש מהן כּבדות ויש מהן במרוצת נפש ויש בדעתו ויש שלא בדעתו. ויש בזקנותו ויש בנערוותו. ויש בסתר ויש בגלוי. ויש בבית ויש באכסניא. כּל צרה וצוקה וקנאה ופרצה ותקלה ממעטין את החטא. ויש שעובד את המקום מתוך יראה כּדי שלא תתקפח פרנסתו. ויש מתוך אהבה. ויש מתוך בוששה. ויש מתוך תמימות. ויש מתוך להראות. ויש בשמחה ששמח שיהיה המצוה על ידו. ויש מתוך היסורין שנקאמר (הושע ה') בצר להם ישחרונני וכל אחד ואחד לפי מעשיו. בשעה שנפטר האדם המלאך הממונה על הדין עומד כּנגדו ואומר לו אוי על זה הגוף שיצא מן העולם ריקם מזכיות ומלא עונות. מבית ברגליו ואומר אוי להם לרגלים שלא הלכו ביושר. אוי לידים שנתעסקו בדברי שקר אוי למעים שנהנו מן הגזל. אוי לעינים שלא הלכו באמונה. אוי לאזנים שלא קבלו תוכחה. אוי לפה שלא עסק בתורה. אוי לו לבשר שלא נתגע ביראה. אוי לו ליצר שלא נכנע מפני בוראו. אוי לו ללב שלא עבד את בוראו שעתיד לעמוד בנזיפה ואומרים לו עמוד בדין והכר מעשיך ודע מהיכן באת ולפני מי אתה עתיד לתן את הדין ואם אין אתה יכול להשיב מי יוכל להשיב. ומי יוכל לסבול עונותיך שהן כאש לבגד. וכחרב לצואר. וכחץ ללב. וככבלים לרגלים. כחשך לעינים. כמרה לפה. כשוחה לרגל. כחרישה לאזנים. כמכשלה לכח. כזמים רעים לזקנה. כזקנה לגוף. כגדיעה לקרון. כמרה למיתה. כעבירה ליום הדין. יש שהוא מת בחצי ימיו ויש מי שהוא יוצא מן העולם בתמימות. ה' שומר ישראל ישמרנו מכל רע כּן יהי רצון:

בראשית יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה' אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(כב) וַיְבָרֶךְ אֱתֶם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ
וּמְלֵאוּ אֶת הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּ בְּאֶרֶץ
וּבְרִידֵי יִתְהוּן יִי לְמִימֵר פּוֹשֵׁי וּסְגוּ וּמְלוּ יֵת מֵיָא בַּיַּמִּמְיָא וְעוֹפֵא יִסְגִּי
בְּאֶרְעָא :

רש"י ויברך אתם. לפי שמחסרים אותן ולדין מהם ואוכלין אותם הארכו לצרכה. ואף החיות הולכין לצרכה, אלא מפני הנחש שעתיד לקללה, לכך לא ברכו, שלא יהא הוא בכלל: פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר, וצא ורבו שאחד מוליד הרבה:

(כג) וַיְהִי עֶרְבֹ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי : (פ) וַהֲוֶה רִמְשׁ
וְהֶוֶה צֶפֶר יוֹם חַמִּישָׁאִי : (כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא
הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרִמְשׁ וְחַיִּיתוּ
אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי כֵן : וַאֲמַר יִי תַפֵּק אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיִּיתָא לְזִנְה
בְּעִיר וּרְחֵשׁ וְחֹת אֶרְעָא לְזִנְה וְהֶוֶה כֵן :

רש"י תולא הארץ. הוא שפרשתי (פסוק יז) שהכל נברא מיום ראשון ולא הארכו אלא להוליאם: נפש חיה. שיש בה חיות: ורמש. הם שרצים שהם נמוכים ורומשים על הארץ, נראים כאלו נגדדים, שאין הלוכו נכ. כל לשון רמש ושרץ בלשוננו קוננובר"ש בלע"ז [רוחשים]:

(כה) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת
הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל רִמְשׁ הָאֲדָמָה
לְמִינָהּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב : וַעֲבַד יִי יֵת חֹת אֶרְעָא
לְזִנְה וְיֵת בְּעִירָא לְזִנְה וְיֵת כָּל רְחֵשָׁא דְאֶרְעָא לְזִנְה וְחֹזָא יִי אַרִי טַב :

רש"י ויעש. תקנס בציונם ובקומתן:

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
כְּדְמוֹתֵנוּ וַיְרְדוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרִמְשׁ הָרִמְשׁ

עַל הָאָרֶץ : וְאָמַר יְיָ נֶעְבִּיד אֲיִנְשָׁא בְּצַלְמֵנָא בְּדְמוּתֵנָא וְיִשְׁלֹטוּן
בְּנוּיֵי יִמָּא וּבְעוּפָא דְשָׁמַיָא וּבְבַעֲיָרָא וּבְכָל אַרְעָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל
אַרְעָא :

רס"ז נעשה אדם. ענותותו של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן, לפי שהאדם צלמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם, וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב שאמר לו מיכה (מלכים א' כב יט) ראייתי את ה' ישב על סכאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו, וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מימינים לזכות ואלו משמאלין לחובה. וכן (דניאל ד יד) בגזרת עירינ פחגמא ומאמר קדישין שאלתא, אף כאן בפמליא שלו נמלך ונטל רשות, אמר להם יש בעליונים כדמותי, אם אין בתחונים כדמותי, הרי יש קנאה במעשה בראשית: נעשה אדם. אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונטל רשות מן הקטן. ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו, ותשובת המינים כתב בלדו ויצר אלהים את האדם, ולא כתב ויצראו: בלמנו. בדפוס שלנו: כדמותנו. להבין ולהשכיל: וירדו בדת הים. יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון ירידה, זכה רודה בחיות וצבהמות, לא זכה נעשה ירוד לפנייהם והחיה מושלת

נביאים - ישעיה - פרק מג

מג (א) וְעֵתָה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּרֹאֵךְ יַעֲקֹב וְיִצְרָךְ
יִשְׂרָאֵל אֵל תִּירָא כִּי גֵאֲלִיתִיךָ קָרָאתִי בְּשֵׁמֶךָ
לִי אֶתָּה : וּכְעַן בְּדָנוּ אָמַר יְיָ דְבַרְרֹךְ יַעֲקֹב וּדְאֶתְקַנְךָ יִשְׂרָאֵל לֹא
תִּדְחַל אַרְי פְּרִיקֶתְךָ רַבִּיתְךָ בְּשֵׁמֶךָ דִּילִי אֶתָּה :

רס"ח ועתה . אף כל זאת כה אמר ה' אל תירא :

(ב) כִּי תַעְבֵּר בְּמַיִם אֶתְךָ אֲנִי וּבִנְהָרוֹת לֹא
יִשְׁטָפוּךָ כִּי תֵלֵךְ בְּמוֹ אִשׁ לֹא תִכְּוֶה וְלִהְבֶּה
לֹא תִבְעַר בְּךָ : אַרְי בְּקִדְמֵיתָא פִּד עֲבַרְתוּן בְּיָמָא דְדִסּוּף מִימְרֵי
הוּא בְּסַעֲדָכוּן פְּרַעַה וּמְצָרָאֵי דְסַגִּיאִין כְּמִי נִהְרָא לֹא יִכִּילוּ לְכוּן וְאִף
בְּתַנְיִינֵיתָא פִּד תִּהְכוּן לְבִינֵי עֲמֻמָּא דְתַקִּיפִין כְּאֶשְׁתָּא לֹא יִכְלוּן לְכוּן
וּמְלָכוּן דְחִסְיָן כְּשִׁלְהוּבֵיתָא לֹא יִשְׁיַצוּן יִתְכוּן :

רס"ט כי תעבר במים . כשעברת בים סוף אתך הייתי : וצנהרות לא ישטוף . גרחה בין המצרים והאומות המרובות

כמו נהר ולא יכלו לך לכלות : כי תלך כמו אש . לעתיד לבא כי הגה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג) שאקדיר חמה על הרשעים וליהט אותם היום הבא (עז) גם אם לא תכזה :

(א) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ
נָתַתִּי כַפָּרְךָ מִצָּרִים כּוֹשׁ וּסְבָא תַחֲתֶיךָ : אָרִי
אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ קְדִישׁא דְיִשְׂרָאֵל פִּרְקֶךָ יְהִיבִית חֲלִיפָךָ מִצָּרָאֵי כּוֹשׁ וּסְבָא
תַחֲוֹתֶךָ :

רש"י נתתי כפרך מצרים . והם היו לך לפדיון שבכוריהם מתו ואתה בני בכורי נאלת והייתם חייבים כליה כמו שנאמר (ביהמקאל ב) ואומר לשפוך חמתי עליהם בארץ מצרים :

(ד) מֵאֲשֶׁר יִקְרָתְךָ בְּעֵינַי נִכְבַּדְתָּ וְאֲנִי אֶהְבַּתִּיךָ
וְאַתָּן אָדָם תַּחֲתֶיךָ וּלְאֲמִים תַּחַת נַפְשֶׁךָ :
מִדְּאֵת חֲבִיב קְדָמִי אֲתִיבְךָ וְאֲנִי רְחִימֶךָ וּמְסַרִית עִמָּמִיא תַחֲוֹתֶךָ
וּמְלַפְוֹתָ חֲלָף נַפְשֶׁךָ :

רש"י ואתן אדם תחתך . תמיד אני רגיל בכך :

(ה) אֵל תִּירָא כִּי אֲתָךְ אָנִי מִמְזַרְח אָבִיא זְרַעֶךָ
וּמִמַּעַרְב אֶקְבְּצֶךָ : לָא תִדְחַל אָרִי בְּסַעְדֶךָ מִימְרֵי מִמְדִּינְחָא
אֵייתִי בְּנֶךָ וּמִמַּעַרְבָא אֶקְרַב גְּלוֹתֶךָ :

כתובים - משלי - פרק א

(כב) עַד מָתִי פְתִים תֵּאֱהָבוּ פְתִי וְלִצִּים לְצוֹן
חֲמָדוֹ לָהֶם וּכְסִילִים יִשְׁנָאוּ דַעַת : עַד אֵימַת שְׁבָרִי
רַחֲמִין שְׁבָרוֹתָא וּמְמַקְנֵי מִמְקִנוֹתָא רְגִיגוּ לְהוֹן וְסַכְלֵי סָנִין דִּיעֶתָא :

רש"י פתים . המתפתים ע"י מסיתים ומינים : תאהבו פתי . הסתה שם דבר לפתיות כמו כלי קרי (שני סא"ל) שפי :

תָּשׁוּבוּ לְתוֹכְחָתִי הִנֵּה אָבִיעָה לְכֶם רוּחִי (כג)
אוֹדִיעָה דְּבָרֵי אֶתְכֶם : תִּתְּפֹנּוּן לְמִכְסְנוֹתַי אֲבַע לְכוּן רוּחִי
וְאוֹדְעִינוּן מְלִי : (כד) יַעַן קָרָאתִי וְתִמְאַנּוּ נְטִיתִי יָדִי
וְאִין מִקְשִׁיב : עַל דְּקָרִית וְלֹא הִימְנָתוּן אַרְימִית אִיִּדִי לֹא אֲצִיתוּן
:

נטיחי ידי . לרמוז להם לסור אלי כאלה המרמז לחזירו בידו ונוטה ידו אליו לסור אליו :

וְתִפְרְעוּ כָּל עֲצָתִי וְתוֹכְחָתִי לֹא אֲבִיתֶם : (כה)
וְשִׁנְתוּן כָּל תִּרְעֵיתִי וּמִכְסְנוֹתַי לֹא אֲבִיתוּן :

והפרעו . וחזטלו . כל ענתי . שיענתי לגדל אחכם בעולם :

גַּם אֲנִי בְּאִידְכֶם אֲשַׁחֵק אֶלְעַג בְּבֹא
פְּחֲדֵיכֶם : אִף אֲנִי בְּתִבְרָכוֹן אֲגַחֵךְ וְאֲדַחֵךְ כִּד יִיִתִי דְלוֹחֵיָא עֲלִיכוּן :

משנה זבחים פרק א

א. כָּל הַזְבָּחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֵא לְשֶׁמֶן, כְּשֵׁרִים, אֶלֶּא שְׁלֵא
עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. חוץ מן הפסח ומן החטאת.
הפסח בזמנו, וחטאת בכל זמן. רבי אליעזר אומר, אף
האשם. הפסח בזמנו, והחטאת והאשם בכל זמן. אמר
רבי אליעזר, החטאת באה על חטא, והאשם בא על
חטא. מה חטאת פסולה שלא לשמה, אף האשם פסול
שלא לשמו :

דרטורה (ה) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן. כגון שנשחטה עולה לשם שלמים: כשרים.
ויזרוק דמן ויקטיר אמוריהן לשמן. דבקדושתיהו קיימו ואסור לשנויי בהו: אלא שלא עלו
לבעלים לשם חובה. ואריך להביא אחר לחובתו או לנדרו וישחטנו לשמו. דאמר קרא (והבנים

כג) מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה, אם נדבה אינו נדר, ואם נדר אינו נדבה, אלא הכי קאמר, אם כמה שנדרת עשית שנשחט לשם נדר ולשם הבעלים, יהא נדר ויאל הבעל ידי חובת נדרו. ואם לא, שלא נשחט הזבח לשם בעלים, יהא נדבה, כלומר כשר הוא כאילו הביאו לנדבה, אבל לא יאז ידי נדרו, שלא עלה לבעלים לשם חובה. ודוקא קרבן יחיד שיש לו בעלים. אבל קרבנות צבור שנשחטו שלא לשמן, עלו לצבור לשם חובה, שהשחיטה מושכתן למה שהן ראוין לו. ודוקא כששחטו בפירוש שלא לשמן, אז אמרינן ללא עלו לבעלים לשם חובה. אבל שחטו סתם, עלו לבעלים לחובה: חוץ מן הפסח. דבפסח כתיב (שם טז) ועשית פסח, עד שהיו כל עשיותיו לשם פסח, ועד כתיב (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא, שיהא זביחה לשם פסח, והנהו תרי קראי, חד לפסול אם נעשה שלא לשם פסח, וחד לפסול אם נעשה שלא לשם בעלים: וחטאת. דבחטאת נמי כתיבי תרי קראי, כתיב (ויקרא ז) ושחט אותה לחטאת, שיהא שחיטה לשם חטאת, וכתיב (שם) ולקח הכהן מדם החטאת, עד שתצא קבלת הדם וזריקתו לשם חטאת, וכפר עליו הכהן, עליו ולא על הצבור, דהיינו שיהא לשם בעלים. מחטאתו אשר חטא, שיהא לשם אותו החטא. ולא אמרן לחטאת שלא לשמו פסול, אלא כששחטו לשם קדשים אחרים. אבל שחט לשם חולין, כשר, ולא עלה לבעלים לשם חובה, דכתיב (שם כג) ולא יחללו את קדשי בני ישראל, קדשים מחללין קדשים, ואין חולין מחללין קדשים: הפסח בזמנו. פסול שלא לשמו כל זמן שחיטתו, דהיינו מחלות היום של ערב פסח עד הערב. אבל קודם לכן ואחר מכן, קיימא לן פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי, וכל דינו כשלמים: אף האשם. כדמפרש טעמא ואזיל, החטאת בזה על החטא וכו' וכתיב כחטאת כאשם. ורבנן סברי, חטאת דכתיב ביה מיעוטא, פסול. אשם ללא כתיב ביה מיעוטא, כשר. ואם תאמר, אשם נמי כתיב ביה אשם הוא, האי לא נאמר אלא לאחר הקטרת אימורין, ואם בא למעט שלא לשמו דפסול, קודם הקטרת אימורין היה לריך לכתבו. ואין הלכה כר' אליעזר:

ב. יוסי בן חוני אומר, הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת, פסולים. שמעון אחי עזריה אומר, ששחטן לשם גבוה מהן, כשרין. לשם נמוך מהן, פסולים. פיצד, קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים, פסולין. קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים, כשרין. הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים, כשרין. ושלמים ששחטן לשם בכור, לשם מעשר, פסולין:

דרטורה (ג) הנשחטים לשם פסח. כל שאר זבחים שנזבחו בצרבעה עשר בניסן לשם פסח, פסולים. וכן שנזבחו לשם חטאת בכל זמן, פסולים. כי היכי דאינהו פסולים לשם אחרים. ופליג אתנא קמא דמתניתין דאמר כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. ואמר איהו, ובלבד שלא ישחטם לשם פסח ולא לשם חטאת: שמעון אחי עזריה. נקרא כן על שם שעזריה עסק בצרקמטיא והיה מספק לרכי שמעון אחיו שהיה עוסק בתורה, והתנו ביניהם שיהא חלק לעזריה בשכר למודו של שמעון: שחטן. לשאר זבחים: לשם גבוה מהן.

כדמפרק ואזיל. כשרים: לשם נמוך מהו. לשם זבח שהוא פחות מהו בקדושה: פסולין. דכתיב (ויקרא כג) ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה, במורס מהם אין מתחללים, בנמוך מהם מתחללים. ואין הלכה כרבי יוסי בן חוני ולא כשמעון אחי עזריה: בכור ומעשר בהמה. נמוכין משלמים, מפני שהשלמים טעונים מתן ארבע כלומר שתי מתנות שהן ארבע, וסמיכה, ונסכים, ותנופת חזה ושוק. מה שאין כן בכור ובמעשר לדמן טעון מתנה אחת, ואין סמיכה ונסכים נוהגת בהן, ולא תנופת חזה ושוק:

ג. הפסח ששחטו בשחרית בארבעה עשר שלא לשמו, רבי יהושע מכשיר כאלו נשחט בשלשה עשר. בן בתירא פוסל כאלו נשחט בין הערבבים. אמר שמעון בן עזאי, מקבל אני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו רבי אלעזר בן עזריה בשיבה, שכל הזבחים הנאכלים שנזבחו שלא לשמו, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת. ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הודו לו חכמים:

דרטורה (ג) ר' יהושע מכשיר. דחשיב ליה כפסח בשאר ימות השנה. הואיל ואין זמנו עד בין הערבים: בן בתירא פוסל. הואיל ומקלת היום ראוי, הוה ליה כפסח בזמנו. והלכה כבן בתירא: שבעים ושנים זקן. להודיעך שבישיבה אחת היו יושבין וכולן הורו כאיש אחד, לכך תני זקן ולא תנא זקנים: כל הזבחים הנאכלים. אבל עולה לא: ולא הוסיף בן עזאי. על דברי חכמים לפסול חוץ מפסח וחטאת, אלא עולה:

ד. הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמו, קבל, והלך, וזרק, שלא לשמו, או לשמו ושלא לשמו, או שלא לשמו ולשמו, פסולים. כיצד לשמו ושלא לשמו, לשם פסח ולשם שלמים. שלא לשמו ולשמו, לשם שלמים ולשם הפסח. שהזבח נפסל בארבעה דברים, בשחיטה ובקבול ובהלוך ובזריקה. רבי שמעון מכשיר בהלוך, שהיה רבי שמעון אומר, אי אפשר שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר שלא בהלוך שוחט בצד המזבח וזרק. רבי אליעזר אומר, המהלך במקום שהוא צריך להלך, המחשבה פוסלת. ובמקום שאין צריך להלך, אין המחשבה פוסלת:

דרטורה (ד) קבל והלך וזרק. או או קתני. ששחטו שלא לשמו, או קבל הדם במזרק, או

הוליד הדם למזבח, או זרק. כל אחת מארבע עבודות הללו שעשה שלא לשמן, צפסח וזחטאת, פסל. ובשאר זבחים, לא עלו לזבחים לשם חובה. ואפילו עשה אחת מארבע עבודות הללו לשמן ושלא לשמן יחד, בין שהקדים מחשבת לשמן למחשבת שלא לשמן, בין שהקדים מחשבת שלא לשמן למחשבת לשמן, בכל ענין פסול: אבל אפשר שלא בהלך. הלכך לא חשיבא למפסל. וחכמים אומרים, אע"ג דאפשר שלא בהלך, מחשבה פוסלת בה, דעבודה שאפשר לזבחה שמה עבודה, והולכת הדם עבודה היא, שהרי פסולה בזו, דכתיב ושחט והקריבו בני אהרן הכהנים, מקבלה ואילך מרות כהונה: המהלך במקום שהוא צריך להלך. הולכה זו, מחשבה פוסלת בה. כיצד, קבלו בחוץ להלן מן המזבח והכניסו בפנים, שקירבו לזב המזבח, זהו הלך שצריך להלך, ומחשבה פוסלת בו. קבלו בפנים סמוך למזבח והולכאו לחוץ, זהו הלך שאינו צריך, ואין מחשבה פוסלת בו. חזר והכניסו, זהו הלך הצריך. ואין הלכה כר' אליעזר ולא כר' שמעון:

גמרא זבחים דף ד' ע"א

מנא לן דבעינן זביחה לשמה. אמר קרא (ויקרא ג') ואם זבח שלמים קרבנו שתיהא זביחה לשם שלמים (ממאי) ודלמא היינו שמיייהו מדכתיב (שם ז') המקריב את דם השלמים. הזורק את דם השלמים. ולא כתיב זבח והקא כתיב זבח שמע מינה שתיהא זביחה לשם שלמים. אשפחן זביחה שאר עבודות מנין. אמר קרא המקריב את דם השלמים שתיהא קבלה לשם שלמים. אשפחן שחיטה וקבלה. זריקה מנלן. אמר קרא הזורק את דם השלמים שתיהא זריקה לשם שלמים. אשפחן פוליהו הולכה מנלן אמר קרא (שם) והקריב את הכל המזיחה ואמר מר זו הולכת אברים לכבש. ותניא והקריבו זו קבלת הדם ואפיק רחמנא בלשון הולכה למימרא דהולכה לא תפיק מפלל קבלה:

ר"י מנא לן דבעינן זביחה לשמה. לכתחילה דאי ממונא שפתיך לא מיפרסי ציה עבודות לשמו: ממאי. דלענין שחיטה קרוי זבח דילמא היינו שמיייהו זבח שלמים ולא נאמר זבח משום שחיטה: זו קבלת הדם. דהא בתר שחיטה כתיב ולא אפשר לאוקמיה בהולכה ואע"ג דל' הולכה הוא מדחזינן בהולכת איברים דכתיב ציה הקרבה דל' הולכה הוא. הכי גרסינן ואפיקה רחמנא קבלה בלשון הולכה למימר'

זוהר הקדמה דף י"ג ע"ב

פְּקוּדָא תְּשִׁיעָא לְמִיחון לְמִסְכְּנֵי וּלְמִיחב לון טְרַפָּא דְכְּתִיב
 נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, נַעֲשֶׂה אָדָם מְשׁוֹתֶפֶא כָּלֵל דְּכָר
 וְנוֹקְבָא בְּצַלְמֵנוּ עֲתִירִי, כְּדְמוּתֵנוּ מְסַכְּנֵי, דְּהָא מְסַטְרָא
 דְּדְכוּרָא עֲתִירִי וּמְסַטְרָא דְּנוֹקְבָא מְסַכְּנֵי כְּמָה דְּאָנוּן בְּשׁוֹתֶפֶא
 חָדָא וְחַס דָּא עַל דָּא וְיָהִיב דָּא לְדָא וְגַמִּיל לִיה טִיבוּ הָכִי
 אֲצִטְרִיד בְּר נֶש לְתַתָּא לְמַהוּי עֲתִירָא וּמְסַכְּנָא בְּחַבּוּרָא חָדָא
 וּלְמִיחב דָּא לְדָא וּלְגַמְלָא טוּבָא דָּא לְדָא, וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וְגוֹ'
 רְזָא דְּנָן חֲמִינָן בְּסַפְרָא דְּשְׁלֵמָה מְלָכָא דְּכָל מָאן דְּחַס עַל מְסַכְּנֵי
 בְּרַעוּתָא דְּלָבָא לָא מְשַׁתְּנֵי דְּיוֹקְנִיה לְעָלָם מְדִיוֹקְנָא דְּאָדָם
 הָרָאשׁוֹן, וְכִיוּן דְּדִיוֹקְנָא דְּאָדָם אֲתַרְשִׁים בִּיה שְׁלִיט עַל כָּל
 בְּרִין דְּעֲלָמָא בְּהַהוּא דְּיוֹקְנָא הָדָא הוּא דְּכְּתִיב (פְּרָאשִׁית ט')

וּמִוִּרְאָכָם וְחַתְּכָם יִהְיֶה עַל כָּל חֵית הָאָרֶץ וְגוֹ' כְּלָהוּ זְעִין וְדַחְלִין
 מִהַהוּא דְּיוֹקְנָא דְּאֲתַרְשִׁים בִּיה בְּגִין דְּדָא הוּא פְּקוּדָא מְעֲלִיא
 לְאֲסַתְּלַק בְּר נֶש בְּדִיוֹקְנִיה דְּאָדָם עַל כָּל שְׁאָר פְּקוּדִין, מְנָא לֹן
 מְנַבּוּכְדִנְצָר אָף עַל גַּב דְּחַלְס הַהוּא חַלְמָא כָּל זְמָנָא דְּהוּה מִיחון
 לְמְסַכְּנֵי לָא שְׂרָא עֲלִיה חַלְמִיה פִּינּוּ דְּאֲטִיל עֵינָא בִּישָׂא דְּלָא
 לְמִיחון לְמְסַכְּנֵי מַה כְּתִיב (דְּנִינְאֵל ד') עוּד מְלַתָּא בְּפּוּם מְלָכָא וְגוֹ'
 מִיַּד אֲשַׁתְּנֵי דְּיוֹקְנִיה וְאֲטְרִיד מִן בְּנֵי נֶשָׂא, וּבְגִין כֶּד נַעֲשֶׂה אָדָם
 כְּתִיב הָכָא עֲשִׂיה וּכְתִיב הָתָם (רוּת ב') שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ
 הַיּוֹם בּוֹעֵז :

תרגום הזוהר הפְּקוּדָא הַתְּשִׁיעִית הִיא. לְחון אַת הַעֲנִיִים, וְלַתת לָהֶם טְרַפָּא. שְׁפַתּוּבָא,
 נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ. נַעֲשֶׂה אָדָם הוּא בְּשַׁתּוּפָא, כּוּלֵל זְכָר וּנְקֵבָה. בְּצַלְמֵנוּ,
 עֲשִׂירִים. כְּדְמוּתֵנוּ הַעֲנִיִים. כִּי מֵאֵל הַזְכָּר הֵם הַעֲשִׂירִים. וּמֵאֵל הַנְּקֵבָה הֵם הַעֲנִיִים.
 וְכִמוֹ שְׁהֵם בְּחַבּוּר אַחַד, וְחַסִּים זֶה עַל זֶה, וְנוֹתְנִים זֶה לְזֶה, וְגוֹמְלִים לוֹ חֶסֶד. כֶּד
 הָאָדָם לְמַטָּה לְרִיד לְהִיּוֹת, הַעֲשִׂיר וְהַעֲנִי בְּחַבּוּר אַחַד, שְׁפַתּוּבָא זֶה לְזֶה וְיִגְמְלוּ חֶסֶד
 זֶה עִם זֶה. וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וְגוֹ'. סוּד זֶה רְחִינּוּ בְּסַפְרָא שֶׁל שְׁלֵמָה הַמְּלִיךָ. שְׁכַל מִי
 שְׁמַרְחֵם עַל הַעֲנִי בְּחַפְזָא לְב, חִינּוּ לִוְרַתוֹ מְשַׁתְּנָה מְאֹרַת אָדָם הָרָאשׁוֹן, לְעוֹלָם. וְכִיוּן

שְׁנֵי עָשָׂר יָמִים בְּיָמֵי הַחַדְשׁ הַשְּׁלִישִׁי, הוּא שׁוֹלֵט עַל כָּל צְרִיֹּת הָעוֹלָם עַל יְדֵי אִוְרָה הַהִיא. זֶה שְׁכָחוּב (בְּרַחֲשִׁית ט') וּמִוֹרְחָכֶם וְחִתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ וְגו'. כָּל־זֵעִים וּמִפְחָדִים מֵאֲחֻתָּהּ הַכֹּהֵנִית שְׁנֵי עָשָׂר יָמִים בְּיָמֵי הַחַדְשׁ הַשְּׁלִישִׁי. כִּי־זֶה מִשְׁוֹבַחַת עַל כָּל שְׂאֵר הַמַּלְאָכִים לְהַתְעַלּוֹת בְּזֶן הָאֱדָם, צְרוּרָתוֹ שֶׁל אֱדָם הָרַשָּׁאוֹן. מֵאִי־זֶה לָנוּ זֶה. מִנְּבִיכְדָנְכָה, אֵף עַל פִּי שְׁחָלֵם אֲחֻתוֹ הַחֲלוּם כָּל זְמַן שֶׁהִיא חוֹגֵן עַנְיִים לֹא נִתְקַיֵּים צוֹ הַחֲלוּם. כִּי־זֶה שְׁהַפְיִיל עֵין רָעָה שֶׁלֹּא לְחֹן אֶת הָעַנְיִים, מֵה כְּתוּב, (דְּנִיאל ד') עוֹד מִלְּתָחָ צְפוּם מִלְּפָח וְגו'. מִיָּד נִשְׁתַּנְּתָה אִוְרָתוֹ, וְנִרְחַק מִן צְנִי אֱדָם. וּמִשְׁוֹם זֶה כְּתוּב, נִעְשָׂה אֱדָם. כְּתוּב כָּאֵן עֲשִׂיהָ, וְכְתוּב שֶׁסְּשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם צוֹעֵז.

פסוקה

הלכה

שיע או"ח סי' ר"ו

א. כָּל אֱלוֹ הַבְּרָכוֹת צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לְאֲכִילָה וְצָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאִזְנוֹ וְאִם לֹא הַשְׁמִיעַ לְאִזְנוֹ יֵצֵא וּבִלְבַד שְׂוִיָצִיא בְּשִׁפְתָיו וְנִאֲמָרִים בְּכָל לְשׁוֹן : **ב.** כָּל דָּבָר שֶׁמְבַרֵךְ עָלָיו לְאֲכָלוֹ אוֹ לְהַרִיחַ בוֹ צָרִיךְ לְאוֹחֲזוֹ בִּימֵינוֹ כְּשֶׁהוּא מְבַרֵךְ : **ג.** אִין מְבַרְכִין לֹא עַל אוֹכֵל וְלֹא עַל מְשַׁקֵּה עַד שֶׁיְבִיאֻהוּ לְפָנָיו בִּירֵךְ וְאַחַר כֵּן הִבִּיאֻהוּ לְפָנָיו צָרִיךְ לְבָרֵךְ פֶּעַם אַחֲרַת אֲבָל מִי שֶׁבִירֵךְ עַל פִּירוֹת שֶׁלְפָנָיו וְהִבִּיאֻ לוֹ יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין אוֹ מִמִּין אַחַר שֶׁבִרְכָתוֹ כְּבִרְכַת הָרַשָּׁאוֹן אִינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ : **ד.** נָטַל בְּיָדוֹ פֶּרִי לְאֲכָלוֹ וּבִירֵךְ עָלָיו וְנִפְל מִיָּדוֹ וְנִאֲבַד אוֹ נִמָּאס צָרִיךְ לְחַזֹּר וּלְבָרֵךְ אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה מֵאוֹתוֹ הַמִּין לְפָנָיו יוֹתֵר כְּשֶׁבִרְכָה עַל הָרַשָּׁאוֹן וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד עַל שֶׁהוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה וְאִם אָמַר כְּשֶׁנִּפְל בְּרוּךְ אַתָּה ה' וְלֹא אָמַר אֱלֹהֵינוּ יְסִיִים וְיִאמַר לְמִדְנֵי חֻקֶיךָ שִׁיְהֵא נִרְאָה כְּקוֹרָא פְּסוּק :

לְבִי לְבִי הֲלֹא יִדְעֶתָ כִּי לֹא נִבְרָאתִי כִּי אִם לְשׁוֹב לְעֶפֶר מִיּוֹם הַיּוֹתֶךָ מִדּוּעַ לֹא זָכַרְתָּ אַחֲרֵי־ךָ הֲלֹא תִדַּע כִּי כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אֲתָה חַי עַל הָאָדָמָה כְּצֵל עוֹבֵר וְכִמּוֹץ יְסוּעֵר מִגּוֹרֶן וְכֶעָשׂוֹן מֵאַרְבֶּה יְמִיךָ חֲרוּצִים וְחֵיִיךָ קְצוּצִים וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲבוֹר עָלֶיךָ יוֹם אוֹ לַיְלָה תִּתְחַסֵּר חֵלֶק מִחֶלְקֵי חַיִּיךָ וּבְכָל יוֹם תִּתְקַרֵּב אֶל הַקְּבֹר וְתַעֲוֹף בְּלִי אָבֵר וּמִדּוּעַ לֹא זָכַרְתָּנִי עִפְרָא אֲתָה וְלֹא יִדְעֶתָ כִּי מִן הָאָדָמָה נּוֹצַרְתָּ וְעַל מִי בְּטַחְתָּ כִּי מֵרַדְתָּ וּמִדּוּעַ אֲתָה נִמְהָר וְלֹא תַעֲבוֹר אֶל לִבְךָ יוֹם הַמָּוֶה. יוֹם אֲשֶׁר תֵּאבֵד עֲצָתְךָ וְנִסְרַחָה חֲכָמְתְךָ. יוֹם יִדְבֹק לְשׁוֹנֶךָ לְחֶכְיֶךָ. יוֹם יִשְׁאוּךָ עַל כְּתָף יִסְבְּלוּךָ וְעַל אֶרֶץ תַּחְתִּית יִשְׁלִיכוּךָ וְעַל כָּל מַעֲשֵׂה יַחֲשְׁבוּךָ וְכֹאבְךָ תִּדְכָּה וְאֲשֶׁךָ לֹא תִכְבֶּה. יוֹם תִּרְאֶה הַחֲשֻׁבוֹן עֲרוּךְ וְהַסֵּפֶר פְּתוּחַ וּמֵאֲזֵנֵי מִשְׁפָּט וְכוֹס תִּרְעַלְהָ בְיַד ה' שֶׁם תִּמְצָה שְׁמֵרִיָּה וְתִהְיֶה נִפְשָׁךָ בְּצִירִיָּה וּמָה תִּשְׁיֵב עַל זְדוֹנוֹתֶךָ הֲלֹא אַז תִּרְאֶה פְּרִי מַעַלְלֶיךָ וְתִמְצָא גְמוּלָךָ וְאֵלֹהֵי תַמּוֹת כְּמוֹת הַבְּהֵמָה וְלֹא תִהְיֶה עֲתִיד לָתֵת חֲשֻׁבוֹן הָיָה לָךְ לְשִׁמוֹת בְּמוֹתֶךָ אֵךְ תִּלָּךְ לְמַר מְמוֹת וְלִמְקוֹם אוֹפֵל אֶרֶץ חוֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת שֶׁם תִּפּוֹל עָלֶיךָ אֵימָה וְתִכְסֶּה כְּלִימָה וּלְבוּשֶׁךָ גּוֹשׁ רַמָּה וְיִזְוָרָה עַל גּוּפְךָ גְּפְרִית לְבִלְתִּי הַשְׂאִיר לָךְ שְׂרִיד הֲלֹא הַיּוֹם הַהוּא נוֹרָא וְאִיוֹם. יוֹם אֲשֶׁר אֵין לוֹ פְּדִיּוֹם. יוֹם תִּמְרוֹר בְּבִכְיָה תִאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה יוֹם חֲרָדָה וְצַעֲקָה. יוֹם שׂוֹאָה וּנְאָקָה. יוֹם מְסֻפָּד מֵר. יוֹם תַּעֲרוּךְ אֲבָל מִשְׁמֵר מוֹל מִשְׁמֵר. יוֹם יַחֲרָה אֶף הָאֵל וְקִנְאָתוֹ וְנִתְכָּה כְּאֵשׁ חֲמָתוֹ. יוֹם יָרְבוּ הַמַּעֲצָבִים וְהַמְכָאוּבִים. יוֹם יִהְיֶה כָּל אִישׁ יָדָיו עַל חֲלָצָיו. יוֹם יֵאבְדוּ כָּל חֲפָצָיו יוֹם תִּצָּא הַנְּשֻׁמָּה וְיִשְׁאַר הַגּוּף כְּכִלִּי מֵלֹא כְּלִימָה מוֹשְׁלָךְ כְּאֲבֹן דּוֹמָם וְאֲתָה בֶן אָדָם עַל מִי תִנּוּס לְעִזְרָה אוֹ מִי יִהְיֶה עָלֶיךָ סִתְרָה הֲלֹא אַז תֵּאמֵר אוֹי לִי מָה עָשִׂיתִי מִדּוּעַ דָּבַר ה' בְּזִיתִי וְאַחֲרֵי שְׂרִירוֹת לְבִי פְּנִיתִי וּבִמָּה אֶתְכַסֶּה כִּי עָרוֹם אֲנִכִּי הִתְקוּשְׁשׁ וְהִתְבוּשְׁשׁ וְהִכְלִים מִחֲטָאתֶיךָ וְתָן תּוֹדָה לְאַלְהֶיךָ בְּעוֹד נִפְשָׁךָ בְּגוּפְךָ וּבְטָרָם יַחֲשֻׁכוּ כְּכִבִּי נִשְׁפָּךְ שׁוֹב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתְתְךָ הַחִזֵּק בְּמוֹסֵר אֶל תִּרְף נִצְרָה כִּי הִיא חַיִּיךָ:

(כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵם
אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
וַיְבָרֵא יי ית אָדָם בְּצַלְמֹהּ בְּצַלְמֵא דַּיְי בָּרָא יְתָה דְכָר וְנוֹקְבָא בָרָא יְתָהוֹן:

רש"י ויברא אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים, שנאמר (תהלים קלט ה) ותשת עלי כפכה, נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רוסם שקורין קוי"ץ בלע"ז ומטבעו וכן הוא אומר (איוב לח ז) תתהפך כחומר חותם: כלם אלהים ברא אהו. פרש לך שאותו כלם המתקן לו כלם דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה ברא אהם. ולהלן הוא אומר (בראשית ב טו) ויקח אהת מללעתיו וגו', מדרש אגדה שנבראו שני פרזופין בבריאה ראשונה ואחר כך חלקו. ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנבראו שניהם בשני ולא פרש לך כיצד בריתו ופרש לך במקום אחר:

(כח) וַיְבָרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים
פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבִשְׁתֶּהּ וּרְדוּ
בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּה
הַרְמֵשֶׁת עַל הָאָרֶץ: וַיְבָרֵךְ יְתָהוֹן יי וַאֲמַר לָהוֹן יי פּוֹשֵׁי וּסְגוּ
וּמְלוּ ית אַרְעָא וּתְקוּפוּ עֲלֶהּ וּשְׁלוּטוּ בְּנוּגֵי יַמָּא וּבְעוּפֵא דְשָׁמַיָא וּבְכָל חַיַּתָּא
דְרַחֲשָׂא עַל אַרְעָא:

רש"י וכבשה. חסר וי"ו, ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא ילאנית, ועוד ללמדך שהאיש שדרכו לכבוש משה על פריה ורביה ולא האשה:

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל
עֵשֶׂב זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת
כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה
לְאֹכְלָהּ: וַאֲמַר יי הָא יְהִיבִית לְכוּן ית כָּל עֵסְבָא דְבֵר זֶרַעַה מִזְדָּרַע
דִּי עַל אַפֵּי כָל אַרְעָא וְיִת כָּל אֵילָנָא דִּי בֵה פִירֵי אֵילָנָא דְבֵר זֶרַעַה מִזְדָּרַע
לְכוּן יִהָא לְמִיכָל:

רש"י לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ. השוה להם הכתוב בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית צדיה ולאכל בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם, וכשבראו בני נח החיר להם בשר, שנאמר (ויקרא כב א) כל בשר אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

^(כ) וְלִכְלֹחַ חַיַּת הָאָרֶץ וְלִכְלֹחַ עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְלֹחַ
רוֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נִפְשׁ חַיָּה אֶת כָּל
יָרֵק יַעֲשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי כֵן : וְלִכְלֹחַ חַיַּת אֶרֶץ וְלִכְלֹחַ עוֹפֵי
דְּשָׁמַיָא וְלִכְלֹחַ דְּרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ דִּי בֵּה נִפְשָׁא חַיָּתָא יְת כָּל יְרוֹק עֶסְבָּא לְמִיכָל
וְהָיָה כֵן : ^(כא) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם
הַשְּׁשִׁי : ^(כב) וַחֲזָא יְיָ יְת כָּל דִּי עֲבַד וְהָא תַקִּין לְחַדָּא וְהָיָה רִמְשׁ וְהָיָה
צִפֹּר יוֹם שְׁתִּיתָאִי :

רשי יום הששי. הוסיף ה' בשש בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה
חומשי תורה. דבר אחר יום הששי כלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה:

^(כג) וַיִּכְלֹחַ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם : וְאֲשֶׁתִּכְלָלוּ
שָׁמַיָא וְאֶרֶץ וְכָל חַיְלֵיהוֹן : ^(כד) וַיִּכְלֹחַ אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַשִּׁיְצִי יְיָ
בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָא עֲבַדְתָּהּ דִּי עֲבַד וְנַח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָא מִכָּל עֲבַדְתָּהּ דִּי עֲבַד :

רשי ויכל אלהים ביום השביעי. רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו לריך להוסיף מחול על הקדש,
הקדוש ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום. דבר אחר מה היה העולם
חסר, מנוחה, באת שבת מנוחה, באת מנוחה, באת מנוחה, באת מנוחה:

^(כה) וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ
אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת : ^(כז) וַבְּרִיךְ יְיָ יְת יוֹמָא שְׁבִיעָא וְקַדִּישׁ יְתָהּ
אַרְי בֵּה נַח מִכָּל עֲבַדְתָּהּ דִּי בָרָא יְיָ לְמַעַבְד :

רשי ויברך ויקדש. ברכו זמן שכל ימות השבת היה יורד להם עמר לגלגלת ובשש לחם משנה, וקדשו זמן שלא
ירד בו מן כלל והמקרא כתוב על שם העתיד: אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת ככל
ועשאה בשש, כמו שמפורש בבראשית רבה (א ט) :

(ד) אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ
וְשָׁמַיִם : אֲלֵיִן תּוֹלְדֵת שְׁמַיָא וְאַרְעָא כַּד אֲתַבְרִיאֵן בְּיוֹמָא דִּי עֶבֶד יְיָ
אֱלֹהִים אֶרְעָא וְשָׁמַיָא :

רס"ז אלה. האמורים למעלה: תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. למדך שכלם נבראו ביום ראשון.
דבר אחר בהבראם, בה' בראם שנאמר (ישעיה כו ז) ביה ה' אור עולמים בשתי אורות הללו של שם יצר שני עולמים,
ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה"א (רמז כמו שה"א פתוחה למטה, כך העולם פתוח לשמים בתשובה. ועולם הבא נברא ביו"ד לומר שצדיקים
שבאו זמן מועטים כמו י' שהיא קטנה באותיות) . רמז שירדו הרשעים למטה לראות שחת כה"א זאת שסתומה מכל כדלים
ופתוחה למטה לרדת דרך שם:

(ה) וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרַם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה טָרַם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה
אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֶבֶד אֶת
הָאֲדָמָה : וְכָל אֵילָנֵי חֶקְלָא עַד לֹא הָווּ בְּאַרְעָא וְכָל עֶסְבָא דְחֶקְלָא
עַד לֹא צִמַח אֲרִי לֹא אַחִית מְטָרָא יְיָ אֱלֹהִים עַל אֶרְעָא וְאִנְשׁ לִית לְמַפְלַח
יְת אֲדָמָתָא :

רס"ח טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא, ואינו לשון קודם, ואינו נפעל לומר הטריס כאשר
יאמר הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר (שמות ט ז) כי טרם תיראו, עדין לא תיראו. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ
כשנגמרה בריאת העולם בשש קודם שנברא אדם: וכל עשב השדה טרם יצמח. עדיין לא צמח, ובשלישי שכתוב
ותורא הארץ, על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי: כי לא המטיח. ומה טעם לא המטיח, לפי שאדם אין לעבוד את
האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם כרך לעולם התפלל עליהם וירדו, ונמחו האילנות
והדשאים: ה' אלהים. ה' הוא שמו, אלהים שהוא שופט ושליט על כל, וכן פרוש זה בכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא
אלהים:

(ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהַשֶּׁקֶת אֶת כָּל פְּנֵי
הָאֲדָמָה : וְעִנְנָא הָוָה סְלִיק מִן אֶרְעָא וְאַשְׁקִי יְת כָּל אֲפִי אֲדָמָתָא :

רס"ט ואד יעלה. לענין בריאתו של אדם, העלה את התהום והשקה העננים לשרות העפר ונברא אדם, כגבל זה
שנתן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כאן והשקה ואחר כך וייצר:

(ז) וַיִּיצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן
הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי

הָאָדָם לְנַפֵּשׁ חַיָּה : וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם עֶפְרָא מִן אֲדָמָתָא וַיִּנְפַח בְּאַפּוֹהִי נְשָׁמָתָא דְחַיֵּי וַהוּת בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא :

רש"י ויאלר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירה שני יודי"ן: עפר מן האדמה. כבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר נטל עפרו ממקום שנאמר בו (שמות כ טו) מזבח אדמה תעשה לי, אמר הלאי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד: ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ. בשני ברא רקיע לעליונים. בשלישי תראה היבשה לתחתונים. ברביעי ברא מאורות לעליונים. בחמישי ישרו המים לתחתונים, הוצק השקי לברכות בו בעליונים ובתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית, שהיו אלו רבים על אלו בביראת יום אחד: לנפש חיה. אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכלו, שנחוסף בו דעה ודבור:

(ח) וַיִּטַע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר : וַיַּצִּיב יְיָ אֱלֹהִים גִּינְתָא בְּעֵדֶן מִלְקַדְמִין וְאֲשׁוּי תַמֵּן יֵת אָדָם דִּי בְרָא :

רש"י מקדם. במזרחו של עדן נטע את הגן. ואם תאמר הרי כבר כתב (לעיל טו) ויצרא אלהים את האדם וגו' . ראיתי בביראתא של ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי משלושים ושתים מדות שהתורה נדרשת, וזו אחת מהן כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של ראשון. ויצרא את האדם זהו כלל, סתם בריאתו מהיכן וסתם מעשיו, חזר ופירש ויאלר ה' אלהים וגו' , ויאמח לו גן עדן, ויניחהו בגן עדן, ויפל עליו תרדמה, השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אכל הבהמה חזר וכתב ויאלר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה (ב יט) , כדי לפרש ויצרא אל האדם לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק:

(ט) וַיַּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נְחֻמָּד לְמִרְאָה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֶּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע : וַאֲצַמַח יְיָ אֱלֹהִים מִן אַרְעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגָּג לְמַחְזֵי וְטַב לְמִיכָל וְאֵילָן חַיָּא בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא וְאֵילָן דְּאֲכָלִין פִּירוֹהִי חַפְיָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ :

רש"י ויאמח. לענין הגן הכתוב מדבר: בתוך הגן. באמצע:

(י) וַיִּנְהָר יֵצָא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבְּעָה רְאשִׁים : וַיִּנְהָרָא הָוָה נְפִיק מֵעֵדֶן לְאַשְׁקָאָה יֵת גִּינְתָא וּמִתַּמֵּן יִתְפָּרֵשׁ וְהוּי לְאַרְבְּעָה רִישֵׁי נְהָרִין : (יא) שֵׁם הָאֶחָד פִּישוֹן הוּא הַסַּבֵּב אֵת כָּל אֶרֶץ

הַחַוִּילָה אֲשֶׁר שָׁם הִזְהָב : שוֹם חָד פִּישׁוֹן הוּא מְקִיף יֵת
כָּל אֶרֶץ דְּחַוִּילָה דִּי תַמָּן דְּהָבָא :

רש"י פישון. הוא נילוס נהר מצרים ועל סם שמימיו מתצרכין ועולין ומסקין את הארץ נקרא פישון, כמו ופשו פרשיו. דבר אחר פישון שהוא מגדל פשתן שנאמר על מצרים (ישעיה יט ט) ובשו עובדי פשתים:

וַיִּזְהַב הָאָרֶץ הַהוּא טוֹב שָׁם הַבְּדֵלָח וְאָבֹן
הַשָּׁהִם : וְדִהָבָא דְאֶרְעָא הַהִיא טָב תַּמָּן בְּדִלְחָא וְאָבֹנִי בּוֹרְלָא : (יב)
וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁנִי גִיחֹון הוּא הַסּוּבָב אֵת כָּל
אֶרֶץ כּוּשׁ : וְשׁוֹם נְהָרָא תַנְיָנָא גִיחֹון הוּא מְקִיף יֵת כָּל אֶרְעָא דְכוּשׁ :

רש"י גיחון. שהיה הולך והומה והמייטו גדולה מאד, כמו (שמות כא כח) כי יגח, שמנגח והולך והומה:

וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדַקְל הוּא הַהִלְדֵּי
קְדַמַּת אֲשׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פְּרָת : וְשׁוֹם
נְהָרָא תַלִּיתָא דִּיגְלַת הוּא מְהִלְדֵּי לְמַדִּינְחָא דְאֶתוּר וְנְהָרָא רְבִיעֵאָה הוּא
פְּרָת :

רש"י חדקל. שמימיו חדין וקלין: פרת. שמימיו פרין ורביץ ומצרכין את האדם. כוש ואשור. עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העתיד: קדמת אשור. למזכרה של אשור: הוא פרת. החשוב על כלם, הנזכר על שם ארץ ישראל:

וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֹן
עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ : וַדְבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וְאֶשְׁרִיהּ
בְּגִינְתָא דְעֵדֶן לְמַפְלְחָה וּלְמִטְרָה :

רש"י ויקח. לקחו בדברים נאים ופתהו ליכנס:

וַיֵּצֵא יְהוָה אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל
עֵץ הָגֵן אֲכַל תֹּאכֵל : וּפְקִיד יְיָ אֱלֹהִים עַל אָדָם לְמִימְרָא מִכֹּל
אֵילָן גִּינְתָא מִיכֹל תִּיכּוּל : (יג) וַיִּמְעַץ הַדְּעַת טוֹב וָרָע לֹא
תֹאכֵל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְדָּךְ מִמֶּנּוּ מוֹת

תְּמוּת : וּמֵאֵילָן דָּאֶכְלִין פִּירוּהֵי תְּפִימִין בֵּין טַב לְבִישׁ לֹא תִיכּוּל מִנֶּה
אָרִי בְיוֹמָא דְתִיכּוּל מִנֶּה מִימַת תְּמוּת: (יח) **וַיֹּאמֶר יְהוָה**
אֱלֹהִים לֹא טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה
לוֹ עֵצֶר כְּנֶגְדּוֹ : וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקִּין לְמַהְוֵי אָדָם בְּלַחֲדוּהֵי
אֶעֱבֹד לֵה סִמְךָ לְקַבְּלָהּ :

רס"ז לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן הקדוש ברוך הוא יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה יחיד בתחתונים ואין לו זוג: עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו להלכה:

(ט) **וַיֵּצֵר יְהוָה אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לְרֵאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ :** וַיְבָרָא יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרֻעָא
כָּל חַיֹּת בְּרָא וְיָת כָּל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא וְאֵיִתָּהּ לְוַת אָדָם לְמַחְזֵי מַה יִּקְרִי לֵה
וְכָל דֵּי הָוָה קָרִי לֵה אָדָם נִפְשָׁא חַיָּתָא הוּא שְׁמָה :

רס"ח וילך וגו' מן האדמה. היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה (פעיל ה' כה) ויעש אלהים את חית הארץ וגו', אלא בא ופירש שהעופות מן הרקק נבראו, לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן הארץ נבראו. ועוד למדך כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות להם שם. ובדברי אגדה יצירה זו לשון ריזוי וכבוש, כמו (דברים כ' יט) כי תלכו אל עיר, שבשן תחת ידו של אדם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו'. סרסבו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם הוא שמו לעולם:

(כ) **וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וְלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵצֶר כְּנֶגְדּוֹ :** וַיִּקְרָא אָדָם שְׁמֵהוּ לְכָל בְּעִירָא וְלְעוֹפֵא
דְשָׁמַיָא וְלִכְל חַיֹּת בְּרָא וּלְאָדָם לֹא אִשְׁפַּח סִמְךָ לְקַבְּלָהּ :

רס"ט , כא ולאדם לא מצא עזר ויפל ה' אלהים תרדמה. כשהביאן הביאן לפניו כל מין ומין זכר ונקבה. אמר לכלם יש בן זוג ולי אין בן זוג, מיד ויפל: מלעותיו. מסטריו, כמו (שמות כ"ו ט) ולכלע המשכן, זהו שאמרו שני פרטופים נבראו: ויסגר. מקום החתך: וישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת ותתבזה עליו:

(כא) **וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצַּלְעָתָיו וַיִּסְגֶּר בָּשָׂר**

תַּחֲתָנָה : וְרָמָא יְיָ אֱלֹהִים שִׁינְתָא עַל אָדָם וְדִמְדָּ וְנִסִּיב חֲדָא
מֵעֲלֵוּהִי וּמְלִי בְּשָׂרָא תַּחֲתָנָה :

בראשית יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

וַיְבֹן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לְקַח
מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל הָאָדָם : וַיִּבְנֶא יְיָ
אֱלֹהִים יָת עֲלֵעָא דְנִסִּיב מִן אָדָם לְאִתְתָּא וְאִתְתָּא לְוֹת אָדָם :

רש"י ויבן, כבניו, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה להקבל הולד, כאורז של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא יכביד משאו על קירותיו: ויבן וגו' את הכלע וגו' לאשה. להיות אשה, כמו (סופטים ח כז) ויעש אותו גדעון לאפוד, להיות אפוד:

וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עָצָם מֵעֲצָמִי
וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ
לִקְחָהּ זֹאת : וַאֲמַר הָאָדָם הֲדָא זְמַנָּא גְרָמָא מִגְרָמִי וּבְסָרָא
מִבְּסָרִי לְדָא יִתְקַרֵי אִתְתָּא אֲרִי מִבְּעֵלָא נִסִּיבָא דָא :

רש"י זאת הפעם, מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו בהם עד שבא על חוה: לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקדש:

עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק
בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד : עַל כֵּן יִשְׁבּוּק גְּבֵר בֵּית מִשְׁכָּבֵי
אָבוּהִי וְאִמּוֹ וְיִדְבַק בְּאִתְתָּתָהּ וַיְהִי לְבָשָׂר אֶחָד :

רש"י על כן יעזב איש, רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח את העריות: לבשר אחד, הולד נולד על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד:

וַיְהִיּוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוֹמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַשְּׁשׁוּ׃ וְהוּוּ תְרוּיָהוּן עֲרִטִילָאִין אָדָם וְאַתְתָּה וְלֹא מִתְכַלְמִין׃

רש"י ולא יתבוששו. שלא היו יודעים דרך כניעות להבחין בין טוב לרע, ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע:

ג (א) וַהֲנַחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגָּן׃ וְחִוָּיָא הָוָה חֲפִים מִכֹּל חוֹת בְּרָא דִי עֵבֵד יְיָ אֱלֹהִים וְאָמַר לְאַתְתָּא בְּקוּשְׁטָא אַרִי אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִכֹּל אֵילָן גִּינְתָא׃

רש"י והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך (פסוק כח) ויעש לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. אלא למדך מאיזו עולה קפץ הנחש עליהם, ראה אותם ערומים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאוה לה: ערום מכל. לפי ערמתו וגדלתו היתה מפלתו, ערום מכל, ארור מכל: אף כי אמר וגו'. שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו'. ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פרות, הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו ויבא לדבר באותו העץ:

ב (ב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנָּחָשׁ מִפְּרֵי עֵץ הַגָּן נֹאכֵל׃ וְאַמְרַת אַתְתָּא לְחִוָּיָא מִפִּירֵי אֵילָן גִּינְתָא גִּיכּוּל׃ **ג (ג) וּמִפְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן תִּמְתּוּן׃** וּמִפִּירֵי אֵילָנָא דִי בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִנֶּה וְלֹא תִקְרְבוּן בִּיה דִּילְמָא תִּמְוִתּוּן׃

רש"י ולא תגעו בו. הוסיפה על האוי, לפיכך בזה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ל) אל תוסף על דבריו:

ד (ד) וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תִּמְתּוּן׃ וְאָמַר חִוָּיָא לְאַיְתְתָּא לֹא מוֹת תִּמְוִתּוּן׃

רש"י לא מות תמותון. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה:

ה (ה) כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב

וְרַע : אַרְי גְּלִי קָדָם יִי אַרְי בְּיוֹמָא דְּתִיכְלוֹן מְנַה וְיִתְפַּתְחוּ עֵינֵיכוֹן וְיִתְהוֹן
כְּרַבְרְבִין חִפְיָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ :

רש"י כל אמן שונא את בני אמותו, מן העץ אכל וברא את העולם: והייתם כאלהים. יוצרי עולמות:

**וַיִּתְּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי
תֵּאָוָה הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל
וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֶּן גַּם לְאִשְׁתָּה עִמָּה
וַיֹּאכְל** : וַחֲזַת אֶתְתָּא אַרְי טַב אֵילָן לְמִיכָל וְאַרְי אַסִּי הוּא לְעֵינַין
וּמְרַגַּג אֵילָנָא לְאַסְתְּפָלָא בַּהּ וְנִסִּיבַת מֵאַבָּהּ וְאַכְלַת וַיְהִיבַת אַף לְבַעֲלָהּ עִמָּה
וְאַכְל :

רש"י ותרא האשה. ראתה דבריו של נחש והגאו לה והאמינתו: כי טוב העץ. להיות כאלהים: וכי תאוה הוא לעינים.
כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם: ונחמד להשכיל. כמו שאמר לה יודעי טוב ורע: ותתן גם לאישה עמה. שלא תמות
היא ויחיה הוא, וישא אשה אחרת: גם. לרבות כל זהמה וחייה:

**וַתִּפְקַחְנָה עֵינַי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵיֶרְמָם
הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תֵּאָנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹלֶת :**
וְאַתְּפַתְחָא עֵינֵי תְרוּיָהוֹן וַיֵּדְעוּ אַרְי עֲרִטִילָאִין אֵינּוֹן וְחֲטִיטוּ לְהוֹן טְרַפֵּי
תֵּאָנִין וְעַבְדוּ לְהוֹן זְרָזִין :

רש"י ותפקחנה עיני שניהם. לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש, וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי
עירמם הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מהו וידעו כי עירומים הם, מזה אחת היתה בידם ונתערטלו
המנה: עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו, אבל שאר העצים מנעום מלטול עליהם.
ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות בריה, שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם
על ידו. מדרש רבי תנחומא (ויאל יד) :

**וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּךְ בְּגוֹן
לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן :** וַיִּשְׁמְעוּ יָת קַל מִימְרָא דְּיִי
אֱלֹהִים מִתְּהִלָּךְ בְּגִינְתָּא לְמִנַּח יוֹמָא וְאַיִטְמַר אָדָם וְאַתְּתָה מִן קָדָם יִי
אֱלֹהִים בְּגוֹ אֵילָן גִּינְתָּא :

רש"י וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכוונם בצראשית רבה (טו א) ובשאר מדרשות ואני לא

באתי אלך לפשוטו של מקרא ולחגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו. ומשמעו, שמעו את קול הקדוש ברוך הוא שהיה מתהלך בגן: לרוח היום. לאותו רוח שהשמע בזה משם וזו היא מערבית, שלפנות ערב חמה במערב, והם סרחו בעשירית:

(ט) וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיִכָּה : וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וַאֲמַר יְהוָה אֵן אֶת :

רש"י איכה. יודע היה היכן הוא, אלף לכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום. וכן בקין (בראשית ד ט) אמר לו אי הכל אחיד, וכן בבלעם (במדבר כב ט) מי האנשים האלה עמך, לכנס עמהם בדברים, וכן בחזקיה בשלוחי (איז) מרודך בלחדן (ישעיה לט א) :

(י) וַיֹּאמֶר אֶת קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגֶּן וַאֲיָרָא כִּי עִירִם אָנֹכִי וַאֲחַבָּא : וַאֲמַר יְת קל מִימְרְךָ שְׁמַעִית בְּגִינְתָא וּדְהִילִית אַרִי עֶרְטִילַאי אָנָא וַאֲיִטְמָרִית : (יא) וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירִם אַתָּה הֵמֹן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי אֲכָל מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ : וַאֲמַר מֶן חוּי לְךָ אַרִי עֶרְטִילַאי אֶת הֵמֹן אֵילָנָא דְפִקְדָתְךָ בְּדִיל דְלֹא לְמִיכַל מִנָּה אֲכַלְתָּ :

רש"י מי הגיד לך. מאיזן לך לדעת מה בשת יש בעומד ערום: המן העץ. בתמיהה:

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַנָּה לִי מִן הָעֵץ וְאֲכָל : וַאֲמַר הָאָדָם אֶתְתָא דִּיהֶבֶת עִמִּי הִיא יְהִבַת לִי מִן אֵילָנָא וְאֲכַלִּית :

רש"י אשר נתת עמדי. כאן כפר בטובה:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה זֹאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנְחֵשׁ הַנְּשִׂאֲנִי וְאֲכָל : וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְאֶתְתָא מַה דָּא עֲבַדְת וַאֲמַרְת אֶתְתָא חוּיָא אֶטְעִנִי וְאֲכַלִּית :

רש"י הנשיאני. הטעני כמו (ה"י ב' לב טו) אל ישיא אתכם חזקיהו:

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל הַנָּחֹשׁ כִּי עָשִׂיתָ
זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת
הַשָּׂדֶה עַל גַּחֲנֶךָ תִּלְךָ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ : וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְחוּיָא אַרִי עֲבַדְתָּ דָּא לִיט אַתָּה מִכָּל בְּעִירָא
וּמִכָּל חַוִּית בְּרָא עַל מְעָדָה תִּיזִיל וְעָפָרָא תִיכּוּל כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ :**

רס"ז כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית, שאלו שאלו למה עשית זאת, היה לו להשיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: מכל הבהמה ומכל חית השדה. אם מבהמה נתקבל מחיה לא כל שכן, העמידו רבותינו מדרש זה במסכת בכורות (דף ה' א') ללמד שימי עזרו של נחש שבע שנים: על גחונך חלך. רגלים היו לו ונקלצו טו ואיבה אשית. אתה לא נתכונת אלא שימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה, ולא זאת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך ואיבה אשית: יוסף. יכתתך, כמו (דברים ט כג) ואכת אתו, ותרגומו ופיתית יתיה: ואתה תשופנו עקב. לא יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו כמו (ישעיה מ כד) נשף בהם, כשהנחש בא לנשוד הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם:

**וַאֲיִבָּה אָשִׁית בֵּינֶךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעֶךָ
וּבֵין זָרְעָה הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנוּ
עַקֵּב : (ס) וַדָּבְבוּ אֲשֵׁנֵי בֵּינֶךָ וּבֵין אַתָּתָא וּבֵין בְּנֵיךָ וּבֵין בְּנֵיהָ הוּא יְהִי
דְּכִיר לָךְ מַה דְּעַבְדְּתָה לָּהּ מִלְּקַדְמִין וְאַתָּה תְּהִיא נְטִיר לָּהּ לְסוּפָא : (ט) אֶל
הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְלִנְךָ
בְּעֲצָב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל אִישׁךָ תִּשׁוּקֶתְךָ וְהוּא
יִמְשָׁל בְּךָ : (ס) לְאַתָּתָא אָמַר אֲסַגָּא אֲסַגִּי צַעֲרִיכִי וְעִדוּיִיכִי בְּצַעֲר
תִּלְדִּי בָנִין וּלְוֹת בְּעַלְךָ תְּהִיא תַּאֲוִבְתִּיךָ וְהוּא יִשְׁלַט בְּךָ :**

רס"ח ענבונך. זה צער גדול בנים: והרנך. זה צער העבור: בענב תלדי בנים. זה צער הלידה: ואל אישך תשוקתך. לתשמיש ואף על פי כן אין לך מנח להצבעו בפה אלא הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך: תשוקתך. תאוותך, כמו (ישעיה כט ח) ונפשו שוקקה:

**וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ
וּתֹאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא
תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָךָ
בְּעֲצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ : וּלְאָדָם אָמַר אַרִי**

קְבִילֶתָּ לְמִימְרֵי אֲתָתָךְ וְאָכַלְתָּ מִן אֵילָנָא דִּי פְקִידְתָּךְ לְמִימְרֵי לָא תִיכּוּל מְנַה
לִיטָא אַרְעָא בְּדִילָךְ בְּעַמְל תִּיכְלִינָה כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ :

רש"י ארורה האלמה בעבורך. מעלה כך דברים ארוכים כגון זבובים ופרעושים וגמלים, משל ליואל לתרבות רעה והבריות מקללות שדים שינק מהם:

(יח) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה : וְכוּבִין וְאַטְדִּין תִּצְמַח לָךְ וְתִיכּוּל יֵת עֶסְבָּא דְחַקְלָא :

רש"י וקוץ ודרדר תצמיח לך. הארץ כשתזרענה מיני זרעים תצמיח קוץ ודרדר קונדם ועכבויות, והן נאכלים על ידי חקון: ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא בצרכה נאמר לו (לעיל א טו) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו'. אלא מה אמור כאן בראש הענין (פסוק יז) ארורה האלמה בעבורך בעלזון תאכלנה, ואחר העלזון וקוץ ודרדר תצמיח לך, כשתזרענה קטניות או ירקות גנה היא תצמיח לך קואים ודרדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם:

(ט) בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶךָ אֶל
הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עֶפְרֹא אֶתָּה וְאֶל
עֶפְרֹא תִשׁוּב : בְּזַעַתָּא דְאַפְךָ תִּיכּוּל לְחֶמָא עַד דְּתִיתּוּב לְאַרְעָא דְמְנַה
אֲתִבְרִיתָא אַרִי עֶפְרָא אֶת וּלְעֶפְרָא תִתּוּב :

רש"י בזעת אפיך. לאחר שתטרח בו הרבה:

(כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא
הִיְתָה אִם כָּל חַי : וַיִּקְרָא אָדָם שׁוּם אֶתְתָּה חַוָּה אַרִי הִיא הוֹת
אֲמָא דְכָל בְּנֵי אַנְשָׂא :

רש"י ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב (לעיל ב ט) ולאדם לא מצא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרלמה, ועל ידי שכתב (שם פסוק כה) ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם עסוקים בהשמיש נתאוה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה: חוה. נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר מה הוה לאדם, (וקהלת ב כב) בלשון חיה:

(כא) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת
עוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם : (פ) וַעֲבַד יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִתְתָּה לְבוּשִׁין דִּיקָר
עַל מְשֻׁךְ בְּשָׂרִיהוֹן וְאַלְבִּישִׁינוּן :

כס"ז כחנות עור. יש דברי אגדה אומרים חלקים כלפזרן היו מדובקים על עורן. ויש אומרים דבר הבא מן העור, כגון אמר הארנבים שהוא רך והם ועשה להם כחנות ממנו:

(כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם
הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעָתָה פֶּן
יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיִי
לְעָלָם : וַאֲמַר יי אֱלֹהִים הָאָדָם הָיָה יְחִידִי בְּעֵלְמָא מִנְּהָ לְמִידַע טַב
וּבִישׁ וּכְעַן דִּילְמָא יוֹשִׁיט יְדָהּ וְיִסַּב אִף מֵאֵילָן חַיִּיא וְיִכּוּל וַיְחִי לְעָלָם :

כס"ח היה כאחד ממנו. הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידותו, לדעת טוב ורע ומה שאין כן בבהמה ובחיה: ועתה פן ישלח ידו. ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלוה. ויש מדקשי אגדה, אבל אין מיטבין על פשוטו:

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן לְעֵבֶד אֶת
הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם : וַשְׁלַחְהּ יי אֱלֹהִים מִגֵּינְתָא
דְּעֵדֶן לְמַפְלַח יַת אַדְמָתָא דְאַתְבָּרִי מִתַּמָּן : (כד) וַיִּגְרֹשׁ אֶת
הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגֵן עֵדֶן אֶת הַכְּרִבִּים
וְאֵת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמְּתֵהֶפֶכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָךְ
עֵץ הַחַיִּים : (ט) וַתִּרְדָּךְ יַת אָדָם וְאֲשֶׁרִי מִלְּקַדְמִין לְגֵינְתָא דְּעֵדֶן יַת
כְּרוּבִיא וְיַת שְׁנַיִן חֲרָבָא דְּמֵתֵהֶפֶכָא לְמִיטֵר יַת אֹרַח אֵילָן חַיִּיא :

כס"ט מקדם לגן עדן. במזרחו של גן עדן, חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי חבלה: החרב המתהפכת. ולהט להט לאדם עליו מלכנס עוד לגן. תרגום של להט שנו, והוא כמו שלף שנגא, ולהבז. ומדקש אגדה יש, ואני איני בא אלף לפשוטו:

(נ) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד
אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ יְהוָה : וְאָדָם
יָדַע יַת חַוָּה אִתְתָּהּ וַעֲדִיאַת וַיִּלְיֵדַת יַת קַיִן וְאִמְרַת קָנִיתִי גְבָרָא (מו) קָדָם
יי :

כס"י והאדם ידע. כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה, שאם כתב וידע אדם נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים: קין. על שם קניתי איש: את ה'. כמו עם ה', כשברא אותי ואת אישי הוא לבדו בראנו, אבל בזה שותפים אנו עמו: את קין את אחיו את הכל. שלף אהים ריבויים הם, מלמד שתאומה נלדה עם קין, ועם הכל נלדו שתיים, לכך נאמר ותוסף:

**(ב) וַתִּסֹּף לָלֶדֶת אֶת אַחִיו אֶת הֶבֶל וַיְהִי הֶבֶל
רֵעָה צֶאֱן וְקִין הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה : וְאוֹסִיפֶת לְמִילֵד
יַת אַחוּהִי יַת הֶבֶל וְהָיָה הֶבֶל רֹעִי עֵנָא וְקִין הָיָה פֹלַח בְּאֶרְעָא :**

רש"י רעה לאו. לפי שנתקללה האדמה, פרש לו מעבודתה:

**(ג) וַיְהִי מִקֶּץ יָמִים וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי הָאֲדָמָה
מִנְחָה לַיהוָה : וַהֲוָה מִסּוּף יוֹמִין וְאִתִּי קִין מֵאֲבָא דְאֶרְעָא
תְּקוּרֵבְתָא קָדָם יי :**

רש"י מפרי האדמה. מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה:

**(ד) וְהֶבֶל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֶאֱנוּ
וַיִּמְחַלְבֵהוּן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ :
וְהֶבֶל אִתִּי אִף הוּא מִבְּכִירֵי עֵנָה וּמִשְׁמִנְהוֹן וְהוֹת רַעְנָא מוֹ קָדָם יי בְּהֶבֶל
וּבְקוּרְבָנָה :**

רש"י וישע. ויפן, וכן (פסוק ה) לא שעה אל מנחתו, לא פנה, וכן (שמות ה ט) ואל ישעו, אל יפנו. וכן (איוב יד ו) שעה מעליו, פנה מעליו: וישע. ירדה אש וליחכה מנחתו:

**(ה) וְאֶל קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקִין
מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו : וַיִּבְקֶן וַיִּבְקוּרְבָנָה לֹא הוֹת רַעְנָא וַיִּתְקַף לְקִין
לְחַדָּא וְאֶתְכַבֵּישׁוּ אֶפּוּהִי : (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל קִין לָמָּה
חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ : וַאֲמַר יי לְקִין לָמָּה תִּקְרִיף לָךְ
וְלָמָּה אֶתְכַבֵּישׁוּ אֶפְיָךְ : (ז) הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם
לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חֲטָאת רִבֵּץ וְאֵלֶיךָ
תִּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ : הֲלֹא אִם תוֹטִיב עוֹבְדֵךָ
יִשְׁתַּבֵּק לָךְ וְאִם לֹא תוֹטִיב עוֹבְדֵךָ לְיוֹם דִּינָא חֲטָאָךְ נְטִיר דִּיעֲתִיד
לְאֶתְפָּרְעָא מִנָּךְ אִם לֹא תִתּוּב וְאִם תִּתּוּב יִשְׁתַּבֵּק לָךְ :**

רש"י הלך אם תיטיב. כתרומתו פרושו: לפתח חטאת רבץ. לפתח קברך חטאך שמוכי: ואלכך תשוקתו. של חטאת, הוא יכר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך: ואתה תמשל בו. אם תרצה תתגבר עליו:

**וַיֹּאמֶר קִין אֶל הָבֶל אָחִיו וַיְהִי בְהִיּוֹתָם
בִּשְׂדֵה וַיִּקָּם קִין אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ׃**
וַאֲמַר קִין לְהָבֶל אַחֹהִי וְהָיָה בְּמַהֲוִיָּהוֹן בְּחַקְלָא וְקָם קִין עַל הָבֶל אַחֹהִי
וְקָטְלָה׃

רש"י ויאמר קין אל הבל. נכנס עמו בדברי ריב ומנחם להתגולל עליו להרגו, ויש בזה מדרשי אגדה אך זה ישובו ש
מקרא:

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל קִין אֵי הָבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר
לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנֹכִי׃** וַאֲמַר יי לְקִין אִן הָבֶל
אַחִיךָ וַאֲמַר לֹא יָדַעְנָא הַנִּטְר אָחִי אֲנָא׃

רש"י אי הבל אחיך. להכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחטאתי כך: לא ידעתי. נעשה כגונב
דעת העליונה: השומר אחי. לשון תמה הוא, וכן כל ה, א הנקודה בחטף פתח:

**וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים
אֵלַי מִן הָאֲדָמָה׃** וַאֲמַר מָה עֲבַדְתָּא קַל דַּם זְרַעִין דַּעֲתִידִין
לְמַפֵּק מִן אַחִיךָ קַבְלִין קְדָמֵי מִן אַרְעָא׃

רש"י דמי אחיך. למו ודם זרעיותיו. דבר אחר שעשה בו פלעים הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יולאה:

**וַעֲתָה אָרוּר אָתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה
אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדֶךָ׃** וַיִּכְעַן לִיט
אֶת מִן אַרְעָא דַּפְתַּחַת יַת פּוּמָה וְקַבְלִילַת יַת דְּמָה דַּאֲחִיךָ מִן יָדֶךָ׃

רש"י ארוּר אתה מן האדמה. יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה, וגם זו הוסיפה לחטוא: אשר פתחה את פיה
לקחת את דמי אחיך וגו'. והגני מוסיף לה קללה לא תספ תת כחה:

**כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסֵּף תִּת כֹּחָהּ
לָךְ נֶעַ וְנָד תְּהִיָּה בְּאַרְצְךָ׃** אַרִי תַפְלַח בְּאַרְעָא לֹא תוֹסִיף
לְמַתְּן חִילָה לָךְ מִטְּלִטְל וְגַלִּי תִהֵא בְּאַרְעָא׃

רש"י נע ונד. אין לך רשות לדור במקום אחד:

וַיֹּאמֶר קִיָּן אֶל יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנֵי מִנְשׂוֹא :
וַאֲמַר קִיָּן קָדָם יְיָ סִגִּי חוֹבֵי מִלְּמִשְׁבָּק :

רש"י גדול עוני מנשא. בתמיהה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון:

יְהוָה גִּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה
וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי נֶעַ וְנָד בְּאַרְצָךָ וְהָיָה כָּל
מִצְאֵי יַהֲרֹגֵנִי : הָא תְּרִיכְתָא יְתִי יוֹמָא דִּין מֵעַל אֶפִּי אַרְעָא וּמִן
קָדְמָךְ לִית אֶפְשָׁר לְאַטְמָרָא וְאַהִי מְטַלְטַל וְגַלִּי בְּאַרְעָא וְהִי כָּל דִּישְׁכַּחְנִי
יְקַטְלִינִי : וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לָכֵן כָּל הָרֶג קִיָּן
שְׂבָעֲתִים יִקָּם וַיִּשָּׂם יְהוָה לְקִיָּן אוֹת לְבַלְתִּי
הַכּוֹת אֶתּוֹ כָּל מִצְאָו : וַאֲמַר לֵה יְיָ בְּכֹן כָּל קָטִיל קִיָּן
לְשַׁבְּעָא דְרִין יִתְפָּרַע מִנָּה וְשׂוּי יְיָ לְקִיָּן אֶתָּא בְּדִיל דְּלֵא לְמַקְטֵל יְתָה כָּל
דִּישְׁכַּחְנִי :

רש"י לכן כל הרג קיין. זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פרשו. לכן כל הרג קיין, לשון גערה, כה
יעשה לו, כך וכך ענשו, ולא פרש ענשו: שבעתים יקם. איני רואה להנמק מקיין עכשיו, לכוף שבעה דורות אני נוקם
נקמתי ממנו שיעמוד למך מבני בניו ויהרגהו. וכוף המקרא שאמר שבעתים יוקם, והיא נקמת הבל מקיין, הא למדנו
שתחלת מקרא לשון גערה היא, שלא תהא ברירה מזיקתו. וכיוצא בו (שמואל ב' ה ט) ויאמר דוד כל מכה יבוסו ויגע
בצנור ולא פרש מה יעשה לו, אבל דבר הכתוב ברמז כל מכה יבוסו ויגע בצנור, ויקרב אל השער ויכבשו, ואת
העורים וגו', וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא יבא דוד אל תוך הבית, המכה את אלו אני אעשו
ראש ושר, כאן קצר דבריו ובדברי הימים (א יא) פרש יהיה לראש ולשר: וישם ה' לקיין אות. חקק לו אות משמו במאחו
(כל מוצאי ייהרגי בהמנות והחיות, אבל בני אדם עדיין לא היו שירא מהם רק אביו ואמו, ומהם לא היה ירא שיהרגוהו. אלא אמר עד עכשיו היה פחדתי על
כל החיות כמו שנאמר ומוראכם וגו', ועכשיו בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקיין אות, החזיר מוראו על הבל) :

וַיֵּצֵא קִיָּן מִלְּפָנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצָ נוֹד
קְדָמַת עֵדֶן : וַיִּנְפַק קִיָּן מִן קָדָם יְיָ וַיִּתֵּיב בְּאַרְעָא גְּלִי וּמִטְלֵל דְּהָוָה
עֲבִידָא עֲלוּהִי מִלְּקָדְמִין דְּגִינְתָא דְּעֵדֶן :

רש"י ויצא קיין. יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה: בארץ נוד. בארץ שכל הגולים נדים שם: קדמת עדן. שם גלה
אביו כשגורש מגן עדן, שנאמר (לעיל ג כז) וישכן מקדם לגן עדן, את שמירת דרך מצוא הגן, שיש ללמוד שהיה אדם
שם. ומצינו רוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוחחים, שנאמר (דברים ד מא) אז יבדיל משה וגו' מזרחה שמש. דבר
אחר בארץ נוד, כל מקום [שהיה הולך] היתה הארץ מזדעזעה תחתיו והבריות אומרות סורו מעליו, זהו שהרג את
אחיו:

**וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חַנוּךְ
וַיְהִי בִּנְהָ עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ**

חַנוּךְ : וידע קין את אשתה ועדיאת וילידת את חנוך והיה בני קרתיא ויקרא שמה דקרתיא כשום ברה חנוך :

רש"י ויהי קין בנה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:

**וַיִּוָּלֵד לְחַנוּךְ אֶת עֵירָד וְעֵירָד יָלַד אֶת
מְחוֹיָאֵל וּמְחוֹיָאֵל יָלַד אֶת מְתוּשָׁאֵל**

וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת לָמֶךְ : ואתיליד לחנוך את עירד ועירד אויליד את מחויאל ומחויאל אויליד את מתושאל ומתושאל אויליד את למך :

רש"י ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה ניישטר"א בלע"ז וללדת, וזריעת תולדות האיש איניינדריי"ר בלע"ז ולחוליד] כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו בן או בת, וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש:

וַיִּקַּח לוֹ לְמֶכֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם

הָאַחַת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ : ונסיב לה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תנייתא צלה :

רש"י ויקח לו למך. לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים הקדוש ברוך הוא הבטחתו שאמר שבעתים יקם קין, עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי והרג את קין, זהו שאמר (פסוק ט) כי איש הרגתי לפעמי וגו' : שתי נשים. כך היה דרכו של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין כדי שתעקר ומקשטת ככלה ומאכילה מעדנים, והברחה נזופה ואכלה כאלמנה, וזהו שפרש איוב (איוב טז ט) רעה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב, כמו שפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאכלו. עדה תרגום של סורה: ללה. היא של תשמיש על שם שיושבת תמיד בללו, דברי אגדה הם צבראשית רבה (כג ט) :

וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת יָבֵל הוּא הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אֱהֶל

וּמְקַנָּה : וילידת עדה את יבל הוא הוה רבהון דיתבי משפניו ומרי בעיר :

רש"י אבי ישב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה לאנו, וכשכלה המרעה במקום הזה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרכ אגדה בונה בתים לעבודה זרה, כמה דאת אמר (יחזקאל ח א) סמל הקנאה המקנה, וכן (פסוק ט) אחיו תופש כנור ועוגב לזמר לעבודה זרה:

וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָּל תַּנְפֵּשׁ (כא)
כְּנוֹר וְעוֹגֵב : וְשֵׁם אָחוֹהֵי יוֹבֵל הוּא הָיָה רַבְּהוּן דְּכָל דְּמַנְגֵן עַל פּוּם
נְבֵלָא יְדַעֵי זְמַר כְּנוֹרָא וְאַבּוּבָא : (כב) **וְצִלָּה גַם הוּא יִלְדָה**
אֶת תּוֹבֵל קִין לְטֵשׁ כָּל חֲרֵשׁ נְחֻשֶׁת וּבְרָזָל
וְאַחוֹת תּוֹבֵל קִין נַעֲמָה : וְצִלָּה אַף הִיא יִלְדֵת יֵת תּוֹבֵל
 קִין רַבְּהוּן דְּכָל דְּיְדַעֵי עֵיבִידֵת נְחֻשָׁא וּפְרָזְלָא וְאַחֲתָהּ דְּתּוֹבֵל קִין נַעֲמָה :

רס"ז תובל קין. תובל אמנתו של קין. תובל לשון תכלין, תכל והתקין אמנתו של קין לעשות כלי זין לרואחים: לטש כל חרש נחשת וברזל. מחדד אמנות נחשת וברזל, כמו (אויב טו ט) ילבוש עיניו לי. חרש אינו לשון פעל אלא לשון פועל שהרי נקוד קמץ קטן. וטעמו למטה, כלומר מחדד ומאחז כל כלי אמנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח:

וַיֹּאמֶר לָמַד לְנָשָׁיו עֵדָה וְצִלָּה (כג)
שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לָמַד הָאֲזָנָה אִמְרָתִי כִּי
אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפִצְעֵי וַיִּלְד לְחַבְרָתִי : וַאֲמַר לָמַד
 לְנָשׁוֹהֵי עֵדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לָמַד אֲצִיחָא לְמַמְרֵי לָא גְבַרָא קְטָלִית
 דְּבַדִּילָהּ אֲנָא סְבִיל חוּבִין וְאַף לָא עוֹלִימָא חַבְלִית דְּבַדִּילָהּ יִשְׁתַּיְצִי זְרַעִי :

רס"ח שמעון קולי. שהיו פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו, שהיה למד סומא ותובל קין מושכו, וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך בקשת, והרגו. וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו בנייהם והרגו, והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפיוסן: שמעון קולי. להשמע לי (למשמש), וכי איש אשר הרגתיו לפצעי הוא נהרג, וכי אני פלעתיו מזיד שיהא הפלע קרוי על שמו, וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג, כלומר על ידי חבורתי, בתמיהה, והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פלעי ולא זהו חבורתי: פלע, מכת חרב או חץ נברידור"א בלע"ז [פלע]:

כִּי שְׁבַעַתִּים יִקַּם קִין וְלָמַד שְׁבַעִים (כד)
וְשְׁבַעָה : אַרְי שְׁבַעָא דְרִין אִיתְלָאוּ לְקִין הָלָא לְלָמַד בְּרַה שְׁבַעִין
 וְשְׁבַעָא :

רס"ט כי שבעתים יוקם קין. קין שהרג מזיד נחלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שביעיות הרבה: שבעים ושבעה. לשון רבוי שביעיות אחז לו. כך דרש רבי תנחומא (אוח יא). ומדרש בראשית רבה (כג ה) לא הרג למד כלום ונשיו פורשות ממנו משקימו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות, אמרו מה לנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא ושוטף את הכל. והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי, וכי אני הרגתי את הבל שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה באותו עון, ומה קין שהרג נחלה לו שבעה דורות. אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעיות הרבה. וזהו קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גובה את חובו ומקיס את דברו:

**וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא
אֶת שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר
תַּחַת הַבֶּל כִּי הִרְגוּ קַיִן :** וַיֵּדַע אָדָם עוֹד יְת אֶתְתָּהּ וַיִּלְדֵת
בֶּר וַקִּרַת יְת שְׁמָה שֵׁת אַרְי אֲמֶרֶת יְהֵב לִי יֵ בֶר אוֹחֶרוֹ חֶלֶף הַבֶּל דִּקְטִלָּה
קַיִן :

רש"י וידע אדם וגו'. ברא לו למד אכל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להן וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום, אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו. אמרו לו קשטו עצמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידך, מיד וידע אדם עוד וגו'. מהו עוד, ללמד שנתוספה לו תאוה על תאוה:

**וּלְשֵׁת גַּם הוּא יֵלֵד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ
אֲנוֹשׁ אֲז הוֹחֵל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה :** (ס) וּלְשֵׁת אֶף
הוּא אֶתְיֵלֵד בֶּר וַקִּרַת יְת שְׁמָה אֲנוֹשׁ בְּכוֹ בְיוֹמוֹהִי חֶלֶף בְּנֵי אֲנָשָׁא
מִלְצִלָּה בְשֵׁמָא דְיֵי :

רש"י אז הוחל. (בשון חלוק) לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש ברוך הוא לעשותו עבודה זרה ולקרותו אלהות:

**ה זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים
אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ :** דִּין סֵפֶר תּוֹלְדוֹת
אָדָם בְּיוֹמָא דְבִרָא יֵ אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עֶבֶד יְתָה :

רש"י זה ספר תולדות אדם. זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרכי אגדה יש רבים: ביום ברא וגו'. מגיד שביום שנברא הוליד:

**זָכַר וַיִּקְבָּה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת
שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם :** דְּכַר וְנוֹקְבָא בְּרָאנוֹן וַבְּרִיךְ
יְתָהוֹן וַקִּרַת יְת שְׁמָהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְאֶתְבְּרִיאוּ : (א) וַיִּחִי אָדָם
שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת : וַחֲמֵא אָדָם מֵאָה וַתֵּלְתִין שְׁנִין וַאוֹלִיד
בְּדַמּוֹתָהּ דְדְמֵי לָהּ וַקִּרַת יְת שְׁמָה שֵׁת :

רש"י שלשים ומאת שנה. עד כאן פרש מן האשה:

(ד) וַיְהִי יָמֵי אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת שֵׁת
שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת : וְהוּא יוֹמֵי
אָדָם בְּתַר דְּאוֹלִיד זֶת שֵׁת תַּמְנֵי מֵאָה שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן : (ה) וַיְהִי
כָּל יָמֵי אָדָם אֲשֶׁר חֵי תִשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת : (ו) וְהוּא כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחִזָּא תִשַׁע
מֵאָה וּתְלָתָיִן שָׁנָיִן וּמִית : (ז) וַיְחִי שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֹת
שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת אֶנֶזְשׁ : וְחִזָּא שֵׁת מֵאָה וְחֲמִשׁ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד
זֶת אֶנֶזְשׁ : (ח) וַיְחִי שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת אֶנֶזְשׁ
שִׁבְעַת שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
וּבָנוֹת : וְחִזָּא שֵׁת בְּתַר דְּאוֹלִיד זֶת אֶנֶזְשׁ תַּמְנֵי מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנָיִן וְאוֹלִיד
בָּנָיִן וּבָנָן : (ט) וַיְהִי כָּל יָמֵי שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרִי שָׁנָה
וּתִשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (י) וְהוּא כָּל יוֹמֵי שֵׁת תִּשַׁע מֵאָה
וּתְרַפֵּי עֶשְׂרֵי שָׁנָיִן וּמִית : (יא) וַיְחִי אֶנֶזְשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה
וַיּוֹלֵד אֶת קִינָן : וְחִזָּא אֶנֶזְשׁ תִּשְׁעִין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד זֶת קִינָן : (יב)
וַיְחִי אֶנֶזְשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת קִינָן חֲמִשׁ
עֶשְׂרִי שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
וּבָנוֹת : וְחִזָּא אֶנֶזְשׁ בְּתַר דְּאוֹלִיד זֶת קִינָן תַּמְנֵי מֵאָה וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנָיִן
וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן : (יג) וַיְהִי כָּל יָמֵי אֶנֶזְשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים
וּתִשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (יד) וְהוּא כָּל יוֹמֵי אֶנֶזְשׁ תִּשַׁע
מֵאָה וְחֲמִשׁ שָׁנָיִן וּמִית : (טו) וַיְחִי קִינָן שְׁבַע עֶשְׂרִים שָׁנָה
וַיּוֹלֵד אֶת מְהֻלָּאֵל : וְחִזָּא קִינָן שְׁבַע עֶשְׂרִין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד זֶת
מְהֻלָּאֵל : (טז) וַיְחִי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת
מְהֻלָּאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת : וְחִזָּא קִינָן בְּתַר דְּאוֹלִיד זֶת מְהֻלָּאֵל תַּמְנֵי

מָאָה וְאַרְבָּעֵין שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנִין : (ד) וַיְהִיו כָּל יְמֵי קַיִן
עֶשְׂרֵת שָׁנִים וַתֵּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (ה) וְהָיוּ כָּל
יוֹמֵי קַיִן תֵּשַׁע מָאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנִין וּמִית : (ו) וַיְחִי מִהֲלֵלָאֵל
חֲמִשׁ שָׁנִים וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת יֶרֶד : וַחֲמֵא
מִהֲלֵלָאֵל שְׁתֵּי וַחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלֵיד יֵת יֶרֶד : (ז) וַיְחִי מִהֲלֵלָאֵל
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת : וַחֲמֵא מִהֲלֵלָאֵל בְּתֵר
דְּאוֹלֵיד יֵת יֶרֶד תַּמְנֵי מָאָה וַתֵּלֶתִין שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנִין : (ח) וַיְהִיו
כָּל יְמֵי מִהֲלֵלָאֵל חֲמִשׁ וַתֵּשַׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה
מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (ט) וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי מִהֲלֵלָאֵל תַּמְנֵי מָאָה
וַתֵּשַׁעִין וַחֲמִשׁ שָׁנִין וּמִית : (י) וַיְחִי יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים
שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת חֲנוּךְ : וַחֲמֵא יֶרֶד מָאָה
וְשְׁתַּיִן וַתֵּרְתִּין שָׁנִין וְאוֹלֵיד יֵת חֲנוּךְ : (יא) וַיְחִי יֶרֶד אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
בָּנִים וּבָנוֹת : וַחֲמֵא יֶרֶד בְּתֵר דְּאוֹלֵיד יֵת חֲנוּךְ תַּמְנֵי מָאָה שָׁנִין
וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנִין : (יב) וַיְהִיו כָּל יְמֵי יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים
שָׁנָה וַתֵּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (יג) וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי יֶרֶד
תֵּשַׁע מָאָה וְשְׁתַּיִן וַתֵּרְתִּין שָׁנִין וּמִית : (יד) וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ
וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת מְתוּשָׁלַח : וַחֲמֵא חֲנוּךְ שְׁתַּיִן
וַחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלֵיד יֵת מְתוּשָׁלַח : (טו) וַיְתֵהֵלֶךְ חֲנוּךְ אֶת
הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת מְתוּשָׁלַח שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת : וְהֵלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחְלָתָא
דִּי בְּתֵר דְּאוֹלֵיד יֵת מְתוּשָׁלַח תֵּלַת מָאָה שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנִין : (טז) וַיְהִי
כָּל יְמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת

שָׁנָה : וְהָיָה כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תָּלַת מָאָה וְשִׁתִּין וְחֲמִשׁ שָׁנִין : (כד)
וַיִּתְּהִלְךָ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וְאֵינְנוּ כִּי לָקַח
אֶתְּוֹ אֱלֹהִים : (ט) וְהִלִּיד חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּינִי וְלִיתְוָהִי אַרְי (לא)
אַמִּית יְתָה יִי :

רס"ז ויטהלך חנוך. לדיק היה וקל בדעתו לשבז להרשיע, לפיכך מיהר הקדוש ברוך הוא וסלקו והמיתו קודם זמנו וזהו ששנה הכחוב במיתתו לכחוב ואיננו בעולם למלאות שנותיו: כי לקח אהו. לפני זמנו] כמו (יחזקאל כד טו) הנני לקח ממך את מחמד עיניך:

וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח שֶׁבַע וְשָׁמְנִים שָׁנָה (כה)
וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת לִמְךָ : וַחֲזָא מִתּוֹשְׁלַח מָאָה
וְתַמְנִין וְשֶׁבַע שָׁנִין וְאוֹלִיד יְת לִמְךָ : (כו) וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וְשֶׁבַע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת : וַחֲזָא מִתּוֹשְׁלַח בְּתַר
דְּאוֹלִיד יְת לִמְךָ שֶׁבַע מָאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ : (כז)
וַיְהִיו כָּל יְמֵי מִתּוֹשְׁלַח תַּשַּׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה
וְתַשַּׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : וְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מִתּוֹשְׁלַח תַּשַּׁע
מָאָה וְשִׁתִּין וְתַשַּׁע שָׁנִין וּמִית : (כח) וַיְחִי לִמְךָ שְׁתַּיִם
וְשָׁמְנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בֵּן : וַחֲזָא לִמְךָ
מָאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּר :

רס"ח ויולד בן. שממנו נבנה העולם:

וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נַח לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ (כט)
מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִמַּעֲצָבוֹן יְדִינוּ מִן הָאָדָמָה אֲשֶׁר
אֶבְרָהָה יְהוָה : וַיִּקְרָא יְת שְׁמָה נַח לְמִימְרָ דִּין יִנְחַמְנָא מַעוּבְדָּנָא
וּמְלֵאוֹת יְדָנָא מִן אַרְעָא דִּי לְטָטָה יִי :

רס"ט זה ינחמנו. ינח ממנו את עצבון ידינו, עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרשה והוא הכין להם, והיתה הארץ מוֹזִיָּאה קוֹלִים וּרְדָרִים כְּשׁוֹרְעִים חֲטִים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה, וזהו ינחמנו, ינח ממנו. ואם לא הפרשה כד, איז טעם הלשון נופל על השם, ואתה כריד לקרות שמו מנחם:

**וַיְחִי לְמֶדֶד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת נַח חֲמִשׁ
וְתִשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמִשׁ מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים
וּבָנוֹת : וַחֲמֵא לְמֶדֶד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יַת נַח חֲמִשׁ מְאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמִשׁ שָׁנִין
וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן : (א) וַיְהִי כָּל יְמֵי לְמֶדֶד שִׁבְעַ וְשִׁבְעִים
שָׁנָה וְשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת : (ב) וַהוּוּ כָּל יוֹמֵי לְמֶדֶד
שִׁבְעַ מְאָה וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעַ שָׁנִין וַיָּמָת : (ג) וַיְהִי נַח בֶּן חֲמִשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד נַח אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת
יִפְתָּ : וַהוּוּ נַח בֶּר חֲמִשׁ מְאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד נַח יַת שֵׁם יַת חָם וַיַּת יִפְתָּ :**

רש"י בן חמש מאות שנה. אמר רבי יודן מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקדוש ברוך הוא אם רשעים הם יאבדו במים ורע ללדיק זה, ואם לדיקים הם אטריח עליו לעשות תבות הרבה, כבש את מעינו ולא הוליד עד שהיה בן חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבניו ראוי לעונשין לפני המבול דכתיב (ישעיה סה ט) כי הנער בן מאה שנה ימות, וראוי לענג לעתיד, וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הוא הגדול, אלא בתחלה אתה דורש את שם שהוא לדיק, ונלד כשהוא מהול, ושאברהם יאל ממנו וכו' :

**ו וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאָדָמָה
וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם : וַהוּוּ כִּד שְׂרִיאוּ בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמִסְגֵּי עַל אֲפִי
אַרְעָא וּבְנָתָא אַתְּיִלְדוּ לְהוֹן : (א) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת
בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים
מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ : וַחֲזוּ בְּנֵי רַבְרַבְיָא יַת בְּנַת אֲנָשָׁא אַרִי שְׁפִירוֹ
אַנוּן וַנְּסִיבוּ לְהוֹן נָשִׁין מִכָּל דֵּי אַתְרַעֲיָאוּ :**

רש"י בני האלהים. בני השפים והשופטים. (דבר אחר בני האלהים הם השפים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתעבדים בהם) . כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח (שמות 7 טז) ואתה תהיה לו לאלהים, (שם ז ט) ראה נתתיך אלהים: כי טבת הגה. אמר רבי יודן טבת כתיב, כשהיו מטיבין אותה מקשתת לכנס לחפה, היה גדול נכנס וצועלה תחלה: מכל אשר בחרו. אף צעולת בעל, אף הזכר והבהמה:

**(א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא יִדּוֹן רוּחִי בָּאָדָם לְעֹלָם
בְּשִׁגָּם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה : וַאֲמַר יִי לֹא יִתְקַיֵּם דְּרָא בִישָׂא הָדִין קָדְמֵי לְעֹלָם בְּדִיל דְּאָנוּן
בְּשָׂרָא וְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישָׂא אַרְכָּא יְהִיבַת לְהוֹן מְאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבוּן :**

רש"י לא ידון רוחי באלים. לא יתעבם ויריבו רוחי עלי בשביל האדם: לעולם. לאורך ימים, הגה רוחי נדון בקרבי אדם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם, כלומר לאורך ימים: בשגם הוא בשר. כמו בשגם, כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה אש או דבר קשה, כיוצא בו (שופטים ה ז) עד שקמתי דבורה, כמו שקמתי. וכן (שם ו י) שאתה מדבר עמי, כמו שאתה, אף בשגם כמו בשגם: והיו ימיו וגו'. עד מאה ועשרים שנה אחר כך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מצול. ואם תאמר משנלך יפת עד המצול אינו אלא מאה שנה, אין מקדם ומאחר בתורה, כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות, וכן מאינו בסדר עולם (פיק כח). יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון, אבל זה הוא נחמה פשוטו:

**(ד) הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרַי
כִּן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם
וַיִּלְדוּ לָהֶם הַמָּה הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם
אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם : (ה) גְּבֻרָא הוּוּ בְּאֶרְעָא בְּיוֹמֵי אֶהָנוּן וְאִף בְּתַר כִּן
דִּי יַעֲלוּן בְּנֵי רַבְרַבִּיא לְוֹת בְּנַת אֲנָשָׁא וַיִּלְיָדוּ לְהוֹן אֶהָנוּן גְּבֻרָא דְמַעְלָמָא
אַנְשֵׁין דְשָׁמַיָא :**

רש"י הנפלים. על שם שנפלו והפילו את העולם, ובלשון עברית לשון ענקים הוא: בימים ההם. בימי דור אנוש ובני קין: וגם אחרי כן. אף על פי שראו באבדן של דור אנוש שעתה אוקיינוס והציף שליט העולם, לא נכנע דור המצול ללמוד מהם: אשר יבאו. היו יולדות ענקים כמוהם: הגבורים. למרוד במקום: אנשי השם. אותן שנקבו בשמות עיר, מחויאל, מתושאל, שנקראו על שם אבדן שנמוחו והתפשו. דבר אחר אנשי שממון, ששממו את העולם:

**(ה) וַיִּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם
בְּאֶרֶץ וְכָל יֵצֵר מַחְשְׁבַת לְבוֹ רַק רַע כָּל
הַיּוֹם : וַחֲזָא יי אַרִי סְגִיאת בִּישַׁת אֲנָשָׁא בְּאֶרְעָא וְכָל יֵצֵרָא מַחְשְׁבַת
לְבָהּ לְחוּד בִּישׁ כָּל יוֹמָא : (ו) וַיִּנְחֶם יְהוָה כִּי עָשָׂה אֶת
הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לְבוֹ : וַתֵּב יי בְּמִימְרָה אַרִי
עֲבַד יֵת אֲנָשָׁא בְּאֶרְעָא וְאָמַר בְּמִימְרָה לְמַתְבַּר תְּקַפְּהוֹן כְּרַעוּתָהּ :**

רש"י וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שבראו בתחוננים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן: ויתעצב. האדם: אל לבו. של מקום, עלה במחשבתו של מקום להעציבו, זהו תרגום אנקלוס. דבר אחר וינחם, נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ, וכן כל לשון נחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות (במדבר כג ט) וכן אדם וינחם, (דברים לב לו) ועל עבדיו ינחם, (שמות לב יז) וינחם ה' על הרעה, (שמואל א' טו יא) נחמתי כי המלכתי, כלם לשון מחשבה אחרת הם: ויתעצב אל לבו. נתאבל על אבדן מעשה ידיו, כמו (ש"ב יט א) נעצב המלך על בנו. וזו כתבתי לתשובת המינים, גוי אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו אין אתם מודים שהקדוש ברוך הוא רואה את הגלגל, אמר לו הן. אמר לו והא' כתיב ויתעצב אל לבו, אמר לו נלך לך בן זכר מימך, אמר לו הן. אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושמחתי את הכל. אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו בשעת חדותא, בשעת אבולא אבולא. אמר לו כך מעשה הקדוש ברוך הוא, אף על פי שגלוי לפניו סופן לחטוא ולאבדן לא נמנע מלבראן בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם:

^(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר
בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה
עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי
עָשִׂיתֶם: וַאֲמַר יְיָ אֲמַחִי יְת אֲנָשָׁא דִי בָרָאתִי מֵעַל אֲפִי אֲרַעָא
מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רִיחְשָׁא וְעַד עוֹפֵא דְשַׁמְיָא אַרִי תַבִּית בְּמִימְרֵי אַרִי
עַבְדְּתִנּוּן:

^{קס"ז} ויאמר ה' אמחה את האדם. הוא עפר ואבניא עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מחוי: מאדם עד בהמה.
אף הם השחיתו דרכם. דבר אחר הכל נברא בסביל אדם, וכיון שהוא כלה מה לוכך באלו: כי נחמתי כי עשיתם.
שחבתי מה לעשות להם על אשר עשיתי:

^(ח) וְנַחַמְתִּי חוֹן בְּעֵינַי יְהוָה: ^(פפפ) וְנַחַ אֲשַׁכַּח רַחֲמִין
קִדְּם יְיָ: פפפ:

הפטרות בראשית - ישעיה מב

^(ח) כֹּה אָמַר הָאֵל יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רִקַּע
הָאָרֶץ וְצִאָצְאָיָהּ נִתְּן נְשֻׁמָּה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֲלָכִים
בָּהּ: ^(ו) אֲנִי יְהוָה קָרָאתִיךָ בְּצִדְקָה וְאַחֲזִק בְּיָדְךָ וְאַצְרִיךָ
וְאַתְּנֶנְךָ לְבְרִית עִם לְאוֹר גּוֹיִם: ^(ז) לְפָקַח עֵינַיִם עוֹרוֹת
לְהוֹצִיא מִמִּסְגָּר אֲסִיר מִבַּיִת כָּלָא יִשְׁבִּי חֲשָׁד: ^(ח) אֲנִי
יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֶן וְתַהֲלִתִּי
לְפִסְיִלִים: ^(ט) הֲרֵאשֵׁנוֹת הִנֵּה בָאוּ וְחִדְּשׁוֹת אֲנִי מִגִּיד
בְּטָרָם תִּצְמַחְנָה אֲשַׁמִּיעַ אֶתְכֶם: ^(י) שִׁירוּ לִיהוָה שִׁיר
חֲדָשׁ תַּהֲלִתוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמְלֹאוּ אַיִים
וְיִשְׁבִּיָּהֶם: ^(יא) יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ חֲצָרִים תִּשָּׁב קֶדֶר יִרְנוּ
יִשְׁבִּי סֶלַע מִרְאֵשׁ הָרִים יִצְּחוּ: ^(יב) יִשְׂיִמוּ לִיהוָה כְּבוֹד
וְתַהֲלִתוּ בְּאַיִים יִגִּידוּ: ^(יג) יְהוָה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ
מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה יִרְעֵ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֲיָבּוֹ יִתְגַּבֵּר:

הַחֲשִׁיתִי מֵעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק כִּי־וְלָדָה אֶפְעָה אֲשֶׁם
וְאֶשְׂאֵף יָחַד : (ט) אַחֲרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל עֵשְׂבָם אוֹבִישׁ
וְשִׁמְתִי נְהֲרוֹת לְאֵיִים וְאֶגְמִים אוֹבִישׁ : (י) וְהוֹלַכְתִּי
עוֹרִים בְּדָרָךְ לֹא יִדְעוּ בְּנִתִיבוֹת לֹא יִדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשִׁים
מִחֲשָׁד לִפְנֵיהֶם לְאוֹר וּמִעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים
עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים : (י) נִסְגּוּ אַחֹר יִבְשׁוּ בִשֶׁת הַבְּטָחִים
בַּפֶּסֶל הָאֲמָרִים לְמִסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ : (י) הַחֲרָשִׁים
שָׁמְעוּ וְהַעוֹרִים הִבִּיטוּ לְרֵאוֹת : (י) מִי עוֹר כִּי אִם עֲבָדִי
וְחָרֵשׁ כְּמִלְאָכִי אֶשְׁלַח מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם וְעוֹר כְּעֶבֶד יִהְיֶה :
(כ) רֵאוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמַע :
(כ) יִהְיֶה חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר : (כ) מִכָּאן מִסִּימִים
הַסְּפָרָדִים) (כ) וְהוּא עִם בְּזוּז וְשָׁסוּי הִפִּחַ בְּחוֹרִים כָּלֶם
וּבְבִתֵּי כְלָאִים הַחֲבָאוּ הֵיוּ לְבָז וְאִין מְצִיל מְשָׁסָה וְאִין
אֲמַר הַשֵּׁב : (כ) מִי בְכֶם יֵאָזִין זֹאת יִקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע לְאַחֹר :
(כ) מִי נָתַן (לְמִשׁוֹסָה) לְמִשְׁשָׁה יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל לְבְזוּזִים הֲלוֹא
יִהְיֶה זֶה חֲטָאנוּ לוֹ וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵּי הַלּוֹד וְלֹא שָׁמְעוּ
בְּתוֹרָתוֹ : (כ) וַיִּשְׁפֹּד עָלָיו חֲמָה אִפּוֹ וְעֲזוּז מְלַחְמָה
וְתִלְהִטָּהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדַע וְתִבְעַר בּוֹ וְלֹא יָשִׁים עַל לֵב :
מג (כ) וְעַתָּה כֹּה אֲמַר יִהְיֶה בְּרֵאשִׁי יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ יִשְׂרָאֵל אֵל
תִּירָא כִּי גֵאלְתִּיךָ קָרָאתִי בְּשִׁמְךָ לִי אַתָּה : (כ) כִּי תַעֲבֹר
בְּמַיִם אַתָּה אָנִי וּבְנִהְרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ כִּי תִלָּד בְּמוֹ אֵשׁ
לֹא תִכּוֹה וְלִהְבֶּה לֹא תִבְעַר בְּךָ : (כ) כִּי אָנִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ נִתְתִּי כְּפָרֶךָ מְצָרִים כּוֹשׁ וְסָבָא
תַּחֲתֶיךָ : (כ) מֵאֲשֶׁר יִקְרַת בְּעֵינַי נִכְבְּדַת וְאָנִי אֶהְבַּתֶיךָ
וְאַתָּן אָדָם תַּחֲתֶיךָ וְלֵאמֹים תַּחַת נִפְשֶׁךָ : (כ) אֵל תִּירָא כִּי
אַתָּה אָנִי מִמְזַרְח אָבִיא זֶרְעֶךָ וּמִמְעַרְב אֶקְבָּצֶךָ : (כ) אֲמַר
לְצַפּוֹן תִּנִּי וּלְתִימֹן אֵל תִּכְלָאִי הִבִּיאִי בְּנֵי מֶרְחוֹק וּבְנוֹתֵי
מִקְצֵה הָאָרֶץ : (כ) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשָׁמַי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאוֹתֵינוּ
יִצְרָתֵינוּ אֵף עֲשִׂיתֵינוּ : (כ) הוֹצִיא עִם עוֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ
וְחָרָשִׁים וְאֲזַנִּים לָמוֹ : (כ) כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ
לְאֵמִים מִי בָּהֶם יִגִּיד זֹאת וְרֵאשֻׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ יִתְּנוּ
עֲדִיהֶם וַיִּצְדָּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אֲמַת : (כ) אַתֶּם עַדִּי נֵאֵם

יְהוָה וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִבְיֵנוּ
כִּי אֲנִי הוּא לֹא נֹצֵר אֵל וְאַחֲרֵי לֹא יִהְיֶה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק א

א. שֵׁשׁ מַעְלוֹת בַּמְקוֹאוֹת, זו לְמַעְלָה מִזוֹ, וְזוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ. מִי גְבָאִים, שְׁתָּה טָמֵא וְשְׁתָּה טָהוֹר, טָמֵא. שְׁתָּה טָמֵא וּמְלֵא בְּכָלֵי טָהוֹר, טָמֵא. שְׁתָּה טָמֵא וְנִפְל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה, אִם הֵדִיחַ, טָמֵא. וְאִם לֹא הֵדִיחַ, טָהוֹר:

ברטורה (א) שש מעלות במקואות. מקומות של כינוס מים יש בהן שש מעלות, כל אחת מהן גדולה מחברתה: מי גבים. חפירה שצוקה המכונסין בה מים שאינן שאובין והן פחות מארבעים סאה שהוא שיעור מקוה: גבים. לשון מים מגבא (ישעיה ז): שטה טמא ושטה טהור טמא. אם שטה מאותן המים טמא תחלה, ואחר כך שטה מהן הטהור, נטמא הטהור, לפי שנפלה טפה מפיו של טמא לתוך הגבא, ושמה שטה אותה הטהור ונטמא, והשטה משקין טמאים פוסל את התרומה, והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ציוס כדאיתא פרק קמא דשבת. ואע"ג דאינו פוסל את התרומה אלא אם כן שטה רביעית, מכל מקום כשצאה הטפה הטמאה בפיו, טימאה כל המשקין שבפיו ואותה טפה לא סלקא לה השקה בגבא, דמיירי כשאין בו ארבעים סאה כדקתני בסיפא. ועל ידי נגיעת הטמא אין מי הגבא מיטמאים עד שיתלשו. והכי איתא בתוספתא: מילא בכלי טהור. מן המים שבגבא לאחר שטה בו הטמא. דחיישינן לאותה טפה כדפרישית נטמא הכלי שהכלים מיטמאין בנגיעת משקין טמאין: אם הדיח. את הככר, טמא. ואם לאו, טהור, מפני שאין מי גבאין עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, הלכך, אם לא הדיח, טהור. ואפילו כשהגביה הככר לא הוחשבו מים שבו לקבל טומאה מן הטפה, שנתבטלה הטפה במים הטהורים אבל כשהדיח, הוחשבו והוכשרו מים שבידיו לקבל טומאה מן הטפה ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטימאו

ב. מְלֵא בְּכָלֵי טָמֵא וְשְׁתָּה טָהוֹר, טָמֵא. מְלֵא בְּכָלֵי טָמֵא וּמְלֵא בְּכָלֵי טָהוֹר, טָמֵא. מְלֵא בְּכָלֵי טָמֵא וְנִפְל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה, אִם הֵדִיחַ, טָמֵא. וְאִם לֹא הֵדִיחַ, טָהוֹר:

דרטורה (ג) מילא בכלי טמא. לעיל אשמעינן כשהטומאה באה למים מחמת אדם טמא, והכא אשמעינן כשהטומאה באה מחמת כלי (טמא):

ג. נָפְלוּ מֵיִם טְמֵאִים וְשָׁתָה טְהוֹר, טָמֵא. נָפְלוּ מֵיִם טְמֵאִים וּמִלֵּא בְכָלֵי טְהוֹר, טָמֵא. נָפְלוּ מֵיִם טְמֵאִים וְנָפַל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה, אִם הִדִּיחַ, טָמֵא. וְאִם לֹא הִדִּיחַ, טְהוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בֵּין שֶׁהִדִּיחַ בֵּין שֶׁלֹּא הִדִּיחַ, טָמֵא:

דרטורה (ג) נפלו מים טמאים. הכא אשמעינן שמי גבאים הללו מקבלין טומאה על ידי משקין טמאין שנפלו בהן: ר"ש אומר בין שהדיח בין שלא הדיח. אכולהו קאי ר' שמעון, בין אטומאה שבאה מחמת אדם, בין מחמת כלי, בין מחמת משקין, זכולהו סבירא ליה בין הדיח בין שלא הדיח טמא הככר. וטעמא דר' שמעון, שאני אומר שטפת המים טמאים שנפלו מפי הטמא או מן הכלי או מן המשקין טמאין, לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטפה ההיא על הככר וטמאתו. ואין הלכה כר' שמעון:

ד. נָפַל לְתוֹכָן מֵת, או שֶׁהִלֵּךְ בָּהֶן הַטָּמֵא, וְשָׁתָה טְהוֹר, טְהוֹר. אָחַד מֵי גְבָאִים, מֵי בּוֹרוֹת, מֵי שִׁיחִין, מֵי מְעָרוֹת, מֵי תַמְצִיּוֹת שְׁפָסְקוּ, וּמְקוֹאוֹת שְׂאִין בָּהֶם אַרְבָּעִים סָאָה, בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים הַכֹּל טְהוֹר. פְּסָקוּ הַגְּשָׁמִים, הַקְּרוֹבִים לְעִיר וְלְדָרֶךְ, טְמֵאִים. וְהַרְחוֹקִים, טְהוֹרִין, עַד שְׁיֵהָלְכוּ רַב בְּנֵי אָדָם:

דרטורה (ז) או שהלך בהן הטמא ושתה טהור טהור. שאין מי גבאים עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו, כדאמרן לעיל: אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין. כולהו שוין לכל הדינים דתנינן במתניתין עד המעלה השנית. בורות, הן עשוין עגולין. שיחין, ארוכין וקארים. מערות, מרובעות מכוסות בקירוי אלכא שיט להן פה: מי תמליות שפסקו. גשמים היורדים על ההרים ומתמלין המים ומצבצעין מן ההרים לאחר שפסקו הגשמים ופסקו ההרים מזחילתן, אותן המים הנשארים הן כמי גבאים, ואם שתה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא או נפלו בהן משקין טמאין, אין הטפה הטמאה מתבטלת בהן אבל כל זמן שלא פסקו ההרים מזחילתן, אע"פ שפסקו הגשמים, אין נחשבין כמי גבאים, ומי הגשמים הנזחלין אחר כך מן ההרים מצטלים הטפה הטמאה אף על פי שהמים הראשונים לא בטלוהו. והכי תגן בפרק ב' דמכשירין (משנה ב) מי שפיכות שירדו עליהם מי גשמים אם רוב מן הטהור, טהור. אימתו, בזמן שקדמו מי שפיכות. אבל קדמו מי גשמים, אפילו כל שהוא, מי שפיכות טמא: הקרובים לעיר ולדרך טמאים. דחיישינן שמא שתה (מהו) טמא או מילא בכלי טמא: עד שיהלכו רוב בני אדם. השיירות ההולכות בדרך רחוקה. לאז טמאים שמא שתה מהן אדם טמא או מילא בכלי טמא:

ה. מאימתי טהרתן, בית שמאי אומרים, משירבו וישטופו. ובית הלל אומרים, רבו אף על פי שלא שטפו. רבי שמעון אומר. שטפו אף על פי שלא רבו. כשרין לחלה ולטול מהן לידיים:

ברטנורה (ה) מאימתי טהרתן. של קרובים ורחוקין: משירבו וישטופו. משירדו גשמים וירבו מי הגשמים על המים שהיו בהם כבר קודם ששטה (מהם) הטמא או שמילא מהם בכלי טמא, וגם שיהו שוטפין ויעברו על שפת הגבא וילאו לחוץ. ושיעור השטיפה כל שהוא: רבו. לא כבית שמאי דבעו תרווייהו שירבו וישטופו, אלא כיון שרבו מי גשמים שצאו אחר כך על המים שהיו בהן בשעת טומאתן, נטהרו, אע"פ שלא שטפו וילאו לחוץ: ר' שמעון אומר משטפו. מי גשמים על גדותיו של גבא וילאו לחוץ, נטהר הגבא: אע"פ שלא רבו. מי הגשמים שצאו אחרי כן על המים שהיו בגבא בשעת טומאתן: כשרים לחלה. מי גבאים הללו דתנן במתניתין, כשרים להשתמש בהן לחלה ללוש ולבשל בהן חלה: ולטול מהן לידיים. לכל דבר שצריך נטילת ידיים:

ו. למעלה מהן, מי תמציות שלא פסקו. שתה טמא ושתה טהור, טהור. שתה טמא ומלא בכלי טהור, טהור. שתה טמא ונפל כפר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור. מלא בכלי טהור, טהור. מלא בכלי טהור, טהור. מלא בכלי טמא ומלא בכלי טהור, טהור. מלא בכלי טמא ונפל כפר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור. נפלו מים טמאים ושתה טהור, טהור. נפלו מים טמאים ומלא בכלי טהור, טהור. נפלו מים טמאים ונפל כפר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור. כשרים לתרומה ולטול מהם לידיים:

ברטנורה (ו) מי תמצית שלא פסקו. ההרים מזחילתן ועדיין הן מצבצבין מימי הגשמים שירדו עליהן אלו מצטלים הטפה הראשונה הטמאה שהיתה בגבא, לפיכך שטה טמא ושתה טהור כל זמן שלא פסקו: טהור. דמים טמאים שנפלו שם, נטהרו. וזו היא המעלה, דהני דלעיל לא עלתה טבילה למים הטמאים, ואילו הכא עלתה. אבל אין כשרים לטבילת אדם וכלים

ז. למעלה מהן, מקוה שיש בו ארבעים סאה, שבו טובלין ומטבילין. למעלה מהן, מעין שמימיו מעטין ורבו עליו מים שאובין, שוה למקוה לטהר באשברו,

וּלְמַעַן לְהַטְבִּיל בּוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא :

דרטורה (ז) טובלין. בני אדם כל גופו: ומטבילין. הכלים, והידים למידי דבעי טבילת ידיים ולא סגי בנטילה, כגון לקדש: מעין. שמימיו נובעים, והמים הנובעים מעטים מן המים שאובין ששפכו בתוכו: שזה למקוה לטהר באשבורן. ולא בזוחלין. דקיימא לן מעין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן, והאי משום מים שאובים מרובים שבו שזה למקוה לטהר באשבורן ולא בזוחלין: ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי ארבעים סאה כמקוה, דאין מקוה מטהר בפחות מארבעים סאה, והאי מטהר בכל שהוא כמעין:

ח. לְמַעַלְה מֵהוֹ, מִיַּם מִכּוֹן, שֶׁהוּ מְטַהְרִין בְּזוּחָלִין. לְמַעַלְה מֵהוֹ, מִיַּם חַיִּים, שֶׁבִּהְיוּ טְבִילָה לְזָבִים, וְהִזְיָה לְמַצוֹרְעִים, וּכְשָׂרִים לְקַדְּשׁ מֵהוֹ מִי חֲטָאת:

דרטורה (ח) מים מוכין. מים נובעים שהן מלוחים או חמים: שהן מטהרים בזוחלין. ואילו מעין שמימיו מועטים דלעיל אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן: מים חיים מטהרים בזוחלין. ואילו מעין שמימיו מועטים דלעיל אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן: מים חיים. נובעים שאינם מוכין: שבהן טבילה לזבים. דכתיב (ויקרא טו) ורחץ את בשרו במים חיים: והזיה למורעים. דכתיב בהו (שם יז) אל כלי חרש על מים חיים: וכשרים לקדש בהן מי חטאת. דכתיב בהו (במדבר יט) מים חיים אל כל:

גמרא נדה דף ז' ע"ב

תנאי אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע אתה לא שמעת אני שמעתי אתה לא שמעת אלא אחת ואני שמעתי הרבה אין אומרים למי שלא ראה את החודש יבוא ויעד אלא למי שראהו. כל ימיו של רבי אליעזר היו עושים כרבי יהושע לאחר פטירתו של רבי אליעזר החזיר רבי יהושע את הדבר ליושנו כרבי אליעזר ובחיינו מאי טעמא לא משום דרבי אליעזר שמותי הוא וסבר אי עבדינן כותיה בחדא עבדינן כותיה באחריותא ומשום כבודו דרבי אליעזר לא מצינן מחינן בהו לאחר פטירתו של רבי אליעזר דמצינן מחינן בהו החזיר את הדבר ליושנו:

רש"י אין אומרים. למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד שראה: שמותי. ל' שמת' שהרי ברכוהו כלאמרינו בהזבז הלכך לא עבדינו כותיה באחרניתא: דמלינו מחינו בהו. **אי עבדי כותיה באחרניתא:**

זוהר הקדמה דף יד ע"ב

אמרו רבותינו זכרונם לברכה תלתא אנון גרמין בישא לגרמיהו חד מאן דליט גרמיה תנינא מאן דזרק נהמא או פרווין דאית בהו כזית תליתאה מאן דאוקיד שרגא במפקא דשבתא עד לא מטו ישראל לקדושא דסדרא דגרים לנורא דגיהנם לאדלקא בהאי נורא עד לא מטא זמניהו דחד דוכתא אית בגיהנם לאנון דקא מחללי שבתות ואנון דענושין בגיהנם ליטין ליה לההוא דאוקיד שרגא עד לא מטא זמניה ואמרי ליה (ישעיה כ"ב) הנה יי מטלטלך טלטלה גבר וגוי (שם) צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידיים בגין דלאו יאות הוא לאדלקא נורא כד נפיק שבתא עד דמבדלי ישראל בצלותא ומבדלי על פסא בגין דעד ההוא זמנא שבת הוא וקדשה דשבת שליט עלנא, ובשעתא דמבדילין על פסא כל אנון חילין וכל אנון משרין דאתמנון על יומי דחול, כל חד וחד יתיב לאתריה ופולחניה דאתמני עליה בגין דכד עאל שבתא ואתקדש יומא קדש אתער ושלטי בעלמא וחול אתעדדי משולטנותא דיליה עד שעתא דנפיק שבתא לא תיבין לאתריהו ואף על גב דנפק שבתא לא תיבין לאתריהו עד זמנא דאמרי ישראל בארץ ישראל המבדיל בין קדש לחול, כדן קדש אסתלק ומשרין דאתמניאו על יומי דחול מתערין ותיבין לאתריהו כל חד וחד על מטריה דאתפקיד עליה :

תרגום הזוהר אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שלשה הם הגורמים רעה לעלמא: אחד מי שמתקבל את עלמו, השני, מי שאזרח לחס או פרוקים שיג צהם כזית. השלישי, מי שמדליק את הגר צמוכאי שצת מטורם שצאו ישראל לקדשא דסדרא, צחותו האש הוא גורם להדליק אש הגיהנם עד שלא הגיע זמנם. כי במקום אחד יש בגיהנם מקללים למי שהדליק הגר מטורם שהגיע זמנו, ואומרים לו, (ישעיה כ"ב)

הַיְהִי ה' מְטַלְטֵלָהּ טַלְטֵלָהּ גָּבֵר וְגו' לָנוּף יִכְנָפֶה לָנוּפָה פֶּדוּר אֶל אֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם. מִשּׁוּם שְׁאִינוּ רָחוּי לְהַדְלִיק אֶת הַיָּנֵר כְּשִׁינְיָאֵל הַשְּׂבָת, מִטּוֹרֵם שְׁיִסְרָאֵל מִבְּדִילַיִם בְּתַפְלָה, וּמִבְּדִילַיִם עַל הַפּוֹם, כִּי עַד הַזְּמַן הַהוּא, שְׂבַת הוּא, וְקִדְשַׁת הַשְּׂבָת שׁוֹלֵטָה עָלֵינוּ, וּבְשָׁעָה שְׁמִבְדִילַיִם עַל הַפּוֹם, כָּל יָלְוּ הַכְּבָאוֹת וְכָל יָלְוּ הַמַּחְנוֹת הַמְּמוּנִים עַל יְמֵי הַחוּל, כָּל אֶחָד וְאֶחָד שָׁב לְמַקוֹמוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ שֶׁהוּא מְמוּנָה עָלֶיהָ. כִּי כְּשֶׁנִּכְנְסָה הַשְּׂבָת וְנִתְקַדַּשׁ הַיּוֹם, נִתְעוֹרֵר הַקֹּדֶשׁ וְשׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, וְהַחוּל הוֹסֵר מִשְׁלִיטָתוֹ, וְעַד הַשָּׁעָה שֶׁהַשְּׂבָת יוֹרָא אִינְס סָבִים לְמַקוֹמָם. וְאִף עַל פִּי שִׁינְיָאֵל הַשְּׂבָת, אִינְס חוֹזְרִים לְמַקוֹמָם, עַד הַשָּׁעָה שְׁאוּמְרִים יִסְרָאֵל, בְּאֶרֶץ יִסְרָאֵל הַמְּבֻדֵּל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחוּל. אִזּוּ הַקֹּדֶשׁ מְסַפְּלָה, וְהַמַּחְנוֹת שְׁנִתְמַנּוּ עַל יְמֵי הַחוּל, מִתְעוֹרְרִים וְחוֹזְרִים לְמַקוֹמָם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מִשְׁמֵרָתוֹ אֲשֶׁר הִפְקֵד עָלָיו.

פסוקה

הלכה

שלחן ערוך א"ח סי' ר"ן

א. יִשְׁכַּיִם בַּבֶּקֶר בְּיוֹם שְׁשִׁי לְהַכִּין צָרְכֵי שְׂבַת וְאַפִּילוּ יֵשׁ לוֹ כַּמָּה עֲבָדִים לְשִׁמְשׁוֹ יִשְׁתַּדֵּל לְהַכִּין בְּעֶצְמוֹ שׁוּם דָּבָר לְצָרְכֵי שְׂבַת כְּדִי לְכַבְּדוֹ כִּי רַב חֲסָדָא הָיָה מְחַתֵּד הִיָּרֵק דַּק דַּק וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף הָיוּ מְבַקְעִין עֲצִים וְרַבֵּי זִינְרָא הָיָה מְדַלִּיק הָאֵשׁ וְרַב נַחֲמָן הָיָה מְתַקֵּן הַבַּיִת וּמְכַנֵּיס כְּלָיִם הַצָּרִיכִים לְשְׂבַת וּמְפַנֶּה כְּלָיִ הַחוּל וּמְהַם יִלְמַד כָּל אָדָם וְלֹא יֵאמָר לֹא אֶפְגּוּם כְּבוּדֵי כִּי זֶה הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁמְכַבֵּד הַשְּׂבָת וַיֵּשׁ לְהַשְׁחִיז הַסַּכִּין בְּעָרֵב שְׂבַת כִּי זֶהוּ מְכַבֵּד הַשְּׂבָת שֶׁמְכִין עֲצָמוֹ לְאַכִּילָהּ **ב.** יִרְבֶּה בְּבֶשֶׂר וַיִּין וּמִגְדָּנוֹת כְּפִי יִכְלָתוּ:

מוסר

מרגניתא דרבי מאיר

אֲשֶׁרִי מִי שְׂיִרְאַתּוֹ עַל פְּנָיו. אֲשֶׁרִי הַנִּשְׁמֵר מֵעֹנָיו. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁהוּא עָנִיו. אֲשֶׁרִי הַמְּשַׁבְּחִים אוֹתוֹ הַמוֹנִיו. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁהוּא שָׁפֵל בְּעֵינָיו. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמָּטָה אֶזְנָיו לְשִׁמוֹעַ דְּבָרֵי תוֹרָה. אֲשֶׁרִי הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי תוֹרָה בְּכָל יוֹם. תּוֹרַת ה' תְּמִימָה עוֹמְדַת לִפְנֵי הָאָדָם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִשְׁנֵתוֹ וְאוֹמְרַת ה' עִמָּךְ גְּבוּר הַחֵיִל הִנֵּה בָּאתִי לְלַמֶּדְךָ עַל כֵּן יֵצְאֵתִי לְקִרְאָתְךָ לְשַׁחַר פְּנֶיךָ וְאִמְצָאֲךָ אֲשֶׁרִיךָ אִם תִּזְכְּרֶנִּי. אֲשֶׁרִיךָ אִם בְּלִבְבְּךָ תִּצְפְּנֶנִּי. אֲשֶׁרִיךָ אִם תִּקְיִמֶנִּי. אֲשֶׁרִיךָ אִם תִּשְׁמִיעֵנִי. וּבְכָל יוֹם בִּי יִהְיוּ זְמֻמֶיךָ כִּי בִי יִרְבוּ יָמֶיךָ. הַתְּרַחֵק מִן הָעֲבִירָה וְהַדְּבֵק בַּתּוֹרָה וּבְרַח מִן הַשְּׂרָרָה וְתִהְיֶה תְּמִיד בְּהַכְנָעָה וּקְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ תְּמִיד כִּי הוּא יִרְגִיעֶךָ וַיִּשְׁבִּיעֶךָ וַיְנַיֵּחַ לְךָ. וְזָכוֹר שֶׁאַתָּה טָפָה סְרוּחָה מְזוּמָן לְעֵפֶר וְשׁוּחָה לְכֹן הַתְּרַחֵק מִן הַמְּנוּחָה וְעֲבוֹד אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה. וַיִּהְיֶה לְךָ לְחֻמְלָה כִּי הִדְרָךְ שְׁחוּחָה. וַיִּהְיֶה לְךָ לְמִשְׁאַת וְאֶרוּחָה. אִם אֵת הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה לְךָ יָאִיר כְּנוֹגְהִים וְצָוֶךָ אֱלֹהִים כִּי אִם תַּעֲבוֹד אֱלֹהֶיךָ בְּאַהֲבָה וְחֶבֶד אֲשֶׁרִיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לְעוֹלָם הַבָּא:

פרשת נח

נח **יום** **ראשון** **תורה**

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ט) **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תְּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ:** אֵלֶּן תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ גִּבֹּר זָפַאי שְׁלִים הָיָה בְּדַרְוֵהוּי בְּדַחֲלָתָא דַּיֵּי הַלִּיף נֹחַ:

הַי"ו אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנאמר (משלי יז) זכר צדיק לצרכה. דבר אחר ללמד, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים: בדרתו. יש מרביותו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאלו היה צדור

לדיקים היה לדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה לדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב כלום: את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא אומר (ח ט) התהלך לפני, (כד ט) אשר התהלכתי לפניו, נח היה לדיק סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בדקו מאליו: התהלך. לשון עבר, וזהו שמושו של למד בלשון כבד, משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד, (שם יג ט) קום התהלך, להבא, התהלך נח, לשעבר, (ש"א יב יט) התפלל בעד עבדיך להבא, (מלכים א ח מד) ובלו והתפלל אל הבית הזה, לשון עבר, אלא שהוי"ו שבאשור הופכו להבא:

וַיֹּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנִים אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת׃ וַאוֹלִיד נֹחַ תְּלָתָא בְּנֵינֵי יְת שֵׁם יְת חָם וְיְת יֶפֶת׃ : (יא) **וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס׃** וַאֲתַחְבַּלְת ארְעָא קָדָם יְי וַאֲתַמְלִיאַת ארְעָא חֲטוּפִין׃

רש"י ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה, כמו (דברים ז טו) פן תשחתון, כי השחית כל בשר וגו': ותמלא הארץ חמס. גזל:

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ׃ (ט) וַחֲזָא יְי יְת ארְעָא וְהָא אַתַּחְבַּלְת אַרְי חַבִּילוֹ כָּל בְּסָרָא אֲנִשׁ יְת אַרְחָה עַל ארְעָא׃

רש"י כי השחית כל בשר. אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינו מינו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח כָּל בְּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי מִלְּאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ׃ וַאֲמַר יְי לְנֹחַ קַצָּא דְכָל בְּסָרָא עֲלַת לְקַדְמֵי אַרְי אַתַּמְלִיאַת ארְעָא חֲטוּפִין מִן קָדָם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂיָא וְהָא אֲנָא מַחְבַּלְהוֹן עִם ארְעָא׃

רש"י קח כל בשר. כל מקום שאתה מולא זנות ועבודה זרה, אנדלמוסיא בזה לעולם והורגת טובים ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל: את הארץ. כמו מן הארץ, ודומה לו (שמות ט כט) כלאתי את העיר, מן העיר, (מ"א טו כג) חלה את רגליו, מן רגליו. דבר אחר את הארץ עם הארץ, שאף שלשה טפחים של עומק, המחרשה נמוחו ונטשטשו:

עֲשֵׂה לָךְ תִּבְתַּעֲצִי גִפְרִי קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר׃ עֲבַד לָךְ תִּבּוֹתָא דְאֵעִין דְקַדְרוֹם מְדוֹרִין תַּעֲבִיד יְת תִּבּוֹתָא וְתַחֲפִי יְתָה מְגוֹ וּמְבָרָא בְּכּוּפְרָא׃

עשה לך תצת. הרבה ריח והלכה לפניו, ולמה הטריחו צבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מלאה ועשירים שנה ושאלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו: עלי גפר. כך שמו. ולמה ממין זה על שם גפרית, שנגזר עליהם להמחות בו: קנים. מדורים מדורים לכל בהמה וחיה: בכפר. זאת בלשון ארמי. ומאילו בתלמוד כופרא. בתיבתו של משה, על ידי שהיו המים תשים, דיה בחומר מצפנים וזפת מבחוז, ועוד כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת, אבל כאן מפני חזק המים זפתה מבית ומבחוץ:

נביאים - ישעיה - פרק נב

(יג) הִנֵּה יִשְׁכְּל עֲבָדֵי יְרוּס וְנִשְׂא וְגַבֵּה מְאֹד :
הָא יִצְלַח עֲבָדֵי מְשִׁיחָא יְרוּס וְיִסְגִי וְיִתְקוּף לְחַדָּא :

הנה ישכיל עבדי . הנה באחרית הימים יכליח עבדי יעקב לדיקים שבו :

(יד) כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים כֵּן מְשַׁחַת מֵאִישׁ
מִרְאֵהוּ וְתֹארוֹ מִבְּנֵי אָדָם : כִּמָּא דְסִבְרוּ לִיה בֵּית
יִשְׂרָאֵל יוֹמִין סְגִיָּאִין דְּהוּהוּ חֲשִׂיךְ בִּינֵי עַמְמֵיָא חֲזוּיָהוּן וְזוּיָהוּן מִבְּנֵי אֲנָשָׁא :

כאשר שממו . כאשר תמהו עליהם עמים רבים ברעותם שפלותם ואמרו זה אל זה כמה משחת מאיש מראהו
(של ישראל) ראו מה תארם חשוך משאר בני אדם כן כאשר אנחנו רואים בעינינו :

(טו) כֵּן יִזָּה גוֹיִם רַבִּים עָלָיו יִקְפְּצוּ מְלָכִים
פִּיהֶם כִּי אֲשֶׁר לֹא סִפֵּר לָהֶם רְאוּ וְאֲשֶׁר לֹא
שָׁמְעוּ הִתְבוֹנְנוּ : (טו) כֵּן יִבְדֵּר עַמְמִין סְגִיָּאִין עֲלוּהִי יִשְׁתַּקּוּן
מְלָכִין יִשׁוּן וְיִדְיָהוּן עַל פּוּמִיָּהוּן אֲרִי דְלֹא אֲשַׁתְּעִיָּאוּ לְהוּן חֲזוּ וְדְלֹא שָׁמְעוּ
אֲסַתְּכְלוּ :

כן יזה גוים רבים . כן עתה גם הוא תגבר ידו וידה את קרנות העכו"ם אשר זיכרוהו : יקפצו . יסגרו פיהם
מרב תימהו , כי כבוד אשר לא סופר להם על שום אדם ראו בו : התבוננו . אסתכלו :

נג (א) מִי הָאָמִין לְשִׁמְעָתָנוּ וְזָרוּעַ יְהוָה עַל מִי
נִגְלָתָהּ : מִן הַיָּמִין לְבִשְׁוֹרְתָנָא דָּא וּתְקוּף דְרַע גְּבוּרְתָּא דִּי פְדוּן עַל
מִן אֲתַגְלִיאת :

רש"י מי האמין לשמועתינו . כן יאמרו העכו"ם איש לרעהו אילו היינו שומעים מפי אחרים מה שאנו רואים אין להאמין : זרוע ה' . כזאת בגדולה והוד על מי נגלת' עד הנה :

(ב) וַיַּעַל כִּיּוֹנֵק לְפָנָיו וְכִשְׁרֵשׁ מֵאֲרָץ צִיָּה לֹא
תֵּאָר לוֹ וְלֹא הָדָר וְנִרְאָהוּ וְלֹא מִרְאָה
וְנַחֲמָדְהוּ : וַיִּתְרַבָּא צְדִיקָא קְדָמוּהֵי הָא כָּלְבָלְבִין דְּפָרְחוּ וּכְאִילוּ
דְּמִשְׁלַח שְׂרֻשׁוֹהֵי עַל נִגְדִין דְּמִיין כּוֹ יִסְגוּן תּוֹלְדָת קוּדְשָׁא בְּאַרְעָא דְהָת
צְרִיקָא לֵיהּ לֹא חֲזוּ הוֹלָה חֲזוּיָה וְלֹא אִימְתִּיָּה אִימַת הֶדְיוּט וַיְהִי זִיו
קוּדְשָׁא זִיוִיה דְּכָל דִּיחֲזוּיָיָה יִסְתַּכַּל בֵּיהּ :

רש"י ויעל כיונק לפניו . העם הזה לפניו בא לו הגדולה הזאת עם שפל היה מאד ועלה מאליו כיונק מיונקת האילנות : וכשורש . עלה מארץ ציה : לא תאר . היה לו מתחלה ולא הדך : ונראהו ולא מראה ונחמדהו . וכשראינוהו מתחלה באין מראה היאך נחמדהו , ונחמדהו תמוה הוא :

(ג) נְבֻזָה וַחֲדַל אִישִׁים אִישׁ מִכְּאֲבוֹת וַיְדוּעַ
חֲלִי וּכְמִסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ נְבֻזָה וְלֹא
חֲשִׁבְנָהוּ : בְּכֹן יְהִי לְבוּסָרוֹ וַיִּפְסַק יְקָר כָּל מַלְכוּתָא יְהוֹן חֲלָשִׁין וְדָוִן
הָא כְּאִנְשׁ בֵּיבִין וּמְזוּמָּן לְמַרְעִין וּכְמָא דְהָת מְסַלְקָא אִפִּי שְׂכִינְתָּא מִנְנָא
בְּסִירִין וְלֹא חֲשִׁיבִין :

רש"י נבזה וחדל אישים . היה , כן דרך הנביא הזה מזכיר כל ישראל כאיש אחד אל תירא עבדי יעקב ואף כאן הנה ישכיל עבדי בבית יעקב אמר ישכיל ל' הצלחה הוא כמו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל (ש"א יח) : וכמסתיר פנים ממנו . מרוב בשתם וספלותם היו כמסתיר פנים ממנו חבושי פנים בטמון כדי שלא נראה אותם כאדם מנוגע כמסתיר פניו וירא מהביט :

בְּבֹא (כז) כְּשׂוֹאָה פְּחֻדְכֶם וְאִידְכֶם כְּסוּפָה
יִאָּתֶּה בְּבֹא עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוּקָה : כַּד יִיְתִי בְּשִׁלְיָא
דְּלוּחֵיכוֹן וּתְבַרְכוֹן כְּעֵלְעוּלָא יִיְתִי כַּד תִּיתֵא עֲלֵיכוֹן עֲקֵתָא וְשִׁנוּקָא :

כְּשׂוֹאָה . כַּעֲנֵן הַעוֹלָה פַּחֲאוֹס : כְּסוּפָה . טוֹרְבִילוּיָן בִּלְעוּז : יֵאֵתָה . יֵבֵא :

אֲזִי יִקְרְאֵנִי וְלֹא אֶעֱנֶה יִשְׁחַרְנֵנִי וְלֹא
יִמְצָאֵנִי : הֵידִין יִקְרוּנִי וְלֹא אֶעֱנֶה נִקְרָן וְלֹא תִשְׁפַּחֲנֵנִי :

יִשְׁחַרְוֵנִי . יִבְקִשׁוּנִי : מַפְרֵי דְרַכְסָא . הַפִּירוֹת שְׂאוּכְלִים בְּחַיִּיהֶם בְּכֹרוֹת הַמוֹלָאוֹת אוֹתָם וְהַקְרָן שְׁמֹרָה לְהַס
בְּגִינָס :

תַּחַת כִּי שָׁנְאוּ דַעַת וְיִרְאֵת יְהוָה לֹא
בְּחָרוּ : עַל דְּסָנוּי יִדְעֵתָא וּדְחַלְתִּיהָ דְּאַלְהָא לֹא אֶתְרַעוּ : **לֹא**
אָבוּ לַעֲצָתִי נֶאֱצוּ כָּל תּוֹכְחָתִי : לֹא צָבוּ בְּתַרְעִיתִי
וְאֶשְׁלִיאוּ לִי מִכְּסוּתִי : **וְיֹאכְלוּ מִפְּרֵי דְרֶכֶס**
וּמִמַּעֲצוֹתֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ : וְאֶכְלוּ מִן פְּרֵי דְאַרְחֻתְהוֹן וּמִמְלַפְיָהוֹן
יִסְבְּעוּן : **כִּי מְשׁוּבַת פְּתִים תַּהֲרִגִם וְשִׁלּוֹת**
כְּסִילִים תֵּאֲבֹדִם : מְטוּל דְּנֶהֱפְכְנוּתָא דְשִׁבְרֵי תַקְטוּל אֲנוּן
וְטוּעֵי דְסַכְלֵי תוּבְדָנוּן :

מְשׁוּבַת פְּתִים . אֵת אֲשֶׁר לִבִּם שׁוֹבֵב : וְשִׁלּוֹת כְּסִילִים תֵּאֲבֹדִם . לְפִי שְׂרוּאִים הַרְשָׁעִים שְׁהֶם מַלְלִיחִים נִדְבָקִים
בְּרַעֲתָם וְאִינִס חוֹזְרִין :

משנה ברכות פרק ב

א. הָיָה קוֹרֵא בְּתוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַמְקָרָא, אִם כִּוֵּן לְבוֹ,
יֵצֵא. וְאִם לָאוּ, לֹא יֵצֵא. בְּפִרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד

וּמְשִׁיב, וּבְאֶמְצַע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה וּמְשִׁיב, דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּאֶמְצַע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה,
וּמְשִׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפִרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמְשִׁיב
שְׁלוֹם לְכָל אָדָם:

ברטנורה (6) היה קורא בתורה. פרשת קריאת שמע: והגיע זמן. קריאת שמע: אם כיון
לבו ילא. לדברי האומר מנות כריכות כוונה, כריך לפרש אם כיון לכו סיהא מתכוין לאלת
ידי חובתו. והאומר מנות אין כריכות כוונה. מפרש אם כיון לכו לקרות כנקודתו וכהלכתו,
לאפוקי קורא להגיה שאינו קורא התיבות כנקודתו, אלא קורא ככתיבתו כדי להבין בחסרות
ויתרות, דבקרואה כזו לא ילא. ואנן קיימא לן כמאן דאמר מנות כריכות כוונה: **בפרקים**.
לקמן במתניתין מפרש מה הם הפרקים: שאל מפני הכבוד. שאל בשלום אדם נכבד שראוי
להקדים לו שלום, כגון אביו או רבו או שגדול ממנו בחכמה: ומשיב. ואין כריך לומר
שמשיב להם שלום אם הקדימו לו: ובאמנע. הפרק: שאל מפני היראה. אדם שהוא ירא
מפניו שמא יהרגהו, ואין כריך לומר שמשיב לו שלום, אבל מפני הכבוד לא: רבי יהודה
אומר באמנע. הפרק שאל בשלום מי שהוא ירא ממנו, ומשיב שלום למי שמוטל עליו
לכבדו: ומשיב שלום לכל אדם. שהקדים לו שלום. והלכה כר' יהודה. ובכל מקום שאסור
להפסיק כך אסור לדבר בלשון הקודש כמו בשאר לשונות:

ב. אֵלוּ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים, בֵּין בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה, בֵּין
שְׁנֵי לְשִׁמְעַ, וּבֵין שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע, בֵּין וְהִיָּה אִם
שְׁמַע לְוִיֵּאמָר, בֵּין וִיֵּאמָר לְאַמֶּת וְיִצִּיב. רַבִּי יְהוּדָה
אֹמֵר, בֵּין וִיֵּאמָר לְאַמֶּת וְיִצִּיב לֹא יִפְסִיק. אָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, לָמָּה קִדְמָה שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע, (אָלָא
פְּדִי) שִׁיקְבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמִים תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּן יִקְבֵּל
עָלָיו עַל מִצְוֹת. וְהִיָּה אִם שְׁמַע לְוִיֵּאמָר, שְׁוְהִיָּה אִם שְׁמַע
נוֹהַג בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וִיֵּאמָר אֵינוֹ נוֹהַג אֶלָּא בַּיּוֹם (בְּלִבְד):

ברטנורה (3) בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. דכתיב (ירמיה ז): וה' אלהים אמת, הלכך
אין מפסיקין בין ה' אלהיכם לאמת וכן הלכה: והיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה.
דכתיב זה (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם, ותלמוד תורה נוהג בין ביום ובין בלילה:
ויאמר אינו נוהג אלא ביום. דאית ביה פרשת ליאת שאינה נוהגת בלילה, דכתיב (במדבר
טו): וראיתם

ג. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יֵצֵא. רַבִּי יוֹסִי
אֹמֵר, לֹא יֵצֵא. קָרָא וְלֹא דִקְדַק בְּאוֹתֵיּוֹתֶיהָ, רַבִּי יוֹסִי
אֹמֵר יֵצֵא, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר לֹא יֵצֵא. הַקּוֹרֵא לְמִפְרָע,

לא יצא. קרא וטעה, יחזר למקום שטעה:

ברטנורה (ג) רבי יוסי אומר לא ילא. דכתיב שמע, השמע לאזנך מה שאתה מוילא מפיק ותנא קמא סבר, שמע בכל לשון שאתה שומע. והלכה כתנא קמא: ולא דקדק באותיותיה. להוילאן בשפתיו יפה. בשתי תיבות שהתיבה השניה מתחלת באות שהתיבה הראשונה נגמרת, כגון על לבדך, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם, נמלא קורא אותם שתי אותיות כאות אחת: רבי יוסי אומר ילא. והלכה כרבי יוסי. מיהו לכתחילה צריך לדקדק באותיותיה. וכן יזהר שלא יניח הגד, ולא יניד הגת. ולא ירפה החזק, ולא יחזק הרפה. וצריך להתזי זי"ן של תזכרו שלא יהא נראה כאומר תזכרו בשי"ן, כלומר כדי שתזכרו שכן, שהרי אין ראוי לשמש את הרב על מנת לקבל פרס: הקורא למפרע. הקדים פסוק שלישי לשני, ושני לראשון, וכיוצא בזה: לא ילא. דכתיב: והיו הדברים, בהוייתן יהיו, כלומר כמו שהן סדורין בתורה. ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמוע, ופרשת והיה אם שמוע לשמע, נראה דאין זה חשוב למפרע וילא, שהרי אינן סדורות זו לאחר זו בתורה: יחזור למקום שטעה. אם בין פרק לפרק טעה, שאינו יודע באיזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק יחזור, חוזר להפסק ראשון, שהוא והיה אם שמוע. והרמב"ם אומר שהוא ואהבת את ה', ואם באמצע הפרק פסק, שיודע הפרק שפסק בו, אבל אינו יודע באיזה מקום מאותו פרק פסק, חוזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם, ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע, חוזר לוכתבתם של שמע ואם נסתפק לאחר שהתחיל למען ירבו, אינו חוזר, שעל הרגל לשונו הוא הולך:

ד. האמנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך, מה שאין רשאים לעשות כן בתפלה:

ברטנורה (ו) נדבך. קורה של בנין אבנים. כמו נדבכין די אבן גלל בעזרא (ו, ז). ואף על גב דמסתפי דלמא נפלי ולא מצו מכווני, לא הצריכום חכמים לרדת, דקריאת שמע לא בעי כוונה אלא פסוק ראשון בלבד: מה שאינו רשאים לעשות כן בתפלה. דלכותא רחמי היא ובעי כוונה, הלכך יורדין למטה ומתפללין:

ה. חתן פטור מקריאת שמע בליקלה הראשון עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. מעשה ברבן גמליאל שקרא בליקלה הראשון שנשא. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שחתן פטור מקריאת שמע (בליקלה הראשון). אמר להם, איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפלו שעה אחת:

ברטנורה (ה) חתן. שנסא בתולה: פטור מק"ש לילה ראשונה. משום דטריד שמא לא ימלאנה בתולה. ואני שמעתי שמתירא שמא יעשה כרות שפכה צבעילתו. וטרדא דמלוא

היא, ורחמנא אמר ובלכתך בדרך, בלכת לידך הוא למחייבת, הא דמלוה פטירת: אם לא עשה מעשה. אם לא בעל עד מולאי שבת, שהם ארבעה לילות, טריד. ומסס ואילך לבו גם זה ותו לא טריד, ואע"פ שלא עשה מעשה חייב בק"ש:

ו. רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שאכל אסור לרחץ. אמר להם, איני כשאר כל אדם, אסטניס אני:

ברטורה (ו) רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. ואע"פ שאכל אסור ברחיכה: אסטניס אני. קר ומנון. לשון כינה, ואיכא כערא אם לא היה רוחץ. ואין אסור בימי אכלו אלא רחילה פל תענוג:

ז. וכשמת טבי עבדו, קבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו, (לא) למדתנו, רבנו, שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם, אין טבי עבדי כשאר כל העבדים, כשר היה: ח. חתן אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון, קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הרוצה לטל את השם יטל:

ברטורה (ח) לא כל הרוצה לטול את השם יטול. אם לא הוחזק חכם ופרוש כשאר דברים, אין זה אלא גאווה, שמראה בעלמו שיכול לכון לבו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחזינן לקת מרבתינו דאמרי דהאידנא כל אדם יקרא ק"ש בלילה הראשון, שכיון שדורות הלכו אין מכוונים כל כך כשאר ימים, אם לא יקרא בלילה ראשון מחזי יותר כיוהרא, שמראה עלמו שהוא מכין בכל שעה, אלא השתא משום דטריד במורה:

גמרא ברכות דף י"ד ע"א

אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנתאמר (ישע"י ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה. ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה. מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני

הַכְּבוֹד וּמִשִּׁיב תְּרַגְמָה רַבִּי אָבָא בְּמִשְׁפָּיִם לְפִתְחוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי זְרָא כָּל הָעוֹשֶׂה חֲפָצוֹ קוֹדֵם שְׂוִיתַּפְּלִל כְּאִלוֹ בְּנֵה בְּמָה. אָמַר לִיָּה בְּמָה קָא אָמַרְתָּ. אָמַר לִיָּה לֹא. אָסוּר קְאָמִינָא. וְכִדְרַב אִידִי בְּרַ אָבִין דְּאָמַר רַב אִידִי בְּרַ אָבִין אָמַר רַב יַצְחָק בְּרַ אֲשִׁיאָן אָסוּר לוֹ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ קוֹדֵם שְׂוִיתַּפְּלִל שְׁנַאֲמַר (תהלים פה) צֶדֶק לְפָנָיו יִהְיֶה וְיִשָּׁם לְדָרְךָ פְּעַמְיוֹ. וְאָמַר רַב אִידִי בְּרַ אָבִין אָמַר רַב יַצְחָק בְּרַ אֲשִׁיאָן כָּל הַמִּתְפַּלֵּל וְיוֹצֵא לְדָרְךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֲפָצוֹ שְׁנַאֲמַר צֶדֶק לְפָנָיו יִהְיֶה וְיִשָּׁם לְדָרְךָ פְּעַמְיוֹ : (שם ע"ב) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מָאִי דִּכְתִּיב (תהלים סג) כִּן אֲבָרְכֶךָ בְּחַיֵּי בְּשִׁמְךָ אֲשֶׁר כָּפִי. כִּן אֲבָרְכֶךָ בְּחַיֵּי זֶה קְרִיאַת שְׁמֵעַ. בְּשִׁמְךָ אֲשֶׁר כָּפִי זֶה תִּפְלָה. וְאִם עוֹשֶׂה כִּן עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמַר (שם) כְּמוֹ חֶלֶב וְדִשָּׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי. וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁנוּחַל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא שְׁנַאֲמַר (שם) וּשְׁפִתַי רִנְנוֹת יִהְיֶה לִּי פִי :

רס"י חֲדָלוּ לַכֶּסֶם מִן הָאָדָם. כַּשִּׁישׁ לַכֶּסֶם לַעֲסוֹק בְּכַזּוֹד הַמְּקוּם אַל תִּתְעַסְקוּ בְּכַזּוֹד אָדָם דְּאִי לֹאֹ הַכִּי לְמָה לִּיָּה לְחֲדוּל וְשִׁמּוּאֵל לֹא דְרִישׁ לְשׁוֹן בְּמָה אַלֹּא כַּמְּשַׁמְעוּ בְּמָה חֲשַׁבְתוּ לְזֵה שְׁקֻדְמַת כְּבוֹדוֹ לְכַזּוּדִי: שׁוּאֵל מִפְּנֵי הַכְּזוּד. וְהֵא ק"ס קוֹדֵם תִּפְלָה הִיא וְקַתְּנֵי שׁוּאֵל: תְּרַגְמָה רַבִּי אֲבָא. לְהֵא דְרַב וְשִׁמּוּאֵל דְּחֶסְרִי: בְּמִשְׁכִּים לְפִתְחוֹ. אֲבָל פִּגְעוּ בְּדֶרֶךְ שׁוּאֵל: ה"ג אָמַר רַב אִידִי בְּרַ אָבִין אָמַר רַב יַצְחָק בְּרַ אֲשִׁיאָן אָסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ עַד שִׁתְּפַלֵּל: לְדָק. תִּפְלָה שְׁמַלְדִּיק לְבוֹרְאוֹ וְהִדֵּר וְיִשָּׁם פְּעַמְיוֹ לְדַרְכוֹ חֲפָלוֹ: כִּן אֲבָרְכֶךָ. וְכַמוֹ חֶלֶב וְדִשָּׁן תִּרִי קְרִיאַי דְּסַמְכִי לְהַדְלִי: רִנְנוֹת. שְׁתִּים:

זוהר נח דף נ"ט ע"ב

אֵלָּה תּוֹלְדוֹת נַח רַבִּי חִזְיָא פְּתַח (ישעיה סז) וְעַמְּךָ כָּלִם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאֵר זְכָאִין אֲנוּן יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִיתָא וְיִדְעֵי אֶרְחִין דְּאוּרִיתָא דְּבִגְנָה יִזְכוּן לְעֵלְמָא דְּאֲתִי, תָּא חֲזִי כָּל יִשְׂרָאֵל אִית לוֹן חוּלְקָא לְעֵלְמָא דְּאֲתִי מָאִי טַעְמָא בְּגִין דְּנִטְרִין בְּרִית דְּעֵלְמָא אֲתַקִּים עָלֵיהּ כְּמָה דְּאֲתִי אָמַר (ירמיה ל"ג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי, וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל דְּנִטְרִי בְּרִית וְקַבִּילוּ לִיָּה אִית לוֹן חוּלְקָא בְּעֵלְמָא דְּאֲתִי, וְלֹא עוֹד אֵלָּא בְּגִין כְּדָ אֶקְרוּן

צדיקים, מכאן אוליפנא כל מאן דנטיר האי ברית דעלמא אתקיים עליה, אקרי צדיק, מנא לן מיוסף בגין דנטיר ליה לברית עלמא זכה דאקרי צדיק ועל כד ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. רבי אלעזר פתח (תהלים מ"ו) לכו חזו מפעלות יי אשר שם שמות בארץ האי קרא הא אתמר ואוקמוה. אבל לכו חזו מאי חזו כמה דאת אמר (ישעיה כ"א) חזות קשה הוגד לי. בעובדוי דקדשא בריך הוא עביד אתגלי נבואה עלאה לבני נשא, אשר שם שמות, שמות ודאי דהא שמא גרים לכלא. כתיב ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו' אמאי הכא, לאמר, ואמאי זה, אלא לאמר דא אתתא, זה דא צדיק, (רמז כמו דקדשא בריך הוא קרא ליה נח נחא דארעא לאמר מאי לאמר אלא אתר דא קרי ליה נח ומאן איהו ארעא קדישא לאמר זה ינחמנו מפעשנו וגו', עבד ליה קדשא בריך הוא לתתא כגונא עלאה) (נ"א זה דא צדיק וכן נח (לאמר נח) דא צדיק. לאמר דא נוקבא. בגין דלא מתפרשן דא מן דא: אמר רבי יצחק לאמר דא ארעא קדישא) (וזה אמת) כתיב הכא זה ינחמנו וכתוב התם (שם כ"ה) זה יי קוינו לו, זכאין אנו צדיקיא דרשימין ברשימו דגושפניקא דמלכא למיהוי בשמיה רשימין ואיהו שוי שמיהו בארעא כדקא יאות, כתיב ויקרא את שמו נח וכתוב ויקרא שמו יעקב אמאי לא כתיב את, אלא התם דרגא אחרא (ד"א חדא) והכא דרגא אחרא (נ"א את כמה דאת אמר ואראה את יי) כדכתיב (ישעיה ו') ואראה את יי ואראה יי לא כתיב אלא את יי אוף הכא בנח ויקרא את שמו נח, ויקרא שמו יעקב דרגא דיליה קדשא בריך הוא ממש קרא ליה יעקב אבל הכא את לאתפללא שכנתא, (נ"א דהיא) דרגא אחרא לתתא

תרגום הזהר חלה תולדות נח. רבי חיאל פתח (ישעיה מ') ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נכר מטעי מעשה ידי להתפאר. זכאים הם ישראל שמתפללים בתורה, ויודעים דרכי התורה שעל ידה יזכו לעולם הבא. בא וראה, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, מה הטעם, משום שנוטרים צרית שהעולם מתקיים עליו, כמו שחפתי אומר (ירמיה ל"ג) אם לא צריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני. ולכן ישראל ששומרים הצרית וקבלו אותה, יש להם חלק בעולם הבא. ולא עוד, אלא שצבצביל כד הם נקראים צדיקים. מכאן למדנו כל מי ששומר הצרית הזה שהעולם עומד עליו, נקרא צדיק. מהיכן אנו יודעים, מיוסף. בגלל ששמר על צרית העולם, זכה שנקרא צדיק. ולכן "ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ". רבי אלעזר פתח (תהלים מ"ו) לכו חזו מפעלות יי אשר שם שמות צאריך. פסוק זה כדר נאמר ונתצאר. אבל "לכו חזו", מהו חזו, כמו שכתוב (ישעיה כ"א) חזות קשה הוגד לי. צמעשים שהקצ"ה עושה, מתגלה נבואה עליונה לבני אדם. "אשר שם שמות", שמות ודאי, כי השם גורם לכל. כתוב, ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו',

מדוע פתוב "לאמר", ומדוע "זה". אלל "לאמר" זה האשה, ו"זה" הוא לדיק, (קמו, כמו שהקצ"ה קרא לו נח, שנקח הארץ. "לאמר" מהו לאמר, אלל שהמקום הזה קרא לו נח, ומיהו, זה הארץ הקדושה. לאמר זה ונחמנו ממשעינו וגו', עשה אותו הקצ"ה למטה, פעין למעלה). (נ"א. "זה" הוא לדיק, וכן נח הוא לדיק. לאמר הוא הנקבא, מפני שאינם נפרדים זה מזה. אמר רבי יצחק, לאמר, הוא הארץ הקדושה). פתוב פאן זה ונחמנו, וכתוב קס (ישעיה כ"ה) זה יי קוינו לו. זכאים הם הלדיקים שרשומים בחותם המלך, להיות רשומים בשמו, והוא קס את שם הארץ כמו שצריך. פתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב (בראשית כ"ה) ויקרא שמו יעקב. מדוע לא פתוב "את". אלל קס דרגה אחת, וכאן דרגה אחת. כמו שכתוב (ישעיה ו') ואראה את יי. ואראה ה' לא פתוב, אלל את ה', גם פאן בנת, ויקרא את שמו נח. ויקרא שמו יעקב, דרגה שלו, הקצ"ה ממש קרא אותו יעקב, חבל פאן "את" להכליל השכינה שהיא דרגה אחת למטה.

פסוקה

הלכה

שיע יו"ד מסיי קייג ואילך

א. דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת שבשלו נכרי אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל אסור משום בשולי נכרי: **ב.** ביצה אף על פי שראויה לגומעה חיה אם בשלה נכרי אסורה: **ג.** פלים שבשול בהם הנכרי לפנינו דברים שיש בהם משום בשולי נכרי צריכים הכשר: **ד.** אם הוא פלי חרס מגעילו ג' פעמים ודיו מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא: **ה.** יין תפוחים ויין רמונים כיוצא בהם מתיר לשותות בכל מקום ודבר שאינו מצוי לא גזרו עליו: **ו.** חלב שחלבבו גוי ואין ישראל רואהו אסור: **ז.** גבינות הנכרי אסרוה מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבילה ואפילו העמידוה בעשבים אסורה:

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִתֵּן אֵל לְבוֹ כִּדִּי שִׁיָּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה הִם אֱלוֹ שִׁידַע כִּמָּה מִיָּנִי פָּגַם עוֹשֶׂה לוֹ וּלְנַפְשׁוֹ וּלְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּהִיּוֹתוֹ חוֹטֵא הָאֶחָד פָּגַם בְּגוּפוֹ שֶׁהוּא חוֹתֵם תְּבִנִית הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה וְאָמְרוּ בְּתִיקוּנֵים וּוִי לִיָּה מֵאֵן דְּאֶכְחִישׁ קוּמְתִיה בְּעוֹבְדִין בִּישׁוּן דְּאֶכְחִישׁ פִּמְלִיא דְלַעִילָא וְכָל אֶבֶר שְׁלֵא נִתְקַן כְּרָאוּי חוּזַר לְבֵא עָלָיו בְּגִלְגוּל. וְכָל נִשְׁמָה פְּגוּמָה אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב. פָּגַם בְּנִשְׁמָתוֹ הִיקְרָה אֲשֶׁר חֲצוּבָה מִמְּקוֹם גְּבוּהָ שֶׁחָטָא עַד אֲשֶׁר הִשְׁפִּילָה לְרַגְלָיו. וּוִי לִיָּה לְבַר נֶשׁ דְּנִשְׁמָתִיהָ נְחִיתָא תַּחֲוֹת רַגְלוֹי וְכֵן בְּחָטָאוֹ מוֹרִיד הַשְּׂכִינָה וְתַגְל מְרַגְלוֹתָיו וְתִשְׁכַּב וְהַשְּׂכִינָה מִיִּלְפָּת עָלָיו נִתְנַנְי ה' וְכוּ'. וּפְגַם הַמְּגִיעַ בָּהּ שֶׁהוּא נִרְגָן מִפְּרִיד אֱלוֹף. וְעוֹד שֶׁהִיא עֲמָנוּ בְּגִלוֹת וְכִשְׁאָנוּ חוֹטְאִים אָנוּ מֵאֲרִיכִין גְּלוּתָהּ. וְעוֹד נוֹתֵן לָהּ עֶצֶב שֶׁהוּא בֵּן כְּסִיל תּוֹגַת אָמוֹ. וּמֵאֵן דְּחַב לְגַבֵּי שְׂכִינְתָא כְּאֱלוֹ מִפְּשִׁיט שְׂכִינְתָא מְלַבּוּשָׁהּ וְכוּ' וְכָל מֵאֵן דְּמְקַיִים פְּקוּדָא דְאֲוִרִיתָא כְּאֱלוֹ הוּא לְבִישׁ לְשְׂכִינְתָא בְּלַבּוּשָׁהּ. וְאָמַר בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא שְׂכִינְתָא מֵאֵן דְּגָמִיל חֲסֵד עֲמָה לִית עֶרְךָ לְאֶגְרָא דִּילִיהּ וּמֵאֵן דְּחַב לְגַבָּהּ לִית עֶרְךָ לְעוֹנֶשָׂא דִּילִיהּ. עוֹד כִּי בְּפָגְמוֹ פָּגַם בְּתַפְאֶרֶת עֲצָמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישע"י ס"ו) הַפּוֹשְׁעִים בִּי וּמִסְלַק הָאִם מֵעַל הַבְּנִים וְלַפְעָמִים פָּגַם מְגִיעַ גַּם בְּכָל יְהוּ"ה כְּדִכְתִּיב (שמות י"ט) פֶּן יִהְרָסוּ אֵל ה'. וְהַפּוֹגֵם בְּמִדּוֹת הוּא כְּקוֹרַע לְבוּשׁ הַמְּלֶךְ מֵעַל הַמְּלֶךְ:

נח יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וְזָה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶתְּהָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֵמָה (טו)
אֶרְךָ הַתְּבָה חֲמִשִּׁים אֵמָה רַחֲבָה וּשְׁלֹשִׁים

אִמָּה קוֹמְתָהּ : וְדִין דְּתַעֲבֹד יְתֵה תְּלַת מְאָה אַמִּין אַרְבָּא
דְּתַבּוּתָא חֲמִשִּׁין אַמִּין פְּתִיגָה וּתְלַתִּין אַמִּין רוּמָה : (יט) **צֹהַר תַּעֲשֶׂה**
לַתְּבָה וְאֵל אִמָּה תְּכַלְנָה מְלַמְעָה וּפְתַח
הַתְּבָה בְּצִדָּה תְּשִׂים תְּחַתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
תַּעֲשֶׂה : גְּהוּר תַּעֲבִיד לְתַבּוּתָא וּלְאַמְתָּא תְּשַׁכְּלִינָה מְלַעְלָא וְתַרְעָא
דְּתַבּוּתָא בְּסִטְרָה תְּשׁוּי מְדוּרִין אַרְעִין תְּנַנְנִין וּתְלִיתָאִין תַּעֲבֹדְנָה :

רס"ז אהר. יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טובה המאירה להם: ואל אמה תכלנה מלמעלה. כסויה משפּע ועולה עד שהיא קר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזובו המים למטה: בצדה תשים. שלא יפלו הגשמים בה: תחתים שנים ושלשים. שלש עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור לבהמה תחתיים לזבל:

(יז) **וְאֲנִי הִנְנִי מִבִּיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם עַל הָאָרֶץ**
לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יִגּוּעַ : וְאֲנָא הָא אֲנָא מִיַּתִּי יָת
טוּפְנָא מְיָא עַל אַרְעָא לְחַבְלָא כָּל בְּסָרָא דִּי בֵּה רוּחָא דְחַיִּי מִתַּחַת שְׁמַיָּא
כָּל דִּי בָּאָרֶעָא יָמוּת :

רס"ח ואני הנני מביא. הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרנו לפני כבר (ההלים ח ה) מה אנוש כי תזכרנו: מבול. שצלה את הכל, שצלב כל את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך, וזהו לשון אנהלום שחרגם טופנא, שהאף את הכל והביאם לצבל שהיא עמוקה, לכך נקראת שנער שנערו שם כל מתי מבול:

(יח) **וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתְ אֵל הַתְּבָה**
אִתְּךָ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׂי בְנֵיךָ אִתְּךָ : וְאַקִּים יָת
קִיָּמִי עִמָּךָ וְתַעוּל לְתַבּוּתָא אִתְּךָ וּבְנֵיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׂי בְנֵיךָ עִמָּךָ :

רס"ט והקמתי את בריתי. ברית היה כריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים שצדוק: אתה ובניך ואשתך. האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה:

(ד) אָכֹן חָלִינוּ הוּא נָשָׂא וּמְכַאֲבֵינוּ סְבָלָם
וְאַנְחָנוּ חֲשַׁבְנָהוּ נְגוּעַ מִכָּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה :
בְּכֹן עַל חוֹבָנָא הוּא יִבְעֵי וְעוֹיְתָנָא בְּדִילִיהָ יִשְׁתַּבְּקוֹן וְאַנְחָנָא חֲשִׁיבִין
כְּתִישִׁין מְחוּ מִן קָדָם יְיָ וּמַעֲנֵי :

רש"י אכן חלינו הוא נשא . אכן ל' אכל בכל מקום אבל עתה אנו רואים שלא מחמו' שפלותו כל לו אלא מיוסר
היה זיכרון : ואנחנו חשבנוהו . אנו היינו סבורים שהוא שגאו' למקום והוא לא היה כן אלא מחולל היה מפשעו
ומדוכא מעונותיו :

(ה) וְהוּא מְחַלֵּל מִפְּשָׁעֵנוּ מִדְּכָא מֵעוֹנֵתֵינוּ
מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו וּבְחִבְרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ : וְהוּא
יִבְנֵי בֵית מִקְדָּשָׁא דְאַתְחַל בְּחוֹבָנָא דְאַתְמָסֵר בְּעוֹיְתָנָא וּבְאִוְלָפְנֵיהָ שְׁלָמָא
יִסְגֵי עֲלֵנָא וְכִדְנָצַת לְפִתְגָמוֹהִי חוֹבָנָא יִשְׁתַּבְּקוֹן לָנָא :

רש"י מוסר שלומינו עליו . כלו עליו יסורי השלום שהיה לנו שהוא היה מיוסר להיות שלום לכל העולם :

(ו) כִּלְנוּ כִצְאוֹן תְּעֵינוּ אִישׁ לְדַרְכוֹ פְּנִינוּ וַיְהוּה
הַפְּגִיעַ בּוֹ אֶת עוֹן כִּלְנוּ : כּוּלְנָא כְּעֵנָא אֲתַבְּדִרְנָא גְבַר לְ גֵיל
אוֹרְחִיהָ גְלִינָא וּמִן קָדָם יְיָ הָיָה רַעוּא לְמִשְׁבַּק חוֹבֵי כּוּלְנָא בְּדִילִיהָ :

רש"י כולנו כלאון תעינו . עתה נגלה : הפגיע בו . נעתר על ידו ונתראה על עון כולנו שלא אחרי' עולמו , הפגיע
אשפריאז"ר בלע"ז ל' תחינה :

(ז) נִגַּשׁ וְהוּא נֶעְנָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו כִּפְשָׁה לְטַבַּח
יּוֹבֵל וְכִרְחַל לְפָנָי גְזִיזָה נֶאֱלָמָה וְלֹא יִפְתַּח
פִּיו : בְּעֵי וְהוּא מִתְתַּב וְעַד לָא פִתַּח פּוּמִיָּה מִתְקַבֵּל תְּקִיפֵי עִמְמִיָּא
בְּאַמְרָא לְנִכְסֵתָא יִמְסֵר וְכִרְחַלָּא דְקָדָם גְזִתָּא שְׁתַּקָּא וְלִית לְקַבְלִיהָ דְפִתַּח
פּוּמִיָּה מִמְלִיל מְלָא :

רש"י נגש והוא נענה . נגש הגה בנוגשים ודוחקים : והוא נענה . באונאת דברים שורפרלר"ן בלע"ז : לא יפתח
פיו . סובל היה ושותק כמו השה אשר לטבח יובל וכרחל אשר לפני גוזז' נאלמה : לא יפתח פיו . מוסב על שה
לטבח יובל :

כתובים - משלי - פרק א

(א) וְשִׁמְעֵ לִי יִשְׁכֹּן בְּטַח וְשֶׁאֲנִי מִפֶּתַח רָעָה : מִן דְּשִׁמְעֵ לִי נִשְׁרִי בְּסִבְרָא וְנִשְׁרָא מִן דְּלוּחָא דְּבִישְׁתָּא :

רש"י יִשְׁכֹּן בְּטַח . בעולם הזה : ושֶׁאֲנִי . לעולם הבא : מפחד רעה . מדינה של גהינם : ושֶׁאֲנִי . ויהי שליו ושקט , ושֶׁאֲנִי לשון עתיד לכן נקוד פתח :

(א) בְּנֵי אָם תִּקַּח אֲמָרִי וּמְצוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְּךָ : בְּרִי אִין תִּקְבֵּל מְלִי וּפּוֹקֵדְנִי תִטְשֵׁי גְבִיךָ :

רש"י בְּנֵי אָם תִּקַּח אֲמָרִי . בני תהיה אם תקח אמרי :

(ב) לְהַקְשִׁיב לְחַכְמָה אֲזַנְךָ תִּטָּה לְבָבְךָ לְתַבּוּנָה : וְתַצְלִי אֲדַנְךָ לְחַכְמָתָא וְתַפְנִי לְבָא לְבִיוֹנָא :

רש"י לְהַקְשִׁיב לְחַכְמָה . לעסוק בחוכמה :

(א) כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא לְתַבּוּנָה תִתֵּן קוֹלְךָ : וְאִמָּא לְבִיוֹנָתָא תִקְרָא וְלְבִיוֹנָא תִתֵּן קוֹלְךָ :

משנה שבת פרק ב

א. בְּמָה מְדַלִּיקִין וּבְמָה אִין מְדַלִּיקִין . אִין מְדַלִּיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ , וְלֹא בְּחֶסֶן , וְלֹא בְּכֶלֶד , וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאִידוֹן , וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמַּדְבָּר , וְלֹא בִירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם . לֹא בְּזָפֶת , וְלֹא בְּשַׁעוּה , וְלֹא בְּשָׁמֵן קִיק , וְלֹא בְּשָׁמֵן שְׂרָפָה , וְלֹא בְּאַלְיָה , וְלֹא בְּחֶלֶב . נְחוּס הַמְּדִי אֹמֵר , מְדַלִּיקִין

בְּחֶלֶב מִבֶּשֶׂל. וְחֻכְמַיִם אֹמְרִים, אֶחָד מִבֶּשֶׂל וְאֶחָד שְׂאִינוּ מִבֶּשֶׂל אִין מְדַלִּיקִין בּוֹ:

צרטורה (ח) צמה מדליקין. נר של שבת. צמה עושין פתילות ושמנים להדליק: לא בלכש. כמין למר יש צארז בין הקליפה לעץ וקרוי לכש: בחוסן. פשתן שאינו מנופץ: בכלך. פסולת של משי: בפתילת האידן. כמין למר יש [בערבה] בין הקליפה לעץ: בפתילת המדבר. עלי עשב ארוך שגודליו אותם ומדליקין בהן: בירוקה שעל פני המים. כמין למר שגדל בדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות, מכאן ואילך פסול שמנים: לא בזפת ולא בשעווה. שלא יתן זפת נמס ושעווה ניתכת בנר במקום שמן וידליק. אבל לעשות כמין פתילה ארוכה שרגילין לעשות משעווה שרי: ולא בשמן קיה. שמן היוצא מגרעינים שבתוך האמר גפן שקורין קוטו"ן. ויש מפרשים קיקיון דיונה, והוא עשב שעליו גדולים ונקרא בערבי כרו"ע, והשמן היוצא ממנו עב ביותר. ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם מה טעם, מפני שהאור מסכסכת בהם, כלומר שאין האור נכנסת תוך הפתילה [אלא] סביב מבחוץ. ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, לפי שאין נמשכין אחר הפתילה, ומתוך שאין הנר דולקת יפה חיישינן שמא יטה השמן על פי הנר ונמלא מצעיר. אי נמי שמא יניח הנר ויאל, ואנן קיימא לן דנר של שבת חובה: ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא. ואמאי קרי ליה שמן שריפה, הואיל ולשריפה עומד שהרי אסור באכילה. וציוס טוב שחל להיות בערב שבת עסקינן, שכשמדליק הנר מצעוד יום נמלא שורף שמן טמא של תרומה ציוס טוב, ואנן קיימא לן אין שורפין קדשים ציוס טוב, דכתיב (שמות יב) והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו, ודרשינן קרא הכי, והנותר ממנו עד בוקר ראשון עד בוקר שני עמוד ותשרפנו, שאין שורפים הנותר ציוס טוב. והוא הדין לכל שאר קדשים הטעונים שריפה: וחכמים אומרים אחד מבוסל ואחד שאינו מבוסל אין מדליקין בו. ותנא קמא נמי אמר ולא בחלב, כל חלב במשמע. אלא איכא בין חכמים לתנא קמא, דחד מנייהו סבר דשרי להדליק בחלב מבוסל כשמערב בו שמן כל שהוא, וחד אוסר אפילו על ידי תערובת שמן. ולא נתברר לחכמי התלמוד מי משניהם האוסר ומי המתיר. והלכה כחכמים:

ב. אין מדליקין בשמן שרפה ציוס טוב. רבי ישמעאל אומר, אין מדליקין בעטרן, מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים, בשמן שמשמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן פקיעות, בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר, אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

צרטורה (ט) אין מדליקין בשמן שריפה ציוס טוב. טעמא דמתניתין דלעיל קאמר, מה טעם תנו ולא בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ציוס טוב, שאין שורפין קדשים ציוס טוב: אין מדליקין בעטרן. פסולת של זפת, וריחו רע ביותר, ומיהו נמשך אחר הפתילה יותר מן הזפת מפני שהוא רך, הילכך אלמלא מפני כבוד שבת היו מדליקין בו:

שומשמיין. כך שמו בערבי, והוא זרע דק מתוק, ובארץ ישראל ממנו הרבה: שמן לננות. שמן היוצא מזרע לנון: פקועות. ללעת מדברית: נפט. מין זפת הוא ולבן וריחו רע. והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מאותן הפסולות שנמנו לעיל במתניתין, וחוץ משמן אפרסמון ונפט לבן, שכל אחד משני אלו השמנים הוא עף ושורף וחיישין שמא יניחנו ויאל. ועוד יש טעם אחר לאסור בשמן אפרסמון, גזירה שמא יסתפק ממנו מפני חשיבותו, וקיימא לן הנותן שמן בנר חייב משום מצעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה:

ג. כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ אֶלָּא פְּשֵׁתָן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מְטַמֵּא טְמֵאת אֱהָלִים אֶלָּא פְּשֵׁתָן. פְּתִילַת הַבָּגָד שֶׁקִּפְּלָה וְלֹא הִבְהֵבָה, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, טְמֵאָה, וְאֵין מְדַלִּיקִין בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, טְהוֹרָה, וּמְדַלִּיקִין בָּהּ:

ברטורה (א) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. לעשות ממנו פתילה: אלא פשתן. דאקרי עץ כדכתיב (יהושע ב) ותטמנס בפשתי העץ, ואפילו הכי מדליקין בפתילה שעושין ממנו. וקנבוס ולמר גפן לאו יוצאין מן העץ ניהו אלא מיני זרע הן, הילכך מדליקין בהן. ופשתן נמי מין זרע הוא ולא אינטריך לרבויה אלא משום דאקרי עץ, דכתיב ותטמנס בפשתי העץ: אינו מטמא טומאת אוהלים. אם עשה מהן אהל והמת תחתיו הוא כשאר בית ואינו טעון הזאה וטבילה, דאהל עצמו אינו מקבל טומאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן. שהאהל עצמו טמא כדכתיב (במדבר יט) והזה על האהל, וילפינן אהל אהל ממשכן דכתיב ביה (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן, ולא היה באהל משכן דבר יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב (סס כו) עשר יריעות שש משזר: שקפלה. כדרך שגודלין הפתילות: הבהבה. על השלהבת כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה. ובגד שיש בו שלש ארבעות על שלש ארבעות ממומלמת עסקינן: טמאה היא. דקיפולה אינו מצטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: טהורה היא. דקיפולה ציטלה מתורת בגד והיא כאילו אין בה שלש על שלש, וכל פחות משלש על שלש טהור מלטמא לא בנגעים ולא בטומאת מת: ואין מדליקין בה. ביום טוב שחל להיות בערב שבת עסקינן דשייך ביה איסור מוקצה, ואין מסיקין בשברי כלים שנסברו בו ביום דהו להו נולד, אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטול. ודכולי עלמא אית להו המדליק כריך להדליק רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר קודם שיסלק ידיו, הלכך טעמא דרבי אליעזר דאמר אין מדליקין בה, קסבר קיפולה לא ציטלה מתורת כלי, וכי אדליק בה פורתא כיון דשלש על שלש ממומלמות היו הוה ליה שבר כלי, דפחות משלש על שלש לאו כלי הוא, וכי מדליק בידיים להשלים רוב היוצא נמצא שמדליק בשבר כלי שנסבר ביום טוב, וכי אמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת. ורבי עקיבא אומר מדליקין בה, קסבר קיפולה ציטלה מתורת כלי מכי קיפלה מערב יום טוב, דאין גודלין פתילה ביום טוב, ונמצא שאין כאן שבר כלי שנסבר ביום טוב הלכך מדליקין בה. והלכה כרבי עקיבא:

ד. לא יקב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן

וַיִּתְנַנֶּה עַל פִּי הַיָּר בְּשִׁבִיל שְׁתֵּהָא מְנֻטָּפֶת, אֲפֹלוּ הִיא שָׁל
חָרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מֵתִיר. אָבֵל אִם חֲבָרָה הַיּוֹצֵר
מִתְחַלָּה, מֵתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי אֶחָד. לֹא יִמְלֵא אָדָם
קַעְרָה שֶׁל שֶׁמֶן וַיִּתְנַנֶּה בְּצַד הַיָּר וַיִּתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה
בְּתוֹכָהּ, בְּשִׁבִיל שְׁתֵּהָא שׁוֹאֲבֶת. וְרַבִּי יְהוּדָה מֵתִיר:

זרטורה (ה) שפופרת של ביצה. הקליפה הקשה העליונה שהביאה מונחת בתוכה: **בצביל**
שהוא מנטפת. טפה טפה לתוך הגר. וטעמא, גזירה שמא יסתפק ממנו, וכיון שהקלהו
לנר חייב משום מכזה: ואפילו היא של חרס. דמאיס אפילו הכי גזרינן, שכיון שאין הפתילה
הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן אתי לאסתפוקי מיניה, לסבר אין כאן משום מכזה: ורבי
יהודה מתיר. ללא גזר דילמא אתי לאסתפוקי מיניה, שהרי הוא רואה השמן נוטף על
הפתילה שתחתיו: אם חברה היוצר מתחלה כו'. והוא הדין אם חיברה בעל הבית בסיד
או בחרסית מערב שבת ליכא למיחש, למשום איסורא דשבת דליל מיניה: ויתן ראש
הפתילה. שהוא יולא מן הצד לשאוב השמן ונמשך דרך הפתילה לראש הדולק. ואשמעינן
מתניתין פלוגתא דרבי יהודה ורבנן בשפופרת של ביצה ובחרס ובקערה, דאי אשמעינן
שפופרת של ביצה, זהא קאמרי רבנן, דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה, אבל של
חרס דמאיס אימא מודו ליה לרבי יהודה. ואי אשמעינן של חרס, זהא קאמר רבי יהודה,
אבל בהאי אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמעינן הני תרתי, זהא קאמר רבי יהודה, מפני
שהשפופרת של ביצה והחרס מונחים בתוך חלל הגר למעלה ולא מפסיק מידי בין הגר
ובינס וליכא למגזר שמא יסתפק דבדיל מיניה, אבל בקערה דמפסקת, שהרי אכל הגר
מונחת ויש כאן הפסק וליכא למימר גופיה הוא, אימא מודה דנגזור. ואי אשמעינן בהאי,
זהאי קאמרי רבנן, אבל בהנך תרתי מודו לרבי יהודה, לריכא. והלכה כחכמים:

ה. המכבה את היר מפני שהוא מתירא מפני גוים, מפני
לסטים, מפני רוח רעה, ואם בשביל החולה שישן,
פטור. כחוס על היר, כחוס על השמן, כחוס על הפתילה,
חייב. ורבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה, מפני שהוא
עושה

זרטורה (ה) מפני גוים. כגון פרסיים שאין מניחין להדליק אור ביום אידם אלא בבית
עבודת כוכבים שלהם: מפני לסטים. שלא יראו שיש שם אדם ויבואו עליו: מפני רוח
רעה. השורה עליו, וכשאינו רואה נוח לו. ורמב"ם פירש רוח רעה מין ממני החולי הבא
לבעלי המרה השחורה שלא ינחו אלא כשישבו בחושך ובהסתרה מבני אדם: ואם בצביל
החולה שישן פטור. האי חולה שיש בו סכנה הוא, דאילו מכזה בצביל חולה שאין בו
סכנה חייב למאי דסבר האי תנא דמלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה. וכן מפני גוים
מפני לסטים מפני רוח רעה, כולהו אית בהו סכנה. ובדין הוא דלתני בהו מותר, אלא
משום דבעי למתני סיפא חייב, תנא רישא פטור: כחוס על הפתילה חייב. ואע"ג דאינו

כריך לגוף הכיבוי אללא לכורך דבר אחר שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר, חייב, דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה: פוטר בזמן חוץ מן הפתילה. שאין לך כיבוי הכריך לגופו אללא כיבוי של פחמים וכיבוי של הצבוב פתילה שעושה הכיבוי להאחוז האור מהר כשיראה להדליקו. ואין הלכה כרבי יוסי: שהוא עושה פחם. שהוא מתכוין לעשותה עכשיו ככיבוי זה פחם, שתהא מהובבת להאיר יפה:

ו. על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זְהִירוֹת בַּנְּדָה וּבַחֲלָה וּבַהֲדָלְקַת הַנֵּר :

דרטורה (ו) בשעת לידתן. בשעת סכנה מזומן פורענותא: בחלה ובהדלקת הנר. לפי שצרכי הבית הן והיא מלאכה צבית תלוין בה:

ז. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשִׁיכָה. עֲשֶׂרְתָּם. עֶרְבָתָם. הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר ז'. סִפֵּק חֲשִׁיכָה סִפֵּק אֵין חֲשִׁיכָה, אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַיּוֹדָאִי, וְאֵין מְטַבְּלִין אֶת הַפְּלִים, וְאֵין מְדַלִּיקִין אֶת הַנֵּרוֹת, אֲבָל מְעַשְׂרִין אֶת הַדְּמָאִי, וּמְעַרְבִין, וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין :

דרטורה (ו) כריך אדם לומר בתוך ביתו. וכריך לממרינהו בניחותא כי היכי דלקבלו מיניה: עם חשיכה. כשהוא סמוך לחשיכה ויש עדיין שהות זיוס לעשר ולערב, אבל קודם לחשיכה הרבה לא, דימא פשעי ואמרי עדיין יש שהות זיוס: עשרתם. לסעודת שבת, שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר: ערבתם. עירובי תחומים וחלירות. והני תרתי שייך לממרינהו בלשון שאלה, דשמא כבר עשו, אבל כבר לא שייך למימר הדלקתם את הנר, דדבר הנראה לעין הוא אי אדליק אי לא אדליק: ספק חשיכה. מתחילת שקיעת החמה כל זמן שנראה כוכב אחד בלבד ודאי יום, וכל זמן שנראים שני כוכבים זינוניים הוא ספק חשיכה וקרוי בין השמשות ונותנים עליו חומרי יום וחומרי לילה, ומשיראו שלשה כוכבים זינוניים הוא ודאי לילה לכל דבר: אין מעשרין את הודאי. דתיקון מעליא הוא. ואע"ג דאינו אסור אללא משום שבת, הסבר האי תנא דגזרו על השבות אף בין השמשות: ואין מטבילין את הכלים. להעלותן מידי עומאתן, דהוי כמתקן כלי ואית ביה נמי שבות: ואין מדליקין את הנרות. כל שכן, דספיקא דאורייתא הוא, וזו ואין כריך לומר זו קתני. ורבתי פירשו ואין מדליקין את הנרות, אין אומרים לנכרי להדליק: אבל מעשרים את הדמאי. ולא דמי למתקן, דרוב עמי הארץ מעשרין הן: ומערבין. עירובי חרות דחומרם בעלמא הוא, אבל לא עירובי תחומין דיך להם סמך מקראי: וטומנין את החמין. בדבר שאינו מוסיף הבל, דאילו בדבר המוסיף הבל אפילו מצעוד יום אסור. וטעמא דטומנין את החמין בין השמשות בדבר שאינו מוסיף הבל, שלא אסרו להטמין את החמין בשבת עצמו בדבר שאינו מוסיף הבל אללא גזירה שמא ימא קדירתו שנלטננה וירתחנה באור ונמלא מבשל בשבת, ובין השמשות ליכא למגזר בהכי, דסתם קדירות בין השמשות רותחות הן וליכא למיחש שמא נלטננה וירתחנה, הלכך טומנין את החמין בין השמשות אע"פ שאין

גמרא שבת דף כ"ח ע"ב

רבי ישמעאל אומר וכולי. מאי טעמא אמר רבא מתוך שפריחו רע גזירה שפמא וניחנה ויצא. אמר ליה אביי ויצא. אמר ליה שפאני אומר הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כד היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ערב שבת מביאים לו עריבה מליאה חמין ורוחץ פניו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותו אמר להם בני לא כד שניתתי לכם סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו סברי גזירה משום פסות לילה (איכה ג') ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ אמר רבי יוחנן זו רחיצת ידים ורגלים בחמין רבי יצחק נפקא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה רבי אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים:

כ"ח ויאל. מאי חכפת לן: חובה. כבוד שבת הוא שאין סעודה חסובה אלא במקום אור כעין יומא בפ"ב דיומא: רחילת ידים ורגלים. ערבית ליל שבת: בסדינין המצויצין. סדינין של פשתן ובהם ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז וכו' גדילים תעשה לך: מחבין ממנו. כנפי כסותן. שהיו להם סדינים שאינם מצויצין: כ"ח פוטרין. ואע"ג לציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא ללא דרשי סמוכים ובית הלל מחייבין דרשי סמוכין: ואינהו סברי. תלמידיו שהיו אוסרין סברי נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו רבנן גזור בהו משום כסות לילה שמא יהיה לו כסות שמוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמלא

לונג כלאים שלא במקום מורה דכסות לילה לא מחייב צליאית דכתיב ורחיתם אותו:
הדלקת נר בצבת. שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך
ונכסל והולך באפלה:

זוהר נח דף ס"א ע"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, אֲמַאי נִשְׁחָתָה, בְּגִין כִּי
הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׁר אֶת דְּרָכּוֹ כַּמָּה דְּאִתְמַר, רַבִּי חִיָּא פְּתַח קָרָא
וְאָמַר (יונה ג') וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הָרָעָה,
תָּא חֲזִי בְּשַׁעֲתָא דְּבָנֵי נֶשֶׂא זָכָאן וְנִטְרֵי פְּקוּדֵי דְּאוּרִיתָא כְּדִין
אַרְעָא אֲתַתְּקַפַּת וְכָל חִידּוֹ אֲשַׁתְּכַחַת בְּהָ מַאי טַעְמָא בְּגִין
דְּשְׂכִינְתָא שְׂרִיָּא עַל אַרְעָא וְכְדִין כְּלָא עֲלָאֵי וְתַתָּאֵי בְּחֻדּוֹהּ וְכַד
בְּנֵי נֶשֶׂא מְחַבְּלֵן אֲרַחֲיָהּ וְלֹא נִטְרֵי פְּקוּדֵי אוּרִיתָא וְחֻטְאָן קָמֵי
מְאִרְיָהוֹן וְכְדִין כְּבִיכּוֹל דְּחִין לָהּ לְשְׂכִינְתָא מְעֻלְמָא וְאֲשַׁתְּאָרַת
אַרְעָא מְחַבְּלָא דְּהָא שְׂכִינְתָא אֲתַדְּחִיא וְלֹא שְׂרִיָּא עָלָהּ וְכְדִין
אֲתַחְבְּלַת. מַאי טַעְמָא אֲתַחְבְּלַת בְּגִין דְּשְׂרִיָּא רוּחָא אַחְרָא עָלָהּ
דְּמְחַבְּלָה עֲלָמָא. וְעַל דָּא אֲמַרִּין דְּיִשְׂרָאֵל יְהִי עוֹז לְאֱלֹקִים
דְּמְקִימִין עֲלָמָא, אֱלֹקִים דָּא שְׂכִינְתָא וְאִם חֶסֶד וְשָׁלוֹם אֵי
יִשְׂרָאֵל יִשְׁתַּכְּחוּ חִיבִין מַה כְּתִיב (תהלים נ"ז) רוּחָהּ עַל הַשָּׁמַיִם
אֱלֹקִים וְכוּ' מְשׁוּם דְּרִשְׁתָּ הַכִּינּוּ לְפַעְמֵי, כְּפַף נַפְשִׁי בְּסִבַּת חֶמְס
וְשִׁנְאַת חֲנָם, כְּרוּ לְפָנַי שׁוּחָה וְגו' כְּגוֹנָא דְּדוֹר הַמַּבּוּל דְּבְּגִין
חֶמְס דְּהוֹת בִּינִיָּהוֹן הָוָה בִּינִיָּהוֹן שְׁנָאָה וְדָבְבוּ יְכוּל אֶף בְּאַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל כֵּן וְהָא תְּנִינֵן אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לָא שְׂרִיָּא עָלָהּ רוּחָא
אַחְרָא וְלֹא מְמַנָּא אַחְרָא בְּרִיךְ הוּא בְּלַחּוּדוּי, תָּא חֲזִי
דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הֵכִי הוּא דְּלֹא שְׂרִיָּא עָלָהּ מְמַנָּא וְלֹא שְׁלִיחָא
אַחְרָא בְּרִיךְ הוּא בְּלַחּוּדוּי, אֲבָל שַׁעֲתָא חֻדָּא שְׂרִיָּא
עָלָהּ לְחַבְּלָא בְּנֵי נֶשֶׂא מְנַלֵּן מְדוּד דְּכְתִיב (ד"ה כ' כ"א) וַיֵּרָא דָּוִד אֶת
מַלְאָךְ יְיָ וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה בִּידּוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַם וְכְדִין אֲתַחְבְּלַת
אַרְעָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶפְלוּ בְּהֵיחָא שַׁעֲתָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא
הָוָה, כְּתִיב הֲכֹא מַלְאָךְ יְיָ וְכְתִיב הֲתָם (בראשית מ"ח) הַמַּלְאָךְ הַגּוֹיָל
אוֹתִי:

וַיִּרְא אֱלֹהִים וְכוּ'. לָמָּה נִשְׁחַתָּה, מִשּׁוּם כִּי הִשְׁחִית כָּל צֶדֶק אֶת דְּרָכָו בְּמִוֶּתֶר שְׂאֵמְרוֹ. רַבִּי חֵיִיא פִתַּח קֶרֶךְ וְאָמַר, (וינה ג') וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְגו', צִוּ וַיִּרְאָה צִשְׁעָה שְׁצַנֵּי אֲדָם יֵם לְדִיקִים, וְשׁוּמְרִים מְאוֹת הַתּוֹרָה אֲזוּ הָאֲרָץ מִתְחַזְּקָת וְכָל חֻדוֹה נִמְלָאָת צָה, מֵהוּ הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה עַל הָאֲרָץ וְאֲזוּ הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים כָּלֵם יֵם צְחֻדוֹה. וְכִשְׁצַנֵּי אֲדָם מִשְׁחִיתִים דְּרַפְס וְאִינֵם שׁוּמְרִים מְאוֹת הַתּוֹרָה, וְחֻטְאִים לְפָנֵי רַבּוֹנֵם, אֲזוּ, בְּצִיכּוֹל, דּוּחִים אֶת הַשְׁכִּינָה מֵהָעוֹלָם, וְהָאֲרָץ נִשְׁאֲרָת נִשְׁחַתָּה, שְׁהָרֵי הַשְׁכִּינָה נִדְּחָה מִמֶּנָּה וְאִינָה שׁוֹרָה עָלֶיהָ, וְאֲזוּ נִשְׁחַתָּת. מֵהוּ הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁחַתָּת, הוּא מִשּׁוּם שֶׁרוּחַ אַחַר שׁוֹרָה עָלֶיהָ הַמִּשְׁחִית הָעוֹלָם. יְכוֹל שֶׁאֲפָלוּ צְאָרָץ יִשְׁרָאֵל הוּא בֵּן וְהָרֵי לְמִדְּנוּ אֲרָץ יִשְׁרָאֵל אִינָה שׁוֹרָה עָלֶיהָ לֹא רוּחַ אַחַר וְלֹא מִמּוֹנָה אַחַר זוּלָת הַקְּדוּשָׁה צְרוּדָה הוּא צְלָבָדוּ. צִוּ וַיִּרְאָה כִּי אֲרָץ יִשְׁרָאֵל, בֵּן הוּא, שֶׁמִּמּוֹנָה אִינוּ שׁוֹרָה עָלֶיהָ וְלֹא שְׁלִיחַ אַחַר חוּץ מֵהַקְּדוּשָׁה צְרוּדָה הוּא צְלָבָדוּ, אֲבָל שְׁעָה אַחַת שׁוֹרָה עָלֶיהָ לְחַצֵּל צַנֵּי אֲדָם, מֵאִינּוּ לָנוּ זֶה, מִדּוּד, שְׁפִתּוֹב, (ד"ה א' כ"א) וַיִּרְא אֶת מַלְאָךְ ה' עוֹמֵד, וְחִרְצוּ שְׁלוֹפָה צִידוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם. וְאֲזוּ נִשְׁחַתָּה הָאֲרָץ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲפָלוּ צִשְׁעָה הַהִיא, הִיא זֶה הַקְּדוּשָׁה צְרוּדָה הוּא. כָּאֵן כְּתוּב מַלְאָךְ ה' וְסָם כְּתוּב (בְּרַאשִׁית מ"ח) הַפְּנִלְאָךְ הַגִּיָּל אֲוִתִּי.

פסוקה

הלכה

שייע יו"ד מסיי קיי"ט ק"יב

א. הַחֲשׂוֹד לְאֶכּוֹל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בֵּין אִם הוּא חֲשׂוֹד בְּאִיסוּר תּוֹרָה בֵּין אִם הוּא חֲשׂוֹד בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן אִין לְסַמוּדָה עָלָיו בָּהֶם וְאִם נִתְאַרַח עִמּוֹ לֹא יֵאכַל מִשְׁלֹ מִדְּבָרִים שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עָלֵיהֶם: **ב.** הַחֲשׂוֹד עַל הַדְּבָר אִינוּ נֶאֱמָן עָלָיו אֲפִילוּ בְּשָׁבוּעָה: **ג.** הַקּוֹנָה מֵהַנְּכָרִי כָּלִי סְעוּדָה שֶׁל מִתְּכַת אוֹ שֶׁל זְכוּכִית אוֹ כָּלִים הַמְּצַפִּים בְּאֶבֶר מִבְּפָנִים אֶף עַל פִּי שֶׁהֶם חֲדָשִׁים צָרִיף לְהַטְבִּילֵם בְּמִקְוָה אוֹ מֵעֵין שֶׁל מִ סְאָה: **ד.** יִבְרָךְ עַל טְבִילַת כָּלִי וְאִם הֵם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר מִבְּרָךְ עַל טְבִילַת כָּלִים: **ה.** צָרִיף לְהַטְבִּיל יְדֵי הַכָּלִי: **ו.** אִם שָׁכַח וְלֹא הִטְבִּיל כָּלִי מֵעֶרֶב שֶׁבֶת אוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב יִתְנַנּוּ לְגוּי בְּמִתְנָה וְאַחַר כֵּן יִשְׁאָלְנוּ

מוֹסֵר

מספר תוצאות חיים

צָרִיד אָדָם שֶׁיֵּדַע שֶׁכֶּשֶׁהוּא חוֹטֵא פּוֹגֵם בְּיָמִים וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא מְלַאֵךְ אֶכְזָרִי עוֹמֵד לְקַטְרֵג עָלָיו וְעוֹד כִּי מֵה שֶׁאָדָם מִתְקַן בְּהֵם נִשְׁמָתוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵם בְּצִאתָהּ מִהָעוֹלָם פּוֹגֵם בְּהֵם אוֹתוֹ הַיּוֹם נִגְרַע מִלְבוּשׁוֹ וְעוֹמֵד לַחוּץ בְּבוֹשֶׁת מִתְעַטֵּף כְּאֵבֶל עַד שׁוֹבוֹ לְמוֹטָב. וְאִמְרוּ וְיִי לַהֲהוּא דְגָרַע יוֹמִין לְעֵילָא וְכוּ', וְיִי לֵיה וְיִי לְנַפְשֵׁיה דְדִינִין לֵיה בְּגִיהָנָם עַל אֵינוֹן יוֹמִין עַל יוֹמִין עַל חַד תְּרִין וְדוֹן מְכָאן שְׂכִיּוֹן שְׂמַעְנִישִׁין אוֹתוֹ עַל כָּל יוֹם שְׁנֵי יָמִים וְיִוְתֵר שְׂכִין רָאוּי שְׂיִהֵיהָ הַתְּשׁוּבָה וְהַתְּוֹרָה וְהַמְצָנָה עַל חַד תְּרִין כְּנֶגֶד הַיָּמִים שְׂפָגָם. עוֹד פִּירְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים שְׂבִי"ב שְׁעוֹת הַיּוֹם וְכֵן בְּלִילָה מִתְגַּלְגְּלוֹת י"ב צִירוּפֵי יְהו"ה בְּכָל שְׁעָה צִירוּף א' וְאִם חֵס וְשָׁלוֹם פּוֹגֵם הוּא פּוֹגֵם בְּאוֹתָהּ הַיּוֹמִי"ה וְהוּא מוֹרֵד בְּאֲדוֹנָיו. עוֹד פִּירְשׁוּ אוֹף הַכִּי כּוֹרְסִיָּא אִיהִי פְּגִימָא מִחוּבִיָּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל וְצָרִיד הָאָדָם לִירָא מִלְּפָגוֹם כִּי צֶעַר מִהַפְּגָם מְגִיעַ לְשִׁכְיָנָה הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּכֶסֶא וְהִיא מְסַתְּלֶקֶת מִהַכֶּסֶא בְּהִיוֹתָהּ פְּגוּמָה וְעוֹד שְׁהַנְשָׁמוֹת כָּלֵם מְצוּיָרוֹת בְּכֶסֶא כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁ רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי בְּתִיקוּנֵים בְּעֵנִין שְׂמִינֵי כְּחוֹתָם וּבְהִיוֹת הָאָדָם פּוֹגֵם מִחֲשִׁיד שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָה הַמְצוּיָרָת בְּכֶסֶא:

תורה

שלישי

יום

נח

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ט) וּמִכֹּל הַחַי מִכֹּל בֶּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל
הַתְּבָה לְהַחִית אֶתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יַחְיִי : וּמִכֹּל דְּחַי
מִכֹּל בְּסָרָא תִרְיוֹן מִכֹּלָא תַעֲיִל לְתַבּוּתָא לְקִימָא עִמָּךָ דְּכָר וְנִיקְבָא יַחוּן :

רש"י ומכל החי. אפילו שדים: שנים מכל. מן הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר ואחד נקבה:

(כ) מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכֹּל
רָמַשׁ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ
אֵלֶיךָ לְהַחִיּוֹת : מַעוֹפָא לְזָנוּחַי וּמִן בְּעִירָא לְזָנָהּ וּמִכֹּל רַחֲשָׂא
דְּאַרְעָא לְזָנוּחַי תִּרְיוֹן מִכֹּלָא יַעֲלוּן לְוַתְּךָ לְקִימָא :

רש"י מהעוף למינהו. אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם, ומאליהם באו, וכל שהחיבה קולטתו הכניס בה:

(כא) וְאֵתָהּ קַח לָךְ מִכֹּל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל
וְאֶסְפֹּת אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֲכָלָהּ : וְאֵת סָב
לָךְ מִכֹּל מִיכֵל דְּמִתְאַכֵּל וְתִכְנֹשׁ לְוַתְּךָ וְיִהְיֶה לָךְ וְלַהוּן לְמִיכָל : (כב) וַיַּעַשׂ
נַח כָּלֵל אֲשֶׁר צָוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים כִּן עָשָׂה : וַעֲבַד
נַח כָּלֵל דֵּי פְקִיד יְתָהּ יֵי כִן עֲבָד :

רש"י ויעש נח. זה בנין התבה:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בָּא אִתָּהּ וְכָל
בְּיַתְּךָ אֶל הַתְּבָה כִּי אֶתְּךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי
בַּדּוֹר הַזֶּה : וַאֲמַר יֵי לְנֹחַ עוֹל אַתָּה וְכָל אֲנָשׁ בְּיַתְּךָ לְתַבּוּתָא אַרְי
יַתְּךָ חַיִּיתִי זָפַאי קְדָמִי בְּדָרָא הַדִּין :

רש"י כי אותך ראיתי צדיק. ולא נאמר צדיק תמים. מכלן שאומרים מקאת שבוהו של אדם בפניו וכלו שלם בפניו:

^(ח) מעֲצָר וּמִמְשַׁפֵּט לִקְח וְאֶת דְּוֵרוֹ מִי יִשׁוּחַח
כִּי נִגְזַר מֵאֶרֶץ חַיִּים מִפְּשַׁע עַמִּי נִגַּע לָמוֹ :
מִיִּסוּרֵינִי וּמִפּוֹרְעָנוֹת יִקְרַב גְּלוֹתֵנָּה וּפְרִישׁוֹן דִּיתְעַבְדֹן לָנָה בְּיוֹמוֹהִי מִן יִיכּוֹל
לְאַשְׁתַּעֲבָא אֲרִי יַעֲדֵי שׁוֹלְטוֹן עַמְמִיָּה מֵאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל חוּבִין דְּחָבוּ עַמִּי עַד
לְוִתְהוֹן יִמְטִי :

רש"י מעוצר וממשפט לוקח . הנביא מבשר ואומר כי זאת יאמרו העכו"ם באחרית הימים כשיראו כשלקח מן העוצר שהיה עזר ביד' וממשפ' היסורין סבבל עד עתה : ואת דורו . שנים שעברו עליו : מי ישוחח . את התלצות אשר מלאוהו כי נגזר היה מתחילה וגולה מארץ חיים היא ארץ ישראל אשר מפשע עמי בא הנגע הזה ללדיקים שבהם :

^(ט) וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת עֹשֵׂיר בְּמֹתָיו
עַל לֹא חָמַס עָשָׂה וְלֹא מְרָמָה בְּפִיו : וַיִּמְסַר יֵת
רְשִׁיעֵיָּהּ לְגִיהֵנָּם וַיִּתֵּן עֲתִירֵי נַכְסֵיָּהּ דְּאֲנָסוּ בְּמֹתָהּ דְּאֲבָדְנָהּ בְּדִיל דְּלֹא
יִתְקַיְימוּן עֲבָדֵי חֲטָאָה וְלֹא יִמְלְלוּן נְכַלִּין בְּפוּמְהוֹן :

רש"י ויתן את רשעים קברו . מסר את עצמו להקבר ככל אשר יגזרו עליו רשעי האומות שהיו קונסין עליהם הריגה וקבורת חמורים במעני הכלבים : את רשעים . לדעת הרשעים נתרצה ליקבר ולא יכפור באלהי' חיים : ואת עשיר במותו . ולדעת המושל מסר עצמו ככל מיני מות שגזר עליו על לא רצה לקבל עליו כפירה לעשות רעה ולחמוס חמס ככל הגוים אשר היה גר ביניהם : ולא מרמה בפיו לקבל עליו עבודת כו"ם . (י) וה' חפץ דכאו החלי . הקב"ה חפץ לדכאו ולהחזירו למוטב לפיכך החלה אותו : אם תשים אשם נפשו וגו' . אמר הקב"ה ארצה אם תהא נפשו נותנת ונמסרת בקדושתה להשיבה לי אשם על כל אשר מעל אגמל לו גמולו ויראה זרע וגו' אשם זה לשון כופר שנותן אדם למי שחטא לו אמינד"א בלע"ז כענין שנא' בפלשתים אל תשיבו אותו ריקם כי השב תשיבו לו אשם :

^(י) וַיְהִי הוּא חָפֵץ דְּכָאוּ הֶחְלִי אִם תְּשִׂים אָשָׁם
נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זָרַע יֶאֱרִיד יָמִים וְחָפֵץ יְהוּה
בְּיָדוֹ יִצְלַח : וּמִן קָדָם יִי הָיִת רַעְוָא לְמַצְרָף וּלְדַכָּאָה יֵת שְׁאָרָה
דְּעַמִּיָּה בְּדִיל לְנַקְאָה מִחוּבִין נַפְשֵׁהוֹן יַחֲזוּן בְּמַלְכוּת מְשִׁיחָהוֹן יִסְגּוּן בְּנִין
וּבְנֵן יוֹרְכוּן יוֹמִין וְעַבְדֵי אוֹרִיתָא דִּי בְּרַעוּתִיָּה יִצְלָחוּן : (יא) מַעֲמַל
נַפְשׁוֹ יִרְאֶה יִשְׁבַּע בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צְדִיק עֲבָדֵי
לְרַבִּים וְעֹזְנֵתָם הוּא יִסְבַּל : מִשְׁעֲבֹד עַמְמִיָּה יִשְׁיַיֵּב

נִפְשֵׁהוּן יִחְזוּן בְּפוֹרְעָנוֹת שְׁנֵאָהוּן יִסְבְּעוּן מִבִּיזַת מַלְכֵיהוּן בְּחוֹכְמַתִּיהָ יִזְכִּי
זָכָאִין בְּדִיל לְשַׁעֲבָדָא סְגִיאִין לְאוֹרֵיתָא וְעַל חוֹבֵיהוּן הוּא יִבְעִי :

רס"ז מעמל נפשו . היה אוכל וסבע לא היה גוזל וחומס : בדעתו ילדיק דליק . היה שופט עבדי משפט אמת לכל
הבאים לדין לפניו : ועונותם . היה סובל כדרך כל הצדיקים שנא' אתה ובניך תשארו את עון המקדש (במדבר יח) :

(יב) לָכֵן אֶחְלַק לוֹ בְּרָבִים וְאֶת עֲצוּמִים יֶחְלַק
שָׁלַל תַּחַת אֲשֶׁר הָעֵרָה לַמּוֹת נַפְשׁוֹ וְאֶת
פְּשָׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא רַבִּים נִשְׂא

וְלַפְשָׁעִים יִפְגִּיעַ : (פ) בְּכֹן אֶפְלִיג לִיה בְּזַת עֲמֻמִּין סְגִיאִין וְיַת
נְכִסֵּי כְּרַבִּין תִּקְיִפִּין יִפְלִיג עֲדָאָה חֲלָף דְּמָסַר לְמוֹתָא נַפְשִׁיהָ וְיַת מְרוֹדֵיָא
שַׁעֲבִיד לְאוֹרֵיתָא וְהוּא עַל חוֹבִין סְגִיאִין יִבְעִי וְלְמְרוֹדֵיָא יִשְׁתַּבֵּיךְ בְּדִילָהּ
:

רס"ח לכן . על עשותו זאת אחלק לו נחלה וגורל ברבים עם האצות הראשונים : הערה למות נפשו . לשון ותער
כדה (בראשית כד) : ואת פושעים נמנה . סבל יסורין כאלו חטא ופשע והוא בשביל אחרים נשא חטא הרבים :
ולפושעים יפגיע . על ידי יסורין שצאת על ידו טובה לעולם :

כתובים - משלי - פרק ב

(ד) אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה כִּכְסֹף וְכַמְטָמוֹנִים
תַּחֲפֹשֶׁנָּה : וְתִבְעִי הַיָּד סִימָא הַיָּד סִימָתָא תַצְבִּיחָה : (ה) אַז
תָּבִין יִרְאֵת יְהוָה וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא : הַיָּדִין
תִּתְבַּיֵּן דְּחִלְתִּיהָ דְּאֱלֹהָא וַיִּדְעֵתָא מִן קִדְם אֱלֹהָא תִשְׁכַּח :

רס"ח אז תבין יראת ה' . מוסב על ענין שלמעלה שאמר כי אם לבינה תקרא :

(ו) כִּי יְהוָה יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּיו דַּעַת וְתִבּוֹנָה :
מטויל דאֱלֹהָא יִהֵב חֲכָמָתָא מִן פּוּמִיָּה דַּיִעֵתָא וּבִיּוֹנָא :

רש"י כי ה' יתן חכמה . הא למדת שגדולה היא שהרי נתנה מפי הקב"ה לכך אתה צריך לקנותה :

(ו) (וצפן) **יִצְפֹּן לַיִשְׂרָאֵל תּוֹשֵׁייה מִגֵּן לְהַלְכֵי תָם :**
יְטָשִׁי לְתַרְיָצִי שְׁבָהוּר וּמְסִיעֵ לְאֵלֶיךוֹ דְּמַהֲלֵכִיךוֹ בְּלֹא מוֹם :

רש"י יצפון לישרים תושייה . גנזה הקב"ה אלכו כ"ו דורות עד שנתנה לדור המדבר : מגן להולכי תום . (יצפון מגן להולכי תום) כלומר והיא תהיה לך למגן :

(ח) **לְנֶצֶר אֲרָחוֹת מְשַׁפֵּט וְדָרֶךְ חֲסִידָיו**
יִשְׁמַר : לְמַנְטוֹר אֲרָחָתָא דְּדִינָא וְאֲרָחָתָא דְּצַדִּיקִין נְנִיטָר :

רש"י לנצור ארחות משפט . שעל ידה ינצרו ארחות משפט והוא דרך חסידיו ישמור שלא יכשלו :

משנה **יבמות** **פרק** **ב**

א. פִּיצֵד אִשְׁתְּ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, שְׁנֵי אַחִים, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, וְנוֹלַד לָהֶן אָח, וְאַחֵר כֶּדֶּ יָבִים הַשְּׁנֵי אֶת אִשְׁתְּ אַחִיו, וּמֵת, הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאת מִשׁוֹם אִשְׁתְּ אַחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְהַשְּׁנֵי מִשׁוֹם צָרְתָהּ. עֲשֵׂה בָּהּ מֵאֲמָר וּמֵת, הַשְּׁנֵי חוֹלְצָת וְלֹא מֵתִיבָמָת :

בְּרֵטוֹרָה (ו) כִּיֵּלד אִשְׁתְּ אַחִיו וכו'. פוטרת צרתה: ונוולד להן אח. ומלאה זקוקה ליבם, ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: ואח"כ יבם השני את אשת אחיו. ולו אשה אחרת: ומת. בלא בנים: הראשונה. היא אשת הראשון, שנפלה לפניו כבר פעם אחת, יולדת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: עשה בה. זה שמת: מאמר. פירוש שקידשה בכסף. וביבמה קידושין של כסף אינם קידושין גמורים אלא מדברי סופרים, שאין היבמה נקנית ליבם להיות כאשת איש גמורה עד שיבא עליה, וזה לא הספיק לכנסה עד שמת: שניה חולצת. ולא מפטרה משום צרת ערוה, ללא צרתה ממס היא: ולא מתיבמת. משום דמאמר קונה מקאת והוא ליה צרת ערוה במקאת. וכל מקום שאין שם קדושין גמורים חולצת ולא מתיבמת:

ב. שְׁנֵי אָחִים וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וַיִּבֶם הַשְּׁנַי אֶת אִשְׁתֵּי אָחִיו, וְאַחַר כֵּן נִוְלַד לָהֶן אָח, וּמֵת, הִרְאִשׁוּנָה יוֹצֵאת מִשׁוּם אִשְׁתֵּי אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְהַשְּׁנַיָּה מִשׁוּם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר, וּמֵת, הַשְּׁנַיָּה חוֹלְצַת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, מֵיִבֶם לְאִיזוֹ מֵהֶן שִׁירְצָה, אוֹ חוֹלֵץ לְאִיזוֹ מֵהֶן שִׁירְצָה:

דרטנורה (ב) ומת. המיבם: מיבם לאיזו שירצה. ופוטרת חזרתה. ולא רעשה בה מאמר קאי, אלא ארישא קאי דקתני הראשונה אסורה וכו', וקאמר ר"ס כיון שכשנולד כבר נתיבמה, ולא היתה על זה בזיקת נשואי אחיו הראשון מעולם, מותרת לו. ואין הלכה כר"ס:

ג. כָּלֵל אָמְרוּ בִּיבָמָה, כָּל שֶׁהִיא אָסוּר עֲרוֹנָה, לֹא חוֹלְצַת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. (אֲסוּרָה) אָסוּר מְצוּנָה, וְאָסוּר קִדְשָׁה, חוֹלְצַת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. אַחוּתָה שֶׁהִיא יִבְמָתָהּ, חוֹלְצַת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת:

דרטנורה (ג) לא חולצת ולא מתיבמת. כרתה, וכל שכן היא. וכן אילונית, דכתיב (דברים כ"ה) אשר תלד, פרט לאילונית. וכן אשת סרים חמה ואנדרוגינוס, לא חולצת ולא מתיבמת, שנאמר (סס) וזן אין לו, פרט לאלו שאין ראוי להיות להם בנים. ואשת גר ואשת עבד משוחרר, לא חולצת ולא מתיבמת, שאין אחוה לגרים ולא לעבדים. אבל עקרה וזקנה, או חולצת או מתיבמות: אחותה. של ערוה: כשהיא יבמתה. כגון שנפלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו: חולצת או מתיבמת. דהשתא לא פגע באחות זקוקתו, משום דערוה לאו זקוקתו היא:

ד. אָסוּר מְצוּנָה, שְׁנֵיזוֹת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים. אָסוּר קִדְשָׁה אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְזָרֵת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבֵת יִשְׂרָאֵל לְנִתְיָן וּמְמִזָּר:

דרטנורה (ד) שניות. לעריות. שגזרו סופרים עליהם. ונקראו איסור מצוה, שמצוה לשמוע דברי חכמים. ואלו הן, אם אמו ואין לה הפסקה, ואם אבי אמו בלבד, ואם אביו ואין לה הפסקה, ואם אבי אביו, ואשת אבי אביו ואין לה הפסקה, ואשת אבי אמו בלבד, ואשת אחי האב מן האם, ואשת אחי האם בין מן האם בין מן האב, וכלת בנו ואין לה הפסקה, וכלת בתו, ובת בת בנו, ובת בת בתו, ובת בן בתו, ובת בן אשתו, ובת בת אשתו, ואם אב אביו אשתו, ואם אב אשתו, ואם אב אשתו, ואם אב אשתו: אלמנה לכהן גדול. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אשתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כגון שעבר אחיו המת ונשא גרושה וחלוצה, וכשמת כריכה חליצה, שהרי תפסו לו בה

קדושין משום דקדושין תופסין בחייבי לאוין. אבל יבומי לא, שהרי היא אסורה לו. ולפטרה בלא כלום אי אפשר, דלא אלים לאו למפטרה, דילפינן לה מאחות אשה שהיא בכרת:

ה. מי שיש לו אח מכל מקום, זוקק את אשת אחיו ליבום, ואחיו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית. מי שיש לו בן מכל מקום, פוטר אשת אביו מן היבום, וחיב על מפתו ועל קללתו, ובנו הוא לכל דבר, חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית:

ברטנורה (ה) אח מכל מקום. ואפילו ממזר: אחיו לכל דבר. לזרסו וליטמא לו: שפחה ונכרית. ולדה בתרה אזיל, דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה. ובנכרית כתיב (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי, ומדלל כתיב כי תסיר, שמע מינה הכי קאמר, בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שחלל לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר, שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה:

ו. מי שקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קדש, נותן גט לזו וגט לזו. מת, ולו אח אחד, חולץ לשתיהן. היו לו שנים, אחד חולץ ואחד מיבם. קדמו וכנסו אין מוציאין מיבם:

ברטנורה (ו) ואינו יודע איזו קידש. ואסור בשתיהן, משום דכל חדא וחדא איכא למימר זו אחות אשה: חולץ בשתיהן. דלא ידע איזו היא יבמתו. ומיחלץ לחדא וליבומי לאידך, לא אפשר, דאחות חלולתו היא, ואסורה לו מדרבנן בחייה. ויבומי ברישא נמי לא, דלילמא לא זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו דהיא כאשתו: היו לו שנים, אחד חולץ. תחלה לאחת, והשני אם רצה ליבם לשניה מיבם, שאם זו יבמתו שפיר, ואם אחותה היא, לא פגע באחות זקוקתו, משום דחליכה דהך אפקעתא לזיקה: קדמו וכנסו. קודם שנמלכו בבית דין: אין מוציאין אותן מיבם. משום דכל חד וחד אמר, אנא שפיר נסבי. ואי נמי הוי איפכא שהראשון שנסם ליבום כנס אחות זקוקתו, ההיא שעתא הוא דעבד איסורא, ומשכח אחיו ויבם את השניה שהיא יבמתו, פקעא זיקתה למפרע מאידך:

ז. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש, זה נותן שני גטין, וזה נותן שני גטין. מתו, לזה אח, ולזה אח, זה חולץ לשתיהן, וזה חולץ לשתיהן. לזה אחד ולזה שנים, היחיד חולץ לשתיהן, והשנים, אחד חולץ ואחד מיבם, קדמו וכנסו, אין מוציאין מיבם. לזה שנים ולזה שנים, אחיו של זה

חֹלֶץ לְאַחַת, וְאָחִיו שֶׁל זֶה חֹלֶץ לְאַחַת, אָחִיו שֶׁל זֶה מִיָּבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְאָחִיו שֶׁל זֶה מִיָּבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה. קָדְמוּ שְׁנַיִם וְחֻצּוֹ, לֹא יִיבְמוּ הַשְּׁנַיִם, אֲלֵא אֶחָד חֹלֶץ וְאֶחָד מִיָּבֵם. קָדְמוּ וְכָנְסוּ, אִין מוֹצִיאִין מִיָּדָם:

ברטנורה (ז) שנים שקדשו שתי אחיות. והם נכרים: זה חולץ לשתייהן כו'. משום דכל חד מינייהו אסור ליבומי, דלמא כל חד וחד פגע באחות זקוקתו: היחיד חולץ לשתייהן. שאי אפשר לו ליבם, לא קודם חליצה של שניה משום אחות זקוקה, ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה. לפיכך הואיל ואסור ליבם יחלוץ תחלה לשתייהן, כדי להוציא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק: והשנים אחד חולץ. לאפקועי זיקה מאחיו אם זו יבמתו ותשתי אחותה לשני ממה נפשך, אי יבמתו היא, שפיר, ואי אחותה היא האפקעה זיקת היבמה מיניה בחליצת אחיו: אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה. ממה נפשך, אם זו יבמתו שפיר נסיב, שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו ואינה כלום. ואי לאו יבמתו היא שפיר נסיב, נכריה היא, דאי משום אחות זקוקה ליבא, שהרי חלץ אחיו את אחותה שהיא יבמתו ופקעה זיקה. ואי משום יבמה לשוק, הרי חלצה זו מאחי בעלה: קדמו שני אחיו. של אחד וחלצו לשתייהן משום דלא ידעי איזו היא יבמתו: לא ייבמו. שני אחים האחרים זה את זה, ממה נפשך, לא יבמו דקמא דנסיב אית ליה למימר זו היא אחות זקוקתו: אלא אחד חולץ. תחלה, לאחת: ואחד מיבם. לשניה, ממה נפשך, אי יבמתו היא שפיר, ואי לאו, באחות זקוקה לא פגע, שהרי חלץ אחיו ליבמתו. ויבמה לשוק לא הוי, שהרי חלצה מאחי בעלה: ואם קדמו. אלו ב' אחרונים וכנסו אחר חליצת שנים האחרים ולא באו לימלך בב"ד, אין מוציאין מידן, כדפרישית, שהרי אין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנישואי ראשונה, ואיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב, ובתרא נמי שפיר נסיב נכריה, ואי נמי הוי אינסיבא איפכא וקמא פגע באחות זקוקה, כיון שבא שני ויבם פקעה זיקתה מאחיו והותרה לו אשתו, ואיסורא דעבד עבד:

ח. מְצוּה בְּגִדוֹל לִיָּבֵם. וְאִם קָדַם הַקָּטָן, זָכָה. הַנִּטְעָן עַל הַשְּׁפָחָה וְנִשְׁתַּחֲרָרָה, אוֹ עַל הַנְּכָרִית וְנִתְגַּיְרָה, הֵרִי זֶה לֹא יִכְנוּס. וְאִם כָּנַס אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. הַנִּטְעָן עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְהוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יָדוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂכָנָס, יוֹצִיא:

ברטנורה (ח) מצוה בגדול ליבם. דדרשינן ולקחה לו לאשה ויהיה הזכור, המיבם יהא זכור. אשר תלד, ואותה יבמה תהא ראויה לילד, פרט לאילונית. יקום הזכור היבם על שם אחיו לנחול אותה, ולא יחלקו אחיו עמו: הנטען על אשת איש. החשוד על אשת איש: והוציאוה. ב"ד מתחת בעלה, בשביל זה שאסרה עליו, והלך זה ונשאה: יוציא. דמדאורייתא אסורה נמי לו כמו שאסורה לבעל, כדדרשינן מנטמאה נטמאה ב' פעמים, אחד לבעל ואחד לבעל. ודוקא הנטען על אשת איש, אבל נטען על הפנויה, נראה דמאיה לכנוס, כדאשכחן גבי אונס (דברים כ"ג) ולו תהיה לאשה:

ט. הַמְבִיֵא גַט מִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמַר בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם, לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ. מִת, הַרְגָתוֹ, הַרְגָנוּהוּ, לֹא יִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַרְגָתוֹ, לֹא תִנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ. הַרְגָנוּהוּ, תִנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ :

דרטורה (ט) המביא גט ממדינת הים. לריך שיאמר בפני נכתב בפני נחתם. וטעמא מפורש בגיטין, למר משום שאין בקיאיין לשמה, ולמר שאין עדים מצויין לקיימו: לא ישא את אשתו. משום דלדבוריה סמכינן: מת הרגתו וכו'. הואיל ועל עדותו נישאת, איכא לזות שפתים, שמה עיניו נתן זה והעיד עדות שקר עליה. אבל תנשא לאחר, דאשה נישאת בעד אחד: ר"י אומר הרגתו לא תנשא אשתו. בעדותו אפילו לאחר, מפני שהוא רשע והתורה אמרה אל תסת רשע עד. ואין הלכה כר"י. דקיי"ל אין אדם משים עצמו רשע, לדאם קרוב אכל עצמו. ומהימנינן ליה שנהרג, אבל לא מהימנינן ליה במאי דאמר שהוא הרגו. והלכך אפילו כי אמר הרגתו תנשא אשתו: הרגנוהו תנשא אשתו. מפורש בגמרא, באומר אני הייתי עם הורגיו אבל אני לא הרגתיו:

י. הַחֲכָם שְׂאָסַר אֶת הָאִשָּׁה בְּנֶדֶר עַל בְּעֻלָּהּ, הָרִי זֶה לֹא יִשְׂאָנָה. מֵאָנָה, או שְׁחֻלְצָה בְּפָנָיו, יִשְׂאָנָה. מִפָּנַי שֶׁהוּא בֵּית דִּין. וְכֵלֶן שֶׁהָיוּ לָהֶם נָשִׁים, וְמֵתוּ, מִתְּרוֹת לְנִשְׂאָ לָהֶם. וְכֵלֶן שֶׁנִּשְׂאוּ לְאַחֲרִים וְנִתְגַּרְשׁוּ או שֶׁנִּתְאַלְמְנוּ, מִתְּרוֹת לְנִשְׂאָ לָהֶן. וְכֵלֶן מִתְּרוֹת לְבָנֵיהֶם או לְאַחֵיהֶן :

דרטורה (י) בנדר. שנדרה הנאה מצעלה ולא הפר לה, וזאת לחכם להתיר לה ולא מצא פתח לחרטה: לא ישאנה. משום חשד: שהוא בית דין. כלומר, מיאון או חליצה לא עשה חכם זה ביחודי, משום דקיי"ל חליצה ומיאונים בשנים ושלשה לא חשידי. אבל היתר נדרים ביחיד מומחה: וכולן. החכם והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה, דתנן זהו לא יכנוס, אם היה להן נשים בשעת מעשה, ומתו אח"כ, מותרות להנשא להם דהשתא ליכא חשד: וכולן. הנשים הללו: שנישאו לאחרים. כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה, ומתו הצעלים השניים: מותרות לינשא. לחכם ולעד ולמביא גט: וכולן מותרות לבניהם ולאחיהן. שכל אלו המתירים אותן. ואינן אסורות אלא להם לבדם, דאין אדם חוטא בשביל בנו או בשביל אחיו. וכל הני דאמרינן לא יכנוס, אם כנס אינו מוציא, חוץ מהגטען על אשת איש, שאם הוציאהו בית דין מתחת בעלה בעדים ורצויה ברורה, אפילו אם כנס יוציא. והם באו עדי דבר מכוער בלבד, כגון שראו אדם יוצא והיא חוגרת בסינר או אדם יוצא והיא עומדת מעל המטה וכיוצא בזה, אם כנס לא יוציא. ואם לאחר שבאו עדי דבר מכוער יצא קלא דלא פסיק, שעמד הקול יום וחמי, אם כנס יוציא, אלא אם כן היו לו בנים ממנה שאז אינו מוציא, כדי שלא להוציא לעז על בניו:

גמרא יבמות דף כ"א ע"א

איסור מצוה שניות מדברי סופרים אמאי קרי ליה איסור מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב (ויקרא כ"א) קדושים יהיו לאלהיהם. תניא רבי יהודה מחליף איסור מצוה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי ליה איסור מצוה דכתיב (שם כ"א) אלה המצוות. איסור קדושה שניות מדברי סופרים ואמאי קרי ליה איסור קדושה אמר אביי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש אמר ליה רבא וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע נמי לא מקרי אלא אמר רבא קדש עצמד במתור לך. רב כהנא אמר מהכא (שם י"ח) ושמתם את משמתתי עשו משמתת למשמתתי. אמר ליה אביי לרב יוסף הא דאורייתא הוא. דאורייתא ופרשוהו רבנן. כל התורה נמי פרשו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא :

כ"א חלה המנות. בסוף ספר תורת כהנים ומשמע לחכמי ספרא קאי וכל אזהרות כהנים התם כתיבה: קדש עצמד. לעמוד ולהזהר אף צמותך כך והוסיף עליהם שניות המותרות כך כדי שלא תזכר לידי עריות האסורות מן התורה: ושמתם את משמתתי. גבי עריות כתיב:

זוהר נח דף ס"א ע"ב

רבי יצחק הנה שכיח קמיה דרבי שמעון אמר ליה האי קרא (דקאמר) דכתיב ותשחת הארץ לפני האלקים אי בני נשא חטאון ארעא במה אמר ליה בגין דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו כמה דאתמר, כגונא דא (ויקרא י"ח) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה, אלא בני נשא חטאון ואי תימא ארעא במה, אלא עקרא דארעא בני נשא אנון, ואנון מחבלין ארעא והיא אתחבלת,

ויקרא אוֹכַח דְּכָתִיב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי
 הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ תָּא חֲזִי כָּל חַטָּאוֹי דְּבֵר נִשְׁ
 כְּלָהוּ חַבְלוֹתָא דִּילִיָּה תִלְוִן בְּתִשׁוּבָה, וְחַטָּאָה דְּאוֹשִׁיד זְרַעָא עַל
 אֶרְעָא וּמְחַבְּלָא אֶרְחִיָּה וְאַפִּיק זְרַעָא עַל אֶרְעָא מְחַבִּיל לִיָּה
 וּמְחַבִּיל אֶרְעָא וְעַלִּיָּה כְּתִיב (ירמיה ב') נִכְתַּם עֲוֹנָךְ לִפְנֵי וְכָתִיב בֵּיה
 (תהלים ה') כִּי לֹא אֵל חַפֵּץ רָשָׁע אַתָּה לֹא יִגוּרְךָ רַע בַּר בְּתִשׁוּבָה סְגִי
 וְכָתִיב (בראשית ל"ח) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי יִי וַיִּמְיַתְהוּ יִי
 וְהָא אַתְמָר, אָמַר לִיָּה אֲמַאי דְּאִין קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא עֲלֵמָא
 בְּמִיָּא וְלֹא בְּאֶשָׁא וְלֹא בְּמַלְאָה אַחְרָא, אָמַר לִיָּה רְזָא הוּא דְּהָא
 אֲנוּן חַבִּילוּ אֶרְחִיָּהוּ בְּגִין דְּמִן עֲלֵאִין וּמִן תַּתְּאִין לֹא אַתְחַבְּרוּ
 דְּכָר וְנוֹקְבָא כְּדָקָא יָאוּת מֵאֵן אֲנוּן דְּחַבִּילוּ אֶרְחִיָּהוּ כְּגוֹנָא דְּאֵ
 מִן דְּכוּרִין וְנוֹקְבֵי וְעַל דְּאֵ אַתְדָּנוּ בְּמִיָּא בְּמָה דְּאֲנוּן חָבוּ וּמִן
 הוּוּ רְתִיחוּן וּפְשָׁטוּ מְשַׁכָּא מְנִיָּהוּ כְּמָה דְּחַבִּילוּ אֶרְחִיָּהוּ בְּמִן
 רְתִיחוּן דִּינָא לְקַבֵּל דִּינָא הָדָא הוּא דְּכָתִיב נִבְקְעוּ כָּל מַעְיָנוֹת
 תְּהוֹם רַבָּה, הָא מִן תַּתְּאִין, וְאַרְוִבוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ דְּאֵ מִן
 עֲלֵאִין מִן עֲלֵאִין וְתַתְּאִין :

תרגום הזהרר רַבִּי יִצְחָק הָיָה מְלֻוֵי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, מְהֵרָא זֶה שְׁכַתּוֹב,
 וְתַשְׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אִם צִנִּי אֲדָם חוֹטְאִים הָאָרֶץ צְפִיָּה חֲטָאָה. אָמַר לוֹ
 מִשּׁוֹם שְׁכַתּוֹב כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכָו, כִּמוֹ שְׁכַתּוֹב אֲמַרְנוּ. כְּעִין זֶה (ויקרא י"ח)
 וְתַטְמֵא הָאָרֶץ וְאֶפְקוֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ. וְאִם תִּלְמַד, הָאָרֶץ צְפִיָּה חוֹטְאָתָא, אֲלֵלָא עֲקָר
 הָאָרֶץ הִם צִנִּי אֲדָם, וְהִם מְשַׁחִיתִים הָאָרֶץ וְהִיא נִשְׁחָתָתָא. וְהַמְקָרָא מוֹכִיחַ שְׁכַתּוֹב
 וַיֵּרָא אֱלֹהִים וְגו'. זֶה וְיָרָא כָּל חַטָּאִים שְׁלֵם הָאֲדָם, וְכָל הַהִשְׁחָתָה שְׁלֵם, תְּלוּגִים
 בְּתִשׁוּבָה. וְהַחֲטָאָה שְׁלֵם הַשּׁוֹפֵף זְרַע עַל הָאָרֶץ, שְׁמַשְׁחִית דְּרָכָו וּמוֹלִיא זְרַע עַל הָאָרֶץ.
 מְשַׁחִית אֶת עֲלָמוֹ וּמְשַׁחִית הָאָרֶץ, וְעַלִּיו כְּתוּב, (ירמיה ב') נִכְתַּם עֲוֹנָךְ לִפְנֵי. וְכַתּוּב צוּ
 (תהלים ה') כִּי לֹא יֵלֵךְ חַפֵּץ רָשָׁע אַתָּה לֹא יִגוּרְךָ רַע, חוּץ בְּתִשׁוּבָה רַבָּה. וְכַתּוּב וַיְהִי
 עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי ה' וַיִּמְיַתְהוּ ה', אָמַר לוֹ מִפְּנֵי מַה דָּן הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא
 אֶת הָעוֹלָם צְפִיָּים וְלֹא צִאָשׁ וְלֹא צְדָקָה אַחֲרָא. אָמַר לוֹ סוּד הוּא, כִּי הִם הִשְׁחִיתוּ
 דְּרָכָם, צְפִיָּה, שְׁפִיָּים עֲלִיוֹנִים וּמִים תַּחְתּוֹנִים לֹא נִתְחַצְרוּ זְכָר וּנְהַצְבָּה כְּרָחוּי. כִּי כָּל
 מִי שְׁמַשְׁחִית דְּרָכָו, הוּא מְשַׁחִית כְּמוֹ זֶה מִים דְּכוּרִין וְנוֹהֲבִין וְעַל כֵּן נִדְּוִנוּ צְפִיָּים.
 צְפִיָּה שְׁהִם חֲטָאוּ. וְהַמִּים הֵיוּ רוֹתְחִים וְהַפְּשִׁיטוּ הָעוֹר מֵהֶם, כְּמוֹ שְׁהִשְׁחִיתוּ דְּרָכָם
 צְפִיָּים רוֹתְחִים, דִּין כְּנִגְדֵי דִין, וְזֶה שְׁכַתּוֹב נִבְקְעוּ כָּל מַעְיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה זֶה מִים
 תַּחְתּוֹנִים. וְאַרְוִבוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ, זֶה מִים עֲלִיוֹנִים. מִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

שיע יו"ד מסיי ק"ס ואילך

א. צָרִיד לְהִזְהַר בְּרַבִּית וְכַמָּה לְאוּיִן נְאֻמָּרוּ בּוֹ וְאַפִּילוּ הַלֹּחַ הַנּוֹתְנוֹ וְהָעָרֵב וְהָעֵדִים עוֹבְרִים. (הגה) וְאִין חִילוֹק בֵּין מַלְוָה לְעֵנִי אוֹ לְעֵשִׂיר : **ב.** כָּל הַנּוֹתֵן בְּרַבִּית נִכְסָיו מִתְמוּטָטִים וְכֹאֵלוּ כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל : **ג.** הַתּוֹלָה מְעוֹתָיו לֹא מֵרָע שֶׁהֵם שֶׁל נֹכְרִי וּמַלְוָה אוֹתָם בְּרַבִּית הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא יִפְרַע מִמֶּנּוּ : **ד.** אֲפִילוּ אִם הַלֹּחַ נוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר מִדְּעֵתוֹ בְּשַׁעַת הַפְּרָעוֹן שֶׁלֹּא הִתְנָה עִמּוֹ וְאִינוֹ אוֹמֵר שְׁנוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר בְּשִׁבִיל רַבִּית אֲסוּר : **ה.** אֲפִילוּ לְבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אֲסוּר לְהַלוֹת בְּרַבִּית אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם וּבּוֹדָאֵי נוֹתְנוֹ לָהֶם בְּמִתְנָה : **ו.** יִשְׂרָאֵל שְׁלֹחַ מְעוֹת מִהַנֹּכְרִי בְּרַבִּית אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב וְכוּ' : **ז.** נֹכְרִי שְׁלֹחַ מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּית אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב :

מוסר

מספר תוצאות חיים

יָדַע כָּל אָדָם כִּי בְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים עוֹשֶׂה לְבוֹשִׁים צוּאִים לְהַלְבִּישׁ נִשְׁמָתוֹ בְּגִיּהָנָם כְּדַפְּיָרְשׁוֹ בְּפִסּוֹק (זכריי ג') וַיְהוֹשֶׁעַ הָיָה לְבוֹשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְאָמְרוּ בְּזוֹהַר יְהוֹשֶׁעַ כִּהֵן גְּדוֹל הָיָה מֵהַ כְּתִיב בֵּיהּ וְהַשָּׁטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ וּמֵהַ בְּהֵאֵי כֶּךָ שְׂאָר בְּנֵי עֲלָמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. עוֹד צָרִיד לְשׁוּב שְׁלֹא תִהְיֶה נִשְׁמָתוֹ נִדְחָת לַחֹץ בְּעִלּוֹתָהּ לְמַעַלָּה בְּהִיּוֹתָהּ נִפְטָרַת מִהַגּוּף וְדוּד הָיָה מִתְפַּלֵּל עַל זֶה שְׁמֵרָה נְפִשִׁי אֶל תִּמְסָר בְּיַדִּי הַמְּקַטְרָגִים כָּל שָׁכֵן הַמְּלֵא עוֹנוֹת אִין מִסְפָּר כַּמָּה תִּשׁוּבָה וְתִפְלָה צָרִיד. וְכִשְׂיִצִּיר

הָאָדָם בְּשָׂכְלוֹ דָּבַר זֶה בְּהִתְנַדְּוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁמָתוֹ עוֹלָה דָּרָךְ הַהִיכָלוֹת
וְנוֹתְנֵת חֲשָׁבוֹן וְדוֹחִין אוֹתָהּ לַחוּץ כַּמָּה רָאוּי שֶׁיִּצְטָעַר וְיִבְכֶּה
וְאִם יִזְכֶּה הָאָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה שְׁתֵּהָא מִיָּתְרוֹ
בְּנִשְׁיָקָה הוּא נִפְטָר מִכָּל דִּינֵי חֲשָׁבוֹן וְאַשְׁרִיו:

נח יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שִׁבְעָה
שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: מִכָּל בְּעִירָא דְכָּנִיא
תִּסַּב לָךְ שִׁבְעָא שִׁבְעָא דְכָר וְנוֹקְבָא וּמִן בְּעִירָא דְלֹא אִיתְהָא דְכָּנִיא הִיא
תִּרְיוֹן דְכָר וְנוֹקְבָא:

הטעמה. העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח חורה: שצעה שצעה. כדי שיקריב מהם קרבן
בלאחור:

(ג) גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה זָכָר וְנִקְבָּה
לְחַיּוֹת זָרַע עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ: אִף מֵעוֹפֵא דְשָׁמַיָא
שִׁבְעָא שִׁבְעָא דְכָר וְנוֹקְבָא לְקוּמָא זָרַעַא עַל אֲפִי כָּל אֲרָעָא:

גם מעוף השמים וגו'. בטעמים הכתוב מדבר. וילמד סתום מן המפורש:

(ד) כִּי לַיָּמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מִמְטִיר עַל
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי
אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה: אֲרִי לְזַמֵּן יוֹמִין עוֹד שִׁבְעָא אָנָּא מַחַת מְטָרָא עַל אֲרָעָא
אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹן וְאַמְחִי יֵת כָּל יְקוּמָא דִּי עַבְדַּת מֵעַל אֲפִי
אַרְעָא:

רש"י כי לימים עוד שבעה. אלו שבעת ימי אבול של מחושלח האליק שחם הקדוש ברוך הוא על כבודו ועבד את הפרענות. לא והשוב שנתיו של מחושלח ותמלא שהם כלים בשנת שש מאות שנה לחיי נח: כי לימים עוד. מהו עוד, זמן אחר זמן, זה נוסף על מאה ועשרים שנה: ארבעים יום. כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרים ללור אורת ממזרים:

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־כָּל־אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה : וַעֲבַד נֹחַ כָּל־דֵּי פְקֻדָּה יְיָ :

רש"י ויעש נח. זה ביאתו לתבה:

(ו) וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבֹול הָיָה מִיַּם עַל־הָאָרֶץ : וְנֹחַ בָּרַךְ שֵׁת מְאֹדָה שְׁנֵי וְטוֹפְנָא הָיָה מֵיָא עַל־אֶרֶץ : (ז) וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ אֵל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמְּבֹול : וַעֲלָה נֹחַ וּבְנוֹהֵי וְאִתְּתָהּ וּבְנֵי בְנוֹהֵי עִמָּה לַתֵּבָתָא מִן־קֶדֶם מִי טוֹפְנָא :

רש"י נח ובניו. האנשים לבד והנשים לבד, לפי שנאסרו בתשמיש המטה, מפני שהעולם היה שרוי בצער: מפני מי המבול. אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתבה עד שדחקהו המים:

נביאים - ישעיה - פרק נד

נד (א) רְנִי עֶקְרָה לֹא יִלְדָה פְּצָחִי רְנָה וְצִהְלִי לֹא חָלָה כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה : שְׁבַחִי יְרוּשָׁלַם דְּהוֹת כְּאִתְּתָא עֶקְרָא דְלֹא יִלְיֵדַת בּוּעֵי תִשְׁבַּחְתָּא וְדוּצִי דְהוֹת כְּאִתְּתָא דְלֹא עֲדִיאת אַרִי סְגִיאוֹן יְהוֹן בְּנֵי יְרוּשָׁלַם צְדִיתָא מִבְּנֵי כְרַפָּא יְתִיבְתָא אָמַר יְיָ :

רש"י רני עקרה. ירושלים אשר היתה כלא ילדה. לא חלה. ל' לידה הוא שהיולדת על ידי חיל וחצלי יולדת: מבני בעולה. בת אדום:

(ב) הִרְחִיבִי מְקוֹם אָהֳלֶיךָ וִירִיעוֹת מְשַׁכְּנוֹתֶיךָ
יִטּוּ אֶל תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ מִיִּתְרֶיךָ וַיִּתְדַתֶיךָ
חֲזִקִי : אֶפְתִּי אֶתֵּר בֵּית מִיִּשְׂרָאֵל וּמִקְרָוֵי אֶרְעֶיךָ יִתְבִּי לֹא תִמְנָעוּן אֶסְגִּי
עִם מְשַׁרְיָתֶיךָ וְשִׁלְטוֹנֶיךָ תִּקְיָפִי :

כ"ז . יטו . למרחוק : מיתריך . הם חבלים דקים התלוים בשולי אהלים וקושרי ביתדות שקורין קביל"ם בלע"ז ותוקעין בארץ :

(ג) כִּי יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁ
וְעָרִים נְשָׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ : אָרִי לְדָרוֹמָא וּלְצָפוֹנָא תִּתְקַפִּין
וּבְנֶךָ עִמָּמִין יִירְתוּן וְקָרוֹן דְּצַדִּיק וְיִתְבוּן :

כ"ז . תפרולי . תגברו :

(ד) אֶל תִּירָאִי כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֶׁת עֲלוֹמֶיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחָרַפְתִּי
אֲלִמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד : לֹא תִדְחִלוּן אָרִי לֹא תִבְהַתוּן
וְלֹא תִתְפַּנְעוּן אָרִי לֹא תִתְכַּלְמִין אָרִי בְּהַתַּת עוֹלִימוֹתֶיךָ תִּתְנַשֵּׁין וְחִסוּדֵי
אֲרַמְלוֹתֶיךָ לֹא תִדְכְּרוּן עוֹד :

כ"ז . עלומיד . נעוריד :

(ה) כִּי בְעַלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יִהְיֶה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָּל הָאָרֶץ יִקְרָא : אָרִי מְרִיד
דְּעַבְדֶּיךָ יִי צְבָאוֹת שְׁמִיָּה וּפְרָקֶיךָ קִדִּישָׁא דְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָּל אֶרְעָא יִתְקַרִּי
(ו) כִּי כְּאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרְאֶךָ
יִהְיֶה וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ : אָרִי כְּאִתְתָּא שְׁבִיקָא וְעִיקַת רוּחָא עָרְעָד שְׁכִינְתָּא דִּי
וְכִאֲתַת עוֹלִימִין דְּאִתְרַחַקַת אָמַר אֱלֹהֶיךָ :

כתובים - משלי - פרק ב

(ט) אַז תִּבִּין צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִיִּשְׁרִים כָּל מַעְגָּל
טוֹב : הַיָּדִין תִּתְבַּיֵּן צְדָקָתָא וְדִינָא וּתְרִיצוּתָא דְכָל שְׂבִילֵי שְׁפִירֵי : (ט)
כִּי תָבוֹא חֲכָמָה בְּלִבָּךָ וְדַעַת לְנַפְשְׁךָ יִנָּעַם :
אַרְי תַּעֲזוֹל חֲכָמָתָא לְלִבָּךָ וַיִּדְעֶתָא לְנַפְשְׁךָ יִבָּסֵם : (יא) מְזֻמָּה
תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ תִּבְוֹנָה תִּנְצָרְכָה : תִּרְעִיתָא תִּנְטוֹר עֲלֶיךָ
בְּיוֹנְתָא תִּנְצָרְךָ :

רש"י מוזמה תשמור עליך . התורה תשמור עליך :

(יב) לְהַצִּילְךָ מִדֶּרֶךְ רָע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְיֶינָה
דִּי תִתְפָּצִי מִן אֲרַחָא בִישָׂא וּמִן גְּבָרָא דְמַמְלַל מִפְּרַכְיָתָא :

רש"י מאיש מדבר תהפכות . הם האפקורסין שמתעין את ישראל מאמונתו ומהפכין את התורה לרעה :

(יג) הַעֲזֹבִים אֲרַחוֹת יִשָּׂר לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי חֲשָׁךְ :
דְּשִׁבְקִין אֲרַחְתָּא תְרִיצְתָּא וְאַזְלִין בְּאַרְחְתָּא דְחֲשׂוּכָא : (יד)
הַשְּׂמִיחִים לַעֲשׂוֹת רָע יִגִּילוּ בְּתִהְיֶינָה רָע :
דְּחִדְדִין לְמַעַבְדַּד בִּישׁ וְדִיצִין בְּהוֹפְכָא דְבִישְׁתָּא :

משנה בבא קמא פרק ב

א. כִּיצַד הָרְגַל מוּעֵדֶת. לְשִׁבֵר בְּדַרְךְ הַלּוֹכָה. הַבְּהֵמָה מוּעֵדֶת לְהִלָּךְ כְּדַרְכָּה וּלְשִׁבֵר. הִיתָה מְבַעֲטָת, אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוּרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְשִׁבְרָה אֶת הַכְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. דָּרְסָה עַל הַכְּלִי וְשִׁבְרָתוֹ, וְנָפַל עַל כְּלֵי וְשִׁבְרוֹ, עַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם, וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. הַתְּרַנְגוּלִים מוּעֵדִין לְהִלָּךְ כְּדַרְכָּן וּלְשִׁבֵר. הָיָה דְלִיל (נ"א דְלִי) קָשׁוֹר בְּרַגְלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה מִהַדָּס וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק:

ברטורה (ה) כִּיצַד הָרְגַל מוּעֵדֶת. כְּלוֹמַר, בְּחִיזָה דְבַר הָרְגַל מוּעֵדֶת. וּמִשְׁנֵי, לְשִׁבֵר בְּדַרְכְּ הַלּוֹכָה. בְּכֵךְ הִיא מוּעֵדֶת שֶׁמִּשְׁבַּרְתָּ כְּלִים דְרַךְ הַלּוֹכָה: הַבְּהֵמָה מוּעֵדֶת. כִּי־שָׂא תִנָּח אֲבוֹת, רַגַל מִמֶּנּוּ, שְׁדַרְסָה בְּרַגְלֶיהָ. וְסִיפָא תִנָּח תּוֹלְדוֹת, שְׁבַהֲמָה מוּעֵדֶת לְהִלָּךְ כְּדַרְכָּה וּלְשִׁבֵר בְּגוֹפָה וּבְשַׁעֲרָה וּבְשִׁלְיָי שְׁעֵלִיָּה דְרַךְ הַלּוֹכָה: הִיתָה מְבַעֲטָת. שִׁנּוּי הוּא זֶה, וְתוֹלְדָה דְקָרָן, הַלְכָךְ חֲזֵי נֶזֶק וְתוֹ לָא: אוֹ שֶׁהָיוּ לְרוּרוֹת מְנַתְּזִין. אַע"ג דְּלֹאֵו שִׁנּוּי הוּא אֲלֵא אֲוֹרְחִיָּה הוּא, אַע"פ כֵּן חֲזֵי נֶזֶק וְתוֹ לָא, דֵּהֲלַכְתָּא גְּמִירָא לָהּ. וּבְרַשׁוֹת הַנִּזְקָא קְאָמַר, דְּבַרְהִ"ר פְּטוּרָא, דְּלַרְוֹרוֹת תּוֹלְדָה דְּרַגַל נִינְהוּ לְפַטְרָם בְּרַהֲ"ר: וְנָפַל עַל כְּלֵי. אַחַר, רַאשׁוֹן נֶזֶקֵי רַגַל הֵן וּמִשְׁלֵמַת נֶזֶק שְׁלֵם. וְהֵאֲחֲרוֹן עַל יְדֵי לְרוּרוֹת נִשְׁבַּר, הַלְכָךְ חֲזֵי נֶזֶק: לְיֵל קָשׁוֹר בְּרַגְלוֹ. כֹּל דְּבַר הַנֶּקֶשֶׁר בְּרַגַל הַתְּרַנְגוּלָתָא קָרוּי דְלִיל. וְאִית דְּגַרְסֵי דְלִי: מֵהַדָּס. מַרְקָד. וְאִית דְּמַפְרָשֵׁי, חוֹפֵר בְּרַגְלוֹ בְּאַרְצָא, כְּדַרְכְּ הַתְּרַנְגוּלִים: מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק. דְּלִיל הֵינּוּ לְרוּרוֹת, דְּבִאֲוֹתוֹ לְיֵל אֲדִינְהוּ לְלַרְוֹרוֹת עַל הַכְּלִים. וְהִידוּם נִמְי כְּגוֹן שְׁהִתִּיז וְאוֹתוֹן לְרוּרוֹת שְׁבַרְו הַכְּלִים:

ב. כִּיצַד הַשֵּׁן מוּעֵדֶת. לְאָכַל אֶת הָרְאוּי לָהּ. הַבְּהֵמָה מוּעֵדֶת לְאָכַל פִּירוֹת וְיִרְקוֹת. אֲכָלָה כְּסוֹת אוֹ כְּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק, אֲבָל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, פְּטוּר. אִם נִהְיִית, [מְשַׁלֵּם] מֵה שְׁנֵהֲנִית. כִּיצַד [מְשַׁלֵּם] מֵה שְׁנֵהֲנִית. אֲכָלָה מִתּוֹךְ הָרְחֻבָה, מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית. מְצִדֵי הָרְחֻבָה, מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיָּקָה. מִפְּתַח הַחֲנוּת, מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית. מִתּוֹךְ הַחֲנוּת, מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִיָּקָה:

ברטורה (ו) כִּיצַד הַשֵּׁן מוּעֵדֶת. בְּחִיזָה דְבַר הִיא מוּעֵדֶת. וּמִשְׁנֵי, לְאָכַל אֶת הָרְאוּי לָהּ: מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק. דְּמִשְׁנֵי הוּא: דְּ"א וְכו'". אֲלֵאֲכֵלָה פִּירוֹת אוֹ יִרְקוֹת קָאֵי, דְּבַרְהִ"ר פְּטוּרָא דְּבַעֲיָנָן וּבַעֲיָרָא בְּשָׂדֵה אַחַר. אֲבָל אֲכֵלָה כְּסוֹת וְכֵלִים אֲפִילוּ בְּרַהֲ"ר חֵיב חֲזֵי נֶזֶק, דְּעַבְדֵי אֲנָשֵׁי דְּמִנְחֵי כְּסוֹת וְכֵלִים בְּרַהֲ"ר לְפִי שְׁעָה, וְהוּי קָרָן בְּרַהֲ"ר וְחֵיב: מִשְׁלֵם מֵה שְׁנֵהֲנִית. לָאוּ תְּשִׁלוּמִין מַעֲלִייתָא, אֲלֵא אִם אֲכֵלָה דְּבַר שְׁדַמְיוּ יִקְרִים רֹאשִׁים אוֹתוֹ כְּאִילוּ הֵן שְׁעוּרִים, וְאִינוּ מִשְׁלֵם אֲלֵא דְּמֵי שְׁעוּרִים בְּזוּל, שְׁהוּא שְׁלִישׁ פְּחוֹת מִמֵּה שְׁהֵם נִמְכְּרִים בְּשׂוֹק. וְאִם

אכלה דבר שדמיו פחותים מן השעורים, משלם דמי אותו דבר שאכלה בזול. ואם אכלה דבר שהזיק לה, כגון שאכלה חטים, הואיל ולא נהנית פטור: מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה. אם הלכה ועמדה בצדי הרחבה במקום שאין דרך שוורים ללכת שם, לאו כרה"ר דמי, ומשלמת מה שהזיקה:

ג. הפֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקִּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֵּג וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים, מִשְׁלִים נֶזֶק שְׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּ מוֹעֲדִין. הַפֶּלֶב שֶׁנִּטַּל חֲרָרָה וְהִלֵּךְ לַגְּדִישׁ, אֶכֶל הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק הַגְּדִישׁ, עַל הַחֲרָרָה מִשְׁלִים נֶזֶק שְׁלֵם, וְעַל הַגְּדִישׁ מִשְׁלִים חֲצֵי נֶזֶק:

ברטורה (ג) מפני שהן מועדין. לקפוץ. וברשות הניזק קאמר, לתולדה דרגל היא: חררה. עוגה שנאפית על גבי גחלים: על החררה משלם נזק שלם. דהוי סן ברשות הניזק: ועל הגדיש משלם חצי נזק. דהוי כמו כרורת, דהלכתא גמירי לה שמשלם חצי נזק:

ד. איִזָּה הוּא תָם, וְאיִזָּה הוּא מוֹעֵד. מוֹעֵד, כֹּל שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְתָם, מִשְׁיַחֲזוֹר בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מְאִיר אָמַר, מוֹעֵד, שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתָם, כֹּל שֶׁיְהִי הַתִּינוּקוֹת מִמִּשְׁמֵשִׁין בּוֹ וְאִינוּ נוֹגְחִים:

ברטורה (ד) משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח, חוזר לתמותו: שלשה פעמים. ואפילו ביום אחד. ואין הלכה כרבי [מאיר]. דלכא הוי מועד עד שיעידו בו שלשה ימים: ממשמשים בו. מושכים אותו ומשחקים בו ואינו נוגח. ובהא הלכה [כר"מ] שאין שור מועד חוזר לתמותו עד שיהו תינוקות משחקים בו:

ה. שור המִזִּיק בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק כִּיֻּצַּד, נִגַּח, נָגַף, נָשַׁד, רָבַץ, בָּעַט, בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים, מִשְׁלִים חֲצֵי נֶזֶק. בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר נֶזֶק שְׁלֵם, וְחֲכָמִים אָמְרִים חֲצֵי נֶזֶק. אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן, וּמָה בְּמָקוֹם שֶׁהִקְלַעַל הַשּׁוֹן וְעַל הַרְגָּל בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים, שֶׁהוּא פְּטוּר, הַחֲמִיר עָלֵיהֶם בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק לְשֵׁלִם נֶזֶק שְׁלֵם. מְקוֹם שֶׁהַחֲמִיר עַל הַקָּרוֹן בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים לְשֵׁלִם חֲצֵי נֶזֶק, אִינוּ דִּין שֶׁנִּחְמִיר עָלֶיהָ בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק לְשֵׁלִם נֶזֶק שְׁלֵם. אָמְרוּ לוֹ, דִּין לָבֵא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִדוֹן. מֵה בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים חֲצֵי נֶזֶק, אִף בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק חֲצֵי נֶזֶק. אָמַר לָהֶם, אֲנִי לֹא אֲדוֹן קָרוֹן

מִקְרָו, אָנִי אָדוּן קְרוֹ מִרְגַל. וּמָה בְּמִקּוֹם שֶׁהִקְלַעַל הַשָּׁן
וְעַל הָרְגַל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, הַחֲמִיר בְּקְרוֹ. מִקּוֹם
שֶׁהַחֲמִיר עַל הַשָּׁן וְעַל הָרְגַל בְּרִשׁוֹת הַנְּזֶק, אֵינֹ דִין
שֶׁנִּחְמִיר בְּקְרוֹ. אָמְרוּ לוֹ, דִּיּוֹ לָבֵא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִדּוֹן.
מָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים חֲצֵי נֶזֶק, אִף בְּרִשׁוֹת הַנְּזֶק חֲצֵי נֶזֶק:

ברטנורה (ה) נגח נגף וכו'. כולן תולדות קרן הן: דיו לבא מן הדין להיות כנדון. קרן
ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן ברה"ר. דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין
שנחמיר עליה ברשות הניזק. דיו להיות כנדון, כקרן ברה"ר, ולא יהיה חייב ברשות הניזק
אלא חצי נזק כמו שהוא חייב ברה"ר: אני לא אדון קרן מקרן. כדאמרן לעיל, אלא קרן
מרגל. מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן: דיו לבא מן הדין. דסוף סוף
אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת דל קל וחומר. ורבי טרפון אע"ג דבעלמא אית ליה
דיו, דמדאורייתא הוא, דכתיב (במדבר יב) הלכא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה י"ד
יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, הלכך תסגר שבעת ימים ותו לא. מ"מ הכא לית
ליה דיו, דסבירא ליה לר' טרפון דכי אמרינן דיו היכא דלא מפריך קל וחומר, כגון התם
דשבעת ימים דשכינה לא כתיבי, אתא קל וחומר אייתי ארביסר, אתא דיו אפיק שבעה,
ואוקי שבעה, אשתכח דאהני קל וחומר להני שבעה דאוקימנא ולא אפריך לגמרי. אבל
הכא חצי נזק כתיב בין ברה"ר בין בחצר הניזק, ואתא קל וחומר ואייתי חצי נזק אחרינא
ונעשה נזק שלם, אי דרשת דיו ותוקמיה אחאי נזק כדמעיקרא, אפריך ליה קל וחומר ולא
אהני ולא מידיו. ורבנן סברי דאפילו היכא דמפריך קל וחומר אמרינן דיו. והלכה כחכמים:

**ו. אָדָם מוּעַד לְעוֹלָם, בֵּין שׁוּגְג, בֵּין מְזִיד, בֵּין עַר, בֵּין
יָשׁוּן. סָמָא אֶת עֵין חֲבֵרוֹ וְשִׁבַר אֶת הַפְּלִים, מִשְׁלֵם נֶזֶק
שָׁלֵם:**

ברטנורה (ו) בין ער בין ישן. אם היה ישן ובא אחר וישן בצדו, והזיק שני לראשון, חייב.
ואם הזיק ראשון לשני, פטור. ואם שכבו יחד, כל אחד מהם שהזיק את חברו חייב. לפי
ששניהם מועדים זה לזה: סימא את עין חברו. אפילו בשוגג חייב בנזק. אבל לא בארבעה
דברים, דלא מחייב בארבעה דברים אלא מזיד, או קרוב למזיד:

תָּנוּ רַבָּנוּ תַרְנַגּוּלִין שֶׁהֵיוּ מִפְּרִיחֵין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְרוּ כָּלִים
 בְּכַנְפֵיהֶן מִשְׁלָמִין נְזֶק שְׁלָם. בְּרוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶן מִשְׁלָמִין חֲצֵי נְזֶק
 סוּמְכוֹס אוֹמֵר נְזֶק שְׁלָם. תַּנְיָא אֵידֵךְ תַרְנַגּוּלִין שֶׁהֵיוּ מִהַדְסִין
 עַל גְּבֵי עֵיסָה וְעַל גְּבֵי פִירוֹת וְטַנְפוּ אוֹ נִקְרוּ מִשְׁלָמִין נְזֶק שְׁלָם
 הָעָלוּ עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת מִשְׁלָמִין חֲצֵי נְזֶק. סוּמְכוֹס אוֹמֵר נְזֶק
 שְׁלָם. תַּנְיָא אֵידֵךְ תַרְנַגּוּל שֶׁהָיָה מִפְּרִיחַ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וַיְצַתָּהּ
 רוּחַ מִתַּחַת כְּנָפָיו וְשִׁבַר אֶת הַכָּלִים מִשְׁלָם חֲצֵי נְזֶק. תַּנְיָא
 כְּנוֹתִיָּה דְרַבָּא בְּהֵמָה מוֹעֵדֶת לְשִׁבַר בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה כִּי צַד בְּהֵמָה
 שְׁנִכְנְסָה לְחֹצֵר הַנִּיזֶק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הַלּוּכָה וּבִשְׁעָרָהּ דֶּרֶךְ
 הַלּוּכָה בְּאוֹכְף שְׁעָלֶיהָ וּבִשְׁלִיף שְׁעָלֶיהָ וּבִפְרוּמְבִיאָ שֶׁבִּפְיָהּ וּבְזוּג
 שֶׁבְּצוּאָרָהּ וְחִמּוֹר בְּמִשְׁאוֹ וְעֵגְלָה מוֹשְׁכַת בְּקָרוֹן מִשְׁלָם נְזֶק
 שְׁלָם:

רס"י כַּנְפֵיהֶם. פָּנְגְעוּ כַּנְפֵיהֶם כְּכֵלִי: צְרוּחַ שְׁכַנְפֵיהֶם. הֵינּוּ לְרוּחוֹת לְכַחוֹ הוּא:
 מִהַדְסִין. מִרְקָדִין: אוֹ נִקְרוּ. בְּחֶרְטוֹם שְׁלָם סְקוּרִין צִי"ק: הָעָלוּ עֶפֶר. מִן הָאֲרֵץ
 לְעֵיסָה: אוֹכְף. שִׁל"א בְּלַע"ז: שְׁלִיף. מִשְׁאוֹ שְׁכַמְתַּחַת וּמִלְּפָיו: וּבְפְרוּמְבִיאָ. רְסוּ:
 זוג. חֲשַׁקְנִיט"א:

זוהר נח דף ס"ח ע"א

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵף עַל גַּב דְּזַכָּא הָוָה נַח לָאו אִיהוּ כְּדָאי (בְּגִין)
 דְּקִדְּשָׁא בְּרִידָה הוּא יָגִין עַל עֲלָמָא בְּגִינִיָּה, תָּא חֲזִי מֹשֶׁה לֹא תִלָּה
 מְלָה בְּזִכּוּתִיהָ אֵלָא בְּזִכּוּת אַבְהוֹן קְדָמָי, אַבְל נַח לֹא הָוָה לִיהָ
 בְּמֵאן דִּיתְלִי בְּזִכּוּתָא כְּמֹשֶׁה, אָמַר רַבִּי יִצְחָק וְעַם כָּל דָּא כִּיּוֹן
 דְּאָמַר לִיהָ קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא וְהַקִּימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ הָוָה
 לִיהָ לְמַבְעֵי רַחֲמֵי עֲלֶיהוּ, וְקַרְבָּנָא דְאַקְרִיב לְבַתֵּר, דִּיקְרִיב לִיהָ
 מִן קְדָמַת דְנָא דְלָמָא יִשְׁכַּךְ רוּגְזָא מֵעֲלָמָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 מֵאִי הָוָה לִיהָ לְמַעַבְד דְהָא חֲזִיבִי עֲלָמָא הוּוּ מְרַגִּיזִין קָמִי
 קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא וְאִיהוּ יְקָרִיב קְרַבְנָא, אֵלָא וְדָאי נַח דְחִיל עַל
 גְּרַמִּיָּה הָוָה, בְּגִין דְלֹא יַעֲרַע בֵּיהּ מוֹתָא בְּגוֹ חֲזִיבִי עֲלָמָא דְהָוָה
 חָמִי עוֹבְדִיהוֹן בִּישָׂא כָּל יוֹמָא וְהִידָּ מְרַגְזוֹן קָמִי קַב"ה כָּל יוֹמָא,
 רַבִּי (אֶלְעָזָר פְּתַח) יִצְחָק אָמַר כָּל זְמַנָּא דְחֲזִיבִי עֲלָמָא אֲסַגִּיאוּ, זַכָּאָה
 דְאַשְׁתַּכַּח בִּינֵיהוּ, הוּא אֲתַפֵּס בְּקְדָמִיתָא דְכְּתִיב (יחזקאל ט')

וּמִמְקַדְשֵׁי תַחֲלוּ, וְתַנִּינּוּ אֶל תִּקְרֵי מִמְקַדְשֵׁי אֶלָּא מִמְקוֹדְשֵׁי,
וְנַח הֵיךְ שְׂזִיב לִיָּה קַבִּיָּה בֵּין כָּל אֵינּוֹן חִיבָא, אֶלָּא בְּגִין דִּיפְקוּן
מִנִּיה תּוֹלְדִין בְּעֵלְמָא דְהָהּ צְדִיק כְּדָקָא יָאוּת, וְתוּ דְאִיהוּ
אֲתֵרִי בְּהוּ כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא וְלֹא קִבִּילוּ מִנִּיה וְקִיָּם בְּנַפְשֵׁיהָ קָרָא
דְּכַתִּיב (שם ג') וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו', וְכַתִּיב וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ
הִצַּלְתָּ, מִכָּאן כָּל מֵאן דְּאִזְהַר לְחִיבָא אֶף עַל גַּב דְּלֹא קִבִּיל מִנִּיה
הוּא שְׂזִיב לִיָּה לְגַרְמִיָּה וְהָהוּא חִיבָא אֲתַפֵּס בְּחוּבֵיהָ, וְעַד כַּמָּה
זִזְהַר לִיָּה עַד דִּימַחִי לִיָּה וְהָא אֻקְמוּהָ חִבְרָא :

תרגום הזהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֶף עַל פִּי שְׁנַח הָיָה לְדִיקָה, לֹא הָיָה כְּדָא שְׁהַקְדוּשָׁא
כְּרוּךְ הוּא יִגְן עַל הָעוֹלָם בְּשִׁבְלוֹ. בִּיא וְרָחָה, מִשָּׁה לֹא תֵּלָה מִשָּׁהוּ בְּזָכוֹתוֹ אֶלְלָא
בְּזָכוֹת חֲבוֹת הָרַחֲשׁוֹנִים, חֲבַל נַח לֹא הָיָה לוֹ בְּמִי שְׁיִתְלָה בְּזָכוֹתוֹ, כְּמוֹ מִשָּׁה. אָמַר
רַבִּי יִלְחָה, וְעַם כָּל זֶה, כִּיּוֹן שְׁאֲמַר לוֹ הַקְדוּשָׁא כְּרוּךְ הוּא, וְהִקְיִמוּתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ,
הָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְהִקְרָצוּ שְׁהַקְרִיב אַחֲרֵי הַמְּצוּל, הָיָה לוֹ לְהַקְרִיב
מִקוֹדֵם לְכוּ, אֲוֹלֵי הָיָה מִשְׁקִיט הַכַּעַם מִהָעוֹלָם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַה הָיָה לוֹ לְנַח
לְעִשׂוֹת, שְׁהֵרִי רָשָׁעֵי עוֹלָם הֵיוּ מְכַעֲסִים לְפָנֵי הַקְדוּשָׁא כְּרוּךְ הוּא וְהוּא יִקְרִיב קִרְבָּן
עֲלֵיהֶם. אֶלְלָא וְדָאֵי נַח הָיָה מִפִּיחַד עַל עֲלָמוֹ שְׁלֹא יִשְׁיַגְהוּ הַמְּנוֹת כְּתוּבָה רָשָׁעֵי הָעוֹלָם,
כִּי הָיָה רוּחָה מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים כָּל הַיּוֹם, וְאִיךָ מְכַעֲסִים כָּל הַיּוֹם לְפָנֵי הַקְדוּשָׁא
כְּרוּךְ הוּא. רַבִּי יִלְחָה אָמַר, בְּכָל זְמַן שְׁמַתְרַבִּים רָשָׁעֵי עוֹלָם, הַלְדִּיקָה שְׁנַמְלָא בִּינֵיהֶם,
הוּא נַעֲנֵשׁ תְּחִלָּה, שְׁכַתוּב (יחזקאל ט') וּמִמְקַדְשֵׁי תַחֲלוּ. וְלַמְדִּנָּה, חֹל תִּקְרֵי מִמְקַדְשֵׁי
אֶלְלָא מִמְקוֹדְשֵׁי, וְנַח, אִיךָ הֲלִילוּ הַקְדוּשָׁא כְּרוּךְ הוּא בֵּין כָּל אוֹתָם הַרְשָׁעִים, אֶלְלָא
בְּשִׁבְלֵי שְׁיִלְחָו מִמְּנוֹ תּוֹלְדוֹת בְּעוֹלָם, הֲלִילוּ כִּי הָיָה לְדִיקָה כְּרָאוּי. וְהוּא רָאוּי לְהוֹלִיֵא
תּוֹלְדוֹת מִתּוֹקְנִים. וְעוֹד שְׁהוּא הִתְרָה צָהָם כָּל יוֹם וְיוֹם, וְלֹא קִבְּלוּ מִמְּנוֹ, וְקִיָּם
בְּנַפְשׁוֹ הַמְּקָרָא שְׁכַתוּב, וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו' וְכַתִּיב וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ.
מִכָּאן, כִּי כָּל מִי שְׁמַזְהִיר אֶת הַרָשָׁע, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא קִבְּלוּ מִמְּנוֹ, הוּא הֲלִיל אֶת
עֲלָמוֹ, וְאוֹתוֹ הַרְשָׁע נִתְפָּס בְּחִטְאוֹ. וְעַד כַּמָּה מְחוּיָב לְהַזְהִיר אוֹתוֹ עַד שְׁיִפְנוּ. וְכַבֵּר
בְּחִרְוָהוּ

פסוקה

הלכה

שייע יו"ד מסיי קפ"א ואילך

א. פֵּאוֹת הַזָּקֵן הֵם חֲמֹשָׁה וְרַבּוּ בָהֶם הַדַּעוֹת לְפִיכֶךָ יִרְא שָׁמַיִם יֵצֵא אֶת כָּלָם וְלֹא יַעֲבוֹר תַּעֲרַר עַל כָּל זָקֵנוּ כָּלָל: **ב.** צָרִיךְ לִיזְהַר שֶׁלֹּא יִדּוֹר שׁוֹם דְּבַר וְאַפִּילוּ צְדָקָה אֵין טוֹב לִידּוֹר אֶלֶּא אִם יִשְׁנֶה בְּיָדוֹ וַיִּתֵּן מִיָּד: **ג.** כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל חַיִּיב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה בֵּין עֲנִי בֵּין עֲשִׂיר בֵּין שְׁלֵם בְּגוֹפּוֹ בֵּין בַּעַל יְסוּרִים בֵּין בַּחּוֹר בֵּין זָקֵן גָּדוֹל אֶפִּילוּ עֲנִי הַמַּחֲזִיר עַל הַפְּתָחִים אֶפִּילוּ אִם הוּא בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים חַיִּיב לְקַבּוֹעַ לוֹ זְמַן לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שְׁנַאֲמַר וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה: **ד.** עַד אֵימְתִי חַיִּיב לְלַמּוֹד עַד יוֹם מוֹתוֹ: **ה.** תַּחֲלַת דַּיְנוּ שֶׁל אָדָם עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה וְאַחַר כֵּן עַל שְׂאָר מַעֲשָׂיו:

מוסר

מספר תוצאות חיים

צָרִיךְ לִירָא מְלַפְגוּם כִּי שְׁבַעַה הִמָּה עֵינֵי הִי מְשׁוֹטְטוֹת הֵם מְעִידִים עַל כָּל פְּגָם הַנַּעֲשָׂה שֶׁבָהֶם מְצַטְיִיר הַכֹּל כְּמוֹ שְׁאֲמַר הַכְּתוּב (תהלים נ"א) וְהִרְעַ בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי. עוֹד מְסוּג זֶה שֶׁהוּא מְכַנִּיס פְּגָם הַטָּמֵא בֵּין הַקְּדוֹשִׁים הֵלֵא יֹאמְרוּ מִי גָרַם שְׁיִכְנִיס הַמְצוֹרַע הַזֶּה בֵּינֵינוּ הֵלֵא וְדַאי יַעֲנֶשׁ. בְּפֶרֶט הַמְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע הוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל שְׁמִיד הַפְּגָם עוֹלָה. וְשֵׁנִי הַמְלַאָּכִים הַהוֹלְכִים עִם הָאָדָם הֵם בְּדִלִים מְמַנּוּ וְהֵם אֲבָלִים עָלָיו עַד שׁוּבוּ שְׁנַאֲמַר (ישעיה נ"ז) וְאַשְׁלֵם נְחוּמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו וַיִּתֵּן אֶל לְבוֹ לְשׁוּב שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמְלַאָּכִים אֲבָלִים עָלָיו. וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא הַתּוֹרָה בָּאָה וְרוֹשְׁמַת הַחֲטָא בְּפָנָיו וְכָל צְבָאוֹת מַעֲלָה בְּהִיּוֹת הַרוֹשֵׁם הַהוּא בְּפָנָיו מְקַלְלִים אוֹתוֹ וּבְדִלִים מְמַנּוּ כִּי רוּחַ הַטּוֹמְאָה שׁוֹרָה עָלָיו וְאֲמָרוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה כִּי כָּדִי לְהַעֲבִיר הַרוֹשֵׁם צָרִיךְ שִׁיבְכָה וַיִּרְחַץ בְּדַמְעוֹת פָּנָיו וְטוֹב לְהַעֲבִיר הַדַּמְעוֹת עַל מַצְחוֹ כִּי בְּמַצַּח נִכְתְּמִים הַעוֹנוֹת כְּדַכְתִּיב (יחזקאל ט') וְהַתּוֹיֵת תָּיו עַל מַצְחוֹת הָאֲנָשִׁים וְתִהְיֶה כְּפִנְתּוֹ בְּהַתְּנֻדוֹתוֹ בְּאֶלְפָא בִּיתָא, אֲשַׁמְנוּ. בְּגִדְנוּ. גִּזְלָנוּ. וְכוּ' לְטַהַר כִּיב אוֹתֵיּוֹת הַפְּגוּמִים בַּעוֹנוֹתָיו וְלְקַבֵּל עָלָיו גְּזֵרַת הַדִּין לְטַהַר הַמַּדּוֹת וְזֶהוּ

וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ וְכוּ'. וְצָרִיד שְׂיִסְתַּכֵּל כִּי שְׂמָא
כְּשֶׁחֲטָא הָיָה הָעוֹלָם חָצִיו זָכָאי וְחָצִיו חַיִּיב וּבְעוֹנוֹתָיו הִכְרִיעַ
הָעוֹלָם לְכַף חוּבָה וְכַמָּה עֲנִיִּים צוֹעֲקִים בְּרָעָה שֶׁהוּא עֹשֶׂה
שֶׁהִכְרִיעַ הָעוֹלָם לְכַף חוּבָה וְכָלֵל הַפְּגָמִים הָאֵלֶּה כָּלֵל הִתְנַא רַבִּי
שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאי עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּדַבְּרִים קְצָרִים מֵאֵן דְּעֵבֵר עַל
פִּיקוּדֵי אוֹרֵייתָא כְּבִיכּוֹל פְּגִים לְעֵילָא וּפְגִים לְתַתָּא פְּגִים
לְגַרְמִיָּה וּלְכָל עֲלָמִין:

נח יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה' אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ח) מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן הָעוֹף וְכֹל אֲשֶׁר רִמַּשׁ עַל
הָאֲדָמָה : מִן בְּעִירָא דְכָנָא וּמִן בְּעִירָא דִּי לִיתְהָא דְכָנָא וּמִן עוֹפָא
וְכֹל דִּי רַחַשׁ עַל אֲרָעָא : (ט) שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל
הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת
נֹחַ : תַּרְוִין תַּרְוִין עַלֹּ לֹות נֹחַ לְתַבּוּתָא דְכָר וְנוֹקְבָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יְת
נֹחַ :

כ"ז שנים שנים. כלל השו' במנין זה, מן הפחות היו שנים: באו אל נח. מאלוהו;

(י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל
הָאָרֶץ : וַהֲוָה לְזָמַן שִׁבְעַת יוֹמִין וַיְמִי טוֹפְנָא הָוָו עַל אֲרָעָא : (יא)
בְּשָׁנַת שִׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי
בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ
כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם
נִפְתְּחוּ : בְּשָׁנַת שֶׁת מָאָה שָׁנִין לְחַיֵּי נֹחַ בְּיַרְחָא תַנְיָנָא בְּשִׁבְעַת עָשָׂר

יֹאמַר לְיִרְחָא בְּיֹמָא הַדִּין אֲתַבְּזְעוּ כָּל מִבּוּעֵי תְּהוּמָא רַבָּא וְכוּי שְׂמִיָּא
אֲתַפְּתְּחוּ :

רש"י בחדש השני. רבי אליעזר אומר זה מרחשון, רבי יהושע אומר זה איר: נבקעו. להוליא מימיהו: תהום רבה.
מדה כנגד מדה, הם חטאו ברבה רעת האדם (בראש"י ו ה) ולקו בתהום רבה:

(יב) וַיְהִי הַגָּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה : וַהֲוָה מְטָרָא נַחַת עַל אֶרֶץ אַרְבָּעִין יָמִין
וְאַרְבָּעִין לַיְלָוֹן :

רש"י ויהי הגשם על הארץ. ולהלן הוא אומר (פסוק יז) ויהי המזל, אלח כשהורידו, הורידו ברחמים שאם יחזרו יהיו
גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למזל: ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המנין לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב
ביום הזה נבקעו כל מעינות, נמלאו ארבעים יום כלים בעשרים ושמונה כסלו, לרבי אליעזר שהחדשים נמנין
כסדרן אחד מלא ואחד חסר, הרי שנים עשר ממרחשון ועשרים ושמונה מכסלו:

נביאים - ישעיה - פרק נד

(א) בְּרָגַע קָטוֹן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבֹּצֶךָ : בְּרָגַע זְעִיר רַחֲמִיקָתִיךָ וּבְרַחֲמִין סְגִיָּאִין אֶקְרַב גְּלוֹתֶיךָ : (ח)
בְּשֹׁפָף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָּנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד
עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה : (ט) בְּרָגַע זְעִיר
סְלִקִית אֲפִי שְׂכִינָתִי זָמַן מִנִּיךָ וּבְטַבּוֹת עֲלַם דְּלָא פְּסָקוּ אַרְחִים עֲלֶיךָ אָמַר
פְּרָקִיךָ ? :

רש"י בשף קסף. מנחם פתר חזי אף ודונש אמר במעט קסף כמו ברגע קטן עזבתיך וכן ת"י: ובחסד עולם.
שיתקיים עד עולם:

(ט) כִּי מִי נַח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי
נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ
וּמִגָּעַר בָּךְ : כִּי־מִי נַח דָּא קְדָמִי דְקִיָּמִית בְּמִיָּרִי דְלָא יַעֲדוּן מִי

טוֹפְנָא דְהוּוּ בְיוֹמֵי נַח עוֹד עַל אֶרְעָא כֹּן קִיָּמִית בְּמִימְרֵי דְלֵא יְחוּל רְגָזֵי
עֲלָדָּ וְלֵא אָזוּף בְּיָדָּ :

רש"י כי מי נח זאת לי . שבועה בידי והולך ומפרש דברו כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' :

(י) כִּי הֶהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוֹטְנָה
וְחִסְדֵי מֵאֲתָדָּ לֹא יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלֹמֵי לֹא
תִּמְוֹט אָמַר מְרַחֲמָדָּ יְהוָה : (ס) אָרִי טוֹרָא יְעִידוּן
וְרַמְתָּא יְתַפְרָקוּן וְטוֹבֵי מְנִיָּדָּ יְרוּשָׁלַם לֹא יַעֲדֵי וְקִיָּים שְׁלָמֵי לֹא יִתְרַחֵק
אָמַר דְּעֵתִיד לְרַחֲמָא עֲלָדָּ יְיָ :

רש"י כי ההרים ימושו . אף אם תכלה זכות רבות ואמהות חסדי מאתך לא ימוש :

(יא) עֲנִיָּה סְעָרָה לֹא נִחְמָה הִנֵּה אָנֹכִי מְרַבֵּץ
בְּפוּךְ אֲבָנִיָּדָּ וַיִּסְדְּתִיָּדָּ בַּסְּפִירִים : חֲשִׁיכְתָּא מְקַבְּלַת
עֲלֵבָן קֶרְתָּא דְאֶמְרִין עֲלֵה עֲמֻמְיָא לֹא תִתְנַחֵם הָא אָנָּא כְּבִישׁ בְּצַדִּידָּא אֲבָנֵי
רְצַפְתִּיָּדָּ וְאַשְׁכְּלִלְנִיָּדָּ בְּאֲבָנִין טְבִין :

רש"י סוערה . שלבה סוער ברובי כרות : מרביץ בפור . רוקף רלפתך מאבני נופך :

כתובים - משלי - פרק ב

(טו) אֲשֶׁר אָרְחִיתִיהֶם עֲקָשִׁים וְנִלְוִים
בְּמַעֲגָלוֹתָם : דְּאָרְחִיתְהוּן מְעַקְמוּן וּמְפַתְלִין שְׁבִילֵיהוּן :

רש"י ונלוזים במעגלותם . כל ל' נלוז ל' עקמימות הוא שבכ"מ הוא סמוך לעקש ועקש הוא ל' עקום כמו שנאמר
ומעקשים למישור (ישעיה מז) : ונלוזים במעגלותם . הם עקומים בדרכיהם המקולקלים :

(טז) לְהַצִּילָךְ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכַרְיָה אֲמַרְיָה
הַחֲלִיקָה : דְּתַתְּפֹצֵי מִן אֲתַתָּא חִילוּנִיתָא מִנּוּכְרִיתָא דְמִלְהָא חֲלָן :

רש"י מאשה זרה . מכנסיה של אפיקורסות והיא המינות ולא יתכן לומר שלא דבר אלא על המנאפת ממש כי מה שבה של תורה שאמר כאן להצילך מאשה זרה ולא מעבירה אחרת אלא זו מינות שהוא פריקה עול של כל המלות :

(יז) הַעֲזֹבֶת אֱלוֹף נְעוּרֶיהָ וְאֶת בְּרִית אֱלֹהֶיהָ
שָׁכַחָה : דְּשָׁבְקָה מִרְבִּיתָא דְטְלִיוּתָהּ וּקְיָמָא דְאֱלֹהָא טְעַת : (יח) כִּי
שָׁחָה אֶל מֹות בֵּיתָהּ וְאֶל רַפְאִים מֵעֲגֹלְתֶיהָ :
דְּבַעֲמָקָא דְמוּתָא בֵּיתָהּ וּלְגַבְרָא הַלְכָתָא דְשְׁבִילָהּ :

רש"י כי שחה אל מות ביתה . מוסב על להצילך וגו' כי תבא אל ביתה ישח ומחליק כמדרון היורד אל מות , והתורה תשמור עליך מנפילה זו הרי דבר גדול הוא לך : רפאים . נרפים מדרך הטוב ונעזבים מאזן סומך עד שנופלים בגהינם :

(יט) כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא יִשְׁיִגּוּ אַרְחוֹת
חַיִּים : כָּל דְּעֵילָן לָא חֲזָרִין בְּשָׁלֵם וְלֹא צִידִין אַרְחָתָא דְחַיִּי :

רש"י לא ישובון . יקשה בעניניהם לפרוש ממנה ולחזור בהם :

משנה זבחים פרק ב

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקָּבַל דָּמֹן זָר, אֹיִן, טְבוּל יוֹם, מְחֻסָּר בְּגָדִים, מְחֻסָּר כְּפוּרִים, שְׁלֹא רְחוּץ יָדָיִם וְרִגְלָיִם, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גִּבֵּי כְלָיִם, עַל גִּבֵּי בְהֵמָה, עַל גִּבֵּי רִגְלֵי חֲבָרוֹ, פָּסֹל. קָבַל בְּשִׂמְאֵל, פָּסֹל. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר. נִשְׁפָּךְ הַדָּם עַל הָרִצְפָּה וְאַסְפּוֹ, פָּסוּל. נִתְּנוּ עַל גִּבֵּי הַכֶּבֶשׂ, שְׁלֹא כִּנְגֵד הַיְסוּד, נָתַן אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטּוֹ

לְמַעַן, וְאֵת הַנִּתְּנִין לְמַעַן לְמַטּוֹן, אֶת הַנִּתְּנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֵת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, פָּסוּל וְאִין בּוֹ כָּרַת:

צרטורה (ה) כל הזבחים שקבל דמן זר. שאינו כהן. פסל. דכתיב (ויקרא כג) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, למד על הזר שעבד, שחלל את הקדשים: אונן. מי שמת לו אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם, כל יום המיתה קרוי אונן, ואסור לאכול בקדשים, ואם עבד חלל. חוץ מכהן גדול שהוא מקריב אונן: טבול יום. שאין טהרתו נגמרת עד שיעריב שמשו, דכתיב (סג) וזא השמש וטהר: ומחוסר בגדים. כהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים, וכהן גדול ששמש בפחות משמונה. וכסם שמחוסר בגדים פסול, כך מיותר בגדים פסול. וכן אם היה דבר חוץ בין בשרו לכתונת או למכנסים, פסול, דרחמנא אמר (סד) ילבש על בשרו, שלא יהא דבר חוץ בין הבגדים לבשרו. הלכך כהן בשעת עבודה לא היה מניח תפלין של יד, לפי שהן חולאים בין הבגד לבשרו. אבל תפלין של ראש היה מניח, לפי שהן מונחין על שערו שהוא נראה בין איץ למנפת: ומחוסר כפורים. כגון זב וזבה ומאורע ויולדת שנגמרה טהרתן ולא הביאו קרבנותיהם. ואשכחן דכתב רחמנא ציולדת (סו) וכפר עליה הכהן וטהרה. מכלל שעד כאן טמאה היא. והוא הדין לכל שאר טמאים הטעונים קרבן, שהם בטומאתן עד שיביאו כפרתן לענין אכילת קדשים ולבוא במקדש: ושלל רחוק ידים ורגלים. לפי שנאמר בקידוש ידים ורגלים, חוקת עולם, ונאמר בצגדי כהונה חוקת עולם, מה בגדי כהונה אם עבד מחוסר בגדים פסל, אף אם עבד שלא רחוק ידיו ורגליו פסל. וסדר קידוש ידים ורגלים, לא עומד ולא יושב אלא מוטה, ומניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומשפשף רגליו בידיו בשעה שהוא מקדש. ואינו ראוי לקדש בתוך הכיור עצמו, אלא מן המים שיוצאים ממנו, שנאמר (שמות ב) ורחצו אהרן ובניו ממנו, ולא בתוכו. וכל המימות כשרים לקידוש, ואפילו שאינן מים חיים: וערל. אם עבד פסל, דכתיב (ביחזקאל מד) כל בן נכר ערל לב וערל בשר, הקיש ערל לבן נכר, מה בן נכר אם עבד פסל, אף ערל כן: יושב. דכתיב (דברים יח) לעמוד לשרת, שלא יהא שירות אלא מעומד: עומד על גבי כלים. הואיל ורצפת העזרה מקדשת וכלי שרת מקדשין הדבר הנוגע בהן, מה כלי שרת צריך שלא יהא דבר חוץ בינו לכלי שרת, אף רצפה לא יהא דבר חוץ בינו לבין הרצפה. ולא מצעיא כלים שאינן מין בשר דולאי חייצי, אלא אפילו בהמה שהיא מין בשר. ולא מצעיא בהמה שאינה מין אדם, אלא אפילו רגלי חזירו שהן מין אדם חולאים: קבל בשמאל פסל. דכתיב (ויקרא ז) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן, מלמד שלא תהא קבלת הדם ולא נתינה אלא בימין, דכל מקום שנאמר יד או אצבע אינו אלא בימין, דיליף ממאורע דכתיב ביה (סז יז) וטבל הכהן את אצבעו הימנית: ור' שמעון מכשיר. סבר מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו, הלכך אצבע אונתן דכתיב בתריה קאי, ולא אולקח דכתיב לקמיה. ורבנן סברי מקרא נדרש לפניו ולאחריו, וכי כתיב אצבע, אתרווייהו קאי, אלקיחה דלפניו ואנתינה דאחריו. והלכה כחכמים: נשפך על הרצפה. שלא נתקבל הדם בכלי: ואספו פסול. דכתיב (סז טז) ולקח מדם הפר, אי סלקא דעתך ואפילו מקאת דם, והא כתיב (סז ז) ואת כל דם הפר ישפוך, אלמא צריך שיקבל כל הדם, אלא קרי ביה ולקח דם מהפר, מן הפר יקבלנו ולא מן הארץ. שגורעים אות מתובה זו ומוסיפין אותה על תובה אחרת ודורשים אותה: נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד פסול. ומכל מקום נתכפרו הבעלים. אלא שהבשר אינו נאכל. דאמר רחמנא גבי דם (סז יז)

ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הבעלים: נתן את הנתנים למטה. מחוט הסיקרא שהיה חגור למזבח באמצע. והדמים הנתנין בחמש אמות העליונות שהן למעלה מן החוט, נקראים הנתנים למעלה. והנתנין בחמש אמות תחתונות שהן למטה מן החוט, נקראים הנתנים למטה: הנתנים בפנים. שדמן טעון הזיה על מזבח הזהב: בחוץ. על מזבח החיטון: פסול. ואסור באכילה: ואין בו כרת. האוכל מבשר הקדשים שנפסל דמו בפסולים הללו, אינו ענוש כרת:

ב. השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ, להקטיר את אמוריו בחוץ או מקצת אמוריו בחוץ, לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ או לאכול כזית מעור האליה בחוץ, פסול ואין בו כרת. לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר, להקטיר אמוריו למחר או מקצת אמוריו למחר, לאכול בשרו למחר או כזית מבשרו למחר או לאכול כזית מעור האליה למחר, פגול וחיבין עליו כרת:

ברטורה (ג) השוחט את הזבח. שלמים או שאר הנאכלים: כזית מעור האליה. הא קא משמע לן, דעור האליה לאו כאליה דמי, והוי מחשב לאכול דבר שדרכו לאכול. ולפיכך פסול. דאי כאליה דמי, הוי מחשב לאכול דבר שדרכו להקטיר ולא היה פסול, כדתנן לקמן בסמוך, לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו להקטיר, פסול: ואינו ענוש כרת. האוכל. ואפילו בחוץ, אינו ענוש כרת: לאכול את בשרו למחר. הא ליכא לאוקמא בשלמים, אלא בתודה וחטאת. דאינו בשלמים, זמנו הוא. אבל לזרוק דמו או להקטיר אמוריו, אפילו בשלמים הוי למחר חוץ לזמנו: פסול וחיבבים עליו כרת. האוכלו ואפילו בזמנו, ענוש כרת:

ג. זה הפלל, כל השוחט והמקבל והמהלך והזורק, לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו להקטיר, חוץ למקומו, פסול ואין בו כרת. חוץ לזמנו, פגול וחיבין עליו כרת, ובלבד שיקרב המתיר פמצותו:

ברטורה (ג) השוחט והמקבל והמהלך והזורק. אם כשהוא עסוק באחת מארבע עבודות הללו חשב על הזבח לאכול ממנו דבר שדרכו לאכול דהיינו הבשר, או להקטיר ממנו דבר שדרכו להקטיר דהיינו אימורים, חוץ למקומו, הבשר אסור באכילה, והאוכלו אינו ענוש כרת. ואם חשב על הזבח לאכול חוץ לזמנו, הזבח פגול, והאוכלו אפילו בחוץ זמנו ענוש כרת, דכתיב (ויקרא ז) ואם האוכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירעה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, ובמחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר. או אינו מדבר אלא באוכל מזבחו ביום השלישי, אמרת אחר שהוכשר יחזור ויפסל, בתמיהה. ועוד, הרי הוא אומר לא יחשב פגול יהיה: ובלבד שיקרב המתיר. הדם שהוא מתיר: כמלותו.

[כחילו היה כשר] שלא יהא בו פסול אחר. אבל אם יש בו פסול מחשבה אחרת, ילא מידי פגול. כדמפרש ואזיל. דגבי פגול כתיב לא יראה, כדכתיב גבי כשר, לומר לך, כהרצאת כשר כך הרצאת פגול, מה הרצאת כשר לא קרי לה הרצאה אלא בזריקה שהיא סוף ארבע עבודות המתירות, אף פגול אינו קבוע ולעולם הוא תלוי ועומד עד שיזרק הדם שהוא סוף כל המתירין:

ד. כיצד קרב המתיר כמצותו. שחט בשתיקה, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק בשתיקה. או ששחט וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו, זה הוא שקרב המתיר כמצותו. כיצד לא קרב המתיר כמצותו. שחט חוץ למקומו, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק חוץ למקומו. **אם.** ששחט, קבל, והלך, וזרק, חוץ למקומו. הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט, קבל, והלך, וזרק, שלא לשמן. זהו שלא קרב המתיר כמצותו:

ברטורה (ז) בשתיקה. בלא מחשבה הפוסלת: הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. מוציאן מידי פיגול. אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציאן מידי פגול, דהא כשרים הם בשלא לשמן:

ה. לאכול כזית בחוץ וכזית למחר, כזית למחר וכזית בחוץ, כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר, כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר, פסול ואין בו כרת. אמר רבי יהודה. זה הכלל, אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום, פגול וחיבין עליו כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, פסול ואין בו כרת. וחקמים אומרים זה וזה פסול ואין בו כרת. לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, פשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

ברטורה (ח) לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. היינו הך דאמרן, אלא דרישא איירי בשתי עבודות, ששחט על מנת לאכול כזית בחוץ, וקבל על מנת לאכול כזית למחר. וכאן בעבודה אחת, ששחט על מנת לאכול כזית למחר וכזית בחוץ: ר' יהודה אומר כו'. אכולה מתניתין

פליג. דלית ליה דמחשבת שאר פסולים מוויאה מידי פגול, אלא אם כן קדם פסולו לפגולו. ובעבודה אחת נמי פליג, דאית ליה תפוס לשון ראשון. ואין הלכה כר' יהודה: לאכול כחאי זית ולהקטיר כחאי זית. ושניהן חוץ לזמנו, או חוץ למקומו: כשר שאין אכילה והקטרה מלטרפין. לפסלו. דהכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא:

גמרא זבחים דף י"ט ע"ב

ושלא רחויף ידים ורגלים. אתיא חקה חקה ממחוסר בגדים. תנו רבנן כהן גדול שלא טבל ושלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד עבודתו כשרה ואחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שלא קדש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודתו פסולה. אמר ליה רב אסי לרבי יוחנן מכדי חמש טבילות ועשרה קדושים דאורייתא וחקה כתיב בהו ליעבבו. אמר ליה אמר קרא ולבשם לבישה מעכבת ואין דבר אחר מעכב. צהבו פניו אמר ליה וי"ו אאופתא כתבתי לך אי הכי דצפרא נמי. אמר חזקיה אמר קרא (שמות ל) והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם דבר המעכב בזרעו מעכב בו דבר שאינו מעכב בזרעו אינו מעכב בו. רבי יונתן אמר מהכא (שם מ) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו דבר המעכב בבניו מעכב בו דבר שאינו מעכב בבניו אינו מעכב בו. רבי יונתן מאי טעמא לא אמר מדחזקיה אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב ואיך מאי טעמא לא אמר מהאי מיבעי ליה לכדרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו שניאמר ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו:

כ"י כהן גדול וכו'. כגון בחמץ עבודות של יום הכיפורים דילפינן בסדר יומא שהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב וכו' לכל חילוף טבילה ושני קידושין מן המקרא אם לא טבל ולא קידש עבודתו כשירה: שחרית. בין ביום הכפורים בין בכל השנה עבודתו פסולה כדילפינן חוקה חוקה ממחוסר בגדים: לאורייתא. דכתיב ורחץ את בשרו במים ולבשם והתם יליף לכולה מלתא: וחוקה כתיב בהו. לאחר שגמר כל הפרשה כתיב והיתה לכם לחקת עולם וגו': אמר קרא

ולבָּסָם. שִׁינָה הַכְּתוּב בְּלִבָּיָהּ. לַעֲכָז דְּכַתִּיב יִלְבָּץ וּלְבָסָם וְלִהְיֵי כַתִּיב הַכֹּחַ עֵיכוּבָא לְמַעוּטֵי עֵיכוּבָא דְחֻקָּה דְלֹא קִיּוּמָא אֲהֵאֵי קִרָא דְאִיירֵי בְּרַחֲמֵיהָ וּלְבִיבָהּ אֲלֹא אֲשָׁרָא (ש"נ) דְּבָרִים הָאֲמֹרִים בְּפִרְשָׁה: וְאִין דְּבַר אַחַר. בְּפִסּוּק זֶה מַעֲכָב: אֲהֵבּוּ פָּנִיו. שֶׁל רַבִּי אֲסִי מִפְּנֵי שְׂמַחָה כַּסְּבֹר טַעַם הַגּוֹן שְׂמַע: וַיִּזְ אֲרֹאפְתָא כְּתִיב לָךְ. כְּתִבְתִּי לָךְ וַיִּזְ עַל הַבְּקִיעַת אוֹת שְׂאִינָה נִכְרַת בַּהּ מִפְּנֵי שְׂוֹרוֹת הַבְּקִיעַת שְׂמַפְסִיקוֹת בַּסּ הַפְּסִיקוֹת הַרְבֵּה לְשׁוֹן אַחַר הַשְׂוֹרוֹת עַל־מֶן קָרִי לְהוּ וַיִּזְ שְׂדוּמִין לְהַ כְּלוּמַר אִין זֶה טַעַם דְּאִיכָא לְאַקְשׁוּי אֲ"כ אֲפִילוּ קִידוּשׁ שֶׁל שְׁחִרְיַת שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים נִמְי לֹא לֵיעֲכָב בִּיהַ דְּהֵא אִימַעַט בִּיהַ"כ מוּלְבָּסָם: וְהִיתָה לְהֵם חֵק עוֹלָם. בְּקִידוּשׁ כְּתִיב: בְּזַרְעוֹ. בְּכֹהֲנִים הַדְּיוּטִים דְּהִיּוּנו קִידוּשׁ שְׂבִיעַת כְּנִיסָה שְׁנוּהַג בְּכָל הַכֹּהֲנִים מַעֲכָבַת בְּאַהֲרֹן בִּיהַ"כ דְּהֵא חוּקָה כְּתִיב: לְדוֹרוֹת הוּא דְּכַתִּיב. אֲזַהֲרָה לְנֶהוּג חוּקָה זֹ לְזַרְעוֹ אַחֲרֵיו וְלֹאֹו לְהִיקָשָׁא אֲתֵא: שְׂאִין בּוֹ. שְׂאִין מַחֲזִיק מֵיַם כְּשִׁיעוֹר אַרְבַּעַה קְדוּשִׁין: מִשָּׁה וְאַהֲרֹן. תְּרִין וּבְנֵיו תְּרִין שְׂאֵף מִשָּׁה כֹּהֵן הִיָּה בְּשִׂבְעַת יְמֵי הַמִּילּוּאִים:

זוהר נח דף ע"א ע"א

וּמִוֹרְאָכֶם וְחִתְּכֶם יְהִיָּה מִכָּאן וּלְהִלָּאָה יְהֵא לְכוּן דְּיוֹקְנִין דְּבָנֵי נְשָׂא דְּהֵא בְּקִדְמִיתָא לָאוּ הוּוּ דְּיוֹקְנִין דְּבָנֵי נְשָׂא, תָּא חֲזִי בְּקִדְמִיתָא כְּתִיב (ש"ס ט') בְּצִלְם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְכַתִּיב (ש"ס ה') בְּדַמוֹת אֱלֹקִים עָשָׂה אוֹתוֹ כִּיּוֹן דְּחִטּוֹ אֲשֶׁתַּנּוּ דְּיוֹקְנֵיהוּ מִהֵוּא דְּיוֹקְנָא עֲלָאָה וְאַתְּהַפְּכוּ אֲנוּן לְמַדְחַל מִקְמֵי חִיוֹן בְּרָא, בְּקִדְמִיתָא כָּל בְּרִין דְּעֲלָמָא זְקָפוּ עֵינֵין וְחִמְּאוּ דְּיוֹקְנָא קְדִישָׁא עֲלָאָה וְזַעֲאוּ וְדַחֲלִין מִקְמֵיהַ כִּיּוֹן דְּחִטּוֹ אֲתַהֲפִיד דְּיוֹקְנֵיהוּ מֵעֵינֵיהוּ לְדְּיוֹקְנָא אַחֲרָא וְאַתְּהַפִּיד דְּבָנֵי נְשָׂא זַעֲיוּ וְדַחֲלִין קְמֵי שְׂאָר בְּרִין, תָּא חֲזִי כָּל אֲנוּן בְּנֵי נְשָׂא דְּלֹא חֲטָאוּ קְמֵי מְאֲרִיהוֹן וְלֹא עֲבָרִין עַל פְּקוּדֵי אוֹרִיתָא זִיו דְּיוֹקְנָא דְּלֵהוֹן לֹא אֲשֶׁתַּנּוּ מִחִיזוּ דְּדְּיוֹקְנָא עֲלָאָה וְכָל בְּרִין דְּעֲלָמָא זַעֲיוּ וְדַחֲלִין קְמֵיהַ, וּבְשִׁעְתָּא דְּבָנֵי נְשָׂא עֲבָרִין עַל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא אֲתַחֲלַף דְּיוֹקְנָא דְּלֵהוֹן וְכִלְהוּ זַעֲיוּ וְדַחֲלִין מִקְמֵי בְּרִין אַחֲרֵנִין בְּגִין דְּאַתְּחֲלַף דְּיוֹקְנָא עֲלָאָה וְאַתְּעֵבֵר מְנִיָּהוּ וְכַדִּין שְׁלִטֵי בְּהוּ חִיּוֹת בְּרָא דְּהֵא לֹא חָמוּ בְּהוּ הֵוּא דְּיוֹקְנָא עֲלָאָה כְּדִקְחִזִּי, וְעַל כֵּן הִשְׁתָּא כִּיּוֹן דְּעֲלָמָא אֲתַחֲדֵשׁ כְּמִלְּקִדְמִין בְּרִיד לֹון בְּרַכָּה דָּא וְשְׁלִיט לֹון עַל כֻּלָּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְכָל דְּגֵי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנוּ, וְאַפְלוּ נוּנֵי יַמָּא,

רבי חיא אמר ביידכם נתנו מקדמת דנא, דכד ברא קדשא בריד
הוא עלמא מסר כלא ביידהון דכתיב וירדו בדגת הים ובעוף
השמים וגו' :

תרגום הזוהר ומוראכם וחתכם יהיה. הינו שמפאון ולהלאה, יהיה לכם אורות צני
אדם, שפנהו יראים חיות השדה, שהרי מקודם לכו, לא היו להם אורות צני אדם.
זא ויראה, מתחלה פתוב, צלם ללקים עשה את האדם, וכתוב דממות ללקים
עשה אותו. פיון שחטאו, נשפנו אורותיהם מאותה אורה העליונה, ונהפכו הם,
לירא מפני חיות השדה. מתחלה כל צריות העולם נשאו עיניהם וראו אורה קדושה
עליונה זעו ופחדו מפניה. פיון שחטאו, נהפדו אורתם לעיניהם של החיות לאורה
אחרת, ועל כן נהפדו, אשר צני האדם זעים ומפחדים מפני שאר הצריות. זא ויראה
כל אלו צני אדם שלא חטאו לפני רבונם, ולא עברו על מצוות הפורה, זיו אורתם,
אינו משתנה מהמראה של אורה העליונה וכל צריות העולם זעים ומפחדים
מפניה, ובשעה שצני אדם עוזרים על דברי הפורה מתחלפת אורתם, וכלם זעים
ומפחדים מפני צריות אחרות. משום שנתחלפה אורה העליונה ונעברה מהם, ואז
שולטים צהם חיות השדה. פי אינם רואים צהם אותה אורה העליונה פראוי. ועל
כן עתה פשיאלאו מן הפצה, פיון שהעולם נתחלש בפחלה, צדד אותם צרקה זו,
והמשיל אותם על כל הצריות, ואפלו על דגי הים. פמו שכתוב, וכל דגי הים
צידכם נתנו. רבי חיא אמר, צידכם נתנו, מקודם לכו, פי שצדדו הקדוש צרוף הוא
את העולם מסר הפל צדיקהם, שכתוב וירדו בדגת הים ובעוף השמים וגו'.

פסוקה

הלכה

שיע אחיע סיי כ"א כ"ב

א. צריד אדם להתרחק מהנשים מאד מאד ואסור לקרוץ
בידו או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מהעריות ואסור לשחוק
עמה להקל ראשו פנגדה או להביט ביפיה : **ב.** אין שואלים
בשלום אשה כלל : **ג.** המתבק ומנשק אחת מהעריות שאין
לבו נוקפו כגון אחותו הגדולה ואחות אביו הרי זה מגונה
ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים שאין קרבין לערוה
כלל חוץ מהאב לבתו והאם לבנה : **ד.** אסור להתיחד עם ערוה

מִהָעָרִיּוֹת בֵּין זְקֵנָה בֵּין יְלָדָה שֶׁדָּבַר זֶה גּוֹרֵם לְגַלוֹת עֲרוּהָ חוּץ
מִהָאֵם עִם בְּנָה וְהָאֵב עִם בֵּתוֹ: ה. דָּוִד וּבֵית דִּינּוֹ גָּזְרוּ עַל יַחְוֹד
פְּנוּיָהּ וְאָף עַל פִּי שְׂאִינָה עֲרוּהָ: ו. כָּל הַמְתַּיַּחַד עִם אִשָּׁה שְׂאָסוֹר
לְהַתַּיַּחַד עִמָּה בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה מִכִּין שְׂנִיָּהֶם מִפֶּת מַרְדּוֹת
וּמְכַרְיָזִין עֲלֵיהֶם חוּץ מֵאִשָּׁת אִישׁ:

מוסר

מספר שיערי קדושה

כָּל הַנְּאוֹת וְטוֹבוֹת הָעוֹלָם הֵזָה הֵבֵל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים
וְלָמָּה תִּתְגַּאֲהַ עַל הַבְּרִיּוֹת. אִם בְּקוֹמָה זְקוּפָה כָּלֶם נִבְרָאוּ
בְּצֶלֶם אֱלֹהִים כְּמוֹד. וְאִם בְּמִשְׁפָּחָה כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נִחְנוּ בְּנֵי
אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. וְאִם בְּעוֹשֶׁר כְּמָה רִיקִים וּפּוֹחֲזִים מִמָּד
עֲשִׂירִים יוֹתֵר מִמָּד. וְעוֹד כִּי הִי מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר וְאֵל יִתְהַלֵּל
עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ כִּי אוֹלֵי עוֹשֶׁר שְׂמוֹר לְבַעֲלָיו לְרַעְתּוֹ. וְאִם בְּשֶׁרָרָה
וְכְבוֹד כְּמָה בְּזוּיֵי הַמִּשְׁפָּחָה שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי ט)
תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹד. וְעוֹד כִּי הָעוֹשֶׁר וְהַכְּבוֹד מְלַפְּנֵיו וְהוּא
מִשְׁפִּיל גְּאִים עַדֵי אָרֶץ. וְאִם בְּחֻכְמָה כְּמָה חֻכְמִים גְּדוֹלִים
נִטְרָדוּ מִהָעוֹלָם הֵזָה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא כְּעִנְיָן דּוֹאֵג וְאַחִיתוֹפֵל
וַיִּרְבְּעֵם וּבִידּוֹ יִתְבַּרֵּךְ לְהַסִּיר שְׂפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקַּח
וְאֵל יִתְהַלֵּל חֻכְם בְּחֻכְמָתוֹ. וְאִידֵךְ תִּתְגַּאֲהַ וּתִתְחַלְתֵךְ נוֹלְדֵת
מִטְּפָה סְרוּחָה וּמִמַּעַבֵּר הַשֶּׁתָּן נִכְנָסֵת וַיִּצְאֵת. בּוֹשָׁה וּכְלִימָה
אֶתְהָ בְּחִיידֵךְ רָמָה וְתוֹלַעָה בְּמוֹתֵךְ וְאָף כִּי עֶפֶר אֶתְהָ וְאֵל עֶפֶר
תָּשׁוּב וְהָיָה כְּלֵא הָיָה. וְאִידֵךְ תִּכְעֹס עַל זוֹלָתֵךְ וְלֹא תִכְעֹס עָלֶיךָ
שְׂאֵתְהָ בְּעֶצְמֵךְ טוֹרֵף נִפְשֵׁךְ בְּאִפֵּךְ וְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּכַעֲסֵךְ
וְאֶתְהָ מְכַעֵס אֶת קוֹנֵךְ וְעֵתִיד לִפְרַע מִמָּד. וְאִידֵךְ תִּקְפִּיד עַל
הַבְּלִי הָעוֹלָם הֵזָה וְסוֹפֵךְ לְמוֹת וְרוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאִינְנוּ וְלֹא יִכְפִּירָנוּ
עוֹד מִקוֹמוֹ רוֹאֵיו יֵאֱמָרוּ אִיו. וְאִידֵךְ תִּתְעַצֵּב עַל עוֹלָם שְׂאִינּוּ
שְׁלָךְ וְלֹא תִתְעַצֵּב עַל פְּרִידַת נִפְשֵׁךְ מִגּוּפֵךְ בְּרַתֵת וְזִיעַ וְאִימָה
חֲשֵׁכָה נוֹפֶלֶת עָלָיו. וְאִידֵךְ תִּתְחַמוֹד לְצַבּוֹר זָהָב וְלִבְנוֹת בְּתִים
וְעֲלִיּוֹת מְרוֹוָחִים וְהוּא לְקַבְּרוֹת יוֹבֵל אֶמָּה עַל אֶמָּה בְּרוּם אֶמָּה

בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית וּמֵאוֹמָה אֵין בְּיַדָּךְ וְעִזְבָת לְאַחֲרִים חִילָּךְ וְלָמָּה
תִּיַגַע לְהַעֲשִׂיר וְהַכֹּל תִּלְוִי בְּמִזְל אֶפְלוֹ סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבִהִיכֹל:

נח ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(יג) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיִפֶת
בְּנֵי נֹחַ וְאִשְׁתֵּי נֹחַ וְשִׁלְשֵׁת נְשֵׂי בְנָיו אֵתֶם אֵל
הַתֵּבָה: בְּכָרוֹ יוֹמָא הָדִין עָאֵל נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיִפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאִתַּת נֹחַ
וְתִלְתָּא נְשֵׂי בְנוֹהֵי עִמָּהוֹן לְתִבּוֹתָא:

כ"ז בעצם היום הזה. למדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים אלו דורו רואים אותו נכנס לתבה אנו שוברין אותה
והורגין אותו, אמר הקדוש ברוך הוא אני מכניסו לעיני כלם (בר"י) ונראה דבר מי יקום:

(יד) הִמָּה וְכָל הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ וְכָל הַרְמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ לְמִינָהּ
וְכָל הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צֶפֶר כָּל כָּנָף: אֲנֹן וְכָל
חַיָּתָא לְזָנָה וְכָל בְּעִירָא לְזָנָה וְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא לְזָנָה וְכָל עוֹפָא
לְזָנָה כָּל צֶפֶר כָּל דְּפָרַח:

כ"ז כפור כל כנף. דבוק הוא, כפור של כל מין כנף, לרבות חגבים (כנף לשון נוטה כמו ויקרא א' יז) ושם אותו בכנפיו שאפלו נוטה
עולה, אף כאן כפור כל מין מראית נוטה):

(טו) וַיָּבֹאוּ אֵל נֹחַ אֵל הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל
הַבָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים: וְעִלּוּ עִם נֹחַ לְתִבּוֹתָא תְּרִין
תְּרִין מִכָּל בְּשָׂרָא דִּי בַּהּ רוּחָא דְחַיִּים: (טו) וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה
מִכָּל בָּשָׂר בָּאוּ כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים

וַיִּסְגֹּר יְהוָה בְּעֵדוֹ : וְעֲלִיא דְכַר וְנוֹקְבָא מְכַל בְּשָׂרָא עֲלוּ כְמָא
די פְּקִיד יְתֵהּ יֵי וְאַגְוּ יֵי (בְּמִימְרָה) עֲלוּהִי :

רש"י ויסגור ה' בעדו. הגין עליו שלא יסברוהו, הקיף התבה דבס ואריות והיו הורגים בהם. ופשוטו של מקרא סגר כנגדו מן המים וכן כל בעד שבמקרא לשון כנגד הוא (בראש' כ יח) בעד כל רחם, (מ"ב ד ז) בעדך ובעד בניך, (איוב ב ז) עור בעד עור, (תהלים ג ז) מגן בעדי, (ש"א יב יט) התפלל בעד עבדיך, כנגד עבדיך:

וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל (יז)
הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתָּרֶם
מֵעַל הָאָרֶץ : וְהוּא טוֹפְנָא אַרְבָּעִין יָמִין עַל אֶרְעָא וַסְגִיאוּ מִיָּא
וַנְטְלוּ יַת תֵּבֹתָא וַאֲתָרְמַת מֵעַל אֶרְעָא :

רש"י ותרים מעל הארץ. משקעת היתה במים אחת עשרה אמה כספינה טעונה המשקעת מהלחה במים ומקראות שלפנינו יוכיחו:

וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ וַתִּלְךְ (יח)
הַתֵּבָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם : וַתְּקִיפוּ מִיָּא וַסְגִיאוּ לַחֲדָא עַל אֶרְעָא
וּמַהֲלְקָא תֵּבֹתָא עַל אֶפֶי מִיָּא :

רש"י ויגברו. מאליהו:

וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הָאָרֶץ וַיִּכָּסּוּ (יט)
כָּל הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם :
וּמִיָּא תְּקִיפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא עַל אֶרְעָא וַאֲתַחֲפִיאוּ כָּל טוּרֵיָא רְמִיָּא דִּי תַּחוֹת
כָּל שָׁמַיָּא : (כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אָמָּה מְלֻמְעָה גָבְרוּ
הַמַּיִם וַיִּכָּסּוּ הַהָרִים : חֲמִשׁ עֶשְׂרֵי אָמִין מְלַעֲלָא תְּקִיפוּ
מִיָּא וַאֲתַחֲפִיאוּ טוּרֵיָא :

רש"י חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה של גובה כל ההרים לאחר שהשוו המים לראשי ההרים:

וַיִּגּוּעַ כָּל בָּשָׂר הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ בְּעוֹף (כא)
וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל

הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם : וּמִיַּת כָּל בְּשָׂרָא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא בְּעוֹפָא
וּבְבַעֲיָרָא וּבְחַיְתָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא וְכָל אֲנָשָׂא : (כב) **כָּל**
אֲשֶׁר נְשָׂמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו מִכָּל אֲשֶׁר
בְּחַרְבָּה מֵתוֹ : כָּל דֵּי נְשָׂמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַפּוּהִי מִכָּל דֵּי
בְּיַבִּשְׁתָּא מֵתוֹ :

רס"ז נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים: אשר בחרבה. ולא דגים שבים:

(כג) **וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה**
מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם
וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשְׁאַר אֲדָמָה וְאֲשֶׁר אִתּוֹ
בַּתְּבָה : וּמָחָא יָת כָּל יְקוּמָא דֵּי עַל אֲפִי אֲרֻעָא מֵאֲנָשָׂא עַד בְּעִירָא עַד
רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשָׁמַיָא וְאִתְמַחִיאוּ מִן אֲרֻעָא וְאִשְׁתָּאר אֲדָמָה וְדִי עִמָּה
בַּתְּבוּתָא :

רס"ח וימח. לשון ויפעל הוא ואינו לשון ויפעל והוא מגזרת ויפן ויבן. כל תבה שסופה ה"א כגון בנה, מחה, קנה,
כשהוא נותן וי"ו וי"ד בראשה נקוד בחיבור תחת היו"ד: אך נת. לזכר נה, זה פשוטו. ומדרש אגדה היה גונח וכוהה
דס מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר (משלי יא לז) הן לדיק בארץ ישלם:

(כד) **וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת**
יּוֹם : וַיִּתְקִיפוּ מַיָּא עַל אֲרֻעָא מְאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין : ח (א) **וַיִּזְכֹּר**
אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים
רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם : וַדְּכִיר יְיָ יָת נֹחַ וְיָת כָּל
חַיְתָּא וְיָת כָּל בְּעִירָא דֵּי עִמָּה בַּתְּבוּתָא וְאִעֲבַר יְיָ רוּחָא עַל אֲרֻעָא וְנָחוּ
מַיָּא :

רס"ט ויזכר אלהים. זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתו של רשעים
הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר (בראשית ו ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמתה, והוא שם
מדת רחמים: ויזכור אלהים את נח וגו'. מה זכר להם לבהמות, זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכן ושללא שמשו
בתבה: ויעבר אלהים רוח. רוח תנחומין והנחה עברה לפניו: על הארץ. על עסקי הארץ: וישכו. כמו (אסתר ג א) כשוך
חמת המלך לשון הנחת חמה:

וַיִּסְכְּרוּ מְעִיֵּנֹת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם (ב)
וַיִּכְלֹא הַגֶּשֶׁם מִן הַשָּׁמַיִם : וְאַסְתָּכְרוּ מִבּוֹעֵי תְּהוֹמָא וְכוּי
שָׁמַיָא וְאַתְכְּלִי מִטְרָא מִן שָׁמַיָא :

רש"י ויסכרו מעינות. כשנפתחו כתיב (ו יא) כל מעינות, וכאן אין כתיב כל, לפי שגשגתו מהם אותן שיש בהם אורח לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהם: ויכלא. וימנע, כמו (ההלים מ יב) לא תכלא רחמך, (בראשית כג ו) לא יכלה ממך:

וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּדֶד וְשׁוֹב (ג)
וַיַּחְסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם :
וְתָבוּ מֵיָא מֵעַל אֶרְעָא אֲזִלּוּ וְתִיבּוּ וְחִסְרוּ מֵיָא מִסּוּף מָאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין :

רש"י ומקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון. כיצד בעשרים ושבעה בכסלו פסקו הגשמים הרי שלשה מכסלו ועשרים ותשעה מטבת הרי שלשים ושנים, ושצט ואדר וניסן ואייר מאה ושמונה עשר הרי מאה וחמשים:

וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר (ד)
יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרִי אֶרְרָט : וְנָחַת תִּבּוֹתָא בְּיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בְּשִׁבְעַת עָשָׂר יוֹמָא לְיַרְחָא עַל טוּרֵי קַרְדּוּ :

רש"י בחדש השביעי. סיון והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים: בשבעה עשר יום. מכאן אתה למד שהיתה התבה משקעת במים אחת עשרה חמה, שהרי כתיב (פסוק ה) בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, זה אב שהוא עשירי (למרחשון) לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה חמה וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה חמה לששים יום, הרי חמה לארבעה ימים, נמצא שבששה עשר בסיון לא חסרו אלא ארבע חמות, ונחה התבה ליום המחלת, למדת שהיתה משקעת אחת עשרה חמה במים שעל ראשי ההרים:

וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּדֶד וְחָסוּר עַד הַחֹדֶשׁ (ה)
הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי
הַהָרִים : וּמֵיָא הוּוּ אֲזִלּוּ וְחִסְרוּ עַד יַרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד
לְיַרְחָא אֶתְחַזְיָאוּ רִישֵׁי טוּרֵיָא :

רש"י בעשירי וכו' נראו ראשי ההרים. זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלו ועשירי לכסלו שפסק הגשם, כשם שאתה אומר בחדש השביעי סיון והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן, על כרחך שביעי אי חמה מונה אלא להפסקה, שהרי לא כלו ארבעים יום של ירידת גשמים ומאה וחמשים של הגברת המים עד אחד בסיון, ואם אתה אומר שביעי לירידה אין זה סיון והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה, שאם אתה אומר להפסקה והוא אלו, אי חמה מוצא בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ, שהרי מקץ ארבעים משנראו ראשי ההרים שלח את העורב, ועשרים ואחד יום הוחל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד

שחרצו פני האדמה, ואם תאמר באלול נראו, נמצא שחרצו במרחשון, והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי, שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן:

(ג) וַיְהִי מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה : וַהֲוָה מִסוּף אַרְבָּעִין יוֹמִין וַיִּפְתַּח נֹחַ יְתַּת פְּנֵי תִבּוֹתָא דִּי עֶבֶד :

רש"י מקץ ארבעים יום. משנראו ראשי ההרים: את חלון התבה אשר עשה. לזה, ולא זה פתח התבה העשוי לביאה ויציאה:

(ד) וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יָצוּא וְשׁוֹב עַד יְבִשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ : וַשְׁלַח יְתַּת עוֹרְבָא וַיִּנְפֵּק מִפֶּק וַתֵּיב עַד דִּיבִישׁוּ מֵיָא מֵעַל אַרְעָא :

רש"י יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות התבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו, כמו שנינו באגדת חלק (סנהדרין קח): עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעלירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א' ח ו) והערבים מביאים לו לחם ובשר:

(ה) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה : וַשְׁלַח יְתַּת יוֹנָה מִלְּוֹתָהּ לְמַחְזִי הַקָּלִיאוּ מֵיָא מֵעַל אִפִּי אַרְעָא :

רש"י וישלח את היונה. לסוף שבעה ימים שהרי כתיב ויחל עוד שבעת ימים אחרים, מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל שבעה ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרכה, ובזו יראה אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו:

(ו) וְלֹא מָצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֵל הַתֵּבָה כִּי מַיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֵל הַתֵּבָה : וְלֹא אֲשַׁפַּחַת יוֹנָה מְנוּחַ לְפָרְסַת רַגְלָהּ וַתָּבֵת לְוֹתָהּ לְתִבּוֹתָא אֲרִי מֵיָא עַל אִפִּי כָל אַרְעָא וְאוֹשִׁיט יָדָהּ וַיִּנְסְבָהּ וְאֶעֱיֵל יְתַּת לְוֹתָהּ לְתִבּוֹתָא : **(ז) וַיִּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסָּף שְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתֵּבָה :** וְאוֹרִיךְ עוֹד שִׁבְעָא יוֹמִין אַחֲרָיִן וְאוֹסִיף שְׁלַח יְתַּת יוֹנָה מִן תִּבּוֹתָא :

רש"י ויחל. לשון המתנה, וכן (איוב כט כא) לי שמעו ויחלו, והרבה יש במקרא:

(יא) וּתְבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְב וְהֵנָּה עָלָה זַיִת
טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל
הָאָרֶץ : וְאַתָּת לְוַתָּה יוֹנָה לְעֵדוֹן רַמְשָׁא וְהָא טָרֶף זַיִתָּא תְּבִיר נְחִית
בְּפִימָה וַיֵּדַע נֹחַ אָרִי קָלִיאֵו מִיָּא מֵעַל אָרְעָא :

רש"י טרף בפיה. אומר אני שזכר היה לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו (ש"ש ה יב) כיונים על אפיקי מים רוחלות, (יחזקאל ז טו) כיוני הגאיות כלם המות וכמו (הושע ז יא) כיונה פותה: טרף, חטף, ומדרש אגדה לשון מוזן, ודרשו בפיה, לשון מאמר, אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית בידי של הקדוש ברוך הוא ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם:

(יב) וַיִּפְחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּשְׁלַח אֶת
הַיּוֹנָה וְלֹא יָסְפָה שׁוּב אֵלָיו עוֹד : וְאַזְרִיד עוֹד שְׁבַעַת
יוֹמִין אַחֲרָנִין וְשִׁלַּח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֵת לְמַתּוּב לְוַתָּה עוֹד :

רש"י ויחל. הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל. ויחל וימתין, ויחל ויתמתן:

(יג) וַיְהִי בְאַחַת וַיֵּשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֶר
נֹחַ אֶת מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהֵנָּה חָרְבוּ פְּנֵי
הָאָדָמָה : וְהָיָה בְּשֵׁת מֵאָה וְחָד שָׁנִין בְּקִדְמָאָה בְּחַד לְיָרְחָא נְגוּבוּ
מִיָּא מֵעַל אָרְעָא וְאַעֲדִי נֹחַ יָת חוֹפָאָה דְתַבּוּתָא וְחִזָּא וְהָא נְגוּבוּ אֶפִי
אָרְעָא :

רש"י בראשון. לרבי אליעזר הוא תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן: חרבו. נעשה כמין טיט, שקרמו פניה של מעלה:

(יד) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ
יָבִשָׁה הָאָרֶץ : (ט) וּבְיָרְחָא תַנְיָנָא בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לְיָרְחָא
נְבִישַׁת אָרְעָא :

רש"י בשבעה ועשרים. וירידתו בחדש השני בשבעה עשר, אלו אחד עשר ימים שהחמה יתרה על הלכנה, שמשפט

נח יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר: וּמְלִיל
יְיָ עִם נֹחַ לְמִימְרָ: (טו) צֵא מִן הַתֵּבָה אֲתָה וְאִשְׁתְּךָ
וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי בְנֶיךָ אִתְּךָ: פּוֹק מִן תֵּבֹתָא אֲתָ וְאִתְתְּךָ וּבְנֶיךָ
וּנְשֵׁי בְנֶיךָ עִמָּךְ:

רש"י אהה ואשתך וגו'. איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה:

(יז) כָּל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּךָ מִכָּל בֶּשָׂר בְּעוֹף
וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ (הוצא)
הֵיצֵא אִתְּךָ וְשִׂרְצוֹ בָּאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל
הָאָרֶץ: כָּל חַיְתָא דְעָמְךָ מִכָּל בֶּשָׂרָא בְּעוֹפָא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל רֶחֶשָׂא
דְרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ אֲפִיק עָמְךָ וְיִתְלַדּוּ בָּאֶרֶץ וְיִפְשְׁוּ וְיִסְגּוּ עַל אֶרֶץ:

רש"י היצא. הוצא כתיב היצא קרי. היצא, אמור להם שיצאו. הוצא, אם אינם רוצים לזאת הוויאם אהה: ושרצו בארץ.
ולא בתיבה, מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש:

(יח) וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ: וּבְנֶיךָ
נח וּבְנוֹהֵי וְאִתְתְּהֵי וּנְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמָּה: (יט) כָּל הַחַיָּה כָּל הָרֶמֶשׂ
וְכָל הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם
יֵצְאוּ מִן הַתֵּבָה: כָּל חַיְתָא כָּל רֶחֶשָׂא וְכָל עוֹפָא כָּל דְרַחֲשׁ עַל
אֶרֶץ לְזַרְעֵיתְהוֹן נְפִקוּ מִן תֵּבֹתָא:

רש"י למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לדבק במינן:

**וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּיחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה
הַטְּהֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֲלֹת
בַּמִּזְבֵּיחַ : וַיִּבְנֶה נֹחַ מִדְּבַחַת קָדָם יְיָ וַיִּנְסִיב מִכָּל בְּעִירָא דְכָנָא וּמִכָּל
עוֹפֵא דְכִי וְאַסִּיק עָלָוּ בַּמִּדְּבַחַת :**

רס"ז מכל הבהמה הטהורה. אמר לא נוח לי הקדוש ברוך הוא להכניס מאלו שבעה שבעה אלא כדי להקריב קרבן מהם:

**וַיִּרַח יְהוָה אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵל לְבֹנוֹ לֹא אֲסַף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה
בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו
וְלֹא אֲסַף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתִי : וַקִּבֵּיל יְיָ בְּרַעְיוֹא יַת קוֹרְבָנָהּ וַאֲמַר יְיָ בְּמִימְרָהּ לֹא אוֹסֵף
לְמִילֵט עוֹד יַת אֲרַעָא בְּדִיל חוֹבֵי אֲנָשָׂא אָרִי יִצְרָא לְבָא דְאָנְשָׂא בִישׁ
מִזְעִירָה וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַמְחֵי יַת כָּל דְּחֵי כְּמָא דְעַבְדִּית :**

רס"ח מנעריו. מנעריו כתיב משננער ללאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע: לא אסף. ולא אסף. ככל הדבר לשבעה, הוא שכתוב (וישעיהו נד ט) אשר נשבעתי מעבר מי נח, ולא מינו זה שבעה אלא זו שכלל דבריו והיא שבעה, וכן דרשו חכמים במסכת שבעות (לו א) :

**עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם
וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ : עוֹד כָּל יוֹמֵי
אֲרַעָא זְרוּעָא וְחֻצָּדָא וְקוֹרָא וְחוֹמָא וְקִיטָא וְסִתְוָא וַיְמָם וְלַיְלָה לֹא
יִבְטְלוּ :**

רס"ט עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבתו. שש עתים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו זרע, חצי כסלו וטבת וחצי שבט קור וכו' : קור. קשה מחורף: חורף. עת זרע שעורים וקטניות החריפין להתבשל מהם. הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן: קציר. חצי ניסן ואייר וחצי סיון: קיץ. חצי סיון תמוז וחצי אב, הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמיבשים אותן בשדות, ושמו קיץ כמו (שמואל ב טו ז) והלחם והקיץ לאכול הנערים: חום. הוא סוף ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר, כמו ששנינו במסכת יומא (כט א) שלהי קייטא קשי מקייטא: ויום ולילה לא ישבתו. מכלל ששבתו כל ימות המזבול, שלא שמשו המזלות ולא נכר בין יום ובין לילה: לא ישבתו. לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן:

ט (א) וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר
לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ : וַיְבָרֵךְ יי ית נח
וַיֵּת בְּנוֹהֵי וַאֲמַר לְהוֹן פּוֹשִׁי וּסְגוּ וּמְלוּ ית אֶרְעָא : (ב) וּמוֹרָאֲכֶם
וְחַתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף
הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכֹל דְּגִי
הַיָּם בַּיַּדְכֶם נִתְּנוּ : וְדַחֲלַתְכֹן וְאִימַתְכֹן תִּהְיֶה עַל כָּל חַוֹת
אֶרְעָא וְעַל כָּל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא בְּכֹל דִּי תִרְחִישׁ אֶרְעָא וּבְכֹל נוּיְנִי יִמָּא בַּיַּדְכֹן
יְהוֹן מְסִירִין :

רש"י וחתכם. ואימתכם כמו (איוב ו כח) תראו חתת. ואגדה לשון חיות שכל זמן שהתינוק בן יומו חי אין אתה כריך לשמרו מן העכברים, עוג מלך הבשן מת, כריך לשמרו מן העכברים, שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה, אימתו יהיה מוראכם על החיות, כל זמן שאתם חיים:

(א) כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה
כִּיֶּרֶק עֵשֶׂב נִתַּתִּי לָכֶם אֶת כָּל : כָּל רֶחֶשָׂא דְהוּא חַי
לְכוּן יְהִי לְמִיכָל כִּירוֹק עֵשֶׂבָא יְהִבִית לְכוּן ית כָּלָא :

רש"י לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם הראשון לאכול בשר אלא ירק עשב, ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

(ד) אַדְּ בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ : בְּרַם בֶּשָׂרָא
בְּנִפְשָׁה דְיִמָּה לֹא תִכְלוּן :

רש"י בשר בנפשו. אסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו בו לא תאכלו הבשר: בנפשו דמו. בעוד נפשו בו: בשר בנפשו לא תאכלו. הרי אבר מן החי ואף בנפשו דמו לא תאכלו, הרי דם מן החי:

(ה) וְאֵדְ אֶת דְּמִכֶּם לְנִפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל
חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו
אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם : וּבְרַם ית דְּמִכֹּן לְנִפְשֹׁתֵיכֹן אֲתַבַּע
מִיַּד כָּל חַיָּתָא אֲתַבַּעְנָהּ וּמִיַּד אֲנָשָׂא מִיַּד גְּבַר דִּישׁוּד ית דְּמָא דְאָחוּהִי
אֲתַבַּע ית נַפְשָׂא דְאָנָשָׂא :

רש"י ואך את דמכם. אף על פי שהתחתי לכם נטילת נשמה בזהמה, את דמכם אדרש מהשופך דם עלמנו:

לנפשותיכם. אף החונק עצמו אף על פי שלא יאלץ ממנו דם: מיד כל חיה. לפי שחטאו דור המדול והפקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר (ההלים מט יג) נמשל כבהמות נדמו, לפיכך הכרך להזהיר עליהן את החיות: ומיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים אני אדרוש: מיד איש אחיו. מיד שהוא אוהב לו כאלו והרגו שוגג, אני אדרוש, אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף השוגג כריך כפרה, ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע, הקדוש ברוך הוא דורש ממנו. כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה והאלהים אנה לידו במסכת מכות (י ט) הקדוש ברוך הוא מזמנן לפנדק אחד וכו' :

**שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְּצַלֵּם
אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם : דִּישׁוּד דְּמָא דְּאִנְשָׁא בְּסַעֲדִין
עַל מִימַר דִּינְנָא דְּמָה יִתְּשֵׁד אַרְי בְּצַלְמָא דִּי עֶבֶד יִתְּ אִנְשָׁא :**

רס"ז באלים דמו ישפך. אם יש עדים המיתוהו אדם, למה, כי כללם אלהים וגו' : עשה את האדם. זה מקרא חסר, וכריך להיות עשה העושה את האדם, וכן הרבה במקרא:

**וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בְּאֶרֶץ וּרְבוּ בָהּ : (ט)
וְאַתּוֹן פּוּשׁוּ וּסְגוּ אֶתִּילִידוֹ בְּאֶרְעָא וּסְגוּ בָהּ :**

רס"ח ואתם פרו ורבו. לפי פשוטו הראשונה לברכה, וכאן לכוזי. ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק צפריה ורביה לשופך דמים:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ וְאֶל בְּנָיו
אֲתוּ לְאֹמֶר : וְאָמַר יְיָ לְנֹחַ וּלְבְנוֹהִי עִמָּה לְמִימָר : (ט)
הֲנִי מְקִים אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת זְרַעְכֶם
אֶתְּרִיכֶם : וְאָנָּה הָא אָנָּה מְקִים יְת קִימִי עִמְכוֹן וְעַם בְּנִיכוֹן
בְּתִרְיָכוֹן :**

רס"ט ואני הנני. מסכים אני עמך, שהיה נח דואג לעסוק צפריה ורביה עד שהצטיחו הקדוש ברוך הוא שלא לשחת את העולם עוד, וכן עשה. ובאחרונה אמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להבטחתי, ואתן לך אות:

**וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף
בְּבְהֵמָה וּבְכָל חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי
הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ : וְעַם כָּל נֶפְשָׁא חַיְתָא דְּעִמְכוֹן
בְּעוֹפָא בְּבְעִירָא וּבְכָל חַיַּת אֶרְעָא דְּעִמְכוֹן מִכָּל נִפְקִי תְּבוּתָא לְכָל חַיַּת
אֶרְעָא :**

רש"י חית הארץ אחכם. הם המתהלכים עם הצביות: מכל יואלי התבה. להביא שקלים ורמזים: לכל חית הארץ. להביא המזיקין שאינו בכלל החיה אשר אחכם, שאין הוכח עם הצביות:

(יא) וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ : וְאַקִּים יְת קִימִי עִמָּכֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמִּי טוֹפְנָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד טוֹפְנָא לְחַבְלָא אֲרַעָא :

רש"י והקימותי. אעשה קיום לצביתי, ומהו קיומו, את הקשת כמו שמסים והולך:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם : וַאֲמַר יי דָּא אֶת קִים דִּי אֲנָא יְהֵב בֵּין מִימְרִי וּבֵינְכוֹן וּבֵין כָּל נֶפְשָׁא חַיָּתָא דִּי עִמָּכֹן לְדָרִי עֲלָמָא :

רש"י לדת עולם. נכתב חסר, שיש דורות שלא הצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה, ודורו של רבי שמעון בן יוחאי:

(יג) אֶת קִשְׁתִּי נֹתַתִּי בְּעֵנֶן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ : יְת קִשְׁתִּי יְהֵבִית בְּעֵנְנָא וְתִהִי לְאֶת קִים בֵּין מִימְרִי וּבֵין אֲרַעָא : (יד) וְהָיָה בְּעֵנְנִי עֵנָן עַל הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשֶׁת בְּעֵנָן : וְיִהְיֶה בְּעֵנְוֹתִי עֵנְנָא עַל אֲרַעָא וְתִתְחַזֵּי קִשְׁתָּא בְּעֵנְנָא :

רש"י בענני ענן. כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם:

(טו) וַזְכַּרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר : וְדַכִּירְנָא יְת קִימִי דִּי בֵין מִימְרִי וּבֵינְכוֹן וּבֵין כָּל נֶפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מִיָּא לְטוֹפְנָא לְחַבְלָא כָּל בָּשָׂר : (טז) וְהִיְתָה הַקִּשֶׁת בְּעֵנָן וְרִאִיתִיהָ לְזָכֹר

בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה
בְּכָל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ : וַתְּהִי קִשְׁתָּא בְּעֵנָא וְאַחֲזִינָה
לְמִדְבַּר קִיָּם עָלַם בֵּין מִימְרָא דִּינִי וּבֵין כָּל נֶפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל בֶּשֶׂרָא דִּי עַל
אָרְעָא :

רש"י בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין מדת הדין של מעלה ובניכוס שהיה לו לכתוב ביני ובין כל נפש חיה. ולא
זהו מדקשו כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אתכם) אני רואה את האות וגזכר:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ זֹאת אֹת הַבְּרִית
אֲשֶׁר הִקְמֹתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל
הָאָרֶץ : (פ) וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ דָּא אַתְּ קָיָם דִּי אֶקְמִית בֵּין מִימְרֵי וּבֵין כָּל
בֶּשֶׂרָא דִּי עַל אָרְעָא :

רש"י זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרת:

וַיְהִיו בְּנֵי נֹחַ הַיְצְאִים מִן הַתֵּבָה
שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן : וַהֲוּוּ בְנֵי נֹחַ
דִּי נִפְקוּ מִן תֵּבֹתָא שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבוּהִי דְכְנָעַן :

רש"י וחס הוא אבי כנען. למה הלכך לומר כאן, לפי שהפרשה עסוקה וצאה בשכרותו של נח שקלקל זה חס, ועל
ידו נתקלל כנען, ועדיין לא כתב תולדות חס, ולא ידענו שכנען בנו, לפיכך הלכך לומר כאן וחס הוא אבי כנען:

שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל
הָאָרֶץ : תִּלְתָּא אֱלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֱלִין אֲתַבְּדְרוּ כָּל אָרְעָא : (ג) וַיִּחַל
נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כַּרְם : וְשָׂרֵי נֹחַ גָּבַר פָּלַח בְּאָרְעָא
וּנְצִיב בְּרָמָא :

רש"י ויחל. עשה עצמו חלון, שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת: איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רות א ג) איש
נעמי: ויטע כרם. כשנכנס לתבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים:

וַיִּשְׁתֶּן מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹדָה אֶהְלֶה :
וַיִּשְׁתֵּי מִן חִמְרָא וַיְרוּי וַאֲתַגְלִי בְּגוּ מִשְׁכְּנָה :

רש"י ויתגלו. לשון ויתפעל: אהלו. אהלה כתיב רמז לעשרת שבטים שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר השתים במזרחי יין (עמ"ס ו' א) :

(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיִּגְדַּל
לְשֹׁנֵי אָחִיו בַּחוּץ : וַחֲזָא חָם אָבוּהֵי דְכְנַעַן יַת עֲרִיתָא דְאָבוּהֵי
וַחֲמֵי לְתַרְיַן אַחוּהֵי בְשׁוּקָא :

רש"י וירא חם אבי כנען. יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו לכך הזכר על הדבר ונתקלל: וירא את ערות אביו. יש אומרים סרסו ויש אומרים רבעו:

(כג) וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׂמֶלֶה וַיִּשְׂימוּ עַל
שִׁכְמוֹ שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת
עֲרוֹת אָבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרוֹת
אָבִיהֶם לֹא רָאוּ : וַיִּנְסִיב שֵׁם וַיִּפֹּת יַת כְּסוּתָא וַשְׂוִי עַל כְּתָף
תַּרְוֵיהוֹן וַאֲזַלוּ מִחֲזָרֵין וַחֲפִיאוּ יַת עֲרִיתָא דְאָבוּהוֹן וַאֲפִיְהוֹן מִחֲזָרֵין
וְעֲרִיתָא דְאָבוּהוֹן לֹא חִזּוּ :

רש"י ויקח שם ויפת. אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של צינור, ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר (ויחזקאל לט יא) אתון לגוג מקום שם קבר. וחס שבזה את אביו נאמר בזרעו (ישעיה כ' ז) כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שם וגו' : ופניהם אחורנית. למה נאמר פעם שניה, מלמד שכשקרבו אללו והארכו להפך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחורנית:

(כד) וַיִּיקַץ נֹחַ מֵיֵינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ
הַקָּטָן : וַאֲתַעַר נֹחַ מִחֲמַרְהָ וַיֵּדַע יַת דִּי עֶבֶד לֵיהּ בְּרַה זְעִירָא :

רש"י בנו הקטן. הפסוק והבזוי, כמו (ירמיה מט טו) הגה קטן נתתיך בגוים בזוי באלים:

(כה) וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֶבְדִים יִהְיֶה
לְאָחִיו : וַאֲמַר לִיט כְנַעַן עֶבֶד פֹּלַח עֶבְדֵין יִהִי לְאַחוּהֵי :

רש"י ארוּר כנען. אהה גרמת לי שלח אוליד בן רביעי אחר לשמשני, ארוּר בנך רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים, שהטל עליהם טורח עבודתי מעתה. ומה ראה חם שסרסו, אמר להם לאחיו אדם הראשון שני בניו היו לו, והרג זה את זה בשביל ירשת העולם ואביו יש לו שלשה בנים ועודנו מבקש בן רביעי:

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם וַיְהִי כִנְעַן
עֶבֶד לָמוֹ : וַאֲמַר בְּרִידָּ ? אֶלְהֵה דְשֵׁם וַיְהִי כִנְעַן עֶבֶדָּ לְהוֹן :

רש"י ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמור הבטחתו לזרעו לכת להם את ארץ כנען; ויהי כנען עבד למו. למס עובד:

(כז) יַפֶּת אֱלֹהִים לִיפֶת וַיִּשְׁכֹּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם וַיְהִי
כִנְעַן עֶבֶד לָמוֹ : יַפֶּתִי ? לִיפֶת וַיִּשְׁרִי שְׂכִינְתָּהּ בְּמִשְׁכְּנָהּ דְשֵׁם
וַיְהִי כִנְעַן עֶבֶדָּ לְהוֹן :

רש"י יפת אלהים ליפת. מתורגם יפתי, ירחיב; וישכון באהלי שם. ישרה שכינתו בישראל. ומדרש חכמים אף על פי
שיפת אלהים ליפת, שזנה כרש שהיה מצני יפת בית שני, לא שרתה בו שכינה. והיכן שרתה, במקדש ראשון שזנה
שלמה שהיה מצני שם: ויהי כנען עבד למו. אף משיגלו בני שם, ומכרו להם עבדים מצני כנען:

(כח) וַיְחִי נַח אַחַר הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה : וַחֲיָא נַח בְּתַר טוֹפְנָא תַלְתַּת מְאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין :
(כט) וַיְהִי כָּל יְמֵי נַח תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה וַיָּמָת : (פ) וַהוּוּ כָּל יוֹמֵי נַח תְּשַׁע מְאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין וּמִית : י
(א) וַאֲלֵה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נַח שֵׁם חָם וַיָּפֶת וַיִּוְלְדוּ
לָהֶם בְּנִים אַחַר הַמַּבּוּל : וַאֲלֵין תּוֹלְדֹת בְּנֵי נַח שֵׁם חָם
וַיָּפֶת וַאֲתִילִדוּ לְהוֹן בְּנִין בְּתַר טוֹפְנָא : (ב) בְּנֵי יַפֶּת גֹּמֶר וּמְגוּג
וּמְדִי וַיִּוּן וַתְּבַל וּמִשְׁדָּ וַתִּירָס : בְּנֵי יַפֶּת גֹּמֶר וּמְגוּג
וּמְדִי וַיִּוּן וַתְּבַל וּמִשְׁדָּ וַתִּירָס :

רש"י ותירס. ז' פרס:

(ג) וּבְנֵי גֹמֶר אֲשַׁכְנַז וַרִיפֶת וַתְּגַרְמָה : וּבְנֵי גֹמֶר
אֲשַׁכְנַז וַרִיפֶת וַתְּגַרְמָה : (ד) וּבְנֵי יוֹן אֶלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ
כְּתִים וַדְדָנִים : וּבְנֵי יוֹן אֶלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וַדְדָנִים : (ה)
מֵאֵלָה נִפְרְדוּ אֵיִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ

לְלִשְׁנוֹ לְמִשְׁפַּחְתֶּם בְּגוֹיֵיהֶם : מֵאֵלֶּיךָ אֲתִפְרְשׁוּ נְגִוֹת
עֲמֻמָּיָא בְּאַרְעֵהוֹן גְּבֵר לְלִישְׁנָה לְזִרְעֵי־תְהוֹן בְּעֲמֻמִּיהוֹן : ^(ו) וּבְנֵי חָם
כּוֹשׁ וּמְצָרִים וּפּוֹט וּכְנַעַן : וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמְצָרִים וּפּוֹט
וּכְנַעַן : ^(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סְבָא וְחַוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה
וְסַבְתְּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וּדְדָן : וּבְנֵי כּוֹשׁ סְבָא
וְחַוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתְּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וּדְדָן : ^(ח) וְכּוֹשׁ יֶלֶד
אֶת נִמְרֹד הוּא הֵחֵל לְהִיּוֹת גְּבֵר בְּאַרְצָא : וְכּוֹשׁ
אוֹלִיד יֵת נִמְרֹד הוּא שָׂרִי לְמַהְוֵי גְבֵר תִּקְוִי בְּאַרְעָא :

רש"י רש"י להיות גבר. להמריד כל העולם על הקדוש ברוך הוא בעלת דור הפלגה:

^(ט) הוּא הָיָה גְבֵר צֵיד לְפָנָי יְהוָה עַל כֵּן יֵאמָר
כְּנִמְרֹד גְּבוֹר צֵיד לְפָנָי יְהוָה : הוּא הָיָה גְבֵר תִּקְוִי קָדָם
יְיָ עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גְּבֵר תִּקְוִי קָדָם יְיָ :

רש"י רש"י גבר איד. אד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום: לפני ה'. מתכוון להקניטו על פניו: על כן יאמר כנמרד. על כל אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו, יאמר זה כנמרוד גבור איד:

^(י) וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּבֶל וְאַרְדּוֹ וְאַכַּד
וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא שְׁנַעֵר : וַהוּה רֵישׁ מַלְכוּתָה בְּבֶל וְאַרְדּוֹ וְאַכַּד
וְכַלְנֶה בְּאַרְעָא דְבְּבֶל : ^(יא) מִן הָאָרְצָא הַהוּא יָצָא אֲשׁוּר
וַיִּבֶן אֶת נִינְוָה וְאֶת רְחַבַּת עִיר וְאֶת כְּלָח : מִן
אַרְעָא (ס"א עיצה) הַהִיא נִפְקַ אֶת־וֹרָאָה וּבְנָא יֵת נִינְוָה וְיֵת רְחַבַּת (נ"א רחובי)
קִרְתָּא וְיֵת כְּלָח :

רש"י רש"י מן הארץ וגו'. כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יבא מתוכם:

^(יב) וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כְּלָח הוּא הָעִיר
הַגְּדֻלָּה : וְיֵת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כְּלָח הִיא קִרְתָּא רְבַתָּא :

רש"י העיר הגדולה. היא נינוה שנאמר (וינה ג ג) ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים:

(יג) וּמְצָרִים יִלְד אֶת לֹוּדִים וְאֶת עֲנָמִים וְאֶת
לְהָבִים וְאֶת נַפְתָּחִים : וּמְצָרָאֵי (בכל הסי' ומצרים) אוֹלִיד וְת
לֹוּדָאֵי וְת עֲנַמָּאֵי וְת לְהָבָאֵי וְת נַפְתּוּחָאֵי :

רש"י להבים. שפניהם דומים ללהב:

(יד) וְאֶת פְּתָרְסִים וְאֶת כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ
מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת כַּפְתָּרִים : (ט) וְת פְּתָרוּסָאֵי וְת
כַּסְלוּחָאֵי דִי נִפְקוּ מִתַּמָּן פְּלִשְׁתָּאֵי וְת קְפוּטְקָאֵי :

רש"י ואת פתרוסים ואת כסלוחים אשר ילאו משם פלשתים. משניהם ילאו, שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו, וילאו מהם פלשתים:

(טו) וּכְנַעַן יִלְד אֶת צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת חֵת : וּכְנַעַן
אוֹלִיד וְת צִידוֹן בְּכָרָה וְת חֵת : (טז) וְאֶת הַיְבוּסִי וְאֶת
הָאֲמֹרִי וְאֶת הַגְּרָגֶשִׁי : וְת יְבוּסָאֵי וְת אֲמוֹרָאֵי וְת
גְּרָגֶשִׁאֵי : (יז) וְאֶת הַחֹיִי וְאֶת הָעַרְקִי וְאֶת הַסִּינִי :
וְת חוֹיָאֵי וְת עַרְקָאֵי וְת אֲנַתוּסָאֵי : (יח) וְאֶת הָאֲרוּדִי וְאֶת
הַצְּמָרִי וְאֶת הַחֲמָתִי וְאַחַר נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת
הַכְּנַעֲנִי : וְת אֲרוּדָאֵי וְת צְמָרָאֵי וְת חֲמָתָאֵי וּבְתַר כֵּן אֲתַבְּדְרוּ
זְרַעֲתָאֵי כְּנַעֲנָאֵי :

רש"י ואחר נפלו. מאלו נפלו משפחות הרבה:

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בְּאַכָּה גְרָרָה עַד
עֲזָה בְּאַכָּה סְדֻמָּה וְעַמְרָה וְאַדְמָה וְצַבִּים עַד
לְשֶׁע : וְהוּא תַּחֲוִים כְּנַעֲנָאֵי מִצִּידוֹן מְטִי לְגָרָר עַד עֲזָה מְטִי לְסְדוּם
וְעַמּוּרָה וְאַדְמָה וְצַבִּים עַד לְשֶׁע :

רש"י גבול הכנעני. סוף ארצו. כל גבול שבמקרא לשון סוף וקאה: באכה. גם דבר. ולי נראה כאדם האומר לחברו גבול זה מגיע עד אשר תבא לגבול פלוני:

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְלִשְׁנָתָם
בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם : (ט) אֵלֶּיךָ בְּנֵי חָם לְזַרְעֵיךָ הַזֶּה לְלִישְׁנָהוֹן
בְּאַרְעֵיךָ הַזֶּה לְעַמְּמֵיהֶן :

רש"י ללשונות בארצותם. אף על פי שנחלקו ללשונות וארצות, כלם בני חם הם:

(כא) וְלִשְׁמֵם יֵלֵד גַּם הוּא אָבִי כָּל בְּנֵי יַעֲבֹר אָחִי
יַפֶּת הַגָּדוֹל : וְלִשְׁמֵם אֶתְיֵלֵד אִף הוּא אָבוֹהוֹן דְּכָל בְּנֵי יַעֲבֹר אָחוּי
דְּיַפֶּת רַבָּא :

רש"י אבי כל בני עבר. הנהר היה שם: אחי יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול אם שם, כשהוא אומר (להלן יא י) שם בן מאת שנה וגו' שנתים אחר המבול, הוי אומר יפת הגדול, שהרי בן חמש מאות שנה היה נח כשהתחיל להוליד, והמבול היה בשנת שש מאות שנה לנח, נמצא שהגדול בבניו היה בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה שנה עד שנתים אחר המבול: אחי יפת. ולא אחי חם, שאלו שניהם כדו את אביהם, וזה בזה:

(כב) בְּנֵי שֵׁם עֵיִלָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד
וְאַרְם : בְּנֵי שֵׁם עֵיִלָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם : (כג) וּבְנֵי
אַרְם עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וְמִשׁ : וּבְנֵי אַרְם עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר
וְמִשׁ : (כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יֵלֵד אֶת שָׁלַח וְשָׁלַח יֵלֵד אֶת
יַעֲבֹר : וְאַרְפַּכְשָׁד אֹלֵד יֵת שָׁלַח וְשָׁלַח אֹלֵד יֵת יַעֲבֹר : (כה) וְיַעֲבֹר
יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵי
נַפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אָחִיו יֶקֶטָן : וְיַעֲבֹר אֶתְיֵלֵדוּ תְרֵין
בְּנֵין שׁוּם חַד פֶּלֶג אֶרֶץ בְּיוֹמוֹהִי אֶתְפְּלִיגַת אֶרְעָא וְשׁוּם אָחוּי יֶקֶטָן :

רש"י נפלגה. נתחלקו הלשונות, ונפוצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו על שם העתיד. ושנינו בסדר עולם (פיק א) שבסוף ימיו נתפלגו, שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו לעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן, שנאמר (פסוק טו) ויקטן ילד וגו' ואחר כך ויהי כל הארץ וגו'. ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו:

וַיִּקְטֹן יֶלֶד אֶת אֱלֹמוֹדָד וְאֶת שָׁלֹף וְאֶת חֲצַרְמוֹת וְאֶת יֶרַח : וַיִּקְטֹן אֹלֶיֶד יֵת אֱלֹמוֹדָד וְיֵת שָׁלֹף וְיֵת חֲצַרְמוֹת וְיֵת יֶרַח :

רס"ז ויקטון. שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו: חזרמות. על שם מקומו, דברי אגדה:

וְאֶת הַדּוֹרִם וְאֶת אוֹזֵל וְאֶת דְּקָלָה : וְיֵת הַדּוֹרִם וְיֵת אוֹזֵל וְיֵת דְּקָלָה : **וְאֶת עוֹבֵל וְאֶת אַבִּימָאֵל וְאֶת שֶׁבֶא :** וְיֵת עוֹבֵל וְיֵת אַבִּימָאֵל וְיֵת שֶׁבֶא : **וְאֶת אוֹפֵר וְאֶת חוּיֵלָה וְאֶת יוֹבָב כָּל אֱלֹהֵי בְנֵי יִקְטָן :** וְיֵת אוֹפֵר וְיֵת חוּיֵלָה וְיֵת יוֹבָב כָּל אֱלֹהֵי בְנֵי יִקְטָן : **וַיְהִי מוֹשָׁבָם מִמִּשְׁאֵ בְּאֶחָה סִפְרָה הַר הַקֶּדֶם :** וַהֲוָה מוֹתְבַנְהוֹן מִמִּשְׁאֵ מְטִי לְסִפְרָ טוֹר מְדִינְחָא : **אֱלֹהֵי בְנֵי שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיֵיהֶם :** אֱלֹהֵי בְנֵי שֵׁם לְזַרְעֵיתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן לְאַרְעֵיתָהוֹן בְּעַמְמִיָהוֹן : **אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי נַח לְתוֹלְדָתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֱלֹהֵי נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְצָ אַחַר הַמַּבּוּל :** אֱלֹהֵי זַרְעֵיתָ בְּנֵי נַח לְתוֹלְדָתָהוֹן בְּעַמְמִיָהוֹן וּמֵאֱלֹהֵי אֲתַפְרְשׁוּ עִמְמִיָּא בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפְנָא : **יֵא (א) וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וַדְּבָרִים אֶחָדִים :** וַהֲוָה כָּל אַרְעָא לִישׁוֹן חָד וּמִמְלָל חָד :

רס"ח שפה אחת. לשון הקודש: ודברים אחדים. באו בעצה אחת ואמרו לא כל הגנו שיצור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם. דבר אחר ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, באו ונעשה לו סמוכות:

וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְּקָעָה בְּאַרְצָ שְׁנַעַר וַיִּשְׁבוּ שָׁם : וַהֲוָה בְּמִטְלָהוֹן בְּקֶדְמִיתָא וְאַשְׁכְּחוּ בְּקָעָתָא בְּאַרְעָא דְּבָבֵל וַיְתִיבוּ תַמּוֹן :

רש"י ויהי בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה וי (ט) ויהי מושבם וגו' הר הקדם, ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כלם, ולא מצאו אלא שנער:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הִבֵּה נְלַבְנָה לְבָנִים
וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וַתְּהִי לָהֶם הַלְּבָנָה לְאָבֹן
וְהַחֲמֹר הָיָה לָהֶם לְחֹמֶר : וַאֲמָרוּ גִבֹר לְחַבְרָה הִבּוּ נְרָמִי
לְבָנָיו וְנוֹקְדִינּוֹן בְּנוֹרָא יוֹקְדָתָא (נ"י בְּנוֹרָא) וְהוֹת לְהוֹן לְבִנְתָּא לְאִבְנָא
וְחִמְרָא הָוָה לְהוֹן לְשִׁיעַ :

רש"י איש אל רעהו. אמה לאמה, מארים לכוש וכוש לפוטו ופוט לכנען: הבה. הזמינו עצמכם. כל הבה לשון הזמנה הוא, שמכינים עצמן ומתחזרים למלאכה, או לעצה, או למשא. הבה, הזמינו אפריילי"ר בלע"ז : לבנים. שאין לבנים בבבל, שהיא בקעה: ונשרפה לשרפה. כך עושין הלבנים שקורין טיולי"ש בלע"ז , שורפים אותן בכבשן: לחמה. טווח הקיר:

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נְבִנָה לָנוּ עִיר וּמְגִדָּל וְרֹאשׁוֹ
בְּשָׂמִים וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל
הָאָרֶץ : וַאֲמָרוּ הִבּוּ נְבִנֵי לָנָא קִרְתָּא וּמְגִדָּלָא וְרִישָׁהּ מְטִי עַד צִית
שְׂמִיָּא וְנַעֲבִיד לָנָא שׁוּם דִּילְמָא נִתְבְּדַר עַל אֲפִי כָל אֲרָעָא :

רש"י פן נפוץ. שלא יביא עלינו שום מכה להפיאנו מכאן:

(ה) וַיִּירָד יְהוָה לִרְאֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמְּגִדָּל
אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם : וַאֲתַגְּלִי יְיָ לְאַתְפָּרְעָא עַל עוֹבְדֵי קִרְתָּא
וּמְגִדָּלָא דִּי בְנוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא :

רש"י וירד ה' לראות. לא הצרך לכך, אלא בא ללמד לדינים שלא ירשיעו הגדון עד שיראו ויבינו. במדרש רבי תנחומא (אות יח) : בני האדם. אלא בני מי, שמה בני חמורים וגמלים, אלא בני אדם הראשון שכפר את הטובה ואמר (ג) האשה אשר נתתה עמדי, אף אלו כפרו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשָׂפָה אֶחָת
לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא יִבָּצֵר
מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת : וַאֲמָר יְיָ הֵא עֲמָא חַד
וְלִישׁוֹן חַד לְכַלְהוֹן וְדִין דְּשָׂרִיו לְמַעְבָּד וְכַעַן לֹא יִתְמַנַּע מִנְהוֹן כָּל דְּחַשְׁבִּיבו
לְמַעְבָּד :

רש"י הן עם אחד ושפה אחת. כל טובה זו יש עמה, שגם אחד הם ושפה אחת לכלם, ודבר זה החלו לעשות: החלם. כמו אמרם, עשוחם, התחילו הם לעשות: לא יזכר מהם וגו' לעשות. בתמיהה. יזכר לשון מניעה, כתרנומו, ודומה לו (ההלים עו יג) יזכר רוח נגידים:

(ז) הָבֵה נִרְדָּה וְנִבְלָה שָׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ : הָבוּ נִתְגַּלִּי וְנִבְלָבֵל תִּמְוֹן לִישָׁנְהוֹן דָּלָא יִשְׁמְעוּן (גבר) אֲנִשׁ לִישׁוֹן חִבְרָה :

רש"י הבה נרדה. בבית דינו נמלך, מענותותו היתרה: הבה. מדה כנגד מדה, הם אמרו הבה נבנה, והוא כנגדם מדל ואמר הבה נרדה: ונבלב. נו"ן משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה כה"א של נרדה: לא ישמעו. זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו:

(ח) וַיִּפֹּץ יְהוָה אֶתְּם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנֵּת הָעִיר : וַיִּבְדָּר יְיָ יִתְהוֹן מִתְּמֹן עַל אֲפִי כָל אֶרְעָא וַיִּמְנְעוּ לְמַבְּנֵי (נ"י ואתמנע מלמבני) קִרְתָּא :

רש"י ויפץ ה' אותם משם. בעולם הזה. מה שאמרו פן נפוז, נתקיים עליהם, הוא שאמר שלמה (משלי י כז) מגורת רשע היא תבואנו:

(ט) עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּבַל כִּי שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׁפַת כָּל הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ : (פ) עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּבַל אֲרִי תִמְוֹן בְּלָבֵל יְיָ לִישׁוֹן כָּל אֶרְעָא וּמִתְּמֹן בְּדַרְנוֹן יְיָ עַל אֲפִי כָל אֶרְעָא :

רש"י ומשם הפיץ. למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה, של דור המצול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעקר, ואלו פשטו יד בעקר כביכול להלחם בו, ואלו נשטפו, ואלו לא נאצדו מן העולם. אלא שדור המצול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאצדו, ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנאו המחלוקת וגדול השלום:

(י) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שָׁם בֶּן מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלְדֵת אֶת אֲרַפְכְּשָׁד שְׁנַתִּים אַחַר הַמַּבּוּל : אֵלֶּין תּוֹלְדֵת שֵׁם שָׁם בַּר מָאָה שְׁנִין וַאֲוֹלִיד יַת אֲרַפְכְּשָׁד תַּרְתִּין שְׁנִין בְּתַר טוֹפְנָא :

רש"י שם בן מאת שנה. כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול:

וַיְחִי שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת : (ס) וַחֲמֵא שָׁם בְּתֵר
דְּאוֹלִיד יָת אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ מֵאָה שְׁנַיִן וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוּ : (כ)
וְאַרְפַּכְשָׁד חֵי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת
שָׁלַח : וְאַרְפַּכְשָׁד חֲמֵא תְּלַתִּין וַחֲמִשׁ שְׁנַיִן וְאוֹלִיד יָת שָׁלַח : (כא)
וַיְחִי אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת שָׁלַח שְׁלֹשׁ
שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת :
(ס) וַחֲמֵא אַרְפַּכְשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת שָׁלַח אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַת שְׁנַיִן וְאוֹלִיד
בְּנִין וּבָנּוּ : (כב) וְשָׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת
עֵבֶר : וְשָׁלַח חֲמֵא תְּלַתִּין שְׁנַיִן וְאוֹלִיד יָת עֵבֶר : (כג)
וַיְחִי אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת : (ס) וַחֲמֵא שָׁלַח בְּתֵר
דְּאוֹלִיד יָת עֵבֶר אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַת שְׁנַיִן וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוּ : (כד)
וַיְחִי עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת פִּלְג : וַחֲמֵא
עֵבֶר תְּלַתִּין וְאַרְבַּע שְׁנַיִן וְאוֹלִיד יָת פִּלְג : (כה) וַיְחִי עֵבֶר אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת פִּלְג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת : (ס) וַחֲמֵא עֵבֶר בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת
פִּלְג אַרְבַּע מֵאָה וּתְלַתִּין שְׁנַיִן וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוּ : (כז)
וַיְחִי פִּלְג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת רְעוּ : וַחֲמֵא פִּלְג תְּלַתִּין שְׁנַיִן
וְאוֹלִיד יָת רְעוּ : (כח) וַיְחִי פִּלְג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת רְעוּ
תִּשְׁעַ שָׁנִים וּמֵאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים
וּבָנוֹת : (ס) וַחֲמֵא פִּלְג בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת רְעוּ מֵאתָן וּתִשְׁעַ שְׁנַיִן וְאוֹלִיד
בְּנִין וּבָנּוּ : (כט) וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד
אֶת שְׂרוּג : וַחֲמֵא רְעוּ תְּלַתִּין וּתְרַתִּין שְׁנַיִן וְאוֹלִיד יָת שְׂרוּג : (כא)
וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת שְׂרוּג שִׁבְעַ שָׁנִים

וּמֵאֲתֵיּם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת : (ט) וַחֲמֵא שְׂרוּג
בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת שְׂרוּג מֵאֲתֵן וּשְׁבַע שְׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנוֹ : (כב) וַיְחִי
שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת נַחֲוֹר : וַחֲמֵא שְׂרוּג
תְּלָתִין שְׁנִין וַאוֹלִיד יָת נַחֲוֹר : (כג) וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
אֶת נַחֲוֹר מֵאֲתֵיּם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת :
(ס) וַחֲמֵא שְׂרוּג בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת נַחֲוֹר מֵאֲתֵן שְׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנוֹ : (כד)
וַיְחִי נַחֲוֹר תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת
תְּרַח : וַחֲמֵא נַחֲוֹר עֶשְׂרִין וְתִשְׁעַ שְׁנִין וַאוֹלִיד יָת תְּרַח : (כה) וַיְחִי
נַחֲוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת תְּרַח תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּמֵאֲתֵיּם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנִים וּבָנוֹת : (ס) וַחֲמֵא
נַחֲוֹר בְּתֵר דְּאוֹלִיד יָת תְּרַח מֵאֵה וְתִשְׁעַ עֶשֶׂר שְׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנוֹ : (כז)
וַיְחִי תְּרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת אַבְרָם אֶת
נַחֲוֹר וְאֶת הָרֹן : וַחֲמֵא תְּרַח שְׁבַעִין שְׁנִין וַאוֹלִיד יָת אַבְרָם יָת
נַחֲוֹר וְיָת הָרֹן : (כח) וַאֲלֵה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד
אֶת אַבְרָם אֶת נַחֲוֹר וְאֶת הָרֹן וְהָרֹן הוֹלִיד
אֶת לוֹט : וַאֲלֵין תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד יָת אַבְרָם יָת נַחֲוֹר וְיָת
הָרֹן וְהָרֹן אוֹלִיד יָת לוֹט : (כט) וַיָּמָת הָרֹן עַל פְּנֵי תְּרַח
אָבִיו בְּאַרְצָ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוֹר כְּשָׂדִים : וּמִיַּת הָרֹן עַל
אַפֵּי תְּרַח אָבוּהִי בְּאַרְעָ דְּיִלְדוּתָהּ בְּאוֹרָא דְּכֶסְדָּאִי :

רס"ז על פני תרח אביו. בחיי אביו. ומדרש אגדה יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני
נמרוד על שכתת את כלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נולח, אני משלו, ואם נמרוד
נולח, אני משלו. וכשנכל אברם אמרו לו להרן משל מי אחיה, אמר להם הרן משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש
ונשרף, וזהו אור כשדים. ומנחם בן סרוק פרש אור בקעה, וכן (ישעיה כד טו) בארץ כבדו ה', וכן (יש יא ה) מאורות
כפעוני. כל חור ובקע עמוק קרוי אור:

וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים (כט)
שֵׁם אִשְׁתֵּי אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁתֵּי נַחֲוֹר
מִלְכָּה בֵּת הָרֹן אִבִּי מִלְכָּה וְאִבִּי יִסְכָּה : וַיְנַסִּיב

אֲבָרָם וְנָחֹר לְהוֹן נָשִׁין שׁוֹם אֶתֶת אֲבָרָם שְׂרִי וְשׁוֹם אֶתֶת נָחֹר מְלָכָה בֵּת
הָרוּן אֲבִיָּהָא דְמְלָכָה וְאֲבִיָּהָא דְיִסְכָּה :

רש"י יסכה. זו שרה, על שם שסוכה ברוח הקודש, ושהכל סוכין ביפיה. ועוד יסכה לשון נסיכות, כמו שרה לשון
שררה:

(ט) וַתְּהִי שְׂרִי עֶקְרָה אֵין לָהּ וְלָד : וְהוֹת שְׂרִי עֶקְרָה לִית
לָהּ וְלָד : (לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט
בְּן הָרוּן בְּן בְּנוֹ וְאֶת שְׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם
בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לְלֶכֶת אֶרְצָה
כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד חָרוֹן וַיִּשְׁבוּ שָׁם : וַדְּבַר תָּרַח יָת אֲבָרָם
בְּרָה וְיָת לוֹט בֶּר הָרוּן בֶּר בְּרָה וְיָת שְׂרִי כַלְתָּה אֶתֶת אֲבָרָם בְּרָה וַיִּנְפְּקוּ
עִמָּהוֹן מֵאוּרָא דְכַסְדָּאִי לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאֹתוֹ עַד חָרוֹן וַיִּתִּיבוּ תַמָּן :

רש"י וילאו אתם. וילאו תרח ואברם עם לוט ושרי:

(לב) וַיְהִיו יָמֵי תָרַח חָמֵשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה
וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרוֹן : (פפ) וְהוּוּ יוֹמֵי תָרַח מְאָתוֹן וְחָמֵשׁ שָׁנִין
וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרוֹן : פפ :

רש"י וימת תרח בחרן. לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתוב (יב ז)
ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בלאתו מחרן, (פסוק טו) ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברם, הרי מאה ארבעים
וחמש לתרח כשיצא אברם מחרן, עדיין נשארו משנותיו הרבה. ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ללידתו של
אברם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב
מת, שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים, והגלדיקים אף במיתתן קרויים חיים, שנאמר (שמואל ב' כג ט) ובניהו בן יהוידע
בן איש חי: בחרן. הגר"ן הפוכה, לומר לך עד אברם היה חרון אף של מקום בעולם:

הפטרות נח - ישעיה נד

נד (א) רָנִי עֶקְרָה לֹא יִלְדָּה פְּצָחִי רָנָה וְצִהְלִי לֹא חָלָה כִּי
רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה : (ב) הִרְחִיבִי

מִקּוֹם אֶהְיֶה וּיְרִיעוֹת מְשַׁכְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל תַּחֲשֹׁכִי
הָאֲרִיכִי מִיִּתְרֶיךָ וַיִּתְדַתֶּיךָ חֲזָקִי: (א) כִּי יָמִין וּשְׂמֹאל
תִּפְרָצִי וְזָרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשֹׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ: (ב) אֶל
תִּירָאִי כִּי לֹא תִבוֹשִׁי וְאֶל תִּכְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֶׁת
עָלוּמֶיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחָרַפְתְּ אֶלְמָנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד: (ג) כִּי
בְעַלְיֶיךָ עָשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוּ וּגְאֻלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יִקְרָא: (ד) כִּי כְּאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ
קָרָאךָ יְהוָה וְאַשֶׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ה)
בְּרַגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶיךָ: (ו) בְּשֹׁפֶף
קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחַמְתִּיךָ אָמַר
גְּאֻלְךָ יְהוָה: (ז) כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַת מִי
נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עָלֶיךָ וּמִגְעַר בָּךְ: (ח)
כִּי הֶהְרִים יְמוּשׁוֹ וְהִגְבְּעוֹת תִּמְוִטְנָה וְחִסְדִּי מֵאַתָּה לֹא
יְמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה: (ט)
מִסִּימִים הַסְפַּרְדִּים (י) עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה אָנֹכִי מֵרַבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבַנֶּיךָ וַיִּסְדַּתֶּיךָ בְּסַפִּירִים: (יא) וְשִׁמְתִי כַּדְכָד
שִׁמְשֶׁתֶּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי אֶקֶדַח וְכָל גְּבוּלְךָ לְאַבְנֵי חֶפֶץ:
(יב) וְכָל בְּנֶיךָ לְמוֹיֵדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ: (יג) בְּצַדִּיקָה
תִּכּוֹנְנִי רַחֲקִי מֵעֲשָׂק כִּי לֹא תִירָאִי וּמִמַּחֲתָה כִּי לֹא
תִקְרַב אֵלֶיךָ: (יד) הֵן גּוֹר יְגוֹר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִי גֵר אַתָּה
עָלֶיךָ יְפוֹל: (טו) (טז) הִנֵּה אָנֹכִי בְּרֵאתִי חָרַשׁ נִפְחַ בְּאֵשׁ פָּחַם
וּמוֹצִיא כְּלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאַנְכִי בְּרֵאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: (יז)
כָּל כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוִים אַתָּה
לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעֵי זֹאת נַחֲלַת עַבְדֵי יְהוָה וְצַדִּיקְתֶּם מֵאַתִּי
נְאֻם יְהוָה: (יח) הוֹי כָּל צִמָּא לָכוּ לָמִים וְאַשֶׁר אֵין לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּא כֶּסֶף וּבְלוּא
מַחִיר יַיִן וְחֶלֶב: (יט) לָמָּה תִשְׁקְלוּ כֶּסֶף בְּלוּא לָחֶם וַיִּגְיַעְכֶם
בְּלוּא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאָכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁוֹן
נַפְשְׁכֶם: (כ) הִטּוּ אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחִי נַפְשְׁכֶם
וְאַכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים: (כא) הֵן עַד
לְאוֹמִים נִתְתִּיו נְגִיד וּמִצִּיּוֹה לְאֻמִּים: (כב) הֵן גּוֹי לֹא תִדַע

תִּקְרָא וְגוֹי לֹא יִדְעוּךָ אֵלֶיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֶלֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ב

א. הַטֵּמֵא שֶׁיֵּרֵד לְטָבֹל, סִפֵּק טָבֵל סִפֵּק לֹא טָבֵל, אֶפְלוּ טָבֵל, סִפֵּק יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבָּעִים סָאָה סִפֵּק אֵין בּוֹ, שְׁנֵי מְקוֹאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבָּעִים סָאָה וְאֶחָד שְׁאֵין בּוֹ, טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה מֵהֶן טָבֵל, סִפֵּקוֹ טֵמֵא:

ב (א) הַטֵּמֵא שֶׁיֵּרֵד לְטָבֹל סִפֵּקוֹ טֵמֵא. לְאוּקֵי גִבְרָא אֲחֻזְקָתִיהּ וְכַחֲזַקְתָּ טוּמְאָה הוּא:

ב. מְקוֹה שֶׁנִּמְדָּד וְנִמְצָא חֶסֶר, כָּל טְהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִיו לְמַפְרַע, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדָד בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, טֵמְאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּטִמְאָה חֲמוּרָה. אֲבָל בְּטִמְאָה קְלָה, כְּגוֹן אֲכָל אֲכָלִים טֵמְאִים, וְשֵׁתָה מִשְׁקִין טֵמְאִים, בָּא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים שְׁאוּבִים, אוֹ שֶׁנִּפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ שֶׁלְשָׁה לְגֵין מִים שְׁאוּבִין, וְיֵרֵד לְטָבֹל, סִפֵּק טָבֵל סִפֵּק לֹא טָבֵל, אֶפְלוּ טָבֵל, סִפֵּק יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבָּעִים סָאָה סִפֵּק אֵין בּוֹ, שְׁנֵי מְקוֹאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אֲרֻבָּעִים סָאָה וְאֶחָד שְׁאֵין בּוֹ, טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה מֵהֶן טָבֵל, סִפֵּקוֹ טֵהוֹר. רַבִּי יוֹסִי מְטֵמֵא, שְׁרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל דְּבָר שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת טֵמְאָה, לְעוֹלָם הוּא בְּפִסּוּלוֹ, עַד שֶׁיִּנְדַּע שֶׁטֵּהוֹר. אֲבָל סִפֵּקוֹ לְטֵמֵא וְלְטֵמֵא, טֵהוֹר:

ב (ב) זֵין צַרְסוֹת הַיַּחֲדָד זֵין צַרְסוֹת הָרַבִּים טֵמְאוֹת. אַע"ג דַּסְפֵּק טוּמְאָה צַרְסוֹת הָרַבִּים סִפֵּקוֹ טֵהוֹר, הָרִי סִפֵּק טֵהוֹר הוּא וְלֹא סִפֵּק טוּמְאָה: צַרְסוֹת טֵמְאוֹת. צַרְסוֹת טֵמְאוֹת:

הטומאה שמטמאתו מן התורה: טומאה קלה. דרבנן: אכל אוכלים טמאים. אכל חזי פרס מאוכלים טמאים, או שטה רביעית משקין טמאין, נפסל גופו מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה מדרבנן. וכולן משמונה עשר דבר שגזרו בו חכמים, וכולן מפורשים פרק קמא דשבת: ואפילו טבל. דהשתא איכא תרתי לרעותא, שמא לא טבל כלל, ואפילו טבל, שמא קודם טבילה נתחסר, אפילו הכי ספיקו טהור: ר' יוסי מטמא. ואפילו בטומאה דרבנן. משום דגברא בחזקת טומאה: אבל ספיקו ליטמא ולטמא. כגון ספק אוכלים טמאים או לא אכל, הרי ספיקו ליטמא. או ודאי אכל אוכלים טמאים, ספק נגע בככר של תרומה ספק לא נגע, הרי ספיקו לטמא, בהני מטהר ר' יוסי, דאין כאן חזקת טומאה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג. סִפֵּק מֵיִם שְׂאוּבִין שְׁטִהְרוּ חֲכָמִים, סִפֵּק נָפְלוּ סִפֵּק לֹא נָפְלוּ, אֶפְלוּ נָפְלוּ, סִפֵּק יֵשׁ בָּהֶם אֲרַבְעִים סָאָה סִפֵּק אֵין בָּהֶם, שְׁנֵי מְקוֹאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בוֹ אֲרַבְעִים סָאָה וְאֶחָד אֵין בוֹ, נָפַל לְאֶחָד מֵהוֹן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאִיזָה מֵהוֹן נָפַל, סִפִּיקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ לוֹ בַּמָּה יִתְּלָה. הָיוּ שְׁנֵיהֶם פְּחוּתִים מֵאַרְבָּעִים סָאָה, וְנָפַל לְאֶחָד מֵהֶם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאִיזָה מֵהוֹן נָפַל, סִפִּיקוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי שְׂאֵין לוֹ בַּמָּה יִתְּלָה:

דרטורה (א) ספק מים שאובים שטיהרו חכמים. במסכת טהרות פרק הזרק טומאה, תמן תנינן, אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין למקוה: ספק נפלו. שלשה לוגין מים שאובים במקוה חסר: ספק יש בהן ארבעים סאה. כלומר ספק היה במקוה ארבעים סאה כשרים קודם שנפלו השאובין, דשוב אין השאובין פוסלין אותן: שיש לו במה יתלה. שיש לו מקום לתלות נפילתן שלא גרמו לו פסול: שאין לו במה יתלה. דמה נפשך בהי מנייהו דנפל פסלוהו, הלכך שניהם פסולי. והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה לתלות, היינו משום דשאובין דרבנן והא דתניא בתורת כהנים אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אסמכתא בעלמא היא:

ד. רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אוֹמֵר, רְבִיעִית מֵיִם שְׂאוּבִין בִּתְחִלָּה, פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה, וְשִׁלְשָׁה לָגִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין בִּתְחִלָּה בֵּין בְּסוֹף, שְׁעוּרוֹ שִׁלְשָׁה לָגִין:

דרטורה (ו) בתחילה. שלא היה במקוה מים כלל כשנפל בו רביעית מים שאובין, ונשלים אחר כך שיעורו במי גשמים: על פני המים. לאחר שהיו בו הרבה מים כשרים: וחכמים אומרים. והלכה כחכמים:

ה. מְקוֹה שְׂיֵשׁ בוֹ שְׁלֹשׁ גוּמוֹת שֶׁל מֵיִם שְׂאוּבִין שֶׁל לֹג, אִם יָדוּעַ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ אֲרַבְעִים סָאֵין מֵיִם כְּשָׂרִים עַד

שְׁלֹא הִגִּיעוּ לַגּוֹמָא הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֵׁר. וְאִם לָאוּ, פְּסוּל.
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְוֵה סָמוּךְ לְמִקְוֵה:

דרטורה (ה) של לוג לוג. לוג אחד בכל גומא: עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוי ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ללא פסלוהו, והכא נמי הואיל והיו במקוה ארבעים סאה קודם שהגיעו המים לגומא שלישית, לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר הסמוך לשאוב שזה עומד בכשרותו וזה עומד בפסלותו, והכא נמי המים שבגומות כעומדים בפני עצמם חשיבי ולא כמעורבין. ואין הלכה כר' שמעון:

ו. הַמְּסִינֵק אֶת הַטֵּיט לְצִדְדֵי וּמְשִׁכּוֹ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה לֶגִין,
כְּשֵׁר. הִזָּה תוֹלֵשׁ וּמְשִׁכּוֹ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה לֶגִין, פְּסוּל. וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּכַוֵּן לְשֵׂאוֹב:

דרטורה (ו) המסנקה. כמו המסלק. שמסלק את הטיט לכד אחד. ולא שתלש הטיט מן המים, אלא בתוך המים סילקו לכד אחד. שאם תלשו מן המים נחשב כשאוב, ואם משכו ממנו שלשה לוגין פוסל את המקוה. ודוקא כשאין במקוה ארבעים סאה, הוא דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. אבל אם היו בו ארבעים סאה, אין כל מים שאובים שבעולם פוסלין אותו: ור' שמעון מכשיר. משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחד. ואין הלכה כר' שמעון:

ז. הַמְּנִיחַ קִנְקֵינִים בְּרֹאשׁ הַגֵּג לְנִגְבּוֹ וְנִתְּמְלְאוּ מִיָּם, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם עוֹנֵת גְּשָׁמִים הוּא, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּמַעֵט
מִיָּם בְּבוֹר, יִשְׁבֵּר. וְאִם לָאוּ, לֹא יִשְׁבֵּר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁבֵּר, אוֹ יִכְפֹּה, אֲבָל לֹא יַעֲרָה:

דרטורה (ז) לנגבון. תרגום והנה חרבו, והא נגובו. ודוקא לנגבון, שלא נתכוין לקבל המים, לכך לא נעשו שאובין, דכתיב אך מעין ובור, מה מעיין שאין בו תפיסת ידי אדם, אף בור שאין בו תפיסת ידי אדם: אם עונת גשמים היא. שנתקשרו שמים בעצבים וירדו גשמים: אם יש בו כמעט מים צבור. גרסינן. ולא גרסינן או: ישבר. הקנקנים ויפלו המים שבתוכן לצבור, דהמשכה היא כיון שמתוך כלים שצורים נופלים לצבור: ואם לאו. שאינה עונת גשמים, אי נמי שאין מים צבור: לא ישבר. דאם אינה עונת גשמים הרי לא יכול לעשות מקוה מן המים שבתקנים בצל, דסבירא ליה לר' אליעזר שאובה שהמשיכה כולה או רובה, פסולה. אבל כשהיא עונת גשמים, שמה יפלו מן המים לצבור רביעית קודם שבירה ור' אליעזר לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלים את המקוה (לכתחילה) [בתחילה]: ור' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר שלשה לוגין פוסלין את המקוה בין בתחילה בין בסוף ולא רביעית, ולא חיישינן שמה יפלו לצבור שלשה לוגין קודם שבירה. ואע"ג דלאו עונת גשמים היא, ישבר, דיכול להמשיך עד שיעור מקוה. דקסבר שאובה שהמשיכה כולה,

טהורה. ואין הלכה כר' אליעזר: או יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לצור, אלא יפלו לצד אחר ומשם נמשכים לצור: אבל לא יערה. שאם הגזיה הקנקנים ועירה אותן, נעשו כמים שאובין, שהרי יש בהן תפיסת ידי אדם:

ח. הַסִּיד שֶׁשָׁכַח עֲצִיץ בַּבּוֹר וְנִתְמַלָּא מִיָּם, אִם הָיוּ הַמַּיִם צָפִים עַל גִּבּוֹ כֹּל שָׁהוּ, יִשְׁבֵּר. וְאִם לָאוּ, לֹא יִשְׁבֵּר, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף יִשְׁבֵּר:

דרטורה (ח) הסייד. אומן הסד את הצור בסייד כדי שיחזיק מימיו, ודרכו להביא הסייד לצור בעליץ. ואותו צור היו בו מים כשרים ונשקע העליץ לתוך המים ונתמלא: אם היו המים כפים על גביו כל שהו יצבר. שלא נשאבו המים, דכל שעה הן מעורבין אבל אם היה מעלה העליץ בידו היו נפסקים ונעשים תלושין: ואם לאו. שאין המים כפים על גביו: לא יצבר. וכשאונה עונת גשמים איירי. לאם היתה עונת גשמים כיון לאיכא מים בצור יצבר, כדאמרן: ר' יהושע אומר בין כך ובין כך יצבר. דיכול להמשיך כדפרישנא לעיל:

ט. הַמְּסִידֵר קִנְקִנִּים בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְנִתְמַלְאוּ מִיָּם, אֵף עַל פֵּי שֶׁבַלַע הַבּוֹר אֶת מֵימָיו, הֲרִי זֶה יִשְׁבֵּר:

דרטורה (ט) המסידר קנקנים בצור ונתמלאו מע"פ שבלע הצור את מימיו. ואין מים בצור אלא אלו שבקנקנים: הרי זה יצבר. כר' יהושע דאין רביעית פוסל, ומשבר את הקנקנים ועושה **מקוה** בתחילה:

י. מְקוֹה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם וְטֵיט, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, מְטַבִּילִין בְּמַיִם וְאִין מְטַבִּילִין בְּטֵיט. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, בְּמַיִם וּבְטֵיט. בְּאִיזָה טֵיט מְטַבִּילִין, בְּטֵיט שֶׁהַמַּיִם צָפִים עַל גִּבּוֹ. הָיוּ הַמַּיִם מְצַד אֶחָד, מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁמְטַבִּילִין בְּמַיִם וְאִין מְטַבִּילִין בְּטֵיט. בְּאִיזָה טֵיט אָמְרוּ, בְּטֵיט שֶׁהַקְּנָה יוֹרֵד מֵאֲלִיו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, מְקוֹם שֶׁאִין קְנָה הַמְּדָה עוֹמֵד. אָבֵא אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹלְעָאִי אֹמֵר. מְקוֹם שֶׁהַמְּשַׁקֵּלֶת יוֹרֵדֶת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, הַיּוֹרֵד בְּפִי תְּבִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, הַנִּכְנָס בְּשַׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר צְדוֹק אֹמֵר, הַנִּמְדָּד בְּלֶג:

דרטורה (י) ר' יהושע אומר בטיט ובמים. כשהמים כפים על גבי הטיט ואפילו רגליו

שוקעות בטיטו, מטבילין לר' יהושע, מפני שהמים מקדימים. ור' אליעזר לית ליה האי סברא. אצל אם היה מטביל כלי קטן במים הרים על גבי הטיטו, בהא מודה ר' אליעזר דעלתה לו טבילה, כיון שלא היה שוקע בטיטו כלל ומאטרף להשלים ארבעים סאה. והלכה כרבי יהושע: שהקנה יורד מאליו. שהוא רך ונימוח כל כך שאם ישימו בו קנה ישקע בטיטו מאליו: מקום שאין קנה המדה עומד. קנה שמודדין בו אינו עומד מאליו בתוכו, וזה אינו רך ונימוח כראשון: משקולת. בדיל של הבנאים. וכל השיעורין הללו כל אחד מוסיף בקושי הטיטו ועביו, שהראשון מכולם, והשני קשה הימנו, והשלישי קשה הימנו, וכל כולם: צפי חבית. שפיה לר' וקטן. ואם הטיטו רך כל כך שיכול להספך ולהכניס צפי הלר של חבית, עלתה לו טבילה: שפופרת הנוד. שפופרת של קנה שמניחין על פי הנוד שפופכים לתוכו. ושיעור הנקב של שפופרת הנוד, שיהיו חוזרות בו שתי ארבעות בינוניות, שהן רוחב שתי ארבעות הראשונות של פס היד, לא הגודל: הנמדד בלוג. כל זמן שהוא רך כל כך שהוא נמדד בלוג והוא כלי שמחזיק שש ביצים, הוא נמדד עם המקוה וטובלין בו. והלכה כרבי יהודה:

גמרא נדה דף ח' ע"ב

תנו רבנן הרי שהיתה בחזקת מעברת וראתה דם ואחר כך הפלה רוח או כל דבר שאינו של קיימה הרי היא בחזקתה ודיה שעתה ואף על גב שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ישעיה כ"ו) הרינו חלנו כמו ילדנו רוח מאי זכר לדבר הרי ראיה גדולה היא כי כתיב האי קרא בזכרים כתיב ורמינהו קשתה שנים ולשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימה הרי זו יולדת בזוב ואי אמרת לידה מעליותא היא קושי סמוך ללידה רחמנא טהריה אמר רב פפי הניח מעת לעת דרבנן :

ק"י ודיה שעתה. לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלאו הריון הוא ונטמאו טהרות דמעט לעת של ראייה: זכר לדבר. דהריון רוח שמיה הריון: קשתה. שני ימים בתוך י"א ימי זוב ולשלישי נמי ראתה ואח"כ הפילה רוח בו ביום ולא שפתה מן הצער הרי לידה זו בזוב ורכיכה ז' נקיים וקרבתן לזיבתה דכיון דלאו ולד הוא הוי זיבה מעליא: קושי סמוך ללידה. שלא שפתה בינתים ודם הקושי מחמת הולד הוא בא: רחמנא טהריה. מזיבה בתוך י"א יום צפ' בנות כותים: אמר רב פפי. אינן ודאי דלאו

לידה הוא אצל לענין דיה שעתא חסוב ולד דמעט לעת דרבנן:

זוהר בראשית דף ל"ב ע"א

תא חזי כל אנון עמיקין סתימין דנפקי מגו מחשבה וקלא נטיל לון לא אתגלון עד דמלה מגלה לון, מאן מלה הינו דבור והאי דבור אקרי שבת ובגין דשבת אקרי דבור דבור דחול אסור בשבת. וכך הנה עביד רבי שמעון כד חמי לאמיה דהות משתעיא הנה אמר לה אמא שתוקי שבת הוא ואסיר בגין דדבור דא בעיא לשלטה ולא אחרא והאי דבור דאיהו אתי מסטרא דחשד מגלה עמוקות מגויה ומשמע מני חשד ההוא דאתי מסטרא דחשד דכתיב מני דיקא :

תרגום הזוהר זא וראה, כל אלו עמוקות הסתומות שיואלות מתוך המחשבה, והקול לוקח אותם, אינן מתגלות עד שהמלה, מגלה אותן. מה היא מלה, היא דבור. ודבור זה נקרא שבת, ובשכיל שהשבת נקרא דבור, אסור לדבר בשבת דבורי חול, וכשהיה רבי שמעון רואה שהיתה אמו מדברת בשבת, היה אומר לה, אמא שתוקי, שבת היא ואסור. משום דדבור זה של שבת כריד לשלוט בעולם, ולא דבור אחר של ימות החול. ודבור זה שהוא זא מלך החשד, מגלה עמוקות צתורה, כלומר עליה אומר הכתוב מגלה עמוקות מני חשד. מני חשד, הוצא מלך החשד, שכתוב מני בדיקא.

הלכה פסוקה

שיע אי"ח סי' רנ"א

א. העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש מפרשים מנחה קטנה. (הגהה) ודוקא כשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה

אוֹתָהּ דָּרָךְ עָרָאִי לְפִי שְׁעָה וְלֹא קִבַּעַ עָלֶיהָ שָׂרִי וְלָכֵן מִתֵּר לְכַתּוּב
אֲגֵרֶת שְׁלוֹמִים וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּזָה: **ב**. לְתַקּוֹן בְּגָדָיו וְכִלְיוֹ לְצוּרָךְ
שֶׁבֶת מִתֵּר כָּל הַיּוֹם. (הַגְהָה) וְהוּא הַדִּין בְּגָדֵי חֲבִירוֹ אִם הוּא
לְצוּרָךְ שֶׁבֶת וְאִינוֹ נוֹטֵל עָלָיו שָׂכָר. וְהוּא הַדִּין לְמִי שְׁפוֹתֵב
סְפָרִים לְעֲצֻמוֹ דָּרָךְ לְמוֹדוֹ. (הַגְהָה) מִסְתַּפְּרִין כָּל הַיּוֹם אֶפְלוֹ מִסְפָּר
יִשְׂרָאֵל:

מוסר

מספר שיערי קדושה

אֲשֶׁרִי אָדָם שְׁמֵשִׁים עֲצֻמוֹ כְּשׁוֹר לְעוֹל וְכַחֲמוֹר לְמִשְׁאֹי וְיוֹשֵׁב
וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּכָל יוֹם תְּמִיד וְקוֹרָא תוֹרָה נְבִיאִים
וְכַתּוּבִים וְשׁוֹנָה הַלְכוֹת וּמְדַרְשׁ וְיִרְבֶּה בִישִׁיבָה וְיִמְעַט בְּסַחֲוֹרָה
מִיַּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו וְכוּ' אָמַר אָבִא אֵלָיו זְכוּרוֹנוֹ
לְבָרְכָה מַעֲיַד אֲנִי עָלִי שָׁמַיִם וְאָרֶץ בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה בֵּין כּוֹתֵי
בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עֶבֶד בֵּין שְׁפָחָה הַכֹּל לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו: אֲשֶׁרִי מִי שֶׁשָּׂם כָּל אֱלוֹ נֶגֶד פָּנָיו בְּכָל יַעַת
וְיִזְכֶּה לְהַשְׁלִים בָּהֶם כָּל יְמֵי חַיָּיו וְכָל הַמַּעֲשָׂים הָאֵלּוּ וּבִלְבָד
שִׁישְׁמוֹר עֲצֻמוֹ וְאִיבָרְיוֹ וְגוֹפּוֹ מִכָּל חַטָּא וְעוֹן זֹכָה לְכָל הַכְּבוֹד
הַצָּפוֹן לְצַדִּיקִים עַד שְׁאִין מִנֵּן וְשִׁיעוֹר וְאִין כָּל עֵין יְכוּלָה
לְרֹאוֹת וְאִין כָּל אֵזֶן יְכוּלָה לְשָׁמוֹעַ כְּבוֹד הַמְּתוֹקֵן לְצַדִּיקִים
וְלַחֲסִידִים: וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיי ס"ד) וְיַמְעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ וְלֹא
הָאֲזִינוּ עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ:

פרשת לך לך

לך לך יום ראשון תורה

כיוון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 7 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ
וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֶרְאֶךָ: וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵינִל לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִיְלַדוֹתֶיךָ וּמִבֵּית אָבוֹתֶיךָ
לְאֶרֶץ אֲחִיזָבָד:

רש"י לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם:

יב (ב) וַאֲעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלְהָ שְׁמֶךָ
וְהָיָה בְרָכָה: וַאֲעַבְדְּנֶךָ לְעַם סְגִי וְאַבְרָכְנֶךָ וְאַרְבִּי שְׁמֶךָ וְתִהְיֶה
מְבָרָךְ:

רש"י ואעשה לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם. (וזהו ואגדלה שמך, היינו מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואילך אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריך של אדם): ולאברךך. בממון: והיה ברכה. הברכות נתנות בידיך, עד עכשיו היו בידי, ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר ואעשה לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם, ולאברךך זה שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן, תלמוד לומר והיה ברכה, כך חותמין ולא בהם: מאררךך. והלא כבר ינא משם עם אביו ובא עד לחרון, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם ולא מבית אביך: אל הארץ אשר אררךך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיוצא בו (בראשית כב ג) את בנך את יחידיך אשר אהבת את יצחק, כיוצא בו (כב ג) על אחד ההרים אשר אמר אליך, כיוצא בו (וינה ג ב) וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך:

יב (ג) וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֵר וְנִבְרָכוּ בְּךָ
כָּל מְשַׁפְּחֹת הָאָדָמָה: וְאַבְרָךָ מְבָרְכֶךָ וּמְלַטְטֶיךָ אֵילוּט
וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִלְךָ כָּל זָרְעֵי אֶרֶץ:

רש"י ונברכו בך כל משפחת האדמה. יש אגדות רבות, וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם, וכן כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח (בראשית מה ט) כך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה:

יב (ד) וַיִּלְךְ אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְהוָה וַיִּלְךְ
אֶתוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן חָמִשׁ שָׁנָיִם וְשִׁבְעִים
שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַאֲזַל אַבְרָם כְּמֵא דְמַלְלִיל עִמָּה יְיָ וַאֲזַל

עִמָּה לוֹט וְאַבְרָם בַּר שִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנָיו בְּמִפְקֵה מִחָרוֹ: (ה) וַיִּקַּח
אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו
וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
עָשׂוּ בְּחָרוֹ וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ
אֶרְצָה כְּנַעַן: וַדַּבֵּר אַבְרָם יְת שְׂרֵי אִתְּתָהּ וְיָת לוֹט בֶּר אָחוּהִי וְיָת
כָּל קִנְיָנָהוֹן דִּי קִנּוּ וְיָת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוּ לְאוּרִיתָא בְּחָרוֹ וַנִּפְקוּ לְמִיזַל
לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאִתּוּ לְאַרְעָא דְכְנַעַן:

רש"י אשר עשו בחרון. שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגיר את האנשים, ושרה מגירת הנשים, ומעלה עליהם
הכתוב כאלו עשאו. ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם, כמו (שם לא א) עשה את כל הכבוד הזה, (במד' כד
יח) וישראל עשה חיל, לשון קונה וכונס:

(ו) וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאַרְץ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד
אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אֶז בְּאַרְץ: וַעֲבַר אַבְרָם בְּאַרְעָא
עַד אֶתֶר שְׂכָם עַד מִישַׁר מוֹרָה וַכְּנַעֲנָה בְּכֹן בְּאַרְעָא:

רש"י ויעבר אברהם בארץ. נכנס לתוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם: אלון מורה.
הוא שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל שבועת התורה: והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את
ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר (בראשית יד יח) ומלכי אדק מלך
שכם, לפיכך (פסוק ז) ויאמר ה' אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(ז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבַר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ
דְּרָכָי מִיְהוָה וּמֵאַלְהֵי מִשְׁפָּטַי יַעֲבוֹר: לָמָּה
תִּימַר יַעֲקֹב וַתִּמְלִיל יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵרָא אוּרְחֵי מִן קָדָם יְיָ וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי
דִּינֵי יַעֲדֵי:

רש"י למה תאמר. עמי יעקב ותדבר בגלות: נסתרה דרכי מה'. העלים מנגד עיניו כל מה שעבדוהו והמשיל
עליו אות' שלא ידעוהו: ומאלהי משפטי יעבור. העביר מלפניו משפט הגמול הטוב שהי' לו לשלם לאבותיו ולנו
:

**כח) הַלּוֹא יִדְעֶתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם
יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע
אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ : הֲלֹא יִדְעֶתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עֹלָמָא
יְיִ דִּי בְרָא יִסּוּדֵי אֲרֻעָא לָא בְעַמְל וְלֹא בְלִיאוּ לִית סוּף לְסַכְלֵתְנוּתִיהָ :**

רש"י בורא קצות הארץ וגו'. אין חקר לתבונתו. ומי שיש לו כח כזה וחכמה כזו הוא יודע את המהשבות למה הוא מאחר טובתכם אלא כדי לכלות את הפשע ולהתם את החטאת ע"י היסורין :

**כט) נִתֵּן לַיַּעֲקֹב כֶּחַ וְלֵאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה :
דִּיהַב לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחַן לְפִתְגָמֵי אוֹרֵיתָא חוּכְמָא וְלִדְלִית לְהוֹן תְּקוּף
נְכֻסִין מְסֻגִי :**

רש"י נתון ליעקב כח. וסופו להחליף כח לעייפותכם :

**ל) וַיַּעֲפוּ נַעֲרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ :
וַיִּשְׁתַּלְּהוּן עוֹלִימִין חִיבִין וַיִּלְאוּן וַרְוּקֵי רְשִׁיעִיא אֲתַקְלָא תְּקִלוּן :**

רש"י ויעפו נערים. גבורת הכשדי המנוערים מן המצות תיעף: ובחורים כשול יכשלו. אוחס שהם עכשיו גבורים וחזקים יכשלו ואחס קוי ה' תחליפו כח חדש וחזק :

**לא) וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כֶחַ יַעֲלוּ אֶבֶר כַּנְּשָׂרִים
יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ : (ס) וְדַסְבְּרוּ
לְפוּרְקָנָא דִּי יִתְכַנְּשׁוּן מִבִּינֵי גְלוּתְהוֹן וַיּוֹסְפוּן חֵיל וַיִּתְחַדְּתוּן לְעוֹלִימְתְהוֹן
כְּצַמּוּחַ דְּסַלִּיק עַל גְּדַפֵּי נְשָׂרִין יִרְהִטוּן וְלֹא יִלְאוּן יִהְכוּן וְלֹא יִשְׁתַּלְּהוּן :**

רש"י אבר. כנף :

**מא) הַחֲרִישׁוּ אֵלַי וְלֵאמִים יַחֲלִיפוּ כֶחַ
יִגְשׁוּ אֲזֵי יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפָּט נְקַרְבָּה : אֲצִיתוּ
לְמִימְרֵי נְגוּן וּמְלִכּוֹן יוֹסְפוּן חֵיל יִתְקַרְבוּן בְּכוּן יִמְלְלוּן כְּחֵדָא לְדִינָא נְתַקְרַב :**

רש"י החרישו אלי. כדי לשמוע דבר: איים. אומות של עכו"ם: יחליפו כח. יתקשטו ויתחזקו בכל גבורתם אולי

יעמדו בדיון בכח : יגשו . הלום ואז משיגשו ידברו : למשפט נקרבה . להוכיח על פניהם :

כתובים - משלי - פרק ב

(כ) לַמַּעַן תִּלְדָּךְ בְּדַרְךְ טוֹבִים וְאַרְחוֹת צַדִּיקִים
תִּשְׁמֹר : בְּדִיל הַלֵּךְ בְּאַרְחֶתָּא דְטָבִי וְשִׁבְלֵי דְצַדִּיקֵי תִנְטֹר :

רש"י : למען הלך . מוסב על המקרא שלמעלה להלכך מדרך רעה למען הולכך בדרך טובים :

(כא) כִּי יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ אֶרֶץ וְתַמִּימִים יִנְתְּרוּ
בָּהּ : מְטוֹל דְתַרְיָצִי עִמָּדִין בְּאַרְעָא וְאַלִּין דְלֹא מוּם מְשִׁתְּוֹתְרִין בָּהּ :

רש"י : כי ישרים ישכנו ארץ . לעולם הבא : יותרו בה . כשירדו רשעים לנהינם :

(כב) וְרִשְׁעִים מֵאַרְץ יִכָּרְתוּ וּבֹגְדִים יִסָּחוּ
מִמֶּנֶּה : וְרִשְׁעֵינָא מִן אֶרְעָא נְסוּפּוֹן וּבְזוּזֵי נְתַעְקָרוֹן מִנֶּה : ג (א) בְּנֵי
תוֹרְתֵי אֵל תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי יִצַּר לִבָּךְ : בְּרֵי נִימוּסֵי
לֹא תִנְשִׂי וּפּוֹקֵדְנִי יִנְטֵר לִבָּךְ : (ב) כִּי אֶרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת
חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ : מְטוֹל דְנוֹגְדָא דִיּוֹמָתָא וּשְׁנֵינָא
דְחַיֵּי וּשְׁלָמָא נוֹסְפוֹן לָךְ :

רש"י : אורך ימים וגו' . ושלום יוסיפו לך . תורתו ומלותי :

(ג) חֶסֶד וְאֶמֶת אֵל יַעֲזֹבֶךָ קְשָׁרִים עַל
גְּרִגְרוֹתֶיךָ כְּתָבֶם עַל לוּחַ לִבָּךְ : טִיבּוּתָא וְקוּשְׁטָא לֹא
נִשְׁבְּקוּנְדָא קְטוֹרְנוֹן בְּצוֹרְךָ וּכְתוּב אַנוּן עַל לוּחַ דְלִבָּךְ :

א. מי שְׁמַתּוֹ מוּטָל לְפָנָיו, פְּטוֹר מִקְרִיאַת שְׁמַע, (וימן התפלה) וימן התפלה, נושאי המטה וחלופיהו וחלופי חלופיהו, את שלפני המטה ואת שלאחר המטה, את שלמטה צרף בהן פטורין, ואת שאין למטה צרף בהן חזבין. אלו ואלו פטורין מן התפלה:

ברטורה (ה) מי שמתו מוטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, מוטל עליו לקברו: פטור מק"פ. משום דטריד טרדא דמלוה: וחלופיהו. שכן דרך שמתחלפין, לפי שהכל רואים לזכות במלוה: את שלפני המטה. המזומנים לנשאה כשתגיע המטה אלכם: ואת שלאחר המטה. כלומר בין אותם שלפני המטה, ובין אותם שלאחר המטה, אם המטה כריכה להם לשאתה, פטורים: ואת שאין למטה כורך בהם. כגון ההולכים ללוות את המת לכבודו בלבד חייבין: אלו ואלו פטורים מן התפלה. ללאו דאורייתא היא כמו ק"פ. ואיכא דאמרי מפני שהיא כריכה כוונה יתירא:

ב. קברו את המת וחרזו, אם יכולין להתחיל ולגמר עד שלא יגיעו לשורה, יתחילו ואם לאו, לא יתחילו. העומדים בשורה, הפנימים פטורין, והחיצונים חזבין:

ברטורה (ו) להתחיל ולגמור. פרעה אחת של ק"פ: לשורה. שהיו עושים שורות שורות סביב האבל לנחמו בשובם מן הקבר: ואם לאו. שהיה הדרך קרוב מן הקבר עד המקום שבו עושים השורה, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה: הפנימים. הרואים האבלים: והחיצונים. שאינם רואים פני האבלים:

ג. נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע וימן התפלה, וחיבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון:

ברטורה (ז) נשים ועבדים פטורים מק"פ. אע"פ שהיא מלות עשה שהזמן גרמא, וכל מלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, סלקא דעתך אמינא לחייבן הואיל ואית בה מלכות שמים, קא משמע לן. ותפילין מלות עשה שהזמן גרמא הם, דלילה וסבת לאו זמן תפילין נינהו. וסלקא דעתך אמינא הואיל ואתקש תפילין למזוזה נשים נחייבו, קמ"ל: קטנים. אפי' קטן שהגיע לחינוך לא הטיילו על אביו לחנכו בק"פ, לפי שאינו מצי תמיד אצלו בעונת ק"פ. ולא בתפילין, משום דסתם קטן אינו יודע לשמור תפיליו שלא יפיהו בהן: וחייבין

בתפלה. לתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא, ותקנוה אף לנשים ולחנך בה הקטנים: ובמזוזה. דמהו דתימא הואיל ואתקש לתלמוד תורה, כי היכי דנשים פטורות מתלמוד תורה דכתיב (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם, הכי נמי נפטרו ממזוזה אע"פ שהיא מלות עשה שלא הזמן גרמא, קמ"ל: בצרכת המזון. מבעיא לן אי חייבות בצרכת המזון מדאורייתא, כיון דכתיב (שם ח): ולאכלת ושבעת וברכת, הויא ליה מלות עשה שלא הזמן גרמא, או שמא אין חייבות מדאורייתא, משום דכתיב (שם): על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ לא נתנה לנקבות, ולא אפשיטא:

ד. בעל קרי מהרהר בלבבו ואינו מברך, לא לפניה ולא לאחריה. ועל המזון מברך לאחוריו, ואינו מברך לפניו. רבי יהודה אומר, מברך לפניהם ולאחריהם:

ברטורה (ז) בעל קרי. עזרא תקן שלא יקרא בעל קרי בתורה, בין שראה קרי לאנסו בין לראונו, עד שיטבול. ולא מפני טומאה וטהרה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מוויין אכל נשותיהן כתרנגולים: מהרהר. ק"ש בלבו כשהגיע זמן המקרא: ואינו מצדך לפניה ולאחריה. ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא ארכוהו רבנן: ועל המזון מצדך לאחוריו. דחויבא דאורייתא הוא. ואינו מצדך לפניו, דלאו חויבא דאורייתא הוא. וכבר נפסקה ההלכה דבטוליה לטבילתא, ובעלי קריין קורין ק"ש כדרכן ועוסקין בתורה ומתפללין ומברכין כל הברכות, ואין מערער בדבר:

ה. הִיא עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכָּר שֶׁהוּא בַעַל קָרִי, לֹא יִפְסִיק, אֶלָּא יִקְצֹר. יָרַד לְטָבֵל, אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִתְכַסּוֹת וּלְקָרוֹת עַד שֶׁלֹּא תִנָּץ הַחֲמָה, יַעֲלֶה וְיִתְכַסֶּה וְיִקְרָא וְאִם לָאוּ, יִתְכַסֶּה בְּמִים וְיִקְרָא. אֲבָל לֹא יִתְכַסֶּה, לֹא בְּמִים הָרְעִים וְלֹא בְּמִי הַמְּשֻׁרָה, עַד שֶׁיִּטְוִיל לְתוֹכָן מִים. וְכַמָּה יִרְחִיק מֵהֶם וּמֵן הַצּוֹאֵה, אַרְבַּע אַמּוֹת:

ברטורה (ח) לא יפסיק. תפלתו לגמרי, אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד שלא תנץ החמה. שהתקין מדקדקים על עצמן לגמור אותה עם הנץ החמה, דכתיב (תהלים עב): ייראוך עם שמש: יתכסה במים. ודוקא מים עכורים שאין לבו רואה את הערוה, אבל כלולים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המשרה. מים שזורין בהם פשתן: עד שיטויל לתוכן מים. חסורי מחסרה והכי קתני, ולא יקרא אכל מי רגלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור המים שיטויל למי רגלים של פעם אחת, רביעית: וכמה ירחיק מהם. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הצואה: ארבע אמות. ודוקא כשהוא ללדדים או לאחוריו, אבל לפניו מרחיק כמלא עיניו:

ו. זב שראה קרי, ונדה שפלטתה שכבת זרע, והמשמשות

שְׂרָאָתָה נְדָה, צְרִיכִין טְבִילָה, וְרַבֵּי יְהוּדָה פּוֹטֵר:

ברטנורה (ו) זב שראה קרי. אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה, ואין טבילה זו מטהרתו, אפילו הכי צריך טבילה לדברי תורה כתקנת עזרא, משום קרי. וכן נדה אם באה להתפלל, ופולטת שכבת זרע הרי היא כזעל קרי. ושכבת זרע מטמאה האשה בפליטתה כל שלשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין ראוי עוד להיות ולד נוטר ממנו. והכי פירוש, נדה שפלטת עתה תשמיש שמשנה אתמוול קודם שראתה, והמשמשת מטתה שראתה נדה אחר שמשנה, צריכין טבילה: ורבי יהודה פוטר. אף במשמשת שראתה נדה פטר ר"י, ואע"ג דמעיקרא בת טבילה הוה ואיכא למימר דלא פקעה חובת טבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל דבטולה לטבילותא, מפני שהיתה תקנה שאין רוב הזכור יכולין לעמוד בה:

גמרא ברכות דף י"ח ע"א

אמר רחבה אמר רב יהודה כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום (משלי יז) לוּעַג לָרֶשׁ חֲרָף עוֹשֶׂהוּ. ואם הללוהו מה שָׁכְרוּ אָמַר רב אשי עליו הכתוב אוֹמֵר (שם יט) מְלוֹה ה' חוֹנֵן דָּל וּמְכַבְּדוֹ חוֹנֵן אָבִיוֹן. רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תקלתיה דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא דלגיה כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ לְמַחֵר בְּאִין אֶצְלֵנוּ וְעַכְשָׁיו מְחַרְפִּין אוֹתָנוּ. אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב (קהלת ט) וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה. אמר ליה אם קרית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת לא פירשו לך. כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראים חיים שְׁנֵאמַר (ש"ב כג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוּדָה בֶן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל הוּא הֶכָה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּא יָרַד וְהֶכָה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג. בֶּן אִישׁ חֵי אָטוּ כוֹלֵי עֲלָמָא בְּנֵי מֵתֵי נִינְהוּ. אֶלָּא בֶּן אִישׁ חֵי שְׁאֶפִילוּ בְּמִיתָתוֹ קְרוּי חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל שְׁרַבָּה וְקַבְּץ פְּעָלִים לְתוֹרָה. וְהוּא הֶכָה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב שְׁלֵא הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ לֹא בְּמַקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּמַקְדָּשׁ שְׁנֵי. וְהוּא יָרַד וְהֶכָה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג. אֶכָּא דְאִמְרֵי דְתַבְרַר גְּזִיזֵי

דְּבַרְדָּא וְנַחַת וְטַבַּל. וְאַפָּא דְאַמְרֵי דְתַנָּא סְפָרָא דְבֵי רַב בְּיוֹמָא
דְּסִתְנָא:

רס"י מלוה ה' חונן לל. קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל
מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום: דליייה. הגביהנו: לא שנית. לא חזרת
עליו פעם שנית כדי שתזכורנו בו: אלו לדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם
יום המיתה ומושכים ידיהם מן העבירה ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים
עלמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא הכה. השפיל את השנים של דורות משני
מקדשים שלא היה בהם כמותו: אריאל. זו בית המקדש שנאמר הוא אריאל אריאל
קרית חנה דוד: מואב. על סם שבנאו דוד לחתי מרות המואביה: גזיזי דברדלא.
חתיכות של ברד והקרח שקורין גלנל"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטביל. לקריו
כדי לעסוק בתורה: לחני ספרא דבי רב. תורת כהנים:

זוהר לך דף ע"ב ע"ב

לָךְ לָךְ מְאַרְצָךְ וְגוֹי רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר (ישעיה מ"ו) שְׁמְעוּ אֵלַי
אַבְיָרִי לֵב הֲרַחֲוִקִים מְצַדָּקָה, שְׁמְעוּ אֵלַי אַבְיָרִי לֵב כְּמָה תַקִּיפִין
לְבִיָּהוּ דְחִיבֵיָּא דְחִמְמָן שְׁבִילֵי וְאוֹרְחֵי דְאוֹרִיתָא וְלֹא מְסַתְפְּלוֹן
בְּהוּ וְלְבִיָּהוּ תַקִּיפִין דְלֹא מְהַדְרִין בְּתִיבְתָא לְגַבֵּי מְאֲרִיָּהוּן
וְאַקְרוּן אַבְיָרִי לֵב, הֲרַחֲוִקִים מְצַדָּקָה דְמִתְרַחֲקֵי מְאוֹרִיתָא,
רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר דְמִתְרַחֲקֵי מְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וְאַנּוּן רַחֲמֵי
מִנִּיהּ וּבְגִין כֶּךָ אַקְרוּן אַבְיָרִי לֵב, הֲרַחֲוִקִים מְצַדָּקָה דְלֹא בְעָאוּ
לְקַרְבָּא לְגַבֵּי קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְגִין כֶּךָ אַנּוּן רַחֲמֵי מְצַדָּקָה
כִּיּוֹן דְאַנּוּן רַחֲמֵי מְצַדָּקָה רַחֲמֵי אַנּוּן מְשָׁלוּם דְלִית לּוֹן
שְׁלוּם, דְכְתִיב (ישעיה מ"ח) אֵין שְׁלוּם אָמַר יְיָ לְרַשְׁעִים, מְאִי טַעְמָא
בְּגִין דְאַנּוּן רַחֲמֵי מְצַדָּקָה, תָּא חֲזִי אַבְרָהָם בְּעֵי לְקַרְבָּא
לְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וְאַתְקַרַב הֵדָּא הוּא דְכְתִיב (תהלים מ"ה) אֶהְבֵּת
צָדֵק וְתִשְׁנֵא רָשַׁע אֶתְקַרַב לְצַדִּיקָה וְעַל דָּא כְּתִיב (ישעיה מ"א)
אַבְרָהָם אוֹהֲבֵי מְאִי טַעְמָא אוֹהֲבֵי בְּגִין דְכְתִיב אֶהְבֵּת צָדֵק,
רַחֲמֵי תָּא דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְרַחֲמֵי לִיהּ אַבְרָהָם מְכַל בְּנֵי
דְרִיָּה דְהוּוּ אַבְיָרִי לֵב וְאַנּוּן רַחֲמֵי מְצַדָּקָה כְּמָה דְאַתְמַר, רַבִּי
יוֹסִי פָּתַח (תהלים פ"ד) מַה יְדִידוֹת מְשַׁכְּנוֹתֶיךָ יְיָ צְבָאוֹת, כְּמָה אֵית
לוֹן לְבִנֵי נִשָּׂא לְאַסְתְּפְּלָא בְּפוֹלְחָנָא דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא דְהָא כָּל

בְּנֵי נֶשֶׁא לֹא יִדְעוּ וְלֹא מִסְתַּכְּלִי עַל מַה קָאִים עֲלֵמָא וְאֲנוּן עַל
מַה קְיָמִין דְּכַד בְּרָא קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא עֲלֵמָא עֲבַד שְׂמִיָּא מֵאִשׁ
וּמִמִּים מִתְעַרְבִין כְּחֻדָּא וְלֹא הוּוּ גְלַדִּי וּלְבַתֵּר אֲגִלִּידוּ וְקִימוּ
בְּרוּחָא עֲלָאָה וּמִתְמָן שְׁתִּיל עֲלֵמָא לְקִימָא עַל סְמִכִין וְאֲנוּן
סְמִכִין לֹא קִימִין אֶלָּא בְּהֵוּא רִוּחָא וּבְשַׁעֲתָא דְּהֵוּא רִוּחָא
אֶסְתַּלַּק כְּלָהוּ מְרַפְּפִין וְזַעִין וְעֲלֵמָא אֲרֵתֵת הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב
(אִיוב ט') הַמְּרַגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעִמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן, וְכֵלָּא קָאִים
עַל אוֹרֵיתָא דְּכַד יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵיתָא מִתְקִים עֲלֵמָא
וְאֲנוּן קִימִין וְסְמִכִין קִימִין בְּאַתְרֵיהוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, תָּא חֲזִי
בְּשַׁעֲתָא דְּאַתְעַר פְּלָגוֹת לִילֵיא וְקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא עָאֵל לְגִנְתָּא
דְּעֵדוֹן לְאַשְׁתַּעֲשַׁע עִם צְדִיקָא כְּלָהוּ אֵילָנִין דְּבִגְנָתָא דְּעֵדוֹן
מְזַמְרִין וּמְשַׁבְּחוֹן קַמֵּיהּ דְּכַתִּיב אִז יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר:

תרגום הזהר לָךְ לָךְ מֵאֲרֵכָהּ וְגו'. רַבֵּי חֲבָא פִּתַּח וְחָמַר, (ישעיה מ"ז) שְׂמַעוּ אֵלֵי חֲבִירֵי
לֵב הַרְחוּקִים מִלְּדָקָה. כִּמְהָ קָשִׁים הֵם הַלְּבָבוֹת שֶׁל הַרְשָׁעִים, שְׂרוּאִים הַשְּׂבִילִים
וְהַחֹרְחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְחֵינִם מִסְתַּפְּלִים בָּהֶם וּלְבָבָם קָשָׁה, שְׂחִינִם חוֹזְרִים בְּתַשׁוּבָה
אֵל רְצוֹנָם, וְעַל פִּי נִקְרְאִים חֲבִירֵי לֵב. הַרְחוּקִים מִלְּדָקָה מֵשׂוּם שְׂחִינִם רוֹאִים
לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא וּמֵשׂוּם זֶה הֵם רְחוּקִים מִלְּדָקָה. וְכִיוֹן שֶׁהֵם רְחוּקִים
מִלְּדָקָה הֵם רְחוּקִים מִשְׁלוֹם, שְׂחִינִין לָהֶם שְׁלוֹם. שְׂפַתּוֹב (ישעיה מ"ח) חֵין שְׁלוֹם חָמַר ה'
לְרַשָּׁעִים. מֵהַ הַטַּעַם מֵשׂוּם שֶׁהֵם רְחוּקִים מִלְּדָקָה, עַל פִּי חֵין לָהֶם שְׁלוֹם. צִא
וּרְחֵם, חֲבֵרָהּ רָחֵם לְקַרְבַּי עֲלֵמָו לְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְנִתְקַרַּב. וְזֶה שְׂפַתּוֹב (תהלים מ"ה)
אֲהַבֵּת לָדָק וּתְשַׁנְּנָה רַשָּׁע, מֵשׂוּם שֶׁאֲהַב לָדָק וְשַׁנְּנָה רַשָּׁע עַל פִּי נִתְקַרַּב לְלְדָקָה, וְעַל
פִּי פְתוּב (ישעיה מ"ח) חֲבֵרָהּ אֲוֵהֲבִי. מֵהוּ הַטַּעַם אֲוֵהֲבִי מֵשׂוּם שְׂפַתּוֹב צוֹ אֲהַבֵּת לָדָק
הוּא אֲהַבֵּת הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁאֲהַב אֹתוֹ חֲבֵרָהּ, יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, שֶׁהֵם הָיוּ
חֲבִירֵי לֵב, וְהֵם רְחוּקִים מִלְּדָקָה. כִּמּוֹ שְׂנֵתְצָאֵר. רַבֵּי יוֹסִי פִּתַּח (תהלים פ"ד) מֵהַ יִדְּלוֹת
וְגו' כִּמְהָ יֵשׁ לָהֶם לְבִנֵי אָדָם לְהַסְתַּפֵּל בְּעִבּוֹדֵת הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא. שְׂחֵרֵי כָּל בְּנֵי
אָדָם חֵינִם יוֹדְעִים וְחֵינִם מִסְתַּפְּלִים עַל מַה הָעוֹלָם עוֹמֵד. וְהֵם עֲלָמָם עַל מַה
עוֹמְדִים. כִּי כִּיפְשֵׁר צָרָח הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא אֵת הָעוֹלָם, עֲשָׂה אֵת הַשָּׁמַיִם מֵאִשׁ
וּמִים וְנִתְעַרְבוּ יַחַד, וְלֹא הָיוּ נִקְפָּאִים. וְאַחֲרַי כִּי נִקְפָּאוּ וְעִמְדוּ צְרוּחַ עֲלִיוֹן, וּמִשָּׁם
שָׁחַל הָעוֹלָם לְעִמֵּד עַל עִמּוּדִים. וְאֵלוֹ הָעִמּוּדִים חֵינִם עוֹמְדִים אֲלָא עַל יְדֵי הַרוּחַ
הַהוּא, וּבְשַׁעֲתָא שֶׁהַרוּחַ הַהוּא מִסְתַּלַּח, כְּלָם רוֹפְפִים וּמְזַדְעֵזְעִים, וְהָעוֹלָם רוֹעֵד.
זֶהוּ שְׂפַתּוֹב (אִיוב ט') הַמְּרַגִּיז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעִמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן. וְהַכָּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה,
כִּי כִּשְׁיֵשׁ מִי שְׂמִשְׁפָּחָל בְּתוֹרָה, מִתְקִים הָעוֹלָם, וְאֵלוֹ הַמְּקִימִים וְהָעִמּוּדִים, עוֹמְדִים
בְּמִקּוּמָם בְּשִׁלְמוֹת. צִא וּרְחֵם, בְּשַׁעֲתָא שְׂנֵתְעוֹרְכַת חֲלוֹת לִילָה, וְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא
נִכְנָם בְּגוֹן עֵדוֹן לְהַשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים כָּל הָאֵילָנוֹת שְׂבָגוּ עֵדוֹן מְזַמְרִים וּמְשַׁבְּחִים

הלכה

פסוקה

שׁוּע יו״ד ס״י שׁל״ד

א. על עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים מְנַדִּין אֶת הָאָדָם וְאֵלוֹ הוּן. הַמְּבַזָּה אֶת הַחֶכֶם אֲפִילוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ. **ב.** הַמְּבַזָּה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. **ג.** הַקּוֹרֵא לְחֻבֵּירוֹ עֶבֶד. **ד.** הַמְּזַלְזֵל בְּדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר מִדְּבָרֵי תוֹרָה. **ה.** מִי שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ בֵּית דִּין וְקִבְּעוּ לוֹ זְמַן וְלֹא בָּא. **ו.** מִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּתֵן. **ז.** מִי שֶׁיָּשׁ בְּרִשׁוֹתוֹ דָּבָר הַמְּזִיק מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּסְרֵי הַנֶּזֶק. **ח.** הַמּוֹכֵר קֶרֶקַע שְׁלוֹ לְנִכְרֵי מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְבֵּל עָלָיו כָּל אוֹנֵס שֶׁיָּבֵא מִהַנִּכְרֵי לְיִשְׂרָאֵל חֻבֵּירוֹ בְּעַל הַמַּצָּר. **ט.** הַמַּעֲיֵד עַל יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל נִכְרִים וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מָמוֹן בְּעֵדוּתוֹ שֶׁלֹּא כָּדִין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּשְׁלַם. **י.** טָבַח כֹּהֵן שֶׁאִינוֹ מִפְּרִישׁ הַמִּתְנַנֵּת וְנוֹתֵנָם לְכֹהֵן אַחַר מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּתֵן. **יא.** הַמְּחַלֵּל יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלוּיּוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְנַהֵג. **יב.** הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרְבַּ פֶּסַח אַחַר חֲצוֹת. **יג.** הַמְּזַכֵּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה אוֹ לְשַׁבּוּעָה בְּדְבָרֵי הַבָּאִי. **יד.** הַמְּבִיא אֶת הָרַבִּים לַיָּדִי אֲכִילַת קֶדְשִׁים בְּחוּץ. **טו.** הַמְּבִיא רַבִּים לַיָּדִי חֲלוּל הַשֵּׁם. **טז.** הַמְּחַשֵּׁב שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בְּחוּץ לְאָרֶץ. **יז.** הַמְּכַשֵּׁל אֶת הָעוֹר. **יח.** הַמַּעֲכָב אֶת הָרַבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה. **יט.** טָבַח שֶׁיִּצְאָתָה טְרִיפָה מִתַּחַת יָדוֹ. **כ.** טָבַח שֶׁלֹּא הִרְאָה בְּדִיקַת סְפִינּוֹ לְחֶכֶם. **כא.** הַמְּקַשֶּׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת. **כב.** הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָשׂוֹ בֵּינוֹ וּבֵינָה שְׁתַּפּוֹת אוֹ מִשָּׂא וּמִתָּן הַמְּבִיאֵן לְהַזְקֵק זֶה לָזֶה כְּשֶׁיָּבֵאוּ לְבֵית דִּין מְנַדִּין אוֹתָם. **כג.** חָכַם שֶׁשְׁמוּעָתוֹ רָעָה. **כד.** הַמְּנַדֵּה לְמִי שֶׁאִינוֹ חַיִּיב נִדּוּי (הַגְּהָה) וְאִין

צָרִיכִין לְעַנֵּן נְדוּי עֵדוֹת וּרְאִיָּה בְרוּרָה אֶלָּא אוֹמֵד הַדְּעַת
בְּאִמְתוֹת הַדְּבָרִים שֶׁהַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרִיא וְאִז אֶפִּילוּ אִשָּׁה אֶפִּילוּ
קָטָן נֶאֱמָר אִם הַדְּעַת נוֹתֵן שְׂאֵמֶת הַדְּבָר :

מוסר

מספר חסידים ס"י ל"ד

יְכַרֵּת ה' כָּל שְׂפִתַי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוּלוֹת (תהלים י"ב) כָּל
הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאֵלוּ כָּפַר בְּעֵקֶר דְּכַתִּיב בַּתְּרִיָּה (שם) אֲשֶׁר
אָמְרוּ לְלִשׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיר שְׂפִתֵינוּ אֲתֵנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. בֹּא וּרְאֵה כִּמָּה
כָּחוּ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע שְׂאִין לוֹ שִׁיעוֹר וְנִלְמַד מִמְּרַגְלִים וּמֵה
הַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל שְׂאִין שׁוֹמְעִין וְרוֹאִים וּמְקַפִּידִים בְּבִזְיוֹנָם
כִּדְּ הַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבִירוֹ הַנוֹצֵר בְּצֶלֶם וּדְמוּת עַל אַחַת
כִּמָּה וְכִמָּה. וְיֵתֵן לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְלִשׁוֹן מָה אֶעֱשֶׂה לָךְ כָּל אֲבָרָיו שֶׁל אָדָם מִבְּחוּץ וְאִתָּה מִבְּפְנִים.
וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂתַקְנֶנְתִּי לָךְ שְׂתִי חוֹמוֹת אֶחָד שֶׁל עֶצֶם וְאֶחָד שֶׁל
בֶּשֶׂר שֶׁל עֶצֶם הַשְּׂנִים וְשֶׁל בֶּשֶׂר הַשְּׂפִתִים. בְּרוּב דְּבָרִים לֹא יַחְדָּל
פְּשָׁע. לְעוֹלָם יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׂתִיקָה וְאֵל יִדְבֵר כָּלֵל אֶלָּא בְּדַבְּרֵי
חֲכָמִים אוֹ בְּדַבְּרֵי הַצָּרִיכִים לוֹ לְצוּרָה גּוֹפּוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַב
תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ שֶׁלֹּא שָׁח שִׂיחָה בְּטֵלָה כָּל יָמָיו. כָּל
הַשָּׁח שִׂיחַת חוּלִין עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה. שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים ו') וְדַבַּרְתָּ בָּם וְלֹא
בְּדַבְּרֵי אַחֲרֵים וְלֹא הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה עֲשֵׂה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
בְּלֹא וְעֲשֵׂה שְׁנֵאֲמַר (קֹהֶלֶת א') כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוֹכֵל אִישׁ
לְדַבֵּר וְאֶפִּילוּ בְּצָרְכֵי גּוֹפּוֹ לֹא יִרְבֶּה דְּבָרִים כִּי אִם מֵעַט מֵה
שְׂצָרִיף לוֹ בְּהַכְרַח גּוֹפּוֹ. וְכֵן בְּדַבְּרֵי תוֹרָה יִהְיוּ דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם
מֵעַטִּים וְעֵנִינֵיהֶם מְרַבִּים. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם
לְתַלְמִידוֹ דָּרָךְ קֶצֶרָה. אֲבָל אִם דְּבָרָיו מְרַבִּים וְעֵנִינֵיו מוֹעֲטִים
זֶה עֵנֵן סְכָלוֹת שְׁנֵאֲמַר (קוֹהֶלֶת ה') וְקוֹל כְּסִיל בְּרוּב דְּבָרִים. סִיג
לְחֲכָמָה שְׂתִיקָה. לְפִיכָךְ אֵל יִמְהַר אָדָם לְהַשִּׁיב וְאֵל יִרְבֶּה לְדַבֵּר
וְגַם יִלְמַד בְּשׁוֹבָה וְנַחַת בְּלֹא צֶעֶקָה בְּלֹא אֲרִיכוֹת שְׂדַבְּרֵי
חֲכָמִים בְּנַחַת נְשָׂמָעִים :

לד לד יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד 7 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֲתוֹן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו : וְאַתְּגִלִּי יְיָ לְאַבְרָם וְאָמַר לְבָנְךָ אֲתוֹן יְת אֶרְעָא הָדָא וַיִּבְנֵא תַמֹּן מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ דְאַתְּגִלִּי לֵה :

רש"י ויבן שם מזבח. על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל:

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֲרָה מִקְדָּם לְבַיִת אֵל וַיֵּט אֶהֱלֵה בַיִת אֵל מַיִם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה : וְאַסְתַּלַּק מִתַּמֹּן לְטוֹרָא מִמְדִּינַח לְבַיִת אֵל וּפְרָס מִשְׁפָּנֵה בַיִת אֵל מִמְעַרְבָא וְעֵי מִמְדִּינַחָא וַיִּבְנֵא תַמֹּן מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ וְצִלִּי בְשָׂמָא דְיְיָ :

רש"י ויעתק משם. אהלו: מקדס לבית אל. במזרחה של בית אל. נמלאת בית אל במערבו, והוא שנאמר בית אל מים: אהלו. אהלה כתיב, בתחלה נטה את אהל אשתו ואחר כך את שלו: ויבן שם מזבח. נתבאר שעהידין בניו להכשיל שם על עון עכו והתפלל שם עליהם:

וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ הַנִּגְבָּה : (פ) וַיִּטַּל אַבְרָם אֶזְל וַיִּטַּל לְדְרוֹמָא :

רש"י הלוך ונסוע. לפרקים, יושב כאן חדש או יותר ונוסע משם ונוטה אהלו במקום אחר, וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של ארץ ישראל והוא ללד ירושלים שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו:

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִמָה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ : וַהוּה כִּפְנָא בְּאֶרְעָא וַיִּנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאַתְוִתְבָּא תַמֹּן אֲרִי תַקִּיף כִּפְנָא בְּאֶרְעָא :

נביאים - ישעיה - פרק מא

(ב) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן
לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו
כקש נדף קשתו: מן איתי בגלתי ממדינתא אברהם בחיר
צדיקיא בקשוט קרביה לאתריה מסר קדמוהי עממין ומלכין תקיפין
תבר רמא כעפרא קטילין קדם חרביה כקשא רדפינון קדם קשתיה:

רש"י מי העיר ממזרח. אותו שצדק יקראהו לרגלו מי העיר את אברהם להביאו מארם שהוא במזרח ולדק שהיה
עושה הוא היתה לקראת רגלו בכל אשר הלך: יתן לפניו גוים. מי שהעירו ממקומו להסיע הוא נתן לפניו ארבעה
מלכים וחילותיהם: ירד. ירדה: יתן כעפר חרבו. רמא כעפרא קטולין קדם חרביה, נתן את חרבו ועושה חללים
רבים כעפר ואת קשתו נתן מרבה הרגים ונופלים כקש נדף:

(ג) ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא
יבוא: רדפינון עדא שלם חילת אורח ברגלוהי לא עלת:

רש"י ירדפם יעבור שלום. הלך על מעברותיו בשלום לא נכשל בדרכו אותם: אורח ברגליו לא יבא. דרך אשר
לא בא קודם לכן ברגליו, לא יבא לא היה רגיל לבא:

(ד) מי פעל ועשה קרא הדורות מראש אני
יהנה ראשון ואת אחרנים אני הוא: מן אמר
אלין קיים אמר ועביד וסדר דרביא מלקדמין אנא יי ברית עלמא
מבראשית אף עלמי עלמיא דיילי אינון בר מני לית אלקא:

רש"י מי פעל ועשה. לו את זאת מי שהוא קורא הדורות מראש לחדם הראשון הוא עשה לאברהם גם את זאת:
אני ה' ראשון. להפליא פלא ולעזור: ואת אחרונים אני הוא. אף עמכם בני אחרונים אהיה ואעזור אתכם:

(ה) רָאוּ אֵימָם וַיִּירָאוּ קָצוֹת הָאָרֶץ יַחְרְדוּ
קָרְבוֹ וַיִּאֲתָיוּ : חֲזוּ נִגְוֹתָא וַיִּדְחִלוּ דְבִסְיָפֵי אַרְעָא ?תְקַרְבוּ
וַיִּיתוּ :

קט"ז ראו איים . עובדי עכו"ם הגבורות שאעשה וייראו : קרבו ויאתיו . זה אלל זה נאספים להלחם כשיראו
הגאולה

כתובים - משלי - פרק ג

(ד) וּמִצָּא חַן וְשִׁכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם :
וְתִשְׁפַּח חֲסֵדָא וְשִׁכְלָא וְטִיבוּתָא קָדָם אֱלֹהָא וְקָדָם בְּנֵי אַנְשָׂא : (ה) בְּטַח
אֵל יִהְיֶה בְּכָל לִבָּךְ וְאֵל בִּינְתֶךָ אֵל תִּשְׁעֶן :
סְבִיר בְּאֱלֹהָא מִן פְּלִי לִבָּךְ וְעַל בִּיּוֹנְתָא דְלִבָּךְ לֹא תִסְתַּמֵּיךְ :

קט"ז בטח אל ה' . ופזר מעותיך לזקק לך רב ללמוד ממנו ואל בניחך אל תשען :

(ו) בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֹׁר אַרְחֻתֶיךָ : בְּכָל
אַרְחֻתֶךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִתְרַץ שְׁבִילְךָ : (ז) אֵל תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ
יָרֵא אֶת יְהוָה וְסוּר מֵרָע : לֹא תְהִי חַכְמִים בְּאַפְךָ דְחִיל מִן
אֱלֹהָא וְסָטָא מִן בִּישְׁתָּא :

קט"ז אל תהי חכם בעיניך . להיות מואס בדברי מוכיחך :

משנה שבת פרק ג

א. כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְקֶשׁ וּבְגִבָּבָא, נוֹתְנִים עָלֶיהָ תְּבַשִּׁיל, בְּגִפְתַּת וּבַעֲצִים, לֹא יִתֵּן עַד שְׂיִגְרֶף, אוֹ עַד שְׂיִתֵּן אֶת הָאֶפֶר. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, חֲמִין אֶבֶל לֹא תְבַשִּׁיל. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, חֲמִין וְתְבַשִּׁיל. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין אֶבֶל לֹא מִחֲזִירִין. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, אֵף מִחֲזִירִין:

ברטנורה (ה) כירה. מקום עשוי בארץ כדי שפיתת שתי קדירות והאש עוברת תחת שתי הקדירות: בגבבא. עלים דקיס כקש שגובבין מן השדה: נותנים עליה תבשיל. מערב שבת להשהותו שם בשבת: בגפת. פסולת של זיתים ושומשמן לאחר שהולאו שמנו: לא יתן. מערב שבת כדי להשהותן שם בשבת: עד שיגרוף. הגחלים ויוליאם מן הכירה: או שיתן האפר. על גבי גחלים לכסותם ולכנסם. וטעמא, גזירה שמא יחתה בגחלים בשבת כדי למהר בישולו. ודוקא בתבשיל שלא בשל כל כרכו, או אפילו בשל כל כרכו ומלטמק ויפה לו, הוא דגזרינן שמא יחתה, אבל תבשיל שלא בשל כלל, או ששכל כל כרכו ומלטמק ורע לו, מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, ולא חיישינן שמא יחתה הואיל והסיח דעתו ממנו. וכן תבשיל ששכל כל כרכו והשליך בתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל שלא בשל כלל, שהרי הסיח דעתו ממנו: בית שמאי אומרים. מים חמין נותנין על גבי כירה לאחר שגרף, דלא כריכי לבשולי וליכא למגזר שמא יחתה: אבל לא תבשיל. אע"פ שגרף, שאי אפשר לגרף כל הגחלים עד שלא יסאר שם נילוך אחד ואתי לחתויי מאחר דניחא ליה בבשוליה: בית שמאי אומרים נוטלין וכו'. אפילו חמין דשרינן להשהות על גבי כירה גרופה ושנתן את האפר, לאחר שנטלן אין מחזירין, דמחזי כמבשל בשבת: ובית הלל אומרים. בין חמין בין תבשיל יכולין להחזיר לאחר שנטלן. ולא שרו בית הלל להחזיר אלא בעודן בידו, שלא הניחן על גבי דבר אחר, אבל לאחר שהניחן בקרקע או על גבי דבר אחר אסור להחזירן אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין לכתחילה בשבת:

ב. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְקֶשׁ וּבְגִבָּבָא, לֹא יִתֵּן בֵּין מֵתוֹכוֹ בֵּין יַעַל גִּבּוֹ. כִּפְחַת שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְקֶשׁ וּבְגִבָּבָא, הֲרִי זָה כְּפִירִים, בְּגִפְתַּת וּבַעֲצִים, הֲרִי הוּא כְּתַנּוּר:

ברטנורה (ו) תנור. מתוך סלע למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישינן שמא יחתה, דלעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בין מגביו. לסמוך אלל דפנו: כופח. עשוי ככירה אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא מקום שפיתת קדירה אחת והאש עוברת תחתיו. והבלו רב מהבול הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדירות והכופח אין פתוח אלא שיעור קדירה אחת, ופחות מהבול התנור:

ג. אין נותנין ביצה בצד המחס בשביל שתתגלגל. ולא

יִפְקִיעַנָה בְּסוּדְרֵין. וְרַבֵּי יוֹסֵי מֵתִיר. וְלֹא יִטְמִינָנָה בְּחוּל וּבְאַבְק דְּרָכִים בְּשָׁבִיל שְׂתַצְלָה :

דרטורה (ג) אין נותנין. בשבת: בילה בלד המיחס. קומקום של נחוסת שמחממים בו המים על גבי האש: שתתגלגל. שתיללה קלת עד שתהא מגולגלת, כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתיללה בו, דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור: ורבי יוסי מתיר. לסבר לא גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא יטמיננה בחול ובאבקה לרכים. שהוחמו מכת החמה. ובהא לא שרי רבי יוסי, דגזר חול אטו רמז, הואיל ותרווייהו דרך הטמנה אתי למימר מה לי רמז מה לי חול. אי נמי גזר רבי יוסי שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא סם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק, והוי תולדה לחורש:

ד. מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צינן לתוך אמה של חמין. אמרו להן חכמים, אם בשבת, כחמין שהוחמו בשבת, אסורין ברחיצה ובשתיה, ביום טוב, כחמין שהוחמו ביום טוב, אסורין ברחיצה ומתירין בשתיה. מוליאר הגרוף, שותין הימנו בשבת. אנטיכי, אף על פי שגרופה, אין שותין ממנה:

דרטורה (ה) סילון. אינור שממשיכין המים לתוכו. והיה אותו אינור משוקע בחמי טבריה ומתחמם מכת אותם המים החמים, וכשהיו המים לוננין נמשכין בתוכו מתחממים בלוחות סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו חכמים שהמים שנמשכו בלוחות אינור בשבת דינם כדין חמין שהוחמו בשבת, שאסורין לרחוץ בהן אפילו אבר קטן ואסורין אף בשתיה, והמים שעוברין בו ביום טוב דינם כדין חמין שהוחמו ביום טוב, שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף אבל מותר לרחוץ בהן ידיו ורגליו ומותרין בשתיה. והלכה כחכמים. וחזרו בהם אנשי טבריא וסברו את הסילון: מוליאר. פירשו בגמרא מים מצפנים וגחלים מצחוק, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אל כל דפנו מצחוק מחובר לו, ונותנין שם גחלים, והמים בקיבולו הגדול. ואם גרפוהו מן הגחלים מצעוד יום שותין מן המים שבקיבולו הגדול בשבת ואף על פי שהוחמו קלת מחמת כלי, לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יאטנו: אנטיכי. הוא כלי נחוסת שיש לו שתי שוליים ומשימין המים למעלה והאש למטה בין שתי השוליים, ומתוך שהאש למטה בין שתי השוליים חומו נשאר הרבה, ואע"פ שגרף הגחלים מערב שבת המים מתחממים בו בשבת, לפיכך אין שותים מהם בשבת:

ה. המחס שפנהו, לא יתן לתוכו צינן בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירו. האלפס והקדרה שהעבירו מרתחין, לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי.

רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לְכָל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶמֶץ וְצִיר:

דרטורה (ה) המיחם. קומקום של נחוסת שמסימין אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שפינהו. מעל הכירה, ויש בתוכו מים חמין: לא יתן לתוכו. מים מועטים כדי שיתחממו מן המים החמין שנשארו בתוך המיחם, דהוה ליה כמצבל בשבת: אבל נותן לתוכו. מים מרובים עד שישובו הכל פושרין: או לתוך הכוס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לא, דס"ל להאי תנא דכלי שני מצבל. ולקמן תנינן אבל נותן הוא לתוך הקערה, דמשמע דכלי שני אינו מצבל. והלכה דכלי שני אינו מצבל: שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תכלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותח מצבל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מצבל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכו ומסם מערה לקערות: לכל הוא נותן. אפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חומץ או איר הנוטף ממליחת דגים, שהם מצבלין התכלין. ואין הלכה כרבי יהודה. ודוקא תכלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון לאחר שהעבירו מן האור:

ו. אין נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַיָּר לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן. וְאִם נִתְּנוּ מִבְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר. וְאִין נְאוֹתִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאִינוּ מִן הַמוֹכֵן. מְטַלְטְלִין יָר חֲדָשׁ, אֲבָל לֹא יֶשֶׁן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, כָּל הַיָּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַיָּר הַדּוֹלֵק בַּשֶּׁבֶת. נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַיָּר לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִיָּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּה:

דרטורה (ו) אין נוֹתְנִין. בשבת: כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. המטפטף, משום דשמן מוקאה הוא, ואסור לבטל כלי מהיכנו, כלומר להוסיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם, דהוה ליה כקובע לו מקום ומחצרו בטיט ודמי למלאכה, וכלי זה משיפול בו השמן מוקאה הוא ואסור לטלטלו: אין ניאותין. אין נהנין מן השמן המטפטף מן הנר בשבת: לפי שאינו מן המוכן. שכבר הוקאה להדלקה: מטלטלין נר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה: אבל לא ישן. דמוקאה מחמת מיאוס הוא: חוץ מן הנר הדולק. בעוד שהוא דולק אסור, גזירה שמא יכבה. ולית ליה לרבי שמעון מוקאה מחמת מיאוס ולא מוקאה מחמת איסור. ואין הלכה כרבי שמעון שמתיר לטלטל כל הנרות חוץ מן הנר הדולק, שנר שהדליקוהו לילי שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו כל אותו שבת, דמיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמותו, שאין מוקאה לשבת אלא מוקאה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ס: נותנין כלי תחת הנר. בשבת: לקבל ניאוֹרות. של שלהבת הנוטפות מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו, דניאוֹרות אין בהם ממש ואין הכלי מצוטל מהיכנו כהכי: ולא יתן לתוכו מים. ואפילו מערב שבת, דגזרינן ערב שבת

אטו שבת, ובשבת אי הוה עבד כי האי גוונא הוי מכזה וחייב, הילכך בערב שבת אסור:

גמרא שבת דף מ"א ע"א

רבי זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו. אמר איזיל ואשמע מניה מלתא ואיתי ואסק אזל אשפחיה דקאי בי באני וקאמר ליה לשמעיה הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו ואפיקו הבלא ואשתו ממיא דבי באני אמר אלמלא לא באתי אלא לשמוע דבר זה די. בשלמא הביאו נתר והביאו מסרק קא משמע לן דברים של חול מתר לאומרם בלשון הקדש. פתחו פומייכו ואפיקו הבלא נמי כדשמואל דאמר שמואל הבלא מפיק הבלא אלא אשתו מיא דבי באני מאי מעליותא דתניא אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחלת חולי מעים אכל ולא הלך ארבע אמות אכילתו מרקבת וזהו תחלת ריח רע. הנצרך לנקביו ואכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזהו תחלת ריח זוהמא. רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן. רחץ ולא סד דומה למים על גבי חבית:

כ"י משתמיט. היה ירא ליראות לו משום דהוה בעי רבי זירא למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן יגזור עליו מליכך: בצלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו'. ור' זירא אמר לך האי קרא בכלי שרת כתיב כדאמרינן בכתובות: הביאו לי נתר. לחוץ את ראשי וקאמר להו כלשון הקודש: פתחו פומייכו. וכנס הבל בית המרחץ לתוך הגוף ויוציא הכל של זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפילו לא הוחמו אלכ לרחינה: מותר לאומרם. צבית המרחץ ואפילו צלה"ק: הצלא. דמרחץ הנכנס דרך הפה: מפיק הצלא. דזיעה: ולא הלך ארבע אמות. קודם שיסן: מרקבת. אינה מתעכלת לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מועיל לאפות בו כלום: ולא הכניסוהו

לכונן. שהן מחזיקין את הברזל: למים על גבי חצית. על שוליו ונדדיו שאינם נכנסים לתוכו:

זוהר לד דף ע"ח ע"ב

וילך אברם כאשר דבר אליו יי, אמר רבי אלעזר תא חזי דהא לא כתיב ויצא אברם כאשר דבר אליו יי אלא וילך כמה דאת אמר לך לך דהא יציאה בקדמיתא עבדו דכתיב ויצאו אתם מאור פשדים ללכת ארצה פנעו והשתא כתיב וילך ולא כתיב ויצא, כאשר דבר אליו אליו יי דאבטח ליה בכלהו הבטחות, וילך אתו לוט דאתחבר עמיה בגין למילף מעובדוי ועם כל דא לא אולף כלי האי, אמר רבי אלעזר זכאין אנון צדיקיא דאולפי ארחוי דקדשא בריך הוא בגין למיהד בהו וילדחלא מניה מההוא יומא דדינא דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקדשא בריך הוא, פתח ואמר (ש) בגיד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו האי קרא אוקמוה, אבל תא חזי בההוא יומא דאשלימו יומוי דבר נש לאפקא מעלמא ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא מניה כדין אתיהיב רשו לבר נש למחמי מה דלא הוה ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא וקאים על בוריה וכדין קימי עליה תלת שליחו וחשבי יומוי וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא והוא אודי על כלא בפומיה ולבתר הוא חתים עליה בידיה הדא הוא דכתיב בגיד כל אדם יחתום ובידיה כלהו חתימין למידון ליה בההוא (ד"א בהאי) עלמא על קדמאי ועל בתראי על חדתי ועל עתיקי לא אתנשי חד מניהו הדא הוא דכתיב לדעת כל אנשי מעשהו וכל אנון עובדין דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא הכי נמי יהיב חושבנא בגופא ורוחא עד לא יפוק מעלמא, תא חזי כמה דחביבא אקשי קדל בהאי עלמא הכי נמי אפלו בשעתא דבעי לנפקא מהאי עלמא אקשי קדל, בגין כך זכאה הוא בר נש דילף בהאי עלמא ארחוי דקדשא בריך הוא בגין למיהד בהו:

תרגום זוהר וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר צא וראה. כי לא פתוב וילא אברם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך כמו שחפה אומר לך. הוא,

משום שהיציאה כבר עשו מקודם לכן. שפתוב, ויאלו אתם מאור פדים ללכת
ארכה פנעו. ועל פו, פתוב עתה, וילך, ולא פתוב ויאל. פאשר דבר אליו ה'. הינו
פפי שהבטיח לו בכל ההבטחות. וילך אתו לוט פנתחבר עמו כדי ללמוד ממעשיו.
ועם כל זה לא למד כל כך. אמר רבי אליעזר, אשריהם הכלים הלומדים דרכיו
של הקדוש ברוך הוא, כדי ללכת בהם, וליראה ממנו מאותו יום הדיו שעתיד
האדם לתן דין והשבון לפני הקדוש ברוך הוא. פתח ואמר, ביד כל אדם יחפוס
וגו'. מקרא הזה בארוהו. אכל כל אדם וראה ביום ההוא פנפלומו ימיו של האדם ללכת
מהעולם. ביום ההוא שהגוף נשבר והנפש לריכה לפרוש ממנו. אז נתן רשות לאדם
לראות, מה שלא היה יכול לראות בעת ששלט הגוף. ואז עומדים עליו שלשה
שליחים, וחושבים ימיו וחטאיו, וכל מה שעשה בעולם הזה. והוא מודה על הכל
בפיו, ואחר כך חותם עליו, בידו. וזהו שפתוב, ביד כל אדם יחפוס. וביום כלם
חתומים לדון אותו בעולם הזה, על ראשונים ועל אחרונים על חדשים ועל ישנים,
אף אחד מהם אינו נשפך וזהו שפתוב לדעת כל אנשי מעשהו, שכל אלו המעשים
שעשה בעולם הזה היה בגוף ורוח יחד, פן הוא נותן חשבון עליהם פשהוא בגוף
ורוח יחד, מפרס שפטר מהעולם. כל וראה פמו שהרשעים הם קשי עורף בעולם
הזה, פן אפלו בשעה שעומדים ללכת מעולם הזה מהשים עורף. משום זה, אשרי
הוא האדם, הלומד בעולם הזה דרכיו של הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם.

פסוקה

הלכה

שייע י"ד סי' רמ"ו

א. מצות עשה לתן צדקה כפי השגת יד וכמה פעמים נצטוינו
בה במצות עשה ויש לא תעשה במעלים עיניו ממנו שפאמר לא
תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך וכל המעלים עיניו ממנו
נקרא בליעל וכאלו עובד עבודה זרה ומאוד יש ליזהר בה פי
אפשר שביא לידי שפיכות דמים שימות העני המבקש אם לא
יתן לו מיד פעובדא דנחום איש גם זו: **ב.** לעולם אין אדם
מעני מן הצדקה ולא דבר רע ולא הזק מתגלגל על ידה שפאמר
והיה מעשה הצדקה שלום: **ג.** כל המרחם על העניים הקדוש
ברוך הוא מרחם עליו: **ד.** הצדקה דוחה את הגזירות הקשות

מוסר

מספר חסידים ס"י מ"ד

אַרְבַּע פְּתוֹת אֵינָן מִקְבָּלוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה פֶּת שְׁקָרִים פֶּת חֲנֻפִּים
פֶּת מְסַפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע פֶּת לִיְצָנִים וְכֻלָּן מִפּוֹרְשִׁים בְּפִתּוּבִים. פֶּת
שְׁקָרִים דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לִנְגַד עֵינָי וְגַם בְּמִלְחָמַת אַחָאָב
כְּשֶׁבֶא וְשָׂאֵל אֶל הַנְּבִיאִים אִם יֵצֵא אֲלֵיהֶם בֶּא רֹחוֹ שֶׁל נְבוֹת
לְפָנָי הִי וַיֹּאמֶר אֵצֶא וְהִיִּתִי רוּחַ שְׁקָר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר צֵא
וְדַרְשׁוּ חֲכָמִים צֵא מִמְּחִיצָתִי. חֲנֻפִּים כִּי לֹא לְפָנָיו חֲנֹף יָבֵא.
מְסַפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע שְׁנֵאמַר כִּי לֹא אֵל חֲפֵץ רָשָׁע אַתָּה לֹא יְגוֹרְךָ
רַע. לֹא יְגוֹר אַתָּה רַע לֹא יִכָּנַס בְּמִחִיצָתְךָ. לִיְצָנִים לֹא יִתְיַצְבוּ
הוֹלְלִים לִנְגַד עֵינֶיךָ. בְּנֵי אָדָם לִיְצָנִים מְעַרְבְּבִין אֶת הָעוֹלָם.
לְשׁוֹן הָרַע מְסַפֵּר בְּגִנוּת שֶׁל חֲבִירוֹ אֲפִילוֹ דְּבַר אֱמֶת וְגַם מְשַׁל
הַדְּיוֹט הוּא. מִי שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבִירוֹ אוֹ חָרְפוֹ בְּחֲרָפוֹת
שֶׁלֹּא הָיָה חָשׂוֹד בָּהּ וְלֹא הִפִּיר אָדָם בָּהּ מְעוֹלָם וְזֶה גָּלְהוּ אֵין
עוֹנוֹ מִתְּכַפֵּר מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָוִיתוֹ וְאִינוֹ יָכוֹל
לְהַחְזִיר חֲרָפַת חֲבִירוֹ וְזֶהוּ שְׁאִמַּר שְׁלֵמָה פֶּן יִחְסַדֵּךְ שׁוֹמֵעַ:

לֹד לֹד יוֹם שְׁלִישִׁי תוֹרָה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(א) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרַיִמָּה וַיֹּאמֶר
אֶל שָׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה נָא יִדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתֹּ

**מְרֹאָה אֶתְּ : וְהָוּהּ בְּד קָרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם וְאָמַר לְשָׂרֵי אֶתְתָּהּ
הָא כְּעוֹן יְדַעִית אֲרִי אֶתְתָּהּ שְׂפִירַת חִיזוֹ אֶתְּ :**

רש"י הגה נא ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר זה מחוד כניעות שבניהם, ועכשיו על ידי מעשה הכיר זה. דבר אחר מנהג העולם שעל ידי טורח הדרכ אדם מתבזה, וזאת עמדה ביפיה. ופשוטו של מקרא הגה נא הגיע השעה שיש לדאוג על יפיד, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו (בראשית יט ב) הגה נא אדני סורו נא:

**(יב) וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְּ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ
אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּ יַחֲיוּ : וְיָהִי בְּד (נ"י)
אֲרִי יְחִיזוּן יְתִיד מִצְרַיִם וְיִימְרוּן אֶתְתָּהּ דָּא וְיִקְטְלוּן יְתִי וְיִתִיד יְקִימוּן : (יג)
אֲמָרִי נָא אֶחָתִי אֶתְּ לְמַעַן יֵיטֵב לִי בְּעִבּוֹרְךָ
וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ : אֲמָרִי כְּעוֹן אֶחָתִי אֶתְּ בְּדִיל דְּיֵיטֵב לִי
בְּדִילְךָ וְתִתְקִים נַפְשִׁי בְּפִתְגָמְיָכִי :**

רש"י למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

**(יד) וְיָהִי כְּבוֹא אֲבָרָם מִצְרַיִמָּה וְיֵרְאוּ
הַמִּצְרַיִם אֶתְּ הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא מְאֹד : וְהָוּהּ
בְּד עַל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם וְחִזּוּ מִצְרַיִם יְת אֶתְתָּהּ אֲרִי שְׂפִירָא הִיא לְחָדָא :**

רש"י ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתבה ועל ידי שתבעו את הממס פתחו וראו אותה:

**(טו) וְיֵרְאוּ אֶתְּ שָׂרֵי פְרָעָה וְיַהֲלִלוּ אֶתְּ אֵל
פְּרָעָה וְתִתְקַח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה : וְחִזּוּ יְתָה רַבְרָבִי
פְּרָעָה וְשִׁבְחוּ יְתָה לְפְרָעָה וְאֶדְבַּרְת אֶתְתָּה לְבֵית פְּרָעָה :**

רש"י ויהללו אותה אל פרעה. הללו בנייהם לומר הגונה זו למלך:

נביאים - ישעיה - פרק מא

אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמֶר חֲזֹק :
גִּבֹּר יַת חֲבֵרֶיהָ יִסְעֲדוּן וּלְאָחוּהִי יִימֵר תִּקְיָף :

רש"י איש את רעהו וגו'. יאמר חזק למלחמה אולי יעמדו להם אלהיהם : איש את רעהו יעזרו . זה עוזר את זה בצרכו ברוך אברהם (בראשית יד) וזה עוזר את זה במתנות (טז) ויתן לו מעשר מכל :

וַיַּחֲזִק חֲרָשׁ אֶת צִרְף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבֶק טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקְהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא יִמוּט :
(ט) הֲלֹא יִבְהַתּוּן בְּעוֹבְדֵי־הוֹן דְּמִתְקִיף נִגְרָא עִם קִנְיָא מְחִי בְּפִטְיִשָּׁא עִם דְּמִטְפַּח בְּקִרְנָסָא זְמָנָא אָמַר עַל דְּבִקְא תִקְיָן הוּא וּמִתְקִיף לִיה בְּמִסְמָרִין דְּלֹא יִצְטָלִי :

רש"י ויחזק חרש . נוסך הפסל : את אורף . המרקעו בזהב : מחליק פטיש . באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלאכה : את הולם פעם . הוא המתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כחו : אומר לדבק טוב הוא . על אותן שהיו מחזירין אחר קרקע טובה לדבק בה עששיות ברזל : דבק . שולדור"א : ויחזקהו . לכלם : במסמרים לא ימוט . כולם יחזקו זה את זה : ויחזק חרש . זה שם שהיה נפח לעשות מסמרות ובריחים לתבה . את אורף . זה אברהם שהוא אורף את הבריות לקרבן אל השכינה . את הולם פעם . זה אברהם שהלם כל המלכים האלה פעם אחת . אומר לדבק טוב הוא . טוב לדבק באלוה של זה . ויחזקהו . שם לאברה' להיות דבק בהקב"ה ולא ימוט :

וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֱהָבִי :
וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב דְּאִתְרַעִיתִי בְּךָ זֶרְעִיהָ דְּאַבְרָהָם רְחִימִי :

רש"י ואתה ישראל עבדי . ועלי יש לעזור לך סוף המקרא אל תירא כי אתך אני כך נראה לי חבור הענין לפי פשוטו ומ"א בצראשית רבה דורש כל הענין במלכי דקד ואברה' (ה) ראו איים אותה מלחמי וייראו שם נתיירא מאברהם פן יאמר לו העמדת רשעים אלו בעולם ואברהם נתיירא משם לפי שהרג את בני עולם שהם משם , איים כשם שאיי הים מסויימין בעולם כך אברהם ושם היו מסויימין בעולם : ואתה ישראל עבדי . אברהם שלא היה מזרע דיקים עשיתי לו כל זאת . ואתה ישראל עבדי . הקנוי לי משני אבות . זרע אברהם אובהי . שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותיו אלא מתוך אהבה :

אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קָרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עֲבָדִי אַתָּה בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאִסְתִּיךָ :
דְּקָרִיבְתִּיךָ מִזֶּרְעֵית אֶרְעָא וּמִמְלַכְוֹתָא בְּחַרְתִּיךָ וְאַמְרִית לְךָ עֲבָדִי אַתָּה אִתְרַעִיתִי בְּךָ וְלֹא אֶרְחִיקֶיךָ :

רש"י אשר החזקתיך . לקחתך לחלקי כמו (שמות 7) וישלח ידו ויחזק בו : מקלות הארץ . משאר העכו"ם : ומאליה
מן הגדולים שבהן : קראתיך . בשם לחלקי בני בכורי ישראל : ולא מאסתיך . כזה שנאמר בו (מלכי א') שנאמר :

(י) אֵל תִּירָא כִּי עִמָּךָ אָנֹכִי אֵל תִּשְׁתַּע כִּי אָנֹכִי
אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף עֲזָרְתִּיךָ אֶף תִּמְכָּתִיךָ
בְּיָמִין צְדִיקִי : לֹא תִדְחַל אָרִי בְּסַעֲדָךָ מִיָּמִירִי לֹא תִתְבַּר אָרִי אֲנִי
אֶלְהֶךָ אֶתְקַפֵּינֶךָ אֶף אֶסְעָדִינֶךָ אֶף אֲחַדִּינֶךָ בְּיָמִין קִשְׁטִי :

רש"י אל תשחע . אל ימס לבך להיות כשעוה זו וזה הכלל כל חיבה שתחלי יסודה ש"ן כשכא לדבר בל' מתפעל
התפעל או יתפעל התי"ו חולקת ונכנסת בין שתי אותיות שרשי התיבה כמו (ישעיה כט) וישתומם (מוכה ז) וישתמר
חוקת עמרי (ש"א א') תשתכרין (איוב ל) תשתפך נפשי :

כתובים - משלי - פרק ג

(ח) רַפְאוֹת תִּהְיֶה לְשָׁרְךָ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ :
אֲסִיּוֹתָא תִּהְיוּ לְכוֹנְשָׁרְךָ וְדוּחָנָא לְגַרְמֶיךָ :

רש"י רפאות תהי לשרך . החכמה , שרך כמו (ש"ו) שרך זהו טיבוכך : ושקוי לעצמותיך . הוא המוח כענין
שנאמר ומוח עצמותיו ישוקה (איוב כא) :

(ט) כַּבֵּד אֶת יְהוָה מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל
תְּבוֹאָתֶךָ : יָקָר לֵאלֹהֶיךָ מִן מְמוֹנֶךָ וּמֵרֵישׁ כְּלֵהוֹן עַלְלָתֶךָ :

רש"י מהונך . מכל מה שחונך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגונך) : ומראשית . אלו תרומות ומעשרות :

(י) וַיִּמְלְאוּ אֲסַמְיָךָ שִׁבְעַת וַתִּירוֹשׁ יִקְבִּיךָ
יִפְרְצוּ : וּמִתְמַלְּגוֹן אוֹצָרְךָ שִׁבְעֵנָא וּמַעְצָרְתֶּךָ חֲמָרָא נִשְׁפָּעוּ : (יא)
מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֵל תִּמְאָס וְאֵל תִּקְאֵץ

בְּתוֹכָחָתוֹ : בְּרִי מְרֻדוֹתָא דְאַלְהָא לָא תִסְלָא וְלֹא תִמְרִיק
בְּמִכְסֻנוֹתֶיהָ :

מוסר ה' בני אל תמאס . אם יבואו עליך יסורין יהיו חביבין עליך : ואל תקוץ . מלשון קלתי בחיי (בראשית כו)
:

כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְהוָה יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת
בֶּן יִרְצֶה : מְטוֹיל דְלָמֵן דְרַחֵם לִיה אֶלְהָא רַדִּיה לִיה וְהִידֵּי אָבֵא דְרַדִּי
לְבְרִיה :

וכאב את בן ירצה . שרואה בבנו להטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכחו בשבט כן יערב לך הטובה אחר המכה :
:

משנה יבמות פרק ג

א. אַרְבַּעַה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אֲחִיות וּמֵתוּ
הַנְּשׂוּאִים אֶת הָאֲחִיות, הָרִי אֵלוֹ חוֹלְצוֹת וְלֹא
מֵתִיבְמוֹת. וְאִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ, יוֹצִיאוּ. רַבִּי אֶלְיעָזֶר
אוֹמֵר, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים יְקִימוּ, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים
יוֹצִיאוּ :

ברטורה (א) ארבעה אחין. חוללות ולא מתיבמות. דכיון דתרווייהו זקוקין להאי ולהאי,
קמא דמיבם פגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: ב"ש אומרים יקיימו ובית הלל אומרים
יוציאו. בגמרא מפכינן לה, בש"א יוצאו ובה"א יקיימו. דבכל מקום ב"ש לחומרא וב"ה
לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא,
ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית הלל, והכי אמרינן בעלמא,
הוא שדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל, אינה משנה ומשצטתא
היא ונריך להפכה, אלא אם כן היא מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי
בית הלל. ובמסכת עדיות מני לה בשם רבי אליעזר מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל:

ב. הִיתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל הָאֶחָד אֲסוּר עֲרוּהָ,
אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר בְּאַחֹתָהּ, וְהַשְּׁנַיִם אֲסוּר בְּשְׁתֵּיהֶן אֲסוּר

מִצְוָה וְאִסוּר קִדְשָׁה, חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמַת:

דרטנורה (ב) איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו: ומותר באחותה. ללא אחות זקוקתו היא, לערוה לא רמיא קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא, הילכך אסור באחותה, לאחות זקוקתו היא:

ג. הִיָּתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, וְהִשְׁנִיָּה אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, הָאֲסוּרָה לְזֶה מִתְּרַת לְזֶה, וְהָאֲסוּרָה לְזֶה מִתְּרַת לְזֶה. וְזוֹ הִיא שְׂאֵמְרוּ, אַחוּתָה כְּשֶׁהִיא יִבְמַתָּה, או חוֹלְצָת או מְתִיבָמַת:

דרטנורה (ג) אחותה כשהיא יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה, כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. ללא אחות זקוקתו, היא לערוה לא רמיא קמיה:

ד. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אַחִיוֹת, או אִשָּׁה וּבִתָּה או אִשָּׁה וּבִת בִּתְּהָ, או אִשָּׁה וּבִת בְּנָה, הָרִי אֵלוֹ חוֹלְצוֹת וְלֹא מְתִיבָמוֹת. וְרַבִּי שְׂמַעוֹן פּוֹטֵר. הִיָּתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עָלָיו אֲסוּר עֲרוּה, אֲסוּר בָּהּ וּמִתֵּר בְּאַחוּתָה. אֲסוּר מִצְוָה או אֲסוּר קִדְשָׁה, חוֹלְצוֹת וְלֹא מְתִיבָמוֹת:

דרטנורה (ד) ור"ש פוטר. טעמא דר"ש, דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לכרוה, בשעה שנעשו כרות זו לזו, כגון הכא שסתיהן זקוקות לו ליבום, לא יהא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ש:

ה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאֶחָד מִפְּנֵה, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת, וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאֶמֶר, וְאַחַר כֵּן מִת אַחִיו הַשֵּׁנִי, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, אֲשֶׁתוֹ עָמוּ, וְהִלָּה תִצָּא מִשׁוּם אַחוּת אִשָּׁה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתוֹ בְּגִט וּבְחִלְיָצָה, וְאֲשֶׁת אַחִיו בְּחִלְיָצָה. זו היא שְׂאֵמְרוּ, אוי לוֹ עַל אֲשֶׁתוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אֲשֶׁת אַחִיו:

דרטנורה (ה) ואחד מופנה. בלא אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרה משום אחות זקוקה: והלה תלא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. ללא חליצה מאמר לשויה ככנוסה,

וְזוֹ אוֹסֶרְתָּהּ מִשּׁוֹם אַחֻת זָקוּקָה. וְלִרְיִכָּה גַט מִפְּנֵי הַמֵּאֲמָר דֵּהוּי קְדוּשֵׁין בְּמַקְלָת וְלֹא פִקְעֵי קְדוּשֵׁין בְּלֹא גַט, וְלִרְיִכָּה חֲלִיכָה דֵּהוּאִיל וְלֹא הוּי מֵאֲמָר קְדוּשֵׁין גְּמוּרִין עֲדִיין זָקוּקָתוֹ הִיא וְלִרְיִכָּה חֲלִיכָה לְזִיקָתָהּ. וְצִרְיִשָׁא יֵהִיב לָהּ גִּיטָא, וְהִדֵּר חֲלִיץ לָהּ. וְכֵן הִלְכָה:

ו. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֻת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחֻת, וְכַנְס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִת, הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה מִשּׁוֹם אַחֻת אִשָּׁה, וְשְׁנֵי מִשּׁוֹם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֻת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת הַנְּשׂוּי נְכָרִית, וְכַנְס אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחֻת אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִת, הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה מִשּׁוֹם אַחֻת אִשָּׁה, וְשְׁנֵי מִשּׁוֹם צָרְתָּהּ. עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָר, וְמִת, נְכָרִית חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת:

ברטנורה (ו) נכרית. שאינה קרובה לא לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. הוא הדין אע"ג דלא עשה בה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חלכה יבומי לא מיבמה, דהויא לה כרת אחות אשה בזיקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חלילה נמי לא תיבעי, קמ"ל דלריכה חלילה:

ז. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֻת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחֻת, וְכַנְס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִתָּהּ אִשְׁתּוֹ שֶׁל שְׁנֵי, וְאַחֵר כָּד מִת נְשׂוּי נְכָרִית, הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנֶאֱסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אַחֻת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, גֵּרֵשׁ אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחֻת אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִת נְשׂוּי נְכָרִית, וְכַנְסָהּ הַמְּגֵרֵשׁ, וְמִת, זֶה הִיא שְׂאֵמְרוֹ, וְכֵן שְׂמִתּוֹ אוֹ נִתְּגַרְשׁוֹ, צְרוּתִיהֶן מִתְּרוֹת:

ברטנורה (ז) שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה עליו כאשת אח שיג לו בנים. ולרתה הנכרית לא אחפרש דינה, ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת:

ח. וְכֵן שְׁהִיּוּ בְּהֶן קְדוּשֵׁין אוֹ גְּרוּשֵׁין בְּסַפֵּק, הָרִי אֵלוֹ צְרוֹת חוֹלְצוֹת וְלֹא מְתִיבָמוֹת. כִּי צַד סַפֵּק קְדוּשֵׁין, זָרֵק

לָהּ קְדוּשָׁיוֹן, סִפְּק קָרוֹב לוֹ סִפְּק קָרוֹב לָהּ, זֶהוּ סִפְּק
 קְדוּשָׁיוֹן סִפְּק גְּרוּשָׁיוֹן כָּתַב בְּכַתֵּב יָדוֹ וְאִין עָלְיוֹ עֵדִים, יֵשׁ
 עָלְיוֹ עֵדִים וְאִין בּוֹ זָמֵן, יֵשׁ בּוֹ זָמֵן וְאִין בּוֹ אֶלָּא עַד אֶחָד,
 זֶהוּ סִפְּק גְּרוּשָׁיוֹן :

ברטנורה (ח) וכולן. ט"ז עריות, שהיו בהן לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק, דהויא ספק
 צרת ערוה: חוללת. ולא מפטרה בלא כלום, דלילמא לאו צרת ערוה היא: ספק קרוז לו.
 שהיו ח' אמות מלומלמות ביניהן ברשות הרבים, וד' אמות של אדם קונות לו פס, וזרקו
 ספק בארבע אמותיו ספק בארבע אמותיה:

ט. שְׁלֶשֶׁה אַחִין נְשׂוּאִין שְׁלֹשׁ נְכָרִיות, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן,
 וְעָשָׂה בָּהּ הַשְּׂנִי מֵאָמֵר, וּמֵת, הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא
 מֵתִיבְמוֹת, שְׁנֵאמַר, (דברים כה) וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, יִבְמָה יָבֵא
 עָלֶיהָ, שְׁעָלֶיהָ זִקַּת יָבֵם אֶחָד, וְלֹא שְׁעָלֶיהָ זִקַּת שְׂנִי
 יָבָמִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִיָּבֵם לְאִיזוֹ שְׂיִרְצָה, וְחוֹלֵץ
 לְשְׂנִיָּהּ. שְׂנִי אַחִין נְשׂוּאִין לְשִׁתֵּי אַחִיות, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן,
 וְאַחַר כֵּן מֵתָה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל שְׂנִי, הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה עָלָיו
 עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנִאֶסְרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת:

ברטנורה (ט) זיקת שני יבמין. לכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליו, ונתוספה
 עליו זיקת שני בשביל המאמר, וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: ר"פ אומר וכו'.
 דקסבר מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל, לכך מיבם לאיזו שירצה, דאי
 מאמר קני לא הוי עלה חלל זיקת שני, ואי מאמר לא קני לא הוי עלה חלל זיקת הראשון:
 וחולץ לשניה. דחדא לא מפטרה בביאת אידך, דלמא מאמר לא קני והווי שתי יבמות
 הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא, דלמא מאמר קני והווי ב' יבמות הבאות מבית
 אחד. ואין הלכה כר"פ. ואע"ג דאמרין במתניתין דזיקת שני יבמין דאורייתא מקרא דיבמה
 יבא עליה, בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא, גזירה שמה יאמרו שתי יבמות הבאות
 מבית אחד

י. שְׁנַיִם שְׁקֻדְשׁוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, וּבְשַׁעַת כְּנִיסַתָּן לַחֲפָה
 הִחְלִיפוּ אֶת שֵׁל זֶה לְזֶה, וְאֶת שֵׁל זֶה לְזֶה, הָרִי אֵלָיו
 חִיבִים מְשׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ. הָיוּ אַחִין, מְשׁוּם אֲשֶׁת אַח.
 וְאִם הָיוּ אַחִיות, מְשׁוּם אִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ. וְאִם הָיוּ
 נְדוּת, מְשׁוּם נְדָה. וּמִפְּרִישָׁיוֹן אוֹתָן שְׁלֶשֶׁה חֻדְשִׁים, שְׁמָא
 מְעַבְּרוֹת הֵן. וְאִם הָיוּ קִטְנוֹת שְׂאִינָן רְאוּיוֹת לְיֶלֶד,

מִחְזִירֵיךְ אוֹתָךְ מִיָּד. וְאַם הָיוּ כְהֵנוֹת, נִפְסְלוּ מִן הַתְּרוּמָה:

דרטורה (י) היו אחיו. אף משום אשת אח וכו'. אע"ג דקיי"ל אין איסור חל על איסור, אית ליה להאי תנא דבאיסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת כי הכא, איסור חל על איסור, וחייב להביא קרבן על כל איסור ואיסור: ומפרישין אותן. שלא לחזור לבעליהן: שמה מעוברות הן. והולדות ממזרים, ובעינין הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים לבעליהן: ואם היו כהנות. בנות כהנים: נפסלו מתרומה. מלאכול בתרומת בית אביה אפילו אחר מיתת בעלה, ואע"פ שנאנסה:

גמרא יבמות דף ל' ע"א

אמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא פאשת אח שיש לה בנים ואסורה מאי קא משמע לן תנינן הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. מהו דתימא הני מילי היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי קא משמע לן. הא נמי תנינא שני אחים נשואים שתי אחיות מת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. מהו דתימא התם הוא דאדחי לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא מגו דחזיא להאי נשוי נכרית חזיא נמי להאי קא משמע לן:

רס"י הרי היא כאשת אח וכו'. ואע"ג דהדר אתחזיא: בנפילה ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה שהיתה אשתו קיימת שהיא אסורה: אבל היכא דאיחזיא בנפילה ראשונה. כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית: דאדחי לה מהאי ביתא לגמרי. משנפלה ואין כאן אח אחר אלכא זה בעל אחותה נדחית ונתרת לשוק ואין עליה כד זיקה עוד. אבל היכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי. בשעת נפילה שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה ליבם: אימא מגו דחזיא. לנשוי נכרית עדיין זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה תתיבס לו בנפילה קא משמע לן רב יהודה

זוהר לד דף פ"א ע"ב

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִם, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כַּאֲשֶׁר
הִקְרִיב כַּאֲשֶׁר קָרַב מִבְּעֵי לֵיהּ, מֵאִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב אֶלָּא כְּדַכְתִּיב
(שמות י"ד) וּפְרָעָה הִקְרִיב דְּאִיהוּ אֶקְרִיב לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְתִיבְתָא
אוּף הִכָּא הִקְרִיב גְּרַמְיָה לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּדָקָא יְאוּת, לְבֹא
מִצְרַיִם לְאַשְׁגָּחָא בְּאַנּוּן דְּרַגִּין וּלְאַתְרַחֲקָא מִנִּיהוּ וּלְאַתְרַחֲקָא
מִעוּבְדֵי מִצְרַיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזִי כִּיּוֹן (ס"א בְּגִין) דְּנַחַת
אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם בְּלֹא רָשׁוּ אֲשֶׁתְּעִבִידוּ בְּנוֹי בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע
מֵאָה שָׁנִים דְּהָא כְּתִיב וַיֵּרַד אַבְרָם מִצְרַיִם וְלֹא כְּתִיב רַד
מִצְרַיִם וְאַצְטַעַר כֹּל הָהוּא לִילָא בְּגִנָּה דְּשָׂרָה, וַיֹּאמֶר אֵל שְׂרִי
אַשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מְרֹאָה אָתְּ וְכִי עַד הָהִיא
שְׁעָתָא לֹא הָוָה יָדַע אַבְרָהָם דְּאִשָּׁה יָפֶת מְרֹאָה הָוָה, אֶלָּא הָא
אוּקְמוּהָ דְּעַד הָהִיא שְׁעָתָא לֹא אֶסְתַּכַּל בְּדִיוּקָא דְּשָׂרָה
בְּסִגְיָאוֹת צְנִיעוּתָא דְּהָוָה בִּינִיהוֹן וְכַד קָרִיב לְמִצְרַיִם אֶתְגַּלְיָא
אִיהִי וְחָמָא בָּהּ, ד"א בְּמָה יָדַע אֶלָּא עַל יָדָא דְּטוֹרַח אוֹרְחָא בַּר
נֶשׁ מִתְבַּזָּה וְהִיא קִימָא בְּשִׁפּוּרָא דִּילָהּ וְלֹא אֲשִׁתַּנִּי, ד"א הִנֵּה נָא
יִדְעָתִי דְּחָמָא עֲמָה שְׂכִינְתָא וּבְגִין כֹּף אֶתְרַחֵץ אַבְרָהָם וְאָמַר
אַחוּתִי הִיא, וּמְלָה דָּא אֶסְתַּלַּק לְתַרְי גּוֹנִין, חַד כְּמִשְׁמַעוּ, וְחַד
כְּדַכְתִּיב (משלי ז') אָמַר לְחַכְמָה אַחוּתִי אָתְּ, וְכַתִּיב אָמַרִי נָא
אַחוּתִי אָתְּ וְכַתִּיב (דברים ה') וְאָתְּ תִדְבַּר אֵלֵינוּ, לְמַעַן יִיטַב לִי
בְּעִבּוּרְךָ כְּלָפִי שְׂכִינָה אָמַר בְּעִבּוּרְךָ יִיטַב לִי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
וְחִיתָה נְפִשִׁי בְּגִלְגָּלְךָ, בְּגִין דְּבָדָא יִסְתַּלַּק בַּר נֶשׁ וַיִּזְכֶּה לְאַסְתַּלַּק
לְאוֹרְחָא דְּחַיִּי :

תרגום זוהר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב,
הִיָּה כְּרִיךְ לְאוֹמַר כַּאֲשֶׁר קָרַב, וְלָמָּה לְאוֹמַר כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, אֶלָּא כְּמוֹ שְׁפָתוֹב, (שמות י"ד)
וּפְרָעָה הִקְרִיב, שְׁהוּא הִקְרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה. חָף כְּאוֹן הִקְרִיב, יוֹרָה
שְׁהִקְרִיב אֶת עַלְמוֹ לְהַקְדוֹשׁ צְרוּף הוּא כְּרָאוּי. לְבֹא מִצְרַיִם פְּרוֹשׁוּ, לְהֶסְתַּכַּל בְּחַלְפוֹ
הַמְדַרְגּוֹת, שְׂבַמְכְרִים וְלְהֶתְרַחַק מֵהוּ, וְלְהֶתְרַחַק מִעוּבְדֵי מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה

זֶה וְרָאָה, מִשּׁוֹם שֶׁיִרְדּוּ לְמַכְרִים צְלִי רָשׁוֹת, נִשְׁתַּעֲבָדוּ צְנוּי צְמַרְרִים אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנִים. שְׁהָרִי פְתוּב וַיִּרְדּוּ אֲבָרִים מְכַרְיָמָה וְלֹא פְתוּב שְׁאֲמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא רַד מַכְרִים. וְעַל כֵּן נִכְטָעַר כָּל אוֹתוֹ הַפְּלִיָּה בְּשִׁבְלֵי שָׂרָה. וַיֹּאמֶר אֵל שָׂרִי וְגוֹ' יִפֹּת מַרְאֵה אֶת. וְכִי עַד אִז, עוֹד לֹא יָדַע אֲבָרָהָם שֶׁהִיא אִשָּׁה יִפֹּת מַרְאֵה, וּמִשִּׁיב, אֲלֹלָה שְׁצַחְרוּהָ, דְּעַד אִז לֹא הָיָה מִסְתַּפֵּל צְחִירָתָהּ שֶׁל שָׂרָה, מֵרֹב הַכְּנִיעוּת שֶׁהָיְתָה צִינִיָּה. וְכִאֲשֶׁר חָרַב לְמַכְרִים הִיא נִתְגַּלְתָּה, וְרָאָה אוֹתָהּ. פְּרוּשׁ אַחַר לְפָרֵשׁ מֵאוּן יָדַע עַד שְׁאֲמַר שְׁאֲמַר הִנֵּה נָח יִדְעָתִי. כִּי עַל יְדֵי טוֹרַח הַדְּרָךְ הָאֵדָם מִתְּצַוָּה, וְעַם זֶה, הִיא עֵמֶדָה צִיפְיָה וְלֹא נִשְׁתַּנְּתָה. עַל כֵּן יָדַע אִז יוֹתֵר מִתְמִיד שֶׁהִיא יִפֹּת מַרְאֵה. וּמִלָּה זֹאת חֲחוּתִי הִיא, מִתְּצַחְרֵת צְנִי פְנִים, אֶחָד פְּמִשְׁמַעוּ, דְּהִינוּ חֲחוּתִי. וְאֶחָד כְּמוֹ שְׁפִתוּב, (מִשְׁלִי ז') אֲמוֹר לְחֲכָמָה חֲחוּתִי אֶת. וְכִתוּב כְּאוֹן אֲמַרִי נָח חֲחוּתִי אֶת, וְהַמְּלָה אֶת פְּרוּשׁוֹ הַשְּׂכִינָה, וְכֵן כְּתוּב (דְּבָרִים ה') וְאֶת פֶּדֶר אֲלִינוּ, שְׁגַם שֶׁס פְּרוּשׁוֹ הַשְּׂכִינָה. לְמַעַן יִיטַב לִי צְעֻבְרָךְ אֲמַר כְּלַפֵּי הַשְּׂכִינָה, וְכֵן וְחִיתָה נֶפְשִׁי בְּגִלְלוֹךְ, מִשּׁוֹם שֶׁצְּוָה מִתְעַלָּה הָאֵדָם בְּדָרְךְ הַחַיִּים.

פסוקה

הלכה

שיע יו"ד סי' רמ"ה

א. כָּל אָדָם חַיֵּב לִיתֵן צְדָקָה אֶפִּילוּ עֲנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה חַיֵּיב לִיתֵן מִמָּה שְׁיִתְּנוּ לוֹ וּמִי שֶׁנִּתְּנוּ פְּחוּת מִמָּה שְׁרָאוּי (לו) לִיתֵן בִּיד כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכּוֹת מְרֻדוֹת עַד שְׁיִתְּנוּ מֵה שְׁאֲמָדוּהוּ לִיתֵן וַיִּוְרְדִים לְנִכְסָיו בְּפָנָיו וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ מֵה שְׁרָאוּי לוֹ לִיתֵן: **ב.** מִמִּשְׁכָּנִים עַל הַצְּדָקָה אֶפִּילוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת: **ג.** יְתוּמִים אֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶם צְדָקָה אֶפִּילוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים אֶפִּילוּ יֵשׁ לָהֶם מָמוֹן הַרְבֵּה אֲלֵא אִם כֵּן פּוֹסְקִים עֲלֵיהֶם לְכַבּוֹד פְּדִי שְׂיִצָא לָהֶם שֵׁם: **ד.** גִּבְאֵי צְדָקָה אֵין מְקַבְּלִים מִהַנְּשִׂים וּמִהַעֲבָדִים וּמִהַתִּינוּקוֹת אֲלֵא דָבָר מוּעֵט אֲבָל לֹא דָבָר גְּדוֹל שְׁחִזְקָתוֹ גְּזוּל אוֹ גְּנוּב מִשָּׁל אַחֲרִים וְכִמָּה הוּא דָבָר מוּעֵט הַכֹּל לְפִי עוֹשֵׁר הַבְּעָלִים וְעֲנִיוֹתָם וְהֵי מִיֵּלִי בְּסִתְמָא אֲבָל אִם הִבְעַל מוֹחָה אֶפִּילוּ כָּל שֶׁהוּא אָסוּר לְקַבֵּל מֵהֶם:

מוסר

מספר חסידים ס"י מ"ד

שְׁנוּ בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי מִי שְׁסָרַח עַל חֲבִירוֹ תַּחֲלָה וְהַלַּךְ וּבִקֵּשׁ
מִמֶּנּוּ מְחִילָה פְּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְלֹא קִבַּל מִמֶּנּוּ יַעֲשֶׂה שׁוֹרֵת
שֶׁל בְּנֵי אָדָם וַיִּפְיִסְנוּ בַּפְּנִיָּהם הִדָּא הוּא דְאָמַר (איוב לג) יָשׁוּר עַל
אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לְפָלוּנִי וְהָרִי נִחְמָתִי וְאִם עָשָׂה כֵּן פָּדָה
נַפְשׁוֹ מִמָּוֶת דְּכָתִיב בְּתַרְיָה (שם) פָּדָה נַפְשׁוֹ מֵעֲבוּר בַּשָּׁחַת. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי הִדָּא דְאָמְרִי בְּאוֹתוֹ שְׁלֹא הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבִירוֹ
אֲבָל הוֹצִיא שֵׁם רָע אֵין לוֹ מְחִילָה עוֹלָמִית. צִיעַר אָדָם כְּאֵלוֹ
צִיעַר עוֹלָם מְלֵא שְׁכָל מֵה שֶׁבְּעוֹלָם יֵשׁ בְּאָדָם. רַקֵּק בְּפָנָיו וְלֹא
הִגִּיעַ בּוֹ הַרוּק פְּטוֹר מִדִּינֵי אָדָם וְחָיִב בְּדִינֵי שָׁמַיִם אֲפִילוֹ צִיעַר
כָּל שֶׁהוּא עַל כָּל צַעַר וְצַעַר שֶׁהוּא מַצַּעַר אֶת חֲבִירוֹ יַעֲנֹשׁ בְּיַדִּי
שָׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת יב) כִּי עַל כָּל אֵלָה יִבְיָאֵד הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט
עַל כָּל נַעֲלָם. רַבּוֹתֵינוּ דָּרָשׁוּ מָאִי עַל כָּל נַעֲלָם. זֶה הַהוֹרֵג כִּינָה
בְּפָנֵי חֲבִירוֹ וְנִמְאָס בָּהּ וַיֵּשׁ אוֹמְרִים זֶה הַרוֹקֵק וְלִכֵּן כָּל יִרְאֵי
ה' הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תַקְלָה עַל יָדָם
יְהִיוּ נִזְהָרִים לְמַחֹל מִיַּד לְהוֹרֵג כִּינָה אוֹ רוֹקֵק אוֹ עוֹשֶׂה כָּל דְּבַר
מֵאוֹס שְׁלֹא יְהִיָּה נִכְשָׁל עַל יָדָם:

לִד לִד יוֹם רְבִיעִי תוֹרָה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ביין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(טז) וְלֹא־אֲבָרָם הֵיטִיב בְּעֲבוּרָה וַיְהִי לוֹ צֹאן
וַיִּבְקַר וַיְחַמְרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וְאֶתְנַת
וְגַמְלִים : וְלֹא־אֲבָרָם אוֹטִיב בְּדִילָה וְהוּוּ לֵה עֹאן וְתוֹרִיו וְחַמְרִיו וְעֲבָדִיו
וְאֶמְהוּ וְאֶתְנוּ וְגַמְלִין :

וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת פְּרֹעָה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם : וְאִתִּי יְיָ עַל פְּרֹעָה מִקְתָּשִׁין רַבְרַבִּין וְעַל אָנֶשׁ בֵּיתָהּ עַל עֵיסֵק שְׂרֵי אִתְּתָא אַבְרָם :

רש"י וינגע ה' וגו'. במכת ראתן לקה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו. כתרגומו ועל אנש ביתיה (ומדרשו לרבות בתלוי ועמודיו וכליו): על דבר שרי. על פי דבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה:

וַיִּקְרָא פְּרֹעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לָא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הִוא : וַיִּקְרָא פְּרֹעָה לְאַבְרָם וַאֲמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לָמָּה לָא חִוִּיתָא לִּי אֲרִי אֲתַתְּךָ הִיא : (ט) לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הִוא וְאָקַח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלָךְ : לָמָּה אָמַרְתָּ אַחֲתִי הִיא וְדַבַּרְתָּ יְתָהּ לִי לְאִתְּוּ וּכְעַן הָא אֲתַתְּךָ דְּבַר וְאִיזַל :

רש"י קח וכו'. לא כדבימלך שאמר לו (כ טו) הגה ארצי לפניך, אלא אמר לו כך ואל תעמדי, שהמזכיר שטופי זמנה, שגאמר (ויחזקאל כג ט) וזרמת סוסים זרמתם:

וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרֹעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת אֲשֶׁתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ : וַיִּפְקֵד עָלוּהִי פְּרֹעָה גּוֹבְרִין וְאֶלְוִיָּאוּ יְתָהּ וְיָת אֲתַתְּהָ וְיָת כָּל דִּילָהּ :

רש"י ויצאו עליו. על חודותיו לשלחו ולשמרו: וישלחו. כתרגומו ואלויואו:

יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאֲשֶׁתוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הִנְגַּבָּה : וַיִּסְלֵק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאֲתַתְּהָ וְכָל דִּילָהּ וְלוֹט עִמָּהּ לְדָרוֹמָא :

רש"י ויעל אברהם וגו' הנגבה. לבא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט) הלך ונסוע הנגבה, להר המזרחי, ומכל מקום כשהוא הולך ממזרחים לארץ כנען מזרחם לאפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ:

נביאים - ישעיה - פרק מא

(יא) הֵן יִבְשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהִיוּ כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ : הָא יִבְהַתּוּן וַיִּתְּכַנְּעוּ כָּל עַמְמֵיָא דְהוּוּ מִתְּגָרִין בְּךָ יְהוּן כְּלֵמָּא וַיִּבְדּוּן אַנְשֵׁי דִינְךָ : (יב) תִּבְקָשִׁים וְלֹא תִמְצְאִים אַנְשֵׁי מִצְּתָךָ יְהִיוּ כְּאֵין וְכַאֲפֹס אַנְשֵׁי מְלַחְמֶתְךָ : תִּבְעֵינוּן וְלֹא תִשְׁכַּחִינוּן לְאַנְשֵׁי מִצּוֹתְךָ יְהוּן כְּלֵמָּא וְכֵלָּא מִדְעַם גְּבָרִין דְהוּוּ מִתְּגָרִין לְמַעַבְד עִמָּךָ קָרִב : (יג) כִּי אֲנִי יְהוָה אֵלֶיךָ מִחֲזִיק יִמִּינְךָ הָאֵמֵר לְךָ אֵל תִּירָא אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ : (יד) אֲרִי אֲנָא יְיָ אֵלֶיךָ מִתְּקִיף יִמִּינְךָ דְאֵמְרִית לְךָ לֹא תִדְחַל מִימְרֵי בְּסַעְדְךָ : (טו) אֵל תִּירָאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ נְאֻם יְהוָה וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל : לֹא תִדְחִלוּן שְׁבֻטֵיָא דְבֵית יַעֲקֹב זְרַעִיתָא דְיִשְׂרָאֵל מִימְרֵי בְּסַעְדְכֹון אֵמֵר יְיָ וּפְרָקִיכוֹן קְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל :

רס"ז תולעת יעקב . משפחת יעקב החלשה כחולעת שאין לה גבורה אלא צפיה , תולעת וירמוני"א בלע"ז : מחי ישראל . מספר ישראל :

(טו) הִנֵּה שְׂמִתִּיךָ לְמוֹרֵג חָרוֹץ חָדָשׁ בַּעַל פִּיפִיּוֹת תְּדוֹשׁ הָרִים וְתִדְק וּגְבָעוֹת כַּמֶּץ תִּשָּׂים : הָא שְׁוִיתִיכוֹן לְמוֹרֵג תְּקִיף חֲדַת מְלֵי סִמְפוֹרִין תְּקַטֵּל פְּלַחֵי כּוֹכְבֵיָא וְתִשְׂיָצִי וּפְלַחֵי כּוֹכְבֵיָא כְּמוֹצָא תִשְׁוִי :

רס"ז למורג חרוץ . כלי הוא של עץ וכבד ועשוי חריצים חריצים כעין כלי נפחים של ברזל שקורין לימ"א בלע"ז וגוררין על הקשין של שבלין ומחמתן עד שנעשו תבן דק . חדש . כשהוא חדש עד שלא הוחלקו פיות חריציו הוא חותך הרבה רכל משנתחשן הוחלקו פיות חריציו : בעל פיפיות . הם חידודי החריצין :

(טו) תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשָּׂאם וְסַעְרָה תִּפְיֵץ אוֹתָם
וְאַתָּה תִּגְלֵל בַּיהוָה בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל :
(ס) תִּבְדְּרִינוּן וְרוּחָא תִטּוּלִינוּן וּמִימְרִיהָ כְּעֶלְעוּלָא לְקִשָּׁא יְבִדֵר יִתְהוּן וְאַתָּה
תְּבוּעַ בְּמִימְרָא דִי בְּקִדִישָׁא דִישְׂרָאֵל תִּשְׁתַּבַּח :

רש"י תזרם . תזרה אוחם כבמזרה לרוח : ורוח תשאם . מאליהם לגיהנם :

כתובים - משלי - פרק ג

(יג) אֲשֶׁרִי אָדָם מָצָא חֲכָמָה וְאָדָם יָפִיק
תְּבוּנָה : טוֹבוּהִי לְבַר נָשָׂא דְאֲשַׁפַּח חֲכָמְתָא וּבַר נָשָׂא דְמַבְיַע בְּיוֹנְתָא
:

רש"י אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה . שלומד חכמה עד שגורה היא להוציא מפיו :

(יד) כִּי טוֹב סְחָרָה מִסָּחַר כֶּסֶף וּמִחְרוֹץ
תְּבוּאַתָּה : מְטוּל דְּטָבָא תִגְרוּתָה מִן תִּגְרוּתָא דְסִימָא וּמִן דְּהָבָא
סְנִינָא עַלְלָתָה :

רש"י כי טוב סחרה מסחר כסף . כל חלופין שאדם מחליף בסחורה זה נוטל זה וזה נוטל זה אבל האומר לחבירו
שנה לי פרוק ואני אשנה לך פרוקי נמלאו שניהם ביד כל אחד ואחד : חרוץ . מין זהב הוא :

(טו) יִקְרָה הִיא (מפניים) מִפְּנִינִים וְכָל חִפְצֵיהָ לֹא
יִשׁוּוּ בָהּ : יְקִירָא הִיא מִן פִּיפִי טָבְתָא וְכָל מְדַעַם לֹא פָחִים לִיהָ :

רש"י וכל חפציה . כל חמדויה : לא ישוו בה . לא יהיו שוין בשוויה ומיהן בדמיה :

(טז) אַרְךְּ יָמִים בְּיִמִּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָהּ עֵשֶׂר
וְכָבוֹד : נוֹגְדָא דִיּוֹמְתָא בְּיִמִּינָהּ וּבְשִׂמְאוּלָהּ עוֹתֵרָא וּיְקָרָא :

רש"י בימינה . למיימינים זה ועוסקים זה לשמה אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד ולמשמאלים זה שעוסקים זה שלא לשמה מ"מ עושר וכבוד יט :

(יח) דְרָכֶיךָ דְרָכֵי נֵעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם :
אַרְחֻתָּהּ אַרְחֻתָּהּ דְּבוֹסָמָא וְכִלְהוֹן הִלִּיכְתָּהּ אֶשְׁלָמָא : (יח) עֵץ חַיִּים
הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכֶיךָ מְאֹשֶׁר : אֵילָנָא
דְּחַיִּי הִיא לְאֵלִין דְּמַתְחַזְקִין בָּהּ וְאֵלִין דְּמַתְעַסְקִין בָּהּ טוֹבִיּהוֹן :

רש"י למחזיקים זה . לאוחזים זה כמו וישלח ידו ויחזק בו (שמות 7) : ותומכיה מאושר . המתקרבים לה וכן כל לשון תמיכה שבספר זה שהוא ארוז זה :

משנה בבא קמא פרק ג

א. המניח את הפד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה, פטור. ואם היזק בה, בעל החבית חייב בנזקו. נשברה כדו ברשות הרבים, והחלק אחד במים, או ששקה בחרסיה, חייב. רבי יהודה אומר, במתכוון, חייב. באינו מתכוון, פטור.

ב. דברטורה (א) המניח את הכד וכו' ושברה פטור. לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: ואם הוזק זה בעל החבית חייב. ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה לעשותו, כאילו לא הפקיר: או שלקה בחרסיה חייב. דסבר נתקל פושע הוא ולא אונס הוא, ולכך חייב: במתכוון חייב. אם נתכוון לזכות בחרסיה ובמים אחר שנסברה כדו, חייב בהזיקו, דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוון לזכות בהן, הואיל ועיקרו אונס הוא, דסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע הוא. ומאחר דאונס הוא ולא נתכוון לזכות בחרסיה, ובמים, הוי כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם:

ב. השופד מים ברשות הרבים, והיזק בהן אחר, חייב בנזקו. המצניע את הקוץ, ואת הזכוכית, והגודר את גדרו בקוצים, וגדר שגפול לרשות הרבים, והיזקו בהן

אַחֲרַיִם,

חֵיב

בְּנֵזֶקוֹ :

ברטנורה (ז) השופך מים ברה"ר. אע"ג דברשות קעביד, כגון בימות הגשמים שמוטר לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הוזק בהן אחר, חייב בנזקו: המלניע את הקוץ וכו'. וכגון שהלניעו ברה"ר. וכן הגודר גדרו בקוליס והפריחן לרה"ר. אצל המלמאס בתוך שלו והוזק בהן אחר, פטור. שאין לך בני אדם להתחכך בכתלים:

ג. המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקליו ברשות הרבים והזיקו, חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו:

ברטנורה (ז) לזבלים. שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. דקנסינהו רבנן: כל המקלקלים ברה"ר. ואפילו עושים ברשות, כגון בשעת הולאת זבלים. אם הזיקו חייבים: היה הופך את הגלל. לואת בקר:

ד. שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, חייב בנזקי שני:

ברטנורה (ז) הראשון חייב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד, לפועה הוא. אצל לא היה יכול לעמוד, פטור, דהא קיימא לן נתקל לאו פועה הוא:

ה. זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה, פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל קורה ראשון, ובעל חבית אחרון, נשברה חבית בקורה, פטור בעל הקורה. ואם עמד בעל הקורה, חייב. ואם אמר לבעל החבית עמד, פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון, נשברה חבית בקורה, חייב. ואם עמד בעל חבית, פטור. ואם אמר לבעל קורה עמד, חייב. וכן זה בא בגרו וזה בפשתנו:

ברטנורה (ה) היה בעל קורה ראשון וכו' פטור. שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת:

ו. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך, או שהיו שניהם רצים, והזיקו זה את זה,

שְׁנִיָּהֶם

פְּטוּרֵיָן :

ברטנורה (ו) אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים, או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שבתות וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שהולך לדבר מורה להכין ללכוד שבת ויו"ט, ומשום הכי פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים, הואיל ושניהם משנים, שניהם

ז. המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד, ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר, חֵיב:

ברטנורה (ז) המבקע. עלים: והזיק ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק ברשות היחיד אחר. של אחרים: חייב. ואע"ג דברשותיה קעביד ולא שכחי רבים שם דנימא הוה ליה לעיוני, אפילו הכי חייב:

ח. שני שוורים תמים שחבלו זה את זה, משלמים במותר חצי נזק. שניהם מועדים, משלמים במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד, מועד בתם משלם במותר נזק שלם, תם במועד משלם במותר חצי נזק. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה, משלמים במותר נזק שלם. אדם במועד ומועד באדם, משלם במותר נזק שלם. אדם בתם ותם באדם, אדם בתם משלם במותר נזק שלם, תם באדם משלם במותר חצי נזק. רבי עקיבא אומר, אף תם שחבל באדם, משלם במותר נזק שלם:

ברטנורה (ח) במותר חצי נזק. שמוין מה הזיקו של זה יותר על נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החצי: מועד בתם משלם במותר. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר ממה שהזיקו תם: אדם בתם משלם במותר נזק שלם. לאדם מועד לעולם: ותם באדם משלם במותר חצי נזק. דכתיב (שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם, מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. דדריש כמשפט הזה, לדינא דסליק האי קרא מיניה, דבשור מועד מיירי. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו הוא שור תם. ואין הלכה כר"ע:

ט. שׁוֹר שְׁוֹה מְנַה שְׁנַגַּח שׁוֹר שְׁוֹה מְאֲתִים, וְאִין הַנְּבִלָה יָפָה כְּלוּם, נוֹטֵל אֶת הַשׁוֹר. שׁוֹר שְׁוֹה מְאֲתִים שְׁנַגַּח שׁוֹר שְׁוֹה מְאֲתִים, וְאִין הַנְּבִלָה יָפָה כְּלוּם, אָמַר רַבִּי מֵאִיר, עַל זֶה נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א) וּמָכְרוּ אֶת הַשׁוֹר הַחֵי וְחָצוּ אֶת כְּסָפוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן הִלְכָה, קִיַּמְתָּ וּמָכְרוּ אֶת הַשׁוֹר הַחֵי וְחָצוּ אֶת כְּסָפוֹ, וְלֹא קִיַּמְתָּ וְגַם אֶת הַמֵּת יַחְצוּן, וְאִיזָה, זֶה שׁוֹר שְׁוֹה מְאֲתִים שְׁנַגַּח שׁוֹר שְׁוֹה מְאֲתִים, וְהַנְּבִלָה יָפָה חֲמֻשִּׁים זוֹז, שְׁזָה נוֹטֵל חֲצֵי הַחֵי וְחֲצֵי הַמֵּת, וְזֶה נוֹטֵל חֲצֵי הַחֵי וְחֲצֵי הַמֵּת:

דרטורה (ט) וכן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה, דקיימת ומכרו את השור החי וכו'. ופלוגתא דר"מ ורבי יהודה הוא בשבח נבלה, כגון שבשעת מיתה לא היתה שוה כלום ונתייקרה אחר כך והיא שוה להאכילה לכלבים או למכרה לנכרי, ר"מ סבר שבח נבלה דניזק הוי, ולא שקיל צה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזקו, והיינו דקאמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו, כלומר, שצריך ליתן לו דמי חצי נזקו מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בעבור השבח שהשביחה הנבלה. ור' יהודה סבר דחצי שבח נבלה דמזיק הוי, וכשבח מזיק לשלם לניזק דמי חצי נזקו, מנכה לו חצי שבח שהשביחה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדיון, והיינו דקאמר ר' יהודה לרבי מאיר קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצו, שצריך לחלק השבח שהשביח המת ושקל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה:

י. יֵשׁ חֵיב עַל מַעֲשֵׂה שׁוֹרוֹ וּפְטוֹר עַל מַעֲשֵׂה עֶצְמוֹ, פְּטוֹר עַל מַעֲשֵׂה שׁוֹרוֹ וְחֵיב עַל מַעֲשֵׂה עֶצְמוֹ. שׁוֹרוֹ שְׁבִיט, פְּטוֹר, וְהוּא שְׁבִיט, חֵיב. שׁוֹרוֹ שְׁסָמָא אֶת עֵין עֶבְדוֹ, וְהָפִיל אֶת שְׁנוֹ, פְּטוֹר, וְהוּא שְׁסָמָא אֶת עֵין עֶבְדוֹ, וְהָפִיל אֶת שְׁנוֹ, חֵיב. שׁוֹרוֹ שְׁחָבַל בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ, חֵיב, וְהוּא שְׁחָבַל בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ, פְּטוֹר. שׁוֹרוֹ שְׁהַדְּלִיק אֶת הַגְּדִישׁ בְּשֶׁבֶת, חֵיב, וְהוּא שְׁהַדְּלִיק אֶת הַגְּדִישׁ בְּשֶׁבֶת, פְּטוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ:

דרטורה (י) בסלע לכה. מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחר אחר. שני שוורים של שני בני אדם רודפים אחר שור של אדם אחד: שניהם פטורים. לתרווייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתניתין כגון ששניהם תמיון, שאין התם משלם אלא מגופו. וכי איתנהו לתרווייהו קמן משתלם הניזק חצי נזקו מבין שניהם, אבל ליתנהו לתרווייהו מאי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך: גדול הזיקה. ויש בגופו

שזה חלי נזק: קטן הזיק. ודמי הקטן תקח, ומותר חלי נזקד תפסיד: קטן הזיק את הגדול. ואע"פ שחלי נזקו של גדול מרובה, לא תקח אלכא קטן שלי. וחלי נזקו של קטן שלך, קח מן הגדול. וכל הנך המוליא מחבירו עליו הראיה דתנינן במתניתין, אם לא הביא ראיה אין לו כלום ואפילו דמי תם, ואפילו קטן שהודה לו אין לו, שהטוען את חברו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. ואי תפס הנזק שיעור מה שהודה לו המזיק, לא מפיקנן מיניה:

יא. שור שהיה רודף אחר שור אחר, והזיק, זה אומר שורף הזיק, וזה אומר לא כי, אלא בסלע לקה, המוציא מחברו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחר אחד, זה אומר שורף הזיק, וזה אומר שורף הזיק, שניהן פטורין. אם היו שניהם של איש אחד, שניהן חייבין. היה אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן הזיק. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא תם הזיק, המוציא מחברו עליו הראיה. היו הנזקין (שנים), אחד גדול ואחד קטן, והמזיקים שנים, אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר, גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן, והמזיק אומר לא כי, אלא תם את הגדול ומועד את הקטן, המוציא מחברו עליו הראיה:

גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א

שניהם פטורים. מתניתין דלא פאיסי בן יהודה דתניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משונה. ומודה איסי בערב שבת בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות. אמר רבי יוחנן הלכה פאיסי בן יהודה. ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אחד רץ ואחד מהלך או

שְׁהִיוּ שְׁנֵיהֶם רְצִין פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת
מִמָּאֵי מִדְּקִתְנִי אוֹ שְׁהִיוּ שְׁנֵיהֶם רְצִין פְּטוּרִים הָא תוּ לָמָּה לִי
הַשְּׁתָּא אָחַד רָץ וְאָחַד מְהֵלֵךְ פְּטוּר שְׁנֵיהֶם רְצִין מִבְּעֵיָא אֲלָא
הֲכִי קֵאָמַר אָחַד רָץ וְאָחַד מְהֵלֵךְ פְּטוּר בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים
בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת אֲבָל בְּחוּל אָחַד רָץ וְאָחַד מְהֵלֵךְ חֵיִיב
שְׁנֵיהֶם רְצִין אֲפִילוּ בְּחוּל פְּטוּרִים. אָמַר מָר וּמוּדָה אִיסִי בְּעָרְב
שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שְׁהוּא פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת. בְּעָרְב שַׁבַּת
מָאֵי בְּרִשׁוֹת אִיכָּא כְּדִרְבֵי חֲנִינָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בּוֹאוּ וְנִצְא
לְקִרְאָת כְּלָה מִלְּכֶתָּא וְאָמְרִי לָהּ לְקִרְאָת שַׁבַּת כְּלָה מִלְּכֶתָּא רַבִּי
יְנָאֵי מִתְּעֵטֵף וְקֵאֵי וְאָמַר בּוֹאֵי כְּלָה בּוֹאֵי כְּלָה:

רס"י מפני שרץ ברשות. מפרש לקמן: הא תו למה לי. השתא אחד רץ ואחד מהלך
דרץ שניה ומהלך לא שניה פטור שניהם רצין מצעיא: בואו ונצא. כהדם המהכל פני
המלך:

זוהר לד דף פ"ג ע"א

פְּתַח וְאָמַר (ישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי אֱוִיתִיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקִרְבִּי
אֲשַׁחֲרֶךָ הָאֵי קָרָא אוֹקְמוּהָ וְאוֹקִימָנָא לִיה, אֲבָל תָּא חֲזִי נִפְשָׁא
דְּבַר נֶשׁ כַּד סָלִיק לְעֵרְסִיָּה נִפְקַת מִנִּיה וְסִלְקָא לְעֵילָא, וְאִי
תִּימָא דְּכֻלְהוּ סִלְקָאן, לָאו כָּל חַד וְחַד חֲמִי אֲפִי מִלְּכָא אֲלָא
נִפְשָׁא סִלְקָא וְלָא אֲשַׁתָּאָר בָּהּ בְּהַדִּי גּוּפָא בְּרַחֵד רְשִׁימוּ (נְשִׁימוּ)
דְּקִסְטָא דְּחִיּוּתָא דְּלָבָא וְנִפְשָׁא אֲזֵלָא וּבְעֵיָא לְסִלְקָא, וְכֻמָּה
דְּרָגִין לְדְרָגִין לְסִלְקָא שְׁטָאָת וְהִיא אֲתַעְרַעַת בְּהַנִּי קוּמְרִין
טְהִירִין דְּמִסְאַבוּתָא, אִי הִיא דְּכִיָּאָת דְּלָא אֲסִתְּאַבַּת בִּימָמָא
סִלְקָא לְעֵילָא וְאִי לָאו דְּכִיָּאָת אֲסִתְּאַבַּת בִּינִיהוּ וְאֲתַדְּבַקַת בְּהוּ
וְלָא סִלְקָא יִתִּיר וְתַמָּן מוּדְעֵי לָהּ מַלְּיָן וְאִיהִי אֲתַדְּבַקַת מֵאֲנוּן
מַלְּיָן דְּזַמָּן קָרִיב וְלִזְמָנִין דְּחִיכִין בָּהּ וּמוּדְעִין לָהּ מַלְּיָן כְּדִיבִין,
וְכִדִּין אֲזֵלָא כְּהִיא גּוּנָא כָּל לֵילֵיאָ עַד דְּיִתְעַר בְּרַחֵד נֶשׁ וְתַאבַּת
לְאַתְרָה, זְכָאִין אֲנוּן צְדִיקֵיא דְּגִלִי לֹון קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְזִין
דִּילִיָּה בְּחֻלְמָא בְּגִין דְּיִסְתְּמֶרוּן מִן דִּינָא וְוִי לְאֲנוּן חֲיָבִי עֲלָמָא
דְּמִסְאַבִּין גְּרַמִּיָּהוּ וְנִפְשֵׁיָּהוּ, תָּא חֲזִי אֲנוּן דְּלָא אֲסִתְּאַבוּ כַּד
סִלְקֵי בְּעֵרְסִיָּהוּ נִפְשָׁא סִלְקָא וְעַלְתַּת בֵּין כָּל הַנִּי דְּרָגִין

בְּקִדְמִיתָא וְסִלְקָא וְלֹא אֶתְדַבְּקַת בְּהוּ וּלְבַתֵּר אֲזֵלָא וְשִׁטָּא
וְסִלְקָא כְּפּוּס אֹרְחָה הֵיִיא נְפִשָּׁא דְזָכַת לְסִלְקָא אֶתְחַזִּיאַת
קַמִּיהָ דְסָבַר אֲפִי יוֹמִין וְאֶתְדַבְּקַת בְּרַעוּתָא לְאֶתְחַזְּאָה
בְּתִיאֻבְתָּא עֲלָאָה לְמַחְמִי בְּנוּעַם מְלָכָא וּלְבִקְרָא בְּהִיכְלִיָּה וְדָא
הוּא בַר גֵּשׁ דְאִית לֵיה חוּלְקָא תְּדִיר בְּעֲלָמָא דְאֲתִי וְדָא הִיא
נְפִשָּׁא דְכְּסִיפָא דִילָהּ כַּד סִלְקָא בְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא (תְּדִיר) וְלֹא
אֶתְדַבְּקַת בְּהִי זִינִין טְהִירִין אֶתְרַנִּין וְהִיא אֲזֵלַת בְּתֵר זִינָא
קִדְשָׁא בְּאֶתְרָא (ד"א בְּתֵר אֶתְרָא) דְנִפְקַת מִתַּמָּן, וּבְגִין כְּדָּהּ כְּתִיב נְפִשִׁי
אוֹיְתִידָּהּ בְּלִילָהּ בְּגִין לְמַרְדּוֹ בְּתֵרָהּ וְלֹא לְאֶתְפַתְּאָהּ בְּתֵר זִינָא
אַחְרָא נוֹכְרָאָה :

תרגום הזוהר פִּתַח וְחָמַר, (ישעיה כ"ו) נְפִשִׁי אוֹיְתִידָּהּ בְּלִילָהּ וְגו'. מִקְרָא זֶה בְּאַרְוֵהוּ וְגַם
אָנוּ בְּאַרְנוּ אוֹתוֹ. אֲכָל צֹא וּרְיָאָה, נֶפֶשׁ הָאָדָם, צִיעַת שְׁעוֹלָה לִישׁוֹן עַל מִטָּתוֹ, יוֹרְאָת
מִמְנוּ וְעוֹלָה לְמַעְלָה. וְאִם תֵּאמַר שְׂפָלָם עוֹלִים פִּי לָאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד רוּחָה פְּנֵי
הַמְּלָךְ, אֲלֹא הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה, אֵל הַמְּלָךְ, וְלֹא נִשְׁאַר אִז עִם הַגּוֹף, רַק רְשִׁימָה אֲחַת
שְׁהִיא מֵדַת הַחַיִּים שֶׁל הַלֵּב. וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת, מִן הַגּוֹף, וּמִבְּקִשָּׁת לְעֹלֹת. וּכְמָה
מִדְרָגוֹת עַל מִדְרָגוֹת הֵם, לְעֹלֹת, הִיא מְשׁוּטְטָת וּפּוֹגֶשֶׁת בְּקַלִּיפּוֹת שֶׁל אוֹרוֹת
הַטּוֹמָאָה. אִם הִיא טְהוֹרָה, שְׂלֹא נִטְמָאֶת צִיּוּם, הִיא עוֹלִית לְמַעְלָה. וְאִם אִינְהָ
טְהוֹרָה, הִיא נִטְמָאֶת צִין הַקַּלִּיפּוֹת הַלְלוּ וּמִתְדַבְּקַת צְהוֹן, וְלֹא תַעֲלֶה עוֹד וְשָׂם
מוֹדִיעִים לָהּ דְּצָרִים מֵאֲלוֹ דְּצָרִים הַעֲתִידִים לָצֵא בְּזַמַּן קָרוֹב, וְהַנֶּפֶשׁ מִתְדַבְּקַת
צְהוֹם. וְלִפְעָמִים שְׂמַחֲחִים צָה, וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּצָרֵי שְׁקָר. וְכַד הוֹלֶכֶת בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן
כָּל הַלֵּילָה עַד שִׁיעוֹר הָאָדָם מִשְׁנָתוֹ, וְאִז חוֹזֶרֶת הַנֶּפֶשׁ לְמַקּוּמָהּ לְהַגּוֹף. אֲשֶׁרִיָּהּ
הַלְדִיקִים, שְׁהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא מְגַלָּה לָהֶם בְּחֹלֹם אֶת הַסּוּדוֹת שְׁלוֹ, כְּדִי שִׁינְשְׁמְרוּ
עַלְמָם מִן הַדִּין. וְוִי לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים הַמְטַמְּאִים עַלְמָם וּנְפִשָּׁם. צֹא וּרְיָאָה, אֲלוֹ שְׂלֹא
נִטְמָאוּ צִיּוּם, כְּשֶׁעוֹלִים לְמִטָּתָם לִישׁוֹן, עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ וְנִכְנָסַת מִתְחַלָּה צִין כָּל אֲלוֹ
מִדְרָגוֹת הַקַּלִּיפּוֹת הַנּוֹצְרוֹת לְעֵיל, וְעוֹלָה מֵהוֹן, וְאִינְהָ מִתְדַבְּקַת צְהוֹן. וְאַחַר כֵּן
הוֹלֶכֶת וּמְשׁוּטְטָת וְעוֹלָה לְמַעְלָה לְפִי מִדְרָגָתָהּ. אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שְׂזַבְתָּהּ לְעֹלֹת. הִיא
מִתְרַאִית אֵל פְּנֵי הַמְּלָךְ, וּמִתְדַבְּקַת בְּהַרְאוֹן לְהַרְאוֹת, בְּתַשׁוּקָה עֲלִיוֹנָה, לְרַחוֹת
בְּנוּעַם הַמְּלָךְ וּלְצַקֵּר צְהִיכְלוּ. וְזֶה הוּא אָדָם שִׁישׁ לוֹ חֵלֶק תַּמִּיד בְּעוֹלָם הַצָּא. וְזוֹ
הִיא נֶפֶשׁ. אֲשֶׁר צִיעַת שְׁהַשְׁתַּוְקָהוֹת שְׂלָפָה עוֹלָה, הִיא לְהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא, וְאִינְהָ
מִתְדַבְּקַת בְּמִינֵי אוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְהִיא הוֹלֶכֶת אַחַר מִינָהּ הַקְדוּשׁ, בְּמַקּוּם שִׁינְרָהּ
מִשָּׁם. וּמִשׁוּם זֶה כְּתוּב, נְפִשִׁי אוֹיְתִידָּהּ בְּלִילָהּ, כְּדִי לְרְדוּף אֲחֵרִידָּהּ וְלֹא לְהַתְּפַתּוֹת אַחַר
מִיז אַחַר זָר.

א. שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה שאין למעלה ממנה המחזיק ביד ישראל המד ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל ועל זה נאמר והחזקת בו.

ה. פחות מזה הנותן צדקה לעני ולא ידע למי יתן ולא ידע העני ממי מקבל וקרוב לזה הנותן לקופה של צדקה ולא יתן אדם לקופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה עליה נאמן ויודע לנהוג בה כשורה. **ג.** פחות מזה שיודע הנותן למי נותן ולא ידע העני ממי לוקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכים בסתר ומשליכים המעות בפתחי העניים וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה. **ד.** פחות מזה שיודע העני ממי נוטל ולא ידע הנותן למי נותן כגון החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומשליכים אותם לאחוריהם ובאים העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להם בושה. **ה.** פחות מזה שיתן לעני בידו קודם שישאל. **ו.** פחות מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל. **ז.** פחות מזה שיתן לו פחות מהראוי בסבר פנים יפות. **ח.** פחות מזה שיתן לו

בעצב (הגחה ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן ואם מתפאר לא ידו שאינו מקבל שכר אלא אפילו מענישין אותו עליה ומכל מקום מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שיקתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן):

בְּשִׁבִיל שְׂבָעָה דְבָרִים אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמָעַת וְאֵין עֲתִירָתוֹ מִתְקַבֵּלַת אַחַת אִם כָּבֵר נִגְזְרָה גְזָרָה עָלָיו וְנִחַתְמָה. וְרֵאִיָּה לְדָבָר מִמּוֹשֶׁה רַבֵּינוּ כִּיּוֹן שֶׁנִּגְזַר עָלָיו שְׁלֹא יִכְנַס לְאֶרֶץ אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחַנֵּן לֹא נִעְתָר פְּלוּל שְׁלוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ג') וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהִיא וְכִךְ נִעְנָה לוֹ רַב לֵךְ אֶל תּוֹסֵף דְּבַר אֵלֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה. וְהַשְּׁנִית הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא כְּוִנַּת הַלֵּב אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמָעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים עח) וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּלְבָם לֹא נָכוֹן עָמוּ. וְהַשְּׁלִישִׁית הַשּׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹרָה וְאֵינוֹ מִקְשִׁיב לְדְבָרֵי תּוֹרָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמָעַת וְכֵן כְּתוּב (מִשְׁלֵי כח) מִסִּיר אֲזִינוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. וְהַרְבִּיעִית מִי שֶׁאֵינוֹ מִקְשִׁיב לְדְבָרֵי הָעֲנִי וְאוֹטִם אֲזִינוֹ מִזְעָקָתוֹ (שֵׁם כא) שֶׁנֶּאֱמַר אוֹטִם אֲזִינוֹ מִזְעָקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה. וְהַחֲמִישִׁית שְׁעוֹשֵׂק וְגוֹזֵל וְאוֹכֵל אֶת הָאֲסוּר לוֹ אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמָעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִיכָה ג) וְאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְגוֹ' אֲזִי יִזְעָקוּ אֶל ה' וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם. וְהַשְּׁשִׁית הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא נְקִיּוֹת וְטַהֲרָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמָעַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבּוּ תְּפִלָּה אֵינְנִי שׁוֹמֵעַ יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ. וְהַשְּׁבִיעִית אֲשֶׁר גָּבְרוּ עֲוֹנוֹתָיו עֲצָמוֹ מְשׁוּבוֹתָיו. וְהוּא מִתְפַּלֵּל. בְּלֵי עֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמָעַת כְּדְכָתִיב (זְכַרְיָי ז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ וְגוֹ':

לֵךְ לֵךְ יוֹם חֲמִישִׁי תּוֹרָה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם בין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ב) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנָה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב :
וְאַבְרָם תִּקְוֶה לַחֲדָא בְּבַעֲרָא בַּכֶּסֶף וּבַדְּהָבָא :

כַּבֵּד מְאֹד. טַעֲמוֹן מִשְׁאוֹת: רַע"ז

(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בַּיִת אֵל עַד הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְלֶה בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּיִת אֵל
וּבֵין הָעֵי : וְאֵזֵל לְמִטְלָנוּהִי מִדְּרוּמָא וְעַד בַּיִת אֵל עַד אֶתְרָא דִּי פְּרַס
תַּמּוֹן מִשְׁכַּנְהָ בְּקִדְמִיתָא בֵּין בַּיִת אֵל וּבֵין עֵי :

רש"י וילך למסעיו. כשחזר ממזכרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למזכרים. למדך לך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מזכרים בדומה של ארץ כנען:

(ד) אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה
וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה : לְאַתֵּר מִדְּבַחַא דִּי עֶבֶד
תַּמֶּן בְּקִדְמִיתָא וְצִלֵי תַמֶּן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִּינִי :

רש"י אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם. ואשר קרא שם אברם שם ה'. וגם יש לומר ויקרא שם עכשיו שם ה':

(ה) וְגַם לְלוֹט הֶהְלִיךְ אֶת אֲבָרָם הָיָה
צֵאן וּבָקֵר וְאַהֲלִים : וְאַף לְלוֹט דְּאָזִיל עִם אֲבָרָם הָיָה עֵאן
וְתוֹרִין וּמִשְׁפָּנִין :

רש"י ההולך את אברם. מי גרם שהיתה לו זאת, הליכתו עם אברם:

(ו) וְלֹא נָשָׂא אֶתְּם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ כִּי הָיָה
רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשֶׁבֶת יַחֲדוֹ : וְלֹא סוֹבְרַת
יִתְהוֹן אֶרְעָא לְמִיתַב כְּחֻדָּא אַרְי הָיָה קִנְיָנְהוֹן סְגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמִיתַב
כְּחֻדָּא :

רש"י ולא נשא אתם. לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא, וכריך להוסיף עליו, כמו ולא נשא ארס מרעה הארץ, לפיכך כתוב ולא נשא כלשון זכר:

נביאים - ישעיה - פרק מא

(ז) הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין
לְשׁוֹנָם בְּצָמָא נִשְׁתָּה אֲנִי יְהוָה אֶעֱנֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבֶם : עֲנֻתְנִיָּא וּחְשִׁיכִיָּא דְמַחְמָדִין לְאַלְפָּנָא

הָא כְּצַחֲקָא לְמִיָּא וְלֹא מְשַׁכְּחִין רוּחֵיהוֹן בְּסַגּוּפָא מְשַׁלְּהִיָּא אָנָּא יְיָ אֶקְבִּיל
צְלוֹתְהוֹן אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל לָא אֲרַחֲקֶנּוּן :

רש"י מבקשים מים . נתנבא הנביא על אחרית הימים (עמוס ה) לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את
דבר ה' ויטוטו לבקש את דבר ה' ולא ימלאו וכשישוב אפו יכין להם לחם ומים וישכון שכינתו ורוח צפי נביאיהם :
נשטה . ל' ונשתו מים מהים (עליל יט) לשון השאת והשבר (אכה ג) וכולן ל' חורבה ויובש ולכך התי"ו מודגשת שהרי
באה במקום שמים שאין שאת בלא תי"ו והיה לו לומר לנקבה נשתתה שהרי לזכר יחיד יאמר נשתה ולרבי' ונשתו :

(יח) אֶפְתַּח עַל שְׁפִיִּים נְהָרוֹת וּבְתוֹךְ בְּקָעוֹת
מַעֲיָנוֹת אֲשִׁים מְדַבֵּר לְאַגַּם מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
לְמוֹצָאֵי מַיִם : אֶקְרַב גְּלוּתְהוֹן מִבֵּינֵי עַמְּמִיָּא וְאֲדַבְּרֶנּוּן בְּאוּרַח
תְּקַנָּא וְאֶפְתַּח לְהוֹן עַל נְגִדִין נְהָרִין וּבְנֹו מְשַׁרְיָין מְבוּעֵין אֲשׁוּי מְדַבְּרָא
לְאַגְמִין דְּמִיִּין וְאַרְע בֵּית צַחֲוֹנָא לְמְבוּעֵי מַיָּא :

רש"י נהרות . לב מזין לתורה ולנבואה : מדבר . מקום שלא היתה חכמת התורה :

(יט) אֶתְּוּן בְּמִדְבָּר אֶרְזֵי שְׁטָה וְהִדַּס וְעֵץ שָׁמוֹן
אֲשִׁים בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשׁוּר יַחְדָּו :
אֶתְּוּן בְּמִדְבָּרָא אֶרְזִין שִׁיטִּין וְהִדַּסִּין וְאַעִּין דְּמִשַּׁח אֶרְבֵּי בְּמִישְׁרָא בְּרוֹן
מורְנָן וְאַשְׁכְּרוּעִין כְּחִדָּא :

רש"י אתון במדבר ארז שטה . כל מיני ישוב אף גם אתון כל מיני חכמה וטובה ושלום . תדהר ותאשור . שמות
אילני סרק העשוין לבנין :

(כ) לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיִמוּ וַיִּשְׁכַּילוּ יַחְדָּו כִּי
יַד יְהוָה עָשְׂתָה זֹאת וּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאָה :
(כא) בְּדִיל דְּיַחְזִיו וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁוּוּן דְּחִלְתֵּי עַל לְבָהוֹן וַיִּסְתַּכְּלוּן כְּחִדָּא אֶרִי
גְבוּרְתָא דִּי עֲבַדַּת דָּא וּקְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל בְּרָא יְתָה : **(כא)** קָרְבוּ
רִיבְכֶם יֹאמֶר יְהוָה הִגִּישׁוּ עֲצָמוֹתֵיכֶם
יֹאמֶר מֶלֶךְ יַעֲקֹב : קָרִיבוּ דִינְכֹון אֲמַר יְיָ אֲעִילוּ חֲזָנוּתְכוֹן אֲמַר
מֶלְכִיָּה דְיַעֲקֹב :

רש"י קרבו ריבכם . כל העכו"ם בואו וריבו והתוכחו עם בני : עצמותיכם . טענות בריאות וחזקות שלכם ול' ריב

כתובים - משלי - פרק ג

(יט) יהוה בְּחִכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם
בְּתַבּוּנָה : אֵלֶּהָ בְּחִכְמָתָא שְׁתַּאֲסִיָּא אֶרְעָא וְאַתְקִין שְׁמַיָּא בְּבִיּוּנָה
:

רש"י ה' בחכמה יסד ארץ . ע"פ התורה והיא התורה והיא התבונה והוא הדעת ואחר שכל העולם נברא בהם לכך
:

(כ) בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ וּשְׁחָקִים יִרְעֲפוּ
טל : בְּדַעְתִּיהָ תְּהוֹמֵי אֶתְבַּזְּיָעוּ וּשְׁמַיָּא צְעִי מִטְלָא :

רש"י ירעפו . כמו יטיפו :

(כא) בְּנֵי אֵל יִלְזוּ מֵעֵינֶיהָ נֹצַר תִּשְׁפֶּה וּמִזְמָה :
בְּרִי לֹא נֹזַל בְּעֵינֶיהָ נֹטֵר מִדְּעָא וְתִרְעִיתָא :

רש"י אל ילזו מעיניה . אל יתעקמו מנגד עיניו להסירם מנגדו :

(כב) וַיְהִיו חַיִּים לְנַפְשָׁךְ וַחַן לְגַרְגְּרֹתֶיךָ : וַיְהִיוּ חַיִּי
לְנַפְשָׁךְ וַחֲסִידָא לְצוּרְךָ :

רש"י ויהיו חיים לנפשך . שהרי עץ חיים הוא : וחוץ לגרורותיך . שהרי זה שבחה האמור למעלה וענקים לגרורותיך
:

(כג) אַז תִּלְךָ לְבָטַח דְּרַכָּךְ וּרְגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף : הַיָּדִין
תִּיזַל בְּסִבְרָא בְּאַרְחֻתְךָ וּרְגְלֶךָ לֹא תִתְקַל :

רש"י לא תגוף . לשון כשלון ארופי"ר בלע"ז וכן פן תגוף באבן (ההלים א) וכן בטרם יתנגפו רגליכם (ירמיה יב) וכן

משנה זבחים פרק ג

א. כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשָּׁחְטוּ, שֶׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים, בְּנָשִׁים, וּבְעֵבֲדִים, וּבְטַמְאִים, אֶפְלוּ בְּקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יְהוּ טַמְאִים נוֹגְעִים בְּבָשָׂר. לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים בְּמַחְשָׁבָה. וְכֵלֶן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ דָּם הִנֵּפֶשׁ, יַחְזוֹר הַכֹּפֶשׁ וַיִּקְבֵּל:

דרטורה (א) כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. והוא הדין לאפילו לכתחילה שוחטין, דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילך מורת כהונה, לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קתני ששחטו דמשמע דיעבד איז לכתחלה לא, אלא משום טמאים בלבד, דטמא לכתחלה לא ישחוט, גזירה שמה יגע בבשר. וטמא ששחט בקדשים וכשרים, לא משכחת לה אלא בסכינא אריכא וכגון שהוא עומד חוץ לעזרה ושחט את הבהמה שבתוך העזרה, דהא שחיטת קדשים בעזרה הויא, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשרץ, שאינו מטמא את הסכין, דלאו אב הטומאה הוא, או בטמא מת וכגון שצדק קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מת מטמא את הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הבשר: לפיכך הן פוסלים. את הקרבן במחשבה. הואיל וראויין לעבודה זו, מחשבתן מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את הדם. על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש. עוד צבהמה, יחזור הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק, והזבח כשר. שאין מחשבתן של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאינן ראויין לה, ואין המחשבה פוסלת אלא צמי שראוי לעבודה, וצדצר הראוי, ובמקום הראוי לעבוד, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב, צראוי להקרבה הכתוב מדבר:

ב. קִבֵּל הַכֹּפֶשׁ וְנָתַן לְפָסוּל, יַחְזִיר לְכֹפֶשׁ. קִבֵּל בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לְשִׁמְאֵלוֹ, יַחְזִיר לְיָמֵינוּ. קִבֵּל בְּכָלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן בְּכָלִי חָל, יַחְזִיר לְכָלִי קֹדֶשׁ. נִשְׁפָּךְ מִן הַכָּלִי עַל הָרֶצֶף וְאֶסְפוּ, כֹּפֶשׁ. נָתַנוּ עַל גְּבִי הַכֹּפֶשׁ, שֶׁלֹּא כִּנְגֹד הִיסוּד, נָתַן אֶת הַנִּתְּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְּנִים לְמַעְלָה לְמַטָּה, אֶת

הַנִּתְּנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֵת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ
דָּם הַנֶּפֶשׁ, יַחְזֹר הַפֶּשֶׁר וַיִּקְבֹּל:

דרטורה (ב) יחזיר לכשר. ולא מפסיל במה שנתן אותו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש
שלא כנגד היסוד. דהויא נתינה שלא במקומה. או שנתן את הנתנים למטה למעלה. יחזור
הכשר ויקבל. ורכיכא לאשמועינן בכלהו דאית ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמועינן ברישא,
הוה אמינא הנך דחזו לעבודת לבור כגון טמא דחזי לכתחלה בצבור, הלכך גבי יחיד איכא
תקנתא בחזרה, אבל שמאל דלא חזיא לעבודת לבור אימא דלית ליה תקנתא בחזרה. ואי
אשמועינן שמאל, הוה אמינא שמאל אית ליה תקנתא בחזרה, שכן יש זה הכשר ביום
הכפורים, שכהן גדול נוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אימא לא.
ואי אשמועינן כלי חול, משום דחזו לקדושניהו, אבל הנך אימא לא, רכיכא:

ג. השוחט את הזבח לאכול דבר שאין דרכו לאכול,
ולקטיר דבר שאין דרכו לקטיר, פֶּשֶׁר. רַבִּי אֶלְיעָזָר
פוֹסֵל. לְאֹכֹל דְּבַר שֶׁדָּרְכוֹ לְאֹכֹל וְלִקְטִיר דְּבַר שֶׁדָּרְכוֹ
לְקְטִיר, פָּחוֹת מִפְּזִית, פֶּשֶׁר. לְאֹכֹל פְּחָצִי זֵית
וְלִקְטִיר פְּחָצִי זֵית, פֶּשֶׁר, שֶׁאִין אֲכִילָה וְהִקְטָרָה
מִצְטָרְפִין:

דרטורה (ג) לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ור' אליעזר
פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר.

ד. השוחט את הזבח לאכול פזית מן העור, מן הרטב,
מן הקיפה, מן האלל, מן העצמות, מן הגידים, מן
הטלפים, מן הקרניים, חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פֶּשֶׁר
וְאִין חִיבִים עֲלֵיהֶם מְשֻׁם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא:

דרטורה (ד) קיפה. תכלין ודק דק שבשולי קדרה: אלל. שירי הכשר הנדבקים בעור
בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד הנורא שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה שקורין קפיל"ץ
בלע"ז: הקרניים והטלפים. ואפילו מה שיש בהן קרוב לבשר שכשחותכין אותו יורא ממנו
דם, לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה הזבח פגול, שחשב על בשרו
לאכלו חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור: וטמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מזבח
כשר, אינו חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף:

ה. השוחט את המקדשין לאכול שליל או שליא בחוץ,
לא פגל. המולק תורין בפנים לאכול ביציהם בחוץ, לא

פְּגִל. חֵלֶב הַמִּקְדָּשִׁין וּבִיצי תוֹרִין, אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא :

ברטנורה (ה) השוחט את המוקדשין. כל היכא דנקט האי ליסגא, מיירי בנקבות: לאכול שליל. שבמעיה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה זו פוסלת את הזבח. דשליל ושליא לאו גופא דזבחה הוא: לא פיגול. הכי קאמר, השוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא חוץ למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פיגול: חלב המוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פגול. אם פגל בזבח ואכל מחלב שבדדיה, לא מייחייב עליה משום פגול. דלאו גופא דזבחה הוא:

ו. שְׁחִטוּ עַל מְנַת לְהַנִּיחַ דָּמוֹ אוֹ אֶת אֲמוֹרָיו לְמַחֵר, או לְהוֹצִיאָן לְחוּץ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, וְחַכְמִים מְכַשְׁרִין. (שְׁחִטוּ) עַל מְנַת לְתַנּוּ עַל גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כָּנָגַד הִיסוּד, לְתַן אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעְלָה לְמִטָּה, אֶת הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בְּפָנִים, שְׂאֵאֲכֻלוּהוּ טִמְאִים, שְׂאֵאֲכֻלוּהוּ עֲרִלִים, שְׂאֵאֲכֻלוּהוּ עֲרִלִים, לְשֶׁבֶר עֲצָמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל הַיִּמְנוֹ נָא, לְעֵרֵב דָּמוֹ בְּדָם פְּסוּלִין, כָּשֶׁר, שְׂאֵין הַמַּחֲשֶׁבֶה פּוֹסֵל אֶלֶּא חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, וְהַפֶּסַח וְהַחֲטָאת שֶׁלֹּא לְשֶׁמֶן :

ברטנורה (ו) להניח את דמו או את אמוריו למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול גמור הוי. אלא על מנת שיניח הכל למחר ולא יקטירם: רבי יהודה פוסל. הואיל ומיפסל בהולאה ובהנחה, מיפסל נמי במחשבת הולאה והנחה. וכסם שאם הניחו למחר פסול, דם נפסל בשקיעת החמה, כך אם חשב עליהן להניחם למחר, פסל: וחכמים מכשירין. הואיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו. אע"פ שחשב להניח למחר או להוליא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דלא פסל רבי יהודה במחשב דמים הנתנין למטה לתת אותם למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לר' יהודה שהחושב לזרוק הדם על המזבח אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ למקומו.

כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁשָּׁחֲטוּ וְכוּ'. שֶׁשָּׁחֲטוּ דִיעֵבַד אֵין לְכַתְּחֻלָּה לֹא וּרְמִינְהִי וְשָׁחַט שְׁחִיטָה בְּזֶר כְּשֶׁרָה שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים בְּנָשִׁים וּבַעֲבָדִים וּבְטַמְאִין וְאַפְלוּ בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים אוֹ אִינוּ אֵלֶּא בְּכֹהֲנִים אֲמַרְתָּ וְכִי מֵאִין בְּאֵת מְכַלֵּל שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) אֲתָה וּבְנֶיךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֵת כְּהוֹנֵתְכֶם לְכֹל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל אִף בְּשְׁחִיטָה תִּלְמוּד לֹא מֵר (ויקרא א) וְשָׁחַט אֵת בֶּן הַבֶּקֶר לְפָנַי הִ' וְהִקְרִיבוּ וְגו' מְקַבְּלָה וְאֵילָךְ מִצְוֹת כְּהוֹנָה לְמַד עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֶׁרָה בְּכָל אָדָם הוּא הַדִּין דְּאַפְלוּ לְכַתְּחֻלָּה נְמִי וּמְשׁוּם דְּקָא בְּעֵי לְמַתְנֵי טַמְאִים דְּלְכַתְּחֻלָּה לֹא גִזְיָרָה שְׁמָא יִגְעוּ בַּבֶּשֶׂר תִּנָּא שֶׁשָּׁחֲטוּ. וְטַמְא דִיעֵבַד שְׁפִיר דְּמִי וּרְמִינְהִי וְסַמְךָ וְשָׁחַט מֵה סְמִיכָה בְּטָהוֹרִים אִף שְׁחִיטָה בְּטָהוֹרִים מְדַרְבְּנָן. מֵאִי שְׁנֵא סְמִיכָה דְּכֹתִיב לְפָנַי הִ' שְׁחִיטָה נְמִי הִ' הִ' אֲפֹשֶׁר דְּעֵבִיד סַכִּין אַרוּכָה וְשָׁחִיט סְמִיכָה נְמִי אֲפֹשֶׁר דְּמַעֲיִיל יָדִיהָ וְסַמְיָךְ קֶסֶבֶר בִּיאָה בְּמַקְצַת שְׁמָה בִּיאָה. רַב חֲסִידָא מַתְנֵי אִיפְכָא וְסַמְיָךְ וְשָׁחַט מֵה שְׁחִיטָה בְּטָהוֹרִים אִף סְמִיכָה בְּטָהוֹרִים מֵאִי שְׁנֵא שְׁחִיטָה דְּכֹתִיב לְפָנַי הִ' סְמִיכָה נְמִי כְּתִיב לְפָנַי הִ' אֲפֹשֶׁר דְּמַעֲיִיל יָדִיהָ וְסַמְיָךְ שְׁחִיטָה נְמִי אֲפֹשֶׁר דְּעֵבִיד סַכִּין אַרוּכָה וְשָׁחִיט הָא מְנִי שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי הִיא דְּתִנָּא וְשָׁחַט אֵת בֶּן הַבֶּקֶר לְפָנַי הִ' וְלֹא הַשּׁוֹחֵט לְפָנַי הִ' שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר מְנִין שְׁיִהְיוּ יָדָיו שֶׁל שׁוֹחֵט לְפָנַי מִן הַנֶּשְׁחַט תִּלְמוּד לֹא מֵר וְשָׁחַט אֵת בֶּן הַבֶּקֶר לְפָנַי הִ' שׁוֹחֵט אֵת בֶּן הַבֶּקֶר יִהְיֶה לְפָנַי הִ':

כ"ז ה"ג. ורמינהי ושחט שחיטה בזר כשירה מדלח כתיב ושחט הכהן: וכי מאין באת. לומר שפריכה כהונה והלח לא נאמר זה כהן: והקריבו הכהנים. ומדכתיב בקבלה כהונה ובשחיטה לא כתיב לומר על השחיטה שפריכה בזר: מה סמיכה בטהורים. כדמפרש לקמיה: מדרבנן. שמה יגעו בצפר: מאי שנא סמיכה. דבטהורים מדאורייתא דכתיב לפני ה' ושחט את בן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן תכף לסמיכה שחיטה אין סמיכה מבחוץ ושחיטה מצפנים אלח אף הסמיכה צפנים ואין טמא כנס לעזרה: ולא השוחט לפני ה'. שאם ראה עומד חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה: לפני מן הנשחט. לפני מן הבהמה:

תא חזי כמה דשכינתא לא אתגליא אלא באתרא דאתחזי לה
 אוף הכי לא אתחזי ולא אתגליא אלא בבר נש דאתחזי לה
 דהא מן יומא דסליק על רעותיה דלוט לאתהפכא בסרחניה
 אסתלקת רוחא קדישא מאברהם, וכד אסתלק לוט מניה מיד
 שרא רוח קדשא בדוכתיה הדא הוא דכתיב ויי אמר אל אברם
 אחרי הפרד לוט מעמו וגו', תא חזי כיון דחמא אברהם דלוט
 הוה תב לסרחניה הוה דחיל אברהם אמר דילמא חס ושלום
 בגין חברותא דדא אבידנא בגניה חולקא קדישא דאעטר לי
 קדשא בריד הוא כיון דאתפרש מניה אמר ליה שא נא עיניך
 וראה מן המקום אשר אתה שם מאי מן המקום אשר אתה
 שם דאתדבקת ביה בקדמיתא ואתעטרת בהימנותא
 שלימתא, צפונה ונגבה וקדמה וימה, אליו אנון מסעיו דהו
 בקדמיתא דכתיב וילך למסעיו, וכתיב הלוך ונסוע הנגבה,
 אליו דרגין עלאין דאתעטר במהימנותא שלימתא בקדמיתא
 וכדין אתבשר דלא יעדי מניה ומן בנוי לעלמין דכתיב כי את
 כל הארץ אשר אתה רואה מאי אשר אתה רואה, דא דרגא
 קדמאה דאתגליא ליה כמה דאת אמר ליי הנראה אליו ובגין
 כך אשר אתה רואה בגין דדרגא דא קדמאה אתפליל מפלהו
 דרגין וכלהו אתחזון ביה ובגין כך כי את כל הארץ אשר אתה
 רואה וגו' :

תרגום הזוהר זא וראה, כמו שהשכינה אינה מתגלה אלא במקום הראוי לה, כן
 אינה נראית ואינה מתגלה אלא לאיש הראוי לה, שהרי מיום שעלה זכרוננו של
 לוט להתהפך צחטא, נסתלק רוח הקדש מאברהם, וכשלוט נפרד ממנו, מיד שרה
 רוח הקדש במקומו, והו שכתוב, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו וגו'.
 זא וראה, כיון שראה אברהם שלוט חזר לסורו, היה מפחד, אמר, אולי חס ושלום,
 משום התחברותי עם זה, אבדתי בשבילו חלק הקדוש שהקדוש צרוף הוא העטיר
 אותי. כיון שלוט נפרד ממנו, אמר לו הקדוש צרוף הוא, שא נא עיניך וגו', מהו
 מן המקום אשר אתה שם, המקום שנתדבקת בו בתחלה ונתעטרת צאמונה שלמה,
 דהינו כפונה ונגבה קדמה וימה, אלו הם המפעולות שנסע בתחלה, שכתוב וילך
 למסעיו, וכתוב הלוך ונסוע הנגבה וכו', אלו הן מדרגות העליונות שנתעטר בהם
 צאמונה שלמה בתחלה, ואז נתבשר, שלא יסורו ממנו ומן בניו לעולם, שכתוב, כי
 את כל הארץ, אשר אתה רואה ואומר, זה הוא מדרגה הראשונה שנתגלה לו כמו
 שאתה אומר, לה' הנראה אליו ומשום זה נאמר אשר אתה רואה משום שפדרגה

זו הִרְאֵנוּהָ, נִכְלַלְתָּ מִכָּל הַמַּדְרֵגוֹת, וְכָל הַמַּדְרֵגוֹת נִרְאוּ לָךְ, וּמִשּׁוּם זֶה נִלְמַד, כִּי אֵת כָּל הָאֲרָצִים הָאֵשֶׁר חָתַבְתָּ רוּחָהּ וְגו'.

הלכה

פסוקה

שיע יו"ד סי' רנ"ג

א. מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מהתמחוי מזון י"ד סעודות לא יטול מהקופה ואם יש לו ר' זוז ואינו נושא ונותן בהם או שיש לו ו' זוז והוא נושא ונותן בהם לא יטול צדקה. ואם יש לו ר' זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן בהם אפלו נותנים לו אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול ואם יש לו הרבה והוא עליו בחוב או שממשכן לכתובת אשתו הרי זה יטול. ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר' זוז הרי זה יטול ואינו צריך למכור כלי ביתו ואפלו הם של כסף וזהב במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתיה ומלבוש ומצעות וכיוצא בהם אבל מגרדה או עלי שהם של כסף מוכרם ולא יטול מהצדקה והא דאין מחייבים אותו למכור כלי תשמישו של כסף וזהב דוקא כל זמן שאינו צריך ליטול מהקופה אלא נוטל בסתר מיחידים אבל אם בא ליטול מהקופה של צדקה לא יתנו לו עד שימכור כליו: **ב.** יש אומרים שלא נאמרו השיעורים הללו אלא בימיהם אבל בזמן הזה יכול לטול עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח ודברים של טעם הם: **ג.** מי שהיו לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים ימכרם בזול ואם יניחם עד ימות החמה מוכרן בשוויין אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה. היו שאר האדם לוקחים ביוקר והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבים אותו למכור אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למכור: **ד.** בעל הבית ההולך ממקום למקום וכלו מעותיו בדרך ואין לו מה יאכל יטול צדקה וכשיחזור לביתו אינו חייב

מוסר

מהרב סעדיה גאון

רְאוּי שְׁנַדַּע כִּי כָּל הָעוֹנוֹת מֵתַכְפָּרוֹת בְּתִשּׁוּבָה אֲלָא עוֹן הַמִּתְעַה
אֶת הַרְבִּים וְהַמִּתְעַה אוֹתָם בְּנִימוּס רָע וּבְטָעוֹת רָע. וּבְהוֹרָאָה
שְׁהוֹרָה אוֹתָם שְׁלֹא כַּתּוֹרָה וְשְׁלֹא כַּהֲלָכָה לְמַדָּם אֵין עוֹנוֹ
מֵתַכְפָּר מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְתַקֵּן מָה שֶׁעוֹת וְאִינוּ יָכוֹל לְהַשִּׁיב
אֶת הָרְעוֹת אֲשֶׁר לָמַד אוֹתָם. וְחֻטְאֵת הַרְבִּים תִּלְוֶיהָ בּוֹ וְעַלּוֹ
נֶאָמַר (משלי כה) מִשְׁגָּה יִשְׂרִים בְּדַרְדָּר רָע. וְהַשְּׁנִית מִי שְׁמוּצִיא שֵׁם
רָע עַל חֲבִירוֹ. וְחֻרְפּוֹ בְּחֻרְפָּה אֲשֶׁר אִינוּ חֲשׂוֹד בָּהּ אֵין עוֹנוֹ
מֵתַכְפָּר מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְתַקֵּן מָה שֶׁעוֹת. וְאִינוּ יָכוֹל לְהַשִּׁיב
חֻרְפַּת חֲבִירוֹ עַלּוֹ נֶאָמַר (משלי כח) פֶּן יַחֲסֹדֵף שׁוֹמֵעַ. הַשְּׁלִישִׁית מִי
שֵׁישׁ בְּיָדוֹ גָּזֶל וְעוֹשֶׂק וְאִינוּ מִשִּׁיב גְּזֻלְתּוֹ וְעַלּוֹ נֶאָמַר (ויקרא ה)
וְהָיָה כִּי יַחֲטָא וְאָשֵׁם וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל וְעוֹד כְּתִיב
(יחזקאל יח) חֲבַל רָשָׁע יִשִּׁיב גְּזֻלָּה לֹא יִגְזֹל לְכָךְ אִם מִתּוֹ בַּעַל הַגְּזֻלָּה
חַיִּיב הַגְּזֻל לְהַשִּׁיב וְלַחֲחִזִּיר הַגְּזֻלָּה לְיֹרְשֵׁי הַמֵּת שְׁנֶאָמַר
לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוּ. וְאִם אֵין לוֹ יֹרְשֵׁים חַיִּיב
הַגְּזֻל לְהַפְּקִירָם וּלְעֲשׂוֹתָם קֹדֶשׁ :

לֵךְ לֵךְ לַיִל שִׁישִׁי תוֹרָה

צרוף יהודה

(ו) וַיְהִי רִיב בֵּין רָעִי מְקַנָּה אַבְרָם וּבֵין רָעִי
מְקַנָּה לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אִז יֹשֵׁב בְּאַרְץ :
וְהוֹת מַצוֹתָא בֵּין רָעִי בְּעִירָה דְאַבְרָם וּבֵין רָעִי בְּעִירָה דְלוֹט וּכְנַעֲנָא
וּפְרָזָא בְּכֹן יְתִיב בְּאַרְעָא :

רס"ז ויהי ריב. לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורש, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יקב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין:

(ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין רַעִיךָ כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט לֹא כָעַן תְּהִי מִצֹּתָא בֵּינָא וּבֵינֶךָ וּבֵין רַעֲוֹתֵי וּבֵין רַעֲוֹתֶיךָ אֲרִי גוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:

רס"ח אנשים אחים. קרובים. ומדקש אגדה דומין בקלסתר פנים:

(ט) הֲלֹא כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפָּרָד נָא מֵעַלִּי אִם הַשָּׁמַיִל וְאִימָנָה וְאִם הַיָּמִין וְאִם הַשָּׁמַיִלָה: הֲלֹא כָּל אֶרֶץ קְדָמְךָ אֶתְפָּרֵשׁ כָּעַן מִלּוֹתֵי אִם אֶת לְצַפּוֹנָא וְאֶת לְדָרוֹמָא וְאִם אֶת לְדָרוֹמָא וְאֶת לְצַפּוֹנָא:

רס"ט אם השמאל ואימנה. בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הכרז לו שנאמר ויד וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה. אימין את עצמי, כמו ואשמאלה אשמאל את עצמי. ואם תאמר היה לו נקד ואימנה, כך מצינו במקום אחר (ס"ב י"ד ט"ו) אם אש להמין ואין נקוד להימין:

(י) וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת כָּל כְּפָר הַיִּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לְפָנָי שַׁחַת יְהוָה אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוֹרָה כִּגֹן יְהוָה כְּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּאַכָּה צָעַר: וַיִּקַּף לוֹט יָת עֵינֹוהִי וַחֲזָא יָת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא אֲרִי כָּלָה בֵּית שְׁקִיָּא קְדָם חַבְלוֹת יְיָ יָת סְדוֹם וְיָת עַמּוֹרָא כְּגַנְתָּא דִּי כְּאָרֶעָא דְמִצְרַיִם מְטִי לְצוּעַר:

רס"י כי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אותו מיסור: כגן ה'. לאילנות: כארץ מצרים. לזרעים: באכה צער. עד צער. ומדקש אגדה דורשה לגנאי, על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות (י"ג):

(יא) וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כְּפָר הַיִּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: וַיִּבְחַר לִיהּ לוֹט יָת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וַיִּנְטַל לוֹט מִלְּקַדְמִין וַאֲתַפְּרְשׁוּ גְבַר מִלּוֹת אַחוּהִי:

רש"י ככר. מיסור, כהרגומו: מקדם. נסע מאלל אברס והלך לו למערבו של אברס, נמלא נוסע ממזרח למערב. ומרש אגדה הסיע עמנו מקדמונו של עולם אמר אי אפשי לא באברס ולא באלהיו:

(יב) אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיִּאָּהֵל עַד סְדוֹם : אַבְרָם יָתִיב בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְלוֹט יָתִיב בְּקִרְוֵי מִישְׁרָא וּפְרַס עַד סְדוֹם :

רש"י ויאהל. נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום:

(יג) וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחָטְאִים לִיהוָה מְאֹד : וְאֲנָשֵׁין דְסְדוֹם בְּיָשִׁין בְּמִמוֹנְהוֹן וְחִיבִין בְּגוֹיְתָהוֹן קָדָם יי לְחֻדָּא :

רש"י ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם. ורבותינו למדו מכאן (משלי י ז) שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם ומתכונים למרוד בו:

(יד) וַיְהִי הָאֵמֶר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֵּאמֶר : וַיֵּי אֵמֶר לְאַבְרָם בְּתֵר דְאַתְפָּרֶשׁ לוֹט מֵעִמְמָה זְקוּף כְּעוֹן עֵינֶךָ וְחִזִּי מִן אֲתָרָא דְאַתְ תַּמּוֹן לְצַפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וּלְמִדִּינְחָא וּלְמַעְרָבָא :

רש"י אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו:

(טו) כִּי אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵתָה רְאֵה לְךָ אֲתַנְנָה וּלְזֶרְעֶךָ עַד עוֹלָם : אַרְי ית כָּל אַרְעָא דִּי אֵת חִזִּי לְךָ אֲתַנְנָה וְלִבְנֶיךָ עַד עָלָם : (טו) וְשִׁמְתִּי אֶת זֶרְעֶךָ בְּעֵפְרַת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת עֵפְרַת הָאֶרֶץ גַּם זֶרְעֶךָ יִמְנָה : וְאַשְׁוִי ית בְּנֵיךָ סְגִיאוֹן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא כְּמָא דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבְרַת לְמַמְנֵי ית עַפְרָא דְאַרְעָא אַף בְּנֵיךָ לֹא יִתְמַנּוּן :

רש"י אשר אם יוכל איש. כשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה:

(י) קוּם הַתְּהִלָּךְ בְּאֶרֶץ לְאֶרְפָּה וּלְרַחֲבֶה כִּי לָךְ
אֶתְנַנֶּה : קוּם הַלִּיךְ בְּאֶרְעָא לְאֶרְפָּה וּלְפַתִּיחַ אֲרֵי לָךְ אֶתְנַנֶּה : (יח)
וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וַיְבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מְמָרָא
אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה : (פ) וּפְרָס
אַבְרָם וְאַתָּא וַיֵּתֵב בְּמִישְׁרֵי מְמָרָא דִּי בְּחִבְרוֹן וַבְּנָא תַמָּן מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ :

ממרא. שם אדם: רש"י

יז (א) וַיְהִי בְיָמַי אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ שְׁנַעַר
אֲרִיזָה מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדָרְלַעְמָר מֶלֶךְ עֵילָם
וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם : וַהוּא בְיָוֵמִי אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְא דְּבַבֵּל אֲרִיזָה
מֶלֶךְא דְּאֶלְסָר כְּדָרְלַעְוֶמָר מֶלֶךְא דְּעֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְא דְּעַמְמֵי :

אמרפל. הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לחוד כבשן האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים, על שם שנתקבצו
שמה מכמה אמות ומקומות והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: רש"י

(ב) עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בְּרַע מֶלֶךְ סְדָם וְאֶת
בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עֵמְרָה שְׁנָאָב מֶלֶךְ אַדְמָה
וְשִׁמְאֵב מֶלֶךְ (צבויים) צְבוּיִים וּמֶלֶךְ בַּלַּע הִיא
צֹעַר : סְדָרוּ (נ"א עֲבָדוּ) קָרְבָּא עִם בְּרַע מֶלֶךְא דְּסְדוּם וְעִם בְּרִשָׁע מֶלֶךְא
דְּעֵמְרָה שְׁנָאָב מֶלֶךְא דְּאַדְמָה וְשִׁמְאֵב מֶלֶךְא דְּצְבוּיִים וּמֶלֶךְא דְּבַלַּע הִיא
צֹעַר :

רע. רע לשמים ורע לכריות: ברשע. שנתעלה ברשעו: שנאב. שונא אצוי שבשמים: שמאבב. שם אבב לעוף
ולקפוף ולמרוד בהקדוש כבוד הוא: בלע. שם העיר: רש"י

(ג) כָּל אֵלֶּה חִבְרוּ אֶל עֵמֶק הַשְּׂדִים הוּא יָם
הַמֶּלַח : כָּל אֵלִין אֶתְכַנְשׁוּ לְמִישְׁרֵי חַקְלֵיָא הוּא אֶתְרַ יָמָא דְּמִלְחָא :

עמק השדים. כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה: הוא ים המלח. לאחר זמן נמשך הים לחוכו ונעשה ים
המלח. ומדכש אגדה אומר שנתבקעו האורים סביבותיו ונמשכו יאורים לחוכו: רש"י

שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה עֲבָדוּ אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר (ד)
וַיִּשְׁלַח עֲשָׂרָה שָׁנָה מֵרָדוֹ : תַּרְתֵּי עֲשָׂרֵי שָׁנִין פִּלְחוּ יָת
כְּדָרְלֶעֶמֶר וַתֵּלֶת עֲשָׂרֵי שָׁנִין מֵרָדוֹ :

רש"י שנים עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הללו את כדלעומר:

וּבְאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֶעֶמֶר (ה)
וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אָתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת רִפְאִים
בְּעִשְׂתֵּית קַרְנִים וְאֶת הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת
הָאִימִים בְּשׁוּה קַרְיָתָיִם : וּבְאַרְבַּע עֲשָׂרֵי שָׁנִין אָתָּא
כְּדָרְלֶעֶמֶר וּמִלְכָּא דְעֵמָה וּמְחוּ יָת גְּבַרְיָא דִּי בְּעִשְׂתֵּית קַרְנִים וְיָת
תְּקִיפָא דְבַהֲמֵתָא וְיָת אֲמֵתַנִּי דְבְּשׁוּה קַרְיָתָיִם :

רש"י ובארבע עשרה שנה. למרדן, בא כדלעומר' לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעצי הקורה: והמלכים. אלה
שלשה מלכים: הזוזים. הם זמזמים:

וְאֶת הַחֲרִי בְּהֶרָם שִׁעִיר עַד אֵיל פְּאָרוֹ (ו)
אֲשֶׁר עַל הַמְּדַבָּר : וְיָת חוֹרְאֵי דִּי בְּטוֹרְהוֹן דְּשִׁעִיר עַד מִישַׁר
פְּאָרוֹ דְּסַמִּיךְ עַל מְדַבָּרָא :

רש"י בהרם. זהר שלהם: איל פארן. כתרגומו מישור. ואומר אני שאין איל לשון מישור, אלא מישור של פארן איל
שמו, ושל ממרא אלוני שמו, ושל ירדן ככר שמו, ושל שטים אצל שמו אצל השטים, וכן בעל גר בעל שמו, וכלם
מתורגמין מישור, וכל אחד שמו עליו: על המדבר. אכל המדבר, כמו (במדבר כ ט) ועליו מטה מנשה:

וַיָּשִׁבוּ וַיָּבֵאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ וַיִּכּוּ (ז)
אֶת כָּל שִׂדֵּה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת הָאֲמֹרִי
הַיֹּשֵׁב בְּחֶצְרוֹן תַּמָּר : וְתָבוּ וְאָתּוּ לְמִישַׁר פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקֶם
וּמְחוּ יָת כָּל חֶקֶל עַמְלָקָא וְאָף יָת אֲמֹרָאָה דִּינֵיב בְּעֵין גְּדִי :

רש"י עין משפט הוא קדש. על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מי מריבה.
ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט: שדה העמלקי. עדיין לא נלד עמלק
ונקרא על שם העתיד: בחצרון תמר. הוא עין גדי, מקרא מלא (דה"י ב' כ ט) ביהושפט:

**וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדִם וּמֶלֶךְ עַמְרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה
 וּמֶלֶךְ (צבויים) צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בְּלַע הוּא צֵעַר
 וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשְּׂדֵיִם : וַיִּנָּפֶק
 מִלְכָּא דְסָדוּם וּמִלְכָּא דְעַמְרָה וּמִלְכָּא דְאֲדָמָה וּמִלְכָּא דְצְבוּיִם וּמִלְכָּא
 דְּבְלַע הִיא צוּעַר וְסָדְרוּ עִמָּהוֹן קָרְבָּא בְּמִישַׁר חֻקְלֵיא : (ט) אֵת
 כְּדָרְלַעְמָר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶךְ גּוּיִם
 וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שְׁנַעַר וְאַרְיֹד מֶלֶךְ אֶלְסָר
 אַרְבַּעָה מְלָכִים אֵת הַחֲמִשָּׁה : עַם כְּדָרְלַעְמָר מִלְכָּא
 דְעֵילָם וְתִדְעַל מִלְכָּא דְעַמְמִין וְאַמְרָפֶל מִלְכָּא דְבָבֶל וְאַרְיֹד מִלְכָּא דְאֶלְסָר
 אַרְבַּעָה מְלָכִין לְקַבֵּיל חֲמִשָּׁא :**

רס"ז ארבעה מלכים את החמשה. ואף על פי כן נאחו המועטים, להודיעך שבזרים היו, ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם:

**וַיַּעֲמֶק הַשְּׂדֵיִם בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמָר וַיִּנְסוּ
 מֶלֶךְ סֹדִם וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה וְהַנְּשִׂאֲרִים
 הָרָה נָסוּ : וַיִּמִּישַׁר חֻקְלֵיא בִּירִין בִּירִין מִסְקוֹן חִימְרָא וְעַרְקוֹ מִלְכָּא
 דְסָדוּם וְעַמְרָה וַיִּנְפְּלוּ תַמָּן וַדְאִשְׁתַּאֲרוּ לְטוּרָא עַרְקוֹ :**

רס"ז בארת בארת חמר. בארת הרבה היו גם שנוטלין משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגבול בהם, ונעשה גם למלך סדום שיאל משם, לפי שהיו באמות מקאתן שלא היו מאמינין שנלל אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיאל זה מן החמר האמינו באברהם למפרע: הרה נסו. להר נסו. הרה כמו להר, כל חבה שזריכה למ"ד בתחלתה הטייל לה ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הרה כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד גם כאשר מאל הר תחלה, וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרה או המדברה, פתורו כמו אל ההר או כמו לההר, ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה:

**וַיִּקְחוּ אֶת כָּל רְכֻשׁ סֹדִם וְעַמְרָה וְאֵת כָּל
 אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ : וַיָּשְׁבוּ יָת כָּל קְנִינָא דְסָדוּם וְעַמְרָה וַיָּת כָּל
 מִיכְלֵהוֹן וַאֲזָלוּ : (יב) וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֵת רְכֻשׁוֹ בֶן
 אַחֵי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדִם : וַיָּשְׁבוּ יָת לוֹט
 וַיָּת קְנִינָה בְּרֵ אַחוּהֵי דְאַבְרָם וַאֲזָלוּ וְהוּא יָתִיב בְּסָדוּם :**

רש"י והוא יטב בסדום. מי גרם לו זאת, ישיבתו בסדום:

יג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא
שָׁכַן בְּאֵלְנֵי מְמָרָא הָאֲמָרִי אַחֵי אֲשָׁכְל וְאַחֵי
עֲנַר וְהֵם בְּעַלְי בְּרִית אַבְרָם : וְאַתָּא מְשִׁיזְבָּא וְחַוֵּי
לְאַבְרָם עֵבְרָאָה וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי מְמָרָא אֲמֹרָאָה אַחֵיהִי דְאַשְׁפּוּל
וְאַחֵיהִי דְעֲנַר וְאַיְנוּן אֲנָשֵׁי קִימָה דְאַבְרָם :

רש"י ויבא הפליט. [מדרכון] לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב (דברים ג יא) כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים, וזהו נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו את הרפאים בעשתרות קרנים, הנחומא (חוקת כה) . ומדכא בראשית רבה (נב ח) זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו מיתר הרפאים שנאמר (ו ז) הנפלים היו בארץ וגו' ומחזון שיהרג אברהם וישא את שרה: העברי. שצא מעבר הנהר: בעלי ברית אברהם. שכתרו עמו ברית (דבר אחר שהשיאו לו ענה על המילה כמו שפורש במקום אחר) :

יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרְק אֶת
חֲנִיכָיו וַיְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת
וַיִּרְדֹּף עַד דָּן : וַיִּשְׁמַע אַבְרָם אֲרִי אֲשֶׁתְּבִי אַחֵיהִי וְזָרִיז יָת עוֹלְמוֹהִי
יְלִידֵי בֵיתָהּ תָּלַת מֵאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר וַיִּרְדֹּף עַד דָּן :

רש"י וירק. כתרגומו וזרז, וכן (ויקרא טו ג) והריקתי אחריכם חרב, אזדיין בחרבי עליכם, וכן (שמות טו ט) אריק חרבי, וכן (תהלים לה ג) והרק חנית וסגר: חניכיו. חנכו כתיב זה אליעזר שחנכו למנוות והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן (משלי כב ו) חנך לנער, (במדבר ז יא) חנכת המזבח, (תהלים ל א) חנכת הבית ובלע"ז קורין לו אינואי"ר : שמנה עשר ושלש מאות. רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל:

לָד לָד יוֹם שִׁישִׁי תוֹרָה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

טו) וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לֵילָה הוּא וְעֵבְדָיו וַיִּכֶם
וַיִּרְדָּפֶם עַד חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק :

וְאֶתְפֹּלֵג עֲלֵיהוֹן לִילָא הוּא וְעִבְדוּהִי וּמְחֹנוֹן וּרְדָפְנוֹן עַד חוּבָא דִּי מְצַפּוֹנָא
לְדַמְשֶׁק :

רש"י ויחלק עליהם. לפי פשוטו, סרס המקרא, ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הגרדפים כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר אחר שהשקה לא נמנעו מלרדפם. ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחליו הראשון נעשה לו נס, וחליו השני נשמר וזא לו לחכות לילה של מצרים: עד חובה. אין מקום ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם עבודה זרה שעתידה להיות שם:

(ט) וַיָּשֶׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו
וּרְכֵשׁוֹ הַשֵּׁיב וְגַם אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעַם :
וְאֶתִּיב יָת כָּל קִנְיָנָא וְאַף יָת לוֹט בַּר אַחוּהִי וְקִנְיָנָה אֶתִּיב וְאַף יָת נְשִׂיא
וְיָת עַמָּא : **(י)** וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדָם לְקָרְאֵתוֹ אַחֲרֵי
שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת הַמְּלָכִים
אֲשֶׁר אֵתוֹ אֶל עֵמֶק שׁוּה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ :
וּנְפִק מֶלֶכָא דְסְדוּם לְקַדְמוּתָהּ בְּתַר דְּתַב מְלִמְמַחֵי יָת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְיָת
מְלָכֵיא דִּי עַמָּה לְמִישֶׁר מִפְּנֵא הוּא אֶתֶר בֵּית רִיסָא דְּמֶלֶכָא :

רש"י עמק שוה. כך שמו כתרומתו למישר מפנא, פנוי מאילנות ומכל מכסול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש אגדה עמק שהשוו שם כל האמות והמלכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:

(יח) וּמְלָכֵי צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּין
וְהוּא כְהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן : וּמְלָכֵי צָדֵק מֶלֶכָא דִּירוּשָׁלַם אֶפִּיק
לָחֶם וְחֶמֶר וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָם אֵל עֲלָאָה :

רש"י ומלכי אדק. מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין. כך עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו:

(יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן
קִנְיָה שָׁמַיִם וְאַרְצָ : וַיְבָרְכֵיהָ וַאֲמַר בָּרִיךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלָאָה
דְּקִנְיָנָה שָׁמַיָא וְאַרְעָא :

רש"י קנה שמים וארץ. כמו (והלים קלד ג) עשה שמים וארץ, על ידי עשיתו קנאן להיות שלו:

**וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיד בִּידָד וַיִּתֵּן
לוֹ מַעֲשֵׂר מְכֹל :** וּבְרִיד אֵל עֲלָא דְמָסַר סְנְאִיד בִּידָד וַיִּהַב לִיה
חַד מִן עֲשָׂרָא מְכֹלָא :

רש"י אֲשֶׁר מִגֵּן. אֲשֶׁר הַסְּגִיר, וְכֵן (הַשֵּׁעַ י"ח) אֲמַנְגָּד יִשְׂרָאֵל: וַיִּתֵּן לוֹ. אֲבָרַס, מַעֲשֵׂר מְכֹל אֲשֶׁר לוֹ לְפִי שְׁהִיָּה כְּהֵן:

**וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדוּם אֶל אַבְרָם תֵּן
לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ :** וַאֲמַר מֶלֶכָא דְסְדוּם לְאַבְרָם
הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא (ס"ב) דְּבַר לָךְ :

רש"י תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ. מִן הַשְּׂבִי שְׁלִי שְׁהַלְלַת, הַחֲזֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם:

**וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדוּם הֲרַמְתִּי יָדִי
אֶל יְהוָה אֵל עֲלִיוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ :** וַאֲמַר
אַבְרָם לְמֶלֶכָא דְסְדוּם אַרְמִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ אֵל עֲלָא דְקַנְיָנָה שְׁמַיָּא
וְאָרְעָא :

רש"י הֲרַמְתִּי יָדִי. לָשׂוֹן שְׂבוּעָה, מַרְיָם אֲנִי אֶת יָדִי לְאֵל עֲלִיוֹן וְכֵן (בְּרַשִׁיָּת כ"ט) בִּי נִשְׂבַּעְתִּי, נִשְׂבַּע אֲנִי, וְכֵן (שֵׁם כ"ג י"ג)
נִתְחַי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, נוֹתֵן אֲנִי לְךָ כֶּסֶף הַשְּׂדֵה וְקַחְהוּ מִמֶּנִּי:

**אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוּד נַעַל וְאִם אֶקַח מְכֹל
אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת
אַבְרָם :** אִם מְחוּטָא וְעַד עֲרַקַת מְסָנָא וְאִם אָסַב מְכֹל דִּי לָךְ וְלֹא
תִּימַר אֲנָא אֶעֱתִירִית יָת אַבְרָם :

רש"י אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוּד נַעַל. אֲעַכְבַּ לַעֲלָמֵי מִן הַשְּׂבִי: וְאִם אֶקַח מְכֹל אֲשֶׁר לָךְ. וְאִם תֹּאמַר לַתּוֹת לִי שְׂכַר מִצִּית
גְּזִיד, לֹא אֶקַח: וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אַבְרָם. שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּטִיחֵנִי לַעֲשֵׂרֵנִי, שְׁנֹאמַר לַעֲלִיל (י"ג) וְאֲבַרְכְּךָ
וְגו':

**בְּלַעְדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֵנֶר אֲשַׁכֵּל
וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם :** (ס) לְחוּד (כ"ר) מִדְּאָכְלוֹ עוּלְמִיָּא
וְחֵלֶק גְּבִרָא דִּי אֲזָלוֹ עִמִּי עֵנֶר אֲשַׁכֵּוּל וּמִמָּרָא אֵינּוֹן יִקְבְּלוּן חֵלְקֵהוֹן :

רש"י הנערים. עבדי אשר הלכו אחי, ועוד ענר אשכל וממרח וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכם, וענר וחבריו יצבו על הכלים לשמר, אפלו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל כד) כחלק היכר למלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו. לכך נאמר (שם פסוק כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי אברהם:

טו (א) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר יְהוָה אֶל אַבְרָם בְּמַחְזָה לְאֵמֹר אֶל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגּוֹן לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד : בְּתֵר פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין הָוּה פְּתַגְמָא דִּי עִם אַבְרָם בְּנְבוּאָה לְמִימְרָא לָא תִדְחַל אַבְרָם מִימְרֵי תִקּוּף לָךְ אֲגַרְךָ סְגִי לְחֻדָּא :

רש"י אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר שנעשה לו גם זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל דקתי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברהם אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד:

(ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוָה מַה תִּתֶּן לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עִרְיָרִי וַיְבֹן מְשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר : וַיֹּאמֶר אַבְרָם יִי אֱלֹהִים מַה תִּתֶּן לִי וְאַנָּא אֲזִיל בְּלֹא וְלֹד וַיְבַר פְּרִנְסָא הִדִּין דְּבַבֵּיתִי הוּא דְמֶשֶׁקְאָה אֱלִיעֶזֶר :

רש"י הולך עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש, וחבר לו (ומלכ"ב ב יב) ער וענה, עירי בלא יורש, כאשר תאמר (איוב לא יב) ובכל תבואתי תשרש, תעקר שרשיה, כך לשון עירי חסר בניס, ובלע"ז דישאנפנטי"ף. ולי נראה ער וענה מוגזרת (שיר השירים ה ב) ולבי ער, ועירי לשון חרב, וכן (תה"ל קל"ז ז) ערו ערו, וכן (חבק"ג יג) ערות יסוד, וכן (ירמיה נ"ח נח) ערער תתערער, וכן (פסיה ב יד) כי ארצה ערה: וכן משק ביתי. כתרומה, שכל ביתי נזון על פיו, כמו (בראשית מא ט) ועל פיד יסק, אפטורפס שלי, ואלו היה לי בן היה בני ממנה על שלי: דמשק. לפי התרגום דמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון דולה ומסקה מתורת רבו לאחרים:

(ג) וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי : וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵא לִי לֹא יְהִבְתָּ וְלֹד וְהָא בַר בֵּיתִי יָרִית יָתִי :

רש"י הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתון לי:

(ד) וְהִנֵּה דְבַר יְהוָה אֵלָיו לְאֵמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ : וְהָא

פְּתַגְמָא דִּי עֵמָה לְמִימַר לָא יִרְתִּינָךְ דִּין אֱלֹהִין בְּר דְתוֹלִיד הוּא יִרְתִּינָךְ :
(ה) וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֵּט נָא
הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר
אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ : וַאֲפִיק יְתֵה לְבָרָא
וַאֲמַר אֲסִתְּכִי כְעֵן לְשִׂמְיָא וּמְנִי כּוֹכְבֵיָא אִם תִּפְּוֹל לְמִמְנִי יְתֵהוּן וַאֲמַר לִיה
כְּדִין יֵהוּן בְּנָךְ :

רס"ז ויוצא אתו החוצה. לפי פשוטו הוציאו מזהו לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו לא מאלטגנינות שלך שראית בזמנות שאינך עתיד להעמיד בן, אברהם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלה, אבל שרה תלה, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר הוציאו מחלבו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, זהו לשון הבטה מלמעלה למטה:

(ו) וְהֶאֱמַן בְּיַהֲוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה : וְהִימִין
בְּמִימְרָא דִּי וְחֻשְׁבֵּהָ לִיה לְזָכוּ :

רס"ח והאמין בה. לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירשת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר במה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות:

(ז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ
הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ : וַאֲמַר לֵיה אֲנָא יְי דְאַפְקִתְךָ מֵאוּרָא דְכַשְׂדַּי
לְמַתְּו לְךָ יְת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ : (ח) וַיֹּאמֶר אֲדָנִי יְהוָה
בְּמָה אֵדַע כִּי אֵירְשָׁנָה : וַאֲמַר יְי אֱלֹהִים בְּמָה אֵדַע אָרִי
אֲרִתְּנָה : (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קָחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת
וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל : וַאֲמַר לֵיה
קָרַב קֳדָמִי עֶגְלִיו וְעֵזוֹ וְתֹרָתָא וְדָכְרִיו תִּלְתָּ וְשִׁפְנִינָא וְיִבֵּר יוֹנָה :

רס"ט עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם דבר של צבור, ועגלה ערופה: ועז משלשת. רמז לשעיר הגעשה בפנים, ושעירי מוספין של מועד, ושעיר חטאת יחיד: ואיל משלש. אשם ודאי, ואשם תלוי, וכבשה של חטאת יחיד: ותור וגוזל. תור וכן יונה:

**וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתְּוֹךְ
וַיִּתֵּן אִישׁ בְּתֵרוֹ לְקִרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת הַצֶּפֶר
לֹא בָתֵּר : וְקָרַב קִדְמוֹהֵי יָת כָּל אֵלָיו וּפְלִיג יִתְהוֹן בְּשׂוּה וַיִּהַב פְּלִגְיָא
פְּלוֹג לְקָבִיל חֲבָרִיה וַיִּת עוֹפָא לָא פְּלִיג :**

רס"ז ויבחר אחס. חלק כל אחד לשני חלקים, ואין המקרא יואל מידי פשוטו לפי שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (פסוק יח) ציוס הוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו', ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבד בין בתריה, כמה שנאמר להלן (וימיה לז יט) העובדים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבד בין הגזרים הוא שזוחו של שכינה שהוא אש: ואת האפור לא בחר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר (תהלים כב יג) סבבוני פרים רבים וגו', ואומר (דניאל ח ט) והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר (סם כח) והאפיר השעיר מלך יון, וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר (שה"ש ב יד) יונתי בחגוי הסלע, לפיכך בחר בהמות רמז על האמות שיהיו כלין והולכין, ואת האפור לא בחר רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם:

**יא) וַיִּרְדּוּ הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם :
וַנַּחַת עוֹפָא עַל פְּגִלְיָא וְאַפְרַח יִתְהוֹן אַבְרָם :**

רס"ח העיט. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף הגבלות (איוב ט כו) לטוש עלי אכל, כמו (שמואל א' טו יט) ותעט אל השלל: על הפגרים. על הבתרים (הפגרים מתרגמין פגליא, אלא מתוך שהגבלו לתרגם (פסוק ז) איש בתרו, ויהב פלגיא, נתחלף להם תבת פגליא לפלגיא, ותרגמו הפגרים פלגיא, וכל המתרגם כן טועה, לפי שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגומו פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא לשון פגול, כמו ויקרא יט ז) פגול הוא לשון פגור) : וישב. לשון נשיבה והפרחה, כמו (תהי' קמו יח) ישב רוחו, רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם, ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח:

**יב) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבוֹא וַתִּרְדְּמָה נִפְלָה עַל
אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו :
וְהָיָה שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל וְשִׁינְתָא נִפְלֶת עַל אַבְרָם וְהָא אֵימָתָא קָבֵל סְגִי נִפְלֶת
עָלוֹהֵי :**

רס"ט והנה אימה וגו'. רמז לכרות וחשך של גלויות:

**יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ
בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה : וְאָמַר לְאַבְרָם מִדַּע תֵּדַע אֲרִי דִירִין יְהוֹן בְּנִיד בְּאַרְעָא
דְּלֹא דִילְהוֹן וַיִּפְלְחוּן בְּהוֹן וַיַּעֲנוּ יִתְהוֹן אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין :**

רס"י כי גר יהיה זרעך. משנלד יחזק עד שיאלו ישראל ממזרים ארבע מאות שנה. כיצד, יחזק בן ששים שנה כשנלד יעקב. ויעקב כשירד למזרים אמר (להלן מז ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי מאה ותשעים, ובמזרים היו

מאתים ועשר כמנין רדו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מיורדי מצרים היה, לא וחשוב שנתיו של קהת, ושל עמרם, ושמונים של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה כריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם. לא נאמר בארץ מצרים אלא בארץ לא להם, ומשנלד יצחק (להלן כא לה) ויגר אברהם וגו', וביצחק (ס"ב א) גור בארץ הזאת, (ההלים קה כג) ויעקב גר בארץ חם, (בראשית מז ז) לגור בארץ באנו:

**וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי
כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכְּשׁ גָּדוֹל : וְאַף יִתַּעַמְּא דִּיפְלַחוּן בְּהוּן דִּייוּ אֲנָא
וּבִתְר כּוּן יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סְגִי :**

רס"ז וגם את הגוי. וגם לרבות ארבע מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל: דן אנכי. בעשר מכות: ברכוש גדול. בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב ט) וינאלו את מצרים:

**וְאִתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּר
בְּשִׁיבָה טוֹבָה : וְאַתָּה תַּעֲוֹל לְוֹת אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלָם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבּוֹ
טָבָא :**

רס"ח ואתה תבוא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך. אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, אלא למדך שעשה תרח תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו ולא יא עשו לתרבות רעה בימיו, ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום מרד עשו:

**וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא שָׁלֵם עוֹן
הָאָמְרִי עַד הֵנָּה : וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוּן הָכָא אָרִי לֹא שָׁלִים
חֻבָּא דְאָמוֹרָאָה עַד כְּעוֹן :**

רס"ט ודור רביעי. לאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת, לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכתה ברית זו, כדכתיב (פסוק ז) לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה. יעקב ירד למצרים. לא וחשוב דורותיו יהודה, פרץ, חזרון, וכלב בן חזרון מבאי הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מאמה עד שתתמלא סאתה, שנאמר (ישעיה כו ח) בסאתה בשלחה תריבנה:

**וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֲלָטָה הָיָה וְהֵנָּה תִּנּוֹר
עָשׂוֹן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים
הָאֵלֶּה : וְהוּא שְׁמֶשׁא עֲלֵת וְקִבְלָא הוּא וְהָא תִּנּוֹר דְתִנּוּן וּבְעוֹר דְאֲשָׁתָא
דְעָדָא בֵּין פְּלִגְיָא הָאֵלִין :**

רס"י ויהי השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיהם (בראשית מז ט), ויהי הם קוצרים איש, כלומר ויהי דבר זה (מ"ב

יג (ח) : השמש בצהה. שקעה: ועלטה היה. חשך היום: והנה תגור עשן וגו'. רמז לו שיפלו המלכיות בגיהנם. בצהה טעמו למעלה, לכך הוא מבוחר שבצהה כבר, ואם היה טעמו למטה באל"ף היה מבוחר כשהיא שוקעת. ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי השמש לצהה, והעצרת תגור עשן לאחר מכאן היתה נמצא שכבר שקעה. וזה חלוק בכל תצה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות, כמו בצה, קס, שב, כשהטעם למעלה, לשון עבר הוא, כגון זה, וכגון ולהו כט ט) ורחל בצהה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה שבה יצמתך, וכשהטעם למטה הוא לשון הוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו (להלו כט טו) בצהה עם האלון, (אסתר ב ז) בערב היא בצהה ובבקר היא שבה:

יח) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ נְתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת : בַּיּוֹמָא הַהוּא גִזַּר יְיָ עִם אַבְרָם קָיָם לְמִימְרָא לְבַנְיָא יְהֻבִית יְת אַרְעָא הָדָא מִן נְהָרָא דְמִצְרַיִם וְעַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פְרָת :

י"ז לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש ברוך הוא כאלו היא עשויה: הגהר הגדול נהר פרת. לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קראוהו גדול אף על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות היוצאים מעדן, שנאמר והגהר הרביעי הוא פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק לשחור וישתחוו לך:

יט) אֶת הַקִּינִי וְאֶת הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדֻמְנִי : יְת שְׁלֵמַי וְיְת קְנִזַּי וְיְת קְדֻמֹּנַי :

י"ז את הקיני. עשר אמות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלישה אדום ומואב ועמון, והם קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה לעתיד, שנאמר (ישעיה יא יד) אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעם:

כ) וְאֶת הַחֲתִי וְאֶת הַפְּרָזִי וְאֶת הַרְפָּאִים : וְיְת חֲתַי וְיְת פְרָזַי וְיְת גְּבָרַי :

י"ז ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה (דברים ג יג) ההוא יקרא ארץ רפאים:

כא) וְאֶת הָאֱמֹרִי וְאֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת הַיְבוּסִי : (ס) וְיְת אֱמֹרָאִי וְיְת כְּנַעֲנָאִי וְיְת גְּרָגְשָׁאִי וְיְת יְבוּסָאִי : טז (א) וְשָׂרֵי אִשְׁת אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹה שְׂפָחָה מִצְרִית וְשָׂמָה הָגָר : וְשָׂרֵי אִתָּת אַבְרָם לֹא יִלְיִדָת לֹה וְלֹה אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשָׂמָה הָגָר :

י"ז שפחה מצרית. בת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר:

(ב) וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל אַבְרָם הֲיֵה נָא עֲצָרְנִי
יְהוֹה מְלֹדֶת בָּא נָא אֶל שְׂפַחְתִּי אוּלַי אֲבַנְהָ
מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי : וַאֲמַרְתְּ שָׂרִי
לְאַבְרָם הֲאֵךְ כָּעֵן מִנְעֵנִי ? מִלְמִילֵד עוֹל כָּעֵן לְוֹת אֲמַתִּי מֵאִים אֲתַבְּנִי מִנָּה
וְקִבֵּיל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי :

רש"י אולי אבנה ממנה. למד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרום: אבנה ממנה. בזכות שאכניס כרתי לתוך ביתי: לקול שרי. לרוח הקודש שבה.

(ג) וַתִּקַּח שָׂרִי אִשָּׁת אַבְרָם אֶת הַגֵּר הַמִּצְרִית
שְׂפַחְתָּהּ מִקֶּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ
לְאִשָּׁה : וַדְּבַרְתְּ שָׂרִי אֶתְּ אַבְרָם יְת הַגֵּר מִצְרִיתָא אֲמַתָּה מִסוּף עֶשֶׂר
שָׁנִין לְמִיתַב אַבְרָם בְּאֶרֶץ דְּכָנְעַן וַיְהִיבֵת יְתָהּ לְאַבְרָם בְּעֵלָהּ לָהּ לְאִנְתּוֹ :

רש"י ותקח שרי. לקחתה בדברים אשריך שזכית לדבק בגוף קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חיב לשא אחרת: לשבת אברהם וגו'. מגיד שאין ישיבת חוה לארץ עולה לו מן המנוח, לפי שלא נאמר לו (נעיל יב ג) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ ישראל:

(ד) וַיָּבֵא אֶל הַגֵּר וַתַּהַר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל
גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ : וְעַל לְוֹת הַגֵּר וְעַדִּיאַת וְחִזַּת אֲרִי עַדִּיאַת וּקְלַת
רְבִנְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ :

רש"י ויבא אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גברתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה, מראה עממה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעצבתי מביאה ראשונה:

(ה) וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי
נָתַתִּי שְׂפַחְתִּי בְּחִיקֶךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל
בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוֹה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ : וַאֲמַרְתְּ שָׂרִי
לְאַבְרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ אֲנִי יְהִיבֵת אֲמַתִּי לָךְ וְחִזַּת אֲרִי עַדִּיאַת וּקְלִית בְּעֵינֶיהָ
? דִּין ? בֵּינִי וּבֵינֶיךָ :

רש"י חמסי עליך. חמס העשוי לי, עליך אני מטילה הענש, כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי הולך

עריכי, לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דבריד אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי שפחתי וגוי' ביני וביניך. כל ביני וביניך שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעצורה של הגר והפילה עצרה, הוא שהמלאך אומר להגר הגר הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל שְׂרֵי הַיְהוָה שְׂפָחְתִּיךָ בְּיָדֶךָ׃
עֲשֵׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה שְׂרֵי וְתִבְרַח
מִפְּנֵיהָ׃ וַאֲמַר אַבְרָם לְשְׂרֵי הֵא אֲמַתִּיךָ בְּיָדֶךָ עֲבִידִי לָהּ כְּדַתְקִין
בְּעֵינֶיכִי וְעֲנִיתֶהּ שְׂרֵי וְעָרַקְתָּ מִקֶּדְמָהּ׃

רש"י ותענה שרי. היתה משעבדת זה בקושי:

וַיִּמְצְאֶהָ מִלְּאֵךְ יְהוָה עַל עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר
עַל הָעַין בְּדַרְךְ שׁוּר׃ וַאֲשַׁכַּחַהּ מִלְּאֵכָא דַּיְיָ עַל עֵינָא דְמִיָּא
בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְחַגְרָא׃ **וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׂפָחַת**
שְׂרֵי אֵי מַזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִי וְתֹאמַר מִפְּנֵי
שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת׃ וַאֲמַר הָגֵר אֲמַתָּא דְשְׂרֵי מִן
אַתְּ אֲתִיָּא וְלֹאן אַתְּ אֲזָלָא וְאַמְרַת מִן קֶדָם שְׂרֵי רַבְנָתִי אֲנָא עָרַקְתָּ (עֲרַקְתָּ):

רש"י אי מזה באת. מהיכן באת. יודע היה, אלא לתן לה פתח לכנס עמה בדברים. ולשון אי מזה, איך המקום שתאמר עליו מזה אני באת:

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֵךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל גְּבֻרָתֶךָ׃
וְהִתְעַנִּי תַחַת יְדֶיךָ׃ וַאֲמַר לָהּ מִלְּאֵכָא דַּיְיָ תוּבִי לְוַת
רַבּוּנְתִיךָ וְאַשְׁתַּעֲבָדִי תַחֲוֹת יְדֶיךָ׃

רש"י ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֵךְ יְהוָה הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת
זְרַעֲךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ׃ וַאֲמַר לָהּ מִלְּאֵכָא דַּיְיָ אֲסַגָּא אֲסַגִּי
יַת בְּנֵיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסַּגִּי׃ **וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֵךְ יְהוָה**
הֲנִךְ הָרָה וְיִלְדֶת בִּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעֵאל

**כִּי שָׁמַע יְהוָה אֶל עֲנִיָּךְ : וְאָמַר לֵה מְלֹאכָא דִּינִי הָא אֶתְּ
מְעַדְיָא וְתִלְדִּין בְּרִיתְקָרִין שְׁמֵהּ יִשְׁמַעְאֵל אַרְי קַבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ :**

רש"י הגך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (שופטים יג ז) הגך הרה, לאשת מנוח: וילדת בן. כמו ויולדת, ודומה לו (ירמיה כב כג) ישבת בלבנון מקננת בארזים: וקראת שמו. כווי הוא, כמו שאומר לזכר (וי יט) וקראת את שמו יצחק:

**(יב) וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ
וְעַל פְּנֵי כָּל אַחֲיוּ יִשְׁכֹּן : וְהוּא יְהִי מְרוּד בְּאַנְשָׁא הוּא יְהִי
צָרִיךְ לְכָלֵא וְאַף כָּל בְּנֵי אַנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לֵה וְעַל אַפֵּי כָּל אַחוּהֵי יִשְׂרָי :**

רש"י פרא אדם. אהוב מדברות לגוד חיות, כמו שכתוב (כא כ טא) ויהי רבה קשת וישב במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו. הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו ישכון. שיהיה זרעו גדול:

**(יג) וַתִּקְרָא שֵׁם יְהוָה הַדְּבָר אֵלֶיָּהּ אֶתְּהָ אֵל
רְאִי כִּי אֶמְרָה הַגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי רְאִי :
וְצִלִּיָּאת בְּשֵׁמָא דִּי דְמִתְמַלֵּל עִמָּה אֶמְרַת אֶתְּ הוּא אֶלְהָא דְחַזִּי כְּלָא אַרְי
אֶמְרַת הַבְּרַם הַכָּא (נִי"א הָאֵף אַנְא) שְׂרִיתִי חַזִּיא בְּתַר דְּאֶתְגְּלִי לִי :**

רש"י אתה אל ראי. נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא סם דבר, אלוה הראיה, שרואה בעלבונו של עלובין: הגם הלם. לשון תימה, וכי סבורה הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שזוהו של מקום אחרי רואי אותם צביתו של אברהם, שסם הייתי רגילה לראות מלאכים. ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר (שופטים יג כג) מות נמות, וזו ראתה ארבעה פעמים זה אחר זה ולא חרדה:

**(יד) עַל כֵּן קָרָא לְבָאָר בְּאָר לַחֵי רְאִי הֵנָּה בֵּין
קָדֵשׁ וּבֵין בְּרֵד : עַל כֵּן קָרָא לְבָאָר בְּאָרָא דְּמִלְאָךְ קִימָא
אֶתְחַזִּי עֲלֵהָ הָא הִיא בֵּין רְקַם וּבֵין חַגְרָא :**

רש"י באר לחי ראי. כתרומו בירא למלאך קיימא אתחזי עלה:

**(טו) וַתִּלְד הָגָר לְאַבְרָם בֵּן וַיִּקְרָא אֶבְרָם שֵׁם
בְּנוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה הָגָר יִשְׁמַעְאֵל : וַיִּלְיֵד הָגָר לְאַבְרָם
בְּרִית וְקָרָא אֶבְרָם שׁוּם בְּרִיָּה דִּילִידַת הָגָר יִשְׁמַעְאֵל :**

רש"י ויקרא אברהם סם וגו'. אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר (פסוק יא) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל:

וְאַבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְיָשָׁשׁ שָׁנִים בְּלָדָתָהּ (טו)
הָגֵר אֶת יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם : (טז) וְאַבְרָם בֶּרַתְמָוֹן וְשִׁית
שָׁנָיו כִּד לְיִדָת הָגֵר יֵת יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם :

רש"י ואברהם בן שמונים שנה וגו'. לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנמול ולא עכב:

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנִים
וַיֵּרָא יְהוָה אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל
שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לִפְנֵי וְהָיָה תְּמִים : וְהוּא אַבְרָם בֶּרַתְמָוֹן
וַתִּשַׁע וַתִּשַׁע שָׁנָיו וַאֲתַגְלִי יֵי לְאַבְרָם וַאֲמַר לֵיהּ אֲנָא אֵל שְׂדֵי פֶלַח קְדָמִי
וְהוּי שְׂלִים :

רש"י אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה, לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרונו, וכן כל
מקום שהוא במקרא פרושו די יש לו, והכל לפי הענין: התהלך לפני. כתרגומו פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה
תמים. אף זה אוי אחר אוי, היה שלם בכל נסיונותיו. ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה, ובדבר הזה תהיה
תמים, שכל זמן שהעללה בד אהה בעל מוס לפני. דבר אחר והיה תמים, עכשיו אהה חסר חמשה אברים שתי
עינים, שתי אזנים, וראש הגויה שאוסף לך אות על שמך והיו מנין אותיותיך מאתים ארבעים ושמונה כמנין אברייך:

וְאַתְנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה אֹתְךָ (ב)
בְּמֵאד מְאֹד : וְאַתָּן קִיָּמִי בֵּין מֵימָרִי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי יָתְךָ לְחֻדָּא
לְחֻדָּא :

רש"י ואתנה בריתי. ברית של אהבה וברית הארץ להוריקה לך על ידי מלוא זו:

וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים
לֵאמֹר : וַנִּפֹּל אַבְרָם עַל אַפּוֹהִי וּמְלִיל עֵמָה יֵי לְמִימָר :

רש"י ויפל אברהם על פניו. ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נכבת עליו, והוא
שנאמר בכלעם (במדבר כד 7) נפל וגלוי עינים. בצרייתא רבבי חליעזר מלאתי כן:

אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְךָ וְהָיִתָּ לְאָב הַמּוֹן (ד)
גוֹיִם : אֲנָא הָא (גזר) קִיָּמִי עִמָּךְ וַיְתֵהִי לְאָב סְגִי עִמְמִין : (ה) וְלֹא
יִקְרָא עוֹד אֶת שְׂמִךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׂמִךָ

אֲבָרְהָם כִּי אָב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ : וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד
יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרְם וַיְהִי שְׁמֶךָ אֲבָרְהָם אֲרִי אֲב סִגִּי עֲמִמִּין יִהְיֶה:

דָּרָז כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו. ור"ש שהיתה זו בתחלה, שלא היה אב אלא לארס שהוא מקומו ועכשיו אב לכל העולם, לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע, שנאמר (במדבר יג טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע:

וְהִפְרֵתִי אֶתְךָ בְּמַאֲד מְאֹד וְנִתְתִּיךָ לְגוֹיִם
וּמַלְכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ : וְאַפִּישׁ יִתְךָ לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְאַתְנַנְךָ
לְכַנְשִׁין וּמַלְכִין דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמִיא מְנַךְ יִפְקוּן :

דָּרָז ונתחיד לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מצטרו עליו:

וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ
וּבֵין זֶרְעֶךָ אֲחֵרֶיךָ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם
לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אֲחֵרֶיךָ : וְאַקִּים יֵת
קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֶרְךָ לְדַרְיָהוֹן לְקִים עָלֶם לְמַהְגִּי לְךָ
לְאֱלֹהָא וּלְבְנֶיךָ בְּתֶרְךָ :

דָּרָז והקמתי את בריתי. ומה היא הברית, להיות לך לאלהים:

וְנִתְתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֲחֵרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ
אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֵת עוֹלָם וְהִיִּתִּי לְהֵם
לְאֱלֹהִים : וְאַתְּו לְךָ וּלְבְנֶיךָ בְּתֶרְךָ יֵת אֶרְעָא תוֹתְבוּתְךָ יֵת כָּל אֶרְעָא
דְּכְנָעַן לְאַחְסָנַת עָלֶם וְאַהְוִי לְהוֹן לְאֱלֹהָא :

דָּרָז לאחזת עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדך בחוזה לארץ דומה כמו שאין לו אלוה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבָרְהָם וְאַתָּה אֶת
בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֶתָּה וּזְרַעְךָ אֲחֵרֶיךָ לְדֹרֹתֶם :
וְאָמַר יֵי לְאֲבָרְהָם וְאַתָּה יֵת קִימִי תִטֵּר אֶתְּ וּבְנֶיךָ בְּתֶרְךָ לְדַרְיָהוֹן :

רש"י ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון אני הגה בריתי אִתְּךָ, ואתה הוּא זהיר לשמרו, ומה היא שמירתו, (פסוק ז) זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם וגו' :

(ז) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם
ובין זרעך אחרית המול לכם כל זכר : דא קמי
די תטרון בין מימרי וביניכון ובין בניך בתרך מגזר לכוון כל דכורא :

רש"י ביני וביניכם וגו' . אותם של עכשיו: ובין זרעך אחרית. העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר עשות, כמו לעשות:

(ח) ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות
ברית ביני וביניכם : ותגזרו ית בשרא דערלתכוון ותהי (נ"י)
ותהא) לאת קים בין מימרי וביניכון :

רש"י ונמלתם. כמו ונמלתם והגו"ן בו יתרה ליסוד הנופל בו לפקדים, כגון נ' של נושא ונ' של נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אצל ימול לשון יפעל כמו יעשה, יאכל:

(ט) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר
לדורתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן
נכר אשר לא מזרעך הוא : ובר תמניא יומין ותגזר (נגזר)
לכוון כל דכורא לדורתיכון ילידי ביתא וזביני כספא מכל בר עממין דלא
מבנדא הוא :

רש"י יליד בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף. שקנאו משגלד:

(י) המול ימול יליד בית ומקנת כסף
והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם : אתגזרא
ותגזרו (נ"י מגזר יגזר) יליד בית ומקנת כסף ותהי קמי בבשריכון לקים
עלם :

רש"י המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה ימים, כמו שפורש במסכת שבת (דף קל"ג) :

**וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהָ אֶת בְּרִיתִי
הַפָּר : (ט) וְעָרַל דְּכוּרָא דִּי לֹא יִגְזַר יְת בְּשָׂר עֶרְלָתָהּ וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא
הַהוּא מֵעַמּוּיָהָ יְת קִימֵי אֲשַׁנִּי :**

רש"י וערל זכר. כאן למד שהמילה בראותו מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה: אשר לא ימול. משיגיע לכלל עגשין ונכרתה, אבל אביו אין עונש עליו כרת אבל עובר בעשה: ונכרתה הגפס. הולך עריכי ומת קודם זמנו:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שְׂרִי אִשְׁתֶּךָ
לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ : וַאֲמַר
יְיָ לְאַבְרָהָם שְׂרִי אִתְּךָ לֹא תִקְרִי יְת שְׁמָהּ שְׂרִי אֲרִי שָׂרָה שְׁמָהּ :**

רש"י לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה, שמהא שרה על כל:

**וַיְבָרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן
וַיְבָרַכְתִּיךָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה
יְהִיוּ : וַאֲבָרַךְ יְתָהּ וְאָף אֶתְּוּ מִנָּה לָךְ בֵּר וַאֲבָרַכְנָהּ וְיִתְּהִי לְכַנְשֵׁיךָ מַלְכֵי
דְּשְׁלִיטֵיךָ בְּעַמְּמֵיךָ מִנָּה יְהוֹן :**

רש"י וברכתי אותה. ומה היא הברכה, שחזרה לנערותה, שנאמר (לקמן יח יג) אחרי בלתי היתה לי עדנה: וברכתי. בהגדת שדים, כשנלכדה לכך ביום משתה של יצחק, שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא, והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה, והיא היניקה את כלם, הוא שנאמר (כ"ז ז) היניקה בנים שרה. בראשית רבה (נג ט) רמזו במקלת:

**וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ
הֲלָבֹן מֵאָה שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם שָׂרָה הִבֵּת
תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד : וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אַפּוֹהִי וַחֲדִי וַאֲמַר בְּלָבָהּ
הֲלָבֵר מֵאָה שָׁנָן יְהִי וְלֵד וְאִם שָׂרָה הִבֵּת תִּשְׁעִין שָׁנִין תֵּלִיד :**

רש"י ויפל אברהם על פניו ויצחק. זה תירגם אנקלוס וחדי, לשון שמחה, ושל שרה לשון מחוד. למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמימות שהן קימות כמו (ש"א ב טו) הנגלה נגליתי, (ש"ב טו טז) הראה אותה, אף זו היא קימות, וכך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות

הראשונים היו מולידין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר וזא תשות כח לעולם, ולא ולמד מעשרה זורות שמנח ועד אברהם שמהירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים:

**וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְאֵל
יְחִיָּה לְפָנָיִךְ : וַאֲמַר אַבְרָהָם קָדָם יְיָ לִּי יִשְׁמַעְאֵל יִתְקַים קֶדְמָךְ :**

רש"י לו ישמעאל יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך, כמו (פסוק ז) התהלך לפני, פלח קדמי:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדָת לָךְ
בֵּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמֹתִי אֶת
בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו : וַאֲמַר
יְיָ בְּקוֹשֵׁטָא שָׂרָה אֲתֵתְךָ תִּלְיֵד לָךְ בֵּר וְתִקְרִי יְת שְׁמָה יִצְחָק וְאָקִים יְת
קִימִי עִמָּה לְקִים עָלַם לְבָנוּהִי בְּתְרוּהִי :**

רש"י אבול. לשון אמתת דברים, וכן (לקמן מב כח) אבול אשמים אכחננו, (מ"ב ד יז) אבול בן אין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הצחוק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וי' שנה של שרה, וי' ימים שנמול, וי' שנה של אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר, והרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך וגו' אללא לפי שאומר (פסוק ז) והקמתי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמתי את בריתי איתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, ואללא למד שהיה קדוש מבטן. דבר אחר אמר ר' אבא מכאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק ט) כי הגה ברכתי אותה והפריתי אותה והרביתי אותה, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: את בריתי. ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק:

**וְלִישְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה בְּרַכְתִּי אִתּוֹ
וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמָאד מְאֹד
שָׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל :
וְעַל יִשְׁמַעְאֵל קַבְּלִית צְלוֹתְךָ הָא בְּרַכִּית יְתָה וְאַפִּישׁ יְתָה וְאַסְגִּי יְתָה לְחַדָּא
לְחַדָּא תִרִיו עָשָׂר רַבְרַבִּיא יִלִּיד וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי :**

רש"י שנים עשר נשיאם. כעננים יכלו, כמו (משלי כה יז) נשיאים ורוח:

**וְאֵת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְד
לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרֹת : וְיֵת קִימִי
אָקִים עִם יִצְחָק דִּי תִלְיֵד לָךְ שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשִׁתָּא אַחֲרִנְתָּא : (כב)**

וַיִּכַּל לְדַבֵּר אֶת־וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם :
וְשִׁיבִי לְמַלְאָא עִמָּה וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוֹוהִי דְאַבְרָהָם :

רס"ז מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכנה, ולמדנו שהלדיקים מרכבתו של מקום:

**וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יְשָׁמְעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־
יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶפּוֹ כָּל־זָכָר
בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיָּמַל אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתָם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים :**
וְדַבֵּר אַבְרָהָם יָת־יְשָׁמְעֵאל בְּרָהּ וְיָת־כָּל־יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיָת־כָּל־זָבִינֵי כֶסֶפָּהּ כָּל־
דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וְגִזַּר יָת־בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהוֹן בְּכָרוֹ יוֹמָא הַדִּין
כַּמָּא דִּי מְלִיל עִמָּה יִי :

רס"ז בעצם היום. זו ביום שננטוה, ביום ולא בלילה, לא נתיירח לא מן הגוים ולא מן הלכנים, ושלח יהיו אויביו
ובני דורו אומרים אלו ראינוהו לא הנחנוהו למוז ולקום ממותו של מקום: וימל. לשון ויפעל:

**וְאַבְרָהָם בֶּן־תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ בְּשָׂר עַרְלָתוֹ :** וְאַבְרָהָם בֶּר־תִּשְׁעִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין כַּד גִּזַּר
בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ :

רס"ז בהמלו. בהפעלו, כמו (ב 7) בהבראס:

**וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתוֹ :** וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרָהּ בֶּר־תְּלַת עָשָׂרִי שָׁנִין כַּד גִּזַּר
יָת־בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ :

רס"ז בהמלו את בשר ערלתו. באברהם לא נאמר את, לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר, שכבר נתמעך על ידי
תשמיש, אבל ישמעאל שהיה ילד הזקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר זו את:

**בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל
בְּנוֹ :** בְּכָרוֹ יוֹמָא הַדִּין (גזר) אַתְּגִזַּר אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרָהּ :

(כז) וְכָל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ יִלִּיד בַּיִת וּמִקְנֵת כֶּסֶף
מֵאֵת בֶּן נֶכֶר נִמְלוּ אֹתוֹ : (כפפ) וְכָל אַנְשֵׁי בֵּיתָה יִלִּידוּ
בֵּיתָה וּזְבִינֵי כֶסֶף מִן בֵּר עִמָּמִין אֲתַגְזְרוּ (גזרו) עִמָּה : כפפ :

הפטרת לך לך - ישעיה מ

(כז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דַרְכֵי מִיְהוָה
וּמֵאֱלֹהֵי מְשַׁפְּטֵי יַעֲבֹר : (כח) הֲלוֹא יִדְעַתְּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ
אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע
אִין חֶקֶר לְתַבוּנָתוֹ : (כט) נִתֵּן לִיעֵף כַּח וּלְאִין אוֹנִים עֲצָמָה
יִרְבֶּה : (ל) וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֹרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ : (לא)
וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר פְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ
יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ : **מא** (לג) הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֵיִים וּלְאֲמִים
יַחֲלִיפוּ כַח יִגְשׁוּ אֲזִי יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפָּט נִקְרְבָה : (לד) מִי
הַעִיר מִמִּזְרַח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם
וּמַלְכִים יִרְדֹּף יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרָבוֹ כְּקֶשׁ נֶדֶף קִשְׁתּוֹ : (לה) יִרְדְּפִם
יַעֲבֹר שָׁלוֹם אֶרֶץ בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא : (לו) מִי פָעַל וְעָשָׂה
קִרָא הַדְּרוֹת מִרְאֵשׁ אֲנִי יְהוָה רֵאשׁוֹן וְאֵת אַחֲרָנִים אֲנִי
הוּא : (לז) רָאוּ אֵיִים וַיִּירָאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ קִרְבוֹ
וַיִּאֲתִיוּן : (לח) אִישׁ אֶת רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאֲחִיו יֹאמַר חֲזֵק : (לט)
וַיַּחֲזֵק חֲרָשׁ אֶת צִרְף מַחֲלִיק פְּטִישׁ אֶת הוֹלֵם פָּעַם אֹמַר
לְדַבֵּק טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקְהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא יִמוּט : (מ) וְאֵתָה
יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֱהָבֵי : (מא)
אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילִיךָ קִרְאתִיךָ
וְאֹמַר לָךְ עֲבָדֵי אֵתָה בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִתִּיךָ : (מב) אֵל תִּירָא
כִּי עִמָּךְ אֲנִי אֵל תִּשְׁתַּע כִּי אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף

עֲזַרְתִּיךָ אֵף תִּמְכַּתִּיךָ בְּיָמַי צְדָקָי : (א) הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ
כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ : (ב)
תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אַנְשֵׁי מִצֵּתְךָ יִהְיוּ כְּאֵין וַיִּכְאֲפֹס
אַנְשֵׁי מְלַחְמֶתְךָ : (ג) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מַחְזִיק יְמִינְךָ
הָאֹמֵר לְךָ אֵל תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ : (ד) אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת
יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נָאִם יְהוָה וְגֹאֲלְךָ קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל : (ה) הִנֵּה שְׂמֹתֶיךָ לְמוֹרֵג חָרוֹץ חָדָשׁ בַּעַל פִּיפִיּוֹת
תְּדוֹשׁ הָרִים וְתִדַּק וּגְבָעוֹת כַּמֶּץ תְּשִׂים : (ו) תִּזְרַם וְרוּחַ
תִּשָּׂאֵם וְסַעְרָה תִּפְיֹץ אוֹתָם וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ג

א. רבי יוסי אומר. שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה, ונפלו לזה לג ומחצה ולזה לג ומחצה ונתערבו, כשרים, מפני שלא נקרא עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו בו שלשה לגין ונחלק לשנים, פסול, מפני שנקרא עליו שם פסול. ורבי יהושע מכשיר, שהיה רבי יהושע אומר, כל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה לגין וחסר אפלו קרטוב, כשר, מפני שחסרו לו שלשה לגין. וחכמים אומרים, לעולם הוא בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד:

בבבבב (א) ר' יוסי אומר כו' ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה אע"פ כן כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים כשרין בכל אחד עד תשלום שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן כשר: ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחסר אפילו קרטוב. לאחר שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין מאומאמים נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים: כשר. להוסיף עליו מים ולהשלימו לשיעור מקוה, שאי

אפשר שבאותו קרטוב שחסר, לא חסר מעט מן השלשה לוגין, ונמצא שלא היה בו שלשה לוגין מים שאובין: קרטוב. חלק משקים וארבעה בלוג: עד שיכל ממנו מלואו. המים שהיו בו תחילה כשנפלו בו שלשה לוגין מים שאובים: ועוד. מעט יותר כדי לחסר משלשה לוגין. כגון מקוה שהיו בו עשרים סאה מים כשרים ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ונתמלא אחר כך מי גשמים, לעולם הוא בפסולו עד שיוציא ממנו עשרים סאה שהיו פס תחילה, ועוד מעט יותר, למעט שלשה לוגין:

ב. כיצד, הבור שבהצור ונפלו לו שלשה לוגין, לעולם הוא בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד, או עד שיעמיד בהצור ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים. רבי אלעזר בן עזריה פוסל, אלא אם כן פקק:

דרטורה (ג) שיעמיד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה מן הפסול, ופתקו לכשר כדי שיתחברו, ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר, דאמרינן גוד אסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה והפסול למטה, דאמרינן גוד אחית: אלא אם כן פסק. שפסקו מימיו ויאלאו ממנו מלואו ועוד כדאמרן. ויש גורסים אלא אם כן פקק, כלומר אלא אם כן סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע אחד באלה המים וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה:

ג. בור שהיא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו, לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב שלא נשתיר מן הראשונים שלשה לוגין. שנים שהיו מטילין למקוה, זה לג ומחצה וזה לג ומחצה, הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה, והמעררה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה, רבי עקיבא מכשיר, וחכמים פוסלין. אמר רבי עקיבא, לא אמרו מטילין, אלא מטיל. אמרו לו, לא כד ולא כד אמרו, אלא שנפלו לו שלשה לוגין:

דרטורה (ג) והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים שבאו מן המדרון ונכנסים לו: הסוחט את כסותו. והמים שהיו נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לתוך הבור הן באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד: והמערה מן הצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שבה כמין מכבר מעשה רשת, והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה: רבי עקיבא מכשיר. קסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה אתא אם כן מטילין למקוה מכלי אחד וממקום אחד, מה שאין כן בכסות וצרצור: וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מאטרפין: לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל רבי עקיבא מרבותיו דכלי המטיל

שְׁלֵשָׁה לִוְגִין מִיַּם לַמַּקּוּה פּוֹסֵל אֶת הַמַּקּוּה: וְלֹא כִּד אָמְרוּ אֲלֵךְ שֶׁנִּפְלוּ. וְלֹא שֶׁנֶּאֱמַר מַכְלֵי אֶחָד
אוּ מַכְלֵים הַרְבֵּה וְאִין הַלְכָה כְּרַבִּי עַקִּיבָא:

ד. מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מִצְטָרְפִין. וּמֵאַרְבָּעָה,
אִין מִצְטָרְפִין. בְּעַל קָרִי הַחוּלָה שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין
מִיַּם, וְטָהוֹר שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו רַבּוֹ שְׁלֹשָׁה לִוְגִין מִיַּם
שְׁאוּבִין, מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מִצְטָרְפִין.
מֵאַרְבָּעָה, אִין מִצְטָרְפִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּרִים, בְּזִמְן
שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרִאשׁוֹן. וּבְמָה דְּבָרִים
אָמְרוּרִים, בְּזִמְן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת. אֲבָל נִתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת,
אֲפִלוּ קָרְטוּב בְּכָל הַשָּׁנָה, מִצְטָרְפִין לְשְׁלֹשָׁה לִוְגִין:

בְּרֵטוּרָה (ז) מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנַיִם וְכוּ'. סְיוּמָא דְּמַלְתֵּיהּ דְּרַבִּנָּן הִיא: תִּשְׁעָה קַבִּין מִיַּם.
בְּעַל קָרִי חוּלָה שְׁאוּבֵי יוֹכֵל לְטַבּוֹל, אִם נִתְנוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מִיַּם, טָהוֹר. וְאִשְׁמַעִינָן
מִתְנִיתִין דְּלֹא שֶׁנֶּאֱמַר מַכְלֵי אֶחָד לֹא שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁנַיִם אוּ שְׁלֹשָׁה כְּלִים: וְכֵן טָהוֹר שֶׁנִּפְלוּ עַל רִאשׁוֹן
וְעַל רוֹבּוֹ שְׁלֹשָׁה לִוְגִין מִיַּם שְׁאוּבִין. דְּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, כְּדֵאֲמַרְיָנָן פֶּרֶק קַמָּא דְּשַׁבְּתָא (ז' י"ג)
הֵנִי שְׁלֹשָׁה לִוְגִין מִשְׁנַיִם אוּ שְׁלֹשָׁה כְּלִים מִצְטָרְפִין, מֵאַרְבָּעָה אִין מִצְטָרְפִין: בְּמָה דְּבָרִים
אָמְרוּרִים. דְּמִשְׁנַיִם וְשְׁלֹשָׁה כְּלִים מִצְטָרְפִין: בְּזִמְן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת. אִם הִיא קְאִי, שֶׁלֹּא
נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף עָלָיו כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בּוֹ מִיַּם: אֲפִילוּ קָרְטוּב. שִׁיעוֹר מוֹעֵט אֶחָד מִשְׁשֵׁים
וְאַרְבָּעָה בְּלוּג:

גמרא נדה דף ט' ע"ב

תְּנִינָא אָמַר לָהֶם רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְחַכְמֵים מַעֲשֵׂה בְּרִיבָה אַחַת
בְּהִיתְלוּ שְׁהַפְסִיקָה שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חַכְמֵים וְאָמְרוּ
דִּיָּה שְׁעֵתָהּ אָמְרוּ לוֹ אִין שְׁעַת הַדְּחַק רְאִיָּה מָאִי שְׁעַת הַדְּחַק
אִיכָּא דְּאָמְרִי שְׁנֵי בְּצוּרַת הֵוּ אִיכָּא דְּאָמְרִי טְהָרוֹת אֲפִישׁ
לְעֵבִידָא וְחָשׂוּ רַבָּנָן לְהַפְסִיד דְּטְהָרוֹת. תְּנִי רַבָּנָן מַעֲשֵׂה וְעֵשֶׂה
רַבִּי כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְאַחַר שְׁנַזְפָּר אָמַר כְּדִי הוּא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר
לְסַמוּד עָלָיו בְּשְׁעַת הַדְּחַק. מָאִי לְאַחַר שְׁנַזְפָּר אִילִימָא לְאַחַר
שְׁנַזְפָּר דִּיאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֲלֵא כְּרַבָּנָן בְּשְׁעַת הַדְּחַק הִיכִי

עבִיד כְּוֹתִיָּה אֶלָּא דְלֹא אִיתְמַר הִלְכְתָּא לֹא כְמַר וְלֹא כְמַר. וּמֵאִי
לְאַחַר שְׁנַזְכֵּר דְּלֹאוּ יַחִיד פְּלִיג עֲלֵיהּ אֶלָּא רַבִּים פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ אֶמַר
כְּדִי הוּא רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר לְסֻמוּד עֲלֵיו בְּשַׁעַת הַדְּחָק :

רס"י **בהיתילו. שם מקום: שני צורות הוו. ואיכא הפסד מרובה חששו: לאחר שנזכר.**
שלח **יפה**
הורה:

זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב

וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דְאִיהוּ יוֹם
שְׁבִיעִי וּבִיָּה אֲשַׁתְּכָלְל עֲלֵמָא דְאִיהוּ קִיּוּמָא דְכֻלָּא, מְלֹאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה וְלֹא כָּל מְלֹאכְתּוֹ דְהָא תוֹרָה שְׁבַכְתָּב אֲפִיק כְּלָא
בְּתוֹקְפָא דְכְּתָב דְנִפְקֵי מִחֻכְמָתָא, תִּלְתַּת זְמַנִּין הָכָא בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי, וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הָא תִּלְתַּת, וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי דָּא תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דְעַם יוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא אֲשַׁתְּכָלְל
עֲלֵמָא כְּדָקָא אֲמָרוּ, וַיִּשְׁבּוּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא יְסוּדָא דְעֲלֵמָא,
בְּסַפְרָא דְרַב יִיבָא סָבָא דָּא יוֹבְלָא וְעַל כֵּן כְּתִיב הָכָא מִכָּל
מְלֹאכְתּוֹ דְכֻלָּא נִפִּיק מִנִּיהּ, וְאַנּוּ דָּא יְסוּדָא כְּדָקָא אֲמָרוּ דְהָא
נִיחָא בִּיָּה הָוָה יִתִּיר מִכֻּלָּא, וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי דָּא
כִּהְיָה גְדוֹל דְמִבְרָךְ לְכֻלָּא וְהוּא נָטִיל בְּרִישָׁא דְתַנּוּן כִּהְיָה נוֹטֵל
בְּרִישָׁא וּבְרַכָּאן בִּיָּה שְׁרִין לְבָרְכָא וְאַקְרִי שְׁבִיעִי :

תרגום הזוהר וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, הֵינּוּ תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה שֶׁהִיא יוֹם הַשְּׁבִיעִי.
וְזוֹ נִשְׁתַּכְּלַל הָעוֹלָם, כִּי הוּא הַקִּיּוּם שֶׁל הַכֹּל. נֶאֱמַר מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וְלֹא נֶאֱמַר
אֶת כָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, הוֹלִיָּא וְגַמְרָא הַכֹּל בְּתוֹקְפָא
הַכְּתָב, הַיּוֹלָאִים וְנִמְשָׁכִים מֵהַחֻכְמָה. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים נֶאֱמַר כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְכַל
אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוּת וְגו', וַיְבָרֵךְ וְגו', הֵרִי נֶאֱמַר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וַיִּשְׁבּוּת
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הוּא יְסוּדָא הָעוֹלָם. בְּסַפְרָא שֶׁל רַבִּי יִיבָא הֲזָקוּן כְּתוּב, שְׁוִיָּשְׁבּוּת וְגו'
הוּא עַל יוֹבֵל, שֶׁהַכֹּל יוֹלָא מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, כִּי מִפְּאֵן נִגְמַרְתָּ כָּל
הַמְּלָאכָה. וְאַנּוּ אֲוֹמְרִים, שְׁוִיָּשְׁבּוּת הוּא עַל יְסוּדָא, וְלֹא עַל יוֹבֵל, כִּי הַמְּנוּחָה שָׂבוּ
הוּא יוֹתֵר מִכָּל. וַיְבָרֵךְ וְגו'. הוּא עַל כֵּן גְדוֹל שֶׁהוּא מְבָרֵךְ לְכֻלָּא, וְהוּא לּוֹחֵק בְּרִישָׁא,
דְתַנּוּן כִּהְיָה נוֹטֵל בְּרִישָׁא כָּל הַמְּסוּבִים, וְהַבְּרָכוֹת שׁוֹרִים זֶו, לְבָרֵךְ לְכֻלָּא, וְהוּא נֶקְרָא

הלכה

פסוקה

שיע אי"ח סי' רנ"א

א. לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער שלא יצטרך לבריות וכן צוי חכמים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ואפלו היה חכם מכבד והעני יעסוק באמנות ואפלו באמנות מנולת ואל יצטרך לבריות: **ב.** כל מי שאין צריך לטול מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך לטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן יטול כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא עונות וחטאים וכל מי שצריך לטול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו הכתוב אומר (ירמ"י יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה':

מוסר

מספר שערי קדושה

יש מן העונות שאין מתכפרין אלא לאחר נקמה ופרעון בעולם הזה והם ארבעה. הראשונה שבועת שקר. ובה נאמר (שמות כ) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. השני השופך דם נקי כמו שכתוב (יואל ד') ונקיתי דמם לא נקיתי. השלישי הנואף עם אשת איש כמו שכתוב (יואל ד) הבא את אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה. הרביעי המעיד עדות שקר כמו שכתוב עד שקרים לא ינקה. אלו עונות אם יעשה אותם ויעשה מהם תשובה ופרע

מִמֶּנּוּ הַיּוֹצֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה פָּרְעוֹן קָל בְּשִׁבִיל שְׂנֵאָמֶר בָּהֶן לֹא יִנָּקֶה
וְאַחַר כֵּן יִנָּצַל מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. וְגַם יֵשׁ רָשָׁע שֶׁכָּל עֲוֹנוֹתָיו
נִצּוּרִים וְשִׁמּוּרִים לְיוֹם הַדִּין וְאַחַר כֵּן שָׁב מִרְשָׁעוֹ וְעוֹשֶׂה
תְּשׁוּבָה וְחָזַר מִחֲטָאוֹ וְעָזַב חוֹבָתוֹ וְנִתְחַיֵּיב שְׂיִלְקָה עַל זְדוֹנוֹ
בְּזֶה הָעוֹלָם וְיִלְקָה וְיִנָּקֶם מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל אֲשַׁמְתּוֹ כְּדִי
שְׂיִקְרַע גָּזַר דִּינּוֹ וְכִיּוֹן שֶׁשָׁב מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה הִתְחִילוּ
הַיִּסּוּרִים לָבֵא עֲלָיו וְהִנְגָעִים שׁוֹלְטִים בּוֹ לְפִיכָךְ תִּמְהוּ כָּל רוֹאֵיו
מִמַּעֲשָׂיו וְחֲשָׁבוּ בְּלִבָּם שֶׁמָּא אֵלּוֹ הַיִּסּוּרִים הֵם פְּרִי הַצְּדָקוֹת
שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת. וְנִתְפַּתּוּ בּוֹ הַשּׁוֹגִים וְטָעוּ בְּזֶה הַדָּבָר אַחַר
הִרְהוּרִים וְלֹא יָדְעוּ כִּי הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאוּ עָלָיו הֵם פְּרִי הָעֲוֹנוֹת
הָרְאוּשׁוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה. וְכִיּוֹן שֶׁמִּתְנַחֵם עֲלֵיהֶם וְעוֹזֵבם וְעוֹשֶׂה
תְּשׁוּבָה כָּבֵר בְּטָלוּ מִלְשִׁמּוֹר אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא. וְנִידוֹן עֲלֵיהֶם
בְּעוֹלָם הַזֶּה לְפִיכָךְ יֵאָחַז צַדִּיק דְרָכּוֹ:

פרשת וירא

וירא יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 1 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

יח (א) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פְּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם: וְאַתְּגַלִּי לָהּ יְיָ בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא
וְהוּא יִתֵּב בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא כְּמִיחַם יוֹמָא:

דע"ז וירא אליו. לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, וזו הקדוש ברוך הוא ושאל
בשלמו: באלוני ממרא. הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו: יצב. יצב כתיב, בקש לעמוד, אמר
לו הקדוש ברוך הוא שז ואני אעמד, ואתה סימן לבניך, שעתידי אני להתייב בעדת הדינין והן יושבין, שנאמר (והה"ס
כ"ב) אלהים נצב בעדת אל: פתח האהל. לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו: כחם היום. הוליא הקדוש ברוך
הוא חמה מנתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראוהו מטעור שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו
דמות אנשים:

(ב) וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עִלָּיו וַיִּרְא וַיָּרָץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֲרָצָה : וַיִּזְקַף עֵינֹהֵי וַחֲזָא וְהָא תְּלָתָא גְּבָרִין (נ"י גְּבָרִין) קְיָמִין עֲלוּוְהֵי וַחֲזָא וְרַהֲט לְקַדְמוּתְהוֹן מִתְּרַע מִשְׁכַּנָּא וּסְגִיד עַל אֲרָעָא :

רש"י והנה שלשה אנשים. אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות. תדע לך שכן כל הפרשה הוא מזכירין בלשון רבים (פסוק ה) ויאכלו (פסוק ט) ויאמרו אליו, ובשורה נאמר (פס י) ויאמר שוב אשוב אליך, ובהפיכת סדום הוא אומר (יט כג) כי לא אוכל לעשות דבר, (פס כה) , לבלתי הפני. ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להגיל את לוט, הוא שנאמר (פס י) ויהי כהואיחא אותם החוזה ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מליך: נצבים עליו. לפניו, כמו (במדבר כ ט) ועליו מטה מנשה. אבל לשון נקיה היא כלפי המלאכים: וירא. מהו וירא וירא שני פעמים, הראשון כמשמעו והשני לשון הבנה, נסתכל שהיו נצבים במקום אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו ואף על פי שידועים היו שיצא לקראתם, עמדו במקומם לכבודו ולהראותו שלא ראו להטריחו, וקדם הוא ורץ לקראתם. בבבא מציעא (פ"ב ט) כתיב נצבים עליו, וכתיב וירץ לקראתם, כד חזוה דהוה שרי ואמר פרשו המנו, מיד וירץ לקראתם:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבֹדְךָ : וַאֲמַר יי אִם כְּעֵן אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ (נ"י בְּעֵינֶיךָ) לָא כְּעֵן תַּעֲבֹר מֵעַל עֲבֹדְךָ :

רש"י ויאמר אדני אם נא וגו'. לגדול שבהם אמר, וקראם כלם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבר, וכיון שלא יעבר הוא, יעמדו חבריו עמו, ובלשון זה הוא חול. דבר אחר קודם הוא, והיה אומר להקדוש ברוך הוא להמתין לו עד שיזרז ויכניס את האורחים. ואף על פי שכתוב אחר (פסוק ט) וירץ לקראתם, האמיירה קודם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן, כמו שפרשתי אצל (ו ט) לא ידון רוחי באדם, שנכתב אחר ויולד נח (ה ט), ואי אפשר לומר אלא אם כן קודם הגזירה עשרים שנה, ושתי הלשונות צבראשית רבה (מח ט) :

(ד) יִקַּח נָא מֵעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַחַת הַעֵץ : יִסְבוּן כְּעֵן זְעִיר מִיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיכוֹן וְאַסְתְּמִיכוּ תַחַת אֵילָנָא :

רש"י יקח נא. על ידי שליח, והקדוש ברוך הוא שלם לבניו על ידי שליח שנאמר (במדבר כ יא) וירם משה את ידו ויד את הסלע: ורחצו רגליכם. כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר (יט ט) ולינו ורחצו רגליכם: תחת העץ. תחת האילן:

(ה) וְאַקְחָה פֶּת לַחֶם וְסַעְדוּ לְבַבְכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ

כֹּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ : וְאַסֵּב פֶּתַח דְּלַחְמָא וּסְעִידוּ
לִבְכוֹן בְּתֵר כֹּן תַעֲבְרוּן אָרִי עַל כֹּן עֲבַדְכוֹן וְאַמְרוּ כֹּן תַעֲבִיד
כְּמָא דִּי מִלְּתָא :

רס"ז וסעדו לכבס. בתורה צנביאים ובכחובים מלינו דפתח סעדחא דלכא. בתורה סעדו לכבס. צנביאים (סופטים יט
ה) סעד לכך פת לחס. בכחובים (תהלים קד טו) ולחס לכבס אנוס יסעד. אמר רבי חמא לכבס אין כתיב כאן אלא לכבס,
מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים: אחר העבור. אחר כן חלכו: כי על כן עברתם. כי הדבר הזה אני מבקש מכם
מאחר שעברתם עלי לכבודי: כי על כן. כמו על אשר, וכן כל כי על כן שבמקרא (לקמן יט ח) כי על כן באו בכל קורתיו,
(לקמן לג ז) כי על כן ראיתי פניך, (שם לח טו) כי על כן לא נתתיה, (במדבר י לא) כי על כן ידעת חנותנו:

^(ו) וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהָלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר
מִהָרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קֶמַח סֵלֶת לּוֹשִׁי וְנַעֲשִׂי
עֲגוֹת : וְאוֹחֵי אַבְרָהָם לְמִשְׁכְּנָא לֹות שָׂרָה וַאֲמַר אוֹחָא תִלֶּת סָאִין
קֶמַח דְּסֵלֶתָא לּוֹשִׁי וְעִבְדֵי גְרִיָּאן :

רס"ח קמח סלת. סלת לעוגות, קמח לעמילן של טבחים, לכסות את הקדרה, ולשארוב את הזהמא:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

^(א) וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה
אֶל אֱלִישֶׁע לֵאמֹר עֲבַדְדָּךְ אִישִׁי מִתּוֹ וְאַתָּה
יָדַעְתָּ כִּי עֲבַדְדָּךְ הָיָה יָרָא אֶת יְהוָה וְהַנְּשָׂה
בָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָי לּוֹ לְעֲבָדִים : וְאַתָּה
חָדָא מִנְּשֵׁי תַלְמִידֵי נְבִיאָא מְצֻחָא קָדָם אֱלִישֶׁע לְמִימַר עֲבַדְדָּךְ עוֹבְדִיָּה בְּעָלִי
מִית וְאַתָּה יָדַעְתָּ אָרִי עֲבַדְדָּךְ הָוָה דְּחִיל מִן קָדָם יְיָ כַּד קָטִילַת אִיזְבֵּל יְת
נְבִיאָא דִּי דָּבַר מְנַהוֹן מָאָה גְבָרִין וְאַטְמַרְיִנוּן חֲמִשִּׁין חֲמִשִּׁין גְּבָרָא
בְּמַעֲרַתָּא וְהָוָה יִזְיַף וּמוֹכִיל לְהוֹן בְּדִיל דְּלֹא לְאוֹכְלָא יְתַהוֹן מְנַכְסוּהִי
דְּאַחָאָב מִן קָדָם דְּאִנּוּן אוֹנְסָא וְכַעַן רְשָׁיָא אַתָּה לְמַדְבַּר יְת תַּרְיִן בְּנֵי לִיָּה
לְעֲבָדִין :

רס"ח מנשי בני הנביאים. אשת עובדיה היתה. כל בני הנביאים שבמקרא, תרגומו: תלמידי נבייא: והנושה.

הוא יהורם בן אחאב , שהיה מלווהו ברבית מה שזן את הנביאים בימי אביו , במדרש רבי תנחומא . לכך נאמר ,
לקמן ט כד) : ויד את יהורם בין זרועיו , שפשטו ליטול רבית :

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישָׁע מָה אַעֲשֶׂה לָּךְ הַגִּידִי (ב)
לִי מַה יֵּשׁ (לכ"י) לָּךְ בַּבַּיִת וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ
כָּל בַּבַּיִת כִּי אִם אֶסוּדָּ שָׁמֹן : וַאֲמַר לָהּ אֵלִישָׁע מָה
אַעֲבִיד לָיִךְ חֹי לִי מָא אֵית לָיִךְ בַּבַּיִתָּא וַאֲמַרְת לֵית לְאַמְתָּךְ כָּל מְדַעַם
בַּבַּיִתָּא אֵלְהִין מְנָא דְמִשְׁחָא :

רש"י אסוד שמן . כדי סיכת שמן , והאל"ף בתוכה מן היסוד , כמו אל"ף של (אויב י טז) : ואחותי באזניכם ,
והאל"ף של (יחזקאל כא כ) : אבחת חרב :

וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֲלִי לָּךְ כְּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת (ג)
כָּל (שכנכי) שְׂכַנְיָךְ כְּלִים רַקִּים אֵל תַּמְעִיטִי :
וַאֲמַר אִיזִילִי שְׂאֲלִי לָיִךְ מְנִין מִן בְּרָא מִן כָּל שְׂכַנְיָכִי מְנִין רִיקָנִין לֹא
תִזְעָרִין : (ד) **וּבָאת וְסָגַרְתְּ הַדָּלֶת בְּעֵדָךְ וּבְעַד**
בְּנִיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא
תַּסִּיעִי : וַתַּהַכִּין וַתַּגִּיפִין דְּשָׂא בְּאַפִּיךָ וּבְאַפִּי בְּרָךְ וַתַּרְיִקִין עַל כָּל
מְנָא הָאֵלִין וּמְנָא דְאַתְמַלִּי תַסְלִקִין :

רש"י וסגרת הדלת . כבוד הנם הוא לבא בהננע : והמלא תסיעי . מלפניך , ותחני כלי אחר במקומו למלאותו ,
וכלוחית השמן לא תזיז ממקומו , לפי שהקב"ה עושהו כמעין , ואין דרך מעין לזוז ממקומו , מדרש אגדה שמעתי
:

וַתֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ וַתִּסְגֹּר הַדָּלֶת בְּעֵדָהּ וּבְעַד (ה)
בְּנֵיהָ הֵם מַגְשִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (מיצקת) מוֹצֵקֶת :
וַאֲזַלְת מְלוֹתֶיהָ וַאֲגַפְת דְּשָׂא בְּאַפְהָא וּבְאַפִּי בְּנָהָא אֲנוּן מְקַרְבִּין לָהּ מְנָא
וְהִיא מְרִיקָא מִשְׁחָא :

רש"י הם מגישים אליה . הכלים :

וַיְהִי כְּמִלְאֵת הַכְּלִים וַתֹּאמֶר אֵל בְּנָהּ (ו)
הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד

כָּלִי וַיַּעֲמֹד הַשָּׁמֶן : וְהָוָה כְּמִישָׁלָם מְנַיָּא וְאַמְרַת לְבָרָה קָרִיב
לִי עוֹד מְנַיָּא וְאַמְרַת לָהּ לִית עוֹד מְנַיָּא וּפְסִק מְשַׁחָא :

רש"י ויעמוד השמן . מלכא עוד , ומדרש אגדה (בבבאשית רבה לה ג) : הוקיר שער השמן :

כתובים - משלי - פרק ג

(כד) אִם תִּשְׁכַּב לֹא תִפְחָד וְשִׁכְבְּתָּ וְעָרְבָה
שִׁנְתָּךְ : אִם תִּשְׁכּוּב וְתִדְמוּךְ לֹא תִדְחַל וְתִשְׁכַּב וְתִבְסַם שִׁנְתָּךְ :

רש"י ושכבת וערבה שנתך . ותנעם שנתך כשתישן שלא תירא מפחד פתאום :

(כה) אֵל תִּירָא מִפֶּחַד פְּתָאִים וּמִשְׂאֵת רְשָׁעִים
כִּי תִבֹּא : לֹא תִדְחַל מִן דְּחִלָּיָא וּמִן שְׁלָיָא וּמִן חִיסָא דְרִשְׁיַעֵי כַּד יִיְתִי :

רש"י ומשואת . כשחזוא על הרשעים :

(כו) כִּי יִהְיֶה יְהוָה בְּכִסְלְךָ וְשָׁמַר רַגְלְךָ מִלֶּכֶד :
מְטוּל דְּאֶלְהָא יְהִי בְּסַעְדְךָ וַיִּנְטֵר רַגְלְךָ וְלֹא תִתְצַיֵּד :

רש"י כי ה' יהיה בכסלך . במצטחך , ד"א בדברים שאחה כסיל בהן כך מנאחי צירושלמי :

(כז) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלְיוֹ בְּהִיּוֹת לְאֵל (ידיד) יָדְךָ
לַעֲשׂוֹת : לֹא תִתְכַּלִּי לְמַעַבַּד שְׁפִיר כַּד אֵית חִילָא בִידְךָ לְמַעַבַּד :

רש"י אל תמנע טוב מבעליו . אם ראית חבירך חפץ להטיב לעניים אל תמנעו : בהיות לאל ידך . להחלילו ,
ד"א אל תמנע טוב מבעליו , אל תמנע דקה מן העני , בהיות לאל ידך לעשות דקה שמא יבוא יום ואין לאל ידך :

אל תאמר (כח) לרעה לך ושוב ומחר אתן
ויש אתך : לא תימר לחברך אצל ותוב ולמחר אתן ואית גבך :

וכן אל תאמר לרעה . לעני : ויש אתך . מה שתתן לו , ורבותינו פירשו לך ושוב על שכן שכיר :

אל תחרש על רעה רעה והוא יושב לבטח (כט)
אתך : לא תחשב על חברך בישתא והוא יתב עמו בשלוח :

אל תחרש על רעה . אל תחשוב ואינו זו ממשמעות חריפה מה דרך החורש מכין מקום לזמן הזריעה אף החורש רעה מכין מקום תחבולות בלבו איך יעמוד ויעשה :

משנה ברכות פרק ד

א. תפלת השחר, עד חצות. רבי יהודה אומר, עד ארבע שעות. תפלת המנחה עד הערב. רבי יהודה אומר, עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע. ושל מוספין כל היום.
(רבי יהודה אומר, עד שבע שעות) :

דרטורה (ח) תפלת השחר עד חצות. שכן תמיד של שחר קרב עד חצות לרבנו. ולרבי יהודה אינו קרב אלא עד ארבע שעות ביום. ועד ארבע שעות, היינו עד סוף שעה רביעית שהוא שליש היום, בזמן שהיום י"ב שעות. וכן זמנה לעולם עד סוף שליש היום, לפי אורך הימים וקטנו, כדכתיב לעיל גבי ק"ש. והלכה כר' יהודה: תפלת המנחה עד הערב. עד שתחשך: עד פלג המנחה. זמן מנחה קטנה הוא מתשע שעות ומחצה עד הלילה, שהם שתי שעות ומחצה. נמצא פלג המנחה, שהוא חצי שיעור זה, שעה ורביע. ופסק ההלכה בזה, לעצד כמר עצד ועצד כמר עצד, והרואה לעשות כדברי חכמים ולהתפלל תפלת המנחה עד הערב יעשה, ובלבד שלא יתפלל ערבית בזמן זה, שכיון שמחשיב אותו יום לענין שמתפלל בו מנחה, אינו יכול להחשיבו לילה ולהתפלל בו ערבית. ואם בא לעשות כדברי רבי יהודה שלא להתפלל מנחה אלא עד פלג המנחה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה, עושה, ומשם ואילך יוכל להתפלל ערבית: אין לה קבע. זמנה כל הלילה. והא דתני אין לה קבע, ולא תני זמנה כל הלילה, לאשמעינן דתפלת ערבית רשות, לפי שהיא כנגד הקרבן איברים ופדרים שקרבים כל הלילה, והנך רשות נינהו, שכיון שגזר הדם נראה

הקרבן, אף על פי שנטמאו איברים ופדרים או שאבדו. ומיהו האידנא קבלוה עליהם כחובה: ושל מוספין כל היום. אם אחרת אחר שבע, ילא, אבל נקרא פושע. וכן הלכה:

ב. רבי נחוניא בן הקנה הִיָּה מְתַפְּלֵל בְּכַנְיָסְתּוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִיְצִיאתוֹ תַּפְּלָה קִצְרָה. אָמְרוּ לוֹ, מַה מְקוֹם לְתַפְּלָה זֶה. אָמַר לָהֶם, בְּכַנְיָסְתִּי אֲנִי מְתַפְּלֵל שְׁלֹא תֵאָרַע תַּקְלָה עַל יָדֵי, וּבִיְצִיאתִי אֲנִי נוֹתֵן הוֹדָיָה עַל חֻלְקִי:

דרטורה (ב) מה מקום. כלומר מה טיבה: שלא תארע תקלה. שלא יבוא מכסול על ידי, כדמפרש בבבלי, שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי, הרי רעה שתבא על ידי, שאגרום להם שיענשו: אני נותן הודיה על חלקי. מודה על הטובה שחלק לי, שסם חלקי מיושבי בית המדרש. וסתי תפלות הללו בכניסתו לבית המדרש וביציאתו, חובה על כל איש ואיש לאמרו, דהכי אמרינן בבבלי, בכניסתו מה הוא אומר וביציאתו מהו אומר, משמע לחובה

ג. רבן גמליאל אומר, בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה. רבי יהושע אומר, מעין שמונה עשרה. רבי עקיבא אומר, אם שגורה תפלתו בפיו, יתפלל שמונה עשרה ואם לאו, מעין שמונה עשרה:

דרטורה (ג) מעין שמונה עשרה. אית דמפרשי בגמרא, שאומר מכל ברכה וברכה מן האמצעיות בקולר וחוסם על כל אחת ואחת. ואית דאמרי, הבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך, שהיא ברכה אחת שיש בה מעין כל הברכות האמצעיות של שמונה עשרה, וחוסם ברוך אתה ה' שומע תפלה: שגורה בפיו. שהוא למוד ורגיל בה. והלכה כר' עקיבא, שמי שאין תפלתו שגורה בפיו או בשעת הדחק, מתפלל אדם שלש ראשונות וג' אחרונות והבינו באמצע שהיא מעין כל האמצעיות. חוץ מימות הגשמים, שאינו מתפלל הבינו, מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים, וחוץ ממוצאי שבתות וימים טובים, שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת:

ד. רבי אליעזר אומר, העושה תפלתו קבע, אין תפלתו תחנונים. רבי יהושע אומר, המהלך במקום סכנה, מתפלל תפלה קצרה. אומר, הושע השם את עמך את שארית ישראל, בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך. ברוך אתה ה' שומע תפלה:

דרטורה (ד) העושה תפלתו קבע. שתפלתו דומה עליו כמשוי. ולשון קבע, שאומר חוק קבוע עלי להתפלל וצריך אני ללכת ממנה: מתפלל תפלה קצרה. ומה היא תפלה קצרה,

שאומר הושע ה' את עמך וגו': בכל פרשת העצור. אפילו בצעה שהם פורקים לעצירה יהיו כרכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם. פרשת, לשון פרישה. העצור, של עצירה. ואין הלכה כרבי יהושע, אלא התפלה שמתפללים במקום סכנה היא, כרכי עמך מרובים וכו'. ומתפלל אדם אותה כשהוא מהלך, ואינו מתפלל לא שלש ראשונות ולא שלש אחרונות, וכשיעבור מקום הסכנה ותתיישב דעתו, כריך לחזור ולהתפלל תפלה כתקנה, אם לא עברה עונתה:

ה. הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, יָרַד. וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לַיָּרֵד, יַחְזִיר אֶת פָּנָיו, וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֶת פָּנָיו, יִכּוֹן אֶת לְבוֹ פְּנֵגֶד (בֵּית) קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים:

דרטורה (ה) היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו, אלא בין יש לו מי שיאחוז חמורו בין אין לו מי שיאחוז חמורו לא ירד, מפני שאין דעתו מיושבת עליו כשהוא יורד: יחזיר את פניו. ללד ירושלים שנאמר (מלכים א' ח): והתפללו אליך דרך ארצם: יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים. שנאמר (שם): והתפללו אל המקום הזה:

ו. הָיָה יוֹשֵׁב בְּסִפִּינָה אוּ בְּקָרוֹן אוּ בְּאַסְדָּה, יִכּוֹן אֶת לְבוֹ פְּנֵגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים:

דרטורה (ו) באסדה. עלים הרבה קשורים ומהדקים יחד ומשיטים אותם בנהר, ובני אדם הולכים עליהם, ובלשון מקרא (דברי הימים ב, ג, ט), קרויין רפסודות:

ז. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶזְרִיָּה אוֹמֵר, אֵין תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין אֶלָּא בְּחֶבֶר עִיר. וְחַכְמֵי אוֹמְרִים, בְּחֶבֶר עִיר וְשֵׁלָא בְּחֶבֶר עִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ חֶבֶר עִיר, הֵיחִיד פְּטוֹר מִתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין:

דרטורה (ז) אין תפלת המוספים אלא בחבר עיר. בחצורת העיר, כלומר בצבור ולא ביחיד: בחבר עיר ושלא בחבר עיר. בין בצבור בין ביחיד: רבי יהודה אומר משמו. של רבי אלעזר בן עזריה. ואיכא בין תנא קמא לרבי יהודה, יחיד הדר בעיר שאין שם עשרה, לתנא קמא אליבא דרבי אלעזר דאמר לא תקנוה אלא בחבר עיר, יחיד זה פטור, ולרבי יהודה, אין יחיד פטור אלא כשהוא במקום י' ששליח איבור פטורו. והלכה כחכמים:

גמרא ברכות דף כ"ה ע"ב

תנו רבנן בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אפשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת. תנו רבנן כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו ארחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא. אמר להם הזהירו בכבוד חביריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבו בן ברפי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללין דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא:

רס"י לא אכשל בו. ושמחו חבירי על כשלוני הרי רעות שתיים שיצאו ע"י שאגרום להם שיענשו: מיושבי קרנות. עמי הארץ שעוסקין בדברי שיחה בטילות: מן ההגיון. שלא תרגילום במקרא יותר מדאי משום דמשכא. ליטנא אחרינא משיחת הילדים: דעו לפני מי וכו'. כדי שיתפללו ביראה ובכונה:

זוהר וירא דף ק"ב ע"ב

מאי טעמא אעסק אברהם לדכאה לבני נשא בגין דאיהו טהור ואקרי טהור, דכתיב (איוב י"ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד, טהור דא אברהם דנפק מתרת, רבי שמעון אמר בגין לתקנא ההוא דרגא דאברהם ומאן איהו מי"ם בגין כך אתקין לדכאה בני עלמא במיא, ובשעתא דאזמין למלאכין שירותא דמלוי מה כתיב יוקח נא מעט מים בגין לאתתקפא בההוא דרגא דמין שראן בה ובגני כך הוה מדכי לכל בני נשא מפלא מדכי

לֹון מְסִטְרָא דְעִבּוּדָה זָרָה וּמִדְכִי לֹון מְסִטְרָא דְמְסִאָבָא וּכְמָה
 דְאִיהוּ מִדְכִי לְגוּבְרִין הֲכִי נְמִי שְׁרָה מְדַכָּאת לְנִשְׁיָן וְאִשְׁתַּכְחוּ
 כְּלָהוּ דְאִתְּיָן לְגַבְיָהוּ דְכֶן מַכְלָא, תָּא חֲזִי אֵילָנָא נָטַע אַבְרָהָם
 בְּכָל אֶתְרֵי דְדִיּוּרִיָּה תַמָּן וְלֹא הָוָה סְלִיק בְּכָל אֶתְרֵי כְּדָקָא יָאוּת
 בַּר בְּשַׁעְתָּא דְדִיּוּרִיָּה בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וּבְהָהוּא אֵילָנָא הָוָה יָדַע
 מֵאֵן דְאִתְאַחִיד בֵּיהּ בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמֵאֵן דְאִתְאַחִיד
 בְּעִבּוּדָה זָרָה, מֵאֵן דְאִתְאַחִיד בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵילָנָא הָוָה
 פְּרִישׁ עֲנַפּוּי וְחָפִי עַל רִישִׁיהּ וְעֵבִיד עֲלֵיהּ צִלָּא יָאָה וּמֵאֵן
 דְאִתְאַחִיד בְּסִטְרָא דְעִבּוּדָה זָרָה הָהוּא אֵילָנָא הָוָה אֶסְתַּלַּק
 וְעֲנַפּוּי הָוּוּ סְלִיקִין לְעֵילָא, כְּדִין הָוָה יָדַע אַבְרָהָם וְאִזְהִיר לֵיהּ
 וְלֹא אֶעֱדִי מִתַּמָּן עַד דְאִתְאַחִיד בְּמַהִימְנוּתָא דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 וְהֲכִי מֵאֵן דְאִיהוּ דְכָנָא (דִּישָׁא לִיגִי הֲכִי) מְקַבֵּל לֵיהּ אֵילָנָא מֵאֵן דְאִיהוּ
 מְסִאָב לֹא מְקַבֵּל לֵיהּ, כְּדִין יָדַע אַבְרָהָם וּמִדְכִי לֹון בְּמִיָּא
 וּמַעֲיָנָא דְמִיָּא הָוָה תַּחּוּת הָהוּא אֵילָנָא וּמֵאֵן דְצָרִיךְ טְבִילָה מִיָּד
 מִיָּן סְלִיקִין לְגַבְיָהּ וְאֵילָנָא אֶסְתַּלַּקִין עֲנַפּוּי כְּדִין יָדַע אַבְרָהָם
 דְאִיהוּ מְסִאָבָא וּבְעֵי טְבִילָה מִיָּד וְאִם לֹא מִיָּד נְגִיבִין כְּדִין יָדַע
 דְבְעֵי לְאֶסְתַּאָבָא וּלְאֶסְתַּמְרָא שְׁבַעָה יוּמִין, תָּא חֲזִי דְאֶפְלוּ
 בְּשַׁעְתָּא דְאִזְמִין לֹון לְמַלְאָכִין אָמַר לֹון וְהַשְׁעֲנוּ תַחַת הָעֵץ בְּגִין
 לְמַחֲמִי וּלְמַבְדֵּק בְּהוּ וּבְהָהוּא אֵילָנָא הָוָה בְּדִיק לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא,
 וְרָזָא (לְקַבֵּל) בְּגִין קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָא (עֲבַד) אָמַר דְאִיהוּ אֵילָנָא
 דְחִי לְכָלָא וּבְגִין כֶּד וְהַשְׁעֲנוּ תַחַת הָעֵץ וְלֹא תַחַת עִבּוּדָה זָרָה,
 וְתָא חֲזִי כְּד חָב אָדָם בְּעֵץ הַדְּעַת טוֹב וְרַע חָב דְכַתִּיב וּמַעַץ
 הַדְּעַת וְגוֹי וְאִיהוּ בֵּיהּ חָב וְגִרָם מוֹתָא לְעֲלָמָא מַה כְּתִיב וְעַתָּה
 פֹּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְגוֹי וְכַד אֶתָּא אַבְרָהָם
 בְּאֵילָנָא אַחֲרָא אֶתְקִין עֲלָמָא דְהוּא אֵילָנָא דְחִי וְאוּדַע
 מְהִימְנוּתָא לְכָל בְּנֵי עֲלָמָא :

תרגום הזהר מה הפועם שעסקו הצרקהם לטהר לאנשים. לפי שהוא טהור ונקרא
 טהור. שכתוב מי יתן טהור מטמא לא אהד. טהור זה הצרקהם שילא מתרח. רבי
 שמעון אמר בשביל לתקן אותה המדרגה של הצרקהם. ומה היא, מים. לפיכך התקין
 לטהר לבני העולם במים. ובשעה שהזמין למלאכים. צראשית דבריו מה כתוב.
 יקח נח מעט מים. בשביל להתחזק במדרגה ההיא שהמים שורין בה ולפיכך היא
 מטהר לכל האנשים מהכל. היא מטהרם מכל של עבודה זרה. והיא מטהרם מכל
 הטומאה. וכמו שהוא היה מטהר לאנשים. פן גם שרה מטהרת לנשים. ונמצאים
 פלס שצאו אלכלם טהורים מהכל. צא וראה, עץ נטע הצרקהם בכל מקום שהיה
 מדורו שם. ולא היה נתגדל העץ בכל מקום פראוי. מלבד צמון שהיה מדורו צאָרָז

פָּנֵנוּ. וְצִעַז הַהוּא הָיָה מִפִּיר מִי שֶׁנִּדְּבָה בּוֹ צְהַקְלוֹשׁ צְרוּף הוּא. וּמִי שֶׁנִּדְּבָה בְּעִבּוּדָה זָרָה. מִי שֶׁנִּדְּבָה בְּהַקְלוֹשׁ צְרוּף הוּא הָיָה הֵעֵז פּוֹשֵׁט עֲנַפּוֹ וְכִסָּה עַל רֹאשׁוֹ. וְעָשָׂה עֲלָיו כָּל נְחָה. וּמִי שֶׁנִּדְּבָה בְּכַד שָׁל עִבּוּדָה זָרָה. יַעַז הַהוּא הָיָה נִסְתָּלָה מִמֶּנּוּ. וְעֲנַפּוֹ הָיוּ עוֹלָיִם לְמַעְלָה. אִזְ הָיָה אֲצִרְהֶם מִפִּירוֹ וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ. וְלֹא סָר מִשָּׁם עַד שֶׁנִּתְדַבֵּק בְּחַמוּנָתוֹ שֶׁל הַקְלוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְכֵן מִי שֶׁהוּא טוֹהוֹר מְקַבֵּל אוֹתוֹ הָאֵילָן. מִי שֶׁהוּא טוֹמֵא, יֵאֵין מְקַבְּלוֹ. אִזְ יֵדַע אֲצִרְהֶם וּמְטַהֵר אוֹתָם בְּיָמִים. וּמַעֲיִן שֶׁל מַיִם הָיָה פָּחַת אוֹתוֹ הָאֵילָן, וּמִי שֶׁהוּא כְּרִיף טְבִילָה, מִיָּד מַיִם עוֹלָיִם אֵלָיו, וְהָאֵילָן מִסְתַּלְקִים עֲנַפּוֹ, אִזְ יֵדַע אֲצִרְהֶם שֶׁהוּא טוֹמֵא וְכְרִיף טְבִילָה מִיָּד. וְאִם לֹא, הַמַּיִם הָיוּ מְתִיצְשִׁים, אִזְ יֵדַע שֶׁכְּרִיף לְהַטְהֵר, לְהַסְתַּפֵּר שְׂבַעַת יָמִים. בִּזָּא וּרְחָה, שֶׁאֲפִלּוּ בְּשַׁעַת שֶׁהִזְמִין אֶת הַמַּלְאָכִים, אָמַר לָהֶם וְהִשְׁעֵנוּ פָּחַת הֵעֵז. בְּכַדִּי לְרֹחוֹת וּלְהַדְבֵק צָהָם, וּבְאֵילָן הַהוּא הָיָה צוּדָה לְכָל צְנִי הָעוֹלָם. וְסוּד זֶה בְּשִׁבְלֵי הַקְּצוּ"ה הוּא הָיָה עוֹשָׂה, וְאָמַר שֶׁהָאֵילָן הַהוּא, הוּא יַעַז הַחַיִּים לְכָל. וְלֵכֵן וְהִשְׁעֵנוּ פָּחַת הֵעֵז וְלֹא פָּחַת עִבּוּדָה זָרָה. וּבִזָּא וּרְחָה, כְּשֶׁחֲטָא אָדָם, בְּעֵז הַדַּעַת טוֹב וְרַע חֲטָא, שֶׁפָּתוּב וּמַעֲזַת הַדַּעַת וְגו'. וְהוּא חֲטָא בְּזָה וְגַרְם מִיתָה לְכָל צְנִי הָעוֹלָם. מֵה פָּתוּב וְעָפָה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם יַעֲזַח הַחַיִּים וְגו'. וְכִשְׂבָּא אֲצִרְהֶם בְּאֵילָן אַחֵר, הוּא פָּתוּב אֶת הָעוֹלָם, שָׂהָ יַעַז הַחַיִּים, וְהוֹדִיעַ אֲחַמוּנָתוֹ לְכָל צְנִי הָעוֹלָם.

פסוקה

הלכה

שייע יו"ד ס"י רנ"ז

א. הַצְדָּקָה הֵרִי הִיא בְּכָלֵל הַנְּדָרִים לְפִיכָף הָאוֹמֵר הֵרִי עָלֵי סֵלַע לְצְדָּקָה אוֹ הֵרִי הַסֵּלַע זֶה לְצְדָּקָה חַיִּיב לְתַנָּה לְעַנְיִים מִיָּד וְאִם אֵיחָר עוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר שֶׁהֵרִי בִּידוֹ לְתַנּוּ מִיָּד וְעַנְיִים מְצוּיִים הֵם. וְאִם אֵין שָׁם עַנְיִים מִפְּרִישׁ וּמִנִּיחַ עַד שֶׁיִּמְצָא עַנְיִים. וְדוּקָא בְּמִפְּרִישׁ צְדָּקָה סֵתֵם אָבֵל כָּל אָדָם יָכוֹל לְהַפְּרִישׁ מַעוֹת לְצְדָּקָה שֶׁיְהִיוּ מוֹנַחִים אֲצִלּוֹ לְתַנּוּם מַעֲט עַל יָד עַל יָד כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה לוֹ וְכֵן אִם הִתְנָה בְּשַׁעַת שֶׁנָּדַר בְּצְדָּקָה אוֹ הִתְנַדַּב אוֹתָם שֶׁיְהִיוּ הַגְּבָאִים רְשָׁאִים לְשִׁנוּתָהּ וּלְצוּרְפָהּ בְּזָהָב הֵרִי אֵלוֹ מִתְרִים : **ב.** צְרִיף לִיזְהַר מִלְדוֹר וְאִם פּוֹסְקִים צְדָּקָה וְצְרִיף לְפָסוּק עִמָּהֶם יֵאמַר בְּלֹא נְדָר : **ג.** עֲנִי שֵׁישׁ לוֹ קְרוּבִים עֲשִׂירִים שֶׁיְכוּלִין לְפָרְנָסוֹ אֵין גְּבָאֵי הָעִיר חַיִּיבִים לְפָרְנָסוֹ אֵף עַל גַּב דְּקְרוּבָיו גַּם

כִּן נוֹתְנִים בְּכִיס: ד. לֹא יִתֵּן אָדָם כָּל צְדָקוֹתָיו לְעֵנִי אַחַד
בְּלִבָּד: ה. הַמַּחֲלֵק צְדָקָה צָרִיד לִיזָהָר שְׁלֹא יִרְבֶּה לְקִרְוָיו
יֹתֵר מִשָּׂאֵר בְּנֵי אָדָם:

מוסר

מגלת סתרים מרב נסים גאון

מִי שֶׁעָשָׂה עֲבִירוֹת גְּדוֹלוֹת כְּגוֹן מִי שֶׁבָּא עַל אִשׁ וְהוֹלִיד
מִמֶּנָּה וְכֵן כִּיּוֹצֵא בָּהֶם מֵעֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת שֵׁשׁ לָהֶם פְּרִי מִגֵּיעַ
פְּרִיִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַעִיֵּקָר שְׁמוֹר וּמְזוּמָן לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא וְעַל
זֶה נֶאֱמַר וַיֹּאכְלוּ מִפְּרֵי דֶרֶכְךָ וּמִמּוֹעֲצוֹתֶיךָ יִשְׁבְּעוּ. וְנֶאֱמַר
עָלְיוּ עֲבִירוֹת שְׁעוֹשֵׁי פִירוֹת יֵשׁ לָהֶן פִירוֹת שְׂאִין עוֹשֵׁי פִירוֹת
אֵין לָהֶם פִירוֹת דְּבְעוֹלָם הַזֶּה מִגֵּיעַ לוֹ פְּרִי מֵעֲשָׂיו וְעִיֵּקָר מֵעֲשָׂיו
מוֹכְנִים לְעוֹלָם הַבָּא לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר בְּתוֹסֶפֶת בְּדִין
פָּאָה אֱלוֹ דְּבָרִים נִפְרָעִים מִן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקָּרוֹן קִיֵּימַת
לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא עַל עֲבוֹדָה זָרָה גְלוּי עֲרִיוֹת וְשִׁפְיָכוֹת דְּמִים וְעַל
לְשׁוֹן הָרַע כְּנֶגֶד כָּלֵן עַל אֱלוֹ מִמְהָרִין לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה
חוּץ מִפּוֹרְעָנוֹת שֶׁנִּפְרָעִים מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הַבָּא. וּבְתַלְמוּד אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל חִזְקוּ בְּדַבָּר זֶה מִן הַכְּתוּבִים וְאָמְרוּ בְּעֵינֵי עֲבוֹדָה זָרָה
הַכְּרַת תַּכְרַת כְּתִיב הַכְּרַת בְּעוֹלָם הַזֶּה תַּכְרַת לְעוֹלָם הַבָּא הַנֶּפֶשׁ
הַהִיא עוֹנָה בָּהּ בְּזִמְן שְׁעוֹנָה בָּהּ. כְּתִיב (שְׁמוֹת ל"ב) אֲנִי חֲטָא הָעַם
הַזֶּה חֲטָאָה גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב הָרִי לְגִבֵּי עֲבוֹדָה זָרָה
וְגִבֵּי עֲרִיוֹת כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית ל"ט) וַאֲיֵךְ אֶעֱשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
וְחֲטָאתִי לְאֱלֹהִים. וְגִבֵּי שִׁפְיָכוֹת דְּמִים כְּתִיב (ש"ם ד') גְּדוֹל עוֹנֵי
מִנְשׂוֹא. כְּשֶׁבָּא אֶצֶל לְשׁוֹן הָרַע מֵהַ כְּתִיב (תְּהִלִּים י"ב) יִכְרַת ה' כָּל
שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מִדְּבַרֵּת גְּדוֹלוֹת:

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וְאֵל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנֶּעֶר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וְלוֹת תּוֹרֵי רְהִט אַבְרָהָם וַדְּבַר בַּר תּוֹרֵי רַכִּיז וְטֹב וַיְהִי לְעוֹלָמָא וְאוּחִי לְמַעְבָּד יְתֵהּ:

רש"י בן בקר כד וטוב. שלשה פרים היו כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל: אל הנער. זה ישמעאל לחנכו במלות:

וַיִּקַּח חֲמֵאָה וַחֲלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאמְרוּ: וַיִּסֵּב שְׁמוֹן וַחֲלָב וַיְבַר תּוֹרֵי דִי עֲבַד וַיְהִי קִדְמִיהוֹן וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ עַלְוִיהוֹן תַּחֲוֹת אֵילָנָא וְאַכְלוּ:

רש"י ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא לפי שפרסה שרה נדה. שחזר לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה: חמאה. שומן החלב שקולטין מעל פניו: ובן הבקר אשר עשה. אשר תקן, קמח קמח שתקן, חמני ואייתי קמייהו: ויאכלו. נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל: וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֵן שָׂרָה אֲתֶתְךָ וַיֹּאמֶר הִיא בְּמִשְׁכְּנָא:

רש"י ויאמרו אליו. נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקדה אתה דורש הכתב וכו', וכאן הנקדה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו היו אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בבבא מציעא (פ"ג א) אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן הייתה, אלא להודיע שנועה הייתה כדי לחצבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה: הנה באהל. כנועה היא:

וַיֹּאמְרוּ שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כִּפְעֵת חֲתִיָּה וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֲחֵרָיו: וַיֹּאמֶר מִתְּב אֲתוּב לְוַתְּךָ כְּעָדוֹן דְּאִתּוֹן קִימין וְהָא בַר לְשָׂרָה אֲתֶתְךָ וְשָׂרָה שֹׁמֵעַת בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וְהוּא אַחֲרוּזְהִי:

רש"י טוב אשוב. לא בשרו המלאך שישוב אליו אלא בשליחותו של מקום אמר לו, כמו (טו ז) ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארצה, והוא אין בידו להרבות, אלא בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו של מקום אמר לו כן. אלישע אמר לשונמית (מלכים ב' ד טו) למועד הזה כעת חיה את חובקת בן ותאמר אל אדוני איש האלהים אל תכזב בשפחתך, אותם המלאכים שבשרו את שרה אמרו למועד אשוב. אמר לה אלישע אותם המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם אמרו למועד אשוב, אבל אני בשר ודם שהיום חי ומחר מת, בין חי ובין מת למועד הזה וגו' : כעת חיה. כעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה, ולפסח הבא נלד יחזק, מדלל קרינן כעת אלא כעת. כעת חיה. כעת הזאת שמהא חיה לכם שמהו כלכם שלמים וקיימים: והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(ו) וַתָּבֵא וַתִּגַּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מִכָּרִי אֶת הַשָּׁמֶן וְשַׁלְּמִי אֶת (נשיכי) נְשִׂיךְ וְאֶת (בניכי) וּבְנֵיךְ תַּחֲיֵי בְּנוֹתַי : (פ) וְאַתְּת וְחַוִּיאת לְבָבְיָ דֵינִי וְאָמַר אֵיזִילִי זְבִינִי ית מִשְׁחָא וְשַׁלְּמִי לְמָרִי חוּבְתִיךְ וְאֶת וּבְנֵיךְ תַּתְּפַרְנְסִי מִדְּשַׁתָּאָר :

רש"י ותבא ותגד וגו' . זאת ליטול ענה , אם למכור אם להמתין עד שיוקר עוד , אמר לה לכי מכרי , כי יש די לכל נשיך , ולחיות את ובניך בנותר , עד שיחיו המתים :

(ח) וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֶלְיֶשָׁע אֶל שׁוֹנִים וְשָׂם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֶק בּוֹ לֶאֱכָל לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עָבְרוּ יָסַר שָׂמָה לֶאֱכָל לֶחֶם : וְהָיָה יוֹמָא וַעֲבַר אֶלְיֶשָׁע לְשׁוֹנִים וַתִּמְנֶן אֶתְתָּא דְחַלַּת חֲטָאִין וְאַתְקִיפַת בֵּיהּ לְמִיכַל לְחָמָא וְהָיָה בְּזָמֶן מְעַדְוֵהּ מִתְּפָנִי לְתִמְנֶן לְמִיכַל לְחָמָא :

רש"י ושם אשה גדולה . חסובה , וראיתי בפרקי דרבי אליעזר (פקק לב) : אחותה של אבישג השונמית היתה : והיא מדי עברו . באותה העיר , יסור אל ביתה לאכל לחם : יסור . לשון הווה , היה סר שם :

(ט) וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁה הַיְהִי נָא יִדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עָבַר עָלֵינוּ תַּמִּיד : וְאָמַרְת לְבַעֲלָהּ הֲאֵל כְּעוֹן יִדְעָנָא אָרִי נְבִיא דֵינִי קְדִישָׁא הוּא מִתְּפָנִי לְוַתְנָא תְּדִירָא :

רש"י הנה נח ידעתי . שלא ראתה זכוב על שלחנו , וקרי על סדינו (ברכות י ב) :

(ט) נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵיִת קִיר קֶטְנָה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם
מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֵאוֹ
אֵלֵינוּ יְסוּר שְׁמָה : נַעֲבִיד כְּעוֹן עֲלֵיִת כְּתִלָּא זְעִירָא וּנְתִיקוּן לִיה
תַּמּוֹן אֲתֵר עֲרִסָא וּפְתוּרָא וְכִרְסִיא וּמְנִרְתָּא וִיהִי בְּמִיתוּהִי לְוַתְנָא וְתַפְנִי
לְתַמּוֹן :

כתובים - משלי - פרק ג

(ט) אֵל (תרוב) תַּרְיֵב עִם אָדָם חָנֹס אִם לֹא גִמְלָךְ
רָעָה : לֹא תִנְצִי עִם בֵּר נֶשֶׂא מִגֵּן אִם לֹא עֲבַד לָךְ בִּישָׂא :

רש"י אל תריב עם אדם . להתלונן עליו : אם לא גמלך רעה . שעבד על המורה הכתובה בתורה ואהבת לרעך
כמוך (ויקרא יט) ומי שהוא רשע ראוי אהה לשונאו :

(לא) אֵל תִּקְנֵא בְּאִישׁ חָמָס וְאֵל תִּבְחָר בְּכָל
דְּרָכָיו : לֹא תִטֹּן בְּגִבְרָא חֲטוּפָא וְלֹא תִצְבִּי בְּכִלְהוֹן אֲרֻחֲתִיה :

רש"י אל תקנא באיש חמס . לעשות כמעשיו אם תראהו מזלית :

(לב) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה נָלוֹז וְאֵת יִשְׂרָאֵל סוּדוֹ :
מְטוּל דְּמַרְחֵק עֲוֹתָא מִן קָדָם יְיָ וְעַם תַּרְיֵצִיא שׁוֹעִיתִיה :

רש"י כי תועבת ה' נלוז . מעוות בדרכיו : ואת ישראל סודו . ועם ישרים סודו :

(לג) מֵאֲרֵת יְהוָה בְּבֵית רָשָׁע וּנְוָה צַדִּיקִים
יִבְרָךְ : לְוֹטְתָא דְּאִלְהָא בְּבִתְיָהוֹן דְּרִשְׁעִי וּמְעַמְדָּהוֹן דְּצַדִּיקִי יִבְרָךְ :

א. בַּמָּה טוֹמְנִין וּבַמָּה אֵין טוֹמְנִין. אֵין טוֹמְנִין לֹא בְּגִפֹּת וְלֹא בְּזָבֵל, לֹא בְּמִלַּח וְלֹא בְּסִיד וְלֹא בְּחוּל, בֵּין לַחִים בֵּין יְבֻשִׁים. לֹא בְּתֵבּוֹן וְלֹא בְּזָגִים וְלֹא בְּמוֹכִים וְלֹא בְּעֲשָׂבִים בְּזִמּוֹן שֶׁהוּן לַחִים, אֲבָל טוֹמְנִין בְּהוֹן כְּשֶׁהוּן יְבֻשִׁים. טוֹמְנִין בְּכִסּוֹת וּבְפִרוֹת, בְּכַנְפֵי יוֹנָה וּבְנִסְרֹת שֶׁל חֲרָשִׁים וּבְנִעְרֹת שֶׁל פְּשִׁתוֹן דְּקָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּדָקָה וּמִתִּיר בְּגִסָּה:

ברטורה (ה) **במה טומנין.** הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה בערב שבת ולטמנה בדבר אחר, ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הכל אלא בדבר המעמיד הכל, איזהו דבר המוסיף ואסור: לא בגפת. פסולת של זיתים ושומשמן כשהוא כנוס יחד חס מאד: לחים. יש בהן הכל הרבה יותר מייבשין: זגין. קליפי הענבים. חרונים, גרעיני הענבים: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין, כגון כמר גפן ותלישי כמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים: בזמן שהן לחין. אכולהו קאי, אחזן וזגים ומוכין ועשבים. ולחין שאמרו, לחין מחמת עצמן לא לחין מחמת משקין שנפלו עליהן לאחר שיבשו. ומוכין לחין מחמת עצמן משכחת לה כגון בצמר הסמוך לאלוה או בצמר שבין ירכות הבהמה: נסורת. פסולת שמנסרין הנגרים מן העץ כשמגררים אותו במגירה: נעורת. דק דק שמנערין מן הפשתן כשמנפלין אותו: רבי יהודה אוסר בדקה. בנעורת של פשתן דקה, אבל בנסורת מודה דשרי בין דקה בין גסה. ואין הלכה כרבי יהודה. ומה שאסרו להטמין מצעוד יום בדבר המוסיף הכל, גזירה שמא יטמין ברמץ ויבוא לחתות בגחלים משתחשך. ואסרו להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל ואע"פ שאינו מבשל, גזירה שמא ימלא קדירתו שנלטונה וירתיחנה באור בשבת. ובין השמשות מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הכל כדאמרין בסוף פרק במה מדליקין, דליכא למגזר שמא ימלא קדירתו שנלטונה וירתיחנה דסתם קדירות בין השמשות רותחות הן. ורמז"ס פירש בסתם קדירות בין השמשות רותחות הן פירוש שאין הדעת סובלתו, מפני שיבוש הנוסחאות וגירסאות מהופכות שנמצא בגמרות שלפניו בפרק במה מדליקין, שהוא היה גורם מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ, ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הכל מצעוד יום גזירה שמא ירתיח. ואין הגירסאות כן, אלא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא ירתיח, ואין טומנין בדבר המוסיף הכל מצעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ:

ב. טוֹמְנִין בְּשִׁלְחִין, וּמִטְלָטְלִין אוֹתוֹן, בְּגִזֵי צֶמֶר, וְאֵין מִטְלָטְלִין אוֹתוֹן. פִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה. נוֹטֵל אֶת הַכֶּסוּי וְהוֹן

נופלות. רבי אלעזר בן עזריה אומר, קפה מטה על צדה ונוטל, שפא יטל ואינו יכול להחזיר. וחכמים אומרים, נוטל ומחזיר. לא כסהו מבעוד יום, לא יכסנו משתחשף. כסהו ונתגלה, מתר לכסותו. ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר, או תחת הכפת:

דרטורה (ב) שלחין. עורות. תרגום והפשיט, וישלח. ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלח טמן בהן, דחזו למזגא עלייהו, כלומר להשען עליהם: ואין מטלטלין אותן. דמוקרות הן לטוות ולחרוג. ואע"פ שטמן בהן לפי שעה, לא הפקירן לגמרי כשלח ייחדן להטמנה, אבל ייחדן להטמנה מטלטלין: כיצד יעשה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדירתו הואיל ואסור לטלטלין והרי היא טמונה כולה בהן: נוטל. כיסוי של קדירה שיש תורת כלי עליו, ואע"פ שהן עליו לא איכפת לן, דלא נעשה בסים להן, שאין עשוי אלל לכסות את הקדירה: רבי אלעזר אומר קופה מטה על דה ונוטל. כשבא ליטלה מטה את הקופה על דה, שמא יטול את הקדירה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך הגומא שיש בה הקדירה, ואם יטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל הגיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא ולהחזירה לתוכה: וחכמים אומרים נוטל. את הקדירה, ואם לא נפלו הגיזין שמכאן ומכאן ולא נתקלקלה הגומא מחזיר הקדירה למקומה, ולא אסרינן ליה ליטול את הקדירה לכתחילה גזירה שמא תתקלקל הגומא. ומודים חכמים שאם נתקלקלה הגומא שלח יחזיר. והלכה כחכמים: לא יכסנו משתחשף. שאסור להטמין בשבת בין בדבר המוסיף הכל בין בדבר שאינו מוסיף הכל בדבר הטמנה: ונותן. בשבת: תחת הכר. שמשים מראשותיו ואע"פ שהוא מלא מוכין או נוטה, שאין דרך הטמנה בכך: כסת. גדול מכר:

גמרא שבת דף מ"ט ע"א

אמר רב ינאי תפילין צריכין גויף נקי כפאלישע בעל כנפים. מאי היא. אביי אמר שלא יפיה בהן. רבא אמר שלא יישן בהן. ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחן ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך

קֹרִין אוֹתוֹ אֱלִישֶׁע בְּעַל כְּנָפִים. וּמֵאֵי שָׁנָא כְּנָפֵי יוֹנָה מְשָׁאָר
עוֹפוֹת מְשׁוּם דְּאִמְתִּילָא כְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה שְׁנַאֲמַר (תהלים סח)
כְּנָפֵי יוֹנָה נְחָפָה בְּכַסְף וְגוֹ' מַה יוֹנָה כְּנָפֶיהָ מְגִינּוֹת עָלֶיהָ אֶף
יִשְׂרָאֵל מְצוֹת מְגִינּוֹת עָלֶיהוּ:

רס"י שְׁלַח יִפִּית. שִׁיכוֹל לְהַעֲמִיד עֲלָמוֹ בְּזַעַת הַרוּחַ: שְׁלַח יִישָׁן בְּהוּן. שְׁמַח יִפִּית אוֹ
יִרְאֶה קְרִי חֶבֶל אִם יִכוֹל לְהַזְהֵר שְׁלַח יִישָׁן בְּהֵם כָּל הַגּוֹפִים נְקִיִּים בְּהַפְח' שִׁיכוֹלִים
לְהַעֲמִיד עֲלָמוֹ: יִנְקְרוּ אֶת מוֹחוֹ. שְׁהוּא תַחַת הַתְּפִלִּין. יִנְקְרוּ ל' נוֹקֵר עֵינָיו: קַסְדוֹר.
מְנִיסְטְרָא"ל שְׁהִיָּה מְמוּנָה עַל כַּד: כְּנָפֵי יוֹנָה. כְּדַמְפְּרַשׁ לְקַמּוֹן מִפְּנֵי שְׁהַמְלוֹת הֵם
מְגִינִין לְיִסְרָאֵל וְהוּיָא לְהֵם כְּכַנְפֵים לְיוֹנָה שְׁהִיא נִמְסַלַת לְיוֹנָה וְהַמְלוֹ' כְּכַנְפֵים: כְּנָפִיָּה
מְגִינּוֹת עָלֶיהָ. מִן הַלְּיָנָה וּמְכַל עוֹף וְאִדָּם הַבָּא עָלֶיהָ הִיא נִלְחַמַת וּמַכָּה בְּרַאשׁ גְּפִיָּה
מַה שְׁאִין שְׁאִין כֹּן בְּשִׂאָר עוֹפוֹת:

זוהר וירא דף ק"ד ע"א

וַיִּקְוִמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר
תָּא חֲזִי כַּמָּה אֲנָהֵג קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא טִיבוּ עִם כָּל בְּרִין וְכָל שְׁכֹן
לְאַנּוּן דְּאֶזְלִי בְּאוֹרְחוּי דְּאֶפְלוּ בְּזַמְנָא דְּבַעֲי לְמִידָן עֲלֵמָא אִיהוּ
גְּרִים לְמֵאן דְּרַחִים לִיהָ לְמִזְכֵּי בְּמַלְּהָ עַד לָא יִיתִי הָהוּא דִּינָא
לְעֵלְמָא, דְּתַנִּינָן בְּשַׁעֲתָא דְּקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא רַחִים לִיהָ לְבַר נֶשׁ
מְשַׁדֵּר לִיהָ דוֹרוֹנָא וּמֵאן אִיהוּ מְסַכְנָא בְּגִין דְּיִזְכֵּי בֵּיהּ וְכִיּוֹן
דְּיִזְכֵּי בֵּיהּ אִיהוּ אֲמִשִּׁיד עָלֶיהָ חַד חוּטָא דְּחֶסֶד דְּאֲתַמְשֵׁד מְסַטֵּר
יְמִינָא וּפְרִישׁ אֲרִישִׁיָּה וְרָשִׁים לִיהָ בְּגִין דְּכַד יִיתִי דִּינָא לְעֵלְמָא
הָהוּא מְחַבְּלָא יִזְדַּהֵר בֵּיהּ וְזָקִיף עֵינָיו וְחָמָא לְהָהוּא רְשִׁימוֹ
וְכִדִּין אֲסַתְּלַק מֵנִיָּה וְאִזְדַּהֵר בֵּיהּ בְּגִינֵי כַּד אֲקַדִּים לִיהָ קַדְשָׁא
בְּרִידָא הוּא בְּמָה דְּיִזְכֵּי, וְתָא חֲזִי כַּד בְּעָא קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא
לְאִיתָאָה דִּינָא עַל סְדוֹם אֶזְכֵּי קוּדָם לְאַבְרָהָם וְשַׁדֵּר לִיהָ
דוֹרוֹנָא לְמִזְכֵּי עֲמָהוֹן בְּגִין לְשַׁזְּבָא לְלוּט בַּר אַחִוָּה מִתְּמָן הֲדָא
הוּא דְּכַתִּיב וַיִּזְכּוֹר אֱלֹקִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוּט מִתּוֹךְ
הַהַפְּכָה וְלֹא כָּתִיב וַיִּזְכּוֹר אֱלֹקִים אֶת לוּט דְּהָא בְּזַכוּתִיָּה
דְּאַבְרָהָם אֲשַׁתְּזַב, וּמֵאֵי וַיִּזְכּוֹר דְּדַכִּיר לִיהָ מֵאֵי דְּאֶזְכֵּי קוּדָם
עִם אֲנּוּן תְּלַת מְלֶאכִין, כְּגוֹנָא דָּא בַּר נֶשׁ דְּיִזְכֵּי בְּצַדִּיקָה עִם בְּנֵי
נֶשָׂא בְּשַׁעֲתָא דְּדִינָא שְׂרָיָא בְּעֵלְמָא קַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא אֲדַכֵּר לִיהָ

לְהִיָּא צְדָקָה דְּעֵבֵד בְּגִין דְּבְכָל שְׁעֵתָא דְּזָכִי בְּרַ נֶשׁ הָכִי אֲכַתִּיב
עֲלֵיהּ לְעִילָא וְאַפְלוּ בְּשְׁעֵתָא דְּדִינָא שְׂרִיא עֲלוּי קְדִישָׁא בְּרִידָה הוּא
אֲדַפְרָ לִיהּ לְהִהוּא טִיבוּ דְּעֵבֵד וְזָכָה עִם בְּנֵי נְשָׂא כְּמָה דְּאֵתָּא אָמַר
(מְשַׁלֵּי י"א) וְצְדָקָה תַּצִּיל מִמּוֹת, בְּגִינֵי כְּדָ אֲקִדִים לִיהּ קְדִישָׁא בְּרִידָה
הוּא לְאַבְרָהָם בְּגִין דְּיִזְכִּי וְיִשְׁזַיב לְלוּט :

תרגום הזוהר וַיְקוּמוּ מִשָּׁם הַאֲנָשִׁים וַיִּקְיֹפוּ וְגו'. רַבֵּי אֲלֵעָזָר אָמַר צַח וּרְחָה, כְּמָה
מְנַהֵיג הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא אֵת כָּל הַצְּרִיאוֹת צְמֻדָת טוֹבוֹ, וְכָל שְׂכָן לְאוֹתָם הַהוֹלָכִים
צְדָקָיו, שְׂחַפְלוּ בְּזַמַּן שְׂפִמְצִיקָא לְדוֹן הָעוֹלָם, הוּא מְסַבֵּב לְמִי שְׂחֹהֲבוּ, שְׂיִזְכָּה צְרִיזָה
דְּצַר, מִטְּרָם שְׂיִצַּח אוֹתוֹ הַדִּין לְעוֹלָם. שְׂלֻמְדוּנוּ, בְּשַׁעֲהַ שְׂהַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא אוֹהֵב
אֵת הָאָדָם, שְׂוֹלַח לוֹ מִתְּנָה. וְמָה הִיא הַמִּתְּנָה, עָנִי, כְּדֵי שְׂיִזְכָּה עַל יְדוּ וְכִיוֹן שְׂזָכָה
עַל יְדוּ, הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא מִמְּשִׁיף עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד, הַנְּמַשְׁף מִכָּד יָמִיו,
וּפּוֹרֵץ עַל רֵאשׁוֹ, וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ. כְּדֵי פְּחֻשָׁר יִצַּח הַדִּין לְעוֹלָם יִזְהַר צוֹ אוֹתוֹ הַמְּחַבֵּל
מְלַחְזִיקוֹ, שְׂנוֹשָׂא עֵינָיו וְרוֹחָה לְאוֹתוֹ הַרְשִׁימָה, אִזּוּ מְסַתְּפָה מְמַנּוּ וְנִזְהַר צוֹ. מִשּׁוֹם
זֶה הַקְּדִים לוֹ הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא דְּצַר צְמָה שְׂיִזְכָּה לָזֶה. וְצַח וּרְחָה, כְּשֶׁרָחָה הַקְּדוּשָׁה
צְרוּף הוּא לְהַצִּיחַ דִּין עַל סְדוּם, זָכָה מְקוּדָם אֵת אֲצִרְהָם, וְשְׂלַח לוֹ מִתְּנָה דְּהֵינּוּ
שְׂלֻשַׁת הַמְּלַחְכִים, שְׂיִזְכָּה עַל יְדֵיהֶם. כְּדֵי לְהַלִּיל אֵת לוּט צֶן אֲחִיו מִשָּׁם. זֶהוּ שְׂפִתּוֹב
וְיִזְכּוֹר אֲלֵקִים אֵת אֲצִרְהָם וְיִשְׂלַח אֵת לוּט מִתּוֹף הַהִפְכָה, וְלֹא כְּתוֹב, וְיִזְכּוֹר אֵת
לוּט, כִּי צִזְכּוֹתוֹ שֶׁל אֲצִרְהָם נָכַל. וְמָהוּ וְיִזְכּוֹר, הֵינּוּ, שְׂזָכַר לוֹ מָה שְׂזָכָה מְקוּדָם עַל
יְדֵי אוֹתָם שְׂלֻשָׁה מְלַחְכִים. כְּעֵין זֶה, מִי שְׂזָכָה צְדָקָה עִם צְנִי אָדָם בְּשַׁעֲהַ שְׂהַדִּין
שׂוֹרָה צְעוֹלָם, הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא זֹכֵר לוֹ אוֹתוֹ לְדָקָה שְׂעֵשָׂה, מִשּׁוֹם שְׂצִכָּל שְׂעָה
שְׂאָדָם זֹכָה, נִכְתָּב לוֹ בֵּן לְמַעְלָה, וְעַל בֵּן אֲפֻלוּ בְּשַׁעֲהַ שְׂהַדִּין שׂוֹרָה צְעוֹלָם הַקְּדוּשָׁה
צְרוּף הוּא זֹכֵר לוֹ אֵת הַטּוֹב שְׂעֵשָׂה וְזָכָה עִם צְנִי אָדָם, כְּמוֹ שְׂאֲתָה אֹמֵר וְגַדְּקָה
תְּלִיל מִמּוֹת. מִשּׁוֹם זֶה, הַקְּדִים הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא וְסַבֵּב לְאַצְרְהָם צְמָה שְׂיִזְכָּה עַל
יְדוּ, שְׂיִלִּיל בְּצִזְכּוֹתוֹ אֵת לוּט.

פסוקה

הלכה

שייע יו"ד ס"י של"ה

א. מְצוּה לְבַקֵּר חוֹלִים הַקְּרוּבִים וְהַחֲבֵרִים נִכְנָסִים מִיַּד
וְהַרְחוּקִים אַחַר שְׂלֻשָׁה יָמִים וְאַם קִפָּץ עָלָיו הַחוּלִי אֵלּוּ וְאַלּוּ

נִכְנָסִים מִיָּד: **ב**. אֲפֹלוּ הַגְּדוֹל יֵלֵךְ לְבַקֵּר הַקָּטָן וְאֲפֹלוּ כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם וְאֲפֹלוּ בֶן גִּילּוֹ וְכָל הַמוֹסִיף הֵרִי זֶה מְשׁוּבָח וּבִלְבָד שְׁלֹא יִטְרִיחַ לוֹ: **ג**. הַמְּבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה לֹא יֵשֵׁב עַל גְּבֵי מֶטָה וְלֹא עַל גְּבֵי כִסֵּא וְלֹא עַל גְּבֵי סִפְסָל אֶלָּא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְפָנָיו שֶׁהַשְּׂכִינָה לְמַעַלָּה מְרַאשׁוֹתָיו: **ד**. אִין מְבַקְרִין הַחוֹלָה בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל יוֹם מִפְּנֵי שֶׁכָּל חוֹלָה מִיקַל עָלָיו חָלָיו בְּבִקְרָה וְלֹא יְחוּשׁ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְלֹא בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל יוֹם שְׂאֵז מְכַבֵּד עָלָיו חָלָיו וְיִתְיַאֵשׁ מִלְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים:

מוסר

מגלת סתרים מרב נסים גאון

אם תִּרְאֶה אֶחָד מִן רְשָׁעִים שֶׁהַשְּׁפִיעַ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבָה וְהַנְּעִים עָלָיו בְּעוֹלָם הִזֵּה אֲפֹשֶׁר שֶׁעָשָׂה מִצְוָה בְּעוֹלָם הִזֵּה וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ כִּאִן כְּדִי שִׁיְהִי נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַבָּא כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ז') וּמִשְׁלֵם לְשׁוֹנְאָיו אֶל פְּנָיו לְהֶאֱבִידוֹ וּמִתְרַגְּמִינָן וּמִשְׁלֵם לְשׁוֹנְאוֹהֵי טְבוֹן דְּאִינוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהֵי בְּחִייהוֹן לְאוֹבְדֵיהוֹן. מִכְּשִׁילוֹ בְּשִׁילוֹם גָּמוּלוֹ כְּשִׁיעוֹר שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הִזֵּה. וְכִמוֹ כֵּן נֶאֱמַר עוֹד כִּי הַצַּדִּיק שֶׁעָבַר עֲבִירוֹת מוֹעֲטוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיִּסְרוֹ בְּעוֹלָם הִזֵּה כְּשִׁיעוֹר מֵהַ שְׂמִמְרָקִין עוֹנוֹתָיו כְּדִי שִׁיְהֵא לוֹ שְׂכָר בְּעוֹלָם הַבָּא מִשְׁלֵם כָּל צְדָקוֹתָיו לְעֵתִיד לְבָא. דְּבָר זֶה נֶאֱמַר בְּתַלְמוּדֵנוּ וּבְתַלְמוּד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי מְזַכֵּרִים כִּאִן מֵהַ שְׂאֵמְרוּ בְּתַלְמוּד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְפִי שֶׁתִּפְסוּ בּוֹ דֶּרֶךְ קִצְרָה וְכֵן אוֹמַר רוֹבּוֹ זְכוִיּוֹת וּמִיעוּטוֹ עֲבִירוֹת מִיעוּט עֲבִירוֹת שִׁישׁ בְּיָדוֹ נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הִזֵּה כְּדִי לִיִּפְרַע לוֹ שְׂכָר מִשְׁלֵם לְעֵתִיד לְבָא. רוֹבּוֹ עֲבִירוֹת וּמִיעוּטוֹ זְכוִיּוֹת נוֹתְנִים לוֹ שְׂכָר מִצוֹת קְלוֹת שִׁישׁ בְּיָדוֹ בְּעוֹלָם הִזֵּה כְּדִי לִיִּפְרַע מִמֶּנּוּ מִשְׁלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. רוֹבּוֹ עֲבִירוֹת יוֹרֵשׁ גְּהִינָם רוֹבּוֹ זְכוִיּוֹת יוֹרֵשׁ גֶּן עֵדֶן:

וירא יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי ה' ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקְנִים בָּאִים בַּיָּמִים הַדֵּל
לְהִיטּוֹת לְשָׂרָה אֲרַח פְּנֵי שָׂרָה : וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ עָלוּ
בְיוֹמֵינוּ פֶּטַק מְלֻמָּהּ לְשָׂרָה אֲרַח פְּנֵי שָׂרָה :

רס"ז חלל להיות. פסק ממנה: ארח כנשים. ארח נדות:

(יב) וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלֹתִי
הֵיטָה לִּי עֲדָנָה וְאֵדְנִי זָקֵן : וַחֲמִיכֶת שָׂרָה בְּטַעְמָהּ לְמִימְרָהּ
בְּתֵר דְּסִיבִית הָיָה לִּי עוֹלִימוֹ וְרִבּוֹנִי סִיב :

רס"ח בקרבה. מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טעונית וזה, השדים הללו שצמחו מושכין חלב, תנחומא (שופטים יח) : עדנה. לחלוא בשך, ולשון משנה (מנחות פו א) משיר את השער ומענן את הבשר. דבר אחר לשון עדן, זמן וסת נדות:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צָחֲקָה
שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאַנִּי זָקְנָתִי :
וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָהָם לָמָּה דָּנָה חֲמִיכֶת שָׂרָה לְמִימְרָהּ הַבָּרָה בְּקוֹשֶׁטָא אֹלֶיךָ
וְאַנָּה סִיבִית :

רס"ט האף אמנם. הגם אמת אלד: ואני זקנתי. שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדוני זקן:

(יד) הֲיִפְלֵא מִיְהוָה דְּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ
כָּעֵת חֲזָה וּלְשָׂרָה בֵּן : הֵיטָפְסִי מִן קָדָם יְיָ פִּתְגָמָא לְזִמּוֹ
אֲתוּב לְוַתְּךָ כְּעֵדוֹ דְּאַתְוִן קִימִין וּלְשָׂרָה בָר :

רס"י היפלא. כהרגומו היתכסי, וכי שום דבר מפלא ומפרד ומכסה ממני מלעשות כראוני: למועד. לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אחמול למועד הזה בשנה האחרת:

וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי כִּי
(טו) יִרְאֶה וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צָחַקְתִּי : וְכַדִּיבַת שָׂרָה לְמִימַר לֹא
חֵיכִית אֲרִי דְחַלַּת וַאֲמַר לֹא בָרַם חֵיכֶת :

הַשָּׂרָה וְגו' כִּי צָחַקְתִּי . הַרְאָשׁוֹן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן דֵּהֵא שְׁנוֹתוֹן טַעַם לְדַבֵּר וְחִכְחַשׁ שָׂרָה לְפִי שִׂירָאָה , וְהַשָּׂנִי מִשְׁמַשׁ
בְּלָשׁוֹן אֲלֵא , וַיֹּאמֶר לֹא כַדְבָּרִיד הוּא אֲלֵא צָחַקְתִּי , שְׁאֲמַרְו רְבוּתֵינוּ כִּי מִשְׁמַשׁ בְּאֲרֵבַע לְשׁוֹנוֹת אִי , דִּילְמָא , אֲלֵא , דֵּהֵא :

נְבִיאִים - מַלְכִים ב - פֶּרֶק ד

וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שָׂמָה וַיִּסַּר אֶל הָעֲלִיָּה
(יא) וַיִּשְׁכַּב שָׂמָה : וְהָיָה יוֹמָא וְעָאֵל לְתַמְנוּ וְזָר לְעֲלִיתָא וּשְׁכִיב תַמְנוּ :

הַיּוֹם וַיְהִי יוֹם אֶחָד :

וַיֹּאמֶר אֶל גִּחְזִי נַעֲרוּ קְרָא לְשׁוֹנְמִית
(יב) הַזֹּאת וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמִד לְפָנָיו : וַאֲמַר לְגִיחְזִי
עוֹלָמִיָּה קָרִי לְשׁוֹנְמִיתָא הָדָא וַקְרָא לָהּ וַקְמַת קְדָמוּהִי : (יג) וַיֹּאמֶר
לוֹ אָמַר נָא אֵלָיָה הֲנִיָּה חֲרָדָת אֵלֵינוּ אֶת כָּל
הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הֲיִשׁ לְדַבֵּר לָךְ
אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ
עַמִּי אֲנִכִי יִשְׁבֵּת : וַאֲמַר לִיָּה אָמַר כָּעוֹן לָהּ הָא עֲסַקְתָּא לְנָא יָת
כָּל עֲסַקָא הָדָא מָה לְמַעֲבַד לִיךְ הַפְתָּגַם אֵית לִיךְ לְמַלְלָא עִם מַלְכָא אוֹ עִם
רַב חֵילָא וַאֲמַרְת בְּגוֹ עֲסַקִי עַמִּי אָנָּא מְסוּבָרָא :

חֲרַדַת אֲלֵינוּ . בְּשַׁבְּלֵנוּ : אֶת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת . לְשׁוֹם אֲל לְבַד אֶת הַעֲסַק הַזֶּה , כַּמּוֹ (יִשְׁעִיָּהוּ סו ב) : וְחַרַד עַל
דְּבָרִי , זִהִיר עַל דְּבַר שִׂיחָא עֲשׂוֹי , וְנוֹחַנוּ אֲל לְבוּ : מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ . מָה אֶת כְּרִיכָה שְׁנַעֲשָׂה לָךְ , שְׁבַשְׁבְּלֵנוּ עֲסַקָת
כָּל זֶה : בְּתוֹךְ עַמִּי . בְּתוֹךְ קְרוּבִי , אִינן אֲדַם מְזִיקֵנִי , אִינִי כְרִיכָה לְמַלְכָּךְ וְלֹא לְשַׂר הַצָּבָא :

(ד) וַיֹּאמֶר וְמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי אֲבָל
בֶּן אֵין לָהּ וְאִישָׁהּ זָקֵן : וַיֹּאמֶר וְמָה לְמַעַבְדָּהּ לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי
בְּקִשְׁטָא בַר לֵית לָהּ וּבְעֵלָהּ סִיב :

רש"י ויאמר . אלישע לגחזי : ומה לעשות לה . נגד הטובה הזאת :

(טו) וַיֹּאמֶר קְרָא לָהּ וַיְקַרְא לָהּ וַתַּעֲמֹד בַּפֶּתַח :
וַיֹּאמֶר קָרִי לָהּ וַיְקַרְא לָהּ וַקָּמַת בְּתַרְעָא :

כתובים - משלי - פרק ג

(לד) אִם לַלְצִים הוּא יְלִיץ (ולעניים) וְלַעֲנָוִים יִתֵּן
חַן : וְלִמְמַקְנֵי נֶסְחֹף וְלַעֲנֻנְגֵי יִתֵּן חֶסֶדָא :

רש"י אם ללצים . אדם נמשך אחריהם לכוף אף הוא יהיה לץ עממהם : ולעניים יתן חן . אם לענוים יתחזר סוף
שיתנו מעשיו חן בעיניהם של בריות :

(לה) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וְכִסְיֵי לִים מֵרִים
קָלוֹן : יְקָרָא חֲכִימֵי נְחִסְנֵן וְסִכְלֵי נִקְבְּלוּ צַעֲרָא :

רש"י כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון . לעצמו מפריש קלון לחלקו :

(א) שְׁמַעוּ בָנִים מוֹסֵר אָב וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת
בִּינָה : שְׁמַעוּ בְנֵי מְרִדוּתָא דְאָב וְאַצִּיתוּ לְמַדְעָא בִּיוֹנָא :

רש"י שמעו בנים מוסר אב . הקב"ה :

(ב) כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזָבוּ :
מְטוּל דִּיּוּלְפָנָא טָבָא יְהִיבִית לְכוּן וְנִימוּסֵי לָא תִשְׁבְּקוּן :

רש"י נתתי לכם . הגביא מתנבא ומדבר בשליחותו של הקב"ה והרי הוא כפיו :

(א) כִּי בֶן הָיִיתִי לְאָבִי רַךְ וַיַּחֲדֵד לְפָנַי אֲמִי : מְטוֹל
דְּבָרָא הַגִּיט לְאָבָא מִפְּנֵק וַיַּחֲדָא קָדָם אֲמִי :

רש"י כי בן הייתי לאבי . אם תאמר שלמה היה שונא הבריות שהזיכין על הגזל ועל העריות דבר שנפשו של אדם מתאווה להם לכך נאמר כי בן הייתי וגו' כך ויחיד וגו' שהיה אוהב אותי יותר :

משנה יבמות פרק ד

א. החולץ ליבמתו, ונמצאת מעברת וילדה, בזמן שהולד של קימא, הוא מתר בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהנה. אין הולד של קימא, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהנה :

דרטורה (א) החולץ ליבמתו. הוא מותר בקרובותיה. ללא חליצה היא, דהא לא צעיא חליצה. וקרובות וקרובים דמתניתין היינו הנך דנאסרות על האיך מחמת אשתו וקרובים הנאסרים על אשה מחמת בעלה: אם אין הולד של קיימא. שהיא נפל:

ב. הכונס את יבמתו ונמצאת מעברת וילדה, בזמן שהולד של קימא, יוציא וחיבין בקרבן. ואם אין הולד של קימא, יקים. ספק בן תשעה לראשון, ספק בן שבועה לאחרון, יוציא והולד כשר, וחיבין באשם תלוי:

דרטורה (ב) וחיבין בקרבן. שבעל אשת אח שלא במקום מורה. והולד כשר ממה נפשך: וחיבין אשם תלוי. שכל דבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, חיבין על לא הודע שלו אשם תלוי:

ג. שומרת יבם שנפלו לה נכסים, מוידים בית שמאי ובית הלל, שמוכרת, ונותנת, וקים. מתה, מה יעשו:

בְּכַתְּבָתָהּ, וּבְנִכְסֵיהֶם הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאֵין עִמָּהּ, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, יַחְלוּקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב וּבֵית הַלֵּל
אוֹמְרִים, נִכְסֵים בְּחֻזְקָתוֹ, כְּתִבָּה בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל,
נִכְסֵים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאֵים עִמָּהּ בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב:

זרמורה (ג) שומרת יבם. שהיא ממתנת ומאפה ליבם: שנפלו לה נכסים. מצית אביה:
מה יעשו בכתובתה. מנה ומאתים ותוספת ונדוניא שהכניסה לו וקבל עליו אחריות:
ובנכסים הנכנסים ויוצאים. נכסי מלוג. שכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשיוצאת מצעלה
יוצאין עמה: בית שמאי אומרים יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה היא
וזוכה היבם בחלי ירושתה מספק, שהבעל יורש את אשתו, וזה ספק נשואה היא אלכו
זוכה בפלגא: נכסים בחזקתו. נכסי לאן ברזל, בחזקתו. ולא פירשו בית הלל אי בחזקת
יורשי האשה שהיו הנכסים שלה, אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותם עליו. ולענין דינא
יחלקו אפילו לדברי בית הלל:

**ד. כְּנֶסֶה הָרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, וּבְלִבָּד שְׁתֵּיהֶן
כְּתִבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן:**

זרמורה (ה) כאשתו לכל דבר. שמגרשה בגט ולא בעיא חליצה, ומחזירה כשירצה ולא
מיתסרא עליה: על נכסי בעלה הראשון. שהיו קרקעות של בעלה הראשון אחרת
וערבאין על כתובתה. ואי לית לה כתובה מצעלה הראשון כותב לה היבם כתובה על
נכסיו, והיא מנה כלל:

**ה. מְצֻוֶה בְּגָדוֹל לְיָבִם. לֹא רָצָה, מְהַלְכִין עַל כָּל הָאֲחִין.
לֹא רָצוּ, חוֹזְרִין אֶצֶל גָּדוֹל וְאוֹמְרִים לוֹ, עֲלִיף מְצֻוֶה, או
חָלוּץ או יָבִם:**

זרמורה (ה) מצוה בגדול ליבם. כדילפינן מוהיה הבכור:

**ו. תָּלָה בְּקָטָן עַד שְׂיִגְדִיל אוּ בְּגָדוֹל עַד שְׂיָבֹא מִמְּדִינַת
הַיָּם, אוּ בְּחֵרֶשׁ, אוּ בְּשׁוֹטָה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא
אוֹמְרִים לוֹ, עֲלִיף מְצֻוֶה, אוּ חָלוּץ אוּ יָבִם:**

זרמורה (ו) ובגדול. שהיה גדול האחים במדינת הים, ותלה גדול האחין שלפנינו בו לומר
המתינו לו, שהוא גדול ממני: ובחרש ובשוטה. עד שיבריאו. אין שומעין לו: עליך מצוה.
אף על פי שאחיד שבמדינת הים הוא גדול ממך, כיון שאתה גדול האחין שלפנינו עליך
מצוה, דשהויי מצוה לא משהינן:

ז. החולץ ליבמתו, הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה. ואם יש שם אב נכסים של אב. הכונס את יבמתו, זכה בנכסים של אחיו. רבי יהודה אומר, בין כף ובין כף אם יש שם אב, נכסים של אב. החולץ ליבמתו, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. הוא אסור באמה, ובאם אמה, ובאם אביה, ובבתה, ובבת בתה, ובבת בנה, ובאחותה בזמן שהיא קיימת. והאחין מתרין. והיא אסורה באביו, ובאבי אביו (ובאבי אמו), ובבנו, ובבן בנו, באחיו, ובבן אחיו. מתר אדם בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת קרובת חלוצתו:

ברטורה (ז) הרי הוא כאחד מן האחין. ולא הפסיד חלקו בשביל שחלץ. לסלקא דעתך אמינא לקנסיה הואיל והפסידה מיבום שפסלה על האחים: זכה בנכסי אחיו. ואפילו גרסה למחר, דיקום על שם אחיו אמר רחמנא, והרי קם: נכסים של אב. דכתיב והיה הזכור, מה זכור אין לו בחיי האב, אף יבם אין לו בחיי האב. ואין כן הלכה, אלא הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו במקום אב: אסור בקרובותיה. כאילו היא אשתו, וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה אסורות מדרבנן בחלוצה: בזמן שהיא קיימת. אלאחותה קאי ולא אשאר עריות: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו. ולא אמרינן כרה כחלוצה שיהא אסור באחות צרת חלוצתו כמו שהיא אסור באחות חלוצתו: ואסור בצרת קרובת חלוצתו. ראוזן חלץ ללאה, ורחל נשואה לנכרי ולה צרה, ומת הנכרי, אסורה אותה צרה לראוזן. וטעמא הוי, שבזמן שלאה חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב"ד, וכולי עלמא לא ידעי להי מינייהו חליץ, ואיכא דסברי לרחל חליץ, וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב, דחינהו סברי שרחל וצרתה נסי אחיו היו, שהרי חלץ לרחל. אבל אין היבמה מוליכה צרתה עמה בזמן שחולצת, הלכך כי נסיב אחות הצרה לא אחרי צרתה חלוצתה חלוצה נסיב:

ח. החולץ ליבמתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, חולצת ולא מתייבמת. וכן המגרש את אשתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום:

ברטורה (ח) וכן המגרש את אשתו וכו'. בגמרא פריך, וכן סלקא דעתך. אלא אימא אבל המגרש את אשתו וכו', שאחות גרושה מדברי תורה ולכך פטורה מן החליצה ומן היבום, ואחות חלוצה מדברי סופרים ולכך חולצת ולא מתייבמת:

ט. שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה, משום רבי

יְהוּדָה (בְּיָמֵי רָא) אָמְרוּ, אֲמָרִים לוֹ, הִמָּתֵן עַד שְׂיַעֲשֶׂה אַחִיד הַגָּדוֹל מַעֲשֶׂה. חֲלַץ לָהּ אָחִיו, אוֹ כְּנָסָה, יְכַנּוֹס אֶת אֲשֶׁתּוֹ. מִתָּה הִיבָמָה, יְכַנּוֹס אֶת אֲשֶׁתּוֹ. מִתּוֹ יָבֵם, יוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתּוֹ בְּגִט, וְאֵשֶׁת אָחִיו בְּחֻלִּיצָה:

ברטנורה (ט) שומרת יבם. ממתנת ליבם: שקידש. אחד מן האחים את אחותה אחר שנפלה זו לפניו והזקקה לכולן: המתן. מלכנוס, לקח פגעת באחות זקוקה: עד שיעשה אחיד מעשה. שיכנוס אחיד את היבמה או יחלוץ לה ויעקור את זיקתה מעליד: מתה היבמה יכנוס את אשתו. לאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: מת היבם. ולא נותר אח אלא זה שקידש את אחותה: מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. אבל יבומי לא, משום לאחות גרוסתו היא. ובגמרא פסיק הלכה כרבי יהודה בן בתירא:

י. הִיבָמָה לֹא תַחלוֹץ, וְלֹא תִתְיַבֵּם, עַד שְׂיַשׁ לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. וְכֵן כָּל שְׂאָר הַנְּשִׂים לֹא יִתְאַרְסוּ, וְלֹא יִנָּשְׂאוּ, עַד שְׂיִהְיוּ לָהֶן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. אֶחָד בְּתוּלוֹת וְאֶחָד בְּעוֹלוֹת, אֶחָד גְּרוּשׁוֹת וְאֶחָד אֱלֻמְנוֹת, אֶחָד נְשׂוּאוֹת וְאֶחָד אַרוּסוֹת רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַנְּשׂוּאוֹת יִתְאַרְסוּ, וְהַגְּרוּשׁוֹת יִנָּשְׂאוּ, חוּץ מִן הַגְּרוּשׁוֹת שְׂבִי־הוּדָה, מִפְּנֵי שְׁלָבוֹ גַּם בָּהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַנְּשִׂים יִתְאַרְסוּ, חוּץ מִן הָאֱלֻמְנָה, מִפְּנֵי הָאֲבוּל:

ברטנורה (י) לא תחלוץ וכו'. מפרש בגמרא טעמא, דכתיב (דברים כ"ה) אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו וגו', הא אם יחפוץ ייבם, כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה: בחולות. גזרינן אטו בעולות. וארוסות אטו נשואות. וכן הלכה. והגך שלשה חדשים הם תשעים יום חוץ מיום שמת בו בעלה או שנתגרסה בו וחוז' מיום שנתארסה בו: הנשואות יתארסו. טעמא דאסורה כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני, שלא תלד בן, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, ובארוסות ליכא למימר הכי: והארוסות ינשאו. דהא לא איעבור מראשון: חוץ מארוסה שביהודה. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן ביהודה קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה רגיל ומשחק עמה ולא יהיו בוקים זה מזה בצעילת מצוה, לכך חיישינן שמא בעל: כל הנשים יתארסו. משום דרבי יהודה לא מפליג בין אלמנה לגרוסה ומתיר לאלמנה ליארס אפילו תוך שלשים יום של ימי אבלה, אחא רבי יוסי לאפלוגי עליה בהא, ואסר לאלמנה ליארס תוך שלשים יום של ימי אבלה: ש שלשים ימי אבלה:

יא. אַרְבַּעַת אָחִין נְשׂוּאִין אַרְבַּע נְשִׂים, וְמִתּוֹ, אִם רָצָה הַגָּדוֹל שְׂבָהֶם לַיָּבֵם אֶת כָּלן, הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. מִי שְׂהִיָּה

נְשׁוּי לְשֵׁתֵי נָשִׁים, וְמֵת, בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת
מֵהֶן פּוֹטְרֵת צָרְתָּהּ. הִיָּתָה אַחַת כְּשָׂרָה, וְאַחַת פְּסוּלָה,
אִם הָיָה חוֹלֵץ, חוֹלֵץ לְפִסּוּלָה. וְאִם הָיָה מִיָּבֵם, מִיָּבֵם
לְכַשְׂרָה:

ברטנורה (יא) ארבעה אחים וכו'. הוא הדין אפילו נסי טובא נמי, אם אפשר בסיפוקייהו
הרשות בידו לכנוס את כולן. והאי דנקט ארבע, ענה טובה המשמע לן, ארבע אין טפי
לא, כי היכי דנמטייהו עונה בחודש: ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת לרתה. ולא
מיבם לתרוייהו, דכתיב (דברים כ"ה) אשר לא יבנה את בית אחיו, בית אחד הוא בונה ואינו
בונה שני בתים. ולא חליץ לתרוייהו, שכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, והואיל
ותרווייהו כי הדדי לא סלקי ליבום כדאמרינן בית אחד הוא בונה, הכי נמי לא סלקי
לחליצה: חולץ לפסולה. ולא יפסול את הכשרה לכהונה, שהחלוצה פסולה לכהונה, ולא
יפסול אדם מי זכור ואחרים כריכין להן:

יב. הַמְחִזִּיר גְרוּשָׁתוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא חֲלוּצָתוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא קְרוּבַת
חֲלוּצָתוֹ, יוֹצִיא, וְהַנּוֹלֵד מִמֶּזֶר, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים, אֵין הַנּוֹלֵד מִמֶּזֶר. וּמוֹדִים בְּנוֹשֵׂא
קְרוּבַת גְרוּשָׁתוֹ, שֶׁהַנּוֹלֵד מִמֶּזֶר:

ברטנורה (יב) המחזיר את גרושתו. משנישאת: והנושא את חלוצתו. דקיימא עליה בלאו
ללא יבנה, כיון שלא בנה טוב לא יבנה: והנושא קרובת חלוצתו. דקסבר ר' עקיבא לחלוצתו
כאשתו, שהכתוב קראה ביתו, דכתיב (סו) בית חלוץ הנעל. וקסבר נמי ר' עקיבא יש ממזר
מחייבי לאוין. ואינה הלכה: קרובת גרושתו. דגרושתו כאשתו. ואמה ואחותה חייבי כריתות
נינהו:

יג. אֵינְהוּ מִמֶּזֶר, כָּל שֶׂאֵר בְּשָׂר שֶׁהוּא בְּלֹא יְבוּא דְּבָרֵי
רַבִּי עֲקִיבָא. שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר, כָּל שְׁחִיבִין עָלָיו כָּרַת
בְּיַדֵּי שְׂמַיִם. וְהִלְכָה כְּדְבָרָיו. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל
שְׁחִיבִים עָלָיו מֵיִתֵּת בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי,
מִצָּאֵתִי מְגֵלֶת יַחֲסִין בִּירוּשָׁלַיִם וְכָתוּב בָּהּ, אִישׁ פְּלוֹנִי
מִמֶּזֶר מֵאִשֶׁת אִישׁ לְקַיִם דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אֲשֶׁתוֹ
שְׁמַתָּה, מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ. גְּרָשָׁה וְמַתָּה, מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ.
נִשְׂאֵת לְאַחַר וְמַתָּה, מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ. יְבַמְתּוּ שְׁמַתָּה,
מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ. חֲלָץ לָהּ וְמַתָּה, מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ. [נִשְׂאֵת
לְאַחַר וְמַתָּה, מִתֵּר בְּאַחֻתָּהּ]:

דרטורה (יג) כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו, ואפילו אין בה כרת: כל חייבי כרת. אבל לא חייבי לאוין. וכן הלכה, שכל שאיסורו אסור כרת הולד ממזר, חוץ מן הגדה. אבל מחייבי לאוין אין הולד ממזר:

גמרא יבמות דף ט"ל ע"ב

תנו התיב מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתפנין לשם מצוה עכשיו שאין מתפנין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום. אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה. אמר ליה רב נחמן בר יצחק אכשור דרי. מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן דתנאי אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות ולשם דבר אחר פוגע בערוה וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר וחכמים אומרים יבמה יבא עליה מכל מקום מאן תנא להא דתנו רבנן יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר נאסרה וחתרה והתרה יכול תחזור להתירה הראשון תלמוד לומר יבמה יבא עליה מצוה. מאן תנא אמר רבי יצחק בר אבדימי אבא שאול היא והכי קאמר יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר רצה לשם נוי פונסה רצה לשם אישות פונסה נאסרה חזרה והתרה יכול תחזור להתירה הראשון תלמוד לומר יבמה יבא עליה למצוה. רבא אמר אפלו תימא רבנן והכי קאמר יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה בכלל היתר רצה פונסה רצה אינו פונסה נאסרה חזרה והתרה יכול תחזור להתירה הראשון רצה פונסה רצה אינו פונסה היא אגידא ביה בכדי תפוק אלא אימא רצה פונסה רצה חולץ לה תלמוד לומר יבמה יבא עליה מצוה:

רש"י תנו התם. במסכת בכורות: אכשור דרי. בתמיה וכי נתכשרו הדורות: יבמה יבא עליה מצוה. גרסינן ולא גרסינן הכא למאנה אלא לקמן בתירוץ דרב יצחק בר אבדימי: שבתחלה. עד שלא קדשה אחיו: נאסרה. כשקדשה אחיו: וחזרה והותרה.

כַּשֶׁמֶת אַחִיו זֶלַח בְּנִים: יִכּוֹל תַּחֲזֹר לְהִיתָרָה הַרְאֵשׁוֹן. מִפְּרֵשׁ לְקַמּוֹן: מֵאֵן תִּנְא. וּמֵאֵי
הָאִמֶּר: אֲזַח שְׂאוֹל הוּא. וְהִכִּי הָאִמֶּר יִבְמָה יִבַּח עֲלֵיהּ לְמַעֲוָה מִשְׁמַע לְסַם מַלְוֹת יִבּוֹם
דְּכַתִּיב וַיִּבְמָה: רַבֵּי אִמֶּר אֲפִילוּ תִימָא רַבָּנָן. וְלֹא קִתְּנִי לְמַעֲוָה אֲלֹא מַלְוָה: יִבְמָה יִבַּח
עֲלֵיהּ מַלְוָה. מַלְוָה עֲלוּ לְיִבְמָה יוֹתֵר מִן הַחֲלִילָה: יִכּוֹל תַּחֲזֹר לְהִיתָרָה הַרְאֵשׁוֹן. וְתוּ
לֹא דִאֵי זַעֲי לֹא כְּנִים לֹא תִלְמוּד לֹא מִרְאָה יִבַּח עֲלֵיהּ מַלְוָה: בְּכַדֵּי תִפּוּק. בְּתַמִּיָּה:

זוהר וירא דף ק"ו ע"א

רַבִּי חֲזַקְיָה פִּתַּח (אִיּוֹב כ"ח) כִּי הוּא לְקַצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט תַּחַת כָּל
הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה, כַּמָּה אֵיט לֹון לְבָנֵי נִשָּׂא לְאַסְתִּכְלָא בְּעוֹבְדוּי
דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא וְלֹא שְׁתַּדְלָא בְּאוּרִיתָא יִמְמָא וְלִילֵי דְכָל מֵאֵן
דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרִיתָא קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אֲשֶׁתִּבַּח בֵּיהּ לְעִילָא
וְאֲשֶׁתִּבַּח בֵּיהּ לְתַתָּא בְּגִין דְּאוּרִיתָא אֵילָנָא דְחֵי אֵיהִי לְכָל אֲנוּן
דְּעִסְקִין בָּהּ לְמִיָּהֵב לֹון חֵיין בְּעִלְמָא דִּין וְלְמִיָּהֵב לֹון חֵיין
בְּעִלְמָא דְאִתֵּי, תָּא חֲזִי כִּי הוּא לְקַצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט לְמִיָּהֵב לֹון
מְזוֹנָא וְלְסַפְקָא לֹון מְכָל מַה דְּאַצְטְרִיכוּ בְּגִין דְּאֵיהִו אֲשֶׁגַח בָּהּ
תְּדִיר דְּכַתִּיב (דְּבָרִים י"א) תִּמְיֵד עֵינֵי יִי אֶלְקִיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה
וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה, בְּגִין דְּאָרֶץ דָּא מַה כְּתִיב בָּהּ (מִשְׁלֵי ל"א) מִמְּרַחֵק
תִּבְיָא לְחַמָּה וְלִבְתֵּר אֵיהִי יְהִבֵּת מְזוֹנָא וְטִרְפָּא לְכָל אֲנוּן חֵיין
בְּרָא דְכַתִּיב (שם) וְתִקֵּם בְּעוֹד לַיְלָה וְתִתֵּן טִרְף לְבֵיתָהּ וְחֵק
לְנַעֲרוֹתֶיהָ, וְעַל דָּא כִּי הוּא לְקַצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם
יִרְאֶה לְכַלְהוּ בְּנֵי עֲלָמָא לְמִיָּהֵב לֹון מְזוֹנָא וְסַפּוּקָא לְכָל מַה
דְּאַצְטְרִידָה כָּל חַד וְחַד דְּכַתִּיב (תַּחֲלִים קמ"ה) פּוֹתַח אֵת יְדָדָה וּמִשְׁבִּיעַ
לְכָל חֵי רַצּוֹן, דִּיא כִּי הוּא לְקַצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט לְאַסְתִּכְלָא
עוֹבְדוּי דְּבַר נִשׁ וְלֹא שְׁגָחָא בְּכָל מַה דְּעַבְדֵי בְּנֵי נִשָּׂא בְּעִלְמָא,
תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה מְסַתְּכָל וְחֵמֵי לְכָל חַד וְחַד:

תרגום זוהר רַבִּי חֲזַקְיָה פִּתַּח, כְּתוּב, (אִיּוֹב כ"ח) כִּי הוּא לְקַצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט, תַּחַת כָּל
הַשָּׁמַיִם יִרְאֶה. כַּמָּה יֵשׁ לְהֵם לְבָנֵי אָדָם לְהַסְתַּכְלָא בְּמַעֲשֵׂיו שְׁל הַקְּדוּשָׁא בְּרוּךְ הוּא,
וְלַעֲסֵק בְּתוֹרָה יוֹם וְלַיְלָה, כִּי כָּל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, הַקְּדוּשָׁא בְּרוּךְ הוּא מְסַתְּכָתּוּ
לְמַעַלָּה, וּמְסַתְּכָתּוּ לְמַטָּה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים לְכָל אֲלוֹ הָעוֹסְקִים בָּהּ.
לִתַּת לְהֵם חַיִּים זְעוּלָם הָאֵה וְלִתַּת לְהֵם חַיִּים זְעוּלָם הַבָּא. זֶא וְרִאֵה, כְּתוּב, כִּי

הוא לקלות הארץ יציט, הינו, כדי לתת להם מזונות ולכלכל אותם בכל מה שהם
כריכים. משום שהוא משגיח בה תמיד שבתוב, (דברים י"א) תמיד עיני ה' חלקיה בה
מראשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו, מה שתוב בה, ממרחק תביא
לחמה. ואחר כך היא נותנת טרף ומזון לכל חיות השדה, שבתוב (משלי ל"א) ותקם
בעוד לילה ותפז טרף לביתה וחה לנערותיה. ועל פן שתוב, פי הוא לקלות הארץ
יציט, תחת כל השמים יראה, דהינו לכל בני העולם, לתת להם מזונות וכלכלה
לפי צרכו של כל אחד ואחד. שבתוב פותח את ידו ומסביע לכל חי לאו. דבר
אחר, פי הוא לקלות הארץ יציט, להסתכל במעשיו של האדם, ולהשגיח בכל מה
שבני אדם עושים בעולם. תחת כל השמים יראה, מסתכל ורואה לכל אחד ואחד.

פסוקה

הלכה

שיע ח"מ סימן פ"ז

א. צריך לשבע בשם או באחד מכל הפינויים ומעומד. ואם
נשבע מיושב אינו חוזר ונשבע ותלמיד חכם אפלו לכתחלה
מיושב בין של תורה בין של דבריהם בין על טענת ודאי בין על
טענת ספק. שנים שנתעצמו בדין ונשבעו שלא יטענו אלא
האמת ואחר כך נתחייב אחד מהם שבועה לחבירו יש אומרים
שאינו נפטר בשבועה הראשונה: **ב.** סדר שבועת הדיינים כך.
הנשבע או חזו ספר תורה בזרועו ועומד ונשבע בשם או בפינוי
בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינים כיצד מפיו אומר
הריני נשבע בשם אלהי ישראל או הריני נשבע במי ששמו
רחום או במי ששמו חנון שאיני חייב לזה כלום. וכן אם אמר
הרי הוא ארור להי אלהי ישראל או הרי הוא ארור למי ששמו
רחום או למי ששמו חנון אם יש לזה אצלי כלום. כיצד מפי
הדיינים. משביעים אנו אותך בשם אלהי ישראל או במי
ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן או שיאמרו
הרי פלוני בן פלוני ארור להי אלהי ישראל או למי ששמו חנון
אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן:

הצרעת הוא שם האמור בשותפות כולל עניינים הרבה שאין דומין זה לזה שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי צרעת ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו. אם חזר בו יטהר הבית אם עמד ברשעו עד שהתפץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן. אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע. ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר (דברים ד') השמר בנגע הצרעת (ס) זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על ברקיה וסכנה בעצמה להצילו מן המים. והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת. קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו להתרחק משיבתו ומלדבר עמהן כדי שלא יתפש אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחלה מרבין בדברי הבאי כענין שנאמר (קהלת ה') וקול כסיל ברוב דברים. ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר (תהלים לא) תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כענין שנאמר (דה"ב לו) ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ובזים דבריו ומתעתעים בנביאיו ומתוך כך באים לדבר באלהים וכופרין בעיקר כענין שנאמר (מ"ב י"ז) ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא

כֹּן עַל ה' אֱלֹהֵיהֶם. וְהָרִי הוּא אֹמֵר (תהלים ע"ג) שִׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם
וּלְשׁוֹנָם תִּתְּלַךְ בְּאֶרֶץ מִי גֵרָם לָהֶם לְשִׁית בַּשָּׁמַיִם פִּיהֶם לְשׁוֹנָם
שֶׁהִלְכָה תִּתְּלַךְ בְּאֶרֶץ. זֶה הִיא שִׁיחַת הַרְשָׁעִים שְׂגוֹרֶמֶת לָהֶן
יְשִׁיבַת קֶרְנוֹת. וְיִשְׁיבַת בְּתֵי כְּנִסְיוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ. וְיִשְׁיבַת
בְּתֵי מִשְׁתָּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שֶׁכָר. אָבֵל שִׁיחַת כְּשִׁירֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָה
אֶלָּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְחֻכְמָה וּלְפִיכֹךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל
יָדוֹ וּמְזַכֶּה אוֹתָן בְּהַ שְׁנֵי אֲמָר (מלאכי ג') אִזְ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל
רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה'
וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:

וִירָא יוֹם רְבִיעִי תוֹרָה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ט) וַיִּקְמוּ מְנָשִׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם
וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם: וְקָמוּ מִתַּמָּן גְּבִרְיָא
וְאַסְתְּכִיאוּ עַל אֲפֵי סְדוֹם וְאַבְרָהָם אָזַל עִמָּהוֹן לְאֶלּוֹאֵיהוֹן:

רש"י וַיִּשְׁקִיפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם. כָּל הַשְּׂקִיפָה שֶׁבְּמִקְרָא לְרַעֲיָה חוּץ מִהַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ (דברים כו טו), שְׂגוֹל כַּח מַתְנוּת
עֲנִיִּים שְׂהוּפָךְ מִדַּת רַגַז לְרַחֲמִים: לְשִׁלְחָם. לְלוֹתָם, כַּסְבוֹר אֲרוּחִים הֵם:

(י) וַיְהִי הֵן אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר
אֲנִי עוֹשֶׂה: וַיִּי אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם דִּי אֲנָא עֶבֶד:

רש"י הַמְּכַסֶּה אֲנִי. בְּתַמִּיחָה: אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה. בְּסְדוֹם, לֹא יָפָה לִי לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֲנִי נִתְחִי לוֹ אֶת
הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְחַמְשָׁה כְּרִכְוִן הִלְכוּ שָׁלוֹ הֵן, שְׁנֵי אֲמָר (י טו) גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מֵאֵלֶּיךָ וְגו' בְּחֻכְמָה וְעִמְרָה וְגו'. קְרָאֵתִי
אוֹתוֹ אֲבָרָהָם, אֲבִי הַמּוֹן גּוֹיִם, וְאֲשַׁמֵּד אֶת הַבָּנִים וְלֹא אֲדוּעִי לְאֵב שְׂהוּא אֲוֵהֲבִי:

(יח) וַאֲבָרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוֹם
וַנְּבָרְכוּ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: וְאַבְרָהָם מִהֵנָּה יְהוּי לְעַם סְגִי
וְתִקְיָךְ וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילָהּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ:

רש"י ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה (משלי יז) זכר לדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי הארץ:

כִּי יִדְעֶתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָדְךָ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הֵבִיא יְהוָה עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלָיו : אַרְי גְּלִי קֶדְמִי (גוי רמב"ן ידעתינה) בְּדִיל דִּי יִפְקֹד יְת בְּנוֹהֵי וְיִת אֲנִשׁ בֵּיתָה בְּתַרוּהֵי וְיִטְרוּן אַרְחוֹן דְּתִקְנוֹן קֶדָם יִי לְמַעַבְד צְדָקְתָא וְדִינָא בְּדִיל אֲיִיתִי יִי עַל אַבְרָהָם יְת דְּמִלְל עֲלוֹהֵי :

רש"י כי ידעתי. לשון חבה, כמו (רות ב א) מודע לאישה, (סס ג ב) הלא בעז מדעתנו, (שמות לג י) ואלדעך בשם, ואמנם עיקר לשון כלם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אכלו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתי, למען אשר יורה לפי שהוא מורה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיורה את בניו וגו' , אין למען נופל על הלשון: יורה. לשון הרה, כמו (איוב ב ה) ככה יעשה איוב: למען הביא. כך הוא מורה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו' . על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן לדיק כאלו אינו מה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקֵת סְדוֹם וְעִמּוֹרָה כִּי רַבָּה וַחֲטָאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד : וַאֲמַר יִי קִבְּלַת סְדוֹם וְעִמּוֹרָה אַרְי סְגִיאת וְחוּבְתֵהוּן אַרְי תְּקִיפַת לְחֻדָּא :

רש"י ויאמר ה'. אל אברהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם למטה צבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה צבי"ש, לפי שמתורגם גדלה כבר, כמו שפירשתי לעיל (טו י) והי השמש באה, (רות א טו) הגה שבה יבמתך:

אֲרָדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעְקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה : אַתְּגְלִי כְעַן וְאֲדִוּוּן הַכִּי קִבְּלַתְהוֹן דְּעַלַת לְקֶדְמִי עֲבָדוּ אֲעִבַד עֲמַהוֹן גְּמִירָא אִם לָא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לָא אַתְּפָרַע :

רש"י ארדה נא ואראה. למד לדינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפרשתי בפרשת הפלגה ובעיל יא ז. דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הכלעקתה. של מדינה: הבאה אלי עשו. ואם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר (שמות לג ה) ועתה הורד עדיך מעליך ואלדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקדת פסק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחברתה. ורבותינו דרשו הכלעקתה, כעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(ט) וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה (אתי) אֶתְּ חֶבְקַת בֶּן וַתֹּאמֶר אֶל אֲדֹנָי אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֵל תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ : וַאֲמַר לְזִמְנָא הַדִּין כְּעֵדוֹ דְּאַתְנוּן קִימִין תְּהֵא מְחַבְקָא בְּרָא וַאֲמַרְתָּ בְּבַעוּ רַבּוּנֵי נְבִיאָ דִּינִי לָא יִתְכַדִּיב פְּתִגְמָא בְּאַמְתְּךָ :

רש"י למועד הזה כעת חיה . כמו שאת קיימת היום ולשלוס , כך תהי קיימת למועד הזה , וחובקת בן : אל אדוני . אל תאמר חובקת בן , מה לי חבוקו אם סופי לקוברו , וזה שאמרה לו כשמת , הלח אמרתי לא תשלה אותי : אל תכזב . אל תראני דבר שיפסוק , יש בידך לבקש רחמים וינתן לי בן , אך בבקשה ממך אל תתן לי אלא בן של קיימא : אל תכזב . כמו (שם נ"א) : לא יכזבו מימיו :

(י) וַתֵּהָרֶה הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר דָּבַר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע : וְעַדִּיאת אֶתְתָּא וַיִּלִּידתָּ בֶרֶךְ לְזִמְנָא הַדִּין כְּעֵדוֹ דְּהֵיא קִימָא דִּי מְלִיל עֲמָה אֱלִישָׁע :

רש"י כעת חיה . כעת הזאת שהיתה בחיים ובשלוס , ולכך נקוד כָּעֵת :

(יח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל אָבִיו אֶל הַקְּצָרִים : וַרְבָּא רַבָּיָא וְהוּהוּ יוֹמָא וַנִּפְק לְוַת אַבוּהִי לְוַת חַצְדָּיָא : (יט) וַיֹּאמֶר אֶל אָבִיו רֵאשִׁי רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל הַנְּעַר שְׂאֵהוּ אֶל אִמּוֹ : וַאֲמַר לְאַבוּהִי רֵישִׁי רֵישִׁי וַאֲמַר לְעוֹלִימָא סְבָהִי אוּבְלִיָּה לְאַמִּיָּה :

רש"י ראשי ראשי . הנני חולה בראשי : ויאמר . אביו אל אחד מן הנערים , שאלו אל אמו :

(כ) וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל בְּרֶכְיָה עַד הַצָּהָרִים וַיָּמָת : וַנְּסָבִיָּה וְאוּבְלִיָּה לְאַמִּיָּה וַיִּתִּיב עַל

בְּרַפְּהָא עַד עֵדוֹן טִיְהָרָא וּמִית : (כא) וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְהוּ עַל
מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֹּר בְּעֵדוֹ וַתִּצָּא :
וְסַלִּיקַת וְאַשְׁכַּבְתִּיהָ עַל עַרְסָא דְנַבְיָא דִּינִי וְאַגְפַּת בְּאַפּוּהִי וּנְפִיקַת :

כתובים - משלי - פרק ד

(ד) וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמָךְ דְּבָרֵי לִבְךָ שְׁמֹר
מִצּוֹתַי וְחַיֶּה : וְאַל־פָּנֵי וְאָמַר לִי יִי יִקְמַט מְלִי לִבְךָ נִטֵּר פְּקוּדֵי
וְחַיֶּה :

רש"י ויורני . על כך ויוכיחני ויאמר לי יתמדך דברי לבך . ולפי שהוכיחני בדברים אלו לכך אני מזהירכם על כך (רבי יוסף קר"א) , ד"א כי בן הייתי לאבי , הגביא אומר בן הייתי להקב"ה שהשרה רוחו עלי , ומלינו שקראו הקב"ה לשלמה בן שנאמר אני אהיה לו לאב וגו' (שמואל ב' 1) : כך ויחיד לפני אמי . לאומתי אני נבחר וחביב כבן כך ויחיד לכך ויורני אבי :

(ה) קִנְיָה חֲכָמָה קִנְיָה בִּינָה אֶל תִּשְׁכַּח וְאֶל תֵּט
מֵאֲמָרֵי פִי : קִנְיָה חֲכָמָתָא קִנְיָה בִּיּוֹנָא לָא תִנְשִׂי וְלָא תִסְטִי מִן
מֵאֲמָרֵי פּוּמִי : (ו) אֶל תַּעֲזֹבָהּ וַתִּשְׁמָרְךָ אֶהְבֵּהּ
וַתִּצְרָךָ : וְלֹא תִשְׁבַּקְתָּהּ וַתִּנְטֹרְךָ רַחֲמָה דְּתִשְׁגַּבְךָ :

רש"י אל תעזבה וגו' . אהבה . אהוב אותה :

(ז) רֵאשִׁית חֲכָמָה קִנְיָה חֲכָמָה וּבְכֹל קִנְיָנְךָ
קִנְיָה בִּינָה : רֵישׁ חֲכָמָתָא קִנְיָה חֲכָמָתָא וּבְכֹל קִנְיָנְךָ קִנְיָה בִּיּוֹנָא :

רש"י ראשית חכמה קנה חכמה . תחלת חכמתך למוד מאחרים קנה לך שמועה מפי הרב , ואח"כ בכל קנייך קנה בינה , תחבונן בה מעלמך להשכיל הטעמים דבר מהוד דבר :

סלסלה ותרוממך תכבדך פי תחבקה : חבקה די תרוממך וחבקה דתיקך :

סלסלה . חפשה היה חוזר עליה לדקדק בה כמו כבוד על סלסלות (יימיה ו) החוזר והולך בכרס ומשיב ידו לבקש את העוללות ובלשון חכמים מסלסל בשערו :

תתן לראשך לויית חן עטרת תפארת תמגנך : ותשים ברישך יאיותא דחסדא כלילא דשבהורא עלך :

תתן לראשך לויית חן . חזרת חן כמו לויית חן הם לראשך :

משנה ב בא קמא פרק ד

א. שור שנגח ארבעה וחמשה שורים זה אחר זה, ישלם לאחרון שבהם. ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפניו. ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפני פניו. והאחרון אחרון נשכר, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר, שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, זה נוטל מנה וזה נוטל מנה. חזר ונגח שור אחר שנה מאתים, האחרון נוטל מנה, ושלפניו, זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז. חזר ונגח שור אחר שנה מאתים, האחרון נוטל מנה, ושלפניו, חמשים זוז, ושנים הראשונים, דינר זהב :

ברטנורה (א) שור שנגח ד' וה'. וכולם היה תם דמשתלם מגופו: ישלם. חלי נזק לאחרון תחלה. בגמרא מוקי למתניתין כגון שתפסו נזק לשור המזיק לגבות ממנו ונעשה עליו שומר שכר. וכשיאלא מתחת ידו והזיק, הניזק הראשון חייב בנזקו, לפיכך האחרון משתלם חלי נזקו משלם: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. הכי קאמר, אם יש בו מותר בנזקו, יחזיר לשלפניו. כגון שחלי נזקו של הראשון היה מנה, וחלי נזק האחרון היה חמשים, והשור שנה מאתים. מתחלה כשנגח שור זה שורו של הניזק הראשון שחלי נזקו מנה, היה לניזק בשור זה מנה, ולבעלים מנה. וכשתפסו הניזק ונגח תחת ידו, אין לבעלים להפסיד מנה

שהיה להם צו, שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק שתפסו. וכשהזיק לשני והיה חזי נזקו חמשים, איבד הניזק הראשון מן המנה שלו חמשים ונתן לזה הניזק השני, והמותר עד המנה חוזר לו. והבעלים נוטלים המנה שלהם: ר"פ אומר וכו'. ר"פ סבר שותפי נינהו הבעלים והניזק בשור המזיק, ופניהם מתחייבים בנזקיו. כילד, שור שזה מאתים פגעה וכו': ושלפניו. זה ניזק ראשון. נוטל חמשים זוז, והבעלים חמשים זוז. ליש לניזק ראשון צו החלי, הלכך משלם חזי תשלומי נזקו: חזר ונגח שור שזה מאתים. האחרון נוטל מנה החזי מכל מי שהוא, למגופו משתלם. ונמלא אותו שלפניו שהיה החזי שלו, משלם מחלקו חזי מנה שנוטל האחרון: ושנים הראשונים. ניזק ראשון והבעלים שהיה להם לכל אחד רביעי, משלמין כל אחד רביעית של נזקו: דינר זהב. שהם עשרים וחמשה דינרים של כסף:

ב. שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו, מועד לאדם ואינו מועד לבהמה, מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים, את שהוא מועד לו משלם נזק שלם, ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק. אמרו לפני רבי יהודה, הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד לחל. אמר להם, לשבתות משלם נזק שלם, לימות החל משלם חצי נזק. אימתי הוא תם. משיחזר בו שלשה ימי שבתות:

ברטורה (ב) מועד לקטנים. לעגלים: אמרו לפני ר' יהודה. שאלו תלמידיו ממנו: מועד לשבתות. מפני שהוא בטל ממלאכה ודעתו זחה עליו. אי נמי, לפי שרואה בני אדם במלבושים נאים של שבת, חסובים בעיניו נכרים ואינו מכירם: ואינו מועד לחול. מה דינו: משיחזר בו שלשה ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בשלש שבתות ולא נגח, חזר לתמותו, ואם חזר ונגח אינו משלם אלא חזי נזק:

ג. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח לשור של ישראל, פטור, שנאמר (שמות כא) שור רעהו, ולא שור של הקדש. שור של ישראל שנגח לשור של נכרי, פטור. ושל נכרי שנגח לשור של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם:

ברטורה (ג) שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור. דכתיב (חבקוק ג') עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ראה שבע מצות שנלטו בני נח, כיון שלא קיימו אותן, עמד והתיר ממונן לישראל. ואומר (דברים ל"ג) הופיע מהר פארן, גילה ממונן של עובד כוכבים והתירן. מהר פארן, משעה שסבב והחזיר את התורה על העובדי כוכבים ולא קבלוה:

ד. שׁוֹר שֶׁל פִּקְחַ שְׁנַגַּח שׁוֹר שֶׁל חֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן חֵיָב.
וְשֶׁל חֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שְׁנַגַּח שׁוֹר שֶׁל פִּקְחַ, פְּטוּר. שׁוֹר
שֶׁל חֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שְׁנַגַּח, בֵּית דִּין מְעַמְּדִין לָהּ
אֶפְסוֹרָוּפּוֹס וּמְעִידִין לָהּ בְּפָנֵי אֶפְסוֹרָוּפּוֹס. נִתְפַּקַּח
הַחֵרֶשׁ, נִשְׁתַּפָּה הַשׁוֹטָה וְהַגְּדִיל הַקָּטָן, חֵזַר לְתַמּוֹתוֹ,
דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר. רַבֵּי יוֹסִי אֹמְרִי, הֵרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ. שׁוֹר
הָאֶצְטָדִין אֵינוֹ חֵיָב מִיָּתֵהּ, שְׁנֶאמַר (שְׁמוֹת כ"א) כִּי יִגַּח, וְלֹא
שְׁיַגִּיחוּהוּ:

דרטורה (ה) ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקה פטור. שאין מעמידין אפסורופוס לתם לגבות מגופו, דמטלטלי הוא, ואמרינן בפ"ק [דף י"ד] שזה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקים אלא לנכסים שיש להן אחריות, ואוקימנא ביתמי: מעמידין להן אפסורופוס וכו'. אם הוחזקו נגחנים, מעמידין להם אפסורופוס ולא לשלם חזי נזק אלא לשווייה מועד. דכי הדך נגח משלם מן העליה ויגבו הנזק מקרקע של יתומים: חוזר לתמותו. דקסבר מועד שיאל מרשות בעליו ונכנס לרשות בעלים אחרים חוזר לתמותו. דרשות משונה משנה את דין התראתו: שור האצטדין. שמויחד לנגיחות, ומלמדן אותו לכך:

ה. שׁוֹר שְׁנַגַּח אֶת הָאָדָם וְיָמָת, מוּעָד, מְשַׁלֵּם כֶּפֶר, וְתָם,
פְּטוּר מִן הַכֶּפֶר. וְזֶה וְזֶה חֵיָבִים מִיָּתֵהּ. וְכֹן בִּבְנֵי וְכֹן בִּבְתֵי.
נִגַּח עֶבֶד אוֹ אִמָּה, נוֹתֵן שְׁלָשִׁים סָלְעִים, בֵּין שֶׁהוּא יָפָה
(מֵאָה) מְנָה וּבֵין שְׁאִינוֹ יָפָה אֶלָּא דִּינָר אֶחָד:

דרטורה (ה) מועד משלם כופר. ואע"ג דבקמא דנגח קטלינן ליה, אשכחין מועד, כגון שהרג שלשה נכרים. אי נמי, שהרג שלשה ישראל טריפה. דאטריפה לא קטלינן ליה, דגזררא קטילא קטיל. אי נמי, דקטיל וערק לאגמא לאחר שהעידו בו: וכן בזן וכן בבת. תינוק ותינוקת. חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים:

ו. שׁוֹר שֶׁהִיָּה מִתְחַפֵּד בַּכֶּתֶל, וְנָפַל עַל הָאָדָם, נִתְפָּוּן
לְהַרְג אֶת הַבְּהֵמָה וְהַרְג אֶת הָאָדָם, לְנִכְרִי, וְהַרְג אֶת
יִשְׂרָאֵל, לְנִפְלִים, וְהַרְג בֶּן קַיָּמָא, פְּטוּר:

דרטורה (ו) שור שהיה מתחכך בכותל וכו'. פטור מן המיתה. ואם היה מועד, כגון שהיה מועד להתחכך בכתלים ולהפילם על בני אדם, ונתחכך בכותל להנחתו והפילו על האדם ומת, השור פטור מן המיתה, והבעלים משלמים את הכופר. השור פטור מן המיתה, דכתיב (שמות כ"א) השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אין חייבין אם הרגו את הנפש עד שיהרגו בכוונה, כך השור אינו חייב עד שיהרגו בכוונה.

והבעלים משלמים את הכופר, דכתיב אם כופר, שהיה יכול לכתוב כופר יוסת עליו, מאי
אם כופר, לרבות ההורג שלא בכוונה לחיוב כופר:

ז. שור האשה, שור היתומים, שור האפוטרופוס, שור
המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים,
הרי אלו חייבים מיתה. רבי יהודה אומר, שור המדבר,
שור ההקדש, שור הגר שמת, פטורים מן המיתה, לפי
שיאין להם בעלים:

ברטנורה (ז) ושור היתומים. שאין להם אפוטרופוס: ושור האפוטרופוס. השור של
יתומים, הוא אלא שעל האפוטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. לשבעה שור כתובים צפרשה
בנוגח אדם. חד לגופיה, ושקה לשקה שוורים הללו: רבי יהודה אומר שור הקדש שור הגר
שמת ואין לו יורשים פטורים מן המיתה. אפילו נגח ואח"כ הקדיש, נגח ואח"כ מת הגר,
היה פטר ר' יהודה. ואין הלכה כר' יהודה:

ח. שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו, אינו
מקדש. שחטו, בשרו אסור. ואם עד שלא נגמר דינו
הקדישו בעליו, מקדש. ואם שחטו, בשרו מתר:

ברטנורה (ח) ואם שחטו אסור. באכילה. דכתיב (שמות כ"א) סקול יסקל השור ולא יאכל
את בשרו, ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבילה אסורה באכילה,
ומה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, אלא לומר לך שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו
אסור: הקדישו בעליו מוקדש. ונפקא מינה דאי מתהני מיניה מעל:

ט. מסרו לשומר חנם, ולשואל, לנושא שכר, ולשוכר,
נכנסו תחת הבעלים, מועד משלים נזק שלם, ותם
משלים חצי נזק. קשרו בעליו במוסרה, ונעל בפניו
כראוי, ויצא והזיק, אחד תם ואחד מועד חב, דברי
רבי מאיר. רבי יהודה אומר תם חב ומועד פטור,
שנאמר (שמות כא) ולא ישמרנו בעליו, ושומר הוא זה. רבי
אליעזר אומר, אין לו שמירה אלא סכין:

ברטנורה (ט) ונעל בפניו כראוי. בלתי שיכולה לעמוד ברוח מצויה. והיינו שמירה פחותה:
ומועד פטור. מאל העדאה שבו. אבל כל תמות במקומה עומדת. ומשלם חצי נזק כהם.
דכתיב ולא ישמרנו גבי מועד. הא שמרו כל דהו פטור מאל העדאה: רבי אליעזר אומר,
אין לו שמירה. למועד: אלא סכין. עד שיחטנו. ושלש מחלוקות בדבר. לר"מ בשמירה

פחותה חייב וזמנולה פטור. ולרבי יהודה זשמיירה פחותה נמי פטור מלד העדלה זבו. אזל חייב על כל תמות זבו. עד שיזמרנו זמיירה מעולה. ולר"א זמעולה נמי חייב. והלכה כרבי יהודה. ומיהו לכתחלה מלוא, לשחוט שור המועד כדי לסלק ההיזק:

גמרא בבא קמא דף ל"ח ע"א

תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור. שור של נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שנתאמר (חבוק ג') עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר (דברים לג) הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מפעי לכדרב מתנא וכדרב יוסף תא שמע הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונס לישראל. מאי דרב מתנא דאמר רב מתנא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם. ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלויי הוא פתיב הקא ויתר גוים וכתוב התם (ויקרא יא) לנתר בהן על הארץ ומתרגמינן לקפצא בהון על ארעא מאי דרב יוסף דאמר רב יוסף עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימו עמד והתירן להם איתגורי אתגור אם כן מצינו חוטא נשכר. אמר מר בריה דרבנא לומר שאפלו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר. ולא והתניא רבי מאיר אומר מנין שאפלו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראל לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפלו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלין עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה:

כ"י הופיע. גילה ממונס והתירן: מפארן. כססב והחזיר את התורה על כל האומות ולא קבלוה: והגלה אותם. כגון כפתורים היוצאים מכפתור וכגון ובשעיר

זוהר וירא דף ק"ח ע"ב

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו קימי יומא חד ועסקי בהאי קרא
אמר רבי אלעזר כתיב (דברים ח') ארץ אשר לא במסכנות תאכל
בה לחם לא תחסר כל בה, האי בה בה תרי זמני אמאי אלא
הא אתמר דקדשא בריך הוא פליג כל עמין וארעאן לממנו
שליחו וארעא דישראל לא שליט בה מלאכא ולא ממנא אחרא
אלא איהו בלחודוי בגין כך אעיל לעמא דלא שליט בהו אחרא
לארעא דלא שליט בה אחרא, תא חזי קדשא בריך הוא יהיב
מזונא תמן בקדמיתא ולבתר לכל עלמא, כל שאר עמין עכו"ם
במסכנות וארעא דישראל לאו הכי אלא ארץ ישראל אתנו
בקדמיתא ולבתר כל עלמא, ובגין כך ארץ אשר לא במסכנות
תאכל בה לחם אלא בעתירו בספוקא דכלא תאכל בה ולא
באתר אחרא, בה בקדישו דארעא בה שריא מהימנותא עלאה
בה שריא ברכתא דלעילא ולא באתר אחרא, תא חזי כתיב כגון
יי כארץ מצרים עד הכא לא אתידע גן יי אי הוא ארץ מצרים
ואי איהו ארץ סדום ואי איהו גן יי דאקרי גן עדן אלא כגן יי
דאית ביה ספוקא ועדונא דכלא הכי נמי הנה סדום והכי נמי
מצרים, מה גן יי לא אצטריך בר נש לאשקאה ליה אוף מצרים
לא אצטריך אחרא לאשקאה ליה בגין דנילוס איהו אסיק
ואשקי לכל ארעא דמצרים, תא חזי מה כתיב (זכריה י"ד) והיה
אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם וגו', דא הוא
עונשא דלהון דאתמנע מנהון מטרא מה כתיב ואם משפחת
מצרים לא תעלה ולא באה וגו' חמי דלא כתיב ולא עליהם
יהיה הגשם בגין דלא נחית מטרא למצרים ולא אצטרכון ליה
אלא עונשא דלהון מה הוא דכתיב (שם) וזאת תהיה המגפה
אשר יגוף ה' את כל הגויים וגו' בגין דמצרים לא צריכין
למטרא, אוף סדום מה כתיב ביה כי כלה משקה כל עדונין
דעלמא הוו בה ועל דא לא בעאן דבני נשא אחרנין יתעדנון בה,

רבי חיא אמר אנון הווי חייבין מגרמיהו וממונהוון דכל בר נש דאיהו צר עינא לגבי מסכנא יאות הוא דלא יתקיים בעלמא ולא עוד אלא דלית ליה חיים לעלמא דאתי: וכל מאן דאיהו ותרו לגבי מסכנא יאות הוא דיתקיים בעלמא ויתקיים עלמא בגניה ואית ליה חיים ואורכא דחיי לעלמא דאתי:

תרגום הזהר רבי אלעזר ורבי יוסי יום אחד היו עומדים ועוסקים בפתוח הזה. אמר רבי אלעזר, פתוב, (דברים ח) ארץ אשר לא במסכנות תאכל צה לחם. לא תחסר כל צה, אלו צה צה, שתי פעמים למה לי. אלא כבד אמרו, שהקדוש צרוף הוא חלק את העמים והארצות לממונים שליחים, וארץ ישראל, אין מלאך שולט צה ולא ממונה אחר, אלא הקדוש צרוף הוא לבדו, ומשום זה, הביא את העם, שאין אחר שולט עליו חוץ מהקדוש צרוף הוא, אל הארץ, שאין אחר שולט עליה חוץ מהקדוש צרוף הוא. בא וראה, הקדוש צרוף הוא נותן תחלה מזונות לארץ ישראל, ואחר כך לכל העולם. ונמצאים כל שאר העמים עובדי עבודה זרה, מקבלים במסכנות, וארץ ישראל אינו כך, אלא ארץ ישראל נאזן מתחלה, ואחר כך העולם נאזנים משירים. ומשום זה, פתוב, ארץ אשר לא במסכנות תאכל צה לחם, אלא בעשירות, בכל המלוא. תאכל צה, ולא במקום אחר. צה, יורה בקדשת הארץ, צה שורה אמונה העליונה, צה שורה צרכה העליונה, ולא במקום אחר. ועל פן פתוב בהמקרא שני פעמים צה, לרמוז על כל הנזכר. בא וראה, פתוב, פגן ה' בארץ מצרים, באכה לווער, עד פאון עוד לא נודע מהפתוב, אם ארץ מצרים הוא פגן ה', ואם ארץ סדום הוא פגן ה', ואם גן ה', הוא הגן הנקרא גן עדן. אלא הפירוש הוא, פגן ה', שהוא גן עדן, שיש בו מלוא ועדון לכל, פן היה סדום וכן היה מצרים. מה גן ה', אין אדם צריך להשקותו פן מצרים, אין אחר צריך להשקותה, משום שנהר נילוס עולה ומשקה את כל ארץ מצרים. בא וראה מה פתוב, והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים וגו', זה הוא העונש שלהם שנמנע מהם הגשם. ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא צאה וגו', ראה, שלא פתוב פאון, ולא עליהם יהיה הגשם, פי לא ירד גשם במצרים ואינם צריכים לו. אלא עונש שלהם מה הוא, הוא פמו שפתוב וזאת תהיה הפגפה אשר יגוף ה' את הגוים וגו'. שהוא משום שהמצרים אינם צריכים גשם. אף סדום היה פגן ה', מה פתוב צהם, פי כלה משקה, דהינו כל מעדני עולם היו צה. ועל פן לא ראו, שאנשים אחרים יתעדנו צה. ולא קבלו אורחים. רבי חיא אמר, הם, אנשי סדום, היו קשעים עצמם ומרכושם, ולא מסבת ארצם הטובה, פי לא ראו לתן לזקה. פי כל אדם, שהוא צר עין פלפי עני, ראוי לו שלא יתקיים בעולם. ולא עוד, אלא שאין לו חיים לעולם הבא. וכל מי שהוא טוב לב לעני, ראוי לו שיתקיים בעולם, והעולם יתקיים בזכותו, ויש לו חיים, ואריכות ימים לעולם הבא.

א. אסור להונות את חבירו בין במקחו בין בממכרו ואיזה מהם שאינה בין לוקח בין מוכר עובר בלאו: **ב.** כמה תהיה האונאה ויהיה חייב להשיב שתות בשוה כיצד הרי שמכר שוה שש בחמש או שוה שבע בשש או שוה חמש בשש או שוה שש בשבע הרי זו אונאה ונקנה המקח וחייב המאנה לשלם האונאה ולהחזירה כולה למתאנה: **ג.** היתה האונאה פחות מזה בכל שהוא כגון שמכר שוה שבעים בששים ופרוטה אינו חייב להחזיר כלום שכל פחות משתות דרך הכל למחול בו: **ד.** היתה האונאה יתירה על השתות כל שהוא כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה בטל המקח והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל אבל המאנה אינו יכול לחזור אם רצה זה וקבל:

מוסר

יהיו כל דבריהם כבוד גדול ופיוס לבוּרא וגם לברואיו מיראתו לקטנים ולגדולים לרעים ולטובים בלב נקי ובר ושפל וסבלן בכתף תשא תדמה כי אתה מן הפועלים אשר בכתף ישאו ויותר מהמה כשור לעול וכחמור למשוי הוי ממתין הסבל לעת בואו פתאום ולא תבעט כי יהיה בעיניך חידוש. תדמה כי כסות אורו יתברך חופף עליך תעטה בו כשלמה ולכל ישראל שתדבקהו לעבודתו יתברך. תדמה לכסותו בשלמתו יתברך והזהר פן תלכלך בגד המלך בחטאות פן יסיר בגדו מעליך

וְתִהְיֶה עֵרוֹם מִמֶּנּוּ וְאֵל תִּקְרַע בְּגָדֶיךָ בַּחֲמַתְךָ דְהוּי כְּעוֹבֵד
עֲבוֹדָה זָרָה הוֹאִיל וְהָאָדָם חוֹמֵר אֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו בְּמוֹשְׁכָלוֹת
אֲלֹא בְּמוֹרְגָשׁ הַעִידוֹ הַבוֹרֵא בְּשֵׁתֵי אוֹתוֹת עָלָיו אַחַת בְּבִשְׂרוֹ
בְּרִית קֹדֶשׁ וְאַחַת תְּפִילִין וּבִשְׁבֶּת הַשְּׁבֶת אוֹת הִיא וְרֵאוּי שֶׁלֹּא
יִחְסְרוּ אֵלּוּ שֵׁתֵי אוֹתוֹת לְאוֹתוֹת עֲבוֹתוֹת אֶהְבֶּה. כְּשֶׁם שֶׁהַכַּעַס
אֲסוּר כִּי הָעֶצְבוֹן מִן הָאֲבָק שֶׁכָּל עֲבִירָה יֵשׁ לָהּ אֲבָק כִּדְאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֹנִם לְבִרְכָה אֲבָק רַבִּית אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע וְהַלֵּל הַזֵּקוֹן
כְּשֶׁהֲלַךְ אָדָם אֶחָד לְנִסּוֹתָיו אִם יִכְעוֹס לֹא כְּעַס וְלֹא נִתְעַצֵּב אֲלֹא
רֵאוּי לְאָדָם לִקַּח בְּנַחַת כָּל אֲשֶׁר יָבֵא עָלָיו לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
יִשְׁמַע לְשִׁתּוֹק וְלוֹמֵר גַּם זֶה לְטוֹבָה בְּשִׁמְחָה. הַדְּבָרִים בְּטָלִים
בְּבִרְיֵת הַלְּשׁוֹן כְּזֶרַע לְבִטְלָה בְּבִרְיֵת הַמַּעוֹר דָּמִי וְעַל דָּא כְּתִיב
הוֹגַעְתֶּם אֶת ה' בַּדְּבָרֵיכֶם שִׁפִּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֹנִם לְבִרְכָה
שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי סוֹבֵל הָעוֹלָם וְאֵינִי יֹגַע וּבַדְּבָרִים
בְּטָלִים אֲנִי יֹגַע וְלָמָּה יִהְיֶה אָדָם עַז פָּנִים וְיִיגַע בּוֹרְאוֹ חֲלִילָה
לְכֹן אֵל יוֹצֵא מִלֵּה מִפִּי לְבִטְלָה אֲלֹא תוֹרָה אוֹ עֲבוֹדָה אוֹ
הוֹדָאָה אוֹ שְׁלוֹם. מִי שֶׁאֲבַד לוֹ פָּרַח הִיתָכֵן שֶׁבְּעֶצְבוֹנוֹ וְכַעֲסוֹ
יִשְׁבֵּר כְּלֵי שִׁשׁוֹה אֶלְף פְּרָחִים לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ וְאַתָּה בֶן אָדָם
יִדְעֶתָ כִּי נִשְׁמַתְךָ מוֹשֵׁב אֱלֹהִים וּבְכַעֲסֶךָ וְעֶצְבוֹנְךָ יִסְתַּלַּק וְאֵיךְ
תִּתְעַצֵּב עַל חַיֵּי שְׁעָה וְתִתְאַבֵּד חַיֵּי עוֹלָם לְכֹן סְבוּל בְּשִׁמְחָה כְּהַלֵּל
כָּל הַבָּא עֲלֶיךָ וְלֹא תַעֲזוֹב אֶת מַלְכְּךָ וַיְהִי זֹאת נְחֻמַּתְךָ כִּי בּוֹ
תִּדְבֹק וְהוּא יָאֵר פָּנָיו אֵלֶיךָ וְאַתָּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ:

וִירָא יוֹם חֲמִישִׁי תוֹרָה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדָמָה (כב)
וְאַבְרָהָם עוֹדְנֵנו עֵלְמֵד לְפָנֵי יְהוָה : וְאַתְּפָנִיאוּ מִתַּמָּן
גְּבִרְיָא וְאַזְלוּ לְסָדוּם וְאַבְרָהָם עַד כְּעַן מִשְׁמֵשׁ בְּצִלוֹ קָדָם יי :

כ"ז ויפנו משם. מנמקום שאברהם לוס סס: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקדוש
ברוך הוא בלא אכלו ואמר לו (פסוק ט) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם,
אלא תקון סופרים הוא זה (אשר הפטור זכרונם לברכה לכתוב כן) :

**וַיִּגַשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק
עִם רָשָׁע :** וְקָרַב אַבְרָהָם וַאֲמַר הַבְּרִיָּא תִשִׁיִּצִי זַפָּאָה עִם חֲתִיבָא :

רש"י ויגש אברהם. מלינו הגשה למלחמה (ש"ב יג) ויגש יואב וגו', הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הגם תספה. ולתרגום של אנקלוס שתרגמו לשון רוגז, כך פרושו האף ישיאך שתספה לדיק עם רשע:

**אֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף
תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים
הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ :** מָאִים אֵית חַמְשִׁין זַפָּאִין בְּגוֹ
קִרְתָּא הַבְּרִיָּא תִשִׁיִּצִי וְלֹא תִשְׁבּוּק לְאַתְרָא בְּדִיל חַמְשִׁין זַפָּאִין דִּי בְּגוּהָ :

רש"י אולי יש חמשים לדיקים. עשרה לדיקים לכל כך וכך, כי חמשה מקומות יש:

**חֲלִלָה לָךְ מַעֲשֵׂת כַּדְבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק
עִם רָשָׁע וְהָיָה כְּצְדִיק כְּרָשָׁע חֲלִלָה לָךְ
הַשִּׁפְט כֹּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט :** קוּשְׁטָא אַנּוּן
דִּינָךְ מְלַמְעַבַּד כְּפַתְגָמָא הַדִּין לְקַטְלָא זַפָּאָה עִם חֲתִיבָא וְיֵהִי זַפָּאָה כְּחֲתִיבָא
קוּשְׁטָא אַנּוּן דִּינָךְ דִּדְיוֹן כֹּל אֶרְעָא לָא יַעֲבַד דִּינָא :

רש"י חלילה לך. ואם תאמר לא ילכו הדיקים את הרשעים, למה תמית הדיקים: חלילה לך. חלון הוא לך, יאמרו כך הוא אמנתו, שוטף הכל, לדיקים ורשעים, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה: כדבר הזה. לא הוא ולא כיווא בן: חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ. נקוד בחטף פת"ח ה"א של השופט לשון תמה, וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם אֶמְצָא בְּסֻדִּים חַמְשִׁים
צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאֵתִי לְכָל הַמָּקוֹם
בְּעֵבוּרָם :** וַאֲמַר יְיָ אִם אֶשְׁפַּח בְּסֻדִּים חַמְשִׁין זַפָּאִין בְּגוֹ קִרְתָּא
וְאֶשְׁבּוּק לְכָל אֶתְרָא בְּדִילָהוֹן :

רש"י אם אמלא בסדום וגו' לכל המקום. לכל הכרכים, לפי סדום היתה מטרופולין וחשובה מכלם תלה בה הכתוב:

נביאים - מלכים ב - פרק ד

(כב) וַתִּקְרָא אֶל אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחַה נָא לִי אֶחָד מִן הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֶתְנֹת וְאֶרְוֶצָה עַד אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאֲשׁוּבָה : וְקִרַת לְבַעֲלָהּ וְאָמְרַת שְׂדֵר כָּעוֹן לִי חַד מִן עוֹלִימָא וְחָדָא מִן אֶתְנִיָּא וְאֶתְמָטִי לֹת נְבִיָּא דִיִּי וְאֶתְנֹב : (כג) וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ (אתי) אֶתְּ (הלכתי) הֲלָכַת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חָדָשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם : וְאָמַר מָה דִּין אֶתְּ אֲזַלְתְּ לְוַתִּיהָ יוֹמָא דִּין לֹא יָרַח וְלֹא שַׁבָּתָא וְאָמְרַת שְׁלָם : (כד) וַתַּחֲבֹשׁ הָאֶתְוֹן וַתֹּאמֶר אֶל נַעֲרָהּ נְהַג וְלִדְךָ אֵל תַּעֲצֹר לִי לְרֹכֵב כִּי אִם אָמַרְתִּי לְךָ : וְזָרִיזַת אֶתְנָא וְאָמְרַת לְעוֹלִימָהָא דְבַר וְאֲזִיל לֹא תִדְחֹק עָלַי לְמַרְכָּב אֱלֹהִין כַּד אֵימַר לְךָ :

כ"ז נהג וכך . מהר : אל העלך לי . אל העכב על ידי את הרכיבה :

(כה) וַתִּלְךְ וַתָּבוֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶתְהָ מִנְּגַד וַיֹּאמֶר אֶל גִּיחִזִּי נַעֲרוֹ הֲנִה הַשׁוֹנְמִית הַלְּזוֹ : וְאֲזַלְתְּ וְאֶתְתְּ לֹת נְבִיָּא דִיִּי לְטוֹר כַּרְמֶלָא וְהוּוּהּ כַּד חָזָא נְבִיָּא דִיִּי יָתְהָ מִקְבִּיל וְאָמַר לְגִיחִזִּי עוֹלִימָיָהּ הָא שׁוֹנְמִית דִּיכִי : (כו) עֵתְהָ רוּץ נָא לְקִרְאָתְהָ וְאָמַר לָהּ הַשְׁלוֹם לְךָ הַשְׁלוֹם לְאִישְׁךָ הַשְׁלוֹם לְיֶלְדְךָ וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם : כָּעוֹן רְהוּט כָּעוֹן לְקַדְמוֹתְהָ וְאָמַר לָהּ הַשְׁלָם לִידְךָ הַשְׁלָם לְבַעֲלִידְךָ הַשְׁלָם לְרַבָּא וְאָמְרַת שְׁלָם :

רש"י ותאמר שלום . הרי זה מקרא קצר , שהרי היה לו לכתוב , וישאל לה ותאמר שלום :

כתובים - משלי - פרק ד

(י) שִׁמְעֵ בְּנֵי וְקַח אֲמָרֵי וַיְרַבּוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים :
שִׁמְעֵ בְּרִי וְקַבֵּל מִנִּי וְנִסְגִּיּוֹן שְׁנֵי אֲדָמִיד :

רש"י שמע בני וקח אמרי וגו' :

(יא) בְּדַרְךְ חֲכָמָה הִרְתִּיךָ הַדְּרֹכֹתֶיךָ בְּמַעְגְלֵי
לְשׁוֹר : אֲרַחֲתָא דְחֲכָמָתָא אֶלְפִתְךָ וְחִלְכְּתְךָ בְּשִׁבְלֵי תְרִיצִי : (יב)
בְּלִכְתְּךָ לֹא יֵצֵר צַעֲדְךָ וְאִם תִּרְוֹץ לֹא
תִכְשָׁל : כִּד תִּיזַל לֹא תִתְעוֹק אֲרַחֲךָ וְאִין תִּרְהִיט לֹא תִתְקַל :

רש"י כלכתך לא יצר צעדך . מי שאינו מרחיק רגליו קרוב ליפול :

(יג) הַחֲזִיק בַּמּוֹסֵר אֵל תִּרְרָף נִצְרָה כִּי הִיא
חַיִּיךָ : תִּתְחַזֵּק בְּמַרְדּוּתָא וְלֹא תִרְפָּא נִטְרָה מְטוּל דְּהִיא חַיִּיךָ :

רש"י החזק במוסר אל תרף . אחוז בתורה כמו והחזיקי את ידך בו (בראשית כא) וישלח ידו ויחזק בו (שמות ז) :

(יד) בְּאַרְחַ רְשָׁעִים אֵל תֵּבֵא וְאֵל תֵּאֲשֵׁר בְּדַרְךְ
רָעִים : בְּאַרְחָא דְרְשָׁעֵי לֹא תִיזַל וְלֹא תִטּוֹן בְּאַרְחָא דְבִישׁוֹן :

רש"י באורח רשעים אל תבא ואל תאשר . ואל תדרוך כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג) , וכן ונבון יבין לאשורו :

א. בַּיֵּת שְׁמַאי אוֹמְרִים, כָּל הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שְׂאֵם נִתְּנוּ מִתְּנָה אַחַת, כִּפָּר. וּבַחֲטָאת, שְׁתֵּי מִתְּנוֹת. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, אֶף חֲטָאת שְׁנֵתְנָה מִתְּנָה אַחַת, כִּפָּר. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה כְּתִקְנָה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לְזִמְנָה, כִּפָּר. נָתַן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה חוּץ לְזִמְנָה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לְמִקְוָמָה, פְּגוּל, וְחִיבִין עָלָיו כָּרַת:

ברטורה (א) בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החיצון. יש מהן שטעונין ארבע מתנות, ויש מהן שטעונים שתיים שהם ארבע, ויש שטעונים מתנה אחת. כדתנן באידך פרוקין. והשתא קאמר דכולן שלא נתן אללא מתנה אחת דדיעבד כפר, דכתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך, שפיכה אחת משמע, מדללא כתיב סביב דמשמע שתי מתנות שהן ארבע: וזבחיך שתי מתנות. שלש פרשיות נאמרו בחטאות החיצונות בזיקרא, אחת בשעיר נשיא, ושתיים בחטאות יחיד אחת בכבשה ואחת בשעירה. בשתיים כתיב על קרנת חסר, והאחת מלא. ובית שמאי יש להן יש אם למקרא, הרי כאן שש, ואין במזבח אללא ארבע, והשתיים יתרות לך נאמרו אללא ששנאן הכתוב לעכב. ובית הלל סברי אהני מקרא דמשמע שש, ואהני מסורת דמשמע ארבע, הלכך טפי חדא אמסורת ובזר חדא ממקרא והווי להו חמש, ארבע למזבח וחד לעכב, ואם נתן מתנה אחת כפר: לפיכך. חטאת וכל הזבחים לבית הלל, ולבית שמאי שאר הזבחים חוץ מחטאת, נתן את הראשונה כתקנה ואת השניה במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה: כפר. וכשר הקרבן ליקרב על ידי מתנה ראשונה. דאין השניה מתרת הבשר, שהרי הותר על ידי מתנה ראשונה, הלכך אינה מפגלת: נתן את הראשונה חוץ לזמנה כו' פגול וחייבין עליו כרת. שאין מחשבת חוץ למקומה דשניה מויליאתו מידי פגול, שהרי הוקבע בראשונה שקרבו כל מתיריו:

ב. כָּל הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, שְׂאֵם חֶסֶר אַחַת מִן הַמִּתְּנוֹת, לֹא כִפָּר. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן כֶּלֶן כְּתִקְנָה וְאַחַת שְׂלֵא כְּתִקְנָה, פָּסוּל וְאִין בּוֹ כָרַת:

ברטורה (ב) אם חסר אחת מכל המתנות לך כפר. דזכר העלם דזכר כתיב (ויקרא ז) ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, ומקרא שאינו צריך הוא שהרי כל עבודותיו נתפרסו בו, אללא לכפול באזהרת הזאות שבו הוא דאתא, והכי משמע, ועשה לו כאשר כתבתי לך עשיותיו, ושנה עליהם לעכב שאם חסר אחת מכל המתנות לך כפר: לפיכך (אם נתנו כולן כחוקו). הואיל וכולן מתירות, אין זו מתרת בלל זו ואין זו מפגלת בלל זו: ואחת

שֶׁלֹא כְתֻבָּה. בְּמַחֲשַׁבַת חוּץ לְזַמְנוֹ: פְּסוּל. שֶׁלֹא הוֹתֵר בְּרֵאשׁוֹנוֹת: וְאִין בּוֹ כֵּרֵת. שְׂאִין מִפְּגוּלִים
בְּחַיִּי

ג. וְאֵלּוּ דְבָרִים שְׂאִין חֵיבִים עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל, הַקֶּמֶץ,
וְהַלְבוּנָה, וְהַקְטָרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ,
וְהַדָּם, וְהַנְּסֻכִּים הַבָּאִים בְּפָנָי עֶצְמוֹן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֶף הַבָּאִים עִם הַבְּהֵמָה. לֵג שְׂמוֹן שֶׁל
מְצוֹרֶעַ, רַבִּי שְׂמֵעוֹן אוֹמֵר, אִין חֵיבִין עָלָיו מְשׁוּם פְּגוּל.
וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, חֵיבִין עָלָיו מְשׁוּם פְּגוּל, שְׂדֵם הָאֲשָׁם
מִתִּירוֹ. וְכָל שְׂיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין בֵּין לְאָדָם בֵּין לְמִזְבֵּחַ, חֵיבִין
עָלָיו מְשׁוּם פְּגוּל:

בְּרֵטוּרָה (א) אלו דברים שאין חייבים עליהם. כרת באכילתן משום פגול: הקומץ. אם
קמץ על מנת לאכול סירים למחר, ונתפגלה המנחה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אין
האוכל את הקומץ בכרת, שאין פגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים. לפגול
משלמים ילפינו ליה, דכתיב (ויקרא ז) ואם האוכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו', מה שלמים
מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח, שהדם מתיר להקטיר האימורין למזבח,
והאימורין מתירין הבשר לאדם, וחייבין עליהם משום פגול, אף כל שיש לו מתירין בין
לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פגול לאפוקי כל הנך דחשיב במתניתין, שאין להם
מתירין אלא הן עצמן מתירין לאחרים, שהאוכל מהן אינו חייב משום פגול: והלבונה. אין
אחר מתירה אלא היא מתרת את המנחה, כמו הקומץ: מנחת נדבת כהנים. כולה כליל
ואינה נקמלת. הלכך אין אחר מתירה: מנחת כהן משיח. דהיינו חביתי כהן גדול שהיא
קריבה בכל יום מחליטה בזוקר ומחליטה בערב: ומנחת נסכים. לא גרסינן. דהא מיפליג
פליגי בה, ויש חילוק בין זאה עם הזבח לזאה בפני עצמה: והדם. הוא המתיר: והנסכים
הבאים בפני עצמן. כגון שהתנדב מנחת נסכים בלא זבח, כדאמרין במנחות מתנדב אדם
מנחת נסכים בפני עצמה. אי נמי, הביאה בסביל הזבח אלא שהביא זבחו היום ונסכיו
למחר, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר. אבל אם הביאן עם זבחו ופגל בזבח,
נתפגלו הנסכים: וחכמים אומרים אף הבאים עם הבהמה. דכיון דיכול להקריב נסכים
למחר, נמלא שאין הזבח מתירין ליקרב, אלא הן מתירין את עצמן. והלכה כחכמים: לוג
שמן של מצורע. שייריו נאכלין: אין חייבין עליו משום פגול. אם פגל באשם, לא נפגל
הלוג. ואע"פ שהלוג תלוי באשם, דכתיב (שם יז) על דם האשם, דאם לא נתן מדם האשם
תחלה אין נתינת השמן כלום, אפילו הכי כיון דאדם מביא אשמו עכשיו ולוגו עד עשרה
ימים, נמלא שאין האשם מתירו. וכיון דאין לו מתירים, אין חייבין עליו משום פגול: ור'
מאיר אומר. לוג הבא עם האשם בו ביום, חייבין עליו משום פגול אם פגל באשם. ואין
הלכה כר' מאיר: בין לאדם בין למזבח. או לזה או לזה:

ד. הַעוֹלָה, דָּמָה מִתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לְמִזְבֵּחַ וְעוֹרָהּ

לִכְהַנִּים. עוֹלַת הָעוֹף, דָּמָה מִתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאת הָעוֹף, דָּמָה מִתִּיר אֶת בְּשָׂרָהּ לִכְהַנִּים. פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשְׂעִירֵי הַנִּשְׂרָפִים, דָּמָן מִתִּיר אֶת אֲמוּרֵיהֶן לְקָרֵב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שְׂאֵינוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּשִׁלְמִים, אֵין חִיבִין עָלָיו מְשֹׁם פְּגוּל:

ברטורה (ז) העולה דמה מתיר את בשרה למזבח. דכתיב (סא ח) וזרקו את הדם, והדר וערכו: ואת עורה לכהנים. דכתיב (סא ז) עור העולה אשר הקריב, אין לו חלל לאחר זריקה: חטאת העוף. שהיא נאכלת לכהנים נפקא לן מדכתיב לכל חטאתם, לרבות חטאת העוף. דלח תימא נבילה היא: פרים הנשרפים. פר כהן משית, ופר העלם דבר של לצור, ופר יוס הכפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר של יוס הכפורים, ושעירי עבודה זרה. שכל אלו דמן טעון הזיה לפנים ואימוריהן קרבין על מזבח העולה ושאר הבשר נשרף בצית הדשן. והואיל דמן מתיר את אימוריהן ליקרב, אם פגל בהן ואכל את אימוריהן חייב עליהן משום פגול: כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים. דפגול, בשלמים הוא דכתיב, מה שלמים מיוחדים שמתן דמן על מזבח החיצון, אף כל שדמן נתון על מזבח החיצון. לאפוקי פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שדמן טעון הזיה ומתן דמים בפנים. ואין הלכה כרבי שמעון:

ה. קִדְשֵׁי נְכָרִים, אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם פְּגוּל נוֹתֵר וְטָמֵא. וְהַשּׁוֹחֲטֵן בַּחוּץ, פְּטוּר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי מְחִיב. דְּבָרִים שְׂאֵין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם פְּגוּל, חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם נוֹתֵר, מְשֹׁם טָמֵא, חוּץ מִן הַדָּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בְּדָבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְהֶאֱכֹל. אֲבָל (פגול) הַעֲצִים וְהַלְבוֹנָה וְהַקְטָרֶת, אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם טָמֵא:

ברטורה (ח) קדשי נכרים. שהנכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל, דכתיב צפרקת אמור איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם, ודרשין איש מה תלמוד לומר איש איש, לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: אין חייבין משום פגול נותר וטמא. דפגול יליף מנותר בגזירה שוה דעון עון, ונותר יליף מטמא בגזירה שוה דחלול חלול, ובטמא כתיב (ויקרא כג) וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא מקדשי נכרים. ואין הלכה כר' מאיר: דברים שאין חייבין עליהם משום פגול. כגון הקומץ והקטורת וכל השנויין במשנתנו: חייבין משום טומאה. האוכלן בטומאת הגוף חייב כרת: חוץ מן הדם. דמיעטיה קרא דכתיב (סא יז) ואני נתתיו לכם, שלכם יהא כשאר חולין, ולא כקדשים. ועוד כתיב (סא) על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חייבין עליו לא משום טומאה ולא משום נותר ולא משום פגול, אלא משום אוכל דם גרידא: בדבר שדרכו להאכל. שדרך בני אדם לאכלו. ואע"פ שהוא מן הנקטרים כגון קומץ ומנחת כהנים והדומים לה. אבל לצונה ועלים וקטורת אין חייבין עליהן משום טומאה. ורבנן פליגי עליה ומרבו להו לטומאה מקרא דכתיב (סא יז) והבשר אשר יגע בכל טמא, והבשר יתירא לרבות עלים

ולבונה. והלכה כחכמים דעלים ולבונה נמי יץ בהן משום טומאה, ואין לך עלים דמיטמאין אלא עלים של קרבן זבד. שאם נגעה בהן טומאה אסור לשרפן על גבי המזבח:

ו. לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְבָרִים הַזְּבַח נִזְבַּח, לְשֵׁם זֶבַח, לְשֵׁם זֹבַח, לְשֵׁם הַשֵּׁם, לְשֵׁם אֲשִׁים, לְשֵׁם רִיחַ, לְשֵׁם נִיחֹחַ. וְהַחֲטָאת וְהָאֲשֵׁם, לְשֵׁם חֲטָא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵף מִי שְׁלֹא הָיָה בְּלָבוּ לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, כָּשֶׁר, שֶׁהוּא תִנְאִי בֵּית דִּין, שְׂאִין הַמִּחְשָׁבָה הוֹלֶכֶת אֵלָּא אַחַר הָעוֹבֵד:

ברטנורה (ו) לְשֵׁם זָבַח. לאפוקי סינוי קודש, כגון לשם זבח אחר: לְשֵׁם זֹבַח. לאפוקי סינוי זעלים. כדילפינן לעיל בריש פרק קמא ממואלא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה וכו': לְשֵׁם אֲשִׁים. לאפוקי אם שחטו על מנת לעשותו חתיכות כלויות בגחלים: לְשֵׁם רִיחַ. לאפוקי אם כללן תחלה חוץ למערכה, דתו לא מסקי ריחא: לְשֵׁם נִיחֹחַ. הנחת רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. וכל הני ילפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח: לְשֵׁם חֲטָא. לשם חטאו שהוא מביאו עליו: אף מי שלא היה זבדו לשם אחד מכל אלו. אלא שחטו סתם, כשר: שהוא תנאי בית דין. שיחוטו סתם ולא לימא לשמן. דלמא אתי למימר שלא לשמן: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. הלכך אי הוה אומר שלא לשמן אף כי אמרו הזעלים לשמן, לאו מידי הוא, דלאו בדידהו תליא מלתא, דכתיב (ויקרא יז) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר' יוסי:

גמרא זבחים דף נ"ד ע"ב

דַּרְשׁ רַבָּא מָאִי דְכָתִיב (ש"א י"ט) וַיִּלְךְ דָּוִד וַשְּׂמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־וֹת בְּרָמָה וְכִי מָה עֲנִין נִיּוֹת אֶצֶל רָמָה אֵלָּא שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבֵי בְּרָמָה וְעוֹסְקִים בְּנוֹיו שֶׁל עוֹלָם אֲמָרִי כְּתִיב (דברים יז) וְקָמַת וְעָלִית אֶל הַמָּקוֹם מִלְּמַד שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת לֹא הָיוּ יֹדְעֵי דוֹכְתִּיָּה הֵיכָא אֵייתוּ סִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ בְּכוּלָּהּ כְּתִיב וַיֵּרֶד וְעָלָה הַגְּבוּל וְתָאֵר הַגְּבוּל. בְּשֵׁבֶט בְּנֵימִין וְעָלָה כְּתִיב וַיֵּרֶד לֹא כְּתִיב אֲמָרִי שְׁמַע מִינָּה הֲכָא הוּא מְקוֹמוֹ סְבוּר לְמַבְנֵיָּה בְּעֵין עֵיטָם דְּמַדְּלֵי אֲמָרִי נִיחְתִּי בֵּיהּ קָלִיל כְּדָכְתִּיב וּבֵין כְּתִיפֵיו שְׁכֹן. וְאֵיבְעִית אֵימָא גְּמִירֵי

דְּסִנְהֶדְרִין בְּחֻלְקוֹ דִּיהוּדָה וּשְׂכִינָה בְּחֻלְקוֹ דְּבִנְיָמִין וְאִי מִדְּלִינָן
 לִיה מְתַפְּלִיג טוּבָא מוּטָב דְּנִיחְתִּי בֵּיה פּוּרְתָא פְּדֻכְתִּיב (שם לו)
 וּבִין כְּתִפּוֹ שְׂכֹן וְעַל דְּבָר זֶה נִתְקַנָּא דוֹאֵג הָאָדוּמִי בְּדוּד
 פְּדֻכְתִּיב כִּי קִנְאָת בֵּיתְךָ אֶכְלְתֵנִי וּכְתִיב (תהלים סט) זְכוֹר ה' לְדוּד
 אֵת כָּל עֲנוֹתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְה' וּגו'. אִם אָבִא בְּאֵהָל בֵּיתִי וּגו'.
 אִם אָתָּן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעַפִּי תִּנּוּמָה. עַד אֲמַצָּא מְקוֹם לְה' וּגו'.
 הִנֵּה שְׂמַעְנוּהָ בְּאֶפְרָתָה מְצֻאנוּהָ בְּשֹׁדֵי יַעַר. הִנֵּה שְׂמַעְנוּהָ
 בְּאֶפְרָתָה זֶה יְהוֹשֻׁעַ דְּקָאֲתִי מֵאֶפְרַיִם מְצֻאנוּהָ בְּשֹׁדֵי יַעַר זֶה
 בְּנִימִין דְּכְתִיב (בראשית מט) בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף :

רס"י שְׁהוּ יוֹשְׁבֵין בְּרֵמָה. בְּעִירוֹ שֶׁל שְׂמֹרָח: בְּנוֹי שֶׁל עוֹלָם. לְמִזְרַח מְקוֹם לְבַיִת
 הַבְּחִירָה מִן הַתּוֹרָה: וְעַלִּית. כֻּל שְׁעָרֶיךָ קָרִי עַלִּיה וּמִסָּם לְבַיִת הַמִּקְדָּשׁ מִלְמַד
 שְׁבַח־מִ"ק הִי גְבוּה מִכָּל אִ"י: וְאִ"י גְבוּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. לֹא מִבְּעִיָּא לָן הַכָּא וְלֹא
 מֵהַכָּא נִפְקָא לָן אֲלֵךְ מִקְרָא אַחֲרֵינָא דְכְתִיב לֹא יֵאמֵר עוֹד חֵי ה' וּגו' כִּי אִם חֵי ה'
 אֲשֶׁר הֵעֵלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֵת בְּנִי מֵאֶרֶץ כְּפֹן וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם וְכו':
 דּוֹכְתִּיה. מְקוֹמוֹ הֵיכָן מְקוֹם הַגְּבוּה בְּאִ"י בְּגִבּוֹל מִי הוּא: אִיִּיתִי סִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ. לְבָדוּק
 בְּגִבּוֹלֵי הַשְּׂבָטִים וְלֹא פִרְשׁוּ בְּאֶחָד מִכָּל הַשְּׂבָטִים פְּאוֹת גְּבוּלֵיהֶם לְאַרְבַּע רֹחוֹתֵיהֶם
 חוּץ מִשְׂבַּט יְהוּדָה וּבְנֵימִין שְׁנַתְּפִשְׁטוּ שָׁם כָּל הַגְּבוּלִין מִסּוּבְּבִין בְּרוֹחוֹתֵי וּמִקְאֲעוֹתֵי:
 כְּתִיב וְעַלִּיה הַגְּבוּל וְלֹא כְּתִיב וַיִּרְד. וְעוֹד כְּתִיב בְּעַלְיִיה אַחַת בִּירוּשָׁלַם עַד רֵאשׁ הַהָר
 עַל פְּנֵי גֵיא בֵּן הַגּוֹם וּמִסָּם עַד הַיָּם שְׁהוּא לְרוּחַ מֵעֵרֵב כְּתִיב וְתֵאֵר הַגְּבוּל וַיִּרְד הַגְּבוּל:
 וְלֹא כְּתִיב וְעַלִּיה. וְנַחֲלַת בְּנֵימִין בְּלִפְנֵי שֶׁל נַחֲל' יְהוּדָה וְגִבּוֹל נִגְבַּ לְבְנֵימִין הוּא גְבוּל
 בְּפִנֵּיה לְיְהוּדָה אֲלֵךְ שְׁאִין אֹרֶךְ נַחֲלַת בְּנֵימִין עַד הַיָּם אֲלֵךְ עַד יְרוּשָׁלַם וְעַד הַהָר אֲשֶׁר
 גֵיא בֵּן הַגּוֹם וְעַד קְרִית יַעֲרִי: כְּתִיב וְעַלִּיה וְתֵאֵר וְלֹא כְּתִיב וַיִּרְד. וְתֵאֵר אִינֵה לֹא
 עַלִּיה וְלֹא יִרְיָה לְמִדְּנוּ שְׂרָאשׁ הַהָר עַל גֵיא בֵּן הַגּוֹם הוּא גְבוּה מִן הַכָּל וְלִמְעַלֵּה
 מִירוּשָׁלַם לְמִירוּשָׁלַם וְלִשְׁם כְּתִיב וְעַלִּיה: סְבוּר לְמִצְנִיָּה בְּעֵין עֵיטָם. נִרְאָה בְּעֵינֵי
 שְׁהוּא מֵעֵין מִי נִפְתּוּחַ הָאֲמוֹר שָׁם אַחַר עַלְיִית הַהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי גֵיא בֵּן הַגּוֹם אֲשֶׁר
 לֹא נִכְתַּב יִרְיָה בִּינְתִים: נִיחְתִּי בִּיה קָלִיל. נִעֲשָׂה אֹתוֹ נִמוּךְ מֵעַט וְנִבְנָהוּ בִירוּשָׁלַם
 שְׁהוּא לְמַטָּה כְּדְכְתִיב כְּתִפּוֹ וְלֹא כְּתִיב רֵאשׁוֹ. וְאִיכָּא דְאֲמַרִי הֵיאֵ לֹא בְּנֵאָה בְּעֵין
 עֵיטָם מִשּׁוֹם דְּרַחוּק מִסָּם נַחֲלַת בְּנֵימִין מִנַּחֲלַת יְהוּדָה יוֹתֵר מִשְׁיַעוֹר הַר הַבַּיִת וְאִ"ל
 לְסִמוּךְ לְשַׁכַּת הַגְּזִית לְעִזְרָה וְחֵן בְּעֵינֵן סְנֵהֲדִרִין בְּעִזְרָה דְכְתִיב וּקְמַת וְעַלִּית וּגו'
 וְנִרְיָה לְהִיּוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה כְּדִמְפָרֵשׁ וְאִזִּיל: גְּמִירֵי סְנֵהֲדִרִין. בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה
 כְּדְכְתִיב וּמַחֲוֹקָה מִבֵּין רִגְלָיו: אֵת כָּל עֲנוֹתוֹ. אֲשֶׁר עֵינֵה עֲלָמוֹ לְעִסוּק וְלִדְעַת וְנִשְׁבַּע
 וְנָדַר אִם אָבִא בְּאֵהָל בֵּיתִי וּגו':

פְּתַח וְאָמַר (ישעיה ס"ג) בְּכָל צָרְתָם לֹא צָר וּמִלֶּאֱדָפְנֵינוּ הוֹשִׁיעֵם וְגו', תָּא חֲזִי בְּכָל צָרְתָם דְּיִשְׂרָאֵל כַּד אֲזִדְּמֵן לֹון עֲאָקוֹן כְּתִיב לֹא בְּאֶלְיֵי וְקָרִי בְּוֹאִיו בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא עֲמָהוֹן בְּעָקוֹ, לֹא בְּאֶלְיֵי אֲתֵר עֲלָאָה יִתִּיר אָף עַל גַּב דְּלֹאוּ בְּהֵהוּא אֲתֵר רֹוּגְזָא וְעָקוֹ לְהֵתֵם לְעִילָא מְטָא עֲקֵתָא דְּיִשְׂרָאֵל, לֹא בְּאֶלְיֵי כְּמָה דְּאֵת אֲמַר (תהלים ק') הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ, כְּתִיב בְּאֶלְיֵי וְקָרִי בְּוֹאִיו, וּמִלֶּאֱדָפְנֵינוּ הוֹשִׁיעֵם וְהָא אִיהוּ עֲמָהוֹן בְּהֵהוּא עָקוֹ וְאֵת אֲמַרְתָּ הוֹשִׁיעֵם אֲלָא מוֹשִׁיעֵם לֹא כְּתִיב אֲלָא הוֹשִׁיעֵם מִקְדָּמַת דְּנָא דְּאִיהוּ זְמִין בְּהֵהוּא עָקוֹ לְמַסְבָּל עֲמָהוֹן, תָּא חֲזִי בְּכָל זְמָנָא דְּיִשְׂרָאֵל אֲנוּן בְּגְלוּתָא שְׂכִינְתָא עֲמָהוֹן בְּגְלוּתָא וְהָא אוֹקְמוּהָ דְּכְתִיב (דברים ל') וְשָׁב יְיָ אֱלֹקֶיךָ אֵת שְׁבוּתֶךָ וְרַחֲמֶךָ וְגו', דִּיא וּמִלֶּאֱדָפְנֵינוּ הוֹשִׁיעֵם דָּא שְׂכִינְתָא דְּאִיהִי עֲמָהוֹן בְּגְלוּתָא וְאֵת אֲמַרְתָּ דְּאִיהוּ הוֹשִׁיעֵם אֲלָא הָכִי הוּא וְדִיאֵי דְּאֵלִין אֲנוּן מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּגְלוּתָא וּבְגִין דְּשְׂכִינְתָא עֲמָהוֹן קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אֲדָפֵר לֹון לְאוֹטְבָא לֹון וְלֹאֲפָקָא לֹון מִן גְּלוּתָא דְּכְתִיב (שמות ו') וְאִזְכֹּר אֵת בְּרִיתִי בְּקִדְמִיתָא וּלְבַתֵּר וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי, וְגַם רְאִיתִי לְאַסְגָּאָה רְאִיָּה אַחֲרָא דְּאִיהוּ קִדְמָאָה דְּכָלְא וְכְתִיב (שם כ') וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֵת בְּרִיתוֹ דָּא שְׂכִינְתָא אֵת אַבְרָהָם לְאַבְרָהָם מִבְּעֵי לִיהָ אֲלָא אֵת אַבְרָהָם דָּא הוּא חֲבֵרוּתָא וְזוּוּגָא דִּילָהּ בְּאַבְרָהוֹן, אֵת אַבְרָהָם (במדבר ק"ב א) דָּא הוּא מְעַרְבִית דְּרוּמִית אֵת יִצְחָק דָּא הוּא צְפוֹנִית מְעַרְבִית וְאֵת יַעֲקֹב דָּא הוּא זוּוּגָא חֲדָא כְּלָלָא חֲדָא זוּוּגָא שְׁלִים כְּדָקָא יָאוּת כְּגוֹנָא דָּא אֵת הַשְּׁמַיִם דָּא הוּא כְּלָלָא מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם וְאֵת הָאָרֶץ דָּא מִדַּת יוֹם בְּלִילָה כְּחֲדָא אוּף הָכָא בְּכִלְהוּ אֵת וּבִיעֻקֵּב וְאֵת לְמַהוּי כְּלָא זוּוּגָא חֲדָא דְּלֹא מִתְפָּרְשִׁין דְּכָר וְנוֹקְבָא לְעֵלְמִין, וְזְמִין קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא לְאַכְרִזָּא בְּכָל עֲלָמָא וְלֹאֲשַׁמְעָא קָל דִּימָא (ישעיה ס"ג) וַיֹּאמֶר אֲדָּ עַמִּי הִמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקֹרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ, בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן :

תרגום זוהר פְּתַח וְאָמַר (ישעיה ס"ג) בְּכָל צָרְתָם לֹא צָר וְגו'. זָא וְרִיָּהּ בְּכָל צָרְתָם שְׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּזְדְּמֵנוּ לָהֶם הַכְּרוֹת, כְּתוּב עֲלֵיהֶם, לֹא בְּחֵלְף וְהִרְיֵנוּ לוֹ בְּוֹאִיו, מִשּׁוּם שְׂהַקְדוּשָׁתָא בְּרוּךְ הוּא עֲמָהֶם בְּצָרָה. לֹא עִם חֲלִיף, הוּא בְּמִקּוּם יוֹתֵר עֲלִינוּ. וְאֵף עַל פִּי שְׁחִין שָׁם בְּמִקּוּם הַהוּא פְּעַם וְכָרָה, עִם כָּל זֶה מְגִיעַ שָׁם לְמַעְלָה כְּרוֹת יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּחֵלְף כְּמוֹ שְׂחֵתָהּ אֹמֵר, (תהלים ק') הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ, שְׂכֵתוֹב בְּחֵלְף וְקוֹרִים

צו"ו. ומלאך פניו הושיעם: והרי הוא נמלא עמהם בצרה, ואתה אומר הושיעם. אלך מושיעם לא פתוב, רק הושיעם, מקודם לכן, שהושיעם צוה, שנמלא עמהם צאותה הצרה, וסובל עמהם. צא וראה צכל פעם שישראל הם צגלות גם השכינה עמהם צגלות, וצארהו, שפתוב (דברים ל') ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך. דבר אחר ומלאך פניו הושיעם: זו היא השכינה, שהיא עמהם צגלות, ואתה אומר שהיא הושיעם, אלך פך הוא ודאי, שאלו הצרות של ישראל, הם מספונותיו של הקדוש צרוף הוא צגלות, ומשום שהשכינה עמהם, הקדוש צרוף הוא זוכר אותם להטיב להם ולהושיעם מן הצלות. שפתוב (שמות ו') ואזפור את צריתי, צתחילה, ואחר פך פתוב ועתה הנה לעקת בני ישראל צא חלי. "וגם ראיתי" הוא לצרות ראייה אחרת שהיא ראשונה לכלם, שפתוב ויזפור אלוקים את צריתו, זה היא השכינה, את אצרהם: היה צריך לומר, ויזפור את צריתו לאצרהם. אלך את אצרהם, זה הוא הצפור והזוג של השכינה עם הצבות, את אצרהם, זה הוא מערבית דרומית. את יצחק זה הוא לפונית מערבית. ואת יעקב זה הוא זוג אחד, פכל אחד, זוג שלם פראוי. פעין זה הוא צהפתוב, את השמים, שזה הוא התפללות מדת לילה ציום. ואת הארץ, זה הוא מדת יום הנכלל צמדת לילה ציחד. אף פאן צכלם פתוב את, את אצרהם את יצחק, וציעקב פתוב ואת, על היותם לגמרי זוג אחד, שהצבר והנקה צינם נפרדים לעולם. ועתיד הקדוש צרוף הוא להכריז צכל העולם ולהשמיע קולו שיאמר, ויאמר (ישעיה ס"ג) אך עמי המה צנים לא יסקרו ויהי להם למושיע. צרוף ה' לעולם אמן ואמן.

פסוקה

הלכה

שיע חו"מ סימן שמ"ח

א. אסור לגנוב אפלו כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב אפלו דרך שחוק ואפלו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו הפל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך: **ב.** כל הגונב אפלו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחיוב לשלם אחד הגונב ממון של ישראל או הגונב ממון של גוים ואחד הגונב מגדול או מקטן: **ג.** איזהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר ואין הפעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה

מוסר

מספר חרדים דף ע"א

הַרְשַׁע שֶׁהִתְעִיב עָלֶיךָ וּבִן מוֹת הוּא לְמַלְךְ יִתְבָּרֵךְ בְּצַרְתְּ עֲנִיּוֹתוֹ
וּבִיְסוּרָיו לֹא יִתְרַעַם אֵלֶּךָ יְדוּם וּמָה שֶׁמְשִׁיג יִרְאֶה לּוֹ חֶסֶד רַב
עַל דְּרָךְ כִּי חֶסֶדְךָ גָּדוֹל עָלַי וְהִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִשְׂאוֹל תַּחֲתֶיךָ. וְעוֹד
בֶּן אָדָם הָעֲנִיּוֹת בְּמִקוֹם צָרַעַת כְּדֹאֵיִתָּא בְּתִיקוּנֵי הַזֵּהָר וְהָרִי
שְׂגִיתָ וְאַתָּה שׁוֹגָה בְּדַבְרִים שֶׁמְבִיאִים צָרַעַת לְכֹן סְבוּל
הַמְּלָקוֹת. וְעוֹד כִּיּוֹן שֶׁפָּחוּת מְשׁוֹר וְחִמּוֹר הֵייתָ שְׁנֵאֲמַר (ישעי' א')
יָדַע שׁוֹר קוֹנְהוֹ וְחִמּוֹר אָבוּס בְּעָלָיו וְאַתָּה לֹא תִבְקֵשׁ גְּדוּלָּה
וְטוֹבָה יוֹתֵר מֵהֶם אֵלֶּךָ כֹּהֵם תִּסְבּוּל הָעוֹל וְהַמְשׁוּי וְלֹא תִמְרוֹד
וְכֹהֵם תִּתְּנֶה נְאֻלָּם אִם יִחְרַףְךָ אָדָם חֲנֹם אוֹ יִכֶּךָ אוֹ יִגְזַלְךָ.
מוֹרָא וְחִתֵּת כָּל אָדָם לֹא יִהְיֶה עָלֶיךָ כִּי כָּלֶם אֲנָשִׁים וְאַתָּה לֹא
תִדְמָה כִּי בְּדָד תֵּשֵׁב וְתִדּוּם כִּי אֵין נִמְצָא בְּאַמַּת אֵלֶּךָ הִי וְלִפְנֵינוּ
תַּעֲמוֹד בְּאַיְמָה וְהַבְּרוּאִים כְּבַעֲלֵי חַיִּים לִפְנֵינוּ וּמִמֶּנּוּ תִבוֹשׁ
וּמִפְּנֵינוּ תִבְהַל הֲלֹא תִרְאֶה כִּי תִשְׂאַל מִרְעֶךָ מְאוּמָה תִּתְּנֶה עָלָיו
לְמִשְׂא וְיִקּוּץ בָּדָ וְלֹא גִמְלָתָהּ רָעָה כָּל שְׂכֵן בְּשׁוֹאֲלְךָ לֹאֵל כְּמָה
שְׂאֵלוֹת וְאַתָּה מוֹרֵד בּוֹ:

וירא ליל שישי תורה

צרוף יהוה

(כז) וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲיֵנָה נָא הוֹאֲלֶתִי
לְדַבֵּר אֵל אֲדֹנָי וְאַנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָא : וְאַתָּב אַבְרָהָם
וַאֲמַר הָא כְּעֵן שְׂרִיתִי לְמַלְלָא קָדָם יְיָ וְאַנָּא עֶפְרָא וְקָטָם :

רש"י וואנכי עפר ואפר. וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרוד, לולי רחמיך אשר עמדו לי:

(כח) אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה: מאים יחסרון חמשים זכאין חמשה התחבל בחמשה ית כל קרתא ואמר לא אחבל אם אשפח תמן ארבעין וחמשה:

רש"י התשחית בחמשה. והלא הן תשעה לכל כרך, ואתה לדיקו של עולם תטרף עמהם:

(כט) ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים: ואוסף עוד למלא קדמוהי ואמר מאים ישתכחון תמן ארבעין ואמר לא אעבד גמרא בדיל ארבעין:

רש"י אולי ימצאון שם ארבעים. וימלטו ארבעה הכרכים, וכן שלשים ילכו שלשה מהם או עשרים ילכו שנים מהם או עשרה ילכו אחד מהם:

(ל) ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר לא אעשה אם אמצא שם שלשים: ואמר לא כען יתקף קדם יי (נ"י ריג"א ד"י) ואמלל מאים ישתכחון תמן תלתין ואמר לא אעבד גמרא אם אשפח תמן תלתין: (לא) ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים: ואמר הא כען שריתי למלא קדם יי מאים ישתכחון תמן עשרין ואמר לא אחבל בדיל עשרין:

רש"י הואלתי. לכתי כמו (שמות ב כה) ויורל משה:

(לב) וַיֹּאמֶר אֶל נָא יַחַר לְאֲדָנִי וַאֲדַבְּרָה אֲדָ׃
הַפַּעַם אוֹלֵי יַמְצֵאוּן שָׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרָה : וַאֲמַר לֹא כָעוּ יִתְקַן קָדָם יי (נ"י)
רויזא דיי) וְאִמְלִל בְּרַם זְמַנָּא הָדָא מָאִים יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמּוּן עֲשָׂרָה וַאֲמַר לֹא
אֲחַבֵּל בְּדִיל עֲשָׂרָה :

רס"ז אולי ימלאון סם עשרה. על פחות לא בקס. אמר, דור המבול היו שמונה, נח ונניו ונשיהם ולא האילו על דורם, ועל תשעה על ידי כרוף כבר בקס ולא מצא:

(לג) וַיֵּלֶךְ יְהוָה כְּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם
וַאֲבָרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ : וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דַיִּי פֶד שְׂצִי לְמַלְלָא
עִם אַבְרָהָם וַאֲבָרָהָם תָּב לְאַתְרָה :

רס"ז וילך ה' וגו'. כיון שנשתק הסניגור הלך לו הדין: ואברהם שב למקומו. נסתלק הדין נסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג, ולפיכך (י"ט ט) ויבאו שני המלאכים סדומה ובערב] להשחית. אחד להשחית את סדום ואחד להגיל את לוט, והוא אותו שבה לרפאות את אברהם. והשלישי שבה לבשר את שרה, כיון שעשה שליחותו נסתלק לו:

יט (א) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדוֹמָה
בְּעָרְב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדוֹם וַיֵּרָא לוֹט וַיִּקָּם
לְקִרְאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפִים אֶרְצָה : וְעָלוּ תַרְיִן
מִלְאָכֵיָא לְסְדוֹם בְּרַמְשָׂא וְלוֹט יָתֵב בְּתַרְעָא (נ"י בְּתַרְע) דְּסְדוֹם וַחֲזָא לוֹט
וַיִּקָּם לְקִדְמוּתְהוֹן וַיִּסְגֵּיד עַל אַפּוּהֵי עַל אֶרְעָא :

רס"ז המלאכים. ולהלן קראם אנשים, כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. דבר אחר אלל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים תירין אללו כאנשים קראם אנשים, ואלל לוט קראם מלאכים: בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחברון לסדום, אלל מלאכי רחמים היו, וממתינים שמה ויכל אברהם ללמד עליהם סניגוריא: ולוט ישב בשער סדום. ישב חתיב, אותו היום מנוהו שופט עליהם: וירא לוט וגו'. מבית אברהם למד לחזר על האורחים:

(ב) וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא אֲדָנִי סוּרוּ נָא אֶל בַּיִת
עֲבַדְכֶם וְלִינוּ וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם
וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְּרַחוּב
נְלִין : וַאֲמַר בְּבַעוּ כְעוּ רַבּוּנֵי זִוּרוּ כְעוּ לְבֵית עֲבַדְכוּן וּבֵיתוּ וַאֲסַחוּ
רַגְלֵיכוּן וַתְּקַדְמוּן וַתַּהַכּוּן לְאַרְחָכוּן וַאֲמָרוּ לֹא אֶלְהוּן בְּרַחוּבָא נְבֵית :

רש"י הנה נא אדני. הנה נא אתם אדונים לי אחר שעברתם עלי. דבר אחר הנה נא אריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו בכס. וזו היא ענה נכונה: סורו נא. עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון, שלא יכירו שאתם נכנסין שם לכך נאמר סורו (בב"ר ג' ז'): ולינו ורחאו רגליכם. וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה (יה"ד) ורחאו רגליכם. אלא כך אמר לוט אם כשיבאו אנשי סדום ויראו שכבר רחאו רגליהם, יעליבו עלי ויאמרו כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר מוטב שיתעכבו כאן בצדק רגליהם שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה ואחר כך רחאו: ויאמרו לא. לאברהם אמרו (יה"ה) כן תעשה, מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כי ברחוב נלין. הרי כי משמש בלשון אלא, שאמרו לא סבור אל ביתך אלא ברחובה של עיר נלין:

(א) וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֵאוּ אֶל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצֹּת אָפָה וַיֹּאכְלוּ: וְאַתְּקֹף בְּהוֹן לַחֲדָא וְזָרוּ לְוַתָּה וְעָלוּ לְבֵיתָה וְעָבַד לְהוֹן מִשְׁתֵּיָא וּפְטִיר אָפָא לְהוֹן וְאַכְלוּ:

רש"י ויסרו אליו. עקמו את הדרך ללד ביתו: ומנות אפה. פסח היה:

(ד) טָרַם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סְדוֹם נֹסְבוּ עַל הַבַּיִת מִנַּעַר וְעַד זָקֹן כָּל הָעַם מִקְּצָה: עַד לֹא שָׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי קִרְתָּא אֲנָשֵׁי סְדוֹם אֶקִּיפוּ עַל בֵּיתָא מַעוּלֵימָא וְעַד סָבֵא כָּל עַמָּא מְסוּפָּה:

רש"י טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום. כך נדרש בצראשית רבה (ג' ה') טרם ישכבו ואנשי העיר היו צפיהם של מלאכים, שהיו שואלים לכוט מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם רבם רשעים. עודם מדברים בהם ואנשי סדום וגו'. ופשוטו של מקרא ואנשי העיר, אנשי רשע, נסבו על הבית. על שהיו רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב (י"ג י"ג) ואנשי סדום רעים וחמאים: כל העם מקרה. מקרה העיר עד הקרה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפלו לדיק אחד אין בהם:

(ה) וַיִּקְרְאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הֲלִילָה הוֹצִיאָם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אַתֶּם: וַיִּקְרוּ לְלוֹט וַיֹּאמְרוּ לָהּ אָן גְּבַרְיָא דִּי אַתּוּ לְוַתְךָ לִילֵיָא אַפְקִינוּן לְוַתְנָא וְנִדְעָ וְתַהוֹן:

רש"י ונדעה אתם. במשכב זכר, כמו (פס' ח) אשר לא ידעו איש:

(ו) וַיֵּצֵא אֱלֹהִים לוֹט הַפְּתִיחָה וְהִדְּלָת סָגַר אַחֲרָיו: וַיִּנְפֹק לְוַתְהוֹן לוֹט לְתַרְעָא וְדָשָׂא אַחַד בְּתַרוּחֵי:

וַיֹּאמֶר אֵל נָא אַחֵי תִרְעוּ: וַאֲמַר בְּבָעוּ כְעַן אַחֵי לֹא תִבְאִישׁוּן: (ח) הֲיֵנָה נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאָה נָא אֶתְהוֹן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל תַּעֲשׂוּ דְבַר כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קִרְתִּי: הָא כְעַן לִי תִרְתִּיו בְּנוֹ דִּי לֹא יָדְעוּן גְּבַר אֶפְק כְּעַן יִתְהוֹן לְוַתְכוּן וְעִיבִידוּ לָהֶן כְּדַתְקוּן בְּעֵינֵיכֶן לְחוּד לְגַבְרֵיָא הָאֵלִין לֹא תַעֲבִדוּן מִדַּעַם אַרְי עַל כֵּן עַלּוּ בְטַלַּל שְׁרוּתִי:

רס"ז האל. כמו האלה: כי על כן באו. כי הטובה הזאת תעשו לכבודי על אשר באו בכל קורתי, תרגום בטלל שרותי, תרגום של קורה שרותא:

וַיֹּאמְרוּ גַשׁ הַלָּאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בָּא לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֵתָה נָרַע לָךְ מֵהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגְשׂוּ לְשֹׁבֵר הַדָּלָת: וַאֲמָרוּ קָרַב לְהָלֹא וַאֲמָרוּ חַד אֶתָּא לְאֶתְוַתְבָּא וְהָא דִּינָא דִּינָא כְּעַן נִבְאֵשׁ לָךְ מִדִּילְהוֹן וַתְּקִיפוּ בְּגַבְרָא בְלוֹט לְחַדָּא וַקְרִיבוּ לְמִתְבַּר דְּשָׂא:

רס"ח ויאמרו גש הלאה. קרב להלאה, כלומר התקרב ללדלן והתרחק ממנו, וכן כל הלאה שבמקרא לשון רחוק, כמו (במדבר ח ז) זרה הלאה, (ש"א כ כב) הנה החלים ממך והלאה. גש הלאה המשך להלן, כלשון לע"ז טרי"י טי"י ד"י נ"ש ומשך את עצמך ממנו, ודבר נזיפה הוא לומר אין אנו חוששין לך, ודומה לו (ישעיה סה ה) קרב אליך אל תגש בי, וכן (ישעיה מט ט) גשה לי ואשבה, המשך ללדלן בעבורי ואשב אצלך. אתה מליץ על האורחין, איך מלאך לבד. על שאמר להם על הבנות, אמרו לו גש הלאה, לשון נחת, ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו האחד בא לגור, אדם נכרי יחידי אתה בינינו שבאת לגור, וישפוט שפוט ונעשית מוכיח אותנו: הדלת. ללת הסובבת לנעול ולפתוח:

וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת לוֹט אֲלֵיהֶם הַבֵּיתָה וְאֶת הַדָּלָת סָגְרוּ: וְאוֹשִׁיטוּ גְבַרְיָא יַת יְדֵיהוֹן וְאִיתֵיאוּ יַת לוֹט לְוַתְהוֹן לְבֵיתָא וַיַּת דְּשָׂא אֶחָדוּ: (י) וְאֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת הֵכֹן בַּסְּנוּרִים מְקַטְוֹן וְעַד גְּדוּל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפְּתָח: וַיַּת גְּבַרְיָא דִּי בִתְרַע בֵּיתָא מְחוּ בְשַׁבְרֵירְיָא מְזַעֲרָא וְעַד רַבָּא וַלְאִיו לְאִשְׁפַּחָא תִרְעָא:

רס"ט פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין: בסנורים. מכת עורוין: מקטון ועד גדול. הקטנים התחילו בעצרה תחלה, שנאמר (פסוק ז) מנער ועד זקן, לפיכך התחילה הפרענות מהם:

**וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל לוֹט עַד מִי לָךְ פֶּה
חֲתָן וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ בְּעִיר הוֹצֵא
מִן הַמָּקוֹם : וַאֲמָרוּ גְבֵרִיא לְלוֹט עוֹד מִן לָךְ הֲכֵא חֲתָנָא וּבָנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ וְכָל דִּי לָךְ בְּקִרְתָּא אַפִּיק מִן אֲתָרָא :**

רש"י עוד מי לך פה. פשוטו של מקרא מי לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך ובנותיך שבבית: חתן ובניך ובנותיך. אם יש לך חתן או בנים ובנות הוצא מן המקום: ובניך. בני בנותיך הנשואות. ומדכא אגדה עוד מאחר שעושין נבלה כזאת מי לך פתחון פה ללמד סניגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות, קרי ביה מי לך פה:

**כִּי מִשְׁחֲתִים אֲנַחְנוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי
גִדְלָה צַעֲקָתְסָא אֶת פָּנָי יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה
לְשַׁחֲתָהּ : אַרְי מַחְבְּלִין אֲנַחְנָא יֵת אֲתָרָא הָדִין אַרְי סְגִיאת קַבְלַתְהוֹן
קָדָם יי וְשַׁלְחָנָא יי לְחַבְלוֹתֶיהָ : (יז) וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל
חֲתָנָיו לְקַחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִן
הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי מִשְׁחִית יְהוָה אֶת הָעִיר
וַיְהִי כַמְצַחֵק בְּעֵינָי חֲתָנָיו : וַיִּנְפֹק לוֹט וַיִּמְלִיל עִם חֲתָנָיו
נְסֻבֵי בְנֵיהָ וַאֲמָר קוּמוּ פוּקוּ מִן אֲתָרָא הָדִין אַרְי מַחְבֵּל יי יֵת קִרְתָּא וְהוּהוּ
כַמְחִיד בְּעֵינָי חֲתָנָיו :**

רש"י חתניו. שתי בנות נשואות היו לו בעיר: לוקחי בנותיו. שאותן שבבית היו ארוסות להם:

**וַיִּכְמוּ הַנְּשִׁיחַר עָלָהּ וַיֹּאֲצוּ הַמְּלָאכִים בְּלוֹט
לֵאמֹר קוּם קַח אֶת אֲשֶׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ
הַנִּמְצָאת פֶּן תִּסָּפֵה בְּעוֹן הָעִיר : וַיִּכְמַסֵּק צַפְרָא הוּהוּ
וַיְדַחִיקוּ מְלָאכְיָא בְּלוֹט לְמִימַר קוּם דְּבַר יֵת אֲתָתְךָ וְיֵת תִּרְתִּין בְּנֹתֶיךָ
דְּאֲשֶׁתְּכֹן מְהִימְנָא עִמָּךְ דִּילְמָא תִּלְקִי בְּחוּבֵי קִרְתָּא :**

רש"י ויאילו. כתרוממו ודחיקו, מהרוהו: הגמלאות. המזמנות לך בבית להגילם. ומדכא אגדה יש, וזה יסובו של מקרא: תספה. תהיה כלה. (דביס ב יז) עד תם כל הדור, מתרגם עד דסוף כל דרא:

**וַיִּתְמַהֲמַה וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִיד
אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׂתֵי בָנָתָיו בְּחִמְלַת יְהוָה עָלָיו
וַיִּצְאֵהוּ וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לָעִיר :** וְאֶתְעַבְב וְאֶתְקִיפוּ גְבְרָא
בִּידָהּ וּבִידָהּ דְּאִתְתֵּיהּ וּבִידָהּ דְּתַרְתֵּין בְּנֵיהּ כְּרַחֵם (מ"י פד חס) וְיִי עֲלוּהִי
וְאֶפְקוּהִי וְאִשְׁרוּהִי מִבְּרָא לְקִרְתָּא :

רס"ז ויתמהמה. כדי להגיל את ממונו: ויחזיקו. אחד מהם היה שלח להגילו, וחזרו להפוך את סדום, לכך נאמר
(פסוק ז') ויאמר המלט, ולא נאמר ויאמר:

**וַיְהִי כְהוֹצִיאֶם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
הַמְּלִט עַל נַפְשָׁךְ אֶל תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל
תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֹּפָר הַהָרָה הַמְּלִט פֶּן תִּסְפָּה :**
וְהוּא פַד אִפִּיקוּ יִתְהוֹן לְבָרָא וְאָמַר חוּס עַל נַפְשָׁךְ לָא תִּסְתַּכִּי לְאַחֲרָךְ וְלָא
תִּקּוּם בְּכָל מִישְׁרָא לְטוּרָא אֲשֶׁתִּיב דְּלִמָּא תִּלְקִי :

רס"ח המלט על נפשך. ליד להגיל נפשות, אל תחוס על הממון: אל תביט אחריד. אתה הרשעת עמהם, ובזכות
אברהם אתה נאלץ, אינך כדאי לראות צפרענותם ואתה נאלץ: בכל הככר. כבר הירדן: ההרה המלט. אלל אברהם
ברה, שהוא יושב בהר, שנאמר לעיל (יב ה) ויעתק משם ההרה. ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר (יג ג) אל המקום
אשר היה שם אהלה בתחלה, ואף על פי שכתוב (סג יח) ויאהל אברהם וגו', אהלים הרבה היו לו ונמשכו עד חזרון:
המלט. לשון השמטה, וכן כל המלטה שבמקרא אישמוצי"ר [להגלל] בלע"ז וכן (ישעיה סו ז) והמליטה זכר, שנשמת
העבר מן הרחם, (ההלים קכד ז) ככפור נמלטה, (ישעיה מו ב) לא יכלו מלט משא, להשמיט משא הרעי שבנקביהם:

וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֶל נָא אֲדַנִּי : וְאָמַר לוֹט לְהוֹן
בְּבַעוּ כְעוֹן רְבוּנִי (מ"י יז) :

רס"ט אל נא אדני. רבותינו אמרו שם זה קדש, שנאמר בו להחיות את נפשי, מי שיש בידו להמית ולהחיות. ותרגומו
בבעו כעו ה': אל נא. אל נא תאמר אלי להמלט ההרה: נא. לשון בקשה יט פן תדבקני הרעה. כשהייתי אצל אנשי
סדום היה הקדוש ברוך הוא רואה מעשי ומעשי בני העיר, והייתי נראה לדיק וכדאי להגלל, ובשאלת אלל לדיק אני
כרשע. וכן אמרה הכרפית לאליהו (מ"א ח יח) כי זאת אלי להזכיר את עוני, עד שלא זאת אללי היה הקדוש ברוך הוא
רואה מעשי ומעשי עמי ואני כדקת ביניהם, ומשבחת אללי לפי מעשיך אני רשעה:

**הִנֵּה נָא מָצָא עֲבֹדְךָ חוֹן בְּעֵינַיִךְ וַתִּגְדַּל
חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיֹת אֶת נַפְשִׁי
וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכַל לְהַמְלִיט הַהָרָה פֶּן תִּדְבַּקְנִי
הָרָעָה וּמָתִי :** הָא כְעוֹ אֲשַׁפַּח עֲבֹדְךָ רַחֲמִין קַדְמָךְ וְאִסְגִּיתָא

טִיבוֹתָּ דֵי עֲבֹדְתָּ עִמִּי לְקִיּוּמָא יְת נְפִשִׁי וְאַנָּא לִית אָנָּא יְכִיל לְאַשְׁתַּזְבָּא
לְטוֹרָא דִּילְמָא תִּיעָרְעַנְנִי בְּשִׁתָּא וְאַיְמוֹת:

וִירָא יוֹם שִׁישִׁי תוֹרָה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה לָנוֹס שָׁמָּה
וְהוּא מְצָעַר אֲמֻלְטָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מְצָעַר
הוּא וְתַחֲי נְפִשִׁי: הָא כְּעֹן קִרְתָּא הָדָא קְרִיבָא לְמַעֲרֹק לְתַמּוֹן
וְהִיא זְעִירָא אֲשֶׁתִּזְבַּב כְּעֹן תַּמּוֹן הֲלֹא זְעִירָא הִיא וְתַתְּקִים נְפִשִׁי:

העיר הזאת קרובה. קרובה ישיבתה נחשבה מקרוב, לפיכך לא נתמלכה סאתה עדיין. ומה היא קרובה, מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להחישב איש איש במקומו, והיא היתה בשנת מות פלג, ומשם ועד כאן חמשים ושתים שנה, שפלג מת בשנת ארבעים ושמנה לאברהם. כיצד, פלג חי (לעיל י"א י"ב) אחרי הולידו את רעו מאתים ותשע שנה, לא מהם שלשים ושתים כשנלד שרוג, ומשרוג עד שנלד נחור שלשים, הרי ששים ושתים, ומנחור עד שנלד תרח עשרים ותשע, הרי תשעים ואחת, ומשם עד שנלד אברהם שבעים, הרי מאה ששים ואחת, תן להם ארבעים ושמנה הרי מאתים ותשע, ואותה שנה היתה שנת הפלגה, וכשנחרכה סדום היה אברהם בן תשעים ותשע שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן חמשים ושתים שנה, וזוהי אחרי ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, הוא שנאמר אמלטה נא, נא בגימטריא חמשים ואחת: הלא מצער היא. והלא עונותיה מועטין, ויכול אתה להניחה: ותחי נפשי. זה מדרשו. ופשוטו של מקרא הלא עיר קטנה היא, ואנשים בה מעט, אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי נפשי בה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הִנֵּה נִשְׂאֲתִי פָּנֶיךָ גַם
לְדַבֵּר הַזֶּה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת הָעִיר אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ: וַאֲמַר לָהּ הִיא נְסִיבִית אִפְּךָ אֵף לְפַתְגָּמָא הָדִין בְּדִיל דְּלֹא
לְמַהֲפִיךְ יְת קִרְתָּא דְּבַעֲיָתָא עֲלֵהּ:

גם לדבר הזה. לא דיק שאתה נאול, אלא אף כל העיר אציל בגללך: הפכי. הופך אני, כמו (מח ה) עד בואי, (טז)
(י) אחרי רואי, (יכמיה לא י"ט) מדי דברי זו:

מִהָר הַמָּלִט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכֵל לְעֲשׂוֹת
דְּבַר עַד בְּאַף שָׁמָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הָעִיר

צוֹעַר : אוֹחִי לְאַשְׁתִּיזָב תִּפְּנֵן אֶרֶץ לָא אִפּוּל לְמַעַבְד פְּתִגְמָא עַד מִיתָדָּ
לְתַפְּנֵן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא דְקָרְתָא צוֹעַר :

רש"י כי לא אוכל לעשות. זהו ענשן של מלאכים, על שאמרו (פסוק יג) כי משחיתים אנחנו, וחלו הדבר בעלמנו, לפיכך לא זז משם עד שהזקוק לומר שאין הדבר ברשותו: כי לא אוכל. לשון יחיד, מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מניל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד: על כן קרא שם העיר צוער. על שם (פסוק ט) והיא מצער:

(כג) הַשְּׁמַשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעָרָה :
שְׁמַשׁ נִפְקַע עַל אֶרֶץ וְלוֹט עַל לְצוֹעַר : **(כד)** וַיְהִיזָה הַמְטִיר עַל
סְדוֹם וְעַל עֲמֹרָה גְפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן
הַשָּׁמַיִם : וַיִּי אֲמַטַר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמֹרָה גְפְרִיתָא וְאַשְׁתָּא מִן קָדָם
יֵי מִן שְׁמַיָא :

רש"י וה' המטיר. כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו: המטיר על סדום. בעלות השחר, כמו שנאמר לעיל (פסוק טו) וכמו השחר עלה, שעה שהלכנה עומדת ברקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללכנה, אמר הקדוש ברוך הוא אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לכנה אומרים אלו היה בלילה כשהלכנה מושלת לא היינו חרבין, ואם אפרע מהם בלילה יהיו עובדי החמה אומרים אלו היה ביום כשהחמה מושלת לא היינו חרביים, לכך כתיב וכמו השחר עלה ונפרע מהם בשעה שהחמה והלכנה מושלים: המטיר וגו' גפרית ואש. בתחלה מטר ונעשה גפרית ואש: מאת ה'. לרך המקראות לדבר כן, כמו (ד כג) נשי למך, ולא אמר נשי. וכן אמר דוד (מ"א א ג) קחו עמכם את עבדי אדוניכם, ולא אמר עבדי, וכן אחשורוש אמר (אסתר ח ה) בשם המלך, ולא אמר בשמי. אף כאן אמר מאת ה' ולא אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר הכתוב (איוב לו לא) כי צם ידין עמים וגו', כשבא ליסר הבריות מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן מן השמים לישראל (שמות טז ז) הגני ממטיר לכם לחם מן השמים:

**(כה) וַיַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל הַכֶּכֶר
וְאֵת כָּל יוֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַח הָאֲדָמָה :** וַהֲפֹךְ יָת
קְרוּיָא הָאֵלִין וְיָת כָּל מִישְׁרָא וְיָת כָּל יְתִבֵי קְרוּיָא וְצִמְחָא דְאֶרֶץ :

רש"י ויהפוך את הערים וגו'. ארבעתן יושבות בסלע אחד והפכו מלמעלה למטה, שנאמר (איוב כח ט) בחלמיש שלח ידו וגו' :

(כו) וַתִּבֹּט אֲשֶׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נֹצִיב מְלַח :
וְאַסְתִּכִּיאת אֲתִתָּה מִבִּתְרוֹהִי וְהוֹת קָמָא דְמְלַחָא :

רש"י ותבוט אשתו מאחוריו. מאחוריו של לוט: ותהי נציב מלח. במלח חטאה ובמלח לקחה. אמר לה תני מעט מלח לאורחיים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה:

**וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְהוָה :** וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא לְאַתְרָא
דְּשִׁמְשׁ תַּמָּן בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ : (כז) **וַיִּשְׁקֹף עַל פְּנֵי סְדוֹם
וְעַמּוֹרָה וְעַל כָּל פְּנֵי אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה
עָלָה קִיטוֹר הָאָרֶץ כְּקִיטוֹר הַכְּבָשָׂן :** וְאַסְתְּכִי עַל
אַפֵּי סְדוֹם וְעַמּוֹרָה וְעַל כָּל אַפֵּי אֶרְעָא דְּמִישְׁרָא וְחִזָּא וְהָא סְלִיק תְּנַנָּא
דְּאַרְעָא כְּתַנְנָא דְּאַתְוִנָּא :

רס"ז קיטור. תמור של עשן טורק"א [לפיד] בלע"ז : כבשן. חפירה שגורפין בה את האבנים לסיד, וכן כל כבשן שבתורה:

**וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ
הַהֶפְכָּה בְּהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בָּהֶן
לוֹט :** וְהָוּה בְּחַבְלוֹת (נ"י פד חבל) יְיָ ית קרוי מִישְׁרָא וּדְכִיר יְיָ ית אַבְרָהָם
וְשִׁלַּח ית לוט מגוֹ הַפְּכָתָא כַּד הִפֵּךְ ית קרויָא דִּי הָוּה יתב בָּהֶן לוט :

רס"ח ויזכור אלהים את אברהם. מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במאנים על שרה (יב יט) אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו:

**וַיַּעַל לוֹט מְצוּעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בְּנֹתָיו
עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשַׁבַּת בְּצוּעַר וַיֵּשֶׁב בְּמַעְרָה הוּא
וּשְׁתֵּי בְּנֹתָיו :** וְסִלַּק לוֹט מְצוּעַר וַיֵּתֵב בְּטוֹרָא וְתַרְתִּין בְּנִתְהָ עִמָּה
אַרְי דְּחִיל לְמַתֵּב בְּצוּעַר וַיֵּתֵב בְּמַעְרְתָא הוּא וְתַרְתִּין בְּנִתְהָ :

רס"ט כי ירא לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום:

**וַתֹּאמֶר הַבְּכִיָּרָה אֶל הַצְּעִירָה אָבִינוּ זָקֵן
וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבוֹא עָלֵינוּ כְּדָרְדָּר כָּל**

הָאָרֶץ : וְאִמְרַת רַבְתָּא לְזַעֲרָתָא אַבוּנָא סִיב וּגְבַר לִית בְּאַרְעָא לְמִיעַל עֲלָנָא כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא :

רש"י אבינו זקן. ואם לא עכשיו אימתי, שמה ימות או יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ. סבורות היו שכל העולם נחשב כמו צדור המזול:

(לב) לָכֶּה נִשְׁקָה אֶת אָבִינוּ יִין וְנִשְׁכָּה עִמוּ
וְנַחֲיָה מֵאָבִינוּ זָרַע : אִיתָא נִשְׁקִי יַת אַבוּנָא חֲמָרָא וְנִשְׁכּוּב
עִמָּה וְנִקְיָם מֵאַבוּנָא בְּנִין : (לג) וְתִשְׁקִין אֶת אָבִיהֶן יִין
בְּלִילָה הוּא וְתָבֵא הַבְּכִירָה וְתִשְׁכַּב אֶת
אָבִיהָ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ : וְאִשְׁקִיָּהּ יַת
אַבוּהֶן חֲמָרָא בְּלִילָא הוּא וְעַלֵּת רַבְתָּא וְשְׁכִיבָא עִם אַבוּהָא וְלֹא יָדַע
בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְקוּמָהּ :

רש"י ותשקין וגו'. יין נזדמן להן במערה להוציא מהן שני אמות: ותשכב את אביה. ובצעירה כתיב (פסוק לה) ותשכב עמו, צעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא אחותה למדתה, חסד עליה הכתוב ולא פירש גנותה. אבל בכירה שפתחה בזנות פרסמה הכתוב במפורש: ובקומה. של בכירה נקוד, לומר הרי הוא כאלו לא נכתב, לומר שבקומה ידע ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשחות ואמר רבי לוי כל מי שהוא להוט אחר בלמוס של עינות לסוף מאכילים אותו ומשחרו :

(לד) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וְתִאֲמַר הַבְּכִירָה אֶל
הַצְּעִירָה הֵן שָׁכַבְתִּי אִמָּשׁ אֶת אָבִי נִשְׁקָנוּ
יִין גַּם הַלֵּילָה וּבָאִי שְׁכָבִי עִמוּ וְנַחֲיָה
מֵאָבִינוּ זָרַע : וְהוּא בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וְאִמְרַת רַבְתָּא לְזַעֲרָתָא הָא
שְׁכִיבִית רְמִשָּׂא עִם אַבָּא נִשְׁקִנָּה חֲמָרָא אַף בְּלִילָא וְעוּלִי שְׁכִיבִי עִמָּה
וְנִקְיָם מֵאַבוּנָא בְּנִין : (לה) וְתִשְׁקִין גַּם בְּלִילָה הַהוּא אֶת
אָבִיהֶן יִין וְתִקֶּם הַצְּעִירָה וְתִשְׁכַּב עִמוּ וְלֹא
יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ : וְאִשְׁקִיָּהּ אַף בְּלִילָא הַהוּא יַת
אַבוּהֶן חֲמָרָא וְקָמַת זַעֲרָתָא וְשְׁכִיבַת עִמָּה וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְקוּמָהּ : (לו)
וְתִהְרִין שְׁתֵּי בָנוֹת לוֹט מֵאָבִיהֶן : וְעִדְיָאן תִּרְתִּין
בְּנַת לוֹט מֵאַבוּהֶן :

רש"י ותהרין וגו'. אף על פי שאין האשה מתעבדת מציאה ראשונה, אלו שלטו בעלמנו והוא יאור ערותו לחוץ ונתעבדו מציאה ראשונה:

וַתֵּלֶד הַבְּכִיָּרָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב הוּא (לז)
אָבִי מוֹאֵב עַד הַיּוֹם : ויִלִּידת רַבְּתָא בַר וַקְרַת שְׁמָהּ מוֹאֵב
הוּא אַבוּהוֹן דְּמוֹאֵבָא עַד יוֹמָא דִּין :

רש"י מואב. זו שלא היתה לנועה פרעה שמאביה הוא, אבל כעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכן בימי משה, שנאמר בבני עמון (דבר' ב יט) אל תתגר בם כלל, ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם בם, אבל לכערן התיר לו:

וְהִצְעִירָה גַם הוּא יֶלְדָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ (לח)
בֶּן עַמִּי הוּא אָבִי בְּנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם : (ס) וַיִּזְעַרְתָּא
אִף הִיא יִלִּידת בַר וַקְרַת שְׁמָהּ בַר עַמִּי הוּא אַבוּהוֹן דְּבְנֵי עַמּוֹן עַד יוֹמָא
דִּין : כ (ט) וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב
בֵּין קֵדְשׁ וּבֵין שׁוּר וַיִּגַּר בְּגַרְר : וַיִּטַּל מִתַּמּוֹן אַבְרָהָם
לְאַרְעָא דְרוּמָא וַיִּתֵּב בֵּין רְקָם וּבֵין חַגְרָא וְאִתּוֹתֵב בְּגַרְר :

רש"י ויסע משם אברהם. כשראה שחרכו הכרכים ופסקו העובדים והשצים נסע לו משם. דבר אחר להתרחק מלוב שילא עליו שם רע שזא על בנותיו:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא (ט)
וַיִּשְׁלַח אַבְימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֶּרָר וַיִּקַּח אֶת שָׂרָה :
וַאֲמַר אַבְרָהָם עַל שָׂרָה אִתְתָּהּ אַחֲתִי הִיא וַיִּשְׁלַח אַבְימֶלֶךְ מֶלֶכָא דְגֶרָר
וַדְּבַר יַת שָׂרָה :

רש"י ויאמר אברהם. כאן לא נטל רשות אלא על כרחי שלא בטובתה לפי שכבר לקחה לבית פרעה על ידי כן: אל שרה אשתו. על שרה אשתו. וכיוצא בו (ש"פ ד יט) אל הלכה ארון וגו' ואל מות חמיה, שניהם בלשון על:

וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל אַבְימֶלֶךְ בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה (י)
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִדָּה מִת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לְקַחְתָּ
וְהוּא בִּעֲלַת בָּעַל : וַאֲתָא מִימַר מִן קִדְם יַי לִוַת אַבְימֶלֶךְ
בְּחִלְמָא דְלַיְלָא וַאֲמַר לָהּ הָא אִתְּ מִית עַל עֵיסַק אִתְתָּא דְדְּבַרְתָּא וְהִיא
אִתְתָּ גְבַר : (י) וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר

אֲדַנִּי הַגּוֹי גַם צְדִיק תִּהְיֶה : וְאַבְיִמְלָךְ לֹא קָרַב לְוַתְּהָ וְאָמַר יְיָ הָעַם אֶף זָכָאֵי תִקְטֹל :

רש"י לֹא קָרַב אֲלֵיהֶם. הַמְלָאךְ מִנְעוּ, כִּמוּ שְׂנֵאוֹת (פְּסוּקֵי) לֹא נִתְחַד לְנַגַּע אֲלֵיהֶם: הַגּוֹי גַם צְדִיק תִּהְיֶה. אֶף אִם הוּא צְדִיק תִּהְיֶה. שְׂמַח כִּד לְרַכֵּךְ לְאַבְדֵּי הָאֲמוֹת חֲנֹס, כִּד עֲשִׂית לְדוֹר הַמְצוּל וְלְדוֹר הַפְּלִגָּה, אֶף אֲנִי אֹמֵר שְׂהַרְגַתֶּם עַל לֹא דַבַּר, כַּשֶּׁם שְׂאַתְהָ אֹמֵר לְהַרְגֵנִי:

(ה) הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֶחְתִּי הוּא וְהִיא גַם
הוּא אֶמְרָה אָחִי הוּא בְּתָם לְבָבִי וּבְנִקְיוֹן כִּפִּי
עָשִׂיתִי זֹאת : הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֶחְתִּי הִיא וְהִיא אֶף הִיא אֶמְרָת
אָחִי הוּא בְּקִשְׁיֹטוֹת לְבִי וּבְזָכָאוֹת יְדֵי עֲבָדִית דָּא :

רש"י גַם הוּא. לְרַבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים וְחַמְרִים שְׂלָה, אֵת כֻּלָּם שְׂאַלְתִּי וְאָמַרְוּ לִי אַחִיהָ הוּא: בְּחַס לְבַבִּי. שְׂלָה דְמִיתִי לְחַטּוֹא: וּבְנִקְיוֹן כִּפִּי. נָקִי אֲנִי מִן הַחַטּוֹא שְׂלָה נִגְעַתִּי בָּהּ:

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּחִלָּם גַּם אֲנֹכִי
יִדְעֵתִי כִּי בְּתָם לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשֶׁךָ גַּם
אֲנֹכִי אֹתְךָ מִחַטּוֹ לִי עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיךָ לְנִגְעַ
אֱלֹהֵיךָ : וְאָמַר לֵה מִימַר מִן קָדָם יְיָ בְּחִלְמָא אֶף קָדְמֵי גְלִי אֲרִי
בְּקִשְׁיֹטוֹת לְבָבְךָ עֲבָדְתָּ דָּא וּמִנְעִית אֶף אֲנָא יִתְדָּ מִלְּמַחֲסֵי קָדְמֵי עַל כֵּן לֹא
שְׂבִקְתָּךְ לְמִקְרַב לְוַתְּהָ :

רש"י יִדְעֵתִי כִּי בְּחַס לְבַבְךָ וְגו' . אֲמַת שְׂלָה דְמִיתַת מִתְחַלָּה לְחַטּוֹא אַבְל נִקְיוֹן כִּפִּים אִין כְּאוֹן: לֹא נִתְחַד. לֹא מִמַּד הִיא שְׂלָה נִגְעַת בָּהּ אַבְל חֲשַׁכְתִּי אֲנִי אֹתְךָ מִחַטּוֹא, וְלֹא נִתְתִּי לְךָ כֹּה, וְכֵן (וְכַמּוֹן לֹא ז') וְלֹא נִתְנוּ אֲלֵהֶם, וְכֵן (שׁוֹפְטֵי טו וז) וְלֹא נִתְנוּ אֲבֵיהָ לְבֹא:

(ז) וַעֲתָה הָשִׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא
וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ וַחֲיִיהָ וְאִם אֵינְךָ מְשִׁיב דָּע כִּי
מוֹת תָּמוּת אֶתְהָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ : וְכַעַן אֶתִּיב אֶתְהָ
גְּבָרָא אֲרִי נָבִיא הוּא וַיִּצְלִי עֲלֶיךָ וַיִּתְחִי וְאִם לִיתְדָּ מִתִּיב דָּע אֲרִי מִימַת
תָּמוּת אֶתְהָ וְכָל דֵּי לָךְ :

רש"י הָשִׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ. וְאֵל תִּהְיֶה סְבוֹר שְׂמַח תִּחְגַּנָּה בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְבְּלָהּ אוֹ יִשְׁנֹאךְ וְלֹא יִתְפַּלֵּל עֲלֶיךָ: כִּי נָבִיא הוּא. וַיִּדְעֵךְ שְׂלָה נִגְעַת בָּהּ, לְפִיכֵךְ וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ:

**וַיִּשְׁכַּם אָבִימֶלֶךְ בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל עֲבָדָיו
וַיִּדְבֹר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם
וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד : וְאֶקְדִּים אָבִימֶלֶךְ בְּצַפְרָא וַיִּקְרָא
לְכָל עֲבָדָיו וּמְלִיל יַת כָּל פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין קְדָמֵיהוֹן וַדְּחִילוּ גּוֹבְרִיא לְחֻדָּא :
(ט) וַיִּקְרָא אָבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מָה
עָשִׂיתָ לָנוּ וּמָה חָטָאתִי לָךְ כִּי הִבֵּאתָ עָלַי
וְעַל מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדֹלָה מְעַשִׂים אֲשֶׁר לֹא
יַעֲשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי : וַיִּקְרָא אָבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַאֲמַר יְהוָה מָה
עָבַדְתָּ לָנָא וּמָה חָבִית (נ״י חֲטִית) לָךְ אָרִי אִיתִיתָא עָלַי וְעַל מַלְכוּתִי חוּבָא
רְבָא עוֹבְדִין דִּי לֹא כְשָׁרִין לְאַתְעַבְדָּא עֲבַדְתָּ עִמִּי :**

רשׁ"י מעשים אשר לא יעשו. מכה אשר לא הרגלה לבא על צריה צאה לנו על ידך, ענינת כל נקבים, של זרע ושל קטנים ורעי ואזנים וחוטם:

**(י) וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ אֶל אַבְרָהָם מָה רָאִיתָ כִּי
עָשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה : וַאֲמַר אָבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה חֲזִיתָ
אָרִי עֲבַדְתָּ יַת פְּתֻגְמֵי הַדִּין : (יא) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי
אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֵת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה
וְהִרְגוּנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי : וַאֲמַר אַבְרָהָם אָרִי אֲמַרִית לְחוּד
לִית דְּחִלְתָּא דִּי בְּאַתְרָא הַדִּין וַיִּקְטְלֵנִי עַל עֵיסַק אֶתְתִּי :**

רשׁ"י רק אין יראת אלהים. אכסנאי שצא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא או אחותך היא:

**(יב) וְגַם אֲמָנָה אַחֲתִי בֵּת אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בֵּת
אִמִּי וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה : וַיְבָרַם בְּקוּשְׁטָא אַחֲתִי בֵּת אָבִי הִיא
בְּרַם לֹא בֵּת אִמִּי וְהוּת לִי לְאִנְתּוֹ :**

רשׁ"י אחותי בת אבי היא. ובת אב מתרת לבן נח, שאין אבות לגוי. וכדי לחמת דבריו השיבם כן, ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן כבנים והרי היא בתו של תרח, וכן הוא אומר ללוט (יג ט) כי אנשים אחים אנחנו: אך לא בת אמי. הן מאם אחרת היה:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי
וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל
כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אֲמַרִי לִי אָחִי
הוּא : וְהָיָה כִּד טְעוּ עִמָּמִיא בְּתַר עוֹבְדֵי יְדִיהוֹן יְתִי קָרִיב יֵי לְדַחֲלַתָּהּ
מִבֵּית אָבִיא וְאֲמַרִית לָהּ דִּין (נ״י ד״א) טִיבוֹתֶיךָ דִּי תַעֲבָדִי עִמִּי לְכָל אֲתָרָא דִּי
נְהַדְּ לְתַמּוֹן אֲמַרִי עָלַי אָחִי הוּא :

רס"ז ויהי כאשר התעו אותי וגו'. אנקלוס תרגם מה שתרגם. ויש לישבו עוד, דבר דבור על אפניו, כשהוא אנוני הקדוש ברוך הוא מצית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים ואומר לה זה חסידך אשר תעשי עמדי: כאשר התעו. לשון רבים, ואל תתמה, כי בהרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי לשון רבים. (שמואל ב' 2 כג) אשר הלכו אלהים, (דברים ה' כג) אלהים חיים, (יהושע כל יט) אלהים קדושים הוא, וכל לשון אלהים לשון רבים. וכן (לע כ) ויקח אדוני יוסף, (דברים י' יז) אדוני האדונים, (לחג' מז' ג) אדוני הארץ, וכן (שמות כב יד) צעלו עמו, (שם כט) והועד צעלו. ואם תאמר מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיסב קרוי תועה, כמו (לקמן כא יד) ותלך ותתע, (תהלים קיט קעו) תעיתי כשה אובד, (איוב לח מא) יתעו לבלי אכל, יאלו ויתעו לבקש אכלס: אמרי לי. עלי, וכן (לקמן כו ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו, על אשתו. וכן (שמות יד ג) ואמר פרעה לבני ישראל, כמו על בני ישראל, (שופטים ט נד) פן יאמרו לי אשה הרגתהו:

וַיִּקַּח אָבִימֶלֶךְ צֵאן וּבָקָר וְעִבְדִים וּשְׁפָחֹת
וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשֵׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ : וַדְּבַר
אָבִימֶלֶךְ עָאן וְתוֹרִין וְעִבְדִין וְאִמְהוֹן וַיְהִיב לְאַבְרָהָם וְאִתִּיב לָהּ יֵת שָׂרָה
אִתְּתָהּ :

רס"ח ויתן לאברהם. כדי שיתפיים ויתפלל עליו:

וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ הֲנִיָּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב
בְּעֵינֶיךָ שֵׁב : וַאֲמַר אָבִימֶלֶךְ הָא אֶרְעִי קִדְמָךְ בְּדַתְקִין בְּעֵינֶיךָ תִּיב :

רס"ט הנה ארצי לפניך. רכל פרעה אמר לו (נעיל יד יט) הנה אשתך קח וכו', לפי שנחירא שהמאריים שטופי זמנה:

וּלְשָׂרָה אָמַר הֲנִיָּה נָתַתִּי אֶלְךָ כְּסָף לְאָחִיךָ
הֲנִיָּה הוּא לָךְ כְּסוֹת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֲתָךְ
וְאֵת כָּל וְנִכְחַת : וּלְשָׂרָה אָמַר הָא יְהִיבִית אֶלְךָ סְלַעִין דְּכָסַף
לְאָחִיךָ הָא הוּא לִיךְ כְּסוֹת דִּיקָר עֵינִין חֲלָף דְּשִׁלְחִית וּדְבַרְתֶּיךָ וְחִזִּית יְתִיךָ
וְיֵת כָּל דְּעַמְךָ וְעַל כָּל מָה דְּאֲמַרְת אֲתוֹכַחַת :

רש"י
ולשמה אמר. אבימלך, לכבודה כדי לפיסה הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי ממון לאחיך שאמרת עליו אחי הוא, הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים: לכל אשר אחד. יכסו עיניהם שלא יקלוד, שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל זה החזירה, עכשיו שהצרכי לבזוז ממון ולפיסך, יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך ועל ידי נס: ואת כל. ועם כל באי העולם: ונכחת. יהא לך פתחון פה להתוכח ולהראות דברים נכרים הללו. ולשון תוכחת בכל מקום ברור דברים, ובלע"ז אישפרובי"ר [לכחון] ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כד הוא נופל על התרגום הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך ובכל אשר אחד, ועל כן תרגומו וחזית יתיך וית כל דעמיד. ויש מדרש אגדה אבל ישוב לשון המקרא פרשתי:

(ז) וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא
אֱלֹהִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתָּיו
וַיֵּלְדוּ: וְצִלִּי אַבְרָהָם קָדָם יְיָ וְאַסִּי יְיָ אֶת אַבְיִמֶלֶךְ וְאֶת אִמְהַתָּה
וְאִמְהַתָּה וְאֶתְרוֹחוֹ:

רש"י
וילדו. כתרגומו ואתרוחו, נפתחו נקביהם והולילו מה שצריך ללאת והיא לידה שלהם:

(ח) כִּי עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל רַחֵם לְבַיִת
אַבְיִמֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: (ט) אָרִי
מיחד אחד יְיָ בְּאִפִּי כָּל פֶּתַח וְלָדָא לְבַיִת אַבְיִמֶלֶךְ עַל עֵיסַק שָׂרָה אִתָּה
אַבְרָהָם:

רש"י
בעד כל רחם. כנגד כל פתח: על דבר שרה. על פי דבורה של שרה:

כא (א) וַיְהִי הַיּוֹם פָּקַד אֶת שָׂרָה בְּאִשְׁרָא אָמַר וַיַּעַשׂ
יְהוָה לְשָׂרָה בְּאִשְׁרָא דְּבַר: וַיִּזְדַּכֵּר יְיָ שָׂרָה בְּמָא דִּי אָמַר
וַעֲבַד יְיָ לְשָׂרָה בְּמָא דִּי מְלִיל:

רש"י
וה' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו לכאן ללמדך שכל המבקש רחמים על חברו והוא רריך לאותו דבר הוא נענה תחלה, שנאמר (לעיל כ ז) ויתפלל וגו' וסמך ליה וה' פקד את שרה שפקד כבר קודם שרפא את אבימלך: פקד את שרה כאשר אמר. בהריון: כאשר דבר. בלידה. והיכן היא אמירה והיכן הוא דבור, אמירה (לעיל ח ט) ויאמר אלהים אבל שרה אשתך וגו'. דבור (שם טו ו) היה דבר ה' אל אברהם, בצרית בין הבתרים, ושם נאמר (שם ז) לא יירשך זה וגו' , והביא הירוש משנה: ויעש ה' לשרה כאשר דבר. לאברהם:

(ב) וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו
לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דְּבַר אֱלֹהִים: וְעַד־יָאֵת וַיֵּלֶדֶת שָׂרָה
לְאַבְרָהָם בֶּרֶ לְסִיבְתוֹהִי לְזִמְן דִּי מְלִיל יִתָּה יְיָ:

רש"י למועד אשר דבר אהו. דמליל יתיה. את המועד אשר דבר וקבע כשארמר לו (לעיל יח יז) למועד אשוב אליך, שרט לו שריטה בכותל ואמר לו, כשהגיע חמה לשריטה זו בשנה אחרת, תלך: (להקניו. שהיה זו הקנין שלו דומה לו: 1 ילחק לי. ישמח עלי. ומדרש אגדה הרבה עקריות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם:

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שְׁם בְּנוֹ הַנּוֹלָד לוֹ אֶשֶׁר יֵלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק : ויקרא אברהם ית שום ברה דאתיליד לה דילידת לה שרה יצחק: **וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים :** ויגזר אברהם ית יצחק ברה בר תמניא יומין כמא די פקיד יתה יי: **וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בָּהוּלָד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ :** ויגזר אברהם בר מאה שנין פד אתיליד לה ית יצחק ברה: **וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחֶק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל הַשְּׂמִיעַ יִצְחָק לִי :** ויאמרת שרה חדוא עבד לי יי כל דשמע יחדי לי: **וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הִינִיְקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי יֵלְדָתִי בֶּן לְזַקְנָיו :** ויאמרת מאן מהימו דאמר לאברהם קים דתוניק בנין שרה ארי ילידית בר לסיבתוהי:

רש"י מי מלל לאברהם. לשון שבה וחשיבות, ראו מי הוא ומה הוא, שומר הבטחתו, הקדוש ברוך הוא מבטיח ועושה: מלל. שנה הכתוב ולא אמר דבר, גימטריה שלו מאה, כלומר לסוף מאה לאברהם: היניקה בנים שרה. ומהו בנים לשון רבים, ביום המשטה הביאו השרות את בניהן עמהן והיניקה אותם שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק:

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מְשֻׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמִל אֶת יִצְחָק : וירבא רבא ואתחטיל ועבד אברהם משתתא רבא ביומא דאתחטיל ית יצחק:

רש"י לוסף עשרים וארבעה חדש: משטה גדול. שהיו סם גדולי הדור, סם ועצר ואזימלך:

**וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר
יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצַּחֵק :** וַחֲזַת שָׂרָה יֵת בֶּר הָגֵר מִצְרִיתָא
דִּילִידַת לְאַבְרָהָם מִחֵיָּךְ :

רש"י מלחקה. לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו ללחקה. דבר אחר לשון גלוי עריות, כמה דתימא (להבן לט
(י) ללחקה בן. דבר אחר לשון ראייה כמו (ש"ב ב יז) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' :

**וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֵת
בְּנָהּ כִּי לֹא יִירֶשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי
עִם יִצְחָק :** וַאֲמַרְתַּ לְאַבְרָהָם תֵּרָךְ אִמְתָּא הָדָא וְיֵת בְּרָה אַרִי לָא
יָרַת בֶּר אִמְתָּא הָדָא עִם בְּרִי עִם יִצְחָק :

רש"י עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אהה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה
ואמר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חנים, כמה דתימא (משלי טו יח) כמתלהלה
היורה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני: עם בני עם יצחק. מכיון שהוא בני אפלו אם אינו הגון כיצחק, או הגון
כיצחק אפלו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל וחמר עם בני עם יצחק ששתיהן זו:

**וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינַי אַבְרָהָם עַל אוֹדַת
בְּנוֹ :** וּבְאִישׁ פְּתֻגָמָא לַחֲדָא בְּעֵינַי אַבְרָהָם עַל עֵיסַק בְּרָה :

רש"י על אודת בנו. ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו:

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יִרַע בְּעֵינֶיךָ
עַל הַנֶּעַר וְעַל אִמְתּוֹ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ
שָׂרָה שִׁמַּע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע :**
וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם לָא יבְאֵשׁ בְּעֵינֶיךָ עַל עוֹלִימָא וְעַל אִמְתּוֹ כֹּל דִּי תִימַר
לָךְ שָׂרָה קִבֵּל מִנָּה אַרִי בִיצְחָק יִתְקָרוּן לָךְ בְּנִין :

רש"י שמע בקולה. למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בניאיות:

**וְגַם אֶת בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימְנוּ כִּי זֶרַעְךָ
הוּא :** וְאִף יֵת בֶּר אִמְתָּא לְעַם אֲשׁוּנְהָ אַרִי בְּנָךְ הוּא : (יג) וַיִּשְׂכַּם

אֲבָרְהָם בְּבִקְרֹת וַיִּקַּח לָחֶם וְחֵמֶת מִיָּם וַיִּתֵּן
אֶל הַגֵּר שָׁם עַל שְׂכָמָהּ וְאֶת הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ
וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע : וְאֶקְדִּים אֲבָרְהָם
בְּצִפְרָא וַיִּנְסִיב לַחֲמָא וְרִקְבָא דְמִיָּא וַיְהִיב לְהַגֵּר שׁוּי עַל פְּתֻפָּה וַיֵּת רַבְיָא
וַשְׁלַחַהּ וְאַזְלַת וַתֵּתַע בְּמִדְבַּרָא (נ"א בְּמִדְבַּר) בְּאֵר שָׁבַע :

רש"י לחם וחמת מים. ולא כסף זהב, לפי שהיה שונאו על שיאל לחצות רעה: ואת הילד. אף הילד גם על שכמה. והכניסה בו ערה עין רעה ואחזתו חמה ולא יכול לילך בדגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה:

וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֲמָת וַתִּשְׁלַךְ אֶת הַיֶּלֶד
תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים : וַשְּׁלִימוּ מִיָּא מִן רִקְבָא וַיִּרְמַת יֵת רַבְיָא
תַּחֲוֹת חַד מִן אֵילָנָא :

רש"י ויכלו המים. לפי שדרך חולים לשחות הרבה:

וַתֵּלֶךְ וַתִּשָּׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחֵק כְּמַטְחָוּי
קֶשֶׁת כִּי אֶמְרָה אֶל אֶרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד
וַתִּשָּׁב מִנְּגַד וַתִּשָּׂא אֶת קֶלֶה וַתִּבְדֹּךְ : וְאַזְלַת וַיִּתִּיבַת
לָהּ מִקְבֵּל אֶרְחִיקַת (נ"י אֶרְחִיק) כְּמִיגַד קֶשֶׁתָא אֶרִי אֶמְרַת לָא אֶחְזִי בְּמוֹתָא
דְּרַבְיָא וַיִּתִּיבַת מִקְבֵּל וְאַרְיִמַת יֵת קֶלֶה וַיִּבְכַּת :

רש"י מנגד. מרחוק: כמטחוי קשת. כשתי טיחות והוא לשון ירית חז, בלשון משנה שהטיח באשתו, על אם שהזרע יורה כחז. ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן, כמו (שה"ש ט) בחגוי הסלע, מגזרת (ישעיה יט ז) והיתה ארמת יהודה למצרים לחגור, ומגזרת (תהלים קז טז) יחגו וינועו כשכור, וכן (שם סה ו) קצוי ארץ, מגזרת קלה: ותשב מנגד. כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק:

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנַּעַר וַיִּקְרָא
מִלְּאֵךְ אֱלֹהִים אֶל הַגֵּר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
לָהּ מָה לָּךְ הַגֵּר אֶל תִּירְאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים
אֶל קוֹל הַנַּעַר בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם : וַשְּׁמִיעַ קָדָם יי יֵת
קֶלֶה דְּרַבְיָא וַיִּקְרָא מִלְּאֵכָא דְּיי לְהַגֵּר מִן שְׁמִיָּא וַאֲמַר לָהּ מָה לִּיךְ הַגֵּר לָא
תִּדְחֲלִי אֶרִי שְׁמִיעַ קָדָם יי יֵת קֶלֶה דְּרַבְיָא בְּאֶתֶר דְּהוּא תַּמּוֹן :

רס"ז את קול הנער. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל: באשר הוא שם. לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבונו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בזמא אתה מעלה לו באר. והוא משיבם עכשיו מה הוא, לדיק או קשע, אמרו לו לדיק, אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וזהו באשר הוא שם. והיכן המית את ישראל בזמא, כשהגלם נבוכדנצר, שנאמר (ישעיה כ"ג י"ג) משא בערב וגו' לקראת זמא התיו מים וגו' כשהיו מוליכין אותם אלל ערביים היו ישראל אומרים לשוביהם בבקשה מכס, הוליכונו אלל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר (שם שס) ארחות דדניס ואל תקרי דדניס אלל דודיס] ואלו יולאים לקראתם ומביאין להם בשר דוג מלוח ונודות נפוחים, כסבורים ישראל שמלאים מים, וכשמניסו לתוך פיו ופותחו, הרוח נכנס בגופו ומת:

(יח) קוּמִי שְׂאִי אֶת הַנַּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת יָדָךְ בּוֹ
כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימְנוּ : קוּמִי טוּלִי יְת רַבָּא וְאַתְקִיפִי יְת
יָדָךְ בְּה אָרִי לְעַם סְגִי אֲשׁוּנְהָ : **(יט)** וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת
עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתִּלְדָּךְ וַתִּמְלֵא אֶת
הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁקֵךְ אֶת הַנַּעַר : וַיִּגְלֵא יְיָ יְת עֵינֶיהָ וַחֲזַת
בְּיָרָא דְמַיָּא וְאַזְלַת וּמְלַת יְת רַקְבָּא מַיָּא וְאַשְׁקִיאת יְת רַבָּא : **(כ)** וַיְהִי
אֲלֵהִים אֶת הַנַּעַר וַיִּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי
רַבָּה קִשְׁתָּה : וַהֲוָה מִימְרָא דְיֵי בְּסַעְדָּה דְרַבָּא וַרְבָּא וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא
וַהֲוָה רַבִּי קִשְׁתָּא :

רס"ח רבה קשת. יורה חלים בקשת: קשת. על שם האמנות כמו חמר, גמל, ליד לפיכך השי"ן מדגשת. היה יושב במדבר ומלסטם את העזרים, הוא שנאמר (לעיל ט"ז י"ג) ידו בכל וגו' :

(כא) וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר פְּאָרְוֹ וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם : **(כב)** וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא דְפָאָרְוֹ וַיִּסְיֵבַת לָהּ אִמָּה
אַתְתָּא מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם :

רס"ט מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר (שם ח) ולה שפחה מצרית וגו' . היינו דאמרי אנשי זרוב חוטרך לאוירא, אעיקריה קאי:

(כב) וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ
וּפִיכַל שֶׁר צָבָאוּ אֶל אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים
עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה : וַהֲוָה בְּעַדְנָא הַהִיא וַאֲמַר

אָבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל רַב חֵילָה לְאַבְרָהָם לְמִימֶר מִימָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָךְ בְּכֹל דִּי אֶתְּ
עֲבַד :

רס"ז אלהים עמד. לפי שראו שינא משכונת סדום לשלום, ועם המלכים נלחם ונפלו בידו, ונפקדה אשתו לזקוניו:

וְעַתָּה הַשְׁבְּעָה לִּי בְּאֱלֹהִים הֵנָּה אִם
(כג) תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי כַּחֲסָד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גִּרְתָּה
בָּהּ : וְכַעַן קָיָם לִי בְּמִימָרָא דִּינִי הֲכָא דְלֹא תִשְׁקֹר בִּי וּבְבָרִי וּבְבַר בְּרִי
כְּטִיבוּתָא דִּי עֲבָדִית עִמָּךְ תַּעֲבֹד עִמִּי וְעַם אֲרַעָא דְאַתּוֹתְבָתָא בַּהּ :

רס"ז ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האב על הבן: כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי. שאמרתי לך (לעיל כ טו) הנה
ארצי לפניך:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ : וַאֲמַר אַבְרָהָם אֲנָא
(כד) אֲקָיָם : וְהוֹכַח אַבְרָהָם אֶת אָבִימֶלֶךְ עַל
אֲדוּת בְּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עִבְדֵי
אָבִימֶלֶךְ : וְאוֹכַח אַבְרָהָם יֵת אָבִימֶלֶךְ עַל עֵיסַק בִּירָא דְמַיָּא דִּי
אֲנִיסוּ עִבְדֵי אָבִימֶלֶךְ :

רס"ז והוכח. נחוכח עמו על כד:

וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ לֹא יַדְעִיתִי מִי עָשָׂה אֶת
(כו) הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם אֶתָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי
לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִתִּי הַיּוֹם : וַאֲמַר אָבִימֶלֶךְ לֹא יַדְעִית מָאן
עֲבַד יֵת פְּתַגְמָא הַדִּין וְאִף אֶת לֹא חוּיֵת לִי וְאִף אֲנָא לֹא שָׁמַעִית אֶלְהִין
יוֹמָא דִּין : וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן
(כז) לְאַבִּימֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית : וַדָּבַר אַבְרָהָם עֲאֹן
וּתְוַרִין וַיִּהְיֶה לְאַבִּימֶלֶךְ וּגְזָרוּ תַרְוִיהוֹן קָיָם : וַיֵּצֵב אַבְרָהָם
אֶת שֶׁבַע כְּבָשֶׁת הַצֹּאן לְבִדְהוֹן : וְאִקָּיָם אַבְרָהָם יֵת

שְׁבַע חוּרְפוֹ דְעָאוּ בְלַחוּדִיהוֹ: ^(כט) וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ אֵל
אֲבָרְהָם מָה הִנֵּה שְׁבַע כְּבָשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
הֲצַבְתָּ לְבַדְנָה: וַאֲמַר אָבִימֶלֶךְ לְאֲבָרְהָם מָה אֲנוּן שְׁבַע חוּרְפוֹ
אֵלַיִן דְּאֶקְמֶתָא בְלַחוּדִיהוֹ: ^(ל) וַיֹּאמֶר כִּי אֶת שְׁבַע כְּבָשֶׁת
תִּקַּח מִיָּדַי בְּעֵבוֹר תִּהְיֶה לִּי לְעֵדָה כִּי חִפְרִיתִי
אֶת הַבְּאֵר הַזֹּאת: וַאֲמַר אָרִי יְת שְׁבַע חוּרְפוֹ תִקְבַּל מִן יָדִי
בְּדִיל דְתִהִי לִי לְסִהְדוֹ אָרִי חִפְרִית יְת בִּירָא הָדָא:

רש"י בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות של נקבה, כמו (והיו לה נ) ועדה המלכה: כי חפרתי את הבאר. מרזבים
היו עליה רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו בנייהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו שלו
היא, ועלו לקראת אברהם:

^(לא) עַל כֵּן קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא בְּאֵר שְׁבַע כִּי
שֵׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם: עַל כֵּן קָרָא לְאֶתְרָא הַהוּא בְּאֵר שְׁבַע
אָרִי תַמּוֹן קִימוֹ תַרְוִיחֹן: ^(לב) וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבְאֵר שְׁבַע
וַיָּקָם אָבִימֶלֶךְ וּפִיכַל שֵׁר צָבָאוּ וַיָּשִׁבוּ אֵל
אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיִּגְזְרוּ קָיָם בְּבְאֵר שְׁבַע וְקָם אָבִימֶלֶךְ וּפִיכַל רַב
חֵילָה וַתָּבוּ לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתֵּי: ^(לג) וַיִּטַּע אִשָּׁל בְּבְאֵר שְׁבַע
וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם: וַיִּנְצִיב נֶצְבָא ^(לד)
אֵילָנָא בְּבְאֵר שְׁבַע וְצִלֵי תַמּוֹן בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהָא דְעֵלְמָא:

רש"י אשל. רב ושמואל, חד אמר פרדם להביא ממנו פרות לאורחים בסעודה, וחד אמר פנדק לאכסניא וכו' כל
מיני פרות. ומצינו לשון נטיעה בזהלים, שנאמר (וינאל יא מה) ויטע אהלי אפדנו: ויקרא שם וגו'. על ידי אותו אשל
נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו,
סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם:

^(לד) וַיִּגְרַר אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:
^(לז) וְאֶתוֹתַב אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתֵּי יוֹמִין סְגִיאִין:

רש"י ימים רבים. מרזבים על של חצרון, בחצרון עשה עשרים וחמש שנה וכלן עשרים ושש. שהרי בן שבעים וחמש
שנה היה בלאתו מחרן, אותה שנה (לפני יג יח) ויבא וישב באלוני ממרא, שלא מצינו קודם לכן שנתשב אלא שם, שבכל
מקומותיו היה כאורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (שם יג ו) ויעבור אברהם, (שם ה) ויעתק משם, (שם ז) ויהי רעב בארץ,

וירד אברהם מצרימה, ובמצרים לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו פרעה, מיד (סג יג א) וילך למסעיו, עד (לעיל יג יח) ויצא וישב באלוני מומרא אשר בחברון, שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד (סג כ א) ויסע משם אברהם מפני בוסה של לוט וצא לארץ פלשתיים, וכן תשעים ותשע שנה היה, שהרי בשלישי למילתו צאו אללו המלכאים, הרי עשרים וחמש שנה וכאן כתיב ימים רבים, מרבים על הראשונים, ולא צא הכתוב לסתום אלא לפרש, ואם היו מרבים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם, ועל כרחק אינם יתרים יותר משנה הרי עשרים ושש שנה, מיד יצא משם וחזר לחברון, ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק שהים עשרה שנים, כך שנויה בסדר עולם (פיק א) :

כב (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי : וְהָיָה בְּתֵר פְּתִגְמֵי־הָאֵלִין וַיֵּי נִסֵּי יְת אַבְרָהָם וַאֲמַר לֵה אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא אָנָּה :

רס"ז אחר הדברים האלה. יש מרבותינו אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו, אלו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה ולא מחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיכאני, אלו אמר לי הקדוש ברוך הוא זבח עכמד לפני לא הייתי מעכב: הנני. כך היא ענינתם של חסידים, לשון ענוה הוא ולשון זמון:

(ב) וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ : וַאֲמַר דְּבַר פְּעוּ יְת בְּרַךְ יְת יְחִידְךָ דֵּי רַחֲמֵי יְת יִצְחָק וַאֲיִזַּל לְךָ לְאַרְעָא פּוּלְחָנָא וְאַסְקֵה קִדְמֵי תַמָּן לְעֹלְתָא עַל חַד מִן טוּרְיָא דֵּי אֵימַר לְךָ :

רס"ח קח נא. אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה זהו ממך: את בנך. אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק. ולמה לא גלה לו מתחלה, שלא לערבבו פתאום, ותזוח דעתו עליו ותטרף, וכדי לחבב עליו את המנוה ולתן לו שכר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן בדברי הימים (כ"ג א) לבנות את בית ה' צירושלים בהר המוריה. ורבותינו פרשו על שם שמעם הוראה יוראה לישראל. ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטורת שיש בה מור נרד ושאר בשמים: והעלהו. לא אמר לו שחטו, לפי שלא היה חפץ הקדוש ברוך הוא לשחטו אלא שיעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו: אחד ההרים. הקדוש ברוך הוא מתהא הצדיקים ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכרן, וכן (לעיל יג א) אל הארץ אשר אראך, וכן ביונה (ג ב) וקרא אליה את הקריאה:

(ג) וַיִּשְׁפֹּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חַמְרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ

וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלֶיהָ וַיִּקַּם וַיִּלְדֹּךְ אֶל הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים : וַאֲקַדִּים אֲבָרָהָם בְּצַפְרָא וְזָרוּ
יְת חֲמֵרָה וַדְּבַר יְת תָּרִין עוֹלִימוֹהִי עֵמָה וַיְת יִצְחָק בְּרָה וַצֶּלַח אֲעִי לְעֶלְתָּא
וַקָּם וַאֲזַל לְאַתְרָא דִּי אָמַר לֵיה יְיָ :

רש"י ויסקם. נזכרו למצוה: ויחבש. הוא בעלמו ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאבהה מקלקלת השורה: את שני נעריו.
ישמעאל וחליעזר, שאין אדם חשוב ראשי לצאת לדך בלא שני אנשים, שאם יטרוך האחד לנקביו ויתרחק יהיה
השני עמו: ויבקע. תרגומו ולכה, כמו (ש"ב יט יח) ולכחו הירדן, לשון בקוע (י"ג בקוע) פינדר"א בלע"ז [לחטוב]:

(ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אֲבָרָהָם אֶת עֵינָיו
וַיִּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחֹק : בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה וַיִּזְקַף
אֲבָרָהָם יְת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יְת אַתְרָא מֵרְחִיק :

רש"י ביום השלישי. למה אחר מלהראותו מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום וטרד דעתו, ואלו היה לו
שהות להמלך אל לבו לא היה עושה: וירא את המקום. ראה ענן קשור על ההר:

(ה) וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פַּה עִם
הַחֲמֹר וְאָנִי וְהַנֶּעַר נִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה
וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם : וַאֲמַר אֲבָרָהָם לְעוֹלִימוֹהִי אֲזַרְיָכוּ לְכוּן הָכָא
עִם חֲמֵרָא וְאָנָא וְעוֹלִימָא נְתַמְטִי עַד כָּא וְנִסְגוּד וְנִתּוּב לְוַתְכוּן :

רש"י עד כה. כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום (לעיל טו)
א כה יהיה זרעך: ונסובה. נתנבא שישובו שניהם:

(ו) וַיִּקַּח אֲבָרָהָם אֶת עֵצִי הָעֵלָה וַיִּשֶׂם עַל
יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאִשׁ וְאֶת
הַמֶּאֲכָלָת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו : וַיְנַסִּיב אֲבָרָהָם יְת אֲעִי
דְּעֶלְתָּא וְשׁוּי עַל יִצְחָק בְּרָה וַיְנַסִּיב בִּידָהּ יְת אֲשַׁתָּא וַיְת סְפִינָא וַאֲזַלוּ
תְּרוּיְהוּן פְּחָדָא :

רש"י המאכלת. סכין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא (דברים לב מז) וחרבי תאכל בשר, ושמכשרת בשר
לאכילה. דבר אחר זאת נקראת מאכלת, על שם שישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו. אברהם שהיה יודע
שהולך לשחוט את בנו היה הולך בראון ושמחה כיחחק שלא היה מרגיש בדבר:

^(נ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי
וַיֹּאמֶר הֲנִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הֲיֵנָה הָאִשׁ וְהַעֲצִים
וְאֵיךְ הַשָּׂה לְעֵלָה : וַאֲמַר יִצְחָק לְאַבְרָהָם אָבוּהִי וַאֲמַר אָבִי
וַאֲמַר הָא אָנָּה בְרִי וַאֲמַר הָא אֲשֶׁתָּא וְאֲעִיָּא וְאָן אִימְרָא לְעֵלְתָּא : ^(נ)
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשָּׂה
לְעֵלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו : וַאֲמַר אַבְרָהָם קָדָם יי
גְּלִי לֵה אִימְרָא לְעֵלְתָּא בְרִי וְאִזְלוּ תַרְוִיהוּן פְּחָדָּא :

^{רס"ז} יראה לו השה. כלומר יראה ויבחר לו השה, ואם אין שה, לעולה בני. ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך לשחט, וילכו שניהם יחדו בלב שוה:

^(ס) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים
וַיָּבֹן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת
הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל
הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים : וְאֵתוֹ לְאַתְרָא דִּי אָמַר לֵה יי וּבְנָא
תַּמָּן אַבְרָהָם ית מדבְּחָא וְסִדֵּר ית אֲעִיָּא וְעֵקֵד ית יִצְחָק בְּרֵיהּ וְשׁוּי יתָה עַל
מִדְּבָחָא עֵיל מִן אֲעִיָּא :

^{רס"ח} ויעקד. ידיו ורגליו מאחוריו, הידים והרגלים ביחד היא עקידה, והוא לשון (להגן לט) עקדים, שהיו קרסליהם לבנים, מקום שעוקדין אותן זו היה נכר:

^(ע) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת
הַמֵּאֲכָלֹת לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ : וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם ית יָדָהּ
וְנִסִּיב ית סְפִינָא לְמִיכַס ית בְּרֵיהּ : ^(א) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְּאֲדָּ
יְהוָה מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר הֲנִנִי : וַקְרָא לֵה מִלְּאֲכָא דִּי מִן שְׁמַיָּא וַאֲמַר אַבְרָהָם
אַבְרָהָם וַאֲמַר הָא אָנָּה :

^{רס"ט} אברהם אברהם. לשון חבה הוא שכולל את שמו:

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל תְּשַׁלַּח יְדָךְ אֶל הַנְּעָר וְאֵל תַּעֲשׂ
לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עַתָּה יִדְעֹתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים
אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יַחֲידֶךָ מִמְּנִי :
וַאֲמַר לֹא תוֹשִׁיט יְדָךְ לְעוֹלִימָא וְלֹא תַעֲבֹד לַיהוָה מִדַּעַם אֲרִי כָעוֹן יִדְעָנָא (י"י)
יְדַעִית) אֲרִי דִחְלָא דִינִי אֶתְּ וְלֹא מְנַעַת יֵת בְּרַךְ יֵת יַחֲידֶךָ מִנִּי :

רש"י אל תשלח. לשחוט, אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן, לעשה בו חבלה ואוליא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום: כי עתה ידעתי. אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי (נעיל כ"י) כי ביחוק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת (שם כ"ג) קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא (תהלים פ"ט ז) לא אחלל בריתי ומואל שפתי לא אשנה, כשאמרת לי כך קח, מואל שפתי לא אשנה, לא אמרת לי כך שחטאו אלל העלמו, אסקתיה, אחתיה: כי עתה ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולזמנות התמהים מה היא חבתי אלך, יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלהים אתה:

(יג) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל
אַחַר נֶאֱחָז בַּסֶּבֶךְ בְּקִרְנָיו וַיִּלְךְ אַבְרָהָם
וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ : וַיִּקַּח
אַבְרָהָם יֵת עֵינוֹהִי בֵּתַר אֵילָיו וַחֲזָא וְהָא דְכָרָא בֵּתַר אַחִיד בְּאֵילָנָא
בְּקִרְנֵהִי וְאִזַּל אַבְרָהָם וַיִּנְסִיב יֵת דְכָרָא וְאַסְקִיה לְעֵלְתָא חֲלַף בְּרַח :

רש"י והנה איל. מוכן היה לכך מששת ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך (נעיל פסוק י"ז) אל תשלח ידך, ראהו כשהוא נאחז, והוא שמתרגמינן וקוף אברהם עינוהי בטר חלין: בסבך. חילן: בקרניו. שהיה רץ אלל אברהם והשטן סובכו ומערבבו באילנות כדי לעכבו: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלו לעולה, לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מפשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דש:

(יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה
יְרָאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יֵרָאָה :
וּפְלַח וְצִלִי אַבְרָהָם תַּמָּן בְּאַתְרָא הַהוּא וַאֲמַר קָדַם יֵי הַקָּא יְהוֹן פְּלַחוֹ
דְּרָא בְּכוֹ יֵתְאֶמַר בְּיוֹמָא הַדִּין בְּטוֹרָא הַדִּין אַבְרָהָם קָדַם יֵי פְלַח :

רש"י ה' יראה. פשוטו כתרוממו, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשקות בו שכנינו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום. שיאמרו לימי הדורות עליו בזה זה יראה הקדוש ברוך הוא לעמו: היום. הימים העתידין, כמו עד היום הזה שכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהאילם מן הפרענות, כדי שיאמר היום הזה שכל הדורות הבאים בזה ה' יראה, אפרו של יחוק צבור ועומד לכפרה:

וַיִּקְרָא מִלְאָךְ יְהוָה אֶל אַבְרָהָם שְׁנִית מִן
הַשָּׁמַיִם : וַיִּקְרָא מִלְאָכָא דַּיְיָ לְאַבְרָהָם תְּנִינֹת מִן שְׁמַיָא : (טו)
וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת בְּנִיךָ
אֶת יַחֲדֶיךָ : וְאָמַר בְּמִימְרֵי קַיְמִית אָמַר יְיָ אֲרִי חֶלֶף דִּי עֲבַדְתָּא יְת
פְתַגְמָא הַדִּין וְלֹא מְנַעְתָּא יְת בְּרַךְ יְת יַחֲדֶיךָ : (טז) כִּי בָרַךְ אַבְרָכָךְ
וְהִרְבָּה אֲרָבָה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
וְכַחֲוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וַיִּרְשׁ זֶרְעֶךָ אֶת
שְׁעַר אֵיבָיו : אֲרִי בָרְכָא אַבְרָכְנֶךָ וְאַסְגָּאָה אֲסַגִּי יְת בְּנִיךָ כְּכֹכְבֵי
שְׁמַיָא וְכַחֲוֹל דִּי עַל פִּיף יַמָּא וַיִּרְתּוּן בְּנִיךָ יְת קַרוּי סְנַיָּהוּן :

רש"י ברכ אברכך. אחת לאב ואחת לבן: והרבה הרבה. אחת לאב ואחת לבן:

וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר
שָׁמַעְתָּ בְּקִלְיִי : וַיִּתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנִיךָ כָּל עַמְמַיָּא דְאַרְעָא חֶלֶף דִּי
קִבְלַתָּא לְמִימְרֵי : (יז) וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיִּקְמוּ
וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם
בְּבְאֵר שָׁבַע : (יח) וַתֵּב אַבְרָהָם לְוֹת עֹלִימוֹהִי וַקְמוּ וַאֲזָלוּ כַחֲדָא
לְבְאֵר שָׁבַע וַיִּתֵּיב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שָׁבַע :

רש"י וישב אברהם בבאר שבע. לא ישיבה ממש, שהרי בחברון היה יושב שהים עשרה שנים לפני עקידתו של יצחק,
יצא מבאר שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר (לעיל כא לה) ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים, מרבים משל חברון
הראשונים, והם עשרים ושש שנה כמו שפרשנו למעלה (כא לה) :

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֵד
לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מִלְכָּה גַם הוּא
בְּנִים לְנַחֹר אַחִיךָ : וְהוּא בְּתֵר פְתַגְמַיָּא הָאֵלִין וְאַתְחִנֹּא
לְאַבְרָהָם לְמִימְרָא הָאֵלִין מִלְכָּה אֵף הִיא בְּנִין לְנַחֹר אַחִיךָ :

רש"י אחרי הדברים האלה ויגד וגו'. בשבטו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אלו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקדוש ברוך הוא שנלדה רבקה בת זוגו, וזהו אחרי הדברים האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה: גם היא. אף היא השותה משפחותיה למשפחות אברהם שחיים עשרה, מה אברהם שנים עשר שבטים שיאלו מיעקב, שמונה בני הגזירות וארבעה בני שפחות, אף אלו שמונה בני גזירות וארבעה בני פלגש:

אֶת עוֹץ בְּכָרוֹ וְאֶת בּוֹז אָחִיו וְאֶת קְמוּאֵל (כא)
אָבִי אָרָם : ית עוץ בוכרה וית בוז אחוהי וית קמואל אבוהי
דְּאָרָם : (כב) **וְאֶת כְּשָׁד וְאֶת חִזּוֹ וְאֶת פְּלִדָּשׁ וְאֶת**
יְדִלְף וְאֶת בְּתוּאֵל : וית כשד וית חזו וית פלדש וית ידלף וית
בְּתוּאֵל : (כג) **וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רַבְקָה שְׂמֹנָה אֵלֶּה**
יְלֵדָה מְלָכָה לְנַחֲוֹר אָחִי אַבְרָהָם : ובתואל: אוליד
ית רבקה תמניא אליו ילידת מלכה לנחור אחוהי דאברהם:

רש"י ובתואל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה:

וּפִילְגֶשׁוּ וּשְׂמָה רְאוּמָה וַתֵּלֶד גַּם הִוא אֶת (כד)
טַבַּח וְאֶת גַּחַם וְאֶת תַּחַשׁ וְאֶת מַעֲכָה : (פפג)
ולחנניה ושמה ראומה וילידת אף היא ית טבח וית גחם וית תחש וית
מעכה: פפג:

הפטרות וירא - מלכים ב ד

ד (א) **וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלֹהִישֶׁע**
לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יֹדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יָרָא
אֶת יְהוָה וְהַנְּשָׂה בָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָיו לֹו לְעֲבָדִים : (ב)
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהִישֶׁע מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ הַגִּידִי לִי מָה יֵשׁ (לכז)
לָּךְ בַּבַּיִת וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בַּבַּיִת כִּי אִם אֲסוּדָּךְ
שָׁמֹן : (ג) **וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלִי לָּךְ כְּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת כָּל**

שְׁכַנְיָךְ כְּלִים יִרְקִים אֶל תִּמְעִיטִי : (ד) וּבָאת וְסָגַרְתְּ
הַדָּלֶת בְּעֵדֶךָ וּבְעֵד בְּנִיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה
וְהַמָּלֵא תִסִּיעֵי : (ה) וַתִּלְךְ מֵאֲתוֹ וַתִּסְגֹר הַדָּלֶת בְּעֵדָה וּבְעֵד
בְּנִיָּה הֵם מִגְּשִׁים אֵלֶיָּה וְהִיא (מִיִּצְקָת) מוֹצֶקֶת : (ו) וַיְהִי
כְּמִלְאֵת הַכְּלִים וַתֹּאמֶר אֶל בְּנֵה הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלִי
וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּה אֵין עוֹד כְּלִי וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן : (ז) וַתֵּבֵא וַתִּגַּד
לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מִכְּרִי אֶת הַשָּׁמֶן וְשַׁלְּמִי אֶת
(נְשִׁיכִי) נְשִׁיךָ וְאֶת (בְּנִיכִי) וּבְנִיךָ תַחֲיִי בְנוֹתֶר : (ח) וַיְהִי הַיּוֹם
וַיַּעֲבֵר אֶלְיֶשָׁע אֶל שׁוֹנִם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֵק בּוֹ
לֶאֱכָל לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עֶבְרוּ יָסַר שָׁמָּה לֶאֱכָל לֶחֶם : (ט)
וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁה הִנֵּה נָא יִדְעֶתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ
הוּא עִבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד : (י) נַעֲשֵׂה נָא עֲלִית קִיר קִטְנָה
וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מְטָה וְשַׁלְּחוֹן וְכִסָּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֵאוֹ
אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה : (יא) וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּבֵא שָׁמָּה וַיָּסַר אֶל
הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב שָׁמָּה : (יב) וַיֹּאמֶר אֶל גִּחְזִי נַעֲרוּ קִרָּא
לְשׁוֹנִמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו : (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ
אָמֵר נָא אֵלֶיָּה הִנֵּה חֲרַדְתְּ אֵלֵינוּ אֶת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת
מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הַיֵּשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שַׂר הַצָּבָא
וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יִשְׁבֶּת : (יד) וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת
לָהּ וַיֹּאמֶר גִּחְזִי אֲבָל בֶּן אֵין לָהּ וְאִישָׁה זָקוֹן : (טו) וַיֹּאמֶר
קִרָּא לָהּ וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמֵד בַּפֶּתַח : (טז) וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד
הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה (אֲתִי) אֶת חֲבֻקָת בֶּן וַתֹּאמֶר אֶל אֲדֹנָי אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל תִּכְזֹב בְּשִׁפְחָתְךָ : (יז) וַתֵּהָרֵה הָאִשָּׁה וַתִּלְדַּב בֶּן
לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיָּה אֶלְיֶשָׁע : (יח) וַיִּגְדַּל
הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל אָבִיו אֶל הַקְּצָרִים : (יט) וַיֹּאמֶר
אֶל אָבִיו רֵאשִׁי רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל הַנַּעַר שְׂאֵהוּ אֶל אִמּוֹ :
(כ) וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵאֵהוּ אֶל אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל בְּרִכְיָה עַד הַצָּהָרִים
וַיָּמָת : (כא) וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְהוּ עַל מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֹר
בְּעֵדוֹ וַתֵּצֵא : (כב) וַתִּקְרָא אֶל אִישָׁה וַתֹּאמֶר שְׁלַחָה נָא לִי
אֶחָד מִן הַנַּעֲרִים וְאֶחַת הָאֲתָנוֹת וְאָרוּצָה עַד אִישׁ
הָאֱלֹהִים וְאֲשׁוּבָה : (כג) וַיֹּאמֶר מְדוּעַ (אֲתִי) אֶת (הַלְכְּתִי) הֲלָכְתְּ
אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חָדַשׁ וְלֹא שָׁבַת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם : (כד) מִכָּאן מִסִּימַיִם

הספרדים) (כד) וַתַּחֲבֹשׁ הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר אֶל נַעֲרָה נְהַג וְלֶךְ אֶל
תַּעֲצֹר לִי לְרֹכֵב כִּי אִם אָמַרְתִּי לָךְ : (כה) וַתֵּלֶךְ וַתְּבוֹא אֶל
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַר הַפְּרָמִל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶתָּה מִנְּגִיד וַיֹּאמֶר אֶל גִּיחֲזִי נַעֲרוּ הִנֵּה הַשּׁוֹנְמִית הִלְזָ : (כו)
עֲתָה רוּץ נָא לְקַרְאֲתָהּ וְאָמַר לָהּ הַשְּׁלוֹם לָךְ הַשְּׁלוֹם
לְאִישֶׁךָ הַשְּׁלוֹם לְיֶלֶד וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם : (כז) וַתְּבֹא אֶל אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֹק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גִּיחֲזִי לְהַדְּפָהּ
וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפָּה לָּהּ כִּי נִפְשָׁה מָרָה לָּהּ וַיְהוּה
הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי : (כח) וַתֹּאמֶר הַשְּׂאֵלְתִי בֶן מֵאֵת
אֲדֹנָי הֲלֹא אָמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֹתִי : (כט) וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי
חָגַר מִתְּנִיף וְקַח מִשְׁעֲנֹתַי בְּיָדֶךָ וְלֶךְ כִּי תִמְצָא אִישׁ לֹא
תִבְרַכְנּוּ וְכִי יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעֲנֹתַי עַל פְּנֵי
הַנָּעַר : (ל) וַתֹּאמֶר אִם הַנָּעַר חַי יְהוּה וְחַי נַפְשֶׁךָ אִם
אֶעֱזָבְךָ וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ : (לא) וְגִיחֲזִי עָבַר לַפְּנִיָּהִם וַיִּשֶׂם
אֶת הַמִּשְׁעָנֹת עַל פְּנֵי הַנָּעַר וַאֲשֵׁר קוֹל וַאֲשֵׁר וַיִּשָּׁב
לְקַרְאֲתוֹ וַיִּגֵּד לוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנָּעַר : (לב) וַיְבֹא אֶל־יִשְׁעַ
הַבַּיִתָּה וְהִנֵּה הַנָּעַר מֵת מִשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ : (לג) וַיְבֹא וַיִּסְגֹּר
הַדָּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְּפִלֵּל אֶל יְהוּה : (לד) וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל
הַיֶּלֶד וַיִּשֶׂם פִּיּוֹ עַל פִּיּוֹ וְעֵינָיו עַל עֵינָיו וְכַפָּיו עַל כַּפָּיו
וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשָׂר הַיֶּלֶד : (לה) וַיִּשָּׁב וַיֵּלֶךְ בַּבַּיִת אַחַת
הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוֹרֵר הַנָּעַר עַד שִׁבְעַ
פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנָּעַר אֶת עֵינָיו : (לו) וַיִּקְרָא אֶל גִּיחֲזִי
וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל הַשְּׁנֹמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתְּבוֹא אֵלָיו
וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְנֶךָ : (לז) וַתְּבֹא וַתִּפֹּל עַל רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ
אֶרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת בְּנָהּ וַתִּצָּא :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

א. המניח פלים תחת הצנור, אֶחָד פְּלִים גְּדוֹלִים וְאֶחָד פְּלִים קְטָנִים, אֶפְלוּ כְּלֵי גְּלָלִים, כְּלֵי אֲבָנִים, כְּלֵי אֲדָמָה, פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה. אֶחָד הַמְּנִיחַ וְאֶחָד הַשּׁוֹכֵחַ, כְּדָבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הַלֵּל מְטַהְרִין בְּשׁוֹכֵחַ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, נִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הַלֵּל. וּמוֹדִים בְּשׁוֹכֵחַ בְּחָצֵר שֶׁהוּא טָהוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲדִין מַחְלֶקֶת בְּמִקְוֵה עוֹמְדָת:

ברטורה (א) המניח כלים תחת הצנור. מרזב שמי גשמים נכנסים בו ויורדים דרך פיו למקוה. והכא מייירי בצנור של עץ שקבעו ולבסוף חקקו, דהואיל ולא היה תורת כלי עליו כשקבעו, אע"פ שחקקו אחרי כן לא חשיבי המים שצתו מים שאובים, הואיל ולא היה תורת כלי עליו בתלוש: ואחד כלים קטנים. ללא תימא ללא חשיבי: אפילו כלי גללים. ללא חשיבי כלים לענין טומאה, חשיבי כלים לפסול את המקוה, אפילו אם שברם או כפה אותם, ללא דמי למניח הנקנים בראש הגג לנגבן: ובית הלל מטהרין בשוכח. בפרק קמא דשבת בגמרא מוקמי פלוגתייהו כשהניח תחת הצנור בשעת קישור עבים ונתפזרו וסכחן וחזרו ונתקשרו, דבית שמאי סברי משום פיזור עבים לא נתבטלה מחשבתו הראשונה דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו, ובית הלל סברי בטלה מחשבתו, דכי נתפזרו, אסח דעתיה, דקסבר לא ירדו גשמים עוד. אבל הניח תחת הצנור בשעת קישור עבים ואיחרו הגשמים לבוא ויאל למלאכתו וסכחן, דברי הכל הואיל ומתחלה לכך נתכוין לא בטלה מחשבתו בשכחתו. ואם הניח בשעת פיזור עבים, דברי הכל טהורים, שלא נתכוין מתחלה לכך: בשוכח בחצר שהוא טהור. בחצר שלא תחת הצנור, ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה. דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי בית שמאי, דגלי דעתיה דרצה שיפלו לתוכו, ומשום פיזור לא בטלה מחשבה קמייתא. אבל מניח בחצר, אפילו בשעת קישור, לא מוכח מעיקרא מחשבתו קמייתא שפיר, הלכך בטלה כשנתפזרו: עדיין מחלוקת במקומה עומדת. שלא עמדו למנין על כך ולא רבו תלמידי בית שמאי:

ב. המניח טבלא תחת הצנור, אִם יֵשׁ לָהּ לְבַזְבֵּז, פּוֹסְלָת אֶת הַמְּקוֹה. וְאִם לֹא, אֵינָה פּוֹסְלָת אֶת הַמְּקוֹה. זְקָפָה לְדוּחַ, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף אֵינָה פּוֹסְלָת אֶת הַמְּקוֹה:

ברטורה (ב) המניח טבלא תחת הצנור. להמשיך המים למקוה: אם יש לה לבזבז. שפה סביב מארבע רוחותיה כדי שיהיה לה בית קיבול: פוסלת את המקוה. דהוּוּ להוּ מים שאובים. ומשום צנור לא היה מפסיל מקוה, דאייירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו כדפרישית: זקפה לידוח. כדי שתודח מטנופת שבה: אינה פוסלת את המקוה. ללא קיימא כדרך

ג. החוטט בצנור לקבל צרורות, בשל עץ, כל שהוא. ובשל חרס, רביעית. רבי יוסי אומר, אף בשל חרס, כל שהוא. לא אמרו רביעית, אלא בשברי כלי חרס. היו צרורות מתחללים בתוכו, פוסלים את המקוה. ירד לתוכו עפר ונכבש, כשר. סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע, אינו פוסל, מפני שלא נעשה לקבלה:

דרטורה (ג) החוטט בצנור. דרך צנור להיות פתוח משני כדלים, ואין פוסל את המקוה אלא אם כן חקק בו חקק מעט כדי לקבל כרורות המעכבים הלוח המים, וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש, הרי המים העוזרים בו שאזבים הן ופוסלים את המקוה: ובשל חרס. לא חשיב כלי אלא אם כן יש לו בית קיבול של רביעית: לא אמרו רביעית אלא בשברי החרס. דוקא בכלי חרס לאחר שנסבר בעיניו שיהא השבר מחזיק רביעית. אבל מתחלתו אפילו כל שהוא חשוב כלי. ואין הלכה כר' יוסי: מתחללים מתלגלים בתוך בית קיבול שאינם מהדקים בו אע"פ שנתמלא מהם אלא מתנענעים איך ואיך. לשון ותתחלחל המלכה (אסתר ז): פוסלין את המקוה. ללא נתבטל קיבולו: ירד לתוכו. לתוך בית קיבולו: עפר ונכבש. שהעפר נקבע ונעשה מהדק יפה והמים עוזרים עליו. תרגום במסלה נעלה (במדבר ט) באורח כבישא נסק: כשר. דאין כאן בית קיבול: סילון ולינור ומרזב. אחד הוא: שהוא כר מכאן ומכאן. משני פיותיו ממקום שהמים נכנסים בו וממקום שיוצאים ממנו למקוה: ורחב באמצע. אפילו הכי לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל כרורות:

ד. מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בהציר, ובקוה, ועל מעלות המערה, אם רב מן הכשר, כשר. ואם רב מן הפסול, פסול. מחצה למחצה, פסול. אימתי, בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה. היו מקלחין בתוך המים, אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים, עד שלא ירד לתוכו שלשה לגין מים שאובין, כשר. ואם לאו, פסול:

דרטורה (ד) מים שאובים. שהן פסולים למקוה: ומי גשמים. הכשרים: שנתערבו בחצר או בעוקה. גומא שהמים מתקבלים בהן, או על מעלות המערה, ומשם נמשכו וירדו למקוה: אם רוב מן הכשר. כגון שעשרים ואחת סאה מהן מי גשמים ותשע עשרה מים שאובין, כשר: היו מקלחין בתוך המים. שלא ירדו למקוה על ידי המשכה דרך החצר והעוקה ומעלות המערה, אלא מן הכלים עצמן היו מקלחין לתוך המקוה: ואם לאו פסול.

דשִׁלְשָׁה לִוְגִין מֵיִם שְׂאוּבִים פּוֹסְלִים כִּשְׁנֵפְלוּ לַמְקוּהָ שְׁלַח כְּדֶרֶךְ הַמַּשְׁכָּה. אֲבָל דֶּרֶךְ הַמַּשְׁכָּה
אִין פּוֹסְלִין עַד שִׁיְהִיו הַרֹב מֵיִם שְׂאוּבִים. אֲפִילוּ הַמֵּיִם שְׂאוּבִין צַפְנֵי עֲמֻנָן שְׁלַח נִתְעַרְבוּ
בְּכַשְׁרִים, אִין פּוֹסְלִין דֶּרֶךְ הַמַּשְׁכָּה אֲלֵא בְּרֹב כְּגוֹן מְקוּהָ שִׁישׁ צוּ עֲשָׂרִים וְאַחַת סָאָה מִי
גַּשְׁמִים, מִמְלַח בְּכַתֵּף וּמִמְשִׁיד לְתוֹכוֹ תִּשַׁע עֲשָׂרָה סָאָה מֵיִם שְׂאוּבִים וְכֶסֶר, הוֹאִיל וְהַרֹב
מֵיִם כַּשְׁרִים. וְכֵן הַלְכָה:

ה. הַשִּׁקָּת שְׁבִיטָלַע, אִין מְמַלְאִין מִמְּנָה, וְאִין מְקַדְּשִׁין
בָּהּ, וְאִין מִזִּין מִמְּנָה, וְאִינָה צְרִיכָה צְמִיד פְּתִיל, וְאִינָה
פּוֹסְלַת אֶת הַמְּקוּהָ. הִיתָה כְּלִי וְחִבְרָה בְּסִיד, מְמַלְאִין
בָּהּ, וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ, וּמִזִּין מִמְּנָה, וְצְרִיכָה צְמִיד פְּתִיל,
וּפּוֹסְלַת אֶת הַמְּקוּהָ. נִקְבָּה מְלֻמְטָה אוּ מִן הַצַּד וְאִינָה
יְכוּלָה לְקַבֵּל מֵיִם כָּל שְׁהִם, כְּשָׂרָה. וְכִמָּה יִהְיֶה בְּנִקְבָּה,
כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְיָרָא, מַעֲשֶׂה
בְּשִׁקָּת (ז'הו"א) שֶׁהִיתָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִיתָה נִקְוָה כְּשִׁפּוּפְרַת
הַנּוֹד, וְהָיוּ כָּל הַטְּהָרוֹת שְׁבִירוּשָׁלַיִם נַעֲשׂוֹת עַל גְּבֵה,
וְשָׁלְחוּ בֵּית שְׁמַאי וּפְחָתוֹהָ, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים, עַד
שִׁיִּפְחַת רַבָּה:

בְּרֵטוּרָה (ה) הַשִּׁקָּת. אֲבָן חֲלוּלָה שְׁעַל שַׁפַּת הַמַּעֲיָן, וְהַמֵּיִם נִכְנָסִין לָהּ דֶּרֶךְ חוֹר שְׁבִדוּפְנָה,
וּמִשְׁקִין בָּהּ הַבְּהֵמוֹת: אִין מִמְלָאִים מִמְּנָה. מֵיִם לְמִי חֲטָאֵת: וְאִין מְקַדְּשִׁין בָּהּ. אִין נוֹתְנִים
אֲפֵר פְּרָה עַל הַמֵּיִם שְׁבִתוּכָה, דְּאִינָה חֲשׂוּבָה כְּלִי. וְהַכֹּחַ מִיִּירֵי בְּסִלְעַ מַחוּבֵר שְׁחַקְקוּ, וְאֲפִילוּ
תְּלוּשׁ שְׁחִיבְרוּ וּלְבַסּוֹף חַקְקוּ, הוֹאִיל וְלֹא הָיָה עֲלָיו שָׁם כְּלִי בְּתֵלוּשׁ אִינוּ חֲשׂוּב כְּלִי: וְאִינָה
צְרִיכָה צְמִיד פְּתִיל. אִם הָיָה בְּחוּל הַמַּתָּה, מִנְּלַת עַל מַה שְׁבִתוּכָה בְּכִיסוּי לְבַד בְּלֹא צְמִיד
פְּתִיל, לְפִי שְׁאִינָה חֲשׂוּבָה כְּלִי אֲלֵא כְּבוֹר וְדוֹת שְׁמֵאִילִים עַל מַה שְׁבִתוּכָה בְּכִיסוּי לְבַד: וְאִינָה
פּוֹסְלַת אֶת הַמְּקוּהָ. אִם נִפְלוּ מִי גַּשְׁמִים מִחוּבָה לַמְּקוּהָ אִין נַחֲשָׁדִים מֵיִם שְׂאוּבִים לְפִסּוּל
אֶת הַמְּקוּהָ: וְכִמָּה יִהְיֶה בְּנִקְבָּה. לְבַטְלוּ מִתּוֹרַת כְּלִי שְׁלַח יִפְסוּל אֶת הַמְּקוּהָ מִטַּעַם שְׂאוּבָה:
כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד. וְשִׁיעוּרוֹ שִׁיְהִיו שְׁתֵּי אֲלֻבְעוֹת שֶׁל יָד הַסְּמוּכוֹת לְגוּדֵל חוֹזְרוֹת בְּרַחֲצוֹן בְּרִיּוּחַ
בְּתוֹךְ הַגִּקְבָּה: שׂוֹקֵת יִהְיֶה. כִּד הִיתָה נִקְרָאֵת: וְכֵן טְהָרוֹת שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם נִטְבָּלִים עַל גְּבֵה.
שְׁמֵטְבִילִים בְּתוּכָה וְעוֹשִׂים טְהָרוֹת. וְלֹא הָיָה בְּשׂוֹקֵת אֲרִבְעִים סָאָה, אֲלֵא מְקוּהָ שְׁלֵם הָיָה
בְּלָדָה, וּמִי הַשִּׁקָּת מִתְעַרְבִים צוּ דֶּרֶךְ נִקְבָּה כְּשִׁפּוּפְרַת: עַד שְׁתַּפְּחַת רוּבָה. אֲפִילוּ יֵשׁ בְּנִקְבָּה
כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד, לְעוֹלָם תּוֹרַת כְּלִי עֲלִיָּה עַד שְׁתַּחֲבֵר רוּבָה:

גמרא נדה דף י"ב ע"א

תנו רבנן חמרין ופועלין והבאין מבית האבל ומבית המשפתה נשיהם להם בחזקת טהרה. ובאין ושוהין עמהן בין ישנות בין עירות במה דברים אמורים שהניחו בחזקת טהרה אבל הניחו בחזקת טומאה לעולם היא טמאה עד שתאמר לו טהרה אני והא שמואל במאי מוקי לה אי כשיש לה וסת קשיא ערה ואי כשאין לה וסת קשיא בין ערה בין ישנה לעולם כשיש לה וסת וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו אמר ליה רב פפא לרבא מהו למעבד כי הא מתניתא אמר ליה סודנא לא. דמגניא באפיה:

רס"י כיון כו'. וכיון שתבעה לתשמיש אין לך בדיקה גדולה מזו דאי לא קים לה דטהורה היא היה בדיקה ובדיק' דקאמר שמואל לעיל בתביע' סגי ולבי מגמגם: כי הא מתניתא. בעיא בדיקה או תביעה: סודנא. ת"ח על סם סוד ה' ליראיו. לא בעיא בדיקה דמכי מנרכת לה בדיק' מגניא באפי'. ליסנא אחרינא מהו למעבד כי הא מתניתא דלא בעי בדיקה דאיהו ס"ל באין מן הדרך לאו דוקא וכ"ס יוסב בביתו א"ל סודנא רב פפא מטיל סכר הי' כדאמר בא"נ סכראי לא פסיד ומטיל סכר נקרא סודנא כדאמרין בע"פ תמרי בחלוד לבז סודנא רהיט: דמגניא באפיה. בתמיה אם אהא מנרכה בדיקה והלא תמאם ותתגנה בפניו:

זוהר בראשית דף מ"ח ע"א

תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא ספת שלום שריא ואתפריסת בעלמא, מאן ספת שלום דא שבתא וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא פלהו טמירין ועאלין בעינא דריחיא דנוקבא דתהומא רבא, דהא פיון דאתער קדשתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה, ודא עריק מקמיה דדא, וכדין עלמא בנטירו עלאה ולא בעינן לצלאה על נטירו כגון שומר את עמו ישראל לעד אמן, דהא דא ביומא דחול אתתקון דעלמא בעיא נטירו, אבל בשבת ספת שלום אתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטרין ואפלו חבי גיהנם

נטירין אנון וכלא בשלמא אשתכחו עלאין ותתאין ובגין כד
בקדשא דיומא מברכין הפורס סבת שלום עלינו ועל כל עמו
ישראל ועל ירושלם אמאי על ירושלם אלא דא היא מדורא
דההיא סכה, ובעינא לזמנא לההיא סכה דאתפרסת עלנא
ולמשרא עמנא ולמהוי (ד"א מגינא) עלנא כאמא דשריא על בגין
ובגין דא לא דחליו מכל סטרין ועל דא הפורס סבת שלום
עלינו:

תרגום הזהר צא וראה בשעה שקדש היום צליל שבת, שורה סבת השלום בעולם,
מהי סבת שלום, זו השבת, וכל רוחות, הסערות, ויגדים, וכל כד הטומאה, כלם
מסתרים ונכנסים בעין הרחיים של נקב התהום הגדול. שהרי מאחר שהקדש
מתעוררת לשרות בעולם, רוח הטומאה לא מתעוררת עמה, כי זה צורח מפני
זה. ואז העולם בשמירה עליונה. ולא כריד להתפלל על שמירה, כגון שומר את
עמו ישראל וכו'. שהרי זה ציוס חול נחזו, שהעולם כריד שמירה. אבל בשבת סבת
שלום פרוסה על העולם ונשמר מכל כדדיו. ואפלו רשעי גיהנם שמורים הם, והכל
בשלום נמארים עליונים ותחתונים. ומשום כד בקדש היום מברכים אנו הפורס
וכו'. מדוע על ירושלים, אלא זו היא מדור אותה סכה, ואריכים להזמין לסבת
שלום זו, שתפרס עלינו, ושתשרה עמנו, ושתהיה עלינו כמו אס החופפת (ד"א
מגנה) על הצנים. ומשום זה אין מפחדים בשבת משום כד בעולם, ועל כן אומרים
אז הפורס סבת שלום עלינו.

הלכה פסוקה

שלחן ערוך ח"מ סימן שכ"ט

א. אסור לגזול או לעשוק אפלו כל שהוא בין מישראל בין
מגוי ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה שרי כגון ליטול
מהחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו ואף זה אוסר בירושלמי
ממדת חסידות: **ב.** אסור לגזול אפלו על מנת לשלם דבר יפה
ממנו ויש מי שאומר דהיינו אם (א"י) התשלומין בעין שאם הם
בעין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם ויזכה
אותם לבעלים על ידי אחר: **ג.** כל הגזל את חבירו אפלו שוה

פְּרוּטָה כָּאֱלוֹ נוּטֵל נַפְשׁוֹ: ד. אֶפְלוּ הוּא בְּסַכְנַת מוֹת וְצָרִיד
לְגִזּוֹל אֶת חֲבִירוֹ כְּדִי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ צָרִיד שְׁלֵא יִקְחֵנוּ אֱלֹא עַל
דַּעַת לְשֵׁלָם:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב

יֵשׁ לְתַקּוֹן אֲשֶׁר הָעֵוָה לְפָנָי ה' מְדָה בְּמְדָה טָרָם יִשׁוּלָם מְדָה
בְּמְדָה וְאָמְרוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה עֲשֵׂה חֲבִילוֹת שֶׁל עֲוֹנוֹת יַעֲשֵׂה
חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת וְאָף עַל גַּב דְּכַתִּיב (דברים י) וְלֹא יִקַּח שׁוֹחַד
וּפִירְשׁוּ שׁוֹחַד מִצְוָה הֵינּוּ אַחַר תְּשׁוּבָה וְהַמִּצְוֹת הַפְּדָה הָעֲוֹנוֹת
מִמֶּשׁ. אִם רוּצָה אָדָם לְמַצּוֹא חֵן בְּעֵינָי ה' לֹא יִכְעֹס שְׁנֵאמַר
(בראשית י) וְנָח מִצָּא חֵן בְּעֵינָי ה' וְלֹא פִירַשׁ לָמָּה אֱלֹא כְּשֵׁמוֹ פִּירוּשׁוֹ
שֶׁהָיָה נָח בְּדַבּוּרוֹ וּבְמַעֲשָׂיו וְהַלּוּכּוֹ כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם
וְלִכְךָ מִצָּא חֵן חֵן וְנָח חַד הוּא לְכָךְ תִּיקְנוּ אֶתְּהָ חוֹנֵן בְּרִישָׁא עַל
שֵׁם כְּבֹד אֶת ה' מִהוֹנָךְ רְצוֹנוֹ לומר מִהַדְּעַת שְׁחַנְנָךְ לְכוּיִן
בְּתַפִּילָה עַל דְּרָךְ דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדָּהּ וְאִין עֲבוּדָה אֱלֹא
תַּפְּלָה וּבְתַפְּלָה דַּעְהוּ. בְּכָלֵל כְּבוֹד אֵב וְאִם שְׁלֵא יִתְקוּטֵט עִם
שׁוּם אָדָם שְׁלֵא יִחַרְפוּ מוֹלִידֵיו כְּמִנְהַג הָעוֹלָם: ים סוּעַר הַגּוֹף
תֵּל עֶפֶר בְּתוֹכּוֹ הַנְּשָׁמָה אִישׁ עוֹמֵד עַל הַתֵּל וְעַץ הַחַיִּים נְטוּי עָלָיו
אִם הוּא חָכֵם לֵב יִתְחַזֵּק וְיִתְקַשֵּׁר בְּאֵילֵן כִּי הַיּוֹם אִו מָחָר יָכוּ
בְּחַזְקָה גְּלִי הַיָּם בְּתֵל וְיִהְרַס וְאִם לֹא יִהְיֶה הוּא נִקְשֵׁר בְּאֵילֵן
יִשְׁטַפְּהוּ הַתֵּל הֵינּוּ דְכַתִּיב (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
וְתוֹמְכִיהָ מְאוּשָׁר וְכַתִּיב (תהלים לב) עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסֵיד אֱלֹהֵיךָ
לַעַת מִצּוֹא דְהֵינּוּ מִיתָה דְכַתִּיב (שם סח) לְמֹת תוֹצְאוֹת כְּדִפִּירַשׁ
בְּמַסְכַּת בְּרָכוֹת (שם לב) רַק לְשֹׁטֵף מִיָּם רַבִּים אֱלֹיו לֹא יִגִּיעוּ אֱלֹיו
הֵינּוּ נְשָׁמָה (שם) אֶתְּהָ סִתֵּר לִי וְגו':

פרשת חיי שרה

חיי שרה יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

כג (א) וַיְהִי־יּוֹם חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה : וַהּוּוֹ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים
וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה :

רש"י ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי: שני חיי שרה. כלן קוין לטובה:

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקָרִית אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסֹפֶד לְשָׂרָה
וַלְבַכְתָּהּ : וּמִיַּתַּת שָׂרָה בְּקָרִית אַרְבַּע הִיא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ דְּכָנָן
וַאֲתָא אַבְרָהָם לְמִסְפָּדָה לְשָׂרָה וּלְמַבְכָּה :

רש"י בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר על שם ארבעה זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספוד לשרה ולבכתה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרהה נשמחה ממנה ומתה:

(ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי
חֵת לֵאמֹר : וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל אֶפְרַי מִיַּתָּהּ וַיִּמְלַל עִם בְּנֵי חֵת
לְמִימָר : (ד) גַּר וְתוֹשָׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזִית
קָבֵר עִמָּכֶם וְאַקְבְּרָה מֵתִי מִלְפָּנַי : דִּבְרַר וְתוֹתֵב אֲנִי
עִמָּכֶם הָבּוּ לִי אַחְסָנֵת קְבוּרָא עִמָּכֶם וְאַקְבְּרֵ מִימֵי מִן קְדָמִי :

רש"י גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבותי עמכם. ומדרש אגדה אם תלכו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואתלכנה מן הדין שאמר לי הקדוש ברוך הוא (לעיל י"ז) לזרעך אתן את הארץ הזאת: אחזת קבר. אחזת קרקע לבית הקברות:

(ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי חֵת אֶת אַבְרָהָם לֵאמֹר לּוֹ: וְאַתִּיבוּ בְנֵי חֵתָאָה יְת אַבְרָהָם לְמִימָר לֵיה: (ו) שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכֵנוּ בְּמַבְחָר קְבָרֵינוּ קֶבֶר אֶת מֵתָךְ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת קְבָרוֹ לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבֵּר מֵתָךְ: קֶבֶל מִנְּנָא רַבּוֹנְנָא רַב קָדָם יְי אֶת בִּינְנָא בְּשִׁפּוֹר קְבָרָנָא קֶבֶר יְת מֵיִתְךָ אֲנִשׁ מִנְּנָא יְת קְבָרָה לֹא יִמְנַע מִנְּךָ מִלְּמִקְבֵּר מֵיִתְךָ:

רש"י לֹא יִכְלֶה. לֹא יִמְנַע, כִּמוֹ (תהלים מ י"ז) לֹא תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ, וְכִמוֹ (לעיל ח ט) וְיִכְלֹא הַגָּסִם:

נביאים - מלכים א - פרק א

א (א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסֶּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: וּמֶלֶכָא דָּוִד סִיב עַל בְּיוֹמִין וּמְכָסוֹ לֵיה בְּלָבוּשֵׁין וְלֹא שְׁחִין לֵיה:

רש"י וְלֹא יָחַם לוֹ. אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (ברכות ס"ג ז): כֹּל הַמְּבֹזָה בְּגָדִים, אִינוּ נִהְנֶה מֵהֶם לְסוּף, לְפִי שְׁקִרַע אֶת כִּנּוֹ הַמַּעֲיֵל לְשָׂאוֹל. וּמִדְרַשׁ אֲגֵדָה: אִמְרוּ רַב שְׂמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי: כַּשְׂרָאָה דוֹד אֶת הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם וְחָרְבוּ בֵּידוֹ, נִכְטָנוּן לְמוֹ מִירְאָתוֹ (ראה פירי דרבי אליעזר פרק מג):

(ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקָשׁוּ לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: נִעְרָה בְּתוּלָה וְעִמְדָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי לוֹ סִכָּנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָךְ וְיָחַם לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: וְאִמְרוּ לֵיה עֲבָדוֹהִי יִבְעוּן לְרַבּוֹנֵי מֶלֶכָא עוֹלִימְתָא בְּתוּלְתָא וַתִּשְׁמַשׁ קָדָם מֶלֶכָא וַתְּהִי לֵיה קְרִיבָא וַתִּשְׁפּוֹב לוֹתְךָ וַתִּשְׁחַן לְרַבּוֹנֵי מֶלֶכָא:

רש"י בחולה . בחולה מחממין את בשרה : סוכנת . מחממת , וכן (קהלת י ט) : וזקע עליס יסכן צם :

(ג) וַיִּבְקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲבִישַׁג הַשּׁוֹנֵמִית וַיָּבֵאוּ אֹתָהּ
לְמֶלֶךְ : וּבָעוּ עוֹלִימְתָא שְׁפִירְתָּא בְּכָל תְּחוּם אֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְאַשְׁכְּחוּ
יֵת אֲבִישַׁג דְּמִן שׁוֹנִים וְאִיתִיאוּ יָתָהּ לְמֶלְכָּא : (ד) וְהַנְּעָרָה יָפָה עַד
מְאֹד וַתְּהִי לְמֶלֶךְ סֹכְנַת וַתִּשְׁרְתְּהוּ וְהַמֶּלֶךְ
לֹא יָדָעָה : וְעוֹלְמְתָא שְׁפִירְתָּא עַד לַחֲדָא וְהוּהּ לְמֶלְכָּא קְרִיבָא
וּמְשֻׁמָּא לִיהּ וּמֶלְכָּא לֹא יָדָעָה :

רש"י לא ידעה . שהבחולה יפה לחמם מן הבעולה . ורבותינו אמרו (סנהדרין כב א) משום לא ירבה לו נשים (דברים יז
ז) , וכבר היו לו שמונה עשר (רש"י עט) :

(ה) וַאֲדַנְיָה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי
אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחַמְשִׁים אִישׁ
רָצִים לְפָנָיו : וַאֲדַנְיָה בֶר חַגִּית מִתְרַבֵּר לְמִימַר אֲנִי אֶמְלֹךְ וְעַבְד
לִיהּ רְתִיבִין וּפָרָשִׁין וְחַמְשִׁין גְּבָרָא רְדִיפִין קְדָמוּהִי :

רש"י מתנשא . מתפאר : וחמשים איש . נטולי טחול וחוקי כפות רגלים (עס כא ג) :

(ו) וְלֹא עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה
עָשִׂיתָ וְגַם הוּא טוֹב תֵּאָר מְאֹד וְאֵתוֹ יִלְדָה
אַחֲרֵי אֲבִשָׁלוּם : וְלֹא אֶכְלִימִיָּה אֲבוּהִי מִיּוֹמוּהִי לְמִימַר מָה
דִּין כְּדִין אֶתְ עַבִּיד וְאִף הוּא שְׁפִיר בְּרִינְוָא לַחֲדָא וַיְתִיָּה יְלִידַת בְּתֵר אֲבִשָׁלוּם
:

רש"י ולא עצבו . לא הכעיסו , למדך שהמונע תוכחה מצנו , מביאו לידי מיחה : וגם הוא טוב תואר . כאבשלום
, שנאמר (שמואל ב יד כה) : וכאבשלום לא היה איש יפה , היא גרמה להם שנתגאו : ואותו ילדה . אמו : אחרי אבשלום
 . כלומר גלגלו אחר תרבות שגללה אמו של אבשלום :

כתובים - משלי - פרק ד

(טו) פָּרַעְהוּ אֶל תִּעְבֶּר בּוֹ שְׁטָה מֵעָלָיו וְעָבֹר :
אֲדִישׁ וְלֹא תִעְבֶּר עִמָּהוּן סִטִּי וְעָבֹר מִנְהוּן :

רש"י פרעהו . בטלהו : שטה מעליו . סור :

(טז) כִּי לֹא יִשְׁנֶה אִם לֹא יָרְעוּ וְנִגְזְלָה שְׁנָתָם
אִם לֹא יִכְשִׁילוּ (יכשולו) : לֹא דִמְכִין עַד מָה דִּמְבָאָשִׁין וּפְרִידָא
שְׁנָתָהוּן עַד מָה דִּעְבְּדִין תִּקְלָא :

רש"י כי לא ישנו . אינם יכולין לישן :

(יז) כִּי לַחֲמוֹ לַחֵם רָשַׁע וַיִּין חֲמָסִים יִשְׁתּוּ :
דְּמִיכְלָתָהוּן מִיכְלָתָא דְרָשִׁיעֵי וְחֲמָרָא דְחֲטוּפִיָּא שְׁתֵּן : (יח) וְאֲרַח
צְדִיקִים כְּאֹר נִגְה הוֹלֵךְ וְאֹר עַד נִכּוֹן
הַיּוֹם : וְאֲרַחָא דְצְדִיקֵי כְּנִהוּרָא דְמִזְהַר וְאַזֵּל נִהַרִיָּה עַד מָה דְתִקִּין
יומא :

רש"י ואורח צדיקים כאור נוגה . שהולך ומאיר מעמוד השחר : עד נכון היום . עד חלות היום שהוא זיכורו של
יום :

(יט) דֶּרֶךְ רָשָׁעִים כְּאֵפֶלֶה לֹא יָדְעוּ בַּמָּה
יִכְשִׁילוּ : וְאֲרַחָא דְרָשִׁיעֵי חֲפִירָא וְלֹא יָדְעִין בְּמַנָּא מִתְתַקְלִין :

רש"י דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו . פתאום יבא להם מכשול ולא ידעו להזהר ממנו :

(כ) בְּנֵי לְדַבְרֵי הַקְּשִׁיבָה לְאֲמָרֵי הַט אֲזַנְךָ : בְּרֵי
לְמַלֵּי אֲצִית וּלְמֵאֲמָרֵי צְלִי אֹדְנֶךָ :

משנה ברכות פרק ה

א. אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוננו את לבם למקום. אפלו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו. ואפלו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק:

ברטורה (א) אין עומדין. מתוך כבוד ראש. הכנעה ומורא לכתוב (תהלים ב): עבדו את ה' ביראה, ועבודה זו תפלה היא: שוהים שעה אחת. במקום שצאו להתפלל: אפילו המלך שואל בשלומו. ודוקא מלך ישראל, אבל מלך עכו"ם פוסק, שלא יתרגנו: אפילו נחש כרוך על עקבו. דוקא נחש, שרוב פעמים אינו נושך, אבל עקרב, או אפעה, מן הדברים שודאי נושכים וממיתים, פוסק:

ב. מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים, ושואלין הגשמים בברכת השנים, והבדלה בחונן הדעת. רבי עקיבא אומר, אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. רבי אליעזר אומר, בהודאה:

ברטורה (ב) מזכירין גבורות גשמים. משיב הרוח, שאינו לשון בקשה אלא לשון הזכרה ושבח. ומפני שהגשמים אחת מגבורותיו של הקדוש ברוך הוא, לכתוב (איוב ה): עושה גדולות עד אין חקר הנותן מטר על פני ארץ, משום הכי קרי להו גבורות גשמים: ושאלה. ותן טל ומטר, לשון בקשה: **צברכת השנים.** מתוך שהן פרנסה, קבעו שאלתן צברכת פרנסה: והבדלה. צמוחאי שבת: **בחונן הדעת.** שהיא צרכה ראשונה של חול. וצירושלמי אמרו, מפני מה תקנו הבדלה בחונן הדעת, שאם אין דעה, הבדלה מנין. וכן הלכה:

ג. האומר על קן צפור יגיעו רחמיך, ועל טוב יזכר שמך, מודים מודים, משתקין אותו. העובר לפני התבה וטעה, יעבר אחר תחתיו, ולא יהא סרבן באותה שעה. מנין הוא מתחיל, מתחלת הברכה שטעה בה:

בַּרְטוּרָה (ג) על קץ כפור יגיעו רחמיה. כמו שהגיעו רחמיה על קץ כפור וגזרת לא תקח האם על הזנים, כן חוס ורחם עלינו: משתקין אותו. שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים, והן אינן אלא גזרות מלך על עבדיו: על טוב יזכר שמך. משמע על טובתך נודה לך, ועל הרע לא נודה. והרי אנו חייבין לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמחזי כמקבל עליו שתי אלוהות. ומפרש בירושלמי, הדא דתימא בצבור, אבל ביחיד תחנונים הם: ולא יהא סרבן באותה שעה. כדרך שאר יורדים לפני התיבה שצריך לסרב פעם ראשונה, אבל זה לא יסרב כשאומרים לו לך רד, לפי שגנאי הוא שתהא התפלה מופסקת

כד: כל

ד. העוֹבֵר לְפָנַי הַתִּבָּה, לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַכֹּהֲנִים אָמֵן, מִפְּנֵי הַטְּרוּף. וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֵן אֱלֹא הוּא, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. וְאִם הִבְטַחְתּוּ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו וְחוֹזֵר לְתַפְלָתוֹ, רִשְׁאֵי:

בַּרְטוּרָה (ד) לא יענה אחר הכהנים אמן. בסוף כל ברכה, כמו שאר צבור עונים: מפני הטירוף. שלא תטרוף דעתו ויטעה, לפי ששליח צבור הוא צריך להתחיל ברכה שניה, ולהקרות להן מלה במלה, ואם יענה אמן, לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו מהר ולהתחיל הברכה שראוי שיתחיל: לא ישא את כפיו. שמא לא יוכל לכוין ולחזור לתפלתו להתחיל שים שלום, שתהא דעתו מטורפת מאימתה לזכורא: ואם הבטחתו. כלומר אם בטוח הוא שלא תהא דעתו מטורפת מאימתה לזכורא: ואם הבטחתו. כלומר אם בטוח הוא שלא תהא דעתו מטורפת מאימתה לזכורא:

ה. הַמִּתְפַּלֵּל וְטָעָה, סִימָן רַע לוֹ. וְאִם שָׁלַח צְבוּר הוּא, סִימָן רַע לְשׁוֹלְחָיו, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוּלִים וְאוֹמֵר, זֶה חַי וְזֶה מֵת. אָמְרוּ לוֹ, מִנֵּין אַתָּה יוֹדֵעַ. אָמַר לָהֶם, אִם שְׁגוּרָה תִּפְלְתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקַבֵּל וְאִם לֹא, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטָרֵף:

בַּרְטוּרָה (ה) אם שגורה תפלתי. סדורה צפי במרוצה ואיני נכשל בה: שהוא מטורף. שהחולה מטורף כמו אך טרוף טורף (בראשית מד). פירוש אחר, לשון טורפים לו תפלתו בפניו (בגמרא ה:), כלומר, התפלה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת:

גמרא ברכות דף ל"ד ע"ב

תנו רבנן מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל שיגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעליה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כד מקובלני אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף. ישבו וכתבו וכונו אותה שעה וכשבאו אצל רבן גמליאל אמר להם העבודה לא חסרתם ולא הותרתם אלא כד היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשותות. ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הנחת ראשו בין ברקיו ובקש עליו רחמים ויחיה אמר רבן יוחנן בן זכאי אלמלא הטית בן זכאי את ראשו בין ברקיו כל היום פלו לא היו משגיחין עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר (דניאל ו') וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלים. אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצי בבקתא ואמר רב כהנא חציף עלי מאן דמפריש חטאיה שנאמר (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

ק"י שחלצתו חמה. שפלתו נטלה מגופו. החמה הוא החולי הקודחו וחלצתו לשון חלץ מהם: לא חסרתם. שעה: כעבד. בן בית נכנס ויואל שלא בדרשות: כשר לפני המלך. שאינו רגיל לבא לפניו: חלונות. שגורמין לו סיכוי לבז שהוא מסתכל כלפי שמים ולבז נכנע: דמלכי בדת'. בדקעא שכשהוא במקום כניעות חלה עליו אימת מלך ולבז נשבר ודקעה אינו מקום כניעות:

זוהר חיי שרה דף קכ"ט ע"א

וְאֲבָרְהָם זָקוּן בָּא בַּיָּמִים וַיִּי בְרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכֹל, רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים ס"ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ הָאֵי קָרָא אֶתְמַר אֲבָל זָכָא הוּא בַר נֶשׁ דְּאוֹרְחוּי אֶתְכַשְׁרוּן קָמִי קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וְאִיהוּ אֶתְרַעֵי בֵּיהּ לְקַרְבָּא לִיהּ לְגַבִּיָּהּ, תָּא חֲזִי אֲבָרְהָם אֶתְקַרִיב לְגַבִּיָּהּ וְתִיאֹבְתִיָּה דִּילִיָּה הָוָה כָּל יוֹמוֹי בְּהָאֵי וְלֹא אֶתְקַרִיב אֲבָרְהָם בְּיוֹמָא חַד אוּ בְּזִמְנָא חַדָּא אֶלָּא עוֹבְדוּי קַרִיבוּ לִיהּ בְּכֹל יוֹמוֹי מְדַרְגָּא לְדַרְגָּא עַד דְּאֶסְתַּלַּק בְּדַרְגוּי, כַּד הָוָה סִיב וְעָלַל בְּדַרְגִין עֲלָאִין כְּדָקָא חֲזִי דְכַתִּיב וְאֲבָרְהָם זָקוּן וְכִדִּין בָּא בַּיָּמִים בְּאֲנוּן יוֹמִין עֲלָאִין בְּאֲנוּן יוֹמִין יְדִיעָאן בְּרַזָּא דְמַהִימְנוּתָא, וַיִּי בְרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכֹל, דְּמַתְמָן נִפְקִין כָּל בְּרַכָּאן וְכָל טִיבוּ, זָכָאִין אֲנוּן מְאָרִיָּהוּן דְּתִשׁוּבָה דְּהָא בְּשַׁעְתָּא חַדָּא בְּיוֹמָא חַדָּא בְּרַגַע חַדָּא קַרִיבִין לְגַבִּי קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא מַה דְּלֹא הָוָה הָכִי אֶפְלוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים דְּאֶתְקַרִיבוּ גַבִּי קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּכַמָּה שָׁנִין, אֲבָרְהָם לֹא עָלַל בְּאֲנוּן יוֹמִין עֲלָאִין עַד דְּהָוָה סִיב כְּמָה דְּאֶתְמַר, וְכֹן דְּוֹד דְּכַתִּיב (מלכים א' א') וְהַמֶּלֶךְ דְּוֹד זָקוּן בָּא בַּיָּמִים, אֲבָל מְאָרִיָּה דְּתִשׁוּבָה מִיַּד עָלַל וְאֶתְדַבֵּק בֵּיהּ בְּקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר תְּנִינָן אֶתְרָא דְּמְאָרִיָּהוּן דְּתִשׁוּבָה קִיָּמִי בֵּיהּ בְּהָהוּא עֲלָמָא צַדִּיקִים גְּמוּרִים לִית לוֹן רְשׁוּ לְקִיָּמָא בֵּיהּ בְּגִין דְּאֲנוּן קַרִיבִין לְמַלְכָּא יִתִיר מְכַלְהוּ וְאֲנוּן מְשַׁכִּי עֲלִיָּהוּ בְּרַעוּתָא דְּלָבָא יִתִיר וּבְחִילָא סָגִיא לְאֶתְקַרְבָּא לְמַלְכָּא, תָּא חֲזִי כְּמָה אֶתְרִין מְתוּקִיָּין לִיהּ לְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּהָהוּא עֲלָמָא וּבְכַלְהוּ בֵּי מוֹתְבֵי לוֹן לְצַדִּיקִים כָּל חַד וְחַד לְפוּם דְּרַגִיָּה כְּדָקָא חֲזִי לִיהּ, כְּתִיב (תהלים ס"ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ דְּקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא קַרִיב לוֹן לְגַבִּיָּהּ דְּסַלְקִין אֲנוּן נִשְׁמַתִּין מִתְתָּא לְעִילָא וְלֹאֲתִאֲחַדָּא בְּאַחְסַנְתִּיָּהוּן דְּאֶתְתַּקְּנוּ לְהוּ, יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ אֵלִין אֶתְרִין וְדַרְגִין לְבַר וּמֵאן אֲנוּן כְּמָה דְּאֶתְ אָמַר (זכריה ג') וְנִתְתִי לָךְ מְהֻלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלָּה וְהָאֵי הוּא דְּרַגָּא בֵּין קַדְשִׁין עֲלָאִין וּמֵאן דְּזָכָאִין לְדַרְגָּא דָּא אֲנוּן שְׁלִיחוּ דְּמְאָרִי עֲלָמָא כְּאֲנוּן מְלָאכִין וְעַבְדִּין שְׁלִיחוּתָא תְּדִיר בְּרַעוּתָא דְּמְאָרִיָּהוּן בְּגִין דְּאֵלִין (אֶתְקַדְשׁוּ) תְּדִיר בְּקַדְשָׁה וְלֹא אֶסְתַּאֲבוּ, כְּגוֹנָא דָּא מֵאן דְּאֶסְתַּאֲבַב בְּהָאֵי עֲלָמָא אִיהוּ מְשִׁיךְ עֲלִיָּה רוח מְסֻאֲב וְכַד נִפְקַ נִשְׁמַתִּיָּה מְנִיָּה מְסֻאֲבִין לִיהּ וּמְדוּרִיָּה בֵּין אֲנוּן מְסֻאֲבִין וְאֵלִין אֲנוּן מְזִיקִין דְּעֲלָמָא כְּמָה דְּאֶתְמַשְׁךְ בַּר נֶשׁ גְּרַמִּיָּה בְּהָאֵי עֲלָמָא הָכִי הוּא מְדוּרִיָּה וְאֶתְמַשְׁךְ בְּהָהוּא עֲלָמָא וְאֲנוּן רוּחִי מְסֻאֲבִי מְסֻאֲבִין לִיהּ וְעָלִין לִיהּ לְגִיָּהֲנָם, תָּא חֲזִי מֵאן דְּאֶתְקַדְשׁ וְנָטִיר גְּרַמִּיָּה בְּהָאֵי עֲלָמָא דְּלֹא אֶסְתַּאֲב,

מדוריה בְּהוּא עֲלָמָא בִּין אַנוּן קַדִּישִׁין עֲלָאִין וְעַבְדִּין שְׁלִיחוּתָא תְּדִיר וְאֵלִין קִימִי בְּחֵצֵר כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר (שמות כ"ז) אֵת חֵצֵר הַמִּשְׁכָּן :

תרגום הזוהר וְאִבְרָהָם זָקֵן בָּח בַּיָּמִים וְה' צִוָּה אֵת אִבְרָהָם צֶפֶל. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים סה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכּוֹן חֲלָרִיךָ. מִקְרָא זֶה נִתְבָּאֵר חֶבֶל אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁדַרְכִּיו רָאוּם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא וְהוּא חִפֵּץ בּוֹ לְקַרְבּוֹ לְלוּוֹ. בָּח וּרְאִיהָ, אִבְרָהָם נִתְקַרֵב אֶל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְכָל יָמָיו הִיא תְּשׁוּבָתוֹ בְּזֶה, וְלֹא נִתְקַרֵב אִבְרָהָם בַּיּוֹם אֶחָד אִם בְּפַעַם אַחַת, אֲלֹא מֵעַשָׂו הַטּוֹבִים הִקְרִיבוּ אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִמְדַּרְגָּה לְמַדְרָגָה, עַד שֶׁנִּתְעַלָּה בְּמַדְרָגָתוֹ. פְּשָׁהִיָּה זָקֵן וְנִכְנַס בְּמַדְרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת פְּרָאוּי, שְׁפָתוֹב וְאִבְרָהָם זָקֵן, אִזְ בָּח בַּיָּמִים, דְּהֵינּוּ בַּיָּמִים אֲלוֹ הָעֲלִיוֹנִים, בַּיָּמִים אֲלוֹ הַיְדוּעִים צְסוּד הָאֲמוּנָה. וְה' צִוָּה אֵת אִבְרָהָם צֶפֶל, שֶׁמֶשֶׁם יוֹאֲלוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל טוֹב, כִּי שָׁפְעוּ אֵינּוּ נִפְסָק לְעוֹלָם. זְפָאִין אֲלוֹ בְּעֵלֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי הֵרִי בְּשַׁעַה אַחַת, בַּיּוֹם אֶחָד, צְרָגַע אֶחָד הֵם מִתְקַרְבִּים אֶל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, מֵה שְׁאִין כֵּן אֲפָפוּ לְלִדְיָקִים גְּמוּרִים, שֶׁהֵם מִתְקַרְבִּים לְקְדוֹשׁ צְרוּף הוּא רַק בְּכַמָּה סָנִים. אִבְרָהָם לֹא נִכְנַס בְּאֲלוֹ הַיָּמִים הָעֲלִיוֹנִים עַד שֶׁהָיָה זָקֵן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכֵן דָּוִד דְּכָתִיב (מלכים א') וְהִמְלִיךָ דָּוִד זָקֵן בָּח בַּיָּמִים. אֲבָל בְּעַל הַתְּשׁוּבָה מִיָּד נִכְנַס וּמִתְדַבֵּק בְּהַקְּדָשׁ צְרִיף הוּא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, לְמַדְנֹו, בְּמַקּוֹם שֶׁבְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים בּוֹ, אִין לְלִדְיָקִים גְּמוּרִים רְשָׁת לְעַמּוּד בּוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֶל הַמְּלִיךָ יוֹתֵר מִפְּלִס, וְהֵם מוֹשְׁכִים הַשְּׁפַע מִלְּמַעְלָה עִם יוֹתֵר פּוֹנֵת הַיָּב, וְעַם פַּח גְּדוֹל בַּיּוֹתֵר, לְהַתְקַרֵב אֶל הַמְּלִיךָ. בָּח וּרְאִיהָ, כְּמָה מְקוּמוֹת מִתּוֹקְנִים יֵשׁ לוֹ לְקְדוֹשׁ צְרוּף הוּא בְּעוֹלָם הַהוּא, וּבְכָלֵם יֵשׁ צְפָאִי דִירָה לְלִדְיָקִים, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַדְרָגָתוֹ פְּרָאוּי לוֹ. כְּתִיב (תהלים סד) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכּוֹן חֲלָרִיךָ. הֵינּוּ אוֹתָם אֲשֶׁר הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא קְרָבֵם לְלוּוֹ, שְׁאֲלוֹ הַגְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְהַתְאַחַד בְּנַחֲלָתָם שֶׁנִּתְתַּקֵּן לָהֶם. יִשְׁכּוֹן חֲלָרִיךָ, מְקוּמוֹת וּמַדְרָגוֹת שֶׁהֵם לְחוּץ מֵהֵיכָל, וּמִי הֵם, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲתָה אֹמֵר (זכריה ו) וְנִתְפָּאִי לָךְ מֵהַלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. וְזֶה הוּא מַדְרָגָה יְדוּעָה בֵּין קְדוּשִׁים הָעֲלִיוֹנִים. וְכָל הַזּוֹכִים לְמַדְרָגָה זוֹ, הֵם שְׁלִיחֵי רַבּוֹן הָעוֹלָם, כְּמוֹ הַמְּלַאכִים, וְעוֹשִׂים שְׁלִיחוּת תְּמִיד בְּחִפֵּץ רַבּוֹנָם, מִשּׁוּם שֶׁאֲלוֹ הֵם תְּמִיד בְּהַקְּדָשָׁה, וְלֹא נִטְמָאוּ. כְּעִין זֶה, מִי שֶׁנִּטְמָא בְּעוֹלָם הָאֵה, מוֹשֵׁף עַל עַלְמוֹ רוּחַ הַטּוֹמְאָה, וּבְשֶׁנִּשְׁמָתוֹ יוֹרְאֵת מִפְּנֵי מְטֻמָּאִים אוֹתוֹ, וְדִירָתוֹ בֵּין אֲלוֹ הַטְּמֵאִים, וְאֲלוֹ הֵם מְזִיקֵי הָעוֹלָם. כִּי כְּמוֹ שֶׁאֲדָם מִמַּשְׁיף עַל עַלְמוֹ בְּעוֹלָם הָאֵה, כֵּן הוּא דִירָתוֹ וְכֵן נִמְשָׁף בְּעוֹלָם הַנְּחִי. וְאֲלוֹ הַרוּחוֹת הַטְּמֵאוֹת מְטֻמָּאִים אוֹתוֹ וּמְכַנְיָסִים אוֹתוֹ לְגִיהֵנָם. בָּח וּרְאִיהָ, מִי שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ וְשׂוֹמֵר עַלְמוֹ בְּעוֹלָם הָאֵה וְאֵינּוּ נִטְמָא, מְקוּמוֹ בְּעוֹלָם הַבָּח בֵּין אֲלוֹ קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשִׂים שְׁלִיחוּת תְּמִיד, וְאֲלוֹ עוֹמְדִים בְּחֵצֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֵת חֵצֵר הַמִּשְׁכָּן".

א. כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל מְצוּיִן עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם הַגָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא כב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזְהָרִין שֶׁלֹּא לְחַלְלוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם) וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי. כִּי־צַד כְּשִׁיעֶמּוֹד גּוֹי וַיֶּאֱנַס אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֵבֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֱמוּרוֹת בַּתּוֹרָה אוֹ יִהְרֹגוּ יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִצְוֹת (ויקרא יח) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם וְחַי בָּהֶם וְלֹא שְׂיָמוּת בָּהֶם וְאִם מִתּוֹ וְלֹא עֵבֶר הָרִי זֶה מִתְחַיֵּיב בְּנִפְשׁוֹ : **ב.** בְּמָה דְבָרִים אֱמוּרִים בְּשָׂאֵר מִצְוֹת חוּץ מִעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיֻכוֹת דָּמִים אֲבָל שְׁלֹשׁ עֲבִירוֹת אֵלּוּ אִם יֵאמָר לוֹ עֵבֹר עַל אַחַת מֵהֶן אוֹ תִהְרַג יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר : **ג.** בְּמָה דְבָרִים אֱמוּרִים בְּזִמְנֵי שֶׁהִגּוּי מִתְכַּוֵּן לְהִנָּאֵת עֲצֻמוֹ כְּגוֹן שֶׁאֵנְסוּ לְבָנוֹת לוֹ בֵּיתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ אוֹ לְבִשְׁלֵל לוֹ תְּבִשְׁלוֹ אוֹ אֵנְסָה לְבוֹעֵלָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִירוֹ עַל הַמִּצְוֹת בְּלִבָּד. אִם הָיָה בֵּינוֹ לְבֵין עֲצֻמוֹ וְאִין שָׁם עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג. וְאִם אֵנְסוּ לְהַעֲבִירוֹ בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְאֵפִילוֹ לֹא נִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִירוֹ אֲלָא עַל מִצְוָה מִשָּׂאֵר מִצְוֹת בְּלִבָּד : **ד.** וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה אֲבָל בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה וְהוּא שִׁיעֶמּוֹד מִלֶּךְ רָשָׁע כְּנְבוֹכַדְנֶצַּר וְחִבְרִיו וְיִגְזֹר גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל דָּתָם אוֹ מִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת יִהְרַג וְעַל יַעֲבֹר אֲפִילוֹ עַל אַחַת מִשָּׂאֵר מִצְוֹת בֵּין נֶאֱנָס בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה בֵּין נֶאֱנָס בֵּינוֹ לְבֵין גּוֹיִם :

הִזְהִירָנוּ ה' לְאַהֲבָה אוֹתוֹ אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (דברים ו') וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עֲשֵׂה מְאֹד מְאֹד שֶׁהַעוֹשֶׂה מְאֹד מְאֹד שְׂכָרוֹ כְּפוֹל וּמְכַפֵּל וְאַהֲבַת אֱהָבָהוּ עַל הַבְּרִיּוֹת כְּאַבְרָהָם אָבִיךָ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י"ב) וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרֶן וְגו' שֶׁגִּיָּרוּ וְהִכְנִיסוּ תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה בְּכָל לַבְבָּךְ בְּשָׁנֶיךָ בְּיָצֵר טוֹב וּבְיָצֵר רָע בְּכָל לַבְבָּךְ שֶׁלֹּא יְהֵא לְבָבְךָ חֲלוּק עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְכָל נִפְשֶׁךָ אֲפִילוֹ נוֹטֵל אֶת נִפְשֶׁךָ. שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר אֱהָבָהוּ עַד מְצוֹי הַנֶּפֶשׁ. לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׂמָא תֵּאמַר הַרִינִי לוֹמֵד תּוֹרָה בְּשָׁבִיל שְׂאָהָא עֲשִׂיר בְּשָׁבִיל שְׂאָקְרָא רַבִּי בְּשָׁבִיל שְׂאָקְבֵל שְׂכָר לְעוֹלָם הָבָא בְּשָׁבִיל שְׂאָשֵׁב בִּישִׁיבָה בְּשָׁבִיל שְׂאָאֲרִיךָ יָמִים תִּלְמוּד לוֹמֵר לְאַהֲבָה כָּל מָה שֶׁתַּעֲשׂוּ לֹא תַעֲשׂוּ אֶלָּא מְאֹד. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צְדוּק אוֹמֵר עֲשֵׂה דְבָרִים לְשֵׁם פּוֹעֵלִים וְדַבֵּר בָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם וְאַל תַּעֲשֵׂם עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם:

חיי שרה יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

^(ו) וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ לְבָנָי חַת : וְקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לְעַמָּא דְאַרְעָא לְבָנֵי חַתָּאָה : ^(ז) וַיְדַבֵּר אִתְּךָ לְאֹמַר אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת מִתִּי מִלְּפָנַי שְׁמַעוֹנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן צֹחַר : וּמִלַּל עֲמַהוֹן לְמִימָר אִם אֵית רַעְוָא בְּנַפְשְׁכוֹן לְמַקְבֵּר יֵת מִיִּתִּי מִן קַדְמֵי קַבִּילוּ מִנִּי וּבְעוּ לִי מִן עַפְרוֹן בֶּר צוּחַר :

רמ"ז נפשכם. ראוכם: ופגעו לי. לשון בקשה, כמו (רות א טז) אל תפגעני בני:

^(ט) וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעַרְתַּי הַמְּכֻפָּלָה אֲשֶׁר לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצָּה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנָה לִי בְּתוֹכְכֶם

לְאַחֲזֵת קֶבֶר : וַיִּתֵּן לִי יְת מְעַרְת כְּפִלְתָּא דִּי לֵה דִּי בְּסִטְר חֲקִלְה
בְּכִסְפָּא שְׁלִים יִתְנִינָה לִי בְּיַיְכוּן לְאַחְסַנְת קְבוּרָא :

רש"י המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר שכפולה בזוגות: בכסף מלא. השלם כל שויה, וכן דוד אמר לארונה
(דברי הימים א' כא כד) בכסף מלא:

(ג) וְעִפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת וַיַּעַן עִפְרוֹן הַחֵתִּי
אֶת אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת לְכָל בְּאֵי שְׁעַר
עִירוֹ לֵאמֹר : וְעִפְרוֹן יִתֵּב בְּגוֹ בְנֵי חֵתָא וְאַתִּיב עִפְרוֹן חֵתָא יְת
אַבְרָהָם קָדָם בְּנֵי חֵתָא לְכָל עָלֵי תִרְעָה קְרִיתָה לְמִימָר :

רש"י ועפרון ישב. כתיב חסר, אותו היום מנוהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה כריז לו עלה
לגדלה: לכל באי שער עירו. שכלן בטלו ממלאכתן וצאו לגמול חסד לשרה:

נְבִיאִים - מַלְכִים א - פֶּרֶק א

(ד) וַיְהִי דְבַרְיוֹ עִם יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וְעִם
אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרַי אֲדַנְיָה : וְהוּוּ פְתַגְמוּהִי
בְּעֵצָה עִם יוֹאָב בֶּר צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר פְּהִנָּא וְסַעֲדִין בְּתַר אֲדַנְיָה :

רש"י עם יואב בן צרויה. לפי שהיה יודע שכלבו של דוד עליו, על שהרג את אבנר ועמשא ואבשלום, וסופו
שיזכה את בנו המולך תחתיו עליו, לפיכך היה רוצה שימלך זה על ידו, ויאהבנו: ועם אביתר הכהן. שנסתלק
מן הכהונה משברח דוד מירושלים מפני אבשלום, ששאל באורים ותומים ולא עלתה לו, שנאמר (שמואל ב טו כד):
ויעל אביתר, והיה מבני בניו של עלי, וידע שלא ישמש בימי שלמה, שהרי נאמר לעלי (שמואל א ב לה): והקומותי
לי כהן נאמן והתהלך לפני משיחי, והיה חפץ שיעמוד זה על ידו:

(ה) וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע וְנָתָן
הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד
לֹא הָיוּ עִם אֲדַנְיָהוּ : וְצָדוֹק פְּהִנָּא וּבְנֵיהוּ בֶּר יְהוֹיָדָע וְנָתָן
נְבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְגַבְרִיא דִּי לְדָוִד לֹא הָווּ בְּעֵצַת אֲדַנְיָהוּ :

רש"י ונתן הנביא . שנבא לדוד ששלמה ימלוך ; כמו שנאמר בדברי הימים (א כב ט) : ושלמה יהיה שמו :

(ט) וַיִּזְבַּח אֲדֹנָיָהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אָבֹן
הַזְחֻלָּת אֲשֶׁר אֵצֶל עַיִן רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת כָּל
אָחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִכְל אַנְשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי
הַמֶּלֶךְ : וַיִּכִּיס אֲדֹנָיָהוּ עֹאן וְתוֹרִין וּפְטִימִין עִם אָבֹן סְכוּתָא דִּי בְּסִטְר
עַיִן קֶצְרָא וְזַמִּין נִת כָּל אַחוּהֵי בְּנֵי מַלְכָא וְלִכְל גְּבַרֵי יְהוּדָה עֲבָדֵי מַלְכָא :

רש"י ומריא . שור של פטם : אבן הזוחלת . אבן גדולה , שהיו הבחורים מנסין בה את כחם להזיזה ולגררה , לשון
מים זוחליו , (דברים לב כד) : זוחלי עפר . וינתן תרגם : אבן סכותא , שעומדין עליה ואפין למרחוק : עין רוגל .
תירגם ונתן : עין קלרא , הוא טובס , שמתקן בגדי כמר כרגליו , על ידי בעיטה :

(י) וְאֶת נֶתָן הַנְּבִיא וּבְנָיָהוּ וְאֶת הַגְּבוּרִים וְאֶת
שְׁלֹמֹה אָחָיו לֹא קָרָא : וְיִת נֶתָן נְבִיא וּבְנָיָהוּ וְיִת גְּבַרֵי
וְיִת שְׁלֹמֹה אַחוּהֵי לֹא זַמִּין :

רש"י ואת שלמה אחיו לא קרא . שזודע היה , שהתנבא עליו הנביא למלוך :

כתובים - משלי - פרק ד

(כא) אֶל יִלְיָזוּ מֵעֵינֶיךָ שְׁמֵרִם בְּתוֹךְ לְבָבְךָ : לֹא
נִזְלֹן מֵעֵינְךָ נְטָרְנוֹן בְּגִייה דְּלִבְךָ : (כב) כִּי חַיִּים הֵם
לְמִצְאֵיהֶם וְלִכְל בְּשָׂרוֹ מֵרִפָּא : מְטוּל דְּחַיֵּי אֲנוּן לְמוֹן
דְּמִשְׁכַּח לְהוֹן וְלִכּוּלָא בְּשָׂרִיה מֵאַסִּי :

רש"י למוצאיהם . ל' מציאה :

מִכֵּל מִשְׁמֵר נֶצֶר לֶבֶךְ כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת

חֲיִים : מִכֵּל זְהוּרָא נֶטֶר לֶבֶךְ מְטוּל דְּמַנְיָה הוּא מִפְקָנָא דְחֲיִי :

רש"י מכל משמר . מכל מה שאמרה תורה השמר נצור לבך (מעבור עליו) בין עבירה קלה בין עבירה חמורה : כי ממנו תולדות חיים . כי מאותו שהוא קל יהיו לך חיים ושכר גדול אם תקיימנו , כך דרש ר' תנחומא :

הַסֵּר מִמֶּךָ עֲקֻשׁוֹת פֶּה וּלְזוֹת שְׂפָתַיִם

הֲרַחֵק מִמֶּךָ : אַעֲבֵר מִנְּךָ עֲקוּמָא דְפּוּמָא וְעֲאֲתָא דְשִׁפּוּתָא אֲרַחֵק מִנְּךָ :

רש"י הסר ממך עקשות פה . לא תעשה דבר שילעיוז בו הבריות ויעקימו עליך פיהם : עקשות פה . לשון עקום כמו הם אני ויעקוני (איוב ט) ובמשנה שינייה עקומות ועקשות : ולזות שפתים . עקמימות שפתים שלא ירחיבו הבריות פה עליך :

משנה שבת פרק ה

א. בַּמָּה בְּהִמָּה יוֹצְאָה וּבַמָּה אֵינָה יוֹצְאָה. יוֹצֵא הַגָּמֶל בְּאַפְסָר, וְנֹאקָה בַחֲטָם, וְלִבְדָּקִים בְּפֶרֶם־מִבְּיָא, וְסוֹס בְּשִׁיר, וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִים בְּשִׁיר וְנִמְשָׁכִים בְּשִׁיר, וּמִזִּין עֲלֵיהֶן וְטוֹבְלִין בְּמִקְוָם :

ברטורה (א) במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, ומידי דמינטרא ביה הבהמה לא הוי כמשאוי, ומידי ללא מינטרא ביה הוי כמשאוי: אפסר. חבל שקושרים על פי הבהמה: והנאקה. בגמרא מוקי לה בנאקה לבנה דוקא, שצריכה נטירותא יתירתא: בחטם. לוחחין כמין טבעת של ברזל ונוקבין חוטם הנאקה ומכניסין אותה בתוכו: לובדקס. חמור הבא ממדינת לוד, והם קשים וחזקים וצריכין שמירה יותר משאר חמורים הנמלאים בישוב: בפרומביא. רסן של ברזל: בשיר. כמין ארעדה סביב לוארו וטבעת קבועה בו ומכניסין בטבעת חבל ומושכין הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים של איידים וחיות קטנות: יולאים בשיר. כרוך על לוארין החבל הקבוע בשיר: ונמשכין בשיר. ואם ראה מושך הבהמה בחבל שבשיר: ומזין עליהן במקומן. כמות שהן בלואר הבהמה אם נטמאו במת: וטובלים במקומן. מכניסים הבהמה במים להטביל השיר. ואע"ג דקיימא לן שכל הכלים המיוחדים לבהמה אין מקבלין טומאה, השיר וכיוצא בו מקבל טומאה וצריך טבילה, הואיל

ונעשו לאדם שינהיג בו את הבהמה ככלי העשוי לתשמיש אדם דמי:

ב. חמור יוצא במרדעת, בזמן שהיא קשורה לו. זכרים יוצאין לבובין. רחלות יוצאות שחוזות, פבולות וכבונות. העזים יוצאות צרות. רבי יוסי אוסר בכלן, חוץ מן הרחליון הכבונות. רבי יהודה אומר, עזים יוצאות צרות ליבש, אבל לא לחלב:

ברטורה (ג) במרדעת. כמין אוכף קטן, ומניחים אותו על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם: בזמן שהיא קשורה לו. מערב שבת, דגלי דעתיה שהחמור כריך לו לחממו, כדאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה, ולאז משאוי הוא. אבל לקשור מרדעת על החמור בשבת אסור, לפי שאי אפשר להקרה לו אלף אס כן סומך עלמו בצדי הבהמה ונמלא משתמש בצעלי חיים, ואם עבר וקשרו אסור ללאת בו: לצבין. בעור שקושרים להם כנגד זכרות שלא יעלו על הנקבות: שחוזות. שאוחזים אליה שלהן קשורה למעלה כדי שיעלו עליהם זכרים: כבולות. שכובלים אליה שלהן וקושרים אותן בהגליהן כדי שלא יעלו עליהם זכרים: כבונות. שקושרים בגד סביב הכבשים ביום שנולדים לשמור אמרן שלא יטנף: צרות. דדיהן צרות, פעמים ליבש החלב שמהדקים אותן בחוזה, ופעמים קושרין להם כים בדדיהן שלא יטפטף החלב לארץ ויפסד: רבי יוסי אוסר בכלן. דמשאוי הוא: חוץ מן הכבונות. שהוא שמירת אמרן שלא יטנף והוי להו תכשיט: יוצאות צרות ליבש. רבי יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאז משאוי הוא, מיהו ליבש דמהדק שפיר ליכא למגזר דלמא נפיל ואתי לאתויי, אבל לחלב דלא מהדק שפיר אסור, חיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי. והלכה כתנא קמא:

ג. ובמה אינה יוצאה. לא יצא גמל במטויטלת, לא עקוד ולא רגול, וכן שאר כל הבהמות. לא יקשר גמלים זה בזה וימשך. אבל מכנים חבליים לתוך ידו וימשך, ובלבד שלא יכרד:

ברטורה (ג) מטויטלת. חתיכה של מטלית קשורה בזנבו לסיומן או לדבר אחר: עקוד. שקושרים ידיהם עם הרגלים בכבליים שלא יצרחו: רגול. שכופפין ידו על זרועו וקושרין: לא יקשור גמלים זה בזה וימשך. אחד וכולן הולכין, שלא יראה כמוליכין בשוק למכר: אבל מכנים הוא חבליים לתוך ידו. והוא שלא יהיו ראשי החבליים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר, כדי שלא יראה כמי שנושא חבליים תלויין בידו: ובלבד שלא יכרוד. לאז לענין שבת קא מיירי השתא אלף לענין כלאים, והכי קאמר, המכנים חבליים בידו קתם של פשתן וקתם של אמר לא יכרוד זו בזו, דכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתו ואסור:

ד. אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו, ולא בזוג, אף על פי שהוא פקוק, ולא בסלם שבצוארו, ולא ברצועה שברגלו. ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן. ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן. ואין הרחלים יוצאות חנונות. ואין העגל יוצא בגימון. ולא פרה בעור הקפד, ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה, שלא ברצון חכמים:

דרטורה (ז) בזוג. כמין פעמון שתולין צואר הבהמה שתשמיע קול בהליכתה: אע"פ שהיא פקוקה. כמוכין, דהשתא אין העגבל שלו מהקשקש להשמיע קול, מפני שנראה כמוליכו למכור בשוק: בסולם שבצוארו. כשיש לו מכה נותנים צוארו עלים כמין שתי וערב כדי שלא יחזיר ראשו לחכך חבורתו: ולא ברצועה שברגלו. בהמה שמכה רגליה זו בזו בהליכתה עושין לה כמין טבעת של רצועה עבה וקושרין אותה במקום שרגליה מנקשות זו בזו: בחוטין. שעושים להן לסימנא שלא יתחלפו בתרנגולות אחרים: ולא ברצועות. שקושרין שתי רגליהן יחד ברצועה קצרה שלא ידלגו וישצרו את הכלים: בעגלה שתחת האליה. כמין עגלה קטנה קושרין תחת האליה של הכבשים שאליתן גדולה כדי שלא תלקה באבנים ובסלעים: חנונות. עץ אחד יש ששמו יחנון, מביאין קיסם ממנו ומניחין לה בחטמה כדי שתתעטש ויפלו החולעים שבראשה. ולזכרים אין כריכין לעשות כן, שמתוך שמנגחים זה בזה נופלין החולעים מאליהם: בגימון. כמין עול של גמי נותנים על צואר העגל שיהא למוד לכוף ראשו כשיגדל: בעור הקופר. שרץ שנימיו חדין כמחט, וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יינקוה השרצים: ולא ברצועה שבין קרניה. בין לנוי בין לשמור אסור, דכל נטירותא יתירתא משאוי הוא: פרתו של רבי אלעזר בן עזריה. לא שלו היתה אלא של שכנתו, ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו:

גמרא שבת דף נ"ד ע"ב

פרתו של רבי אלעזר בן עזריה וכו'. וחדא פרה הו"א ליה. והא אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי ה"ה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא. תנא לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה

נקראת על שמו. רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו
בבבליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי
יונתן כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על
אנשי ביתו. באנשי עירו נתפס על אנשי עירו. בכל העולם נתפס
על כל העולם כלו. אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסין
על כלליה עלמא. כי האי דאמר רבי חנינא מאי דכתיב (ישעיה ג) ה'
במשפט יבא עם זקני עמו ושירו. אם שרים חטאו זקנים מה
חטאו. אלא אימא על זקנים שלא מיחו בשרים. רב יהודה הוה
יתיב קמיה דשמואל אתאי ההיא איתתא קא צוחה קמיה ולא
הוה משגח בה. אמר ליה לא סבר לה מר (משלי כא) אוטם אָזְנוֹ
מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. אמר ליה שיננא רישך
בקרי רישך דרישך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב בית דין
דכתיב (ירמיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו
גזול מיד עשק וגו' :

רס"י מתנו. בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא ארבעתן יחד: חלופי רבי יוחנן. יס
מחליפין רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן: נתפס. נענש על עזירות סבדו: בכל העולם.
ככל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחו' שיראי' מפניו ומקיימין דבריו: זקנים.
סנהדרין: רישך בקרי רי. אני שאני רבך איני נכוה אצל מר עוקבא שהוא ראש לי וכך
ואב בית דין יכוה בחמין: דכתיב בית דוד וגו'. לא ענש אלא מי סבדו לספוט:

זוהר חיי שרה דף ק"ל ע"ב

תא חזי זכאין אנון צדיקיא דאתגניזו להו כמה טבין לההוא
עלמא ולית אתר פנימאה בכל אנון כאנון דידיעי רזא
דמאריהון וידיעי לאתדבקה בהו בכל יומא על אלין כתיב (ישעיה
ס"ד) עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחפה לו, מאי למחפה
לו כמה דאת אמר (איוב ל"ב) חפה את איוב בדברים, ואלין אנון
דדחקין למלה דחכמתא ודיקין לה ומחפאן לה למנדע ברירא
דמלה ואשתמודעא למאריהון אלין אנון דמאריהון משתבח
בהון בכל יומא אלין אנון דעאלין בין עלאין קדישין ואלין
עאלין כל תרעי דלעילא ולית מאן דימחי בגדהון זכאה
חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי, תא חזי אברהם עאל

לְמַנְדַּע וּלְאַתְדַבְקָא בְּמַאֲרִיָּה כְּדָקָא יָאוּת לְבַתֵּר דְּאַקְדִּים
 עוֹבְדוּי בְּקִדְמִיתָא וְזָכָה בְּאַנוּן יוֹמִין עֲלָאִין וְאַתְבְּרַךְ מְאַתֵּר דְּכָל
 בְּרַכָּאן נְפִיקי מִתְמָן דְּכְתִיב וַיִּי בְרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל
 אֲתֵר דְּנִהְרָא דְלֹא פְסִיקי מִימּוּי לְעֲלָמִין, אָמַר רַבִּי חִיָּא תָּא חִזִּי
 דְּאַבְרָהָם לָא בְּעָא לְאַתְעַרְבָּא בְּנִשְׂי עֲלָמָא וּלְאַתְדַבְקָא בְּשָׂאֵר
 עַמִּין עֲכוּ"ם בְּגִין דְּנִשְׂיָא דְשָׂאֵר עַמִּין עֲכוּ"ם אֲנוּן סְאָבִין
 לְגוּבְרִיָּהוּ וּלְאַנוּן דְּמִתְדַבְּקִין בְּהוּן בְּגִין דְּכַד אַבְרָהָם יָדַע
 חֲכָמְתָּא יָדַע עֲקָרָא וְשָׂרְשָׂא וּמֵאן אֲתֵר נְפִיקי וְשִׁטְן רוּחִי
 מִסְאָבִין בְּעֲלָמָא וְעַל דָּא אוּמִי לְעַבְדִּיָּה דְלֹא יִסַּב אֶתְתָּא לְבְרִיָּה
 מִשָּׂאֵר עַמִּין :

תרגום הזהר צ"ח ור"ח, זפ"חין ח"ו הל'דיקים שגנוז להם פמה טוב לעולם הבא.
 ואין מקום פנימי בכל ח"ו, כמו ח"ו שיודעים סוד רבונם, ויודעים להתדבק בו
 בכל יום. על ח"ו פתוב (שע"ה 70) עין לא ראתה ח"וים זולתך יעשה למחפה לו.
 מהו "למחפה לו", כמו שפתוב (ח"ו 70) חפה את ח"ו ב'דברים. וח"ו הם שמתחמלים
 בדברי החכמה, ומדיקים בו, ומחפיים להבין צורו של דבר, ולדעת את רבונם,
 ח"ו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום, ח"ו הם הבאים צין עליונים הקדושים,
 וח"ו נכנסים בכל שערים העליונים, ואין מי שימחה בדיהם. ח"ו חלקם בעולם
 הזה ובעולם הבא. צ"ח ור"ח, ח"וים נכנס לדעת ולהתדבק ברבונם פראוי ח"ו
 שהקדים מעשים טובים מתחלה, וזכה בח"ו ימים העליונים ונתברך מן המקום
 שכל הצרכות יולאות משם, שפתוב, וה' צ"ח את ח"וים בכל. מהו בכל, הוא
 מקום הנקר שמימיו אינם פוסקים לעולם. אמר רבי חי"א, צ"ח ור"ח, פי ח"וים
 לא ר"ח להתערב בנשי העולם ולהתדבק בעמי הח"וים עובדי עבודה זרה, משום
 שגשיהם של עמים הח"וים עובדי עבודה זרה, הם מטמאים לבעליהן, וח"וים
 המתדבקים בהם. פי כשח"וים ידע חכמה, ידע העקר והשורש ומאיזה מקום
 יולאים ומשוטטים רוחות הטומאה בעולם. ועל כן השביע את עבדו שלח יקח
 ח"ו לְבָנוּ מַעֲמִים חַחֲרִים.

פסוקה

הלכה

א. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יַעֲבוֹר וְאֵל יִהְרַג וְנִהְרַג וְלֹא עֶבֶר הָרִי זֶה מִתְחַיֵּיב בְּנִפְשׁוֹ וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִהְרַג וְאֵל יַעֲבוֹר וְנִהְרַג וְלֹא עֶבֶר הָרִי זֶה קִדְשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים כְּדֹנִיָּאל חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעִזְרִיָּה וְרַבֵּי עֲקִיבָא וְחֻבְרִיּוֹ וְאֵלוֹ הֵן הַרוּגֵי מַלְכוּת שְׂאִין מֵעֵלָה עַל מַעֲלַתָּן וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (תהלים מ"ד) כִּי עָלִיד הוֹרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם נִחְשְׁבָנוּ כְּצֹאן טְבַחָה וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (תהלים נ"ו) אֶסְפוּ לִי חֲסִידֵי כּוֹרְתֵי בְרִיתִי עָלַי זָבַח : **ב.** וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִהְרַג וְאֵל יַעֲבוֹר וְעֶבֶר וְלֹא נִהְרַג הָרִי זֶה מְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם וְאִם הָיָה בַעֲשָׂרָה מִישְׂרָאֵל הָרִי זֶה חֲלַל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִיא קְדוּשַׁת הַשֵּׁם וְעֶבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהִיא חֲלוּל הַשֵּׁם. וְאִף עַל פִּי כֵּן מִפְּנֵי שֶׁעֶבֶר בְּאוֹנֵס אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵין צָרִיד לֹמַר שְׂאִין מִמֵּיתִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין אֶפִּילוֹ הֵרַג בְּאוֹנֵס שְׂאִין מַלְקִין וּמִמֵּיתִין אֶלָּא לְעוֹבֵר בְּרִצּוֹנוֹ וּבַעֲדֵים וְהִתְרַאָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹתָן מִזְרְעוּ לַמּוֹלֵד (ויקרא כ"ו) וְנִתַּתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ דֵּהוּא לֹא אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא מוֹטְעָה. וַיְמַה אִם עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה מִן הַכָּל הָעוֹבֵד אוֹתָהּ בְּאוֹנֵס אֵינוֹ חַיִּיב כְּרַת וְאֵין צָרִיד לֹמַר מֵיִתֵּת בֵּית דִּין קַל וְחוֹמֵר לְשֹׂאֵר מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה. וּבַעֲרִיּוֹת הוּא אוֹמֵר (דברים כב) וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֶבֶל אִם יָכוֹל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ וְלִבְרוּחַ מִתַּחַת יָד הַמֶּלֶךְ הַרְשָׁע וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה הֵנָּה הוּא כְּכֹלֵב שָׁב עַל קִיאוֹ. וְהוּא נִקְרָא עוֹבֵר עֲבוּדָה זָרָה בְּמִזִּיד וְהוּא נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבֶּא וְיִוֹרֵד לַמַּדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל גִּיהֶנֶם :

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"א

וּבְכָל מְאֻדָּה אֶמְרוּ בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת פָּרַק הַרוּאָה בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ תִּהְיֶה מוֹדָה לוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד. יְרוּשְׁלָמִי בְּבְרִכּוֹת עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה אִם בָּאת לְשָׂנֵא דַע שְׂאֵתָה אוֹהֵב וְאֵין אוֹהֵב שׁוֹנֵא. בְּשִׁילָהִי מִסְכַּת יוֹמָא וְאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֶׁהִיא שֵׁם שְׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יָדֶךָ שֶׁיִּקְרָא וְיִשְׁנֶה וְיִשְׁמַשׁ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים

ויהא משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות מה
הבריות אומרים אשרי מי שלמד תורה. במסכת נדרים בפי
קונם יין למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא. בתנא דבי אליהו
שכר האהבה שני חלקים ושכר היראה חלק אחד. בשוחר טוב
ארחמך הי חזקי אאהבך לבריותך. במדרש תדשא בברייתא
רבי פנחס בן יאיר כנגד האהבה איזו היא צדיקים עובדים
להקדוש ברוך הוא ונותנים לו כבוד ויקר למלכותו מפני שיהא
קודם
לכל:

חיי שרה יום שלישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם בין להשאר בו הארה מתוספת נפש משבת
שעברה:

לא אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה
אשר בו לך נתתיה לעיני בני עמי נתתיה לך
קבר מתך : לא רבוני קביל מני חקלא יהבית לך ומערתא די בה
לך יהביתה לעיני בני עמי יהביתה לך קבר מיתך :

רש"י לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי לך. הרי הוא כמו שנתתיה לך:

וישתחו אברהם לפני עם הארץ : וסגיד אברהם
קדם עמא דארעא : (יג) וידבר אל עפרון באזני עם
הארץ לאמר אף אם אתה לו שמעני נתתי
כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי
שמה : ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר ברם אם את עבד
לי טיבו קבל מני אתון כסףא דמי חקלא סב מני ואקבר ית מיתי תמן :

רש"י אך אם אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך ולקח בחנם, אני חי חפשי בכך, אך אם אתה לו שמעני
הלוואי ותשמעני: נתתי. דונא"י בלע"ז [נתתי] מוכן הוא אללי והלוואי נתתי לך כבר:

(ד) וַיַּעַן עֲפְרוֹן אֶת אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ : וְאַתִּיב עֲפְרוֹן
יְת אַבְרָהָם לְמִימַר לָהּ : (ט) אֲדַנִּי שְׁמַעֲנִי אֶרֶץ אַרְבַּע
מֵאֵת שְׁקָל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מָה הוּא וְאֵת
מִתְנֶךָ קָבֵר : רְבוֹנִי קָבֵל מִנִּי אֶרְעָא שׁוּנָא אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף
בֵּינָא וּבֵינְךָ מָה הִיא וְיֵת מִיְתְנֶךָ קָבֵר :

כס"ז בני ובינך. בין שני אוהבים כמונו מה היא חסובה לכולם, אלא הנח את המכר ואת מתך קבור:

נביאים - מלכים א - פרק א

(א) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל בַּת שֶׁבַע אִם שְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מָלַךְ אֲדֹנָיְהוּ בֶן חַגִּית
וְאֲדֹנָיִנוּ דָּוִד לֹא יָדַע : וְאֹמֵר נָתָן לְבַת שֶׁבַע אִמְיָה דְשְׁלֹמֹה
לְמִימַר הֲלֹא שָׁמַעְתָּ אֲרִי מָלַךְ אֲדֹנָיְהוּ בֶן חַגִּית וְרְבוֹנָנָא דָּוִד לֹא יָדַע : (ב)
וְעַתָּה לְכִי אֵיעָצְךָ נָא יַעֲזָה וּמְלֻטִי אֵת נַפְשֶׁךָ
וְאֵת נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה : וְכַעַן אֵיתָא אֲמֻלְכִינְךָ כְּעַן מֶלֶכָא
וְשִׁינְבִי יֵת נַפְשֶׁךָ וְיֵת נַפְשׁ בְּרִיךְ שְׁלֹמֹה :

כס"ז ומלטי את נפשך. מן המחלוקת לאחר מות המלך, שילצה בנך למלוך, כמה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא :

(ג) לְכִי וּבֹאִי אֶל הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאִמְרֵתִי אֵלָיו
הֲלֹא אַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתְּךָ
לֵאמֹר כִּי שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל כֶּסֶאִי וּמִדּוּעַ מָלַךְ אֲדֹנָיְהוּ : אֵינְיָלִי וְתַעֲלִין לְוַת
מֶלֶכָא דָּוִד וְתִימְרִין לִיָּהּ הֲלֹא אֵת רְבוֹנִי מֶלֶכָא קִיִּמְתָּא לְאַמְתְּךָ לְמִימַר
אֲרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ יִמְלֹךְ בְּתַרִּי וְהוּא יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי מְלָכוּתִי וְמָה דִּין מֶלֶךְ
אֲדֹנָיְהוּ : (ד) הִנֵּה עוֹדְךָ מִדְּבַרְתָּ שָׁם עִם הַמֶּלֶךְ

וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרָיִךְ וּמְלֹאתִי אֶת דְּבָרֶיִךְ : וְהָא
עד די אַתְּ מְמַלְלָא תַמְּוֹן קָדָם מְלָכָא וְאַנָּא אֵיעוּל בְּתַרְךָ וְאַקְיִים יְת
פְּתַגְמֵיכִי : (טו) וְתָבֵא בֵּית שֶׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה
וְהַמֶּלֶךְ זָקוּן מְאֹד וְאַבְיִשָׁג הַשׁוֹנְמִית מְשַׁרְת
אֶת הַמֶּלֶךְ : וְעַלֵּת בֵּית שֶׁבַע לְקָדָם מְלָכָא לְאֲדָרוֹן בֵּית מְשַׁכְּבָא
וּמְלָכָא סִיב לְחֲדָא וְאַבְיִשָׁג דְמֶן שׁוֹנִים מְשַׁמְשָׂא קָדָם מְלָכָא :

כתובים - משלי - פרק ד

(כה) עֵינֶיךָ לְנֹכַח יְבִיטוּ וְעַפְעָפִיךָ יִישְׁרוּ נְגֻדְךָ :
עֵינֶיךָ בְּתַרְיֻצוֹתָא נְאוּרוֹ וְתַמְרִיךָ נְתַרְצוּן לְקוֹבְלָךְ :

רש"י עיניך לנוכח יביטו . יסתכלו אל האמת ואל היושר : יישירו נגדך . יסתכלו על הישרה לישר דרכך נגדך :

(כו) פִּלְס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְכָל דְרָכֶיךָ יִכְנוּ : אַעֲבֹר רַגְלֶךָ
מִשְׁבִּילֵי בִישִׁי וְכוֹלְהוֹן אֲרַחֲתֶךָ מִתְקַוֶּן :

רש"י פלס מעגל רגלך . שקול דרכך הפסד מלוא כנגד שכרה ושכר עזירה כנגד הפסדה ואז כל דרכיך יכוננו :

(כז) אַל תֵּט יָמִין וּשְׂמֹאל הָסֵר רַגְלֶךָ מִרְעַ : לָא
תַסִּיטִי לִימִינָא וְלִשְׂמֹאלָא אַעֲבֹר רַגְלֶךָ מִן בִּישְׁתָּא :

רש"י אל תט ימין ושמאל . מן המשקל הטוב :

ה (ח) בְּנֵי לְחֻכְמָתִי הַקְּשִׁיבָה לְתַבּוּנָתִי הֵט
אַזְנֶךָ : בְּרִי לְחֻכְמָתִי צִית לְבִיוֹנִי צְלִי אֲדַנְךָ :

רש"י בני לחכמתי הקשיבה וגו' :

(ב) לְשֹׁמֵר מְזֻמּוֹת וְדַעַת שְׂפָתָיו יִנְצְרוּ : דְּתִתְּדָהָר
בְּתַרְעִיתָא וְדַעַתָּא שְׂפּוֹתָד נְנָטְרוּ :

משנה פרק יבמות ה

א. רבן גמליאל אומר, אין גט אחר גט, ולא מאמר אחר מאמר, ולא בעילה אחר בעילה, ולא חליצה אחר חליצה. וחכמים אומרים, יש גט אחר גט, ויש מאמר אחר מאמר, אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום :

דרטורה (א) רבן גמליאל. אין גט אחר גט. שתי יבמות ליבם אחד מאח אחד, ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה, לא נאסרו קרובות השניה עליו למיהוי כגרושתו, דמכי יהיב גט לראשונה פקעה זיקת שתיהן מעליו, דגט מהני ביבמה למיקם עלה בלא יבנה, ושזב לא ייבם לא הוא ולא שאר האחים לא ליבמה שקבלה הגט ולא לזרתה, הלכך כי הדר ויהיב גט שני לשניה אין במעשיו כלום והוי כנותן גט לאשה נכרית דעלמא. וכן שני יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה גט. האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה: ולא מאמר אחר מאמר. בין שני יבמין ליבמה אחת בין ביבם אחד ושתי יבמות, האחרון אינו כלום ואינה כריכה ממנו גט ומותר בקרובותיה: יש גט אחר גט. דקמא לא דחה זיקתה לגמרי דהא בעינא חליצה, הלכך אכתי איכא פלגא זיקה ואהני גט שני לשניה למיהוי כגרושתו ואסיר בקרובותיה. וכן הלכה:

ב. כיצד, עשה מאמר ביבמתו, ונתן לה גט, צריכה הימנו חליצה. עשה מאמר וחליצה, צריכה הימנו גט. עשה מאמר ובעל, הרי זו כמצותה :

דרטורה (ב) כיצד. לאו אפלוגתא קאי אלא מילתא באנפי נפשה, ואיבם אחד ויבמה אחת קאי. והכי קאמר, כיצד דין יבם אחד ויבמה אחת: כריכה הימנו חליצה. ואם רצה לכנוס לא יכנוס, דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה בלא יבנה: כריכה ממנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה, וגט בעי לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא מפקעא קדושין:

ג. נתן גט ועשה מאמר, צריכה גט וחליצה. נתן גט

וּבָעַל, צָרִיכָה גֵט וְחִלְצָה. נָתַן גֵּט וְחָלַץ, אֵין אַחַר חִלְצָה
כָּלוּם. חָלַץ וְעָשָׂה מֵאֲמָר, נָתַן גֵּט, וּבָעַל, אוּ, בָּעַל וְעָשָׂה
מֵאֲמָר, נָתַן גֵּט, וְחָלַץ, אֵין אַחַר חִלְצָה כָּלוּם. אַחַת
יְבָמָה אַחַת לְיָבָם אֶחָד, וְאַחַת שְׁתֵּי יְבָמוֹת לְיָבָם אֶחָד:

דרטורה (ג) נתן גט ועשה בה מאמר כריכה גט וחליצה. דגט דחי קלת ושייר קלת ומאמר
קני שזורא דגט, הלכך כריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: נתן גט ובעל. אסור לקיימה,
שמעשה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה, וכריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: אין אחר
חליצה כלום. הא מתניתין ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה
הלכה, אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלום, ואם קידשה אחר חליצה כריכה
הימנו גט: אחד יבמה אחת ליבם אחד ואחד שתי יבמות ליבם אחד. שזין הן שיש אחר גט
ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום:

ד. כִּיצַד עָשָׂה מֵאֲמָר בָּזוּ וּמֵאֲמָר בָּזוּ, צָרִיכוֹת שְׁנֵי גֵטִין
וְחִלְצָה. מֵאֲמָר בָּזוּ וְגֵט לָזוּ, צָרִיכָה גֵט וְחִלְצָה. מֵאֲמָר
בָּזוּ וּבָעַל אֶת זֹו, צָרִיכוֹת שְׁנֵי גֵטִין וְחִלְצָה. מֵאֲמָר בָּזוּ
וְחָלַץ לָזוּ, הָרֵאשׁוֹנָה צָרִיכָה גֵט. גֵּט לָזוּ וְגֵט לָזוּ, צָרִיכוֹת
הֵימָנוּ חִלְצָה. גֵּט לָזוּ וּבָעַל אֶת זֹו, צָרִיכָה גֵט וְחִלְצָה.
גֵּט לָזוּ וּמֵאֲמָר בָּזוּ, צָרִיכָה גֵט וְחִלְצָה. גֵּט לָזוּ וְחָלַץ לָזוּ,
אֵין אַחַר חִלְצָה כָּלוּם:

דרטורה (ה) כריכות שני גיטין. לשתי יבמות. כרצנן דיך מאמר אחר מאמר: וחליצה.
לאחת מהן, ופוטרת כרתה: מאמר לזו וגט לזו. פסל גט של אחרונה את הראשונה, דקם
ליה בלא יבנה, וכריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: מאמר לזו ובעל לזו כריכות שני גיטין.
זו גט למאמרו וזו גט לביאתו: וחליצה. לאחת מהן ופוטרת כרתה: גט לזו ובעל לזו כריכות
גט וחליצה. ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון, ובגט לחודא לא נפקא
בעלת ביאה, דביאה פסולה היא: אין לאחר חליצה כלום. ואי הדך מקדש לה או לכרתה
לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה הלכה:

ה. חָלַץ וְחָלַץ, אוּ, חָלַץ וְעָשָׂה מֵאֲמָר, נָתַן גֵּט וּבָעַל, אוּ,
בָּעַל וּבָעַל, אוּ, בָּעַל וְעָשָׂה מֵאֲמָר, נָתַן גֵּט, וְחָלַץ, אֵין
אַחַר חִלְצָה כָּלוּם, בֵּין יָבָם אֶחָד לְשְׁתֵּי יְבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי
יְבָמִין לְיְבָמָה אַחַת:

דרטורה (ה) חלץ וחלץ. מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין,
וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו. וכן

נתן גט לזו אחר החליצה של זו. או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. או אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה. או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה, או נתן גט לשניה או חלץ לשניה, אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: אין אחר חליצה כלום. ארישא קאי. ואסיפא כריך למימר אין אחר ביאה כלום:

ו. חֲלָצָה, וְעִשָּׂה מֵאִמֶּר, נָתַן גֵּט, וּבָעַל, או, בָּעַל, וְעִשָּׂה מֵאִמֶּר, וְנָתַן גֵּט, וְחֲלָצָה, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם, בֵּין בִּתְחִלָּה, בֵּין בְּאַמְצַע, בֵּין בְּסוּף. וְהַבְּעִילָה, בְּזִמְן שֶׁהִיא בִּתְחִלָּה, אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. בְּאַמְצַע וּבְסוּף, יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. רַבִּי נְחֻמֵּיה אָמַר, אַחַת בְּעִילָה וְאַחַת חֲלִיצָה, בֵּין בִּתְחִלָּה, בֵּין בְּאַמְצַע, בֵּין בְּסוּף, אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם:

ברטורה (ו) חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל. איבס אחד ויבמה אחת קאי. ואף על גב דתנא לעיל, הדך תניא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחליצה, דחליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום, והביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמועינן נמי פלוגתא דר' נחמיה ורבנן: בין בתחלה בין באמצע. כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט, לא מהני המאמר ולא בעינן גט למאמרו: בסוף. אחר מאמר וגט חלץ: אין אחריה כלום. וחליצה גמורה היא, ואי הדך ועבד מאמר לא בעיא גט, משום דחליצה גירוסין גמורים נינהו, ואע"ג דהיא חליצה פסולה: הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית, אסור בקרובותיה: בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא עליה על [האחת], יש אחר ביאה זו זיקת יבמין, וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגט: אין אחריה כלום. ונפקא בגט בלא חליצה. ואי הדך וקידש לאידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

גמרא יבמות דף ס' ע"ב

תְּנִינָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר גִּיּוֹרְת פְּחוּתָה מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד כְּשֶׁרָה לְכַהוֹנָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לא) וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוֹ לָכֶם וְהָרִי פִּנְחָס עֲמָהֶם. וְרַבָּנָן לְעִבְדִּים וְלְשִׁפְחוֹת אֵי הָכִי בֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד נָמִי כְּדָרְב הוֹנָא דְרַב הוֹנָא רַמִּי כְּתִיב (שם) כָּל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר

הַרוֹגוּ. הָא אֵינָהּ יוֹדַעַת קִיּוּמוֹ מִכָּלֵל דְּהַטָּף בֵּין יָדְעוּ בֵּין לֹא יָדְעוּ קִיּוּמוֹ וּכְתִיב (ש) וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר הַחַיּוֹ לָכֶם הָא יָדְעוּ הַרוֹגוּ הֵי אֹמֵר בְּרֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל הַכְּתוּב מִדְּבָר. תִּנְיָא נָמִי הֵכִי וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ בְּרֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל הַכְּתוּב מִדְּבָר. אֵתָּה אֹמֵר בְּרֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל אוֹ אֵינוּ אֵלָּא נִבְעָלָה מִמֶּשׁ כְּשֶׁהוּא אֹמֵר וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר הֵי אֹמֵר בְּרֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל הַכְּתוּב מִדְּבָר מִנָּא יָדְעִי אָמַר רַב הוּנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא הֶעֱבִירוּם לְפָנֵי הַצִּיץ כֹּל שְׁפָנִיָּה מוֹרִיקוֹת בְּיָדוּעַ שְׁהִיא רֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל וְכָל שְׁאִין פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת בְּיָדוּעַ שְׁאֵינָהּ רֵאוּיָהּ לְהַבְעֵל. אָמַר רַב נַחֲמָן סִימָן לְעֵבִירָה הַדְּרוֹקָן כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֵתָּה אֹמֵר (שׁוֹפְטִים כֵּא) וַיִּמְצְאוּ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד אַרְבַּע מֵאוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אִישׁ לְמִשְׁכָּב זָכָר מִנָּא יָדְעִי אָמַר רַב כְּהֵנָּא הוֹשִׁיבוּם עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין בְּעוּלָה רִיחָה נוֹדֵף בְּתוּלָה אֵין רִיחָה נוֹדֵף וְנַעֲבְרִינְהוּ לְפָנֵי הַצִּיץ. אָמַר רַב כְּהֵנָּא בְּרִיָּה דְרַב נַתָּן לְרָצוֹן לָהֶם כְּתִיב לְרָצוֹן וְלֹא לְפוֹרְעָנוֹת אֵי הֵכִי בְּמִדְּוִן נָמִי אָמַר רַב אֲשִׁי לָהֶם כְּתִיב לָהֶם לְרָצוֹן וְלֹא לְפוֹרְעָנוֹת וְלַעֲוֹבְדֵי אֱלִילִים אֲפֹלוּ לְפוֹרְעָנוֹת. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי :

רס"י כְּשִׁירָה לְכַהוֹנָה. לֹא מַחֲזִיקִים לָהּ כְּזוֹנָה: א"ה אפי' בת שלש שנים נמי. לתכשר לר"פ ובלבד שלא תהא נבעל' דהא קרא אנבעלת הוא דקא הפיד ליה וקאמר כל שאיני נבעלת החיו לכם: כדרב הוני'. לא מאית אמרת דבת שלש שנים לימא קרא החיו: דרב הונא רמי. אשה משמע גדול'. וקאמר קרא יודעת הרוגו וסאינה יודעת החיו מכלל דטף ל"פ הכי ול"פ הכי החיו וכתב וכל הטף וגו': הוי אומר. מדקשו קראי אהדדי ע"כ יודעת דקרא ואשר לא ידעו לאו ידיע' ממס קאמר דאם כן לא מיתר' דיוקא דקרא אללא בראויה ליבעל הכתוב מדבר דכל אשה הראוי' לידע הרוגו והסתא משמע אפי' טף בת שלשה בראויה לידע ולא לידוק הא טף בין ידעו בין לא ידעו החיו דהא בראוים קא משתעי קרא אלמא החיו לכם דקאמר רחמנ' פחותה מבת שלש' קאמר: בראויה ליבעל. אף ע"פ שלא נבעלה: כשהוא אומר וכל הטף אשר לא ידעו החיו. הא אשה אף ע"פ שלא ידעה הרוגו הוי בראוי ליבעל קא משתעי קרא: פניה מוריקות. נס היה: הדרוקו. פניהם מוריקות של עוברי עבירה: מיושבי יבש גלעד. בימי פלגש בגבעה שנהרגו כל אנשי גלעד לפי שלא באו להלחם בשבט בנימין כשאר אחים והחיו כל שלא נבעלה ונתנום לנותרי' משבט בנימין לנשים:

זוהר חיי שרה דף קי"ל ע"ב

רבי יצחק פתח ואמר (קהלת י"ב) וישׁוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, תא חזי פד ברא קדשא בריד הוא לאדם נטל עפריה מאתר דמקדשא ובנה גופיה מארבע סטרין דעלמא דכלהו יתבו ליה חילא לבתר אתרק עליה רוחא דחיי כמה דאת אמר (בראשית ב') ויפח באפיו נשמת חיים וגוי לבתר קם וידע דאיהו מעילא ותתא וכדין אתדבק וידע חכמה עלאה, כגונא דא כל בר נש דעלמא איהו כליל מעילא ותתא וכל אנון דינדעין לאתקדשא בהאי עלמא פדקא יאות פד אולידו בר משכין עליה רוח קדישא מאתר דכל קדישי נפקין מניה ואלין אקרוין בנין לקדשא בריד הוא בין דגופא אתעביד בקדשה פדקא יאות הכי נמי יתבין ליה רוחא מאתר עלאה קדישא פדקא חזי והא אתמר, תא חזי בשעתא דזמין בר נש למיהב חושבן עובדוי עד לא יפוק מעלמא ההוא יומא יומא דחושבן איהו דגופא ונשמתא יתבי חושבנא, לבתר נשמתא אתפרשא מניה וגופא תב לארעא וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן והא אוקמוה עד זמנא דקדשא בריד הוא זמין לאחיא מתנא כלא גניז קמיה, וההוא גופא ממש ויהיא נשמתא ממש זמין קדשא בריד הוא לאתבא לעלמא כמלקדמין ולחדתא אנפי עלמא הדא הוא דכתוב (ישעיה כ"ו) יחיו מתיד נבלתי יקומון, ויהיא נשמתא ממש גניזא קמי קדשא בריד הוא ותבת לאתרה כפוס ארחאה כמה דאת אמר והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה ולזמנא דזמין קדשא בריד הוא לאחיא מתנא זמין איהו לארקא טלא מרישיה עליהו ובההוא טלא יקומון כלא מעפרא הדא הוא דכתוב (שם) כי טל אורות טלד מאי טל אורות אורות ממש מאנון נהורין דלעילא דבהון זמין לארקא חיו לעלמא בגין דאילנא דחיי יריק חיו דלא פסקין לעלמין דהא השתא פסקין בגין דהא חויה בישא שלטא ואתכסי סיהרא, ובגין כך כביכול פסקין מימוי וחיו לא שלטין בעלמא פדקא יאות, ובההוא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויה בישא יסתלק מעלמא ויעבר ליה קדשא בריד הוא כמה דאתמר (זכריה י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ

וּלְבַתֵּר דְּאִיהוּ יִתְעַבֵּר מֵעֲלָמָא סִיְהָרָא לָא אֲתַכְסִּיא וְנִהְרָא
דְּנִגִּיד וְנִפִּיק לָא יִפְסִקוּן מִבּוּעוּי וְכִדִּין כְּתִיב (ישעיה ל"ו) וְהָיָה אֹר
הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יְהִי שְׁבַעֲתִים כְּאֹר שְׁבַעַת
הַיָּמִים וְגו' :

תרגום הזהר רַבִּי יִלְחַק פֶּתַח וְאָמַר. (קהלת י"ג) וַיִּשׂוּב הָעֶפְרַיִם עַל הָאֲרָז פֶּשְׁהִיָּה וְהָרוּחַ
וְגו', זֶה וּרְיָא, כְּאֲשֶׁר זָרַח הַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ הוּא אֵת הָאֲדָם, לָקַח עֲפָרוֹ מִמְּקוֹם
הַמְּקֻדָּשׁ, וּבָנָה גּוֹפּוֹ מֵאֲרֻצֵּי רִיחֹת הָעוֹלָם שְׁכָל אֶחָד נָתַן לוֹ פֶּתַח. וְאַחֵר כָּף, הִרְיָה
עָלְיוֹ רִיחַ הַחַיִּים, כְּמוֹ שְׁאֲתָהּ אֹמֵר, וַיִּפַּח זָחַפְיוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וְגו'. אַחֵר כָּף קָם,
וַיֵּדַע שֶׁהוּא כְּלוּל מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְאִזּוּ נִתְדַבֵּק בָּהּ, וַיֵּדַע חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה. כְּעִין
זֶה, כָּל אֲנָשִׁי הָעוֹלָם כְּלוּלִים מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. וְכָל אֶלְפוֹ הַיּוֹדְעִים לְקִדְשׁ אֵת
עֲלָמָם זְעוּלָם הָיָה כְּרָאוּי, כְּשֶׁהֵם מוֹלִידִים זָוָה מִמְּשִׁיכִים עָלְיוֹ רִיחַ קְדוּשָׁה, מִן
הַמְּקוֹם שְׁכָל הַקְּדוּשָׁתוֹ יוֹרְאֹת מִמֶּנּוּ, וְאֶלְפוֹ נִקְרָאִים זָנִים לְמִקְוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוֹף
שְׁלֵמָה נִעְשָׂה זְקֻדָּה כְּרָאוּי. וְכֵן נֹתְנִים לוֹ רִיחַ מִמְּקוֹם קְדוּשָׁה עֲלִיוֹן כְּרָאוּי. וְהוּא
נִתְבָּאֵר. זֶה וּרְיָא זְשַׁעָה שְׁאֲדָם עֲתִיד לְתַת חֲסָדוֹן עַל מַעֲשָׂיו, מִטְּרָם שְׁיִלָּא מִן
הָעוֹלָם, יוֹם זֶה הוּא יוֹם שֶׁל חֲסָדוֹן, אֲשֶׁר הַגּוֹף וְהַנְּשָׂמָה נֹתְנִים חֲסָדוֹן. אַחֵר זֶה
הַנְּשָׂמָה יוֹרְאֵת מִן הַגּוֹף וְנִפְרָדָת מִמֶּנּוּ, וְהַגּוֹף, שֶׁנִּזְכָּר מֵעַפְרָה, שָׁב לְעַפְרָה, וְהַכֵּל חוֹזֵר
אֶל הַמְּקוֹם שֶׁלְקָחוֹ מִשָּׁם. וְכִזְכָּר זְכָרוֹהוּ. וְעַד הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ הוּא עֲתִיד
לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יְהִיָּה הַכֵּל גְּנוּז לְפָנָיו. וְאִתּוֹ הַגּוֹף מִמֶּשׁ וְאִתּוֹ הַנְּשָׂמָה מִמֶּשׁ,
עֲתִיד הַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לְעוֹלָם כְּבִתְחִלָּה וּלְחַדֵּשׁ פָּנָיו הָעוֹלָם. וְזֶה שְׁכַתּוֹב,
(ישעיה כ"ו) יִחְיוּ מֵתֵיהֶם נִבְלָתֵיהֶם יִקְוֹמוּן. וְאִתּוֹ הַנְּשָׂמָה מִמֶּשׁ גְּנוּזָה לְפָנָיו הַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ
הוּא, שְׁחֹזְרָת לְמִקְוֹמָהּ אַחֵר פְּטִירַת הָאֲדָם לְפִי מַעֲשֵׂיָהּ, כְּמוֹ שְׁאֲתָהּ אֹמֵר, וְהָרוּחַ
תִּשׂוּב אֶל הָאֲלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה. וּבְזִמְנוֹ שֶׁהַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים,
הוּא עֲתִיד לְהִרְיָה טַל מִרְאֲשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וּבְטַל הָיָה יִקְוֹמוּ כָּל הַגּוֹפִים מֵעַפְרָה. הִדָּא
הוּא דְכְּתִיב (ס"ג) כִּי טַל אֲוֹרוֹת טַלְכָּהּ. מֵהוּ טַל אֲוֹרוֹת. הוּא אֲוֹרוֹת מִמֶּשׁ, מֵאֶלְפוֹ
הָאֲוֹרוֹת שֶׁל מַעְלָה, שְׁזָהֵם עֲתִיד לְהִרְיָה חַיִּים לְעוֹלָם, אֲשֶׁר יַעַז הַחַיִּים, יִרְיָה אִז
חַיִּים שְׁאִינֵם נִפְסָקִים לְעוֹלָם. כִּי עֲתָהּ הַחַיִּים נִפְסָקִים, מִשּׁוּם כִּי זָעַת שְׁנַחֲשׁ הַרְשָׁע
שׁוֹלֵט, הַלְּבָנָה מִתְפַּסָּה, וְעַל כֵּן הַחַיִּים אִינֵם שׁוֹלְטִים כְּרָאוּי זְעוּלָם. וּבְזַעַת הַהוּא,
אִתּוֹ יֵכֵר הַרְעֵה, שֶׁהוּא נִחַשׁ הַרְעֵה, יִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם וַיַּעֲבִיר אִתּוֹ הַקְּדוּשָׁה זָרוּךְ
הוּא. כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר, (זכריה י"ג) וְאֵת רִיחַ הַטּוֹמְאָה אֲעַבֵּיר מִן הָאֲרָז. וְאַחֵר שֶׁהוּא יַעֲבִיר
מִן הָעוֹלָם, הַלְּבָנָה אִינָה מִתְפַּסָּה עוֹד, וְהַנְּהָר הַנִּמְשָׁף וַיּוֹרָא מִן הָעֵדֶן לֹא יִפְסָקוּ
מִבּוּעֵיו, וְאִזּוּ כְּתוּב, (ישעיה ל"ו) וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יְהִיָּה
שְׁבַעֲתִים כְּאֹר הַיָּמִים כְּשַׁעַת וְגו'.

א. נָשִׂים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תִּנּוּ לָנוּ אַחַת מִכֶּם וְנִטְמָא אוֹתָהּ וְאִם לֹא נִטְמָא אֶת כְּלַכְּכֶם יִטְמָאוּ כָּלָן וְלֹא יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תִּנּוּ לָנוּ אֶחָד מִכֶּם וְנִהְרָגְנוּ וְאִם לֹא נִהְרוּג כְּלַכְּכֶם יִהְרָגוּ כָּלָם וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יִחַדְוֵהוּ לָהֶם וְאָמְרוּ תִנּוּ לָנוּ פְלוֹנִי אוֹ נִהְרוּג אֶת כְּלַכְּכֶם אִם הָיָה מְחויֵיב מִיתָה כְּשֶׁבַע בָּן בְּכָרִי יִתְנּוּ אוֹתוֹ לָהֶם וְאִין מוֹרִין לָהֶן כֵּן לְכַתְחֵלָה. וְאִם אֵינּוּ חַיִּיב מִיתָה יִהְרָגוּ כָּלָן וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל: **ב.** כְּעַנְיָן שֶׁאָמְרוּ בְּאוֹנֵסִין כֶּדֶ אָמְרוּ בְּחוֹלָאִים כִּי צָד מִי שֶׁחָלָה וְנָטָה לְמוֹת וְאָמְרוּ הָרוּפְאִים שֶׁרְפוּאָתוֹ בְּדָבָר פְּלוֹנִי מְאֻסְוִין שְׁבִתוֹרָה. עוֹשִׂין וּמְתַרְפְּאִין בְּכָל אֻסוּרִין שְׁבִתוֹרָה בְּמִקּוֹם סְכָנָה חוּץ מִעֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיֻכוֹת דָּמִים שֶׁאֲפִלוּ בְּמִקּוֹם סְכָנָה אִין מְתַרְפְּאִין בָּהֶן. וְאִם עָבַר וְנִתְרַפָּא עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין עוֹנֵשׁ הָרְאוּי לוֹ:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"א

שׁוֹרֵשׁ הָאֱהָבָה שֶׁהִנָּפֵשׁ מִלֵּאָה אֱהָבָת ה' וְקִשׁוּרָה בְּעֲבוֹתוֹת הָאֱהָבָה בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב וְלֹא כְּעוֹבֵד רַבּוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ אֶלָּא אֲפִילוּ אִם הָיוּ מוֹחִין בְּיָדוֹ הָאֱהָבָה בּוֹעֶרֶת בְּתוֹךְ לְבוֹ לְעֲבוֹד וְשִׂמַח לְהַשְׁלִים רְצוֹן בּוֹרְאוֹ שֶׁכֵּן אָמַר הַמְּשׁוֹרֵר עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וְעוֹבֵד בִּישְׁרוּת לֵב כְּדַכְתִּיב (תהלים קי) וְלִישְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה וְאֵינּוּ עוֹבֵד לוֹ לֹא לְהִנָּאֵתוֹ וְלֹא לְכַבּוֹדוֹ וְאוֹמֵר מָה אֲנִי נִבְזָה וְחָדַל אִישִׁים הַיּוֹם כֹּאֵן וּמְחַר בְּקִבְרֵהוּ בְּעוֹן חוֹלְלָתִי וְאֲנִי מִלֵּא גָלַל אִידֵךְ נִבְחַרְתִּי וְנִבְרַאתִי לְהִיּוֹת עֶבֶד לְמַלְךְ הַכְּבוֹד כִּי

כְּשֶׁהִנְשָׂמָה חוֹשֶׁבֶת בְּעוֹמֶק בִּירְאָה רָשָׁף אֶהְבֵּת הַלֵּב בּוֹעֵר בָּהּ
וְגִיל שְׂמֵחַת הַקָּרֵב מֵרָבָה וְשִׂמְחַת הַלֵּב וְעֵלֹז כְּלִיּוֹת גְּדֹל חֲכָמַת
אָדָם תִּתְּאִיר פָּנָיו וְיִשְׂמְחוּ בוֹ אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ כִּי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר
חֲכָמַת הַשֵּׁם בְּלִבָּם חוֹשְׁבִים בְּשִׂמְחָה חֲשֹׁק עֲשִׂיית רְצוֹן בּוֹרְאֵם
לַעֲשׂוֹת מְצוֹתָיו בְּכָל לֵב וְהָאוֹהֵב אֵינוֹ חוֹשֵׁב הִנָּאת הָעוֹלָם הַזֶּה
וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּטִיּוּלֵי אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו וּבְנוֹתָיו וְהַכֹּל כְּאִין נִגְדוּ
רַק לַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ וְלִזְכוֹת אַחֲרָיִם וְלִקְדָּשׁ שְׁמוֹ וְלִמְסוֹר
עֲצָמוֹ בְּאַהֲבָתוֹ כְּאַבְרָהָם שֶׁאָמַר הִרִימוּתִי יָדַי אִם מֵחוּט וְעַד
שְׂרוּד נֵעַל וּכְפִנְחָס שֶׁמָסַר עֲצָמוֹ כְּשֶׁהֲרַג זְמָרִי וְאִין מְנַשְׂאִין אֶת
עֲצָמוֹ וְאִין מְדַבְּרִים דְּבָרִים בְּטִלִּים וְאֵינָם רוֹאִים פְּנֵי נָשִׁים
וְשׁוֹמְעִין חֲרָפְתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִין וְכָל מַחְשְׁבוֹתָם עִם בּוֹרְאֵם
וּמְנַעֲיָמִים זְמָרִים לְקוֹנָם וְכָל עֲשֵׂת מַחְשְׁבוֹתָם בּוֹעֵר בְּאֵשׁ
אֶהְבֵּתוֹ אֲשֶׁרֵיהֶם בְּזָה וּלְבָא :

חיי שרה יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאֲזַיִי בְּנֵי חֵת
אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסַחֵר : וְקָבַל
אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וַתִּקַּל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יֵת כֶּסֶף דְּמִלִּיל קֶדֶם בְּנֵי חֵת
אַרְבַּע מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף מִתְּקַבֵּל סַחֲוֹרָא (נ״י דְּמִתְּקַבֵּל סַחֲוֹרָתָא) בְּכָל מְדִינָתָא :

רשׁׁי וישקל אברהם לעפרון. חסר וי״ו, לפי שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין, שנאמר (פסוק ז״ז) עבר לסוחר, שמתקבלים בשקל ככל מקום ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין, כינטינייר״ס [מטבעות של מאה] בלע״ז :

וַיִּקַּם שָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֵּלָה
אֲשֶׁר לְפָנָי מִמְּרָא הַשָּׂדֵה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בוֹ
וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב :

וְקָם חָקֵל עֶפְרוֹן דֵּי בְּכַפְלֵתָא דֵּי קָדָם מִמְרָא חֲקֵלָא וּמְעֵרְתָּא דֵּי בֵּה וְכָל
אֵילָנֵי דֵּי בְּחֲקֵלָא דֵּי בְּכָל תְּחֻמֵּיהּ סְחֹר סְחֹר :

רש"י ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לה שילאה מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר
בו וכל העץ לאזניהם למקנה וגו':

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנֵה לְעֵינֵי בְּנֵי חֵת בְּכָל בְּאֵי
שְׁעַר עִירוֹ : לְאַבְרָהָם לְזַבְיִנוּהֵי לְעֵינֵי בְּנֵי חֲתָאָה בְּכָל עָלֵי תַרְע
קִרְתָּה :

רש"י ככל צאי שער עירו. בקרב כלם ובמעמד כלם הקנה לו:

(יט) וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ
אֶל מְעַרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה עַל פְּנֵי מִמְרָא הוּא
חֲבֵרוֹן בְּאַרְץ כְּנָעַן : וּבִתְר כֵּן קָבַר אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אִתְּתָהּ
בְּמְעַרַת חָקֵל כְּפִלְתָּא עַל אִפֵּי מִמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן בְּאַרְעָא דְכְּנָעַן : (כ)
וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם
לְאַחֲזֵת קָבַר מֵאֵת בְּנֵי חֵת : (כא) וְקָם חֲקֵלָא וּמְעֵרְתָּא
דֵּי בֵּה לְאַבְרָהָם לְאַחֲסִנַּת קְבוּרָא מִן בְּנֵי חֲתָאָה : כִּד (כב) וְאַבְרָהָם
זָקֵן בָּא בִּימֵים וַיְהִי בְּרָדָּ אֶת אַבְרָהָם
בְּכָל : וְאַבְרָהָם סִיב עַל בְּיוֹמֵי וַיִּי בְּרִידָּ יֵת אַבְרָהָם בְּכָלֵא :

רש"י כך את אזניהם ככל. ככל עולה בגימטריא בן, ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשאירו אשה:

נביאים - מלכים א - פרק א

(כג) וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ : וַיַּרְעַת בַּת שֶׁבַע וַסְּגִידַת לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־א

מָה לִיךָ : (י) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדַנִּי אֶתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בִּיהוָה
 אֲלֵהֶיךָ לְאַמְתֶּךָ כִּי שְׁלֹמֹה בְּנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי
 וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסֵּאִי : וַאֲמַרְתָּ לִּיה רַבּוּנִי אֵת קִיּוּמָתָא
 בְּמִימְרָא דִּי אֵלֵהֶךָ לְאַמְתֶּךָ אַרְי שְׁלֹמֹה בְּרִיךְ יִמְלֹךְ בְּתַרִּי וְהוּא יִתִּיב עַל
 כְּרִסֵּי מַלְכוּתִי : (יח) וְעַתָּה הִנֵּה אֲדַנִּיָּה מֶלֶךְ וְעַתָּה
 אֲדַנִּי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ : וְכַעֲן הָא אֲדַנִּיָּה מֶלֶךְ וְכַעֲן רַבּוּנִי
 מֶלֶכָא לֹא יָדַעְתָּא : (יט) וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא וְצֹאן לָרֹב
 וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן
 וּלְיֹאָב שֵׁר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא קָרָא :
 וּנְכִיס תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֹאן לְסַגִּי וְזִמִּין לְכָל בְּנֵי מֶלֶכָא וּלְאַבְיָתָר כְּהֵנָּא
 וּלְיֹאָב רַב חֵילָא וּלְשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא זָמִין : (כ) וְאַתָּה אֲדַנִּי
 הַמֶּלֶךְ עֵינִי כָּל יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי
 יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא אֲדַנִּי הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו : וְאַתָּה רַבּוּנִי מֶלֶכָא
 עֵינִי כָּל יִשְׂרָאֵל סְבִירָן עֲלֶךָ לְחַנּוּאָה לְהוֹן מִן יָתֵב עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתָא דְרַבּוּנִי
 מֶלֶכָא בְּתַרוּהִי : (כא) וְהָיָה כַּשֶּׁכַּב אֲדַנִּי הַמֶּלֶךְ עִם
 אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים : וַיְהִי
 כִּד יִשְׁכּוּב רַבּוּנִי מֶלֶכָא עִם אֲבֹתָיו וַיְהִי אֲנִי וּבְרִי שְׁלֹמֹה מְתַרְכִּין :

רע"ז חטאים . חסרים ומנועין מן הגדולה כמו (שופטים כ טו) : אל השערה ולא יחטיא . (כד) אתה אמרת . בתמיה
 (כה) כי יחד היום . שהעיר היתה : . גבוהה , ואכן הזחלת למטה בגיא :

כתובים - משלי - פרק ה

(א) כִּי נֹפֶת תִּטְפְּנָה שְׁפִתַי זָרָה וְחֶלֶק מִשְׁמֹן
 חֶכְמָה : מְטוּל דְּכַבְרִיתָא מְנַטְפֵן שְׁפוּתָא דְנוֹכְרִיתָא וּשְׁעִיעַ מִן מִשְׁחָא
 חֶכְמָה :

רש"י כי נופת תטופנה . לשון מתוק : שפתי זרה . אפיקורסות : וחלק משמן חפה . לשון חד :

(ד) וְאַחֲרֵיתָהּ מָרָה כַּלְעָנָה חֲדָה כְּחָרָב פְּיֹת :
וְאַחֲרֵיתָהּ מְרִירָא הֵיךְ גִּירָא חֲרִיפָא מִן סִיפָא דְתַרְיִין פּוּמִין : (ה) רַגְלֵיהָ
יָרְדוֹת מָוֹת שְׂאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמַכּוּ : רַגְלָהּ נִחְתּוּ
לְמוֹתָא שְׂיֹל הִלְכְתָהּ מִסְמָךְ :

רש"י רגליה יורדות מות שאול לעדיה יתמוכו . ל' קורבה :

(ו) אֲרַח חַיִּים פֶּן תִּפְלֵס נָעוּ מֵעֲגֹלְתֶיהָ לֹא
תִדְעַע : בְּאֲרַחָא דְחַיִּי לֹא דַרְכָא מִטְלָטְלִין שְׂבִילָהּא וְלֹא יִדְעָה :

רש"י אורח חיים פן תפלס . כך דרשוהו חכמים סלסל הקב"ה מתן שכרן של מלות ולא פירשן כדי שלא יראה אדם
מלוה שמתן שכרה מרובה וידבק בה ויניח שאר המלות , וזה פתרונו כדי שלא תפלס אורחות התורה אי זו ליקח ואי
זו להניח לכך נעו מעגלותיה הגיע הקב"ה נתיבותיה ולא הודיעם , זהו מדרש אגדה , אבל לפי סדר המקראות
שכתוב אחריו : הרחח מעליה דרכך . נראה שעדיין לא הפסיקו בענין אשה הזונה וכן יש לפרש אורח חיים פן תפלס
אל תשקול אורח חיים אלל אותה זרה לומר איזו לעשות זו או זו , כי מעגלות הזונה נעו לשאול ולא תדע להזהר
עד אשר תנוע ותפול :

(ז) וְעַתָּה בָּנִים שָׁמְעוּ לִי וְאַל תִּסּוּרוּ מֵאִמְרֵי
פִּי : וְהִשְׁתָּא בְּנֵי שָׁמְעוּן לִי וְלֹא תִסְטוּן מִן מִימְרֵי דְפּוּמִי :

רש"י ועתה בני שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי :

(ח) הֲרַחֵק מֵעֲלֵיהָ דְרַכָּךְ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח
בַּיְתָהּ : אֲרַחֵק מִנָּה אֲרַחֵךְ וְלֹא תִקְרַב לְתַרְעָא דְבַיְתָהּ :

משנה בבא קמא פרק ה

א. שור שנגח את הפרה ונמצא גפרה בצדה, ואין ידוע

אִם עַד שְׁלֹא נִגְחָה יִלְדָה, אִם מִשְׁנִיגָחָה יִלְדָה, מִשְׁלִים חָצִי
נֶזֶק לַפֶּרָה וּרְבִיעַ נֶזֶק לְיֹלֵד. וְכֵן פֶּרָה שִׁנְגָחָה אֶת הַשּׁוֹר
וְנִמְצָא וְלִדָּה בְּצִדָּהּ, וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִגְחָה יִלְדָה,
אִם מִשְׁנִיגָחָה יִלְדָה, מִשְׁלִים חָצִי נֶזֶק מִן הַפֶּרָה וּרְבִיעַ נֶזֶק
מִן הַיֹּלֵד:

דרטורה (ה) שור שנגח את הפרה. מעוברת: ונמלא עוברת בלדה. מת: ואין ידוע אם
עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה. ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע
נזק לולד. לתם חייב חצי נזק, והאי ולד מוטל בספק הוא, וחולקין. ומתניתין סומכוס היא
לחמר ממון המוטל בספק חולקין. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול דדין המוליא מחזרו
עליו הראיה. והלכה כחכמים. ואפילו ניזק אומר צרי ומזיק אומר שמא, המוליא מחזירו
עליו הראיה: וכן פרה שנגחה את השור וכו' משלם חצי נזק מן הפרה. אם נמלאת הפרה
כדין תם משלם חצי נזק מגופו. ואם לא נמלאת הפרה, משלם רביע נזק מן הולד. שאם
היה ידוע שקודם שילדה נגחה היה משלם כל חצי נזק מן הולד, שמעוברת שנגחה היא
ועוברת נגחו. ואם לאחר שילדה נגחה לא היה משלם מן הולד כלום, שהרי הולד לא נגח
ואין התם משלם אלא מגופו. עכשיו שהוא בספק, חולקים, ומן החצי נזק שיש לו לשלם
משלם רביע נזק מן הולד:

ב. הַקָּדָר שֶׁהַכֵּיִס קָדְרוּתָיו לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא
בְּרִשׁוּת, וְשִׁבְרָתוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, פְּטוּר. וְאִם
הִזְקָה בָּהוּן, בַּעַל הַקָּדְרוֹת חַיֵּב. וְאִם הַכֵּיִס בְּרִשׁוּת, בַּעַל
חֲצַר חַיֵּב. הַכֵּיִס פְּרוּתָיו לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוּת,
וְאֶכְלָתוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, פְּטוּר. וְאִם הִזְקָה בָּהוּן,
בַּעַל הַפְּרוֹת חַיֵּב וְאִם הַכֵּיִס בְּרִשׁוּת, בַּעַל הַחֲצַר חַיֵּב:

דרטורה (ב) ואם הוזקה בהם בעל הפירות חייב. והני מילי שהחלקה ונכסלה בהן. אבל
אם אכלה מהן עד שמתה, בעל הפירות פטור, דהוה לה שלא תאכל:

ג. הַכֵּיִס שׁוֹרוֹ לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוּת, וְנִגְחוּ
שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שִׁנְשְׁכוּ כְּלָבוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת,
פְּטוּר. נִגַּח הוּא שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, חַיֵּב. נִפַּל לְבוֹרוֹ
וְהִבְאִישׁ מִימּוֹ, חַיֵּב. הָיָה אָבִיו אוֹ בְּנוֹ לְתוֹכוֹ, מִשְׁלִים
אֶת הַכֹּפֶר. וְאִם הַכֵּיִס בְּרִשׁוּת, בַּעַל הַחֲצַר חַיֵּב. רַבִּי
אוֹמֵר, בְּכָלֵן אֵינּוּ חַיֵּב, עַד שִׁיקָבֵל עָלָיו לְשִׁמּוֹר:

דרטורה (ג) היה אביו או בנו. של בעל הבית בתוכו. והוא הדין לשאר אנשים, אלא

אורחא למלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עלמו על בני אדם בצורות, והאידנא חזי ירקא בצור והפיל עלמו לצור לאכול ירקא והרג את האדם, שהשור פטור ממיתה הואיל והרג שלא בזונה, והבעלים משלמין את הכופר, דאתרבי כופר אפילו שהרג שלא בזונה כדאמרינן לעיל: רבי אומר וכו'. והלכה כרבי. הלכך אם הכנים שורו ברשות בעל הבית סתם ולא קבל עליו לשמור, צעה"צ פטור דהא לא קבל עליה נטירותא. והמכנים נמי פטור, לפי שהכנים ברשות:

ד. שור שהיה מתכוון לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה, פטור מדמי ולדות. ואדם שהיה מתכוון לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם דמי ולדות. כיצד משלם דמי ולדות, שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה. אמר רבן שמעון בן גמליאל, אם בן, משתאשה יולדת, משבחת. אלא שמין את הילדות כמה הן יפין, ונותן לבעל. ואם אין לה בעל, נותן ליורשיו. היתה שפחה ונשתחררה, או גיורת, פטור:

ברטנורה (ה) שור שהיה מתכוון לחברו וכו'. איידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוון לחברו, תנא רישא נמי שור שהיה מתכוון לחברו. דאפילו היה מתכוון לאשה. פטור השור מדמי ולדות, שאין חייב בדמי ולדות אלא אדם בלבד: א"כ משתאשה יולדת משבחת. אם כן לכך שמין כדקאמרת, אשתכח ללא יהיב ליה מידי, שהרי משתאשה יולדת משבחת, שדמיה פחותין לימכר קודם שתלך שמסוכנת היא למות בצער הלידה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת נשואה לגר או לעבד משוחרר, או גיורת נשואה לאחד מהן, ומת הבעל, פטור. דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים, זכה, וזה קודם לזכות במה שצידו. והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר, דפטור, דהא דמי ולדות לבעל. אלא משום דסתם משוחררת וגיורת נשואות לגר ולמשוחרר, להכי נקט שפחה וגיורת:

ה. החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים, או ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד, ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחר, חייב. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חייב. אחד החופר בור, שיח ומערה, חריצין ונעיצין, חייב. אם בן, למה נאמר בור, מה בור שיש בו כדי להמית, עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. היו

פְּחוּתֵינוּ מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים, וְנִפְּל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וְיָמָת,
פְּטוֹר. וְאִם הֵזֵק בּוֹ, חֵיֵב:

דרטורה (ה) ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחרת. אע"ג דאין כאן כל רה"ר, חייב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחד החופר בור. הוא עשוי עגול: שית. ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקירוי, אלא שיש לה פה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינן מקורין: נעילין. קרצין מלמטה ורחבים מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים. לסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים:

ו. בור של שני שתפין, עבר עליו הראשון ולא כסהו, והשני ולא כסהו, השני חייב. כסהו הראשון, ובא השני ומצאו מגלה ולא כסהו, השני חייב. כסהו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור וימת, פטור. לא כסהו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור וימת, חייב. נפל לפניו מקול הכרייה, חייב. לא חריו מקול הכרייה, פטור. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו, חמור וכליו ונתקרעו, חייב על הבהמה ופטור על הכלים. נפל לתוכו שור חרש שוטה, וקטן, חייב. בן או בת, עבד או אמה, פטור:

דרטורה (ו) השני חייב. והוא שמסר לו ראשון לשני כשהלך כסוי הבור לכסותו ולא כסהו השני: כסהו כראוי ונפל לתוכו. כגון שהתליע הכסוי: נפל לפניו מקול הכרייה חייב. שהיה חופר בבור ושמע השור קול פטיש ונבעת ונפל בבור ומת, חייב. ואף על גב דכיון דמקום גרמא דקול הכרייה נפל הוה לן למימר דאסתלק חיובא דבור מיניה ורמיא אפשיעותא דקול הכרייה וההוא גרמא בעלמא ופטור, אפילו הכי חייב הואיל ובתוך הבור נמצא הנזק: לאחריו מקול הכרייה פטור. אם נכשל השור מקול הכרייה על שפת הבור ונפל לאחריו חוץ לבור ומת, פטור. שהרי לא נמצא הנזק בבור, וקול הכרייה גרמא בעלמא הוא ופטור: ונשתברו, ונתקרעו. בכלי שור שייך שבירה, העול והמחרישה. בכלי חמור שייך קריעה, חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו: ופטור על הכלים. דכתיב (שמות כ"א) ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם, חמור ולא כלים: שור חרש שוטה וקטן חייב. שור שהוא חרש ושהוא שוטה ושהוא קטן, חייב עליו אם נפל לבור. אבל שור שהוא פקח אינו חייב עליו, דאיבעי ליה לעיוני ומיזל:

ז. אחד שור ואחד פל בהמה לנפילת הבור, ולהפרכת הר סיני, ולתשלומי כפל, ולהשבת אבדה, לפריקה, לחסימה, לפלאים, ולשבת. וכן חיה ועוף פיוצא בהן. אם בן, למה נאמר שור או חמור. אלא שדבר הפתוב

בְּהוֹנָה :

ברטנורה (1) אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור. דכתיב (שמות כ"א) כסף ישיב לבעליו, לכל מידי לחית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתיב (שם י"ט) אם בהמה אם איש לא יחיה, וחיה בכלל בהמה. אם, לרבות את העופות: ולתשלומי כפל. דכתיב (שם כ"ב) על כל דבר פסע, כל מידי דבר פשיעה הוא: להשבת אבידה. לכל אבדת אחיך (דברים כ"ב): לפריקה. עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג). אע"ג דכתיב (שם) חמור שונאך, כל בהמה בכלל, דילפינן חמור חמור משבת שנאמר בו (דברים ה') שורך וחמורך וכל בהמתך: לחסימה. לא תחסום שור בדישו (שם כ"ה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה, אף על גב דכתיב (ויקרא י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים, הוי נמי חיה ועוף בכלל, דילפינן בהמה בהמה משבת. וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כ"ב) ילפינן שור שור משבת, דהוא הדין לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף. ומיהו לענין פסק ההלכה מן התורה אינו חייב אלא כשחורש ומנהיג בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור דומיא דשור וחמור, אלא שאסרו חכמים כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים: ולשבת. דכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך, וחיה בכלל בהמה. וכל, רבויא הוא לרבות עופות: שדיבר הכתוב בהוה. בדבר הרגיל להיות:

גמרא בבא קמא דף ו' ע"א

תנו רבנן חפר ופתח ומסר לרבבים פטור. חפר ופתח ולא מסר לרבבים חייב. וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומסר לרבבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו. הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו. תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום. שניה אמר להם שלום. שלישית אמר להם עלתה. אמרו לה מי העליך אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יפשל בו זרעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר (תהלים נ') וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה. רבי נחוניא אמר

מִהֶכָּא (שם פ"ט) אֵל נֶעְרַץ בְּסוּד קְדוּשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבֵיו. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל הָאוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתָרַן וְיִתְרוּ חַיֵּיו שְׁנֵאמַר (דברים ל"ב) הַצּוֹר תְּמִים פָּעְלוּ כִּי כָּל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט. אָמַר רַבִּי חֲנָא וְאִיתִימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְחֻמְנִי מָאִי דְכָתִיב (במדבר י"ד) אָרְךְ אַפִּים וְלֹא כָתִיב אָרְךְ אַף אָרְךְ אַפִּים לְצַדִּיקִים וְלִרְשָׁעִים:

רס"י ומסר לרבים. לחמר לבני עירו הצור זה שחפרתי לריך לכם לשתות מי גשמים המתכנסים שם ורחויין לשתות בהמות מהן הרי הוא מסור לכם: חופר שיחיו. לעולי רגלים בדרכים: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום. תעלה וכן פעם שניה: שלישית. דהוה לה שהות שתלא נפשה אם ישנה שם: אמר להם. כבר עלת' ודאי כדאמר' לקמן דפשיטא דלא תמות שם: זכר של רחלים. אילו של ירחק: וזקן אחד מנהיגו. אברהם: מלמעבר בו. לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: וסביביו. לדיקים הדקים בו: נשערה מאד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם: ותרן. לעבור על כל פשעים: יותרו חייו. יופקרו חייו וגופו שמורה אל הצריות לחטוא: ארך אף. משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע ארך אפים משמע שני רגזים אחת של טובה ואחת של רעה: לדיקים. מלשם שכן טוב לאלתר: ולרשעים. מליפרע מהם לאלתר:

זוהר חיי שרה דף קל"א ע"ב

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר (תהלים קי"ט) גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ כַּמָּה אֲנוּן בְּנֵי נִשָּׂא טַפְשֵׁין דְּלָא יַדְעִין וְלָא מְסַתְכְּלִין לְאַשְׁתְּדָּלָא בְּאוֹרֵיתָא בְּגִין דְּאוֹרֵיתָא כָּל חַיִּין וְכָל חִירוֹ וְכָל טוֹב בְּעֵלְמָא דִּין וּבְעֵלְמָא דְאַתִּי (ההוא חירו דעלמא דין ודעלמא דאתי איהו) (ני"א ההוא חירו דעלמא דאתי איהו חיינו בעלמא דין), חיי אנון בעלמא דין דיזכון ליומין שלמין בהאי עלמא כמה דאת אמר (שמות כ"ג) אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָּא וְלִיוְמֵינוּ אֲרִיכִין בְּעֵלְמָא דְאַתִּי בְּגִין דְּאֲנוּן חַיִּין שְׁלָמִין אֲנוּן חַיִּין דְּחִידוֹ חַיִּי בְּלָא עֲצִיבוֹ חַיִּין דְּאֲנוּן חַיִּין, חִירוֹ בְּעֵלְמָא דִּין חִירוֹ דְּכָלָּא דְּכָל מָאן דְּאַשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵיתָא לָא יִכְלִין לְשַׁלְטָאָה עֲלוּי כָּל עַמִּין דְּעֵלְמָא, וְאִי תִימָא אֲנוּן בְּנֵי שְׁמַד, גְּזָרָה הִיא מְלַעֲיָלָא כְּגוֹן רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרוּי וְכָךְ סְלִיק בְּמַחְשְׁבָה חִירוֹ דְּמִלְאָךְ הַמּוֹת יִכִּיל לְשַׁלְטָאָה עֲלוּי, וְהֶכִי הוּא וְדָאִי דְּאִי אָדָם הֵוָה אֶתְדַבֵּק בְּאֵילָנָא דְּחַיִּי דְּאִיהוּ אוֹרֵיתָא לָא גָרִים מוֹתָא לִיה

וְלִכְלֵ עֲלֵמָא, וּבְגִין כָּךְ כַּד יְהַב קַדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא אֹרִיתָא
 לְיִשְׂרָאֵל מֵה כְּתִיב בְּהַ חֲרוּת עַל הַלְּוֹחוֹת וְהָא אֹקְמוּהָ וְאֶלְמָלָא
 אֲנוּן לָא חָטוּ וְשָׁבְקוּ אֵילָנָא דְחִי לָא גְרָמוּ מוֹתָא לְעֲלֵמָא
 כְּמִלְקַדְמִין, וְקַדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא אָמַר (תְּחִלִּים פ"ב) אֲנִי אֲמַרְתִּי
 אֶלְקִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיוֹן כְּלַכְּס חֲבַלְתוֹן גְּרַמִּיכוֹן אֲכֹן כְּאָדָם
 תְּמוֹתוֹן וְגוֹי וְעַל דָּא כָּל מָאן דְּאֶשְׁתַּדַּל בְּאֹרִיתָא לָא יָכִיל
 לְשִׁלְטָאָה עֲלוּי הַהוּא חוּיָא בִישָׁא דְאַחְשִׁידָּהּ עֲלֵמָא, אָמַר רַבִּי
 יִיסָא אִי הָכִי מִשָּׁה אֲמַאי מִית דְּאִי הָכִי פִּיּוֹן דְּלָא חָב לָא יְמוֹת
 (וְאֲמַאי יְמוֹת) אָמַר לִיה וְדָאִי מִית אָבֵל לָא שְׁלֵטָא בִּיה קֶאֱמַרִּין
 אֶלָּא לָא מִית עַל יְדוּי וְלָא אֶסְתַּאֲב בִּיה וְלָא מִית וְדָאִי אֶלָּא
 אֶתְדַבֵּק בְּשְׁכִינְתָּא וְאֶזִּיל לְחִי עֲלֵמָא וְהָאִי חִי אֶקְרִי כְּמָה
 דְּאֹקִימָנָא דְכְּתִיב (שְׁמוּאֵל ב' כ"ג) וּבְנִיָּהוּ בֹן יְהוּדָע בֶּן אִישׁ חִי וְגוֹי,
 וְעַל דָּא כָּל מָאן דְּאֶשְׁתַּדַּל בְּאֹרִיתָא חִירוּ אִית לִיה מְכַלָּא
 בְּעֲלֵמָא מְשַׁעְבּוּדָּא דְשָׁאָר עַמִּין עֲכוּ"ם חִירוּ בְּעֲלֵמָא דְאֶתִי בְּגִין
 דְּלָא יִתְבַּעוֹן מְנִיָּה דִּינָא בְּהַהוּא עֲלֵמָא כָּלֵל, תָּא חֲזִי בְּאֹרִיתָא
 כְּמָה רְזִין עֲלָאִין סְתִימִין אִית בְּהַ בְּגִין כָּךְ כְּתִיב (מִשְׁלֵי ג') יִקְרָה
 הִיא מְפֻנִינִים כְּמָה גְּנִיזִין טְמִירִין אִית בְּהַ וְעַל דָּא כַּד אֶסְתַּכַּל
 דְּוֹד בְּרוּחָא דְחֻכְמָתָא וְיָדַע כְּמָה פְּלִיאָן נְפֻקִין מֵאֹרִיתָא פְּתַח
 וְאָמַר (תְּחִלִּים ק"י"ט) גַּל עֵינֵי וְאֶבִּיטָה נְפֻלָּאוֹת מִתּוֹרְתָךְ :

תרגום הזהרר רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח וְאָמַר, כְּתוּב (תְּחִלִּים ק"י"ט) גַּל עֵינֵי וְאֶבִּיטָה נְפֻלָּאוֹת
 מִתּוֹרְתָךְ, כְּמָה הֵם שְׁוֹטִים צְנִי אֲדָם, שְׁאִינִם יוֹדְעִים וְאִינִם מְסַפְּלִים לְעַסְקָה
 צְתוּרָה, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה, הוּא כָּל הַחַיִּים, וְכָל חִירוֹת, וְכָל הַטּוֹב, צְעוּלָם הָאָה וּצְעוּלָם
 הַצָּא. חַיִּים הוּא צְעוּלָם הָאָה, הֵינּוּ שְׁיֻזְפוּ לְיָמִים שְׁלָמִים צְעוּלָם הָאָה, כְּמוֹ שְׁכְּתוּב
 (שְׁמוֹת כ"ג) אֵת מִסְפַּר יָמֶיךָ חֲמֹלָא. וְיִזְכֶּה לְיָמִים חֲרָפִים צְעוּלָם הַצָּא, בְּשִׁבְלֵי שְׁהִם
 חַיִּים שְׁלָמִים הֵם חַיִּים שְׁלָמָה, חַיִּים צְלִי עֲלֻצוֹת חַיִּים שְׁהִם חַיִּים, חִירוֹת
 צְעוּלָם הָאָה, חִירוֹת מְכַל, כִּי כָּל מִי שְׁעוֹסָה צְתוּרָה לָא יוּכְלוּ לְשַׁלֵּט עֲלָיו כָּל עַמֵּי
 הָעוֹלָם. וְאִם תֵּאֲמַר, הָרִי אֲלוֹ צְנִי הַשְּׁמַד, דְּהֵינּוּ הַרְוֵגִי מְלַכּוֹת, מִחַמַּת שְׁעַסְקוּ
 צְתוּרָה, צְזָמֵן שְׁגֻזְרוּ שְׁלָא לְעַסְקָה צְתוּרָה. וּמִשִּׁיב, הוּא גְּזָרָה מְלַמְעֵלָה, כְּמוֹ רַבִּי
 עֲקִיבָא וְחֻזְבְּרִי, שְׁנֵהֲרָגוּ מִשּׁוּם שְׁעַסְקוּ צְתוּרָה, וְכַד עֲלָה צְמַחֲשָׁצָה שְׁלָ מַעֲלָה, צְעַת
 שְׁנֵבְרָא הָעוֹלָם. אֲבָל צְדָרְךָ כָּלֵל, הַתּוֹרָה הוּא חִירוֹת מִמְּלֵאכָה הַמּוֹת, שְׁאִינּוּ יוּכֹל
 לְשַׁלֵּט עֲלָיו. וְכֹן הוּא צְוֹדָאִי, שְׁהָרִי אִם אֲדָם הָיָה מִתְּדַבֵּק צְעַז חַיִּים, שְׁהוּא
 הַתּוֹרָה, לָא הָיָה גּוֹרֵם מוֹת לוֹ וְלִכְלֵ הָעוֹלָם, אֲלֵא מִשּׁוּם שְׁעַזָּא אֵת עַז חַיִּים
 שְׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֲכֹל מַעַז הַדְּעַת, גְּרַם מִיָּתָה לוֹ וְלְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה כְּפִשְׁתָּן הַקְּדוּשָׁ
 צְרוּךְ הוּא הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מֵה כְּתוּב צְהַ, חֲרוּת עַל הַלְּוֹחוֹת, וְכַד צְאָרוּהָ דְּהֵינּוּ
 אֵל תִּקְרִי חֲרוּת, אֲלֵא חִירוֹת כִּי נַעֲשׂוּ אֵז חִירוֹת מִמְּלֵאכָה הַמּוֹת, וְאֲלֵמְלָא לָא חֲטָאוּ

יִשְׁרָאֵל צְעֵגְלָה, וְלֹא עֲזָבוּ אֶת עַץ הַחַיִּים שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, לֹא הָיוּ גּוֹרְמִים שְׁיַחְזוֹר
הַמּוֹת לְעוֹלָם כְּמִתְחַלֵּה. וְהַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא אֲמַר, חֲנִי חֲמֵרָי לְחֻקִּים אֲתָם וְצִנִּי
עַלְיוֹן כְּלָכֶם, הֵינִי, בְּקִצְלַת הַתּוֹרָה, בִּיּוֹן שְׁחֻצְלַתְּם צְעֵמְכֶם, שְׁחֵטְאֲתֶם. אֲכֹן כְּאֲדָם
תְּמוֹתוֹן וְגו'. וְעַל כֵּן כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה חֵינּוּ יִכּוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו, אוֹתוֹ נֶחֱשׂ הָרַע
שֶׁהַחֲשִׁיד הָעוֹלָם. אֲמַר רַבֵּי יִסְאֵל, אִם כֵּן הוּא, שְׁמִי שְׁלֹא חֲטָא לֹא יָמוּת. אִם כֵּן,
לָמָּה מֵת מִשָּׂה, אֲמַר לוֹ וְדַחֵי מֵת, אֲבָל רַק שְׁחִינּוּ מִלְּאֲדָה הַמּוֹת שׁוֹלֵט בּוֹ אֲמַרְנוּ,
וְהוּא לֹא מֵת עַל יְדוֹ וְלֹא נִטְמָא בּוֹ. וְעַל כֵּן נִבְחַן שְׁוֹדַחֵי לֹא מֵת אֲלָא שְׁנִתְדַבֵּק
בְּשִׂכְיִנְיָה וְהִלְךְ לְחַיֵּי הָעוֹלָם. וְכֵּזָה, נִקְרָא חַי, פְּמוֹ שְׁצִיִּרְנוּ, צְפֻמָּה שְׁפִתוֹב, (שְׁמוֹרָל ב'
כ"ג) וְצִנִּיָּהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חַי וְגו'. וְעַל כֵּן כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה יֵשׁ לוֹ חַיִּרוּת
מִכָּל, חַיִּרוּת צְעוֹלָם הֵיא מְשַׁעְבֹּד אוֹמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְחַיִּרוּת
צְעוֹלָם הַצָּא, כִּי לֹא יִדְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ דִין וְחֻשְׁבוֹן כָּלֵל צְעוֹלָם הַהוּא. צֹא וְרָאֵה, פְּמָה
סוּדוֹת עַלְיוֹנִים סְתוּמִים יֵשׁ בַּתּוֹרָה. מִשּׁוּם זֶה פְּתוּב, (מִשְׁלֵי ג') יִקְרָה הַיּוֹא מִפְּנִינִים.
פְּמָה אוֹרְכוֹת נִסְתָּרִים יֵשׁ בָּהֶן, וְעַל כֵּן, כְּשֶׁנִּסְתָּפֵל דוֹד בַּתּוֹרָה צְרוּחַ הַחֲכָמָה. וְיִדַע
פְּמָה פְּלִיאוֹת יוֹכְאוֹת מֵהַתּוֹרָה, פְּתַח וְאֲמַר, (תְּהִלִּים קי"ט) גֹּל עֵינַי וְאֲצִיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרָתְךָ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה

א. וּמִנֵּינּוּ שְׁאֵפְלוּ בְּמִקּוֹם סִכְנַת נִפְשׁוֹת אֵין עוֹבְרִין עַל אַחַת
מִשְׁלֶשֶׁה עֲבִירוֹת אֵלוֹ שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים ו') וְאֶהְבֵּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ אֵפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ וְהַרְיִגַת
נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְרַפְּאוֹת נִפְשׁ אַחֲרַת אוֹ לְהַצִּיל אֲדָם מִיַּד אֲנָס
דְּבָר שֶׁהַדְּעַת נוֹטָה לוֹ הוּא שְׂאִין מְאֹבְדִין נִפְשׁ מִפְּנֵי נִפְשׁ וְעַרְוֹת
הוֹקְשׁוּ לְנִפְשׁוֹת שְׁנֵאֲמַר (שֵׁם כב) כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְהוּ
וּרְצָחוֹ נִפְשׁ כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה: **ב.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂאִין
מִתְּרַפְּאִין בְּשָׂאֵר אֲסוּרִין אֲלָא בְּמִקּוֹם סִכְנָה בְּזִמָּן שֶׁהוּ דְרָף
הַנְּאֲתוֹן כְּגוֹן שְׁמֵאֲכִילִין אֶת הַחוּלָה שְׁקֻצִים וּרְמָשִׁים אוֹ חֲמִץ
בְּפִסַּח אוֹ שְׁמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אֲבָל שְׁלֹא כְּדָרָף
הַנְּאֲתוֹן כְּגוֹן שְׁעוֹשִׁין לוֹ רְטִיָּה אוֹ מְלוּגְמָא מְחֻמָּץ אוֹ מְעַרְלָה אוֹ
שְׁמִשְׁקִין אוֹתוֹ דְּבָרִים שְׂיֵשׁ בְּהוֹן מֵר מְעוֹרְב עִם אִיסוּרֵי מְאָכֵל

שְׁהָרִי אֵין בְּהֶם הַנָּאָה לְחִידָה הָרִי זֶה מוֹתֵר וְאֶפְלוּ שְׁלֹא בְּמִקּוֹם
סְכָנָה חוּץ מִכְּלָאֵי הַכָּרֶם וּבִשְׂרָר בְּחֶלֶב שֶׁהֵן אֲסוּרִים אֶפְלוּ שְׁלֹא
כְּדֶרֶךְ הַנָּאָתוֹ לְפִיכָךְ אֵין מִתְרַפְּאִין מֵהוּ אֶפְלוּ שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ
הַנָּאָתוֹ אֶלֶּא בְּמִקּוֹם סְכָנָה: ג. מִי שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּאִשָּׁה וְחָלָה
וְנָטָה לְמוֹת וְאָמְרוּ הַרוֹפְאִים אֵין לוֹ רְפוּאָה עַד שֶׁתִּבְעַל לוֹ יְמוֹת
וְאֵל תִּבְעַל לוֹ אֶפְלוּ הִיָּתָה פְּנוּיָה וְאֶפְלוּ לְדַבֵּר עִמָּה מֵאַחֲרֵי
הַגָּדֵר אֵין מוֹרִין לוֹ בְּכַךְ וְיְמוֹת וְלֹא יוֹרוּ לוֹ לְדַבֵּר עִמָּה מֵאַחֲרֵי
הַגָּדֵר שְׁלֹא יִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַפְּקָר וְיִבֹאוּ בְּדַבְרֵים אֵלוּ לְפָרוֹץ
בְּעֵרִיּוֹת:

מוסר

מספר הרוקח דף כ' ע"א

בְּבִרְיָתָא דְרַבִּי פִּנְחָס יֵשׁ עוֹבְדֵין לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּירְאָה
וּבְאִימָה גְּדוּלָה וּפְחַד מְרַבָּה וּמִתְפַּלְלִין לְהַנְצִיל מִן הַקְּלָלוֹת
הַכְּתוּבוֹת עַל הַמוֹעֲלִין בְּמִצְוֹתָיו וְעַל הָעוֹבְרִים פְּקוּדָיו שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין בְּעוֹלָם הַזֶּה בֵּין בְּעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה
מִן הַחֲלָאִים וְהַמַּכּוֹת וְהַמְּכַאֲבוֹת וְשְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לְבִרְיּוֹת וְשְׁלֹא
יִמְשְׁלוּ בָּם זָרִים וְלֹא יִרְאוּ מִיָּתָה אוֹ דָּבָר רַע בְּזָרְעָם וּכְדֵי
שְׂמִימָלוּ יְמֵיהֶם בְּטוֹב וּבְבִרְכָה. וּבְעוֹלָם הַבָּא לְהַנְצִיל מִן
הַפְּרָעוֹת וּמִן הַשְּׁחִיתוֹת וּמִן יְקִידוֹת אֲשֶׁר שֶׁל גִּיהֵנָם הֶעֱתִידָה
לְלֶהֱט וּלְבַעַר אֶת הַרְשָׁעִים לְיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל. שׁוֹרֵשׁ הִירְאָה
שֶׁקֶשָׁה לוֹ לַעֲשׂוֹת וְעוֹזֵב תַּאֲוָתוֹ וְיִצְרוּ בְּעֵבֹר יִרְאֵת הַשֵּׁם וְיִרְא
פֶּן לֹא יִהְיֶה תַּמִּים לְפָנָיו הִי כָמוֹ אֲבָרְהָם דְּכָתִיב (בראשית כב) כִּי יִרְא
אֱלֹהִים אֶתָּה כִּי זֶה גְּדוֹל מִן הַנְּסִיווֹת וְכֵן עוֹבְדֵיָה הָיָה יִרְא
וְקִשָּׁה לוֹ מִפְּנֵי אֵיזָבֵל. יִרְאוּ אֶת הִי קְדוֹשִׁיו דְּבָרִים הַקְּשִׁים לְלֵב
וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֵיךְ דְּבָרִים הַמְּסוּרִים לְלֵב. אֶת הִי אֱלֹהֵיךְ תִּירְא
לְרַבּוֹת תִּלְמִידֵי חַכְמִים וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׂמִים:

חיי שרה יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל
בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שָׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי : וַאֲמַר
אַבְרָהָם לְעֲבָדָה סָבָא דְבֵיתָהּ דְּשִׁלִּיט בְּכָל דֵּי לָהּ שְׂוִי כְּעֹן יָדְךָ תַּחְוֹת יְרֵכִי :

זקן ביתו. לפי שהוא דבוק נקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהנשבע כריך שיטול זידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה או תפלין, והמילה היאה מצוה ראשונה לו וזאה לו על ידי אער והיאה חזיבה עליו ונטלה:

(ג) וַאֲשַׁבְּעֶךָ בְּיַהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לָא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבָּו : וַאֲקִים עֲלֶיךָ
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא וְאֱלֹהָא דְאָרְעָא דְלָא תִסָּב אֶתְתָא לְבָרִי מִבְּנֵי
כְּנַעֲנָי דִּי אָנָּא יָתֵב בְּיַנְיָהוֹן : (ד) כִּי אֶל אֶרְצֵי וְאֶל מוֹלְדֹתַי
תֵּלֵךְ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבָנִי לִיצְחָק : אֱלֹהִיו לְאֲרַעֵי
וּלְיִלְדוּתַי תִּיזִיל וְתִסָּב אֶתְתָא לְבָרִי לִיצְחָק : (ה) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
הָעֶבֶד אוֹלֵי לָא תִאָּבֶה הָאִשָּׁה לְלָכֶת אַחֲרֵי
אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אֲשִׁיב אֶת בְּנִי אֶל
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵצְאתָ מִשָּׁם : וַאֲמַר לָהּ עֲבָדָא מְאִים לָא
תִּיבִי אֶתְתָא לְמִיתֵי בְתָרֵי לְאֲרַעָא הָדָא הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יָת בְּרַךְ לְאֲרַעָא דִּי
נִפְקֵתָא מִתַּמּוֹן : (ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם הַשָּׁמַר לְךָ
פֶּן תָּשִׁיב אֶת בְּנִי שָׁמָּה : וַאֲמַר לָהּ אַבְרָהָם אֶסְתַּמֵּר לְךָ
דִּלְמָא תִּתִּיב יָת בְּרִי לְתַמּוֹן :

(כב) וְהִנֵּה עֹדְנָה מְדַבֶּרֶת עִם הַמֶּלֶךְ וְנָתַן
 הַנְּבִיא בָּא : וְהָא עוֹד דְּהִיא מִמְלָא עִם מְלָא וְנָתַן נְבִיא אֲתָא :
 (כג) וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֹא
 לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל אַפָּיו אֲרָצָה :
 וְחִוִּיאוּ לְמֶלֶךְ לְמִימְרָא הָא נָתַן נְבִיא וְאֲתָא קָדָם מְלָא וְסָגִיד לְמֶלֶךְ עַל
 אַפּוּהִי עַל אֲרָעָא : (כד) וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדָנָי הַמֶּלֶךְ אֶתְּהָ
 אֲמַרְתְּ אֲדָנִיָּהּ וַיִּמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל
 כִּסֵּאֵי : וְאִמְרָא נָתַן רַבּוּנֵי מְלָא אֶתְּ אֲמַרְתְּ אֲדָנִיָּהּ וַיִּמְלֹךְ בְּתַרֵּי וְהוּא
 יִתֵּיב עַל פְּרִסֵי מַלְכוּתֵי : (כה) כִּי יֵרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר
 וּמְרִיא וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
 וְלִשְׂרָי הַצָּבָא וְלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּס אֲכָלִים
 וְשִׁתִּים לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדָנִיָּהּ :
 אַרְי נְחַת יוֹמָא דִּין וּנְכִיס תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֹאן לְסָגִי וְזָמִין לְכָל בְּנֵי מְלָא
 וְלָרַבּוּנֵי חִילָא וְלְאַבְיָתָר פְּהִנָּא וְהָא אֲנּוּן אֲכָלִין וְשִׁתּוּן קָדְמוּהִי וְאִמְרוּ יִצְלַח
 מְלָא אֲדָנִיָּהּ : (כו) וְלִי אֲנִי עֶבְדְּךָ וְלְצַדִּיק הַכֹּהֵן
 וְלַבְּנֵיָהּ בֶן יְהוֹיָדָע וְלְשִׁלְמָה עֶבְדְּךָ לֹא
 קָרָא : וְלִי דְאֵנָּא עֶבְדְּךָ וְלְצַדִּיק פְּהִנָּא וְלַבְּנֵיָהּ בֶּר יְהוֹיָדָע וְלְשִׁלְמָה
 עֶבְדְּךָ לֹא זָמִין :

כתובים - משלי - פרק ה

(ט) פֶּן תִּתֵּן לְאַחֲרֵים הוֹדֶךָ וּשְׁנִיתֶיךָ לְאַכְזָרִי :
 דְּלֹא תִתֵּן לְאַחֲרֵי חִילְךָ וּשְׁנִיךָ לְנוֹכְרָאִין :

רש"י פן תתן לאחרים הודך . פן תפנה לבך לאלהים אחרים לתת להם תפארת הודך ושבחך : ושניתך לאכזרי .
 לשר של גיהנם :

פֶּן יִשְׁבְּעוּ זָרִים כַּחַד וְעֲצָבֶיךָ בְּבַיִת נְכָרִי :
דְּלֹא נִשְׁבְּעוּן נוֹכְרָאֵי חֵילְךָ וְלַעֲוֹתֶיךָ תִּעַל לְבַיְתָא דְאַחְרֵינִי :

רס"ז פֶּן יִשְׁבְּעוּ זָרִים כַּחַד . נְבִיאֵי הַבַּעַל הַגּוֹבֵין מִמּוֹן בְּשִׁקְרֵיהֶם וּבַפְחֹזוֹתָם : וְעַלְכֵּיךָ . עַלְכֵּיךָ וַיִּגִּיעַךְ שְׁנַעֲלַכְתָּ וּטְרַחַת
צו : בְּבַיִת נְכָרִי . בְּבַיִת עוֹרָג :

וְנִהְמַתְּ בְּאַחְרֵי־תֶךָ בְּכָלוֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׂאֲרֶךָ :
וְתִנְהוּם בְּסוֹפֶךָ עַד מָה דִּיגְמַר בְּשָׂרְךָ וְגוֹשְׁמֶךָ :

רס"ח וְנִהְמַתְּ בְּאַחְרֵי־תֶךָ . סוּף שְׁתַּנְהוּם בְּאַחְרֵי־תֶךָ :

**וְאָמַרְתָּ אֵיךְ שָׁנֵאתִי מוֹסֵר וְתוֹכַחַת נָאֵץ
לְבִי :** וְתִימַר הֵיכְנָא סְנִית מְרֻדוּתָא וּמְכֻסְנוּתָא אֲשֶׁלִּי לְבִי : (א)
**וְלֹא שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל מוֹרִי וְלִמְלַמְדֵי לֹא הִטִּיתִי
אָזְנִי :** וְלֹא שְׁמַעִית קוֹל דְּמְרוֹתֵי וְלִמְלַפְנֵי לֹא צְלִית אָזְנִי :

משנה זבחים פרק ה

א. אֵיזָהוּ מְקוֹמוֹן שֶׁל זְבָחִים, קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים שְׁחִיטָתוֹ
בְּצִפּוֹן, פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן,
וְקָבוֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן, וְדָמָן טָעוֹן הִזְיָה עַל בֵּין
הַבָּדִים וְעַל הַפְּרֻכָּת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב. מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן
מְעַכְבֶּת. שְׂיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבַּח
הַחִיצוֹן. אִם לֹא נָתַן, לֹא עֵכָב :

בְּרֵטוּרָה (א) אֵיזָהוּ מְקוֹמוֹן שֶׁל זְבָחִים. קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים. עוֹלוֹת וַחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת: שְׁחִיטָתוֹ
בְּצִפּוֹן. עוֹלָה בַּהֲדִיחַ כְּתִיב בָּהּ (ס"ח) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְדְּ הַמִּזְבֵּחַ לְפָנָיו. חֲטָאת כְּתִיב בָּהּ
(ס"ט) בַּמִּקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעוֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאתָ. אֲשֶׁם כְּתִיב בָּהּ (ס"ז) בַּמִּקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ
אֶת הָעוֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשָׁם: שְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן. וְהָא לֹא תִנִּי הַכֹּחַ וְקָבוֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת
בְּצִפּוֹן, אֲע"ג לְכוֹלָהוּ קִבְּלַת דָּמָן בְּצִפּוֹן בַּמִּקּוֹם שְׁחִיטָה, לְסִמוּךְ לְשְׁחִיטָה כְּתִיב וְלָקַח מִדָּם

הפר, אלא, משום דאיכא אשמו של מזורע שהכהן היה מקבל מקאת דמו בכפו, דכתיב (ויקרא יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעלמו של כהן אף לקיחה בעלמו של כהן, ומשם הכי לא כתב הכא וקבול דמן, שאין קבול דמן שוה. ומשום דלא סגי ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחד למקאת דם בידו היה כהן אחר מקבל הדם בכלי, משום הכי הדך תני בהדיא אשם מזורע אשם תלוי שחיתתו בלפון וקבול דמן בכלי שרת בלפון: פר ושעיר של יום הכפורים. אע"ג דלפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחטאות ברישא, דאידי דאתיא מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות אידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיתתו בלפון דכתיב (שם ז) ושחט את החטאת במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהו טעונות לפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סיני (שמות כד) וישם באגנות, וממנו למדו כל הזבחים להיות טעונים כלי: הזיה על בין הבדים. עומד בין שני ארון ומזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עוביה של כפורת, ולא היו נוגעים בה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקרא טז) וכן יעשה לאלה מועד: ועל מזבח הזהב. כדכתיב ויאל אלה המזבח. בסדר עבודת יום הכפורים בפרשת אחרי מות: מתנה אחת מהן מעכבת. כדאמרן בפרק בית שמאי [לעיל בפרק ד' משנה ב] דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשינן ועשה לפר, זה פר יום הכפורים דבדידיה נמי מתנה אחת מעכבת כמו פר העלם דבר: שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי. כדכתיב (ויקרא ז) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד, ואוהל מועד למערבו של מזבח החיטון היה: אם לא נתן. שיירי הדם ליסוד. לא עכב הכפרה. דבתר הזאות ומתן דמים לפניו, כתיב (שם טז) וכלה מכפר את הקודש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן:

ב. פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשְׁעִירֵי הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתוֹ בַּצָּפוֹן, וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שְׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוֹן הַזֵּיהָ עַל הַפְּרֹכֶת וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב. מִתְּנֵה אֶחָת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיטוֹן. אִם לֹא נָתַן, לֹא עָבַב. אֵלוֹ וְאֵלוֹ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדָּשָׁן:

ברטנורה (ט) פרים הנשרפים. פר העלם ופר כהן משיח, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: ושעירי הנשרפים. שעירי עבודה זרה, שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: הזיה על הפרוכת. שבע הזיות על הפרוכת. אצל בין הבדים לא כתיב בהו הזיה כמו בפר של יום כפור דכתיב ביה (שם) והזה באצבעו על פני הכפורת: אלו ואלו. של יום הכפורים ושאר הנשרפים: נשרפים בבית הדשן. במקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיטון, דכתיב ביה (שם ה) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (שם ז) אל שפך הדשן ישרף:

ג. חטאת הצבור והיחיד. אלו הן חטאת הצבור, שעירי

רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשָׁל מוֹעֲדוֹת, שְׁחִיטָתוֹ בַּצָּפוֹן, וְקָבוֹל דָּמֹן
 בְּכָלִי שְׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמֹן טָעוֹן אֲרֵבַע מִתְּנוֹת עַל אֲרֵבַע
 קָרְנוֹת, כִּי־צַד, עָלָה בַּכֶּבֶשׂ וּפְנֵה לְסוּבָב, וּבָא לוֹ לְקָרוֹ
 דְּרוֹמִית מְזָרְחִית, מְזָרְחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעַרְבִית,
 מְעַרְבִית דְּרוֹמִית. שְׂיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד דְּרוֹמִי,
 וְנֶאֱכָלְיוֹ לַפְּנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מֵאֲכָל
 לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת:

ברטנורה (ג) אלו הן חטאות הצבור. שאנו לריכין להזכירם, שהרי הפנימיות כבר נשנו: שעיירי ראשי חדשים ושל מועדות. שהן על מזבח החינוך: שחיטתו בצפון. שהרי למדנו בצנין אז לכל החטאות שהן טעונות לפון: עלה בכבש ופנה לסובב. מפני שדמה ניתן על הקרנות ובאצבע, כריך לעמוד על גבי סובב. אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה, עומד על הרצפה אלל זווית המזבח וזרק מן הכלי וכל מקום שיגיע למזבח כשר: וזא לו לקרן דרומית מזרחית. שזה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (יומא 97 טו) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלל דרך ימין, והכבש בדרום, וכשעולה זו ופניו למזבח נמלא ימינו למזרח ופונה לימינו למזרח וזא לו לאותה הקרן, והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח, וממזרח לצפון, ומלפון למערב, דהיינו דרך ימין. ואמה על אמה ברום אמה הגתון בראש המזבח בכל זווית שבו, קרויה קרן: על יסוד דרומית. וילפינו ירידתו מן הכבש בחטאות החינוכות ושיירי הדם בידו, מיציאתו מן ההיכל ושייריים הפנימים בידו, מה יציאתו מן ההיכל היה נתון שיירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא 7) אשר פתח אהל מועד, דהיינו ללד מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש מתן השייריים בסמוך לו, דהיינו יסוד דרומי הסמוך לכבש, שהכבש בדרום: לפנים מן הקלעים. לפי שצמסכן היו קלעים היקף לחצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (שם 1) במקום קדוש תאכל בחר אהל מועד. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לזכרי כהונה. לגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה: בכל מאכל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלל ללי, תנא בכולהו בכל מאכל: ליום וליילה. כדכתיב (שם 2) ובשר זבח תודה שלמיו ביום קרבנו יאכל, למדנו שתודה נאכלת ליום אחד. חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר זבח: עד חלות. סייג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דהא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר:

ד. העולה, קדשי קדשים, שחיטתה בצפון, וקבול דמה בכלי שרת בצפון, ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע, וטעונה הפישט ונתוח וכליל לאשים:

ברטנורה (ד) העולה קדשי קדשים. היא. ליפסל ביואל, ובטבול יום, ובמחוסר כפורים, ומועלים בה. ומשום ללא כתיב בה בקרא קודש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינו תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים כחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיטתו

וקבלת דמון: שתי מתנות. בקרן מזרחית לפונית, ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון. וטעמא, משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנתנבא יעקב עליו (בראשית מט) בצוקר יאכל עד, באחסנתיה יתבני מקדשא, דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין, ואותו הקרן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדורמו כל אורך מזרח ודרום בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית לפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. נמצא יסוד לשלש הקרנות. הלכך היה מתחיל בקרן לפונית מזרחית הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היתה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד, הלכך בעי הנך תרתי דאמרן. דשתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול יזרקנו בזריקה אחת, תלמוד לומר סביב, ואי אפשר להקיף בזריקה אחת. אי סביב יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין זריקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא בארבע. הא כילד, נותן שתי מתנות שהן ארבע: וטעונה הפשט ונחוח. כדכתיב (שם) והפשיט את העולה ונחח אותה לנחחיה: וכליל לאשים. כולה נשרפת על גבי האש:

ה. זְבַחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר וְאַשְׁמוֹת. אֵלוֹ הֵן אֲשָׁמוֹת, אֲשֶׁם גִּזְלוֹת, אֲשֶׁם מְעִילוֹת, אֲשֶׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה, אֲשֶׁם נְזִיר, אֲשֶׁם מְצוֹרֶע, אֲשֶׁם תְּלוּי, שְׁחִיטָתוֹ בַּצָּפוֹן, וְקָבוּל דָּמוֹ בְּכָלֵי שְׂרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמוֹ טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלוּ לַפָּנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מֵאֲכָל לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת:

ברטנורה (ה) זבחי שלמי צבור. כבשי ענרת: אשם גזילות. האמור בשבועת הפקדון: אשם מעילות. הנהנה מן ההקדש: אשם שפחה חרופה. הבא על שפחה שחליה שפחה וחליה בת חורין המיועדת לעבד עברי שמוטר בשפחה וצבת חורין: אשם נזיר. שנטמא במת. דכתיב ביה (במדבר ו) והזיר לה' את ימי נזרו [וגו'] אשם תלוי. ספק שגג בדבר שחייבין על זדונו כרת, ספק לא שגג. והוא כתיב בויקרא אלא אשם מעילות: אשם ודאי. לא גרסינן. שכל אלו אשם ודאי הן, חוץ מאשם תלוי: שתי מתנות שהן ארבע. דבאשם נמי כתיב זריקה וכתיב סביב: ונאכלין לפניו מן הקלעים. דכתיב באשם (במדבר יח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמוך אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כג) ועשיתם שני עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים, לומר לך שדינן כחטאת שאין נאכלין אלא לפניו מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין טעונים ארבע מתנות כחטאת, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד:

ו. הַתּוֹדָה וְיֵאל נְזִיר, קִדְּשִׁים קָלִים, שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מְקוֹם

בְּעֶזְרָה, וְדָמֹן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל
הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מֵאֶכֶל לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת.
הַמּוֹרָם מֵהֶם פִּיּוּצָא בָהֶם, אֲלֵא שְׁהַמּוֹרָם נֶאֱכָל לַפְּהֲנִים
לְנִשְׁיָהֶם וְלַבְּנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

דרטורה (ו) התודה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלן בהן: שחיטתן בכל מקום. אין טעונים שחיטה בלפון: ונאכלים בכל העיר. לגבי חטאת כתיב (סג י) ונאכלתם אותה במקום קדוש, ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מליכנס שם מאורעים: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתודה כתיב (סג ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תודת שלמיו, לרבות שלמי נזיר: המורם מהם. חזה ושוק שנתן מהם לכהן כשאר שלמים, דתודה לשלמים אתקוס, דכתיב (סג) וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה וגו'. וארבע חלות מארבעה מינים שבה כדכתיב (סג) אחד מכל קרבן לכהן הזרק וגו'. ומורם מאיל נזיר, זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מנה אחת ורקיק אחד: כיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים לנשיהם. כדכתיב (סג י) ואת חזה התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך:

ז. שְׁלָמִים, קְדָשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה,
וְדָמֹן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהוּן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר
לְכָל אָדָם בְּכָל מֵאֶכֶל לְשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אַחַד. הַמּוֹרָם
מֵהֶם פִּיּוּצָא בָהֶם, אֲלֵא שְׁהַמּוֹרָם נֶאֱכָל לַפְּהֲנִים,
לְנִשְׁיָהֶם וְלַבְּנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

דרטורה (ז) שחיטתן בכל מקום בעזרה. שלש פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים, חדא בצנ בקר, וחדא בכשב, וחדא בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתא בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר בשלמים (סג ז) והגותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף:

ח. הַבְּכוֹר וְהַמְּעֶשֶׂר וְהַפֶּסַח, קְדָשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתוֹ
בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה, וְדָמֹן טָעוֹן מִתְּנָה אַחַת, וּבִלְבָד שְׁיִתּוֹ
כְּנֶגֶד הַיְסוּד. שְׁנָה בְּאֶכְיֻלְתּוֹ, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַפְּהֲנִים,
וְהַמְּעֶשֶׂר לְכָל אָדָם, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר (לְכָל אָדָם) בְּכָל
מֵאֶכֶל לְשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אַחַד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא
בַּלַּיְלָה, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא
לְמִנּוּיָיו, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא צְלִי:

דרטורה (ח) והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. ללא כתיב בהו סביב, אלא

ואת דמם תזרוק כתיב גבי זכור. והנך נמי מהתם ילפינן, מדלח כתיב ואת דמו אלח ואת דמם: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד, כדאמרן. וזכור ומעשר ופסח טעונים יסוד, לילפינן זריקה זריקה לגזירה פוה מעולה, ובעולה כתיב (ס ד) אל יסוד מזבח העולה: פינה באכילתן. זה מזה. אע"פ שהפיה אותן למתן דמים: הזכור נאכל לכהנים. כדכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך: והמעשר לכל אדם. שלא מנינו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים יב) והזאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם, ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר חד מעשר בהמה וחד מעשר דגן. וכתיב בהוא קרא ובכורות בקרכם ולאנכם, ומדלח קבע להו מחילה שמע מינה דמעשר וזכור נאכלים בכל העיר: לשני ימים ולילה אחד. דזכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף זכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר בזכור: למנויו. לאותם שנמנו בדמי לקיחתו, כדכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכוסו:

גמרא זבחים דף נ"ז ע"א

תנו רבנן מנין לבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד. שנאמר (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. וזו שאלה נשאלה לפני חכמים בקרם ביבנה בכור לכמה נאכל נענה רבי טרפון ואמר לשני ימים ולילה אחד. היה שם תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמים ותחלה ורבי יוסי הגלילי שמו אמר לו רבי מנין לך. אמר לו בני שלמים קדשים קלים ובכור קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד. אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי בכור מתנה לכהן וחטאת ואשם מתנה לכהן מה חטאת ואשם ליום ולילה אף בכור ליום ולילה. אמר לו גדון דבר מ (ת"ד) דבר ונלמוד דבר מ (ת"ד) דבר מה שלמים אין באים על חטא אף בכור אינו בא על חטא מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד. אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי גדון דבר מדבר וילמד דבר מדבר. חטאת ואשם מתנה לכהן ובכור מתנה לכהן מה חטאת ואשם אין באים בנדר ונדבה אף בכור אינו בא

בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִה חֲטָאת וְאַשָׁם נֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד אִם בְּכוֹר
נֶאֱכָל לְיוֹם אֶחָד קִפְצָ רֶבִי עֲקִיבָא וְנִסְתַּלַּק רֶבִי טַרְפוֹן אָמַר לוֹ
הָרִי הוּא אוֹמֵר וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ וְגוֹי הַקִּישָׁן הַכְּתוּב לְחֹזֶה וְשׁוֹק
שֶׁל שְׁלָמִים מִה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד אִם
בְּכוֹר נֶאֱכָל לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד :

כ"י ובשרם יהיה לך. בזכור כתיב: לחזה ושוק של שלמים. ולקמיה פריך לשל
תודה אקשינן: בכרם. תלמידי חכמים יושבים שורות שורות ככרם כך מפורש בזרכות
ירושלמי: שבה לבית המדרש תחילה. היא היתה תחילת ביאתו לפנייהם ביבנה: חטאת
ואשם מתנה לכהן. אבל שלמים לבעלים: נדון דבר מדבר. כלומר שכמותו ודומה
לו: אין באים על חטא. כחטאת וכאשם: אינו בא בנדב ובנדבה. לאפוקי שלמים
דבאין בנדב ובנדבה: ונסתלק. נסתתק: הקישן הכתוב. ואין משיבין על ההיקש:

זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ב

פָּתַח וְאָמַר (תהלים ל"ט) שְׁמָעָה תִּפְלְתִי יְיָ וְשׁוֹעַתִּי הֶאֱזִינָה אֶל
דְּמַעְתִּי אֵל תִּתְחַרֵּשׁ מֵאֵי טַעֲמָא שְׁמָעָה וְלֹא שָׁמַע בְּאַתֵּר חַד כְּתִיב
שָׁמַע יְיָ וְחִנְנִי וְגוֹי וּבְאַתֵּר אַחֲרָא שְׁמָעָה אֶלָּא בְּכָל אֶתֶר לְזַמְנִין
שָׁמַע לְדְכוּרָא וְלְזַמְנִין שְׁמָעָה לְנוֹקְבָא, שְׁמָעָה כְּמָה דְאַתְּ אָמַר
(שם י"ז) שְׁמָעָה יְיָ צְדָק וְגוֹי שָׁמַע כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שם ל') שָׁמַע יְיָ
וְחִנְנִי (משלי א') שָׁמַע בְּנִי (דברים כ"ז) הִסְכַּת וְשָׁמַע וְהִכָּא שְׁמָעָה תִּפְלְתִי
יְיָ בְּגִין דְהָאֵי (דאיהו) דְרָגָא דְמַקְבְּלָא כָּל צְלוֹתִין דְעָלְמָא וְהָא
תְּנִינָן דְעַבְדָּא מְנִיְהוּ עֵטְרָה וְשׁוּי לָהּ בְּרִישָׁא דְצַדִּיק חֵי עוֹלָמִים
דְכְתִיב (משלי י') בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק וְעַל דָּא שְׁמָעָה תִּפְלְתִי יְיָ,
שְׁמָעָה תִּפְלְתִי יְיָ דָּא צְלוֹתָא דֵי בְלַחֵשׁ וְשׁוֹעַתִּי הֶאֱזִינָה דָּא
צְלוֹתָא דְאָרִים בְּרַ נֶשׁ קְלִיָּה בְּעַקְתִּיהָ כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שמות ב')
וְתַעַל שׁוֹעַתְּם אֶל הָאֱלֹקִים וּמֵהוּ שׁוֹעַתְּם אֶלָּא דְבְצְלוֹתִיהָ אָרִים
קְלִיָּה וְזָקוּף עֵינױ לְעֵילָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה כ"ב) וְשׁוֹעַ אֶל
הָהָר, וְצְלוֹתָא דָּא מִתְבַּר תִּרְעִין וְדַפִּיק (ס"א וְדַחִיק) לְאַעְלָא
צְלוֹתִיהָ, אֶל דְמַעְתִּי אֵל תִּתְחַרֵּשׁ דָּא אֶעִיל קַמִּי מִלְּכָא וְלִית
תִּרְעָא דְקָאִים קַמִּיהָ וְלַעוֹלָם לֹא אֶהְדְּרוּ דְמַעִין בְּרִיקְנִיָּא, תו
הָא כְּתִיב הִכָּא תִתְלַת דְרָגִין תִּפְלָה, שׁוֹעָה, דְמַעָה, לְקַבִּיל אֵלִין
תִּתְלַת אַחֲרָנִין, כִּי גַר אֲנֹכִי עַמָּד, לְבַתֵּר תּוֹשֵׁב, לְבַתֵּר כְּכָל אֲבוֹתַי

עקרא דעלמא, תא חזי צלותא דבר נש מעומד בגין דתרי צלותא נינהו חד מיושב וחד מעומד ואנון חד לקבל תרין דרגין ותפלה של יד ותפלה של ראש לגבי יום ולילה וכלא חד אוף הקא תפלה מיושב לגבי תפלה של יד לאתקין לה כמה (ד"א כמא) דאתקין לכלה וקשיט לה לאעלא לחופה הכי נמי מקשטין לה ברזא דרתיכא ומשיריהא יוצא משרתים ואשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו' ועל דא צלותא מיושב פיון דעאלת לגבי מלכא עלאה ואיהו אתי לקבלא לה כדין אנו קימין קמי מלכא עלאה דהא כדין (דרגא) דכורא אתחבר בנוקבא ובגין כד לא יפסיק בין גאולה לתפלה (וגאולה שמות קיני א) ותפלה תרין דרגין אנון רזא דצדיק וצדק יוס"ף ורס"ל) ובגין דבר נש קאים קמי מלכא עלאה נטל ארבע אמות לצלותיה ואוקמוה דבשיעורא (ד"א בשיעורא) דסורטא דיוצר כלא, וכל מה דאתי בסטרא דדכורא בעי ליה לאיניש למיקם בקיומיה ואזדקף (ס"א וזדקף), כגונא דא פד איהו פרע פרע בברוד וכד איהו זקיף זקיף בשם בגין לאחזאה שבחא דדכורא על נוקבא:

תרגום הזהר פתח ואמר (תהלים ל"ט) שמעה ה' תפילתי וגו'. מה הטעם שכתוב שמעה, ולא שמע. ולמה במקום אחד כתוב שמע ה' וחנני וגו', ובמקום אחר שמעה. אלא בכל מקום שכתוב פעם שמע הוא לזכר, ובשכתוב פעם שמעה הוא לנהקה, שמעה, הוא כמו שאתה אומר, שמעה ה' לך וגו', שמע הוא כמו שאתה אומר שמע יי וחנני, וכן שמע בני וכן הספת ושמע שכל אלו הם לזכר. וכאן אומר שמעה תפילתי ה'. שהוא נאמר על הנוקבא, משום שהיא מדרגה, המקבלת כל התפלות, שצעולם. ולמדנו, שהנוקבא עושה עטרה מן התפלות ומשימה אותה צראש הצדיק חי העולמים, זהו שכתוב צרכות לראש לדיק ועל זה אומר הכתוב, שמעה תפילתי ה'. שמעה תפילתי ה': זה הוא תפלה בלחש. ושועתי האזינה, זהו תפלה בהרמת קול, שאדם מרים קולו, ולועק אל ה' בצרתו כמו שכתוב, (שמות ב') ופעל שועתם אל האלקים, ומה שועתם שאומר הכתוב, הינו שמרים קולו בתפלתו ונושא עיניו למעלה, כמו שכתוב (ישעיה כב) ושוע אל ה'. ותפלה זו שזכרת שערים, שדופק עליהם להכניס תפלתו לפני ה'. אל דמעתי אל תחרש, זו היא הנכנסת לפני המלך, ואין שער עומד לפניו, ולעולם אין תפלה בדמעות חוזרת ריקם. עוד פי כתוב פאן שלש מדרגות שהם: תפלה, שועה, דמעה. דהינו שכתוב, שמעה תפילתי ה', ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. ובנגד אלו, מסים הכתוב, שלש מדרגות אחרות, פי גר אנכי עמך, ואחר כך אומר, תושב ואחר כך אומר, ככל אבותי, שהם עקר העולם. וגר, הוא פנגד תפלה. ותושב, הוא פנגד שועה. וככל אבותי, הוא פנגד דמעה. צא וראה, תפלתו של האדם הוא מעומד, פי שני מיני

תפלות הן, אחת היא מיושב ואחת היא מעומד, והם אחד, להיותם פגוד שתי מדרגות שהן תפלה של יד ותפלה של ראש, או יום ולילה, והם אחד. אף פאו, תפלה מיושב דהינו התפלה דיוצר שלפני השמונה עשרה, הוא אל התפלה של יד, דהינו אל הנוקבא, לתקן אותה, כמו שמתקנים את הפלה ומקשטים אותה להכניסה לחופה, בן מקשטים את הנוקבא, בסוד המרפצות והמחנות המרומזים צמלים יוצר משרתים ואשר משרתיו עומדים וכו' והאופנים וחיות הקדש וכו' ששצחים אלו, הם להשט את הנוקבא. ועל בן תפלה דמיושב. כיון שנכנסה אל מלך העליון, דהינו בתפלת שמונה עשרה, והוא צא להצל אותה, אז אנחנו עומדים לפני מלך העליון, כי אז דכורא מתחצר בנוקבא. וכל שהוא מלך הזכר, כריף אדם לעמוד על עמדו בקומה זקופה. כעין זה אמרו, כל הפורע פורע בצרוף, שהוא סוד הנוקבא, וכל האקף זקוף צפס, שהוא סוד הדכורא. כדי להראות שצחו של הדכורא על הנוקבא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלי יסודי התורה ס"ה

א. כל העובר מדעתו בלא אוניס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס הרי זה מחלל את השם ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני הי. ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חלל את השם ברבים. וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם: **ב.** ויש דברים אחרים שהן בכלל חלול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילים. ואף על פי שאינן עבירות הרי זה חלל את השם. כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן. או שירבה בשחוק או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ ובניהן. או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם

צָרִיד שִׁדְקָדֵק עַל עֲצָמוֹ וַיַּעֲשֶׂה לְפָנָיו מְשׁוֹרֵת הַדִּין:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"ב

שׁוֹרֵשׁ הָעֲנָוָה מֵרַחֵיק מִן הַכְּבוֹד כְּמִשָּׁה רַבִּינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם
שָׁאֵמַר וְנַחֲנוּ מֵהַ בְּשִׁלְהִי פָרַק כְּסוּי הַדָּם. גְּדוֹל מֵהַ שְׁנֵאֵמַר
בְּמִשָּׁה מִמֵּה שְׁנֵאֵמַר בְּאַבְרָהָם שָׁאֵמַר (בראשית יח) וְאַנְכִי עֹפֵר וְאַפֵּר
וּבְמִשָּׁה כְּתִיב (שמות טז) וְנַחֲנוּ מֵהַ לְכֹד נֵאֵמַר (במדבר יב) וְהָאִישׁ מִשָּׁה
עָנָו מֵאֵד וּבְשִׁלְהִי פָרַק קָמָא דְעַבְדָּה זָרָה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לֵוִי עֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכָּל דְּכִתִּיב (ישעיי סא) רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעֲנֵנִי
מִשָּׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׁר עֲנוּיִם לְבַשֵּׁר חֲסִידִים לֹא נֵאֵמַר אֱלֹהִים עֲנוּיִם
הָא לְמִדַּת שְׁעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכָּל. אָמַרוּ בְּפִסְקָתָא מֵהַ שְׁעֲשִׁיתָה
חֲכָמָה עֲטָרָה לְרֵאשִׁי עֲשִׂיתָה עֲנָוָה שׁוֹלִים לְרַגְלָה דְּכִתִּיב (תהלים
ק"א) רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' יַעֲקֹב עֲנָוָה יִרְאֵת ה' עֲנָוָה לְשׁוֹן
כְּנִיעָה וְשִׁפְלוּת שְׁנֵאֵמַר (במדבר יב) וַתִּדְבַר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשָּׁה
וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנָו מֵאֵד וְשִׁתְקָ וְהָיָה כְּנוֹעַ בְּלָבוֹ כְּמוֹ לַעֲנוּת מִפְּנֵי
הַכְּנָעָה הִיא הָעֲנָוָה. נִבְּזָה בְּעֵינָיו וְצָנוּעַ וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רוּחַ וְרוּחַ
נִשְׁבַּר וְנִדְכָה וְרָדָ לֵב וְנִכָה רוּחַ כְּשִׁמְסִפְרִים בְּגִנוּתוֹ יוֹדָה לְבוֹרָא
עַל אֲשֶׁר נוֹדַע לְעוֹלָם מְעַט מִחֲרָפְתּוֹ לְיִיסָרוֹ וְלְהוֹכִיחוֹ כְּדִי
שְׁיָשׁוּב וְאִם מְטִיב לוֹ הַבוֹרָא יִשְׁפִּיל בְּעֵינָיו מִיִּרְאָתוֹ שְׁלֹא תִהְיֶה
לְנִקְמָה מִמֶּנּוּ וּמְכָשׁוּל וְאִם יִהְיֶה עֹשִׂיר יִשְׁלַם חוֹבַת הַבוֹרָא
מִמֶּנּוּ כִּי אֵינוֹ יוֹדַע מְתֵי יְכָלָה הַמָּמוֹן וְלֹא יִתְגָּאֵה:

חיי שרה ליל שישי תורה

צרוף יהודה

(ג) יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלְדוֹתַי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתֶן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכּוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם : יי אֱלֹהֵי דְשָׁמַיָא דִּי דִּבְרַנִּי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ יְלֻדוֹתַי וְדִי מְלִל לִי וְדִי קִיַּם לִי לְמִימַר לְבָרְךָ אֶתֶן יְת אֶרְעָא הָדָא הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכְהָ קִדְמָךָ וְתַסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִתַּמָּן :

רס"ז ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי. מחרון: ומאריך מולדתי. מאור כשדים: ואשר דבר לי. לזרכי, כמו (מל"א 17) אשר דבר עלי, וכן כל לי וכו' ולהם הסמוכים אכל דבור מפורשים כלשון על, ותרגום שלהם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל אכל דבור לשון לי וכו' ולהם, אלא אלי אליו אליהם ותרגום שלהם עמי עמיה עמהון, אבל אכל אמירה נופל לשון לי וכו' ולהם: ואשר נשבע לי. בין הבריות:

(ח) וְאִם לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַיָּךָ וְנִקִּיתָ מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת בְּנִי לֹא תִשָּׁב שְׁמָה : וְאִם לֹא תֵיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי בְּתַרְךָ וְתִהִי זַפָּאָה מִמוֹמְתִי דָא לְחוּד יְת בְּרִי לֹא תִתֵּב לְתַמָּן :

רס"ח ונקית משבועתי וגו'. וקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא: רק את בני וגו'. רק, מעוט הוא. בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו לחזור:

(ט) וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת יָדוֹ תַּחַת יָרְךָ אַבְרָהָם אֲדָנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל הַדָּבָר הַזֶּה : וְשׁוּי עֶבְדָּא יְת יְדָה תַּחוּת יָרְכָא דְאַבְרָהָם רַבּוּנָה וְקִיַּם לָהּ עַל פְּתַגְמָא הַדִּין : (י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרָה גַמְלִים מִגַּמְלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְךְ וְכָל טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ וַיִּקַּם וַיִּלְךְ אֶל אֲרָם נְהָרִים אֶל עִיר נְחוּר : וְדִבֶּר עֶבְדָּא עֶשְׂרָא גַמְלִין מִגַּמְלֵי רַבּוּנָה וְאַזְל וְכָל שְׁפָר רַבּוּנָה בְּיָדָהּ וְקַם וְאַזְל לְאֲרָם דִּי עַל פֶּרֶת לְקִרְתָּא דְנְחוּר :

רש"י מגמלי אלניו. נכרין היו משאר גמלים, שהיו יולאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אלניו בידו. שטר מתנה כתב ליחזק על כל אשר לו, כדי שיקפלו לשלוח לו בחס: ארס נהרים. בין שחי נהרות יושבת:

(יא) וַיְבָרֶךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם
לְעֵת עָרֵב לְעֵת צֵאת הַשָּׁאֲבֹת : וְאִשְׁרֵי גְמְלֵיָא מִבְּרָא
לְקִרְתָּא לְבִאָרָא דְמֵיָא לְעֵדוֹ רְמִשָּׂא לְעֵדוֹ דְנַפְקוֹ מִלְיָתָא :

רש"י ויברך הגמלים. הרבילס:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהֶם הַקָּרָה
נָא לְפָנָי הַיּוֹם וְעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדָנִי
אֲבָרְהֶם : וַאֲמַר יי אֱלֹהֵי דְרַבּוּנֵי אֲבָרְהֶם זְמִין כְּעוֹן קְדָמֵי יוֹמָא דִּין
וְעַבְד טִיבּוֹ עִם רַבּוּנֵי אֲבָרְהֶם : (יג) הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל עֵין
הַמַּיִם וּבָנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יִצְאֹת לְשָׂאֵב מַיִם :
הָא אָנָּא קָאֵם עַל עֵינָא דְמֵיָא וּבְנַת אַנְשֵׁי קִרְתָּא נַפְקוֹ לְמַמְלֵי מֵיָא : (יד)
וְהָיָה הַנֶּעֱרָךְ אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיָה הֵטִי נָא כִּדְדָךְ
וְאִשְׁתָּה וְאִמְרָה שְׂתֵה וְגַם גְּמְלִיךָ אִשְׁקָה
אֶתְהָ הַכַּחֲתָ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָה אִידַע כִּי
עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדָנִי : וְתֵהִי עוֹלָמְתָא דְאִימַר לֵה אַרְכִּינֵי
כְּעוֹן קוֹלְתִּיךָ וְאִשְׁתִּי וְתִימַר אִשְׁתָּה וְאִף גְּמְלִיךָ אִשְׁקִי יְתֵה זְמַנְתָּא לְעַבְדְּךָ
לְיִצְחָק וּבָה אִידַע אַרְי עַבְדְּתָ טִיבּוֹ עִם רַבּוּנֵי :

רש"י אהה הכחת. ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי לכנס בביתו של אברהם. ולשון הוכחת ברכת, אפרובי"ש"ט בלע"ז : ובה אדע. לשון תחנה, הודע לי בה: כי עשית חסד. אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע כי עשית חסד:

(טו) וַיְהִי הוּא טָרָם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה
יֹצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן מְלָכָה אִשְׁת
נְחוֹר אַחֵי אֲבָרְהֶם וְכִדָּהָ עַל שְׂכָמָה : וְהוּהּ הוּא
עַד לָא שִׁיבֵי לְמַלְלָא וְהָא רַבָּקָה נְפִקַת דְאֶתְלִידַת לְבִתּוֹאֵל בֶּר מְלָכָה אֶתְת
נְחוֹר אַחוּהֵי דְאֲבָרְהֶם וְקוֹלְתָהָ עַל כְּתַפְּהָ : (טז) וְהַנֶּעֱרָךְ טַבַּת

מְרָאָה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ וַתֵּרֶד
הָעֵינָהּ וַתִּמְלֵא כַּדָּהּ וַתַּעַל : וְעוֹלָמְתָּא שְׂפִירַת חִיזוּ (נ"י)
שְׂפִירָא לְמַחֲזִי לְחֻדָּא בְּתַלְתָּא וּגְבַר לֹא יִדְעָהּ וּנְחַתַת לְעֵינָא וּמְלַת קוּלְתָּהּ
וּסְלִקַת :

רס"ז בתולה. ממקום בתולים: ואיש לא ידעה. שלא כדרכה, לפי שבנות הגוים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות
עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיה מכל:

וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקַרְאֲתָהּ וַיֹּאמֶר הֲגִמְיָאִינִי נָא
מֵעַט מֵיָם מִכַּדָּךְ : וַיְרַחֵט עֶבְדָּא לְקַדְמוּתָהּ וַאֲמַר אֲשֻׁקִינִי (נ"י)
אֲטַעֲמִנִי כְעוֹן זְעִיר מִיָּא מְקוּלְתֵיךְ :

רס"ח וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה: הגמיאיני נא. לשון גמיעה, הומייר'ר בלע"ז :

וַתֹּאמֶר שְׂתֵה אֲדֹנָי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כַּדָּהּ עַל
יְדָהּ וַתִּשְׁקֶהוּ : וַאֲמָרַת אֲשֶׁת רְבוּנִי וְאוֹחִיאַת וְאַחִיַת קוּלְתָּהּ
עַל יְדָהּ וְאַשְׁקֶתָה :

רס"ט ותרד כדה. מעל שכמה:

וַתִּכַּל לְהִשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לְגִמְלֵיךְ אֲשָׁאֵב
עַד אִם כָּלוּ לְשֹׁתָת : וְשִׂיַצִּיאַת לְאֲשֻׁקִיּוּתָהּ וַאֲמָרַת אֵף לְגִמְלָךְ
אֲמָלִי עַד דִּי סַפְקוֹן לְמִשְׁתֵּי :

רס"י עד אם כלו. הרי אם משמש בלשון אשך, אם כלו, דיספקון, שזו היא גמר שתיתו כששתו די ספקון:

וַתִּמְהַר וַתַּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשְּׁקֶת וַתֵּרֶץ עוֹד
אֶל הַבְּיָר לְשָׂאֵב וַתִּשְׁאֵב לְכָל גִּמְלָיו : וְאוֹחִיאַת
וּנְפִיצַת קוּלְתָּהּ לְבֵית שְׁקִיאָ וַיְרַחֵט עוֹד לְבִירָא לְמִמְלֵי וּמְלַת לְכָל גִּמְלוּהִי :

רס"י ותער. לשון נפילה, והרבה יש בלשון משנה (עבודה זרה ה' ז) המערה מכלי אל כלי, ובמקרא יש לו דומה (ההלים
תמ"ח ח) אל תער נפשי, (ישעיה נ"ג י"ב) אשר הערה למות נפשו: השקת. אבן חלולה ששוחים בה הגמלים:

וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת (כא)
הֶהְצֵלִיחַ יְהוָה דְּרָכּוֹ אִם לֹא : וְגִבְרָא שְׁהִי בַּהּ מִסְתַּבֵּל
שְׁתִּיק לְמִידַע הָאֲצִלַּח יְיָ אֲרַחֵה אִם לֹא :

רש"י משתאה. לשון שאיה, כמו (ישעיה ו יא) שאו ערים, תשאה שממה: משתאה. משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להכליח. אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תתמה בתי"ו של משתאה שאין לה תיבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד כגון משתאה מגזרת שאה, (ישעיה נט טו) משתולל מגזרת שולל, (שם נט טו) ושתומם מגזרת שממה, (מזכיה ו טו) ושתמר חקות עמרי מגזרת וישמר, אף כאן משתאה מגזרת תשאה, וכסם שאתה מוצא לשון משומם באלם נבהל ונאלם ובעל מחשבות, כמו (חייב יח ט) על יומנו נשמו אחרונים, (ויקמיה ב יב) שמו שמים, (דניאל ד טז) אשתומם כשעה חדא, כך תפרש לשון שאיה באלם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון שהיה וגוברא שהי, שוהא ועומד במקום אחד לראות ההכליח ה' דרכו. ואין לתרגם שתי, שהרי אינו לשון שתי, שאין אל"ף נופלת בלשון שתי: משתאה לה. משתומם עליה כמו (ישעיה כ יג) אמרי לי אחי הוא, וכמו (לקמן טו ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמִלִים לְשֹׁתוֹת וַיִּקַּח (כב)
הָאִישׁ נָזֶם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים
עַל יָדָיָהּ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם : וְהוּא פֶד סְפִיקוֹ גְּמִלְיָא
לְמִשְׁתֵּי וַיְנַסִּיב גִּבְרָא קִדְשָׁא דְדִהָבָא תַקְלָא מִתְקַלָּה וּתְרִין שִׁירִין עַל יְדָהָא
מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין דְדִהָבָא מִתְקַלְהוֹן :

רש"י בקע. רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת: ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצודות: עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן:

וַיֹּאמֶר בֵּית מִי אֶתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֵיִשׁ בֵּית (כג)
אָבִיךָ מִקּוֹם לָנוּ לָלִין : וַאֲמַר בֵּית מִן אֶתְּ חוּי כְּעוֹן לִי הָאִית
בֵּית אָבוֹךָ אֶתְּר כְּשֶׁר לָנָא לְמַבֵּת :

רש"י ויאמר בית מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהכליח הקדוש ברוך הוא דרכו: ללין. כינה אחת. לין שם דבר והיא אמרה ללון כמה לינות:

וַתֹּאמֶר אֱלֹיוּ בֵּית בְּתוּאֵל אֲנָכִי בֶן מְלָכָה (כד)
אֲשֶׁר יִלְדָה לְנַחֹר : וַאֲמַרְתְּ לָהּ בֵּית בְּתוּאֵל אֲנָא בַּר מְלָכָה
דְּיִלְדִית לְנַחֹר :

רש"י בת בתואל. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם תָּבוֹן גַּם מְסֻפּוֹא רַב עִמָּנוּ
גַּם מְקוֹם לָלוֹן : וְאַמְרַת לֵה אַף תִּבְנֶא אַף פְּסֻתָא סְגִי עִמָּנָא אַף
אַתְר כְּשֵׁר לְמַבֵּת :

מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן ושעורים:

וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה : וַיִּכְרַע גְּבָרָא וַיִּסְגִּיד קָדָם
וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי
אֲבָרְקֶם אֲשֶׁר לֹא עֲזַב חֲסִדוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם
אֲדָנִי אֲנֹכִי בַדְּרֹךְ נַחֲנִי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדָנִי :
וְאָמַר בְּרִיךְ יי אֱלֹהֵא דְרַבּוּנֵי אֲבָרְקֶם דִּי לֹא מְנַע טִיבוּתֵהּ וְקוּשְׁטֵהּ מִן
רַבּוּנֵי אֲנָא בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְבְּרַנֵּי יי בֵּית אַחוּהֵי דְרַבּוּנֵי :

כדרך. לדרך המימון, לדרך הישק, בלוחו לדרך שהייתי לריד. וכן כל צי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים כראש התבנה ונקודים צפת"ח מדברים בדבר הפשוט שנוכר כבר במקום אחר או שהוא מזכיר וניכר באיזו הוא מדבר:

וַתִּרְצַח הַנְּעָר וַתִּגַּד לְבֵית אִמָּהּ כַּדְּבָרִים
הָאֵלֶּה : וַיְרַחֲטֵת עוֹלָמְתָא וַחֲוִיאת לְבֵית אִמָּהּ כַּפְּתִגְמִיָא הָאֵלִין :

לצית אמה. לדרך הנשים היתה להיות להן בית ליטב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה:

וַלְרַבְּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבֹן וַיִּרְצַח לָבֹן אֶל
הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵין : וַלְרַבְּקָה אָחָא וּשְׁמֵהּ לָבֹן וַיְרַחֲטֵ
לָבֹן לֹת גְּבָרָא לְבָרָא לֹת עֵינָא :

וירצח. למה וירצח ועל מה רצח, ויהי כראות את הגזס, אמר עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון:

וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנְּזֻס וְאֶת הַצְּמָדִים עַל
יְדֵי אָחָתוֹ וַיִּכְשַׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אָחָתוֹ
לְאִמּוֹר כֹּה דָּבַר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל הָאִישׁ
וַהֲנִה עֹמֵד עַל הַגְּמָלִים עַל הָעֵין : וַהֲנִה כַּד חִזָּא יְת

קִדְשָׁא וְיַת שִׁירָא עַל יְדֵי אַחְתֵּיהּ וְכַד שְׁמַע יַת פְּתִגְמֵי רַבְקָה אַחְתֵּיהּ לְמִימְר
כְּדִין מְלִיל עַמִּי גְבָרָא וְאַתָּא לֹת גְבָרָא וְהָא קָאִם עַלְוֵי גְמֻלָּא עַל עֵינָא :

על הגמלים. לשמרון, כמו (לעיל יח ט) והוא עומד עליהם, לשמש:

וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמַד בַּחוּץ
וְאַנְכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגַמְלִים : וְאָמַר עוֹל
בְּרִיכָא דִּי לְמָא אַתָּ קָאִם בְּבָרָא וְאַנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא וְאַתָּר כְּשֵׁר לְגַמְלָא :

פניתי הבית. מעבודה זרה:

וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבֵּיתָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן
תָּבֹן וּמְסָפּוּא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו
וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ : וְעַל גְּבָרָא לְבֵיתָא וּשְׂרָא
גְּמֻלָּא וַיִּהְיֶה תִּבְנָא וְכִסְתָּא לְגַמְלָא וּמִיָּא לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי וְרַגְלֵי גְבָרָא
דְּעַמָּה :

ויפתח. התיך זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך צדוקת אחרים:

חיי שרה יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לְאָכַל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד
אִם דְּבִרְתֵי דְּבָרֵי וַיֹּאמֶר דְּבָר : וְשׁוּיָאוּ קְדָמוּהִי לְמִיכָל
וְאָמַר לֹא אֵיכּוּל עַד דְּאַמְלִל פְּתִגְמֵי וְאָמַר מְלִיל :

עד אם דברתי. הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי, כמו (לקמן מע י) עד כי יבא שילה, וזה שאמרו חכמינו
זכרונם לברכה כי משמש בארבע לשונות, והאחת אי, והוא אם:

וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִכִי : וַאֲמַר עֶבְדָּא דְאַבְרָהָם
אָנָּא : (לד) וַיְהִי הַזֶּה בֵּרֶךְ אֶת אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן
לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֶבְדִּים וּשְׂפָחוֹת
וְגַמְלִים וְחֲמֹרִים : וַיֵּי בְרִיךְ יְת רַבּוּנֵי לְחַדָּא וּרְבָא וַיְהִי לֵה
עֶאן וְתוֹרִין וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֶבְדִּין וְאַמְהוֹן וְגַמְלִין וְחֲמֹרִין : (לו) וַתֵּלֶד
שָׂרָה אִשְׁתְּ אֲדֹנָי בֶּן לְאֲדֹנָי אַחֲרֵי זְקֻנָתָהּ
וַיִּתֵּן לּוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ : וַיֵּלֶדֶת שָׂרָה אֶתֶת רַבּוּנֵי בֶר
לְרַבּוּנֵי בְּתֵר דְּסִיבַת וַיְהִי לֵה יְת כָּל דִּילֵה :

רש"י ויתן לו את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:

וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי
מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִכִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ צוֹ : וְקִיָּם
עָלַי רַבּוּנֵי לְמִימְרָא לֹא תִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָאִי דִּי אָנָּא יְתֵב בְּאֶרֶעָה :

רש"י לא תקח אשה לבני מצנות הכנעני. אם לא תלך תחלה אל בית אבי ולא תאצה ללכת אחריו:

אִם לֹא אֶל בַּיִת אָבִי תֵלֶךְ וְאֶל מְשַׁפְּחוֹתַי
וְלִקְחוּתָ אִשָּׁה לְבְנִי : אֶלְהוֹן לְבֵית אַבָּא תִזְיֵל וְלִזְרַעִיתַי וְתִסַּב
אַתְתָּא לְבָרִי : וַאֲמַר אֶל אֲדֹנָי אֵלַי לֹא תֵלֶךְ
הָאִשָּׁה אַחֲרָי : וַאֲמָרִית לְרַבּוּנֵי מְאִים לֹא תִיתַי אֶתְתָּא בְּתָרִי :

רש"י אלי לא תלך האשה. אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזור למזוא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוך, ואין ארוך מדבק בברוך:

וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו
יִשְׁלַח מִלְּאָכּוֹ אֶתְךָ וְהִצְלִיחַ דְּרַכְךָ וְלִקְחוּתָ
אִשָּׁה לְבְנִי מִמְּשַׁפְּחוֹתַי וּמִבְּיַת אָבִי : וַאֲמַר לִי יְיָ דִּי
פְלַחִית קְדָמוּהֵי יִשְׁלַח מִלְּאָכָה עִמָּךְ וַיִּצְלַח אַרְחָךְ וְתִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי

מְזַרְעִיתִי וּמִבֵּית אֲבָא : (מא) אִז תִּנְקָה מֵאֲלֹתַי כִּי תָבוֹא
אֶל מְשַׁפְּחֹתַי וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהִיִּיתָ נָקִי
מֵאֲלֹתַי : בְּכֹן יִתְּהִי זָכַי (נ"י זכא) מִמּוֹמְתַי אֲרִי תִהְיֶה לְזַרְעִיתִי וְאִם לֹא
יִתְּנוּ לָךְ וְיִתְּהִי זָכַי מִמּוֹמְתַי : (מב) וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן
וְאֹמֵר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהֶם אִם יִשָּׁף נָא
מִצְלִיחַ דְרָכַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי הֵלַךְ עִלְיָהּ : וְאֶתִּיתָ (נ"י
וְאֶתִּיתִי) יוֹמָא דִּין לְעֵינָא וְאֶמְרִית יְיָ אֱלֹהֵא דְרַבּוּנֵי אֲבָרְהֶם אִם אֵית כְּעֹן
רַעּוּא קִדְמָךְ לְאַצְלָחָא אֲרַחֵי דֵי אֲנָא אֲזִיל עֲלֵה :

רש"י ואבא היום. היום ילאתי והיום באתי, מכאן שקפלה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:

הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל עַיִן הַמַּיִם וְהָיָה הָעֲלָמָה (מג)
הַיִּצְאָת לְשָׂאֵב וְאֶמְרֹתַי אֵלֶיָּהּ הַשְּׂקִינִי נָא
מֵעֵט מַיִם מִכַּדָּךְ : הָא אֲנָא קָאָם עַל עֵינָא דְמֵיָא וַיְהִי עוֹלָמְתָא
דְּתַפּוּק לְמַמְלִי וְאֵימֵר לֵה אֲשְׂקִינִי כְעֹן זְעִיר מֵיָא מִקּוֹלְתֵיךְ : (מד)
וְאֶמְרָה אֵלַי גַּם אֶתָּה שְׂתָהּ וְגַם לְגַמְלִיךְ
אֲשָׁאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִכִּיתָ יְהוָה לְבֹן
אֲדֹנָי : וְתִימֵר לִי אַף אֶתְּ אִשְׁתְּ וְאַף לְגַמְלִיךְ אֲמַלִּי הִיא אֶתְתָּא דְזַמִּין
יְיָ לְבַר רַבּוּנֵי :

רש"י גם אתה. גם לרבות אנשים שעמו: הכית. צרר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא צרור דבר:

אֲנִי טָרַם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל לְבִי וְהִנֵּה (מה)
רְבָקָה יִצְאָת וְכַדָּה עַל שְׂכָמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה
וְתִשָּׂאֵב וְאֹמֵר אֵלֶיָּהּ הַשְּׂקִינִי נָא : אֲנָא עַד לֹא
שִׁיְצִיתִי לְמַלְלָא בְּלִבִּי וְהָא רְבָקָה נִפְקַת וְקוֹלְתָּהּ עַל פְּתִיפָה וּנְחַתַת לְעֵינָא
וּמְלַת וְאֶמְרִית לֵה אֲשְׂקִינִי כְעֹן :

רש"י טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הוה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב כמו טרם

כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו (איוב 4 ה) כי אמר איוב, הרי לשון עבר, (סס) ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד. ופירושו שניהם לשון הווה, כי אומר היה איוב (סס) אולי חטאו בני וגו' והיה עושה כך:

וְתַמְהַר וְתוֹרֵד כַּדָּה מִעֲלֶיהָ וְתֹאמֶר שְׂתֵה^(מו)
וְגַם גִּמְלִיךָ אֲשַׁקֶּה וְאִשְׁתְּ וְגַם הַגִּמְלִים
הַשְּׁקֵתָה : ואוּחִיאת ואַחִיתת קוֹלְתָה מִנֶּפֶחַ וְאִמְרַת אִשְׁתְּ וְאִף גִּמְלֶךָ
אֲשַׁקִּי וְשְׂתִיתִי וְאִף גִּמְלִיא אֲשַׁקִּיאת :^(מו) **וְאִשְׂאֵל אֶתְּהָ**
וְאֹמַר בֵּת מִי אַתְּ וְתֹאמֶר בֵּת בְּתוֹאֵל בֶּן
נְחוֹר אֲשֶׁר יִלְדָה לוֹ מִלְכָּה וְאִשָּׁם הַנָּזִים עַל
אִפָּה וְהִצְמִידִים עַל יַדֶּיהָ : וְשִׂאִילִית יְתָה וְאִמְרִית בֵּת
מִן אֶתְּ וְאִמְרַת בֵּת בְּתוֹאֵל בֶּר נְחוֹר דִּילִידַת לֵה מִלְכָּה וְשִׂוִּיתִי קִדְשָׁא עַל
אִפָּה וְשִׂרְיָא עַל יַדְהָא :

רש"י ואשאל ואשים. שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה, ועדיין אינך יודע מי היא:

וְאִקְדַּ וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאִבְרַךְ אֶת יְהוָה^(מו)
אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם אֲשֶׁר הִנַּחֲנִי בְּדַרְךְ אֲמַת
לְקַחַת אֶת בֵּת אַחִי אֲדָנִי לְבָנוֹ : וְכַרְעִית וְסִגְדִית קָדָם
יְי וְבִרְכִית יְת יְי אֱלֹהֵה דְרַבּוֹנֵי אֲבָרְכֶם דְּדַבְרֵנִי בְּאוֹרַח קְשׁוּט לְמִיסַב יְת
בֵּת אַחוּהֵי דְרַבּוֹנֵי לְבָרַה :^(מו) **וְעַתָּה אִם יִשְׁכֶם עֲשִׂים**
חֶסֶד וְאֲמַת אֶת אֲדָנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם לֹא
הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֶה עַל יְמִין אוֹ עַל שְׂמָאל : וְכַעַן
אִם אִיתִיכוֹן עֲבָדִין טִיבֵו וְקְשׁוּט עִם רַבּוֹנֵי חוּז לִי וְאִם לֹא חוּז לִי וְאִתְּפְּנִי
עַל יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא :

רש"י על ימין. מצנות ישמעאל: על שמאל. מצנות לוט שהיה יושב לשמאלו של אברהם:

וַיַּעַן לָבֶן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יִצָּא^(ו)
הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלֶיךָ רַע אוֹ טוֹב : וְאִתִּיב

לָבוֹן וּבִתְוֹאֵל וַאֲמָרוּ מִן קָדָם יִי נִפְקֵי פִתְגָמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עִמָּו
בִּישׁ אוֹ טֹב :

רש"י ויען לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון לפי שנכר שמה' יאל הדבר, לפי דבריך שזמנה לך:

(א) הִנֵּה רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֵךְ וּתְהִי אִשָּׁה לָבוֹן
אֲדַנִּיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר יְהוָה : הָא רִבְקָה קִדְמָו דִּבְר וְאִיזִיל
וּתְהִי אִתְתָּא לְבַר רַבּוּנָךְ כְּמָא דִּי מַלְל יִי : (ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע
עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה
לְיְהוָה : וְהוּא כִּד שָׁמַע עֶבֶדָא דְאַבְרָהָם יָת פִּתְגָמֵיהוֹן וְסִגֵּד עַל אֶרְעָא
קָדָם יִי :

רש"י וישתחו ארצה. מכאן שמודים על בצורה טובה:

(ג) וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כֶּסֶף וְכֵלֵי זָהָב
וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמְגִדָּנָתָא נָתַן לְאַחִיהָ
וּלְאַמָּהּ : וְאַפִּק עֶבֶדָא מְנִין דְכֶסֶף וּמְנִין דְדָהָב וּלְבוּשֵׁין וַיְהִי לְרִבְקָה
וּמְגִדָּנִין יְהִיב לְאַחוּהָא וּלְאַמָּה :

רש"י ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל:

(ד) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ
וַיְלִינוּ וַיִּקְוִמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֲדָנִי :
וַאֲכְלוּ וּשְׁתִּיאוּ הוּא וְגוֹבְרִיא דִּי עֵמָה וּבָתּוֹ וְקָמוּ בְצַפְרָא וַאֲמַר שְׁלַחוּנִי
לְיָת רַבּוּנִי :

רש"י וילינו. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד:

(ה) וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאַמָּה תֵּשֶׁב הַנְּעָר אִתְּנוּ
יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר אַחַר תֵּלְךְ : וַאֲמַר אַחוּהָ וְאַמָּה תְּתִיב
עוּלְמָתָא עִמָּנָא עֵדוֹן בְּעֵדוֹן אוֹ עֲשָׂרָא יְרַחִין בְּתַר כּוֹ תִּיזִיל :

רש"י ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעכב וצא מלאך והמיתו: ימים. שנה, כמו ויקרא כה כט) ימים תהיה גאלתו, שכך נותנין לכתולה זמן שנים עשר חדש לפיכך את עצמה בתכשיטים: או עשור. עשרה חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המצדקים לזקק דבר מועט ואם לא תראה תן לנו מרבה מזה:

(נו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל תְּאֶחְרוּ אֹתִי וַיְהִי הַזֶּה הַצְּלִיחַ דְּרָכֵי שְׁלַחוֹנִי וְאֶלְכָה לְאֲדֹנָי : וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תֵאֶחְרוּן יָתִי וַיִּי אֶצְלַח אֶרְחִי שְׁלַחוֹנִי וַאֲיִהָד לֹת רַבּוֹנִי : (נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנַעַר וְנִשְׁאַלָה אֶת פִּיהָ : וַאֲמָרוּ נִקְרִי לְעוֹלָמְתָא וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא אֲמָרָה :

רש"י ונשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה חלף מדעתה:

(נח) וַיִּקְרְאוּ לְרַבֶּקָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתִלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֶיָּד : וַיִּקְרוּ לְרַבֶּקָּה וַאֲמָרוּ לָהּ הֲתִיזְלִי עִם גְּבָרָא הַדִּין וַאֲמָרַת אִיזִיל :

רש"י ותאמר אלך. מעצמי, ואף אם אינכם רוצים:

(נט) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת רַבֶּקָּה אֶחְתָּתָם וְאֶת מִנְקֻתָּהּ וְאֶת עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת אֲנָשָׁיו : וְשִׁלְחוּ יָת רַבֶּקָּה אֶחְתְּהוֹן וְיָת מִנְקֻתָּהּ וְיָת עֶבְדָּא דְאַבְרָהָם וְיָת גְּבָרוֹהִי : (ס) וַיִּבְרְכוּ אֶת רַבֶּקָּה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֶחְתְּנֹו אֶת הַיְי לְאֶלְפֵי רַבָּבָה וַיִּירֶשׁ זָרְעָדָּ אֶת שְׁעַר שְׁנַאִיו : וַיְבָרִיכוּ יָת רַבֶּקָּה וַאֲמָרוּ לָהּ אֶחְתְּנָא אֶת הַיְי לְאֶלְפִין וְלְרַבּוֹן וַיִּרְתּוּן בְּנֵיכִי יָת קְרוֹי סְנַאִיהוֹן :

רש"י את היא לאלפי רבבה. את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בחר המוריה (לעיל כג י) הרבה ארבה את זרעך וגו'. יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

(סא) וַתִּקַּם רַבֶּקָּה וַנְּעָרְתִּיהָ וַתִּרְפָּבְנָה עַל הַגְּמֻלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רַבֶּקָּה וַיִּלְדָּ : וַקָּמַת רַבֶּקָּה וְעוֹלָמְתָא וַרְכִּיבָא עַל גְּמֻלָּא

וְאִזְלָא בְּתֵר גְּבָרָא וּדְבַר עֲבָדָא יְת רַבָּקָה וְאַזְל: (סב) וְיִצְחָק בָּא
מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְצָא
הַנֶּגֶב: וְיִצְחָק אָתָּא מִמֵּתוּהֵי (נ״י על בְּמִיתוּהֵי) מִבְּיָרָא דְמִלְאָד קִימָא
אֲתַחְזִי עֲלֵהּ וְהוּא יֵתֵב בְּאַרְע דְּרוּמָא:

רש"י מבוא באר לחי ראי. שהלך להביא הגר לאברהם אביו שיאמנה: וישב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר, שנאמר (לעיל כ ט) ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם היה הבאר, שנאמר (שם טו ז) הנה בין קדש ובין ברד:

(טג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא
עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים: וַיִּנְפֹק יִצְחָק לְצִלְעָהּ
בְּחֻקָּא לְמַפְנֵי רַמְשָׂא וַיִּזְקֹף עֵינׁוּהֵי וַחֲזָא וְהָא גַמְלִיא אָתָּן:

רש"י לשון תפלה, לשון תפלה, כמו (תהלים קב ט) ישפוך שיחו:

(טד) וַתִּשָּׂא רַבָּקָה אֶת עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת יִצְחָק
וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל: וַיִּזְקַפֵּת רַבָּקָה יְת עֵינֶיהָ וַחֲזָת יְת יִצְחָק
וְאֲתַרְכִּינַת מֵעַל גַּמְלָא:

רש"י ותרא את יצחק, ראתה אותו הדור ותוהא מפניו: ותפל. השמיטה עצמה לארץ, כהרגומו ואתרכינת הטתה
עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו (פסוק יז) הטוי נא כדך, ארכיני, (ש"כ כב ז) ויע שמים, וארכין, לשון מטה
לארץ, ודומה לו (תהלים לו ז) כי יפל לא יוטל, כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע:

(טה) וַתֹּאמֶר אֶל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלְּזָה הַהֵלֶךְ
בְּשָׂדֵה לְקָרְאֵתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדָנִי
וַתִּקַּח הַצְּעִיר וַתִּתְּכֶס: וְאַמְרַת לְעֲבָדָא מִן גְּבָרָא דִּיכִי
דְמַהֲלֵד בְּחֻקָּא לְקַדְמוּתָנָא וְאַמֵּר עֲבָדָא הוּא רַבּוּנִי וַיִּנְסִיבַת עֵיפָא
וְאֲתַכְּסִיאַת:

רש"י ותכס. לשון ותפעל, כמו ותקבר, ותשבר:

(ס) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר עָשָׂה: וְאַשְׁתַּעֵי עֲבָדָא לְיִצְחָק יְת כָּל פְּתִגְמֵיָא דִּי עָבָד:

רש"י ויספר העבד. גלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפלתו:

וַיְבָאָהּ יַצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֵם יַצְחָק אֶתְרֵי אִמּוֹ : (פ) וְאֵעֲלֶה יַצְחָק לְמִשְׁכַּנָּא וַחֲזָא וְהָא תִּקְנִין עוֹבְדֵי הָא כְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמָּה וַיִּנְסִיב יֵת רַבְקָה וְהוֹת לָהּ לְאִנְתּוֹ וַיִּרְחִימָהּ וַאֲתַנְחִם יַצְחָק בְּתֵר דְּמִיתַת אִמָּה :

רש"י האהלה שרה אמו. ויביאה האהלה ונעשית דגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מאויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמחה פסקו, וכשצאת רבקה חזרו: אחרי אמו. כך ארץ כל זמן שאמו של אדם קימת כרוך הוא אללה, ומשמחה הוא מתנחם באשתו:

וַיִּסֹּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוּרָה : (א) וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וַיִּנְסִיב אֶתְתָּא וַשְׁמָה קְטוּרָה :

רש"י קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדוגה לאדם מיום שפרשה מאברהם:

וַתֵּלֶד לוֹ אֶת זְמָרָן וְאֶת יִקְשָׁן וְאֶת מִדְּוֹן וְאֶת מִדְּיָן וְאֶת יִשְׁבָּק וְאֶת שׁוּחַ : (ב) וַיִּלְיֶדֶת לָהּ יֵת זְמָרָן וַיֵּת יִקְשָׁן וַיֵּת מִדְּוֹן וַיֵּת מִדְּיָן וַיֵּת יִשְׁבָּק וַיֵּת שׁוּחַ : (ג) וַיִּקְשָׁן יֵלֶד אֶת שְׁבָא וְאֶת דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם וּלְאֲמִים : וַיִּקְשָׁן אוֹלִיד יֵת שְׁבָא וַיֵּת דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ לְמִשְׁרֵיָן וּלְשְׁכוֹנֵיָן וּלְנַגְנָן :

רש"י אשורים ולטושם. שם ראשי אומות. ותרגום של אנקלוס אין לי ליטבו על לשון המקרא. שפרש למשרין, לשון מחנה. ואם תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמ"ס 12) חומת אנך, שהוא מן (שמואל ב' 7 ד) נכה רגלים, וכמו (מלכים ב' 7 ב) אסוד שמן שהוא מן (רות ג 2) ורחלת וסכת: ולטושם. הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש בזהלי אפלגו, וכן הוא אומר (ש"א ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונ"ן מתחלפות זו בזו:

וּבְנֵי מִדְּיָן עֵיפָה וְעֶפְרַיִם וְחִנְדֵּי וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה : (ד) וּבְנֵי מִדְּיָן עֵיפָה וְעֶפְרַיִם

וְחִנּוּךְ וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל אֱלֵינוּ בְּנֵי קְטוֹרָה : (ה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם
אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק : וַיְהִי אַבְרָהָם יָת כָּל דְּיָלָה
לְיִצְחָק :

רש"י ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה ברכה דיאתיקי, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל י"ג ב) והיה ברכה, הברכות מסורות בידך לבכך את מי שתראה, ואברהם מסרם ליצחק:

(ו) וּלְבָנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן
אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ
בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל אֶרֶץ קְדָם : וּלְבָנֵי לְחִינְתָא דִּי
לְאַבְרָהָם יְהִי אַבְרָהָם מִתְּנָן וְשִׁלְחָנוֹן מֵעַל יִצְחָק בְּרָה בְּעוֹד דְּהוּא קָיָם
קִידוּמָא לְאַרְעֵי מְדִינְחָא :

רש"י הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכחזה, פילגשים בלא כחזה, כדלמרינו בסנהדרין (כ"א ב) נשים ופילגשים דדוד: נתן אברהם מתנתו. פרשו רבותינו שם טמאה מסר להם. דבר אחר מה שנתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא ראה להנות מהם:

(ז) וַאֲלֵה יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חַי מֵאֵת
שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים : וְאֵלֵינוּ יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי
אַבְרָהָם דְּחִיָּא מְאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין :

רש"י מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן מאה כבן שבעים, ובן חמש כבן חמש בלא חטא:

(ח) וַיְגֻוע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן
וְשִׁבַע וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּיוֹ : וְאֵתְנָגִיד וּמִית אַבְרָהָם בְּסִיבּוֹ
טָבָא סִיב וְשִׁבַע יוֹמִין וְאֵתְפָנִישׁ לְעַמָּה : (ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק
וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו אֶל מְעָרַת הַמְּכַפְלָה אֶל שְׂדֵה
עֶפְרוֹן בֶּן צַחַר הַחֲתִי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מְמָרָא :
וַיִּקְבְּרוּ יְתֵה יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהֵי בְּמְעָרַת כְּפֻלְתָא בְּחֻקְל עֶפְרוֹן בַּר צַחַר
חֲתָאָה דִּי עַל אֶפְרֵי מְמָרָא :

רש"י יצחק וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם:

^(ז) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי חֵת
שָׁמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ : חֲקֹלָא דֵי זָבוּ
אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֵתָא תַּמָּן אֲתִקְבַּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְתַּתָּה : ^(זא) וַיְהִי
אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת
יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי : ^(זב)
וְהָיָה בְּתֵר דְּמִית אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ יְיָ יֵת יִצְחָק בְּרָה וַיִּתֵּב יִצְחָק עִם בְּיָרָא
דְּמִלְאָדָּה קִימָא אֲתַחְזִי עָלָה :

^{דס"ז} ויהי אחרי מות אברהם ויבכד וגו' . נחמו תנחומי אבליס. דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את
הברכות לאברהם, נתיירא לבכד את יצחק מפני שצפה את עשו יורא ממנו, אמר יצא בעל הברכות ויבכד את אשכ
ייתב בעיניו וצא הקדוש ברוך הוא וברכו:

^(זב) וְאֵלֶּה תְּלִדְתּוּ יִשְׁמַעְעָל בֶּן אַבְרָהָם
אֲשֶׁר יִלְדָה הַגֵּר הַמְצֻרִית שְׂפַחַת שָׂרָה
לְאַבְרָהָם : וְאֵלִין תּוֹלְדֵת יִשְׁמַעְעָל בֶּר אַבְרָהָם דֵּי יְלִידַת הַגֵּר
מְצֻרְתָא אֲמַתָּא דְשָׂרָה לְאַבְרָהָם : ^(זג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׁמַעְעָל בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמַעְעָל
נְבִית וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמְבַשֵּׁם : וְאֵלִין שְׂמַהַת בְּנֵי
יִשְׁמַעְעָל בְּשְׂמַהַתְהוֹן לְתוֹלְדֹתְהוֹן בּוּכְרָא דִישְׁמַעְעָל נְבִיּוֹת וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל
וּמְבַשֵּׁם :

^{דס"ח} בשמתם לתולדתם. סדר לידתן זה אחר זה:

^(ד) וּמְשֻׁמַּע וְדוּמָה וּמְשָׂא : וּמְשֻׁמַּע וְדוּמָה וּמְשָׂא : ^(דא)
חֲדָד וְתִימָא יְטוּר נְפִישׁ וְקָדָמָה : חֲדָד וְתִימָא יְטוּר
נְפִישׁ וְקָדָמָה : ^(דב) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְעָל
וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתָם שְׁנַיִם
עָשָׂר נְשִׂאִים לְאַמְתָּם : אֵלִין אַנוּן בְּנֵי יִשְׁמַעְעָל וְאֵלִין
שְׂמַהַתְהוֹן בְּפֻצְחֵיהוֹן וּבְכַרְכֵּיהוֹן תְּרִין עָסָר רַבְרַבִּין לְאַמִּיהוֹן :

רש"י בחזקיהו. כרכים שאין להם חומה, ותרגומו בפלחיהו, שהם מפולחים לשון פתיחה, כמו (תהלים מז 7) פלחו ורננו:

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שָׁנָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וְיָגוּעַ וְיָמָת וְיֶאֱסֹף אֶל עַמּוּיוֹ : וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאָה וּתְלָתֵיךָ וְשִׁבְעַת שָׁנִים וְאֵתְנַגִּיד וְיָמִית וְאֵתְפָּנִישׁ לְעַמָּה :

רש"י ואלה שני חיי ישמעאל וגו' . אמר רבי חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי ליחס בהם שנותיו של יעקב. מן שנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר ארבע עשרה שנה כשפרש מאביו קודם שזא אכל לבן, שהרי כשפרש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר (להלן כה ט) וילך עשו אל ישמעאל וגו' , כמו שפורש בסוף מגלה נקראת (מגילה ז א) : ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא בדלוקים:

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחֻילָה עַד שׁוֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל פְּנֵי כָּל אַחֵיו נֶפֶל : (פפב) וַיִּשְׂרוּ מִחֻילָה עַד חֲגָרָא דִּי עַל אֶפְרַיִם מִצְרַיִם מְטִי לְאֶתְרוֹר עַל אֶפְרַיִם כָּל אַחוּהֵי שְׂרָא : פפב :

רש"י נפל. שכן, כמו (שופטים ז יב) מדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן הוא אומר על פני כל אחיו ישכן (לעיל טו יב) , עד שלא מת אברהם ישכן, משמת אברהם נפל:

הפטרות חיי שרה - מלכים א א

א (א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסֶּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ : (ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקָשׁוּ לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמֻּדָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי לוֹ סִכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָה וְחַם לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ : (ג) וַיִּבְקָשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲבִישַׁג הַשׁוֹנַנִּית וַיָּבֵאוּ אֹתָהּ לְמֶלֶךְ : (ד) וַהֲנַעֲרָה יָפָה עַד מָאֵד וַתְּהִי לְמֶלֶךְ סִכְנָת וַתִּשְׂרָתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה : (ה) וַאֲדֹנָיָה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי

אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמֻשִׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו :
(ו) וְלֹא עָצְבוּ אָבוֹי מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם הוּא
טוֹב תֵּאָר מְאֹד וְאֵתוֹ יִלְדָה אַחֲרַי אַבְשָׁלוֹם : (ז) וַיְהִיו
דְּבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וְעִם אַבְיָתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרַי
אֲדֹנָיָה : (ח) וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא
וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם אֲדֹנָיָהוּ :
(ט) וַיִּזְבַּח אֲדֹנָיָהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אָבִן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר
אָצַל עֵין רִגְלִי וַיִּקְרָא אֶת כָּל אַחֲיוּ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל אַנְשֵׁי
יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ : (י) וְאֵת נָתָן הַנָּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֵת
הַגְּבוּרִים וְאֵת שְׁלֹמֹה אַחֲיוּ לֹא קָרָא : (יא) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל
בֵּית שֹׁבַע אִם שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ
בֶן חַגִּית וְאֲדֹנָיָהוּ דָּוִד לֹא יָדָע : (יב) וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא
עֲצֵה וּמִמְלָטִי אֶת נַפְשֶׁךָ וְאֵת נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה : (יג) לְכִי וּבֹאִי
אֶל הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא אַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתֶּךָ לֵאמֹר כִּי שְׁלֹמֹה בְּנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא
יָשֵׁב עַל כִּסֵּאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ : (יד) הִנֵּה עוֹדֶךָ מִדְּבַרְתָּ
שָׁם עִם הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי אֶת דְּבָרֶיךָ :
(טו) וּתְבֹא בֵית שֹׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד
וְאַבְיָשָׁג הַשׁוֹנֵמִית מְשַׁרְתָּ אֶת הַמֶּלֶךְ : (טז) וּתְקַד בֵּית שֹׁבַע
וּתְשַׁתְּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ : (יז) וּתֹאמֶר לוֹ אֲדֹנָי
אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתֶּךָ כִּי שְׁלֹמֹה בְּנֶךָ יִמְלֹךְ
אַחֲרַי וְהוּא יָשֵׁב עַל כִּסֵּאִי : (יח) וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ
וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ : (יט) וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא וְצֹאן
לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֶׁר
הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדֶּךָ לֹא קָרָא : (כ) וְאַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
עֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יָשֵׁב עַל כִּסֵּא אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו : (כא) וְהָיָה כַּשֶּׁכַּב אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו
וְהָיִיתִי אָנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים : (כב) וְהִנֵּה עוֹדָנָה מִדְּבַרְתָּ
עִם הַמֶּלֶךְ וְנָתָן הַנָּבִיא בָּא : (כג) וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה
נָתָן הַנָּבִיא וַיָּבֵא לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל אַפְּיוֹ
אֶרְצָה : (כד) וַיֹּאמֶר נָתָן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ אֲדֹנָיָהוּ
יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יָשֵׁב עַל כִּסֵּאִי : (כה) כִּי יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח

שׁוֹר וּמְרִיא וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי
הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּס אֲכָלִים וְשֹׁתִים לְפָנָיו
וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיֵהוּ: (כז) וְלִי אֲנִי עֲבָדְךָ וּלְצַדִּיק
הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן יְהוֹדָע וּלְשִׁלְמָה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: (כח)
אִם מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת
(עבדיך) עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: (כח) וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קִרְאוּ לִי לְבַת שֶׁבַע וּתְבֹא לְפָנָי הַמֶּלֶךְ
וּתַעֲמֹד לְפָנָי הַמֶּלֶךְ: (כט) וַיֵּשְׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חֵי יְהוָה
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת נַפְשִׁי מִכָּל צָרָה: (ל) כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ
בְּיְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי שְׁלֹמֹה בְּנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי
וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסְאֵי תַחְתָּי כִּי כֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: (לא)
וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אֶפְסִים אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי
אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעַלְמִים:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ה

א. מעין שהעבירו על גבי השקת, פסול. העבירו על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה, שהמעין מטטר בכול שהוא. העבירו על גבי ברכה והפסיקו, הרי הוא כמקוה. חזר והמשיכו, פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת, עד שיידע שיצאו הראשונים:

ברטנורה (א) מעין שהעבירו על גבי השוקת. שהיא כלי. ולא שוקת שזסלע: פסול. להטביל צמים שבתוך השוקת וצמים שיוצאים ועוזרים מן השוקת לחוץ, הואיל ומי המעין כולם שופכים לתוך השוקת אבל אם מי המעין עוזרים על שפת השוקת כל שהוא, אע"פ שמקחתם עוזרים בתוך השוקת, כשר להטביל צמים שעל שפת השוקת או חוצה לה, דמעין מטהר בכל שהוא: והפסיקו. שאין מי הבדיקה מחוברין למעין: הרי הוא כמקוה. ואין מטהר בכל שהוא, עד שיהא גם ארבעים סאה: חזר והמשיכו. שחיבר מי המעין לבדיקה: פסול לזבים. דכבר פסק חיותן. וזבים ומלרעים ומי חטאת כתיב זהו מים חיים:

ב. הָעֲבִירוּ עַל גְּבֵי כְּלִים אוֹ עַל גְּבֵי סִפְסָל, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הָרִי הוּא כַּמְּקוֹה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטְבִּיל עַל גְּבֵי הַסִּפְסָל:

ברטורה (ז) העבירו על גבי כלים. שהעביר המעין על דופני הכלי מצחוץ: הרי הוא כמו שהיה. לטהר בזוחלים ובכל שהוא: הרי הוא כמקוה. דבועי ארבעים סאה ובאשבורן: ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל. גזירה שמא יטביל בכלים והלכה כר' יוסי:

ג. מֵעֵין שֶׁהוּא מְשוּדָּךְ כַּנְּדָל, רַבָּה (עֲלִיּוֹ) וְהַמְּשִׁיכוֹ, הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה. הָיָה עוֹמֵד וְרַבָּה (עֲלִיּוֹ) וְהַמְּשִׁיכוֹ, שָׁוָה לַמְּקוֹה לְטַהַר בְּאֲשְׁבָרוֹ, וְלִמְעֵין לְהִטְבִּיל בּוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא:

ברטורה (ח) שהוא משודך כנדל. שמימיו זוחלים במקומות הרבה כשרץ זה שמרבה רגלים וקורין לו בלע"ז כנטופיד"י: ריבה עליו. מים שאובים, עד שנמשכו ונתגדלו המקומות שמימיו זוחלים שם: הרי הוא כמו שהיה. המקומות הללו מטהרים בזוחלים ובכל שהוא כמו שהיו בתחלה: היה. המעין עומד. ולא היו מימיו נזחלים, וריבה עליו מים שאובים ונתגדלו המעין עד שמימיו נזחלים אילך ואילך מחמת המים שאובין: שוה כו' למעין. המקומות הללו שהמים נזחלים בהם, שוין למעין שמטהרים בכל שהן, ושוין למקוה שאין מטהרים בזוחלין אלא באשבורן. פירוש אחר, ריבה עליו והמשיכו, הרחיב הזריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן הרי הוא כמות שהיה, דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריבה עליהן והרחיבן, שם מטהר בזוחלין, ומן הגדלים אין מטהר אלא באשבורן. פירוש אחר, ריבה עליו והמשיכו, הרחיב הזריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן הרי הוא כמות שהיה, דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריבה עליהן והרחיבן, שם מטהר בזוחלין, ומן הגדלים אין מטהר אלא באשבורן. אבל אם לא היו מימיו זוחלים אלא עומדים, וריבה עליו שהרחיב מקום עמידתן, והמשיכם שעשה מקום עמידתן זוחלין, שוה למקוה לטהר באשבורן, ואין מטהר בזוחלין, מאחר דעיקר מקום המעין אינו זוחלין:

ד. כָּל הַיָּמִים כַּמְּקוֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א), וְלִמְקוֹה הַיָּמִים קָרָא יָמִים, דְּבִרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַיָּם הַגָּדוֹל כַּמְּקוֹה. לֹא נֶאֱמַר יָמִים, אֶלָּא שֵׁישׁ בּוֹ מֵינֵי יָמִים הַרְּבָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַיָּמִים מְטַהְרִים בְּזוּחְלִין, וּפְסוּלִין לְזָבִים וְלִמְצָרְעִים, וְלִקְדָּשׁ מֵהֶם מִי חֲטָאת:

ברטורה (ט) הים הגדול כמקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מימי בראשית: לא נאמר ימים. כלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו: ר' יוסי אומר כל הימים.

ויס הגדול נמי תורת מעין עליהם לענין שהן מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכים וזוחלין עליהם, אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קראן מקוה. והלכה כר' יוסי:

ה. הזוחלין, כמעין. והנוטפים, במקוה. העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים, שהם פשרים. ונוטפים שעשאן זוחלין, סומך אפלו מקל, אפלו קנה, אפלו זב וזבה, יורד וטובל, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, כל דבר שהוא מקבל טמאה, אין מזחילין בו:

ברטורה (ה) הזוחלין. כגון נהרות שהן זוחלין, הרי הן כמעין ומטהרין בזוחלין וכלל שהן: והנוטפים. כגון מי גשמים: כמקוה. לטהר בארבעים סאה ובאשבורן: שהם כשרים. כזוחלין. הואיל ונוטפין מועטים. ואפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אלא אם כן נוטפין משלימים להם: ונוטפין שעשאן זוחלין. כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוראין וזוחלין: סומך אפילו מקל. או קנה, או זב או זבה סומכין ביד או ברגל, וסותמין מקום יציאת המים עד שיעמדו המים במקום אחד ונעשים אשבורן, ויורד הטמא וטובל: כל דבר שהוא מקבל טומאה. לא מיבעיא זב וזבה שהן טמאין, שאינן יכולים לסתום מקום יציאת המים בידיהם או ברגליהם כדי להעמיד המים ולעשותן אשבורן, אלא אפילו טהור גמור, הואיל והוא מקבל טומאה: אין מזחילין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום השחילה כדי שיעשה אשבורן ויוכל לטבול בו. וטעמא דר' יוסי, דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור, הוייתן תהא על ידי טהרה. והלכה כר' יוסי:

ו. גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הפלים, טהורים. כל מקום שיש בו ארבעים סאה, טובלין ומטבילין. מטבילין בתריצין ובנעיצים ובפרסת החמור המערבת בבקעה. בית שמאי אומרים, מטבילין בתרדלית. בית הלל אומרים, אין מטבילין. ומוזדים שהוא גודר פלים וטובל בהם. וכלים שגדר בהם, לא הטבילו:

ברטורה (ו) גל שנתלש. מן הים שהולך וסוער: ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. לחולין בלבד, לחולין לא בעו כוונה. אבל למעשר שני ולתרומה, לא טהר הטובל עד שיכוין: טובלין. איש ואשה: ומטבילין. כלים או ידים במקום שרריך טבילת ידים כגון לקדש ללא סגי בנטילה: חריצין. רחצים ומרובעים כמערה אלא שאינן מקורין: נעיצין. קארים מלמטה ורחצים מלמעלה: פרסת חמור. והוא הדין פרסת כל בהמה: המעורבת בבקעה. גומא שנעשית בקרקע על ידי פרסת רגל של בהמה ונתקצו בה מים, והיא מעורבת למקוה של ארבעים סאה על ידי נקב כשפופרת הנוד, מטבילין בה: חרדלית. כמו הר דלית, זרם מים הבאים מדליו של הר, פירוש מגובה ההר. ואפילו אין מתחלתן ועד סופן

אלא ארבעים סאה, מטבילין בהן לבית שמאי: ובית הלל אומרים אין מטבילין. עד שיהיו ארבעים סאה במקום אחד, שאין חרדלית מטהרת אלא באשבורן: שגודר כלים וטובל בהם. עושה מחילה בכלים כדי שיעכבו הלוח המים ולא יהיו זוחלין, וטובל באותן המים שבתוך מחילת הכלים שהן כמי מקוה: וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. לפי שלא הוטבל כל הכלי במים שבתוך המחילה, כי אם האד שכלפי החרדלית ולא כל שכלפי חוץ. ואי קשיא, והא אמר ר' יוסי לעיל כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והיכי פליג אבית הלל שמודים שגודר כלים וטובל בהן. יש לומר, דהאי ומודים אסיפא קאי דאמר וכלים שגדר בהן לא הוטבלו, והכי קאמר, מודים בית שמאי לבית הלל שגודר כלים וטבל בהן, כלים שגדר בהן לא הוטבלו, אבל בית הלל לעולם סברי שאין גודר כלים וטובל בהן, כר' יוסי דאמר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והכי משמע בתוספתא:

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעפבים את המשוח. בשלמא גרים פדרבי חלבבו דאמר רבי חלבבו קשין גרים לישראל פספחת אלא משחקים בתינוקות מאי היא אילימא משפב זכור בני סקילה נינהו אלא דרף אברים בני מבול נינהו אלא דנסיבי קטנות דלא בנות אולודי נינהו דאמר רבי יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שפגוף שפאמר (ישעיי נז) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי:

רס"י בני סקילה נינהו. ואת אמרת מעכבים את המשוח ותו לא הלל במיתה הן נדונים: דרך אברים. היינו שז"ל ואינו מסכב זכור דמסכב זכור כתיב מסכבי אשה: דנסיבי קטנות. והוא ראוי להוליד בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה: שפגוף. חדר כי גוף פס מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים: כי רוח. הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם: יעטוף. מעכב את הגאולה דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב וגו' ונשמות אני עשיתי יעטוף ומסיפיה לריסיה מדריש. יעטוף כמו והעטופים ללבן:

תא חזי כתיב בשעתא דישׁראל מברכין ומזמנין להאי סכת שלום אושפיזא קדישא ואמרי הפורס סכת שלום כדון קדשתא עלאה נחתא ופריסת גדפהא עליהו דישׁראל ומכסיא לון כאמא על בנין וכל זינין בישין אתפנישו מעלמא ויתבי ישראל תחות קדשתא דמאריהון וכדון דא סכת שלום יהיב נשמתין חדתין לבנהא מאי טעמא בגין דביה נשמתין שרין (ס"א דכדון זמן זויגא ונטלת נשמתין ובה שרין) ומניה נפקין, וכיון דשריא ופריסת גדפהא על בנהא, אריקת נשמתין חדתין לכל חד וחד, תו אמר רבי שמעון על דא תנינן שבת דוגמא דעלמא דאתי איהו הכי הוא ודאי ועל דא שמיתה ויובל דוגמא דא בדא, ושבת ועלמא דאתי הכי הוא, וההוא תוספת דנשמתא מרזא דזכור קא אתיא על האי סכת שלום דנטיל מעלמא דאתי ודא תוספת יהבת לעלמא קדישא, ובההוא תוספת חדאן ויתנשי מניהו כל מליו דחול וכל צערין וכל עקין כמה דאת אמר (ישעיה י"ד) ביום הניח יי לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה וגו', ובליליא דשבתא בעי בר נש לאטעמא מכלא בגין לאחזאה דהאי סכת שלום מכלא אתכלילת ובלבד דלא יפגים מיכלא חדא ליומא ואית דאמרי תרין לתרין סעודתי אחרנין דיומא ושפיר, וכל שפן אי סליק יתיר ליומא ויכיל למטעם ממיקלין אחרנין ולזעירי בתרי תבשילין סגיא ואוקמוה חבריא :

תרגום הזוהר צא וראה בשעה שישׁראל מזכרים ומזמינים לסכת שלום זו, האורח הקדוש, ואומרים הפורס סכת שלום, אז הקדשה העליונה יורדת ופורקת כנפיה על ישׁראל ומכסה אותם כמו אם על הזנים, וכל מיני הרע מסתלקים מהעולם, וישׁראל יושבים תחת הקדשה של רצונם. ואז סכת שלום זו נותנת נשמה חדשה לבניה, מהו הטעם שספת שלום נותנת נשמות חדשות לישׁראל. משום שבו שורות נשמות וממנה הן יולדות, וכיון שהספת שלום שורה ופורקת כנפיה על צניה, היא משפעת נשמות חדשות לכל אחד ואחד. עוד אמר רבי שמעון, על פן למדנו, אשר שבת הוא פנין עולם הבא, פן הוא ודאי, ועל פן שמיתה ויובל שנים הם זה לזה, ושבת ועולם הבא פן הוא, ותוספת נשמה ההיא שספת שלום משפיע לבניה, צא מסוד זכר, אל סכת שלום הנמשך, וזה התוספת נשמה, היא נותנת לעם הקדוש, והם שמחים בתוספת נשמה זו, ונשפח מהם כל דברי חול, וכל דברי לער, וכל רע, וכן הוא אומר, ביום הניח ה' לך וגו'. שהפונה הוא צעת השגת תוספת נשמה מספת שלום זו. כליל שבת כריד האדם לטעום מפל המאכלים שיש לו, פדי

לְהִרְאוֹת בְּזֶה, שְׁסַפֵּת שְׁלוֹם זֶה הָאֲמוּנָה, אֲזִי הָיָה גַם כֵּן פְּלוּלָה מִכָּל. וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא יִפְגּוּם בְּסַעֲדָה לְחַת הַכְּרִיף לֹא לְיוֹם הַשָּׁבָת. וַיֵּץ אֲוִמְרִים וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא יִפְגּוּם בְּשָׁנִים, דְּהֵינּוּ, מִשְׁנֵי סְעוּדוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל יוֹם הַשָּׁבָת, וְטוֹב לְהִזְהָר בְּזֶה. וְכָל שָׁכֵן אִם יֵץ לֹא יוֹתֵר לְיוֹם וַיְכּוֹל לְטַעוֹם מִמֵּאֲכָלִים אֲחֵרִים. וְלִמְאֵר דִּי בְּשָׁנֵי תַבְּשִׁילִים לְיוֹם, הִתְחַבְּרִים.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה פ"ו

א. וְכֵן אִם דִּקְדַּק הַחֲכָם עַל עֲצָמוֹ וְהָיָה דְבוּרוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת. וְדַעְתּוֹ מְעוֹרְבָת עִמָּהֶם וּמְקַבְּלָם בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת וְנִעְלָב מֵהֶם וְאִינוּ עוֹלָבָם. מְכַבֵּד לָהֶן וְאֶפִּילוֹ לְמַקְיִלִין לֹא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוּנָה וְלֹא יִרְבֶּה בְּאַרְיָחוֹת עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּשְׁיבְתֵן וְלֹא יִרְאֶה תְּמִיד אֶלָּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה עֲטוּף בְּצִיּוּת מוֹכֵתָר בְּתַפְּיִלִין וְעוֹשֶׂה בְּכָל מַעֲשָׂיו לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין וְהוּא שְׁלֵא יִתְרַחֵק הַרְבֵּה וְלֹא יִשְׁתַּוְּמֵם עַד שְׁיִמְצָאוּ הַכָּל מְקַלְסִין אוֹתוֹ וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ וּמִתְאַוִּין לְמַעֲשָׂיו הֵרִי זֶה קִדְשׁ אֶת ה' וְעָלְיוֹ הַכְּתוּב אוֹמֵר (ישעי' מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָד אֶתְּפָאֵר : **ב.** כָּל הַמְּאֲבָד שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַטְּהוֹרִים שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה שֶׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר בְּעִבּוֹדַת כּוֹכָבִים וְאַבְדָּתָם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא. לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם : **ג.** וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הֵם. הַשֵּׁם הַנִּכְתָּב יוֹ"ד ה"א וְא"ו ה"א וְהוּא הַשֵּׁם הַמְּפוֹרָשׁ. אוֹ הַנִּכְתָּב אֲדִנְי"י. וְאֵל. אֱלֹהִים. וְשִׁדִּי. וְצְבָאוֹת. כָּל הַמּוֹחֵק אֶפִּילוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁבְּעָה שְׁמוֹת אֵלוֹ לֹקֵה :

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"ב

אם יעסוק בעבודת הבורא במדות טובות יהיה נכנע וידמה לו מעט ממה שהוא חייב לו וימחול למי שדבר רעות ממנו שניאמר (במדבר יב) ותדבר מרבים ואהרן במשה והאיש משה ענו מאד שמחל להם מיד. ויניח הגבהות כאהרן כהן גדול ונביא וכתיב (ויקרא ה) והרים את הדשן להשפיל עצמו ולהסיר גבהותו של גודל מעלתו כדכתיב (ש"ב ה) ותרא את המלך דוד מפזז ומכרפר לפני ה'. ולכבוד הבורא ינקם מן הרשעים להקרית מעיר ה' כל פועלי און ונאמר (תהלים קלא) לא גבה לבי ולא רמו עיני ויציל עשוק מיד עושקו דכתיב (דה"א יח) ויהי דוד עושה משפט. ויצוה לעשות הטוב והישר ויתחבר עמהם ונאמר (תהלים קיט) חבר אני לכל אשר יראוך ויזהר מן הרע שיש בידו ובלשונו ויתודה שניאמר (שם נא) חטאתי אודיעך אלמדה פושעים דרכיך וינקום כפי היכולת לבער הרעים דכתיב (שם קו) ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם:

פרשת תולדות

תולדות יום ראשון תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: ואלו תולדות יצחק בן אברהם אברהם אוליד ית יצחק:

רש"י ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים בפרשה: אברהם הוליד את יצחק. על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה ממנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, כר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזה שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בִּתְּוֹאֵל הַאֲרָמִי מִפְּדֹן אָרֶם אַחֹת לָבֶן הַאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה : וַהֲוָה יִצְחָק בֶּר אַרְבָּעִין שָׁנָיו כִּד נָסִיב יֵת רִבְקָה בִּתְּוֹאֵל אֲרָמָא מִפְּדֹן אָרֶם אַחְתָּהּ דְּלָבֶן אֲרָמָא לְהָ לְאַנְתּוּ :

רש"י בן ארבעים שנה. שהרי כשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנלדה רבקה, ויצחק היה בן שלשים ושבע שנה, שהרי בו צפרק מתה שרה, ומשנלד יצחק עד העקידה שמתה שרה שלשים ושבע שנה, ובה תשעים היתה כשנלד יצחק, ובה מאה עשרים ושבע כשמתה, שנאמר (כג א) ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליצחק שלשים ושבע שנים ובו צפרק נלדה רבקה, המתין לה עד שמהא ראוייה לביאה שלש שנים ונשאה: בת בתואל מפדן ארם אחות לבן. וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שבה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם: מפדן ארם. על שם ששני ארם היו, ארם נהרים וארם טובה, קורא אותו פדן, לשון (שמואל א' יא ז) למד בקר, תרגום פדן תורין. ויש פותרין פדן ארם כמו (הושע יב יג) שדה ארם, שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ : וַיֶּצְלִי יִצְחָק קָדָם יְיָ לְקַבֵּל אֶת־תְּהֵא אֲרִי עֲקָרָה הִיא וְקַבֵּל צְלוֹתָהּ יְיָ וְעַד־יָאֵת רִבְקָה אֶת־תְּהֵא :

רש"י ויעתר. הרבה והפציר בתפלה: ויעתר לו. נתפטר ונתפיים ונתפתה לו, ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורבויו הוא וכן (יחזקאל ח יא) ועתר ענן הקטרת, מרביית עלית העשן, וכן (שם לה יג) והעתרתם עלי דבריכם, וכן (משלי כו ו) נעתרות נשיות שונא, דומות למרבות והגם למשא. אינקריישימיני"ט בלע"ז: לנכח אשתו. זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת: ויעתר לו. לו ולא לה, שאין דומה תפלת לדיק בן לדיק לתפלת לדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה:

(כב) וַיִּתְרַצְּצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְךְ לְדָרֶשׁ אֶת יְהוָה : וַדַּחֲקִין בְּנֵיָא בְּמַעְהָא וַאֲמָרַת אִם כֵּן לָמָּה דָּנִן אָנָּא וַאֲזַלַּת לְמַתְבַּע אוּלְפִּין מִן קָדָם יְיָ :

רש"י ויתרוללו. על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה היא רצונה זו וכתב אם כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריאה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של עם ועבר יעקב רץ ומפרכם לאלה, עוברת על פתחי עבודה

זרה עשו מפרכסם ללאת. דבר אחר מתרוכזים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות: ותאמר אם כן. גדול לער העבור: למה זה אנכי. מתאוה ומתפללת על הריון: ותלך לדרש. לבית מדרשו של קם: לדרש את ה'. שיגיד לה מה תהא בסופה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי (גיים) גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וְשְׁנֵי לְאָמִים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדּוּ וְלֹאִם מִלֹּאִם יִאֶמְצוּ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר : וְאָמַר יְיָ לֵה תִרְיוֹן עֲמָמִין בְּמַעֲיָכִי וְתִרְתִּין מִלְּכוֹן מִמַּעֲיָכִי תִתְפָּרֵשׁוּ וּמִלְּכוֹ מִמְּלָכוֹ יִתְקַו וְרַבָּא יִשְׁתַּעֲבִיד לְזַעֲרָא :

רס"ז ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקודש והוא אמר לה: שני גוים בבטנך. גיים כתיב, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא כנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: ושני לאמים. אין לאום אלא מלכות: ממעיד יפרדו. מן המעיס הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתמו: מלאם יאמץ. לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר (ויחזקאל טו ט) אמלאתה החרבה, לא נתמלאתה אור אלא מחרבנה של ירושלים:

וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ : וְשְׁלִימוֹ יוֹמָהָ לְמִילָד וְהָא תִיוֹמִין בְּמַעֲהָ :

רס"ח וימלאו ימיה. אבל בתמר כתיב (להלן לה כז) ויהי צעת לדתה. שלא מלאו ימיה כי לשבעה חדשים ילדתם: והנה תומם. חסר, ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם לדיקים, אבל כאן אחד לדיק ואחד רשע:

נְבִיאִים - מְלָאכִי - פֶּרֶק א

א (א) מִשָּׂא דְבַר יְהוָה אֶל יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי : מִטַּל פְּתֻגְמָא דִּינִי עַל יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי דִּיתְקַרִי שְׁמִיהָ עֲזָרָא סְפָרָא :

רס"ח משא דבר ה'. פורפור"ט בלע"ז דבר הנמסר למלאכי לשאת אותו אל בני ישראל: ביד מלאכי. כבר היה מסור בידו זה ימים רבים מכאן דרשו רבותינו בצרייתא דמכילתא שכל הנביאים עמדו על הר סיני ושם נמסרו להם הנבואות וכן (ישעיה מה) אומר מעת היותה קם אני ועתה ה' אלהים שלחני:

ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאֶמְרְתֶם בְּפִי אֶהְבֵּתֵנוּ הֲלוֹא אֲחַ עֲשׂו לִיעֶקֶב נְאֻם יְהוָה

וְאַהֲבֵת אֶת יַעֲקֹב : רְחִימֵת יִתְכוּן אָמַר יְיָ וְאִם תִּימָרוּן בְּמֵא
רְחִימֵתֵנָּה הֲלֵא אַחֵא עֲשׂוּ לְיַעֲקֹב אָמַר יְיָ וּרְחִימֵת יִתְ יַעֲקֹב :

רש"י וְאַהֲבֵת אֶת יַעֲקֹב . לַתֵּת לוֹ אֶת אֶרֶץ חֲמֵדָה לְבֵי לְבָאוֹת גּוֹיִם (יִימֵיהֶם) אֶרֶץ שְׁלֵבִין כָּל לְבָאוֹת הַעֲכוּ"ס זֶה :

וְאֵת עֲשׂוּ שְׁנֵאתֵי וְאַשִּׁים אֶת הָרִיו שְׁמָמָה (ו)
וְאֵת נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר : וְיִתְ עֲשׂוּ רְחִיקֵת וְשׁוֹיֵתֵי יִתְ
טוֹרוֹהֵי לְצָדוֹ וְיִתְ אַחֲסֵנִיתִיה לְצָדוֹת מִדְּבָרָא :

רש"י וְאֵת עֲשׂוּ שְׁנֵאתֵי . לְדוּחַפוֹ אֶל אֶרֶץ שְׁעִיר מַפְנֵי יַעֲקֹב אַחִיו וּמִנְהַג שְׁבַעוֹלָם מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים לְבָכוֹר הוּא
בֹּרֵךְ לוֹ מִנֵּה יִפֵּה : וְאַשִּׁים אֶת הָרִיו שְׁמָמָה . אִינִן דּוּמִין לְהַרֵי יִשְׂרָאֵל : לַתַּנּוֹת מִדְּבָר . מַעֲוֹן תַּנִּים :

כִּי תֹאמַר אָדוּם רִשְׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנָה (ז)
חֲרָבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ
וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקָרָאוּ לָהֶם גְּבוּל רְשָׁעָה וְהָעַם
אֲשֶׁר זָעַם יְהוָה עַד עוֹלָם : אָרִי יִימָרוּן אֲדוּמָאִי
אֶתְמַסְפִּנָּא כְּעוֹן עֲתִרְנָא וְנִתְיֹב וְנִבְנֵי חֲרָבְתָא כְּדָנִן אָמַר יְיָ צָבָאוֹת אֲנִיוֹן
יִבְנוּן וְאֲנִי אֶפְגֵּר וְיִקְרוּן לְהוֹן תְּחִוּמָא דְעַמִּיה רְשִׁיעָא וְעַמָּא דְאִתֵּי יְיָ
עֲלִיהוֹן לְוֵט עַד עֲלָמָא :

רש"י כִּי תֹאמַר אָדוּם רִשְׁשָׁנוּ . וְאִם יֹאמְרוּ מַחֲרִיבֵי הַמִּקְדָּשׁ מִתְחַלְתִּינוּ רָשִׁים הֵינּוּ אֲבָל מֵעַתָּה שְׁהַעֲשֵׂרֵנוּ מִבִּיזָת
יְרוּשָׁלַיִם וְנִשׁוּב וְנִבְנָה חֲרָבוֹת שְׁלֵנוּ , כֹּה אָמַר ה' וְגו' :

וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל (ח)
יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל : וְעֵינֵיכֶם יִחַזְזִין וְאַתֶּם תִּימָרוּן
יִסְגִּי יִקְרָא דִּי וְאַפְתֵּי יִתְ תְּחִוּמָא דְיִשְׂרָאֵל :

רש"י יִגְדַל ה' מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל . יִרְאֵה גְדוּלְתוֹ מֵעַל לְגְבוּלֵינוּ לְהוֹדִיעַ כִּי אֲנַחְנוּ עַמּוֹ וְיִתְ יִסְגֵּא יִקְרָא דֵה' וְאַפְתֵּי
יִתְ תְּחוּ' אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל :

בֶּן יִכְבֹּד אָב וְעֶבֶד אֲדָנָיו וְאִם אָב אֲנִי אֵי (ט)
כְּבוֹדֵי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵי מוֹרָאִי אָמַר
יְהוָה צָבָאוֹת לָכֶם הִכְהַנִּים בּוֹזֵי שְׁמִי

וְאִמְרַתֶּם בְּמַה בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי : הָא עַל בְּרָא אָמִיר
לִיקְרָא יֵת אָבָא וְעֵבְדָא לְמִדְחַל מִן קִדְם רְבוּגִיָּה אִם כְּאָב אָנָא אָן דְּאִתּוֹן
מִיִּקְרִין קִדְמִי וְאִם כְּרִבּוֹן אָנָא אָן דְּאִתּוֹן דְּחַלִּין מִן קִדְמִי אָמִר יֵי צְבָאוֹת
לְכוּן כְּהִנְיָא דְמַבְסָרִין עַל שְׁמִי וְאִם תִּימְרוּן בְּמָא בְּסַרְנָא עַל שְׁמִי :

רש"י בן . יֵשׁ עֲלוּ לְכַבֵּד אֵב וְכֵן עֲבַד אֲדוּנִי וְאִתּוֹן קְרוּיִן בְּנִים וְעֲבָדִים וְעֵתָה אִם אֵב אֲנִי לְכִסּוּ אִיהַ כְּבוֹדִי : אֲמִר
ה' צְבָאוֹת לְכִסּוּ . אִתּוֹן הַכְּנִים הַבְּזוּים אֵת שְׁמִי : וְאִתּוֹן בְּזוּי . כְּלוּמַר יִדְעִיתִי שְׁתִּאֲמַרוּ לִי בְּמַה בְּזוּי הָרִי
הַבְּזוּי :

כתובים - משלי - פרק ה

(ד) כְּמַעַט הָיִיתִי בְּכָל רָע בְּתוֹךְ קָהָל וְעַדָּה : עַד
כְּלִיל הָיִיתִי לִי בְּכָל בֵּישׁוֹן בְּגוֹ כְּנִשְׁתָּא וְעַדָּתָא :

רש"י כְּמַעַט הָיִיתִי בְּכָל רָע . כְּפִשְׁעֵי בִינִי וְבִין גִּיהֵנִס (כְּלוּמַר בְּצִבִּיל דְּכֵר מוֹעֵט הָיִיתִי עֲבָדוּי בְּכָל רָע שְׁלֵא שְׁמַעְתִּי לְקוֹל מוֹרֵי שְׂאֵלוֹ שְׁמַעְתִּי
לְהַסּוּ לֹא יִאֲרַע בִּי כֵךְ רַבִּי יוֹסֵף קַרְיָא) :

(ט) שְׁתָּה מִיַּם מְבוֹרָךְ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרָךְ :
אֲשִׁיתִי מִיָּא מִן גּוֹבֵד וְרִדְיָא מִן בְּיָרְךְ :

רש"י שְׁתָּה מִיַּם מְבוֹרָךְ . מְבוֹרָךְ שְׁתָּה לְךָ הַקְּבִיָּה לְחַלְקֵךְ הִיא תוֹרַת מִשָּׁה : בּוֹרֵךְ . מִיַּם מְכוּנְסִים : וְנִזְלִים מִתּוֹךְ
בְּאֵרְךְ . מִיַּם חַיִּים כְּלוּמַר תַּחֲלָה כְּמִים מְכוּנְסִים וְלַבְּסוּף נּוֹבְעִין הֵם וְהוֹלְכִין :

(י) יִפּוּצוּ מַעֲיִנְתֶּיךָ חוּצָה בְּרַחֲבוֹת פְּלָגֵי מַיִם :
נִשְׁפְּעוּן מַעֲיִנְךָ לְבָרָא וּבִפְתָּיִי טִיפֵי דְמִיָּא :

רש"י יִפּוּצוּ מַעֲיִנְתֶּיךָ חוּצָה . סוּף שְׁתַּקְנָה תְּלַמִּידִים וְתוֹרָה הוֹרָאוֹת צְרִיבִים וְיֹאֵל לְךָ שֵׁם : בְּרַחֲבוֹת . עִיר תְּפוּלִינָה
פְּלָגֵי מִיַּמִּין :

(יא) יִהְיוּ לָךְ לְבָדָךְ וְאִין לְזָרִים אֶתְךָ : יִהְיוּן לָךְ לְחַוְדָךְ
וְנוֹכְרָאֵי לֹא נִשְׁתַּתְּפוּן עִמָּךְ :

רש"י אהיו לך לבדך . אתה לבדך תחכבד בהם ולא יחלוק אחר עמך לפי שאמר למעלה פן ישבעו זרים כחך אמר כאן יהיו לך לבדך ומתוך כך :

(יח) יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך : יהוי מבוועד בריך וחדי מן איתת טליותך :

רש"י יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך . היא התורה שלמדת מנעורך :

(יט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד : אילתא דרחמותא ודיצתא דחסדא תדונא אלף בכל זמן וברחמותה תגרס תדירא :

רש"י תשגה תמיד . ראיתי בדברי ר' משה הדרשן תשגה תעסוק תמיד והוא ל' ערבי והביא ראיה כמו לבקש שגייה לבקש עסק , ולא ידעתי איפה נשנית ורבותינו פירשו (עירובין נד) , לשון משגה כמשמעו בעבור אהבתה תהיה שוגג בשאר עסקיך כי היא משמרת על שלך אמרו עליו על ר"א בן פדת שהיה דורש בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון פעם אחת בא אדם אחד ומלא נחש כרוך עליו :

משנה ברכות פרק ו

א. פיצד מברכין על הפרות. על פרות האילן אומר, בורא פרי העץ, חוץ מן היין, שעל היין אומר בורא פרי הגפן. ועל פרות הארץ אומר בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ועל הירקות אומר בורא פרי האדמה. רבי יהודה אומר, בורא מיני דשאים :

ברטנורה (א) כיכל מזרכין. חוץ מן היין. שמתוך חשיבותו קבעו לו ברכה לעלמו. וכן הפה: בורא מיני דשאים. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות, ור' יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין. ואין הלכה כר' יהודה. והא דתנן על הירקות אומר בורא פרי האדמה, הני מיילי ירקות שדרכן לאכלן חיים ואכלן חיים, או שדרכן לאכלן מבוסלים ואכלן מבוסלים. אבל אותן שדרכן לאכלן חיים ואכלן מבוסלים, או שדרכן לאכלן מבוסלים ואכלן חיים, אינו מזכר עליהן אלא שהכל. וירקות שאוכלין אותם בין חיים בין

מבוססים, מצרכין עליהן בורא פרי האדמה בין חיין בין מבוססים:

ב. בְּרֵךְ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה, יֵצֵא. וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, לֹא יֵצֵא. עַל כָּל־אֵם אָמַר שֶׁהֵכֵל (נְהִיָּה), יֵצֵא:

ברטנורה (ב) בֵּרֵךְ עַל פִּירוֹת הָאֵילָן וְכוּ'. כֹּל הַיֵּכָא דְכִי שְׁקֵלִי לְפִירָא אִיתִיהּ לְעַנְף, וְאוֹתוּ וְהַעֲנָף עֲלָמוּ חוּזַר וּמוֹלִיא פְּרֵי לְשָׁנָה הַאֲחֵרָתָה, מִקְרֵי אֵילָן, וּמִצְרָכִין עַל פִּירוֹתָיו בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ. אֲבָל הַיֵּכָא דְכִי שְׁקֵלֵת לִיהּ לְפְרֵי לֹא יִשְׁאָר עַנְף שִׁיחֻזֹּר וְיִוֹלִיא פְּרֵי לְשָׁנָה הַאֲחֵרָתָה, אֵין מִצְרָכִין עַל הַפִּירוֹת אֲלֹא בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה: עַל כּוֹלֵם אִם אִמַר שֶׁהֵכֵל יֵצֵא. וְאִפְּלוּ עַל הַפֶּת וְעַל הַיֵּין. וּמִיָּהוּ לְכַתְּחֵלָה אֵין לְאֲכֹל שׁוֹם פְּרֵי, אִם אִינוּ יוֹדְעֵי תַחֲלָה שִׁיבְרֵךְ עַלְיוּ בְּרַכָּה הַרְאוּהָ

ג. עַל דְּבַר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ אֹמַר שֶׁהֵכֵל. עַל הַחֲמֵץ וְעַל הַנוֹבְלוֹת וְעַל הַגּוֹבָאֵי אֹמַר שֶׁהֵכֵל (עַל הַחֲלָב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַבֵּיצִים אֹמַר שֶׁהֵכֵל). רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר, כָּל שֶׁהוּא מִין קָלָה אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו:

ברטנורה (ג) נוֹבְלוֹת. פִּירוֹת שְׁנַפְלוּ מִן הָאֵילָן קוֹדֵם שְׁנַתְּבַשְׁלוּ כֹּל לְרַכּוּ: גּוֹבָאֵי. חֲגֻבִים טְהוּרִים: מִין קָלָה. נוֹבְלוֹת וּגּוֹבָאֵי עַל יְדֵי קָלָה הֵן בָּאִים וְאֵין הַלְכָה כִּי יְהוּדָה:

ד. הָיוּ לְפָנָיו מֵינִים הַרְבֵּה, רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מִמֵּין שְׁבָעָה, מְבָרְךְ עֲלָיו. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, מְבָרְךְ עַל אֵיזָה מֵהֶם שִׁירְצָה:

ברטנורה (ד) מִין שְׁבָעָה. חֲטָה וְשַׁעֲוָה וּגְפֵן וְתַלְמֵה וְרַמּוֹן זֵית וְתַמְרִים. דִּהְנֵי עֲדִיפֵי הוֹאִיל וְנִשְׁתַּבַּח בְּהֵן אֲרַץ יִשְׂרָאֵל: מִבְּרֵךְ עַל אֵיזָה מֵהֵן שִׁירְצָה. דְּחֲבִיב עֲדִיף. וְהַלְכָה כְּחַכְמִים:

ה. בְּרֵךְ עַל הַיֵּין שֶׁלְּפָנָי הַמְּזוּן, פָּטַר אֶת הַיֵּין שֶׁלְּאַחַר הַמְּזוּן. בְּרֵךְ עַל הַפְּרָפְרֵת שֶׁלְּפָנָי הַמְּזוּן, פָּטַר אֶת הַפְּרָפְרֵת שֶׁלְּאַחַר הַמְּזוּן. בְּרֵךְ עַל הַפֶּת, פָּטַר אֶת הַפְּרָפְרֵת עַל הַפְּרָפְרֵת, לֹא פָּטַר אֶת הַפֶּת. בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, אִף לֹא מַעֲשָׂה קִדְרָה:

ברטנורה (ה) פָּטַר אֶת הַיֵּין שֶׁלְּאַחַר הַמְּזוּן. הֵנִי מִילֵי בְּשַׁבְּתוֹת וַיִּמֵּים טוֹבִים שְׂרָגוּלִים לְקַבּוֹעַ עַל הַיֵּין לְאַחַר הַמְּזוּן, וְכַשְׁבְּרֵךְ עַל הַיֵּין לְפָנָי הַמְּזוּן אֲדַעְתָּא דְהַכִּי בְּרֵךְ, אֲבָל בְּשִׁאָר

ימים שאין רגילים לקבוע עצמן על היין לאחר המזון, אין היין שלפני המזון פוטר היין שלאחר המזון. וכל לאחר המזון דתנן במתניתין, היינו לאחר שסלקו ידיהם מן הפת, קודם שיברכו ברכת המזון: פרפרת. כל דבר שמלפתים בו את הפת כגון בשר וזיזים ודגים, קרויים פרפרת. ופעמים שהיו מביאים פרפראות קודם סעודה להמשיך האכילה, וחוזרים ומביאים פרפראות אחרות לאחר הסעודה, אחר שמשכו ידיהם מן הפת: מעשה קדרה. כגון הריפות וגרש כרמל וקמח שנתבשל במים, כגון הלביבות וכיוצא בהן. ואית דמפרשי פרפרת דמתני', פת הגנומה בקערה שאין בה מראה לחם, דמזרכים עליה בורא מיני מזונות. והשתא ניחא דאנטריך לאשמועינן בדרך על הפרפרת לא פטר את הפת, אע"ג דהיא נמי מין פת, אבל מעשה קדרה פטר. ובית שמאי סברי, כשם שאם ברך על הפרפרת לא פטר את הפת, כך לא פטר מעשה קדרה. ואין הלכה כבית שמאי:

ו. הָיוּ יוֹשְׁבֵיין (לְאֶבֶל), כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֵךְ לְעֶצְמוֹ. הִסְבּוּ, אֶחָד מִבְּרֵךְ לְכֻלּוֹ. בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוֹן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֵךְ לְעֶצְמוֹ. לְאַחַר הַמְּזוֹן, אֶחָד מִבְּרֵךְ לְכֻלָּם. וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמְּגֻמָּר, אֵף עַל פִּי שְׂאִין מְבִיאִין אֶת הַמְּגֻמָּר אֶלֶּא לְאַחַר הַסְּעֻדָּה:

ברטורה (ו) היו יושבים. בלא הסיבה, וסימן הוא שלא נתוועדו לאכול יחד. שרגילים היו כשמתוועדים חבורות אנשים לאכול, שהיו מסובים על המטות ואוכלים ושותים בהסבת שמאל: כל אחד מזכר לעצמו. שלא היה להם קבע סעודה בלא הסיבה. ומיהו אם אמרו ניזיל ניכול נהמא בדוכתא פלן, אע"פ שלא הסיבו כהסיבו דמי, ואחד מזכר לכולם, ומנטרפין נמי לזימון: בא להם יין בתוך המזון כל אחד מזכר לעצמו. הואיל ואין בית הבליעה פנוי, ואין לב המסובים פונה אל המזכר, אלא לבדוע מה שבפיהם. אי נמי חיישינן שמא יחנק כשבא לענות אמון: והוא אומר על המוגמר. המזכר ברכת המזון הוא מזכר על המוגמר בורא עצי בשמים. ואע"ג דאיכא דעדיף מיניה, אפילו הכי כיון שהתחיל בחדא עביד לאידך: לאחר הסעודה. לאחר ברכת המזון, דהשתא לאו מרכי הסעודה הוא, אפילו הכי כיון שהתחיל בצרכות אחרונות, גומר: מוגמר. רגילין היו להביא אחר הסעודה עצי בשמים במחתה על האש לריח טוב:

ז. הִבִּיאוּ לְפָנָיו מְלִיחַ בְּתַחֲלָה וּפֶת עֵמוֹ, מִבְּרֵךְ עַל הַמְּלִיחַ וּפוֹטֵר אֶת הַפֶּת, שְׁהַפֶּת טְפִלָּה לוֹ. זֶה הַפְּלָל, כָּל שֶׁהוּא עֶקֶר וְעֵמוֹ טְפִלָּה, מִבְּרֵךְ עַל הָעֶקֶר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפִלָּה:

ברטורה (ז) מליח. כל דבר מלוח: שהפת טפלה לו. מי שאכל אכילה גסה מפירות מתוקים ביותר אוכל אחריו דבר מליח לחתך הליחות הנדבקות בגופו מחמת רוב הפירות, ומפני שאינו יכול לאכול המליח לבדו, אוכל מן הפת עמו, אבל המליח לבדו עיקר, והפת

ח. אַכַּל תְּאֲנִים עֲנָבִים וְרְמוֹנִים, מְבַרֵךְ אַחֲרֵיהֶן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דְּבָרֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים, בְּרָכָה אַחַת (מַעֲיֵן שְׁלֹשׁ). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפֹלוּ אַכַּל שְׁלֶק וְהוּא מְזוֹנוֹ, מְבַרֵךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. הַשּׁוֹתֶה מִיַּם לְצֶמָאוּ, אוֹמֵר שֶׁהַפֶּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, בּוֹרָא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת:

צְרִטוּרָה (ח) מְבַרֵךְ אַחֲרֵיהֶן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. לְכָל שֶׁהוּא מַשְׁבַּעַת הַמֵּינִים מְבַרֵךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. לְסַבֵּרָא לִיָּה לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל דּוֹאכְלַת וּשְׁבַעַת וּבְרַכַת לֵאוּ אַלְחַס בְּלַבַד קָאֵי, אַלְא אַכַּל שְׁבַעַת הַמֵּינִין הַמְּזוֹכְרִים לַעֲיֹל בְּפִרְשָׁה. וּבִהָאֵי קָרָא שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רַמְיָזֵי. וּבְרַכַת, זֹו בְּרַכַת הַזֶּה. עַל הָאֲרֵץ, זֹו בְּרַכַת הָאֲרֵץ. הַטּוֹבָה, זֹו בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ג'): הַהֵר הַטּוֹב הַזֶּה: וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים בְּרַכָּה אַחַת. מַעֲיֵן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אִם עֲנָבִים תֹּאנִים וְרִמּוֹנוֹס זֵיתִים וְתַמְרִים אַכַּל, מְבַרֵךְ עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ וְעַל אֲרֵץ חַמְדָּה טוֹבָה וְכוּ' וְחוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל הַפִּירוֹת. וּבְאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל חוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל פִּירוֹתֶיהָ. וּבְרַכָּה זֹו עֲלֵמָה מְבַרֵךְ עַל הַיַּיִן, אַלְא שְׁפּוֹתַח בֵּה עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן. וְעַל כָּל דְּבַר הַנֶּעֱשֶׂה מִחַמְשַׁת מֵינֵי דְגוּן, בְּמִקּוֹס עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ, אוֹמֵר עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכֹּלְכָלָה, וְחוֹתֵם עַל הָאֲרֵץ וְעַל הַמַּחֲיָה: אֲפִילוּ אַכַּל שְׁלֶק. שֶׁל יִרְקָה. וְהוּא מְזוֹנוֹ, שְׁסוּמֵךְ עֲלִיו לְמִזְוֹן. מְבַרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דּוֹאכְלַת וּשְׁבַעַת אַכַּל מֵאֵי דְאֲכַל קָאֵי. וְהַלְכָה כְּחֻכְמַיִם שְׁאִין מְבַרְכִין שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַלְא אַלְחַס, וְעַל שְׁבַעַת הַמֵּינִין, בְּרַכָּה אַחַת מַעֲיֵן שְׁלֹשׁ, וְעַל כָּל שְׂאֵר דְּבָרִים, בּוֹרָא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת וְחַסְרוֹנוֹ. וּפִירוּשׁ חַסְרוֹנוֹ, כְּמוֹ לַחַס וּמֵיִם שְׂאֵי אֲפִשֵׁר לְהַתְקִיִם בְּלֵא הֵם; עַל כָּל מָה שְׁבַרָא לְהַחֲיוֹת בְּהֵם נַפֵּשׁ כָּל חַי, כְּלוֹמֵר עַל כָּל מָה שְׁבַעַלֵם שְׁגַם אִם לֹא נִבְרָאוּ יִכּוּלִין הַבְּרִיּוֹת לְהַתְקִיִם, וְלֹא נִבְרָאוּ כִי אִם לְחַעֲנוּג וּלְחַוְסַפַת טוֹבָה. וּמַפְנֵי שֵׁיךְ בְּבְרַכָּה זֹו שְׁנֵי עֲנִינִים, הוּיֵא בְּרַכָּה אַרְבּוּעָה וּפּוֹתַחַת בְּבְרֹוךְ וְחוֹתַמַת בְּבְרֹוךְ, כְּדֹאִיתֵא צִירוּשְׁלַמֵי שְׁחוֹתַמִים בְּרֹוךְ אַחַת ה' חַי הַעוֹלָמִים: הַשּׁוֹתֶה מֵיַם לְצֶמָאוּ. דּוֹקָא, מְבַרֵךְ שְׁהַכֵּל, אַבְל הַשּׁוֹתֶה מֵיַם לְבִלְעוֹעַ מֵאֲכַל שְׁנַתַחַב לוֹ בְּגִרוֹנוֹ וְכִיּוֹרָא בְּזָה, אִינוּ מְבַרֵךְ: רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר בּוֹרָא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת. מְבַרֵךְ לְפָנֵי שְׁתֵּיַת הַמֵּיִם. וְאִין הַלְכָה כְּר' טַרְפוֹן, אַלְא לְפָנֵיהֶם מְבַרֵךְ שְׁהַכֵּל, וְלֵאחֲרֵיהֶם בּוֹרָא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת:

אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים. שנאמר (תהלים כד) לה' הארץ ומלוואה. רבי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלוואה. וכתוב (שם קטו) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. לא קשיא פאן קודם ברכה פאן לאחר ברכה. אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גוזל להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל שנאמר (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (דברים לב) הלוא הוא אביך קנף ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אפך. מאי חבר הוא לאיש משחית. אמר רבי חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. רבי חנינא בר פפא רמי כתיב (הושע ב) ולקחתי דגני בעתו וגו'. וכתוב (דברים יא) ואספת דגנך וגו'. לא קשיא פאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום. פאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. תנו רבנן ואספת דגנך מה תלמוד לומר לפי שנאמר (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיהך יכול דברים ככתבן תלמוד לומר ואספת דגנך נהוג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי שמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה קוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים. שנאמר (ישעיה סא) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגומר. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן. שנאמר (דברים יא) ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן. שנאמר (שם כח) ועבדת את אויביך. אמר אביי הרבה עשו כרבי שמעאל ועלתה בידין כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידין:

רש"י לאחר ברכה. הרי היא לבני אדם: גוזל להקב"ה. את ברכתו: ולכנסת ישראל. שכתב הפירות לוקין: אין פשע. ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדו ממנו לעשות כן ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה ולכן נקרא זה המיקל חבר לאיש משחית: לירבעם בן נבט. שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא ומחטיא: בזמן שעושים רצונו. הדגן וכסאין עושים רצונו נוטלו ומראה להם שהיא שלו: דברים ככתבו. שלא יעסוק בדרך ארץ: נהוג בהם. עם דברי תורה: מנהג דרך ארץ. שאם תבוא

זוהר תולדות דף קל"ד ע"א

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וְגוֹ', פְּתַח רַבִּי חִיָּא וְאָמַר (תהלים ק"ו) מִי יִמְלַל
גְּבוּרוֹת יְיָ יִשְׁמַע כָּל תְּהִלָּתוֹ, תָּא חֲזִי כַּד בְּעָא קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא
וְסָלִיק בְּרַעוּתָא קַמִּיהּ לְמַבְרִי עֲלֵמָא הוּא מְסַתְּפַל בְּאוּרִיתָא
וּבְרָא לִיהּ וּבְכָל עוֹבְדָא וְעוֹבְדָא דְבְרָא קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא בְּעֲלֵמָא
הוּא מְסַתְּפַל בְּאוּרִיתָא וּבְרָא לִיהּ הָדָא הוּא דְכַתִּיב (משלי ח')
וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֱמוּנָה וְאֶהְיֶה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם אֶל תִּקְרִי אֱמוּנָה
אֶלָּא אוּמָן, כַּד בְּעָא לְמַבְרִי אָדָם אִמְרָה תּוֹרָה קַמִּיהּ אִי בַר נֶשׁ
יִתְבָּרִי וּלְבַתֵּר יַחֲטִי וְאַנְתָּ תִּידוֹן לִיהּ אִמָּאֵי יְהוֹן עוֹבְדֵי יְדָדָא
לְמַגְנָא דְהָא לָא יִיכּוֹל לְמַסְבֵּל דִּינָדָא אִמְרָה לָהּ קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא
הָא אֲתַקִּינַת תְּשׁוּבָה עַד לָא בְּרָאתִי עֲלֵמָא אִמְרָה קְדָשָׁא בְּרִידָא
הוּא לְעֲלֵמָא בְּשַׁעֲתָא דְעֵבֶד לִיהּ וּבְרָא לְאָדָם אִמְרָה לִיהּ עֲלֵמָא
עֲלֵמָא, אֲנַתָּ וְנִמוּסָדָא לָא קִיָּמִין אֶלָּא עַל אוּרִיתָא, וּבְגִין כַּד
בְּרָאתִי לִיהּ לְאָדָם בְּדָא, בְּגִין דִּיתַעֲסַק בָּהּ, וְאִי לָאו הָא אֲנָא
אֶהְדַּר לָדָא לְתַהוּ וּבַהוּ, וְכֹלָא בְּגִינִיהּ דְאָדָם קִיָּמָא, הָדָא הוּא
דְכַתִּיב (ישעיה מ"ה) אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרָאתִי, וְאוּרִיתָא
קִיָּמָא וּמְכַרְזָא קַמִּיהוּ דְבְּנֵי נֶשָׂא בְּגִין דִּיתַעֲסִקוּ וַיִּשְׁתַּדְּלוּ בָּהּ
וְלִית מָאן דִּירְכִין אוּדְנִיָּה, תָּא חֲזִי כָּל מָאן דְאֲשַׁתְּדַל בְּאוּרִיתָא
אִיהוּ קִיָּים עֲלֵמָא וְקִיָּים כָּל עוֹבְדָא וְעוֹבְדָא עַל תְּקוּנִיָּה כַּדְקָא
יָאוּת וְלִית לָדָא כָּל שִׁיפָא וְשִׁיפָא דְקִיָּמָא בִּיהּ בְּבַר נֶשׁ דְלָא הוּי
לְקַבְּלִיהּ בְּרִיָּה בְּעֲלֵמָא דְהָא כְּמָה דְבַר נֶשׁ אִיהוּ מִתְּפַלֵּג שִׁיפִין
וְכֹלָהוּ קִיָּמִין דְרַגִּין עַל דְרַגִּין מִתְּתַקְּנִין אֵלִין עַל אֵלִין וְכֹלָהוּ חַד
גּוּפָא הָכִי נִמְי עֲלֵמָא כָּל אֲנוּן בְּרִין כֹּלָהוּ שִׁיפִין שִׁיפִין וְקִיָּמִין
אֵלִין עַל אֵלִין וְכַד מִתְּתַקְּנִין כֹּלָהוּ הָא (ח"ד) גּוּפָא מִמֶּשׁ, וְכֹלָא
כְּגוּנָא דְאוּרִיתָא דְהָא אוּרִיתָא כֹּלָא שִׁיפִין וּפְרַקִּין וְקִיָּמִין אֵלִין
אֵלִין וְכַד מִתְּתַקְּנִין כֹּלָהוּ אֲתַעֲבִידוּ חַד גּוּפָא, כִּיּוֹן דְאֲסַתְּפַל דָּוִד
בְּעוֹבְדָא דָּא פְּתַח וְאָמַר (תהלים ק"ד) מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ כָּל־
בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאֶרֶץ קִנְיִנָדָא בְּאוּרִיתָא אֲנוּן כָּל רְזִין
עֲלָאִין חֲתִימִין דְלָא יְכַלִּין לְאֲתַדְּבַקָא בְּאוּרִיתָא כָּל אֲנוּן מְלִין

עֲלֵאיוּן דְּאֲתַגְלִין וְלֹא אֲתַגְלִין בְּאוּרִיתָא אֲנוּן כָּל מְלִין דְּלֵעִילָא
וְלִתְתָא כָּל מְלִין דְּעֵלְמָא דִּין וְכָל מְלִין דְּעֵלְמָא דְּאֲתִי בְּאוּרִיתָא
אֲנוּן וְלִית מָאן דְּיִשְׁגַח וְיִדַע לֹון וּבְגִין כֶּךָ כְּתִיב (תהלים ק"ו) מִי יִמְלֵל
גְבוּרוֹת יְיָ יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ :

תרגום הזהר וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וְגו': פִּתַח רַבִּי חֵיָא וְחָמַר, מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. זֶה וְרִיָּה, כְּשֶׁצִּבְקָה הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְעֵלָה צְרָלוֹן לְפָנָיו, לְצַרְחַ הָעוֹלָם, הָיָה מְסַתְּפֵל צְתוּרָה וְצַרְחַ אוֹתוֹ. וְכָל פְּעֵלָה וּפְעֵלָה שְׂצַרְחַ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא צְעוֹלָם, הָיָה מְסַתְּפֵל צְתוּרָה וְצַרְחָה, וְזֶה שְׂפַתּוֹב (מַשְׁלֵי ח') וְחֵיָה אֲרָלוֹ אָמוֹן וְחֵיָה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם. אֵל תְּהִרִי אָמוֹן אֲרָלָא אָמוֹן. דְּהֵינּוּ שְׁהִיתָה פְּלִי אָמוֹנְתוֹ. כְּשֶׁרָכָה לְצַרְחַ אֵת הָאָדָם, אָמְרָה הַתּוּרָה לְפָנָיו, אִם יִהְיֶה נְצַרְחַ הָאָדָם וְחָחַר כֶּךָ יִחַטָּא, וְחָפָה תְּדוּן אוֹתוֹ, לָמָּה יִהְיֶה מַעֲשֶׂה יְדִידָא לְשׂוֹא, הָרִי לֹא יוֹכֵל לְסַצֵּל אֵת דִּינָךְ. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, הָרִי צְרַחְתִּי תְּשׂוּבָה מִטְּרָם שְׂצַרְחָתִי הָעוֹלָם, וְחָם יִחַטָּא, יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׂוּבָה וְחָמְחוּל לוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לַעֲוֹלָם צְשַׁעָה שְׂצַרְחַ אוֹתוֹ, וְצַרְחַ אֵת הָאָדָם, אָמַר לוֹ: עוֹלָם עוֹלָם, אֲפָה וּטְבַעְדָּךְ אֵינָם עוֹמְדִים אֲרָלָא עַל הַתּוּרָה, וּמִשּׁוּם זֶה צְרַחְתִּי צֶךְ אָדָם כְּדִי שְׁיַעֲסֵק צְתוּרָה, וְחָם לֹא יַעֲסֵק צְתוּרָה הָרִי חָנִי מַחֲזִיקָךְ לְתוֹהוֹ וּצְוָהוּ. וְהַפֵּל הוּא צְשַׁצִּיל הָאָדָם וְזֶהוּ שְׂפַתּוֹב (יִשְׁעִיָה מ"ה) חָנִי עֲשִׂיתִי אֲרָץ וְחָדָם עֲלֶיהָ צְרַחְתִּי. וְהַתּוּרָה עוֹמְדָת וּמְכַרְזָת לְפָנָיו צְנִי אָדָם, כְּדִי שְׁיַעֲסֵקוּ וְיִשְׁתַּדְּלוּ צְתוּרָה, וְחָין מִי שְׁיִטָּה אֲזַנְיוֹ. זֶה וְרִיָּה, כָּל מִי שְׁעוֹסֵק צְתוּרָה הוּא מַקְהִים הָעוֹלָם וּמַקְהִים כָּל פְּעֵלָה וּפְעֵלָה שְׂצַעוֹלָם עַל תְּקוּנָהוּ פְּרָחוּי. וְחָין לָךְ אֲצַר הַנְּמָרָא צְחָדָם שְׂלָא תְּהִיָה פְּנִגְדוֹ צְרִיָה צְעוֹלָם. כִּי כְּמוֹ שְׂגוּף הָאָדָם מִתְּחִלָּה לְאֲצַרִים, וְכֵלָם עוֹמְדִים מְדַרְגוֹת עַל מְדַרְגוֹת הַמְּתַפְקָנוֹת אֲלֹו עַל אֲלֹו, וְכֵלָן הֵן גּוּף אֶחָד. כֵּן הָעוֹלָם, כָּל אֲלֹו הַבְּרִיּוֹת שְׂצַעוֹלָם, כֵּלָן, הֵן אֲצַרִים אֲצַרִים. וְעוֹמְדִים אֲלֹו עַל אֲלֹו, וְכֵלָשֶׁר כֵּלָן תְּתַפְקָנָה יִהְיֶה לְגוּף אֶחָד מִמֶּנָּה, וְהַפֵּל כְּעִין הַתּוּרָה, כִּי הַתּוּרָה כֵּלָה הִיא אֲצַרִים וּפְרָקִים, וְעוֹמְדִים אֲלֹו עַל אֲלֹו, וְכֵלָשֶׁר יִתְתַקְנוּ כֵּלָם, יַעֲשׂוּ לְגוּף אֶחָד, כִּיּוֹן שְׁנִסְתַּפֵּל דוּד צְעִשְׂיָה הַזֶּה, פִּתַח וְחָמַר (תהלים ק"ד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כֵּלָם צְחָכְמָה עֲשִׂיתָ מִלְּאָה הָאֲרָץ קִנְיָנָךְ. צְתוּרָה הֵם, כָּל סוּדוֹת הָעֵלְיוֹנִים הַחֲתוּמִים שְׂחָין הִיכּוּלָת לְהַשִּׁיגָם, צְתוּרָה הֵם, כָּל דְּצַרִים הָעֵלְיוֹנִים הַמְּגוּלִים וְחֵינָם מְגוּלִים צְתוּרָה הֵם, כָּל הַדְּצַרִים שְׂלִמְעֵלָה שְׂצַעוֹלָמוֹת הָעֵלְיוֹנִים, וְשָׁל מְטָה, כָּל הַדְּצַרִים שְׂצַעוֹלָם הַזֶּה וְכָל הַדְּצַרִים שְׂצַעוֹלָם הַזֶּה הֵם צְתוּרָה. וְחָין מִי שְׁיִסְתַּפֵּל וְיִדַע אוֹתָם, וּמִשּׁוּם זֶה פְּתוּב, (תהלים ק"ו) מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

א. כָּל הַנִּטְפָּל לַשֵּׁם מִלִּפְנֵי מוֹתֵר לְמוֹחֲקוֹ כְּגוֹן לְמִי"ד מְלֵה וְבִי מִבְּאֵלֵהִים וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן אֵינֶן בְּקִדּוּשַׁת הַשֵּׁם. וְכָל הַנִּטְפָּל לַשֵּׁם מֵאַחֲרָיו כְּגוֹן ד' שֶׁל אֱלֹהִיךָ וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן אֵינֶם נִמְחָקִים וְהָרִי הֵם כְּשֶׁאֵר אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם מְקַדְּשֵׁם וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ וְאַסּוּר לְמוֹחֲקֵם. הַמוֹחֵק אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת הַנִּטְפָּלוֹת אֵינֶנּוּ לוֹקֵה אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת:

ב. כָּתַב אֲלֵיךָ לְמִי"ד מֵאֱלֹהִים יוֹ"ד הִיא מֵהִי אֵינֶנּוּ נִמְחָק וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר יִי"ה שֶׁהוּא שֵׁם בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַשֵּׁם מְקַצֵּת שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ הוּא. אֲבָל הַכּוֹתֵב שֵׁי"ן דְּלִית מִשְׁדֵּי צַדִּיק בִּי"ת מִצְּבָאוֹת הָרִי זֶה נִמְחָק. **ג.** שֶׁאֵר הַכְּנוּיִין שֶׁמְשַׁבְּחִין בְּהוֹן אֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּגוֹן חֲנוּן וְרַחוּם הַגְּדוֹל וְהַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא הַנְּאֻמָּו קָנָא וְחִזְק וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן הָרִי הוּן כְּשֶׁאֵר כְּתָבִי הַקְּדוּשׁ וּמוֹתֵר לְמוֹחֲקוֹ:

מוסר

מספר צידה לדרך דף רי"א ע"ב

בֹּא וּרְאֵה קוֹשֵׁי עוֹרְףִי הַיֵּצֵר הָרַע כִּי הִזְהִירֵנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי נְבִיאָיו וְחֻכְמָיו וּיְרֵאָיו וְלֹא קִבְּלֵנוּ דְּבַרֵּיהֶם כְּאֲשֶׁר יִקְבַּל אָדָם צְנוּאָת רֹפֵא עַל חוֹלָיו שֶׁיִּמְנַעֵהוּ עַל דְּבַר הַלֵּא תִּרְאֶה כִּמָּה הַפְּרָשׁ יֵשׁ בִּינֵיהֶם. כִּי הָרוֹפֵא מְרַפָּא וּמְזַהֵר עַל גּוֹף שֶׁסּוֹפּוֹ עֶפֶר רָמָה וְתוֹלְעָה. וְהַנְּבִיא עַל הַנְּשֻׁמָּה הַנִּשְׁאָרֵת וְאִם תִּזְכֶּה תִּתְהַנֶּה מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה לְעַד וּלְנֶצַח נְצָחִים. וְהַלֵּא יָבִין הַנִּלְבָּב לְאִנְשֵׁים שֶׁחָלְפוּ וְעָבְרוּ אֵיךְ קָנּוּ וּבָנוּ וְעָמְדוּ וְכִירוּ וְצִירוּ וְהַגְּבִיהוּ בֵּיתָם וְהַנְּחִיל הִי אֶרְצָם וְקִנְיֵינָם וְהוֹנָם וּרְכוּשָׁם לְאוֹיְבֵיהֶם הַלֵּא תִּרְאֶה אֵיךְ קִבְּצוּ מֵה שְׁלֵא אֲכָלוּ וּבָנוּ מֵה שְׁלֵא שְׁכָנוּ. וְהַתְּאוּוּ מֵה שְׁלֵא הַשִּׁיגוּ בְּנֵה אֶרְמוֹן וְרֵאשׁוּ בְּשִׁמְיָם וּמְקוֹמוֹ הַמְּיוֹחַד לוֹ בְּתַהוֹמוֹת רַבָּה וְהוּא קִבְּרוּ. הַיֵּשׁ בְּעוֹלָם שְׁטוֹת גְּדוֹל מְזֵה

לַעֲשׂוֹת דִּירַת קָבֶע בְּעוֹלָם שְׁנוֹסַע מִמֶּנּוּ וְלֹא יָשׁוּב אֵלָיו וַיַּחְרִיב
עוֹלָם שְׁהוֹלֵךְ לַעֲמוֹד שָׁם עַד עוֹלָמִי עַד. וְאִם מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת
הַכְּבוֹד וְהַשְּׂרָרָה בְּזֶה תֵּאבֵד הָעוֹלָם הַבָּא הֲלֹא תִבְיֵט לַמַּלְכִים
וְלַסֻּגָּנִים שְׁעִבְרוּ וְעִבְדוּם וְכִבְדוּם גְּדוֹלִים אֵין זְכוּרֹן לָהֶם וְלֹא
לְעוֹבְדֵיהֶם וְלַמְכַבְּדִים וּמְגַדְלִים אוֹתָם. הֲלֹא אֵין זְכוּרֹן עִם
אָדָם זוֹלָתִי לְטוֹבִים וְלַנְּדִיבִים וְלְעוֹבְדֵי הָאֵל הַמְּשַׁבְּחִים לְטוֹב
מַעֲשֵׂיהֶם אוֹ מְגִנִּים לְרָעִים בְּתַכְלִית הַרְשָׁע לְרוּעַ מַעֲשֵׂיהֶם
לְקַיִים מֵה שְׁנֵאמַר (משלי מ) זְכָר צַדִּיק לְבָרָכָה:

תולדות יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי כָּלֹ כְּאֶדְרָת שִׁעָר (כה)
וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו : וַיִּנְפֹק קַדְמָאָה סְמוּק בְּלָה כְּגָלִים (נ"י כְּכָלוֹ)
דְּשִׁעָר וַיִּקְרוּ שְׁמָה עֵשָׂו :

רס"ז אדמוני. סימן הוא שיהא שופך דמים: כלו כדרכת שער. מלא שער כטלית של אמר המלחה שער פלוקויר"א
דלע"ז : ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כזן שנים הרבה:

וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדוֹ אַחֲזָת בְּעֵקֶב (כו)
עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֵּן שְׁשִׁים
שָׁנָה בְּלֻדָת אֹתָם : וַיִּבְתֵּר בֵּן נֶפֶק אָחוּהִי וַיְדַה אָחִידָא בְּעֵקֶבָא
דְּעֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמָה יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בְּר שְׁתִּין שְׁנִין כַּד יִלְדַת יְתֵהוֹן :

רס"ח ואחרי כן יצא אחיו וגו'. שמעתי מדרש אגדה הדורשן לפי פשוטו, בדין היה אוחז בו לעכבו, יעקב נכר מטפה
ראשונה ועשו מן השניה, לא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אצנים זו תחת זו, והנכנסת ראשונה תלא
אחרונה, והנכנסת אחרונה תלא ראשונה, נמלא עשו הנכר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנכר ראשונה יצא אחרון,
ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הזכורה מן הדין: בעקב עשו.
סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה המנו: ויקרא שמו יעקב. הקדוש ברוך הוא. דבר אחר
אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב: בן ששים שנה. עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה
וראויה להריון ועשר שנים הללו כפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה
והתפלל עליה. וספחה לא ראה לשא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה:

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד (כז)
אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשָׁב אֲהָלִים : וַרְבִּיּוֹ
עוֹלָמְיָא וְהוּא עֲשׂוֹ גִבֹר נַחֲשִׁירְכּוֹ גִבֹר נָפֵק לְחַקְלָא וַיַּעֲקֹב גִּבֹר שְׁלִים מְשִׁמֵּשׁ
בֵּית אוֹלְפָנָא :

רש"י ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודה זרה: ידע ציד. ללוד ולרמות את אביו בפיו, ושאלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת החבון, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות: איש שדה. כמשמעו אדם בטל ואודה בקשתו חיות ועופות: תם. אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יצב אהלים. אהלו של שם ואהלו של עבד:

וַיַּאֲהֵב יַצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו וַרְבָּקָה (כח)
אֲהַבְתָּ אֶת יַעֲקֹב : וַיְרַחֵם יַצְחָק יְת עֲשׂוֹ אֲרִי מְצִידָה הוּא אָכִיל
וַרְבָּקָה רְחִימַת יְת יַעֲקֹב :

רש"י בפיו. כתרגומו בפיו של יצחק. ומדרשו בפיו של עשו שהיה נד אוחו ומרמהו בדבריו:

נביאים - מלאכי - פרק א

מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגָּאֵל וְאַמְרָתֶם (א)
בַּמָּה גֵּאֲלִינוּךָ בְּאַמְרָכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְּזָה
הוּא : מְקַרְבִּיו אֲתוּן עַל מִדְּבַחֵי קַרְבֹּן מְרַחֵק וְאִם תִּימְרוּן בַּמָּה מְרַחֵק
בְּדֹאֲתוֹן אֲמַרוּן פְּתוּרָא דִּי בְּסִיר הוּא :

רש"י מגישים על מזבחי וגו' : ואמרתם . כלומר ואם תאמרונו במה גאלנוך גאלנו לך את לחם מזבחך אני משיב לכם כי בזאת גאלתם אותי באמרתם שלחן ה' נבזה הוא בזים היו לחלוק איש באחיו במנחות ובקדשים ואומר מאחור שהוא אסור לנו לחלוק מנחה כנגד מנחה וזבח כנגד זבח וטורח ועמל הוא לחלוק כל מנחה ומנחה בשביל כזית או כפול המגיע לכל אחד ואחד :

וְכִי תִגְשׁוּן עֵוֶר לְזִבְחֵי אֵין רָע וְכִי תִגְיִשׁוּן (ב)
פְּסִיחַ וְחֵלְהָ אֵין רָע הַקְּרִיבֵהוּ נָא לְפָחֶתְךָ

הִירָצָה או הִישָׂא פְּנֵיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
וּדְאַתּוֹן מִקְרָבִיו דְּעוֹר לְדַבְחָא הֲלָא בִישׁ וּדְאַתּוֹן מִקְרָבִיו דְּחִגִּיר וּדְמָרִיעַ
הֲלָא בִישׁ קְרִיבוּהִי כְּעוֹן לְשִׁלְטוֹנָךְ דְּעַלְךָ הִיתְרַעִי בָּךְ או הִיִּסַּב אִפְּךָ אָמַר יְיָ
צְבָאוֹת :

רס"ז **אין רע . וכי אין דבר זה רע :**

וְעַתָּה חֲלוּ נָא פְּנֵי אֵל וַיַּחֲנֶנּוּ מִיַּדְכֶם הִיתָה
זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
וְכַעַן צְלוּ כְּעוֹן קָדָם אֱלֹהָא וַיִּקְבֵּיל צְלוּתְנָא מִיַּדְכוֹן הֹוֹת דָּא הִיתְנַסְבוֹן לְכוֹן
אִפִּין אָמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רס"ז **ועתה חלו נא פני . ועתה אתם הכהנים העושים הרע הזאת איך יעלה בלבבכם להיות שלוחי ישראל לבקש
עליהם רחמים הרי מידכם היתה זאת הרעה : הישא . את פניכם לשמוע תפלה מפיכם ולחון את שלוחיכם :**

מִי גַם בָּכֶם וַיִּסְגֹּר דְלָתַיִם וְלֹא תִאֲוִרוּ
מִזְבְּחֵי חֲנֻם אֵין לִי חֶפֶץ בָּכֶם אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת וּמְנַחָה לֹא אֶרְצֶה מִיַּדְכֶם : מִן אִף הֲכָא
בְּכוֹן וַיִּגּוֹף דְּשֵׁי בֵית מִקְדָּשֵׁי וְלֹא תִקְרִיבוֹן עַל מִזְבְּחֵי קָרְבָּן מְרַחֵק לֹא
רַעוּא קָדָמִי בְּכוֹן אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וְקוֹרְבָּן לְרַעוּא לֹא אֶקְבִּיל מִיַּדְכוֹן :

רס"ז **מי גם בכם ויסגור דלתים . הלואי ויקום איש טוב בכם שיסגור דלתי מקדשי לבלתי הביא שם קרבן מתועבה
הזאת : ולא תאירו מזבחי חנם . באישים שאיני מתרצה בהם שהרי אין לי חפץ בכם ורבותינו דרשו בתורת כהנים
אדם אומר לחזירו הגף לי את הדלת הזו אין תובע עליה שכר הדליק לי את הנר הזה אין שואל עליה שכר ואתם
מי בכם שסגר דלתי חנם ולא הארתם מזבחי חנם ק"ו שלא עשיתם חנם דברים שדרכן לעשותן בשכר לפיכך אין לי
חפץ בכם**

כתובים - משלי - פרק ה

וְלָמָּה תִשְׁגָּה בְּנֵי בְזָרָה וַתַּחַבֵּק חֵק נְכַרְיָה :
וְלָמָּה תִשְׁרַגַּג בְּרִי בְּנוֹכְרִיתָא אוֹף לֹא תַחַבֵּק עוֹבָא דְאַחַרִיתָא : (כא) **כִּי**

נִכַח עֵינַי יְהוָה דְרָכַי אִישׁ וְכָל מַעֲגָלָתִיו
מִפֶּלֶס : מְטוּל דְקָדָם עֵינָוִי דְאֶלְהָא אֲנֹן אֶרְחֲתִיה דְגַבְרָא וְכוּלְהוֹן
שְׂבִילֹוֹי גְלוֹן קְדָמוֹי :

רס"ז כי נוכח עיני ה' דרכי איש וגו'. מפלס. שוקל דרכיו ויודע כמה עונות וכמה זכויות בידו :

עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדֵנוּ יְלַכְּדֵנוּ אֶת הָרָשָׁע וּבַחֲבָלֵי
חַטָּאתוֹ יִתְמַךְ : חוֹבוֹי דְרָשִׁיעָא קְמַטִין לִיה וּבַחֲבָלֵי דַחֲטוֹי
נִתְפָּקֵר :

רס"ז עוונותיו ילכדנו. כמו ילכדוהו: ובחבלי חטאתו יתמד. יתלה שהתלוי נתמד בחבל שהוא תלוי בה :

הוּא יָמוֹת בְּאִין מוֹסֵר וּבְרַב אֲוִלְתוֹ יִשְׁגָּה :
הוּא יָמוֹת בְּלֹא מְרֻדוּתָא וּבְסוּגָאֵי דְשִׁטוּתִיה נְטַעֵי :

רס"ז הוא ימות באין מוסר. באין מוסר. בשביל שלח לקח מוסר :

משנה שבת פרק ו

א. בַּמָּה אִשָּׁה יוֹצְאָה וּבַמָּה אֵינָה יוֹצְאָה. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה
לֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר וְלֹא בְּחוּטֵי פִשְׁתָּן וְלֹא בְּרֻצּוּעוֹת,
שֶׁבְרֵאשָׁה. וְלֹא תִטְבֵּל בְּהֶן עַד שְׁתֵּרֶפֶס. וְלֹא בְּטוֹטְפֹת
וְלֹא בְּסַנְבוּטִין בְּזִמּוֹן שְׂאִינָן תְּפוּרִין. וְלֹא בְּכָבוֹל לְרִשׁוֹת
הָרַבִּים. וְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְלֹא בְּקִטְלָא, וְלֹא בְּנִזְמִים,
וְלֹא בְּטַבַּעַת שְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתֶם, וְלֹא בְּמַחַט שְׂאִינָה
נְקוּבָה. וְאִם יֵצֵאת, אֵינָה חִיָּבֵת חַטָּאת :

דרטורה (א) במה אשה. שבראשה. אכולהו קאי, אחוטי אמר ופשתן ורצועה, שמקלעת
בהן שער שבראשה. ומה טעם לא תלא בהם בשבת, מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול
בהם עד שתתפס, לפיכך בשבת לא תלא בהם, לזמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא

להו ואתיח לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים: עד שתירפס. שתתירם קלת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם שלא יהיו חולאים בטבילה: בטוטפת. איך שקושרין על המלח מאוזן לאוזן: סנבטין. תלויין בטוטפת וזאין על הדלעים עד הלחיים, עניות עושות אותן של מיני לבנונים, עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב, ומתוך שחשובין הן חיישינן ללמא שלפא ומחוייא לחברתה: בזמן שאינן תפורים. בשבכה שבראשה. אבל תפורים ליכא למיחש לאתויי, שאינה נוטלת השבכה מראשה ברשות הרבים שהרי היא מגלה שעה: בכבול. חתיכה של בגד כמו מלנפת קטנה שקושרין אותה על המלח ונותנין הדין עליה כדי שלא יזיק הדין במלח, ופעמים שהאשה מתקשטת בו בלח לדין: לרשות הרבים. אבל לחצר שרי. וכל הנזכר למעלה אסורים אף בחצר, דגזר בהו שלא תתקשט בשבת כלל לא בחצר ולא ברשות הרבים, ובכבול התירו שלא לאסור את כל תכשיטיה ותחגנה על בעלה. ורמב"ם פירש לרשות הרבים קאי אכולהו תכשיטין האמורין במתניתין, דכולהו לא אסירי אלא גזירה שמא תעבירם האשה ארבע אמות ברשות הרבים: עיר של זהב. עטרת זהב עשויה כמין עיר כורת ירושלים: ולא בקטלא. תכשיט שנתון בלואר בדוחק והאשה חונקת עלמה בו כדי שתראה בעלת בשר, ובערבי מכנק"א: ולא בנזמים. נזמי האף, אבל נזמי האוזן יולאין בהן: חותם. כורה לחתום בה איגרות או כל דבר סתר, ואע"ג לתכשיט הוא לה אסור ללמא שלפא ומחוייא. אבל יש עליה חותם ללאו תכשיט הוא לה אמרינן לקמן דחייבת חטאת. ואע"פ שמוציאו בארבע דרך מלבוס, לפי שפעמים שהבעל מסיר אותו מארבעו ונותן אותו לאשתו להלניעו והיא נותנתו בארבעה והולכת בו, ונמלא שדרך הוצאתו בכך. וכן טבעת שאין עליה חותם ללא היא תכשיט לאיש חייב חטאת אע"פ שמוציאו בארבעו דרך מלבוס, שפעמים שהאשה נותנתו לו שיוליכנו לאומן והוא מוציאו בארבעו: ואם ילאת. האשה בכל הנך לאסרינן עד הכא במתניתין אינה חייבת חטאת, דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזר בהו ללמא שלפא ומחוייא:

ב. לא יצא האיש בסנדל המסמר, ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה, ולא בתפליו, ולא בקמיע בזמן שאינו מן הממחה, ולא בשריון, ולא בקסדה, ולא במגפיים. ואם יצא, אינו חייב חטאת:

ברטורה (ג) בסנדל המסומר. של עץ הוא ותוחזין בו מסמרות לחזקו. ואסרוהו בשבת וזיום טוב משום מעשה שהיה, שפעם אחת היו נחבאים במערה מפני הגזירה, ושמעו קול מעל גבי המערה, כסבורין שעליהן הן באים, דחקו זה את זה והרגו זה את זה במסמרים שבסנדליהן. ומפני שמעשה זה בשבת היה אסרוהו בשבת וזיום טוב, שהוא יום של כנופיא כמו שבת: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. אית דאמרי טעמא שמא יחשדוהו שהסנדל השני טמון לו תחת כנפיו ומוציאו בשבת, ואית דאמרי ללמא מחייכי עליה וסליף ליה לזה שברגלו ומייתי ליה בידיה. ומיהו בזמן שיש ברגלו מכה שרי ללאת בסנדל יחיד ברגל שאין בה מכה, מפני שמכתו מוכחת עליו: ולא בקמיע. שתולין לרפואה: שאינו מן המומחה. מאדם מומחה שריפא שלשה בני אדם. אבל קמיע הנלקח מאדם מומחה שריפא שלשה בני אדם בשאר קמיעות, אע"ג ללא אחמחי קמיעא, שרי, לתכשיט

הוא לחולה כאחד ממלבושיו: וקסדא. כובע של צרזל: מגפים. כמו בתי שוקים של צרזל שבוזשים במלחמה, ולפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת:

ג. לא תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם, ולא בכליאר, ולא בכובלת, ולא בצלוחית של פליטון. ואם יצתה, חיבת חטאת, דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פליטון:

דרטורה (ג) במחט נקובה. שתופרים בה, ללאו תכשיט הוא. וחייבת חטאת אע"פ שמוציאה אותה במלבושה ולא בידה, שאומן שהוליא דרך אומנותו חייב חטאת: כבוליא. כלי שהאשה מעגלת בראשה כמין טבעת שמשבב הראש, והוא משאוי לפי שאין רוב הגנים יוצאות בו: כבולת. קשר של כסף או של זהב שקשור בתוכו בושם להעביר ריח רע שצאשה: של פליטון. מור, שקורין מוסק"ו: וחכמים פוטרין. דסברי תכשיטין נינהו. ולכתחלה לא רצה, דלמא שלפא ומחויא. והלכה כחכמים:

ד. לא יצא האיש לא בסיף, ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה, ולא ברמח. ואם יצא, חיב חטאת. רבי אליעזר אומר, תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב) וכתתו חרבותם לאתים וחייתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. בירית, טהורה, ויוצאין בה בשבת. כבלים, טמאין, ואין יוצאין בהן בשבת:

דרטורה (ה) לא יאל. אם לא לצורך מלחמה: תריס. מגן עשוי כתבנית משולש: אלה. מגן עגול. ושניהם של עץ. ואני שמעתי אלה מז"א בלע"ז ובערבי דסו"ס: וכתתו חרבותם לאתים. ואי תכשיטין נינהו לא יהיו בטלים לעתיד: בירית. אצודה על השוק להחזיק בתי שוקים שלא יפלו וייראו שוקיה, הילכך טהורה ללאו תכשיט לנוי הוא, וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים שהן טהורים: יוצאים בה. דדרך לבישה היא, וליכא למיחש דלמא שלפא ומחויא ללא מגליא שוקה: כבלים טמאין. משפחה אחת היתה בירוסלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתוליהן נושרים, והטילו שלשלת בין בירית לבירית שבשוקיה ונעשו כבלים כדי שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא יהיו בתוליהן נושרים, הילכך שלשלת תשמיש דאדם הוא ולא תשמיש כלי לפיכך היא מקבלת טומאה: ואין יוצאין בהן. דלמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא, דכי שקלא לשלשלת לא מגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת:

ה. יוצאה אשה בחוטי שער, בין משלה בין משל

חִבְרָתָהּ בֵּין מִשְׁלַב בְּהֶמָּה, וּבְטוֹטְפֹת וּבְסִנְבוּטִין בְּזִמּוֹן
שֶׁהוּ תְּפוּרִין. בְּכַבּוּל וּבְפֶאֶה נְכָרִית לְחֶצֶר. בְּמוֹדֵי שְׂבָאֲזִנָּה
וּבְמוֹדֵי שְׂבִסְנִדָּלָה וּבְמוֹדֵי שְׂהֶתְקִינָה לְנִדְתָּהּ. בְּפִלְפֵל
וּבְגִרְגִיר מְלַח וּבְכָל דָּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹדֵי פִיָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא
תִּתֵּן לְכֶתֶחֱלָה בְּשִׁבְתָּ. וְאַם נָפֵל, לֹא תַחְזִיר. שֶׁן תּוֹתֵבֶת
וְשֶׁן שֶׁל זָהָב, רַבִּי מִתִּיר, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים:

דרטורה (ה) חוטי שער. שער תלוש שעשה אותו כמין חוטין וקולעת בהן שיערה, או אפילו קשרה אותו על פדחתה קשר מהודק, יולאה בהן, דללא דמי לחוטי אמר וחוטי פשתן דלעיל, לפי שהמים נכנסין בהם ואי מתרמיא לה טבילה אינה כריכה שתתירם ולא אתיא לאתויינהו: בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. כריכי, דאי תנא משלה, משום דלא מאיס לה, אבל חברתה דמאיס לה אימא ניהוש דלמא שלפא להו ואתיא לאתויינהו. ואי תני של חברתה, משום דבת מינה היא לא מינכר ולא מחייכי עלה ומשום הכי ליכא למיחש דלמא שלפא ואתיא לאתוייה, אבל דבהמה דלאו בת מינה היא ומינכר אימא ניהוש דלמא שלפא לה ואתיא לאתוייה, כריכא: בזמן שהן תפורין. לשככה שבראשה, דתו לא שלפא להו לאתויי: לחצר. אכזבל ואפאה נכרית קאי, דאסרוה לעיל למיפק ביה לרשות הרבים, והשתא אשמועינן דלחצר מותר: פאה נכרית. אשה שאין לה רוב שער לוקחת שער נסים אחרות ומשימה בראשה ונראה כאילו הוא שיערה: במוך שבאזניה. שנותנת לבצוע ליחה של כורת האוזן: שבסנדלה. שלא יזיק הסנדל לכף רגלה: לנדתה. באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה. ואע"פ שאינו קשור, דאי נפל לא אתיא לאתויי מפני מאיסותו. אבל מוך שבאזנה ושבסנדלה לא תלא בו אלא אם כן קשור ומהודק: בפלפל. שנותנת בפיה מפני ריח הפה: ובגרגיר מלח. שנותנת לרפואת חולי השיניים: שן תותבת. נושבת בלחיים במקום השן שנפל לה: ושן של זהב. שן שנתנה מראיתו מחמת עיפוש מכסה אותו בזהב: רבי מתיר. לאת בה, דלא שלפא ומחויא שלא לגלות מומה: וחכמים אוסרים. כיון שהוא משונה משאר שיניה דלמא מחייכי עלה ושלפא לה ואתיא לאתוייה. והלכה כחכמים:

ו. יוצאין בסלע שעל הצינית. הבנות (קטנות) יוצאות בחוטיין ואפלו בקיסמין שבאזניהן. ערביות יוצאות רעילות, ומדיות פרופות. וכל אדם, אלא שדברו חכמים בהונה:

דרטורה (ו) בסלע. מטבע שיש עליו כורה: שעל הצינית. מכה שתחת פרסות הרגל וקושרים בה מטבע שיש עליו כורה לרפואה: הבנות יולאות בחוטיין. הקטנות מנקבות את אזניהן ואין עושין להן נזמין עד שיגדלו, ונותנין חוטין או קסמין באזניהן שלא יסתמו אזניהם: ואפילו בקיסמין. רבותא קאמר, אע"ג דלאו תכשיט של נוי הוא אורחיהו בהכי ולאו משאוי הוא: ערביות. בנות ישראל שבערביא: יולאות רעולות. מעוטפות בראשם מפניהם מכוסות חוץ מן העינים, כדרך הערביות: ומדיות. בנות ישראל שבמדי: פרופות.

שמתעטפות בטלית ותולות רצועה בשפתה אחת כנגד לוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופלת מעליה: מעליה:

ז. פּוֹרְפֵת עַל הָאָבֶן וְעַל הָאֶגֶז וְעַל הַמַּטְבֵּעַ, וּבִלְבַד שְׁלֵא תִפְרָף לְכַתְחִלָּה בְּשַׁבָּת:

דרטורה (ז) פורפת. מחברת. תרגום הרסים, פורפיון: ובלבד שלא תפרוף לכתחילה. אמתצע לחודיה קאי, שלא תפרוף לכתחילה על המטבע, מפני שאסור לטלטלו:

ח. הַקֵּטֶעַ יוֹצֵא בְּקַב שְׁלוֹ, דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר. וְרַבֵּי יוֹסִי אוֹסֵר. וְאִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת קָבוּל כְּתוּתִין, טָמֵא. סְמוּכוֹת שְׁלוֹ, טָמֵאִין מְדָרְס, וְיוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְנִכְנָסִין בָּהֶן בְּעֶזְרָה. כִּסֵּא וְסְמוּכוֹת שְׁלוֹ, טָמֵאִין מְדָרְס, וְאִין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְאִין נִכְנָסִין בָּהֶן בְּעֶזְרָה. אֲנִקְטְמִין טְהוּרִין, וְאִין יוֹצְאִין:

דרטורה (ח) הקיטע. שנקטעה רגלו: יולא בקב שלו. עושין לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שקו בתוכו ואינו נסמך עליו. ומותר ללכת בו, דמנעל ידיה הוי. ורבי יוסי אוסר ללאו תכשיט הוא, והלכה כר"י: ואם יש לו בית קיבול כתייתין. שנתקק בו כדי קיבול של כתייתין דקין ומוכין להגיה ראש שקו עליהן, מקבל טומאת מגע. אבל אם אין לו אלא בית קיבול שקו בלבד בלא כתייתין, לאו בית קיבול הוא לטומאה והוא ליה כפשוטי כלי עץ, דדומיא דשק בעינן דקיבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין בו, אבל שקו אינו מיטלטל על גב הכלי: סמוכות שלו. יש קיטע שתי רגליו והולך על שקו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו: טמאין מדרס. אם זב הוא, דהא לסמיכות גופו עבידי ומדרס הן, ונעשו אב הטומאה: ויולאין בהן בשבת. דתכשיט ידיה הן: ונכנסין בהן לעזרה. ואע"ג דתנן לא יכנס להר הבית במנעלו, הני לאו מנעל נינהו, ללאו בראש רגליו הן: כסא. יש קיטע שיבשו ונכוולו גידי שקו ואף על ארכובותיו אינו יכול לילך, ועושה כמו כסא נמוך ויושב עליו, וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו, והכסא קשור לאחוריו: סמוכות שלו. אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שקו או רגליו התלוין, וכשהוא נשען על ידיו והוא עוקר עצמו נשען גם על רגליו קת: ואין יולאין בהן בשבת. דאידי דתלו ולא (מארגי) [מנחי אחרעא] זמנין דמשתלפי ואתי לאתויינהו. ואית דאמרי מפני שאין כריכין לו כל כך והווי משאוי: ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל נינהו: אנקטמין. כמין פראוף אדם משונה שמשמין על הפנים להבעית בו התינוקות. פירוש אחר, חמור שהליכנים עושין וגושאין אותו על כתפיהן: טהורים. מלקבל טומאה, ללא כלי תשמיש ולא תכשיט הוא:

ט. הַבָּנִים יוֹצְאִין בְּקִשְׁרִים, וּבְגֵי מְלָכִים בְּזוּגִין. וְכָל

אָדָם, אָלָא, שְׂדֵבְרוּ חֲכָמִים בְּהוֹנָה:

ברטנורה (ט) בקשרים. בן שיס לו געגועים על אזיו נוטל האז רצועה של מנעל ימין וקושרה לו לבן בשמאלו, וכל זמן שאותו קשר עליו סרים הגעגועים מעליו בסגולה. ולהכי תני הבנים, שאין לבנות געגועים על אזיהם כמו לבנים: בזוגין. כמין פעמונים קטנים. תרגום פעמון זב, זגא, זגא: 77הבא:

י. יוֹצְאִין בְּבִיצַת הַחֲרוֹגוֹל, וּבִשְׁן שֶׁל שׁוּעַל, וּבְמִסְמַר מִן הַצְּלוּב, מְשׁוּם רְפוּאָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶף בַּחל אָסוּר, מְשׁוּם דְּרָכֵי הָאֱמוּרֵי:

ברטנורה (י) החרגול. מין חגב, כדכתיב (ויקרא יא) את החרגול למינהו. ותולין אותה באוזן ומרפאין בה כאז האוזן: ובשן של שועל. דעבדי לשינתא. למאן דנייס להקילו תולין עליו שן של שועל חי, ולמאן דלא נייס כדי שיישן תולין עליו שן של שועל מת: ובמסמר הכלוב. מסמר שבעץ התלוי אם יניחוהו על נפח שבמכה יסיר הנפח. ורמז"ס פירש, שמשימין אותו בזואר מי שיס לו קדחת שליטת וירפאנו: ורבי מאיר אומר אף בחול אסור. ואין הלכה כרבי מאיר, דקיי"ל כל דבר שיס בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ולא קרינן בהו ובחוקותיהם לא תלכו:

גמרא שבת דף ל"ב ע"א

ראשית שמנים ומשחו (עמוס ו) אמר רב יהודה אמר שמואל זה פלייטון. מתיב רב יוסף אף על פלייטון גזר רבי יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולטעמיה הא דכתיב (ש) השותים במזרקי יין רבי אמי ורבי אסי חד אמר קנישקנין. וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה הכי נמי דאסור והא רבה בר רב הונא אקלע לבי ריש גלותא ושתא בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי. אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אכל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן. (ש) השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם. אמר רבי יוסי בר רבי חנינא מלמד שהיו משתינים מים בפני מטותיהם

עֲרוּמִים. מְגִדָּף בָּהּ רַבִּי אֲבָהוּ אִי הָכִי הֵיִינוּ דְכָתִיב (ש) לֵכֶן עָתָה יִגְלוּ בְּרֵאשׁ גּוֹלִים. מְשׁוּם דְּמִשְׁתַּיְנִין מִיָּם בְּפָנֵי מְטוֹתֵיהֶן עֲרוּמִים יִגְלוּ בְּרֵאשׁ גּוֹלִים אֲלָא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שְׁהִיוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים זֶה עִם זֶה וְדוֹבְקִין מְטוֹתֵיהֶן זֶה בְּזֵוּ וּמְחַלְפִין נְשׁוֹתֵיהֶן זֶה עִם זֶה וּמְסַרְיַחִין עֲרִסוֹתָם בְּשִׁכְבַּת זָרַע שְׂאִינוּ שְׁלָהֶם. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ וְאָמַרִי לָהּ בְּמִתְנִיתָא תִּנְאָה שְׁלָשָׁה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוֹת וְאֵלּוּ הֵם. הַמְּשַׁתִּין מִיָּם בְּפָנֵי מְטוֹתוֹ עָרוּם. וְהַמְּזַלְזֵל בְּנִטְיַלַּת יָדָיִם. וְשֹׂאֲשֵׁתוֹ מִקְלָלְתוֹ בְּפָנָיו. הַמְּשַׁתִּין מִיָּם בְּפָנֵי מְטוֹתוֹ עָרוּם אָמַר רַבָּא לֹא אֲמַרְן אֲלָא דְמַהֲדַר אֲפִיָּה לְפוּרְיָא אֲבָל לְבִרְאֵי לִית לֶן בָּהּ. וּמַהֲדַר אֲפִיָּה לְפוּרְיָא נְמִי לֹא אֲמַרְן אֲלָא בְּאַרְעָא אֲבָל בְּמִנְא לִית לֶן בָּהּ. וּמְזַלְזֵל בְּנִטְיַלַּת יָדָיִם אָמַר רַבָּא לֹא אֲמַרְן אֲלָא דְלֹא מְשָׂא יָדֵיהּ כְּלָל אֲבָל מְשָׂא וְלֹא מְשָׂא לִית לֶן בָּהּ. וְלֹא מִלְתָּא הִיא דְאָמַר רַב חֲסֵדָא אֲנָא מְשָׂאִי מְלֵא חֲפְנָאִי מִיָּא וְיַהֲבוּ לִי מְלֵא חֲפְנָאִי טִיבוֹתָא:

רס"י ראשית שמנים. מוזכר שצמנים: גזר. משום לער חורבן: ואי אמרת. זה פליטון והאי קרא בתענוג משתעי שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים המנבאים על הפורעניות ועוסקים בתענוגים: ולטעמיה. הא דכתיב בהא עניינא השותים במזרקי יין: הניסקנין. כלי זכוכית ארוך לו שתי פיות והיין נזרק מזה לזה: שמזרקין. ע"י אומנות כדאמרין בהחליל מטייל בתמניא כסי: ה"נ. דאסור למשתי מקניסקנין: משתינין. דדייק מסריחים: לידי עניות. דאמרי' בע"פ שרא דעניותא נבל שמיה ונבל קרי ליה דאזהב מקום מיאום ומשתין מים לפני מטתו הוי מיאום: ערום. אורחא דמלתא נקט מתוך שהוא ערו' אינו יולא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש וללחא: אבל לצרא לית לן בה. שהקלוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחז ומשפשא יפה אלא מעט מים כגון רביעית מאומאם:

זוהר תולדות דף קל"ט ע"ב

וְיַהֲיֵי רָעַב בְּאַרְצָא מְלַבֵּד הָרָעַב הָרֵאשׁוֹן וְגוֹ', רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (תהלים י"א) יֵי צַדִּיק יִבְחֶן וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שְׁנֵאָה נַפְשׁוֹ, כְּמָה עוֹבְדוֹי דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתְתַקְנֶן וְכָל מַה דְאִיהוּ עֹבֵיד כְּלָא עַל דִּינָא וְקָשׁוּט כְּמָה דְכָתִיב (דברים ל"ב) הַצּוֹר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי

כָּל דְרָכָיו מְשֻׁפָּט אֶל אֱמוּנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וַיִּשֶׁר הוּא, תָּא חֲזִי
 לָא דִן קְדָשָׁא בְרִידָה הוּא לְאָדָם קְדָמָאָה עַד דְּפָקִיד לִיה
 לְתוֹעֲלִיתִיה דְּלָא יִסְטִי לְבִיה וְרַעוּתִיה לְאַרְח אַחְרָא בְּגִין דְּלָא
 יִסְתָּאב וְאִיהוּ לָא אִסְתַּמֵּר וְעֵבֵר עַל פְּקוּדֵי דְמֵאֲרִיה וּלְבַתֵּר כּוֹן
 דִּן לִיה דִּינָא וְעַם כָּל דָּא לָא דִן לִיה כְּדָקָא חֲזִי לִיה וְאוּרִיד עֲמִיה
 רוּגְזִיה וְאֶתְקִים יוֹמָא חַד דְּאִיהוּ אֶלְף שְׁנִין בַּר אַנּוּן שְׁבַעִים
 שְׁנִים דְּמָסֵר לִיה לְדוּד מְלָכָא דְלָא הָוָה לִיה מְגַרְמִיה כְּלוּם,
 כְּגוֹנָא דָּא לָא דִן לִיה לְבַר נֶשׁ כְּעוֹבְדוּי בִישׁוּן דְּאִיהוּ עֵבִיד תְּדִיר
 דָּאִי הָכִי לָא יָכִיל עֲלֵמָא לְאֶתְקִימָא אֶלָּא קְדָשָׁא בְרִידָה הוּא
 אֲרִידָה רוּגְזִיה עִם צְדִיקָא וְעִם רְשִׁיעָא יִתִיר מְצַדִּיקָא, עִם
 רְשִׁיעָא בְּגִין דִּיתוּבוּן בְּתִיבְתָא שְׁלִימְתָא דִּיתְקִימוּן בְּהֵאִי
 עֲלֵמָא וּבְעֲלֵמָא דְאֶתִי כְּמָה דְכְּתִיב (יחזקאל ל"ג) חִי אֲנִי נְאֻם יְיָ וְגוֹ'
 אִם אַחֲפוּץ וְגוֹ' כִּי אִם בְּשׁוּב רְשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחָיָה, וְחָיָה בְּעֲלֵמָא
 דִּין וְחָיָה בְּעֲלֵמָא דְאֶתִי וְעַל דָּא אֲוִרִידָה רוּגְזִיה לִוּן תְּדִיר, אוּ בְּגִין
 דִּיפּוֹק מְנַהוּן גְּזַעָא טְבָא בְּעֲלֵמָא כְּמָה דְאֶפִּיק אֲבַרְהָם מִתְּרַח
 דְּאִיהוּ גְּזַעָא טְבָא וְשָׂרָשָׁא וְחוּלְקָא טְבָא לְעֲלֵמָא אֲבַל קְדָשָׁא
 בְרִידָה הוּא מְדַקְדַּק עִם צְדִיקָא תְּדִיר בְּכָל עוֹבְדִין דְאַנּוּן עֵבִידִין
 בְּגִין דִּיִּדְעָה דְלָא יִסְטוּן לִימִינָא וְשִׁמְאָלָא וּבְגִין כְּדָּ אֲבַחִין לִוּן לָאוּ
 בְּגִינָה דְהָא אִיהוּ יָדַע יִצְרָא וְתוֹקְפָא דְמַהִימְנוּתָא דְלַהוּן אֶלָּא
 בְּגִין לְאַרְמָא רִישִׁיהוּן בְּגִינָהוּ כְּגוֹנָא דָּא עֵבִיד לִיה לְאַבְרָהָם
 דְכְּתִיב (בראשית כ"ב) וְהֶאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם מֵאִי נִסָּה הֲרַמַּת
 נִס כְּמָה דְאֶת אֲמֵר (ישעיה ס"ב) הֲרִימוּ נִס שְׂאוּ נִס אֲרִים דְּגֵלָא
 דִּילִיה בְּכָל עֲלֵמָא וְאַף עַל גַּב דְּהָא אֶתְמַר בְּגִין דָּא קְדָשָׁא בְרִידָה
 הוּא אֲרִים דְּגֵלָא דְאַבְרָהָם בְּעִינִיהוּן דְּכֻלָּא הֲדָא הוּא דְכְּתִיב
 נִסָּה אֶת אַבְרָהָם אוּף הָכִי קְדָשָׁא בְרִידָה הוּא בְּגִין לְאַרְמָא דְּגֵלָא
 דְּצְדִיקָא אִיהוּ בְּחִין לִוּן לְאַרְמָא רִישִׁיהוּ בְּכָל עֲלֵמָא :

תרגום הזהר וַיְהִי רָעַב צָרָחַז מִלְּבַד וְגוֹ': רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר. יְיָ לְדִיק יִצְחָן
 וְרָשָׁע וְאוֹהֵב חָמָס שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ. כְּמָה הֵם מְתוֹקְנִים וַיִּשְׁרִים מַעֲשָׂיו שְׁלֵם הַקְּדוֹשׁ צְרוּף
 הוּא, וְכָל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה הַכֹּל הוּא צְדִין וְצַחֲמַת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דברים ל"ב) הַאֲזַר תָּמִים
 פָּעִלוּ וְגוֹ'. צֹר וְרָחָה, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לֹא דִן אֶת אֱלֹהִים הַרְאָשׁוֹן, מִפְּרָס שְׁלֵמָה אוֹתוֹ
 בְּשִׁבִיל טוֹבָתוֹ, שְׁלֹא יִטָּה לְצוֹ וּרְכוּנוֹ לְדַרְדְּרָה אַחֲרֵי, דְּהֵינּוּ שְׁלֹא יֵאָכֵל מֵעַז הַדַּעַת,
 כְּדִי שְׁלֹא יִטְמָא, וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעֵבֵר עַל מְלוֹת רְצוּנוֹ, שְׁאֲכֹל מֵעַז הַדַּעַת, וְלֹא אַחֲרֵי
 זֶה דִּן אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא צְדִין. וְעַם כָּל זֶה, לֹא דִן אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא
 כְּרָאוּי לוֹ, דְּהֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּיוֹם אֲכַלְךָ מוֹת תָּמוּת, אֲלֵלָה שְׁהֲאֲרִידָה לוֹ אַפּוֹ, וְנִשְׁתָּרַח
 צַחֲמִים יוֹם אַחֲדָה, דְּהֵינּוּ יוֹמוֹ שְׁלֵם הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁהוּא אֶלְף שְׁנִים פְּחוֹת שְׁבַעִים

שְׁנַיִם הַלְלוּ, אֲשֶׁר נָתַן אוֹתָם לְדוֹד הַמִּלֵּךְ, שְׁמַעְעֲמוּ לֹא הָיָה לוֹ חַיִּים כָּלֹל. פְּעִין זֶה, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא יֵאָמַר דֵּן אֶת הָאֵלִים כְּפִי מַעֲשָׂיו הָרַעִים, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּמִיד, כִּי אִם הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן, לֹא הָיָה הָעוֹלָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם. אֲלֹא הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא מְאָרִיף אֶפְסוֹ עַם הַלְדֵי־הַיָּמִים, וְעַם הָרַשָּׁעִים מְאָרִיף אֶפְסוֹ עוֹד יוֹתֵר מְלֻדֵי־הַיָּמִים, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲבוּ צְתֻשׁוֹתָהּ שְׁלֵמָה, שֶׁיִּתְקַיְּמוּ צְעוֹלָם הַזֶּה וּצְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל"ג) חַי חֲנִי וְגו' כִּי אִם צְשׂוּב רָשָׁע מְדַרְכּוֹ וְחִיָּה. דְּהֵינּוּ וְחִיָּה צְעוֹלָם הַזֶּה, וְחִיָּה צְעוֹלָם הַבָּא. מִשּׁוּם זֶה, מְאָרִיף אֶפְסוֹ לָהֶם תְּמִיד. אוֹ מִטְעַם שֶׁיִּנְאֵל מֵהֶם צְעוֹלָם גִּזַּע טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּנְאֵל לְחֻבָּה מְפָרַח, שֶׁהוּא הוֹלִיךָ גִּזַּע וְשָׂרֵף טוֹב וְחֻלְקָה טוֹב צְעוֹלָם. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, מְדַקְדֵק תְּמִיד עִם הַלְדֵי־הַיָּמִים בְּכָל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁיִּזְדַּע שֶׁלֹּא יִטּוּ לִימִין אוֹ לְשִׁמְאֹל. וְעַל כֵּן הוּא מְנַסֶּה אוֹתָם. וְלֹא בְּצַבִּיל עֲלָמוֹ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא מְנַסֶּה אוֹתָם, שֶׁהֵינּוּ יוֹדְעֵי יִלְרָם וְתוֹקֵף אֲמוּנָתָם, וְחֵינּוּ לְרִיף לְנַסּוֹתָם. אֲלֹא שֶׁמְנַסֶּה אוֹתָם כְּדֵי לְהָרִים רֹאשׁם בְּזִכּוֹת הַנְּסִיווֹת. פְּעִין זֶה, עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לְחֻבָּה שֶׁכָּתוּב, וְהִלְלֵהֶם נֶסֶה אֶת אֲבָרָהִם. מִהוּ נֶסֶה, הוּא הִרְמֵת נֶסֶם, כְּמוֹ שֶׁאָרְהָ אֲוִימָר, הִרְמֵנוּ נֶסֶם. שָׂאוּ נֶסֶם. הִרִים הַדְּגָל שְׁלֹו בְּכָל הָעוֹלָם. וְכֵמוֹ שֶׁלְמִדְנָה, שֶׁבְּצַבִּיל זֶה, דְּהֵינּוּ בְּצַבִּיל הַנְּסִיווֹן צְמַעְשָׂה הַעֲקָדָה, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא הִרִים דְּגָלוֹ שֶׁל אֲבָרָהִם לְעֵינֵי כָל, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב נֶסֶה אֶת אֲבָרָהִם, אֶחָד כֶּה, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, כְּדֵי לְהָרִים דְּגָל הַלְדֵי־הַיָּמִים הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם, כְּדֵי לְהָרִים רֹאשׁם בְּכָל הָעוֹלָם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' יסודי התורה פ"ו

א. כָּלִי שֶׁהָיָה שֵׁם כְּתוּב עָלָיו קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם וְגוֹנְזוֹ וְאֶפְלוֹ הָיָה הַשֵּׁם חֲקוּק בְּכָלִי מִתְּכֹות אוֹ בְּכָלִי זְכוּכִית וְהִתִּיף הַכָּלִי הָרִי זֶה לֹקֵה אֶלָּא חוֹתֵף אֶת מְקוֹמוֹ וְגוֹנְזוֹ. וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ הָרִי זֶה לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסוּף וְלֹא יַעֲמוֹד בְּמְקוֹם הַטְּנוּפֹת. נִזְדַּמְנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מְצוּה פוֹרֵף עָלָיו גְּמִי וְטוֹבֵל. וְאִם לֹא מְצָא גְּמִי מְסַבֵּב בְּבִגְדָיו וְלֹא יִהְיֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחוּץ שֶׁלֹּא אָמְרוּ לְכָרוּף עָלָיו אֶלָּא מְפָנִי שֶׁאֲסוּר לַעֲמוֹד בְּפָנֵי הַשֵּׁם כְּשֶׁהוּא עָרוּם: **ב.** הַסּוֹתֵר אֶפְלוֹ אָבֵן אַחַת דָּרָף הַשְּׁחֲתָה מִן הַמְּזִבַּח אוֹ מִן הַהִיכָל אוֹ מִשְׁאֵר הָעֲזָרָה לֹקֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִבּוּדָה זָרָה כִּי אֶת מְזִבְחוֹתָם תִּתּוֹצוּן וְכִתִּיב (דברים יב) לֹא תַעֲשׂוּן

כִּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם. וְכִן הַשׁוֹרֵף עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ דָּרָךְ הַשְּׁחֵתָה לֹקֵה
שֶׁנֶּאֱמַר וְאֲשַׁרְיֵהֶם תִּשְׂרַפּוּן בְּאֵשׁ וּכְתִיב לֹא תַעֲשׂוּן כִּן לֵה'
אֱלֹהֵיכֶם: ג. כְּתַבִּי הַקֹּדֶשׁ כִּלְוֹן וּפִירוּשֵׁיהֶן וּבִיאורֵיהֶן אֲסוּר
לְשׁוֹרֵפִים אוֹ לְאֹבְדִים בְּיַד וְהַמֵּאֲבִדֵן בְּיַד מִכִּין אוֹתוֹ מִפֶּת
מִרְדוֹת. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּכַתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁכָּתַבְתֶּם יִשְׂרָאֵל
בְּקִדּוּשָׁה אֲבָל אֲפִיקוֹרוֹס יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה שׁוֹרְפִין
אוֹתוֹ עִם הָאֲזְכָּרוֹת שֶׁבּוּ מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ מֵאֲמִין בְּקִדּוּשַׁת הַשֵּׁם וְלֹא
כָּתְבוּ לְשֵׁמוֹ אֲלָא שֶׁהוּא מְעַלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁזֶה כְּשֶׂאֵר הַדְּבָרִים
וְהוֹאִיל וְדַעְתּוֹ כִּן לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם וּמִצְוָה לְשׁוֹרְפוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא
לְהַנִּיחַ שֵׁם לְאֲפִיקוֹרוֹסִים וְלֹא לְמַעֲשֵׂיהֶם אֲבָל גּוֹי שֶׁכָּתַב אֶת
הַשֵּׁם גּוֹנְזִין אוֹתוֹ. וְכִן כְּתַבִּי הַקֹּדֶשׁ שֶׁבָּלוּ. אוֹ שֶׁכָּתְבוּן גּוֹי יִגְנְזוּ:

מוסר

מספר צידה לדרך דף רי"א ע"ב

מִי יִתְפַּלֵּל אוֹ יִתְעַנֶּה אוֹ יִרְצֶה בּוֹרְאָךְ עַל עֲוֹנֶךָ אַחֲרֵי מוֹתְךָ
וְהַמּוֹת רוֹדֵף אַחֲרֶיךָ וְהוֹלֵךְ עַל רַגְלֶיךָ בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל
שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע. וְיִהְיֶה הַקֶּבֶר וְהַעֲפָר מְטַתְךָ וְהַתּוֹלַעַת וְהַרְמָה
רְעִידָה וּמְשִׁמְשִׁידָה וְצוֹתְךָ. וְהִנֵּה הַמֵּתִים בְּשַׁעַר הָעִיר מִיַּחְלִים
בוֹאֵךְ וְלֹא יֵלְכוּ מִשָּׁם עַד שֶׁתְּבֹא אֲלֵיהֶם. הֲלֹא יִדְעַתְּ שֶׁהֵיוּ
חַפְצִים לְשׁוּב הִנֵּה לְהַשְׁלִים חֲסָרוֹנָם וְאִיךָ תִּכְלֹם מִן הַיְצוּרִים
וְלֹא תִכְלֹם מִיּוֹצְרֶיךָ הֲכֵן עֲצֻמָּךְ אִם אַתָּה אוֹהֵב נְאֻמָּן בְּיָמֶיךָ
הַקְּצָרִים לְיָמִים הָאֲרוּכִים וּמִבֵּית הַהֶפְסֵד וְהַנְּסִיעָה לְבֵית
הַקַּיִם וְהַנְּשֶׂאֵר וּמִבֵּית הָאֲבִילוֹת וְהַיְגוֹן לְבֵית הַשְּׂמִחָה וְהַתְּעַנּוּג
וְלְצִאת מַעֲבָדוֹת לְחִירוֹת טָרָם תֵּצֵא כְּצֵאת הַיּוֹצֵא לְהַרְיָגָה. הִ'
יִסִּיר מִסּוּהָ הָעֲנָרוֹן מֵעַל פְּנֵינוּ לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ
כְּרְצוֹנֵינוּ תְּמִיד אָמֵן כִּן יְהִי רְצוֹן:

תולדות יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב נֶזֶד וַיִּבֹא עֲשׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עַיִף : וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב תַּבְּשִׁילָא וַאֲתָא (נ"י ועל) עֲשׂו מִן חֲקֵלָא וְהוּא מְשַׁלְּהִי :

רס"ז ויזד. לשון צוק, כתרומה: והוא עיף. ברזיחה, כמה דתימא (וימיה ד' לא) כי עיפה נפשי להורגים:

וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עַיִף אֲנִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם : וַאֲמַר עֲשׂו לְיַעֲקֹב אֲטַעֲמֵנִי כְעַן מִן סְמוּקָא סְמוּקָא הָדִין אֲרִי מְשַׁלְּהִי אֲנָא עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ אֲדָוִם :

רס"ז הלעיטני. אפתח פי וספוד הרבה לתוכו, כמו ששנינו: אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו (שבת קנה): מן האדם האדם. עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יואל לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא, לפיכך קצר הקדוש ברוך הוא חמש שנים משנותיו, שיחוק חי מאה ושמונים שנה וזה מאה שבעים וחמש שנה, ובשל יעקב עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים, שדומות לגלגל שהאבלות גלגל החוזר בעולם (ועוד מה עדשים אין להם פה כך האבל אין לו פה שאסור לדבר. לפיכך המנהג להברות את האבל בתחלת מאכלו בימים שהם עגלים ואין להם פה, כך אבל אין לו פה כדלמרינו במועד קטן (כ"ב ב) אבל כל שלשה ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם וכל שכן שאינו שואל בתחלה, משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל וכו') :

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתֶךָ לִי : וַאֲמַר יַעֲקֹב זָבִין כִּיּוֹם דְּלָהֵן יִת בְּכֹרְתֶךָ לִי :

רס"ז מכרה כיום. כתרומה, כיום דילהן, כיום שהוא ברור, כך מכור לי מכירה ברורה: בכרתך. לפי שהעבודה בצבורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש ברוך הוא:

וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרְהָ : וַאֲמַר עֲשׂו הָא אֲנָא אֲזַל לְמַמַּת וְלָמָּה דְּנָן לִי בְּכֹרְתָא :

רס"ז הגה אנכי הולך למות. (מתגודדת והולכת היא הבטחה שלא תהא כל עת העבודה בצבורות כי שבת לוי יטל אותה ועוד) אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות וענשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שחיי יין, ופרועי ראש. אמר אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה:

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבַע לִי כִּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ
וַיִּמְכַּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב : וַאֲמַר יַעֲקֹב קַיִם לִי כִּיּוֹם
דָּלְהוּ וְקַיִים לָהּ וְנִצִּין יָת בְּכֹרֹתֶיהָ לְיַעֲקֹב :

נביאים - מלאכי - פרק א

(יא) כִּי מִמִּזְרַח שֶׁשָׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ גָדוֹל שְׁמִי
בַּגּוֹיִם וּבְכֹל מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשְׁמִי
וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי גָדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת : אֲרִי מִמִּדְּנַח שְׁמִשָּׁא וְעַד מַעְלִיָּה רַב שְׁמִי בִּינִי
עִמְמִיָּא וּבְכֹל עֵדוֹן דְּאִתּוֹן עֲבָדִין רְעוּתִי אֲנָא אֶקְבִּיל צְלוֹתְכוֹן וּשְׁמִי רַבָּא
מִתְקַדָּשׁ עַל יְדִיכוֹן וְצְלוֹתְכוֹן כְּקוֹרְבָן דְּכִי קִדְמִי אֲרִי רַב שְׁמִי בִּינִי עִמְמִיָּא
אָמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רס"ז גדול שמי בגוים . אמרו רבותינו דקרו ל' אלהא דאלהיא אפילו מי שיט לו עכו"ם יודע (שם אלה) שהוא על כולם ובכל מקום מתנדבים לשמי אף העכו"ם ורבותינו פירשו אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום וכן כל תפלות ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה וכן תרגם יונתן וכל עידן דאתון עבדין רעותי אני מקבל כלותכוון ושמי רבא מתקדש על ידיכון וכלותכן כקרבן דכי קדמי וכן פירש המקרא ולמה אתם מחללין שמי והלא גדול הוא בגוים ואני אהבתי וחיבתי עליכם שצבכל מקום שאתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומוגש הוא לשמי : ומנחה טהורה . הוא לי כי על ידכם שמי נורא בגוים ואתם מחללין אותי ואת שמי :

(יב) וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאַמְרֵיכֶם שִׁלְחוּ
אֲדָנִי מִגְּאֹל הוּא וְנִיבוּ נְבִיָּה אֲכָלוּ : וְאַתּוֹן מְחַלְלִין
יְתִיָּה בְּדִאִתּוֹן אָמַרִין פְּתוּרָא דִּינִי בְּסִיר הוּא וּבְסִירָן מִתְנַתָּא מִיָּה :

רס"ח וניבו נביה אכלו . ניבו של מזבח השגור בשפתותיך' זה תמיד נביה אכלו אתם אומרי' עליו כלומר' כבר הולאת' עליו דבה זו וניב זה החזקתם למזבחי : אכלו . מאכלו :

(יג) וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה מִתְלַאָּה וְהִפְחֲתֶם אוֹתוֹ
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבַּאתֶם גְּזוּל וְאֵת

הַפֶּסַח וְאֵת הַחֹלֶה וְהִבַּאתֶם אֶת הַמִּנְחָה
הָאֲרֶצֶה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה : (ט) וְאִם
תִּמְרוּן הִיא דְאִיתִינָא מְלִיאוּתָנָא וְשִׁנְקִיתוּן יְתִיָּה אָמַר יי צְבָאוֹת וּמִיתוּן
אֶתוּן דְאֲנִיס וְדַחְגִּיר וְדַמְרִיעַ וּמִיתוּן אֶתוּן לִיָּה בְּקוֹרְבָנָא הָאֲקִבִּיל יְתִיָּה
בְּרַעְוָא מִיַּדְכוֹן אָמַר יי :

רש"י ואמרתם הגה מחללה . בהמה כחוסה ואנו עניים ואין יכולת להשיג למבחר נדרים וכן ת"י הא דאיתנינא
מליאותנא : והפחתם אותו . זו אחת מי"ח תיבות של תיקון סופרי' הפחתם אותו ואתי נכתב אלא שכינה הכתוב
וכתבו אותו והפחתם והלחצת' לשון מפח נפש (איוב י"א) : אותי . ואת שולחני :

(י) וְאָרוּר נוֹכַל וַיֵּשׁ בְּעֵדְרוֹ זָכָר וְנֹדֵר וְזָבַח
מִשְׁחַת לְאֲדָנָי כִּי מָלְךְ גָּדוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת וּשְׁמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם : וְלִיט דִּיעְבִּיד בְּנִכִּיל וְאִית
בְּעֵדְרִיָּה דְכָר וְהוּא חַיֵּב לְנֹדֵר וְדָבַח דְמַחְבֵּל קָדָם יי אָרִי מָלְךְ רַב אָנָּא אָמַר
יי צְבָאוֹת וּשְׁמִי חַסִּין בְּעַמְמֵיָּא :

רש"י נוכל . מתנכל במרמה בדברי שקר לפני לאמר אין לי טובה מזו : ויש בעדדו זכר . איול ההגון לעולה והוא
נודר זבח : משחת . בעל מוס כמו (ויקרא כ"ב) משחתם בהם :

ב (א) וְעֵתָה אֲלִיכֶם הַמְצָוָה הַזֹּאת הַכְּהֻנִּים :
וְכַעַן לְכוּן תַּפְקִידְתָּא הָדָא פְּהִנְיָא :

רש"י אליכם . הכהנים אני מצוה המצוה הזאת שלא תקריבו אלה על מזבחי :

כתובים - משלי - פרק ו

(א) בְּנֵי אִם עֲרִבְתָּ לְרַעָה תִּקְעֶתָ לְזָר כַּפִּיָּה : בְּרִי
אִין עֲרִבְתָּא לְחַבְרָה אֲשֶׁלִּימְתָּא לְנוֹכְרָאָה יְדָה :

רש"י בני אם ערבתי . ערבות ממון כמשמעו פירשו רבותינו :

(ב) נוקשת באמרי פיך נלפדת באמרי פיך :
אתצידתא במאמרא דפומך אתאחדתא במאמרא דפומך :

רש"י נוקשת באמרי פיך . שתקעת כף להדבר עם הזרים :

(ג) עשה זאת אפוא בני והנצל פי באת בכף
רעך לך התרפס ורהב רעיך : עביד היכנא בני
ואיתפצא מטול דנפלתא ביד דחברך אזל גרג חביל חברך :

רש"י כך התרפס . התר לו פס יד לשלם לו ממונו : ורהב רעיך . ואם אין לו ממון עמד אלא שנוקשת באמרי פיך
לדבר לו קשות הרבה עליו רעים לבקש ממנו שימחול לך : דבר אחר . בני אם ערבת לרעך . אחר שנעשית ערב
להקב"ה שהוא רעך כדכתיב זה דודי וזה רעי (שיר ה) וקבלת עליך בסיני ובערבות מואב באלה ובסבועה לשמור
מלותיו : תקעת לזר כפיך . שתשוב ותסור מדרכיו ותדבק באפיקורסין ללכת בדרכיהם : עשה זאת אפוא בני והנצל
הואיל וזאת בכף רעך בסיני וקבלת אלהותו עליך : כך התרפס . הכנע לפניו כאסקופה הגרפסת ונרסת : ורהב
רעיך . הרבה רעים שיתפללו עליך לפניו וכן נדרש במדרש תהלים :

(ד) אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך : לא
תתן שנתא לעינך ונימתא לגביניך : (ה) הנצל כצבי מיד
וכצפור מיד יקוש : דתתפצי היך טביא מן נשבא והיך צפרא
מן פוחא :

רש"י הנצל כצבי מיד . מהר והשמט משם כצבי הגמלט מיד האדם :

משנה יבמות פרק ו

א. הבא על יבמתו, בין בשוגג, בין במזיד, בין באונס
בין ברצון, אפלו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא
שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה, היא אנוסה והוא
לא אנוס, אֶחָד הַמְעָרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר, קָנָה. וְלֹא חֵלֵק בֵּין
בִּיאָה לְבִיאָה :

ברטנורה (ה) הבא על יבמתו. שוגג. כסבור אשה אחרת היא: מזיד. לשם זנות ולא למנות יבוס: אפילו הוא שוגג והיא מזידה. לא מצעיר היכא דהיא מכוונה למנוה, אלא אפילו היכא דתרווייהו לא מכווני למנוה, כגון שהיא מכזיב לאשה אחרת והיא נתכוונה לשם זנות, קנה, לאמר קרא (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה, מכל מקום: המערה. שלא גמר ביאתו אלא הכנים עטרה בלבד. ופגיעת עטרה בלא הכנסה קרויה נשיקה: קנה. וזכה בנחלה, ויולדת בגט אם בא להולידה: לא חלק בין ביאה לביאה. בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, לכתוב (ויקרא כ') משכבי אשה, מגיד הכתוב ששתי משכבות יש באשה:

ב. וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה, או פסולות, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וכלוץ לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתינו, פסלה. ולא חלק בין ביאה לביאה:

ברטנורה (ו) וכן הבא על אחת מכל העריות. באחת מכל הביאות האלו: או על הפסולות כגון אלמנה לכהן גדול וכו'. פסלה לכהונה משום זונה. ואף על פי שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, פסולה היא לכהונה. וגרושה נמי, אי בת כהן היא מפסלה בהך ביאה מתרומה דבי נשא: ממזרת ונתינה לישראל. לאו אפסולה לכהונה קאי, דהא פסולה וקיימא, אלא לענין העררה נקט ליה, למלקי עלה בהעררה כגמר ביאה:

ג. אלמנה לכהן גדול, גרושה וכלוץ לכהן הדיוט, מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין. נתארמלו או נתגרשו, מן הנשואין פסולות, מן הארוסין

ברטנורה (ז) מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. מפני שנתקדשה קידושי עבירה נפסלה מתרומה דבית אביה אם בת כהן היא: רבי אליעזר ור"ש מכשירין. עד שתבעל ותיעשה חללה, שנאמר (ויקרא כ"א) ולא יחלל, שני חלוטין אחד לה ואחד לזרעה. ולית הלכתא כוותיהו, אלא אף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו: מן הנשואין פסולות. דשויה חללה בביאתן: מן הארוסין כשרות. דאפילו תנא קמא לא פסל מן הארוסין אלא בחייהו, שהיא משתמרת לביאה פסולה, אבל מתו לא:

ד. כהן גדול לא ישא אלמנה, בין אלמנה מן הארוסין בין אלמנה מן הנשואין, ולא ישא את הבוגרת רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת. לא ישא את מפת עץ. ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול, יכנוס ומעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת

בֵּיתוֹס, וּמְנַהוּ הַמְּלֶךְ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּכְנֹסָה. שׁוֹמֵרֵת
יָבֵם שֶׁנִּפְּלָה לְפָנָי כֹּהֵן הַדְּיוֹט, וְנִתְּמָנָה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל,
אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בָּהּ מְאֹמֵר, הֲרִי זֶה לֹא יִכְנוֹס. כֹּהֵן גָּדוֹל
שְׂמֵת אַחִיו, חוֹלֵץ וְלֹא מִיָּבֵם:

דרטורה (ז) לֹא יִשָּׂא אֶת הַבּוֹגֶרֶת. דְּכַתִּיב (ס) וְהוּא אִשָּׁה בְּצַתוּלִיָּה יִקַּח, פֶּרֶט לְבּוֹגֶרֶת
שֶׁכָּלוּ בְּצַתוּלִיָּה: רַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְׁרִין. וְלִית הַלְכָתָא כּוּוּתִיָּהּ:

ה. כֹּהֵן הַדְּיוֹט לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית, אֶלָּא אִם כֹּן יֵשׁ לוֹ
אִשָּׁה וּבָנִים. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אָף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה
וּבָנִים, לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית, שֶׁהִיא זֹנָה הֶאֱמִוְרָה בְּתוֹרָה.
וְחֻכְמִים אֹמְרִים, אֵין זֹנָה אֶלָּא גִיּוֹרֵת וּמִשְׁחָרְרֵת
וְשֶׁנִּבְעָלָה בְּעִילַת זָנוֹת:

דרטורה (ח) כֹּהֵן הַדְּיוֹט לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית וְכו'. וְהוּא הַדִּין לִישְׂרָאֵל. וְלֹא נִקְטַ כֹּהֵן אֲלֵךְ
מִשּׁוּם פְּלוּגַתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּלֹאמַר דְּכֹהֵן אֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים לֹא יִשָּׂא אֵילוּנִית, מֵה שְׂאֵין
כֹּן בִּישְׂרָאֵל. וְאֵין הַלְכָה כֹּר' יְהוּדָה: וְשֶׁנִּבְעָלָה בְּעִילַת זָנוֹת. כִּגוֹן חִיבִי לְאוּיִן אוֹ חִיבִי עֲשָׂה,
וְכֹל שֶׁכֵּן חִיבִי כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין. אֲבָל הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה לֹא עֲשָׂה זָנוּה:

ו. לֹא יִבְטֵל אָדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אֶלָּא אִם כֹּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים.
בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים, שְׁנֵי זְכָרִים. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים,
זָכָר וְנִקְבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר, (בְּרֵאשִׁית ה) זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאם. נִשְׂא
אִשָּׁה, וְשָׂהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא יִלְדָה, אֵינוֹ רִשְׁאֵי
לְבָטֵל. גִּרְשָׁה, מִתְּרַת לְנִשְׂא לְאַחַר. וְרִשְׁאֵי הַשְּׁנֵי לְשָׂהוֹת
עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים. וְאִם הִפְּיִלָה, מוֹנָה מִשְׁעָה שֶׁהִפְּיִלָה.
הָאִישׁ מְצָוָה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. רַבִּי יוֹחָנָן
בֶּן בְּרוּקָא אֹמֵר, עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אֹמֵר, (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּבְרָךְ
אֶתְּם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ:

דרטורה (י) ב"ש אֹמְרִים שְׁנֵי זְכָרִים. דִּילְפִּינָן מִמַּשָּׂה שְׁפִירָשׁ מִן הָאִשָּׁה לְאַחַר שְׁנוּלְדוֹ לוֹ
שְׁנֵי זְכָרִים: וּב"ה אֹמְרִים זָכָר וְנִקְבָּה שְׁנֵיהֶם זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאם. וּמִמַּשָּׂה אֵין רִאִיָּה שֶׁעַל פִּי
הַדְּבוּר עֲשָׂה: וְשָׂהָה עִמָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְכו'. כְּדֹאשְׁכֹּחַן בְּאַזְרָהֶם לְאַחַר שֶׁשָּׂהָה עֶשֶׂר שָׁנִים עִם
שָׂהָה וְלֹא יִלְדָה נִשָּׂא הַגֵּר. וַיִּמִּים שִׁשָּׁב עִמָּה בְּחוּלָהּ לְאַרְצָ לֹא עָלוּ מִן הַמִּנְיָן, דְּלִמְאָה יִשִּׁיבַת
חוּץ לְאַרְצָ גֵּרְמָה. וְכֹל הַיָּמִים שֶׁהָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה חוֹלִים אוֹ חֲבוּסִים בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְכוּיֹאֲרָ
בְּזֶה מְדַבְּרִים שְׁמוֹנְעִים הַתְּשׁוּמִשׁ אֵין עוֹלִין לְמִנְיָן עֶשֶׂר שָׁנִים: גִּירְשָׁה מוֹתֵרֶת לִנְשָׂא לְאַחַר.

דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרסה נותן לה כתובתה אם טוענת דמיניה הוא שאינו יורה כחז, ומטילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחז וטוענת עליו טוענת שקר: האיך מלווה על פריה ורביה ולא האשה. דכתיב (בראשית א') פרו ורבו וגו' וכבשה, וכבשה כתיב חסר וי"ו, האיך שדרכו לכבוש את האשה הוא מלווה על פריה ורביה: רבי יוחנן בן זרוא אומר וכו'. ולית הלכתא כותיה:

גמרא יבמות דף ס"ב ע"ב

אָלָא אִם כֵּן יֵשׁ לּוֹ אִשָּׁה וְכוּ'. מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר נָשָׂא אָדָם אִשָּׁה בְּיַלְדוּתוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה בְּזִקְנוּתוֹ הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּיַלְדוּתוֹ יְהָיוּ לוֹ בָּנִים בְּזִקְנוּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת יא) בַּבֶּקֶר זָרַע אֶת זָרְעֶךָ וְלַעֲרַב אֶל תֵּנַח יָדְךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁר הַזֶּה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר לְמַד תּוֹרָה בְּיַלְדוּתוֹ יִלְמוּד תּוֹרָה בְּזִקְנוּתוֹ הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּיַלְדוּתוֹ יְהָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּזִקְנוּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בַּבֶּקֶר זָרַע וְגוֹ'. אָמַר רַב מִתְּנָה הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי חֲנִילָאִי. כָּל אָדָם שְׂאִין לוֹ אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא שְׂמֻחָה בְּלֹא בְּרָכָה בְּלֹא טוֹבָה. בְּלֹא שְׂמֻחָה דְּכִתִּיב (דברים יד) וְשִׂמְחַתְּ אֶתְּהָ וּבִיתְךָ. בְּלֹא בְּרָכָה דְּכִתִּיב (יחזקאל מד) לְהַנִּיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתְךָ. בְּלֹא טוֹבָה דְּכִתִּיב (בראשית ב) לֹא טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ. בְּמַעֲרַבָא אֲמַרִי בְּלֹא תוֹרָה בְּלֹא חוּמָה. בְּלֹא תוֹרָה דְּכִתִּיב (איוב ו) הָאִם אֵין עֲזָרְתִּי בִּי וְתוֹשִׁיָה נִדְּחָה מִמֶּנִּי. בְּלֹא חוּמָה דְּכִתִּיב (ירמיה לא) נִקְבָה תִּסּוּבֵב גִּבּוֹר. רַבָּא בַר עוֹלָא אָמַר בְּלֹא שְׁלוֹם דְּכִתִּיב (איוב ה) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֶךְ וּפְקַדְתָּ נֹדֶךְ וְלֹא תַחֲטֹא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא יִרְאֵת שְׂמִים וְאִינוּ פּוֹקְדָה נִקְרָא חוּטָא שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֶךְ וְגוֹ'. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי חֲזִיב אָדָם לְפִקּוּד אֶת אִשְׁתּוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא לְדַרְךָ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֶךְ וְגוֹ'. הָא מִהֲכָא נִפְקָא מִהֲתָם נִפְקָא (בראשית ג) וְאֶל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקֶתְךָ מִלְּמַד שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתוֹקֶקֶת עַל בַּעֲלָהּ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא לְדַרְךָ. אָמַר רַב יוֹסֵף לֹא נִצְרָכָה אֲלֵא סְמוּךְ לְוִסְתָּהּ וְכַמָּה אָמַר רַבָּה עוֹנָה. וְהֵנִי מִיְלֵי לְדַבַּר הַרְשׁוּת

אָבֵל לְדַבֵּר מִצָּוָה מִיִּטְרִיד. תָּנוּ רַבָּנָן הָאוֹהֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּגֹפּוֹ
וְהַמְכַבְּדָהּ יוֹתֵר מִגֹּפּוֹ וְהַמְדַּרִיף בְּנָיו וּבְנוֹתָיו בְּדַרְף יִשְׁרָה
וְהַמְשִׂיֵאֵן סָמוּךְ לְפָרְקוֹ עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (שם) וַיִּדְעַתָּה כִּי שְׁלוֹם
אָהֳלֶיךָ. הָאוֹהֵב אֶת שְׂכֵנָיו וְהַמְקָרֵב אֶת קְרוֹבָיו וְהַנוֹשֵׂא אֶת בֵּית
אָחוֹתוֹ וְהַמְלִיָּה סָלַע לְעַנִּי בְּשַׁעַת דּוֹחֶקוֹ עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (ישעיה
נח) אִז תִּקְרָא וְהוֹי יַעֲנֶה תִשְׁוַע וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:

רס"י מתני'. דקתני אח"כ כו' הא אם יש לו בנים יבטל ללא כרבי יהושע: לערב.
לעת זקנתו: איזה יכשר. איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים: ביתך. אשתך:
האם אין עזרתי צי. אשה דכתיב עזר כנגדו מיד תוסיה נדחה ממני סכריך לעסוק
בכרכי ביתו ותלמודו משתכח: וידעת כי שלום אהלך. בזמן שיך לך אהל ואין אהל
אלא אשתו שנאמר שובו לכם לאהליכם: ואין פוקדה. בתשמיש בעת עונתה: כי שלום
אהליך. שלמה ביראת שמים: בשעה שיואל לדרך. משום שמתאוה לו באותה שעה
יותר: תשוקתך. תאותך: ה"ג לא נלכח אלך סמוך לוסתה. אע"ג דאמרו רבנן חייב
אדם לפרוש מאשתו וכו' ואפ"ה כשיאל לדרך יפקדנה: עונה. אם רגילה לראות ביום
אסורה כל היום ואם רגילה לראות כלילה אסור' כל הלילה: והני מילי. דחייב
לפקדה כי אזיל לדבר הרשות אבל לדבר מורה לא משום דטריד במורה א"נ מטריד
בתשמיש ויבטל ממורה: יותר מגופו. דזילותא דאשתא קשה מדגברא: והנושא את
בת אחותו. גיעגועי אדם רבין על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמלא מחבב את
אשתו: אז תקרא. לעיל מיניה כתיב כי תראה ערום וכסיתו היינו דוחק העני ומצטרך
אל תתעלם היינו אוהב את שכנינו שהם כקרוביו מקרב את קרוביו ונושא בת אחותו:

זוהר תולדות דף קמ"א ע"א

וַיֵּצֵאוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לְאֹמֵר הַנוֹגֵעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ
מוֹת יוֹמָת, תָּא חֲזִי כְּמָה אוֹרִיף לְהוֹ קְדָשָׁא בְּרִיף הוּא לְרִשְׁיַעֲיָא
בְּגִין הַהוּא טִיבוֹ דְּעֵבֵד עִם אֲבָהוֹן קַמְאִי דְּהָא בְּגִין דָּא לֹא שְׁלִיטוֹ
בְּהוּ יִשְׂרָאֵל עַד לְבִתֵּר דְּרִין בְּתֵרָאִין יָאוֹת עֵבֵד אֲבִימֶלֶךְ דְּעֵבֵד
טִיבוֹ עִם יִצְחָק דְּאָמַר לִיהּ הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שֶׁב,
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר חָבַל עָלֶיהוּ דְּרִשְׁיַעֲיָא דְּטִיבוֹתָא דְּלֵהוֹן לָאו
אִיהוּ שְׁלִים, תָּא חֲזִי עֶפְרוֹן בְּקִדְמִיתָא אָמַר (בראשית כ"ג) אֲדוֹנִי
שְׁמַעֲנִי הַשְׁדָּה נְתַתִּי לְךָ וְהַמְעַרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְךָ נְתַתִּיהּ וְגו', וּלְבִתֵּר
אָמַר אֲרָץ אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף וְגו' וּכְתִיב וַיִּשְׁקוּל אֲבָרָהָם

לְעַפְרוֹן וְגוֹי עוֹבֵר לְסוֹחֵר, אוֹף הֶכָּא כְּתִיב בְּקִדְמִיתָא הִנֵּה אֲרֻצֵי
לְפָנֶיךָ וְגוֹי, וּלְבַתֵּר אָמַר לוֹ לֵךְ מֵעַמּוּנוּ כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מֵאֲד, אָמַר
לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר דָּא הוּא טִיבוּ דְעֵבֵד עִמִּיה דְּלָא נָסִיב מְדִילִיה
אֲבִימְלָךְ כְּלוּם וְשִׁדְרִיה בְּכָל מְמוּנִיה וּלְבַתֵּר אָזַל בְּתַרִּיה לְמַגְזָר
עִמִּיה קַיִם, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר יָאוּת עֵבֵד יִצְחָק דְּהָא בְּגִין דִּידַע
רָזָא דְחֻכְמָתָא אֲשֶׁתִּדַּל וְחִפְר בִּירָא דִּמִּין בְּגִין לְאִתְתַּקְפָּא
בְּמַהִימְנוּתָא כְּדָקָא יָאוּת וְכֹן אֲבָרְהָם אֲשֶׁתִּדַּל וְחִפְר בִּירָא
דְּמִיָּא, (וְכֹן יִצְחָק) יַעֲקֹב אֲשַׁכַּח לִיה מִתְתַּקֵּן וְיִתִּיב עֲלִיה וְכִלְהוּ
אָזְלוּ בְּתַרִּיה וְאֲשֶׁתִּדְלוּ בְּגִין לְאִתְתַּקְפָּא בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא
כְּדָקָא יָאוּת, וְהִשְׁתָּא יִשְׂרָאֵל אִתְתַּקְפוּ בֵּיה בְּרִזֵי דְפִקוּדֵי
אוּרִיתָא כְּגוֹן דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא אִתְתַּקֵּן בְּרִנְשׁ בְּצִיצִית דְּאִיהוּ
מְצוּה וְבֵר נֶשׁ אֲתַעֲטֹף בֵּיה, הֵכִי נִמְי בְּתַפְלֵי דְמַנְח אֲרִישִׁיה
וּבְדַרוּעִיה דְּאֵנוּן רָזָא עֲלָאָה כְּדָקָא חֲזִי בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
אֲשֶׁתִּפַּח בֵּיה בְּבֵר נֶשׁ דְּאֲתַעֲטֹר בֵּיה בְּתַפְלוּי וְאֲתַעֲטֹף בְּצִיצִית
וְכִלְא רָזָא דְמַהִימְנוּתָא עֲלָאָה, וְעַל דָּא מֵאן דְּלָא אֲתַעֲטֹף בְּהֵאִי
וְלָא אֲתַעֲטֹר לְאִתְתַּקְפָּא בְּתַפְלוּי בְּכָל יוֹמָא דְּמִי לִיה דְּלָא שְׁרִיא
עִמִּיה מְהִימְנוּתָא וְאִתְעַדִּי מִנִּיה דְּחִילוּ דְמֵאֲרִיה וְצִלוּתִיה לָאו
צִלוּתָא כְּדָקָא יָאוּת, וּבְגִין כֶּךָ אֲבָהוּן הוּוּ מִתְתַּקְפִּי גוּ מְהִימְנוּתָא
עֲלָאָה בְּגִין דְּבִירָא עֲלָאָה דְרָזָא דְמַהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא שְׁרִיא
בֵּיה :

תרגום הזהר וַיֵּלֶךְ חֲצִימְלָךְ וְגוֹי: צֵא וּרְאֵה, כְּפִמָּה הִמְתִּין הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא לְהַפְרַע
מִרְשָׁעִים, כִּי צִבְצִיל אוֹתוֹ הַטּוֹב שְׁעָשָׂה חֲצִימְלָךְ עִם הָאֲבוֹת הַרְחֲשׁוּנִים הֵי כִּי צִבְצִיל
זֶה לֹא שָׁלְטוּ יִשְׂרָאֵל צְפֻלְשָׁתִים עַד לְאַחַר זְמַן צְדוּרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. יִפֶּה עָשָׂה חֲצִימְלָךְ
שְׁעָשָׂה טוֹב עִם יִצְחָק, כִּמוֹ שְׁאִמַּר לְאַחֲרָהֶם הִנֵּה אֲרֻצֵי לְפָנֶיךָ צְטוֹב צְעִינִיךָ עָב. כִּי
חֲמִירָה זֹו סוֹבְבַת וְדֹחֵי גַם עַל תּוֹלְדוֹתָיו שָׁל לְאַחֲרָהֶם, לְכֹן קַיִם דְּצָרִיו גַּם בִּיִצְחָק.
וְרַבִּי אֶלְעָזָר מְשַׁבְּחוֹ עַל שְׁקִיָּם הַצְּטוּחָתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אוּי לְהֵם לְרִשָׁעִים,
שְׁטוֹבְתָם יֵאִנֶּה שְׁלֵמָה. צֵא וּרְאֵה, עַפְרוֹן צְפַחְלָה אָמַר, (בְּרַחֲשִׁית כ"ג) חֲדוּנֵי שְׁמַעֲנִי
הַשְׂדֵּה נִתְּתִי לְךָ וְגוֹי, וְאַחַר כֶּךָ אָמַר אֲרֻצֵי מֵאוֹת וְגוֹי, וּכְתִיב וַיִּשְׁקוּל וְגוֹי עוֹבֵר
לְסוֹחֵר, אֲף כִּי אֵין פְּתוּב מִתְחַלָּה, שְׁאִמַּר לְאַחֲרָהֶם, הִנֵּה אֲרֻצֵי לְפָנֶיךָ, שְׁגַם יִצְחָק צִבְצִיל
זֶה, כִּינְזַכֵּר לְעִיל, וְאַחַר כֶּךָ אָמַר לְיִצְחָק, לֵךְ מֵעַמּוּנוּ כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מֵאֲד. אָמַר לִיה
רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה הוּא הַטּוֹב שְׁעָשָׂה עִם יִצְחָק שְׁחֲצִימְלָךְ לֹא לָחַח מִמֶּנּוּ מִשְׁהוּ, וְשָׁלְחוּ
עִם כָּל פְּסוּוֹ וּרְכוּשׁוֹ, וְאַחַר כֶּךָ הִלְךְ אֲחֲרָיו לְכָרוֹת עַמּוּ צְרִית. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
יִפֶּה עָשָׂה יִצְחָק, כִּי צִבְצִיל שִׁידַע סוּד הַחֻכְמָה הַשְׁתַּדֵּל וְחִפְר צֵאֵר מִיָּם, כְּדִי לְהַתְחַזֵּק
צְחִמוּנָה. וְכֹן אֲבָרְהָם הַשְׁתַּדֵּל וְחִפְר צֵאֵר מִיָּם. יַעֲקֹב, כְּבָר מֵאֵל אוֹתָה מִתּוֹקְנָתָה,
וַיִּשָּׁב עֲלֶיהָ. וְכִלְם הִלְכוּ אַחֲרֶיהָ, אַחַר הַצֵּאֵר, וְהַשְׁתַּדֵּלוּ צֵה, כְּדִי לְהַתְחַזֵּק צְחִמוּנָה

שְׁלֵמָה פְּרָאוּי. וְעַתָּה, יִשְׁרָאֵל מִתְחַזְּקִים בָּהּ בְּבֵיחַר מַיִם, שְׁמֵהֶימִים מְאוֹת הַתּוֹרָה, לְהִינּוּ שְׂבָכָל יוֹם וַיּוֹם מִתְחַזֵּק הָאֵלֶּם בְּלִיכִית, שְׁהִיא מְקוּהָ, וְהָאֵלֶּם מִתְעַפֵּף בּוֹ, וְגַם כִּן בְּתַפְלִין שְׁמַנִּיחַ עַל רֵאשׁוֹ וְזָרְעוֹ פְּרָאוּי, שְׁהֵם סוּד עֲלִיּוֹן, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׂוֹרָה עִם הָאֵלֶּם הַמִּתְעַפֵּר בְּתַפְלִין וּמִתְעַפֵּף בְּלִיכִית. וְהַכֹּל הוּא סוּד לְמוֹנָה הַעֲלִיּוֹנָה. וְעַל כֵּן, מִי שְׁחִינּוּ מִתְעַפֵּף בְּלִיכִית, וְחִינּוּ מִתְחַזֵּק לְהַתְעַפֵּר בְּתַפְלִין בְּכָל יוֹם, הוּא דוֹמָה, שְׁהַלְמוֹנָה לִינָה שׂוֹרָה עֲלִיּוֹ, וְהַסֵּר מִמֶּנּוּ יִרְחַת רְבוֹנוֹ, וְתַפְלִתוֹ לִינָה תַפְלָה פְּרָאוּי, וּמִשָּׁם זֶה, הֵיוּ מִתְחַזְּקִים הָאֵלֶּם בְּתַפְלִין הַעֲלִיּוֹנָה, מִשָּׁם שְׂבוֹר הַעֲלִיּוֹן, סוּד לְמוֹנָה הַשְּׁלֵמָה שׂוֹרָה בָּהּ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' יסודי התורה

א. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּאֶבְרָהִם. קִדְשׁ אֵף זֶה שְׁנֵאָמַר (בראשית יח) אֲדַנִּי אִם נָא מְצֵאתִי חֵן הֵרִי הוּא קִדְשׁ. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּלוֹט חוּץ מִזֶּה (שם יט) אֵל נָא אֲדַנִּי הִנֵּה נָא מְצָא עֲבָדְךָ חֵן. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּגִבְעַת בְּנִימִין קִדְשׁ. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּמִיכָה חוּל. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּנְבוֹת קִדְשׁ. כָּל שְׁלֵמָה הָאֱמוּר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים קִדְשׁ וְהֵרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַכִּינּוּיִים חוּץ מִזֶּה הָאֵלֶּף לָךְ שְׁלֵמָה. כָּל מְלֻכֵּי הָאֱמוּר בְּדַנִּיאֵל חוּץ מִזֶּה אֲנִתְּ מְלֻכָא מְלֻךְ מְלֻכֵּי וְהֵרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַכִּינּוּיִים:

מוסר

מספר צידה לדרך דף רי"ב

דַּע כִּי בְּזָכְרוֹן מְאֻמְרֵי הַחֲסִידִים וּמַעֲשֵׂיהֶם תִּשְׁכַּח וְתִשׁוּב לְיוֹצְרֶךָ אָמַר אֶחָד מֵהֶם מִי יִצִּילֵנִי מֵעוֹנֶשְׁךָ וּבְאִיזָה חֶבֶל אֶתְמוּךָ אִם תִּפְסֹק רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי. וְהַיּוֹם אֲשֶׁר תִּאֲמַר לְזַכָּאִים בּוֹאוּ וְלַחֲטָאִים סוּרוּ מִנִּי. לֹא יִדְעֵתִי מֵאִיזָה כֶּת אֶהְיָה. אוֹי לִי כִי לְפִי

מה שהוספת שנים הוספתי חטאות ולפי מה שהאריכו חיי האריכו פשעי. על אי זה מהם אתוודה ועל אי זה מהם אבקש ודע כי אין תכלית העבודה אכילת לחם שעורים ושתיית החומץ וללבוש הצמר והשער אבל התכלית הוא להיות מרוצה כאשר ירצה ה'. ואתה תמליך עליך השכל כי הוא המדריכך בדרך זו תלך. והוא ימלוך לעולם ועד. והיצר וכחותיו עבדים לו לעבוד עבודת היוצר המטיב לכל ברוך הוא. ותהיה מן המושלים ברוחם שנאמר בהם (משלי יט) טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר. ותמיד תזהר מפת החנפים אשר לחטוא כל היום יוספים. כאלו נרפים הם נרפים. וינועו אמות הספים. ותוחלת מצפים. והם נחשים שרפים. ודבריהם מתוקים מדבש ונופת צופים. ולחמם לוחמם ועוגת רצפים. וזרעם זרע מנאפים. מלוח עלי שיח קוטפים חרטומים אשפים. והירא את דבר ה' ישקוט על דלתים. ערב ובקר וצהרים. ושאן אליו כפים. וכך מעשיך יהיו לשם שמים:

תולדות יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה: (פ) ויעקב? הב לעשו לחם ותבשיל דטלופחין ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו ית בכרותא:

רע"ז ויבז עשו. העיד הכתוב על רשעו שזזה עבודתו של מקום:

כו (א) ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה: והוה כפנא בארעא בר מפנא קדמאה די הוה ביומי אברהם ואזל יצחק לות אבימלך מלכא

דְּפַלְשֵׁתַי לְגֶרֶר : (א) וַיֵּרָא אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל תִּירַד
מִצָּרִימָה שְׁכֹן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ : וְאַתְּגִלִּי
לָהּ יְיָ וְאֹמַר לָא תַחֲוֹת לְמִצָּרִים שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אֵימַר לָךְ :

רש"י אַל תִּירַד מִצָּרִימָה. שְׁהִיָּה דַעְתּוֹ לַרְדֵּת מִצָּרִימָה כְּמוֹ שִׁירַד רַבּוּי צִימֵי הָרַעֲבָ, אֹמַר לוֹ אַל תִּירַד מִצָּרִימָה שְׁחַתָּה
עוֹלָה תְּמִימָה, וְאִין חוֹלָה לְאַרְצָא כְּדָאֵי כֵן:

(א) גּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲיָה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי
לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְּנוּ אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל
וְהַקְּמֹתִי אֶת הַשְּׂבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אָבִיךָ : דִּוּר בְּאַרְעָא הַדָּא וַיְהִי מִימָרִי בְּסַעֲדָךְ
וְאַבְרָכְךָ אֲרִי לָךְ וּלְבְנֶיךָ אֶתְּנוּ יְת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְאַקִּים יְת קִימָא דִּי
קִימִית לְאַבְרָהָם אָבוּךָ :

רש"י הָאֵל. כְּמוֹ הָאֵלֶּה:

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי
לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ
בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאֲרָץ : וְאַסְגִּי יְת בְּנֵיךָ סְגִיָּין כְּכֹכְבֵי
שָׁמַיָא וְאַתְּנוּ לְבְנֵיךָ יְת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֵיךָ כָּל עַמֵּי
אַרְעָא :

רש"י וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ. אִדָּם אֹמַר לְבָנוּ יֵהָא זֶרְעֶךָ כֹּזְרַעוּ שֶׁל יִצְחָק, וְכֵן בְּכָל הַמַּקְרָא. וְזֶה אֵב לְכָל (וְהֵן מַח ס) בְּד
יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמַר יִשְׂמַךְ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה, וְאִף לַעֲנִין הַקְּלָלָה מֵאִינוּ כֵן (בְּמִדְבָר ה' כ"ו) וְהִיָּתָה הָאֵשָׁה לְאֵלֶּה,
שֶׁהַמְּקַלֵּל שׁוֹנָאוֹ אֹמַר תֵּהָא כְּפִלוֹנִית, וְכֵן (יִשְׁעִיָּה ס"ה טו) וְהַנְּחַתִּים שְׂמַכְס לְשַׁבְּעָה לְבַחֲרִי, שֶׁהַגִּשְׁבַּע אֹמַר אֵהָא כְּפִלוֹנִי
אִם עֲשִׂיתִי כֵן וְכֵן:

(ה) יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמַר
מִשְׁמֵרָתִי מִצּוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרָתַי : חֲלָף דִּי קִבִּיל
אַבְרָהָם בְּמִימָרִי וַיִּנטֵר מִטְּרַת מִימָרִי פְּקוּדֵי קִימִי וְאוֹרִיתִי :

רש"י שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלִּי. כְּשֶׁנִּסִּיתִי אוֹתוֹ: וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי. גִּזְרוֹת לְהַרְחִיקָה עַל אֲזֵהָרוֹת שְׁבַחֲתוֹרָה, כְּגוֹן שְׁנוֹת לַעֲרִיּוֹת
וְשַׁבּוֹת לְשַׁבָּת: מִצּוֹתַי. דְּבָרִים שְׁאֵלוּ לֹא נִכְתְּבוּ רַחוּיִין הֵם לְהַצְטוּוֹת כְּגוֹן גִּזְל וְשְׁפִיכוֹת דְּמַיִם: חֻקוֹתַי. דְּבָרִים שִׁירַד הָרַע
וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן כְּגוֹן אֲכִילַת חֹזֵר וְלְבִישַׁת שַׁעֲטָנוֹ שְׁאִין טַעַם דְּדַבְּר אֲלָא גִזְרַת הַמֶּלֶךְ וְחֻקוֹתָיו עַל עַבְדָּיו:

נביאים - מלאכי - פרק ב

(ב) אִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם לֹא תִשְׁיִמוּ עַל לֵב
לְתֵת כְּבוֹד לְשִׁמִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְשַׁלַּחְתִּי בְּכֶם אֶת הַמַּאֲרָה וְאָרוֹתַי אֶת
בְּרֻכּוֹתֵיכֶם וְגַם אָרוֹתַיָּהּ כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים
עַל לֵב : אִם לֹא תִקְבְּלוּ וְאִם לֹא תִשְׁווּ דְחַלְתִּי עַל לְבָא לְמַתָּן יִקְרָא
לְשִׁמִּי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וְאֶשְׁלַח בְּכֹן יַת מְאִירְתָא וְאֵילוֹט יַת בְּרַכְתְּכוֹן וְאִף
אֵילוֹטְנִיָּה אֲרִי לִיתִיכוֹן מְשׁוּוֹן דְחַלְתִּי עַל לְבָא :

רש"י וארותי . וקללתי את ברכותיכם מה שצריך לזכך לכם הדגן והתירוש והיצהר : וגם ארותיה . ובאמת אין לתלות הדבר על הנאי שחליתי באם לא ישמע כי ידעתי שלא תשמעו לפיכך אני מעתה ארותיה :

(ג) הַנְּנִי גֵעַר לְכֶם אֶת הַזֶּרַע וְזָרִיתִי פָרֶשׁ עַל
פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֱלֹיו : הָא
אָנָּא נְזִיר לְכוֹן בְּעַלְלַת בַּר זֶרְעָא וְאֶגְלִי בְהַתַּת חוֹבִיכוֹן עַל אֶפִיכוֹן וְאֶבְטִיל
רְבוֹת חֲגִיכוֹן וְיִתְמַנַּע חוֹלְקִכוֹן מִנִּיָּה :

רש"י זריתי פרש . של בהמות חגיכם על פניכם כלומי לא תקבלו שכר מאתי כי אם לרעה לזושת ואגעור לכם את זרע השדה : ונשא אתכם אליו . פרש בהמות קרבנותיכם ישאו אתכם אליו להיות זוללים ונזזים כמוהו :

(ד) וַיִּדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת הַמַּצּוֹה
הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת לֹוי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת : וַתִּדְעוּן אֲרִי שְׁלַחִית לְוֹתְכוֹן יַת תַּפְקִידְתָא הַדָּא לְמַהּוֹי
קִימִי דְעַם לֹוי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת :

רש"י להיות בריתי את לוי . שאני חפץ שתתקיימו (אחי) צבתי שכרתי לשבט לוי :

בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם וְאַתָּנָם (ה)
לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא : קְדָמִי
הָיָה עֲמִיָּה חַיִּי וְשָׁלְמָא וַיְהִיבִית לִיָּה אוֹלְפֹן אוֹרִיתִי שְׁלִים וַדְחִיל מִן קְדָמִי
וּמִן קְדָם שְׁמִי דְחִיל הוּא :

רש"י החיים והשלום . שנאמר לפנחם את בריתי שלום (במדב' כ"ה) והזכיר לו ולזרעו אחיו הכי שיהא זרעו בחיים
: ואתנם לו . שיקבלם במורא וכן עשה וייראני : נחת . לשון חתת נתיאל :

תּוֹרַת אֲמַת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא (ו)
בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֶּךְ אֶתִּי וְרַבִּים
הִשִּׁיב מֵעוֹן : אוֹרִיתָא דְקוּשְׁטָא הָיָה בְּפוּמִיָּה וְשִׁקְרָא לָא אֲשַׁתְּכַח
בְּשִׁפּוּוֹתֶיהָ בְּשָׁלְמָא וּבְרַעוּתָא הַלֶּךְ קְדָמִי וְסִגִּיאִין אֲתִיב מְחוּבָא :

רש"י בשלום ובמישור הלך אחי . אהרן ואלעזר ופנחס וכן צמעה העגל השיבו כל שבטיהם מעון שנאמר ויאספו
אליו כל בני לוי (שמות ל"ב) :

כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ (ז)
מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֲדָּ יִהְיֶה צְבָאוֹת הוּא : אַרְי שְׁפְתֵי
כֹּהֵן יִטְרוּן מַדְעָ וְאוֹרָאָה יִבְעוּן מִפוּמִיָּה אַרְי מְשִׁמִּישׁ קְדָם יִי צְבָאוֹת הוּא
:

רש"י כי שפתי כהן . עליהם מוטל לשמור דעת למה שהרי תורה יבקשו מפיהו שכבר דבר זה מסור להם יורו
מִשְׁפֵּטִיד לִיעֻקֵּב (דברים ל"ג) : כי מלאך . שלוחו של הקב"ה כמלאכי השרת לשרת לפניו וליכנס לפניו במחילתו :

כתובים - משלי - פרק ו

לֶךְ אֶל נִמְלָה עֲצֵל רְאֵה דְרָכֶיהָ וַחֲכָם : אֶתְרַמִּי
לְשׁוֹמְשִׁמָּנָא עֲטֵלָא חָמִי אֶרְחִתְהוֹן וְאַתְחַכֵּם :

רש"י לך אל נמלה עצל וגו' . וחכם . והתחכם :

(ו) אֲשֶׁר אֵין לָהּ קָצִין שְׁטֵר וּמִשָּׁל : דְּלִית לָהּ חֲצָדָא
הִידָּ אָף לֹא סָרְכָא וְשְׁלִיטָא :

רש"י אֲשֶׁר אֵין לָהּ קָצִין . שְׁיֻכִּיחַ אֹתָהּ וְיִזְרְזֶנָּה וְיֹאמַר מִיָּדָה אִם תִּגְזֹל דְּבַר מִחֲבֵרְתָּהּ וְאָף עַל פִּי כּוֹן :

(ח) תְּכִין בְּקִיץ לַחֲמָה אֲגָרָה בְּקָצִיר מֵאֲכָלָהּ :
מִתְקַנָּא בְּקִיטָא לַחֲמָה וְגַבְשָׂא בְּחֲצָדָא מֵיכָלָהּ :

רש"י תְּכִין בְּקִיץ לַחֲמָה אֲגָרָה בְּקָצִיר מֵאֲכָלָהּ . מְזוּנָה , כָּל אַחַת וְאַחַת אֵינָה גּוֹזֵלֶת מִחֲבֵרְתָּהּ :

(ט) עַד מָתִי עָצֵל תִּשְׁכָּב מָתִי תִּקּוּם מִשְׁנֵתָּךְ :
עַד מָה לְאַיְמַת אֲנִתְּ דְּמִיָּד אֲנִתְּ עֵטְלָא וְלְאַיְמַת קִימַת מִן שְׁנֵתָּךְ : (ו)
מְעֵט שְׁנוֹת מְעֵט תְּנוּמוֹת מְעֵט חֲבִיק יָדַיִם
לְשֹׁכָב : קָלִיל שְׁנֵתָּא קָלִיל נוּמְתָא קָלִיל תְּחַבֵּק יָדָּךְ לְמַדְמָכָא :

רש"י חֲבִיק יָדַיִם . הִישָׁן חֹבֵק יָדָיו אֲבֵרְכָלְיָר בְּלַע"ז :

(י) וּבָא כְּמַהֲלֵךְ רֵאשֶׁךְ וּמַחְסָרְךָ כְּאִישׁ מִגֹּן :
וְתִיתִי וְתִדְרוּךְ מִסְכְּנֵיךְ וְחוּסְרָנְךָ הִידָּ גְבָרָא כְּשָׂרָא :

רש"י וּבָא כְּמַהֲלֵךְ רֵאשֶׁךְ . אִם תַּעֲשֶׂה כֵן יִבָּא חֲסוּרְךָ וְדַבַּר שְׂאֵתָהּ רַשׁ מִמֶּנּוּ יִבָּא לְךָ מִיַּד כְּאִדָּם הַמַּהֲלֵךְ מֵהָרַ
וּמַחְסוּרְךָ יִבָּא וְיִתְמַלֵּא : כְּאִישׁ מִגֹּן . הִבָּא מֵהָרַ לְהִגִּין עַל אֲדוּנָיו , הַמְקַרְאֹת אֲלוֹ עֵקֶן מִשָּׁל עַל הַמַּתְעַלְלִין לַעֲסוּק
בְּחֹרָה :

משנה בבא קמא פרק ו

א. הכּוּנֵס צֵאן לְדִיר, וְנָעַל בְּפָנֶיהָ כְּרָאוּי, וְיִצְאָהּ
וְהִזְיקָהּ, פְּטוּר. לֹא נָעַל בְּפָנֶיהָ כְּרָאוּי, וְיִצְאָהּ וְהִזְיקָהּ,
חַיֵּב. נִפְרָצָה בְּלִילָהּ אוֹ שֶׁפְּרָצוּהָ לְסֻטִּים וְיִצְאָהּ וְהִזְיקָהּ
פְּטוּר. הוֹצִיאוּהָ לְסֻטִּים. לְסֻטִּים חַיֵּיבִים :

ברטנורה (א) הכונס. פטור. דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבד: הוילאוה לסטים. אע"ג דלח הוילאוה ממס אלח שעמדו בפניה עד שינאה, הוי כאילו הוילאוה בידים וחייבים:

ב. הניחה בחמה, או שמסרה לחרש שוטה וקטן. ויצאה והזיקה חייב. מסרה לרועה. נכנס רועה תחתיו. נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית. ירדה כדרך רפה והזיקה, משלמת מה שהזיקה. פיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה. כמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים. אם סאה סאה אם סאתים סאתים:

ברטנורה (ב) הניחה בחמה. מנערה לה שמסא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מלויה כלבד: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרינן בכהאי גוונא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו, ולפיכך הרועה שתחתיו חייב: נפלה לגינה. וכגון שהחלקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה, משלם מה שהזיקה, דאיהו פשע זה, דהוי ליה לעבורינהו חדא חדא: מה שנהנית. לפי הנחתה ולא לפי הזיקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבדה, מפני שמפסיד מזיק, שמין אותה בכל שויה ורחמנא אמר וזיער בשדה אחר, ודרשינן מלמד שמין אותה על גב שדה אחרת. אלח שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת, וכמה היא שוה עכשיו, והשתא לא משלם כולה דמיה, דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתצורתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחר כי אם דבר מועט: רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל רכז, משלמת כל ההיזק. והיכא שיימינן אגב שדה, היכא דעדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון:

ג. המגדיש בתוך שדה של חברו שלא ברשות. ואכלתו בהמתו של בעל השדה פטור. ואם היוזקה בהן בעל הגדיש חייב. ואם הגדיש ברשות. בעל השדה חייב:

ברטנורה (א) ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב. בגמרא מוקי לה בבקעה שרגילין כולן לעשות בגורן אחד, זה גדישו וזה גדישו, וממנין שומר. וכיון שאמר השומר עייל וגדיש, הוי כאילו אמר עייל ואנטר לך. אבל בשאר בני אדם, אפילו הגדיש ברשות אין בעל השדה חייב, על דמקבל עליה נמירותא:

ד. השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן, פטור בדיני אדם. וחייב בדיני שמים. שלח ביד פקח הפקח

חַיִּב. אֶחָד הֵבִיא אֶת הָאוֹר. וְאֶחָד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים.
הֵמְבִיא אֶת הָעֵצִים חַיִּב. אֶחָד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים. וְאֶחָד
הֵבִיא אֶת הָאוֹר. הֵמְבִיא אֶת הָאוֹר חַיִּב. בָּא אַחֵר וְלָבָה.
הַמְּלַבֵּה חַיִּב. לְבַתָּה הָרוּחַ כִּלְוֵן פְּטוּרִין. הַשּׁוֹלַח אֶת
הַבְּעֵרָה וְאֶכְלָה עֵצִים. אוֹ אֲבָנִים, אוֹ עֶפֶר, חַיִּב, שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוֹת כב) כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ
הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה, שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵיר אֶת הַבְּעֵרָה.
עֲבָרָה גְּדֵר שֶׁהוּא גְבוּהַ אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ דֶרֶךְ הַרְבֵּים, אוֹ
נֶהָר פְּטוּר. הַמְּדַלֵּיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ. עַד כַּמָּה תַעֲבוֹר הַדְּלִיקָה,
רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הוּא
בְּאִמְצַע בֵּית כּוֹר. רַבִּי אֶלְיָעָזָר אוֹמֵר שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת
כְּדֶרֶךְ רְשׁוּת הַרְבֵּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חֲמִשִּׁים אַמָּה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵיר אֶת הַבְּעֵרָה (שְׁמוֹת
כב).
הַכֹּל לְפִי הַדְּלִיקָה :

ברטנורה (ז) וּבֵא אַחֵר וְלִיבָה. נִפְחָ בָאֵשׁ וְהַעֲלָה שְׁלֵהֲבַתָּה, כְּמוֹ בְלִבְתָּ אֵשׁ. (שְׁמוֹת ג') וְאִיתָ
סְפָרִים דְּגֵרָסִי נִבְהָ, מִגְזֵרָתָ נִיבַ שְׁפָתִים (יִשְׁעִיהָ נ"ז). כְּשֶׁאֵדָם מִדְּבַר מִנְעֻנֵעַ בְּשִׁפְתָיו וְרוּחַ יוֹלָא:
אוֹ עֶפֶר. שְׁלִיחָה נִירוֹ וְנִתְקַלְקַל: אוֹ דֶרֶךְ הַרְבֵּים. שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּדִלִי הַמְּדַבֵּר: ר"ש
אוֹמֵר הַכֹּל לְפִי הַדְּלִיקָה. לְפִי גוּבַה הַדְּלִיקָה וְגוּדֵל שִׁיעוּרָה. שְׁכַשְׁהָשׁ גְּדוּלָה קוֹפֶלֶת לְמַרְחֹק.
וְהַלְכָה כר"ש:

ה. הַמְּדַלֵּיק אֶת הַגְּדִישׁ. וְהָיוּ בּוֹ כֵּלִים וְדִלְקוּ. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר, יִשְׁלַם מֵהַ שְׁבַתוֹכוֹ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינּוּ
מְשַׁלְּם אֶלָּא גְּדִישׁ שֶׁל חֲטָיִם אוֹ שֶׁל שְׁעוּרִים. הָיָה גְּדִי
כְּפוּת לוֹ וְעָבַד סָמוּךְ לוֹ וְנִשְׁרַף עִמּוֹ, חַיִּב. עָבַד כְּפוּת לוֹ
וְגְדִי סָמוּךְ לוֹ וְנִשְׁרַף עִמּוֹ, פְּטוּר. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי
יְהוּדָה בְּמַדְלִיק אֶת הַבֵּירָה, שֶׁהוּא מְשַׁלְּם כָּל מֵהַ
שְׁבַתוֹכָה. שְׁכֵן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִנִּיחַ בְּבַתָּיִם:

ברטנורה (ח) הַמְּדַלֵּיק אֶת הַגְּדִישׁ. שֶׁהַדְּלִיקָה בְּתוֹךְ שְׁלוֹ וְהַלְכָה וְאִכְלָה בְּתוֹךְ שְׁלֵם חֲזָרוּ: רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר יִשְׁלַם כֹּל מֵהַ שְׁבַתוֹכוֹ. דר' יְהוּדָה מַחֲיִיב עַל נִזְקֵי טָמוֹן בָּאֵשׁ. לְדַלִּית לִיָּה דְרָשָׁא
לְאוֹ הַקָּמָה מֵהַ קָמָה גְלוּיָה אֶחָד כֹּל גְלוּיָה: וְחַכְמֵי אֵינּוּ מְשַׁלְּם אֶלָּא גְדִישׁ וְכו'. דְלִיתָ לְהוֹ
דְרָשָׁא לְאוֹ הַקָּמָה, וּפְטוּרֵי עַל נִזְקֵי טָמוֹן בָּאֵשׁ. אֶלָּא שְׁמַשְׁעֵרִין מִקּוּם הַכֵּלִים כְּאִילוֹ הוּא
גְדִישׁ, וּמְשַׁלְּם גְדִישׁ כְּשִׁיעוּר גוֹפֵן שֶׁל כֵּלִים. וּמִדְּקָאֵמְרֵי סִיפָא וּמוֹדִים חֲכָמִים לְר' יְהוּדָה
בְּמַדְלִיק אֶת הַבֵּירָה שֶׁהוּא מְשַׁלְּם כֹּל מֵהַ שְׁבַתוֹכָה, מוֹכַח בְּגִמְרָא שְׁנַחֲלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְחֲכָמִים

גם במדליק בתוך של חצרו, שרבי יהודה סבר כשהדליק בשל חצרו משלם כל מה שצתו ורצנו סברי כלים שדרכו להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם, כלים שאין דרכו להטמין בגדיש לא משלם. והלכה כחכמים: היה גדי כפות לו חייב. דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה. ומשום דקם ליה דדרבה מיניה ליכא למפטריה. דאינו חייב מיתה על העבד, הואיל ואינו כפות היה לו לברוח, ופטור עליו ממיתה ומן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות לו, פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש, דחייב מיתה על העבד וקם ליה דדרבה מיניה. ובגדי לא שני לן בין כפות לאינו כפות. ואידי דנקט בעבד נקט בגדי: במדליק את הבירה. למדליק בתוך של חצרו הוא, והוי כמאבד זידים. ואפ"ה טעמא משום דדרך בני אדם להניח כלים בצתים. אבל בגדיש דאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מוריגין וכלי בקר, אע"ג דמדליק בתוך של חצרו, אינו משלם אליבא דחכמים אלא דברים שדרכו להטמין בגדיש:

ו. גַּץ שֶׁצָא מִתַּחַת הַפֶּטִישׁ וְהִזִּיק חֵיב. גָּמַל שֶׁהָיָה טָעוּן פְּשִׁתָּן וְעֵבֶר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְנִכְנַס פְּשִׁתָּנוּ לְתוֹךְ הַחֲנוּת. וְדָלְקוּ בְּיָרוֹ שֶׁל חֲנוּנֵי וְהִדְלִיק אֶת הַבִּירָה. בַּעַל הַגָּמַל חֵיב. הִנִּיחַ חֲנוּנֵי יָרוֹ מִבְּחוּץ, הַחֲנוּנֵי חֵיב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּיָרֵךְ חֲנוּנֵי חֵיב. חֲנוּנֵי חֵיב פְּטוּר:

דברטורה (ו) ג.ז. נילוף של אש: רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור. כיון דבמלוה קא עסיק. ורין הלכה כרבי יהודה:

גמרא בבא קמא דף ס"ו ע"א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר (שמות כב) כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצויין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר (שם) ונאכל גדיש ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כפר. אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנאמר (שם) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. תנו רבנן דבר

בְּעִיר כְּנִס רְגֵלֶיךָ שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד
 בֶּקֶר. וְאוֹמֵר (ישעיה כו) לֵךְ עִמִּי בֹא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגוֹר דְלַתֶיךָ בַּעֲדֶךָ
 וְאוֹמֵר (דברים לב) מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה. מָאִי וְאוֹמֵר
 וְכִי תִימָא הֵנִי מִיְלֵי בְלִילְיָא אָבֵל בִּימָמָא לֹא תָא שְׁמַע לֵךְ עִמִּי
 וְגוֹ' וְכִי תִימָא הֵנִי מִיְלֵי דְלִיכָא אֵימָא מְגוֹאִי אָבֵל הֵיכָא דְאִיכָא
 אֵימָה מְגוֹאִי כִי נְפִיק יְתִיב בֵּינֵי אֵינְשֵׁי בְצוּוֹתָא בְּעֵלְמָא טְפִי
 מְעֵלֵי תָא שְׁמַע מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה אָף עַל גַּב
 דְּמִחֲדָרִים אֵימָה מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב. רַבָּא בְּעִידוֹן רִיתְחָא הָוָה
 סָכַר כְּוִי דְכַתִּיב (ירמיי ט') כִּי עָלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ. תְּנוּ רַבְּנָן רַעֲב
 בְּעִיר פְּזֵר רְגֵלֶיךָ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב) וַיְהִי רַעֲב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם
 מִצְרַיִמָה לָגוֹר שָׁם וְאוֹמֵר (מ"ב ז') אִם אֶמְרָנוּ נָבֵא הָעִיר וְהָרַעֲב
 בְּעִיר וְגוֹמֵר מָאִי וְאוֹמֵר וְכִי תִימָא הֵנִי מִיְלֵי הֵיכָא דְלִיכָא סַפֵּק
 נְפִשׁוֹת אָבֵל הֵיכָא דְאִיכָא סַפֵּק נְפִשׁוֹת לֹא. תָא שְׁמַע (שס) לְכוּ
 וּנְפֹלָה אֶל מַחֲנֵה אָרֶם וְגוֹ'. תְּנוּ רַבְּנָן דְּבַר בְּעִיר אֵל יְהוָה אָדָם
 בְּאֶמְצַע הַדְרָךְ מִפְּנֵי שְׁמֵלְאָד הַמּוֹת מְהֵלֵךְ בְּאֶמְצַע הַדְרָכִים
 דְּכִיּוֹן דִּיהִיבָה לִיה רְשׁוּתָא מְסֻגֵי לְהַדְיָא. שְׁלוֹם בְּעִיר אֵל יְהוָה
 בְּצִידֵי דְרָכִים דְּכִיּוֹן דְלִית לִיה רְשׁוּתָא מְחַבֵּי חַבּוּיֵי וּמְסֻגֵי. תְּנוּ
 רַבְּנָן דְּבַר בְּעִיר אֵל יְכַנֵּס אָדָם יְחִיד בְּבֵית הַכְּנִסֶּת שְׁמֵלְאָד
 הַמּוֹת מִפְּקִיד שָׁם כְּלָיו וְהֵנִי מִיְלֵי הֵיכָא דְלֹא קָרוּ בֵיה דְרַדְדִּיקִי
 וְלֹא מְצָלוּ בֵיה עֲשָׂרָה. תְּנוּ רַבְּנָן כְּלָבִים בּוֹכִים מְלֵאדְּ הַמּוֹת בָּא
 לְעִיר. כְּלָבִים מְשַׁחֲקִים אֵלֵיהּוּ בָא לְעִיר:

כ"ז כִּי טוֹב. צַעַד חֲמָה זֹרְחָת יִלּוֹן בְּמִלּוֹן וְלֹא יִמְתִּין עַד שְׁתַּחֲסֵךְ וּלְצַקֵּר לֹא
 יִסְכִּים לְצֹחַת עַד שִׁיאִיר: כִּי טוֹב. לִישְׁנָא מֵעֲלִיא הָאוֹר כִּי טוֹב כְּלוֹמֵר טוֹב הוּא לְצֹחַת
 צוּ וְלִכְנֶס צוּ מִפְּנֵי הַמְזִיקִין וְהַלְסָטִים: חֲרָצוּ. חֲרָצוּ שֶׁל מְלֹאךְ הַמּוֹת: אֵימָה. אֵימָת
 מוֹת שֶׁל מְלֹאךְ וְלֹא בְּגִלּוּי כָל כָּד: רַתְחָא. דְּבַר: סָכַר כוּי. סַתֵּם הַחַלּוֹנוֹת: אִם אֶמְרָנוּ
 וְגוֹ'. בְּאֶרְצֵי אֲנָשִׁים מְאֻרְעִים: דְּלִיכָא סַפֵּק נְפִשׁוֹת. בְּמַקּוֹם שְׁתַּחֲגֵּלָה שָׁם: תָא שְׁמַע.
 סִפִּיָּה דְקִרְאָ וְעַתָּה לְכוּ וּנְפֹל' אֵל מַחֲנֵה אָרֶם אִם יַחֲיִינוּ נַחִיה וְגוֹ':

זוהר תולדות דף קמ"ב ע"א

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדוֹל דְּאֵתְכַלֵּל מְסֻטְרִיָּה דְּדִינָא קְשִׁיא,
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקְנִתִּי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח

וְאָמַר (תהלים פ"ד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ וְגוֹ', זָכָא בַר נֶשׁ
דְּאִתְתַּקַּף בֵּיהּ בְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא וַיִּשְׁוֵי תוֹקֶפִיהּ בֵּיהּ, יְכוּל
בְּחַנְנִיהּ מִיִּשְׁאֵל וְעִזְרָהּ דְּאִתְתַּקְּפוּ וְאָמְרוּ (דניאל ג') הֵן אֵיתִי
אֱלֹהֵנָּא דִּי אֲנַחְנָא פְּלַחִין, יְכוּל לְשַׁזְּבוּתְנָא מִגּוֹ אֲתוּן נֹרָא
יְקִידְתָּא וּמִן יָדָּךְ מִלְכָּא יִשְׁזִיב, תָּא חֲזִי דְאִי לָא יִשְׁזִיב וְלֹא
אֲתַקִּים עֲלֵיהּ קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא אֲשֶׁתַּכַּח שְׁמִיהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ
הוּא דְלֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעִינֵיהּ דְּכֻלָּא כְּמָה דְאָמְרוּ, אֱלֹא כִּיּוֹן דִּידְעוּ
דְלֹא אָמְרוּ כְּדָקָא יְאוּת אֶהְדְּרוּ וְאָמְרוּ וְהֵן לָא יָדִיעַ לְהוּי לָךְ
מִלְכָּא וְגוֹ', בֵּין יִשְׁזִיב בֵּין לָא יִשְׁזִיב יָדִיעַ לְהוּי לָךְ מִלְכָּא וְגוֹ',
וְתַנִּינֵן דְּמִלְּהָ אֹדְעַ לְהוּי יִחְזַקְאֵל וְשְׁמַעוּ וְקַבִּילוּ מִנִּיהּ דְּקִדְשָׁא
בְּרִידָּהּ הוּא לָא אֲתַקִּים עֲלֵיהּ בְּגִין דִּיקַבְּלוּן אַגְרָא, וְכִדִּין אֶהְדְּרוּ
וְאָמְרוּ וְהֵן לָא יָדִיעַ לְהוּי לָךְ מִלְכָּא וְגוֹ' אֱלֹא לָא יִתְתַּקַּף בַּר נֶשׁ
דִּיִּימָא קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא יִשְׁזִיבְנִי אוּ אִיהּ עֵבִיד לִי כְּדָ וְכָדָּהּ,
אֲבָל יִשְׁוֵי תוֹקֶפִיהּ בֵּיהּ בְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא דִּיִּסִיעַ לִיהּ כַּד אִיהּ
אֲשֶׁתַּדַּל בְּאַנּוֹן פְּקוּדִין דְּאוּרִיתָּא וְלִמִּיהָּ בְּאַרְחַ קֶשׁוּט דְּכִיּוֹן
דְּאִתִּי בַר נֶשׁ לְאִתְדַכְּאָה מְסִיעִין לִיהּ וְדֹאִי וּבְדֹא יִתְתַּקַּף בֵּיהּ
בְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא דְאִיהּ יִסִיעַ לִיהּ וְיִתְתַּקַּף בֵּיהּ דְלֹא יִשְׁוֵי
תוֹקֶפִיהּ בְּאַחְרָא וּבְגִין כְּדָ עוֹז לוֹ בְּדָ, מְסִלוֹת בְּלָבָבְסָ, דִּיעֵבִיד
לְבִיהּ כְּדָקָא יְאוּת בְּלֹא הֶרְהוּרָא אַחְרָא אֱלֹא כְּהֵאִי מְסִלָּה
דְּאִיהּ מִתִּישְׁבָּא לְאַעְבָּרָא בְּכָל אֲתַר דְּאַצְטְרִידָּהּ הֲכִי נִמִּי, דִּיִּי
אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ, עֹז כְּמָה דְאִתְּ אָמַר (תהלים כ"ט) יִי עֹז לְעַמּוֹ
יִתּוּ בְּגִין דְּאַצְטְרִידָּהּ לִיהּ לְבַר נֶשׁ דִּיִּתְעַסַּק בְּאוּרִיתָּא לְשְׁמִיהּ
דְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא דְכָל מָאן דְּאִתְעַסַּק בְּאוּרִיתָּא וְלֹא אֲשֶׁתַּדַּל
לְשְׁמָהּ טָב לִיהּ דְלֹא אֲתַבְּרִי, מְסִלוֹת בְּלָבָבְסָ מֵאִי מְסִלוֹת
בְּלָבָבְסָ כְּמָה דְאִתְּ אָמַר (שם ס"ח) סוּלוּ לְרוּכְבַּ בְּעֶרְבוֹת בְּיָהּ שָׁמוּ,
דָּא הֵהִיא אוּרִיתָּא דְאִיהּ אֲשֶׁתַּדַּל בָּהּ לְאַרְמָא לִיהּ לְקִדְשָׁא
בְּרִידָּהּ הוּא וְלִמְעַבְּדָּהּ לִיהּ חֲטִיבָא בְּעֵלְמָא, תָּא חֲזִי יַעֲקֹב כָּל
עוֹבְדוּי הוּוּ לְשְׁמָא דְּקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא וּבְגִין כְּדָ קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא
הוּוּ עֲמִיהּ תְּדִיר דְלֹא אַעֲדִי מִנִּיהּ שְׁכִינְתָּא דְהֵא בְּשַׁעֲתָּא דְקִרָּא
לִיהּ יִצְחָק לְעֶשׂוּ בְּרִיהּ, יַעֲקֹב לָא הוּוּ תַמְּן וְשְׁכִינְתָּא אוֹדְעַת לָהּ
לְרַבְּקָה וְרַבְּקָה אוֹדְעַת לִיהּ לְיַעֲקֹב, רַבִּי יוֹסִי אָמַר תָּא חֲזִי אִי
חַס וְשְׁלוֹם בְּהֵהוּא זְמַנָּא יִתְבָּרַךְ עֶשׂוּ לָא יִשְׁלוּט יַעֲקֹב לְעֵלְמִין,
אֱלֹא מַעַס קִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּוּ הוּוּ וְכֻלָּא בְּאַתְרִיהּ אֲתָא כְּדָקָא
חֲזִי:

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו וְגו'. הֵינּוּ שְׁפָכְלָל מִדִּין הַקָּשָׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, וְעַל
 בֵּן הַקָּרָא אֶת עֵשָׂו. וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָח זִקְנָתִי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח
 וְאָמַר (תהלים פ"ד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּדָ וְגו'. אֲשֶׁרִי הָאָדָם שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקִדּוֹשׁ צְרוּף
 הוּא, וְשֶׁסָּם מְבַטְחוּ צו. אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אֶת הַבְּטָחוֹן, עַל דְּרָף שֶׁאֲמַרו חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל
 וְעֲזַרְיָה, שֶׁבְּטָחוּ וְאָמְרוּ, הֵן אִיתִי אֶלְהֵנָּח וְגו' דִּהְיֵנוּ שֶׁבְּטָחוּ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא
 יִצְיָלָם בְּוִדְאֵי מַכְבָּשׁן הָאֵשׁ, וְאוֹמַר שֶׁאִינוּ פֶּן, אֶלְכָּא צָא וּרְיָא, אִם לֹא יִצְיָלָם וְלֹא
 יִתִּיחַד עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, נִמְנָח שְׁלָא יִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שְׁל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא
 בְּעֵינֵי כָל, פָּמוֹ שֶׁאֲמַרו. אֶלְכָּא אַחַר שֶׁיִּדְעוּ שְׁלָא אֲמַרו פְּרָאוּי, חֲזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא
 יִדְיַע לְהוּי לָךְ מִלְּפָא וְגו' דִּהְיֵנוּ שֶׁאֲמַרו, בִּין שֶׁיִּצְיָל וּבִין שְׁלָא יִצְיָל יִהְיֶה יָדוּעַ לָךְ
 שְׁלָא נִשְׁתַּחֲוֶה לְכָלָם. וְלִמְדֵנוּ שֶׁדָּבָר זֶה הוֹדִיעַ לָהֶם יַחֲזַקְחָל, וְשִׁמְעוּ וְהִיאֲמִינוּ לוֹ,
 אֲשֶׁר הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא לֹא יִתִּיחַד עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִצְיָלָם, וְאָמַר לָהֶם זֹאת, כִּדִּי שֶׁיִּמְסְרוּ
 נַפְשָׁם וַיִּקְבְּלוּ שָׂכָר. וְאִז חֲזְרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יִדְיַע לְהוּי לָךְ וְגו' לֹא נִסְגוּד. אֶלְכָּא לֹא
 יִבְטַח אָדָם וַיֹּאמֶר, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא יִצְיָלָנוּ, אוֹ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא יַעֲשֶׂה לִּי כָךְ
 וְכָךְ, אֶלְכָּא יִשָּׂים מְבַטְחוּ בְּהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא שֶׁיַּעֲזוֹר לוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּרִיף, כִּיִּשְׁתַּדֵּל
 בְּמִלּוֹת הַתּוֹרָה, וַיִּשְׁתַּדֵּל לְלַבֵּת צְדָקָה הַאֲמֵת, וְכִיּוֹן שֶׁאָדָם צָא לְטַהַר עוֹזְרִים אוֹתוֹ
 בְּוִדְאֵי, וּבִזְמַן יִבְטַח בְּהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁהוּא יַעֲזוֹר אוֹתוֹ, וַיִּבְטַח צו וְלֹא יִשָּׂים
 מְבַטְחוּ בְּאַחַר זִנְיָתוֹ וְעַל זֶה פֶּתוּב, עוֹז לוֹ בְּדָ. "מִסְלּוֹת בְּלִבָּבָם", פְּרֹאֲשׁוּ, שֶׁיַּעֲשֶׂה
 אֶת לְבוֹ פְּרָאוּי שְׁלָא יִצָּא צו הִרְהוּר זָר אֶלְכָּא כְּאוֹתָהּ מְסֻלָּה הַמְּתוּקָנָה לַעֲבוֹר צֶה,
 לְכָל מְקוֹם שֶׁכָּרִיכִים, הֵן לִימִין וְהֵן לְשִׁמְאָל, וְכֵן יִהְיֶה לְבוֹ. דָּבָר אַחַר, אֲשֶׁרִי אָדָם
 עוֹז לוֹ בְּדָ, עוֹז, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲתָה אוֹמַר ה' עִז לְעַמּוֹ יִפּוֹ, שֶׁפְּרֹאֲשׁוּ תּוֹרָה. וְעִז לוֹ בְּדָ,
 פְּרֹאֲשׁוּ, שֶׁהָאָדָם כָּרִיף לַעֲסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמּוֹ שְׁל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא. דִּהְיֵנוּ הַשְּׂכִינָה
 שֶׁנִּקְרָאת עִם. כִּי כָל מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְאִינוּ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׁמָּה, טוֹב לוֹ שְׁלָא הִיא
 נִבְרָא. "מִסְלּוֹת בְּלִבָּבָם", מֵהוּ מְסֻלּוֹת בְּלִבָּבָם, הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲתָה אוֹמַר, (תהלים כ"ט)
 סוּלוֹ לְרוּכָב בְּעֵרְבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ. שֶׁפְּרֹאֲשׁוּ לְרוּמָם לְרוּכָב בְּעֵרְבוֹת. וְכֵן מְסֻלּוֹת בְּלִבָּבָם,
 פְּרֹאֲשׁוּ, שֶׁאוֹתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק צֶה, תְּהִיָּה כְּוָנָתוֹ לְרוּמָם אֶת הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא,
 וְלַעֲשׂוֹתוֹ מְכוּבָד וְחָשׁוּב צְעוּלָם. צָא וּרְיָא, יַעֲקֹב, כָּל מַעֲשָׂיו הָיוּ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ צְרוּף
 הוּא, וּמִשְׁוֹם זֶה הִיא הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא עַמּוֹ תְּמִיד, שְׁלָא סָרָה מִפְּנֵי הַשְּׂכִינָה. כִּי
 בְּשָׂעָה שֶׁקָּרָא יִלְחַק לַעֲשׂוֹ בְּנוֹ, לֹא הִיא עִם יַעֲקֹב, וְהַשְּׂכִינָה הוֹדִיעָה לְרַבְּקָה, וְרַבְּקָה
 הוֹדִיעָה לַיַּעֲקֹב. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, צָא וּרְיָא, אִם חֵם וְשָׁלוֹם, הִיא עֵשָׂו מִתְּצַרְךָ בְּאוֹתוֹ
 זְמַן, לֹא הִיא שׁוֹלֵט עוֹד יַעֲקֹב לַעוּלָם. וְהִיא נִשְׁאָר חֵם וְשָׁלוֹם תְּמִיד בְּגוֹלָת, אֶלְכָּא
 מִעַם הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא הִיא שֶׁיִּתְצַרְךָ יַעֲקֹב, וְהַכֹּל עַל מְקוֹמוֹ צָא כְּרָאוּי.

א. המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר (ויקרא יט) לא תלך רכיל בעמך ואף על פי שאין לוקין על דבר זה עון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעה. צא ולמד מה אירע לדואג האדומי: **ב.** איזהו רכיל זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אף על פי שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם. יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע והוא המספר בגנות חבירו אף על פי שאמר אמת. אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו. אבל בעל לשון הרע זה שישב ואומר כך וכך עשה פלוני וכך וכך היו אבותיו וכך וכך שמעתי עליו ואמר דברים של גנאי על זה אמר הכתוב (תהלים יב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. אמרו חכמים שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הנה ואין לו חלק לעולם הבא עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כלם. ועוד אמרו חכמים כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנאמר (שם) אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת האומרו והמקבלו וזה שנאמר עליו והמקבלו יותר מן האומרו:

מוסר

מספר צידה לדרך דף רי"ב

לפי שהכניעה וריחוק הגאווה ידריך האדם ליחד כל המעשים לשם יתברך יש לבאר מדת הכניעה והוא שפלות הנפש והכניעותיה ומיעוט ערכה אצלה והיא מדה ממדות הנפש הטובה. ויראו אותותיה על האברים מהם הלשון הרך. והקול נמוך. ומושלו ביצרו בעת הפעס. ומיעוט הנקמה אחר היכולת

וְעַקְרָהּ וַיְסוּדָהּ שֶׁל הַכְּנִיעָה הִיא כְּנֶגֶד הַבּוֹרָא. וְחַיִּיב אָדָם לְהִתְנַהֵג בָּהּ בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן. וְהַנְּכֻנֵּעַ יִקְרָא בְּלִשׁוֹנֵנוּ עֲנִיו נְבוּזָה בְּעֵינָיו צְנוּעַ דְּכָא שְׁפַל רוּחַ רוּחַ נְשֻׁבָרָה נְדָכָה רַךְ הַלֵּבב נִכְה רוּחַ. וְדַבְרִים יֵשׁ שְׂוִיתְחַיִּיב בְּהֵם הַכְּנִיעָה לְאָדָם נֶגֶד הַשֵּׁם. הָאֶחָד כְּשִׁיחֲלֵשׁ כְּחוֹ מִתְּנוּעוֹתָיו מִפְּנֵי חֲלָאִים וּמְזֻגִים רְעִים וְחוֹלְשֵׁת הַהֶרְכָּבָה יִכְנַע אָז לַבּוֹרָא שֶׁהוּא רוּפָא חָנֵם וַיִּחְלִימָהוּ וַיִּרְפָּאֵהוּ. הַשְּׁנִי כְּשִׁימְצָאֵהוּ פֶּגַע מְאוּהָבִיו אוֹ מְקֻרֻבָיו אוֹ יֵרֵד מִנְּכֻסָיו וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וַיִּצְטַרֵּךְ לְבָרִיּוֹת יִכְנַע לְפָנֵי הַשֵּׁם וַיִּצְעַק אֵלָיו וַיִּשְׁמַע קוֹלוֹ. הַשְּׁלִישִׁי כְּשִׁיחֲשׁוּב כִּמָּה חוֹבוֹת עָלָיו מִהַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ בּוֹרָאוֹ וְהוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּקָרִי וּבְמָרִי יִכְנַע וַיִּפְחַד מִעֲנָשׁוֹ וְשָׁב וְרָפָא לוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַחָב (מ״א כ״א) הִרְאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחָב :

תולדות יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ו) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר : וַיִּתֵּב יִצְחָק בְּגֵרָר : (ו)
וַיִּשְׁאַלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר
אַחֲתִי הוּא כִּי יֵרָא לְאִמֹר אִשְׁתִּי פֶן יִהְרַגְנִי
אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל רְבִקָּה כִּי טוֹבַת מְרֵאָה
הוּא : וַשְּׂאִילוּ אַנְשֵׁי אֶתְרָא (על עיסק אֶתְרָא) לְאֶתְרָא וַאֲמַר אַחֲתִי הִיא
אַרִי דְחִיל לְמִימַר אֶתְרָא דְלָמָּא יִקְטַלְנִי אַנְשֵׁי אֶתְרָא עַל רְבִקָּה אַרִי
שְׁפִירַת חִיזוּ הִיא :

רש"י לאשתו. על אשתו, כמו (לעיל כ יג) אמרי לי אחי הוא:

(ח) וַיְהִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף
אָבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא
וְהִנֵּה יִצְחָק מְצַחֵק אֶת רְבִקָּה אִשְׁתּוֹ : וְהָיָה כִּד

סְגִיאוּ לֵיהּ תַּמּוֹן יוֹמִיָא וְאַסְתִּיכִי אַבְימֶלֶךְ מִלְכָא דְפְלִשְׁתִּי מִן חֲרָפָא וְחִזָּא
וְהָא יִצְחָק מְחִיידָ עִם רַבְקָה אֶתְתַּהּ :

רס"ז כי ארכו. אמר מעתה אין לי לדאוג מאחר שלא חסרה עד עכשיו, ולא נזהר להיות נשמר: וישקף אבימלך וגו'
. שראה משמש מטתו:

(ט) וַיִּקְרָא אַבְימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵד הִנֵּה
אֲשַׁתְּךָ הוּא וְאִידָ אַמְרֶתְ אַחְתִּי הוּא וַיֹּאמֶר
אֵלָיו יִצְחָק כִּי אַמְרֶתִי פֶן אָמוֹת עָלֶיךָ : וַיִּקְרָא
אַבְימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא אֶתְתָּךְ הִיא וְאַכְדִּין אַמְרֶתְ אַחְתִּי הִיא
וַאֲמַר לֵה יִצְחָק אַרִי אַמְרִית דְלָמָּא אִימוֹת עָלֵהּ : (י) וַיֹּאמֶר
אַבְימֶלֶךְ מַה זֹאת עָשִׂיתְ לָנוּ כְּמַעַט שָׁכַב
אֶחָד הָעַם אֶת אֲשַׁתְּךָ וְהִבֵּאתְ עֲלֵינוּ אָשָׁם :
וַאֲמַר אַבְימֶלֶךְ מַה דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא כְּזַעִיר פּוֹן שָׁכִיב דְמִיחָד בְּעַמָּא עִם אֶתְתָּךְ
וְאִיתִיתָא עֲלָנָא חוּבָא :

רס"ח אחד העם. המיוחד בעם זה המלך: והבאת עלינו אשם. אש שכב, כבר הבאת עלינו אשם:

נְבִיאִים - מְלָאכִי - פְּרָק ב

(ח) וְאַתֶּם סְרַתֶּם מִן הַדָּרָךְ הַכְּשִׁלְתֶם רַבִּים
בְּתוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הַלְוִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת : וְאַתֶּן סְטִיתוֹן מִן אֹרְחָא אֶתְקִילְתוֹן סְגִיִּין בְּאוּרִיתָא
חֲבִילְתוֹן קִימָא דְעַם לְוִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת : (ט) וְגַם אֲנִי נִתַּתִּי
אֶתְכֶם נְבִזִים וְשִׁפְלִים לְכָל הָעַם כְּפִי אֲשֶׁר
אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְרָכֵי וְנִשְׂאִים פָּנִים
בְּתוֹרָה : (י) וְאִף אֲנָא יְהִבִית יִתְכוֹן בְּסִירִין וְחִלְשִׁין לְכָל עַמָּא כְּמָא

דְּלִיתְכוּן נְטָרִיו ית אורְחוֹן דְּתִקְנוֹ קֹדְמִי וְנִסְבִּין אֶפְיוֹן בְּאוֹרִיתָא : (א)
הֵלֹוא אָב אָחַד לְכַלְנֹו הֵלֹוא אֵל אָחַד בְּרָאָנוּ
מִדּוּעַ נִבְגַּד אִישׁ בְּאָחִיו לְחַלֵּל בְּרִית
אֲבֹתֵינוּ : הֵלֹוא אָבָא חַד לְכַלְנָא הֵלֹוא אֱלֹהָא חַד בְּרָא יִתְנָא מָה דִּין
נְשִׁקֵּר גָּבַר בְּאָחוּהִי לְאַפְסָא קִימָא דִּי עִם אָבְהֵתְנָא :

רס"ז לחלל ברית אבותינו . ברית שכרת הקב"ה עם אבותינו בסיני :

(א) בְּגִדְהָ יְהוּדָה וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל
וּבִירוּשָׁלַם כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְהוָה אֲשֶׁר
אָהַב וּבָעַל בַּת אֵל נָכָר : שְׁקִרוּ דְבֵית יְהוּדָה וְתוֹעִיבָתָא
אֲתַעֲבִידַת בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם אָרִי אֶפְיִסוּ דְבֵית יְהוּדָה נִפְשֵׁהוּן דְּהוֹת
קִדִּישָׁא קֹדֶם יְיָ דִּי רַחֵם וְאֲתַרְעִיאוּ לְמַסַּב לְהוֹן נְשִׁין מִן בְּנַת עַמְמִינָא :

רס"ז כי חלל יהודה . את עלמוו שהיה קדש לה' ראשית תבואתו (ירמ' ב') : ובעל בת אל נכר . שנשאו נשים נכריות
בבבל ואפילו הכהנים כמו שמפורש בספר (עזרא ט) ורבותינו אמרו מלאכי זה עזר' :

(ב) יִכָּרַת יְהוָה לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעֹנָה
מֵאֵהָלֵי יַעֲקֹב וּמִגֵּישׁ מִנְחָה לַיהוָה צְבָאוֹת :
(פ) יְשִׁיבִי יְיָ לְגַבְרָא דִּיעֲבַדְנָה בַר וּבַר בַּר מִקְרוּי יַעֲקֹב וְאִם כְּהֵן הוּא לָא יְהִי
לִיהַ בַּר דְּמִקְרִיב קוּרְבָנָא בְּבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי צְבָאוֹת :

רס"ז ער ועונה . ער בתלמידים ועונה בחכמים , ער ל' אדם חריף : ומגיש מנחה . ואם כהן הוא לא יהי לו בן
מגיש מנחה :

כתובים - משלי - פרק ו

(א) אָדָם בְּלִיעַל אִישׁ אָוֹן הוֹלֵךְ עֲקֻשׁוֹת פָּה :
בַּר נֶשׁ טְלוּמָא גְבָרָא עוֹלָא מְהֵלֵךְ בְּעֲקִימוֹת פּוּמִיָּה :

רש"י הולך עקשות פה . ההולך בעקומת שפתים :

(יג) קָרַץ בְּעֵינָיו מִלֵּל בְּרָגְלוֹ מָרָה בְּאַצְבָּעֵתָיו :
רָמַז בְּעֵינָיו וְתָכַס בְּרָגְלוֹ וְרָמַז בְּאַצְבָּעֵתָיָהּ :

רש"י קורץ בעיניו . רמיזות של מרמה : מולל בהגליו . כלומר משפסף זה על זה : ומורה באצבעתיו . כולם מן ל' רמזים הם זה נופל על העין וזה נופל על הרגל וזה נופל על האצבע והעיקר הוא מדבר על הרשעים המסיתין את הבריות לע"ג :

(יד) תִּהְיֶינָה בְּלָבוֹ חֵרֶשׁ רָע בְּכָל יַעַת (מדנים)
מְדִינִים יִשְׁלַח : וּמִתְהַפֵּךְ בְּלִבָּהּ וְחָשַׁל בִּישְׁתָּא בְּכָל זְמַן תִּגְרִי
רְמִי :

רש"י מדינים ישלח . בין אדם לבוראו :

(טו) עַל כֵּן פְּתָאם יְבוֹא אִידוּ פְּתַע יִשְׁבֵּר וְאִין
מְרַפָּא : מְטוּל הֵיכְנָא מִן שְׁלֵיָא גִיתִי תִבְרִיָה וּמִן שְׁלֵיָא נְתִבֵּר וְלֹא
תִּהְיִי לִיָּה אֶסְיוּתָא :

רש"י פתאום . ופתע . ל' תכיפה היא ולא ידע את המפלה הקרובה ליפול עליו :

(טז) שֶׁשׁ הֵנָּה שָׁנָא יְהוָה וְשִׁבַּע (תועבות) תּוֹעֲבֹת
נִפְשׁוּ : שִׁית אֵינּוֹן דְּסָנִי אֶלְהָא וּבְשִׁבַּע אֶסְלִית נִפְשִׁיָּה :

רש"י שש הנה שנה ה' ושבע . תועבת נפשו . כלומר גם השבעית עמהם :

משנה זבחים פרק ו

א. קָדְשֵׁי קְדָשִׁים שְׁשַׁחְטוּן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, רַבִּי יוֹסִי
אוֹמֵר, כְּאֵלוֹ נִשְׁחָטוּ בְּצִפּוֹן. רַבִּי יוֹסִי בֵּר יְהוּדָה אוֹמֵר,

מִחְצֵי הַמִּזְבֵּחַ וְלַצֶּפֶן, כְּצֶפֶן. מִחְצֵי הַמִּזְבֵּחַ וְלַדְרוֹם,
כְּדְרוֹם. הַמִּנְחוֹת הָיוּ נִקְמָצוֹת בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה,
וְנֶאֱכָלוּ לַפְּנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֵנָה בְּכָל מֵאֲכָל
לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת:

ברטורה (א) קדשי קדשים כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם ט) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיתך, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצית המזבח ולצפון כלפון. דמשמע ליה חציו לעולותיך וחציו לשלמיתך. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחיתתן בכל מקום מצעיא. ואידך, אכטריך, סלקא דעתך אמינא עולה דדחיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וצר להם המקום, לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמשמע לן. והלכה כר' יוסי: היו נקמרות בכל מקום. ואינם טעונות צפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמיאה: לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר יח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דילפינן ממנחת לחמי תודה:

ב. חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשירה, אלא זה היה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה. חטאת העוף וההגשות ושיירי הדם. נסוד המים והיין ועולת העוף כשהיא רבה במזרח:

ברטורה (ב) חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית לרומית. משום דמנחת חוטא קרויה חטאת, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא, ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה, דחטאת נהפכה להיות מנחה בדלי דלות, ומנחה מלינו שטעונה הגשה בקרן מערבית לרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איזהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הוי אומר זו רוח מערבית לרומית, דלפני ה' הוא מערב, ופני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית לרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית לרומית, והזאת דמה היא עיקר עבודתה: בכל מקום היתה כשרה. למליקתה: אלא זה היה מקומה. להזאתה. והכי מפרש לה בגמרא: מלמטה. למטה מחוט הסיקרא: הגשות. של מנחות קודם קמיאתן, כדכתיב (שם ז) והגיסה אל המזבח: ושיירי הדם. של חטאות החילונוט היה שופך אל יסוד לרומי. כדילפינן בפרק איזהו מקומן: ניסוד המים. בחג הסוכות: והיין. בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רבה במזרח. דעיקר מקומה בקרן לרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן

לזרוק שם מורחה ונולה, כדכתיב (ויקרא א) והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם, שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לזה מקום לעמוד בסובב, לעולת העוף נעשית למעלה, בלא לו לקרן דרומית מערבית שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

ג. כָּל הָעוֹלִים לַמִּזְבֵּחַ, עוֹלִין דָּרָךְ יָמִין, וּמְקִיפִין וְיֹרְדִין דָּרָךְ שְׂמָאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו, שהיו עולים וחוזרים לעקב:

ברטורה (ג) ומקיפים דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל לרכי עבודה, כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהוא שמאל העולין למזבח בעלייתו: חוץ מן העולה לג' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוך המים והיין ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל באותה הקרן וכשגמר חוזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיין, שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפיגו טעמן וריחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמא תתעשן ותמות:

ד. חטאת העוף כיצד היתה נעשית. היתה מולק את ראשה ממוול ערפה ואינו מבדיל, ומזה מדמה על קיר המזבח. שירי הדם, היתה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה, וכלה, לפהנים:

ברטורה (ד) היה מולק את ראשה. אוחז שתי גפיה בשתי אלבעותיו זרת וקמיאה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף ללד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח אורחו הגרון על רוחב של שתי אלבעותיו אלצע ואמה, ומולק בצפרנו. וזו אחת מעבודת הקשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלל חותך שדרה ומפרקת ורוצ בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן אחד לצדו ומולק. כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוחז בעוף ומזה. שלא היה מזה לא בכלי ולא בצלצע אלל בגופו של עוף: היה מתמלה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמלה ויורד ליסוד. דכחטאת העוף כתיב (שם ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימלה אל יסוד המזבח, איזהו קיר שהשיריים שלו מתמלין ליסוד, הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאז קיר העליון, דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהיה מתמלה לסובב, כגון שעושה למעלה מן הסובב, שהחוט למטה מן הסובב אמה:

ה. עולת העוף כיצד היתה נעשית, עלה בכבש ופנה לסובב, בא לו לקרן דרומית מזרחית, היתה מולק את ראשה ממוול ערפה ומבדיל, וממצה את דמה על קיר

הַמְזַבַּח. נָטַל אֶת הָרֹאשׁ, וְהִקְיֵף בַּיִת מְלִיקָתוֹ לַמְזַבַּח,
וּסְפָגוּ בַמֶּלַח, וַיִּזְרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים, בָּא לוֹ לַגּוֹף וְהִסִּיר
אֶת הַמְרָאָה וְאֶת הַנוֹצָה וְאֶת בְּנֵי מַעֲיִם הַיּוֹצְאִים עִמָּה,
וְהִשְׁלִיכוֹן לְבַיִת הַדָּשָׁן. שָׁסַע וְלֹא הִבְדִּיל. וְאִם הִבְדִּיל,
כָּשָׁר. וּסְפָגוּ בַמֶּלַח, וַיִּזְרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים:

זרמורה (ה) עלה ככזש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה, ללא כתיב בעולת העוף יסוד, אלא בחטאת העוף כלכז. ובזהמה איפכא, לחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח, ועולת בהמה למטה דכתיב (סו טז) אל יסוד מזבח העולה, תלה היסוד בעולה: כל לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה לבית הדשן שסם משליך המוראה והנוצה: ממוול ערפה. מול הרואה את ערפה והוא אחורי האור. ואע"פ שלא נאמר בעולה מול עורף, למדנו בה מול עורף מחטאת: ומבדיל. חותך שני סימנים. למדכתיב בחטאת העוף ולא יבדיל, למדנו שבעולת העוף מבדיל: והקיף בית מליקתו למזבח. מקרב ודוחק בית המליקה בקיר המזבח כדי שיתמנה הדם: וספגו במלח. לשון שאיבה ולקחיחה, כמו סופג את הארבעים, אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מושך ומקבל המלח. פירוש אחר, ספגו בגימ"ל כמו ספקו בקו"ף, לשון ויספוק את כפיו (במדבר כז): מוראה. זפק: נוטה. קודר בו כמין ארובה ונוטל כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: שסע. את העוף בין אגפים ולא היה מבדיל:

ו. לא הסיר לא את המראה ולא את הנוצה ולא את בני מעים היוצאין עמה ולא ספגו במלח, כל ששנה בה מאחר שמצה את דמה, כשרה. הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסולה. מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף, פסולה. מצה דם הגוף ולא מצה דם הראש, כשרה:

זרמורה (ו) הבדיל בחטאת. שמלק שני סימנים בחטאת: או לא הבדיל בעולה. שמלק בה סימן אחד: פסול. לכל שינוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: ולא מינה דם הגוף פסולה. דעיקר דמים בגוף הוא דשכיחי:

ז. חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, מצה דמה שלא לשמה, או לשמה ושלם לשמה, או שלא לשמה ולשמה, פסולה. עולת העוף, כשרה, ובלבד שלא עלתה לבעלים. אחד חטאת העוף ואחד עולת העוף שמלקו ושמצה דמן לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו

לְהִקְטִיר, חוּץ לְמִקְוֹמוֹ, פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כָּרַת. חוּץ לְזִמְנוֹ,
 פְּגוּל, וְחִיבִין עָלָיו כָּרַת, וּבִלְבַד שְׂיִקְרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ.
 כִּי צַד קָרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. מֶלֶק בְּשִׁתִּיקָה וּמִצָּה הַדָּם
 חוּץ לְזִמְנוֹ, אוֹ שְׂמֶלֶק חוּץ לְזִמְנוֹ וּמִצָּה הַדָּם בְּשִׁתִּיקָה,
 אוֹ שְׂמֶלֶק וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ, זֶה שְׂקָרַב הַמִּתִּיר
 כְּמִצְוֹתוֹ. כִּי צַד לֹא קָרַב הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. מֶלֶק חוּץ
 לְמִקְוֹמוֹ וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ, אוֹ שְׂמֶלֶק חוּץ לְזִמְנוֹ
 וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְמִקְוֹמוֹ, (אוֹ שְׂמֶלֶק וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְמִקְוֹמוֹ), חֲטָאת
 הָעוֹף שְׂמֶלֶקָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה וּמִצָּה דָּמָה חוּץ לְזִמְנָה, אוֹ
 שְׂמֶלֶקָה חוּץ לְזִמְנָה וּמִצָּה דָּמָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ
 שְׂמֶלֶקָה וּמִצָּה דָּמָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, זֶה הוּא שְׁלֹא קָרַב
 הַמִּתִּיר כְּמִצְוֹתוֹ. לְאָכּוֹל כְּזֵית בַּחוּץ וְכְזֵית לְמַחֵר, כְּזֵית
 לְמַחֵר וְכְזֵית בַּחוּץ, כְּחֻצֵי זֵית בַּחוּץ וְכְחֻצֵי זֵית לְמַחֵר,
 כְּחֻצֵי זֵית לְמַחֵר וְכְחֻצֵי זֵית בַּחוּץ, פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כָּרַת.
 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכֶּלֶל, אִם מִחֲשֻׁבֵת הַזִּמּוֹן קִדְּמָה
 לְמִחֲשֻׁבֵת הַמִּקְוֹם, פְּגוּל, וְחִיבִין עָלָיו כָּרַת. וְאִם מִחֲשֻׁבֵת
 הַמִּקְוֹם קִדְּמָה לְמִחֲשֻׁבֵת הַזִּמּוֹן, פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כָּרַת.
 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה פָּסוּל, וְאִין בּוֹ כָּרַת. לְאָכּוֹל
 כְּחֻצֵי זֵית וּלְהִקְטִיר כְּחֻצֵי זֵית, כָּשֶׁר, שְׂאִין אֲכִילָה
 וְהִקְטָרָה

דרטורה (י) חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. מליקה בעוף במקום שחיטה צדמה. ומיטוי בעוף במקום זריקת הדם צדמה. והמחשבה הפוסלת בשחיטה וזריקת דם צדמה, פוסלת במליקה ובמיטוי הדם בעוף. אבל קבלה והלוך חין בעוף: עולת העוף כשרה. כדתנן בריש פרק קמח גבי צדמה, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לצעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת: לאכול דבר שדרכו לאכול. חטאת העוף: להקטיר דבר שדרכו להקטיר. עולת העוף: שלא לשמה. חין מוטיא עולה מידי פגול, לפי שהיא כשרה שלא לשמה. וכולה מתניתין מפורשת לעיל פרק ב':

תנו רבנן (ויקרא ה) והזה מדם החטאת מגוף החטאת הא כיצד
 אוחו בראש הקנה ובגוף ומזה על קיר המזבח ולא על קיר
 הכבש ולא על קיר ההיכל ולא על קיר אולם ואיזה זה קיר
 התחתון. או אינו אלא קיר העליון. ודין הוא ומה בהמה
 שעולתה למטה חטאתה למעלה. עוף שעולתו למעלה אינו דין
 שחטאתו למעלה תלמוד לומר (ש) והנשאר בדם ימצה אל
 יסוד המזבח. קיר שהשיריון שלו מתמצין ליסוד ואיזה זה
 קיר התחתון. ונעביד מעלאי והדר נעביד מתתאי אמר רבא מי
 כתיב ימצה ימצה כתיב דממילא משמע. אמר מר זוטרא בר
 טוביה אמר רב כיצד מולקין חטאת העוף אוחו גפיו בשתי
 אצבעות ושתי רגליו בשתי אצבעות ומותח צוארה על רוחב
 גודלו ומולק. במתניתא תנא ציפרא מלבר אוחו גפיו בשתי
 אצבעות ושתי רגליה בשתי אצבעות ומותח צוארה על רוחב
 שתי אצבעותיו ומולק וזו היא עבודה קשה שבמקדש זו היא
 ותו לא והאיכא קמיצה וחפינה אלא אימא זו עבודה קשה
 מעבודות קשות שבמקדש:

כ"י מגוף של חטאת. שלא יזה לא בכלי ולא באכזב אלא אוחו בעוף עכמו ומזה:
 קיר התחתון. שלמטה מן החוט: בהמה שעולתה למטה. כדאמרן צפרק קמא דכתיב
 בחטאת בהמה המחטא אותה אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: חטאתה
 למעלה. דקרנות כתיבי זה: עוף שעולתו למעלה. כדיליף לקמן צפרקין: שהשירים
 שלו. כשמזה הדם שותת ומתמכה ליסוד: ואיזה זה קיר התחתון. (ס"א דאי קיר העליון)
 פעמים שהוא מתמכה לסובב כשהוא עושהו למעלה מן הסובב דמן החוט עד
 הקרנות קיר העליון הוא אבל קיר התחתון כולו למטה מן הסובב שהחוט למטה מן
 הסובב אמה: ונעביד מעלאי. הזאתה יעשה למעלה והדין נותן כדאמרן. והדר נעבי'
 מתתאי כדכתיב: מי כתיב ימאה ימאה כתיב. אי הוה כתיב ימאה הוה משמע שמזהיר
 את הבהן שיחזור וימאה אחר הזאה. השתא דכתיב ימאה משמע נמי לענין הזא'
 דממילא יהיה דם מצוי אצל היסוד: אוחו שני גפיה בשתי אצבעות. גוף העוף על
 כפו מצפנים ומכנים שני רגליה בין אכזב קטנה הזרת לקמיאה ושני גפיה בין אמה
 לאכזב: ומותח צוארה. גרונה התחתון מותח על רוחב החיטון של גודל שמכנים
 הצואר בין אכזב לגודל נמצא הגרון לכד גודלו ומותחו על גודלו והעורף מלמעלה
 ומולק: כיפרא מלבר. כמו שאנו עושין על גב היד אלא שהופך פניו של עוף על גב
 ידו שיהא העוף למעלה: מותח צוארו. הגרון על רוחב הפנימי: על שתי אצבעותיו.
 אכזב ואמה גבי קמיאה נמי תניא זו היא עבודה קשה שצריך למחוק בגודלו מלמעלה

ובאלכזעו קטנה למטה שלח יהא הקומץ מצורף וכן בחפינת יום הכפורים נמי תניא
זו היא עבודה קשה ותרווייהו בסדר יומא צפ' הולילו לו: עבודה קשה מעבודות
הקות. כלומר אחד מעבודות קשות שצמקדש:

זוהר תולדות דף קמ"ד ע"ב

דבר אחר ויאמר כמה דאת אמר (שמות ט"ו) ויאמר אם שמוע
תשמע לקול יי אלקיך אוף הכא ויאמר לא יאמר עוד שמך
יעקב כי אם ישראל כדין אתעטר יעקב בדרגיה למהוי כללא
דאבהו, מה כתיב ויברך אותו שם, מאי ויברך אותו שם דאודי
ליה על פלהו ברכאן דברכיה אבוי, רבי שמעון פתח ואמר (משלי
ט"ז) ברצות יי דרפי איש גם אויביו ישלים אתו, תא חזי כמה
אית ליה לבר נש לאתתקנא שבילוי ביה בקדשא בריך הוא
בגין למעבד פקודי דאורייתא דהא אוקמוה דודאי תרי מלאכין
שליחן אית לבר נש מלעילא לאזדוגא בהדיה חד לימינא וחד
לשמאלא, ואנון סהדין ביה בבר נש בכל מה דאיהו עביד אנון
משתפחי תמן וקרינן לון יצר טוב ויצר רע, אתי בר נש
לאתדכא ולשתדלא בפקודי דאורייתא ההוא יצר טוב
דאזדוג ביה כבר איהו אתתקף על ההוא יצר הרע ואשתלים
בהדיה ואתהפיך ליה לעבדא וכד בר נש אזיל לאסתאבא
ההוא יצר הרע אתתקף ואתגבר על ההוא יצר טוב והא
אוקימנא, ודאי כד ההוא בר נש אתי לאתדכא כמה תקיפו
אתתקף בר נש כד אתגברא ההוא יצר טוב כדין אויביו ישלים
אתו דההוא יצר הרע אתכפיא קמיה דיצר טוב, ועל דא אמר
שלמה (שם י"ב) טוב נקלה ועבד לו מאי ועבד לו דא יצר הרע,
וכדין כד אזיל בר נש בפקודי אורייתא כדין גם אויביו ישלים
אתו דא יצר הרע ודאתא מסטרוי, תא חזי בגין דייעקב אבטח
ביה בקדשא בריך הוא וכל ארחוי הוו לשמיה על דא אויביו
ישלים אתו, ודא (ד"א דא) סמאל חילא ותוקפא דעשו דאשתלים
עמיה דייעקב ובגין דאשתלים עמיה דייעקב ואודי ליה על אנון
ברכאן כדין אשתלים עמיה עשו (נ"א כדין אודי ליה עשו דכתיב יש לי רב אחי יהי
לך אשר לך דתא אודי ליה על אנון ברכאן דיליה בחרבא) ועד דלא אשתלים עמיה

יעקב לגבי ההוא ממנא דאתפקד עליה לא אשלים עמיה עשו
בגין כך בכל אתר תוקפא דלתתא תליא בתוקפא דלעילא :

תרגום הזהר פרוש אחר. ויאמר פרושו, כמו שאפה אומר, (שמות ט"ו) ויאמר אם
שמוע תשמע לקול ה' חלקיה, חף פחו, ויאמר, פרושו, שעוררו ואמר, לא יאמר
עוד שמוע יעקב פי אם ישראל, ועלה למדרגת השם ישראל, כדי להיות הכלל של
האבות. מה כתוב ויצרף אותו שם. מהו ויצרף אותו שם, שהודה לו על כל הזכרות
שצרכו אביו. רבי שמעון פתח ואמר, (משלי ט"ז) זכרות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים
אתו. זא ורעה, פמה יש לו לאדם לתקן דרכיו זו, בהקדוש צרוף הוא, כדי לקיים
מכות הפורה, פי למדנו שודאי, שני מלאכים יש לאדם, שליחים מלמעלה להתחבר
עמו, אחד לימין ואחד לשמאל. והם עדים על האדם. ובכל מה שהוא עושה הם
נמצאים שם. וקוראים אותם יצר טוב ויצר הרע. זא האדם להטהר, ולהשתדל
במכות הפורה, אותו יצר הטוב שנתחבר זו, הוא פבר נתגבר על יצר הרע, והשלים
עמו, והיצר הרע נהפך לעבד ליצר הטוב. וכשזא האדם להטמא, אותו יצר הרע
מתחזק ומתגבר על יצר הטוב. וכבר בארוהו. ודאי, פשאותו האדם זא להטהר,
פמה התגברות הוא כריף להתגבר, וכאשר מתגבר יצר הטוב, אז גם אויביו ישלים
אתו, פי היצר הרע, שהוא אויביו, נכנע לפני יצר הטוב, ועל זה אמר שלמה, (משלי
י"ב) טוב נהלה ועבד לו. מהו ועבד לו, הינו היצר הרע, שנעשה לעבד ליצר הטוב,
ואז פשהולף האדם במכות הפורה, אז, אויביו ישלים אתו, זהו היצר הרע וכל
הצאים מלדו, ישלימו אתו. זא ורעה, בשביל שיעקב צטח זו, בהקדוש צרוף הוא,
וכל דרכיו היו לשמו, על פן אויביו ישלים אתו, וסמאל"ל הזה, שהוא חילו ותוקפו
של עשו, השלים עם יעקב. והודה לו על הזכרות, אז גם עשו השלים עמו, וכל
עוד שלא השלים יעקב עם אותו הממונה שנתמנה עליו, לא השלים עמו עשו.
והוא משום זה שצכל מקום תוקף שלמה תלוי בתוקף של מעלה.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"א

א. נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה אבל קטן
אביו חייב ללמדו תורה שנאמר (דברים יא) ולמדתם אותם את
בניכם לדבר בם ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב

לְלַמּוֹד חַיֵּב לְלַמֵּד : **ב.** כְּשֶׁם שְׁחַיֵּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ כֶּךָ הוּא חַיֵּב לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד) וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיכֶם וּלְבְנֵי בְנֵיכֶם וְלֹא בְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ בְּלִבָּד אֲלֵא מִצְוָה עַל כָּל חָכֵם וְחָכֵם מִיִּשְׂרָאֵל לְלַמֵּד אֶת כָּל הַתְּלָמִידִים אֲף עַל פִּי שְׂאִינָן בְּנָיו שֶׁנֶּאֱמַר (שם ו) וְשִׁנַּנְתֶּם לְבְנֵיכֶם מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ. בְּנֵיכֶם אֵלּוּ תִּלְמִידֵיכֶם שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִין בְּנִים שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אִם כֹּן לָמָּה נִצְטָוָה עַל בְּנוֹ וְעַל בֶּן בְּנוֹ לְהַקְדִּים בְּנוֹ לְבֶן בְּנוֹ וּבֶן בְּנוֹ לְבֶן חֲבִירוֹ : **ג.** וְחַיֵּיב לְשַׁכּוֹר מְלַמֵּד לְבָנוֹ לְלַמֵּדוֹ וְאִינוֹ חַיֵּב לְלַמֵּד בֶּן חֲבִירוֹ אֲלֵא בְּחִנָּם. מִי שֶׁלֹּא לְמַדּוֹ אָבִיו חַיֵּב לְלַמֵּד אֶת עֲצֻמוֹ כְּשֵׁיכִיר שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ה) וּלְמַדְתֶּם אוֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם. וְכֹן אַתָּה מוֹצֵא בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהַתְּלָמוּד קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה מִפְּנֵי שֶׁהַתְּלָמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה וְאִין הַמַּעֲשֵׂה מְבִיא לִידֵי תְּלָמוּד : **ד.** הִיָּה הוּא רוֹצֵה לְלַמּוֹד תּוֹרָה וַיֵּשׁ לוֹ בֶּן לְלַמּוֹד תּוֹרָה הוּא קוֹדֵם לְבָנוֹ וְאִם הִיָּה בְנוֹ נְבוֹן וּמְשֻׁכֵּיל לְהַבִּין מָה שֶׁיְלַמּוֹד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ בְנוֹ קוֹדֵם וְאִף עַל פִּי שֶׁבְנוֹ קוֹדֵם לֹא יִבְטַל הוּא שְׁכֶשֶׁם שְׁמִצְוָה עָלָיו לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ כֶּךָ הוּא מִצְוָה לְלַמֵּד עֲצֻמוֹ :

מוסר

מס' תפארת הקדש דף ג' ע"ב במרז"ל

כָּל הַמְתִּיָּהָר נוֹפֵל בְּגִיהָנָם שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כא) זֶד יְהִיר לֶךְ שְׂמוֹ עוֹשֶׂה בְּעִבְרַת זְדוֹן וְאִין עִבְרָה אֲלֵא גִיהָנָם שֶׁנֶּאֱמַר (צפניה א) יוֹם עִבְרָה הַיּוֹם הַהוּא. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גִּסוּת רוּחַ כְּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּתִיב הִכָּא (משלי טז) תוֹעֵבֶת הִ' כָּל גְּבַה לֵב וּכְתִיב הִתָּם (דְּבָרִים ז) וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גִּסוּת הַרוּחַ כְּאִילוֹ בָּא עַל הָעֶרְוָה כְּתִיב הִכָּא תוֹעֵבֶת הִ' כָּל גְּבַה לֵב וּכְתִיב הִתָּם (ויקרא יח) כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גִּסוּת רוּחַ כְּאִילוֹ בָּנָה בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נְחָשֵׁב הוּא אֵל תִּקְרִי בְּמָה אֲלֵא בְּמָה. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גִּסוּת הַרוּחַ לְסוּף מִתְמַעֵט שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כד) רוֹמוֹ מְעֵט וְאִינְנוּ. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גִּסוּת הַרוּחַ רָאוּי לְגַדְעוֹ כְּאֲשִׁירָה כְּתִיב

הָכֹא (ישעיה י) וְרַמִּי הַקּוֹמָה גְדוּעִים וְכֹתִיב (דברים ז) וְאַשִּׁירֵיהֶם
תִּגְדְּעוּן. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְסוּת הַרוּחַ אֵין עֲפָרוֹ נִנְעָר וְאֵינוֹ קָם
בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) הַקִּיצוּ וְרַנְנוּ שׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם שׁוֹכְבֵי
עֶפְרַיִם לֹא נֶאֱמַר אֶלֶּא שׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם מִי שֶׁנֶּעֱשָׂה שָׁכֵן לְעֶפְרַיִם בְּחַיִּים כָּל
אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְסוּת רוּחַ שְׁכִינָה מִיִּלְלַת עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לח)
וְגִבּוֹהַ מִמָּרְחָק יִידַע וְגוֹי מִמָּרְחָק קוֹדֵם שֶׁיָּבֵא עָלָיו הַפּוֹרְעָנוֹת
יָמִים רַבִּים הַשְּׁכִינָה מִתְאַוֶּנֶת עָלָיו. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְסוּת רוּחַ
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם
שֶׁנֶּאֱמַר (שם קא) מְלַשְׁנֵי בִּסְתֵר רִעְהוּ אוֹתוֹ אֲצַמִּית גְּבִהַ עֵינַיִם
וְרַחֵב לֵבָב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל. אֵל תִּקְרֵי אוֹתוֹ אֶלֶּא אֶתוֹ. כָּל
הַמִּתְיָהֵר אִם נָבִיא הוּא נְבוֹאָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ מְדַבֵּרָה וְכוּ'
אִם חָכֵם הוּא חֲכָמָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ מֵהַלֵּל שֶׁאָמַר מִי גָרַם
לָכֶם שְׂאֵעָלָה מִבְּבֵל וְאַהֲיָה נְשִׂיא עֲלֵיכֶם עֲצָלוֹת שֶׁבָכֶם שֶׁלֹּא
שָׁמַשְׁתֶּם גְּדוּלֵי הַדּוֹר. כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ גְסוּת רוּחַ אֵין תִּפְלָתוֹ
נִשְׁמַעַת דְּאֵין תִּפְלָתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלֶּא אִם כֵּן מִשִּׁים עֲצָמוֹ
כְּבָשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיי סו) וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וְגוֹי יָבֵא כָּל בָּשָׂר
וְגוֹי:

תולדות ליל שישי תורה

צרוף יחיה

(יא) וַיֵּצֵאוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר הַנִּגַּע
בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת : וַיִּפְקֵד אֲבִימֶלֶךְ אֶת
כָּל עַמָּא לְמִימָר דִּינִיגַק לְגַבְרָא הַדִּין וּבְאִתְתֵּיהּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְל : (יב)
וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָא הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׂנָה
הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה : וַיִּזְרַע יִצְחָק
בְּאַרְעָא הַהוּא וְאִשְׁכַּח בְּשָׂתָא הַהוּא עַל חַד מֵאָה בְּדִשְׁעָרוֹהִי וּבְרַכְהָ יְיָ :

רס"ז ב'ארץ היא. אף על פי שאינה חשובה כ'ארץ ישראל ע'נמה, כ'ארץ שבעה גוים: בשנה היא. אף על פי שאינה
כתונה, שהיתה שנת רעבון: ב'ארץ היא בשנה היא. שניהם למה, לומר שה'ארץ קשה והשנה קשה: מ'אה שערים.
ש'ארמזיה כמה ראויה לעשות ועשה על אחת מ'אה ממה ש'ארמזיה. ורבותינו אמרו אומד זה למעשרות היה:

וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הַלּוֹדַי וַיִּגְדַּל עַד
(יג) כִּי גָדַל מְאֹד : וַרְבָּא גְבָרָא וְאַזְל אָזִיל (נ״י סג׳) וַרְבִּי עַד דִּי רַבָּא
לְחַדָּא :

רשׁ"י כי גדל מאד. שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהו של אבימלך:

וַיְהִי לוֹ מְקַנָּה צֹאן וּמְקַנָּה בָּקָר וַעֲבָדָהּ
(יד) רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים : וַהֲוָה לֵה גִיתִי עֲנָא וְגִיתִי
תּוֹרִין וּפְלִחְנָא (נ״י וַעֲבָדָהּ) סג׳א וְקִנְיָאוּ בֵּיהּ פְּלִשְׁתִּי :

רשׁ"י ועבדה רבה. פעלה רבה. בלשון לע״ז אובריינ״א ומכלול העבודות| עבודה משמע עבודה אחת, עבדה משמע פעלה רבה:

וְכָל הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמַי
(טו) אֲבָרְהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם
עֶפְרָ : וְכָל בְּיָרִין דִּי חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבוּהִי בְּיָמַי אֲבָרְהָם אָבוּהִי טְמוֹנוֹן
פְּלִשְׁתִּי וּמְלוֹנוֹן עֶפְרָ :

רשׁ"י סתמום פלשתים. מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגיסות הבאות עלינו. טמונין פלשתאי לשון סתימה, ובלשון משנה (פסחים מב א) מטמטס את הלב:

וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל יִצְחָק לֵךְ מֵעַמְנוּ כִּי
(טז) עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד : וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק אֵזֶל מֵעַמְנָא אַרִי
תַּקְפְּתָא מִנְנָא לְחַדָּא : (יז) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיַּחַן בְּנַחַל
גְּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם : וְאַזְל מִתַּמָּן יִצְחָק וַיִּשְׂרָא בְּנַחְלָא דְגְרָר וַיַּתֵּב
תַּמָּן :

רשׁ"י בנחל גרר. רחוק מן העיר:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר
(יח) חָפְרוּ בְּיָמַי אֲבָרְהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם

פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן
שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמֶת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו : וְתַב יִצְחָק
וְחֶפְרֵת בִּירֵי דְמֵיָא דֵי חֶפְרוּ בְיוֹמֵי אַבְרָהָם אָבוּהֵי וְטַמוֹנוֹן פְּלִשְׁתִּי בְתֵר
דְּמֵית אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמֵהֶן כַּשֵּׁמֶהֶן דֵי הָוָה קָרִי לָהֶן אָבוּהֵי :

רס"ז ויטב ויחפר. הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו. ופלשתים סתמום, מקדם שנסע יצחק מגרר חזר וחפרן:

(יט) וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ שֵׁם
בְּאֵר מַיִם חַיִּים : וַחֲפְרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא וְאִשְׁכַּחוּ תַמּוֹן בִּירָא
דְּמֵיָו נְבָעִין : (כ) וַיִּרְיְבוּ רַעֲי גְרָר עִם רַעֲי יִצְחָק
לְאֹמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי
הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ : וַיִּצְוּ רַעְוֹתָא דְגְרָר עִם רַעְוֹתָא דְיִצְחָק לְמֵימַר דֵּי
לָנָא מֵיָא וַקְרָא שְׁמָא דְבִירָא עֵסְקָא אַרִי אֲתַעְסִיקוּ עִמָּה :

רס"ח עשק. ערעור: כי התעשקו עמו. נתעשקו עמו עליה במריבה וערעור:

(כא) וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרַת וַיִּרְיְבוּ גַם עָלֶיהָ
וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה : וַחֲפְרוּ בִירָא אַחֲרֵי וַיִּצְוּ אָף עָלֶהּ וַקְרָא
שְׁמָהּ שְׁטָנָא :

רס"ח שטנה. נויסימוני"ט ונזק:

(כב) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ
עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֻבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֲתָה
הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְץ : וְאִסְתַּלַּק מִתַּמּוֹן
וַחֲפֹר בִּירָא אַחֲרֵי וְלֹא נָצוּ עָלֶהּ וַקְרָא שְׁמָהּ רְחֻבוֹת וְאָמַר אַרִי כְעַן אֲפִתִּי
יִי לָנָא וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא :

רס"ח ופרינו בארץ. כחרגומו ונפוש בארעא:

(כג) ויעל משם באר שבע : ואסתלק מתמן
 לבאר שבע : (כד) וירא אליו יהוה בלילה ההוא
 ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא
 כי אתך אנכי וברכתך והרביתי את זרעך
 בעבור אברהם עבדי : ואתגלי לה יי בליליא ההוא ואמר
 אנא אלהה דאברהם אבוק לא תדחל ארי בסעדך מימרי ואברכך ואסגי
 ית בניך גדיל אברהם עבדי : (כה) ויבן שם מזבח ויקרא
 בשם יהוה ויט שם אהלו ויכרו שם עבדי
 יצחק באר : ובנא תמן מדבחה וצלי בשמא די ופרס תמן משכנה
 וכו' תמן עבדי יצחק בירא : (כו) ואבימלך הלך אליו
 מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו :
 ואבימלך אזל לותה מגרר וסיעת מרחמוהי ופיכל רב חילה :

כ"ג ואחזת מרעהו. כתרגומו וסיעת מרחמוהי, סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התבה, כמו (שופטים י"א) שלשים מרעים דמשון, כדי שתהיה תבת ואחזת דבוקה, אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן סיעת אוהביו, שאם כן כל סיעת אוהביו הולך עמו ולא היה לו אלא סיעה אחת של אוהבים, לכן יש לפתרו כלשון הראשון. ואל תתמה על תי"ו של ואחזת ואף על פי שאין התבה סמוכה, יש דגמחה במקרא (ההלים ס יג) עזרת מלך, (ישעיה נא כא) ושכורת ולא מיין: אחזת. לשון קבוצה ואגודה שנאחזין יחד:

(כז) ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי
 ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם :
 ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי ואתון סגיתון יתי ושלחתוני
 מלותכוון : (כח) ויאמרו ראו ראינו כי היתה יהוה
 עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו
 ובינך ונכרתה ברית עמך : ואמרו מחזא חזינא ארי
 הוה מימרא די בסעדך ואמרנא תתקים כען מומתא דהוה בין אבהתנא
 בינא ובינך ונגזר קים עמך :

כ"ז ראו ראונו. ראה באיך ראונו כך: תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו וביניך:

אם תַעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעָנוּךָ
וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךָ רַק טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם
אֶתְּהָ עִתָּהּ בְּרוּךְ יְהוָה : אם תַעֲבֹד עִמָּנָא בִישָׂא כַמָּא דִּי
לֹא אֲנִיִּיקְנִךָ וְכַמָּא דִּי עֲבַדְנָא עִמָּךָ לְחֹד טָב וְנִשְׁלַחְנִךָ בְּשָׁלָם אֶתְּ אֶתְּ כְּעֹן
בְּרִיכָא דִּינִי :

לֹא נִגְעָנוּךָ. כַּאֲמַרְנוּ (לַעֲוִל פְּסוּק טז) כִּךְ מַעֲמַנּוּ: אֲתָהּ. גַּם אֲתָהּ עֲשֶׂה עִמָּנוּ כִּמּוֹ כֵּן:

וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ :
וַעֲבַד לְהוֹן מִשְׁתָּנָא וְאָכְלוּ וְשִׁתְיָאוּ : (לא) וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר
וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחִיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיִּלְכוּ
מֵאֲתוֹ בְּשָׁלוֹם : וְאֶקְדִּימוּ בְצַפְרָא וְקִיִּימוּ גִבְר לְאַחוּהִי וְשִׁלְחָנוּן
יִצְחָק וְאֶזְלוּ מְלֻתָהּ בְּשָׁלָם : (לב) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ
עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל אֲדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר
חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְּאֵנוּ מַיִם : וְהוּא בִיּוֹמָא הַהוּא
וְאֲתוֹ עֲבָדֵי יִצְחָק וְחִוִּיָּאוּ לָהּ עַל עֵיסֶק בִּירָא דִּי חָפְרוּ וְאֹמְרוּ לָהּ אֲשַׁכְּחָנָא
מַיָּא : (לג) וַיִּקְרָא אֶתְּהָ שִׁבְעָה עַל כֵּן שֵׁם הָעִיר
בְּאֵר שִׁבְעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה : (ד) וַיִּקְרָא יִתָּהּ שִׁבְעָה עַל כֵּן
שְׁמָא דְקִרְתָּא בְּאֵרָא דְשִׁבְעַ (נ"י בְּאֵר שִׁבְעַ) עַד יוֹמָא הַדִּין :

שְׁבַע. עַל שֵׁם הַבְּרִית:

וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת
יְהוּדִית בִּת בְּאֵרֵי הַחֲתָנִי וְאֶת בְּשִׁמַּת בִּת
אֵילֹן הַחֲתָנִי : וְהוּא עֲשׂוֹ בַר אַרְבַּעִין שָׁנִין וַיִּנְסִיב אֶתְּתָא יְתָ יְהוּדִית
בִּת בְּאֵרֵי חֲתָנָהּ וְיְתָ בְּשִׁמַּת בִּת אֵילֹן חֲתָנָהּ :

בֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה. עֲשׂוֹ הִיָּה נִמְשָׁל לְחֲזִיר, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלָּים פ יז) יִכְרַסְמַנְה חֲזִיר מִיעַר, הַחֲזִיר הַזֶּה כַּשֶּׁהוּא שׁוֹכֵב
פּוֹשֵׁט טַלְפִּיו לְמוֹר רַחוּ שְׁאֵנֵי טַהוֹר, כִּךְ אֲלוֹ וְאֲלוֹפֵי עֲשׂוֹן גּוֹזְלִים וְחוֹמוֹסִים וּמְרָאִים עַמָּם כַּשְׂרִים. כֹּל אַרְבַּעִים שָׁנָה
הִיָּה עֲשׂוֹ כִּד נָשִׂים מִתַּחַת צַעֲלִיהֶן וּמַעֲנָה אֲוֹתָם, כַּשֶּׁהִיָּה בֶּן אַרְבַּעִים אֲמַר אֲבָא בֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה נָשָׂא אִשָּׁה, אִף אֲנִי
כֵּן:

וַתְּהִי־יַיִן מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה : (ס) וַהֲוֹאָה
מְסֻרְבּוֹ וּמְרֻגָזוֹ עַל מִימֵר יִצְחָק וְרַבֵּקָה :

מרת רוח. לשון המראות רוח, כמו (דברים ט כז) ממרים הייתם כל מעשיהן היו לעצבון: ליצחק ולרבקה. שהיו עובדות עבודה זרה:

כז (ח) וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרְאֹת
וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִנִּי : וַהֲוֹה פֶּד סִיב יִצְחָק וְכִהְיָא עֵינוֹהִי מִלְמַחְזֵי
וַיִּקְרָא ית עֵשָׂו בְּרֵה רַבָּה וַאֲמַר לָהּ בְּרִי וַאֲמַר לָהּ הָא אָנָּא :

ותכהין. בעשן של אלו. דבר אחר כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רואה לשטוף, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו צוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר כדי שיטול יעקב את

תולדות יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

(ב) וַיֹּאמֶר הֲנִיחָה נָא זְקַנְתִּי לֹא יִדְעֹתִי יוֹם
מוֹתִי : וַאֲמַר הָא כְּעַן סִיבִית לִית אָנָּא יִדְעֵ יוֹמָא דְאַיְמוֹת :

לא ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה, אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניו וחמש לאחר כן, ויצחק היה בן מאה עשרים ושלש, אמר שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא מתה בת מאה עשרים ושבע והריני בן חמש שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא:

(ג) וַעֲתָה שָׂא נָא כְּלִיךָ תְּלִיךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא
הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי (צידה) צִיד : וְכַעַן סִב כְּעַן זִינְךָ סִיפְךָ
וְקִשְׁתְּךָ וּפּוֹק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא :

רש"י חליד. חרבך שדכך לתלותה: שא נא. לשון השחזה כחותה ששנינו (בפיה כח א) אין משחזין את הסכין אצל משיאה על גבי חזרתה, חדד סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה: וזודה לי. מן ההפקר ולא מן הגזל:

(ד) וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהִבִּיֵאָה לִי וְאָכְלָה בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוֹת : וְעִבִּיד לִי תִבְשִׁילִין כְּמָא דְרַחֲמִימִית וְאַעֲל לִי וְאִיכּוּל בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי עַד לָא אֵימּוֹת : (ה) וְרַבָּקָה שְׁמַעַת בְּדַבָּר יִצְחָק אֶל עֵשׂוּ בְּנוֹ וַיִּלְךְ עֵשׂוּ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהִבִּיא : וְרַבָּקָה שְׁמַעַת כַּד מַלִּיל יִצְחָק לְוֹת עֵשׂוּ בְּרָה וְאַזַּל עֵשׂוּ לְחַקְלָא לְמִיצַד צִידָא לְאַיְתָא :

רש"י לזוד ציד להביא. מהו להביא, אם לא ימנא ציד יביא מן הגזל:

(ו) וְרַבָּקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לֵאמֹר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשׂוּ אַחִיךָ לֵאמֹר : וְרַבָּקָה אָמְרַת לְוֹת יַעֲקֹב בְּרָה לְמִימַר הָא שְׁמַעִית יַת אָבוּךְ מְמַלֵּל עִם עֵשׂוּ : אַחוּךְ לְמִימַר : (ז) הִבִּיֵאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים וְאָכְלָה וְאַבְרַכְכָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי : אֵינִי לִי צִידָא וְעִבִּיד לִי תִבְשִׁילִין וְאִיכּוּל וְאַבְרַכְנָךְ קָדָם יְיָ קָדָם מוֹתִי :

רש"י לפני ה'. ברכותו שישכים על ידי:

(ח) וַעֲתָה בְנֵי שְׁמַע בְּקִלִּי לְאֲשֶׁר אָנִי מְצֹנָה אֲתָךְ : וַיִּכְעַן בְּרִי קִבֵּל מִנִּי לְמָא דִּי אָנָּא : מִפְּקֹד יְתָךְ : (ט) לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן וְקַח לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדִיִּי עֲזִים טְבִים וְאַעֲשֵׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב : אַזִּיל כְּעֹן לְוֹת עֲנָא וְסַב לִי מִתַּמָּן תַּרְוִן גְּדִיִּי (כ) עֲזִין טְבוּ וְאַעֲבַד יְתַהוּן תִּבְשִׁילִין לְאַבוּךְ כְּמָא דִּי רַחֵם :

רש"י וקח לי. משלי הם ואינם גזל, שכן כתב לה יחזק בכתבתה לטול שני גדיי עזים בכל יום: שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יחזק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. צפרקי דרבי אליעזר (פירק ג) : כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הכזי:

(י) וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לְפָנַי מוֹתוֹ : וְתִיתִי (נ"י וְתַעַל) לְאֲבוֹתָ וְיִכּוּל בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ קָדָם מוֹתָה : (יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רַבְּקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוּ אָחִי אִישׁ שָׁעַר וְאַנְכִי אִישׁ חֶלֶק : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְרַבְּקָה אִמּוֹהָ הֵא עָשׂוּ אָחִי גֹבֵר שְׁעָרוֹ וְאַנָּא גֹבֵר שְׁעִיעַ :

רש"י איש שער. בעל שער:

(יב) אוֹלִי יִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְחָה וְלֹא בִרְכָה : מָאִים יִמְשְׁנִי אָבִי וְאִהִי בְּעֵינֹוהִי כְּמִתְלַעֵב וְאִהִי מִיִּתִי (נ"י וְאִהִי מִיִּתִי) עָלַי לְוֹטִין וְלֹא בִרְכוֹ :

רש"י ימשני. כמו (דברים כח כט) ממשש בזהרים:

(יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְחָתְךָ בְּנִי אֵדָּ שְׁמַע בְּקִלְי וְלֵדָּ קַח לִי : וְאָמְרַת לָהּ אִמּוֹהָ עָלַי אֲתֹאמֶר בְּנִבּוּאָה דְלֹא יִיתוֹן לְוֹטִיא עֲלֶיךָ בְּרִי בְּרַם קִבֵּל מִנִּי וְאַזִּיל סַב לִי : (יד) וַיִּלְדָּ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו : וְאַזַּל וַיִּנְסִיב וְאִתִּי לְאִמּוֹהָ וְעַבְדַּת אִמּוֹהָ תַבְּשִׁילִין כְּמֵא דְרַחֲסֵי אָבוּהִי : (טו) וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עָשׂוֹ בְּנֵהּ הַגָּדֹל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אֶתָּה בַּבַּיִת וַתִּלְבַּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵהּ הַקָּטָן : וַיִּנְסִיבֵת רַבְּקָה יָת לְבוּשֵׁי עָשׂוֹ בְּרָה רַבָּא דְכִיתָא דִּי עַמָּה בְּבֵיתָא וְאַלְבִּישֵׁת יָת יַעֲקֹב בְּרָה זְעִירָא :

רש"י החמודות. הנקיות, כחגומו לכייתא. דבר אחר שחמד אותן מן נמרוד: אשר אתה צבית. והלא כמה נסים היו לו והוא מפקיד אלל אמו, אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן:

(ט) וְאֵת עֹלֹת גְּדֵי הָעֵזִים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו
 וְעַל חֶלְקֵת צִוְּאָרָיו : וְיָת מִשְׁכֵּי גְדֵי בַר עֵזִי אֲלַבִּישֶׁת עַל
 יְדוּהִי וְעַל שְׁעִיעוֹת צֹנְרָה : (י) וַתִּתֵּן אֶת הַמִּטְעָמִים וְאֶת
 הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָה : וַיִּהְיֶה יָת
 תְּבַשְׂלִיא וְיָת לַחֲמָא דִּי עֲבַדְתָּ בִּידָא דְיַעֲקֹב בְּרָה : (י�) וַיָּבֵא אֶל
 אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אֶתָּה בְּנִי :
 וְעַל לֹת אָבוּהִי וַאֲמַר אָבִי וַאֲמַר הָא אָנָּא מִן אֶתְּ בְּרִי : (יב) וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אָנֹכִי עֲשׂוּ בְּכֶרֶךְ עֲשִׂיתִי
 כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם נָא שֹׁבָה וְאָכְלָה
 מִצִּידֵי בַעֲבוּרֵי תְּבַרְכֵנִי נַפְשֶׁךְ : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאָבוּהִי
 אָנָּא עֲשׂוּ בּוֹכְרֶךְ עֲבַדִּית כַּמָּא דִּי מְלִילְתָּא עִמִּי (נ״י: ל״) קוּם כְּעוֹן אֶסְתַּחֲרֵךְ
 וְאָכּוֹל מִצִּידֵי בְּדִיל דִּי: תַּב: רַכְנֵנִי נַפְשֶׁךְ:

רס"ז רס"ז אנכי עשו בכרך. אנכי המזיח לך, ועשו הוא בכרך: עשיתי. כמה דברים כאשר דברת אלי: שבה. לשון מיסב
 על השלחו, לכך מתורגם אסתחר:

(כ) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶה מְהֵרָתָ לְמִצָּא
 בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי : וַאֲמַר
 יַצְחָק לְבָרָה מַה דִּין אוֹחִיתָא לְאִשְׁכַּחא בְּרִי וַאֲמַר אַרִי זְמִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 קָדְמִי : (כא) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב גִּישָׁה נָּא
 וְאַמְשֶׁךְ בְּנִי הֵאֱתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוּ אִם לָא : וַאֲמַר
 יַצְחָק לְיַעֲקֹב קָרִיב כְּעוֹן וְאַמְשַׁנְךָ בְּרִי הֵאֱתָ דִּין בְּרִי עֲשׂוּ אִם לָא :

רס"ח רס"ח גשה נא ואמשך. אמר יצחק בלבו אין לך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר (פסוק ט) כי הקרה ה'
 אלהיך:

(כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר
 הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהֵי דִים יָדֵי עֲשׂוּ : וַקָּרִיב יַעֲקֹב לֹת
 יַצְחָק אָבוּהִי וַיִּמְשִׁיחַ וַאֲמַר קָלָא קָלָא דְיַעֲקֹב וַיִּדְּא יְדוּהִי דְעֲשׂוּ :

רש"י קול יעקב. שמדבר בלשון תחנונים (פסוק יט) קום נא, אצל עשו בלשון קנטוריא דבר (פסוק לח) יקום אבי:

(כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו כְּיָדַי עֲשׂו אָחִיו
שְׁעֵרֹת וַיְבָרְכֵהוּ : וְלֹא אֲשַׁתְּמוּדְעָה אָרִי הַנּוֹאֶה יְדוּחִי כְּיָדַי עֲשׂו
אָחוּהִי שְׁעִירָן (נ"י שְׁעִרָנָן) וַבְּרָכָה : (כד) וַיֹּאמֶר אֶתְּהָ זֶה בְּנִי
עֲשׂו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי : וַאֲמַר אֶתְּ דִּין בְּרִי עֲשׂו וַאֲמַר הָא אָנָּה :

רש"י ויאמר אני. לא אמר אני עשו אלא אני:

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִּי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן
תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגֶשׁ לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵין
וַיִּשְׁתְּ : וַאֲמַר קָרִיב קָדְמַי וְאִיכּוֹל מִצֵּידָא דְדַבְּרִי בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי
וְקָרִיב לָהּ וְאֶכַּל וְאִתִּי (נ"י וְאֶעֱלֶה) לָהּ חֲמָרָא וַשְׁתִּי : (כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה נָא וַיִּשְׁקָה לִּי בְּנִי : וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק
אָבוּהִי קָרִיב כְּעַן וַיִּשְׁק לִּי (נ"י וַיִּשַׁק לִּי) בְּרִי : (כז) וַיִּגֶשׁ וַיִּשְׁק לוֹ
וַיִּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה
רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ יְהוָה : וַקָּרַב
וַיִּשְׁק לָהּ וַאֲרַח יָת רִיחָא דְלְבוּשׁוּהִי וַבְּרָכָה וַאֲמַר חַזִּי רִיחָא דְדַבְּרִי כְּרִיחָא
דְחֻקְלָא דִּי בְּרָכָה יְיָ :

רש"י וירח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן: כריח שדה אשר ברכו ה'. שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, כן דרשו רבותינו זכרונם לברכה:

(כח) וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם
וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ : וַיִּתֵּן לָךְ יְיָ מִטְּלָא
דְשָׁמַיָא וּמִטּוּבָא דְאָרְעָא וּסְגִיאוֹת (נ"י וּסְגִיאוֹת) עֵיבוּר וְחֲמָר :

רש"י ויתן לך. יתן ויחזור ויתן. ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון ראה ריח בני, שנתן לו הקדוש ברוך הוא, כריח שדה וגו' ועוד יתן לך מטל השמים וגו' : האלהים. מהו האלהים, בדיון, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך, בין לדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה כשעשה הבית וסדר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומלדיק עליו את הדיון לא יקרא עליך תגר, לפיכך, (מ"ח ח לט) ונתת לחיט ככל דרכיו אשר

תדע את לבבו, אבל נכרי מחסר אמנה, לפיכך אמר (סס פס מג) אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו, כדי שלא יקרא עליך תגר: מטל השמים. כמשמעו, ומדקש אגדה יש להרבה פנים:

יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים (וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֲמִים
הָיָה גְבִיר לְאָחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ
אֲרָרִיךָ אָרוּר וּמְבָרְכִיךָ בָרוּךְ: יִפְלַחֲךָ עַמְּמִין
וַיִּשְׁתַּעֲבֹדוּ לָךְ מִלְּפָנָיו הָיוּ רַב לְאָחִיךָ וַיִּסְגְּדוּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ מִלְּטָטִיף יְהוֹן
לִיטִין וּמְבָרְכִיךָ יְהוֹן בְּרִיכִין:

רס"ז בני אמך. ויעקב אמר ליהודה (להלן מט ח) בני אביך, לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת אמר בני אמך: ארריך ארוך ומברריך ברוך. ובבלעם הוא אומר (במדבר כד ט) מברריך ברוך ואורריך ארוך. הגדויקים תחלתם יסורים וסופן שְלוה, ואורריהם ומלעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים. והרשעים תחלתן שְלוה וסופן, יסורין לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרֶךְ אֶת יַעֲקֹב
וַיְהִי אֵךְ יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק
אָבִיו וַעֲשׂוֹ אָחִיו בָּא מְצִידוֹ: וַהֲוֶה כִּד שִׁיַּצִּי יִצְחָק
לְבָרְכָא יְת יַעֲקֹב וַהֲוֶה בְרַם מִפֶּק נִפֶק יַעֲקֹב מִלּוֹת אִפִּי יִצְחָק אָבוּהִי וַעֲשׂוֹ
אָחוּהִי אָתָא (נ"י על) מְצִידָה:

רס"ח יצא יצא. זה יוצא וזה בא:

וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטַּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו
וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יִקָּם אָבִי וַיֹּאכַל מְצִיד בְּנֹו
בְּעֵבֶר תְּבָרְכֵנִי נִפְשָׁךְ: וַעֲבַד אִף הוּא תְּבַשְׂלִין וְאָעִיל לְוֹת
אָבוּהִי וְאָמַר לְאָבוּהִי יְקוּם אָבָא וַיְכּוּל מְצִידָא דְבִרָה בְּדִיל דִּי תְּבָרְכֵנִי
נִפְשָׁךְ: (לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אָתָּה וַיֹּאמֶר
אֲנִי בְּנֶךָ בְּכָרְךָ עֲשׂוֹ: וְאָמַר לָהּ יִצְחָק אָבוּהִי מִן אֵת וְאָמַר
אָנָּא בְרַךְ בּוֹכְרַךְ עֲשׂוֹ: (לג) וַיִּחַרְד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד
מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אִפּוּא הוּא הַצֵּד צִיד וַיָּבֵא
לִי וְאָכַל מִכָּל בְּטָרָם תְּבוּאָה וְאָבְרַכְהוּ גַם

**בְּרוּךְ יְהוָה : וַיְתֵּן יִצְחָק תְּוָהָא רַבָּא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר מִן הוּא דִּיכִי
דְּצַד צִידָא וְאָעִיל לִי וְאֶכְלִית מִפְּלָא עַד לָא תִיעוּל וּבְרַכְתִּיה אָף בְּרִידָ יְהִי :**

רס"ז ויחרד. כתרומתו ותוה לשון תימה. ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי אפוא. לשון לעלמו, משמש עם כמה דברים. איפוא, איה פה, מי הוא ואיפוא הוא האל ליד: ואכל מכל. מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי זו: גם ברוך יהיה. שלא תאמר אלולי שרמה יעקב לאביו לא נטל את הברכות, לכך הסכים וברכו מדעתו:

**(לד) כְּשָׁמַע יַעֲשׂוּ אֶת דְּבַרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה
גְּדֹלָה וַיִּמָּרָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי**

גַּם אֲנִי אָבִי : כַּד שָׁמַע יַעֲשׂוּ יְת פְּתִיגְמֵי אָבוּהִי וַיִּצְוּח צוּחָא רַבָּא
וַיִּמְרִירָא עַד לְחֻדָּא וְאָמַר לְאָבוּהִי בְּרַכְנִי אָף אָנָּא (נ"י ל"י) אָבָּא : (לה)
וַיֹּאמֶר בָּא אַחִידָ בְּמִרְמָה וַיִּקְח בְּרַכְתָּךְ : וַאֲמַר
עַל אַחוּדָ בְּחִמְתָּא וְקָבִיל בְּרַכְתָּךְ :

רס"ח במרמה. בחכמה:

**(לו) וַיֹּאמֶר הֵכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה
פְּעַמִּים אֶת בְּכֻרְתִּי לְקַח וְהִנֵּה עַתָּה לְקַח
בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶצְלַתְּ לִי בְּרַכָּה : וַאֲמַר יָאוּת
קָרָא שְׁמָה יַעֲקֹב וְכַמְנִי דְגֵן תְּרַתִּין זְמַנִּין יְת בְּכִירוּתִי נְסִיב וְהָא כְּעַן קָבִיל
בְּרַכְתִּי וַאֲמַר הֲלֹא שְׁבַקְתָּ לִי בְּרַכְתָּא :**

רס"ט הכי קרא שמו. לשון תימה הוא, כמו (לקמן כט טו) הכי אחי אחת, שמה לכך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד לעקבני. תנחומא (תנחומא י"א כ) למה חרד יצחק, אמר שמה עון יש בי שבכרתי הקטן לפני הגדול, ושנית סדר היחס. התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביו מה עשה לך, אמר לו את בכורתי לקח, אמר בכך הייתי מנר וחרד שמה עברתי על שורת הדין, עכשיו לבכור ברכת, גם ברוך יהיה: ויעקבני. כתרומתו וכמני, ארבע, וארבע, וכמו. ויש מהרומן וחכמני נתחכם לי: אלכלת. לשון הפרשה, כמו (במדבר י"א כה) ויאכל:

**(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשׂוּ הֵן גְּבִיר שְׁמִתִּיו
לְךָ וְאֶת כָּל אָחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעֵבְדִים וְדָגוּ
וְתִירַשׁ סִמְכֻתִיו וּלְכָה אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי :
וְאֵתִיב יִצְחָק וַאֲמַר לְעֵשׂוּ הָא רַב שׁוֹתֵה לְךָ (נ"י ע"ג) וַיְת כָּל אַחוּהִי יְהִיבִית
לָה לְעֵבְדִין וְעִיבוּר וְחִמְר סַעֲדָתָה וְלָךְ הֲכָא מָה אַעֲבִיד בְּרִי :**

רש"י
הן גביר. ברכה זו שביעית היא והוא עושה אותה ראשונה, אלא אמר לו מה תועלת לך בצרכה, אם תקנה נכסים שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו: ולכה אפוא מה אעשה. איך פה אבקש מה לעשות לך:

(לח) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא
לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוּ קְלוֹ
וַיִּבְדֵּךְ : וַאֲמַר עֲשׂוּ לְאֲבוּהִי הַבְּרַכָּתָא חֲדָא הִיא לְךָ אַבָּא בְּרַךְ לִי אִף
אַנָּא אַבָּא וְאָרִים עֲשׂוּ קְלָה וּבְכָא :

רש"י
הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו (במדבר יג טו) הבמחנים, (במדבר יג ט) השמנה היא, (ש"ב ג לב) הכמות נבל:

(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַיָּהּ מִשְׁמֵנִי
הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל :
וְאֲתִיב יִצְחָק אָבוּהִי וַאֲמַר לֵהּ הֵא מְטוּבָא דְאַרְעָא יְהֵא מוֹתְבָךְ וּמִטְלָא
דְשָׁמַיָא מְלַעְלָא :

רש"י
משמני הארץ וגו' . זו איטליה שליון:

(מ) וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶיהָ וְאֶת אַחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה
כְּאִשֶּׁר תַּרִיד וּפְרָקֶתָ עָלוּ מֵעַל צוֹאֲרֶךְ : וְעַל
חֲרָבְךָ תִּיחִי וְיָת אַחוּךָ תִּפְלַח וְיִהְיֶה כִּד יַעֲבֹרוּן בְּנוּהִי עַל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא
וְתַעֲדִי נִירָה מֵעַל צוֹרְךָ :

רש"י
ועל חרבך. כמו בחרבך, יש על שהוא במקום אות ב', כמו (יחזקאל לב טו) עמדתם על חרבכם בחרבכם, (שמות ו טו) על לבאותם בצבאותם: והיה כאשר תריד. לשון לער, כמו (תהלים נה ג) אריד בשיחי, כלומר כשיעברו ישראל את התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עלו וגו' :

(מא) וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוּ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר
בְּרָכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְּלָבוּ יִקְרְבוּ יָמֵי
אַבְל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב אַחִי : וַיִּנטַר עֲשׂוּ דְבָבו
לְיַעֲקֹב עַל בְּרַכָּתָא דִּי בְרָכָה אָבוּהִי וַאֲמַר עֲשׂוּ בְּלַבְּהָ יִקְרְבוּן יוֹמֵי אָבְלֵי
דְאַבָּא וְאַקְטוּל יָת יַעֲקֹב אַחִי :

רש"י כמזמנו, שלא אצער את אבא. ומדרש אגדה לכמה פנים יש:

(מב) וַיִּגְדַּל לְרַבְּקָה אֶת דְּבָרֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל
וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לַיַּעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר
אֵלָיו הֲנִה עֵשָׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ לְהַרְגֶּךָ:
וְאֵתֲחִיָּה לְרַבְּקָה יָת פְּתַגְמֵי עֵשָׂו בְּרָה רַבָּא וְשִׁלְחַת יִקְרַת לַיַּעֲקֹב בְּרָה
זְעִירָא וְאַמְרַת לֵהּ הָא עֵשָׂו אַחוּיךָ כְּמֹן לָךְ לְמַקְטִלָּךְ:

רש"י ויגד לרבקה. ברוח הקודש הגדל לה מה שעשו מהרהר בלבו: מתנחם לך. נחם על האחווה לחשוב מחשבה אחרת
להתנחם לך ולהרגך. ומדרש אגדה כבר אחת מת בעיניו וסתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו לשון תנחומים,
מתנחם הוא על הזכרות בהריגתך:

(מג) וַעֲתָה בְּנֵי שְׂמֵעַ בְּקִלֵּי וְקוּם בְּרַח לָךְ אֶל
לָבֹן אָחִי חָרְנָה: וַיִּכְעַן בְּרִי קַבֵּל מִנִּי וְקוּם אֲזִיל לָךְ לְוֹת לָבֹן אָחִי
לְחָרוֹ: (מד) וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים עַד אֲשֶׁר
תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ: וַתֵּתִיב עִמָּהּ יוֹמִין זְעִירִין עַד דִּיתוּב
רוּגְזָא דְאַחוּיךָ:

רש"י אחדים. מועטים:

(מה) עַד שׁוּב אַף אָחִיךָ מִמָּדָךְ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לוֹ וְשִׁלַּחְתִּי וְלִקְחִיתִיךָ מִשָּׂם לָמָּה
אֲשַׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: עַד דִּיתוּב רוּגְזָא דְאַחוּיךָ
מִמָּדָךְ וַיִּתְנַשֵּׂי יָת דִּי עַבְדָּתָהּ לֵהּ וְאַשְׁלַח וְאַדְבָּרְנָךְ מִתַּמָּן לָמָּה אֶתְכַּל אַף
תְּרוּיכוֹן יוֹמָא חָד:

רש"י למה אשכל. אהיה שכולה משניכם. הקוצר את בניו קרוי שכול. וכן זיעקב אמר (לפס' מג יד) כאשר שכלתי
שכלתי: גם שניכם. אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד
ימותו, כמו שזמפורש בפרק המקנא לאשתו (סוטה יג א):

(מו) וַתֹּאמֶר רַבְּקָה אֶל יִצְחָק קַצְתִּי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי
בָּנוֹת חַת אִם לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת חַת

כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים : וְאַמְרַת רַבֶּקָה
לְיִצְחָק עֲקִית בְּחַיִּי מִן קֶדֶם בְּנַת חֲתָנָה אִם נָסִיב יַעֲקֹב אֶתְתָּא מִבְּנַת
חֲתָנָה כָּאֵלִין מִבְּנַת אֶרְעָא לָמָּה לִּי חַיִּים :

רס"ז קרתי בחיי. מאסתי בחיי:

כח (א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ
וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת
כְּנָעַן : וַיִּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ יִתְּהּ וַיִּפְקְדֶהָ וַיֹּאמֶר לָהּ לֹא תִסַּב
אֶתְתָּא מִבְּנַת כְּנָעַן : (ב) קוּם לְךָ פִּדְנָה אֶרֶם בֵּיתָה
בְּתוֹאֵל אָבִי אִמָּךְ וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה
מִבְּנוֹת לְבֶן אָחִי אִמָּךְ : קוּם אֲזַיִל לְפָדוֹן אֶרֶם לְבֵית בְּתוֹאֵל
אָבוֹהָא דְאִמָּךְ וְסַב לְךָ מִתַּמָּן אֶתְתָּא מִבְּנַת לְבֶן אָחוּהָא דְאִמָּךְ :

רס"ח פדנה. כמו לפדן: ביתה בחואל. לבית בחואל. כל חצה שרביכה למ"ד בחחלחה הטיל לה ה"א בסופה:

(א) וַיֹּאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיִּפְרָךְ וַיִּרְבֶּךָ וְהֵייתְךָ
לְקַהֲל עַמִּים : וַיֹּאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ יִתְךָ וַיִּפְשָׁךְ וַיִּסְגַּנְךָ וַיִּתְּהִי לְכַנְשֵׁת
שְׁבֻטִין :

רס"ט ואל שדי. מי שדי בצרכותיו למתצרכין מפיו יצרך אותך:

(ד) וַיִּתְּנוּ לָךְ אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזָרְעֶךָ
אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר נָתַן
אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם : וַיִּתְּנוּ לָךְ יֵת בְּרִכַּתָּא דְאַבְרָהָם לָךְ וּלְבָנֶיךָ
עִמָּךְ לְמִירְתְּךָ יֵת אֶרֶע תוֹתְבוֹתְךָ דִּי יֵהֵב יֵי לְאַבְרָהָם :

רס"י את ברכת אברהם. שאמר לו (לעיל י"ג) ואלעשך לגוי גדול, (ס"ב כ"ח) והתצרכו בצרעך. יהיו אותן ברכות האמורות
בשצילך, ממך ילא אותו הגוי ואתו הזרע המצורך:

^(ה) וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה
אֶרֶם אֶל לָבֵן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אַחֵי רַבְקָה
אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוֹ : וַיִּשְׁלַח יִצְחָק יְת יַעֲקֹב וַאֲזַל לְפָדוֹן אֶרֶם לְוֹת
לָבֵן בֶּר בְּתוּאֵל אֲרַמְאָה אַחֻיָּהָ דְרַבְקָה אִמָּה דְיַעֲקֹב וַעֲשׂוֹ :

^{רס"ז} אס יעקב ועשו. איני יודע מה מלמדנו:

^(ו) וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַשְׁלַח
אֹתוֹ פְּדֹנָה אֶרֶם לְקַחַת לוֹ מִשָּׂם אִשָּׁה
בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה
מִבְּנוֹת כְּנָעַן : וַחֲזָא עֵשָׂו אֲרִי בָרִיךְ יִצְחָק יְת יַעֲקֹב וַשְׁלַח יְתָהּ
לְפָדוֹן אֶרֶם לְמַסָּב לָהּ מִתַּמָּן אֲתִתָּא כַּד בָּרִיךְ יְתָהּ וּפְקִיד עָלוּהִי לְמִימַר לֹא
תִסָּב אֲתִתָּא מִבְּנֵי כְנָעַן : ^(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל
אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אֶרֶם : וְקָבִיל יַעֲקֹב מִן
אָבוּהִי וּמִן אִמָּה וַאֲזַל לְפָדוֹן אֶרֶם :

^{רס"ז} וישמע יעקב. מחבר לענין של מעלה וירא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב
אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל:

^(ח) וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָי יִצְחָק
אָבִיו : וַחֲזָא עֵשָׂו אֲרִי בִישָׂא בְּנַת כְּנָעַן בְּעֵינָי יִצְחָק אָבוּהִי : ^(ט) וַיֵּלֶךְ
עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מְחֻלַּת בֵּית
יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם אַחֻוֹת נְבִיּוֹת עַל נָשָׂיו
לוֹ לְאִשָּׁה : ^(סס) וַאֲזַל עֵשָׂו לְוֹת יִשְׁמָעֵאל וַיִּסָּיֵב יְת מְחֻלַּת בֵּית
יִשְׁמָעֵאל בֶּר אַבְרָהָם אַחֻתָּהּ דְנְבִיּוֹת עַל נָשׁוּהִי לָהּ לְאִנְתּוֹ : סס :

^{רס"ז} אחות נביות. ממשמע שנאמר (לעיל כה י) בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמה ישמעאל
משיעדה לעשו קודם נשואיה והשיאה נביות אחיה. ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ששים ושלוש שנים, שהרי
ישמעאל בן שבעים וארבע שנים היה כשנולד יעקב, ארבע עשרה שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן ששים
שנה בלדת אותם הרי שבעים וארבע, ושנותיו היו מאה שלשים ושבע, שנאמר (סס י) ואלה שני חיי ישמעאל וגו' ,
נמצא יעקב כשמת ישמעאל בן ששים ושלוש שנים היה, ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ואחר כך
הלך לחרו, שהרי לא שנה בבית לבן שלפני לידתו של יוסף אלא ארבע עשרה שנה, שנאמר (סס לא מ) עבדתיך ארבע

עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצלחך ושכר הצלחך משללך יוסף היה, שנאמר (שם ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', ויוסף בן שלשים שנה היה כשחלך, ומשם עד שירד יעקב למצרים תשע שנים, שבע של שבע ושתיים של רעב, ויעקב אמר לפרעה (שם מז ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה. לא וחשוב ארבע עשרה שלפני לידת יוסף, ושלשים של יוסף, ותשע משחלך עד שצא יעקב הרי חמשים ושלש, וכשפרש מאביו היה בן ששים ושלש הרי מאה ושש עשרה, והוא אומר שלשים ומאת שנה, הרי חמשים ארבע עשרה שנים הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנים. (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פרש יוסף מאביו אלא עשרים ושתיים שנה דהינו משבע עשרה עד שלשים ותשע כנגד עשרים ושתיים שפרש יעקב מאביו ולא כבדו, והם עשרים שנים בבית לבן, ושתי שנים ששה בדרך, כלכתיב (להלן לג ז) ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכה, ופירשו רבותינו זכונם לזכרה מזה הפסוק ששה שמונה עשר חדשים בדרך, לבית הוה בימות הגשמים וסכות הוה בימות החמה, ולחשבון הפסוקים שהשנו לעיל משפרש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן מאה שלשים שנים, שם אנו מוצאים עוד ארבע עשרה שנים, אלא ודאי נטמן בבית עבר בהליכתו לבית לבן ללמוד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש עליהם ולא פרש יוסף ממנו אלא עשרים ושתיים שנה, מדה כנגד מדה) : על נסיון. הוסיף רשעה על, רשעתו שלא גרש את הרשעות:

הפטרות תולדות - מלאכי א

א (א) מִשָּׂא דְבַר יְהוָה אֶל יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי : (ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאַמְרֹתֶם בְּמֶה אֶהְבֵּתָנוּ הֲלוֹא אֲחַ עָשׂוּ לַיַּעֲקֹב נְאֻם יְהוָה וְאֶהֱבֵאתִי יַעֲקֹב : (ג) וְאֵת עָשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת הָרִיו שְׁמֵמָה וְאֵת נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבַר : (ד) כִּי תֵאמֶר אֲדוֹם רְשָׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקָרָאוּ לָהֶם גְּבוֹל רְשָׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר זָעַם יְהוָה עַד עוֹלָם : (ה) וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֵּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוֹל יִשְׂרָאֵל : (ו) בֶּן יִכְבֹּד אָב וְעֶבֶד אֲדָנָיו וְאִם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרָאִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הִכְהַנִּים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאַמְרֹתֶם בְּמֶה בָזִינוּ אֶת שְׁמִי : (ז) מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל וְאַמְרֹתֶם בְּמֶה גֵאלְנוּדָה בְּאַמְרֹכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא : (ח) וְכִי תִגְשׁוּן עוֹר לְזַבַּח אֵין רָע וְכִי תִגִּישׁוּ פִסַּח וְחֻלְהָ אֵין רָע הַקְרִיבֶהוּ נָא לְפָחַתְדָּה הִירְצָדָּה אוּ הִישָׂא פְּנִיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : (ט) וְעַתָּה חֲלוּ נָא פְּנֵי אֵל וִיחַנְנוּ מִיַּדְכֶם הִיתָה זֹאת הִישָׂא מְכֶם פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : (י) מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֹר דְּלַתִּים וְלֹא תִאִירוּ מִזְבְּחֵי חֲנָם אֵין לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא אֶרְצָה מִיַּדְכֶם : (יא) כִּי מִמְזֶרַח שָׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאוֹ גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם

וּבְכֹל מְקוֹם מִקְטָר מִגֵּשׁ לְשָׁמַי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי גָדוֹל
 שְׁמִי בַגּוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ^(ב) וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ
 בְּאַמְרֵיכֶם שְׁלַחן אֲדָנִי מִגָּאֵל הוּא וְנִיבּוֹ נִבְּזָה אָכְלוּ: ^(ג)
 וְאַמְרֵתֶם הִנֵּה מִתְלַאֵה וְהִפְחַתְתֶם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גְּזוֹל וְאֶת הַפִּסְחַ וְאֶת הַחֹלֶה וְהִבֵּאתֶם
 אֶת הַמִּנְחָה הָאֲרֻצָּה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה: ^(ד) וְאָרוֹר
 נוֹכַח וַיֵּשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכַר וְנִדְרָ וְזִבְחַ מְשַׁחַת לְאֲדָנִי כִּי מִלְךְ
 גָּדוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּשְׁמִי נוֹרָא בַגּוֹיִם: ^(ה)
 וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמְצֹנָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים: ^(ו) אִם לֹא תִשְׁמָעוּ
 וְאִם לֹא תִשְׁיָמוּ עַל לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשָׁמַי אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת הַמְּאָרָה וְאָרוֹתִי אֶת
 בְּרֻכּוֹתֵיכֶם וְגַם אָרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל לֵב: ^(ז) הֲנִי
 גֵּעַר לָכֶם אֶת הַזֶּרַע וְזָרִיתִי פָּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם
 וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: ^(ח) וַיִּדְעֶתֶם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלִיכֶם אֶת
 הַמְצֹנָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת לִוִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
^(ט) בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתֶּנֶם לוֹ מוֹרָא
 וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת הוּא: ^(י) תוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה
 בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשַׁפְתָּיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ
 אֶתִּי וְרַבִּים הִשִּׁיב מֵעוֹן: ^(יא) כִּי שַׁפְּתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת
 וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֵּאֲדָ יְהוָה צְבָאוֹת הוּא:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה'
 מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרק ו

א. כָּל הַמְעַרְב לַמְקוֹה, כַּמְקוֹה. חוֹרֵי הַמְעַרָה וְסִדְקֵי
 הַמְעַרָה, מְטָבִיל בָּהֶם כָּמָה שָׁהִם. עוֹקֵת הַמְעַרָה, אֵין
 מְטָבִילִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן הִיְתָה נְקוּבָה כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד.
 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימַתִּי, בְּזָמַן שֶׁהִיא מְעַמְדַת עֲצָמָה

אָבֵל אִם אֵינָהּ מְעַמְּדַת עֲצָמָהּ, מִטְבִּילִין בָּהּ כְּמָה שְׁהִיא :

ברטנורה (א) כל המעורב חורי המערה. חורין שבתוך המקוה. ומשום שרוב טבילות שלהן במערות, קרי למקוה מערה: כמה שהן. אע"פ שאין נקובין כספופרת הנוד: עוקת המערה. גומא שצבולי המקוה אין מימיה נחשזין עם מימי המקוה שלמעלה מהן להיות כשרין לטבול בהן, אלא אם כן יש ביניהן כספופרת הנוד לחצרן: אמר ר' יהודה אימתו. לא בא ר' יהודה לחלוק אלא לפרש: בזמן שהיא מעמדת את עצמה. כשבא לטבול בעוקה, העוקה היא מעמדת את עצמה ואין הגג המפסיק בינה ובין המערה נופל מאליו: אבל אם אינה מעמדת את עצמה. ובשעה שבא לטבול, נופל גג העוקה שהוא תחתית המקוה, ומתערבים מימי המערה במי העוקה: מטבילין בה כמו שהיא. אפילו אין בנקב כספופרת הנוד:

ב. דְּלִי שְׁהוּא מְלֵא כְּלִים וְהַטְבִּילָן, הָרִי אֵלוּ טְהוּרִים. וְאִם לֹא טָבַל, (אִין חַמִּים מְעַרְבִין), עַד שְׂיִהְיוּ מְעַרְבִין כְּשִׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹד :

ברטנורה (ב) והטבילין הרי אלו טהורים. ואפילו אין פי הדלי רחב כספופרת הנוד. וכגון שהדלי עצמו טמא וכריך טבילה, דמגו דסלקא ליה טבילה לדלי, סלקא ליה נמי למה שבתוכו: ואם לא טבל גרסינן. כלומר ואם הדלי טהור ואינו מטביל, שאינו כריך טבילה: עד שיהו מעורבין כספופרת הנוד. אין הכלים שבתוכו טהורים עד שיהיה צפי הדלי כספופרת הנוד:

ג. שְׁלֶשֶׁה מְקוֹאוֹת, בְּזָה עֶשְׂרִים סָאָה (וּבְזָה עֶשְׂרִים סָאָה), וּבְזָה עֶשְׂרִים סָאָה מִים שְׂאוּבִין, וְהַשְּׂאוּב מִן הַצַּד, וַיִּרְדּוּ שְׁלֶשֶׁה וְטָבְלוּ בָהֶן וְנִתְעַרְבוּ, הַמְּקוֹאוֹת טְהוּרִין וְהַטּוֹבְלִים טְהוּרִים. הָיָה הַשְּׂאוּב בְּאֲמִצֵּעַ, וַיִּרְדּוּ שְׁלֶשֶׁה וְטָבְלוּ בָהֶם וְנִתְעַרְבוּ, הַמְּקוֹאוֹת כְּמוֹת שְׁהִיוּ וְהַטּוֹבְלִים כְּמוֹת שְׁהִיוּ :

ברטנורה (ג) בזה עשרים וזזה עשרים. מים כשרים, ובשלישי עשרים סאה מים שאובין: וטבלו ונתערבו. על ידי טבילתן כפו המים והשיקו ונתחברו שלשתן זה בזה: המקואות טהורים. אפילו השאוב, שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ויש כאן שיעור מקוה ארבעים סאה מים כשרים, וכשמתחבר להן השאוב שהמים לפין על גביהן מחמת הטובלים, הוכשרו מימיו לטבילה: היה השאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החילונים הכשרים, אין הכשרים מתערבין זה עם זה: המקואות כמות שהיו. שהכשרים כשרים להקוות עליהן להשלים ארבעים סאה כשרים, והשאוב אין כשר להקוות עליו. ואע"פ שמימי השאוב מתערבים עם כל אחד, לא מיפסלי להקוות עליהן, דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרין, ומה שירדו ממנו לכל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה:

ד. הַסְּפּוֹג וְהַדְּלִי שֶׁהָיוּ בָּהֶן שְׁלֹשָׁה לֶגִין מִיָּם וְנִפְּלוּ לַמְּקוֹה, לֹא פָּסְלוּהוּ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלֶּא שְׁלֹשָׁה לֶגִין שֶׁנִּפְּלוּ:

דרטורה (ה) שהיו בהן שלשה לוגין מים. כלועין ודבוקין בהן אבן אינן נראין בעין, הלכך ללא גזרו רבנן, דאין זה מקרי נפלו:

ה. הַשְּׂדֵה וְהַתְּבָה (שְׂבִימִים), אֵין מְטַבֵּילִין בָּהֶם אֶלֶּא אִם כֹּן הָיוּ נְקוּבִין כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּכָלִי גָדוֹל, אֲרַבְּעָה טַפְחִים. וּבִקְטָן, רַבּוּ. אִם הָיָה שֶׁק אִו קָפָה, מְטַבֵּילִין בָּהֶם כְּמָה שֶׁהֵם, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְעַרְבִין. הָיוּ נְתוּנִין תַּחַת הַצֵּנוֹר, אֵינָם פּוֹסְלִים אֶת הַמְּקוֹה, אֶלֶּא מְטַבֵּילִין אוֹתָן וּמַעְלִין אוֹתָן כְּדַרְכּוֹ:

דרטורה (ה) השדה והתיבה. כלים גדולים של עץ הם ומונחים בתוך מקוה כשר: ללא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד. דומיא דעוקה דאמרינן לעיל שצריך שיהא נקובה כשפופרת הנוד: בכלי גדול. כגון בר תשעה טפחים או יותר, דמיעוטו הוא ארבעה טפחים, סגי בנקיבת ארבעה טפחים ואין הלכה כר' יהודה: שק או קופה. סל עשוי מנכרים של ערבה קלופין: מטבילין בהן כמו שהן. אם הן בים. ולא בעו נקיבה כשפופרת הנוד, שכולם מלאים נקבים ובטלים מים שבתוכן לגבי מי מקוה: אינן פוסלין את המקוה. משום מים שאובין: ומעלין אותן כדרך. כגון במקוה שיש בו ארבעים סאה ממונמות דאמרינן לקמן דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים, המים שבתוכן שאובין, כיצד יעשה, מטבילין ומעלה אותן דרך שוליהן, ובשק ובקופה לא חיישינן, ללא חשיבי מים שבתוכן שאובין לפסול את המקוה:

ו. גִּסְטָרָא שְׂבִימָה וְהַטְּבִיל בָּהּ אֶת הַכְּלִים, טְהוּרוּ מְטַמְּאֵתָן, אֲבָל טְמֵאִים עַל גַּב כְּלֵי חָרָס. אִם הָיוּ הַמַּיִם צָפִים עַל גַּבְיָם כָּל שֶׁהָיוּ, טְהוּרִין. מֵעַן הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוֹר וַיֵּרֵד וְטָבַל בְּתוֹכוֹ, הוּא טְהוֹר וַיֵּדִי טְמֵאוֹת. וְאִם הָיוּ עַל גַּבְיָם רוּם יֵדִי, אִף יֵדִי טְהוּרוֹת: ז. עָרוּב מְקוּאוֹת, כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד, כְּעֵבֶיָה וְכַחֲלָה, כְּשִׁתִּי אֶצְבְּעוֹת חוֹזְרוֹת לְמִקוּמָן. סִפֵּק כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד סִפֵּק שְׂאִינָה כְּשִׁפּוּפְרַת הַנּוֹד, פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן כְּזֵית מִן הַמַּת, וְכֵזֵית מִן הַנְּבֵלָה, וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרָץ. כָּל שִׁיעָמוּד

כְּשֹׁפְרַת הַנּוֹד, מִמַּעֲטָה. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
כָּל שֶׁהוּא מִבְּרִית הַמַּיִם, טָהוֹר:

זרמורה (ז) עירוב מקואות. מקוה חסר שצדל מקוה שלם. אי נמי, בזה עשרים סאה וזזה עשרים סאה ומתערבין המים לרך חריץ או נקב, שיעורו לזרפן ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ארבעים סאה, כשפופרת הנוד כעציה וכחללה. של קנה שנותנין צפי הנוד, והיינו כשתי ארבעות חוזרות למקומן. מתהפכות בריוח בחלל הנקב. ושתי ארבעות שאמרו הם שתי ארבעות הסמוכות לגודל, הראשונות שצפס היד, דהיינו ארבע ואלמה: מפני שהיא מן התורה. חיוב הטבילה במקוה מים הוא מן התורה: וכן כזית מן המת. ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור, ספקן טמא. ודוקא ברשות היחיד. אבל ברשות הרבים, ספקן טהור. ואע"ג דאפילו בדרכנן ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא, מכל מקום הכא אילו הוא שיעורי דרכנן, היינו מטהרין אותו: כל שיעמוד. בין עפר בין לרורות בין יבחושים אדומים הגדלין במים, אם עומדין על פי הנקב ממעטין בשפופרת הנוד ואין המקואות מתערבין: כל שהוא מזריית המים. כגון יבחושים אדומים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ח. מְטַהְרִים אֶת הַמְּקוֹאוֹת, הָעֲלִיּוֹן מִן הַתַּחְתּוֹן,
וְהַרְחוֹק מִן הַקְּרוֹב. כִּי־צַד, מִבֵּיא סִילוֹן שֶׁל חָרֶס אוֹ שֶׁל
אָבֶר, וּמְנִיחַ יָדוֹ תַּחְתּוֹ עַד שֶׁהוּא מִתְמַלֵּא מִיָּם, וּמוֹשְׁכוֹ
וּמְשִׁיקוֹ, אֶפְלוֹ כְּשַׁעְרָה, דִּיּוֹ. הִיָּה בְּעֲלִיּוֹן אֲרָבָעִים סָאָה
וּבַתַּחְתּוֹן אֵין כָּלוּם, מִמַּלֵּא בַּכֶּתֶף וְנוֹתֵן לְעֲלִיּוֹן, עַד
שֶׁיִּרְדוּ לַתַּחְתּוֹן אֲרָבָעִים סָאָה:

זרמורה (ח) העליון מן התחתון. כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים: והרחוק מן הקרוב. ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה: מביא סילון של חרס או של אבר. והוא הדין של עץ או של עצם או של זכוכית. אבר, עופרת: ומניח ידו תחתיו. של הסילון כדי שלא ילאו מים לחוץ כשהוא מתמלא עד שעה שישק ויתחברו עם המקוה האחר: אפילו כשערה. דהקלו בשאובה שהיא דרכנן אבל אם היה העליון חסר מכשיעור וצא להכשירו על ידי השקה להשלימו לכשיעור, אין די בהשקה כשערה, דאפילו ר' יהודה דמיקל טפי בפרק ב' דגיטין (דף טו) בעי טופח על מנת להטפוח: ממלא בכסף. דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו:

ט. כֶּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי מְקוֹאוֹת שֶׁנִּסְדַּק לְשֵׁתִי, מִצְטָרֵף.
וְלַעֲרַב, אֵין מִצְטָרֵף, עַד שֶׁיְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כְּשֹׁפְרַת
הַנּוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חֲלוּף הַדְּבָרִים. נִפְרָצוּ זֶה בְּתוֹךְ
זֶה, עַל רוּם, כְּקִלְפַת הַשּׁוּם. וְעַל רֹחַב, כְּשֹׁפְרַת הַנּוֹד:

דרטורה (ט) לָשֵׁתִי. מלמעלה למטה: לערב. מימין לשמאל: חלוף הדברים. מלמעלה למטה, אין מטורף. מימין לשמאל, מטורף. ואין הלכה כ' יהודה: נפרצו זה בחד זה. היינו מלמעלה בראש הכותל דדוקא כשנסדק הכותל או ניקב ולמעלה בראשו שלם, הוא דבעינן כשפופרת הגוד. אבל כשנפרץ הכותל בראשו והמים מתחברים שם, סגי ברום כקליפת השום **זכרוחב** **כשפופרת** **הגוד:**

י. הָאָבִיק שְׁבַמְרַחַץ, בְּזִמְן שֶׁהוּא בְּאִמְצָע, פּוֹסֵל. מִן הַצַּד, אֵינוֹ פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְוֵה סָמוּךְ לְמִקְוֵה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמֵי אֲוִמְרִים, אִם מְקַבְּלֵת הָאִמְבָּטִי רְבִיעִית עַד שֶׁלֹּא יִגְיעוּ לְאָבִיק, כָּשֶׁר. וְאִם לֹא, פְּסוּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֹמֵר, אִם מְקַבֵּל הָאָבִיק כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל:

דרטורה (י) האביק שבמרחץ. כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב, לכשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויואלים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמים הנקב שלא ילאו המים, והמים הגמשים לאמבטי הן כשרים לטבילה, ללאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסים לאמבטי וטובלים שם: בזמן שהוא באמצע פוסל. לפי שכל המים גרורים על גביו, ומים הגרורים על גבי כלים הרי אלו פסולים: מן הגד אינו פוסל. דאין המים גרורים על גביו ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו, ושאור המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב, ומים שאובין בלד מים כשרים לא פסלי ואע"פ שנוגעים זה בזה: אם מקבלת האמבטי רביעית. מים כשרים קודם שיגיעו לאביק, כאילו מקבלת ארבעים סאה דמי, משום דרביעית שיעור מקוה היא מדאורייתא להטביל בה מחטין ולנוריות: אם מקבל האביק. כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבלה כל שהוא, פסול בכל ענין שיהיה, בין באמצע, בין מן הגד, בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שצא לאביק, בין באמצע, בינה **מקבלת:**

יא. הַמְטֵהֶרֶת שְׁבַמְרַחַץ, הַתְּחַתּוֹנָה מְלֵאָה שְׂאוּבִין וְהַעֲלִיּוֹנָה מְלֵאָה כְּשֶׁרִין, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לָגִין, פְּסוּל. כִּמָּה יֵהָא בְּנֶקֶב וַיְהִי בּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין אַחַד מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לְבִרְכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר, אֶפְלוּ הַתְּחַתּוֹנָה מְלֵאָה כְּשֶׁרִים וְהַעֲלִיּוֹנָה מְלֵאָה שְׂאוּבִין וַיֵּשׁ בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לָגִין, כָּשֶׁר, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לָגִין שֶׁנִּפְּלוּ:

דרטורה (יא) המטהרת שבמרחץ. שיקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים להם מים כווננים להשתטף בהן כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו בחמין, ופעמים שהן שתי שקתות זו

בכל ז' אללל שהלחת עליונה מחברתה, ויש נקב בכותל שבין שתיהן שהמים יורללים מזו לזו: אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין. שהנקב רחב ולרוך כשיעור שיכנסו בו שלשה לוגין, נפסלה העליונה מחמת המים שאובין שבתחתונה, דחשיב כחילו המים שכנגד חלל הנקב שאובין הן באמצע העליונה, לא מן הלד, ושלשה לוגים מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע"פ שאין פוסלין מן הלד. ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים, שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות, ואע"פ כן נפסל העליון. וכל שכן שיפסל כשיהיה הכשר לכל תחתון: כמה יהא בנקב. השתא אשתא לאשמועינן כמה שיעורו של נקב שיאלאו ממנו שלשה לוגין צבת אחת: אחד משלש מאות ועשרים צבריכה. דשלשה לוגין אחד משלש מאות וששים לוג, הרי שלשה לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים צבריכה, כלומר במקוה כשר של ארבעים סאה, ושיערו חכמים שיעור מקוה שמחזיק ארבעים סאה, אמה על אמה ברום שלש אמות, הרי שיעור הנקב המחזיק שלשה לוגין הוא אחד משלש מאות ועשרים מאמה על אמה ברום שלש אמות המחזיק ארבעים סאה. ורמב"ם כתב, שאם היתה הצריכה פחות או יותר מארבעים סאה, מושבין הנקב בפחות וביותר לפי חשבון זה, כגון אם היה צבריכה עשרים סאה, לריך להיות הנקב אחד ממאה וששים: אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. שדרך מים לרד, אפילו הכי אין שלשה לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה: שלא אמרו אללל שלשה לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כר' יוס':

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

באנשים תקצץ איבעיא להו דינא תנן או לטותא תנן דינא תנן
כי הא דרב הונא קץ ידא או לטותא תנן. תא שמע דתניא רבי
טרפון אומר יד לאמה תקצץ ידו על טבורו אמרו לו (ישב לו קוץ
בכריסו לא יטלנו אמר להם לא) והלא כריסו נבקעת אמר להם מוטב
תבקע כריסו ואל ירד לבאר שחת אי אמרת בשלמא דינא תנן
היינו דאמר והלא כריסו נבקעת אלא אי אמרת לטותא תנן
מאי כריסו נבקעת אלא מאי דינא תנן לא סגי דלא על טבורו
אלא הכי קאמר רבי טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו
תקצץ אמרו לו לרבי טרפון ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו אמר
להם לא והלא כריסו נבקעת אמר להם מוטב תבקע כריסו
ואל ירד לבאר שחת:

רש"י קץ ידא. לאמרינון בסנהדרין כל המרים ידו על חזירו תקאך דכתיב וזרוע רמה תשבר: רב הונא קץ ידא. אלמא תקאך דינא הוא: תקאך ידו על טבורו. קא סלקא דעתיה טבורו ממס והיינו לאמרי ליה והלא כריסו נבקעת כשקולאין סם את ידו: למטה מטבורו. והכי קאמר תקאך על שהכניסה למטה מטבורו: והלא כריסו נבקעת. מפני הקוץ:

זוהר בראשית דף מ"ח ע"ב

נר של שבת לנשי עמא קדישא אתיהיבת לאדלקא וחבריא הא אמרו דאיהי כבתה בוצינא דעלמא ואחשיכת ליה וכו' ושפיר, אבל רזא דמלה, האי סכת שלום מטרוניתא דעלמא היא ונשמתין דאנון בוצינא בה שרון, ועל דא מטרוניתא בעיא לאדלקא דהא בדוכתהא אתאחדת ועבדת עובדא, ואתתא בעיא בחדוה דלבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת דהא יקרא עלאה היא לה וזכו רב לגרמה למזכי לבנין קדישין דיהון בוצינא דעלמא באורייתא ובדלחתא ויסגון שלמא בארעא ויהיבת לבעלה אורכא דחיון בגין כד בעיא לאזדהרא בה, תא חזי שבת ליליא ויומא זכור ושמור איהו כחדא ועל דא כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתוב שמור את יום השבת זכור לדכורא שמור לנוקבא וכלא חד, זכאין אנון ישראל חולקיה דקדשא בריך הוא עדביה ואחסנתיה עליהו כתיב (תהלים קמ"ד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שני אלקיו :

תרגום הזוהר נר של שבת, נתן לנשי עם קדוש להדליק והחזרים אמרו הטעם, כי חוה פצתה נרו של העולם שהביאה המיתה בעולם, על ידי עץ הדעת שהאכילה לאדם הראשון, והחשיכה העולם, לכן נתן מלות הדלקת הנרות לנשים, כדי לתקן את מעשה חוה, האשה הראשונה, וטעם טוב הוא. אצל סוד הדבר הוא, כי סכת שלום זו המאירה בשבת, היא אם העולם, והנשמות, שהם נרות העליונים, שורים בה. ועל פן אמא, פלומר אשה, לריכה להדליק הנרות, כי עומדת במקום אם הבנים העליונה, שהיא ספת שלום, ועושה המעשה. לריכה האשה צלב שמת ובכונה להדליק נר של שבת, שהרי פבוד העליון הוא לה, וזכות גדול לעלמה, לזפות, על ידי הדלקת הנרות לבנים קדושים, שיהיו נרו של העולם בתורה וביראה

וירצו עלום בעולם. ונותנת לבעלה חיים ארפים ומשום זה לריכה להזהר בהדלקת הנרות, שתהיה זכונה גדולה. זא ורחא, הלילה והיום של שבת, הוא זכור ושמו פאחד. ועל פן פתוב זכור את יום את יום השבת להקדשו. וכתוב שמוור את יום השבת, פי זכור הוא לזחינת הדכה, ושמוור הוא לזחינת הנוקבא. אשרי הם ישאל שיהם חלק הקדוש צרוף הוא, גורל שלו ונחלתו, עליהם פתוב, אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיה' אלקיו.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' שבת פי"ג

א. מותר להתחיל במלאכה בערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאליו: **ב.** כיצד. פותחין מים לגינה ערב שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולו. ומניחין מוגמר תחת הפלים והן מתגמרין והולכין כל השבת כולה. ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והן שורין והולכין כל השבת כולה ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור והם משתנין והולכין כל השבת כולה ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה והן נצודין והולכין כל השבת כולה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה והמשקין זבין והולכין כל השבת כולה. ומדליק את הנר או את המדורה מבערב והיא דולקת והולכת כל השבת כולה: **ג.** מניחין קדירה על גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והן מתבשלין והולכין כל השבת ואוכלין אותה בשבת. ויש בדבר זה דברים שהן אסורים גזירה שפא חתה בגחלים בשבת:

המתקדש עצמו בששת ימי החול יוכל בנקל לקבל אור קדושת שבת כי קדושת שבת היא קדושה עליונה מאור אור האצילות ואי אפשר לאדם להשיגה מפני שהוא מלוכלך בששת ימי החול ששולטים בו ט"ל מלאכות והוא משל לבגד שנפלו בו כתמים משמן וכיוצא שאם לא יורחץ וילובן כראוי לא יוכל לקבל שום צבע וגם כן משל לאדם שהוא בחשך שאם יצא לאור ויקבל אור השמש בתוקפו יחשיך עיניו ולא יהנה ממתיקות האור כן הבא לקבל אור שבת ונפשו מלוכלכת מזוהמת כתמי עונותיו אין אור הנשמה שולט בו כי אין לה מקום לבא כמו שכתוב בתקונים לעשות את השבת לדורותם זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה וכלים נאים באברין דיליה ואשה נאה בנשמתיה דבגינה שריא שכינתא עלאה דאיהי נשמת כל חי עד כאן לשונו ופירוש דירה נאה בלביה הוא טהרת המחשבות כל ימי החול ואשה נאה בנשמתיה היינו הנשמה שהיא בששת ימי החול שלא תהיה פגומה ועל ידי זה זוכה שתשרה עליו נשמה יתירה בשבת הבאה מהשכינה ותיקון המחשבה הוא על ידי התורה וכונת התפלה כי הנשמה היא מעולם המחשבה ותקונה וקישוטה ויפיה הוא מה שהאדם עושה על ידי מחשבתו וזה שכתוב תעבוד רצונו לומר שתהיה במדרגת עבד לעבוד לרבו בתפלה הנקראת עבודה ובכל מיני עבודה שהם המצות ואז ביום השביעי שבת להי אלהיך וירווח בזה שכאשר יבא יום השבת יהיה לו נקל טהרת המחשבה וכל הקדושות שינהוג האדם ביום השבת יהיו נקלים לו לעשותם גם אחר כך בימי החול:

ויצא יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ונפק יעקב מבאר שבע ואל לחרו:

ה"י ויאל יעקב. על ידי שבזביל שרעות בנות כנען בעיני יחזק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב (לעיל כח) וירא עשו כי ברח וגו', ומשגמר חזר לענין הראשון: וירא יעקב מבאר שבע. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יראתו, אלא מגיד שייראת לדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהלך בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יאל משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה וכן (רות א ז) ותאל מן המקום, האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יאל ללכת לחרו:

(יא) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא: וערע באתרא ובת תמן ארי על שמשא ונסיב מאבני אתרא ושווי אסדוהי וישכיב באתרא ההוא:

ה"י ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו (לעיל כב ז) וירא את המקום מרחוק: ויפגע. כמו (יהושע טז ז) ופגע ביריחו, (שם יט יא) ופגע בדבשת. ורבותינו פרשו לשון תפלה כמו (ירמיה ז טז) ואל תפגע בי, ולמדנו שתקן תפלת ערבית. ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמד שקפלה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הגשה (הלין נא ג): כי בא השמש. היה לו לכתוב ויבא השמש. כי בא השמש, משמע שקעה לו חמה פתאם שלא בעונתה כדי שילין שם: וישם מראשותיו. עשאן כמין מרזב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק יח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא. לשון מעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים שמשם בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה:

(יב) ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדו בו: וחלם והא סלמא נעיץ בארעא ורישיה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין בה:

רש"י עולים ויורדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שזוהו בארץ אין יואלים חוזה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוזה לארץ ללוותו:

(יג) וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֵלֵהֶי יִצְחָק הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹב עָלֶיךָ לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזָרְעֶךָ :
וְהָא יקרא דיי מעתד עלוהי וְאָמַר אָנָּא יי אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם אָבוּךָ וְאֵלֵהָה
דְּיִצְחָק אָרְעָא דִּי אַתְּ שׁוֹב עָלֶיךָ לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶיךָ :

רש"י נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מצינו במקרא שיחד הקדוש ברוך הוא שמו על האדוקים
בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (איוב טו טו) הן בקדושו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עינו
וכלוא היה בבית, והרי הוא כמת, ויזר הרע פסק ממנו: שזב עליה. קפל הקדוש ברוך הוא כל ארץ ישראל תחתיו,
רמז לו שתהא נחה לכבש לבניו:

(יד) וְהָיָה זָרְעֶךָ בְּעֵפֶר הָאָרֶץ וַיִּפְרָצֶתָ יָמָה
וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת
הָאָדָמָה וּבְזָרְעֶךָ : ויהוון בְּנֵיךָ סְגִיָּאִין כְּעֵפֶרָא דְאַרְעָא וְתִתְקֹר
לְמַעַרְבָא וּלְמַדִּינְחָא וּלְצַפּוֹנָא וּלְדַרוֹמָא וְיִתְבָּרְכוּ בְּדִילְךָ כָּל זָרְעֵי אָרְעָא
וּבְדִיל בְּנֵיךָ :

רש"י ופרצת. וחזקת, כמו (שמות א יב) וכן יפרוץ:

(טו) וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשִׁמְרֹתֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ
וְהִשְׁבַּתֶּיךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ
עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ :
וְהָא מִימְרֵי בְּסַעְדָךָ וְאַטְרַנְךָ בְּכָל אֶתְר דִּי תִהְיֶה וְאַתִּיבְנֶךָ לְאַרְעָא הַדָּא אַרְי
לֹא אֶשְׁבֶּקְנֶךָ עַד דִּי אֶעֱבִיד יְת דִּי מַלְלִית לָךְ :

רש"י אנכי עמד. לפי שהיה ירא מעשו ומלבו: עד אשר אם עשיתי. אם משמש בלשון כי: דברתי לך. ללכך ועליך,
מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי ביצחק,
ולא כל. יצחק וכן כל לי וכך ולו ולהם הסמוכים אלל דבור, משמשים לשון על, וזה, יוכיח שהרי עם יעקב לא דבר
לכן: דס

נביאים - הושע - פרק יא

וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתִי וְאֶל עַל יִקְרָאֵהוּ (ו)
יַחַד לֹא יְרוּמָם : וְעַמִּי פְלִיגִין לְמִיתָב לְאוֹרִיתִי וּבְמְרוּעָא קִשְׂיָא
יִתְעַרְעוּן פְּחָדָא לָא יִהְכוּן בְּקוּמָא זְקוּפָה :

רש"י ועמי תלואים למשובתי . כשהנביאים מלמדים אותם לשוב חלי תלואים הם אם לשוב אם לא לשוב בקושי ישובו חלי : ואל על יקראוהו יחד לא ירומם . ואל הדבר אשר עליו יקראוהו הנביאים יחד לא ירוממוהו עמי ולא יאות לעשותו ויש מפרש ואל על יקראוהו פגעים קשים יפגעו ואל כמו יש לאל ידי (ראשית לא) ואין זאת שהרי נקוד בפתח ואם היה ואל שם דבר היה נקוד בצירי ויונתן תרגם במרעא קשיא יתערעון עשה אל (סוף עב) לשון קשה ולי נראה שפרשתי כהוגן : יחד לא ירומם . כחל לא יהכון בקומא זקופא :

אֵיךְ אֶתְנֶנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַנְנֶנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ (ח)
אֶתְנֶנְךָ כְּאֲדָמָה אֲשִׁימֶנְךָ כְּצִבְאִים נְהַפְדֶּנְךָ עָלַי
לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמִי : אֵיכְדִין אֲמַסְרֶנְךָ אֶפְרַיִם אֲשִׁימֶנְךָ
יִשְׂרָאֵל אֵיכְדִין אֲבַדְרֶנְךָ כְּאֲדָמָה אֲשִׁימֶנְךָ כְּצִבּוּיִים מִתְעַרְעֵר מִימַר קִנְיִי
לְקַבְּלִי פְּחָדָא אֶתְגוּלְלוּ רַחֲמִי :

רש"י אמננך . אמסרך ביד אויבך כמו אשר מנן כריד (סוף ט) : נכמרו . נתחממו לשון ארמי וכן עורנו כתגור נכמרו (איכה ה) :

לֹא אַעֲשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת (ט)
אֶפְרַיִם כִּי אֵל אֲנֹכִי וְלֹא אִישׁ בְּקִרְבֶּךָ קָדוֹשׁ
וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר : לֹא אַעֲבִיד תְּקוּף רְגִזִי לָא יִתּוּב מִימְרִי
לְחַבְּלָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֱלֹהָא אֲנָא מִימְרִי לְעַלְמָא קִיִּים וְלִית עוֹבְדֵי
פְּעוּבְדֵי בְּסִרָא דְדִירִין עַל אֲרַעָא פִּן גְּזָרִית דְּבִינִיכוּן שְׂכִינְתִי קְדִישָׁא וְלֹא
אַחְלִיף בְּקִרְוֹא אוֹחְרִי עוֹד יְרוּשָׁלַם :

רש"י לא אשוב . מדברי הטוב אשר אמרתי (ויקרא ט) לא מאסתים ולא געלתים להיות משחית את אפרים : כי אל אנכי . המקיים דבר טובתי ואין מדתי להנחם על הטוב : בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר . אחרת כבר הבטחת להשקות שכנתי בקרבך בזושלים ולא אשנה אותה עוד על עיר אחרת ויש מפרש בעיר ל' שגאה כמו (שמואל א כה) ויהי ערך :

^(ז) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשָּׂאג כִּי הוּא
יִשָּׂאג וַיַּחְרְדוּ בָנִים מֵיָם : בְּתֵר פּוֹלְחָנָא דִּי? יְהִכּוּן
מִימְרֵיהּ כְּאַרְיֵה דְּמַכְלֵי אַרְיֵה הוּא יְכַלֵּי וַיִּתְּפֶנְשׁוּן גְּלוּתָא מִמְעַרְבָא :

רש"י כּאריה ישאג . עוד ישאג להם כּאריה שינאו מן הגלויות וילכו אחריו : ויחרדו בנים מים . ויתכנסון גלוותא ממערב' :

^(ח) יַחְרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמְצָרִים וְכִיוֹנָה מֵאַרְץ
אֲשׁוּר וְהוֹשְׁבֵתִים עַל בְּתִיָּהֶם נֶאֱמַר יְהוָה : ^(ט)
כְּעוֹפֵא דְּאֲתֵי בְּגֵלְאֵי כּוֹן יִיתוֹן דְּגָלוּ לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְכִיוֹנָה דְּיִתְבָּא לְגוֹ
שׁוּבְכָה כּוֹן יִתּוּבוֹן דְּאֲטִלְטְלוּ לְאַרְעָא דְּאֲתוֹר וְאֲתִיבְנוּן בְּשָׁלֵם לְבִתְיָהוֹן
וּמְמַרֵי יְהִי בְּסַעֲדָהוֹן אֲמַר יי : ^(א) סְבַבְנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם
וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רָד עִם אֵל
וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן : אֲסַגִּיאוּ קְדָמִי כְּדָבִין דְּבֵית אֶפְרַיִם
וּבְנִכְלִיָּהוֹן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְדְבֵית יְהוּדָה הוּוּ מִתְקַפִּין בְּפּוֹלְחָנָא עַד דְּגֵלָא
עִמָּא דְּאֵלְהָא מֵאַרְעָהוֹן וְאֵנוּן דְּהוּוּ פְּלַחִין קְדָמִי בְּבֵית מִקְדָּשָׁא מִתְקַרוּ
עִמָּא קְדִישָׁא בְּכוֹן הוּוּ קְזִימִין :

רש"י סבבני . כבר כּחשׁ ובמרמה אפרים ובית ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם אצל יהודה עודנו רד עם
אל מושל עוד זכרחת אלהים רד כמו (במדבר כד) וירד מיעקב עוד מלכיהם עם הקב"ה :

כתובים - משלי - פרק ו

^(י) עֵינַיִם רָמוֹת לְשׁוֹן שָׁקֵר וַיִּדִּים שִׁפְכוֹת דָּם
נָקִי : עֵינֵי רַמְתָּא וְלִישָׁנָא דְּשָׁקְרָא וַיִּדִּי דְּשִׁפְכוּ דְּמָא זָכִי : ^(יג) לֵב
חָרֵשׁ מִחֲשָׁבוֹת אָוֶן רַגְלִים מִמְהָרוֹת לָרוּץ
לָרָעָה : לְבָא דְּחָשֵׁל מִחֲשָׁבְתָא רַעְתָּא וְרַגְלֵי דְּמִסְתַּרְהֶבוּ לְמַרְהֵט
לְבִישָׁתָא : ^(טו) יָפִיחַ כְּזָבִים עַד שָׁקֵר וּמִשְׁלַח

מְדַנִּים בֵּין אַחִים : סִהָדָא דְשִׁקְרָא דְמַלְל פְּדֻבּוּתָא וּמִן דְרַמִּי
תְגַרִי בֵּין אַחִי :

רש"י יפוח . לשון דבור הוא כי כל דבור כרוח הפה הוא :

נָצַר בְּנֵי מִצּוֹת אָבִיךָ וְאַל תִּטְּשׁ תּוֹרַת
אֲמֶךָ : טוֹר בְּרִי פּוֹקֵדנָא דְאָבוּךָ וְלֹא תִטְעִי מִנִּימוּסָא דְאֲמֶךָ :

רש"י נצור בני מצות אביך :

קָשָׁרָם עַל לִבְךָ תָּמִיד עֲנִדָם עַל גְּרִגְרֹתֶיךָ :
קְטוֹרֵנוֹן בְּלִבְךָ תְּדִירָא וּכְרוּךְ אֲנוּן בְּצוּרְךָ :

רש"י ענדס . ל' קשר הוא כמו אענדנו עטרות לי (חוב לא) :

בְּהִתְהַלְכְּךָ תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר
עָלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךָ : בְּמִיזְלָךָ תִּתְדַבֵּר עִמָּךָ
בְּמִדְמָךָ תִּתְנַטֵּר עָלֶךָ וְתִתְעַר הִיא תִּהְיוּ רְצִיף :

רש"י בהתהלכך . בחייד : תנחה אותך . כמו תנהיגך . בשכבך . בקבך : והקצות היא תשיחך . לתחיית המתים
לעמוד בדיון : היא תשיחך . תליץ בעדך :

משנה ברכות פרק ז

א. שְׁלֹשָׁה שָׁאֲכָלוּ כְּאֶחָד, חִיבִין לְזַמֵּן. אֲכַל דִּמְאִי,
וּמַעְשָׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעְשָׂר שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ
שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֲכַל כְּזֵית, וְהַכּוֹתִי, מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם.
אֲבָל אֲכַל טָבֵל, וּמַעְשָׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ,
וּמַעְשָׂר שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֲכַל פְּחוֹת

מִפְּזִית, וְהִנְכָּרִי, אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם :

ברטנורה (ח) שלשה שאכלו. לזמן. להזדמן יחד לצדך בלשון רבים, נכרך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי. כלומר, דא מאי מעושרין הן או לא. לפי שהם חשודים על המעשרות, ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר, מצדך עליו, ולא הוי מלוא הבאה בעבירה, דרוב עמי הארץ מעשרים הם: שנטלה תרומתו. ואע"פ שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בצבלים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מהמשים, דרחמנא קריה ראשית, נמלא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה, אחד מהמשים שבו, לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמועינן מתני' דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה, דכתיב (במדבר יח): והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: מעשר שני והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקא משמע לן תנא דאין החומש מעכב: והשמך שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמך אין לו קביעות, אלא הולך וזא, אין מזמנין עליו, קא משמע לן. ובכל הני אשמועינן, דאף על גב דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: והכותי. מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארעות, ויושב אותם בערי שומרון, ונתגיירו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם, כמפורש בספר מלכים (ב יז), והיו שומרים תורה שכתב וכל מלוא שהחזיקו בה, מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקלת המלות, עד שדקו אחריהם ומלאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עוזבים אותה, ומאז עשאום כגויים גמורים לכל דבריהם. הלכך האידנא אין מזמנין על הכותי: אכל טבל. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל, טב לא. ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שאמח בעליץ שאינו נקוב שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. לאו תרומת מעשר קאמר, דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה, ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמשים שבו היא ראויה לתרומה גדולה לכהן, וכל כמה שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו, אע"פ שהפריש תרומת מעשר, אין מזמנין עליו. ואם היה מקדימו בצבלים קודם שנתמרח, לא היה צריך להפריש תרומה גדולה כדכתבין לעיל: ומעשר שני והקדש שלא נפדו. אין צריך לומר שלא נפדו כלל, דהא מילתא דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון שפדה מעשר שני בגרוטאות של כסף, או במטבע שאין עליו כורה, ורחמנא אמר (דברים יד): ואת הכסף, בדבר שיש בו כורה. והקדש, שחללו על גבי קרקע ולא בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף: והשמך שאכל פחות מכזית. משנה שאינה כריכה היא. אלא איידי דהדר לרובא לצורך, הדר נמי להא: והנכרי. בגר שמל ולא טבל מיירי, ואשמועינן דכל כמה שלא טבל נכרי הוא, ולעולם אינו גר עד שהנכרי יתבול. גר עד שיתבול.

ב. נְשִׁים וְעֶבְדִּים וְקִטְנִים, אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. עַד פְּמָה מִזְמָנִין, עַד פְּזִית. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, עַד פְּבִיזָה :

צרטורה

(ב) וקטנים אין מזמנים עליהם. דוקא קטנים שאין יודעים למי מצרכין. אבל קטן היודע למי מצרכין, מזמנין עליו. ואיכא מצוותא דאמרי, ללא אמרו קטן היודע למי מצרכין מזמנין עליו אלא צבן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא שתי שערות, והוא הנקרא קטן פורח, אבל בצביר מהכי אין מזמנין עליו ואפילו יודע למי מצרכין. ובירושלמי מיייתי הלכה למעשה, דאין מזמנין על הקטן כלל עד שיגדל ויביא שתי שערות. ונשים מזמנות לעלמן, ועבדים מזמנין לעלמן, אבל נשים עם עבדים לא, משום פריאותא: עד כזית. וכן הלכה, ולא כרבי יהודה דאמר עד כזיתא:

ג. כיצד מזמנין, בשלשה אומר, נברך. בשלשה והוא, אומר, ברכו. בעשרה, אומר נברך לאלהינו. בעשרה והוא, אומר, ברכו. אחד עשרה ואחד עשרה רבוא. במאה, אומר, נברך ליי אלהינו. במאה והוא, אומר, ברכו. באלף, אומר נברך ליי אלהינו אלהי ישראל. באלף והוא, אומר, ברכו. ברבוא, אומר, נברך ליי אלהינו אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו. ברבוא והוא, אומר, ברכו. כענין שהוא מברך, כך עונין אחריו, ברוך יי אלהינו אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו. רבי יוסי הגלילי אומר, לפי רב הקהל הו מברכין, שנאמר (תהלים סח) במקהלות ברכו אלהים, ה' ממקור ישראל. אמר רבי עקיבא, מה מצינו בבית הכנסת אחד מרבין ואחד מועטין אומר, ברכו את יי. רבי ישמעאל אומר, ברכו את יי המברך:

צרטורה

(ג) בשלשה והוא אומר צרכו. דהא בלאו לדידיה איכא זימון. וכן כולם: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא. הך רישא רבי עקיבא היא דאמר מה מצינו בבית הכנסת משהגיעו לעשרה אין חילוק בין רבים למועטים, הבא נמי אין חילוק: במאה אומר נברך לה' אלהינו. הך סיפא כולה רבי יוסי הגלילי היא, דאמר לפי רוב הקהל הו מצרכין שנאמר: במקהלות צרכו אלהים. ופסק הלכה, משלשה ועד עשרה ואין עשרה בכלל, המצרכין אומר נברך שאכלנו משלו, וכולן עונים צרוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. ועשרה או מעשרה ולמעלה, המצרכין אומר נברך לאלהינו שאכלנו משלו, וכולן עונים צרוך לאלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו: רבי ישמעאל אומר צרכו את ה' המצרכין. והלכה כרבי ישמעאל:

ד. שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאין לחלק וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה נחלקין, עד עשרה. ועשרה אינן

נְחֻלְקִין, עַד שְׁהִיוּ עֲשָׂרִים :

ברטנורה (ה) אינן רשאים ליחלק. מכיון שחלה עליהם חובת זימון: וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה מזמנין לעלמן והיחיד יחלק מהן, דאיהו נמי אקבע בחובת זימון: ששה נחלקים. כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן, עד עשרה. אבל עשרה אין נחלקים, דאתחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שיהיו עשרים, ואז יחלקו לשתי חבורות אם יראו:

ה. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שְׁהִיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, בְּזִמּוֹן שְׁמִקְצָתוֹ רוֹאִין אֶלּוֹ אֶת אֱלֹהֵי הָרִי אֱלֹהֵי מִצְרַפִּין לְזִמּוֹן וְאִם לֹא, אֱלֹהֵי מִזְמָנִין לְעֲצָמוֹן, וְאֱלֹהֵי מִזְמָנִין לְעֲצָמוֹן. אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן עַד שְׁיִתְּנוּ לְתוֹכוֹ מַיִם, דְּדַבְּרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים, מְבָרְכִין :

ברטנורה (ה) ואם לאו חלו מזמנין לעלמן. ובזמן ששמש אחד משמש לשתי החבורות, אע"פ שאין רואים חלו את חלו השמש מרפון: אין מצרכין על היין. בורא פרי הגפן, עד שיתן לחוכו מים. לפי שהיה יינם חזק מאד, ולח היה ראוי לשתייה בלא מים, הלכך אכתי לח אשתני למעליותא, ולא זו מצרכתו הראשונה, ומצרכין עליו בורא פרי העץ, כענבים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

גמרא ברכות דף מ"ט ע"ב

אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הקלל. תנו בשלשה והוא אומר ברכו. אימא אף ברכו. ומכל מקום נברך עדיף. דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ששה נחלקין עד עשרה. אי אמרת בשלמא נברך עדיף משום הכי נחלקין. אלא אי אמרת ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. תנינא נמי הכי בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך. והנקדנין תופסין אותו על כך ומברכותיו של אדם נפר אם תלמיד חכם הוא אם לאו. פיצד. רבי אומר ובטובו הרי זה תלמיד חכם ומטובו הרי זה בור. אמר ליה אביי לרב דימי והקתיב (ש"ב ז')

וּמְבָרְכֶתָּהּ יְבָרֵךְ בֵּית עֲבֹדֶךָ לְעוֹלָם. בְּשֵׂאלָה שְׂאֵנִי בְּשֵׂאלָה נְמִי
הַכְּתִיב (תהלים פ"א) הִרְחֵב פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ. הַהוּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה
כְּתִיב. תִּנְיָא רַבִּי אֹמֵר בְּטוֹבוֹ חִיֵּינוּ הָרִי זֶה תִּלְמִיד חָכָם. חָיִים.
הָרִי זֶה בּוֹר. נְהַרְבְּלָאֵי מִתְנִי אִיפְכָא וְלִית הַלְכָתָא כְּנִהְרְבְּלָאֵי.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן נְבָרֵךְ שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ הָרִי זֶה תִּלְמִיד חָכָם לְמִי
שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ הָרִי זֶה בּוֹר. אָמַר לִיה רַב אַחָא בְרִיה דְרַבָּא לְרַב
אֲשִׁי וְהָא אֲמַרִינָן לְמִי שְׂעָשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים
הָאֵלוּ אָמַר לִיה הֵתָם מוֹכְחָא מְלִתָּא מָאן עֲבִיד נִיְסֵי קְדָשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּרוּךְ שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ הָרִי זֶה תִּלְמִיד
חָכָם עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכַלְנוּ הָרִי זֶה בּוֹר. אָמַר רַב הוֹנָא בְרִיה דְרַב
יְהוֹשֻׁעַ לָא אֲמַרְן אֵלָא בְּשִׁלְשָׁה דְלִיכָא שְׁסֵם שְׁמִים. אָבֵל בַּעֲשָׂרָה
דְּאִיכָא שְׁסֵם שְׁמִים מוֹכְחָא מְלִתָּא כְּדִתְנָן כְּעִנְיָן שְׁהוּא מְבָרֵךְ כְּ:
עוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ הִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב
הַכְּרוֹבִים עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכַלְנוּ :

רס"י אַל יוֹאִיא עֲלָמוּ. אָף עַל פִּי שְׂבָרְעָה הוּא רַשָּׁאי לומֵר לְשִׁלְשָׁה צִרְכוּ טוֹב לוֹ
שִׂיאֵמֵר נִבְרַךְ וְאֵל יוֹאִיא עֲלָמוּ מִכֻּלֵּי הַמְּצֻרִים: תֵּן בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא אֹמֵר צִרְכוּ. אַלמֵא
הִכִּי עֲדִיף כְּלומֵר רַבִּים אַתָּם וְאִפִּילוּ אִינִי עֲמַכֶּם: אָף צִרְכוּ שְׁפִיר דְמִי. וּמִיָּהוּ טוֹב
לוֹ לְהִיֹּת צִכְלֵל הַמְּצֻרִים: תְּנִינָא. סִייעַתָּא לְשִׁמוּאֵל: שָׁשָׁה נַחֲלִיקוּן. אִם רַעוּ לִיחֲלֵק
לְשִׁתֵּי חֲצוּרוֹת וּלְזִמְנָן אֵלּוּ לְעֲמָנָן וְאֵלּוּ לְעֲמָנָן רַשָּׁאִין הֵן שְׁהִרִי יֵשׁ זִימּוֹן כְּאֵן וְכֵאֵן: עַד
עֲשָׂרָה. כְּלומֵר וְכֵן שְׂבָעָה וְכֵן שְׂמֵנָה לְשִׁתֵּי חֲצוּרוֹת וְכֵן תְּשַׁעָה לְצ' חֲצוּרוֹת אוֹ לְשִׁלְשָׁה
עַד עֲשָׂרָה אֲצִל אִם הִיוּ י' חֲלָה עֲלֵיהֶם הַזְכֵּרֶת הַשֵּׁם וְאִם יִחֲלֵקוּ לֹא יִהְיֶה שֵׁם הַזְכֵּרָה
וְאִין נַחֲלִיקִים עַד שִׁיָּהוּ שֵׁם עֲשָׂרִים. ה"ג וְאִי אֲמַרְתָּ צִרְכוּ עֲדִיף אֲמַאי שָׁשָׁה נַחֲלִיקִים
אִם יִרְאוּ הֵא מְעִיקֵרָא יִכּוּלִין לומֵר צִרְכוּ וְהַשְׁתָּא תוּ לֹא אֲמַרו אֲלֵא לֹא שְׂמַע מִינָה
אָף צִרְכוּ קֵאֵמֵר מִתְנִיתִין וְכִיוֹן דִּמְתְּנִיתִין אָף צִרְכוּ קֵאֵמֵר סְבָרָא הִיא שְׂטוּב לוֹ לְאַדָּם
לְהִיֹּת מִן הַמְּצֻרִים וְסִייעַתָּא לְשִׁמוּאֵל: תְּנִיא נְמִי הִכִּי. דִּמְתְּנִיתִין אָף צִרְכוּ קֵאֵמֵר:
וְהַנְּקֻדָּנִין. דְּוֹקֵנִין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל שְׁהוֹאִיא עֲלָמוּ מִן הַכֻּלֵּל: וּמִטּוֹבֵי הִרִי זֶה צוֹר.
שְׂמַמַּעַט צַתְּגָמוּלוֹ שֶׁל מְקוֹם דִּמְשַׁמַּע דְּבַר מוֹעֵט כְּדִי חִיִּים: בְּשֵׂאלָה שְׂאֵנִי. שְׁהוֹאֵל
שׂוֹאֵל כְּעִנִּי עַל פִּתְחֵי שְׂאֵנִי מְרִים רַחֵשׁ לְשִׁאוּל שְׂאֵלָה גְדוּלָה: הַרְחֵב פִּיךָ. לְשִׁאוּל כָּל
תְּאוֹתָךְ: חִיִּים הִרִי זֶה צוֹר. דֵּהוֹאִיא עֲלָמוּ מִן הַכֻּלֵּל: מִתְנִי אִיפְכָא. חִיִּים עֲדִיף שְׂכּוּלֵל
אַתְּ כָּל צָחִי עוֹלָם: נִבְרַךְ שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ. מִשְׂמַע שְׁהוּא יַחֲדִי שְׁהַכֵּל אוֹכְלִים מִשְּׁלוֹ לְמִי
שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ מִשְׂמַע מְרֻבִין הֵן זֶה זֶה אֶת זֶה וְזֶה זֶה אֶת זֶה וְלִפִּי דְבָרֵינוּ מִבְּרַךְ אֶת
צַעַל הַבֵּית: הַתָּם מוֹכְחָא מִיִּלְתָּא. דְּצַמַּעְשָׁה נְסִים לִיכָא לְמִימֵר מְרֻבִין: כְּדִתְנָן. עַל
הַמְּזוֹן שְׂאֲכַלְנוּ וְלֹא קֵאֵמֵר מִשְּׁלוֹ:

רבי חיא פתח ואמר (תהלים ס"ה) דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם האי קרא קשיא דלאו סופיה רישיה ולא רישיה סופיה אלא דוד בעא על גרמיה ולבתר בעיא על כלא, דברי עונות גברו מני, אמר דוד אנא ידענא בגרמי דחבנא אבל כמה חיבין אנון בעלמא דאתגברו חוביהו עליהו יתיר מני, הואיל וכו, לי ולהון פשעינו אתה תכפרם, תא חזי בשעתא דחיבין סגיאין בעלמא אנון סלקין עד ההוא אתר דספרי דחיבנא אתפתחו כמה דאת אמר (דניאל ז') דינא יתיב וספרין פתיחו, וההוא ספר (דינא עלה קימא) (נ"א לעילא מרישיה דדוד איהו) בגני כף דברי עונות גברו מני ועל דא פשעינו אתה תכפרם, יעקב כגונא דא בגין כף לא הימין אי תימא דלא הימין בקדשא בריד הוא לא אלא דלא הימין ביה בגרמיה דילמא יחוב וההוא חובא ומנע ליה דלא יתוב בשלם ויסתלק נטירו מניה ובגין כף לא הימין בגרמיה, והיה יי לי לאלקים, אפלו רחמי כד איתוב בשלם אשוי לקבלי לדינא בגין (ס"א דאחא) דאנא פלח קמיה תדיר, אמר רבי אחא אמר יעקב השתא לא אצטריכנא לדינא כד איתוב לבית אבא אתכלילנא בדינא ואתקשר ביה, אמר רבי יוסי לאו הכי אלא אמר השתא אם יהיה אלקים עמדי דינא אצטריכנא לנטרא לי עד דאיתוב בשלם לבית אבא אבל כיון דאיתוב בשלם אתכלילנא רחמי בדינא ואתקשר בקשורא מהימנא לאכללא כלא בחד :

תרגום הזוהר רבי חיא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. מקרא זה קשה, פי אין סופו ראשו ואין ראשו סופו. שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים. אלא דוד בקש תחלה על עצמו, ואחר כך בקש על הכל. דברי עונות גברו מני. אמר דוד אני יודע בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שנתגברו עליהם חטאים עוד יותר ממני, הואיל וכך, אני מפחד ומבקש לי ולהם, פשעינו אתה תכפרם. והטעם שהיה מתירא מפני רבוי החטאים שכל רשעי עולם, צא וראה, בשעה שיש הרבה רשעים בעולם, הם עולים עד אותו המקום שספרי רשעים נפתחים, כמו שאתה אומר, (דניאל ז') דינא יתיב וספרין פתיחו. ואז, וההוא ספר עומד עליו. ועל פן היה דוד מפחד ובקש עליהם פתרה. ואמר לי ולהם אתה תכפרם. יעקב כעין זה, היה גם כן מפחד, ומשום זה לא האמין בהבטחת ה'

שְׁנֵיתָהּ לוֹ. וְאֵל תֹּאמְרוּ שְׂלַח הָאֱמִינִים צֶה, לֹא, אֲלָח שְׂלַח הָאֱמִינִים צְעֲמֹמוֹ, וּפְחָד, אֲוִלֵי יַחְטֹא, וּבְזָרוּף הַחֲטָאִים שְׂצַעוּלָם, יִגְרַם הַחֲטָא שְׂלַח יָסוּב לְבֵיתוֹ צְשָׁלוֹם, וְהַשְׁמִירָה תְּסוּר מִמֶּנּוּ וְעַל כֵּן לֹא הָאֱמִינִים צְעֲמֹמוֹ. אָמַר רַבִּי אֲחָא, אָמַר יַעֲקֹב, עָפָה אֵינִי כְרִידָ לְדִין. כְּשֶׁאֲשׁוּב לְבֵית אָבִי, אֲתַפְּלֵל אֲזוּ צְדִין, וְאֲתַקְּשֶׁר צוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי אֵינוֹ כֵּן. אֲלָח שְׂאֲמַר עָפָה, אִם יִהְיֶה אֲלֵקִים עִמָּדִי, וְהֵשֶׁם אֲלֵקִים הוּא דִין, כִּי עָפָה דִין אֲנִי כְרִידָ, לְשִׁמּוֹר אֲוִתִי עַד שְׂאֲשׁוּב צְשָׁלוֹם לְבֵית אָבִי, אֲלָח אֲחַר שְׂאֲשׁוּב צְשָׁלוֹם, אֲתַפְּלֵל מִרְחֵמִים צְדִין, וְאֲתַקְּשֶׁר צְהָשֶׁר הַנְּחָמוֹן לְהַכְּלִיל כָּל הַסְּפִירוֹת כְּאֶחָד.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"א

א. לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם תּוֹרָה וְאַחַר כֵּן יִשָּׂא אִשָּׁה שְׂאָם נָשָׂא אִשָּׁה תַּחֲלָה אֵין דְּעֵתוֹ פְּנוּיָה לְלִמּוּד. וְאִם הָיָה יִצְרוּ מִתְגַּבֵּר עָלָיו עַד שֶׁנִּמְצָא שְׂאֵין לְבוֹ פְּנוּיָה יִשָּׂא וְאַחַר כֵּן יִלְמַד תּוֹרָה. **ב.** מֵאִמְתִּי אָבִיו חֲיִיב לְלַמְדוֹ תּוֹרָה מִשִּׁיתְחִיל לְדַבֵּר מִלְּמַדוֹ תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מִשָּׁה וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּן מִלְּמַדוֹ מְעַט מְעַט פְּסוּקִים עַד שִׁיְהִיָּה בֶן שֵׁשׁ אֹ אוֹ בֶן שֶׁבַע הַכֹּל לְפִי בּוֹרִיו וּמוֹלִיכּוֹ אֶצֶל מְלַמֵּד הַתִּינוּקוֹת: **ג.** הָיָה מְנַהֵג הַמְּדִינָה לִיקַח מְלַמֵּד הַתִּינוּקוֹת שְׂכָר נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ. וְחֲיִיב לְלַמְדוֹ בְּשֹׁכֵר עַד שִׁיקְרָא תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב כְּלָה. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב בְּשֹׁכֵר מִתֵּר לְלַמֵּד בְּשֹׁכֵר. אֲבָל תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה אָסוּר לְלַמְדָּה בְּשֹׁכֵר שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים ד') רָאָה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צְוִנִי ה' וְגו' מֵה אָנִי בְּחֻנָּם לְמַדְתִּי אֶף אֶתְכֶם לְמַדְתֶּם בְּחֻנָּם מִמֶּנִּי. וְכֵן כְּשֶׁתְּלַמְדוֹ לְדוֹרוֹת לְמַדוֹ בְּחֻנָּם כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְתֶּם מִמֶּנִּי. לֹא מִצָּא מִי שֶׁיִּלְמְדוֹ בְּחֻנָּם יִלְמוּד בְּשֹׁכֵר שְׁנֵאָמַר (מִשְׁלֵי כ"ג) אָמַת קָנָה. יְכוֹל יִלְמַד לְאַחֲרִים בְּשֹׁכֵר תִּלְמוּד לּוֹמַר (שם) וְאֵל תִּמְכּוֹר הָא לְמַדְתָּ שְׂאָסוּר לוֹ לְלַמֵּד בְּשֹׁכֵר אֶף עַל פִּי שֶׁלְּמַדוֹ רַבּוֹ בְּשֹׁכֵר: **ד.** כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל חֲיִיב בְּתִלְמוּד תּוֹרָה בֵּין עֲנִי בֵּין עֲשִׂיר בֵּין שְׁלֹם בְּגוּפּוֹ בֵּין בְּעַל יִסוּרִין בֵּין בְּחוּר בֵּין שְׁהִיָּה זָקֵן גְּדוֹל שְׁתַּשֵּׁשׁ כְּחוֹ אֲפִילוֹ הָיָה עֲנִי הַמְּתַפְּרִינֵס מִן הַצְּדָקָה וּמְחִזֵּר עַל הַפְּתָחִים וְאֲפִילוֹ בְּעַל אִשָּׁה וּבָנִים חֲיִיב לְקַבּוֹעַ לוֹ זְמַן לְתִלְמוּד תּוֹרָה

בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א') וְהָגִיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה:

מוסר

מספר תפארת הקדש דף ג' ע"ב מרז"ל

כָּל הַכּוֹעֵס כָּל מֵינֵי גֵיהֶנֶם שׁוֹלְטִים עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י"א) וְהִסֵּר
כַּעַס מִלִּבּוֹ וְהֶעֱבֵר רָעָה מִבְּשָׂרָה אִין רָעָה אֶלָּא גֵיהֶנֶם. כָּל
הַכּוֹעֵס אֶפְיָלוּ שְׂכִינָה אֵינָה חֲשׂוּבָה כְּנִגְדּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים י') רָשָׁע
כְּגֹבֶה אָפוּ בַל יִדְרוֹשׁ. וְגוֹי. כָּל הַכּוֹעֵס מְשַׁכַּח תִּלְמוּדוֹ וּמוֹסִיף
טַפְשׁוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ז') כִּי כַּעַס בְּלִבּ כְּסִילִים יְנוּחַ וּכְתִיב (משלי י"ג)
וּכְסִיל יִפְרוֹשׁ אֹלֶת כָּל הַכּוֹעֵס בְּיָדוֹעַ שְׁעוֹנוֹתָיו מְרַבִּים
מְזַכִּיּוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ"ט) אִישׁ אֵף יִגְרָה מְדוֹן וּבַעַל חֵימָה רַב
פָּשַׁע. כָּל הַכּוֹעֵס אִם חָכֵם הוּא חֲכָמְתוֹ מְסַתְּלֶקֶת אִם נְבִיא הוּא
נְבוּאָתוֹ מְסַתְּלֶקֶת מִנְּאֵל לֹן מִמְּשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ל"א) וַיִּקְצוּף
מִשָּׂה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל וְגוֹי וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצֵּבָא
וְכוּי אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה מְכַלֵּל שְׂמֵמֶשָׁה נְעֵלָם. נְבוּאָה
מְאֻלֶּשֶׁע דְּכָתִיב (מ"ב ג') לֹוִלִי פָּנִי יְהוֹשִׁפֵט מְלֹךְ יְהוּדָה אֲנִי נוֹשֵׂא
וְגוֹי וְעַתָּה קָחוּ לִי מִנְּגֹן וְגוֹי וְתִהִי עָלָיו יַד ה'. כָּל הַכּוֹעֵס אֶפְיָלוּ
פּוֹסְקִין לוֹ גְּדוּלָה מִן הַשָּׁמַיִם מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִנְּאֵל לֹן מְאֻלֶּיָּאב
שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א י"ז) וַיִּחַר אֵף אֶלְיָאב וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה יִרְדָּתָ וְעַל מִי
נִטְשָׁתָ מֵעַט הַצֵּאן הֶהָנָה בְּמִדְבָר וּכְתִיב (אמר ז') בְּאֶלְיָאב (שם ט"ז)
אֶל תִּבֵּט אֶל מִרְאֵהוּ וְאֶל גְּבֻהַ קוֹמָתוֹ כִּי מֵאִסְתִּיהוּ מְכַלֵּל דְּהוּהוּ
רַחִים עַד הָאִידָנָא. כָּל הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ הַדְּלִיק אֵשׁ שֶׁל גֵיהֶנֶם. כָּל
הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה. וְזֶה לְשׁוֹן הַזֹּהֵר טוֹרֵף נִפְשׁוֹ
בְּאָפוֹ אֵיהוּ טְרִיף וְעָקֵר נִפְשִׁיהַ בְּגִין רוּגְזִיהַ וְאֲשֶׁרִי בְּגִיָּה אֶל זֶר
וְעַל דָּא (ישע"י ב') חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְּמָה
נִחְשָׁב הוּא עֲבוּדָה זָרָה אֲתַחֲשָׁב לִיהַ לְבַר נִשׁ מֵאֵן דְּאֲשַׁתְּעִי
בְּהַדְיָה כְּמֵאֵן דְּאֲתַחֲבַר בְּעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ. מֵאֵי טַעֲמָא בְּגִין
דְּעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ שְׂרִיָּא בְּגִיָּה וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּעָקֵר קְדוּשָׁה
עֲלָאָה מֵאֲתַרְיָה וְשְׂרִיָּא בְּאֲתַרְיָה עֲבוּדָה זָרָה אֶל זֶר מָה אֶל זֶר
כְּתִיב בֵּיהַ (ויקרא י"ט) אֶל תִּפְנוּ אֶת הָאֱלִילִים כְּגוֹוֹנָא דָּא אָסוּר

ויצא יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וַיִּקַּץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בְּמִקְוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי : וְאֶתְעַר יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר בְּקוֹשֵׁטָא (אית) יְקָרָא דַּיְי שְׂרִי בְּאַתְרָא הַדִּין וְאַנָּא לֹא הוֹיִתִּי יָדַע :

קס"ז ואנכי לא ידעתי. שאלו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה:

וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמְּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בַּיִת אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם : וַדְּחִיל וַיֹּאמֶר מַה דְּחִילוֹ אֶתְרָא הַדִּין לִית דִּין אֶתְרֵי הַדִּיוּט אֶלְהִין אֶתְרֵי דְרַעְוָא בַּה מִן קָדָם יֵי וְדִין תִּרְעֵ קָבֵל שְׁמַיָּא :

קס"ח כי אם בית אלהים. אמר רבי אלעזר ב"ר ר' יוסי בן זמרא הסלם הזה עומד בצדק שבע ואמנע שפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבאר שבע עומד בדומה של יהודה, וירושלים בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף, נמצא סלם שרגליו בצדק שבע וראשו בבית אל מגיע אמנע שפועו נגד ירושלים. וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא לדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלל לינה, ועוד אמרו יעקב קראה לירושלים בית אל וזו לוז היא ולא ירושלים ומהיכן למדו לומר כן. אומר אני שנעקר הר המוריה ובלל לכאן, וזהו היא הפילת הארץ האמורה בשחיטת חלון (חולין ס"ג ב), שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום. [ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איזהו לא יהב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעבדוהו, איזהו עד חרן אזל כדלמרינן בפרק גיד הגשה (חולין ס"ג ב), וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפלה לו הארץ:] מה נורא. תרגום מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דבר הוא, כמו סוכלתנו, וכסו למלכש: וזה שער השמים. מקום חפלה לעלות תפלתם השמימה. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה כי אם יהיה אלהים עמדי. אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי (פסוק טו) והנה אנכי עמך: ושמרני. כמו שאמר לי (פסוק טו) ושמרתני בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול. כמו שאמר (פסוק טו) כי לא אעזבך, והמבקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים לו כה) ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו מבקש לחם:

וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאָבֶן אֲשֶׁר שָׂם מִרְאֲשֵׁיתוֹ וַיִּשֵׂם אֹתוֹ מִצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן

עַל רֵאשָׁה : וְאֶקְדִים יַעֲקֹב בְּצַפְרָא וּנְסִיב יְת אַבְנָא דִי שְׁוֵי אֶסְדוּהִי
וְשְׁוֵי יְתָה קָמָא וְאַרְיִק מְשַׁחָא עַל רֵישָׁה : (יט) וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם
הַמָּקוֹם הַהוּא בַּיִת אֵל וְאוּלָם לוֹז שֵׁם הָעִיר
לְרֵאשָׁנָה : וְקָרָא יְת שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא בַּיִת אֵל וּבְרַם לוֹז שְׁמָא
דְקֶרְתָּא : בְּקֶדְמֵיתָא :

נביאים - הושע - פרק יב

(א) אֶפְרַיִם רָעָה רוּחַ וְרִדְף קָדִים כָּל הַיּוֹם כָּזָב
וְשָׂד יִרְבֶּה וּבְרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשָׁמוֹן
לְמִצְרַיִם יוּבָל : בַּיִת יִשְׂרָאֵל דָּמֹן לְדְרוּחַ זֶרַע וְעֲלֵעוּל חֶצֶד כָּל
יּוֹמָא כְּדָבִין וּבְזָא מְסֻגָּן וּקְיִים עִם אֲתוּרָאָה אֶקְיִמוּ וְקוּרְבָנָא לְמִצְרַיִם
מוּבָלִין :

רש"י דועה רוח . לשון ריע מתחזק לדברי רוח להעכו'ם ושמן שלהם למצרים מובילים לתת שוחד למצרים לעזור
אות' :

(ב) וְרִיב לִיהוָה עִם יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב
כְּדָרְכֵיו כְּמַעַלְלָיו יִשְׁיב לוֹ : וְדִינָא קָדָם יְיָ עִם דְּבִית
יְהוּדָה וּלְאַסְעָרָא עַל יַעֲקֹב כְּאֹרְחַתִּיהָ וּכְעוֹבְדוּהִי תִקְנֵנָא יְתִיב לִיהָ :

רש"י וריב לה' עם יהודה . אליהם הוא מגיד את דברי ריבו אשר עשו לו אחיהם בית ישראל ולא יתמהו בפקדו
על יעקב כדרכיו :

(ג) בְּבֶטֶן עַקֵב אֶת אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת
אֱלֹהִים : נְבִיאָא אָמַר לְהוֹן הָלָא יַעֲקֹב עַד דְּלָא אֲתִילִיד אָמַר דְּיִסְגִי
מִן אַחוּהִי וּבִתּוּקְפִיהָ אֲתִרְבֵּרַב עִם מְלֶאכְאָ :

רש"י בבטן עקב את אחיו . כל זה עשיתי לו אחוז בעקבו סי' שהוא יהיה לו גביר :

וַיִּשָׂר אֶל מְלָאָךְ וַיִּכָּל בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בַּיִת (ה)
אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשָׁם יִדְבֹר עִמָּנוּ : וְאַתְרַבְּרַב עִם מְלָאָכָא
וַיִּכִּיל בְּכָא וַיִּבְעָא מִנִּיהָ בְּבֵית אֵל אֶתְגִּילי עֲלוּהִי וְתַמָּן יִמְלִיל עִמָּנָא :

רש"י זכה . המלאך : ויתחנן לו . כשאמר לו לא אשליחך כי אם ברכתני (בראשית לב) המלאך היה מבקש ממנו הגח
לי עכשיו סופו של הקב"ה ליגלות עליך בבית אל ושם ימצאונו ושם ידב' עמנו והוא ואני נסכים לך על הברכות
שבייך יאחז ואתו מלאך שרו של עשו היה והיה מערער על הברכות :

כתובים - משלי - פרק ו

כִּי נֵר מְצוּהָ וְתוֹרָה אֹרֶךְ יָמִים (כג)
תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר : מְטוֹיל שְׁרָגָא הוּא פּוֹקְדָנָא וְנִימוּסָא נוֹהָרָא
וְאוֹרְחָא דְחַיִּי וּמְכַסְּנוּתָא וּמְרֻדֵיתָא :

רש"י כי נר מצוה ותורה אור . כמו שהאור מאיר לעולם המיד כד התורה עומדת זכותה לעולם אל האדם וזכות
מצוה לפי שעה כאור הנר , ד"א כי נר מצוה וגו' מצות האב הוא נר כל מי שמקיים מצות אביו כאלו נוטל נר בידו
להדליק במקום חושך ואם אבד שום דבר שם הוא מוצאו לאורו , וכן מי שהוא מקיים הוראת אמו אורה היא לו וכן
הוא אומר אל תטוש תורת אבך וכן הוא ודאי שמקרא זה מדבר במצות אביו ואמו דכתיב (לקמן כ) מקלל אביו ואמו
ידעך נרו באשון חשך ואם נר של אדם ידעך (טוה) כשאין מקיים מצות נמצא כשמקיים מצות מאיר נרו (ד' יוסף קרא
) : ודרך חיים תוכחות מוסר . תוכחות המוסר הם מטיס את האדם לחיים נמצא שהם דרך החיים :

לְשֹׁמְרֵךְ מֵאִשָּׁת רָע מִחֻלְקַת לָשׁוֹן נִכְרִיָּה : (כד)
דִּתְנַטְרֵךְ מִן אֶתְתָּא בִישָׁתָא וּמִן שְׁעִיעוּתָא דְלִישָׁנָא דְנוֹכְרִיתָא :

רש"י לשמרך מאשת רע . התורה תשמרך מאשה של מנהג רע ועל כרחך לא דבר שלמה אשה רעה אלא כנגד
עבודת גלולים שהיא שקולה כנגד הכל שאם תאמר אשה זונה ממך וכי כל שכרה ושכחה של תורה ששומרת מן
הזונה לצדה אלא ע"כ זו עבודת גלולים שהיא חמורה כנגד הכל : מחלקת לשון . מטחות עינים של לשון נכריה :

אֵל תִּחַמַּד יַפְיָה בְּלִבְבֶךָ וְאֵל תִּקְחֶךָ (כה)
בְּעַפְעָפִיָּה : לֹא תִרְוַג שׁוּפְרָהּ בְּלִבְבֶךָ וְלֹא תִשְׁרָגְנֶךָ בְּגִבִּיתָהּ :

רש"י ואל תקחך . ואל תטול חכמתך ממך בעפעפי עיניה שקוראת בהם בעפעפיה :

(כו) כִּי בַעַד אֲשֶׁה זֹנָה עַד כֶּכֶר לֶחֶם וְאִשֶׁת
אִישׁ נִפְשׁ יִקְרָה תְצוּד : מְטוּיִל דְּדַמְיָא מְלִתָּא דְזַנְיָתָא הִידָּ
גְרַצְתָּא דְלַחְמָא וְאִתָּת גְבָרָא נִפְשָׂא יִקְרָתָא צִידָא :

כס"ז כי בעד אשה זונה עד ככר לחם . לידי עניות וחוסר כל טוב : נפש יקרה חלוד . נפש שהיתה יקרה קודם
לכן באה ואלה לניהנם :

משנה שבת פרק ז

א. כָּל גְּדוֹל אָמְרוּ בַשַּׁבָּת. כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שַׁבָּת וְעֲשָׂה
מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת
אַחַת. הַיּוֹדֵעַ עֵקֶר שַׁבָּת וְעֲשָׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת
הַרְבֵּה, חַיֵּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעֲשָׂה
מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה בַשַּׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, חַיֵּב עַל כָּל אֵב מְלָאכָה
וּמְלָאכָה. הָעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת,
אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת :

ברטנורה (ה) כלל גדול. השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה, ואע"ג דמעיקרא
שמע ועכשיו שכחו: אינו חייב אלף חטאת אחת. על כל השבתות שחילל, לכולה שגגה
חדל היא, לכתוב (שמות לא) את שבתותי תשמורו, ומשמע שמירה אחת לשבתות הרבה:
היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בו מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות
הרבה. ע"י שגגת שבת, שאינו יודע ששבת היום: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת,
ועל זה נאמר (ס) ושמרו בני ישראל את השבת, דמשמע שמירה לכל שבת ושבת, כלומר
שחייב חטאת על כל שבת ושבת. ואע"פ שלא נודע לו בינתיים והעלם אחד הוא, אמרינן
ימים שבינתיים הויין ידיעה, שאי אפשר שלא שמע בינתיים שאותו היום שבת היה אלף
שלא נזכר במלאכות שעשה בו, הלכך כל שבת ושבת שגגה אחת היא: היודע שהוא שבת
ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות הללו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות,
חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת. ואע"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות, כל אב מהן חדל
שגגה היא, דהא לא נודע לו בינתיים. והכא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה
לחלק, דמשום ימים שבינתיים אין לו לדעת איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת אלף
אם כן ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת. והוא הדין שחייב על שתי תולדות של שתי
אבות חלוקות על כל אחת חטאת אחת, אבל אי עביד אב ותולדה ידידיה או שתי תולדות

שָׁל אֵב אַחַד לֹא מַחִיב אֶלֶּא חֵדָא, כְּדִקְתָּנִי סִיפָא הַעוֹשָׂה מִלְּאֲכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מִלְּאֲכָה אַחַת
אֵינוֹ חִיב אֶלֶּא אַחַת, כְּגוֹן שְׁתֵּי תוֹלְדוֹת שָׁל אֵב אַחַד, מִשּׁוּם דְּהוּי כְּעוֹשָׂה וְחוֹזֵר וְעוֹשָׂה
בְּהַעֲלָם אַחַד, וְאֵין חִילוּק חֲטָאוֹת בְּהַעֲלָם אַחַד אֶלֶּא בְּגוֹפֵי עֲבִירָה שְׁאֵינֶן דּוּמִים אוֹ בְּחִילוּק
שְׁבָתוֹת לַעֲנִין שְׁגָגָת שְׁבָת:

ב. אָבוֹת מְלָאכּוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אָחַת. הַזּוֹרֵעַ. וְהַחּוֹרֵשׁ.
וְהַקּוֹצֵר. וְהַמְעַמֵּר. הַדָּשׁ. וְהַזּוֹרֵה. הַבוֹרֵר. הַטּוֹחֵן.
וְהַמְרַקֵּד. וְהַלֵּשׁ. וְהָאוֹפֶה. הַגּוֹזֵז אֶת הַצֶּמֶר. הַמְלַבְּנוֹ.
וְהַמְנַפֵּצוֹ. וְהַצּוֹבֵעוֹ. וְהַטּוֹוֶה. וְהַמְסַדֵּךְ. וְהָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵי
נִירִין. וְהָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין. וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוּטִין. הַקּוֹשֵׁר.
וְהַמְתִּיר. וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַקּוֹרֵעַ עַל מְנַת לְתַפֵּר
שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַצָּד צְבִי. הַשּׁוֹחֲטוֹ. וְהַמְפְּשִׁיטוֹ. הַמּוֹלְחוֹ
וְהַמְעַבֵּד אֶת עוֹרוֹ. וְהַמּוֹחֲקוֹ. וְהַמְחַתְּכוֹ. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי
אוֹתִיּוֹת. וְהַמּוֹחֵק עַל מְנַת לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הַבוֹנֶה.
וְהַסּוֹתֵר. הַמְכַבֵּה. וְהַמְבַּעֵיר. הַמְכֶּה בַּפֶּטִישׁ. הַמוֹצִיא
מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת. הָרִי אֶלּוֹ אָבוֹת מְלָאכּוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר
אָחַת :

ברטנורא (ב) הזורע והחורש. הא ללא תנא החורש ברישא והדר הזורע כדרך כל הארץ,
לאשמועינן שאם היה קרקע קשה וחרשו וזרעו ואחר כך חזר וחרשו מחייב אחרישה שניה
משום חורש: הקולר. בזרעים. והמלקט באילנות חייב משום קולר: המעמר. אוסף זרעים
תלושים וזוברים אל מקום אחד: והזורה. ברחת לרוח: הזורה. פסולת זידיו או בכזרה:
והמרקד. בנפה. ואע"ג דהני כולהו חדא נינהו דלהפריש פסולת מחוד אוכל נעשו שלשתן,
משום דשלשתן הוו במשכן אע"ג דדמי להדדי חשיב להו כל חדא באנפי נפשה. אי נמי,
לפי שאינן בבת אחת אללא זה אחר זה: האופה. לא הויא במשכן, דאין אפייה אללא בפת
ופת לא שייכא במלאכת המשכן, אללא תנא סידורא דפת נקט. ומיהו מבשל שהוא מעין
מלאכת אופה הוה במשכן בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני. והמגיס בקדירה,
והנותן כיסוי על גבי קדירה העומדת על האש, חייב משום מבשל. וכל הגך קמאי דחשיב
במתניתין הזורע הקולר הדש וכו' כולהו הוו בסממנין של צבע מלאכת המשכן: הגוזז למר.
וכל שאר מלאכותיה שייכי בצמר תכלת של מלאכת המשכן: המלצנו. מכבסו בנהר: המנפלו.
חובטו בשבט. אי נמי סורקו במסרק: המיסך. אורדי"ר בלע"ז: בתי נירין. שנותן שני חוטין
בתוך הבית ניח: הפולע. מסיר חוטי הערב מעל השתי או השתי מעל הערב לצורך אריגה:
והקושר והמתיר. שכן כדי חלזון שממנו עושין התכלת קושרין ומתירין, שפעמים לריך
ליטול חוטין מרשת זו להוסיף על זו ומתיר בכאן וקושר כאן. ותופר וקורע נמי הוי
ביריעות, שכן יריעה שאכלה עש ונקבה בה נקב קטן ועגול לריך לקרוע למטה ולמעלה
את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: והתופר שתי תפירות. והוא שקשרו,

לחי לא קשרן לא קיימי, ומחייב תרתי משום קושר ומשום תופר: הלך לבי. וכל מלאכות עורו נוהגות בתחשים בעורותיהן: המולחו והמעבדו. בגמרא מקשה דהיינו מולח היינו מעבד, אלא אפיק חד מנייהו ועייל שרטוט במקומו, שמשרטט מאצות מלאכות הוא: הממחקו. מגרד שערו: מחתכו. מקליעו ומחתכו לרצועות וסנדלים. וכותב ומוחק הוא במשכן, שכן רושמים בקרשים לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה, ופעמים שטעה ומוחק: מכבה ומבעיר. באש שתחת דוד הסממנין: מכה בפטיש. הוא גמר מלאכה, שכן אומן מכה בסדן בגמר מלאכה, ואין מכה בפטיש חייב אלא בגמר מלאכה. ומנינא דרישא דמנה אצות מלאכות ארבעים חסר אחת, אף על גב דהדר חייב להו חדא חדא, אתא לאשמועינן לאפילו עביד אינש כל מלאכות שבועלם בשבת אחת בהעלם אחד אי אפשר שיתחייב יותר מארבעים חטאות, דכולהו שאר מלאכות תולדות להנך אצות, ואשתכח לעבד אב ותולדה דיליה ולא מחייב אלא חדא:

ג. ועוד פלל אחר אמרו. פל הפשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת, חייב עליו חטאת, וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת, אינו חייב אלא המצניעו:

ברטנורה (ג) כל הכשר להצניע. שהוא דבר העשוי לצורך האדם: ומצניעים כמוהו. שיש בו שיעור הרצוי להצניעו: אין חייב אלא המצניעו. אם נעשה חייב על אדם אחד והצניעו, חייב על הוצאתו אם הוציאו. אבל אדם אחר אינו חייב עליו, דלגביה לאו מלאכה היא:

ד. המוציא תבן, כמלא פי פרה. יצאה, כמלא פי גמל. עמיר, כמלא פי טלה. עשבים, כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים, לחים, פגרוגרת, יבשים, כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן. המוציא אכלים פגרוגרת, חייב, ומצטרפים זה עם זה, מפני ששוו בשעוריהן, חוץ מקלפיהן וגרעיניהן ועקציהן וסבן ומרסן. רבי יהודה אומר, חוץ מקלפי עדשים שמתבשלות עמהן:

ברטנורה (ד) ענה. תבן של מיני קטניות: כמלא פי גמל. שיעורו גדול ממלא פי פרה. וכמלא פי פרה לא מחייב בענה, דהא לא חזי לפרה: עמיר. השין של סבלים: פי טלה. נפיץ מפי גדי, הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד לאיכא מלא פי טלה. אבל עשבים הואיל וחזי לגדי ולטלה מחייב אפילו כמלא פי גדי: לחין. הראויין לאדם: פגרוגרת. דזה שיעור לכל מאכל אדם בשבת, אבל כמלא פי גדי לא, דלחים לא חזו לגדי: ומלטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה: חוץ מהלפיהן. שאינו אוכל ואין משלימין השיעור: ועוקליהן. זנב הפרי שהוא עץ בעלמא: וסבן. קליפת החטים הנושרת מחמת הכתישה:

ומורסנו. הנשאר צנפה. ורמז"ס פירש איפכא, למורסנו הוא עצה וגרוע מסובין: חוץ
מהליפי עדשים. שמלטרפין: שהן מתבשלות עמהן. לאפוקי הקליפות החילונויות שהן נושרות
כשעושה מהן גורן. וקליפי הפול בזמן שהן לחים ומתבשלין עם קליפתן לרבי יהודה
מלטרפין עם האוכלים לשיעור גרוגרת, אבל יבשים לא, שאין נאכלין בקליפתן לפי שהן
נראין כזבובין בקערה. ואין הלכה כר"י.

גמרא שבת דף ס"ט ע"ב

אמר רב הונא הִיא מְהֵלֵךְ בְּדָרֶךְ אוּ בַמְדָּבָר וְאִינוּ יוֹדְעַי אִימְתִי
שֶׁבֶת מוֹנָה שְׁשֶׁת יָמִים וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד. חֲיִיא בַר רַב אֹמֵר
מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנָה שְׁשָׁה. בְּמֵאֵי קָא מְפַלְגִי מֶר סַבְר כְּבָרִיתוֹ
שֶׁל עוֹלָם. וּמֶר סַבְר כְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן. מְתִיבִי הִיא מְהֵלֵךְ בְּדָרֶךְ
וְאִינוּ יוֹדְעַי אִימְתִי שֶׁבֶת. מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשֶׁשָׁה. מֵאֵי לָאו
מוֹנָה שְׁשָׁה וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד. לֹא מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנָה שְׁשָׁה.
אִי הָכִי מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשֶׁשָׁה מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנָה שְׁשָׁה
מְבַעֵי לִיה וְעוֹד תִּנְיָא הִיא מְהֵלֵךְ בְּדָרֶךְ אוּ בַמְדָּבָר וְאִינוּ יוֹדְעַי
אִימְתִי שֶׁבֶת מוֹנָה שְׁשָׁה וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד תִּיּוֹבְתָא דְרַבִּי חֲיִיא
בַר רַב תִּיּוֹבְתָא. אָמַר רַבָּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם עוֹשָׂה (לו) כְּדֵי פְרָנְסָתוֹ
בַר מִהֵהוּא יוֹמָא. וְהֵהוּא יוֹמָא לִימּוֹת. לְעַבִּיד מְאָתְמוֹל שְׁתֵּי
פְרָנְסוֹת. וְדִלְמָא מְאָתְמוֹל שֶׁבֶת הָוָאִי. אֶלָּא כָּל יוֹם וְיוֹם עוֹשָׂה
לוֹ פְרָנְסָתוֹ אֶפִּילוּ הֵהוּא יוֹמָא. וְהֵהוּא יוֹמָא בְּמֵאֵי מְנַפֵּר לִיה
בְּקִדּוּשָׁא וְאַבְדֵּלְתָּא. אָמַר רַבָּא אִם הִיא מְכִיר מְקַצֵּת הַיּוֹם
שְׂיָצָא בּוֹ עוֹשָׂה מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ פְשִׁיטָא מֵהוּא דְתִימָא
כִּיּוֹן דְשֶׁבֶת לֹא נְפִיק בְּמַעְלֵי שֶׁבֶתָא נְמִי לֹא נְפִיק וְהֵאִי אִי נְמִי
בְּחֻמְשָׁה בְּשֶׁבֶתָא נְפִיק לִישְׁתְּרִי לִיה לְמַעְבַּד מְלָאכָה תְּרִי יוֹמֵי
קָא מְשַׁמֵּע לּוֹ זְמַנִּין דְּמִשְׁכַּח שְׂיִירְתָּא וּמְקַרִי וְנְפִיק:

רס"י מונה ששה. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: משמר יום אחד
ומונה ששה. וכל יום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת
משמר ולקמן מפרש דבהנך שאינו משמר לא עבד נמי מלאכה אלא כדי פרנס' היום:
כזרייתו של עולם. ימי חול נמנו תחלה: כאדם הראשון. שנברא בערב שבת ויום

ראשון למניינו שבת היה: יום א' לששה. משמע לששה שעברו: והוא יומא לימות. בתמיה: ודילמא אתמול שבת היה. ונמלא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדוש' ואבדלת'. לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימי' ולא ישתכח תורת שבת ממנו: אם היה מכיר מקלת יום שיאלא בו. לא שזכר איזה יום בשבת היה אלא זכר שהיום יום ג' או יום ד' ליציאתו ומתוך כך ידע ח' ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי זהו יום שיאלא בו וקיים ליה דבשבת לא יאלא שהרי ציפוז לא שכת את השבת: צמעלי שבתא נמי לא נפיק. דאין דרך ללאת מפני כבוד השבת ועל כרחו כל יום ח' וט' ליציאתו ליסתרי דליכ' לספוקינהו בשבת:

זוהר ויצא דף קנ"ג ע"א

תא חזי אשרי שומרי משפט דנטרי מהימנותא דקדשא בריד: הוא בגין דקדשא בריד הוא איהו משפט ובעי ליה לבר נש לנטרא דלא יסטי לארחא אחרא אלא דיהא נטיר משפט, בגין דקדשא בריד הוא איהו משפט דכל ארחוי משפט, עושה צדקה בכל עת וכי בכל עת יכיל בר נש למעבד צדקה, אלא מאן דישתדל בארחוי דאורייתא ועביד צדקה עם אנון דאצטריכו לה דכל מאן דעביד צדקה עם מסכנא אסגי ההיא צדקה לעילא ותתא, תא חזי מאן דאשתדל בצדקה ההיא צדקה דעביד סליק לעילא ומטא לעילא לההוא אתרא דיעקב דאיהו רתיכא עלאה ואמשיד ברקאן לההוא אתר ממבועא דכל מבועין ומההיא צדקה אמשיד וארבי ברקאן לכל אנון תתאי ולכל רתיכין ולכל חילין וכלהו אתברקאן ואתוספן נהורין כדקא יאות בגין דכלהו אקרו עת ודא הוא דכתיב עושה צדקה בכל עת, תא חזי בזמנא דהווי ישראל בארעא קדישא אנון הווי משכי ברקאן מלעילא לתתא וכד נפקו ישראל מארעא קדישא עאלו תחות רשו אחרא וברקאן אתמנעו מעלמא, תא חזי יעקב הנה תחות רשו קדישא פיון דנפק מארעא עאל ברשו אחרא ועד לא עאל תחות רשו אחרא אתגלי עליה קדשא בריד: הוא בחלמא וחקמא כל מה דחקמא ואזלו עמיה מלאכין קדישין עד דיתבי על בירא וכיון דיתבי על בירא סליקו מיא לגביה וכו'

הָיָה מֹשֶׁה דֹמְתָמוֹן אֲזִדְמָנַת לִיָּה אֶתְתִּיָּה, רָזָא דְמִלְכָה בִּירָא לָא
סְלִקָא אֶלָּא כַּד חָמָא קִשְׂרָא דִּילִיָּה לְאַתְחַבְרָא בְּהִדִּיָּה :

תרגום הזהר **זא ר'אה**. חֲסָרֵי שׁוּמְרֵי מִשְׁפָּט. הֵינּוּ הַשּׁוּמְרִים אֲמוּנָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
צְרוּף הַיּוֹם, כִּי הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא נִקְרָא מִשְׁפָּט, וְלָרִיף הָאֵדָם לְשָׁמוֹר עֲלָמוֹ שֶׁלֹּא
יִסּוּר לְדַקָּה אַחַר לְאֵל שֵׁיִהִיָּה שׁוּמֵר מִשְׁפָּט מִשּׁוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא הוּא מִשְׁפָּט,
שֶׁכָּל דְרָכָיו מִשְׁפָּט. עוֹשֶׂה לְדַקָּה צָכָל עֵת. שׁוֹאֵל, וְכִי צָכָל עֵת יִכּוֹל הָאֵדָם לַעֲשׂוֹת
לְדַקָּה, וּמִשִּׁיב, אֶלָּא מִי שֶׁהוֹלֵךְ צְדָרְכֵי הַפּוֹרָה וְעוֹשֶׂה לְדַקָּה עִם אֵלוֹ הַלְרִיכִים לְדַקָּה,
נִבְחָן לַעֲשׂוֹת לְדַקָּה צָכָל עֵת, כִּי כָּל מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְדַקָּה עִם הָעֵנִי, הוּא מְרַבֵּה לְדַקָּה
הַיּוֹם לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. זֶה וּרְאָה, מִי שֶׁמִּשְׁפָּדֵל צְדָרְכָהּ, אֲוֹתָהּ לְדַקָּה שֶׁעוֹשֶׂה, עוֹלָה
לְמַעֲלָה, וּמִגַּעַת לְמַעֲלָה לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁל יַעֲקֹב. שֶׁהוּא מְרַבֵּה עֲלִיּוֹנָה, וּמִמְשִׁיב
צְדָרְכוֹת לְמַקוֹם הַיּוֹם, מִן הַמַּעֲיָן שֶׁל כָּל הַמַּעֲיָנוֹת, וּמִהַיּוֹם לְדַקָּה, מִמְשִׁיב וּמְרַבֵּה
הַצְדָרְכוֹת לְכָל הַתְּחִיּוֹנִים וּלְכָל הַמְּרַבְּצוֹת שֶׁל הַמַּלְאָכִים, וּלְכָל כְּבֹאוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.
וְכָלֵם מִתְּצַדְרָכִים, וְהַאֲוֹרוֹת נְתוּסָפִים כְּרָאוֹי. מִשּׁוֹם שֶׁכָּלֵם נִקְרָאִים עֵת, עַל כֵּן כְּתוּב,
עוֹשֶׂה לְדַקָּה צָכָל עֵת. זֶה וּרְאָה, צִיּוֹן שֶׁהִיּוֹ יִשְׂרָאֵל צְדָרְכָהּ הַקְּדוּשָׁה, הִיּוֹ מוֹשְׁכִים
צְדָרְכוֹת מִמַּעֲלָה לְמַטָּה, וְכִשְׂיִלְאוֹ יִשְׂרָאֵל מֵאֲרִץ הַקְּדוּשָׁה, צָאוּ פַתַּח רְשׁוֹת אַחַר,
וְנִמְנָעוּ הַצְדָרְכוֹת מִן הָעוֹלָם. זֶה וּרְאָה, יַעֲקֹב הִיָּה פַתַּח רְשׁוֹת הַקְּדוּשָׁה, צְדָרְכָהּ
יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁיִּלְאוֹ מִן הָאֲרִץ, זֶה צְדָרְכָהּ אַחַר, שֶׁחִינּוֹ קְדוּשָׁה. וּמִטְּרָם שֶׁצָּא פַתַּח
רְשׁוֹת אַחַר, נִגְלָה עֲלָיו הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא צְחִלוֹם. וּרְאָה כָּל מִה שֶׁרְאָה, וְהִלְכוּ
מַלְאָכִים הַקְּדוּשִׁים, עַד שֶׁיִּשְׁבַּע עַל הַצָּאֵר. וְכִיּוֹן שֶׁיִּשְׁבַּע עַל הַצָּאֵר, עָלוּ הַמַּיִם לְקַרְאָתוֹ,
וְכִיּוֹן הִיָּה אֶלֶל מִשָּׁה, כִּי מִשָּׁם נִזְדַּמְנָה לוֹ אֶסְתָּו. סוּד הַדְּבָר שֶׁל עֲלִיַּת הַמַּיִם הוּא,
הַצָּאֵר, יִינָה עוֹלָה אֶלָּא צִיעַת שְׂרׁוּאָה אֶת הַקָּשָׁר שֶׁלָּה לְהַתְּחַבֵּר עִמוֹ.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"א

א. עַד אֵימָתֵי חַיִּיב לְלַמּוֹד וּתּוֹרָה עַד יוֹם מוֹתוֹ שְׁנֵאָמַר (דברים ד')
וּפִן יִסּוּרוּ מִלְבָּבָד כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסוּק בְּלִימּוֹד
הוּא שׁוֹכֵחַ: **ב.** וְחַיִּיב לְשַׁלֵּשׁ אֶת זְמַן לְמוֹדוֹ שְׁלִישׁ בְּתוֹרָה
שְׁבַכְתָּב. וְשְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה. וְשְׁלִישׁ יָבִין וְיִשְׁכִּיל אַחֲרִית
דְּבַר מִרְאשִׁיתוֹ וְיוֹצִיא דְּבַר מִדְּבַר וְיִדְמָה דְּבַר לְדְבַר וְיָבִין

בַּמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן עַד שֶׁיֵּדַע הַיֵּאָדָּה הוּא עֵיקַר הַמִּדּוֹת
וְהַיֵּאָדָּה יוֹצִיא הָאִסּוּר וְהַמִּתֵּר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מְדַבְּרִים שֶׁלֹּמֶד מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה. וְעַנְיָן זֶה הוּא הַנִּקְרָא גִּמְרָא: ג. כִּיצַד הָיָה בְּעַל
אוֹמְנוֹת וְהָיָה עוֹסֵק בַּמְּלָאכָתוֹ גִּי שְׁעוֹת בַּיּוֹם וּבַתּוֹרָה תִּשְׁעַ
אוֹתָן הַתִּשְׁעָה קוֹרָא בְּשֵׁלֶשׁ מֵהֶן בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב. וּבְשֵׁלֶשׁ בַּתּוֹרָה
שֶׁבְּעַל פֶּה. וּבְשֵׁלֶשׁ אַחֲרָיִם מִתְּבוּנָה בְּדַעְתּוֹ לְהַבִּין דָּבָר מִדְּבָר.
וְדַבְּרֵי קְבָלָה בְּכָלֵל תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב הֵן וּפִירוּשׁוֹן בְּכָלֵל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל
פֶּה. וְהַעֲנִינִים הַנִּקְרָאִים פְּרֻדָּס בְּכָלֵל הַגִּמְרָא הֵן. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים בְּתַחֲלַת תְּלֻמוּדוֹ שֶׁל אָדָם אָבֵל כְּשִׁיגְדִיל בְּחֻכְמָה וְלֹא
יְהֵא צָרִיךְ לֹא לְלַמּוֹד תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְלֹא לְעִסּוֹק תְּמִיד בַּתּוֹרָה
שֶׁבְּעַל פֶּה יִקְרָא בְּעֵתֵים מְזוּמָנִים תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְדַבְּרֵי הַשְּׂמוּעָה
כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח דְּבָר מִדְּבָרֵי דִּינֵי הַתּוֹרָה וַיִּפְנֶה כֹּל יָמָיו לְגִמְרָא
בְּלֶבֶד לְפִי רוּחַב שְׂיֵשׁ בְּלָבוֹ וַיִּשׁוּב דַּעְתּוֹ: ד. אֲשֶׁה שֶׁלְּמַדָּה תּוֹרָה
יֵשׁ לָהּ שֶׁכָּר אָבֵל אֵינָה כְּשֶׁכָּר הָאִישׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִצְטוּיֵת וְכָל
הַעוֹשֶׂה דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּהָ עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ אֵין שֶׁכָּרוּ כְּשֶׁכָּר הַמְצוּהָ
שֶׁעָשָׂה אֵלֶּא פְּחוּת מִמֶּנּוּ וְאַף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לָהּ שֶׁכָּר צוּי חֻכְמִים
שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ תּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁרֹב הַנְּשִׂים אֵין יֹדְעוֹתָן
מְכֻוֹנֶת לְהַתְּלַמֵּד אֵלֶּא הֵן מוֹצִיאֹת דְּבָרֵי תּוֹרָה לְדַבְּרֵי הַבָּאִי
לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתּוֹ. אֲמָרוּ חֻכְמִים כֹּל הַמְּלַמֵּד אֶת בֵּיתוֹ תּוֹרָה כְּאֵלוֹ
לְמַדָּה תְּפִלוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁבְּעַל פֶּה אָבֵל תּוֹרָה
שֶׁבְּכֹתֵב לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְּחֵלָה וְאִם לְמַדָּה אֵינוֹ כְּמַלְמַדָּה
תְּפִלוֹת:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ע"ב

יְהִיו דְּבָרָיו מוֹעֵטִין וְקוֹל נְמוּךְ וּמְעַט שְׁחוּק וּמְעַט שְׁבוּעוֹת הַשָּׁם
אֲפִילוֹ עַל הָאֵמֶת וְלֹא יַעֲבוֹר עַל לְשׁוֹנוֹ כְּזָב וְלֹא יֵשֵׁב בְּסוּד
מְשַׁחֲקִים כְּאֲמוּר בִּירְמִיָּה לֹא יִשְׁבְּתִי בְּסוּד מְשַׁחֲקִים וְאֶעֱלוֹ
מִפְּנֵי יָדָךְ בְּדָד יִשְׁבְּתִי כִּי זַעַם מְלֹאתֵנִי. וְכִשְׁקוֹרָא בַּתּוֹרָה
וּבְנִבְיָאִים וּבְכַתּוּבִים וּבַתְּלֻמוּד וְרוּאָה הַגְּמוּל וְהַעוֹנֵשׁ וַיּוֹדַע כִּי

עָצְמוּ מַעֲשָׂיו יִכְנַע וַיִּשְׁפִּיל עַצְמוֹ וַיִּירָד לִבּוֹ וַיִּירָא מֵעוֹנֵשׁ הַדָּבָר
וַיָּשׁוּב כְּמוֹ יֹאשִׁיָּהוּ אֲשֶׁר קָרַע אֶת בְּגָדָיו וְהִשִּׁיב לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא יַעַן רַד לְבָבָד וַתִּכְנַע מִפְּנֵי. הַכְּנִיעָה הִיא עֲנוּה מוֹשֵׁל בְּמַעֲשָׂיו
וּבְרוּחוֹ כְּשֶׁמִּבְּזֵין אוֹתוֹ וְהִיכּוֹלֵת בְּיָדוֹ לְהִנָּקֵם וּמַעֲנוּה וְשִׁפְלוּת
שׁוֹתֵק וְסוּבֵל וְאִם יִקְרָהוּ מִקְרָה וּפְגָעִים בּוֹ אוֹ בְּמִמוֹנוֹ אוֹ בְּבָנָיו
אוֹ בְּקָרוֹבָיו יִצְדִּיק הַדִּין יִסְגּוֹר פִּיו מִלְּדַבֵּר וְלִבּוֹ מִלְּהֲרֹהַר כְּמוֹ
וַיִּדּוֹם אֶהְרֹן וְאִם יִשְׁבַּחוּהוּ בְּנֵי אָדָם יֹאמְרוּ אֵל תִּשְׁבַּחוּנִי כִּי
פִשְׁעֵי אֲנִי אָדָע:

ויצא יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי ה' ראשונה דשם בין להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

וַיִּדַר יַעֲקֹב נֶדָר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים
עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ
וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ : וְקִיָּים יַעֲקֹב קָם
לְמִימְרָא אִם יִהְיֶה מִימְרָא דִּי בְּסַעְדֵי וַיִּטְרִינְנִי בְּאַרְחָא הַדִּין דִּי אָנָּא אִזְל
וַיִּתֵּן לִי לַחֲמָא (נִיִּי לֶחֶם) לְמִיכַל וְכֶסֶף לְמַלְבָּשׁ : (כא) וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם
אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים : וְאִתּוּב
בְּשָׁלוֹם לְבֵית אָבִי וַיִּהְיֶה מִימְרָא דִּי לִי לֵאלֹהֵא :

רש"י (פסוק טו) והשיבותיך אל האלמנה: בשלום. שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימלא פסול בזרעי, כמו שנאמר (פסוק טו) אשר דברתי לך, והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (פסוק יז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו:

וְהָאָבִן הַזֶּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצָּבָה יִהְיֶה
בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֲשֶׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ
לָךְ : וְאִבְנָא הַדָּא דִּי שְׁוִיתִי קָמָא תְּהִי דִּי אֵהִי פֶלַח עֲלֵהּ קָדָם יְיָ וְכָל דִּי
תִּתֵּן לִי חַד מִן עֲשְׂרָא אֶפְרָשְׁנָה קְדָמָךְ :

רש"י והאבן הזאת. כך תפרש וי"ו זו של והאבן, אם תעשה לי את אלה, אף אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. כהרגומו אהי פלח עלה קדם ה' וכן עשה בשומו מפרן ארס, כשאמר לו (לחמן זה ה) קום עלה בית אל, מה נאמר קם (קם ה) ויכז יעקב מצבה וגו' ויסך עליה נסך:

כט (א) וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם : ונטל יעקב רגלוהי (נ"י ריגלוהי) ואזל לארע בני מדינחא :

רש"י וישא יעקב רגליו. משתכשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפרש בצרלשית רבה (ע ח) :

(ב) וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן לבצים עליה פי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר : וחזא והא בירא בחקלא והא תמן תלתא עדרין דעו רבעין עלה ארי מן בירא ההיא משקו עדריא ואבנא רבתא על פומא דבירא :

רש"י ישקו העדרים. משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קצרה:

נביאים - הושע - פרק יב

(א) ויהנה אלהי הצבאות יהנה זכרו : נביא אימר להון הוא יי אלהי צבאות דאתגלי על אברקם יצחק ויעקב וכמא דאמיר על ידי משה דכרניה לכל דר ודר :

רש"י וה' אלהי הצבאות ה' זכרו. כאשר הייתי מאז כן אני עתה ואם הייתם הולכים עמי בתמימות כיעקב רביכם הייתי נוהג עמכם כאשר נהגתי עמו :

(א) ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמר וקנה אל אלהיך תמיד : ואת בפולחנא דאלהיך תתקור חסדא ודינא טר וסבר לפורקנא דאלהיך תדינא :

רש"י ואתה באלהיך תשוב . בהבטחתו ובמשענתו שהוא מבטיחך אתה יכול לסמוך ותשוב אליו רק חסד ומשפט שמור ומובטח אתה לקוות לישעו תמיד :

(ח) כָּנַעַן בְּיָדוֹ מֵאֲזֵנַי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אָהֵב : לֹא תִהְיוּן פְּתֻגְרוֹ דְּבִידֵיהוֹן מֵאֲזֵנֶן דְּיִנְכִיל לְמִינֵס רְחִימִין :

רש"י כנען בידו מאזני מרמה . אתם סמוכים על בלעכס שאתם סוחרים ורמאים ועל עשיריכם אתם אומרים אך עשרתי ולא לעבוד את הקב"ה :

(ט) וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֶדְ עֲשֵׂרְתִי מִצְּאֵתִי אוֹן לִי כָּל יְגִיעֵי לֹא יִמְצְאוּ לִי עֹון אֲשֶׁר חִטָּא : וַיֹּאמְרוּ דְבִית אֶפְרַיִם בָּרַם עֲתִרְנָא אֲשֶׁפְחָנָא אוֹנִיס לְנָא נְבִיאָא אֵימַר לְהוֹן כָּל עוֹתִירְכוֹן לֹא יִתְקַיִים לְכוֹן בְּיוֹם תּוֹשְׁלַמַת חוֹבִין :

רש"י מלאתי און לי . און כח ומדרג אגדה היה דורש רבי שמעון ז"ל מלאתי און לי מלאתי לי שטר חוב שיש לי מלכות על ישראל וילכו גם אחיו ויפלו וגו' הגנו כך לעבדים (סע) און לי דיני שטר כמו כותבין עליו אונג וכמו באוני אחד ובטימי אחת בב"ר וזה פירושו ויאמר אפרים אך עשרתי מלאתי און לי ירבעם בן נבט שהיה משבט אפרים מתפאר בעצמו ואומר אך עשרתי מלאתי און לי שטר אחד שכל ישראל עבדים לי שאבי קנה אותם דכתיב וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הגנו כך לעבדים ומה שקנה עבד קנה רבו וכל ממונס שלי לפיכך אין צי חטא אם אטול כל אשר להם כי הם עבדי מה כתיב אחריו ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים (שמות כ) גדולה הבאה לאביך במצרים מאתי היתה אמר הקב"ה הגנו כך לעבדים לא שכחת אבל אנכי ה' אלהיך שנא' בעשרת הדברות שכחת שהעמדת שני עגלים א' בבית אל וא' בדרן ולענין פשוטו של מקר' אתה אומ' מלאתי און לי ע"י עושה ומאזני מרמה ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרי' עם הבחנתי בין טיפה של זכור לטיפה שאינ' של זכור אף אני היודע ונפרע ממאזני מרמה העשוין מזלי הבין ומהטומון משקלותיו במלח כדי לרמות : כל יגיעי לא ימצאו לי . טוב כך אם אמרת בלבך כל ממוני לא יהא בו ספוק לכפר על עוני אשר חטאתי כן תרגם יונתן נביא אמר להון כל עותריכון לא יתקיים לכון ביום תושלמת חוביכון : לא ימצאו . לא יספיקו כמו (במדבר יא) ומלא להם ולא יתכן לפרש כל יגיעי כל היגיעים לבקש עוני ולא ימצא לי עון שאם כן היה ראוי לכתוב כל יגיע בלא יו"ד ולנקוד בציר"י אבל עתה אינו לי יגע אלא לשון יגיע :

(י) וַאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים כִּימֵי מוֹעֵד : וַאֲנֵא יי אֱלֹהֶךָ דְּאֶפְקִתְךָ מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם עוֹד אוֹתְבִינְךָ בְּמִשְׁפְּנִין פְּיוֹמֵי קָדָם :

רש"י עוד אושיבך באהלים . אכרית מחוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלים אעמיד מחוכך תלמידים עוסקי' בתורה : כימי מועד . כימי מועד הראשון שהיה יעקב איש תם יושב אוהלים :

כתובים - משלי - פרק ו

(כז) הַיַּחַתָּה אִישׁ אִישׁ בְּחִיקוֹ וּבְגָדָיו לֹא תִשְׁרַפְּנָה : דְּלִמָּא סַיִם בַּר נָשָׂא נוֹרָא בְּעוֹבִיָּה וּלְבוּשִׁיָּה לָא יִקְיֵד :

רש"י היחתה איש . הישאב איש גחלים בשפולי בגדיו ולא ישרפו כל לשון חתיית גחלים לשון שאיבה הוא כמשמעו כשממלא הכלי בתוך המדורה :

(כח) אִם יִהְיֶה אִישׁ עַל הַגְּחָלִים וְרָגְלוֹ לֹא תִכְּוִינָה : אִי דְלִמָּא מְהֵלֵךְ גְּבָרָא עֲלֵיוּ גּוֹמְרֵי וְרָגְלוֹ לֹא מִתְּכַוֵּין : (כט) כִּן הִבָּא אֶל אִשָּׁת רַעְהוּ לֹא יִנָּקָה כָּל הַנֶּגַע בָּהּ : הֵיכְנָא מַה דְּעָאֵל עַל אִתְתּוֹ חֲבָרִיָּה לְמַגּוּר עֲמָה לָא נִזְכֵּי כָּל מִן דְּקָרִיב בָּהּ :

רש"י אל אשת רעהו . כמשמעו ואף על ע"ג יש לדקדק שהיא מיוחדת ללא כך :

(ל) לֹא יִבוֹזוּ לַגִּנָּב כִּי יִגְנוּב לְמַלְא נִפְשׁוֹ כִּי יִרְעֵב : לֹא לְמִתְדַמְרוּ לַגִּנָּבָא דְגִנְבַּת דְּתִשְׁבַּע נִפְשִׁיָּה מְטוּל דְּכַפֵּן :

רש"י לא יבוזו . וגו' :

(לא) וְנִמְצָא יְשׁוּלִים שְׂבַעְתִּים אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן : וּמִן דְּמִשְׁתַּכַּח פְּרִיעַ חַד בְּשַׁבְעָה וְכוּלֵיהּ מְזַלָּא דְּבֵיתִיהּ יְהִיב :

רש"י ונמצא ישולם . וגו' : את כל הון ביתו יתן . ואפי' כריך למכור כל אשר לו על זה מכל מקום יש לו תקנה ומתחלה : מחמת רעב עשה אצל :

א. אֶלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי מְלוּג וְעֲבָדֵי צֹאן בְּרֶזֶל, עֲבָדֵי מְלוּג לֹא יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה, עֲבָדֵי צֹאן בְּרֶזֶל יֹאכְלוּ. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי מְלוּג, אִם מִתּוֹ, מִתּוֹ לָהּ, וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לָהּ. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב בְּמִזְוֹנוֹתָם, הָרִי אֵלוּ לֹא יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה. וְאֵלוּ הֵן עֲבָדֵי צֹאן בְּרֶזֶל, אִם מִתּוֹ, מִתּוֹ לוֹ, וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לוֹ. הוֹאִיל וְהוּא חָיֵב בְּאַחֲרֵיוֹתָן, הָרִי אֵלוּ יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה:

דרטורה (ה) אלמנה לכהן גדול: עבדי מלוג. מה שהאשה משירת לעלמה ואינה כותבת בכתובתה, נקראים נכסי מלוג, שהבעל מולג אותם נכסים כמליגת התרנגולים, מפני שהוא אוכל פירות אותן נכסים, ואם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה. ונכסי צאן ברזל הם הנכסים שהכניסה לו ומה שהוסיף הוא לה וכתבו בכתובה סך הכל קיבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה. ולכך נקראים צאן ברזל, שהקצן קיים כברזל, שאם מתו כולן, חייב הבעל לשלם. ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותו נכסי צאן ברזל: עבדי מלוג לא יאכלו. לפי שהן שלה והיא חללה:

ב. בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִיסַת לְכֹהֵן וְהַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדִים, בֵּין עֲבָדֵי מְלוּג, בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרֶזֶל, הָרִי אֵלוּ יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה. וּבֵת כֹּהֵן שְׁנִיסַת לְיִשְׂרָאֵל, וְהַכְּנִיסָה לוֹ, בֵּין עֲבָדֵי מְלוּג, בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרֶזֶל, הָרִי אֵלוּ לֹא יֹאכְלוּ בִּתְרוּמָה:

דרטורה (ו) בת ישראל שנישאת לכהן. אפילו עבדי מלוג יאכלו, משום דהוי קנין כהן שקנה קנין, כלומר האשה שהיא קנינו של כהן קנתה אלו העבדים, וכתוב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, שאין ת"ל קנין כספו אלא למדרש הכי, וכהן כי יקנה קנין כספו נפש, שעבדו של כהן קנה נפש, הוא יאכל בו:

ג. בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִיסַת לְכֹהֵן, וְנִמַּת, וְהִנִּיחָה מְעַבְרַת, לֹא יֹאכְלוּ עֲבָדֶיהָ בִּתְרוּמָה, מִפְּנֵי חֶלְקוֹ שֶׁל עֶבֶר, שֶׁהַעֶבֶר פּוֹסֵל וְאֵינוֹ מְאָכִיל, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. אָמְרוּ לוֹ, מֵאַחַר שֶׁהַעֲדַת לָנוּ עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן, אִף בֵּת כֹּהֵן לְכֹהֵן, וְנִמַּת, וְהִנִּיחָה מְעַבְרַת, לֹא יֹאכְלוּ עֲבָדֶיהָ בִּתְרוּמָה, מִפְּנֵי

ברטנורה (ג) והניחה מעוברת. אע"פ שיש לה בנים ממנו והיא אוכלת בתרומה, לא יאכלו עצדי לאן ברזל בתרומה, לפי שהן של יורשין ויש לעובר חלק בהן ואין לעובר כח להאכילם בתרומה, אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא, אי משום דקסבר ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל, דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכילו: שהעובר פוסל. אם בת כהן לישראל היא והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשבו לבית אביה: ואינו מאכיל. שאם היתה בת ישראל לכהן והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה, והוא הדין לעבדיו: אף בת כהן לכהן כו'. כיון דאמרת שאינו ילוד אינו מאכיל, אף בת כהן לכהן אין העבדים אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר, שהרי עצדיו הן ואינן אוכלין אלא בשבילו והוא אין בו כח להאכיל. ואין הלכה כר' יוס':

ד. העֵבֶר, וְהַיָּבֵם, וְהָאֲרוּסִין, וְהַחֵרֶשׁ, וּבֶן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, פּוֹסְלִין וְלֹא מְאָכִילִין. סֵפֶק שֶׁהוּא בֶן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד סֵפֶק שְׁאִינוֹ, סֵפֶק הַבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סֵפֶק לֹא הַבֵּיא, נִפְל הַבֵּית עָלָיו וְעַל בֵּית אָחִיו וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵת רֵאשׁוֹן, צָרְתָהּ חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת:

ברטנורה (ה) העובר והיבם וכו'. האז עובר אי בת כהן לישראל היא, פוסל, דכתיב בנעוריה, פרט למעוברת. אי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל, דשאינו ילוד אינו מאכיל: והיבם. אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, וסבה אל בית אביה כתיב (ס) פרט לשומרת יבם שאינה יכולה לשבו שהיא אגודה ביבמה. ואי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה. קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו היא: והארוסין. אי בת כהן לישראל היא, פסול לה, דקני לה בהויה, ומשעת הויה אפסילה לה, כדכתיב (ס) ובת כהן כי תהיה לאיש זר. אי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה, גזירה שמא ימזגו לה כוס יין של תרומה בבית אביה ותסקה לאחיה ולאחיותיה: והחרש. אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, דהא קנאה בתקנתא דרבנן. ואי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל לה, דקנין כספו אמר רחמנא וחרש מדאורייתא לא קני: ובן תשע שנים ויום אחד וכו'. אחד מן הפסולים לכהונה שהוא בן תשע שנים ויום אחד וזא על הכהנת או על הלוייה או על בת ישראל, פסלה מלאכול בתרומה, שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ונתחללה בצעילתו. ואי בת ישראל נישאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אינו מאכילה בתרומה, שאין קנינו קנין גמור: וכן ספק בן תשע שנים וכו'. דינו כבן תשע ודאי ופוסל: ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא. קטן שקידש את האשה, ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא וקדושיה קדושי ספק, אשתו חוללת ולא מתיבמת: נפל הבית עליו ועל בת אחיו. ספק הוא מת ראשון ונפלו שתיהן ליבום לפני אחיו ופטורה כרתה משום כרת הבת, ספק היא מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא הואי כרתה ערוה כדתנן וכו' אלא כרתה מותרות. כרתה חוללת ולא מתיבמת. ואידי דאיירי בספיקי לחומר תני להא בהדייה:

ה. האונס, והמפתה, והשוטה, לא פוסלים ולא מאכילים. ואם אינם ראויין לבוא בישראל, הרי אלו פוסלין. כיצד, ישראל שבא על בת כהן, תאכל בתרומה. עברה לא תאכל בתרומה. נחתך העבר במעיה, תאכל. כהן שבא על בת ישראל, לא תאכל בתרומה. עברה, לא תאכל. ילדה, תאכל. נמצא כחו של בן גדול משל אב. העבד פוסל משום ביאה, ואינו פוסל משום זרע. כיצד, בת ישראל לכהן, בת כהן לישראל, וילדה הימנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה, וילדה הימנו בן, הרי זה עבד. היתה אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה. בת כהן לישראל, תאכל בתרומה. ממזר פוסל ומאכיל. כיצד, בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל, וילדה הימנו בת, והלכה הבת ונשאת לעבד, או לגוי, וילדה הימנו בן, הרי זה ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה. בת כהן לישראל, לא תאכל בתרומה:

ברטנורה (ה) והשוטה. אפילו ע"י חופה וקידושין לא פוסל ולא מאכיל, שאין קנינו קנין: נחתך העובר שבמעיה תאכל. מיד. והוא הדין אם ילדתו ומת: עיברה לא תאכל. שהעובר אינו מאכיל: גדול משל אב. שהעובד אינו מאכיל לפי שלא בא עליה לשם קדושין ולא קנינו היא, ובנו מאכיל: העבד פוסל משום ביאה. אם בא על הכהנת פסלה מלמאכל בתרומה: ואינו פוסל משום זרע. אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר: נכבש. נדחק ובא עליה: הרי זה עבד. שולד שפחה כמוה: היתה אם אביו בת כהן לישראל תאכל בתרומה. אם מת אביו, אף על גב דהולד קיים ובעלמא ולד פוסל, האי לא פסיל, דלאו בתר אביו שדין ליה דלאו זרע הוא:

ו. כהן גדול פועמים שהוא פסול. כיצד, בת כהן לישראל, וילדה הימנו בת, והלכה הבת ונסת לכהן, וילדה הימנו בן, הרי זה ראוי להיות כהן גדול למד ומשמש על גבי המזבח, מאכיל את אמו ופוסל את אמו, וזאת אומרת, לא כבני כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה:

ברטנורה (ו) ופוסל את אם אמו. דאי לאו הוא, היתה אם אמו חוזרת לתרומה דבית אביה לאחר מיתת בתה. וכל זמן שזה קיים אינה חוזרת לתרומה דכתיב (ויקרא כ"ב) וזרע

אין לה, עיין עליה, או צת צת הצת, או צן צן הצן, או צת צת הצן עד סוף כל הדורות: לא כצני כהן גדול. כלומר לא ירבו כמותו בישראל שהוא פוסלני מן התרומה:

גמרא יבמות דף ס"ג ע"ב

כתוב בספר בן סירא אשה טובה מתנה טובה לבעלה וכתוב אשה טובה בחיק ירא אלהים ותנתן. אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה ויתרפא מצרעתו. אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים העלים עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל בעלה למסוד עמו יין ושכר כי בתאר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגייה רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת ככלוב מלא עוף כן בתייהם מלאים מרמה אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום שמא מחר בא ואיננו נמצא מצטער על עולם שאינו שלו מנע רבים מתוד ביתך ולא הכל תביא ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף. אמר רב אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר (ישעיה נ"ח) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. תניא רבי אליעזר אומר כל יהודי שאין עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים. שנאמר (בראשית ט') שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכתוב בתריה (שם) ואתם פרו ורבו. רבי יעקב אומר כאלו ממעט הדמות שנאמר (שם) כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתוב בתריה ואתם פרו ורבו וגו'. בן עזאי אומר כאלו שופך דמים וממעט הדמות שנאמר ואתם פרו ורבו. אמרו לו לכן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים. נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים. אמר להם בן עזאי ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים. תניא אידך רבי אליעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים שנאמר (שם) שופך דם האדם. וסמיך ליה ואתם פרו ורבו. רבי אלעזר בן עזריה אומר כאלו ממעט את הדמות בן עזאי אומר וכולי. אמרו לו לכן עזאי וכולי. תנו רבנן (במדבר י') ובנחה יאמר שובה

ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר (שם ג') ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו. אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (בראשית י"ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו. בזמן שזרעך אחריו שכינה שורה אין זרעך אחריו על מי שורה על העצים ועל האבנים :

רס"י מספר ימיו כפלים. כלומר שמה בחלקו ודומה לו כאלו ימיו כפלים: מאשת חן. של אחרים: רוכל. המוכר בשמים לנשים להתקטט בהם ומאוי בו ניאוף וזא בעלה ופצעו: כניאוף. אש המזעיר גחלת. כן יארו מזעירו: ככלוב. קן עופות: מחר. מת ואינו בעולם ולא יראה אותה דאגה שהוא מיאיר ודואג עליה ונמצא שננטער אתמול על עולם שאינו שלו: גוף. פרגוד שחולץ בין שכינה למלאכי' ושם רוחות ונשמות נתונות שנבראו משפת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידות להבראות: שני' כי רוח מלפני יעטוף. הגאולה ונשמות שאני עשיתי: יעטוף. לשון עכזה כדכתיב והיו העטופים ללבו. וישא משתעי בגאולה כי לא לעולם אריב וגו': ואתם פרו ורבו. בתריה דתרווייהו כתיב הלכך כמו שעשה שתייהן הוא:

זוהר ויצא דף קנ"ו ע"א

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה רבי יצחק פתח ואמר (תהלים ק"ד) מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך האי קרא אוקמוה בכמה אתר, אלא מאן יכיל לממני עובדוי דקבי"ה, דהא כמה חילין ומשרין משגגין דא מן דא דלית לון חושבנא וכלהו בזמנא חדא כמרזפא דאפיק זיקין לכל סטרין בזמנא חדא כד קבי"ה אפיק כמה זיגין ומשרין משגגין דא מן דא דלית לון חושבנא וכלהו בזמנא חדא, תא חזי בדבורא וברוחא כחדא אתעביד עלמא דכתיב (שם ל"ג) בדבר יי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, בדבר יי דא דבורא, וברוח פיו דא רוחא, דא בלא דא לא אזיל ואתפליל דא בדא ונפיק מניהו כמה חילין לחילין ומשרין למשרין וכלא בזמנא

חָדָא, תָּא חֲזִי פִד בָּעָא קבִי'ה לְמַבְרִי עֲלָמִין אֲפִיק חַד נְהוֹרָא
 סְתִימָאָה דְמִן הַהוּא נְהוֹרָא נְפִקִין וְנְהַרִין כֹּל אֲנוּן נְהוֹרִין
 דְאֲתַגְלִין וַיִּמְהוּא נְהוֹרָא נְפִקִין וְאֲתַפְּשִׁטוּ וְאֲתַעְבִּידוּ שְׂאֵר
 נְהוֹרִין וְאִיהוּ עֲלָמָא עֲלָאָה, תּוּ אֲתַפְּשִׁט הַאי נְהוֹרָא עֲלָאָה וְעָבַד
 אוּמְנָא נְהוֹרָא דְלָא נְהִיר וְעָבִיד עֲלָמָא תַתְּאָה, וּבְגִין דְאִיהוּ
 נְהוֹרָא דְלָא נְהִיר בְּעִי לְאֲתַקְשָׁרָא לְעִילָא בְּעִי לְאֲתַקְשָׁרָא לְתַתְּא
 וּבְקִשׁוּרָא דְלַתְתָּא אֲתַקְשָׁר לְאֲתַנְהָרָא בְּקִשׁוּרָא דְלְעִילָא וְהַאי
 נְהוֹרָא דְלָא נְהִיר בְּקִשׁוּרָא דְלְעִילָא אֲפִיק כֹּל חִילִין וּמְשָׁרְיָן
 לְזִינִין סְגִיָּאִין הֵדָא הוּא דְכֹתִיב מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיֶיךָ יְיָ וְגוֹ' וְכֹל מַה
 דִּי בְּאַרְעָא הָכִי נִמְי לְעִילָא וְלִית לָךְ מְלָה זְעִירָא בְּהַאי עֲלָמָא
 דְלָא תִלְיָא בְּמְלָה אַחְרָא עֲלָאָה דְאֲתַפְּקֵדָא עֲלֵיהּ לְעִילָא בְּגִין
 דְכִד אֲתַעֵר הַאי לְתַתְּא אֲתַעֵר הַהוּא דְאֲתַפְּקֵדָא עֲלֵיהּ לְעִילָא
 דְכִלָּא אֲתַאֲחַד דָּא בְּדָא :

תרגום הזוהר וַיִּלְךָ רְאוּבֵן וְגוֹ' דוֹדָאִים בְּשָׂדֵה. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח וְחָמַר, (תהלים קד) מָה
 רַבּוּ וְגוֹ' מְלָאָה הָאֲרֶז הַנִּינֵה. מְקַרָּא זֶה בְּחֵרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת. אֲלָא מִי יִכּוֹל לְסַפֵּר
 מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי כַּמָּה לְבָאוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁל מַדְרָגוֹת וּמְלַחְכִּים
 הַמְּשׁוּגָנִים זֶה מְזֵה, שְׂאִין לָהֶם מְסַפֵּר. וְחָוִימָר, חָף עַל פִּי שְׂמֻשָּׁנִים זֶה מְזֵה, יִכְאוּ
 כָּלֶם בְּזִמּוֹן אֶחָד, בְּבַת אַחַת, כְּפִטְיֵשׁ הַמְּפָה עַל אֶבֶן, אוּ עַל בְּרָזֶל מְלוּבָן, שְׂמוּאֵל
 נְלוֹאוֹת לְכֹל כִּד בְּבַת אַחַת. כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלִיחַ כַּמָּה מִיָּנִים וּמַחֲנוֹת מְשׁוּגָנִים
 זֶה מְזֵה, שְׂאִין לָהֶם מְסַפֵּר, וְכֹלֶם בְּבַת אַחַת. צֹא וּרְיָה, בְּדַבּוּר וְרוּחַ בְּיַחַד, נַעֲשֶׂה
 הָעוֹלָם. שְׂפַתּוֹב, בְּדַבַּר ה' שְׂמִים נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו כֹּל לְבָחָם. בְּדַבַּר ה', זֶהוּ דַבּוּר
 וּבְרוּחַ פִּיו, זֶהוּ רוּחַ. זֶה בְּלִי זֶה חֵינוּ הוֹלֵךְ, וְנִכְלָלוּ זֶה מְזֵה, וַיִּכְאוּ מֵהֶם כַּמָּה לְבָאוֹת
 לְבָאוֹת, וּמַחֲנוֹת לְמַחֲנוֹת הַמְּשׁוּגָנִים זֶה מְזֵה בְּהֵאֲרַתָּם וְכֹלֶם בְּזִמּוֹן אֶחָד. צֹא וּרְיָה,
 כְּשֶׁרָכַה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרַח הָעוֹלָמוֹת, הוֹלִיחַ אוּר סְתוּם אֶחָד, שְׂמֹן הָאוּר הַהוּא
 יוֹלְחִים וּמְאִירִים כֹּל הָאוּרוֹת הַגְּגֻלִים. וּמֵאוֹתוֹ הָאוּר יִכְאוּ וְנִתְפָּשְׁטוּ וְנַעֲשׂוּ שְׂאֵר
 הָאוּרוֹת, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. עוֹד נִתְפָּשְׁט אוּר הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וְהָאוּמוֹן, עֲשֶׂה אוּר
 שְׂאִינוּ מְאִיר. וְעֲשֶׂה אֶת עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וּמִשׁוֹם שְׂהוּא אוּר שְׂאִינוּ מְאִיר, הוּא כְּרִיד
 לְהִתְקַשֵּׁר לְמַעְלָה וְכְרִיד לְהִתְקַשֵּׁר לְמַטָּה, וְעַל יְדֵי הַשָּׂר שֶׁל מְטָה הוּא מִתְקַשֵּׁר
 לְהֵאִיר בְּקִשָּׁר שֶׁל מַעְלָה. וְכֹל מַה שֵּׁיֵשׁ בְּאֲרֶז יֵשׁ גַּם כִּן לְמַעְלָה, וְאִין לָךְ דְּבַר קָטָן
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאִינוּ תְלוּי בְּדַבַּר אַחַר, עֲלִיּוֹן, הַמְּמוּנָה עֲלִיו מְלַמְעָלָה, וְעַל כֵּן
 כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר דְּבַר לְמַטָּה, נִתְעוֹרֵר מִקוֹדֵם הַשָּׂר שֶׁל הַמְּמוּנָה עֲלִיו לְמַעְלָה, כִּי הַכֹּל
 מִיּוֹחַד

א. בשלשה כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות כתר כהונה זכה בה אהרן שנאמר (במדבר כ"ה) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. כתר מלכות זכה בה דוד שנאמר (תהלים פ"ט) זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר (דברים ל"ג) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כל מי שירצה יבא ויטול שמה תאמר שאתם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר (משלי ח') בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שכתר תורה גדול משניהם: **ב.** אמרו חכמים ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר (משלי ג') יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים: **ג.** אין לך מצוה בכל המצוות כן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ג'

אם ילמוד אדם כל היום וישבח בוראו ויגבה לבו בזה ובמצותיו יפגע ויחשוב שמה חטאתי ולאמר לי כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מיידכם מה לך לספר חוקי ואם נתחייב כנגד חבירו יודה לו כמו צדקה ממני ואם ספר עליו שקר לא יכלימנו ולא יכעוס עליו ואם הוא עשיר ונאה ומכבד צריך להכניע ולהשפיל רוחו ואז ישבחנו הבורא כמו (בראשית י"ג) המכסה אני מאברהם לפי שאמר ואנכי עפר ואפר וכן משה

(שמות ט"ז) וַנַּחֲנוּ מָה וְכֵן דָּוָד אָמַר (תהלים ל"ב) וְאַנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ
כִּי אֵין רְאוּי לְעֶבֶד לְהִגְבִּיחַ רוּחוֹ כַּנֶּגֶד אֲדוֹנוֹ כְּדַכְתִּיב (מלאכי א')
אִם אֲדוֹנִים אָנִי אֵיחָ מוֹרְאֵי כִי אֵין טוֹבָה כְּמוֹ הַכְּנִיעָה לְפָנַי
אֲדוֹנוֹ וְנֹאמַר (בראשית ט"ז) שׁוּבִי אֵל גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת יָדֶיךָ
וְיִכְנְעוּ עָמִי אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁמַי עֲלֵיהֶם וְכִשְׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל הַכְּנַע לְבָדְךָ
וְהַשִּׁפְל רוּחְךָ וְחָשׁוּב עֲוֹנוֹתֶיךָ וְכוּיִן בְּתַפְלֶתְךָ בְּדַמְע לְבָדְךָ וְיִכְוֹנוּ
מִחֻשְׁבוֹתֶיךָ עַל מָה שְׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ וְאֵל תִּמְהַר וְכוּיִן דְּעִתְךָ
פֶּן תִּכְזָב בְּתַפְלֶתְךָ כְּשֶׁתִּהְרַהַר מִחֻשְׁבוֹת אַחֲרוֹת וְתֹאמַר לְבִסוּף
(תהלים י"ט) יִהְיוּ לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי :

ויצא יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(ו) וַנֶּאֱסַפּוּ שָׁמָּה כָּל הָעֵדְרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת הָאָבִן
מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן וְהִשִּׁיבוּ
אֶת הָאָבִן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמִקְוֵה : וּמִתְכַּנְּשִׁין לְתַמּוֹן
כָּל עֵדְרֵיָא וּמִגְנֵדְרִין יַת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבִירָא וּמִשְׁקוֹן יַת עֵנָא וּמִתִּיבִין
יַת אַבְנָא עַל פּוּמָא דְבִירָא לְאַתְרָה :

ה"י ונאספו. הגילים היו להאסף לפי שהיתה האבן גדולה: וגללו. וגוללין ותרגומו ומגנדרין, כל לשון הוה משתנה
לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההוה תמיד כבר היה ועתיד להיות: והשיבו. תרגומו ומתיבין:

(ז) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין אַתֶּם
וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ : וַיֹּאמֶר לָהֶן יַעֲקֹב אַחֵי מִנּוּ אַתֶּן
וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנָא : (ח) וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעֶתֶם אֶת
לְבָן בֶּן נַחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ : וַיֹּאמֶר לָהֶן הִידְעֶתוֹן יַת
לְבָן בֶּר נַחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ : (ט) וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְּׁלוֹם לוֹ
וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתוֹ בָּאָה עִם

הצאן : וְאָמַר לְהוֹן הַשְּׁלֵם לָהּ וְאָמְרוּ שְׁלֵם וְהָא רַחֵל בְּרַתָּהּ אֶתְיָא עִם עֲנָא :

רש"י בראה עם הצאן. הטעם באל"ף, ותרגומו אחיא. (פסוק ט) ורחל בראה, הטעם למעלה צבי"ת ותרגומו אחת. הראשון לשון עושה, והשני לשון עשה:

(ו) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הַאָּסוֹף הַמְּקַנָּה הַשְּׂקוֹ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ : וְאָמַר הָא עוֹד יוֹמָא סְגִי לָא עֲדוּ לְמַכְנֵשׁ בְּעִיר אֲשֶׁקוּ עֲנָא וְאַזִּילוּ רְעוּ :

רש"י הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רובלים, כסבור שרובים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם פעלת היום, ואם הבהמות שלכם אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו' :

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּיִת וְהַשְּׂקִינוּ הַצֹּאן : וְאָמְרוּ לָא נְפוּל עַד דִּי יִתְפַּנְשִׁין כָּל עֲדָרָא וַיִּגְדְּרוּן יַת אֶבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבֵירָא וְנִשְׁקִי עֲנָא :

רש"י לא נוכל. להשקות, לפי שהאבן גדולה: וגללו. זה מתורגם ויגדדו, לפי שהוא לשון עתיד:

נביאים - הושע - פרק יב

(א) וּדְבַרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים וְאֲנֹכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִּי וּבֵיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה : וּמְלִילִית עִם נְבִיאָא וְאֲנָא נְבוּאָן אֲסַגִּיתִי וּבֵיד נְבִיאָא שְׁלַחִית :

רש"י ודברתי על הנביאים. להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב: וביד הנביאים אדמה. נראיתי להם בכמה דמויות, ד"א אדמה להם דברי ע"י משלים כדי ליטבם על שומעיהם:

(יב) אִם גִּלְעָד אָוֹן אֶדְ שָׂוֹא הָיוּ בְּגִלְגָּל שְׁוָרִים
זָבָחוּ גַם מִזְבְּחוֹתֵם כְּגִלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדֵי :
אִם בְּגִלְעָד הָיוּ אֲנוּסִין בְּרֵם בְּבֵית גִּלְגָּלֹא תוֹרִין לְטַעֲוֹן דְּבָחוּ אֶף אִיגוּרִיהוֹן
אֲסָגִיאוּ כְּיִגְרִין עַל תְּחוּמֵי חֻקְלוֹן :

קט"ז אִם גלעד און . אם בא להם שבר ואונס הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורים זבחו לעכו"ם : גם
מזבחותם . רבים כגלים שעל תלמי שדי , תלמי שדי היא מענית המחרישה קרויה תלם :

(יג) וַיְבָרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל
בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׂמֹר : נְבִיאָא אֵימֵר לְהוֹן הָלֹא יַעֲקֹב אָבוּכוֹן
אֲזַל לְחֻקְלֵי אֲרָם וּפְלַח יִשְׂרָאֵל בְּאִתְתָּא וּבְאִתְתָּא נְטֵר עֲאֲנָא :

קט"ז ויברח יעקב שדה ארם וגו' . כאדם שאומר נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת
עשיתי לו הולך לבנות שדה ארם ידעתם איך שמרתיו : ובאשה שמר . את האון :

(יד) וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וּבְנָבִיא נְשָׂמֹר : וְאֶף כִּד נַחְתּוּ אֲבָהָתְכוֹן לְמִצְרַיִם נְבִיאָא שְׁלַח יֵי
וְאֲסִיק ית יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַל יְדֵי נְבִיאָא אֲתַנְטֵר :

קט"ז ובנביא העלה ה' וגו' . ועל שאתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלח בנביא העלה וגו' :

(טו) הַכְּעִיס אֲפָרַיִם תַּמְרוּרִים וְדָמִיו עָלָיו
יְטוֹשׁ וְחֶרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ אֲדָנָיו : מְרַגְזִין דְּבֵית אֲפָרַיִם
מוֹסְפִין לְמַחֲטִי וְחוֹבֵת דָּם זָפֵאי דְאֲשִׁיד עֲלוּהֵי יְתוּב וְחִיסוּדִיהָ יְתוּב לִיהָ
רְבוּנִיהָ :

קט"ז הכעיס אפרים . לבוראו לבזות את נביאיו ולבגוד בו : תמרוכים . הם לו כי דמיו אשר שפך בהחטיו את
ישראל להצמיד לעכו"ם והמחטיו לאד' קשה לו מן ההורגו כאשר אנו למידין מעמון ומואב שהטעו את ישראל
להצמד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממזרי וחדומי שטבעום בנהר וילאו בחרב לקראתם : עליו יטוש . עליו
יטולם הקב"ה : וחרפתו . שחירף את שלמה כענין שנאמר (מלכים א' יא) וירם יד במלך שהוכיחו ברבים על אשר בנה
שלמה את המזבח כדמפורש בחלק : ישיב לו אדוניו . הקב"ה שהרי הוא הרע לעשות יותר ממנו :

(טז) כְּדַבֵּר אֲפָרַיִם רְתַת נְשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל
וַיֵּאָשֶׁם בַּבַּעַל וַיִּמָּת : כִּד מְמִלֵּל חָד מִבֵּית אֲפָרַיִם רְתִיתָא

אָחִיד לְהוֹן לְעַמְּמִיא מִתְרַבְּרִין הוּוּ בְּיִשְׂרָאֵל וְכָדוּ דְחָבוּ עַל דְּפִלְחוּ
לְטַעוּתָא מִתְקַטְלִין :

רש"י כדבר אפרים רתת . כשקנא ירבעם למקום ודבר כנגד שלמה דברים קשים וברעדה שהרי מלך גדול היה
שלמה : נשא הוא בישראל . משם זכה להנשא להיות מלך ישראל : ויאשם בצעל . כיון שעלה לגדולה ויאשם
בעכו"ם : וימות . נכרת בית ירבעם וכן בית אחאב , ויונתן תרגם כל ממלל חד מדבית אפרים רחיתא אחיד להון
לעממיא מתרברבין הוּוּ בישראל וכדו דחבו בפולחן טעותא מתקטלון :

כתובים - משלי - פרק ו

נֶאֱפָ אִשָּׁה חָסֵר לֵב מִשְׁחִית נַפְשׁוֹ הוּא
יַעֲשֶׂנָה : מוֹ דְּגִיר בְּאַתְתָּא חָסִיר דְּרַעֲיָנָא וּמִן דְּבַעֲי דִּי יַחְבֵּל נַפְשִׁיהּ
הוּא עֶבֶד לָהּ :

רש"י נואף אשה וגו' . שלשתם מחוברים בדבור אחד אם יגנוב הגנב גנבה אין לבזותו כ"כ כמו הנואף למה כי
לרעבון נפשו הוא עושה ואולי אין לו מה יאכל וכשנמצא יש לו תקנה בתשלומין ולכל היותר ישלם שבעתים כלומר
תשלומי כפל הרבה ואפילו חמשים על אחד , ויש מפרשים שבעתים כמו גונב שור וכליו וטבחו שמשלם חמשה בקר
ותשלומי כפל על הכלים (הרי שבעה) : נואף אשה חסר לב . הוא שהרי לא לרעבון עשה : משחית נפשו הוא יעשנה
הזמה :

נָגַע וְקָלוֹן יִמָּצָא וְחִרְפָּתוֹ לֹא תִמָּחָה : מִכְתָּשִׁי
וְצַעֲרִי יִאָרַע וְחִסּוּדִיהּ לֹא מִטְעִי :

רש"י נגע וקלון ימצא . על עבודה גלולים ועל גילוי עריות הנגעים באים :

כִּי קִנְיָה חֶמֶת גָּבֵר וְלֹא יַחְמוֹל בְּיוֹם
נִקְסָם : מִטוֹל דְּטַנְנָא חֶמְתָּא דְּגַבְרָא וְלֹא חֵיס בְּיוֹמָא דְּפוֹרְעָנָא :

רש"י כי קנאה . מתקנא בו להפרע בו חמתו של הקב"ה שהוא גבור על כל ולא יחמול ביום נקם :

לֹא יִשָּׂא פָּנָיו כָּל כֹּפֵר וְלֹא יֵאבֶה כִּי תִרְבֶּה (כה)
שְׂחָד : וְלֹא נָסַב בְּאַפִּיהוּ דְּכָל דְּיָהֵב לִיה מוֹהֲבָא וְלֹא מִתְּפֵס כַּד תִּסְגֵּא
שׁוֹחֲדָא :

רש"י לא ישא . פנים , לכל ממון לכפר על אשר כפר בו ונדבק בעבדות גלולים , ורבותו דרשו לא יבזו לגנב , זה המתגנב מאחר חזירו הולך לבית המדרש ועוסק בתורה , ונמלא ישלם שבעתים , סופו שמתמנה דיין ומורה הוראות שאין שבעתים אלא תורה שנאמר מזוקק שבעתים (ההלים י) :

ז (א) בְּנֵי שְׂמֹר אֲמָרֵי וּמְצוֹתַי תִּצְפֹּן אֶתְּךָ : בְּרֵי
נֵטָר מִיִּמְרֵי וּפְקוּדֵי תִטְשֵׁי גְבֻדָּה :

רש"י בני שמור אמרי ומצותי :

(ב) שְׂמֹר מְצוֹתַי וְחַיָּה וְתוֹרָתִי כְּאִישׁוֹן עֵינֶיךָ :
נֵטָר פְּקוּדֵי וְחַיָּה וְנִימוּסֵי הַיָּד בְּבִתְּא דְעֵינָא :

רש"י ותורתו כאישון עיניך . שחור של עין שהוא דומה לחשך כמו אישון לילה :

משנה בבא קמא פרק ז

א. מִרְבֵּה מִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל מִמִּדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
וְחִמְשָׁה , שְׂמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ
רוּחַ חַיִּים וּבֵין בְּדָבָר שֶׁאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים , וּמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי
אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה . אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּשׁוֹר וְשֶׁה בְּלָבָד ,
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׁה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ
וְגוֹמֵר . אֵין הַגּוֹנֵב אַחַר הַגְּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל , וְלֹא
הַטּוֹבֵחַ וְלֹא הַמוֹכֵר אַחַר הַגְּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
וְחִמְשָׁה :

ברטנורה (א) מרובה . בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים . לכתוב (שמות כ"ז)
על שה על שלמה על כל חבדה וגו' ישלם שנים: אין הגונב אחר הגנב וכו' . לכתוב (ס)

ב. גִּנֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטִבַּח וּמָכַר עַל פִּיהֶם אוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרַיִם. מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. גִּנֵּב וּמָכַר בְּשֶׁבֶת. גִּנֵּב וּמָכַר לְעִבּוּדָה זָרָה. גִּנֵּב וְטִבַּח וּמָכַר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. גִּנֵּב מִשָּׁל אָבִיו וְטִבַּח וּמָכַר וְאַחַר כֵּן מֵת אָבִיו, גִּנֵּב וְטִבַּח וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. גִּנֵּב וְטִבַּח לְרִפּוּאָה אוֹ לְכֻלְבֵּים. הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא טְרֵפָה. הַשּׁוֹחֵט חוּלִין בְּעִזָּרָה. מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשְׁנֵי אֱלוֹ:

דרטנורה (ב) גנב על פי שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: גנב ומכר בשבת. אבל טבח שהוא ענוש סקילה. קם ליה דדרבא מיניה: וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו אלא כרת. וכגון דלא אתרו ביה ולא לקי, דקיימא לן כל חייבי מלקיות שוגגים חייבים בתשלומין. אבל חייבי מיתות ב"ד, אפילו שוגגים פטורים מן התשלומין: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח, תנא סיפא דפטור, דשלו הוא טובח וסלו הוא מוכר, שהרי ירש את אביו: בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה. דקסבר ר"ף שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. אבל לרפואה ולכלבים, שחיטה ראויה היא, דאי בעי מצי אכיל מינה:

ג. גִּנֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם וְטִבַּח וּמָכַר עַל פִּיהֶם. וְנִמְצָאוּ זוּמְמִין, מְשַׁלְּמִין הַכֹּל. גִּנֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם וְטִבַּח וּמָכַר עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרַיִם, אֱלוֹ וְאֱלוֹ נִמְצָאוּ זוּמְמִין, הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִים תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֹל. וְהָאַחֲרוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. נִמְצָאוּ אַחֲרוֹנִים זוּמְמִין, הוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֹל. וְהוּן מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. אֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים זוּמִים. בְּטָלָה יְעֻדוֹת שְׁנֵי־הָאֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זוּמִים. בְּטָלָה כָּל הַיְעֻדוֹת. שְׂאֵם אֵין גְּנִיבָה אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה:

דרטנורה (ג) האחרונים משלמים שלשה. לשור. וכגון שהזמו אחרונים תחלה. דאי עידי גניבה הזמו תחלה, בטלה לה עדות טביחה, דדילמא בעלים מכרוהו לו, וכי מתזמי אמאי משלמי: בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונים. והן פטורין, דאין עדים משלמין ממון עד שיזמו שניהם: בטלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים. ואפילו חזרו והזמו אחרונים אח"כ, אין משלמין, שהרי בטלה עדותן כבר והוכחו, כיון דלא גנב לא טבח, ואהכי לא מחייבו אלא אעמנו הייתם שהוסרה גופה של עדות. וכל שכן אם הזמו

שנים הראשונים תחלה, שעדות שניה בטלה. אלא שבזמן שלא הוזמו אלא אחד, בטלו שניהם. אבל כשהוזמו שניהם, לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

ד. גִּנְבַּעַל פִּי שְׁנַיִם, וְטִבַּח וּמָכַר עַל פִּי עַד אֶחָד, או עַל פִּי עֲצָמוֹ, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאִינוֹ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. גִּנְבַּעַל וְטִבַּח בְּשֶׁבֶת גִּנְבַּעַל וְטִבַּח לְעִבּוּדָה זָרָה. גִּנְבַּעַל מִשְׁלֵם אָבִיו וַיִּמַּת אָבִיו וְאַחַר כֶּךָּ טִבַּח וּמָכַר, גִּנְבַּעַל וְהַקָּדִישׁ, וְאַחַר כֶּךָּ טִבַּח וּמָכַר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאִינוֹ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. רָבִי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, קָדָשִׁים שְׁחִיב בְּאַחֲרֵי־וְתָן מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שְׂאִין חִיב בְּאַחֲרֵי־וְתָם פְּטוּר:

ברטורה (ז) על פי עד אחד. אע"ג דמלתא דפשיטא היא דאין משלם ארבעה וחמשה על פי עד אחד, הא קמשמע לן דעל פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, מה עד אחד אי אתי עד אחד בטר הכי מלטרף בהדיה ומחייב, על פי עצמו נמי אי אתו עדים בטר הודלתו מחייבי ליה, דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. והני מיילי באומר לא גנבתו ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר טבחתו ומכרתו, ובאו עדים אח"כ שטבח ומכר, חייב, שהרי כשאומר טבחתו ומכרתו אינו מחייב עצמו בכלום, שיודע הוא שמודה בקנס פטור, ואין כאן הודאה של כלום. אבל באומר גנבתו ובאו עדים שגנב, פטור. דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאתו, הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל, אע"פ שאח"כ באו עדים: ומת אביו. והוא יורשו ולא הוא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש. כי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם וכו'. ר"ש לאו אמילתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר. אלא שמעיניהו ר"ש לרבנן בדוכתא אחריתי דאמרי הגונב הקדש מבית בעלים פטור, דכתיב (שמות כ"ג) וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ועלה קאי ר"ש ואמר קדשים שחייב באחריותן חייב, דקרינן ביה וגונב מבית האיש, דכיון דהבעל חייב באחריותם כי קא טבח למריה קא טבח. ובקדשים שחייב באחריותן נמי לא מחייב ר"ש תשלומי ארבעה וחמשה אלא כשחטן תמימים צפנים לשם בעלים אלא שנספך הדם, או שחטן בעלי מומין בחוץ. ואע"פ שלא נפדו, סבר כל העומד לפדות כפדוי דמי והוא שחיטה ראויה. אבל אם שחטן תמימים בחוץ, הוא שחיטה שאינה ראויה. ושמעינן ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואינו חייב עליה תשלומי ארבעה וחמשה. ואין הלכה כר' שמעון:

ה. מָכַרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמֶּאֱהָ שָׁבוּ, או שֶׁהִיָּתָה לוֹ בו שְׁתַּפּוּת, הַשּׁוֹחֵט וְנִתְּנָבְלָה בְּיָדוֹ. הַנוֹחֵר, וְהַמְּעַקֵּר מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל. וְאִינוֹ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. גִּנְבַּעַל בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וְטִבַּח וּמָכַר חוּץ מִרְשׁוֹתָם. או שֶׁגִּנְבַּעַל

חוץ מְרִשׁוֹתָם. וְטַבַּח וּמִכָּר בְּרִשׁוֹתָם. אוֹ שְׁגָנֵב וְטַבַּח
וּמִכָּר חוּץ מְרִשׁוֹתָם. מִשְׁלֵם תַּשְׁלוּמֵי אֲרֵבָעָה וַחֲמִשָּׁה.
אֲבָל גָּנֵב וְטַבַּח וּמִכָּר בְּרִשׁוֹתָם פְּטוּר:

ברטנורה (ה) מכרו חוץ מאחד ממאה שבו. גנב שמכר כל השור חוץ מדבר מועט שבו, מן הדברים הנחרים עמו בשחיטה, פטור, דכתיב (שמות כ"א) וטבחו או מכרו, עד שימכור כל הדברים הנחרים בטביחה. לאפוקי שאם השאיר גיזותיה או קרניה, ללא הוי שוור, ולא מפטר בהכי: הנוחר. קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר. עוקר סימנים, פטור. ואפילו לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דהא לאו שחיטה היא כלל:

ו. הָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים פְּטוּר.
הַגְּבִיחוֹ אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת חַיֵּב, נִתְּנוּ
לְבָכוֹרוֹת בָּנוֹ אוֹ לְבָעַל חוּבוֹ לְשׁוֹמֵר חָנָם, וְלְשׁוֹאֵל,
לְנוֹשֵׂא שְׂכָר, וְלְשׁוֹכֵר, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ וּמֵת בְּרִשׁוֹת
הַבְּעָלִים, פְּטוּר. הַגְּבִיחוֹ אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִשׁוֹת הַבְּעָלִים
וּמֵת, חַיֵּיב:

ברטנורה (ו) היה מושכו ויוצא. פטור מכפל: הגביחו. אפילו ברשות בעלים. שהרי הגביחה קונה בכל מקום: נתנו. גנב לכהן, בחמש סלעים של פדיון בנו: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר. ומת ברשות בעלים: פטור. הגנב מכלום:

ז. אִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מְגַדְלִין
בְּסוּרְיָא, וּבְמַדְבָּרוֹת שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אִין מְגַדְלִין
תְּרַנְגוּלִים בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי הַקְּדָשִׁים, וְלֹא לְהַנִּים בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הַטְּהָרוֹת. אִין מְגַדְלִין חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם.
לֹא יִגְדֵל אָדָם אֶת הַכֶּלֶב, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה קָשׁוּר
בְּשִׁלְשֻׁלַת. אִין פּוֹרְסִין נְשָׁבִין לַיוֹנִים. אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה
רְחוּק מִן הַיְשׁוּב שְׁלֹשִׁים רִיס:

ברטנורה (ז) אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. משום ישוב ארץ ישראל, שמפסידין את הזרעים: אבל מגדלין בסוריא. ארלות שכבש דוד. ללא שמיה כיבוש, ולא חיישין בה לישוב. ואם יפסידו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרנגולים בירושלים מפני הקדשים. שאוכלין עס. ודרך תרנגולים לנקר באשפה, ושמא יביאו עלם [כשעורה] מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ולא יגדלו כהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלים תרומה ורכיכים לשמרה בטרה: חזירים. מפרש טעמא בגמרא, כשכרו מלכי השמונאי זה על זה היו רגילים בכל יום שהיו אלו שבחוץ מעלים להם תמידים לאלו

סצפנים. יום אחד העלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ כפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו ארור המגדל חזירים: את הכלב. מפני שנוסף ומנבח ומפלת אשה מיראתו: נשבים. פחים. שלא ילכדו בהם יוני בני היסוב: שלשים ריס. ארבעה מילין:

גמרא בבא קמא דף פ' ע"א

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרוה לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית. לימים נכנסו חביריו לבקרו פיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסים אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חבירי: (פ"ג א') תנו רבנן לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה: תנא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים למאי נפקא מינה למיקם עליה בארור. אמר רבי יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בבל כעיר הסמוכה לספר דמי. תרגמא נהרדעא. דרש רבי דוסתאי דמן בירי (במדבר י') ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל ללמדך שאין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד. והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא אתתא דעאלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא אמר לה מריה לא תסתפי מיניה שקילי ניביה אמרה ליה שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד:

רס"י גונת. פלידר"א לועק מפני כאב הלב ולא היה יכול להשיב רוחו: ליסמים מזויין. רוע' בשדות אחרים וגוזל את הרבים: לספר. מרקא שבין ישראל לעכו"ס ונריכה שמור: בארור. כדתניא לעיל ארור אדם שיגדל חזירים: בצל. שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמעינן רב נחמן דהואיל ויש בצבל יסוב קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאלו היא מא"י: ניבי. ינייבי"ן לשון אחר ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כד שמעתי (בבבבורות): שקילי טיבותיך. נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוליס (שלח הקשרת את הכלב) מה שאתה מנחמני הבב: כבר נד ולד. נעקר ממקומו:

זוהר ויצא דף קס"ג ע"א

ויציג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו', פתח רבי אלעזר ואמר (משלי טו) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא, אם חכמת חכמת לך, תא חזי ווי לאנון חיבי עלמא דלא ידעין ולא משגיחין במלי דאורייתא, וכד אנון משגיחין בה בגין דלית לון סכלתנו, מלין דאורייתא דמין בעיניהו כאלו פלהו מלי ריקניא ולית בהו תועלתא, וכלא בגין דאנון רקנין מדעתא וסכלתנו דהא כל מלי דאורייתא פלהו מלין עלאין ויקירין וכל מלה ומלה כתיב בה (שם ג') יקרה היא מפנינים (שם ח') וכל חפצים לא ישוו בה (באורייתא) וכל אנון טפשין אטימין דלבא פד חמאן מלי דאורייתא לא די לון דלא ידעי אלא דאנון אמרי דאיניהו מלין פגימין מלי דלית בהו תועלתא, ווי לון פד יתבע לון קדשא בריך הוא עלבונא דאורייתא ויתענשון עונשא דמרדי במאריהון, מה כתיב באורייתא (דברים ל"ה) כי לא דבר רק הוא מכם ואי איהו רק מכם איהו דהא אורייתא כלא מליא מכל אבנין טבין ומרגלאן יקירין מכל טבין דעלמא כמה דאת אמר וכל חפצים לא ישוו בה, והיך יימרון דאיהי ריקניא ושלמה מלכא אמר אם חכמת חכמת לך דכד יתחכם בר נש באורייתא תועלתא דיליה איהו דהא באורייתא לא יכיל לאוספא אפלו את אחת, ולצת לבדך תשא דהא אורייתא לא יגרע משבחהא כלום וליצנותא דיליה איהו ואשתאר ביה לאובדא ליה מהאי עלמא ומעלמא דאתי:

וַיֹּאמֶר אֵת הַמִּקְלוֹת וְגו': פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, אִם חֲפַמָּה חֲפַמָּה לָךְ וְלִכְתָּ וְגו'. אִם חֲכַמָּה חֲכַמָּה לָךְ, זֶה וְרֵאָה, וְוִי לְרַשְׁעֵי עוֹלָם, שְׂחִינִים יוֹדְעִים וְחִינִים מִסְתַּפְּלִים דְּדַבְרֵי תוֹרָה, וְכִשְׁהֵם מִסְתַּפְּלִים זֶה, הֵינָה מִשּׁוּם שְׂחִין זֶהֶם תְּבוּנָה, דְּדַבְרֵי תוֹרָה דּוּמִים זְעִינְיָהֶם פְּאֵלוּ הַפֶּל הָיָה דְּדַבְרִים רִיקָנִים וְחִין זֶהֶם תּוֹעֵלֶת. וְהַפֶּל הוּא, מִשּׁוּם שְׁהֵם רִיקָנִים מִדַּעַת וְתְבוּנָה, פִּי כֹל הַדְּבָרִים שֶׁצִּתּוּרָה פֶּלֶם הֵם דְּדַבְרִים עֲלִיּוֹנִים וְיִקְרִים. וְזִכְּל מְלָה וּמְלָה פְּתוּב זֶה, יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים. וְכֹל חֲפַמָּה לֹא יִשּׁוּ זֶה. וְכֹל הַטּוֹפְשִׁים אֲטוּמֵי הַלֵּב פְּשָׁרוּחִים דְּדַבְרֵי תוֹרָה, לֹא דִי לָהֶם שְׂחִינִים יוֹדְעִים, אֲלֹא עוֹד שְׁהֵם אֲוִמְרִים, שְׁהֵם דְּדַבְרִים נִשְׁחָתִים, דְּדַבְרִים שְׂחִין זֶהֶם תּוֹעֵלֶת. וְוִי לָהֶם פְּאֲשָׁר יִדְרֹשׁ מֵהֶם הַקְּדוּשׁ זְרוּף הוּא עַל פְּלִימְתָה שֶׁל הַתּוֹרָה, וְיַעֲנֶשׁוּ זְעַנְשׁ הַרְחֹוִי לְמוֹרֵד זְרָזוֹנוֹ. מֵה פְּתוּב זִתּוּרָה. פִּי לֹא דְּבַר רַק וְגו'. וְאִם הוּא רַק, אֲוִי מִפֶּס הוּא רַק. פִּי הַתּוֹרָה כֹּלָה מְלָחָה אֲדַבְרִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת הַיִּקְרוֹת. מִפֶּל טוֹב שֶׁזְעוּלָם, פֶּמוֹ שֶׁפְּתוּב וְכֹל חֲפַמָּה לֹא יִשּׁוּ זֶה. וְחִין יִאֲמְרוּ, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא רִיקָנָה, וְשִׁלְמָה הַמְּלָךְ אָמַר אִם חֲכַמָּה חֲכַמָּה לָךְ. פִּי פְּשִׁיתְחַפֵּם הָאֲדָם זִתּוּרָה, הַתּוֹעֵלֶת שֶׁלּוּ הוּא, וְלֹא שֶׁל הַתּוֹרָה, פִּי זִתּוּרָה, חִינּוּ יִכּוֹל לְהוֹסִיף אֲפֵלּוּ אֹת חֲחַת, וְלִכְתָּ לְזַדְּדָה פֶּשָׁא, פִּי לֹא יִגְרַע כְּלוּם, מִשּׁוּם זֶה, מִשְׁזַחָה שֶׁל תּוֹרָה, וְהַלְכָנוֹת שֶׁלּוּ לְזַדּוּ הוּא, וְנִשְׁאָר זֶה, לְהַאֲבִידוּ מֵעוֹלָם הַזֶּה וּמֵעוֹלָם הַבָּא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ג

א. הָיָה לְפָנָיו עֲשִׂיית מִצְוָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה אִם אֲפִשֶׁר לְמִצְוָה לְהַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִים לֹא יִפְסִיק תִּלְמוּדוֹ וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה וַיִּחְזוֹר לְתִלְמוּדוֹ : **ב.** כָּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים ל') לֹא בִשְׂמִים הִיא וְלֹא מֵעֶבֶר לִים הִיא. לֹא בִשְׂמִים הִיא לֹא בְּגִסֵי הָרוּחַ הִיא מִצוּיָה וְלֹא בְּמַהֲלָכֵי מֵעֶבֶר לִים הִיא. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים לֹא כָּל הַמְרַבֵּה בְּסַחֲוֹרָה מַחֲכִים וְצוּוּ חֲכָמִים הָוִי מְמַעַט בְּעַסֵּק וְעִסוּק בַּתּוֹרָה : **ג.** כָּל הַמְשִׁים עַל לְבוֹ שִׁיעֲסוּק בַּתּוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וַיִּתְפָּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה הָרִי זֶה חֲלַל אֶת הַשֵּׁם וּבְזָה אֶת הַתּוֹרָה וְכָבֵה מְאֹר הַדָּת וְגָרַם רָעָה לְעַצְמוֹ וְנִטַּל חַיּוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא לְפִי שֶׁאֲסוּר לִיהֲנוֹת בְּדַבְרֵי תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הַנְּהַנָּה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה נוֹטַל חַיּוֹ מִן הָעוֹלָם.

ועוד צוּוּ וְאָמְרוּ אֶל תַּעֲשֵׂם עֵטְרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא קָרְדוּם
לְחַפּוֹר בָּהֶם. וְעוֹד צוּוּ וְאָמְרוּ אֶהוּב אֶת הַמְּלָאכָה וּשְׂנֵא אֶת
הַרְבֵּנוֹת וְכָל תּוֹרָה שְׂאִין עִמָּה מְלָאכָה סוּפָה בְּטִילָה וְגוֹרְרַת עוֹן
וְסוּף אָדָם זֶה שְׂיֵהָא מְלַסְטִים אֶת הַבְּרִיּוֹת:

מוסר

מספר הרוקח דף ב' ג'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה לְעוֹלָם יְמוֹד אָדָם אֶת עֲצָמוֹ אִם
יְכוֹל לְהַתְפַּלֵּל וְיִתְפַּלֵּל וְאִם לֹא יִתְפַּלֵּל וְיִכְתִּיב (תהלים ט"ז) שְׂוִיתִי
ה' לְנִגְדֵי תַמִּיד לְכֹן בְּשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת רֵאשׁוֹנוֹת וּבְשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת
אַחֲרוֹנוֹת וּבְחִיתוּם כָּל בְּרָכָה בְּרוּךְ אַתָּה ה' צָרִיךְ כּוּוֹן הַלֵּב
בְּדַעַת שְׂלִימָה וּבְהַכְנַעַת הַלֵּב וְרוּחַ. וְאַלְמָדָךְ הַכְנַעָה וְהַשְׁפָּלָה
אִיךְ הִיא חֲשׂוּבָה לְפָנֵי אָבִיךְ שְׂבִשְׂמִים וְתִתְחַרֵּט מִמַּעֲשֵׂיךְ
וְתִהְיֶה בּוֹשׁ מִמַּעֲשֵׂיךְ אִיךְ תִּשְׂיֵב לוֹ הַנֶּפֶשׁ כְּאֲשֶׁר נִתְּנָה לָךְ וְיִבְכָה
בְּדַמְעַ לְבָבוֹ וּבְדַמְעַ עֵינָיו עַל חַטָּאֵיו כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר עַל דָּוִד (ש"ב כ"ג)
הוֹקֵם עַל שְׂהַקִּים עָלָה שֶׁל תִּשׂוּבָה וְאָמַר אֶל דְּמַעַתִּי אֶל תִּתְחַרֵּשׁ
וְיִתְחַרֵּט וְיִקְרַע סָגוֹר לְבוֹ כְּמוֹ שְׂאָמַר הַכְּתוּב (יואל ב') וְקָרְעוּ
לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגַדֵיכֶם וְשׂוּבוּ. וְיִתְוַדֶּה עַל מְנַת לַעֲזוֹב שְׂנֵאָמַר (משלי
כ"ח) וּמוֹדָה וְעוֹזֵב יְרוּחָם וְיַעֲזוֹב דְּרָכּוֹ וְהִרְהוּרֵיוֹ כְּמוֹ שְׂכְּתוּב
(ישעיה נ"ד) יַעֲזוֹב רָשָׁע דְּרָכּוֹ וְגוֹי וַיִּפְשָׁפֶשׂ בְּמַעֲשָׂיו כְּאָמוֹר (איכה ג')
נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקוֹרָה וְנִשׂוּבָה וְיִדְאָג וְיִתְאַנַּח וְאִנְחָתוֹ לְפָנָיו
תָּבֵא וְיִכְנַע לְבוֹ עַל דְּרָךְ (מ"א כ"א) הִרְאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחֲאָב וַיִּשְׁנָה
מִלְּבוּשָׁיו וְיִתְאַבֵּל וְיִתְאוּנוֹן עַל חַטָּאֵיו כְּמוֹ שְׂכְּתוּב (שמות ל"ג)
וְיִתְאַבְלוּ וְלֹא שְׂתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו:

ויצא יום חמישי תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

^(ט) עוֹדְנוּ מִדְבַר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן
אֲשֶׁר לְאָבִיהָ כִּי רָעָה הִוא : עד דהוא ממלל עמהון ורחל
אתת עם ענא די לאבוהא ארי רעיתא היא : ^(ט) ויהי כאשר ראה
יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן
לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן
מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו :
והוה פד חנא יעקב ית רחל בת לבן אחיהא דאמה וית ענא דלבן אחיהא
דאמה וקרב יעקב ויגנדר ית אבנא מעל פומא דבירא ואשקי ית ענא דלבן
אחיהא דאמה :

^{רס"ז} ויגש יעקב ויגל. כזה שמעביר את הפקק מעל פי כלוחית, להודיעך שחוו גדול:

^(יא) וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבד : וישק
יעקב לרחל וארס ית קלה ובכא :

^{רס"ח} ויבד. לפי שצפה ברוב הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר לפי שבא בידים ריקניות, אמר אליעזר
עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וכמילים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף אליפז בן עשו במטות אביו אחריו
להרגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לאווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה
שבדי, והעני חשב כמת:

^(יב) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן
רבקה הוא ותרץ ותגד לאביה : וחוי יעקב לרחל
ארי בר אחת אבוהא הוא וארי בר רבקה הוא ורהטת וחויאת לאבוהא :

^{רס"ט} כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה, כמו (לעיל י"ח) אנשים אחים אנחנו. ומדקשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו
ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה: ותגד לאביה. לפי שאמה ממה לא היה לה להגיד
אלא לו:

^(יג) ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחתו
וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו
אל ביתו ויספר ללבן את כל הדברים
האלה : והוה פד שמע לבן ית שמע יעקב בר אחתה ורהט לקדמותה
ויגפף לה ונשיק לה ואעלה לביתה ואשתעי ללבן ית כל פתגמיא האליון :

רש"י וירץ לקראתו. כסבור ממון הוא טעון, שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים: ויחבק. כשלא ראה עמו כלום אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו: וינשק לו. אמר שמא מהגלויות הביא והם כפיו: ויספר ללבו. שלא בא אלא מהוד אונם אחיו, ושנטלו ממונו ממנו:

נביאים - הושע - פרק יג

(ב) וְעַתָּה יוֹסֵפוּ לַחֲטָא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה מִכֶּסֶף כֶּסֶף כְּתוּבוֹת עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חָרָשִׁים כִּלְהֵם לָהֶם הֵם אֹמְרִים זָבַחַי אָדָם עֲגָלִים יִשְׁקֹון: וַיִּכְעַן מוֹסִיפִין לְמִיחֲטֵי וַיַּעֲבְדוּ לַהוֹן מִתְּכָא מִכֶּסֶף הוֹן כְּדַמּוּתָהוֹן צְלָמָנִין עוֹבֵד אוֹמְנִין כִּלְהוֹן לַהוֹן אֵינוֹן מְטַעַן נְבִיִּי שְׁקָרָא דְבַחִין לְעוֹבֵד יְדֵי אֲנָשָׁא תוֹרְיָא לְעֲגָלָא נְכָסִין:

רש"י עתה. בית יהוא שראו כל זאת יוסיפו לחטוא: כתבונם. כחבניתם: זבחי אדם עגלים ישקון. כומרי המולך אומרים לישראל מי שזבח בנו לעכו"ם כדאי הוא להיות נושא העגל שהרי דוון חביב הקריב לו כך פירשו דבותינו בסנהד' ומיושב הוא על לשון המקרא יותר מתרגום של יונתן:

(ג) לָכֵן יִהְיוּ כַּעֲנָן בְּקָר וְכִטְל מִשְׁכִּים הַלֵּךְ כְּמַץ יִסְעַר מִגֶּרֶן וַיִּכְעֲשׂוּן מֵאֲרָבָה: בְּכֵן יִהְיוּ כַּעֲנָנָא צְפָרָא וְכִטְלָא דְמוֹהֵי פְסִיק כְּמוֹצָא דְנִשְׁבָּה רוּחַ מֵאִידָרָא וְכִתְנָנָא מִפְּוֹת נוֹרָא:

רש"י וכטל משכים הולך. וקטל דמוהי פסיק: כמוץ יסוער מגורן. כמואל דנשבה רוח מאידרא: יסוער. אשך סערה תשאנו:

(ד) וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַלֹהִים זֹלָתִי לֹא תִדְעַ וּמוֹשִׁיעַ אֵין בְּלָתִי: וְאַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ דְאַסִּיקְתָּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַלְהָא בְּרַ מִינֵי לֹא תִדְעַ וּפְרִיק לִית אֱלָא אֲנָא:

רש"י ואנכי ה' אלהיך. ולא היה לך למרוד בי:

(ה) אֲנִי יִדְעֶתִיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ תְּלָאבוֹת : אָנָּה
סוֹפִיקִית צוֹרְכִיהוּן בַּמִּדְבָּרָא בְּאֶרֶץ אֲדָמָה וְהַיְהוּדִים תִּבְּרִין בְּהַ לְכָל מִיִּדְעָם :

רש"י אני ידעתיך . נתתי לך לדעת לרכך וספקתיך : תלאבות . אין לו דמיון ופתרונו לפי עניינו תל שאובין בו כל טובה ואין מולאין :

(ו) כְּמִרְעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ שְׂבָעוּ וַיָּרֶם לִבָּם עַל כֵּן
שְׂכַחוּנִי : כִּד זְנִתְנִין שְׂבָעוּ מִשְׂבַּע וְרָאִים לְבַהוּן עַל כֵּן שְׂבָקוּ לְהוּן יַת
פּוֹלְחֵי :

רש"י כמרעייתם . כאשר באו לארץ מרעית' והיו שבעי' אז : שבעו וירם לבם . כמו וירם במטה (שמות ז) לשון מרים דבר אחר וירם זכאן ויגבה הוא עלמו :

כתובים - משלי - פרק ז

(א) קִשְׁרָם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתִבָּם עַל לִוַח לִבְךָ :
קִטּוֹר אֲנוּן עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתוּב אֲנוּן עַל לִוַח דְּלִבְךָ : (ד) אָמַר
לְחַכְמָה אֲחֹתִי אֲתָּ וּמִדַּע לְבִינָה תִקְרָא : אָמַר
לְחַכְמָתָא אֲחֹתִי אֲתָּ וּמִדַּעְתָּא קָרִי לְבִיוֹנְתָא :

רש"י (אחותי את . קרובה אלך) : ומודע . קרוב כמו בועז מודעתנו קרובנו (רות ג) כלומר קרובה אלך תמיד :

(ה) לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנְּכַרְיָה אֲמַרְיָה
הַחֲלִיקָה : דְּנִטְרָךָ מִן אֲתִתָּא חִילוּנִיתָא וּמִן נוֹכְרִיתָא דְשַׁעִיעוּן
מְלָהָא : (ו) כִּי בַחֲלוֹן בֵּיתִי בַעַד אֲשַׁנְבִּי נִשְׁקַפְתִּי :
מְטוּל דְּמִן פְּנֵי זַעֲרָתָא דְבֵיתִי אֲדַקַּת וּמִן חֲרָפִין דְּדִירָא : (ז) וַיֵּאָרָא
בַּפִּתְאִים אָבִינָה בְּבָנִים נַעַר חֲסֹר לֵב : וְחִזִּית
בְּשִׁבְרֵי וְאֶסְתַּכְּלִית בְּטֵלָאֵי וְתִמְהִית בְּחֲסִיר רַעִיוֹנָא :

משנה זבחים פרק ז

א. חטאת העוף שעשאה למטה, כמעשה חטאת לשם חטאת, כשירה. כמעשה חטאת לשם עולה, כמעשה עולה לשם חטאת, כמעשה עולה לשם עולה. פסולה: עשאה למעלה כמעשה כלם, פסולה:

דרטורה (א) חטאת העוף שעשאה למטה. מחוט הסקרא, כהלכתה שהיא נעשית למטה, כדאמרן בפרקין דלעיל: כמעשה חטאת. כהזאה ומיזוי: לשם חטאת. אע"פ שנינה בסדר מליקה כגון שמלק והבדיל, ובחטאת נאמר ולא יבדיל: כשרה. הואיל ונעשית למטה ובשאר עבודות כהלכתה: כמעשה חטאת לשם עולה כו' פסולה. דחטאת שלא לשמה פסולה: כמעשה כולם. כלומר כמעשה אחד מכולם האמורים כאן ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, הואיל ועשאה למעלה פסולה:

ב. עולת העוף שעשאה למעלה, כמעשה עולה לשם עולה, כשירה, כמעשה עולה לשם חטאת, כשירה, ובלבד שלא עלתה לבצלים. כמעשה חטאת לשם עולה, כמעשה חטאת לשם חטאת, פסולה. עשאה למטה כמעשה כלם, פסולה:

דרטורה (ב) עולת העוף שעשאה למעלה. כהלכתה שהיא נעשית למעלה: כמעשה עולה לשם עולה. אע"פ שנינה במליקתה שלא הבדיל, ומן הדין היה לו להבדיל, אפילו הכי כשרה: כמעשה עולה לשם חטאת כשרה. דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבצלים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת: עשאה למטה כמעשה כולם. כמעשה אחד מכולן ואפילו כמעשה עולה לשם עולה: פסולה. הואיל ועשאה למטה, פסולה:

ג. וכך אינן מטמאות בבית הבליעה, ומועלין בהן, חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת:

(ג) וכולן אינן מטמאות צבית הצליעה. אע"פ שנפסלו, מליקתן מטהרתן מידי נבילה, ואין מטמאין צבית הצליעה כדין נבלת עוף טהור שהאוכלה אע"פ שלא נגע בה כגון שתחבה לו חצרו צבית הצליעה, נטמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, אבל אלו אע"פ שאין מליקתן מתירתן באכילה מפני הפסול שאירע בהן, מכל מקום מטהרתן ומוציאתן מידי נבילה: ומועלין בהן. הנהגה מהן בטהרה, מביא קרבן מעילה כדין כל נהנה מן ההקדש. ואפילו חטאת, הואיל ונפסלה ולא היה בה שעת היתר לכהנים, לא יצאה מידי מעילה: חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. דכשרה היא ויש בה שעת היתר לכהנים, ואז אינן בה מעילה אפילו לזר:

ד. עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, רבי אליעזר אומר, מועלין בה. רבי יהושע אומר, אין מועלין בה. אמר רבי אליעזר, מה אם חטאת שאין מועלין בה לשמה, כששנה את שמה, מועלין בה. עולה שמועלין בה לשמה, כששנה את שמה, אינו דין שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת בחטאת ששנה את שמה לשם עולה שכן שנה את שמה לדבר שיש בו מעילה, תאמר בעולה ששנה את שמה לשם חטאת שכן שנה את שמה לדבר שאין בו מעילה. אמר לו רבי אליעזר, והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים יוכיחו, שכן שנה את שמו לדבר שאין בו מעילה, ומועלין בהן, אף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי ששנה את שמה לדבר שאין בו מעילה, שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים, שכן שנה את שמו בדבר שיש בו אסור והיתר, תאמר בעולה ששנה את שמה בדבר שכלו היתר:

(ד) ר' אליעזר אומר מועלים בה. דהא עולה היא ומי הוציאה ממעילתה, והלא שעת היתר לכהנים לא היה לה: רבי יהושע אומר אין מועלין בה. דכיון דשינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת, נעשית חטאת: ומה חטאת העוף שאין מועלין בה. כשחטה לשמה, שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה. נפסלה ולא באה לכלל היתר: מועלים בה. דהא ר' יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: שחטן בדרום. לשם שלמים. יוכיחו: ששינה שמו ומעשיהו לדבר שאין בו מעילה. שקדשים קלים אין מעילה אלם באימוריהן: ומועלים בהן. מפני שנפסלו בשינוי מקומן ולא הוציאתן

זריקתן מידי מעילה: איסור והיתר. קדשים קלים יש באימוריהם מקום מעילה ואין צדק
מקום מעילה: צדק שכולו היתר. בחטאת העוף שאין בה כל מעילה. והלכה כרבי יהושע:

ה. מֶלֶק בְּשִׂמְאֵל אוּ בְּלֵיָּהּ, שְׁחַט חֲלִין בְּפָנִים, וְקִדְּשִׁים
בְּחוּץ, אֵינָן מְטַמְּאִין בְּבֵית הַבְּלִיעָה. מֶלֶק בְּסַכּוֹן, מֶלֶק
חֲלִין בְּפָנִים, וְקִדְּשִׁים בְּחוּץ, תּוֹרִין שְׁלֵא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ, וּבְנֵי
יוֹנָה שְׁעָבַר זְמַנּוֹ, שְׂיַבֵּשׁ גִּפָּה, וְשִׁנְסִמִּית עֵינָהּ, וְשִׁנְקִטְעָה
רְגְלָהּ, מְטַמְּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָה
בְּקִדְּשׁ, אֵינָה מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. לֹא הָיָה פְּסוּלָה
בְּקִדְּשׁ, מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה [וְכֹל הַפְּסוּלִים שֶׁמְלָקוּ,
מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה]:

ברטורה (ה) מלך בשמאל. דמליקתו פסולה. שכל מקום שנאמר ארבע וכהונה אינו אלא
של ימין: או צליה. דאין מליקה צליה, דרחמנא אמר ביום אותו: אינו מטמאין. הואיל
ופסולן בקודש ואהני מליקה דידהו שאם עלו לא ירדו: שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ
אין מטמאין בבית הבליעה. ואף על פי שאסורים באכילה: מלך בסכין. לאו מליקה היא
ולאו שחיטה היא, דהא מליקה בצפורן היא בעצמו של כהן: מלך חולין בפנים. דלא שייך
מליקה בחולין, אלא בקדשים בפנים. והמולק חולין בכל מקום או קדשים בחוץ, הוי כאילו
נוחר או מעקר, ואין אותה מליקה מוסיפה מידי נבילה: תורין שלא הגיע זמנו. תורים,
גדולים כשרים, קטנים פסולים. בני יונה, קטנים כשרים, גדולים פסולים: ואיבש גפה.
דמחוסר אבר פסול אף בעופות. דהא דקיימא לן אין תמות וזכרות בעופות, הני מילי כגון
דוקין שבעין שאין מומן ניכר. אבל מחוסר אבר, הקריבהו נא לפחתך: מטמא בבית
הבליעה. דלא מהני מליקה דידהו למידי, שאפילו עלו ירדו: כל שאין פסולן בקודש.
שנפסלו קודם שצאו לעזרה. וכל שאין פסולן בקודש אמרינן לקמן בפרק המזבח מקדש,
דאם עלה ירד. אבל אותן שפסולן בקודש כגון הקדשים הראויין אלא שנפסלו בעבודותיהן,
אין מטמאין, דהא אהני להו מליקה, דאם עלו לא ירדו: כל הפסולים. כגון זר ואונן וטבול
יום ומחוסר כפורים וכל אותן השנויין בריש פרק צ': ואינן מטמאות בבית הבליעה.
שאע"פ שאין מליקתן מתרת קדשים באכילה, מכל מקום מוסיפתן מידי נבילה:

ו. מֶלֶק וְנִמְצָא טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֵינָה מְטַמְּאָה
בְּבֵית הַבְּלִיעָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מְטַמְּאָה בְּבֵית
הַבְּלִיעָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מָה אִם נִבְלַת בְּהֵמָה שֶׁהִיא
מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפְתָּהּ
מְטַמְּאָתָהּ. נִבְלַת הָעוֹף שֶׁאֵינָה מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא,
אֵינָה דִין שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֶרֶת אֶת טְרֵפְתָּהּ
מְטַמְּאָתָהּ. מָה מְצִינוּ בְּשְׁחִיטָתָהּ שֶׁהִיא מְכַשְׂרָתָהּ

בְּאֲכִילָהּ, וּמִטְהַרְתָּ אֶת טְרֵפְתָּהּ מִטְמְאָתָהּ, אֵף מְלִיקָתָהּ
שֶׁהִיא מִכְשָׁרְתָהּ בְּאֲכִילָהּ, תִּטְהַר אֶת טְרֵפְתָּהּ
מִטְמְאָתָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, יִדְּיָהּ פְּנֵבֶלֶת בְּהֶמָּה,
שְׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ אֲבָל לֹא מְלִיקָתָהּ:

ברטנורה (ו) אינה מטמאה בבית הבליעה. למליקתה מטהרתה מידי נבילה: רבי יהודה
אומר מטמאה בבית הבליעה. דסבירא ליה לרבי יהודה דלא אהנו שחיטה בעוף של חולין
ולא מליקה בקדשים בטריפה (בעוף) להוליאה מידי נבילה: אינו דין שיהא שחיטה כו'.
וכיון דילפת שחיטה מטהרת את הטריפה בעוף בחולין מקל וחומר, ילפינן מליקת קדשים
מינה בבנין רב, מה מלינו בשחיטה כו', אף מליקה המכשרת באכילה תטהר טרפתה
מטומאתה: ר' יוסי אומר דיה כו'. כיון דלא אשכחן בהדיא דשחיטה מוליאה מידי נבילה
בעוף, אלא מקל וחומר מנבלת בהמה אהא דא ללמוד, דיה שיהא כנבלת בהמה ששחיטתה
מטהרתה מידי נבילה ולא מליקתה, דליו לזא מן הדין להיות כגדון. ושלג מחלוקות בדבר,
ר' מאיר סבר, אחד שחיטה ואחד מליקה מוליאה בעוף מידי נבילה. ור' יהודה סבר, בין
שחיטה בין מליקה לא מהני בטריפה בעוף להוליאה מידי נבילה. ורבי יוסי סבר, שחיטה
מהניא, מליקה לא מהניא. והלכה כרבי יוסי:

גמרא זבחים דף ס"א ע"ב

תַּנּוּ הֵתָם וּכְשָׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה הוֹסִיפוּ עָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת מִן
הַדָּרוֹם וְאַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַמַּעְרָב כְּמוֹן גָּמָא. מָאִי טַעְמָא אָמַר רַב
יוֹסֵף מְשׁוּם דְּלֹא סָפִיק. אָמַר לִיה אַבְיֵי הַשְּׁתָא מְקַדָּשׁ רֵאשׁוֹן
דְּכַתִּיב בֵּיה (מ"א ד') יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם
סָפִיק מְקַדָּשׁ שְׁנֵי דְכַתִּיב בֵּיה (עזרא ב') כָּל הַקֹּהֶל כְּאַחַד אַרְבַּע
רְבּוּא לֹא סָפִיק. אָמַר לִיה הֵתָם אֲשֶׁר שָׁל שְׁמַיִם מְסִייעֶתָן הֵכָא
אִין אֲשֶׁר שָׁל שְׁמַיִם מְסִייעֶתָן. כִּי אֶתָּא רַבִּין אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
פַּזִּי מְשׁוּם בַּר קַפְרָא שְׁתִּין הוֹסִיפוּ. מַעֲיַקְרָא סָבַר מְזַבַּח אֲדָמָה
שֶׁהוּא אֲטוּם כְּאֲדָמָה וְלִבְסוּף סָבַר שְׁתִּיָּה כְּאֲכִילָהּ וּמָאִי מְזַבַּח
אֲדָמָה שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּאֲדָמָה שְׁלֹא יִבְנֶנּוּ לֹא עַל גְּבִי כִּיפִים וְלֹא
עַל גְּבִי מְחִילוֹת. אָמַר רַב יוֹסֵף לָאוּ הֵינּוּ דְתַנְיָא (שם ג') וַיִּכְנֶנוּ אֶת
הַמְּזַבֵּחַ עַל מְכוֹנוֹתָיו שֶׁהִגִּיעוּ לְסוּף מְדוֹתָיו. וְהַכְּתִיב (דה"א כ"ח)

הכל בכתב מיד הי עלי השכיל אלא אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש (שם כ"ב) ויאמר דוד זהו בית הי האלהים וזה מזבח לעולה לישראל. כי בית מה בית ששים אמה אף מזבח ששים אמה בשלמא בית מנכרא צורתו אלא מזבח מנא ידעי אמר רבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו. ורבי יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום. ורבי שמואל בר נחמני אמר מכל הבית פלו הריחו ריח קטורת. משם הריחו ריח איברים. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד עליהם על המזבח. ואחד שהעיד עליהם על מקום המזבח. ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית. במתניתא תנא רבי אליעזר בן יעקב אומר שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה. אחד שהעיד להם על המזבח ועל מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית. ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית:

כ"י תנן התם. במסכת מידות רבי יוסי אומר כו' וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' נמלא יסודו ל"ב על ל"ב ומקום מערכתו כ"ד על כ"ד: גמא. גימל יונית עשויה כמין כף פשוט' שלנו כדפרישית דרום ומערב: הכא. במקדש שני אין אש של שמים מסייעתן כדילפינן בפ"ק דיומא וארכה בו ואכבד מחוסר הי' אלו חמשה דברים שחסר במקדש שני ואש אחד מהן ואמרין התם מיהוי הוה סיעוי לא מסיעו: שיתין הוסיפו. קרן מערבית דרומית הוסיפו למשכה לדרום ולמערב שסם היו מנסכין נסכין כדאמרין (הה) במתניתין דלקמן. ובימי שלמה הי' כמין בור כרוי אלל המזבח באותה זוית לירד הנסכים בתוכן ויורדין מן המזבח לרפפה ושותתין סם והם קלטו אותו הבור לתוך המזבח ועשו נקבים כנגדן בראש המזבח לירד הנסכים סם: אטום כאדמה. שלא יהא חלול: שתיה כאכיל'. מה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה תבלע במזבח: רב יוסף אומר לאו היינו דתני' וכו'. רב יוסף חלה ונעקר למודו ופעמים שאמר דבר ונזכר ששנה הפך וחזר בו והכא הכי אמר היכי אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעתן לא הורכו ליותר: לאו היינו דתני'. שאנשי כנסת הגדולה הגיעו לסוף מדותיו שלהם נגלה המקום המקודש למזבח מה שלא נגלה לשלמה: והכתיב הכל בכתב. שכל מקומות הקדושות ומידותיהן נכתבו לדוד אלמא במקדש ראשון נמי והאי דלא עשאוהו גדול לאו משום דלא נגלה לשלמה המקום במידותיו: אלא אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש. שנאמר לדוד ששים אמה המקום המזבח ושלמה לא הבין לדורשו והם דרשוהו והוסיפו עליו לפי האורך להם ולששים אמה לא הרכו דאמרין לקמן מידת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין: מה בית ששים אמה. כדכתיב ששים אמה ארכו אף מזבח עד ששים אמה ראוי לו ומקודש המקום אם ירנו: בשלמא בית.

ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קדוש לעזרה ומה קדוש להיכל: שמנכר' לורתו. יסודות החומות: מנח ידעי. מקומו היכא: שלשה נביאים. חגי זכריה ומלכאי: אחד העיד להם על המזבח. שיש לו מקום להוסיף עד ששים אמה: על מקום המזבח. היכן היה: שמקריבין אעפ"י שאין בית. דקדוש' הבית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: שתכתב אשוריו'. שמתחילה ניתנה להם בכתב עברי כתב ליבונאה כדאמרין בסנהדרין:

זוהר ויצא דף קס"ה ע"א

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים רבי אבא פתח ואמר (בראשית ב' ה') זכר וינקבה בראם וגו' כמה אית לן לאסתכלא במלי דאורייתא ווי לון לאנון אטימי לבא וסתימין עינין הא אורייתא קארי קמיהו (משלי ט') לכו לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכתאי, מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו ולית מאן דישיגח, תא חזי האי קרא אית ביה רזין עלאין איהו לגו ואיהו לבר, זכר וינקבה בראם אשתמע להאי גונא ואשתמע להאי גונא ואשתמע דשמשא וסיהרא בתבורא חדא אנון דכתיב בראם כמה דאת אמר (חבקוק ג') שמש ירח עמד זבולה ואשתמע דאדם וחיה כחדא אתבריאו בזווגא חד, וכיון דאשתכחו בזווגא חד מיד ויברך אותם דלית ברכתא שריא אלא באתר דאשתכחו דכר ונוקבא, תא חזי כד נפק יעקב למיחד לחרן בלחודוי הנה דלא אינסיב מה כתיב ויפגע במקום וגו' ולא אתיבו ליה אלא בחלמא השתא דאנסיב והנה אתי בכלהו שבטין כביכול משרין עלאין פגעין ביה ואתחננו ליה דכתיב ויפגעו בו אנון אהדרו למפגע ביה, בקדמיתא איהו ויפגע במקום השתא אנון ויפגעו בו, בגין דבגניה דיעקב ובאנון שבטין ויפגעו בו, בגין דבגניה דיעקב ובאנון שבטין אתשקין אנון ממיא דימא רבא ולא עוד אלא בקדמיתא בלילה בחלמא השתא בחיזו דעינא וביממא הדיא הוא דכתיב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה וגו', כמה אשתמודע לון אלא חמא דאנון הוו אנון דחמא בחלמא בגני כד קרא לון מחנים משרין דאתחזו לעילא ומשרין דאתחזו לתתא אמאי אתגליאו למפגע ליה אלא

שְׂכִינְתָא אֲזֵלָא לְגַבִּיָּה לְנִטְלָא לְבֵיתֶיהָ וּמַחְכָּא לִיהּ לְבַנְיָמוֹן לְנִטְלָא בֵּיתָא עֲמִיָּה דִּיעֲקֹב בְּדִקְא יָאוֹת וּכְדִין כְּתִיב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מַחְרִיד :

תרגום הזוהר וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים וְגו': רַבִּי אֲבָח פִּתַּח וְאָמַר, זָכַר וּנְקֻזָּה בְּרָחֵם וְגו'. פְּמָה יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתַּפֵּל בְּדַבְרֵי תּוֹרָה. וְוִי לְהָם, לְאֵלּוּ עֲרַלִי לִבְ וּסְתוּמֵי עֵינַיִם. הָרִי הַתּוֹרָה, קוֹרְחַת לְפַנְיָהֶם, לְכוּ לְחַמוּ בְּלַחְמֵי וּשְׂתוּ צִיּוֹן מִסְכְּתֵי, מִי פִתִּי יִסוּר הִנָּה, חֶסֶר לִבְ אֲמָרָה לּוֹ. וְאִין מִי שֵׁי־שִׁגְיַח צָה. צֵחַ וּרְיָה מְקַרָּח זֶה זָכַר וּנְקֻזָּה בְּרָחֵם, יֵשׁ בּוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הוּא נוֹהֵג בְּצַנִּימִיּוֹת, וְהוּא נוֹהֵג בְּחִילוֹנִיּוֹת. זָכַר וּנְקֻזָּה בְּרָחֵם נְשָׁמַע לְכַד זֶה וְנְשָׁמַע לְכַד זֶה, וְנְשָׁמַע שְׁהַשְׁמַשׁ וְהַלְבָּנָה, הֵם בְּחֻצוֹר אַחַד, שְׁעָלִיָּהֶם פְּתוּב בְּרָחֵם, פְּמוֹ שְׁאֲתָה אֲוִמָּה, שְׁמַשׁ יִרַח עֲמֵד זְבוּלָה. וְנְשָׁמַע מִהַמְּקַרָּח, שְׁאֲדָם וְחֻוּה נְבָרָחוּ וְיֵאָחוּ מִזּוּג אַחַד. פִּיּוֹן שְׁנַמְלָחוּ בְּזוּג פְּאֲחַד, מִיַּד וּבִצְרָךְ אֲוֹתָם אֱלֹהִים. פִּי אִין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה אֲלָח בְּמַקּוֹם שְׁנַמְלָחִים זָכַר וּנְקֻזָּה. צֵחַ וּרְיָה, פְּאֲשֶׁר יֵאָח יַעֲקֹב לְלֶכֶת לְחָרוֹן, הִיָּה אֲזִי בְּלִבְדוֹ, שְׁעוֹד לֹא נָשָׂא אֲשָׁה. מֵה פְּתוּב, וַיִּפְגַּע בְּמַקּוֹם וְגו'. וְלֹא עָנוּ לּוֹ אֲלָח בְּחִלוֹם. וְעַתָּה שְׁפָבֵר נָשָׂא אֲשָׁה, וּבָח בְּכָל הַשְּׂבָטִים. בְּבִיכּוֹל, מַחְנוֹת הָעֲלִיוֹנִים פִּגְעוּ בּוֹ, וְהִתְחַנְּנוּ אֲלִיו, שְׁפְתוּב, וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ, שְׁחֻזְרוּ הֵם לְפִגְעַת בּוֹ, דְּהִיְנוּ לְהִתְחַנְּנוּ אֲלִיו. מִתְחַפָּה הִתְחַנְּנוּ הוּא, שְׁפְתוּב וַיִּפְגַּע בְּמַקּוֹם. עַתָּה הִתְחַנְּנוּ הֵם. שְׁפְתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ. מַשּׁוֹם שְׁבִשְׁבִיל יַעֲקֹב וְהַשְּׂבָטִים הֵם מוֹשְׁקִים מִמֵּימֵי הַיָּם הַגְּדוֹל, וְלֹא עוֹד אֲלָח מִתְחַפָּה, רָחָה אֲוֹתָם בְּלִילָה וּבְחִלוֹם שְׁפְתוּב וַיִּחְלוֹם וְגו' וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ, וְעַתָּה רָחָה אֲוֹתָם בְּרָחוֹת הָעֵין וּבִיּוֹם, וְזֶהוּ שְׁפְתוּב, וַיִּאֲמַר יַעֲקֹב פְּאֲשֶׁר רָחָם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה וְגו'. שׁוֹאֵל, בְּמָה הַבִּירָם שְׁהֵם מַלְאָכֵי אֱלֹהִים, וּמַשִּׁיב אֲלָח שְׁרָחָה שְׁהֵם הָיוּ אֲוֹתָם הַמְּלָאָכִים שְׁרָחָם בְּחִלוֹם. וּמַשּׁוֹם זֶה קָרָח אֲוֹתָם מַחְנִים, דְּהִיְנוּ עַל שֵׁם הַפְּתוּב, וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ, שְׁרָחָם בְּחִלוֹמוֹ, שְׁנַרְחוּ לְמַעְלָה וְנַרְחוּ לְמַטָּה, שְׁהֵם שְׁנֵי מַחְנוֹת. שׁוֹאֵל, לָמָּה נִגְלוּ עַתָּה הַמְּלָאָכִים לְפִגְעַת בּוֹ. וּמַשִּׁיב, אֲלָח הַשְּׂכִינָה הִלְכָה אֵל יַעֲקֹב, לְקַחַת אֶת צִיתוֹ, וְהַשְּׂכִינָה הִיָּתָה מַחְפָּה לְבַנְיָמִין לְקַחַת אֶת הַצִּית עִם יַעֲקֹב פְּרָחוּי, דְּהִיְנוּ בְּכָל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׂבָטִים. וְלְפִיכָךְ נִגְלוּ אֲלִיו הַמְּלָאָכִים, בְּסוּד הַפִּיּוֹם, לְהַשְׁלִימוֹ לְגַמְרֵי, וְאֲזִי פְּתוּב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מַחְרִיד.

א. מעלה גדולה היא למי שהיא מתפרנס ממעשה ידיו ומדת חסידים הראשונים היא ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (תהלים קכ"ח) יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך אשריו בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכלו טוב:

ב. אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו ותנומה אמרו חכמים דרך רמז (במדבר י"ט) זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי חכמים וכן אמר שלמה בחכמתו (משלי כ"ד) התרפית ביום צרה צר כחכה ועוד אמר (קהלת ב') אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי אמרו חכמים ברית פרותה שכל היגע בתורתו בבית הכנסת לא במהרה הוא משבח. וכל היגע בתלמודו בצנעא מחכים שנאמר (משלי י"א) ואת צנועים חכמה וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים ביודו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח: **ג.** אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר ללמוד בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר (איכה ב') קומי רני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר (תהלים מ"ב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר (איוב כ') כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח (במדבר ט"ו) כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי העולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בוזה דבר ה'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר וענין זה מפורש בתורה הרי הוא אומר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב

לְבַב מֵרֵב כָּל וְעַבְדָּתְךָ אֶת אוֹיְבֵיךָ וְאוֹמֵר (שם מ') לְמַעַן עֲנוּתְךָ וְגוֹ'
לְהִיטִיבְךָ בְּאַחֲרֵי־יָדְךָ:

מוסר

מספר סדר היום דף פי"ט ע"ב

יְבֹכָה וְיִתְאַבֵּל וְיֵשֵׁב לְעַפָּר וְיִשְׁתַּוְּמַם עַל כָּכָה אֵיךְ בָּאוּ עַל יָדוֹ
מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ עַד לְהַכְעִיס בָּהֶם לְבוֹרָא עוֹלָם יוֹצֵר
נִשְׁמָתוֹ וְעָשָׂה הָרַע בְּעֵינָיו בְּמָה יִקְדָּם פָּנָיו וְאֵיךְ יִבְקֹשׁ רְפוּאוֹת
תְּעַלָּה לְמִכְתּוֹ וְלִמְכַאֲוֵבָיו יִתּוּשׁ אָפֶל וְשָׁפֵל מְלֹאוֹ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת
הַפֶּדָּה רָצוֹן מִלֶּדֶת מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִתְפַּלֵּל
וְיִתְחַנֵּן לְפָנָיו כִּי אֵל רַחוּם וְחַנוּן הוּא וּמְרַבָּה לְהִטִּיב וְיָדוּ
פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׂבִים. וְאִם בְּהִיּוֹתוֹ בְּלֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְּכָה וְדַמְעָה
מִצוּיָה צָם וּמִתְעַנָּה יוֹם אַחַר יוֹם תִּשׁוּבָתוֹ וְדַאי תַעֲשֶׂה פִירוֹת
וְיַעֲלֶה זְכוּרֹנוֹ לְבִרְכָה לְפָנָיו רּוֹפֵא כָּל בֶּשֶׂר וּמְפַלֵּיא לַעֲשׂוֹת
כְּדַכְתִּיב (ירמ"ג) שׁוּבוּ בְּנִים שׁוּבְבִים אֲרַפָּא מְשׁוּבוֹתֵיכֶם כִּי הוּא
חוּץ מִקּוֹ הַדִּין וְהַשׁוֹרָה לַעֲלוֹת רְפוּאָה לְמִי שֶׁעוֹבֵר בְּמִזִּיד
וּבְמִרְדָּ וּבְמַעַל לְהַכְעִיס אֶל אֲדוֹנָיו וְהוּא יִתְבַּרֵךְ וְיִתְעַלָּה עוֹבֵר
עַל פֶּשַׁע וְקוֹרָא לוֹ לְשָׁלוֹם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי" נ"ו) שְׁלוֹם שְׁלוֹם
לְרַחוּק וְלִקְרוֹב וְאֲדַרְבָּה הוּא מְצַפֶּה וּמְקוֹה אֵימָתִי יָשׁוּב
לְהִטִּיב עִמּוֹ כְּדַכְתִּיב (שם ל') לָכֵן יַחֲפָה ה' לְחַנְּנֶכֶם וְגוֹ':

תורה

שישי

ליל

ויצא

צרוף יהנה

וַיֹּאמֶר לוֹ לָבוֹן אֶדְ עֲצָמַי וּבִשְׂרֵי אֶתָּה וַיֵּשֶׁב
עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים : וַאֲמַר לָהּ לָבוֹן בְּרַם קָרִיבִי וּבִשְׂרֵי אֶתָּה וַיִּתֵּיב
עִמָּה יָרַח יוֹמִין :

רש"י אך עזמי ובשרי. מעתה אין לי לאספד הביתה הואיל ואין בידך כלום, אלא מפני קורבה אטפל כך חדש ימים, וכן עשה ואף זו לא לחנם שהיה רועה לאנו:

וַיֹּאמֶר לָבוֹן לַיַּעֲקֹב הֲכִי אָחִי אֶתָּה
וְעַבַדְתָּנִי חֲנָס הַגִּידָה לִּי מַה מְשַׁכְּרְתָּדָּ : וַאֲמַר
לָבוֹן לַיַּעֲקֹב הַמְדַּאֲחִי אֶתָּה וַתִּפְלַחַנְנִי מִגֹּן חוּי לִי מָה אֲגַרְדָּ :

רש"י הכי אחי אתה. לשון תמה, וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חנם: ועבדתני. כמו ותעבדני, וכן כל תבה שהיא לשון עבר הוסיף וי' בראשה היא הופכת התבה להבא:

וּלְלָבוֹן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאָה וְשֵׁם
הַקְּטָנָה רַחֵל : וּלְלָבוֹן תִּרְתִּין בָּנוֹן שׁוּם רַבְתָּא לְאָה וְשׁוּם זְעָרְתָּא
רַחֵל : וְעֵינֵי לְאָה רַכּוֹת וְרַחֵל הִיִּתָּה יִפַּת תַּאֲרַר
וַיִּפַּת מִרְאָה : וְעֵינֵי לְאָה יָאֲזִן וְרַחֵל הִנּוֹת שְׁפִירָא בְּרִינָא וְיָאֲזִא
בְּחִזָּא :

רש"י ועיני לאה רכות. שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן: תאר. הוא אורת הפרצוף לשון (ושעיה מד יג) יתארהו בשרד, קונפ"ס בלע"ז : מראה. הוא זיו קלסתר:

וַיִּאָּהֵב יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וַיֹּאמֶר
אֶעֱבֹדָדָּ שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֵדָּ הַקְּטָנָה : וַיְרַחֵם
יַעֲקֹב יַת רַחֵל וַאֲמַר אֶפְלַחְנָדָּ שְׁבַע שָׁנִין בְּרַחֵל בְּרֵתָדָּ זְעָרְתָּא :

רש"י אעבדך שבע שנים. הם ימים אחדים שאמרה לו אמו (לעיל כז מה) וישבת עמו ימים אחדים. ותדע שכן הוא, שהרי כתיב (להלן פסוק כ) ויהיו בעיניו כימים אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו למה, לפי שידע בו שהוא רמאי אמר לו אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר בתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה ואף על פי כן לא הועיל לו שהרי רמאו:

(ט) וַיֹּאמֶר לְבֹן טוֹב תַּתִּי אֶתְּהָ לָךְ מִתַּתִּי אֶתְּהָ
 לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי : וַאֲמַר לְבֹן טַב דְּאִתְּוּ יִתְּהָ לָךְ
 מִדְּאִתְּוּ יִתְּהָ לְגִבֵּר אַחֲרָו תֵּיב עִמִּי : (כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל
 שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִיו בְּעֵינָיו כְּיָמִים אַחָדִים
 בְּאַהֲבָתוֹ אֶתְּהָ : וּפְלַח יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנָיו וַהֲוּוּ בְּעֵינֵהוּ
 כְּיוֹמִין זְעִירִין כַּד רַחִים יִתְּהָ : (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבֹן
 הָבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאַבּוֹאָה
 אֵלַיָּהּ : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבֹן הֵב יֵת אֶתְּתִי אֲרִי אֲשַׁלְּמִית יוֹמִי כְּפֻלְחָנִי
 וְאֵעוֹל לְוַתְּהָ :

(ט) מלאו ימי. שאמרה לי אחי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן שמונים וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר
 שבטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שבהלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אחר כן;

(כב) וַיִּאָּסֹף לְבֹן אֶת כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ
 מִשְׁתֶּה : וַיִּכְנַשׁ לְבֹן יֵת כָּל אַנְשֵׁי אֶתְּרָא וַעֲבַד מִשְׁתֶּיָּא : (כג) וַיְהִי
 בְּעָרְב וַיִּקַּח אֶת לֵאָה בָתוֹ וַיָּבֵא אֶתְּהָ אֵלָיו
 וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ : וַהֲוּוּ בְּרַמְשָׁא וַדְּבַר יֵת לֵאָה בְּרַתְּהָ וְאֵעִיל יִתְּהָ לְוַתְּהָ
 וְעַל לְוַתְּהָ : (כד) וַיִּתְּוּ לְבֹן לָהּ אֶת זֶלְפָּה שְׁפָחָתוֹ
 לְלֵאָה בָתוֹ שְׁפָחָהּ : וַיִּהְיֶה לְבֹן לָהּ יֵת זֶלְפָּה אִמְתָּהּ לְלֵאָה
 בְּרַתְּהָ לְאַמְהוּ : (כה) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַהֲנִה הוּא לֵאָה
 וַיֹּאמֶר אֶל לְבֹן מַה זֹאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא
 בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּד וְלָמָּה רַמִּיתָנִי : וַהֲוּוּ בְּצַפְרָא
 וְהָא הִיא לֵאָה וַאֲמַר לְלָבֹן מַה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל פְּלַחִית עִמָּד וְלָמָּה
 שְׁקַרְתָּ בִּי :

(כב) ויהי בצקר והנה היא לאה. אצל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראחה רחל
 שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים;

**וַיֹּאמֶר לָבוֹן לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּמִקוֹמֵנוּ לְתֵת
הַצְּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה : וַאֲמַר לָבוֹן לֹא יִתְעַבֵּד כְּדִין
בְּאַתְרָנָא לְמִתְּנָן זְעָרְתָּא קָדָם רַבְתָּא : (כו) מִלֵּא שִׁבְעַת זֹאת
וְנִתְּנָה לָךְ גַּם אֶת זֹאת בְּעֶבְדָּה אֲשֶׁר תִּעְבֹּד
עִמָּדֵי עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִים אַחֲרוֹת : אֲשָׁלִים שְׁבוּעָתָא דְדָא
וְנִתְּנָה לָךְ אִף יַת דָּא בְּפִלְחָנָא דֵי תַפְלַח עִמֵּי עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִין אַחֲרָנִין :**

רס"ז מלא שבוע זאת. דבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של זאת, והן שבועת ימי המשחה בחלמוד ירושלמי במועד קטן (ו' ז'). ואי אפשר לומר שבוע ממש, שאם כן היה כריך לנקוד בפתח השין. ועוד שבשבוע לשון זכר, כדכתיב (דברים טו ט) שבועה שבועת חספר לך, לפיכך אין משמע שבוע אלא שבועה שייטייני'א בלע"ז : ונתנה לך. לשון רבים, כמו (על י"א ז) נרדה ונבלה, (ס"ג ג) ונשרפה, אף זה לשון ונתן גם את זאת. ומיד לאחר שבועת ימי המשחה ותעבוד לאחר נשואיה:

**וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שִׁבְעַת זֹאת וַיִּתֵּן לוֹ
אֶת רַחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה : וַעֲבַד יַעֲקֹב כֵּן וְאֲשָׁלִים שְׁבוּעָתָא
דְדָא וַיִּהְיֶה לָהּ יַת רַחֵל בְּרִיתָהּ לָהּ לְאַנְתּוֹ : (כז) וַיִּתֵּן לָבוֹן לְרַחֵל
בִּתּוֹ אֶת בְּלָהָה שְׁפָחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה : וַיִּהְיֶה לָבוֹן
לְרַחֵל בְּרִיתָהּ יַת בְּלָהָה אִמְתָּהּ לָהּ לְאִמָּהּ : (כח) וַיָּבֵא גַם אֶל רַחֵל
וַיֵּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד
שִׁבְעַת שָׁנִים אַחֲרוֹת : וְעַל אִף לֹות רַחֵל וּרְחִים אִף יַת רַחֵל
מִלֵּאָה וַפְלַח עִמָּה עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִין אַחֲרָנִין :**

רס"ח ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות. הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שבאמנות בא עליו:

**וַיִּרְא יְהוָה כִּי שָׁנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת
רַחֲמָהּ וּרַחֵל עָקְרָה : וַחֲזָא יי אַרִי שְׁנִיאָתָא לֵאָה וַיִּהְיֶה לָהּ
עֲדוּי וּרַחֵל עָקְרָא : (כט) וַתֵּהָרֵל לֵאָה וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה יְהוָה בְּעֵנָיִי**

כִּי עֵתָה יִאָּהֲבֵנִי אִישִׁי : וְעֵדִיאת לָאָה וְיִלִּידת בְּרַ וְקֶרֶת
שְׁמָה רֵאוּבוּ אַרִי אֲמַרְת אַרִי גְלִי קָדָם יְיָ עֲלֵבוּנִי אַרִי כָעוּן יְרַחֲמֵנִי בְעָלִי :

רש"י ותקרא שמו ראוּבוּן. רבותינו פרשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הזכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להולילו מן הבור:

(לג) וַתִּהְיֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע יְהוָה
כִּי שָׁנוּאָה אֲנֹכִי וַיִּתֶּן לִי גַם אֶת זֶה וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ שְׁמֵעוֹן : וְעֵדִיאת עוֹד וְיִלִּידת בְּרַ וַאֲמַרְת אַרִי שְׁמִיעַ קָדָם יְיָ
אַרִי שְׁנוּאָתָא אֲנָא וַיִּהְיֶה לִי אֶף ית דין וקרת שמה שמעון: **(לד) וַתִּהְיֶה**
עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עֵתָה הִפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי
אֵלַי כִּי יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל כֵּן קָרָא
שְׁמוֹ לֹוִי : וְעֵדִיאת עוֹד וְיִלִּידת בְּרַ וַאֲמַרְת הֲדָא זְמָנָא יִתְחַבֵּר לִי
בְעָלִי אַרִי יִלִּידית לֵה תִלְתָּא בְּנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה לֹוִי :

רש"י הפעם ילוּה איש. לפי שהאמהות נבילות היו ויודעות שנים עשר שבטים יולדים מיעקב וארבע נשים יסא, אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בנים: על כן. כל מי שנאמר בו על כן מרבה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם: קרא שמו לוי. תמהתי שבכלם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהנה, ועל שם שלוה במתנות קראו לוי:

(לה) וַתִּהְיֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר הִפַּעַם אוֹדָה
אֶת יְהוָה עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד
מִקְּדָת : וְעֵדִיאת עוֹד וְיִלִּידת בְּרַ וַאֲמַרְת הֲדָא זְמָנָא אוֹדָה קָדָם יְיָ עַל
כֵּן קָרַת שְׁמָה יְהוּדָה וְקָמַת מִקְּמִילָד :

רש"י הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות:

(לז) וַתִּרְא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה
רַחֵל בְּאֶחָתָה וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הֲבָה לִי
בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי : וַחֲזַת רַחֵל אַרִי לֹא יִלִּידת

לְיַעֲקֹב וְקִנְיַאת רַחֵל בְּאַחֲתָהּ וְאָמַרְתָּ לְיַעֲקֹב הֵב לִי בְנִי וְאִם לֹא מִיִּתָּא אֲנִי :

רש"י ותקנא רחל באחותה. קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שדקה ממני לא זכתה לבנים: הבה לי. וכי כך עשה אביך לאמר, והלא התפלל עליה: מתה אנכי. מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמה:

(ב) וַיִּחַר אֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי בֶטֶן : וַתִּקְוֶי רֹוּגָזָא דְיַעֲקֹב בְּרַחֵל וְאָמַר הָא מְנִי אֶתְּ בַעֲיָא הָלָא מִן קָדָם יי תבְעִין דִּי מָנַע מִנִּי וְלָדָא דְמַעֲיִן :

רש"י התחת אלהים אנכי. וכי במקומו אני: אשר מנע ממך. את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני:

(ג) וַתֹּאמֶר הֲנִי אֲמַתִּי בְלָהָה בֵּא אֵלַיָּה וְתֵלֵד עַל בְּרַכִּי וְאַבְנָה גַם אָנֹכִי מִמֶּנָּה : וְאָמַרְתָּ הֵא אֲמַתִּי בְלָהָה עוֹל לְוֹתָהּ וְתֵלֵד וְאֲנִי אֶרְבִּי וְאַתְּ בְּנִי אֵף אֲנִי מִנָּה :

רש"י על ברכי. כתרומתו ואנא ארבי: ואבנה גם אנכי. מהו גם, אמרה לו זקנד אברהם היו לו בנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה זקנתי הכניסה כרתה לביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הגה אמתי בלהה, ואבנה גם אנכי ממנה כשרה:

(ד) וַתִּתֶּן לוֹ אֶת בְּלָהָה שְׁפַחְתָּהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּה יַעֲקֹב : וַיְהִי־לָהּ יָת בְּלָהָה אֲמַתָּה לְאִנָּתוֹ וְעַל לְוֹתָהּ יַעֲקֹב :

ויצא יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ה) וַתַּהַר בְּלָהָה וַתֵּלֵד לְיַעֲקֹב בֶּן : וְעַד־יָאֵת בְּלָהָה וַיִּלְדֵת לְיַעֲקֹב בֶּר : (ו) וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנַנִּי אֱלֹהִים וְגַם

שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן לִי בֶן עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן :
וַאֲמַרְתָּ רַחֵל דִּנְנִי יְיָ וְאִף קָבִיל צְלוֹתַי וַיְהִי לִי בֶן עַל כֵּן קָרָאת שְׁמָהּ דָּן :

רש"י דנני אלהים. דנני וחיבני וזכני:

וַיִּתְהַר עוֹד וַיִּתְּלַד בְּלֶהָה שְׁפַחַת רַחֵל בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב : (ו)
וַיְעֲדִיאת עוֹד וַיִּלְיֶדֶת בְּלֶהָה אֲמַתָּא דְרַחֵל בֶּן תַּנְגֵּן לְיַעֲקֹב : (ח)
וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם אַחֹתִי גַם יָלַדְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי : וַאֲמַרְתָּ רַחֵל קָבִיל יְיָ בְּעוֹתֵי בְּאַתְחַנְנוּתֵי בְּצְלוֹתַי חֲמִידַת דִּיהֵי לִי וְלֹד כְּאַחֹתִי אִף אֲתִיְהִיב לִי וַקְרַת שְׁמָהּ נִפְתָּלִי :

רש"י נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פרשו במחברת (במדבר יט טו) למייד פתיל, חזורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון (דברים לב ה) עקש ופתחול, נתעקשתי והפכתי פזירות ונפתולים הרבה למקום להיות שזה לאחותי: גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה, כמו נפתולי אלהים, נתפללתי בקשות החיובות לפניו, נתקבלתי ונערתתי כאחותי: נפתולי. נתקבלה תפלתי. ומדרש אגדה יש רבים בלשון נוטריקון:

וַיִּתְּרָא לְאָה כִּי עָמְדָה מְלַדֶּת וַתִּקַּח אֶת זֶלְפָּה שְׁפַחַתָּה וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה :
וַחַזַּת לְאָה אָרִי קָמַת מְלַמִּילָד וַדְּבַרְתָּ יָת זֶלְפָּה אֲמַתָּה וַיְהִיבָת יָתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִנּוּתוֹ : (ז)
וַיִּתְּלַד זֶלְפָּה שְׁפַחַת לְאָה לְיַעֲקֹב בֶּן :
וַיִּלְיֶדֶת זֶלְפָּה אֲמַתָּא דְלְאָה לְיַעֲקֹב בֶּן :

רש"י ותלד זלפה. בכלן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכוון ותינוקת בשנים ואין הריון נכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שכן מנהג לתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה:

וַתֹּאמֶר לְאָה (בגד) בָּא גָד וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גָד : וַאֲמַרְתָּ לְאָה אֲתָא גָד וַקְרַת יָת שְׁמָהּ גָד :

רש"י בא גד. בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדרש אגדה שנלד מהול, כמו (ויאל כ ט) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכחזה תבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשצאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים:

(יב) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה זְלֹפָּה שְׂפָחַת לֵאָה בֶּן שְׁנַי לַיַּעֲקֹב :
 ויילדת זלפה זלפה אמתא דלאה בר תננו ליעקב : (יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה
 בְּאֲשֵׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ
 אֲשֶׁר : וַאֲמָרַת לֵאָה תִשְׂבַּחְתָּא הוֹת לִי אַרְי בְּכוּ יִשְׂבַּחְנִי נְשִׂיא וְקֶרֶת
 ית שמה אשר : (יד) וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בְּיָמַי קָצִיר
 חֲטִיִּים וַיִּמָּצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם
 אֶל לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל לֵאָה תִּנִּי נָא
 לִי מִדוֹדָאֵי בְּנֶךָ : וַאֲזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֲצַד חֲטִיִּין וַאֲשַׁכַּח גְּבוּרֵי חִין
 בְּחֻקְלָא וְאִיתִי יִתְהוֹן לְלֵאָה אִמָּה וַאֲמָרַת רַחֵל לְלֵאָה הֲבִי כְעוֹן לִי מִיְּבוּרֵי חִי
 דְּבָרֶיךָ :

רש"י בימי קציר חטים. להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים אלא
 דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דולאים. סיגלי, עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמיו':

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הִמְעַט קִחְתֶּךָ אֶת אִישִׁי
 וְלָקַחַת גַּם אֶת דוֹדָאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכוֹן
 יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דוֹדָאֵי בְּנֶךָ : וַאֲמָרַת לָהּ
 הַזְעִיר דְּדַבְרְתִי יָת בְּעָלֵי וְתִסְבִּין אָף יָת גְּבוּרֵי חִי דְּבָרֵי וַאֲמָרַת רַחֵל בְּכוּ
 יִשְׁכּוּב עִמָּךְ בְּלַיְלָא חֲלַף גְּבוּרֵי חִי דְּ: בְּרִיךְ :

רש"י ולקחת גם את דולאי בני. בתמיהה, ולעשות עוד זאת לקח גם את דולאי בני ותרגומו ולמסב: לכן ישכב עמך
 הלילה. שלי היתה שכבת לילה זו ואני נותנה כך תחת דולאי בנך. ולפי שזלזלה במשכב האדיק לא זכתה להקבר
 עמו:

(טז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעָרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה
 לְקָרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר
 שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאֵי בְנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלַיְלָה
 הוּא : וַאֲתָא (נ"י ועל) יַעֲקֹב מִן חֻקְלָא בְּרִמְשָׂא וּנְפָקַת לֵאָה לְקַדְמוּתָהּ
 וַאֲמָרַת לוֹתִי תִיעוֹל אַרְי מִיגַר אַגְרִיתֶיךָ בְּגְבוּרֵי חִי דְּבָרֵי וַיִּשְׁכִּיב עִמָּה בְּלַיְלָא
 הוּא :

רש"י סדר שבת. נתתי לרחל שכרה: כלילה הוא. הקדוש ברוך הוא סיע שיאל משם יששכר:

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי : וְקָבִיל יְיָ צְלוֹתָהּ דְלָאָה וְעַדִּיאַת וַיֵּלֶדֶת לְיַעֲקֹב בֶּר חַמִּישִׁאִי :

רש"י וישמע אלהים אל לאה. שהיתה מחאווה ומחזרת להרבות שבטים:

(יח) וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׁשְׁכָר : וְאִמְרַת לֵאָה יְהִי יְיָ אֲגָרִי דִּי יְהִיבִית אֲמָתִי לְבַעְלִי וְקִרַת שְׂמָה יִשָּׁשְׁכָר : (ט) וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן שְׁשִׁי לְיַעֲקֹב : וְעַדִּיאַת עוֹד לֵאָה וַיֵּלֶדֶת בֶּר שְׂתִיתָאִי לְיַעֲקֹב : (ס) וַתֹּאמֶר לֵאָה זָבַדְנִי אֱלֹהִים אֲתִי זָבַד טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי יִלְדֶתִי לוֹ שְׂשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ זָבָלוֹן : וְאִמְרַת לֵאָה יְהִי יְיָ יְתֵה לִי חֶלֶק טֹב הַדָּא זְמָנָא יְהִי מְדוֹרָה דְבַעְלִי לְוַתִּי אֲרִי יְלִידִית לָהּ שְׂתָא בְּנִין וְקִרַת יְת שְׂמָה זָבָלוֹן :

רש"י זבד טוב. כתרומתו: זבדני. לשון (מלכים א' ח יג) בית זבול הירצירייריא"ה בלע"ז בית מדור. מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים כנגד כל נשיו:

(כא) וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת שְׂמָהּ דִּינָה : וַבֶּתֶר בֶּן יְלִידִית בְּרִתָּא וְקִרַת יְת שְׂמָה דִּינָה :

רש"י דינה. פרשו רבותינו שדנה לאה דין בעגמה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה:

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ : וְעַל דְּוַכְרָנָא דְרַחֵל קָדָם יְיָ וְקָבִיל צְלוֹתָהּ יְיָ וַיַּהֲבֵהּ לָהּ עַדִּוִי :

רש"י ויזכר אלהים את רחל. זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מררה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא

יגרסנה יעקב לפי שאין לה בניס, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בניס. הוא איסד הפיט (קדוזה דר"ה שחיה) האדמון כבט שלא חלה, אבה לקחתה לו ונתבהלה:

(כג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסָף אֱלֹהִים אֶת חַרְפְּתִי : וְעַד־יָאֵת וַיִּלְיֶדֶת בֶּר וַאֲמָרַת כְּנִשׁ יְיָ יֵת חֲסוּדִי :

רש"י אסף. הכניסה במקום שלא תראה וכן (ישעיה ד א) אסף חרפתנו, (שמות ט יט) ולא יאסף הביתה, (יואל ד טו) אספו נגהם, (ישעיה ס ב) וירחך לא יאסף, לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ומרש אגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה בני לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה, בנד, מי אכל תאנים אלו, בנד:

(כד) וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאֹמֶר יִהְיֶה לִי בֶן אַחֵר : וַקִּרַּת יֵת שְׁמָהּ יוֹסֵף לְמִימָר יוֹסֵף יְיָ לִי בֶר אֶחָדוֹ :

רש"י יוסף ה' לי בן אחר. יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה יהי ראון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני, לכך לא נתפללה אלא על בן אחר:

(כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבֵן שְׁלַחֲנִי וְאַלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֶאֱרָצִי : וַהֲוֶה כֵּד וַיִּלְיֶדֶת רָחֵל יֵת יוֹסֵף וַאֲמֹר יַעֲקֹב לָבֵן שְׁלַחֲנִי וְאַיְהָךְ לְאַתְרֵי וְלֶאֱרָעִי :

רש"י כאשר ילדה רחל את יוסף. משנלד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנלד יוסף בטח יעקב בהקדוש ברוך הוא ורעה לשוב:

(כו) תִּנְהַ אֶת נְשֵׁי וְאֶת יִלְדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֶתְךָ בְּהֵן וְאַלְכָה כִּי אֶתָּה יִדְעָתָ אֶת עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ : הֵב יֵת נְשֵׁי וְיֵת בְּנֵי דֵי פְלַחֲתִי יֵתְךָ בְּהֵן וְאַזִּיל אָרִי אֶתְּ יִדְעָתָ יֵת פְּלַחֲנִי דֵי פְלַחְתְּךָ :

רש"י תנה את נשי וגו'. איני רוצה לנאת כי אם ברשות:

(כז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ לְבָנָא אִם נָא מְצַאתִי חֵן
בְּעֵינֵינוּ וְנַחֲשֵׁתִי וַיְבָרַכְנִי יְהוָה בְּגִלְגָּלָהּ : וַאֲמַר לֵה
לְבָנָא אִם כְּעֵן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין קִדְמָה נְסִיתִי וַיְבָרַכְנִי יְיָ בְּדִילָהּ :

רש"י נחשתי. מנחש היה, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה לי ברכה, כשצאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר (לעיל כט
ו) והנה רחל בתו באה עם האזן, אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים, ועכשיו היו לו בנים שנאמר (להלן
ל"א ט) וישמע את דברי בני לבן:

(כח) וַיֹּאמֶר נְקַבֶּה שְׁכַרְךָ עָלַי וְאֶתְנָה :
וַאֲמַר פְּרִישׁ אֶגְרָךְ עָלַי וְאֶתְנוּ :

רש"י נקבה שכרך. כתרומתו פריש אגרך:

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ אֶתְּהָ יִדְעָתָ אֵת אֲשֶׁר
עַבַּדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מְקַנְךָ אֶתִּי : וַאֲמַר לֵה
אֶת יִדְעָתָ יָת דִּי פְלַחְתִּיךָ וְיָת דְּהוּהָ בְּעִירָךְ עִמִּי :

רש"י ואת אשר היה מקנך אתי. את השבון מעוט מקנך שבא לידי מתחלה כמה היו:

(ל) כִּי מַעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב
וַיְבָרַךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרַגְלֵי וְעַתָּה מִתִּי אֶעֱשֶׂה
גַּם אֲנֹכִי לְבֵיתִי : אַרְי זְעִיר דִּי הָיָה לְךָ קִדְמִי וַיִּתְקִיף לְמִסְגֵּי
וַיְבָרִיךְ יְיָ יִתְךָ בְּדִילֵי וַיְכַעַן אֵימַתִּי אֶעֱבִיד אִף אֲנָא לְבֵיתִי :

רש"י לרגלי. עם רגלי, בשביל ביאת רגלי באת האלך הברכה, כמו (שמות י"ח) העם אשר ברגלך, (שופטים ח ה) לעם
אשר ברגלי, הבאים עמנו: גם אנכי לביתי. לצורך ביתי, עכשיו חזן עושין לצרכי אלכ בני וצריך אני להיות עושה גם
אני עמהם לסמכן, וזהו גם:

(לא) וַיֹּאמֶר מָה אֶתְּנוּ לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתְּנוּ
לִי מְאוּמָה אִם תַּעֲשֶׂה לִּי הַדָּבָר הַזֶּה
אֲשׁוּבָה אֶרְעָה צְאֲנִיךָ אֲשֶׁמֶר : וַאֲמַר מָה אֶתְּנוּ לְךָ וַאֲמַר
יַעֲקֹב לֹא תִתְּנוּ לִי מִדָּעַם אִם תַּעֲבֹד לִי פִתְּגָמָא הַדִּין אֶתּוֹב אֶרְעִי עֲנֵךָ אֶטָר :
(לב) אֶעֱבֹר בְּכָל צְאֲנִיךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׂם כָּל שָׂה

נִקְדוּ וְטָלוּא וְכָל שֶׁהָ חוּם בְּכַשְׁבִּים וְטָלוּא
וְנִקְדוּ בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי : אָעֵבֶר בְּכָל עֵנָף יוֹמָא דִּין הָעֵדִי
(נ״י אֵעֵדִי) מִתְמַן כָּל אִמְרָ נְמוֹר וְרִקוּעַ וְכָל אִמְרָ שְׁחוּם בְּאִמְרָא וְרִקוּעַ וְנְמוֹר
בְּעֵזִא וְיָהִי אִגְרִי :

רש"י נקד. מנמר בחברבורות דקות, כמו נקדות, פוינטור"א בלע"ז : טלוא. לשון טלאים חברבורות רחבות: חום. שחום דומה לאדום, ר"ש בלע"ז [ואדום] לשון משנה שחמתית ונמצאת לבנה, לענין התבואה: והיה שכרי. אותן שיולדו מכאן ולהבא נקדים וטלואים בעזים ושחומים בכסבים יהיו שלי ואותן שישנו עכשיו הפרש מהם והפקידם ביד בניד, שלא תאמר לי על הנלדים מעתה אלו היו שם מתחלה, ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקדים וטלואים תלכנה הנקבות דוגמתן מכאן ואלכך:

(לג) וְעֵנְתָה בִּי צְדָקָתִי בְּיוֹם מְחָר כִּי תָבוּא עַל
שְׂכָרִי לְפָנַיִךְ כָּל אֲשֶׁר אֵינְנוּ נִקְדוּ וְטָלוּא
בְּעֵזִים וְחוּם בְּכַשְׁבִּים גְּנוּב הוּא אֲתִי : וְתִסְהַד
בִּי זְכוּתִי בְּיוֹם דְּמָחָר אֲרִי תִיעוֹל עַל אִגְרִי קְדָמָךְ כָּל דֵּי לִיתוּהִי נְמוֹר וְרִקוּעַ
בְּעֵזִא וְשְׁחוּם בְּאִמְרָא גְנוּבָא הוּא עִמִּי :

רש"י וענתה בי וגו'. אם תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי לדקתי, כי תבא לדקתי ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמצא בעדרי כי אם נקדים וטלואים, וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו לך, ובגנבה הוא שרוי אללי:

(לד) וַיֹּאמֶר לָבוֹן הוּן לוֹ יְהִי כְדַבְּרָךְ : וַאֲמַר לָבוֹן בְּרַם לוֹי
יְהִי כְּפִתְגָמָךְ :

רש"י הן. לשון הן, קבלת דברים: לו יהי כדברך. הלואי שתחפץ בכך:

(לה) וַיִּסַּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתִּישִׁים הָעֵקֶדִים
וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל הָעֵזִים הַנִּקְדוֹת
וְהַטְּלָאִת כָּל אֲשֶׁר לָבוֹן בּוֹ וְכָל חוּם בְּכַשְׁבִּים
וַיִּתֵּן בְּיַד בְּנָיו : וַאֲעֵדִי בְּיוֹמָא הַהוּא יַת תִּישָׁא רְגוּלָא וְרִקוּעֵא
וְיַת כָּל עֵזִא נְמוֹרָתָא וְרִקוּעֵתָא כָּל דֵּי חֲנוּר בֵּיהּ וְכָל דִּשְׁחוּם בְּאִמְרָא וְיָהִב
בְּיַד בְּנוֹהִי :

רש"י ויסר. לבן ביום ההוא וגו' : החישים. עזים זכרים: כל אשר לבן זו. כל אשר היתה זו חזרבורית לבנה: ויתן. לבן ביד בניו:

וַיִּשֶׁם דָּרָדְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּיָנוּ וּבֵין יַעֲקֹב
וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת צֵאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת : וְשׂוּי מִהַלְדֵּךְ
תִּלְתָּא יוֹמִין בְּיָנוּהִי וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעִי יָת עָנָא דְלָבָן דְּאַשְׁתָּאָרוּ :

רש"י הגותרת. הרעועות שבהן החולות והעקרות, שאינן אלא שירים, אותן מסר לו:

וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָהּ לַח וְלוֹז וְעַרְמוֹן
וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מִחֲשָׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר
עַל הַמִּקְלוֹת : וַיִּנְסִיב לָהּ יַעֲקֹב חוּטְרִין דְּלָבָן רְטִיבִין וְדִלּוּז וְדִדְלוּף
וְקִלְיָן בָּהוֹן קִלְפִין חֲנָרִין קִלּוּף חֲנָר דִּי עַל חוּטְרִיָּא :

רש"י מקל לבנה. עץ הוא ושמו לבנה, כמה דתימא (הושע ד יג) תחת אלון ולבנה, ואומר אני הוא שקורין טרינבל"א בלע"ז שהוא לבן ונפצפה עננית: לח. כשהוא רטוב: ולוז. ועוד לקח מקל לוז, עץ שגליון בו אגוזים דקים קולדר"א בלע"ז ואלסר: וערמון. קשטיני"ר בלע"ז ועץ ערמון: פצלות. קלופים קלופים, שהיה עושהו מנמר: מחשף הלבן. גלוי לוזן של מקל. כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לוזן שלו במקום הקלוף:

וַיַּצֵּג אֶת הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרִהָטִים
בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם אֲשֶׁר תָּבֵאוּ הַצֵּאן לְשִׁתוֹת
לְנֹכַח הַצֵּאן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת : וְדַעֲיָן יָת
חוּטְרִיָּא דִּי קִלְיָן בְּרִהָטִיָּא אֲתֵר בֵּית שְׁקִיָּא דְמִיָּא אֲתֵר דְּאֲתָן (נ"י דְּאֲתָן)
עָנָא לְמִשְׁתֵּי לְקַבְלִיהוֹן דְּעָנָא וּמִתְיַחֲמוּן בְּמִיתִיהוֹן לְמִשְׁתֵּי :

רש"י ויאג. תרגומו ודע"ז, לשון תחיבה ונעיצה הוא בלשון ארמי, והרבה יש בתלמוד (שבת נ ט) לכה ושלפה, (חולין כ ט) דן ביה מירי. לכה כמו לענה, אלא שמקצר את לשונו: ברהטים. במרוצת המים, בצריכות העשויות בארץ, להשקות שם האון: אשר תבאון וגו' ברהטים. אשר תבאנה האון לשותות, שם האיג המקלות לנכח האון: ויחמנה. הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה, והזכר רוצעה ויולדת כיוצא בו. ר' הושעיא אומר המים נעשין זרע במעיהן ולא היו כריכות לזכר, וזהו ויחמנה וגו' :

וַיַּחֲמוּ הַצֵּאן אֶל הַמִּקְלוֹת וַתִּלְדוּן הַצֵּאן
עֲקָדִים נְקָדִים וּטְלָאִים : וְאֲתִיחְמָא עָנָא בְּחוּטְרִיָּא
וַיִּלְיֵדָא עָנָא רְגוּלִין בְּמוֹרִין וַרְקוּעִין :

רש"י אל המקלות. אל מראות המקלות: עקדים. משנים במקום עקידתו, הם קרסלי ידיו ורגליו:

(מ) וְהִכְשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצֵּאן אֶל
עֶקֶד וְכָל חוּם בְּצֵאן לָבֹן וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים
לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתַם עַל צֵאן לָבֹן : וַאֲמַרְיָא אֶפְרַשׁ יַעֲקֹב
וַיְהִי בְרִישׁ עֲנָא כָּל דְּרָגוּל וְכָל דְּשִׁחוּם בְּעֲנָא דְלָבֹן וְשׁוּי לֵה עֲדָרִין
בְּלַחוּדוּהֵי וְלֹא עֲרַבְנוּן עִם עֲנָא דְלָבֹן :

רש"י והכשבים הפריד יעקב. הגלדים עקדים נקדים הבדיל והפריד לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליד אותו העדר העקוד לפני האן, לפני האן ההולכות אחריהם נופות אליהם, וזה שנאמר ויתן פני האן אל עקוד, שהיו פני האן אל העקדים, ואל כל חום שנאח בצאן לבן: וישת לו עדרים. כמו שפרשתי:

(מא) וְהָיָה בְּכָל יַחַם הַצֵּאן הַמְּקֻשָּׁרוֹת וְשָׁם
יַעֲקֹב אֶת הַמְּקֻלוֹת לְעֵינָיו הַצֵּאן בְּרִהָטִים
לְיַחְמָנָה בַּמְּקֻלוֹת : וְהָיָה בְּכָל עֵדוֹ דְּמִתְיַחְמוֹן עֲנָא מְבַפְרָתָא
וּמְשׁוּי יַעֲקֹב יֵת חוּטְרָא לְעֵינָיו עֲנָא בְּרִהָטִיא לְיַחְמוּתְהוֹן בְּחוּטְרָא :

רש"י המקשרות. כתרגומו הבכירות ואין לו עד במקרא להוכיח עליו. ומנחם חברו עם (שמואל ב' טו לא) אחיתפל בקשרים, (שם טו י) ויהי הקשר אמיץ, אותן המתקשרות יחד למהר עבורן:

(מב) וּבְהַעֲטִיף הַצֵּאן לֹא יִשָּׂים וְהָיָה הַעֲטִפִים
לְלָבֹן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב : וּבְלִקְיִשׁוֹת עֲנָא לֹא מְשׁוּי וְהוּוּ
לְקִישָׁא לְלָבֹן וּבְפִירָא לְיַעֲקֹב :

רש"י ובהעטיפי. לשון אחור, כתרגומו ובלקישות. ומנחם חברו עם (ישעיה ג כג) המחללות והמעטפות, לשון עטיפת כסות, כלומר מעטפות בעורן ואינן מתאוות להתיחס על ידי הזכרים:

(מג) וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי לוֹ צֵאן רַבּוֹת
וַיִּשְׁפָּחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמָלִים וְחֲמָרִים : וַתִּקְיֵף גְּבָרָא
לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְהוּוּ לֵה עוֹ סְגִיאָו וְאִמְהוֹ וַעֲבָדִיו וּגְמָלִיו וְחֲמָרִיו :

רש"י אן רבות. פרות ורבות יותר משאר אן: ושפחות ועבדים. מוכר אלו צדמים יקרים ולוקח לו כל אלה:

לא (א) וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה : ושמע ית פתגמי בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל די לאבונא ומדי לאבונא קנא ית כל נכסאי הדין :

רש"י עשה. כנס, כמו (ש"א יד מה) ויעש חיל ויד את עמלק:

(ב) וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשום : וחזא יעקב ית סבר אפי לבן והא ליתוהי עמה כמאתמלי ומדקמוהי : (ג) ויאמר יהוה אל יעקב שוב אל ארץ אבותי ולמולדתי ואהיה עמך : ואמר יי ליעקב טוב לארעא דאבתך וילידתך ויהי מימרי בסעדך :

רש"י טוב אל ארץ אבותי. ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחבר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך:

(ד) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו : ושלח יעקב ויקרא לרחל וללאה לחקלא לות ענה :

רש"י ויקרא לרחל וללאה. לרחל תחלה ואחר כך ללאה שהיא היתה עקרת הבית, שבצילה נדוג יעקב עם לבן, ואף בניה של לאה מודים בדבר, שהרי בעו ובית דינו משבט יהודה אומרים (רות ד יא) כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וגו', הקדימו רחל ללאה:

(ה) ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכון כי איננו אלי כתמל שלשם ואלהי אבי הנה עמדי : ואמר להן חזי אנא ית סבר אפי אבוכון ארי ליתוהי עמי כמאתמלי ומדקמוהי ואלהה דאבא הנה בסעדי : (ו) ואתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביכון : ואתין ידעתין ארי בכל חילי פלחית ית אבוכון : (ז) ואביכון התל בי

וְהַחֲלֹף אֶת מְשַׁכְּרֹתַי עֲשֶׂרֶת מַנִּים וְלֹא נִתְּנוּ
אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּדִּי : וְאֲבוּכֹן שֶׁקֶר בִּי וְאֲשֵׁנִי יָת אֲגָרִי עֲשֶׂר
זְמַנִּין וְלֹא שְׁבָקָה יְיָ לְאֲבָאֲשָׁא עַמִּי :

רס"ז עשרת מנים. אין מונים פחות מעשרה: מנים. לשון סכום כלל החשבון, והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו
מאה פעמים:

(ח) אִם כֹּה יֹאמֶר נְקֻדִים יִהְיֶה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל
הַצֹּאן נְקֻדִים וְאִם כֹּה יֹאמֶר עֲקֻדִים יִהְיֶה
שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאן עֲקֻדִים : אִם כִּדְוִן הָוָה אָמַר
נְמוּרִין יִהְיֶה אֲגָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל עֲנָא נְמוּרִין וְאִם כִּדְוִן הָוָה אָמַר רְגוּלִין יִהְיֶה
אֲגָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל עֲנָא רְגוּלִין : (ט) וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת מְקַנְהַ
אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן לִּי : וְאֶפְרַשׁ יְיָ יָת גִּיתִי דְאֲבוּכֹן וַיִּהַב לִּי : (י)
וַיְהִי בַּעַת יַחַס הַצֹּאן וְאֲשָׁא עֵינַי וְאָרָא
בְּחִלוּם וְהִנֵּה הֶעֱתִידִים הָעֲלִים עַל הַצֹּאן
עֲקֻדִים נְקֻדִים וּבְרֻדִים : וְהָוָה בְּעֵדוֹ דְאֶתְיַחְמָא עֲנָא
וְזִקְפִית עֵינַי וַחֲזִית בְּחִלְמָא וְהָא תִּישְׂפָא דְסִלְקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין נְמוּרִין
וּפְצִיחוּן :

רס"ח והנה העתודים. אף על פי שהבדילם לבן כלם שלא יתעצרו הלאן דוגמתן, היו המלאכים מביאין אותן מעדר
המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב: וברדים. כהרגומו ופליחוין פייסי"ל בלע"ז ומנומשן, חוט של לבן מקיף את
גופו סביב, חרבורית שלו פתוחה ומפולשת מזן אל זן, ואין לי להביא עד מן המקרא:

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים בְּחִלוּם יַעֲקֹב
וְאָמַר הִנְנִי : וְאָמַר לִי מִלְאָכָא דִּי בְּחִלְמָא יַעֲקֹב וְאָמַרִית הָא
אֲנָא : (יב) וַיֹּאמֶר שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל
הֶעֱתִידִים הָעֲלִים עַל הַצֹּאן עֲקֻדִים נְקֻדִים
וּבְרֻדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לָבוֹן עֲשָׂה
לָךְ : וְאָמַר זְקוּף כְּעוֹן עֵינֶיךָ וַחֲזִי כָּל תִּישְׂפָא דְסִלְקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין
נְמוּרִין וּפְצִיחוּן אֲרִי גְלִי קְדָמִי יָת כָּל דִּי לָבוֹן עֲבַד לָךְ : (יג) אֲנֹכִי הָאֵל

בַּיִת אֶל אֲשֶׁר מְשַׁחֲתָ שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִדְרָתָ
לִי שָׁם נִדְר עֵתָה קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מִוְלַדְתְּךָ : אָנָּה אֱלֹהֵי דָאֲתַגְלִיתִי עֲלֶיךָ בְּבַיִת
אֶל דֵּי מְשַׁחֲתָ תִּמְּוֹן קָמָא דֵּי קִימְתָא קָדְמֵי תִּמְּוֹן קָיִם כְּעֵן קוּם פּוּק מִן
אֶרֶעָ הָדָא וְתוּב לְאֶרֶעָ וְלְדוּתְךָ :

רש"י האל בית אל. כמו אל בית אל, ה"א יתרה, ודרך מקראות לדבר כן, כמו (במדבר לד ב) כי אתם באים אל הארץ כנען: משחת שם. לשון רבוי וגדלה כשנמשח למלכות, כך (לעיל כח יח) וילך שמן על ראשה, להיות משוחה למזבח: אשר נדרת לי. ונריך אתה לשלמו, שאמרת (סג כג) יהיה בית אלהים, שתקריב שם קרבנות:

(יד) וַתַּעַן רָחֵל וַלְאָה וַתֹּאמְרָנָה לוֹ הֲעוֹד לָנוּ
חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבַיִת אָבִינוּ : וְאַתִּיבַת רָחֵל וַלְאָה וַאֲמָרוּ לָהּ
הֲעוֹד (כְּעֵן) לָנָא חֶלֶק וְאַחְסָנָא בְּבַיִת אָבוּנָא :

רש"י העוד לנו חלק. למה נעכב על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש בנכסי אבינו כלום בין הזכרים:

(טו) הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נַחֲשִׁבְנוּ לוֹ כִּי מִכָּרְנוּ וַיֵּאכַל
גַּם אָכּוֹל אֶת כֶּסֶפֵּנוּ : הֲלֹא נוֹכְרָאן אֲתַחֲשִׁבְנָא לָהּ אַרִי
זַבְנָנָא וַאֲכַל אַף מִיכַל יַת כֶּסֶפָּנָא :

רש"י הלווא נכריות נחשבנו לו. אפלו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניה לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות, כי מכרנו לך בשכר הפעלה: את כספנו. שעכב דמוי שכר פעלתך:

(טז) כִּי כָּל הָעֹשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ
לָנוּ הוּא וּלְבַנֵּינוּ וְעֵתָה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר
אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה : אַרִי כָּל עוֹתְרָא דֵּי אִפְרָשׁ יֵי מֵאֲבוּנָא
דִּילָנָא הוּא וְדַבְנָנָא וְכַעַן כֹּל דֵּי אָמַר יֵי לָךְ עֵבֵד :

רש"י כי כל העשר. כי זה משמש בלשון חלא, כלומר משל אבינו אין לנו כלום חלא מה שהציל הקדוש ברוך הוא מאבינו שלנו הוא: הציל. לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב:

(יז) וַיִּקַּם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת בְּנָיו וְאֶת
נָשָׁיו עַל הַגְּמָלִים : וְקָם יַעֲקֹב וַיִּטֵּל יָת בְּנוֹהֵי וְיָת נְשׂוֹהֵי עַל
גְּמָלָיָא :

רש"י אַת בְּנָיו וְאֶת נְשׂוֹ. הַקְּדִים זַכְרִים לְנִקְבוֹת, וְעַשׂוּ הַקְּדִים נִקְבוֹת לְזַכְרִים, שְׁנֵאֲמַר (לִקְחוּ לָוִי) וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נְשָׁיו
וְאֶת בְּנָיו וְגו' :

(יח) וַיִּנְהַג אֶת כָּל מִקְנֵהוּ וְאֶת כָּל רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר
רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדוֹן אֲרָם
לָבוֹא אֶל יִצְחָק אָבִיו אֶרְצָה כְּנָעַן : וַיְדַבֵּר יָת כָּל
גִּיתוֹהֵי וְיָת כָּל קִנְיָנָה דְקָנָא גִיתֵי קִנְיָנָה דִּי קָנָא בְּפָדוֹן אֲרָם לְמִיתֵי לְוָת
יִצְחָק אָבוּהֵי לְאַרְעָא כְּנָעַן :

רש"י מִקְנֵה קִנְיָנוֹ. מֵה שְׁקֵנָה מִלְּחָנוֹ עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת וְגַמְלִים וְחַמּוֹרִים:

(יט) וְלָבֹן הִלְדָּ לְגִזּוֹ אֶת צֹאנֹו וַתִּגְנֹב רַחֵל אֶת
הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ : וְלָבֹן אֶזַּל לְמַגֵּז יָת עֵנָה וַיִּנְסַבֵּת
רַחֵל יָת צִלְמֵנָיָא דִּי לְאַבוּהָא :

רש"י לְגִזּוֹ אֶת צֹאנֹו. שָׁנְתוּ בֵּיד בְּנָיו דְרַךְ שְׁלֶשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב: וַתִּגְנֹב רַחֵל אֶת הַתְּרָפִים. לְהַפְרִיץ אֶת לְבוּיָהּ
מִעֲבֹדָה זָרָה נִתְכַּוְּנָה:

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֵב לָבֹן הָאֲרָמִי עַל בְּלִי
הַגִּיד לוֹ כִּי בִרְחַ הוּא : וְכִסִּי יַעֲקֹב מִן לְבַא דְלָבֹן אֲרַמְאָה
עַל דְלָא חָוִי לָהּ אֲרִי אֶזַּל הוּא : (כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר
לוֹ וַיִּקַּם וַיַּעֲבֹר אֶת הַנָּהָר וַיִּשָּׂם אֶת פָּנָיו הַר
הַגְּלָעָד : וְאֶזַּל הוּא וְכָל דִּי לָהּ וְקָם וַעֲבַר יָת פְּרָת וְשׂוּי יָת אֲפוּהֵי
לְטוֹרָא דְגְלָעָד : (כב) וַיִּגַּד לְלָבֹן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בִרְחַ
יַעֲקֹב : וְאֶתְחַוָּא לְלָבֹן בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרִי אֶזַּל יַעֲקֹב :

רש"י בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. שְׁהָרִי דְרַךְ שְׁלֶשֶׁת יָמִים הִיָּה בֵּינֵיהֶם:

וַיִּקַּח אֶת אָחִיו עֲמוּ וַיְרַדְף אַחֲרָיו דָּרָד׃
שְׁבַעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלָעָד׃ וַיְדַבֵּר יֵת
אֲחוּהִי עִמָּה וַרְדֵף בְּתִרוּהִי מִהַלֵּף שְׁבַעַת יוֹמִין וְאַדְבֹּק יֵתָה בְּטוֹרָא דְגְלָעָד׃

רש"י אֶת אֲחוּיו. קְרוּבִיו: דַּרְךְ שְׁבַעַת יָמִים. כָּל אוֹתוֹן שֶׁלֹּסָה יָמִים שֶׁהֵלֵךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלִבּוֹן הַלֵּךְ יַעֲקֹב לְדַרְכוֹ. נִמְלֵא יַעֲקֹב רַחוּק מִלִּבּוֹן שָׁסָה יָמִים, וּבְשָׁבַעֵי הַסִּיּוּג לִבּוֹ, לְמַדְנֹו שֶׁכָּל מָה שֶׁהֵלֵךְ יַעֲקֹב בְּשָׁבַעֵה יָמִים הֵלֵךְ לִבּוֹן בְּיוֹם אֶחָד (שְׁנַמְנָר וַיְרַדְף אַחֲרָיו דַּרְךְ שְׁבַעַת יָמִים, וְלֹא נִאֲמַר וַיְרַדְף אַחֲרָיו שְׁבַעַת יָמִים):

וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל לִבּוֹן הָאֲרָמִי בְּחֹלֶם
הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבַר עִם
יַעֲקֹב מִטוֹב עַד רָע׃ וַאֲתָא מִימַר מִן קָדָם יֵי לִוֹת לִבּוֹן אֲרַמְאָה
בְּחִילְמָא דְלִילָיָא וַאֲמַר לֵה אֲסַתְמַר לָךְ דִּילְמָא תִּמְלִיל עִם יַעֲקֹב מִטַּב עַד
בִּישׁ׃

רש"י מִטוֹב עַד רָע. כָּל טוֹבָתוֹן שֶׁל רַשָּׁעִים רָעָה הִיא אֲלֵל הַלְדִיקִים:

וַיִּשָּׂג לִבּוֹן אֶת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע אֶת אָהֶלוֹ
בְּהַר וְלִבּוֹן תִּקַּע אֶת אָחִיו בְּהַר הַגְּלָעָד׃ וְאַדְבִּיק
לִבּוֹן יֵת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב פָּרַס יֵת מִשְׁכָּנָה בְּטוֹרָא וְלִבּוֹן אֲשָׁרִי יֵת אֲחוּהִי בְּטוֹרָא
דְּגְלָעָד׃ **וַיֹּאמֶר לִבּוֹן לִיעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב**
אֶת לִבְבִי וַתִּנְהַג אֶת בְּנֹתִי כְּשִׁבּוֹת חָרָב׃
וַאֲמַר לִבּוֹן לִיעֲקֹב מָה עֲבַדְתָּ וְכִסִּיתָא מִנִּי וַיְדַבֵּרְתָא יֵת בְּנֹתִי כְּשִׁבּוֹת חָרָבָא׃

רש"י כְּשִׁבּוֹת חָרָב. כָּל חוּל הַבָּא לְמַלְחָמָה קְרוּי חָרָב:

לָמָה נִחַבְתָּ לְבָרַח וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא הִגַּדְתָּ
לִי וְאַשְׁלַחְךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתוֹף וּבְכִנּוֹר׃
לָמָה אֲטַמְרְתָּ לְמִיזַל וְכִסִּיתָא מִנִּי וְלֹא תִוִּיתָא לִי וְשִׁלַּחְתָּךְ פֶּן בְּחַדְוָא
וּבְתוֹשִׁבְתוֹן בְּתוֹפִין וּבְכִנּוֹרִין׃

רש"י וַתִּגְנֹב אֹתִי. גִּנְבַת אֶת דַּעְתִּי:

וְלֹא נִטְשֵׁתְנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבַנְתִּי עִתָּה (כח)
הַסִּכְּלֹת עֲשׂוּ : וְלֹא שִׁבַּקְתֵּנִי לְנִשְׁקָא לְבָנִי וּלְבַנְתִּי כְּעוֹ אֲסִכְּלֹתָא
לְמַעְבָּד : (כט) יֵשׁ לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֱלֹהֵי
אֲבִיכֶם אָמַשׁ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמֹר לְךָ
מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע : אֵית חֵילָא בִּידֵי לְמַעְבָּד
עִמָּכֹן בֵּישׁ וְאֱלֹהָא דְאַבוּכֹן בְּרַמְשָׁא אָמַר לִי לְמִימַר אֲסִתְמַר לְךָ מִלְּמַלְלָא
עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד בֵּישׁ :

רס"ז יש לאל ידי. יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קדש על שם עזוז ורוב אונים הוא:

וְעִתָּה הַלֶּךְ הַלְכֹתָ כִּי נִכְסֹף נִכְסִפְתָּה לְבֵית
אֲבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת אֱלֹהֵי : וּכְעוֹ מִיזַל אֲזַלְתָּ אַרְי
חֲמַדָּא חֲמַדְתָּא לְבֵית אָבוּךָ לָמָּה נִסְבַּתָּא יְת דְּחִלְתֵּי :

רס"ח נכספתה. חמדת, והרצה יש במקרא (תהלים פד ג) נכספה וגם כלתה נפשי, (איוב יד טו) למעשה ידיך תכסוף:

וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבּוֹ כִּי יֵרָאֵתִי כִּי
אָמַרְתִּי פֶן תִּגְזַל אֶת בְּנוֹתַי מֵעַמִּי : וְאַתִּיב יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר לְלִבּוֹ אַרְי דְּחִילִית אַרְי אָמַרְתִּי דִּילְמָא תִּגְיִס יְת בְּנֵתְךָ מִנִּי :

רס"ט כי יראתי וגו'. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו (פסוק טו) ותנהג את בנותי וגו' :

עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יַחֲיֶה נֶגֶד
אֲחֵינוּ הַכֹּר לְךָ מָה עֲמַדִּי וְקַח לְךָ וְלֹא יִדַּע
יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנַּבְתָּם : עִם (נ"י אֶתֶר) דִּי תִשְׁפַּח יְת דְּחִלְתְּךָ לָא
יִתְקִים קָדָם אֲחֵנָּא אֲשֶׁתְּמוּדַע לְךָ מָה דְּעַמִּי וְסַב לְךָ וְלֹא יִדַּע יַעֲקֹב אַרְי
רָחֵל נִסִּיבְתָהוֹן :

רס"י לא יחיה. ומאותה קללה ממה רחל בדרך: מה עמדי. משלך:

וַיָּבֵא לָבֹן בְּאֶהֱל יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לְאָה וּבְאֶהֱל
שְׁתֵּי הָאֵמָהוֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לְאָה
וַיָּבֵא בְּאֶהֱל רַחֵל : וְעַל לָבֹן בְּמִשְׁכַּנָּא דְיַעֲקֹב וּבְמִשְׁכַּנָּא דְלְאָה
וּבְמִשְׁכַּנָּא דְתַרְתֵּינֵן לְחִינְתָא וְלֹא אֲשַׁכַּח וַיִּנְפֹק מִמִּשְׁכַּנָּא דְלְאָה וְעַל בְּמִשְׁכַּנָּא
דְרַחֵל :

רס"ז בַּהֵל יַעֲקֹב. הוּא אֵהֱל רַחֵל, שְׁהִיָּה יַעֲקֹב תְּדִיר אֲלֵלָהּ, וְכֵן הוּא אֲוֹמֵר (לֵהֲלֹן מו יט) בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב, וּבְכֹלֵן
לֹא נִאֲמַר אֵשֶׁת יַעֲקֹב: וַיֵּבֵא בַּהֵל רַחֵל. כְּשִׂיבָא מֵאֵהֱל לֹאָה חֹזֵר לוֹ לֵאמֹר רַחֵל קוֹדֵם שְׁחַפֵּשׁ בַּהֵל הָאֵמָהוֹת. וְכֹל כֵּן
לְמָה, לְפִי שְׁהִיָּה מַכִּיר בַּהֵל מִשְׁמִשְׁנִית:

וְרַחֵל לְקַחָה אֶת הַתְּרַפִּים וַתִּשְׂמֵם בְּכֹר
הַגִּמְלָה וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֹׁשׁ לָבֹן אֶת כָּל
הָאֵהֱל וְלֹא מָצָא : וְרַחֵל נִסִּיבַת יָת צְלֻמְנִיָּא וְשׁוֹתֵנֵנוּן בְּעַבְיָטָא
דְּגִמְלָא וַיִּתִּיבַת עֲלֵיהוֹן וַיִּמְשִׁישׁ לָבֹן יָת כָּל מִשְׁכַּנָּא וְלֹא אֲשַׁכַּח :

רס"ח בְּכֹר הַגִּמְלָה. לָשׁוֹן כְּרִים וּכְסֻתוֹת כְּתֻרְגוּמוֹ בְּעַבְיָטָא דְגִמְלָא, וְהִיא מִרְדַּעַת הַעֲשׂוּיָה כְּמוֹן כֹּר וּבְעִירֻבִין (דף טז א)
הַקִּיפּוּהָ בְּעַבְיָטָא, וְהֵן עַבְיָטָא גְמֻלִים, בְּשִׁטְיָ"ל בְּלַע"ז :

וַתֹּאמֶר אֶל אָבִיהָ אֵל יַחַר בְּעֵינַי אֲדָנִי כִּי
לֹא אוֹכַל לְקוֹם מִפְּנֵיהָ כִּי דָרָךְ נָשִׁים לִי
וַיִּחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת הַתְּרַפִּים : וַאֲמָרַת לְאִבּוּהָ לֹא
יִתְקַף בְּעֵינַי רְבוּנֵי אֲרִי לֹא אֶכּוּל לְמִיקָם מִן קִדְמָךְ אֲרִי אֲרַח נָשִׁין לִי וּבְלִשׁ
וְלֹא אֲשַׁכַּח יָת צְלֻמְנִיָּא : (ל"ה) וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֵב בְּלָבֹן וַיַּעַן
יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֹן מַה פִּשְׁעֵי מַה חֲטָאתִי כִּי
דְּלַקְתָּ אַחֲרָי : וַיִּתְקִיף לְיַעֲקֹב וַיִּנְצָא עִם לָבֹן וַאֲתִיב יַעֲקֹב וַאֲמַר
לְלָבֹן מַה חֹבִי מַה סוּרְחָנִי אֲרִי רַדְפָּתָא בְּתָרִי :

רס"ט לְלַקְתָּ. רַדְפָּתָא, כְּמוֹ (אִיכָה ד יט) עַל הַהֲרִים לְלַקְנוֹ, וְכְמוֹ (ש"א ח ט) מַלְכָּא אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים:

כִּי מִשְׁשֶׁתָּ אֶת כָּל כְּלֵי מַה מְצָאתָ מְכַל כְּלֵי
בֵּיתְךָ שִׁים כֹּה נֶגְדַת אַחֲי וְאַחֲיָךְ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין

שְׁנִינוּ : אָרִי מִשְׁשֶׁתָּא יָת כָּל מְנִי מָה אֲשַׁכְחָתָא מִכָּל מְנִי בֵיתָךְ שְׁוִי
הָכָא קָדָם אַחֵי וְאַחִיד וְיֹוכִיחוּן בֵּין תְּרֹנָא :

רש"י ויזכרו. ויזכרו עם מי הדין, אפרובי"ר בלע"ז :

זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעֵזֶיךָ (לח)
לֹא שָׁכַלְוּ וְאֵילִי צָאנֶךָ לֹא אָכַלְתִּי : דְּגַן עֲסָרִין שְׁנִין
אָנָּה עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעֵזֶיךָ לֹא אֲתַכִּילוּ וְדַכְרִי עָנֶךָ לֹא אָכַלְתִּי :

רש"י לא שכלו. לא הפילו עבורם, כמו (הושע ט יד) רחם משכיל, (איוב כא י) תפלט פרחו ולא תשכל: ואילי כאנד. מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל, שאם לא כן מה שזכו, אילים לא חכל חבל כבשים אכל, אם כן גזנן הוא:

טִרְפָּה לֹא הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אַחֲטָנָה (לט)
מִיָּדִי תִבְקֶשְׁנָה גִּנְבֹתַי יוֹם וּגְנֹבֹתַי לַיְלָה :
דְּתַבִּירָא לֹא אֵיתִיתִי לְוַתְךָ דְּהוֹת שְׁגִיא מִמְּנִינָא מְנִי אֶתְּ בְּעֵי לַה נְטָרִית
בִּמְמָא וְנְטָרִית בְּלִילְיָא :

רש"י טרפה. על ידי ארי או זאב: אנכי אחטנה. לשון (שופטים כ טו) קולע בזבן אל השערה ולא יחטא, (מ"א א כא) אני ובני שלמה חטאים, חסרים, אנכי אחסרנה, אם חסרה חסרה לי, שמידי תבקשנה: אנכי אחטנה. תרגומו דהות שגיא ממנינא שהיתה נפקדת ומחסרת, כמו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש, תרגומו ולא שגא: גנבותי יום וגנבותי לילה. גנבות יום או גנבות לילה הכל שלמתי: גנבותי. כמו (איכה א א) רבותי בגוים שרתי במדינות, (ישעיה א כא) מלאתי משפט, (הושע י יא) אהבתי לדוש:

הָיִיתִי בַּיּוֹם אֹכְלֵנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָה (מ)
וַתִּדַּד שְׁנֵתִי מֵעֵינַי : הָוִיתִי בִּמְמָא אֹכְלֵנִי שְׂרָבָא וּגְלִידָא (הנה)
נחית עלי בליליא ונדד שנתתי מעיני :

רש"י אכלני חרב. לשון (דברים ד כד) אש אכלה: וקרחה. כמו (הלים קמז יז) משליך קרחו, תרגומו גלידא: שנתתי. לשון שנה:

זֶה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע (מא)
עֲשָׂרָה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ
וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשָׂרַת מָנִים : דְּגַן לִי עֲשָׂרִין
שְׁנִין בְּבֵיתְךָ פְּלַחְתְּךָ אַרְבַּע עֲשָׂרִי שְׁנִין בְּתַרְתִּין בְּנֹתְךָ וְשֵׁת שְׁנִין בְּעֹנֶךָ
וְאֲשַׁנִּיתָא יָת אָרִי עֲשָׂר זְמָנִין :

רש"י ותחלף את משכרתי. היית משנה תנאי שבינינו מנקוד לטובא ומעקדים לברדים:

(מב) לֹוֹלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַפְּחַד
יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת
עֲנָיִי וְאֶת יְגִיעַ כַּפֵּי רֹאֵה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח
אַמֶּשׁ : אֵילוּלָא פּוֹן אֱלֹהֵהּ דְאַבְרָהָהּ דְאַבְרָהָם וַדְדַחֵיל לֵהּ יִצְחָק
הָוָה בְּסַעְדֵי אַרְי כְּעַן רִיקוֹן שְׁלַחְתָּנִי יָת עַמְלֵי וְיָת לֵיאוּת יָדֵי גְלִי קָדָם יֵי
וְאוֹכַח בְּרַמְשָׁא :

רש"י ופחד יצחק. לא רצה לומר אלהי יצחק, שאין הקדוש ברוך הוא מיוחד שמו על הכליקים בחייהם, ואף על פי
שאמר לו בצאתו מבאר שבע (לעיל כ"ג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמה,
יעקב נתירא לומר אלהי ואמר ופחד: ויוכח. לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה:

(מג) וַיַּעַן לָבֵן וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הַבָּנוֹת
בָּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי וְכָל אֲשֶׁר
אַתָּה רֹאֵה לִי הוּא וְלִבְנֹתַי מָה אַעֲשֶׂה לְאֵלֶּה
הַיּוֹם אֹו לְבָנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ : וְאַתֵּיב לָבֵן וְאָמַר לְיַעֲקֹב
בְּנֹתַי וּבָנֵי בְנֵי וְעֵנָא עֲנִי וְכָל דֵּי אֶתְ חַזִּי דִּילִי הוּא וְלִבְנֹתַי מָה אַעֲבִיד
לְאֵלִין יוֹמָא דִּין אֹו לְבָנֵיהֶן דִּילִידוֹן :

רש"י מה אעשה לאלה. איך תעלה על לבי להרע להן:

(מד) וְעָתָה לָכֶּה נִכְרְתָה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה
לְעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ : וַכְּעַן אֶתָּא נְגִזָר קִים אָנָּא וְאֶת וַיְהִי לְסָהִיד
בֵּינִי וּבֵינְךָ :

רש"י והיה לעד. הקדוש ברוך הוא:

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבְרָהָם וַיְרִימָהּ מִצְבָּה : וַיְנַסִּיב יַעֲקֹב
אַבְנָא וַיְזַקְפֵה קָמָא : (מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַחִיו לְקָטוּ
אַבְנֵים וַיִּקְחוּ אַבְנֵים וַיַּעֲשׂוּ גָל וַיֹּאכְלוּ שָׁם

עַל הַגָּל : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאַחֹהֵי לְקוּטוֹ אַבְנִין וַיְסִיבוּ אַבְנֵי וַעֲבָדוּ
דְּגוֹרָא וַאֲכָלוּ תַמָּן עַל דְּגוֹרָא :

רש"י לחציו. הם בניו, שהיו לו אחים נגשים אליו לזרה ולמלחמה:

וַיִּקְרָא לוֹ לָבוֹן יֶגֶר שְׁהִדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא (מז)
לוֹ גַלְעָד : וַיִּקְרָא לָהּ לָבוֹן יֶגֶר שְׁהִדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לָהּ גַלְעָד :

רש"י יגר שהדוּתָא. תרגומו של גלעד: גלעד. כמו גלעד:

וַיֹּאמֶר לָבוֹן הַגָּל הִזָּה עַד בֵּינֵי וּבֵינָהּ הַיּוֹם (מח)
עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ גַלְעָד : וַאֲמַר לָבוֹן דְּגוֹרָא הָדִין סָהִיד בֵּינֵי
וּבֵינָהּ יוֹמָא דִּין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ גַלְעָד : (מט) **וְהַמְצִיפָהּ אֲשֶׁר**
אָמַר יֶצֶף יְהוָה בֵּינֵי וּבֵינָהּ כִּי נִסְתַּר אִישׁ
מִרְעֵהוּ : וְסָכּוּתָא דִּי אָמַר יֶצֶף מִימָרָא דִּינֵי בֵּינֵי וּבֵינָהּ אָרִי נִתְפַּסֵּי
גַבֵּר מִחֲבָרָה :

רש"י והמציפה אשר אמר וגו'. והמציפה אשר זהר הגלעד, כמו שכתוב (סופטים יא כט) ויעצר את מצפה גלעד. ולמה נקרא שמה מצפה, לפי שאמר כל אחד מהם לחברו יצף ה' ביני ובינך אם תעבור את הברית: כי נסתר. ולא נראה איש את רעהו:

אִם תִּעֲנֶנָּה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל (נ)
בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עַד בֵּינֵי
וּבֵינָהּ : אִם תִּעֲנֵנִי יְת בְּנֹתַי וְאִם תִּסָּב נָשִׁין עַל בְּנֹתַי לִית אָנֹשׁ עִמָּנָא
חֲזִי מִימָרָא דִּינֵי סָהִיד בֵּינֵי וּבֵינָהּ :

רש"י בנותי בנותי. שתי פעמים, אף בלהה וחלפה בנותיו היו מפלגש: אם תענה את בנותי. למנוע מהם עונת השמיש:

וַיֹּאמֶר לָבוֹן לִיעֲקֹב הִנֵּה הַגָּל הִזָּה וְהִנֵּה (נא)
הַמְצִיבָהּ אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינֵי וּבֵינָהּ : וַאֲמַר לָבוֹן לִיעֲקֹב
הָא דְּגוֹרָא הָדִין וְהָא קַמְתָּא דִּי אֶקְיַמִּית בֵּינֵי וּבֵינָהּ :

(ב) **עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַדָּהּ הַמִּצְבָּה אִם אָנִי לֹא
אָעֶבֶר אֵלֶיךָ אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאִם אֶתָּה לֹא
תָעֶבֶר אֵלַי אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת הַמִּצְבָּה
הַזֹּאת לָרַעָה :** סהיד דגורא הדין וסהדא קמא אם אנא לא אעבר
לנתך ית דגורא הדין ואם את לא תעבר לנתי ית דגורא הדין וית קמתא
הדא לבישו :

רש"י אם אני. הרי אם משמש בלשון אשר, כמו (לעיל כד לב) עד אם דברתי דברי: לרעה. לרעה אי אחת עובר, אבל
אחת עובר לפרקמטיא:

(ג) **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ
אֱלֹהֵי אַבְיָהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפִיחַד אָבִיו
יִצְחָק :** אלהה דאברהם ואלהה דנחור ודונון ביננא אלהה דאבוהון
וקיים יעקב בדדחיל לה אבוהי יצחק :

רש"י אלהי אברהם. קדש: ואלהי נחור. חול: אלהי אביהם. חול:

(ד) **וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאָכַל
לֶחֶם וַיֵּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִינּוּ בְּהָר :** ונגס יעקב נכסתא
בטורא וקרא לאחוהי למיכל לחמא ואכלו לחמא וביתו בטורא :

רש"י ויזבח יעקב זבח. שחט בהמות למשתה: לאחיו. לאוהביו שעם לבן: לאכל לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו
(דניאל ה א) עבד לחם רב, (ירמיה יא ט) נשחיתה עץ בלחמו:

לב (א) **וַיִּשְׁכְּם לָבֵן בַּבְּקָר וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו
וְלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבֵן
לְמִקְדָּם : וַאֲקִדָּם לָבֵן בְּצַפְרָא וַיִּנְשֹׁק לְבָנוֹהֵי וְלְבָנֹתָהּ וַבְּרִיךְ יָתְהוּ
וַאֲזַל וַתֵּב לָבֵן לְאֶתְרָה : (ב) וַיַּעֲקֹב הָלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ
מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים :** ויעקב אזל לארחה וערעו בה מלאכיא דיי :

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּי אֲשֶׁר רָאָם מִחֲנֵה אֱלֹהִים (א)
זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מִחֲנֵיִם : (פפפ)
וַאֲמַר יַעֲקֹב כִּד חֲזָנוּ מִשְׁרִיתָא מִן קָדָם יי דין וקרא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא
מִחֲנֵיִם : פפפ :

הפטרת ויצא כמנהג הספרדים - הושע יא

וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתֵי וְאֵל עַל יִקְרָאֵהוּ יַחַד לֹא (א)
יְרוּמִם : (ב) אִידֵךְ אֶתְנֶנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַנְנֶנְךָ יִשְׂרָאֵל אִידֵךְ אֶתְנֶנְךָ
כְּאֲדָמָה אֲשִׁימֶךָ כְּצִבְאִים נְהַפֵּךְ עָלַי לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ
נְחוּמִי : (ג) לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם
כִּי אֵל אֲנֹכִי וְלֹא אִישׁ בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר : (ד)
אֲחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאֲרִיָּה יִשָּׂאג כִּי הוּא יִשָּׂאג וַיִּחְרְדוּ
בָנִים מִיָּם : (ה) יִחְרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמְצָרִים וּכְיוֹנָה מֵאֲרָץ
אֲשׁוּר וְהוֹשְׁבֵתִים עַל בְּתִיָּהֶם נֶאֱמַר יְהוָה : **יב** (ו) סְבִבְנִי
בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם
אֵל וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן : (ז) אֶפְרַיִם רָעָה רוּחַ וְרֹדֵף קָדִים
כָּל הַיּוֹם כְּזָב וְשֹׂד יִרְבֶּה וּבְרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשָׁמֹן
לְמִצְרַיִם יוּבַל : (ח) וְרִיב לִיהוָה עִם יְהוּדָה וּלְפָקֵד עַל יַעֲקֹב
כְּדָרְכָיו כְּמַעַלְלָיו יִשְׁיב לוֹ : (ט) בְּבֶטֶן עֲקֹב אֶת אַחִיו וּבְאֹנוּ
שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים : (י) וַיֵּשֶׁר אֵל מִלְּאֲדָךְ וַיִּכַּל בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן
לוֹ בֵּית אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יִדְבַר עֲמָנוּ : (יא) וַיְהוָה אֱלֹהֵי
הַצְּבָאוֹת יְהוָה זָכְרוּ : (יב) וְאַתָּה בְּאֵלְהֵיךָ תָשׁוּב חֹסֵד
וּמִשְׁפָּט שָׁמַר וְקוּה אֵל אֱלֹהֵיךָ תִּמְיֵד : (יג) כְּנֻעַן בְּיָדוֹ
מֵאֲזֵנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אָהֵב : (יד) וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֲדָךְ עֲשֵׂרְתִי

מִצָּאתַי אֲזוֹן לִי כֹל יִגִּיעֵי לֹא יִמָּצְאוּ לִי עֲזוֹן אֲשֶׁר חֲטָא׃ (ו)
וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם עַד אֲשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים
כִּימֵי מוֹעֵד׃ (ז) וְדִבַּרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים וְאֲנֹכִי חִזּוֹן הַרְבִּיתִי
וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה׃ (ח) אִם גִּלְעָד אֲזוֹן אֲדָךְ שׂוֹא הָיוּ
בְּגִלְגָל שְׁוֹרִים זָבָחוּ גַם מִזְבְּחוֹתֵם כְּגֹלִים עַל תַּלְמֵי שְׂדֵי׃
(ט) וַיְבָרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה
שָׁמֶר׃ (י) וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וּבְנָבִיא

הפטרת ויצא כמנהג האשכנזים - הושע יב

(א) וַיְבָרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה
שָׁמֶר׃ (ב) וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וּבְנָבִיא נְשָׁמֶר׃ (ג) הַכְּעִיס אֶפְרַיִם תִּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו
יטוֹשׁ וְחִרְפָּתוֹ יִשִּׁיב לוֹ אֲדָנָיו׃ (ד) יֵג כְּדַבֵּר אֶפְרַיִם רִתַּת
נָשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּאָשֶׁם בַּבַּעַל וַיִּמָּת׃ (ה) וְעַתָּה יוֹסִפוּ
לְחַטֹּא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסַּכָּה מִכֶּסֶפִּים כְּתַבּוּנִים עֲצָבִים
מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כֹּלֵה לָהֶם הֵם אֹמְרִים זָבָחִי אָדָם עֲגָלִים
יִשְׁקוּן׃ (ו) לָכֵן יִהְיוּ כַּעֲנַן בְּקָר וְכִטֹּל מִשְׁפָּיִם הַלֵּךְ כְּמֵץ
יִסְעֶר מִגֶּרֶן וַיִּכְעַשְׁן מֵאֲרָבָה׃ (ז) וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרָץ
מִצְרַיִם וְאֱלֹהִים זֹלָתִי לֹא תִדַּע וּמוֹשִׁיעַ אֵין בְּלָתִי׃ (ח)
אֲנִי יִדְעֶתִיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֲרָץ תַּלְאָבוֹת׃ (ט) כְּמִרְעִיתִם
וַיִּשְׁבְּעוּ שְׁבָעוּ וַיָּרֶם לִבָּם עַל כֵּן שְׁכַחוּנִי׃ (י) וְאֵהִי לָהֶם
כְּמוֹ שָׁחַל כְּנֶמֶר עַל דָּרֶךְ אֲשׁוּר׃ (יא) אֶפְגָּשֶׁם כְּדָב שְׁכּוּל
וְאֶקְרַע סָגוֹר לִבָּם וְאֶכְלִם שֵׁם כְּלָבִיא חִית הַשְּׂדֵה
תִּבְקַעֶם׃ (יב) שְׁחַתֵּךְ יִשְׂרָאֵל כִּי בִי בַעַזְרֶךָ׃ (יג) אֵהִי מִלְכָּךָ
אִפּוֹא וַיּוֹשִׁיעֶךָ בְּכָל עָרִיךָ וְשִׁפְטִיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תִּנְה לִי
מִלְכָּךְ וְשָׁרִים׃ (יד) אָתָּן לָךְ מִלְכָּךְ בְּאִפִּי וְאֶקַּח בְּעֶבְרָתִי׃ (טו)
צְרוּר עֲזוֹן אֶפְרַיִם צְפוּנָה חֲטָאתוֹ׃ (טז) חֲבָלֵי יוֹלְדָה יָבְאוּ לוֹ

הוא בן לא חכם כי עת לא יעמד במשבר בנים: (ד) מיד
שאל אפדים ממות אגאלם אהי דבריך מות אהי קטבך
שאל נחם יסתר מעיני: (ט) כי הוא בין אחים יפריא
יבוא קדים רוח יהוה ממדבר עלה ויבוש מקורו ויחרב
מעינו הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה: יד (א) תאשם
שמרון כי מרתה באלהיה בחרב יפלו עלליהם ירטשו
והריותיו יבקעו: (ב) שובה ישראל עד יהוה אלהיך כי
כשלת בעונך: (ג) קחו עמכם דברים ושובו אל יהוה
אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים
שפתינו: (ד) אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא
נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירחם יתום:
(ה) ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: (ו)
אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון:
(ז) ילכו ינקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: (ח) ישובו
ישבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיון לבנון: (ט)
אפרים מה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני
כברוש רענן ממני פריך נמצא: (י) מי חכם ויבן אלה נבון
וידעם כי ישרים דרכי יהוה וצדקים ילכו בם ופושעים
יכשלו בם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה **מקואות** **פרק** **ז**

א. יש מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין, השלג, והברד, והכפור, והגליד, והמלח, והטיט הנרוק. אמר רבי עקיבא, הנה רבי ישמעאל דן כנגדי לומר, השלג אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא

מְשֹׁמוּ שְׁאָמַר לָהֶם, צָאוּ וְהִבִּיאוּ שְׂלֵג וְעֵשׂוּ מִקּוֹה
בְּתַחֲלָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר, אָבֹן הַבְּרָד, כַּמֵּים.
כִּיצַד מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין, מִקּוֹה שְׂיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה
חֶסֶר אַחַת, נִפְל מֵהֶם סָאָה לְתוֹכוֹ וְהֶעֱלָהּ, נִמְצְאוּ מַעְלִין
וְלֹא

ברטנורה (ח) יש מעלין. משלימין לארבעים סאה: ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין.
וכולהו מפרש כילד: הכפור. גשמים שיורדין נקפים: גליל. מים שקפאו על פני הארץ או
על פני המים: טיט הנרוק. טיט רך ורקיק שנעשה כמו רוק: אבן הזרד כמים. כמים
שאובים לאמרינן לקמן פוסלים ולא מעלים. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי. והלכה כעדותן
של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחילה: נמצאו מעלין. שהשלימוהו: ולא
פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה
בכד:

ב. אֵלוּ פּוֹסְלִין וְלֹא מַעְלִין, הַמֵּים בֵּין טַמְאִים בֵּין
טְהוֹרִים, וַיְמִי כְּבָשִׁים וַיְמִי שְׂלֵקוֹת, וְהִתְמַד עַד שְׁלֹא
הֶחְמִיץ, כִּיצַד פּוֹסְלִין וְלֹא מַעְלִין, מִקּוֹה שְׂיֵשׁ בּוֹ
אַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר קָרְטוּב וְנִפְל מֵהֶן קָרְטוּב לְתוֹכוֹ, לֹא
הֶעֱלָהּ, פּוֹסְלוּ בְּשִׁלְשָׁה לֶגִין. אָבֵל שְׁאָר הַמְּשֻׁקִּין, וַיְמִי
פִּירוֹת, וְהַצִּיר, וְהַמְרִיס, וְהִתְמַד מִשְׁהַחְמִיץ, פְּעָמִים
מַעְלִין וּפְעָמִים שְׂאִינָן מַעְלִין. כִּיצַד, מִקּוֹה שְׂיֵשׁ בּוֹ
אַרְבָּעִים סָאָה חֶסֶר אַחַת, נִפְל לְתוֹכוֹ סָאָה מֵהֶם, לֹא
הֶעֱלָהּ. הָיוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה, נָתַן סָאָה וְנִטַּל סָאָה, הָרִי
זֶה

ברטנורה (ט) המים. שאובין. בין טמאין בין טהורים: מי כבשים. מים שכבשו בהן זיתים
או מיני ירקות: ומי שלקות. מים ששלקו בהן שלקות: והתמד. חרלנים וזגים או שמרים
שנתן עליהן מים: עד שלא החמיץ. לאם החמיץ, נידון כמי פירות: קרטוב. אחד משקים
וארבעה בלוג: פעמים מעלין. כדמפרש, כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ונתן בו
סאה מי פירות, ואחר כך נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבין יחד, הרי כל הסאה של
מי פירות שנסארה במקוה משלימים את המקוה: פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש
בו ארבעים סאה סאה חסר אחת:

ג. הַדִּיחַ בּוֹ סְלִי זֵיתִים וְסְלִי עֲנָבִים, וְשֵׁנוּ אֶת מְרָאִיו,
כְּשֶׁר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מִי הֶצְבַּע פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשִׁלְשָׁה

לְגִין, וְאֵינָן פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשָׁנוּי מְרָאָה. נִפְל לְתוֹכוֹ יַיִן
וּמַחֵל, וְשָׁנוּ אֶת מְרָאָיו, פָּסוּל. כִּי־צַד יַעֲשֶׂה, יִמְתִּין לוֹ עַד
שְׂיִרְדּוּ גְשָׁמִים וַיִּחְזְרוּ מְרָאֵיהֶן לְמְרָאָה הַמַּיִם. הָיוּ בּוֹ
אַרְבָּעִים סָאָה, מִמֶּלֶא בְּכַתֵּף וְנוֹתָן לְתוֹכוֹ עַד שְׂיִחְזְרוּ
מְרָאֵיהֶן לְמְרָאָה הַמַּיִם:

ברטנורה (ג) וְשִׁינוּ אֶת מְרָאָיו כֶּשֶׁר. דֵּהֲדַחַת כָּלִים לֹא חֲשִׁיבָא שִׁינוּי מְרָאָה: וְאִין פּוֹסְלִים
אוֹתוֹ בְּשִׁינוּי מְרָאָה. מִשּׁוּם לִכְזַעַל לִית בֵּיהּ מִשְׁסָא: מוּחֵל. מִיַּם הַיּוֹלָאִים מִן הַזֵּיתִים: יִמְתִּין
עַד שְׂיִרְדּוּ גְשָׁמִים. לְמַלְאֹת בְּכַתֵּף אִי אֲפִשֶׁר דְּבַחֲסֵר עִסְקִינָן, שְׁהוּא נִפְסֵל בְּשִׁלְשָׁה לֹוּגִין:
מִמֶּלֶא בְּכַתֵּף. דְּמַקּוּה שְׁלֵם אִין הַשְּׂאוּבִים פּוֹסְלִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם:

ד. נִפְל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ מַחֵל וְשָׁנוּי מְקַצָּת מְרָאָיו, אִם אֵין
בּוֹ מְרָאָה מִיַּם אַרְבָּעִים סָאָה, הֵרִי זֶה לֹא יִטְבּוֹל בּוֹ:

ברטנורה (ד) אִם אֵין בּוֹ מְרָאָה מִיַּם אַרְבָּעִים סָאָה. אִם אֵין בְּמַקּוּה אַרְבָּעִים סָאָה שִׁישׁ
בְּהֵן מְרָאָה מִיַּם, לֹא יִטְבּוֹל בְּאוֹתוֹ מַקּוּה אֲפִילוּ בְּאוֹתוֹ כִּד שִׁישׁ בּוֹ מְרָאָה מִיַּם. וְאִם טַבֵּל,
לֹא עֲלֵתָה לוֹ טַבִּילָה:

ה. שְׁלֵשָׁה לְגִין מִיַּם, וְנִפְל לְתוֹכָן קֶרְטוּב יַיִן, וְהֵרִי
מְרָאֵיהֶן כְּמְרָאָה הַיַּיִן, וְנִפְלוּ לְמַקּוּה, לֹא פְסָלוּהוּ.
שְׁלֵשָׁה לְגִין מִיַּם חֲסֵר קֶרְטוּב, וְנִפְל לְתוֹכָן קֶרְטוּב חֲלָב,
וְהֵרִי מְרָאֵיהֶן כְּמְרָאָה הַמַּיִם, וְנִפְלוּ לְמַקּוּה, לֹא
פְסָלוּהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר
הַמְרָאָה:

ברטנורה (ה) וְנִפְלוּ לְמַקּוּה לֹא פְסָלוּהוּ. הוֹאִיל וְהֵן נִרְחִין כִּיּוֹן, וּמִי פִירוֹת אִין פּוֹסְלִין
בְּשִׁלְשָׁה לֹוּגִין: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְרָאָה. אֲף עַל פִּי שְׁאִין הַחֲלָב פּוֹסֵל הַמַּקּוּה וְאִין בְּמִיַּם
שִׁיעוֹר שְׁלֵשָׁה לֹוּגִין לְפָסוּל, מִכֹּל מַקּוּם כִּיּוֹן שִׁישׁ כְּאוֹן שְׁלֵשָׁה לֹוּגִין שְׁנִרְחִין כְּמִיַּם, חֲשִׁבִינָן לְהוּ
כְּאִילוּ כּוֹלֵן מִיַּם, וּפּוֹסְלִין. וְאִין הַלְכָה כְּרִ' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי:

ו. מַקּוּה שְׁיִישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכֻוֹנּוֹת, יִרְדּוּ שְׁנֵי
וְטַבְּלוּ זֶה אַחֵר זֶה, הִרְאֵשׁוֹן טָהוֹר וְהַשְּׁנִי טָמֵא. רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, אִם הָיוּ רִגְלָיו שָׁל רֵאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בְּמִיַּם,
אַף הַשְּׁנִי טָהוֹר. הַטְּבִיל בּוֹ אֶת הַסָּגוּס וְהַעֲלֵהוּ, מְקַצָּתוֹ
נוֹגַע בְּמִיַּם, טָהוֹר. הַכֹּר וְהַכְּסֵת שָׁל עוֹר, כִּיּוֹן שְׁהַגְבִּיָּה

שְׁפֹתוֹתֵיהֶם מִן הַמַּיִם, הַמַּיִם שְׁבִתוֹכָן שְׂאוּבֵיךָ. כִּי־צַד
יַעֲשֶׂה, מִטְבִּילָן וּמַעֲלָה אוֹתָם דָּרָךְ שׁוּלֵיהֶם:

צִרְטוֹרָה (ו) הַשְּׁנִי טַמְאָה. דוֹלְאֵי חֶסֶר שִׁיעוֹר הַמַּקוּה בְּטַבִּילָתוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן: אֵף הַשְּׁנִי טַהוֹר.
לְאִמְרֵינָן גּוֹד אַחִית, וְהוּי כְּאִילוֹ הַמַּיִם שֶׁהֵעֵלָה הַרֵאשׁוֹן בְּגוֹפוֹ הֵן מַחֻבְרִין לְמֵי מַקוּה וְלֹא
נֶחֱסַר מִשִּׁיעוֹרוֹ כְּלוּם, וּפִירְשׁוֹ בְּגַמְרָא לְחֻגִיגָה (דף יט) לֹא טִיֵּהַר ר' יְהוּדָה אֵלֶּךָ צִמְעוֹת
דְּרַבְנָן, כְּגוֹן שֶׁהִיא טַהוֹר לְחֻלִּין וְטַבֵּל לְהִיּוֹת טַהוֹר לְמַעֲשֶׂה, אוֹ שֶׁהִיא טַהוֹר לְמַעֲשֶׂה וְטַבֵּל
לְהִיּוֹת טַהוֹר לְתַרְוָמָה. אֲבָל לְעֵלּוֹת מִטְוֹמָאָה גְּמוּרָה לְטַהֲרָה, דְּבָרֵי הַכֵּל טַמְאָה. וְאִין הַלְכָה
כִּר' יְהוּדָה: סָגוּם. בְּגַד לְמַר עֵבֶר, וְקוֹרִין לוֹ בְּעֵרְבֵי אֶלְבֹרְנו"ם, וְזוֹלַע מֵיִם הַרְבֵּה: מִקְלָתוֹ
נוֹגַע בְּמַיִם טַהוֹר. וּבְמַקוּה שִׁשׁ צוֹ אֲרַבְעִים סָאָה מִלְּוֹמְאָמוֹת אִיִּירֵי, וְטַבֵּל צוֹ אֶדָם לְאַחַר
שֶׁהִטְבִּיל צוֹ אֶת הַסָּגוּם, טַהוֹר הָאִישׁ הַטּוֹבֵל אַע"פ שֶׁנֶּחֱסַר שִׁיעוֹר מַקוּה בְּטַבִּילַת הַסָּגוּם,
מֵאַחַר שֶׁמִּקְלָת הַסָּגוּם נוֹגַע בְּמַיִם, וְר' יְהוּדָה הֵיאֵל דְּסָבִירָא לִיה אִמְרֵינָן גּוֹד אַחִית: הַמַּיִם
שְׂבִתוֹכָן שְׂאוּבֵיִם. וְחֻזְרִים וּפּוֹסְלִים אֶת הַמַּקוּה בְּשִׁלְשָׁה לִוְגִים, שֶׁהֵרִי לֹא הִיוּ צוֹ אֵלֶּךָ
אֲרַבְעִים סָאָה מִכּוּוֹנוֹת וְנִחְסַר כַּשֶּׁהַגְּבִיָּה שְׂפֹתוֹתֵיהֶן מִן הַמַּיִם: וּמַעֲלָה אוֹתָם דָּרָךְ שׁוּלֵיהֶם.
כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְלוּ הַמַּיִם שְׂבִתוֹכָן לְמַקוּה וּיִפְסְלוּ כֵּל מִימּוֹ:

ז. הַטְּבִיל בּוֹ אֶת הַמְּטָה, אֵף עַל פִּי שְׂרָגְלֵיהָ שׁוֹקְעוֹת
בְּטֵיט הָעֵבֶה, טְהוֹרָה, מְפִי שְׂהַמַּיִם מְקַדְּמִין. מְקוּה
שְׂמִימִיו מְרַדְּדִין, כּוֹבֵשׁ אֶפְלוֹ חֲבִלֵי יַעֲצִים, אֶפְלוֹ חֲבִילֵי
קָנִים, כְּדִי שְׂיִתְפָּחוּ הַמַּיִם, וְיִוָּרְדוּ וְטוֹבֵל. מַחֲט שְׂהִיא
נִתּוֹנָה עַל מַעֲלוֹת הַמַּעֲרָה, הֵיאֵל מוֹלִיךְ וּמְבִיא בְּמַיִם, כִּיּוֹן
שְׂעֵבֶר עֲלֶיהָ הַגֵּל, טְהוֹרָה:

צִרְטוֹרָה (ז) הַטְּבִיל צוֹ אֶת הַמְּטָה. שְׂרָגְלֵיהָ גְבוּהוֹת וְאִי אֲפָשֶׁר לְהַטְבִּילָה כּוֹלָה כְּאַחַת
בְּמַקוּה קִטּוֹן כְּזֶה שִׁיעוֹרוֹ מִלְּוֹמְאָם, אֵלֶּךָ אִם כֵּן רָגְלֵיהָ שׁוֹקְעוֹת בְּטֵיט: הַעֲבָה. שְׂאִינוֹ נְרוֹק
וְאִין מִטְבִּילִין צוֹ: שֶׁהַמַּיִם מִקְדָּמִין. לְהַטְבִּיל הַרְגָלִים קוֹדֵם שִׁשְׂקָעוּ בְּטֵיט וּבְמַיִם הוֹטְבְּלוּ:
שְׂמִימִיו מְרַוְדִים. שְׂאִין הַמַּיִם עִמּוֹקִים מִחַמַּת שֶׁהַמַּקוּה רַחַב וְהַמַּיִם מִתְפַּשְׁטִים בְּכוֹלוֹ.
וְאַע"פ שִׁשׁ צוֹ אֲרַבְעִים סָאָה, אִין כֵּל גּוֹפוֹ מִתְכַּסֶּה בְּמַיִם צִבַּת אַחַת: כּוֹבֵשׁ. לֹאד אֶחָד שֶׁל
מַקוּה: אֶפְלוֹ חֲבִילֵי עֲצִים וְקָנִים. וְאַע"ג דְּנִרְאָה כְּמַקוּה שְׂחֻלְקוֹ, אֶפְלוֹ הַכִּי הוֹאִיל וְהַמַּיִם
נִכְנָסִין בִּינֵיהֶן לֹא הוּי חֻלּוֹק. וְכוֹבֵשׁ דְּנֶקֶט, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲצִים וְהַקָּנִים לְפִיִם עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְלִרְיֵךְ
לְכַבֵּשׁ עֲלֵיהֶם אֲצָנִים כְּדִי שִׁיכְנִסוּ תַּחַת הַמַּיִם: הֵיאֵל מוֹלִיךְ וּמְבִיא בְּמַיִם. מִנְעֵנַע הַמַּיִם
בִּידוֹ: כִּיּוֹן שְׂעֵבֶר הַגֵּל. שֶׁל מַיִם עַל הַמַּעֲלָה שֶׁל מַקוּה שֶׁהַמַּחֲט מוֹנַח בָּהּ וְאִפּוֹ מִי הַגֵּל עַל
הַמַּחֲט, טַהוֹרָה. וְלִפִּי שֶׁהַמַּחֲט דְקָה וְקִטְנָה וִירָא פֶּן תִּפּוֹל בְּמַיִם, דְּרָךְ לְהַטְבִּילָה כּוֹ:

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

חֲרָשֶׁת אִיהִי תִבְדּוֹק לְנִפְשָׁהּ דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי חֲרָשֶׁת הִיְתָה בְּשִׁכּוּנֵתָנוּ לֹא דִיָּה שְׁבוּדָקֶת לְעֲצָמָה אֶלָּא שְׁחִבְרוּתִיהָ רֹאוּת וּמְרֹאוּת לָהּ הֵתָם בְּמִדְבַּרְתָּ וְאִינָה שׁוֹמְעַת הֵכָא בְּשִׁאִינָה מִדְבַּרְתָּ וְאִינָה שׁוֹמְעַת כְּדִתְנִין חֲרֵשׁ שֶׁדְּבָרוֹ חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם אִינוּ שׁוֹמְעִים וְאִינוּ מְדַבְּרִים :

רס"י ומראות לה. שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור: מדברת ואינה שומעת. כבר שמעה ולמדה לדבר ואח"כ נחמקה: בכל מקום. להוציא מכלל בן לעת:

זוהר מקץ דף קצ"ז ע"ב

דְּבַר אַחַר, עֲלָמָא דְאֶתִי אֶקְרִי נְעָם וְכַד אֶתְעַר עֲלָמָא דְאֶתִי כָּל חִידוֹ וְכָל טִיבוֹ וְכָל נְהוּרִין וְכָל חִירוֹ דְעֲלָמָא אֶתְעַר וּבְגִינִי כְּדִ אֶקְרִי נְעָם, וְעַל דָּא תְנִינִין חִיבִין דְגִיְהֵנָם בְּשַׁעֲתָא דְעָאֵל שְׁבַתָּא נִיחִין כְּלָהוּ וְאִית לָהּ חִירוֹת וְנִיחָא, בְּשַׁעֲתָא דְנִפְקָא שְׁבַתָּא אִית לָן לְאֶתְעַרָא חִידוֹ עֲלָאָה עֲלָנָא דְנִשְׁתַּזְיֵב מִהֵוּא עוֹנֵשָׁא דְחִיבִיא דְאֶתְדָּנוּ (ס"א דְאֶתְדָּרוּ) מִהֵוּא שַׁעֲתָא וְלָהּ לָאָה וְאִית לָן לְאֶתְעַרָא וְלִימָא (תְּהֵלִים ז) וְיִהִי נְעָם יִי אֶלְקִינוּ עֲלִינוּ דָּא הוּא נְעָם עֲלָאָה חִידוֹ (ס"א חִירוֹ) דְכִלְאָה וְעַל דָּא דְרָכִיָּה דְרָכִי נְעָם וְכָל נְתִיבוֹתִיָּה שְׁלוֹם, מֵאֵן נְתִיבוֹתִיָּה אֶלִין אֶנוּן שְׁבִילִין דְנִפְקִין מִלְעִילָא וְכָלָהוּ נְקִיט לֹון בְּרִית יְחִידָאִי דְאִיהוּ אֶקְרִי שְׁלוֹם שְׁלָמָא דְבֵיתָא וְאֶעִיל לֹון לִימָא רַבָּא כְּדִ אִיהוּ בְּתוֹקְפִיָּה וְכִדִין יְהִיב לִיָּה שְׁלָמָא הִדָּא הוּא דְכִתִּיב וְכָל נְתִיבוֹתִיָּה שְׁלוֹם :

תרגום הזוהר דְּבַר אַחַר, הָעוֹלָם הֵבֵא נְהִרָא נְעָם וְכַשְׁמִתְעוּרָר הָעוֹלָם הֵבֵא, כָּל שְׁמִחָה וְכָל טוֹב וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַחִירוֹת שָׁל הָעוֹלָם מִתְעוּרָר וְלִכּוֹן נְהִרָא נְעָם. וְעַל כֵּן לְמִדְנֵהּ הִרְשָׁעִים שְׁבִיָּהֵנָם, בְּשַׁעֲתָא שְׁנִכְנָם הַשְׁצֵת נְחִים כְּלָם, וְיִשׁ לָהֶם חִירוֹת

ומנוחה. בַּשָּׁמַיִם הַשָּׁמַיִם, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר עָלֵינוּ אֶת הַשְּׂמֵחָה הָעֲלִיּוֹנָה, שְׂנֵנָל מֵאוֹתוֹ הַעוֹנֵשׁ כָּל הַרְשָׁעִים, הַגְּדוֹנִים מִשָּׁעָה הַהוּא וְלִהְלָאָה, וְיֵשׁ לָנוּ לְהַתְעוֹרֵר וְלִוְמָר, וְיֵהִי נֶעֱם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, זֶה הוּא נֶעֱם הָעֲלִיּוֹן שְׂמֵחָת כָּל. וְעַל זֶה נֶאֱמָר דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּי נֶעֱם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. מֵהוּ נְתִיבוֹתֶיהָ, אִלּוּ הֵם הַשְּׂבִילִים הַיּוֹלְאִים מִלְּמַעְלָה, וְהַכֹּל לִוְחָח אוֹתָם בְּרִית יַחֲדָי, שְׁהוּא נִקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבַּיִת, וּמְכַנִּים אוֹתָם לַיִם הַגְּדוֹל כְּשֶׁהוּא בְּחוּזָה. וְאִזּוּ נוֹתֵן שְׁלוֹם. זֶהוּ שְׂפָתַיבּ וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' שבת פ"ג

א. תִּבְשִׁיל שְׁלֵא בְּשַׁל כָּל צָרְכוֹ וְחֲמִין שְׁלֵא הוּחְמוּ כָּל צָרְכוֹ אוֹ תִּבְשִׁיל שְׁבִשֵׁל כָּל צָרְכוֹ וְכָל זְמַן שְׂמִצְטִמֵּק הוּא יָפָה לוֹ אִין מִשְׁהִין אוֹתוֹ עַל גְּבִי הָאֵשׁ בְּשַׁבַּת אֶף עַל פִּי שְׁהוֹנַח מִבְּעוֹד יוֹם גְּזִירָה שְׂמָא יַחְתָּה בְּגַחְלִים כְּדִי לְהַשְׁלִים בְּשׁוּלוֹ אוֹ כְּדִי לְצַמְקוֹ לְפִיכָד אִם גְּרַף הָאֵשׁ אוֹ שְׁכָסָה אֵשׁ הַכִּירָה בְּאֶפְרָא אוֹ בְּנַעֲוֹרַת פְּשִׁתָּן הַדָּקָה אוֹ שְׂעַמְמוֹ הַגְּחָלִים שְׁהֲרִי הֵן כְּמַכּוּסוֹת בְּאֶפְרָא אוֹ שְׁהַסִּיקוּהָ בְּקֶשׁ אוֹ בְּגַבְבָּא אוֹ בְּגַלְלִי בְּהַמָּה דְּקָה שְׁהֲרִי אִין שְׁם גְּחָלִים בּוֹעֲרוֹת הֲרִי זֶה מִתָּר לְשָׁהוֹת עָלֶיהָ שְׁהֲרִי הַסִּיחַ דְּעֵתוֹ מְזָה הַתִּבְשִׁיל וְאִין גּוֹזְרִין שְׂמָא יַחְתָּה בְּאֵשׁ : **ב.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכִירָה שְׁהַבְּלָה מוּעָט אֲבָל בְּתַנּוּר אֶף עַל פִּי שְׁגֵרַף הָאֵשׁ אוֹ כְּסָה בְּאֶפְרָא אוֹ שְׁהַסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ אוֹ בְּגַבְבָּא אִין מִשְׁהִין בְּתוֹכוֹ וְלֹא עַל גְּבִיו וְלֹא סוּמְכִין לוֹ תִּבְשִׁיל שְׁלֵא בְּשַׁל כָּל צָרְכוֹ אוֹ שְׁבִשֵׁל כָּל צָרְכוֹ וּמְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ הוֹאִיל וְהַבְּלוֹ חַס בְּיוֹתֵר אִינוּ מְסִיחַ דְּעֵתוֹ וְחוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יַחְתָּה בְּזוֹ הָאֵשׁ הַמְּעוּטָה אֶף עַל פִּי שְׁהוּא אֵשׁ קֶשׁ וְגַבְבָּא אוֹ מְכּוּסָה :

עיקר התשובה התפללות והתחנונים לשפוך שיחה לפני אדון האדונים ובפרט אם מוריד דמעות מעיניו כי ודאי לא ישובו ריקם ותשובתו מתקבלת אפילו יהיה רשע גמור והרבה אשמה המקום ברוך הוא ברחמיו חותר לו מחתרת לקבל תשובתו ומסייעין אותו לטהר עצמו בשלימות ולא ישוב עוד לכסלה ואם אין בו כח להתענות בכל יום יתענה בדילוגים ולא יאכל היום שהוא כי אם לשובע נפשו לשם שמים וישקוד על לימודו בעבודתו ויחשב לו לצדקה וכן אם אינו יכול להתענות כלל יעשה באופן שיאכל רק שלא יחלה ויחשב לו יותר מתענית שמסגף עצמו במאכל ומשתה לעבודת אלהיו ולענות נפשו על חטאתיו וההשכמה וההערבה בהם בבית הכנסת הוא ענין גדול. ויקום בזריזות לשבח ולפאר ליוצר בראשית בזמירות ובקשות כאשר ראוי לעשות ואם רואה עצמו מבולבל ומטורף מן השינה עד שאינו יכול לעמוד על רגליו מכובד גופו ירחץ פניו ידיו ורגליו במים קרים כדי להסיר הכבדות מעליו. וינענע עצמו מפה ומפה ולא יעמוד במקום אחד כי הטיוול וההלון בזה עיקר גדול. ולא יסיח דעתו כלל בדבר אחר חוץ מתפללות ותחינות או לימוד התורה והמצוה ודבר נקל הוא למי שיעמוד עליו:

פרשת וישלח

וישלח יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

**וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו
אֲרָצָה שְׂעִיר שָׂדֵה אֲדוּם : וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲזַגְדִּין קָדְמוֹהִי
לְוֹת עֵשָׂו אָחוּהִי לְאֲרָעָא דְשְׂעִיר לְחַקֵּל דְּאֲדוּם :**

רס"ז וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש: ארצה שעיר. לארץ שעיר, כל חיבה שרביה למ"ד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה:

**וַיֵּצֵאוּ אִתְּכֶם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדָנִי לַעֲשׂו
כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לְבָן גְּרָתִי וְאַחַר עַד
עֲתָה : וּפְקִיד יִתְּהוֹן לְמִימְרָא פְּדִין תִּימְרוּן לְרַבּוֹנִי לַעֲשׂו פְּדִין אָמַר עֲבָדְךָ
יַעֲקֹב עִם לְבָן דְּרִית וְאוֹחְרִית עַד פְּעוֹן :**

רס"ח גרתי. לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כו כט) הוה גביר לאחיד, שהרי לא נתקומה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מאות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים:

**וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה
וְאֲשֻׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֲדָנִי לְמִצְאָ חוֹן בְּעֵינַיִךְ :
וַהֲוֶה לִי תוֹרִין וְחֲמָרִין עָאן וְעֶבְדִּין וְאֲמָהוֹן וְשִׁלְחִית לְחַוְּאַה לְרַבּוֹנִי
לְאֲשֻׁפְחָא רְחֲמִין בְּעֵינַיִךְ :**

רס"ט ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי (כו כח) מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: שור וחמור. דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור. אדם אומר לחברו כלילה קרא התרנגול, ואינו אומר קראו התרנגולים: ואשלחה להגיד לאדוני. להודיע שאני בא אליך: למלא חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:

**וַיָּשִׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל
אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הִלֵּךְ לְקָרְאֲתֶךָ וְאַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ : וַתָּבוּ אֲזַגְדִּיא לְוֹת יַעֲקֹב לְמִימְרָא אֲתִינְא לְוֹת
אָחוּךָ לְוֹת עֵשָׂו וְאָף אָתִי לְקָדְמוֹתְךָ וְאַרְבַּע מֵאָה גְּבָרָא עִמָּה :**

רס"י באנו אל אחיך אל עשו. שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עולנו בשנאתו:

**וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצָר לוֹ וַיַּחַץ אֶת הָעַם
אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים
לְשְׁנֵי מַחֲנֹת : וַדַּחִיל יַעֲקֹב לַחֲדָא וַעֲקַת לֵהּ וּפְלִיג יָת עֲמָא דִּי
עֲמָהּ וְיָת עֲנָא וְיָת תּוֹרֵי וְגַמְלָא ל : תַּרְיִן מִשְׁרִיָּן :**

רס"ז ויירא ויצר. ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחריים:

**וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת
וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפַלִּיטָה : וַאֲמַר
אִם יִיְתִי עֵשָׂו לְמִשְׁרִיתָא חֲדָא וַיִּמְחַנֶּה וַיְהִי (נ"י וַיִּמְחַנֶּה וַיְהִי) מִשְׁרִיתָא
דְּאִשְׁתָּאָר לְשִׁיזְבָּא :**

רס"ח המחנה האחת והכור. מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה. (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה, הרי לשון נקבה, (כז ה) המחנה הזה, לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, (לעיל יט כג) השמש יאל על הארץ, (תהלים יט ז) מקצה השמים מולאו, הרי לשון זכר. (מ"ב ג כג) והשמש זרחה על המים, הרי לשון נקבה. וכן רוח גדולה ורוח והנה רוח גדולה באה, הרי לשון נקבה, (סג) ויגע בארבע פנות הבית, הרי לשון זכר, (מ"א יט יא) ורוח גדולה וחזק מפרק הרים, הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש (במדבר טז לה) ואש יצאה מאת ה', לשון נקבה. (תהלים קד ז) אש לוהט, לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפלטה. על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים לדורו, לתפלה ולמלחמה. לדורו להלן (פסוק כח) ותעבור המנחה על פניו. לתפלה (פסוק ט) אלהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר

נביאים - עובדיה - פרק א

**א (א) חֲזוֹן עֹבַדְיָה כֹּה אָמַר אֲדָנָי יְהוִה לְאָדוֹם
שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלַח
קוֹמוּ וְנִקְוְמָה עָלֶיךָ לְמַלְחָמָה : נְבוֹאֹת עֹבַדְיָה פְּדִין
אָמַר יְיָ אֱלֹהִים לְאָדוֹם בְּשׂוֹרָא שְׁמַעְנָא מִן קָדָם יְיָ וְאַזְגַּד בְּעַמְמָא שְׁלִיח
קוֹמוּ וְנִתְעַתֵּד עֲלֶהּ לְקַרְבָּא :**

רס"ט חזון עובדיה. מאז שנה עובדיה לאדום ולא ניבא נבואה אחרת אמרו חכמי עובדיה גר אדומי היה אמר הקב"ה מהם ובהם אביא עליהם יבא עובדיה שדר בין שני רשעים אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם ויפרע מעשו הרשע שדר בין שני דיוקים יחוק ורבה' ולא למד ממעשיהם:

(ב) הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְּהָ מְאֹד :
הָא חֲלָשׁ יְהִיבִיתְךָ בְּעַמְמֵיָא בְּסִיר אֶתְּ לְחֻדָּא :

רש"י הנה קטן נתתיך . כלפי שקראו אביו בנו הגדול ואמו בנה הגדול אמר הקב"ה לפני קטן הוא רבותינו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון : בזוי . שלא היו מעמידין מלך בן מלך :

(ג) זְדוֹן לְבָבְךָ הַשִּׁיאָךְ שְׁכָנִי בְּחֲגוּי סֶלַע מְרוֹם
שִׁבְתּוֹ אֵמַר בְּלִבּוֹ מִי יוֹרֵדְנִי אֶרֶץ : רָשַׁע לְבָבְךָ אֶטְעֶנְךָ
דְּאֶתְ דְּמִי לְנִשְׂרָא דְשָׁרִי בְּשִׁנֵּי כִיפָא בְּרוּמָא מוֹתְבִיָּה אֵמַר בְּלִבִּיהָ מִן יַחְתַּנְנִי
לְאַרְעָא :

רש"י שוכני בחגוי סלע . סומך על משענת אבותיו אברהם ויחזק והם לא יועילו לו , חגוי כמו (ישעיה יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא ברייטייני"א בלעז ואל תחמה על וי"ו של חגוי שהיא כו"ו של קלוי (הלים סה) וכו"ו של כמטחוי (בראשית כא) שאין יסוד בחיבה אלא טי"ת וחי"ת :

(ד) אִם תִּגְבִּיָּה כַּנְּשֹׂר וְאִם בֵּין כּוֹכְבִים שָׁיִם
קִנְיָךְ מִשָּׁם אֹרִיֶדְךָ נְאֻם יְהוָה : אִם תִּרְיִם כַּנְּשֹׂרָא
וְאִם בֵּינֵי כּוֹכְבֵיָא תִּשְׁוִי מְדוֹרְךָ מִתַּמָּן אַחְתַּנְךָ אֵמַר יי' : (ה) אִם
גְּנָבִים בָּאוּ לְךָ אִם שׂוֹדְדֵי לֵילָה אִיֶּךָ
נְדַמִיתָה הֲלֹא יִגְנְבוּ דְיָם אִם בְּצָרִים בָּאוּ
לְךָ הֲלֹא יִשְׁאִירוּ עֲלֵילוֹת : אִם גְּנָבִין אָתּוּ עֲלֶיךָ אִם בְּזוּי
לֵילִיא אִיכְדִין הוּיָתָא דְמִיֶּךָ עַד דְיִגְנְבוּ מִיִּסְתְּהוֹן וְאִם חֲטוּפִין כְּקִטּוּפִין
אָתּוּ עֲלֶיךָ הֲלֹא מִשְׁאֲרִין עוֹלְלוּ :

רש"י באו לך . עליך : איך נדמיתה . למה נדמיתה דומם עד שגנבו כל רכוסם : הלא בזכרים ישאירו עוללות . ואלה לא ישאירו לך כלום כי יחפשוך ויגלו וידרשו מנפונך :

(ו) אִיֶּךָ נְחַפְּשׁוּ עֵשׂוּ נְבִעוּ מִצְּפַנְיָו : אִיכְדִין אֶתְבַּלֵּשׁ עֵשׂוּ
אֶתְגַּלְיִין מִטְּמוּרוֹהִי :

רש"י נבעו . תרגום יונתן איתגליין ולשון ארמית נבעו נתבקשו וכן אם תבעיון בעיו (ישעיה כא) :

כתובים - משלי - פרק ז

(ח) עֵבֶר בְּשׁוּק אֶצֶל פֶּנֶה וְדָרָךְ בֵּיתָהּ יִצְעָד : עֵבֶר
בְּשׁוּקָא לְקַבֵּל פְּנֵתָהּ וּבְאֶרְחָא דְּבֵיתָהּ מְהֵלֵךְ :

רש"י אצל פנה . פנה של זונה ועבודת גיבולים :

(ט) בְּנִשְׁף בְּעָרֵב יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וְאֶפְלָה :
בְּרַמְשָׁא בְּמַעְרֵב יוֹמָא בְּחִשׁוּכָא דְּלַיְלָא וּבְחִכְיָרָה : (י) וְהִנֵּה אִשָּׁה
לְקַרְאָתוֹ שְׂתִית זֹנָה וּנְצִרְתָּ לֵב : וְהָא אֶתְתָּא לְעוֹרְעִיָּה
בְּאַסְכְּמָא דְּזַנִּיתָא דְּמַפְרָדָא לְבָא דְּעֵלְיָמִי :

רש"י והנה אשה . כמשמעה , ד"א אחד מן הפיקורסים : שית זונה . כמו שחתיים (שמואל ב' י') כלומר ערות זונה
: ונצורת לב . כמו עיר נצורה (ישעיה א') המוקפת כרכוס וכן לבה של זו מוקפת זימה אולת :

(יא) הַמָּיָה הִיא וְסָרְרַת בְּבֵיתָהּ לֹא יִשְׁכְּנוּ
רְגֵלֶיהָ : וּמַרְדְּתָא הִיא וּפְרָדְתָּא בְּבֵיתָהּ לֹא שְׁכָנוּ רְגֵלֶיהָ :

רש"י וסוררת . סרה מן הדרך :

(יב) פַּעַם בַּחוּץ פַּעַם בְּרַחְבוֹת וְאֶצֶל כָּל פֶּנֶה
תִּפְאַרְבֵּן : בְּעַדְנָא בְּשׁוּקֵי בְּעַדְנָא בְּשָׁקֵי וְלִקְבֵּל כָּל פְּנֵתָא דְּיִאָּזְרָא פְּמָנָא
: (יג) וְהִחֲזִיקָהּ בּוֹ וְנִשְׁקָהּ לוֹ הֵעֲזָה פְּנֵיהָ
וְתֹאמַר לוֹ : וְאֶתְקַפְתָּ בֵּיהּ וּנְשַׁקְתִּיהּ וְאַחֲצַפֵּת אֶפְתָּא וְאַמְרַת לִיהּ
:

א. אֵלוּ דְבָרִים שְׁבִין בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל בְּסַעֲדָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, מְבַרְךָ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבַרְךָ עַל הַיּוֹם:

ברטנורה (א) אלו דברים. מצדך על היום. בתחלה קדוש היום, ואחר כך מצדך על היין בורא פרי הגפן. שתחלה קדש היום ואחר כך בא היין על השלחן בשביל היום, וכשם שקדם לכניסה כך קודם לצרכה: מצדך על היין. תחלה, והוא הדין למקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

ב. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם:

ברטנורה (ב) בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס. שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה, גזירה שמא יטמאו משקים שנפלו באחורי הכוס מחמת הידים, שהידיים קודם נטילה תורת שני לטומאה יש להן, ומטמאים את המשקים להיות תחלה, ויחזרו המשקים ויטמאו את אחורי הכוס, שהמשקים שנטמאו מטמאים כלים מדרבנן, אלא שהקילו בטומאה זו שכלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאים לא נטמא תוכו, ולא ידיו, ולא אוגנו. וסברי בית שמאי אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאים אע"פ שלא נטמא תוכו, גזירה שמא ינתזו ניחוחות מתוכו על אחורי הכוס, ויקבלו המשקין טומאה מחמת אחוריו, ויטמאו את הידים. וכיון דאסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, נוטלין לידים תחלה ואחר כך מוזגין את הכוס, כדי שלא יקבלו המשקים שאחורי הכלי טומאה מחמת ידים, ונמלאו אחורי הכוס טמאים מחמת אותן משקים ומשתמש בו באיסור. ובית הלל סברי אין אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, הלכך מוזגים את הכוס תחלה ושותים אותו, ואחר כך נוטלין לידים. שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה, ואחר כך מוזגים את הכוס, גזירה שמא יהיו אחורי הכוס טמאים, שמותר להשתמש בכלי שאחוריו טמאים, ולא יהיו ידיו נגובות יפה ויטמאו אחורי הכלי המשקין שבידיו, ואותן משקין שנעשו תחלה יחזרו ויטמאו את הידים, ונמלא אוכל בידים מסואבות:

ג. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, מְקַנְחִין יָדָיו בַּמַּפָּה וּמְנִיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, עַל הַכֶּסֶת:

ברטנורה (ג) מקנח ידיו במפה. מנטילת מים ראשונים. ומניחה על השלחן, ומקנח בה ידיו תמיד מזוהמת התבשיל. ולא יניחנה על הכסת שהוא יושב בה, גזירה שמא יהיה הכסת

ראשון לטומאה ויהיה משקה טופח במפה מחמת נגוב הידים, ואתו משקה כשנוגע בכסת נעשה ראשון, ולעולם המשקים נעשים תחלה, וחוזר ומטמא את הידים כשמתקנה בה תמיד בתוך הסעודה. אבל בשלחן ליכא למגזר הכי, שאסור להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה. ובית הלל סברי מותר להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה, הלכך לא יניח המפה על השלחן, שמא יטמאו המשקים שבמפה מחמת השלחן, ויחזרו ויטמאו את האוכלים. ואם יניחנה על הכסת אין לחוש כי אם שמא יטמאו ידיו, מוטב שיטמאו ידים שאין להם עיקר מן התורה, לאין נטילת ידים לחולין מן התורה, ולא יטמאו אוכלים שיש להם עיקר מן התורה, לראשון עושה שני בחולין מן התורה:

ד. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת וְאַחַר כֶּף נוֹטְלִין לַיְדִים. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לַיְדִים וְאַחַר כֶּף מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת :

ברטנורה (ה) בית שמאי אומרים מכבדין את הבית. מקום שאכלו סם מכבדים אותו משויורי אוכלים שנתפררו עליו, ואחר כך נוטלים לידים מים אחרונים. דפעמים שהשמש עם הארץ ומניח הפירורים שיש בהם כזית, ואם אתה אומר נוטלים לידים תחלה, נמצא אתה מפסיד את האוכלים, שמים אחרונים נתזים עליהם ונמאסים. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, ושמש תלמיד חכם אינו מניח פירורים שיש בהם כזית, אלא מסיר אותם, ואם נתזים המים על גבי פירורים שאין בהם כזית אין בכך כלום, דפרורים שאין בהם כזית מותר לאצדן ביד. והלכה כבית שמאי בזה שמותר להשתמש בשמש עם הארץ:

ה. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, נֵר וּמְזוֹן וּבְשָׂמִים וְהַבְּדֻלָּה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, נֵר וּבְשָׂמִים וּמְזוֹן וְהַבְּדֻלָּה. בַּיִת שְׁמַאי אוֹמְרִים, שֶׁבָּרָא מְאוּר הָאֵשׁ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ :

ברטנורה (ה) נר ומזון. מי שאכל בשבת במנחה וחשכה לו, ועדיין לא גמר סעודתו, ואין לו יין אלא שיעור כוס אחד, בית שמאי אומרים נר ומזון בשמים והבדלה, דכולי עלמא הבדלה בסוף, דאפוקי יומא מאחרינן ליה, כי היכי דלא ליהוי עליה כמשאוי. לא נחלקו אלא על הנר ועל הבשמים, דבית שמאי אומרים נר ומזון ואחר כך בשמים, ובית הלל אומרים נר ובשמים כי הדדי, דברכות שאנו יכולים לעשותם דלא מחזי כמשאוי כגון נר ובשמים, מקדמינן להו לברכת המזון: צ"ש אומרים שברא מאור האש. שברא, דמשמע לשעבר; ולא בורא, דמשמע להבא: מאור האש. ולא מאורי האש, דחדא נהורא איכא בנורא: ובית הלל אומרים בורא. נמי משמע לשעבר: מאורי האש. שהרבה גוונים יש בשלהבת, אדומה לבנה וירקרוקת:

ו. אֵין מְבַרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל נְכָרִים,

וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׁמִים שֶׁל מֵתִים, וְלֹא עַל הַנֵּר
וְלֹא עַל הַבְּשָׁמִים שֶׁלִּפְנֵי עֲבוֹדַת זָרָה. אִין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר
עַד שִׂאוֹתוֹ

ברטנורה (י) לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׁמִים שֶׁל נִכְרִים. נר, מִשּׁוּם לֹלֵךְ שָׂבֵת, שֶׁהִנְכְרִי עָשָׂה מִלְחָמָה לְאוֹרֵוֹ וְקִיַּימָה לִּן אוֹר שֶׁלֹּא שָׂבֵת אִין מְבָרְכִין עֲלָיו, הוֹאִיל וְנִעֲבָדָה בּוֹ עֲבִירָה. וְבִשְׁמֵים שֶׁל נִכְרִי, בְּבִשְׁמֵים שֶׁהֵם בְּמִסִּיבָה שְׁנִכְרִים מִסּוּבִים בַּה לְסַעֲוָדָה מִיַּרְדֵי, וְהָא לְתַנּוּן בְּסִיפָא וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׁמִים שֶׁלִּפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה, מֵה טַעַם קְאָמַר, מֵה טַעַם אִין מְבָרְכִין עַל בְּשָׁמִים שֶׁל נִכְרִים, לְפִי שֶׁסֵּתֵם מְסִיבָת נִכְרִים לְעֲבוֹדָה זָרָה, וְאִין מְבָרְכִין עַל בְּשָׁמִים שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה: וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים. לֹלֵךְ אֲתַעֲבִיד לְאוֹרָה, אֲלֵא לְכַבּוֹד בְּעֵלְמָא: וְלֹא עַל בְּשָׁמִים שֶׁל מֵתִים. דְּלַעֲבוֹרֵי רִיחָא עֲבִיד: וְלֹא עַל נֵר וְבִשְׁמֵים שֶׁלִּפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה. לְפִי שֶׁאֲסוּרִין בְּהִנָּחָה: עַד שִׂאוֹתוֹ לְאוֹרֵוֹ. שִׁיְהֵנוּ מְאוּרֵוֹ וְלֹא שִׁיְהֵנוּ מִמַּשָּׁ, אֲלֵא שֶׁקְרוּב לֹו כָל כָּד שִׁיּוּכֵל לִיְהִנּוּת אֵם יִרְלָה:

ז. מִי שֶׁאָכַל וְשָׁכַח וְלֹא בִּרְדָּה, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, יִחְזֹר
לְמִקּוֹמוֹ וְיִבְרַךְ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, יִבְרַךְ בְּמִקּוֹם
שֶׁנִּזְכָּר. עַד אֵימָתֵי הוּא מְבָרְךְ. עַד כְּדֵי שֶׁיִּתְעַפֵּל הַמְּזוּן
שֶׁבְמַעְיוֹ:

ברטנורה (י) שִׁיתַּעֲכֵל הַמְּזוּן שְׂבַמְעִיו. כָּל זְמַן שֶׁאִינוּ רַעֲב מִחַמַּת אוֹתָהּ הֵאֱכִילָהּ הוּא סוּמְנוּ
שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל הַמְּזוּן. וְדוּקָא בְּשַׁכַּח אֲמַרוּ בֵּית הַלֵּל דְּאִינוּ חוּזְרִי, אֲבָל בְּמִזִּיד, דְּבִרֵי הַכֵּל יִחְזוּר
לְמִקּוּמוֹ וְיִבְרַךְ:

ח. בָּא לָהֶם יַיִן לְאַחַר הַמְּזוּן וְאִין שָׁם אֶלְא אוֹתוֹ הַכּוֹס,
בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, מְבָרְךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֶּךָ מְבָרְךְ עַל
הַמְּזוּן. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מְבָרְךְ עַל הַמְּזוּן וְאַחַר כֶּךָ
מְבָרְךְ עַל הַיַּיִן. עוֹנִין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרְךְ, וְאִין
עוֹנִין אָמֵן אַחַר הַכּוֹתֵי הַמְּבָרְךְ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַבְּרַכָּה:

ברטנורה (י) מְבָרְךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֶּךָ מְבָרְךְ עַל הַמְּזוּן. שֶׁאִין בְּרַכַּת הַמְּזוּן טַעוּנָה כּוֹס,
וּבֵית הַלֵּל סְבִירֵי, בְּרַכַּת הַמְּזוּן טַעוּנָה כּוֹס: עוֹנִין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרְךְ. וְאִף עַל פִּי
שֶׁלֹּא שָׁמַע הַזְכַּרְתָּ הַשֵּׁם אֲלֵא סוּף הַבְּרַכָּה, דְּמִסְתַּמָּא לְשָׁמִים בְּרַךְ: אֲלֵא אֵם כּוֹן שָׁמַע כָּל
הַבְּרַכָּה. שָׁמַח בְּרַךְ לֵהָר גְּרִיזִים:

גמרא ברכות דף נ"ג ע"א

מי שְׁאָכַל וְשָׁכַח וְכוּ' אָמַר רַב זְבִיד וְאִי תִּימָא רַב דִּימֵי בַר אַבָּא מַחְלוּקַת בְּשָׁכַח אָבֵל בְּמִזִּיד דְּבָרֵי הַכֹּל יַחְזוֹר לְמִקּוּמוֹ וַיְבָרַךְ. פְּשִׁיטָא וְשָׁכַח תַּנּוּן מַהוּ דְּתִימָא הוּא הַדִּין אֶפִּילוּ בְּמִזִּיד וְהָאִי דְּקִתְּנִי וְשָׁכַח לְהוֹדִיעָהּ כְּחוֹן דְּבֵית שְׁמַאי קָא מְשַׁמַּע לָן. תַּנּוּיָא אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי לְדַבְּרִיכֶם מִי שְׁאָכַל בְּרֹאשׁ הַבֵּינָה וְשָׁכַח וְיָרַד וְלֹא בִּרְךָ יַחְזוֹר לְרֹאשׁ הַבֵּינָה וַיְבָרַךְ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הַלֵּל לְדַבְּרִיכֶם מִי שְׁשָׁכַח אֲרֻנְקֵי בְּרֹאשׁ הַבֵּינָה לֹא יַעֲלֶה וַיִּטְלָנָה. לְכַבּוֹד עֲצֻמוֹ הוּא עוֹלָה. לְכַבּוֹד שְׁמַיִם לֹא כָּל שֶׁפָּן. הִנְהוּ תַרְיָי תַלְמִידֵי חַד עֶבֶיד בְּשׁוּגְג כְּבֵית שְׁמַאי וְאַשְׁפַּח אֲרֻנְקָא דְּדַהֲבָא. וְחַד עֶבֶיד בְּמִזִּיד כְּבֵית הַלֵּל וְאַכְלִיָּה אֲרֻיָּא. רַבָּה בַר בַּר חֲנָה הָוָה קְאָזִיל בְּשִׁירְתָּא אָכִיל וְאַשְׁתְּלִי וְלֹא בְּרִיךְ אָמַר הֵיכִי אֵי עֶבֶיד אִי אֲמִינָא לְהוּ אֲנִשְׁאֵי לְבָרַךְ אָמְרֵי לִי בְּרִיךְ הָכָא כָּל הֵיכָא דְּמְבָרַכְתָּ לְרַחֲמָנָא מְבָרַכְתָּ. מוּטָב דְּאֲמִינָא לְהוּ אֲנִשְׁאֵי יוֹנָה דְּדַהֲבָא. אָמַר לְהוּ אֲנִטְרוּ לִי דְּאֲנִשְׁאֵי יוֹנָה דְּדַהֲבָא. אָזִיל וּבְרִיךְ וְאַשְׁפַּח יוֹנָה דְּדַהֲבָא. מָאִי שְׁנָא יוֹנָה. דְּמַתִּילָא כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה. דְּכַתִּיב (תהלים ס"ח) כְּנִפִי יוֹנָה נַחֲפָה בְּכֶסֶף וְאַבְרוּתֵיהָ בִּירְקָרְק חָרוּץ. מַה יוֹנָה אֵינָה נִיצוּלַת אֶלָּא בְּכַנְפֵיהָ אֵף יִשְׂרָאֵל אֵינָן נִיצוּלִין אֶלָּא בְּמַצּוֹת:

כ"י חד עבד בשוגג כ"ס. אף ע"פ שגג ונעקר מן המקום על ידי שכחה החמיר על עצמו כ"ס וחזר למקום שאכל וביד: וחד עבד במזיד. נעקר ממקום שאכל במזיד כדי לזכר במקום אחר שהורכך לילך: אנשאי יונה דדהבא. שכחתי יונה של זהב: יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה. או בורחת או נלחמת בראשי אגפיה:

זוהר וישלח דף קס"ה ע"ב

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים וְגו', רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים צ"א) כִּי מִלְּאָכִיו יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרֶךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ הָאִי קָרָא אוֹקְמוּהָ חֲבַרְיָא, דְּהָא

בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נִשְׁ אֶתִי לְעֵלְמָא מִיַּד אֲזִדְמֵן בְּהִדְיָה יִצָר הָרַע
דְּאִיְהוּ מְקַטְרַג לִיָּה לְבַר נִשְׁ תְּדִיר כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר (בְּרַאשִׁית ד')
לְפִתַּח חֲטָאת רוּבְּיָ, מֵאִי חֲטָאת רוּבְּיָ, דָּא יִצָר הָרַע, וְדוּד הָכִי
נְמִי קָרִיָּה חֲטָאת דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים נ"א) וְחֲטָאתִי נְגִדִי תְּמִיד, בְּגִין
דְּאִיְהוּ עֶבִיד לִיָּה לְבַר נִשְׁ כֹּל יוֹמָא לְמַחֲטִי קָמִי מְרִיָּה, וְיִצָר הָרַע
דָּא לֹא אֲתַעְדִּי מִבְּר נִשְׁ מִיּוֹמָא דְּאֲתִילִיד בְּר נִשְׁ לְעֵלְמִין וְיִצָר
הַטּוֹב אֶתִי לְבַר נִשְׁ מִיּוֹמָא דְּאֲתִי לְאֲתִדְכָּאָה וְאִימְתִי אֶתִי בְּר
לְאֲתִדְכָּאָה כַּד אִיְהוּ בְּר תְּלִיסָר שְׁנִין כְּדִין אֲזִדּוּג בְּר נִשְׁ
בְּתַרְוִיָּהוּ חַד מִימִנָּא וְחַד מִשְׁמַאלָא יִצָר טוֹב לִימִנָּא וְיִצָר רַע
לְשְׁמַאלָא, וְאַלִין אַנּוּן תְּרִין מְלָאכִין מִמֶּנּוּ מִמֶּנּוּ וְאַנּוּן
מִשְׁתַּכְּחִין תְּדִיר בְּהִדְיָה דְּבַר נִשְׁ, אֶתִי בְּר נִשְׁ לְאֲתִדְכָּאָה הֵהוּא
יִצָר הָרַע אֲתַכְּפִיא קָמִיָּה וְשְׁלִיט יְמִנָּא עַל שְׁמַאלָא וְתַרְוִיָּהוּ
מִזְדוּגִין לְנִטְרָא לִיָּה לְבַר נִשְׁ בְּכָל אַרְחוּי דְּהוּא עֶבִיד הֵדָּא הוּא
דְּכִתִּיב כִּי מְלָאכִיו יִצוּה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ, רַבִּי אֶלְעָזָר
מוֹקִים לִיָּה לְהֵאִי קָרָא בְּיַעֲקֹב דְּקִדְשָׁא בְּרִידָּה הוּא אֲזִמִּין
בְּהִדְיָה מְלָאכִין מִשְׁרִין מִמֶּנּוּ בְּגִין דְּהָא אִיְהוּ אֶתִי שְׁלִים
בְּשִׁבְטִין עֲלָאִין כְּלָהוּ שְׁלִמִין כְּדָקָא יָאוּת כְּמָה דְּאֲתַמַּר (דְּכִתִּיב)
וְיַעֲקֹב הִלָּךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מְלָאכִי אֱלֹקִים וְאֲתַמַּר, וְהִכָּא כִּיּוֹן
דְּאֲשַׁתְּזִיב מִנִּיָּה דְּלָבֹן וְהָא אֲתַפְּרֵשׁ מִנִּיָּה כְּדִין אֲזִדּוּגַת עֲמִיָּה
שְׁכִינְתָּא וְאֲתוּ מִשְׁרִין קִדְשִׁין לְסַחְרָא לִיָּה וְכִדִּין וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
כְּאֲשֶׁר רָאִם וְגוֹ' וּמֵאַנּוּן מְלָאכִין שְׁדַר לִיָּה לְעֵשׂוֹ הֵדָּא הוּא
דְּכִתִּיב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים, מְלָאכִים מִמֶּנּוּ הוּוּ וְדָאִי :

תרגום הזהר וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח, כִּי מְלָאכִיו יִכְנִיָּה לָךְ
לְשִׁמְרָךְ וְגוֹ', מְקַרָּא זֶה בְּאַרְוֵהוּ הַחֲבָרִים. כִּי בְּשַׁעֲתָא דְּהֵאָדָם צָא לְעוֹלָם, מִיַּד הַיֵּלֶךְ
הָרַע צָא עֲמוּ, שְׁהוּא מְקַטְרַג עָלָיו תְּמִיד, כְּמוֹ שְׁאֲמַר הַפְּתוּב, לְפִתַּח חֲטָאת רוּבְּיָ.
מֵהוּ חֲטָאת רוּבְּיָ. הוּא הַיֵּלֶךְ הָרַע. וְדוּד קָרָא גַם כֵּן אֵת הַיֵּלֶךְ הָרַע בְּשֵׁם חֲטָאת.
שְׁכִינְתּוֹ וְחֲטָאתִי נְגִדִי תְּמִיד. וְהוּא מִשּׁוֹם שְׁכָכֵל יוֹם עוֹשֶׂה אֵת הָאָדָם לְהַחֲטִיא לְפָנָי
כְּזוֹנוֹ. וַיִּלֶךְ הָרַע זֶה, אִינוּ סָר מִן הָאָדָם מִיּוֹם הוֹלְדוֹ עַד עוֹלָם. וְהַיֵּלֶךְ הַטּוֹב צָא
אֵל הָאָדָם, מִיּוֹם שֶׁצָּא לְהַטְהֵר. וּמִתִּי הָאָדָם צָא לְהַטְהֵר, הוּא, בְּשַׁעֲתָא דְּהוּא בֶּן
שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי שָׁנָה, אִזּוּ מִתְחַצְּרֵה הָאָדָם בְּשִׁנְיָהּ, אַחַד צִימִין וְאַחַד בְּשִׁמְאָל, הַיֵּלֶךְ
הַטּוֹב צִימִין וְהַיֵּלֶךְ הָרַע בְּשִׁמְאָל. וְאַלְפֵי הֵם שְׁנֵי מְלָאכִים מְמוּנִים מִמֶּנּוּ, וְהֵם נְמַלְאִים
עִם הָאָדָם תְּמִיד. צָא הָאָדָם לְהַטְהֵר, נִכְנַע הַיֵּלֶךְ הָרַע לְפָנָיו, וְהַיֵּלֶךְ הַטּוֹב עַל
הַשְׁמָאֵל, וְשִׁנְיָהּ, הַיֵּלֶךְ הַטּוֹב וְהַיֵּלֶךְ הָרַע, מִתְחַצְּרֵים לְשִׁמּוֹר אֵת הָאָדָם בְּכָל דְּרָכֵיו
שְׁהוּא הוֹלֵךְ. וְזֶהוּ שְׁכִינְתּוֹ, כִּי מְלָאכִיו יִכְנִיָּה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ. רַבִּי אֶלְעָזָר
מִעֲמִיד אֵת הַמְּקַרָּא הַזֶּה בְּיַעֲקֹב, שְׁהַקְדוּשָׁא צְרוּדָה הוּא הַזִּמְיוֹן עֲמוּ מְלָאכִים מִחֲנוּת

ממונים, משום שהיה צא פלם עם השצטים העליונים, שהיו פלם פלמים פראוי, פמו פנאמר, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, והוא נתפאר, וכאן, אחר שנכל מלכו, ונפרד ממנו, נתחצרה עמו השכינה, ומחנות מלאכים קדושים צאו לסעב אותו, ואז ויאמר יעקב פאשר ראם וגו', ומאלו המלאכים פלח לעשו, וזהו פפתוב, וישלח יעקב מלאכים, מלאכים מפפ פודאי היו.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ד

א. אין מלמדיו תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדיו אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון פאילו זרק אבן למרקוליס שנאמר (משלי כ"ו) פצורור אבן במרגמה פן נותן לפסיל פבוד ואין פבוד אלא תורה שנאמר (שם) פבוד חכמים ינחלו: **ב.** וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו אין מתלמדים ממנו. עד שובו למוטב שנאמר (מלאכי ב') כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: **ג.** פיצד מלמדיו הרב יושב בראש והתלמידים מוקפין לפניו פעטרה כדי שיהיו כלם רואים הרב ושומעין דבריו ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חרבן בית שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והם יושבים:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר (ישעי' נ"ח) והלך לפניך צדקך וכל העושה עבירה בעולם הזה מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שנאמר (איוב ו') ילפתו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו רבי אלעזר אמר קשורה היא לו ככלב שנאמר (בראשית ל"ט) ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה בעולם הבא עד כאן לשונו. ענין מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין מפני כי העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד והקטיגור יש לו שיעור קומה שלימה כענין המצוה כן ענין העבירה. כי מעשיו של אדם הם שיעשו לו לבושים צואים כפי מנין עונותיו כן מנין הלבושים כי כל עון ועון יעשה לו לבוש והיינו מלפפתו האמור במאמר והעד לזה (זכרי' ג') ראה העברתי מעליך עונך ופירשו רבותינו זכרונם לברכה שעון שהיה לו הוא שנשא או בניו נשים נכריות. רבי אלעזר אמר קשורה בו ככלב שלא לבד תעשה לה לבוש אלא שתדבק בנפש עצמה להיות אדוק בה ודרך הכלב הנושך שנמצא בתוך שני חלק האדם. ה' יצילנו ולכל ישראל כן יהי רצון:

וישלה יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(י) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארץ ולמולדתך ואיטיבה עמך: ואמר יעקב אלהי דאבא אברהם ואלהי דאבא יצחק יי די אמר לי תוב לארעך ולילדותך ואוטיב עמך:

רש"י ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר (לכ מ) ופחד יצחק, ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב האומר אלהי שוב לארבע וגו'. אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא שתי הבטחות הבטחתי אחת באלהי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי (כח י) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, ושם אמרת לי (סג ט) ושמתוך ככל אשר תלך. ובבית לבן אמרת לי (לכ א) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואלהיה עמך, ושם נגלית אלהי בשם המיוחד לבדו, שנאמר (לכ א) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', בשתי הבטחות האלו אני בא לפניך:

(יא) קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ כִּי בְּמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנִי מִחֲנוֹת: זְעִירוֹ זְכוּתִי מִכָּל חֲסָדוֹ וּמִכָּל טְבוּנוֹ דֵּי עַבְדְּךָ עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יְחִידִי עֲבָרִית יָת יַרְדֵּנָא הַדִּין וְכַעַן הִוִּיתִי לְתַרְוִין (נ"י לְתַרְוִין) מִשְׁרָיו:

רש"י קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלככתי בחטא ויגרסם לי להמסר ביד עשו: ומכל האמת. אמתת דברך, ששמרת לי כל הבטחות שהבטחתי: כי במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן:

(יב) הֲצִילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יֵרָא אֲנֹכִי אֶתוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכְנִי אִם עַל בְּנִים: שְׁזַבְנִי כְּעֵן מִיַּד אָחִי מִיַּד דְּעֵשָׂו אֲרִי דְחַל אֲנָא מִנֵּה דִילְמָא יִיתִי וְיִמְחַנְנִי אִמָּא עַל בְּנֵיָא:

רש"י מיד אחי מיד עשו. מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע:

(יג) וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִּי אֶת זְרַעְךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לָא יִסְפָּר מִרְבּוֹ: וְאַתָּה אָמַרְתָּ אוֹטְבָא אוֹטִיב עִמָּךְ וְאַשְׁוִי יָת בְּנֵיךָ סְגִיאוֹן כְּחֹלָא דִּימָא דִּי לָא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:

רש"י היטב איטיב. היטב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך: ושמתו את זרעך כחול הים. והיכן אמר לו כן, והלא לא אמר לו אלא (סג כח י) והיה זרעך כעפר הארץ. אלא שאמר לו (כח ט) כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, ולאברהם אמר (כב י) הרבה ארצה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים:

נביאים - עובדיה - פרק א

(ו) עַד הַגְּבוּל שְׁלַחוּךָ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתְךָ
הַשִּׂיאוּךָ יָכְלוּ לָךְ אַנְשֵׁי שְׁלֶמָךְ לַחֲמָךְ יִשְׂימוּ
מִזֹּר תַּחֲתֶיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ : מִן תַּחֲמוּמָא אֲגְלִינְךָ כָּל
אַנְשֵׁי קִנְמָךְ אֲטַעֲינְךָ יָכְלוּ לָךְ אַנְשֵׁי שְׁלֶמָךְ אֲכַלִּי פְתוּרְךָ שׁוּיאוּ תַקְלָא
תַּחוּתְךָ מִדְּלִית בְּךָ סוּכְלֶתְנִי :

רש"י עד הגבול שלחוך . אותם שהבטיחוך לעזרה בראו עמך ולווד עד גבול ארנך עד הספר ששם בראו עלנך למלחמה ובזאת השיאוך והאליחו : יכלו לך . לפחותך ללאת ושבו מאחריך : לחמך ישימו מזור תחתך . אף מאכלך שם לך אחיך יעקב למזור שנתן לך לחם ונזיר עדשים ועל ידו בזית הבטורה : מזור . חולי :

(ז) הַלֹּא בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱסַם יְהוָה וְהֶאֱבַדְתִּי
חַכְמַיִם מֵאֲדוּם וּתְבוּנָה מִהַר עֵשׂוֹ : הֲלֹא בְּעַדְנָא
הִהִיא אָמַר יְיָ וְאוֹבִיד חַפְיִמִּין מֵאֲדוּם וְכָל גִּבֵּר דְּבִיָּה סוּכְלֶתְנִינְתָא מִפְּרָכָא
דְּעֵשׂוֹ : (ט) וְחַתּוֹ גְּבוּרִיָּךְ תִּימָן לְמַעַן יִכְרֹת אִישׁ
מִהַר עֵשׂוֹ מִקְטָל : וְיִתְּבַרוּן גְּבַרְךָ יִתְבִּי דְרוּמָא בְּדִיל דְּיִשְׁתַּיְצִי
גִּבֵּר דְּבִיָּה צוּרְבָא מִפְּרָכָא דְּעֵשׂוֹ מִקְטוּל :

רש"י וחתו גבוריך תימן . יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל וי"ת ויתברון גברך יתבי ארעא דרומא : למען יכרת . כל איש גבור : מהר עשו מקטל . מרוב הרג שיבא עליכם :

(ח) מִחַמְסַ אַחִיָּךְ יַעֲקֹב תִּכְסֶּסְךָ בּוֹשָׁה וְנִכְרַתְךָ
לְעוֹלָם : מִחֲטוּף אַחוּךָ יַעֲקֹב תַּחֲפִינְךָ בְּהֵתָא וְתִשְׁתַּיְצִי לְעֵלָם :

רש"י מחמס אחיך יעקב . בסביל חמס שעשית ליעקב :

כתובים - משלי - פרק ז

(ד) זָבַחַי שְׁלָמִים עָלַי הַיּוֹם שְׁלַמְתִּי נְדָרַי : דְּבַחַי
דְּקָרְבָנִי עָלַי יוֹמְנָא שְׁלָמִית נְדָרַי :

רש"י זבחי שלמים עלי . כלומר סעודה גדולה הכינותי כי היום הקרבתני נדרי ושלמי :

(ט) עַל כֵּן יֵצְאֵתִי לְקָרְאֲתֶךָ לְשַׁחַר פְּנֶיֶךָ
וְאֶמְצָאֲךָ : מְטוֹיל הַיִּכְנָא נִפְקִית לְאֹרְעָךָ דְּמִפְכָּא הֵוִית לְרַגְשָׂא
וְאִמְרַת אֲדַבְרְנָךְ :

רש"י ואמלאך . כדי שאמלאך :

(י) מְרַבְּדִים רַבְּדֵתִי עֲרָשִׁי חֲטָבוֹת אֵטוֹן
מִצָּרִים : בְּתִשׁוּיָתָא שׁוּיַת עֲרָסִי וּבְקָרְמָא קֶרְמָתָא מִצָּרָא :

רש"י מרבדים . בגדי חופש ונוי ודוגמתו בסוף הספר שנאמר מרבדים עשתה לה : רבדתי ערשי . קטתי : חטובות
אטון מצרים . מהוללות בגדי כלי פשתן חסובין הבאים ממצרים שם הפשתן מאוי כדכתב בספר (ישעיה יט) ובושו
עובדי פשתים אטון תרגום מיתריהם אטוניהון :

(יז) נִפְתִּי מִשְׁכְּבִי מֵרֶגְלֵי אֱהָלִים וְקִנְמוֹן : רִסִּית עַל
עֲרָסִי מוֹרָא וְכוֹרְקָמָא וְקוֹנְמָא :

רש"י נפתי משכבי . הנפתי הריח כמניף בסודר בבית הבושם להביא הריח מלמעלה למטה , ודונש פי' לשון קטור
ולומר שאין לו שאלין דמיון :

משנה שבת פרק ח

א. המוציא יין, כְּדִי מְזִיגַת הַכּוֹס. חֶלֶב, כְּדִי גְמִיעָה.
דְּבִשׁ, כְּדִי לִתְנוּ עַל הַכֶּתִית. שֶׁמֶן, כְּדִי לְסוּף אֲבָר קָטָן.
מִים, כְּדִי לְשׁוּף בָּהֶם אֶת הַקִּילּוֹר. וְשָׂאֵר כָּל הַמְּשָׁקִין,
בְּרַבִּיעִית. וְכָל הַשּׁוֹפְכִין, בְּרַבִּיעִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר,

כָּלֵן בְּרַבִּיעִית. וְלֹא אָמְרוּ כָּל הַשְּׁעוּרִין הַלָּלוּ אֱלֹא לְמַצְנִיעֵיהֶן:

דרטורה (ה) המוציא יין כדי מזיגת הכוס. של ברכת המזון, שהוא רובע רביעית יין חי, כדי שימזגנו לחשבון על חד של יין תלתא ממים ויעמוד על רביעית הלוג שהוא שיעור כוס של ברכה: כדי גמיעה. מה שאדם בולע צבת אחת. וחלב בהמה טמאה ללא חזי לשתיה שיעורו כדי לכחול עין אחת: על הכתית. מכה שעל גבי הסוסים והחמורים מחמת המשאוי. ומלאתי כתוב ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתצטל הוא עושה ראש למעלה וקרוי פי כתית. ואע"פ שהדבש עיקרו לאכילה, כיון שרפואתו מנויה והיא משהו, אזלינן בתר שיעורא זוטרא לחומר: אבר קטן. של תינוק בן יומו, והיא ארבע קטנה שצרגל: לשוף. לשפסף ולמחות בהן: הילור. שנותנין על העין: ושאר כל המשקין. שאין עושין מהן רפואה: שופכין. מים סרוחין, וחזו לגבל בהן את הטיט: כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש, ללא אמרו שיעורין במשנה אלא למצניעיהן, אבל שאר כל אדם אין חייבין אלא ברביעית. וסבירא ליה לר' שמעון דמצניע עכמו בעי שיעורא זוטא, ובצריך מהאי שיעורא לא מחייב, דלית ליה לר' שמעון כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו שיתחייב עליו מצניעו בכל שהוא. ואין הלכה כרבי שמעון:

ב. הַמוֹצִיא חֶבֶל, כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְוֹן לְקַפָּה. גְּמִי, כְּדִי לַעֲשׂוֹת תֵּלְאֵי לְנִפָּה וְלִכְבָּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדִי לְטַל מִמֶּנּוּ מִדַּת מְנַעַל לְקָטָן. נֶיֶר, כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכָסִין. וְהַמוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכָסִין, חֶיֶב. נֶיֶר מְחוּק, כְּדִי לְכַרֵּךְ עַל פִּי צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן:

דרטורה (ו) ארזון לקופה. לאוחזה בה: תלמי. לתלותו בו. ובצריך משיעור ארזון לקופה: מדת מנעל. להראות לאומן כמדה זו אני כריך, ושיעוריה בציר מתלמי: ניר. מעשבים עושין אותו: קשר של מוכסין. פעמים שאדם נותן מכס בראש הגהר מזה והוא מוסר לו חותם להראות למוכס שבעבר האחר מן הגהר להראותו שכבר פרע המכס, ודרכו לכתוב שתי אותיות גדולות לסימן, והן גדולות משתי אותיות שלנו: ניר מחוק. שוב אינו ראוי לכתוב, לפיכך כריך שיעור גדול לכרוך על פי צלוחית:

ג. עוֹר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ. קָלָף, כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרִשָּׁה קִטְנָה שְׁבֵת־פְּלִין, שֶׁהִיא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. דִּיּוֹ, כְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. כְּחוֹל, כְּדִי לְכַחֵל עֵין אַחַת:

דרטורה (ז) לעשות בו קמיע. לכסות בו את הקמיע: קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה. לאידי דדמיו יקרין לא עביד מיניה קשר מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא: דיו כדי לכתוב שתי אותיות. לראשם על שתי חוליות של כלי או על שני

קרשים לזוגן: כדי לכחול עין אחת. שכן לנועות ההולכות מעוטפות אין מגלות אלא עין אחת
אחת וכוחלות

ד. דָּבַק, כְּדִי לִתֵּן בְּרֹאשׁ הַשְּׁבִשְׁבֵת. זָפַת וְגַפְרִית, כְּדִי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב. שְׁעָוָה, כְּדִי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן. חֲרָסִית, כְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת פְּטָפוּט. סַבִּין, כְּדִי לִתֵּן עַל פִּי כּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. סִיד, כְּדִי לְסוּד קֶטְנָה שְׁבִבָנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת כְּלָכוֹל. רַבִּי נְחֻמֵּיהָ אֹמֵר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֲנָדִיפִי:

דרטורה (ז) השבשבת. האיידין מושיבין נסר קטן בראש הקנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליו ונדבק בו, ואריך לתת עליו דבק הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו: לעשות בו נקב קטן. כלי שמשימין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ועושה בסתימה נקב קטן להוליא ממנו הכסף חי: חרסית. לבינה כחשה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פטפוט. רגל למקום מושב הכור, שמושיבין אותו על כן ובסיס העשוי לכך: סובין כדי ליתן על פי הכור של צורפי זהב. במקום שאין פחמין צורפין הזהב באש של סובין. פירוש אחר, שרגילין לתת סובין על פי הכור כשמתכין הזהב: לסוד קטנה שבבנות. בנות שהגיעו לפרקן ולא בא להן האורח, בנות עניים טופלות אותן בסיד והאורח ממהר לבוא, ומשיר נמי את השער. ובנות עשירים טופלות בסולת. ובנות מלכים בשמן זית שלא הביא שליט: כלכול. הדלעין, וסדין אותן בסיד להשכיב את השער: אנדיפי. למטה מן הדלעין מעט שקורין בת ידעא. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה:

ה. אֲדָמָה, כְּחוֹתֵם הַמְרָצוּפִים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, כְּחוֹתֵם הָאֲגָרוֹת. זָבַל וְחוֹל הַדֶּק, כְּדִי לְזַבֵּל קֶלַח שֶׁל כְּרוֹב, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, כְּדִי לְזַבֵּל כְּרִישָׁא. חוֹל הַגֵּס, כְּדִי לִתֵּן עַל מְלֵא כַף סִיד. קֶנָה, כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְלָמוֹס. וְאִם הָיָה עֶבֶה אוֹ מְרָסָס, כְּדִי לְבַשֵּׁל בּוֹ בִּיצָה קְלָה שְׁבִיבִיצִים, טְרוּפָה וּנְתוּנָה בְּאֵלְפָס:

דרטורה (ח) אדמה. טיט אדום: מרופין. שקין גדולות שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותן כדרך שחותמים האיגרות. ושיעור דרבנן זוטרי מדר' עקיבא. והלכה כחכמים: כדי לזבל כרישא. כרתוי. ושיעוריה זוטרי מקלח של כרוב. והלכה כחכמים: מלא כף סיד. כף של סיידין: כדי לעשות קולמוס. המגיע לקשרין של אמנע ארבעותיו: עבה. שאינו ראוי לכתיבה: מרוסס. מרוצץ ושבור: ביצה קלה. ביצת תרנגולת. ואמאי קרי לה ביצה קלה, שקלה להתבשל יותר משאר ביצים. והשיעור הוא כדי לבשל כגרוגרת ממנה: טרופה.

מעורבת בשמן: ונתונה באלפס. שהחם כזה, שהיא ממהרת להתבשל:

ו. עֶצֶם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֵף. זְכוּכִית, כְּדֵי לְגָרוֹר בּוֹ רֹאֵשׁ הַכֶּרֶךְ. צְרוֹר אוֹ אָבֹן, כְּדֵי לְזָרֵק בְּעוֹף. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֵּר יַעֲקֹב אֹמֵר, כְּדֵי לְזָרֵק בְּבִהְמָה:

ברטנורה (ו) תרווד. כף: חף. שן משני המפתח שפותחים בה הדלתות. ואין הלכה כרבי יהודה: כרכה. של אורגין, ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו וסובט בו החוטין: כדי לזרוק בבהמה. ללא טרח אינש למסקל כרוך משום עוף להבריחו, דבכלא בעלמא סגי ליה:

ז. חֶרֶס, כְּדֵי לִתֵּן בֵּין פְּצִים לַחֲבֵרוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כְּדֵי לַחֲתוֹת בּוֹ אֶת הָאוֹר. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדַבֵּר, זְכָר לְדַבֵּר, (ישעיה ל) וְלֹא יִמָּצֵא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׁ לַחֲתוֹת אִשׁ מִיְקוּד. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מִשָּׁם רְאִיָּה (שם) וְלַחֲשׂוֹף מִיָּם מְגַבָּא:

ברטנורה (ז) בין פלים לחברו. כשמסדרין פלימין ועמודין וקורות ועושין שורות של קורות על הארץ ויש חלל בין זו לזו סומכו תחתיו שלא יתעקס: זכר לדבר. לחשיב חרס בחתיית האור: לחשוף. לדלות: מגבא. גומא קטנה שהמים נקבלים. אלמא חשיב חרס נמי בקבלת המים. והלכה כרבי יוסי:

גמרא שבת דף קי"ח ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. שְׁנֵאמַר (תהלים ל"ז) וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֵּן לָךְ מִשְׁאַלוֹת לִבְךָ. ענג זה איני יודע מהו כשהוא אומר (ישעיי נ"ח) וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֲנַג הוּא אֹמֵר זֶה עֲנַג שַׁבָּת. בְּמָה מְעַנְגוּ רַב יְהוּדָה בְּרִיָּה דְרַב שְׁמוּאֵל בֵּר שִׁילָת מִשְׁמִיָּה דְרַב אָמַר בְּתַבְשִׁיל שֶׁל תַּרְדִּין וְדָגִים

גְּדוּלִים וְרֵאשֵׁי שׁוּמִין. רַב חֵיָא בַר אֲשֵׁי אָמַר רַב אֶפִּילוּ דְבַר מוּעָט וְלִכְבוֹד שֶׁבֶת עֲשָׂאוּ הֵרִי זֶה עוֹנֵג. מָאִי הִיא אָמַר רַב פְּפָא כְּפָא דְהֶרְסָנָא. אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַמְּשַׁמֵּר שֶׁבֶת כְּהִלְכָתָהּ אֶפִּילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּדוֹר אֲנוּשׁ מוֹחֲלִין לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נ"ו) אֲשֶׁרִי אֲנוּשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יִחְזִיק בָּהּ שׁוֹמֵר שֶׁבֶת מִחֲלָלוֹ אֶל תִּקְרִי מִחֲלָלוֹ אֶלָּא מְחוּל לוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אֶלְמָלִי מְשַׁמְרִין יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שֶׁבֶתוֹת כְּהִלְכָתָן מִיַּד נִגְאָלִין שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כֹּה אָמַר ה' לְסַרְיָסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שֶׁבֶתוֹתַי וְכֹתִיב בְּתֵרִיהֶּ (שם) וְהִבִּיאוֹתֶימָּ אֶל הַר קָדְשִׁי וְגו' רַבִּי חֲנִינָא מִיעֵטָף וְקָאִי אֶפְנִיָּא דְמַעְלֵי שֶׁבֶתָא אָמַר בּוֹאוּ וְנִצְא לְקִרְאֵת שֶׁבֶת הַמַּלְכָּה. רַבִּי יִנְאִי לְבִישׁ מְאֲנִיהֶּ מַעְלֵי שֶׁבֶתָא אָמַר בְּאִי כֻלָּה בְּאִי כֻלָּה. רַבִּי אֲבָהוּ הָוָה יְתִיב אֶתְכֶתְקָא דְשִׁינָא וּמוֹשִׁיף נוֹרָא. רַב סַפְרָא מַחְרִיךְ רִישָׁא. רַבָּא מְלַח שִׁיבוּטָא. רַב הוֹנָא מְדָלִיק שְׁרָגִי. רַב פְּפָא גְדִיל פְּתִילְתָּא. רַב חֲסָדָא פְּרִים סְלָקָא. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף מְצַלְחֵי צִיבֵי. רַבִּי זִירָא מְצַתֵּת צְתוּתֵי. רַב נַחְמָן בַּר יֶצְחָק מְכַתֵּף וְעֵייל מְכַתֵּף וְנִפִּיק. אָמַר אֵילוּ מְקַלְעִין לִי רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי מִי לֹא מְכַתֵּיפְנָא קַמִּיָּהוּ:

רס"י תבשיל של תרדין. חשוב הוא: ראשי שומין. חשובים היו להם: כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: דור אנוש. התחילו לעבוד ע"ג דכתיב אז הוחל לקרוא וגו': מתעטף. בצגדים נאים: בואי כלה. הכי קרי ליה לשביתת שבת מחוד חביבות: אתכתקא דשינא. פסטאדו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: ומושיף נורא. נופח משם נורא לכבוד השבת ורבינו הלוי גרים אתכתקא דשאגא. תדהר: מחריך רישא. אם היה שם ראש בהמה לחרוד מחרכו הוא בעלמו: פרים. לשון פרומים מחתך: מלאת לתותי. מלית האור בעלמם דקים: מכתף ועייל מכתף ונפיק. בע"פ ואלא ונכנס להביא תמיד משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאלם שמקבל את רבו צביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרור ולהרבות בשבילו:

זוהר וישלח דף קס"ו ע"א

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלֶאכִים, אָמַר רַבִּי אֲבָא וְכִי אֲמַאי אֶתְעַר אִיהוּ לְגַבִּיָּה דְעֵשׂוּ וְטַב הָוָה לִיָּה לְאַשְׁתוּקֵי מִנִּיהּ, אֶלָּא אָמַר יַעֲקֹב

יִדְעָנָא דְעֵשׂוּ חֵישׁ לִיהּ לִיקְרָא דְאַבָּא וּלְעֵלָם לָא אֲרַגִּיז קַמִּיהּ
 וְהָא יִדְעָנָא הוּאִיל וְאַבָּא קַיָּם לָא מְסַתְפִּינָא מִנִּיהּ אֲבָל הַשְׁתָּא
 דְאַבָּא קָאִים בְּעֵינָא לְאַתְפִּיס עִמִּיהּ מִיַּד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים
 לְפָנָיו, וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר (מְשַׁלֵּי י"ב) טוֹב
 נִקְלָה וְעֶבֶד לֹו מִמְתַּכְּבֵּד וַחֲסֹר לְחֵם הָאִי קָרָא עַל יֶצֶר הָרַע
 אֲתָמַר בְּגִין דְּאִיהוּ מְקַטְרָגָא תְּדִיר לְגַבֵּי בְנֵי נֶשָׂא וַיֶּצֶר הָרַע
 אִיהוּ אָרִים לְבִיהּ וַרְעוּתִיהּ דְּבַר נֶשׁ בְּגֵאוּתָא וְאִזִּיל אֲבַתְרִיהּ
 מְסַלְסֵל שְׁעָרִיהּ וּבְרִישִׁיהּ עַד דְּאִיהוּ אֲתַגְּאֵי עֲלִיהּ וּמְשִׁיךְ לִיהּ
 לְגִיהֶנֶם אֲבָל טוֹב נִקְלָה הָהוּא דְלָא אִזִּיל אֲבַתְרִיהּ דְּיֶצֶר הָרַע
 וְלָא אֲתַגְּאֵי כָּלָל וּמְאִיךְ רוּחִיהּ וְלְבִיהּ וַרְעוּתִיהּ לְגַבֵּי קַדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא וְכַדִּין הָהוּא יֶצֶר הָרַע מְתַהַפֵּךְ לְעֶבֶד לֹו דְלָא יָכִיל
 לְשַׁלְטָאָה עֲלוּי, וְהָהוּא בַר נֶשׁ שְׁלִיט עֲלוּי כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בְּרַאשִׁית
 ד') וְאַתְּ תִמְשׁוּל בּוֹ, מִמְתַּכְּבֵּד כְּמָה דְאַמְרֵן דְּאִיהוּ אוֹקִיר
 גְּרַמִּיהּ מְסַלְסֵל בְּשְׁעָרִיהּ אֲתַגְּאֵי בְּרוּחִיהּ וְאִיהוּ חֲסֹר לְחֵם
 מְהִימְנוּתָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (וִיקְרָא כ"א) לְחֵם אֶלְקִיּוֹ וְגוֹ' (שֵׁם) לְחֵם
 אֶלְקִיכֶם הֵם מְקַרִּיבִים וְגוֹ', דְּבַר אַחַר טוֹב נִקְלָה (וְעֶבֶד לוֹ) דָּא
 יַעֲקֹב דְּמְאִיךְ רוּחִיהּ לְגַבֵּיהּ דְּעֵשׂוּ בְּגִין דְּלְבַתֵּר לְהוּי עֶבֶד לוֹ
 וַיִּשְׁלוּט עֲלוּי וַיִּתְקַיֵּם בֵּיהּ (בְּרַאשִׁית כ"ז) לְעֶבְדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ
 לְאוּמִים וְגוֹ', וְעַדִּין לָא הָוָה זְמַנִּיהּ כָּלָל אֶלָּא בְּגִין דְּסֻלִּיק לִיהּ
 יַעֲקֹב לְבַתֵּר יוּמִיָּא וְעַל דָּא הָוָה מִיַּד נִקְלָה וּלְבַתֵּר הָהוּא דְּאִיהוּ
 מְתַכְּבֵּד יְהָא עֶבֶד לוֹ הָהוּא דְּאִיהוּ חֲסֹר לְחֵם יְהָא עֶבְדָּא לְהָהוּא
 דְּיַהֲבוּ לִיהּ רוּב דְּגֵן וְתִירוּשׁ, תָּא חֲזִי עַל דָּא בְּגִין דְּיַדְעַע יַעֲקֹב
 דְּאַצְטְרִיךְ לִיהּ הַשְׁתָּא אֲתַהַפֵּךְ לִיהּ נִקְלָה, וַיּוֹתֵר חֲכָמָה וְעַקִּימוּ
 עֶבֶד בְּדָא מְכַל מַה דְּעֶבֶד לְגַבֵּיהּ דְּעֵשׂוּ דְּאֵלוּ הָוָה יַדְעַע עֵשׂוּ חֲכָמָה
 דָּא יִקְטִיל לִיהּ לְגְרַמִּיהּ וְלָא יִיתֵי לְדָא אֲבָל כָּלָא עֶבֶד בְּחֲכָמָתָא
 וְעֲלִיהּ אֲמַרְהַ חֲנָה (שְׁמוּאֵל א' ב') יֵי יַחַתּוּ מְרִיבֵיוֹ וְגוֹ' וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ :

תרגום הזהר וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים: אָמַר רַבִּי חֲזָא, וְכִי לְמָה נְתַעוּרַר יַעֲקֹב לְשַׁלּוּחַ
 מִלְּאָכִים אֶל עֵשׂוּ, הֲלֹא מוּטָב הָיָה לְשַׁתּוּק מִמֶּנּוּ. וַיִּמְשִׁיב אֶלָּא אָמַר יַעֲקֹב. יוֹדַע
 חֲנִי שְׁעֵשׂוּ חָרַד עַל כְּבוֹד הָאָב, וְלֹא הֲרַגִּיזוּ לְעוֹלָם, וַיּוֹדַע חֲנִי, הוּאִיל וְחֲזִי חֵי חֲנִי
 מִפְּחַד מִמֶּנּוּ, לְכֵן עָתָה, כָּל עוֹד שְׂחָדֵי חֵי, חֲנִי רוּחָה לְהַתְּרֹות עִמּוֹ, מִיַּד הַזְּדִרְז, וַיִּשְׁלַח
 יַעֲקֹב מִלְּאָכִים לְפָנָיו. וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר. (מְשַׁלֵּי
 י"ב) טוֹב נִקְלָה וְעֶבֶד לֹו מִמְתַּכְּבֵּד וַחֲסֹר לְחֵם. מְקַרָּא זֶה עַל הַיֵּצֶר הָרַע נְחָמָה,
 מְשׁוּם שֶׁהוּא מְקַטְרָג פְּמִיד עַל בְּנֵי אָדָם, וְהַיֵּצֶר הָרַע מְגַבֵּיהַ לְבוֹ וּלְכוּנוֹ שֶׁל אָדָם
 בְּגֵאוּתָהּ, וְהָאָדָם הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מְסַלְסֵל בְּשַׁעְרֵוֹ וּבְרִאשׁוֹ, עַד שֶׁיֵּצֶר הָרַע מְתַגְּאֵה עֲלוּי
 וּמוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְגִיהֶנֶם. אֲבָל טוֹב נִקְלָה, הֵינּוּ מֵי שְׂחָדֵי הוֹלֵךְ אַחַר הַיֵּצֶר הָרַע, וְחֲנִי

מתגאה כלל, ומשפיל רוחו ולבו ורלזונו אל הקדוש צרוף הוא, ואז היצר הרע מתהפך להיות עבד לו, שאינו יכול לשלוט עליו. ולהפך, אותו האדם שולט עליו, כמו שאפה אומר, ואפה תמשול בו. ממתפצד. פרושו כמו שאמרנו, שהוא מכבד את עצמו, מסכל בשער, ומתגאה צרוחו, והוא חסר לחם, שפרושו, חסר אמונה, כמו שפיתוב (ויקרא כ"א) לחם חלקיו הוא מקריב וגו', לחם חלקיהם הם מקריבים וגו'. דבר אחר טוב נהלה: זה יעקב, שהשפיל את רוחו לפני עשו, כדי שלאחר כך יהיה עשו עבד לו, ושלוט עליו, ויתקיים בו יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים וגו'. ועפה עוד לא היה זמנו כלל שיעקב ישלוט עליו, ומשום שיעקב הניח אותו אל אחרית הימים על פן היה עפה נהלה. ולאחר כך, באחרית הימים, אותו שהיה מתפצד, יהיה אז עבד לו, אותו שהיה אז חסר לחם, דהינו עשו, יהיה עבד לאותו שנתנו לו, רוב דגן ותירוש, דהינו יעקב. צא וראה, על פן, משום שידע יעקב, שהוא כריף לו עפה, הפך לפניו לנהלה, ויותר חכמה וערמה עשה בזה, מפל מה שעשה מעולם נגד עשו, ואלו הרגיש עשו בחכמה זו, היה הורג את עצמו שלא יבא לזה. אבל יעקב עשה את הכל בחכמה. ועליו אמרה חנה, ה' יחתו מריביו וגו', וישן עוז למלכו.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ד

א. אם היה מלמד מפיו לתלמידים מלמד ואם היה מלמד על פי מתרגם המתרגם עומד בינו ובין התלמידים והרב אומר למתרגם והמתרגם משמיע לכל התלמידים. וכשהם שואלין שואלין למתרגם הוא שואל לרב והרב משיב למתרגם והמתרגם משיב לשואל. ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם ולא יגביה המתרגם קולו בעת ששואל את הרב יותר מקול הרב: **ב.** אין המתרגם רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות אלא אם כן היה המתורגמן אביו של חכם או רבו אומר הרב למתרגמן כך אמר לי אבא מרי. וכשאומר המתרגמן הדברים לעם אומר בשם החכם ומזכיר שמו של אביו הרב או של רבו ואומר כך אמר רבנא פלוני אף על פי שלא הזכיר הרב שמו של חכם שאסור לקרות לרבו או לאביו

בשמו: ג. הרב שקלמד ולא הבינו התלמידים לא יכעוס עליהם וירגז. אלא חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה וכן לא יאמר התלמיד הבינתי והוא לא הבין אלא חוזר ושואל אפילו כמה פעמים ואם כעס עליו רבו ורגז יאמר לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך ודעתי קצרה:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"א

א. גדר העבודה לבוּרא יתברך היא הכניעה על הטובה אשר גמלהו מעת יצירתו עד עת בחינתו והכנת שכלו בלתי טובה אשר קדמהו רק הכל בגדולתו וחסדו הגדול לכן השכל יחייב שיהיה נכנע לפניו וירויץ לעבודתו ולמצותו כעבד לפני רבו ותמיד יום יום יוסיף הכניעה וכל אשר יוסיף לו השם טובה על שאר בני אדם מהבלי הזמן והדומה לו חייב יותר לכנע ולעבוד עבודתו לפרוע מעט מחובות השם עליו ויכנע באבריו ובכל כחותיו. ואף על פי שהשכל יורה על חיוב קבלת העבודה העירה התורה משיבת נפש לעשות לה גדר וגבול לשלם לו קצת מחיובו ובאיזה דרך טוב לו והתורה מתחלקת עד שלשה חלקים. האחד צווי. השני אזהרה. השלישי מתן. והצווי מתחלק לשני חלקים אחד מהם חובת הלבבות ביחוד האל והיות שלם עמו ובוטח אליו והתרצות בגזרותיו ולהאמין בנביאיו ובתורתו וליראה אותו ולשמור חקיו ומצותיו ויחשוב בנפלאותיו ויבחן בטובותיו והרבה דברים פיוצא בזה כמה שיאריך הספור. והשני מהם חובת הלבבות והאברים יחדיו ביחוד הלשון עם הלב בקריאת התורה ולמודה והתפלה והצום והצדקה והנלוה אליהם והשביתה מן המעשים בשבתות וימים טובים ועשיית סכה ולולב וציצית והדומה לו:

וישלה יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יד) וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו : וּבַת תַּמֹּן בְּלִילְיָא הַהוּא וַיִּסֵּב מִן דְּאִיתֵי בִידָהּ תִּקְרַבְתָּא לַעֲשׂוֹ אָחוּהִי :

רס"ז הבא בידו. ברשותו, וכן (במדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות, שאדם נר בצור ונושאם בידו. דבר אחר מן הבא בידו מן החליו, שנטל מעשר, כמה דאת אמר (כח כג) עשר אעשרנו לך, והדר לקח מנחה:

(טו) עֲזִים מֵאֲתִים וּתְיָשִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מֵאֲתִים וְאֵילִים עֶשְׂרִים : עֲזֵי מֵאֲתָן וּתְיָשִׁיאַ עֶסְרִין רְחֵלִין מֵאֲתָן וְדִכְרִין עֶסְרִין :

רס"ח עזים מאתים ותשישים עשרים. מאתים עזים לריכות עשרים תשישים, וכן כלם, הזכרים כלי לורך הנקבות. ובבראשית רבה (עו ז) דורש מכאן לעונה האמורה בתורה, הטילים בכל יום, הפועלים שתיים בשבת, החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלשים יום, הספנים אחת לששה חדשים. ואיני יודע לכוון המדרש הזה בכוון. אך נראה בעיני שלמדנו מכאן שאין העונה שיהי בכל אדם לפי טורח המטל עליו, שמאינו כאן שמסר לכל תיש עשרה עזים, וכן לכל איל, לפי שהם פנוים ממלאכה, דרכן להרבות בתשישים לעבר עשר נקבות, ובהמה משתעבדה אינה מקבלת זכר, ופרים שעוסקין במלאכה לא מסר לזכר אלא ארבע נקבות, ולחמור שהולך בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר, ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר:

(טז) גְּמָלִים מִיִּנְיָקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֶשְׂרָה אֶתְנַת עֶשְׂרִים וְעֶיָרִם עֶשְׂרָה : גְּמָלֵי מְנֻקָּתָא וּבְנֵיהוֹן תְּלַתִּין תּוֹרְתָא אַרְבָּעִין וְתוֹרֵי עֶסְרָא אֲתָנָן עֶסְרִין וְעִירֵי עֶסְרָא :

רס"ט גמלים מיניקות וט' שלשים. ובניהם עמהם. ומדרש אגדה ובניהם בנאיהם, זכר כנגד נקבה, ולפי שנטוע בתשישים לא פרסמו הכתוב: ועירים. חמורים זכרים:

(יז) וַיִּתֵּן בְּיָד עֶבְדָּיו עֶדְרָא עֶדְרָא לְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל עֶבְדָּיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדְרָא וּבֵין

עֲדָר : וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא עֲדָרָא עֲדָרָא בְּלַחֲדוּהִי וַאֲמַר לְעַבְדוּהִי עֲבָרוּ
קִדְמֵי וַיְרַחֵם וַיְשׁוּבוּ בֵּין עֲדָרָא וּבֵין עֲדָרָא :

רש"י עדר עדר לכדו. כל מין ומין לעלמו: עברו לפני. לך יום או פחות, ואני אבא אחריכם: ורוח תשימו. עדר לפני חברו מלא עין, כדי להשביע עינו של רשע ולחזרו על רבוי הדוכן:

יח וַיֵּצֵאוּ אֶת הָרְאשׁוֹן לְאֹמֶר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֵשׂוֹ
אָחִי וַיִּשְׁאַלְךָ לְאֹמֶר לְמִי אַתָּה וְאָנָּה תִלְדָּךְ
וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ : וּפְקֹד יֵת קִדְמָאָה לְמִימַר אָרִי יַעֲרַעְנָךְ עֵשׂוֹ
אָחִי וַיִּשְׁאַלְנֶךָ לְמִימַר לְמֶן אַתָּה וּלְמֶן אַתָּה אֵזֶל וּלְמֶן אֵלֶיךָ דְקִדְמָךְ :

רש"י למי אתה. שלמי אתה, מי שולחך, ותרגומו דמן את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך שלמי הם. למי המנחה הזאת שלוחה. למ"ד משמשת בראש התבנה במקום של, כמו (לעיל לא מג) וכל אשר אתה רואה לי הוא, שלי הוא, (ההלים כד א) לה' א) ומלוואה, של ה':

נביאים - עובדיה - פרק א

יא בְּיוֹם עֲמַדְךָ מִנְּגִד בְּיוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוּ
וְנִכְרִים בָּאוּ (שערר) שְׁעָרָיו וְעַל יְרוּשָׁלַם יָדוּ
גוֹרֵל גַּם אַתָּה כְּאַחַד מֵהֶם : בְּיוֹם מְקִימָךְ מְקַבֵּיל
בְּיוֹמָא דְבָזוּ עֲמַמְיָא נְכֻסוּהִי וְנוֹכְרָאִין עָאלוּ בְּקִרוּהִי וְעַל יְרוּשָׁלַם רְמוּ
עַדְבִין אַף אַתָּה כְּאַחַד מִנְהוֹן :

רש"י ביום עמדך מנגד. שלא באת לעזור לו: גם אתה כאחד מהם. אעלה אני עליך כאילו אתה מן הבאים עליהם:

יב וְאַל תִּירָא בְּיוֹם אָחִיךָ בְּיוֹם נְכָרוּ וְאַל
תִּשְׁמַח לְבַגְיִי יְהוּדָה בְּיוֹם אַבְדָם וְאַל תִּגְדֵּל
פִּיךָ בְּיוֹם צָרָה : וְדַחֲזִיתָא בְּיוֹמָא דְאַחוּךָ בְּיוֹם תִּבְרִיָּה וּדְחִדִּיתָ
לְבַגְיִי יְהוּדָה בְּיוֹם תִּבְרָהוֹן וּדְאַסְגִּיתָא לְמַלְלָא רַבְרָבוּ בְּעַדוּ עָקָא :

כ"ז ואל תרא ביום אחיד . לא היה לך (להביט) ולעמוד מנגד : ביום נכרו . ביום הסגירו ביד אויב הוא הבזליים וכן הוא אומר בשאול (שמואל א כג) נכר אותו אלהים בידי הסגיר אותו בידי :

(יג) אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו : ודעלתא בתרעי עמי ביום תבריהו ודחזיתא אף את בבישתיה ביום תבריה ודאושיתא ידך בנכסוהי ביום תבריה :

כ"ח ואל תשלחנה בחילו . אל תשלחנה ידך בנכסיו כן תרגם יונתן ומקרא קצר הוא וכריך להוסיף עליו ידך :

(יד) ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה : ודקמתא על פרקא לשיצאה ית מערקוהי ודמסרתא משיזבוהי בעדן עקא :

כ"ט ואל תעמוד על הפרק . מקום שהכורחים יולאים דרך שם לימלט ובלשון לע"ז קוראים אותו טרו"ג (אל תעמוד על הפרק , מכאן שאסור להפסיק בק"ש בין פרק לפרק הג"ה דר"ע) :

(טו) כי קרוב יום יהוה על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמלך ישוב בראשך : ארי קריב יומא דעתיד למיתי מן קדם יי על כל עממא כמא דעבדת ותעביד לך גמלך ותתב ברישך :

כתובים - משלי - פרק ז

(יח) לכה נרוה דדים עד הבקר נתעלסה באהבים : תא נתבסס ברמתא עד צפרא ונעסק חד לחד ברגאגתא : (יט) כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק : דגברא לית הוא בביתא אזיל באורח רחיקא :

רש"י כי אין האיש צביתו . ראיתם שסילק הקב"ה שכינתו וכל טוב נתן לעו"ג :

(כ) צָרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכֶּסֶף יָבֵא
בֵּיתוֹ : צָרָא דְכֶסֶף נִסָּב בְּיָדֶיהָ וְלִיּוֹמָא דְעֵדָא אֲתֵי לְבֵיתֶיהָ :

רש"י צרוור הכסף . הטובים שבהם הרג : ליום הכסף . לזמן המועד הקבוע וכן צכסה ליום חגנו (ההלים פא) :

(כא) הִטְתּוּ בְּרַב לְקַחָהּ בְּחֶלֶק שְׁפָתֶיהָ תִּדְיַחְנוּ :
וְאֵטְעֵי יִתִּיהָ בְּסוּגְיָא דְמַלְהָא וּבְשַׁעֲיֵעוּתָא דְסְפּוֹתָהָ תִּפְתִּיהָ :

רש"י הטתו . לאותו חסר לב אליה : צרוב לקחה . שהיא למודה להרגיל בכך אנשים : בחלק שפתיה . צדבור
חלקלק תדיחנו מן הדרך :

(כב) הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ פְּתָאם כְּשׁוֹר אֶל טַבַּח יָבֹא
וְכַעֲכַס אֶל מוֹסֵר אֹיִל : וְהוּא אֵזֵל בְּתַרְאָה שְׁלֵיָאִית הֵיךְ
תוֹרָא דְאֵזֵיל לְוֹת טַבְחָא וְהֵיךְ פְּלָבָא לְאִסוּרָא :

רש"י וכעכס . זה ארס נחש : אל מוסר אויל . כנחש הממהר לרוץ בשליחות הקב"ה ליסר האויל המחויב למקום
צ"ה כן זה רץ אחריה עד שנכשל בה ויפלה חנה את כבדו :

משנה יבמות פרק ח

א. הָעֵרֶל וְכָל הַטְּמֵאִים לֹא יֹאכְלוּ בְּתֵרוּמָה. נְשִׁיָּהּ
וְעַבְדֵיהֶן, יֹאכְלוּ בְּתֵרוּמָה. פְּצוּעַ דְּכָא וּכְרוֹת שְׁפָכָה, הֵן
וְנְשִׁיָּהּ לֹא יֹאכְלוּ, וְנְשִׁיָּהּ לֹא יִדְעָה
מִשְׁנַעֲשֵׂה פְצוּעַ דְּכָא וּכְרוֹת שְׁפָכָה, הֵרִי אֵלוֹ יֹאכְלוּ :

צרטורה (א) הערל. כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה: אינו אוכל בתרומה. דילפינן
מפסח דכתיב ביה (שמות י"ב) וכל ערל לא יאכל בו: נשים ועבדיהם יאכלו. דהא משום
ערלה וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחוסרים תקנה: נשים לא
יאכלו. דשויה חללה צביאתו, דנבעלה לפסול לה: ואם לא ידעה. שהיתה נשואה לו קודם

ב. אֵיזָהוּ פְּצוּעַ דְּכֹא, כּל שְׁנִפְצְעוּ הַבַּיְצִים שְׁלוֹ, וְאַפְלוּ אַחַת מֵהוֹן. וְכָרוּת שְׁפָכָה, כּל שְׁנִכְרַת הַגִּיד. וְאִם נִשְׁתִּיר מִהָעֵטָרָה אֶפְלוּ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה, כְּשֵׁר. פְּצוּעַ דְּכֹא וְכָרוּת שְׁפָכָה, מִתְרִין בְּגִיזוֹרֹת וּמִשְׁחַרְרֹת, וְאֵינָן אֲסוּרִין אֲלֵא מִלְּבוֹא בְּקֹהֶל, שְׁנֶאמַר, (דְּבָרִים כג) לֹא יָבֹא פְּצוּעַ דְּכֹא וְכָרוּת שְׁפָכָה בְּקֹהֶל יי:

ברטורה (ב) ואם נשתייר מהעטרה. שנחתך מהעטרה ואילך, כשר, שאין גיד אלא מהעטרה ולמעלה לכל הגוף. עטרה היא שורת בשר המקפת במקום המילה. ובין שנפצע הגיד כמין מכת חרב וסכין, בין שנתמעך והוקטן מאליו, בין שנכרת, בין בגיד בין בזבזים בין בחוטי הזבזים, כולם פסולים. והני מילי בידי אדם, אבל מחמת חולי הכל כשר:

ג. עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי, אֲסוּרִים, וְאֲסוּרֵן אֲסוּר עוֹלָם, אֲבָל נִקְבוּתֵיהֶם מִתְרוֹת מִיָּד. מִצְרֵי וְאֲדוּמֵי אֵינָם אֲסוּרִים אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֻבוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר אֶת הַנְּקֻבוֹת מִיָּד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, קַל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים, וּמָה אִם בְּמָקוֹם שְׁאָסַר אֶת הַזְּכָרִים אֲסוּר עוֹלָם, הִתִּיר אֶת הַנְּקֻבוֹת מִיָּד. מְקוֹם שֶׁלֹּא אָסַר אֶת הַזְּכָרִים אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, אֵינּוּ דִין שְׁנִתִּיר אֶת הַנְּקֻבוֹת מִיָּד. אָמְרוּ לוֹ, אִם הִלְכָה נִקְבָּל, וְאִם לֹדִין, יֵשׁ תְּשׁוּבָה. אָמַר לָהֶם, לֹא כִי, הִלְכָה אֲנִי אוֹמֵר. מִמְזִרִין וּנְתִינִין, אֲסוּרִין, וְאֲסוּרֵן אֲסוּר עוֹלָם, אֶחָד זְכָרִים, וְאֶחָד נְקֻבוֹת:

ברטורה (ג) ואם לדין. שאתה דורש קל וחומר מעלמך: יש תשובה. להשיב, מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן, על דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם, תאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן: לא כן. אפילו אם הייתי דן קל וחומר אין לכם תשובה. ומכל מקום הלכה אני אומר. ואין הלכה כרבי שמעון: נתינים. גזעונים שנתגירו בימי יהושע ונתונים לחוטבי עצים ושואבי מים:

ד. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמַעְתִּי שְׁהַסְרִיס חוּלְצֵי, וְחוּלְצֵין לְאַשְׁתּוֹ, וְהַסְרִיס לֹא חוּלְצֵי וְלֹא חוּלְצֵין לְאַשְׁתּוֹ, וְאֵין לִי לְפָרֶשׁ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אֶפְרֶשׁ. סָרִיס אָדָם חוּלְצֵי

וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שְׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. סְרִיס
חֲמָה לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיתָה לוֹ
שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא סְרִיס חֲמָה
חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְפוּאָה. סְרִיס
אָדָם לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ
רְפוּאָה. הַעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בִּתְרָא עַל בֶּן מְגוּסַת שֶׁהִיא
בִּירוּשָׁלַיִם סְרִיס אָדָם, וַיִּבְמוּ אֶת אִשְׁתּוֹ, לְקַיֵּם דְּבָרֵי
רַבִּי עֲקִיבָא:

דרטורה (ז) שהסריס. יש סריס שחולץ וחולצין לאשתו: והסריס לא חולץ וכו'. דכתיב
(דברים כ"ה) ולא ימחה שמו, פרט לזה ששמו מחוי: אין לי לפרש. איני יודע לפרש איזה
סריס בן חליצה ואיזה פטור: סריס אדם. שנסתרם לאחר שנולד: סריס חמה. ממעי אמו
שלא ראה חמה אלא כשהוא סריס. וסימניו מפורשין, כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו
מחליק ואין מימי רגליו מעלין רתיחה וכשמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קילוח השתן
הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין
ורוחץ זימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. והלכה
כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו. אבל הוא אינו מיבם שהרי
פסול לבוא בקהל:

ה. הסריס לא חולץ, ולא מיבם. וכן אילונית לא חולצת
ולא מתבבמת. הסריס שחלץ ליבמתו, לא פסקה. בעלה
פסקה, מפני שהיא בעילת זנות. וכן אילונית שחלצו לה
אחיו, לא פסלוה. בעלוה, פסלוה, מפני שבעילתה
בעילת זנות:

דרטורה (ח) סריס. חמה, אינו לא חולץ ולא מיבם, ולא חולצין ומיבמין לאשתו: אילונית.
סימניה פירשנו בפ"ק: בעלוה פסלוה. שהאיל והיא פטורה מן היבום עומדת עליהם
באיסור אחת:

ו. סריס חמה כהן שנשא בת ישראל, מאכילה בתרומה.
רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, אנדרוגינוס כהן שנשא
בת ישראל, מאכילה בתרומה. רבי יהודה אומר,
טמטום שנקרע ונמצא זכר, לא יחלוץ, מפני שהוא
כסריס. אנדרוגינוס נושא, אבל לא נשא. רבי אליעזר
אומר, אנדרוגינוס חיבים עליו סקילה כזכר:

ברטנורה (ו) רבי יוסי ור"ף אומרים כו'. לסבירא להו אנדרוגינוס כזכר. והדר ביה ר"י ואמר בצרייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, הלכך אינו מאכיל בתרומה: רבי יהודה אומר כו'. ולית הלכתה כותיה, דהא קיי"ל לעיל סרים אדם חולץ וחוללים לאשתו, וטומטום שנקרע הוא כסרים אדם: אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא. מפני שהוא כזכר, והסוכב עמו הוא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו: ר"א אומר חייבין עליו סקילה כזכר. דוקא במקום זכרות שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

גמרא יבמות דף ו' ע"א

תנאי יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר (ויקרא י"ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כלכם חייבים בכבודי. תנאי יכול יהא בנן בית המקדש דוחה שבת תלמוד לומר (שם כ"ו) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו וכלכם חייבין בכבודי. תנאי יכול יתיירא אדם ממקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש. מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת. אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. ואיזו היא מורא מקדש לא יכנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחמר. ואין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים. בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם:

כ"י אמר לו אביו. לכהן: הטמא. בבית הקברות להשיב אבדה או שהיתה עומדת בחוץ ואמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו וילפינן לאו לטומאה ולאו דהשבת אבדה מלאו דשבת: נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש. והקישן הכתוב בפסוק אחד: לא משבת אתה מתיירא. ללא כתיב ביה מורא: פונדתו.

ארנקי שאוזר בו מתניו: קפנדריא. לקצר הילכו שלא להקיף ויכנס בפתח זה ויאלץ
בשכנגדו ולא לשם עבודה אלא לעשות כרכיו: מקל וחומר. מפרש בצרכות צפרק
הרואה מני חין לבוא אל שער המלך בלבד שק שאינו מאוס קל וחומר לרוק שהוא
מאוס לפני הקב"ה:

זוהר וישלח דף קס"ז ע"ב

וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם
הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו, כיון דאמר באנו אל
אחיך לא ידענא דאיהו עשו, וכי אחיו אחרנין הווי ליעקב, אלא
באנו אל אחיך, ואי תימא דהדר בתשובה ואזיל בארץ מתקנא
לאו הכי אלא עשו הרשע כדמעקרא, וגם הולך לקראתך, ואי
תימא דאיהו בלחודוי אזיל לאו אלא ארבע מאות איש עמו,
וכל כד למה (אלא אנון) אמרו ליה בגין דקדשא בריך הוא אתרעי
תדיר בצלותהון דצדיקיא ומתעטר בצלותהון כדאמרין
דההוא מלאכא דממנא על צלותהון דישראל סנדלפו"ן שמייה
נטיל כל אנון צלותין ועביד מניהו עטרה לחי העולמים
ואוקמוה, וכל שכן צלותהון דצדיקיא דקדשא בריך הוא
אתרעי בהו ואתעבדן עטרה לאתעטרא באנון צלותין לקדשא
בריך הוא ואי תימא משרין קדישין הווי אתין עמיה אמאי
דחיל אלא צדיקיא לא סמכין על זכותיהו אלא על צלותהון
ובעותהון לגבי מאריהון, ותא חזי דאמר רבי שמעון צלותא
דסגיאין סליק קמי קדשא בריך הוא ומתעטר בההוא צלותא
בגין דסלקא בגוניהו סגיאין ואתכלילת מכמה סטרין ובגין
דאתכלילת מכמה גוניהו אתעבידת עטרה ומנחא על רישא
דצדיק חי העולמים וצלותא דיהיד לאו איהי פלילא ולא
איהי אלא בגון חד ועל דא צלותא דיהיד לאו איהו מתתקנא
לאתקבלא (אלא בצלותא) בצלותא דסגיאין, ותא חזי יעקב כליל
הוה ועל דא צלותיה תאיב לה קדשא בריך הוא מה כתיב
ויירא יעקב מאד ויצר לו, רבי יהודה פתח ואמר (משלי כ"ח) אשרי
אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה זכאין אנון ישראל
דקדשא בריך הוא אתרעי בהו ויהב לון אורייתא דקשוט בגין

לְמִזְכֵּי בָּהּ לְחַיֵּי עֲלָמָא דְכָל מֵאן דְאֶשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵיתָא קְדִישָׁא
בְּרִיךְ הוּא מְשִׁיךְ עֲלֵיהּ חַיִּין עֲלָאִין וְאֶעִיל לִיהּ לְחַיֵּי עֲלָמָא דְאֶתִי
דְכַתִּיב (דְּבָרִים ל') כִּי הִיא חַיִּיךָ וְאוֹרְךָ יְמִיךָ, וְכַתִּיב (שֵׁם ל"ב) וּבְדָבָר
הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים חַיִּין בְּהֵאֵי עֲלָמָא וְחַיִּין בְּעֲלָמָא דְאֶתִי :

תרגום הזהר וַיִּשְׁוֹבוּ הַמַּלְאָכִים וְגו': שׂוֹאֵל, בִּיּוֹן שְׁאֲמַר בְּחַנּוּ אֵל חַחִיךָ, עוֹד חַיִּין חַנּוּ
יִוֹדְעִים שְׁהוּא עֵשׂוֹ, וְכִי הָיוּ אַחִים אַחֲרִים לְיַעֲקֹב, וּמִשִּׁיב, אֶלְכָּא בְּחַנּוּ אֵל חַחִיךָ,
פְּרוּשׁוֹ וְאִם תֵּאֲמַר שְׁחֹזַר בְּתַשְׁבּוּבָה, וְהוּלֵךְ בְּדַרְכֵּךְ מִתּוֹקָו, לֹא בָּן, אֶלְכָּא עֵשׂוֹ הֲרָשַׁע
בְּמִקּוּדָם לָכֵן. וְגַם הוּלֵךְ לְהַרְחֵקָהּ, וְאִם תֵּאֲמַר, שְׁהוּלֵךְ בְּלִבְדוּ, לֹא, אֶלְכָּא אַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. וְלָמָּה אֲמָרוּ לוֹ כֵּן זֹאת, מִשּׁוּם שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹכֵה תְּמִיד
בְּתַפְלַת הַדְּרִיקִים וּמִתְעַטֵּר בְּתַפְלָתָם. וּכְמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ, שְׁאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְּמוּנָה עַל
תַּפְלַת יִשְׂרָאֵל סַנְדְּלָפוֹר'ן עִמּוֹ, הוּא לוֹקֵחַ כָּל הַתַּפְלּוֹת וְעוֹשֶׂה יָמֵן עַטְרָה לְחַי
הָעוֹלָמִים. וּבְחֵירוֹהָ. וּמִפְּלֵ שָׁבֵן תַּפְלּוֹתֶיהֶם עַל דְּרִיקִים, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹכֵה
בָּהּ, וְנִעְשׂוֹת עַטְרָה, שְׁיִתְעַטֵּר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּח לוֹ הַתַּפְלּוֹת. וְאִם תֵּאֲמַר, הֲלֹא
מִחֲנוּת הַמַּלְאָכִים הַקְדוּשִׁים הָיוּ בָּחִים עִמּוֹ, וְלָמָּה נִתְיָרָא. אֶלְכָּא, הַדְּרִיקִים חַיִּים
סוּמְכִים עַל זְכוּתָם, אֶלְכָּא עַל תַּפְלּוֹת וּבְקָשׁוֹת אֵל רַבּוֹנָם. וּבִזָּא וּרְיָא, שְׁאֲמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן, תַּפְלָה שְׁל רַבִּים עוֹלָה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר
בְּאוֹתָהּ הַתַּפְלָה. מִשּׁוּם שְׁהִיא עוֹלָה בְּכַמָּה אֹפְנִים, וְנִכְלָלַת מִכַּמָּה לְדָדִים, וּמִשּׁוּם
שְׁנִכְלָלַת מִכַּמָּה אֹפְנִים וְדָדִים, נִעְשִׂית עַטְרָה וּמוֹנַחַת עַל רֹאשׁ דְּרִיק חַי הָעוֹלָמִים,
אֶבֶל תַּפְלַת יָחִיד חַיִּנָּה כְּלוּלָה מִכָּל הַדְּרִיקִים, וְהִיא חַיִּנָּה אֶלְכָּא בְּאוֹפֵן אַחַד, וְעַל בֵּן
תַּפְלַת יָחִיד חַיִּנָּה מִתּוֹקֶנֶת לְהַתְקַבֵּל כְּמוֹ תַּפְלַת הַרַבִּים. וּבִזָּא וּרְיָא, יַעֲקֹב הָיָה כְּלוּל
מִכָּל שְׁלֹשׁ הַקְוִיּוֹן, בְּהִיוֹתוֹ מְרַבְּצָה לְקוֹ הָאֲמִנְעִי הַכּוּלָל שְׁנֵיהֶם, וּלְפִיכָה חֶשֶׁק הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָתוֹ, בְּהִיוֹתָהּ בְּכָל הַשְּׁלֵמוֹת מִכָּל שְׁלֹשׁ הַקְוִיּוֹן, כְּמוֹ תַּפְלַת הַרַבִּים.
וְעַל בֵּן כְּתוּב, וַיִּירָא יַעֲקֹב מֵאֵל וַיֵּרָא לוֹ. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַח וְאָמַר, אֲשֶׁרִי אָדָם מִפִּיחַ
תְּמִיד וּמִקְשָׁה לְבֹו יְפוּל בְּרַעָה. אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹכֵה בָּהֶם,
וְנִתְּן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת, כְּדִי לְזַכּוֹת בָּהּ לְחַיֵּי עוֹלָם. כִּי כָּל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מוֹשִׁיךְ עָלָיו חַיִּים עֲלִיוֹנִים, וּמִבְּיָאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכַתּוּב, כִּי הוּא
חַיִּיךָ וְאוֹרְךָ יְמִיךָ, וְכַתּוּב וּבְדָבָר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים, כִּי הִיא חַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, חַיִּים
בְּעוֹלָם

א. אין שואליו את הרב כשיכנס למדרש עד שתתישב דעתו עליו ואין התלמיד שואל כשיכנס עד שיתיישב וינוח ואין שואליו שנים כאחד. ואין שואליו את הרב מענין אחר אלא מאותו הענין שהן עסוקים בו כדי שלא יתבייש ויש לרב להטעות את התלמידים בשאלותיו ובמעשים שעושה בפניהם כדי לחדדו וכדי שיידע אם זוכרים הם מה שלמדס או אינם זוכרים. ואין צריך לומר שיש לו רשות לשאול אותם בענין אחר שאין עוסקין בו כדי לזרזם: **ב.** אין שואליו מעומד ואין משיבין מעומד ולא מגבוה ולא מרחוק. ולא מאחורי הזקנים. ואין שואליו הרב אלא בענין שהו קורין בו ואין שואליו אלא מיראה ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות: **ג.** שנים ששאלו שאל אחד בענין ושאל אחד שלא כענין נזקקין לבענין. מעשה ושאינו מעשה נזקקין למעשה. הלכה ומדרש נזקקין להלכה. מדרש ואגדה נזקקין למדרש. אגדה וקל וחומר נזקקין לקל וחומר. קל וחומר וגזרה שוה נזקקין לקל וחומר. היו השואליו שנים אחד חכם ואחד תלמיד נזקקין לחכם. תלמיד ועם הארץ נזקקין לתלמיד. שניהם חכמים שניהם תלמידים שניהם עמי הארץ שאלו שניהם בשתי הלכות או בשתי תשובות או בשתי שאלות בשני מעשים הרשות ביד המתרגם מעתה:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"ב

האזהרה מתחלקת לשני חלקים אחד מהם חובת הלבבות והשני חובת האברים. האזהרה של חובת הלבבות הוא שיזהר מהשתתף עם הבורא יתעלה שום שתוף בעולם וירחיק מלבו שום תואר מתוארי הגוף וממשיגי הגוף. ולשנוא בלבבו כל דבר

שְׁהוּזָהָר עָלָיו שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹתוֹ. וַיִּרְחִיק מִלְּבוֹ הַגָּאוֹה וְהַגּוֹבֵה וְהַגָּאוֹן וְהַדּוֹמָה לוֹ וְשֶׁלֹא יִהְיוּ נִבְזִים בְּנֵי אָדָם בְּלִבּוֹ וְלֹא דְבָרֵי הַנְּבִיאִים וּמֵאוֹס בְּרַע וּבְרָעִים וּבְקִנְיָה וּבְחֻמְדָּה וְלֹא יִקּוֹץ בְּלִבּוֹ בְּגִזִּירַת יוֹצְרוֹ. וְחוּבַת הָאֲבָרִים הוּא הָאֲזָהָרָה שֶׁלֹא יִשְׁתַּף דְּבַר עִם הַבּוֹרָא בְּגִלּוּי וּבְנִסְתָּר וַיִּזְהַר מִלְּשׁוֹן הָרַע וּמִשְׁבוּעוֹת שֶׁאוּ אֶתְּבַּר וּרְכִילוֹת וְאֶכֶלֶת אִיסוּר וּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים וְגִזְל וְחֻמְס וְהַדּוּמִים לָהֶם. וְהַמְּתָר יִחַלֵּק לְשֵׁלֶשֶׁה חֻלְקִים. הָאֶחָד דֵּי הַסְּפוּק. וְהַשֵּׁנִי מוֹתְרוֹת. וְהַשְּׁלִישִׁי הַכִּילִיּוֹת. דֵּי הַסְּפוּק מֵה שְׂאֵי אֶפְשָׁר בְּלַעְדּוֹ וּמִצָּוָה עַל הָאָדָם שֶׁיִּנְהַיֵּג כָּל דְּרָכָיו עַל דְּרֹךְ הָאֶמְצָעִי בְּאֶכֶלָה וּשְׁתִּיָּה וּבְמִלְּבוּשִׁים וּבְנִשְׂיִים וּבְסִחוּרוֹת וּבְכָל הַדְּבָרִים שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁנַאֲמָר (תהלים קי"ב) טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט:

וישלה יום רביעי תורה

יכיון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ביין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(ט) וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדָנִי לַעֲשׂוֹ וְהִנֵּה גַם הוּא אַחֲרֵינוּ : וְתִימָר לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב תִּקְרַבְתָּא הִיא דְּמִשְׁלָחָא לְרַבּוֹנִי לַעֲשׂוֹ וְהָא אַף הוּא אֶתִּי בְּתַרְנָא :

רס"ז ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ששאלת (פסוק יז. יח) למי אתה, לעבדך ליעקב אני, ותרגומו לעבדך ליעקב, וששאלת (פסוק יז. יח) ולמי אלה לפניך, מנחה היא שלוחה וגו' : והנה גם הוא. יעקב:

(כ) וַיֵּצֵאוּ גַם אֶת הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת כָּל הַהֲלָכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר כְּדָבָר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֶל עַשׂוֹ בְּמִצְאָכֶם אֹתוֹ : וּפְקִיד אַף יֵת תִּנְנָא אַף יֵת תְּלִיתָא אַף יֵת כָּל דְּאֲזַלִּין בְּתַר עֲדָרִיא לְמִימָר כְּפִתְגָמָא הַדִּין תִּמְלָלוֹן עִם עַשׂוֹ כִּד תִּשְׁכַּחוּן יֵתָה : (כא) וְאָמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי אָמַר אֲכַפְרָה פָּנָיו

בְּמִנְחָה הֶהֱלַכְתָּ לְפָנַי וְאַחֲרַי כִּן אֲרָאָה פָּנָיו

אוֹלֵי יִשָּׂא פָּנָיו : וְתִמְרוּן אִף הָא עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אֶתִי בְּתַרְנָא אֲרִי
אֲמַר אֲנִיחָה לְרוּגְזָה בְּתַקְרַבְתָּא דְאִזְלַת קְדָמִי וּבְתַר כִּן אֲחִזִּי אֲפוּהִי מְאִים
יִסֵּב אִפִּי :

רס"ז אכפרה פניו. אצטל רגזו וכן (ישעיה כח יח) וכפר בריחכם את מות, (שם מז יח) לא תוכלי כפרה. ונראה בעיני שכל כפרה שאלל עוון וחטא ואלל פנים כלן לשון קנוח והעצרה הן, ולשון ארמי הוא הרבה בתלמוד (ב"מ כד א) וכפר ידה, (גיטין טו א) בעי לכפורי ידה בהוא גברא, וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש (עזרא א י) כפורי זהב, על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק:

(כב) וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל פָּנָיו וְהוּא לֹן בְּלִילָה

הָהוּא בְּמִחְנָה : וְעָבַרְתָּ תַקְרַבְתָּא עַל אֲפוּהִי וְהוּא בְּתַ בְּלִילָה
הָהוּא בְּמִשְׁרִיתָא :

רס"ח על פניו. כמו לפניו, וכן (ירמיה ו ז) חמם ושד ישמע בה על פני תמיד, וכן (ישעיה סה ג) המכעסים אחי על פני. ומדקא אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס, שהיה כריך לכל זה:

(כג) וַיִּקָּם בְּלִילָה הוּא וַיִּקַּח אֶת שְׂתֵי נָשָׁיו וְאֶת

שְׂתֵי שְׂפָחָתָיו וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר
אֶת מַעְבַּר יַבֵּק : וְקָם בְּלִילָה הוּא וּדְבַר יָת תַּרְתִּין נְשׁוּהִי וְיָת
תַּרְתִּין לְחִינְתָּה וְיָת חַד עֶסֶר בְּנוֹהִי וְעָבַר יָת מַעְבַּר יוּבְקָא :

רס"ט ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היחה, נתנה בתבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמה תחזירו למוטב, ונפלה ביד שכם: יבק. שם הנהר:

(כד) וַיִּקָּחֵם וַיַּעֲבֵרֵם אֶת הַנַּחַל וַיַּעֲבֵר אֶת אֲשֶׁר

לוֹ : וּדְבַרֵּנוּן וְעַבְרָנוּן יָת נַחְלָא וְאַעְבַּר יָת דִּילָה :

רס"י את אשר לו. הבהמות והמטלטליו, עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן מניח כאן:

נביאים - עובדיה - פרק א

(ט) כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל הַר קְדָשִׁי יִשְׁתּוּ כָּל
הַגּוֹיִם תָּמִיד וְשִׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ : אָרִי
כְּמֵא דְחִדִּיתוּן עַל מַחַת טוֹרָא דְקְדָשִׁי יִשְׁתּוּן כָּל עַמְמֵיָא כֶּס פּוֹרְעֵנוּתְהוֹן
תְּדִירָא וְיִשְׁתּוּן וְיִסְתַּלְעֲמוּן וְיִהוּן כְּדָלָא הוּוּ :

רש"י כאשר שתייתם על הר קדשי . כמה חדיתון על מחת טורא דקודשי : ולעו . כתרגומו ויסתלעמון ל' מהומה
ושממון וטיוחוף דעת איסטורוליון בלע"ז :

(י) וּבַהֲרַ צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קְדָשׁ וְיִרְשׁוּ
בַּיִת יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם : וּבִטּוֹרָא דְצִיּוֹן תִּהְיֶה
מְשִׁיבַתָּא וְיִהוּן קְדִישִׁין וְיִחְסֲנוּן דְּבֵית יַעֲקֹב נְכֹסֵי עַמְמֵיָא דְהוּוּ מַחְסֲנִין
לְהוּן :

רש"י את מורשיהם . נכסי עממיא דהו מחסנין להו :

(יח) וְהָיָה בַּיִת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהַבָּה
וּבַיִת עֲשׂו לְקֶשׁ וּדְלָקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא
יִהְיֶה שָׂרִיד לְבַיִת עֲשׂו כִּי יִהְיֶה דְבַר : וְיִהוּן דְּבֵית
יַעֲקֹב תְּקִיפִין כְּאִישְׁתָּא וּדְבֵית יוֹסֵף חְסִינִין כְּשִׁלְהוּבֵיתָא וּדְבֵית עֲשׂו
חֲלָשִׁין כְּקֶשֶׁא וְיִשְׁלִטוּן בְּהוּן וְיִקְטְלוּן וְלֹא יִהְיֶה שִׁיזְבָּא לְבַיִת עֲשׂו אָרִי יי
גִזִּיר כֵּן :

רש"י כי ה' דבר . והיכן דבר (במדבר כד) וירל מיעקב והאביד שריד וגו' :

(יט) וְיִרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הַר עֲשׂו וְהִשְׁפִּלָה אֶת
פְּלִשְׁתִּים וְיִרְשׁוּ אֶת שְׂדֵה אֶפְרַיִם וְאֶת שְׂדֵה
שִׁמְרוֹן וּבְנֵימָן אֶת הַגְּלָעַד : וְיִחְסֲנוּן יְתֵבִי דְרוּמָא יְת
כְּרָפָא דְעֲשׂו וְיְתֵבִי שְׁפִילְתָּא יְת אַרְעָא דְפְלִשְׁתֵּי וְיִחְסֲנוּן יְת קְרוּי אֶפְרַיִם
וְיְת קְרוּי שִׁמְרוֹן וּדְבֵית בְּנֵימָן יְת יְתֵבִי אַרְעָא דְגְלָעַד :

רש"י וירשו הנגב . ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במזרח דרום ובני השפלה

ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון : ובנימין את הגלעד . ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד שלהם
יפשו להם מהלחה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרחה :

(כ) וְגַלְתָּ הַחֵל הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּנַעְנִים
עַד צָרְפַּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד יְרִשׁוּ
אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב : וְגַלְתָּ עִמָּא הַדִּין דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבִאֲרָעָא כָּנַעְנֵאֵי
עַד צָרְפַּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם דְּבִסְפָמְיָא יַחְסִנוּן יְת קְרוֹי אֲרָעָא דְרוֹמָא :

רש"י וגלות החל הזה . תרגם יונתן עמא הדין , החל לשון חיל כמו (ישעיהו לו) ויבא ירושלמה בחיל כבד דרבשקה
אלא שזה חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה : לבני ישראל אשר כנענים עד כרפת . גלות אשר
הוא מבני ישראל שגלו מעשרת השבטים לארץ כנענים עד כרפת : וגלות ירושלים אשר בספרד . שהם מבני יהודה
אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שבדומה של ארץ ישראל ואומרי' הפותרים כרפת הוא המלכות שקורין
פרנ"א בלע"ז ספרד תרגם יונתן אספמיא :

(כא) וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַ
עֵשׂוֹ וְהִיָּתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה : (פס) וַיִּסְקוּן מְשִׁיזְבִּין
בְּטוֹרָא דְצִיּוֹן לְמַדּוֹן יְת כְּרָכָא דְעֵשׂוֹ וְתַתְּגִילִי מַלְכוּתָא דִּי עַל כָּל יְתַבִּי אֲרָעָא
:

רש"י ועלו . שרי ישראל מושיעים בהר ציון : לשפוט את הר עשו . ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפוט
יושטייליי"ר בלע"ז : הר עשו . י"ת כרכא רבא דעשו : והיתה לה' המלוכה . לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע
מעמלק :

כתובים - משלי - פרק ז

(כג) עַד יַפְלַח חַץ כְּבִדּוֹ כְּמֵהָר צְפוּר אֶל פֶּחַ וְלֹא
יָדַע כִּי בִנְפֹשׁוֹ הוּא : וְהִיךְ אֵילָא דְמַפְרִיחַ גִּירָא בְּכַבְדִּיהָ
וּמְסִתְרָהּב הִיךְ צְפֹרָא לְוַת פּוּחָא וְלֹא יָדַע דְלְמוּתָא דְנַפְשִׁיהָ אָזִיל :

רש"י כמהר צפור . לרוץ אל הפח ואינו יודע כי הפח נפרש גם בנפשו של צפור :

וְעֵתָהּ בְּנִים שָׁמְעוּ לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי פִי : (כד)
וְהִשְׁתָּא בְּנֵי שָׁמְעוּ לִי וְאֶצִּיתוּ לְמִימְרֵי דְפּוּמֵי :

רש"י ועתה בני שמעו לי וגו' :

אֶל יֵשֶׁטְ אֶל דְּרָכֶיהָ לְבָדָּ אֶל תִּתַע (כה)
בְּנִתִיבוֹתֶיהָ : לֹא יִסְטֵי לְבָדָּ לְאֶרְחֶתְהָ וְלֹא תִטְעֵי בְשִׁבִילָהּ א :
כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעֲצָמִים כָּל (כו)
הֲרֵגִיהָ : מְטוּל דְּסִגִּיעֵי קְטִילָיָא אֶפְלַת וְעֲשִׂינִין כּוּלְהוּן קְטִילָהּ א : (כז)
דְּרָכֵי שְׂאוּל בֵּיתָהּ יִרְדּוֹת אֶל חֲדָרֵי מָוֶת :
אֶרְחֶתָּא דְשִׁיּוּל בֵּיתָהּ נִחְתָּן לְקִיטוּנֵי דְקִבְרָא : ח (א) הֲלֹא חֲכָמָה
תִּקְרָא וּתְבוּנָה תִּתֵּן קוֹלָהּ : מְטוּל הֵיכְנָא חֲכָמָתָא
תִּקְרָא וּבִיוּנָא תִרְמִי קָלָא :

רש"י הלא חכמה תקרא . הלא התורה מכרזת אליכם דברים האמורים למטה צענון :

משנה בבא קמא פרק ח

א. החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים, בנזק, בצער, ברפוי, בשבת, ובבושת. בנזק כיצד. סמא את עינו, קטע את ידו, שבר את רגלו, רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמן כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער, כנאו בשפוד או במסמר. ואפילו על צפרנו. מקום שאינו עושה חבורה, אומדין כמה אדם פיוצא בזה רוצה לטל להיות מצטער כד רפוי, הכהו חייב לרפאותו. עלו בו צמחים, אם מחמת המכה חייב. שלא מחמת המכה, פטור. חיתה ונסתרה, חיתה ונסתרה,

חַיֵּיב לְרַפְּאוֹתוֹ. חִיתָה כָּל צָרְפָה אֵינוֹ חַיֵּיב לְרַפְּאוֹתוֹ.
שֶׁבֶת, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין, שֶׁכָּבֵר נִתַּן
לוֹ דְּמֵי יָדוֹ וְדְמֵי רַגְלוֹ. בְּשֶׁת, הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ וְהַמְּתַבֵּישׁ.
הַמְּבִישׁ אֶת הָעָרוֹם, הַמְּבִישׁ אֶת הַסּוּמָא, וְהַמְּבִישׁ אֶת
הַיָּשׁוּן, חַיֵּיב. וַיֵּשׁוּן שְׁבִישׁ, פְּטוֹר. נֶפֶל מִן הַגֶּג, וְהַזִּיק וּבִישׁ,
חַיֵּיב עַל הַנֶּזֶק וּפְטוֹר עַל הַבְּשֶׁת. שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ה) וְשָׁלַחַה
יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו אֵינוֹ חַיֵּיב עַל הַבּוֹשֶׁת עַד שֶׁיְהִי
מִתְכַּוֵּין :

ברטנורה (א) החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה לריב היה מוכר עלמו בעצד עצרי, וזה
שהזיקו הפסידו ממון זה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לערו וכאבו: למחין.
אזעבועות לבנות: שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירותו
של כל יום, שהרי אין ראוי למלאכה אחרת אפילו בלא חולי, שהרי נקטע ידו ורגלו והוא
כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בשתו מרובה: והמתבייש. לפי
חשיבותו בשתו מרובה. וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי. נזק, דכתיב (שמות כ"א) עין תחת
עין, ואין לומר עין ממך דכתיב (במדבר ל"ה) ולא תקחו כופר לנפש רואת, לנפש רואת או
אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים, שאם סימא את עין חברו נתן לו
דמי עינו, והיינו עין תחת עין. לער, נפקא לן מפלע תחת פלע (שמות כ"א), דקרא יתירא
הוא לחייב על העער ואפילו במקום נזק. ללא תימא הרי קנה ידו ויש עליו לחתכה, אלא
אומרים היה עליו לחתכה בסם וזה חתכה בצרזל ולערו, לפיכך משלם את העער. ריפוי
ושבת, רק שבתו יתן ורפא ירפא (שם). ודוקא כשהחולי בא מחמת מכה. אבל אם פצע
החולה בעלמו ועבר על דברי הרופא, שוב אין המזיק חייב בשבת וריפוי שריכין מחמת
פשיעותא. בוסת, דכתיב (דברים כ"ה) וקלותה את כפה, ממון. ודין תורה שאין יכולים לדון
בשום דין שבעולם אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל, דכתיב (שמות כ"ב) עד האלהים יבוא
דבר שניהם, ואין נקראים אלהים אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל. אלא שבהלואות
ומקח וממכר והקנאות והולאות וכפירות דנין בהם בחו"ל לארץ כאילו הם שלוחים של
בית דין של ארץ ישראל ושלחותיהו קעבדינו. וזה בלבד בדבר המלוי ויש בו חסרון כים,
וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל שהם מועדים, או שהזיק אדם בבהמה. אבל בהמה שהזיקה
אדם, או אדם באדם, אין דנין אותו בחוץ לארץ כלל, אלא מגדין את החובל או את המזיק
עד שיעלה עם בעל דינו לארץ ישראל או שיתן דרך פשרה קרוב למה שנראה בעיני הדיון,
אבל דבר קרוב אין פוסקים עליו. וכן הדיון בכל הקנסות הכתובות בתורה ובכולה תלמודא,
אין גובין אותן דייני חו"ל לארץ, אלא שמגדין מי שנתחייב בהן כמו שביארנו:

ב. זה חומר באדם מבשור, שהאדם משלם נזק, צער,
רפוי, שבת, ובוסת. ומשלם דמי ולדות. ושור אינו
משלם אלא נזק, ופטור מדמי ולדות:

זרמטורה (ז) וְאִשׁוּר אֵינּוּ מִשְׁלֵם אֲלֵלָא נֹזֵק. דְּכִתִּיב (וַיִּקְרָא כ"ד) אִישׁ צַעֲמִיתוֹ, וְלֹא קֹר צַעֲמִיתוֹ: וּפְטוּר מִדְּמֵי וְלִדּוֹת. דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת כ"א) כִּי יִנָּלוּ אֲנָשִׁים, אֲנָשִׁים וְלֹא קְוֹרִים:

ג. הַמִּכָּה אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם חֲבוּרָה, וְהַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, חֵיב בְּכֶלֶן. הַחוּבֵל בְּעֶבֶד עֶבְרִי, חֵיב בְּכֶלֶן חוּץ מִן הַשַּׁבָּת, בְּזִמְן שֶׁהוּא שָׁלוֹ. הַחוּבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל אַחֲרִים, חֵיב בְּכֶלֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לְעֶבְדִים בּוֹשֶׁת:

זרמטורה (ח) וְהַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים חַיִּיב. וְהַעֲ"ג דְּכִל הַתּוֹרָה כּוֹלָה הַעוֹבֵר עַצִּירָה שְׁחִיב עֲלֶיהָ מַלְקוֹת וְתַשְׁלוּמֵין לּוֹקֵה וְאֵינּוּ מִשְׁלֵם, הַכֹּהֵן מִשְׁלֵם וְאֵינּוּ לּוֹקֵה, דְּבִפְיֻרָס רִיבְתָהּ תּוֹרָה חוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ לְתַשְׁלוּמֵין וְלֹא לְמַלְקוֹת, מִדְּכִתִּיב (דְּבָרִים י"ט) יָד בַּיָּד, דֵּהֵינּוּ מִמוֹן, מַכְדֵי כְּתִיב (וַיִּקְרָא כ"ד) כֹּחֵשׁ עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ, יָד בַּיָּד לְמָה לִּי, אֲלֵלָא לְהַבִּיא חוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים שְׁמִשְׁלֵם וְאֵינּוּ לּוֹקֵה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין לְעַבְדִים בּוֹשֶׁת. דְּכִתִּיב (דְּבָרִים כ"ה) כִּי יִנָּלוּ אֲנָשִׁים יַחֲדוּ אִישׁ וְאֲחִיו, צַמִּי שִׁישׁ לוֹ אַחֻוּהָ, יֵלֵךְ עַבְדֵּךְ שָׂאִין לוֹ אַחֻוּהָ. וְאֵין הַלְכָה כ"ר יְהוּדָה:

ד. חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקֶטָן פְּגִיעֶתָן רָעָה. הַחוּבֵל בָּהֶן חֵיב. וְהֵם שֶׁחָבְלוּ בְּאַחֲרִים פְּטוּרִין. הָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה פְּגִיעֶתָן רָעָה. הַחוּבֵל בָּהֶן חֵיב. וְהֵם שֶׁחָבְלוּ בְּאַחֲרִים, פְּטוּרִין. אָבֵל מִשְׁלָמִין לְאַחַר זִמְן. נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה, נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד, לְשָׁלֵם חֵיבִין

זרמטורה (ט) עַבְדֵּךְ וְאִשָּׁה שֶׁחָבְלוּ בְּאַחֲרִים פְּטוּרִים. שָׂאִין לְהֵם צַמָּה לְשָׁלֵם: נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה וְנִשְׁתַּחֲרַר הָעַבְדֵּךְ. וְקִנּוּ נַכְסִים. חַיִּיבִין לְשָׁלֵם. שְׁהֵרִי מִתְחַלְלָה הֵן חַיִּיבִין אֲלֵלָא שָׂאִין לְהֵם מֵה לְשָׁלֵם. שְׁנַכְסֵי מַלּוּג שֶׁל אִשָּׁה מִשְׁוֹעֲבָדִים לְצַעַל לְפִירוֹת וְלִירוֹשָׁה:

ה. הַמִּכָּה אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ וְעָשָׂה בָּהֶן חֲבוּרָה, וְהַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ בַּשַּׁבָּת פְּטוּר מִכֶּלֶן. מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִדוֹן בְּנִפְשׁוֹ. וְהַחוּבֵל בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שָׁלוֹ, פְּטוּר מִכֶּלֶן:

זרמטורה (י) מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִדוֹן בְּנַפְשׁוֹ. שְׁאֵעֲ"פ שֶׁהוּא מִקְלָקֵל, מִתְקַן הוּא אֲלֵלָא יֵלְכוּ שְׁכַכָּה חַמְתוֹ וְנַח רּוֹגְזוֹ וְכַךְ:

ו. הַתּוֹקֵעַ לְחַבֵּירוֹ, נוֹתֵן לוֹ סֵלַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, מְנָה. סֵטְרוֹ נוֹתֵן לוֹ מֵאֲתִים זּוּז. לְאַחַר

ידו, נותן לו ארבע מאות זוז. צרם באזנו, תלש בשערו
רקק והגיע בו רקו העביר טליתו ממנו, פרע ראש
האשה בשוק, נותן ארבע מאות זוז. (זה הפלל) הכל לפי
כבודו. אמר רבי עקיבא, אפילו עניים שבישראל, רואין
אותם כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהם, שהם בני
אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראש האשה
בשוק, באת לפני רבי עקיבא, וחיבו לתן לה ארבע
מאות זוז. אמר לו רבי תן לי זמן. ונתן לו זמן שמרה
עומדת על פתח חצרה ושבר את הפד בפניה, ובו כאיסר
שמן. גלתה את ראשה, והיתה מטפחת ומנחת ידה על
ראשה. העמיד עליה עדים, ובא לפני רבי עקיבא, אמר
לו רבי, לזו אני נותן ארבע מאות זוז. אמר לו לא אמרת
כלום. החובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי פטור.
אחרים שחבלו בו חיבין. והקוצץ נטיעותיו, אף על פי
שאינו רשאי פטור. אחרים (שקצצו את נטיעותיו), חיבין:

דרטורה (ו) התוקע לחבירו. שמחבר אנכעותיו צפס ידו ומכה אותו באגרוף: נותן לו
סלע. דמי צסתו. ואין הלכה כרבי יהודה שאומר מנה: סטרו. שהכה צפס ידו על לחיו,
ואיכא צסת טפוי: צרם. משך. לשון אחר, פגם: הכל לפי כבודו. כל אלו הדמים שהזכרו
במשנה אינם אלא למכובד ביותר. אבל לאדם צזוי פוחתין לו: אמר רבי עקיבא וכו'. רבי
עקיבא פליג אתנא קמא, וסבר דצין מכובד צין צזוי כולן שוין לדיני קנסות הללו. ואין
הלכה כרבי עקיבא: ונתן לו זמן. והני מיילי לצושת דלא חסריה ממונא, יהצין זמן. אבל
לנזקין דחסריה ממונא, לא יהצין זמן: שמרה. המתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח
החנה: ובו כאיסר שמן. שמן קנוי באיסר: לזו אני נותן ארבע מאות זוז. שעל כאיסר שמן
זלזה בעצמה לגלות ראשה ומראה היא שאינה מקפדת על הבושת:

ז. אף על פי שהוא נותן לו, אינו נמחל לו עד שיבקש
ממנו, שנאמר (בראשית כ) ועתה השב אשת וגומר. ומנין
שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר (שם) ויתפלל אברהם אל
האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגומר. האומר
סמא את עיני, קטע את ידי, שבור את רגלי, חיב. על
מנת לפטור חיב. קרע את כסותי, שבור את כדי חיב.
על מנת לפטור פטור. עשה כן לאיש פלוני, על מנת
לפטור חיב, בין בגופו בין במקומו:

ברטנורה (ו) על מנת לפטור חייב. אם שאלו חובל לנחבל על מנת לפטור אותי אתה אומר סמא את עיני, והשיבו הנחבל הן, אף על פי כן חייב, שיש הן שהוא כלאו, ובלשון תימה אמר לו הן, שאין דרך בני אדם למחול על כער גופן. אבל האומר לחזירו שזר את כדי, ושאלו המזיק על מנת לפטור אותי אתה אומר. אף על פי שהשיבו ניזק לאו, זה הלואו הוא כהן, וכאילו אמר לו וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור, ולפיכך פטור שכן דרך בני אדם למחול על נזקי ממון;

גמרא בבא קמא דף צ"ב ע"א

תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בושתי אבל צערו אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שפאמר (בראשית כ') השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך. דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי אהדורי. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלוא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר למד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד. (שם) כי עצור עצר ה' אמר רבי אלעזר שתי עצירות הללו למה. אחת באיש שכבת זרע. שתיים באשה שכבת זרע ולידה. במתניתא תנא שתיים באיש שכבת זרע וקטנים. שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה. רבינא אמר שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי טבעת. ארבעה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה ופי טבעת. בעד כל רחם אמרי דבי רבי ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה. אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה ותחלה. אמר ליה דכתוב (איוב מ"ב) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא (בראשית כ') ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את

אָבִימֶלֶךְ וְאֵת אִשְׁתּוֹ וְאִמְהוּתָיו וַיִּלְדוּ וַיְכַתִּיב (שם כ"א) וְהוֹי פֶּקֶד אֵת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וְגוֹי כַּאֲשֶׁר אָמַר אַבְרָהָם אֶל אָבִימֶלֶךְ :

רס"י כל אלו שאמרו. מנה ומאתים וארבע מאות דמי בוסת הן: אצל כער. קדואג על בוסתו אינו נמחל לו: שהיה לו ללמוד. דרך ארץ ולא למד מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא דמשמע אין ממס כדבריך. וראוי אתה ליהרג: שכבת זרע. שזמעי אשה לא יכולה לפלוט: פי טבעת. נקב הגדולים לפנות: פקד. מלכא כתיב ויפקוד את שרה וכתוב פקד משמע פקד כבר תחילה לאבימלך:

זוהר וישלח דף קע"א ע"ב

וְהוּא עֶבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה שִׁבְעַ פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוּ רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר (שמות ל"ד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוּהוּ לְאֵל אֲחֵר כִּי יִי קִנְאָה שָׁמוֹ, וְכִי יַעֲקֹב דָּאִיהוּ שְׁלִימָא דְאַבְהוֹן דְּאִתְבְּרִיר חוּלְקָא שְׁלִימָתָא לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִיהוּ אִתְקָרִיב לְגַבִּיָּה יִתִּיר (ס"א וְאִשְׁתַּפְּלִים לְעִילָא וּלְתַתָּא) הֵיךְ סָגִיד לִיָּה לְהֵהוּא רָשַׁע דְּעֵשׂוּ דָּאִיהוּ בְּסִטְרָא דְּאֵל אֲחֵר וּמֵאֵן דְּסָגִיד לִיָּה סָגִיד לְאֵל אֲחֵר, אִי תִימָא בְּגִין דְּאָמְרוּ תַעֲלָא בְּעַדְנִיָּה סָגִיד לִיָּה לָאוּ הֲכִי דְהָא עֵשׂוּ כְּאֵל אֲחֵר הָוֵה וַיַּעֲקֹב לָא יִסְגֹּוד לְהֵהוּא סִטְרָא וּלְהֵהוּא חוּלְקָא כְּלָל. (פֶּתַח רַבִּי אֶבְרָא וְאָמַר) אֶלְא כְּתִיב (שמואל א' כ"ה) וְאִמְרַתֶּם כֹּה לְחִי וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם, וְהָא אִתְמַר דְּאָסִיר (ד"א ל"ג ל"ה) לְאֶקְדוּמִי לְהוּ שְׁלָם לְרִשְׁיַעֲיָא וְכִיּוֹן דְּאָסִיר הֵיכִי אִשְׁכַּחְנָא דְּדוּד אָמַר הָאִי קָרָא לְנָבֵל אֶלְא הָא אוֹקְמוּהָ (שמות כ"ג ב) דְּלְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאֵמַר בְּגִין לְקַשְׂרָא לִיָּה לְחִי, וְחָשִׁיב נָבֵל דְּעָלִיָּה קָאֵמַר כְּגוֹנָא דָּא (בראשית י"ב) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶה וְכִי לְגַבִּי דְּבְרִיָּה סָגִיד, אֶלְא לְאַתְרִיָּה דְּשְׁכִינְתָּא קָא פֶּרַע וְסָגִיד, אוֹף הֲכָא וְהוּא עֶבֶר לְפָנֵיהֶם מֵאִי וְהוּא דָּא שְׁכִינְתָּא עֲלָאָה דְּהוּהָ אֶזְלָא קַמִּיָּה (פֶּרַע) וְדָא הוּא נְטִירוֹ עֲלָאָה, כִּיּוֹן דְּחֲמָא יַעֲקֹב אָמַר הָא עֵידוֹן לְסָגְדָא לְגַבִּיָּה דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהוּהָ אֶזִּיל קַמִּיָּה, פֶּרַע וְסָגִיד שִׁבְעַ זְמַנִּין עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוּ וְלֹא כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְעֵשׂוּ אֶלְא כִּיּוֹן דְּחֲמָא דְּהָא קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶזִּיל קַמִּיָּה כִּיּוֹן דְּאִין סָגִיד לְקַבְּלִיָּה בְּגִין דְּלֹא לְמִיָּהֵב יָקַר לְמַסְגָּד לְאַחְרָא בְּרַ מְנִיָּה וְכָלְא אִיהוּ כְּדָקָא יָאוּת, זְכָאִין אֲנוּן

צדיקיא דכל עובדיהון דקא עבדי בגין יקרא דמאריהון איהו ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא :

תרגום הזהר והוא עבר לפנייהם וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות ל"ד) פי לא תפתוה לאל נכר וגו', ומקשה, וכי יעקב, שהוא הבחיר שבצבות שבחבר חלק שלם להקדוש צרוף הוא, ונתקרב לו ביותר, איך הפתוה לאותו רשע עשו, שהוא צדק אל אחר, ומי שמתפתוה לו מתפתוה לאל אחר. ואם תאמר שהוא משום שחמרו, השועל שהגיע שעתו הפתוה לו, משל הוא, שיש זמן שהשועל מולך על כל החיות, ואז חף על פי שהוא הקטן שבחיות, פלם מתפתוים לו, וגם פאן תאמר שעל פן הפתוה יעקב לעשו, מפני שהשעה הייתה משחקת לו, אינו פן, פי עשו הוא פאל אחר, ויעקב לעולם לא יפתוה לאותו הצדק ולאותו החלק. אלא פתוב, ואמרפם פה לחי ואפה שלום וגו', והרי למדנו, שאסור להקדים שלום לרשעים, ואם אסור איך מלאנו, שדוד אמר את המקרא הזה לנבל, שהיה רשע ואומר, אלא צארהו שלהקדוש צרוף הוא חמר זאת, פדי להשר את נבל לחי שהוא הקדוש צרוף הוא. פעין זה וישפחו ישראל על ראש המטה, שקשה, וכי לבנו הפתוה, אלא למקום השכינה היה פורע ומפתוה, שהיתה צראש המטה, פי השכינה נמצאת למראשותיו של חולה. חף פאן, והוא עבר לפנייהם, מהו והוא, זהו השכינה העליונה שהיתה הולכת לפניו, שהיא השמירה העליונה שהיתה משמרתו, פיון שראה אותה יעקב, אמר עפה הגיעה השעה להפתוה אל הקדוש צרוף הוא, שהיה הולך לפניו. פרע והפתוה שבע פעמים עד גשפו עד לחיו, ואל פתוב וישפחו לעשו, אלא פיון שראה הקדוש צרוף הוא הולך לפניו, אז הפתוה לנגדו. פדי שלא לתת פבוד להפתוה לאחר זולתו, והפל הוא פראוי. אשריהם הצדיקים שפל מעשייהם שעושים הם שבזיל פבודו של רבונם, וכדי שלא יפוי ימיו ושמאל.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ה

א. כשם שאדם מצוה בכבוד אביו וביראתו פן הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יותר מאביו שפאביו מביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא ראה אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת לשל אביו. אביו ורבו

נושאים במשא מניח את של רבו ואחר כך של אביו. אביו ורבו שבוים בשביה פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו תחלה וכן אם היה אביו תלמיד חכם אף על פי שאינו שקול כנגד רבו משיב אבדתו ואחר כך משיב אבידת רבו ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב ולא מורא ממורא הרב. אמרו חכמים מורא רבך כמורא שמים לפיכך אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר (במדבר כ"ו) בהצותם על ה' וכל העושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם השכינה שנאמר (שם כ"ו) אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם. וכל המתרעם על רבו כמתרעם על ה' שנאמר (שמות ט"ז) לא עלינו תלונותיכם כי על ה'. וכל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה שנאמר (במדבר כ"א) וידבר העם באלהים ובמשה: **ב.** איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים ואף על פי שרבו במדינה אחרת ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה: **ג.** היה בינו ובין רבו שתים עשרה מיל ושאל לו אדם דבר הלכה מתר להשיב ולהפריש מן האסור אפילו בפני רבו מתר להורות כיצד כגון שראה אדם עושה דבר האסור מפני שלא ידע באיסורו או מפני רשעו יש לו להפרישו ולומר לו דבר זה אסור ואפילו בפני רבו ואף על פי שלא נתן לו רבו רשות שכל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב במה דברים אמורים בדבר שנקרה מקרה אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שואל אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם אסור לו להורות עד שימות רבו אלא אם כן נטל רשות מרבו. ולא כל מי שמת רבו מתר לו לישב ולהורות בתורה אלא אם כן היה תלמיד שהגיע

המותרות הוא רבוי עובר גבול די הספוק אל התוספת אשר
אין צורך בהם לאדם כמו רבוי אכילה ושתיה ומלבושים
וביאות והוא נענש עליו כשהוא משתדל למלאת תאוותו והוא
עובר על מצות יוצרו ודבק ביצרו הזונה המביאו לשאול
תחתית. הקצור מידי ספוק בדברים שזכרתי אם הוא עושה
לשם שמים לפרישות מן העולם ולשבר תאוותו להתקרב בו אל
השם אז טוב לו כשיעשנו על דרך הרפואה כמו החולה שחלה
מרוב המאכל שימנע ממנו המאכל עד שיתכו המותרות שיעשו
בסבת רוב המאכל וכן יעשה זה המניעות מהדברים הצריכים
לשבר תאוות היצר. ואם יעשה זה לשם ולתהלה ולרמות בו בני
העולם הוא מגונה וחומס את נפשו וגופו והוא דומה למכבה
את האש בתנו:

וישלה יום חמישי תורה

כיון בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב'ין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד (כה)
עלות השחר: ואתאר יעקב בלחודוהי ואתדל גברא עמה עד
דסלק צפרא:

רש"י ויותר יעקב. שכן פנים קטנים וחזר עליהם: ויאבק איש. מנחם פרש ויתעפר איש, לשון אבק, שהיו מעלים
עפר בהגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון ויתקשר, ולשון ארמי הוא, בחר לאביו בזה, ואבק לה מיצק,
לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעממים להפיל איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרועותיו. ופירשו רבותינו זכרונם
לזכרה שהוא שרו של עשו:

וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע (כו)
כף ירד יעקב בהאבקו עמו: וחזא ארי לא יכיל לה
ויקרב בפתי ירכה וזע פתי ירכא דיעקב באשתדלותיה עמה:

רש"י ויגע בכף ירכו. קלית הירך התקוע בקלבוסיית קרוי כף, על שם שהבשר שעליה כמין כף של קדרה: ותקע.
נתקעקעה ממקום מחברתה, ודומה לו ויכמה (ח) פן תקע נפשי ממך, לשון הסרה. ובמשנה לקעקע ביאתו, לשרש
שרשיה:

כז וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי : וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי אֲרִי סֶלִיק צַפְרָא
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ אֱלֹהִין בְּרַכְתָּנִי :

רס"ז כי עלה השחר. וכריך אני לומר שירה ביום: ברכתני. הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן:

כח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב : וַיֹּאמֶר
לֵה מָה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב : **כט** וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר
עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיתָ עִם
אֱלֹהִים וְעִם אַנְשֵׁים וְתוֹכַל : וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר
עוֹד שְׁמֶךָ אֱלֹהִין יִשְׂרָאֵל אֲרִי רַבְרַבַּת קָדָם יְיָ וְעִם גּוֹבְרֵיָא וּיְכַלְתָּא :

רס"ח לא יעקב. לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם בשכרה ובגלוי פנים, וסופך שהקדוש ברוך הוא נגלה עליך בבית אל ומחליף את שמך, ושם הוא מזכרך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב (השע יב) וישר אל מלאך ויכל זכה ויתחנן לו, זכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו (סס) בית אל ימלאנו ושם ידבר עמנו, המתין לי עד שידבר עמנו שם, ולא ראה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו (פסוק ט) ויברך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא ראה: ועם אנשים. עשו ולבן: ותוכל. להם:

נביאים - יונה - פרק א

א **נ** וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יוֹנָה בֶּן אַמְתַּי לֵאמֹר :
וַיְהִי פְתָגָם נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ עִם יוֹנָה בֶּר אַמְתַּי לְמִימְרָ : **ב** קוּם
לֵךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי
עָלְתָה רַעְתָּם לְפָנַי : קוּם אִיזִיל לְנִינְוָה קְרַתָּא רַבְתָּא וְאַתְנַבֵּי
עָלָה אֲרִי סֶלִיקַת בִּישְׁתְּהוֹן קָדְמִי :

רס"ט וקרא עליה. את קריאתי. (ג) לברוח תרשישה. ים ששמו תרשיש והוא בחוזה לארץ אמר אברהם לי הים שאין השכינה שורה בח"ל אמר לו הקב"ה חייך יש לי שלוחים כיוצא בך לשלוח אחריו ולהביאך משם משל לעבד כהן שברח מן רבו ונכנס לבית הקברות אמר לו רבו יש לי עבדים כיוצא בך לשלוח אחריו ולהביאך משם ומה ראה יונה שלא ראה לילך אל נינוה אמר העכו"ם קרובי תשובה הם אם אומר להם ויעשו תשובה נמנעתי מחייב את

ישאל שאין שומעים לדברי הנביאים : ויתן שכרה . הקדים לתת שכרה ואין דרך יורדי הים לתת שכר הספינה עד שעת היצאה והוא הקדים ולא עוד אלא שנתן שכר כולה :

^(א) וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלְּפָנַי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישַׁשׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לְבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלְּפָנַי יְהוָה : וְקָם יוֹנָה לְמַעַרְק לְיָמָא מִן קִדְם דְּאִיתְנַבֵּי בְשָׂמָא דִּי וְנַחַת לְיָפוֹ וְאַשְׁפַּח אֶלְפָּא דְּאַזְלָא לְיָמָא וַיְהִי אֲגָרָה וְנַחַת בָּהּ לְמִיזַל עִמָּהוֹן בְּיָמָא מִן קִדְם דְּאִיתְנַבֵּי בְשָׂמָא דִּי : ^(ה) וַיְהוֹה הִטִּיל רוּחַ גְּדוּלָּה אֶל הַיָּם וַיְהִי סַעַר גְּדוּל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר : וַיִּי אָרִים רוּחַ רַב עַל יָמָא וְהוּהוּ נַחְשׁוּל רַב בְּיָמָא וְאַלְפָּא בְּעֵיָא לְאַתְבָּרָא :

^{רס"ז} חשבה להשבר . נדמית כאלו היא נשברת :

^(ה) וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת הַכַּלִּים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֶל הַיָּם לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרַד אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדֶם : וַדְּחִילוּ סַפְנֵיָא וּבְעוּ גְבַר מִן דְּחִלְתִּיָּה וַחֲזוּ אַרְי לִית בְּהוֹן צְרוּךְ וַרְמוּ יַת מְנַיָּא דְּבִאֶלְפָּא לְיָמָא לְאַקְלָא מְנַהוֹן וַיּוֹנָה נַחִית לְאַרְעִית שִׂידָא דְּבִאֶלְפָּא וַשְׁכִּיב וַדְּמוּךְ :

^{רס"ח} המלחים . בני אדם המנהיגים את הספינה : איש אל אלהיו . מן שבעים אומות של עכו"ם היו גם :

כתובים - משלי - פרק ח

^(א) בְּרֹאשׁ מְרוֹמִים עָלַי דָּרָךְ בַּיִת נְתִיבוֹת נִצְבָּה : בְּרִישׁ רַמְתָּא עַל אַרְחָא אִיתָא וּבִינַת שְׁבִילֵי קִיָּמָא : ^(א) לֵיד

שְׁעָרִים לְפִי קָרַת מְבוֹא פְתָחִים תִּרְנָה : וְעַל
תִּרְעִי בְּפֹמָא דְקָרְיָא וּבְמַעְלָנָא דְתִרְעִי מְשִׁתְּבַחָא וְאָמְרָה :

רש"י תקרה הנתונה על השער ויושבים עליה : תרונה . תזעקנה ומה היא אומרת :

(ד) אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא וְקוֹלִי אֶל בְּנֵי
אָדָם : לָכוּן גְּבַרִי קָרִינָא וְקוֹלִי עַל בְּנֵי נֶשֶׁא :

רש"י אליכם . אישים אקרא :

(ה) הִבִּינוּ פְתָאִים עָרְמָה וְכִסְיָלִים הִבִּינוּ לֵב :
אֲתַבְיִנוּ שְׁבָרִי עָרִימוּתָא וְשִׁטְיִי נִסְתַּכְלוּן בְּלַבְהוֹן : (ו)
נְגִידִים אֲדַבֵּר וּמְפַתַּח שְׁפָתַי מִיִּשְׁרָיִם : שְׁמַעוּ
מְטוּל דְשְׁרִירוּתָא מְמַלְלָא אָנָא וּמְמַלְל פּוּמִי תְרִיצוּתָא :

רש"י שמעו כי נגידים אדבר . נגידות דברי . נגידות והשיבות :

משנה זבחים פרק ח

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחֻטָּאוֹת הַמִּתּוֹת, אוּ בְּשׁוֹר
הַנִּסְקָל, אֶפְלוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא, יָמוּתוּ כֻּלָּם. נִתְעַרְבוּ בְּשׁוֹר
שֶׁנֶּעֱבְדָה בוֹ עֲבָרָה, אוּ שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם עַל פִּי עֵד אֶחָד,
אוּ עַל פִּי הַבְּעָלִים, בְּרוֹבֵעַ, וּבְנִרְבֵּעַ, וּבְמִקְצָה, וּבְנֶעְבֵד,
וּבְאֲתָנּוּ, וּבְמַחִיר, וּבְכִלְאִים, וּבְטִרְפָּה, וּבִיּוֹצָא דָפֶן, יָרְעוּ
עַד שֶׁיִּסְתַּאֲבוּ, (וּיִמְכְּרוּ) וְיָבִיא בְדָמֵי הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ
הַמִּין. נִתְעַרְב בְּחֻלִּין תְּמִימִים, יִמְכְּרוּ הַחֲלִין לְצָרְכֵי
אוֹתוֹ

דרטורה (א) כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות. הכי קאמר, כל הזבחים שנתערבו

בהם חטאות המתות, או שור הנסקל: אפילו אחד ברצוא ימותו כולן. לכיון דנתערבו באיסורי הנאה, אין תקנה לפדותם דנימא ירעו עד שיסתאבו. ולא בטלי ברובא, דבעלי חיים חסידי ולא בטלי. וחטאות המתות הן חמש ואלו הן, ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת, ושעברה שנתה. אלו חמש חטאות מניחין אותן במקום סגור עד שימותו מאיליהן, והן נקראין חטאות המתות: בשור שנעבדה בו עבירה. שהוא נפסל בה להקרבה. כגון שהמית את האדם על פי עד אחד שאינו אסור להדיוט לפי שאינו נסקל אלא על פי שני עדים: או על פי הבעלים. שצאו בעלים לבית דין והודו שהמית, דאפטר ליה מסקילה דמודה בקנס פטור. אבל לגבוי נאסר. דקיימא לן, ומן האלון, להוליא את הנוגח: ורובע ונרבע. על פי עד אחד, או על פי בעלים, או קודם שנגמר דינו, או שהיה אותו שהמית והרובע והנרבע [של] נכרי. שנאסר לגבוי ולא להדיוט: מוקלה. שהפרישוהו לקרבן עבודה זרה, ונעבד נמי, שניהן מותרים להדיוט: באתנן ומחיר. כל הני חולין נינהו, וזבח אחד מעורב בהן, כולן ירעו. שאי אפשר לשחוט אחד מהם בלא מום, שמא זהו הזבח, והשוחט קדשים בחוץ חייב כרת. ולמכרן ללרכי עולות אי אפשר שהרי פסולים: ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין. אם חטאת חטאת, ואם עולה עולה, ויקח מעות כשיעור דמי היפה שכולן, ויאמר, כל מקום שהוא הזבח יהא מחולל על המעות הללו: נתערב. זבח אחד בחולין כשרים הרבה: ימכרו החולין. כולן: ללרכי אותו המין. שהיה הזבח שנתערב בהן. ונמלאו כולן קדשים ממין אחד, אלא שאין ידוע מי בעליו של כל אחד ואחד, שהרי הזבח הראשון שם בעליו עליו ואין ידוע איזהו. ותקנתו שיקריב כל אחד לשם מי שהוא ויאמר כשיקריב כל אחד, הרי הוא לשם בעלים שלו:

ב. קְדָשִׁים בְּקִדְשֵׁים מִן בְּמִינוֹ, (ו) יִקְרַב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא (ו) יִקְרַב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא). קְדָשִׁים בְּקִדְשֵׁים מִן בְּשֹׂאֵינוּ מִינוֹ, יִרְעוּ עַד שְׂיִסְתַּאֲבוּ, וְיִמְכְּרוּ וְיָבִיֵא בְדָמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבְדָמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וַיִּפְסִיד הַמּוֹתֵר מִבֵּיתוֹ. נִתְעַרְבוּ בְּבָכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר, יִרְעוּ עַד שְׂיִסְתַּאֲבוּ, וַיֵּאָכְלוּ כְּבָכוֹר וּכְמַעֲשֵׂר. הַכֹּל יְכוֹלִין לְהִתְעַרְבּ, חוּץ מִן הַחֲטָאת וּמִן הָאֲשָׁם:

דרטורה (ב) מין במינו. חטאת בחטאת, עולה בעולה, שלמים בשלמים, אלא שהן של בעלים הרבה: יקריב כל אחד לשם מי שהוא. ולא יזכיר שם אדם. והגוי מילי, בקרבנות של נשים ללא זעו סמיכה, דכתיב בני ישראל וסמך, בני ישראל סומכים ואין זנות ישראל סומכות. אבל בקרבן אנשים דזעו סמיכה, לא: מין בשאינו מינו ירעו. שאי אפשר בהקרבה, שחלוקין במתן דמים או בהקטרותן או באכילתן: ויפסיד המותר מציתו. שאם מכר אחד מהן בשני והאחר באחד, לריך להביא מכל מין בשנים כיון שאין ידוע מאיזה מין הוא אותו שנמכר בשנים, ונמלא מפסיד אחד מציתו: נתערבו בצכור ובמעשר בהמה. שאין להם פדיון שתחול קדושתו על דמיהן וילאו הן לחולין, אלא נאכלין בזמון, הצכור נאכל לכהנים והמעשר לבעלים: כולן ירעו עד שיסתאבו. שיפול בהן מום. ויאמר, כל מקום שהוא הזבח

יתחלל על המעות הללו. ומותרים לאכול, ובלבד שיאכלו בתורת זכור ומעשר, שלא ימכרום באטלויז ולא ישקלם בליטרא. ומדמי הזבח יקריב מינו של זבח: הכל יכולים להתערב. כלומר, אם נתערבו יש ספק בתערובת: חוץ מן החטאת עם האשם. שהחטאת אינה לעולם איל, ואשם אינו אלא איל. ואי אשם מאורע ואשם נזיר הוא שהן באים כבשים, מכל מקום הן זכרים, והחטאת אינה באה אלא נקבה. אבל חטאת ועולה מתערבים, כגון שעיר נסיא בשעיר עולה נדבה. וכל שכן חטאת ושלמים. שהכל קרב שלמים בין זכרים בין נקבות.

וכן איל של עולת נדבה באשם:

ג. אָשֶׁם שְׁנֵתְעָרַב בְּשִׁלְמִים, (יִרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבוּ). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, שְׁנִיָּהֶם יִשְׁחֲטוּ בַצָּפוֹן, וַיֵּאָכְלוּ כַּחֲמוֹר שְׁבָהוּן. אָמְרוּ לוֹ, אֵין מְבִיאִין קִדְשִׁים לְבַיִת הַפְּסוּל. נִתְעָרְבוּ חֲתִיכוֹת בְּחֲתִיכוֹת, קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בְּקִדְשֵׁי קָלִים, הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם אַחַד בְּנֶאֱכָלִים לְשָׁנֵי יָמִים, וַיֵּאָכְלוּ כַּחֲמוֹר שְׁבָהוּן :

דרטורה (ג) אשם שנתערב בשלמים. שמתן דמו של אשם ושלמים שוה: שניהם ישחטו בצפון. דשלמים שחיטתן בכל מקום ויכולים נמי לשחטן בצפון במקום ששוחטים האשם: כחמור שבהן. לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה. ולא כשלמים הקלים שנאכלים בכל העיר לכל אדם לשני ימים ולילה אחד. ובעל השלמים ילא ידי נדרו, דהא שלמים לשמן הן קרבין, שמקריב כל אחד לשם מי שהוא: אין מביאין קדשים לבית הפסול. שממעט את אכילת שלמים בין באוכליהן בין בזמן אכילתן ומביאין לידי נותר. אלא ירעו ויסתאבו וימכרו כדאמרין גבי קדשים בקדשים מין בשאינו מינו, ויביא דדמי היפה שבהן כו'. ואין הלכה כר' שמעון: חתיכות בחתיכות. אם נתערבו חתיכת קדשי קדשים בחתיכה של קדשים קלים, או חתיכה של קדשים קלים הנאכלים ליום אחד כגון שלמי תודה עם חתיכה של קדשים קלים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד דהיינו שאר שלמים, דהא מודו רבנן לר' שמעון דיאכלו כחמור שבהן, דמאי אית ליה למעבד:

ד. אַבְרֵי חֲטָאת שְׁנֵתְעָרְבוּ בְּאַבְרֵי עוֹלָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִתֵּן לְמַעַלָּן, וְרוּאָה אֲנִי אֶת בֶּשֶׂר הַחֲטָאת מִלְּמַעַלָּן כְּאֵלוֹ הוּא יַעֲצִים. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, תִּעְבֵּר צוּרְתָן וַיֵּצֵא לְבַיִת הַשְּׂרָפָה :

דרטורה (ד) אברי חטאת. שבשרה נאכל לכהנים: שנתערבו באברי עולה. שכולה כליל: יתן למעלן. יתן אברי התערובת כולן על העצים. וטעמא דר' אליעזר, דאמר קרא (ויקרא 3) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', והכי משמעו דקרא, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו, ולא תקטירו כל שממנו אשה לה', דהיינו השיריים של קרבן. קרבן ראשית תקריבו מן השאור והדבש לה', שתי לחם מן השאור, ודבש מן הביכורים מפרי העץ

שהם תאנים ותמרים. ואל המזבח דרשינו ליה בין אשור ודבש בין אשיריים, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עלים, והיינו דקאמר ורואה אני את בשר חטאת כאילו הן עלים: וחכמים אומרים תעובר אורתן. כלומר יניח אותן עד שיפסלו ויאלו לבית השריפה כשאר פסולי המוקדשים, ואינו מעלן למזבח, דהא עבר משום כל שמנו לאשים הרי הוא צבל תקטירו, וחטאת לאימוריו קרבים לאשים הרי הבשר צבל תקטירו. והלכה כחכמים:

ה. אַבְרִין בְּאַבְרֵי בְּעָלֵי מוֹמִין, רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אֹמֵר, אִם קָרַב רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן, יִקְרְבוּ כָּל הָרֵאשִׁין. כָּרְעוּ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יִקְרְבוּ כָּל הַכְּרָעִים. וְחֻכְמַיִם אֹמְרִים, אִפְלוּ קָרְבוּ כָּלָם חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה:

דרטורה (ה) אברים באברי בעלי מומים. אברים כשרים שנתערב בהן אבר אחד של בעלי מומין, ובא כהן שאינו יודע בתערובתן והקריב אחד מן הראשין, יקרבו כל הראשין לכתחילה, לתלין איסורא בהוא דקרב, והגך כולהו כשרים ניהו. ובגמרא מפרש ללא שרי ר' אליעזר ללא להקריבן שנים שנים דולאי חד מהגך זוג דהיתרא הוא ונתנה הקרבה זו ליקרב משום ההוא דהיתר. ואי משום ההוא דספק איסור, איכא למתלייה באותו שקרב תחלה קודם שגמלך. אבל אחד אחד שמה לא נתנה הקרבה זו ליקרב אפילו אפילו לר' אליעזר דילמא האי לאיסורא הוא: חוץ מאחד. חוץ מזוג אחד. הכי מפרש לה בגמרא. דבחד גרידא מודה ר' אליעזר ללא נתנה הקרבה זו ליקרב, כדאמרן:

ו. דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מִרְאָה דָּם, כְּשֵׁר. נִתְעַרַב בַּיַּיִן, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מַיִם נִתְעַרַב בְּדָם בְּהֶמָּה אוֹ בְּדָם חֲיָה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִין דָּם מְבַטֵּל דָּם:

דרטורה (ו) אם יש בו מראה דם כשר. והני מילי כשנפלו המים לתוך דם של קדשים. אבל אם נפל דם של קדשים לתוך מים, אמרינן קמא קמא בטיל, ואפילו יש בו מראה דם פסול: נתערב ביין. שהוא אדום: רואין אותו כאילו הוא מים. ואם היה דם זה ניכר באותן המים, כשר: בדם בהמה. של חולין. רואין אותו דם של חולין כאילו הוא מים ואם היה מראה אדמימות של דם הכשר ניכר בהם, כשר, ואע"פ שהדם הפסול מרובה עליו הרבה: אין דם מבטל דם. דמין צמינו לר' יהודה לא בטיל ואפילו טפה לתוך כלי גדול. אע"פ שאילו היה הדם מים אין הדם הכשר ניכר בהם, אפילו הכי כשר לזריקה. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. נִתְעַרַב בְּדָם פְּסוּלִין, יִשְׁפָּךְ לְאַמָּה. בְּדָם תַּמְצִית, יִשְׁפָּךְ לְאַמָּה. רַבִּי אֶלְיָעָזֵר מְכַשֵּׁיר. אִם לֹא נִמְלָךְ וְנָתַן, כְּשֵׁר:

זרטטורה (ז) נתערב **זדס הפסוליס**. כגון **זדס שנקחט לחוץ לזמנו: ישפך לאמה**. לאמת המיס העוברת בעזרת ויורדת לנחל קדרון. ולא אמרינן רואים אותו כאילו הוא מים ואם דם הכשר ניכר בהם יזרק, וגזרינן דילמא אחי לאכשורי דם פסולים בעינייהו. וכן דם התמלית. למדאורייתא דם התמלית לא חזי לכפרה כדכתיב (שם יז) כי נפש כל בשר זדס הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, דם שהנפש יולאה בו מכפר, ושאין הנפש יולאה בו אינו מכפר. וגזרינן על דם הנפש שנתערב זדס התמלית, דלמא אחי לאכשורי בזריקה דם התמלית בעיניה: רבי אליעזר מכשיר. לכתחילה זדס התמלית שנתערב עם דם הנפש. דסבר אין דם התמלית של בהמה מצוי להיות רבה על דם הנפש, הלכך אמאי נגזור, הוי ליה כנתערב דם החולין זדס הקדשים דלא גזרינן ביה מידי. וכשנתערב זדס פסולים דמלתא דשכיח, לא פליג ר' אליעזר. ותנא קמא סבר פעמים שדס התמלית רבה על דם הנפש, הלכך גזר היכא דלא רבה אטו היכא דרבה. ומיהו היכא דלא נמלך הכהן בצית דין אם יתן מתערובת זו אם לא ונתן מאליו, מודה תנא קמא דכשר, דגזירה בעלמא היא וביעבד כשר. וכי אחי לאמלוכי אמרינן ליה לשפכו לאמה, משום גזרה. והלכה כחכמים:

ח. דם תמימים בדם בעלי מומים, ישפך לאמה, כוס בכוסות, רבי אליעזר אומר, [אם] קרב כוס אחד, יקרבו כל הכוסות. וחקמים אומרים, אפלו קרבו כלם חוץ מאחד מהן, ישפך לאמה:

זרטטורה (ח) דם תמימים שנתערב זדס בעלי מומין ישפך לאמה. ובהא לא פליג ר' אליעזר, דעובר בזריקתו משום לא תקריבו: נתערב כוס בכוסות. כוס דם של בעל מום בכוסות של דם כשר, ואין ידוע איזה כוס של דם בעל מום: ר' אליעזר אומר אם קרב אחד מהם כו'. כדרך שנחלקו באברים ואברי בעלי מומין, כך נחלקו בכוסות, וכדפרישנא לעיל. וריכא לאפלוגי בתרווייהו, דאי אשמועינן באברים, בהא קאמר ר' אליעזר יקרבו משום דאתעבידא כפרתן בהכשר דהיינו זריקת דמן שהיא עיקר כפרה, אבל גבי כוס בכוסות דעיקר כפרה בקלוקול, אימא לא. כריכא:

ט. הנתנין למטה שנתערבו בנתנין למעלה, רבי אליעזר אומר, יתן למעלה, ורואה אני את התחתונים למעלה, כאלו הן מים, ויחזור ויתן למטה. וחקמים אומרים, ישפכו לאמה. ואם לא נמלך ונתן, כשר:

זרטטורה (ט) הנתנין למטה. מחוט הסקרא. כגון דם עולה ואשם ושלמים וזכור ופסח ומעשר, שנתערבו זדס חטאת שהוא ניתן למעלה: ר' אליעזר אומר יתן למעלה. מתנות חטאת. ואע"פ שדס התחתונים מעורב בו, הואיל ואינו מתכוין לתת התחתונים למעלה. רואה אני אותם כאילו הן מים. ומפני שמורה להקדים עליונים לתחתונים, שכל החטאות קודמות לעולות, הלכך נתן למעלה תחלה ואחר כך למטה, ונתינת מטה תעלה לו לשפיכת

סיריים של חטאת ולהתחלת מתנות עולה: ישפכו לאמה. ללית להו רואים: ואם לא נמלך ונתן כשר. להא ניתן ממנו למעלה. דם זכור שנתערב זכום דם מעשר:

י. הנתנין מתנה אחת שנתערבו בנתנין במתנה אחת, ינתנו מתנה אחת. מתן ארבע במתן ארבע, ינתנו במתן ארבע. מתן ארבע במתנה אחת, רבי אליעזר אומר, ינתנו במתן ארבע. רבי יהושע אומר, ינתנו במתנה אחת. אמר לו רבי אליעזר, והרי הוא עובר על כל תגרע. אמר לו רבי יהושע, והרי הוא עובר על כל תוסף. אמר לו רבי אליעזר, לא נאמר כל תוסף אלא כשהוא בעצמו. אמר לו רבי יהושע, לא נאמר כל תגרע אלא כשהוא בעצמו. ועוד אמר רבי יהושע, כשנתת, עברת על כל תוסף ועשית מעשה בידך. וכשלא נתת, עברת על כל תגרע ולא עשית מעשה בידך:

זרמורה (י) ינתנו מתנה אחת. מכל כוס וכוס יתן מתנה אחת מכוס זה ומתנה אחת מכוס זה: מתן ארבע במתן ארבע. כגון דם עולה זדם שלמים או זדם אשם, ששניהם טעונים שתי מתנות שהן ארבע ושניהן תחתונים: ר' אליעזר אומר ינתנו במתן ארבע. ורואה אני את מתנות היתירות הגתונות מדם הזכור כאילו הם מים ואין זה כל תוסף: במתנה אחת. שלא יעבור על כל תוסף. וידי עולה יא, לכל הגתנים על מזבח החיון שנתנו במתנה אחת כיפר: ולא עשית מעשה בידך. ואינו דומה, עושה מעשה ליושב ואינו עושה ואיסור זא והלכה כר' יהושע:

יא. הנתנין בפנים שנתערבו עם הנתנין בחוץ, ישפכו לאמה. נתן בחוץ ונתן בפנים, כשר. בפנים ונתן ונתן בחוץ, רבי עקיבא פוסל, וחקמים מכשירים. שהיה רבי עקיבא אומר, כל הדמים שנקנסו לכפר בהיכל, פסול. וחקמים אומרים, חטאת בלבד. רבי אליעזר אומר, אף האשם, שנתן (ויקרא ז) כחטאת כאשם:

זרמורה (יא) הנתנין בפנים כו' ישפכו לאמה. ללא אמרינו רואים, ואסור לשנות את אלו מפני הכשרן של אלו. ור' אליעזר דסבר אמרינו רואין, לא פליג הכא, דהיכי לעזיב, נתיב לחוץ והדר לפנים, כשם שמאנה להקדים עליונים לתחתונים, כך מאנה להקדים פנימי לחיון דפנימי חשב. נתיב בפנים והדר נתיב בחוץ, כיון דליכא חטאת ואשם שאלו נתערב דמם זדמים הפנימים לא מאי למימר יתן בפנים ואחר כך יתן בחוץ משום דמפסלי חיונים,

לא פסיקא ליה. ואם תאמר לפסלינהו לחיזונים כדי להכשיר פנימים. למפסלינהו צידים
לא קאמר רבי אליעזר, ומוטב להמתין עד שקיעת החמה ויפסלו מאליהן וישפכו לאמה:
נתן בחוץ. כהן שלא נמלך ונתן מתערובת זו בחוץ, כשר: ר' עקיבא פוסל. החילון. שכל
דמי החיזונים שנכנסו לפנים נפסלו: וחכמים מכשירים. בכל הקרבנות, חוץ מחטאת
החילונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר יוצא וגו'. והלכה כחכמים:

יב. חטאת שקבל דמה בשני כוסות, יצא אחד מהן
לחוץ, הפנימי כשר. נכנס אחד מהן לפנים, רבי יוסי
הגלילי מכשיר בחיצון, וחכמים פוסלין. אמר רבי יוסי
הגלילי, מה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ, לא
עשה את המשואר פיוצא. מקום שאין המחשבה
פוסלת בפנים, אינו דין שלא נעשה את המשואר כנכנס.
נכנס לכפר, אף על פי שלא כפר, פסול, דברי רבי
אליעזר. רבי שמעון אומר, עד שיכפר. רבי יהודה
אומר, אם הכניס שוגג, כשר. כל הדמים הפסולין
שנתנו על גבי המזבח, לא הרצה הציץ אלא על הטמא,
שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא:

ברטורה (יב) ילא אחד מהן לחוץ. חוץ לעזרה: הפנימי כשר. ונתן ממנו מתנותיו והקרבו
כשר: וחכמים פוסלים. דכתיב (ויקרא ו) אשר יוצא מדמה, ואפילו מקצת דמה, פסול, מדלא
כתיב את דמה: ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומר, ומה חוץ, שהוא מקום
שהמחשבה פוסלת בו שאם חישב בשחיטה על מנת לזרוק דמה לחוץ, פסולה: לא עשה.
אלא מוציא מקצת דמה לחוץ את המשוייר בפנים כיוצא, כדאמריהו הפנימי כשר: מקום
שחט על מנת ליתן את הנתנים בחוץ בפנים כשר, אינו דין וכו'. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי.
ודוקא בדם הוא דאמרינן דאם ילא חוץ לעזרה או נכנס בפנים להזות ממנו בהיכל נפסל.
אבל בשר קדשים נהי דאם ילא לחוץ נפסל ואסור באכילה, דכתיב (שמות כג) ובשר בשדה
טריפה, בשר שיאל חוץ למחירתו דהיינו קדשי קדשים חוץ לעזרה וקדשים קלים מחוץ
לעיר, נעשה כאילו הוא בשר בשדה והרי הוא טריפה ולא תאכלו. מכל מקום אם נכנס
לפנים אל חוץ ההיכל לא נפסל בשביל כן ומותר באכילה. דאמר קרא אשר יוצא מדמה
לא תאכל, מדמה ולא מבשרה: עד שיכפר. בהיכל: ר' יהודה אומר כו'. והלכה כר' יהודה:
ואין הציץ מרצה על היוצא. ואע"ג דפסולים שעלו לא ירדו, ארצויי מיהא לא ארצו, דכתיב
(שם כח) ונשא אהרן את עון הקדשים, ובפרשת אמור כתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם
אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו, מה קדשים האמורים להלן בטומאה הכתוב מדבר, אף
עון קדשים האמורים בציץ בטומאה הכתוב מדבר:

גמרא זבחים דף פ"ח ע"א

תנו רבנן כלי קדש שניקבו אין מתיכין אותם ואין מתיכין לתוכן אבר נפגמו אין מתקנין אותן. סכין שנפגם אין משחזין את פגימתה נשמטה אין מחזירין אותה. אבא שאול אומר סכין מטרתה היתה במקדש ונמנו עליה כהנים וגזוה. תנו רבנן בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג שנאמר (שמות ל"ט) מעשה אורג. נתגעלו אין מכבסין לא בנתר ולא באהל. הא במים מכבסין. אמר אביי הכי קאמר הוגעו למים מכבסין אותן בנתר ואהל. הוגעו לנתר ואהל אף במים אין מכבסין. ויש אומרים אין מכבסין אותן כל עיקר שאין עניות במקום עשירות: תנו רבנן מעיל כלו של תכלת היה שנאמר (שם) ויעש את מעיל האפוד כליל תכלת. שוליו פיצד מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן וכמין קונאות של קנסות שבראשי תינוקות ומביא שבעים ושנים זגין שבהן שבעים ושנים ענבלין ותולה בהן שלשים וששה בצד זה ושלושים וששה בצד זה. רבי דוסא אומר משום רבי יהודה שלשים וששה היו שמונה עשר מצד זה ושמונה עשר מצד זה. אמר רבי ענני בר ששון כמחלוקת כן כד מחלוקת במראות נגעים דתנן מראות נגעים רבי דוסא בן הרפינס אומר שלשים וששה עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים:

רש"י אין מתיכין אותן. כמו שעושין למדות מנוקבות שמתכין אותן סביבות הנקב ונסתם הנקב: ואין מתיכין לתוכן אבר. לסתום הנקב וכולהו משום דמחזי כעניו ולא אורח ארעא: נפגמו. פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר: סכין מטרתה. שהיתה רכה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים: אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש תפור במחט אלא כמין מלבוש אורגן אותן בכליהם: אהל. מין כיבוס היא שמעביר את הגיעול וכן נתר: הא במים מכבסין. בתמיה כיון דטעמא משום דמחזי כעניו הוא מה לי נתר מה לי מים הרי נתגעלו וכבסן כל שכן דכי לא מחוור להו ספיר גריעי טפי: הוגעו למים. כלומר אם היה

גיעולן מעט ולא הוזקו אלא לכבוס מים מכבסין אותן אף בנתר ואהל: הוגעו לנתר ואהל. שנתגעלו גיעול רב שהגיעו ליזקה לכבוס נתר ואהל תו לא מתקן להו כלל: אף במים. לאו רבותא הוא אלא למימרא דנתר ואהל דנקט לאו לענין כיבוס נקט דהיכא דאסור אסור לגמרי והיכא דשרי שרי לגמרי אלא לענין גיעול נקוט ליה וה"ק נתגעלו אין מכבסין אותן כלל אם הוזקו לנתר ואהל. נראה בעיני דה"ג: שוליו כיצד היה מביא וכו'. דברמונים נאמרו שלשה לבעים: שלא פתחו פיהם. דרך רימונים כשזהין באילן אחר גמר ביסול מתפתחין מאיליהן כדרך שעושים הלפי אגוזים החילוניות: וכמין קונאות. בוטון"ש עשוין כמין תיק של נחושת שעושים בסוף בית יד הרומח שקורין אריסטלי"ל ל' ומסקל קינו דיסבי בנוב והתינוקות תולין אותן בראשי כובעי נכרי' שעושים אותן למלחמתן שקורין הילמ"ש: הנסות שבראשי תינוקות. לשון וקנסא דנחשא על רישיה: זגין. איכאליט"ש: ענדליון. מה שתלוי בתוכן להקש ותול' בו אכל הרמון: פעמון. כדכתיב פעמון ורמון ובתוך הרמונים דקרא לאו בתוך החלל קאמר אלא ביניהם דפעמון אחד בין שני רמונים: מלד זה. מלפניו ומלאחריו: מראות נגעים. לטמא מפתוכין של לבן ושל אדמדם ולבנים ושל נתקי ראש וזקן ושל נגעי צתים:

זוהר וישלח דף קע"ח ע"ב

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר (שם ל"ב) אֲתָה סֵתֵר לִי מִצָּר תִּצְרְנִי רַנִּי פִלֵּט
תְּסוּבְּבֵנִי סָלָה אֲתָה סֵתֵר לִי דָא קְדִישָׁא בְּרִידָה הוּא דְאִיהוּ סֵתֵרָא
וּמִגֵּן לְבַנֵּי נִשָּׂא דְאֶזֶל בְּאַרְחֵי דְאֹרִיתָא וְאִיהוּ אֲסִתְתֵּר בְּצִלָּא
דְּגִדְפוּי דְלָא יְכַלִּין לְאַבְאָשָׁא לִיָּה, מִצָּר תִּצְרְנִי, מְעִילָא וּמִתְתָּא,
לְעִילָא אִית לִיָּה לְבַר נֶשׁ מְאִרִי דְבָבוּ, לְתִתָּא אוּף הָכִי נְמִי וּמֵאוּ
אִיהוּ דָא יֵצֵר הָרַע דְאִיהוּ צָר לְעִילָא וְצָר לְתִתָּא, וְאֶלְמָלָא יֵצֵר
הָרַע לָא אֲשֶׁתְּכַח מְאִרִי דְבָבוּ לְבַנֵּי נִשָּׂא בְּעִלְמָא בְּגִין כֶּךָ מִצָּר
תִּצְרְנִי, רַנִּי פִלֵּט תְּסוּבְּבֵנִי סָלָה, יְסוּבְּבֵנִי סָלָה מְבַעֵי לִיָּה מְאִי
תְּסוּבְּבֵנִי אֵלִין אֲנוּן שִׁירִין דְאִית בְּהוּ דְרַגִּין לְהַצְלָה, תְּסוּבְּבֵנִי
בְּהוּ לְשִׁזְבָּא לִי בְּאַרְחָא וְהֵאִי קָרָא אִיהוּ כְּסִדְרָא וְאִיהוּ לְמִפְרָע
מִהֵאִי גִיסָא וּמִהֵאִי גִיסָא, תָּא חֲזִי בְּאֵלִין שִׁירִין וְתוֹשְׁבָחוֹן
דְּקָאֵמַר דָּוִד אִית בְּהוּן רְזִין וּמְלִין עֲלָאִין בְּרִזִי דְחֻכְמָתָא בְּגִין
דְּכָלְהוּ בְּרוּחַ קוּדְשָׁא אֲתֵאֲמָרוּ דְהוּהוּ שְׂרָא רוּחַ קוּדְשָׁא עֲלֵיהּ
דְדָוִד וְהוּהוּ אָמַר שִׁירְתָּא וּבְגִין כֶּךָ כְּלָהוּ בְּרִזִי דְחֻכְמָתָא

אתאמרו, פתח רבי אלעזר ואמר (תהלים קי"ח) דחה דחיתני לנפול ויי עזרני, דחה דחיתני, דחה דחונני מבעי ליה מאי דחה דחיתני אלא דא סטרא אחרא דדחיא ליה לבר נש תדיר ובעי לדחיא ליה ולאסטאה ליה מעם קדשא בריך הוא ודא הוא יצר הרע דאשתכח לגביה דבר נש תדיר ולקבליה אהדר דוד ואמר דחה דחיתני לנפול בגין דאיהו הוה אשתדל לגביה בכל אנון עקתין לאסטאה ליה מעם קדשא בריך הוא ועליה אמר דוד דחה דחיתני לנפול בגיהנם, ויי עזרני דלא אתמסרנא ביך, ועל דא אית ליה לבר נש לאזדהרא מניה בגין דלא ישלוט עליה, וקדשא בריך הוא כדן נטיר ליה בכל ארחוי דכתיב (משלי ג') אז תלך לבטח דרךך ורגלך לא תגוף, (שם ד') בלקתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תקשל, וכתיב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום, אמר רבי יהודה זכאין אנון ישראל דקדשא בריך הוא נטיר לון בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב (ישעיה ס') ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ, ברוך יי לעולם אמן ואמן:

תרגום הזהר פתח רבי יוסי ואמר, (סם ל"ב) חפה סתר לי מנר וגו' חפה סתר לי, זה הקדוש ברוך הוא, שהוא סתר ומגן לאדם ההולך בדרך הפורה, והוא מסתתר בכל פנפיו, שלא יוכלו להרע לו, שאל אם כן מנר תכרני למה לי, כי הוא אותו הדבר כמו חפה סתר לי. ומשיב, מלמעלה ומלמטה. מלמעלה יש לו לאדם שונאים, ועל זה נאמר חפה סתר לי, ומלמטה גם כן, ומי הוא, זה היצר הרע, ועל זה נאמר מנר תכרני. והוא כר למעלה וכר למטה, רני פלט פסודבני סלה. שאל, יסודבני סלה היא כריך לומר, דהינו לשון נסתר, שהרי פסודבני, סודב על רני פלט. ולמה אומר פסודבני שהוא לשון נוכח, ומשיב, שפרשו הוא, ילכו השירים שיש בהם מדרגות להכלה פסודבני בהם להכילני בדרך. ולהקדוש ברוך הוא אמר פסודבני. ומקרא זה אפשר לקראו פסדור, ואפשר לקראו למפרע, דהינו, סלה פסודבני פלט רני תכרני מנר לי סתר חפה מנר זה ומנר זה. צא וראה, בצלפו שירות ותשבחות שאמר דוד, יש בהם סודות, ודברים עליונים בסודות החכמה. משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שרוח הקדש היא שורה על דוד ואמר שירה. ועל כן כלם ברוח הקדש נאמרו. פתח רבי אלעזר ואמר, דחה דחיתני לנפול והי עזרני, ושאל, כתוב, דחה דחיתני, דחה דחונני היא כריך לכתוב, מהו דחה דחיתני. שהרי הקדוש ברוך הוא לא דחה אותו, אלא השונאים. ומשיב, אלא זה הסטרא אחרא, הדוחה האדם תמיד, ורובה לדחותו ולהשטותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו היצר הרע הנמנע עם האדם תמיד, ואליו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפול, משום שהוא היה מסיתו בכל ילכו הכרות שצאו עליו, להשטות אותו מעם הקדוש

צָרוּף הוּא, וְעָלִיו אָמַר דָּוִד דָּחָה דְחִיתָנִי לְנַפּוּל, צְגִיחָנִס, וְה' עֲזָרָנִי, שְׁלַח נַמְסָרְתִּי צְיָדָה. וְעַל כֵּן יָס לֹא לְחָדָם לְהַזְהֵר מִמֶּנּוּ, כִּדֵּי שְׁלַח יִשְׁלוּט צוּ, וְאִזּוּ הִקְדּוּשׁ צָרוּף הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ צְכָל דְרָכָיו. שְׁכָתוּב אִזּוּ תִלְךָ לְצַטַח דְרָכָה וְרַגְלָהּ לֹא תִגּוֹף, צְלָכְתָהּ לֹא יִכַר לְעַדָּהּ וְגו'. וְכָתוּב וְאוֹרַח לְדִיקָיִם כְּאוֹר נֶגֶה וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֲשֶׁרִיחָם יִשְׁרָאֵל, שְׁהַקְדּוּשׁ צָרוּף הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם צְעוּלָם הֵאָה וּצְעוּלָם הַבָּא. שְׁכָתוּב וְעַמּוּדָה פְּלִס לְדִיקָיִם לְעוּלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ. צָרוּף ה' לְעוּלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ה

א. כָּל תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה הֵרִי זֶה רָשָׁע שׁוֹטֵה וְגַם רוּחַ וְעָלִיו נֶאֱמַר (משלי ז') כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה. וְכֵן חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאִינוּ מוֹרָה הֵרִי זֶה מוֹנֵעַ תּוֹרָה וְנוֹתֵן מְכַשׁוּלוֹת לְפָנָי הָעוֹרִים וְעָלִיו נֶאֱמַר (שם) וְעֲצוּמִים כָּל הַרוּגִיָּה. אֵלוּ הַתַּלְמִידִים הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא הִרְבּוּ תּוֹרָה כְּרָאוּי וְהֵם מְבַקְשִׁים לְהִתְגַּדֵּל בְּפָנָי עַמִּי הָאֶרֶץ וּבֵין אַנְשֵׁי עִירָם וְקוֹפְצִין וְיוֹשְׁבֵין בְּרֹאשׁ לְדִין וּלְהוֹרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל הֵם הַמְרַבִּים הַמְחַלּוֹקוֹת וְהֵם הַמְחַרְיבִים אֶת הָעוּלָם וְהַמְכַבִּין גְּרָה שֶׁל תּוֹרָה וְהַמְחַבְּלִים כְּרָם ה' צְבָאוֹת עֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ (שה"ש כ') אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים: **ב.** וְאָסוּר לוֹ לְתַלְמִיד לְקָרוֹת לְרַבּוֹ בְּשֵׁמוֹ וְאֶפִּילוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְהוּא שְׂיִהְיָה הַשֵּׁם פְּלֵאִי שְׁכָל הַשׁוֹמֵעַ יֵדַע שֶׁהוּא פְּלוּנִי וְלֹא יִזְכִּיר שְׁמוֹ בְּפָנָיו וְאֶפִּילוֹ לְקָרוֹת לְאַחֲרִים שֶׁשֵּׁמָם כְּשֵׁם רַבּוֹ כְּדָרְךָ שֶׁעוֹשֶׂה בְּשֵׁם אָבִיו אֲלֵא יִשְׁנֶה אֶת שְׁמָם אֶפִּילוֹ לְאַחַר מוֹתָם. וְלֹא יִתֵּן שְׁלוֹם לְרַבּוֹ אִזּוּ יִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם כְּדָרְךָ שֶׁנוֹתְנִים לְרִיעִים וּמְחַזְּרִים זֶה לְזֶה אֲלֵא שׁוֹחָה לְפָנָיו וְאוֹמֵר לוֹ בִּירָאָה וְכַבּוּד שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וְאִם נָתַן לוֹ רַבּוֹ שְׁלוֹם יִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וּמוֹרִי: **ג.** וְכֵן לֹא יִחְלוֹץ תְּפִלּוֹ בְּפָנָי רַבּוֹ וְלֹא יִסַּב אֲלֵא יוֹשֵׁב כְּיוֹשֵׁב לְפָנָי הַמְּלָךְ. וְלֹא יִתְפַּלֵּל לֹא לְפָנָי רַבּוֹ וְלֹא לְאַחַר רַבּוֹ וְלֹא בְּצַד רַבּוֹ וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לוֹ לְהִלָּךְ בְּצִדוֹ אֲלֵא יִתְרַחַק לְאַחַר רַבּוֹ וְלֹא יִהְיֶה מְכוּן כְּנֶגֶד אַחֲרָיו וְאַחַר כֵּךְ יִתְפַּלֵּל. וְלֹא יִכְנִס עִם רַבּוֹ

בְּמִרְחָץ. וְלֹא יֵשֵׁב בְּמִקּוֹם רַבּוֹ. וְלֹא יִכְרִיעַ דְּבָרָיו בְּפָנָיו. וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו. וְלֹא יֵשֵׁב לְפָנָיו עַד שְׂיֹאמַר לוֹ שֶׁב. וְלֹא יַעֲמֹד מִלְּפָנָיו עַד שְׂיֹאמַר לוֹ עֲמוּד אוֹ עַד שְׂיִטּוֹל רְשׁוֹת לַעֲמוּד. וְכִשְׂיִפְטֵר מִרַבּוֹ לֹא יַחְזִיר לוֹ אַחֲרָיו אֶלָּא נִרְתַּע לְאַחֲרָיו וּפָנָיו כְּנֶגֶד

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ו ע"ב

צָרִיךְ שְׂיִקְבֵּל הַכְּנָעָה גְדוֹלָה לְפָנָיו הַבּוֹרָא וְלְפָנָיו עֲבָדָיו וְאוֹהֲבָיו וְשְׂיַעֲבֹד לוֹ בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה. וְשְׂיִירָא מִמֶּשׁ בְּכָל זְמַן לְפָנָיו שֶׁהוּא לְפָנָיו תָּמִיד וְאֵין דָּבָר נִסְתָּר מִמֶּנּוּ. וְיִשְׁבַּח אוֹתוֹ לֵילוֹ וְיוֹמוֹ וְיִזְכּוֹר טוֹבוֹתָיו עִמּוֹ בְּסִתְר וּבְגִלוֹי וְיִרוּץ לַעֲבוֹדָתוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב. וְיִתְחַנֵּן לוֹ תָּמִיד לְרַצּוֹתָיו וְלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו וּלְבַקֵּשׁ מְחִילָה עַל עֲוֹנוֹתָיו וְיִשִּׁיב אֶל לְבוֹ מֵה שְׂעֵבֵר עָלָיו מִן הָעֲוֹנוֹת שְׂחָטָא לְפָנָיו. וְכֵן יִשִּׁיב אֶל לְבוֹ הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּיו וְהוּא מוֹרֵד בּוֹ וְיוֹדֵה וְיִכְיֵר קִטְנוֹת מַעֲלוֹתָיו וּפְחִיתוֹתָיו וְגוֹדֵל כְּבוֹד יוֹצְרוֹ וְעוֹצֵם גְּבוּרָתוֹ וְיִרְבֶּה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָיו בְּכַנְיָעָה וּשְׂפִלוּת וְיוֹדֵה עַל כָּל הַבָּא עָלָיו. כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה עַל כָּל הַקּוֹרוֹת הַמוֹצְאוֹת אוֹתוֹ. וְאָמְרוּ הַקְּדָמוֹנִים כִּי אֶחָד רָאָה לְחָסִיד מִכָּה בְּרַגְלוֹ וְאָמַר לוֹ אֲנִי חָס עַל הַמִּכָּה אֲשֶׁר בְּרַגְלְךָ וְאָמַר לוֹ אֲנִי מִחֲזִיק טוֹבָה לְיוֹצְרִי שֶׁלֹּא נִתְּנָה בְּעֵינָי:

וישלה ליל שישי תורה

צרוף ?הנה

**וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָא שְׁמֶךָ
וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׂאֵל לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ
שָׁם : וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר חַוֵּי כָעוּ שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה דָּנוּ אֶתְּ שְׂאֵל לְשְׁמִי
וַיְבָרֶךְ יִתְּהָ תַּמָּן :**

רס"ז למה זה תשאל. חווי לנו שם קבוע, משתנים שמותינו, הכל לפי מצות עבודה השליחות שאנו משתלחים:

**וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָּאל
כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצַל
נַפְשִׁי : וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שְׁמֵא דְאֶתְרָא פְּנִיָּאל אֲרִי חַזִּיתִי מִלְּאֲכָיָא דִּינִי אֲפִין
בְּאֲפִין וְאֶשְׁתַּזְבַּת נַפְשִׁי : (לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר
עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צָלַע עַל יָרְכוֹ : וַדָּנָח לָהּ
שְׁמֵשׂא כְּמָא דִּי עָבַר יַת פְּנוּאֵל וְהוּא מְטַלַּע עַל יָרְפָּה :**

רס"ח ויזרח לו השמש. לשון בני אדם הוא, כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר, זהו פשוטו. ומדרש אגדה ויזרח לו לזרכו, לרפאות את כלעתו, כמה דתימא (מלכ"ג ג ט) שמש לזקה ומרפא בכנפיה, ואותו שעות שמייהרה לשקוע בשבילו כשיאל מצאך שבע, מהרה לזרוח בשבילו: והוא אלע. והוא היה זולע כשזרחה השמש:

**עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה
אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף
יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה : עַל כֵּן לֹא יֵיכָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת
גִּידָא דְנֶשְׂיָא דִּי עַל פְּתֵי יָרְפָּא עַד יּוֹמָא הַדִּין אֲרִי קָרִיב בְּפִתֵי יָרְפָּא דִּי יַעֲקֹב
בְּגִידָא דְנֶשְׂיָא :**

רס"ט גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה, לפי שגשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן (ויכ"ה נא ט) נשטה גבורתם, וכן (לקמן מא נא) כי נשני אלהים את כל עמליו:

**לג (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֹשׂוּ בָּא
וְעָמוּ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחַץ אֶת הַיְלָדִים
עַל לֵאָה וְעַל רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת : וַיִּזְקַף יַעֲקֹב
עֵינוּהִי וַחֲזָא וְהָא עֹשׂוּ אֶתָּא אַרְבַּע מֵאָה גְּבָרִין וּפְלִיג יַת בְּנֵיָא עַל**

לָאָה וְעַל רַחֵל וְעַל תְּרֵתֶיךָ לְחִינְתָּא : (ב) וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת
וְאֶת יַלְדֵיהֶן רַאשְׁנָה וְאֶת לָאָה וַיַּלְדֶיהָ
אֶחָרָנִים וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אֶחָרָנִים : וְשׁוּי
יָת לְחִינְתָּא וְיָת בְּנֵיהֶן קִדְמָאִין וְיָת לָאָה וּבְנֵהָ בְּתָרָאִין וְיָת רַחֵל וְיָת יוֹסֵף
בְּתָרָאִין :

רש"י ואת לאה וילדיה אחרנים. אחרון אחרון חביב:

(ג) וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבְעַ
פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו : וְהוּא עָבַר קִדְמֵיהֶן וַיִּסְגִּיד
עַל אֶרְעָא שִׁבְעַ זְמַנִּין עַד מְקַרְבָּה עַד (מ"י לות) אַחוּהִי :

רש"י עבר לפניהם. אמר אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה:

(ד) וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקַרְאָתוֹ וַיִּתְבַּקְּהוּ וַיִּפֹּל עַל
צְוָאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ : וַיְרַחֵט עֲשׂוֹ לְקִדְמוּתָהּ וַיִּגְפַּפְּהָ וַיִּנְפֹּל
עַל צְוָאָרָהּ וַיִּנְשָׁקָהּ וַיִּבְכּוּ :

רש"י ויחבקוהו. נתחבגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחויות הללו: וישקוהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה
בדברייתא דספרי (בהעלותך טו) , יש שדרשו נקדה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא
בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו:

(ה) וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַנְּשִׂים וְאֶת
הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָדָּ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים
אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עֲבָדָדָּ : וַיִּקַּף יָת עֵינֹהִי וַחֲזָא יָת
נְשִׂאֵי וְיָת בְּנֵיָא וַאֲמַר מִן אֱלִין לָדָּ וַאֲמַר בְּנֵיָא דִּי חוּ יִי יָת עֲבָדָדָּ :

רש"י מי אלה לך. מי אלה להיות שך:

(ו) וַתִּגְשֶׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנָּה וַיַּלְדֶיהָ
וַתִּשְׁתַּחוּיָן : וַיִּקְרִיבוּ לְחִינְתָּא אֲנִין וּבְנֵיהֶן וַיִּסְגִּידוּ : (ז) וַתִּגְשֶׁ
גַּם לָאָה וַיַּלְדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחוּיָן וַאֲחֵר נִגְשׁ יוֹסֵף

וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ : וְקָרִיבָא אָף לְאָה וּבְנֵהָא וּסְגִידוּ וּבִתְרַן קָרִיב יוסף ורחל וסגידו:

רש"י נגש יוסף ורחל. בכלן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניו, אמר אמי יפת תאר, שמא יתלה בה עיניו אוחו רשע, לעמד כנגדה ואעבדנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת (מש"כ) עלי עין:

(ח) וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל הַמַּחְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי
וַיֹּאמֶר לְמִצְאָה חֵן בְּעֵינַי אֲדַנֶּי : וַאֲמַר מִן לָךְ כָּל
מִשְׁרֵיתָא הָדִין דִּי עָרְעִית וַאֲמַר לְאַשְׁכְּחָא רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי :

רש"י מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך. ופשוטו של מקרא [נאמר] על מוליכי המנחה. ומדקשו כחות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אוחו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם:

(ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יֵשׁ לִי רַב אָחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר
לָךְ : וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵית לִי סְגִי אָחִי אֲצַלַח בְּדִילָךְ :

רש"י יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הברכות:

(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל נָא אִם נָא מְצֵאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנְּחֹתַי מִיָּדַי כִּי עַל כֵּן
רָאִיתִי פָּנֶיךָ כְּרֵאת פָּנַי אֱלֹהִים וַתִּרְצָנִי : וַאֲמַר
יַעֲקֹב בְּבָעוּ אִם כָּעוּ אֲשֶׁכְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ וַתִּקְבַּל תִּקְרָבָתִי מִן יָדִי אָרִי
עַל כֵּן חֲזַתְנֹן לְאַפֶּיךָ כְּחִיזוּ אִפִּי רַבְּרַבִּיא וְאַתְרַעִית לִי :

רש"י אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא מנחתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראית פני המלאך שראיתי שר שלך, ועוד על שנתרצית למחול סרחוני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך, כדי שיתירא המנו ויאמר ראה מלאכים ונאלו, איני יכול לו מעתה: ותרצני. נתפסת לי, וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס, אפיימיני"ט בלע"ז (ויקרא כב ט) כי לא לרצון יהיה לכם, הקרבנות באות לפיס ולרצון, וכן (משלי י ט) שפתי לדיק ידעון רצון, יודעים לפיס ולרצות:

(יא) קַח נָא אֶת בְּרִכְתֵּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי חֲנַנִּי
אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקַּח : קָבַל כָּעוּ

יְתַקְרְבֵתִי דְאִתּוֹתֵיאת לְךָ אֲרִי רַחִים עָלַי (קִדְּם) יְיָ וְאֲרִי אֵית לִי כְלָא
וְאִתְקֹף בֵּיה וְקִבֵּיל :

רש"י ברכתני, מנחתי, מנחה זו הבאה על ראית פנים ולפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום, וכל ברכה שהיא לראית פנים, כגון להלן (מ"ז י) ויברך יעקב את פרעה, (מ"ב יח לא) עשו אתי ברכה, לסנחריב. וכן (ש"ב ח י) לשאל לו לשלום ולברכו, דתועי מלך חמת, כלם לשון ברכת שלום הן שקורין בלע"ז שלו"י"ר ולשאלו בשלום, אף זו ברכתי מו"י שכו"ד : אשר הבאת לך. לא טרחת בה, ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך: חנני. נו"ן ראשונה מדגשת לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן, שהיה לו לומר חננני, שאין חנו בלא שתי נונין, והשלישית לשמוש כמו עשני, זדנני: יס לי כל. כל ספוקי, ועשו דבר בלשון גאוה (פסוק ט) יס לי רב, יותר ויותר מכדי כרכי:

**(יב) וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְנִלְכָה לְנִגְדְּךָ : וַאֲמַר נָטַל
וְנִהַד וְאִיהַד לְקַבְּלְךָ :**

רש"י נסעה. כמו (תהלים קל ג) שמעה, שהוא כמו שמע, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד בתבה. ותרגומו טול ונהד, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך: ואלכה לנגדך. בשוה לך, טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה כריך, וזהו לנגדך, בשוה לך:

**(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹו אֲדַנִּי יִדַע כִּי הִילָדִים רַפִּים
וְהַצֵּאן וְהַבְּקָר עָלוֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד
וְמִתּוּ כָּל הַצֵּאן : וַאֲמַר יְהִי רַבּוֹנִי יִדַע אֲרִי יִנְקִיא רַפִּיכִין וְעָנָא
וְתוֹרִי מִיִּנְקִיתָא עָלַי וְדַחֲקוּנּוֹן יוֹמָא חַד וְיִמּוֹתוֹן כָּל עָנָא :**

רש"י עלות עלני. האן והבקר שהן עלות מטלות עלי לנהלן לאט: עלות. מגלות עולליהן, לשון (איכה ג יא) עולל ויונק, (ישעיה סה ט) עול ימים, (שמואל א' ו י) ושתי פרות עלות, ובלע"ז אינפנטיי"ש ודפקום יום אחד. ליגעס בדרך במרוצה, ומתו כל האן: ודפקום. כמו (שה"ש ה ג) קול דודי דופק, נוקש בלח: :

**(יד) יַעֲבֹר נָא אֲדַנִּי לְפָנַי עֲבָדוּ וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה
לְאַטִּי לְרַגְלֵי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרַגְלֵי
הִילָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדַנִּי שְׁעִירָה : יַעֲבֹר
כְּעֹן רַבּוֹנִי קִדְּם עֲבָדָהּ וְאֶנָּא אֶדְבֵּר בְּנִיחַ לְרַגְלֵי עוֹבְדָתָא דִּי קִדְּמִי וּלְרַגְלֵי
יִנְקִיא עַד דִּי אַעוֹל לְוֹת רַבּוֹנִי לְשַׁעִיר :**

רש"י יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך, עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק: אתנהלה. אתנהל. ה"א יתרה כמו (לעיל יח כא) ארדה, (במדבר ט ח) אשמעה: לאטי. לאט שלי, לשון נחת (ישעיה ח ה) ההולכים לאט, (ש"ב יח ה) לאט לי לנער. לאטי הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי אורך הליכת רגלי המלאכה המטלת עלי להוליך: ולרגל הילדים. לפי רגליהם שהם יכולים לילך: עד אשר בא אל אדני שעירה. הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות. אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אלו, והוא לא הלך. ואימתו יכה, בימי המשחה, שנאמר (עובדיה א כא) ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו. ומדרכי אגדה יס לפרשה זו רבים:

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֲצִיגָה נָא עִמָּד מִן הָעַם אֲשֶׁר אֶתִּי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינַי אֲדַנִּי :
וַאֲמַר עֲשׂוּ אֲשֶׁבוּק כְּעֵן עִמָּד מִן עַמָּא דְעַמִּי וַאֲמַר לָמָּא דְנֹן אֲשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי :

רש"י ויאמר למה זה. תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה: אמצא חן בעיני אדני. ולא תשלב לי עתה שום גמול:

וַיָּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה : וְתַב בַּיּוֹמָא הַהוּא עֲשׂוּ לְאַרְחָה לְשַׁעִיר :

רש"י וישב ביום ההוא עשו לדרכו. עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאכלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל"ו) כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים:

וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכְתַּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכְוֹת :
(ס) וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסִכְוֹת וַיִּבְנֶא לָהּ בַּיִתָּא וּלְבַעִירָה עֶבֶד מְטָלֵן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא דְאַתְרָא סִכְוֹת :

רש"י ויבן לו בית. שהה עם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ:

וַיָּבֵא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכָם אֲשֶׁר בְּאַרְצָא כְּנַעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדֹן אֲרָם וַיַּחֲנוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר :
וַאֲתָא יַעֲקֹב שְׁלִים קִרְתָּא דְשְׁכָם דִּי בְּאַרְעָא דְכְנַעַן בְּמִיתָה מִפְּדֹן דְאַרָם וַשְׂרָא לְקַבֵּל (אפ"י) קִרְתָּא :

רש"י שלם. שלם בגופו, שנחפא מלליעתו. שלם בממונו, שלם חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו, שלם שכח תלמודו בבית לבן: עיר שכם. כמו לעיר, וכמורה (רות א' יט) עד בואנה בית לחם: בבאו מפדן ארם. כאלם האומר לחברו יאל פלוני מבין שני אריות ואל שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך:

וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר אָבִי שְׁכָם בְּמֵאָה קֶשֶׁטָה :
וַיִּזְבֹּן יֵת אַחְסַנַּת חַקְלָא דִּי פָרַס תַּמָּן מִשְׁכְּנָה מִיַּדָּא דְבְּנֵי חַמּוֹר אָבוּהִי דְשְׁכָם בְּמֵאָה חוּרְפָן :

רש"י קשיטה. מעה. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה (והרגומו חרפן, טובים, חריפים בכל מקום, כגון עובר לסוחר) :

(ב) וַיִּצַב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : וַאֲקִים תַּמָּן מִדְּבַחָא וּפְלַח עֲלוּהֵי קָדָם אֵל אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל :

רש"י ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והאילו קרא שם המזבח על שם הגם, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר מי שהוא אל הוא הקדוש ברוך הוא הוא לאלהים לי ששמי ישראל, וכן מצינו במשה (שמות יז טו) ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הגם קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשוהו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל. ודברי תורה (ויצא כג טו) כפטיש יפצץ סלע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו ושמועו של מקרא באתי:

לד (א) וַתֵּצֵא דִינָה בֵּת לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ : וַיִּפְקֹת דִּינָה בֵּת לֵאָה דִּי יְלִידֹת לְיַעֲקֹב לְמַחְזֵי בְּבִנֹת אֶרֶץ :

רש"י בת לאה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר (ל טו) ותלד לאה לקרחתו (ועליה משלו המשל (ויחזקאל טז מד) כאמה בתה) :

(ב) וַיִּרְא אֶתְּהָ שְׁכָם בֶּן חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֶתְּהָ וַיִּשְׁכַּב אֶתְּהָ וַיַּעֲנֶהָ : וַחֲזָא יְתֵהָ שְׁכָם בֶּר חַמּוֹר חַוָּא רַבָּא דְאַרְעָא וַדְבַר יְתֵהָ וַשְׁכִּיב יְתֵהָ וַעֲנֶיהָ :

רש"י וישכב. אתה. כדרכה: ויענה. שלא כדרכה:

וישלח יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

וַתְּדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בֵּת יַעֲקֹב וַיֵּאַהֲב אֶת הַנְּעִר וַיְדַבֵּר עַל לֵב הַנְּעִר : וְאַתְרַעֲיֵאת נַפְשָׁה בְּדִינָה בֵּת יַעֲקֹב וּרְחִים יָת עוֹלְמָתָא וּמְלִיל עַל לְבָא דְעוֹלְמָתָא :

רס"ז על לב הנערה. דברים המחישין על הלב, ראי אביך בחלקת שדה הטנה כמה ממון בזבז, אני אשאך ותקני העיר וכל שדותיה:

וַיֹּאמֶר שְׁכֶם אֶל חֲמוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח לִי אֶת הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה : וַאֲמַר שְׁכֶם לְחֲמוֹר אָבוּהִי לְמִימָר סַב לִי יָת עוֹלְמָתָא הָדָא לְאַנְתּוּ : וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טִמָּא אֶת דִּינָה בֵּתוֹ וּבְנָיו הָיוּ אֶת מְקַנְהוּ בַּשָּׂדֶה וְהַחֲרַשׁ יַעֲקֹב עַד בָּאָם : וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אַרִי סְאִיב יָת דִּינָה בְּרַתָּהּ וּבְנוּהִי הוּוּ עִם גִּיתוּהִי בְּחַקְלָא וְשִׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיתִיהוּן : וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי שְׁכֶם אֶל יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ : וַיִּפֶק חֲמוֹר אָבוּהִי דְשְׁכֶם לֹת יַעֲקֹב לְמַלְלָא עִמָּה : וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּשָׁמְעִם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נָבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשָׁכַב אֶת בֵּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה : וּבְנֵי יַעֲקֹב עָלוּ מִן חַקְלָא כַּד שָׁמְעוּ וְאַתְנַסִּיסוּ גְבַרְיָא וַתִּקְיַף לְהוּן לְחַדָּא אַרִי קָלְנָא עַבְד בְּיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּב עִם בֵּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כָשַׁר לְאַתְעַבְדָּא :

רס"ח וכן לא יעשה. לענות את הבחולות, שהאמות גדרו עצמן מן העריות על ידי המזבל:

וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר שְׁכֶם בְּנֵי חַשְׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבִתְכֶם תָּנוּ נָא אֶתְהָ לּוֹ לְאִשָּׁה : וּמְלִיל חֲמוֹר עִמָּהוּן לְמִימָר שְׁכֶם בְּרִי אַתְרַעֲיֵאת נַפְשָׁה בְּבִרְתְּכוֹן הָבוּ כְעַן יָתְהָ לָהּ לְאַנְתּוּ :

רס"ט חשקה. חפלה:

(ט) וְהִתְחַתְּנוּ אִתְּנוּ בְּנֵיתֵיכֶם תִּתְּנוּ לָנוּ וְאֵת
 בְּנֵיתֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם : וְתִתְחַתְּנוּ בְּנֵי בְּנֵיתֵינוּ לָנוּ וְיֵת
 בְּנֵתְנָא תִּסְבוּן לָכוֹן : (י) וְאִתְּנוּ תִּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה
 לְפָנֵיכֶם שְׁבוּ וּסְחָרוּהָ וְהֶאֱחִזּוּ בָּהּ : וְעַמְּנָא תִּתְּבוּן
 וְאַרְעָא תִּהְיִי קְדָמֵיכוֹן תִּיבּוּ וְעִבִּידוּ בַּהּ סְחוּרְתָא וְאַחְסִינוּ בַּהּ : (יא)
 וַיֹּאמֶר שְׂכֶם אֶל אָבִיהָ וְאֶל אַחִיהָ אֲמַצָּא חוֹן
 בְּעֵינֵיכֶם וְאַשֶּׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָן : וַאֲמַר שְׂכֶם
 לְאָבוּהָא וּלְאִחָהָ אֲשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיכוֹן וְדִי תִּימְרוּן לִי אֲתָן : (יב)
 הֲרַבּוּ עָלַי מְאֹד מִהֵר וּמִתָּן וְאִתְּנָה כְּאֲשֶׁר
 תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתִתְּנוּ לִי אֵת הַנְּעָר לְאִשָּׁה : אֲסַגּוּ
 עָלַי לְחַדָּא מוֹחְרִין וּמִתְּנָן וְאֲתָן כְּמָא דִּי תִּימְרוּן לִי וְהָבוּ לִי יֵת
 עוּלְמַתָּא : לְאַנְתּוּ :

רס"ז מהר. כתובה:

(יג) וַיַּעֲנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת שְׂכֶם וְאֵת חַמּוֹר אָבוּיוֹ
 בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֵת דִּינָה
 אַחֲתָם : וְאִתְּבוּ בְּנֵי יַעֲקֹב יֵת שְׂכֶם וְיֵת חַמּוֹר אָבוּהֵי בְּחֻכְמַתָּא
 וּמְלִילוֹ דִּי סָאֵב יֵת דִּינָה אַחֲתָהוֹן :

רס"ז במרמה. בחכמה: אשר טמא. הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם:

(יד) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר
 הַזֶּה לָתֵת אֶת אַחֲתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עֶרְלָה
 כִּי חֲרִפָּה הוּא לָנוּ : וְאָמְרוּ לְהוֹן לָא נְפוּל לְמַעְבַּד פְּתִגְמָא הַדִּין
 לְמִתְּנוּ יֵת אַחֲתְנָא לְגִבֵּר דִּי לִיהָ עֶרְלָתָא אַרִי חֲסוּדָא הִיא לָנוּ :

רס"ז חרפה הוא. שמץ פסול הוא אללנו, הבא לחרף חזרו הוא אומר לו ערל אחי, או צן ערל. חרפה בכל מקום
 ג'דו"ף:

אֲדָ בָזֹאת נִאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְמוֹנוּ (טו)
לְהַמְלִל לָכֶם כָּל זָכָר : בְּרַם בְּדָא נִתְפָּס לְכוּן אִם תִּהְיוּן כְּוַתְנָא
לְמַגְזָר לְכוּן כָּל דְּכוּרָא :

רס"ז נאות לכם. נתלצה לכם, לשון (מ"ב יב ט) ויאוחזו: להמל. להיות נמול, אינו לשון לפעול אלא לשון להפעל:

וְנִתְּנוּ אֶת בְּנֵיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת בְּנֵיתֵיכֶם נִקַּח (טז)
לָנוּ וַיִּשְׁבְּנוּ אֶתְכֶם וְהֵיינוּ לְעַם אֶחָד : וְנִתְּנוּ יָת
בְּנֵיתְנָא לְכוּן וְיָת בְּנֵיתֵיכוֹן נִסָּב לְנָא וְנִתְּוֹב עִמְכוֹן וְנִיְהִי לְעַמָּא חָד :

רס"ח ונתנו. נו"ן שניה מדגשת, לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן ונתנו: ואת בנותיכם נקח לנו. אהה מואח
בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שחלו החשיבות בבני יעקב, לקח בנות שכם את שיבחו להם
ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם, דכתיב ונתנו את בנותינו, לפי דעתנו, ואת בנותיכם נקח לנו, ככל אשר נחפז.
וכשדברו חמור ושכם בנו אל יוספי עירם הפכו הדברים (פסוק כא) את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם,
כדי לראותם שיאוחזו להמול:

וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת
בְּתֵנוּ וְהִלְכָנוּ : וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן מִנְנָא לְמַגְזָר וַיְנַדְּבַר יָת בְּרִתְנָא
וַיְנַיִל : (יז) וַיִּיטְבוּ דְבַרְיָהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי
שָׁכֶם בֶּן חֲמוֹר : וּשְׁפָרוּ פִתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֶם בֶּן
חֲמוֹר : (יח) וְלֹא אַחַר הַנַּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ
בְּבַת יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מְכַל בַּיִת אָבִיו : וְלֹא
אוֹחַר עוֹלִימָא לְמַעַבְדַּ פִתְגָמָא אַרִי אֶתְרַעֵי בְּבַת יַעֲקֹב וְהוּא יִקְרִי מְכַל בַּיִת
אָבוּהִי : (יט) וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכָם בְּנוֹ אֶל שַׁעַר עִירָם
וַיְדַבְּרוּ אֶל אַנְשֵׁי עִירָם לֵאמֹר : וְאַתָּא חֲמוֹר וּשְׁכָם
בְּרַח לְתַרְעָה קַרְתָּהוֹן וּמְלִילוּ עִם אַנְשֵׁי קַרְתָּהוֹן לְמִימָר : (כ) הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֶתְנוּ וַיִּשְׁבוּ בְּאַרְץ
וַיִּסְתְּרוּ אֶתְהָ וְהָאֲרֵץ הִנֵּה רַחֲבַת יָדַיִם
לְפָנֵיהֶם אֶת בְּנֵיתָם נִקַּח לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת
בְּנֵיתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם : גְּבַרְיָא הָאֵלֵינוּ שְׁלָמִין אַנְוֹן עִמְנָא וַיִּתִּיבוּן

בְּאַרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בַּיהוָה סְחוֹרָתָא וְאַרְעָא הָא פְּתִיּוֹת יְדִין קְדָמֵיהוֹן יַת בְּנֵי תַּיָּהוֹן
נֹסֵב לָנָא לְנִשְׁיָן וַיַּת בְּנֵי תַּיָּהוֹן נִתְּנוּ לְהוֹן :

רש"י שלמים. בשלום ובלבד שלם: והארץ הגה רחבת ידים. כאלם שידו רחבה וותרנית, כלומר לא תפסידו כלום,
פרקמטיא הרבה בזה לכאן ואין לה קונים:

(כב) אַךְ בְּזֵאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשֶׁבֶת אֶתְנוּ
לְהִיּוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל זָכָר כַּאֲשֶׁר
הֵם נְמוֹלִים : בְּרַם בְּדָא יִתְּפָסוּן לָנָא גּוֹבְרִיָּא לְמַתְּב עֲמָנָא לְמַהוּ
לְעַמָּא חָד בְּמַגְזֵר לָנָא כָּל דְּכוּרָא כְּמָא דִּי אֲנוּן גְּזִירִין :

רש"י בהמול. בהיות נמול:

(כג) מְקַנְהֵם וְקַנְיָנִים וְכָל בְּהֶמְתָּם הֵלּוּא לָנוּ
הֵם אַךְ יֵאָוֶתָה לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֶתְנוּ : גִּיתֵי תַּיָּהוֹן
וְקַנְיָנֵיהוֹן וְכָל בְּעִירָהוֹן הֵלָא דִּילָנָא אֲנוּן בְּרַם נְתַפֵּס לְהוֹן וַיִּתִּיבוּן עֲמָנָא :

רש"י אך נאותה להם. לדבר זה, ועל ידי כן ישבו אתנו:

(כד) וַיִּשְׁמְעוּ אֶל חֲמוֹר וְאֶל שָׁכֶם בְּנוֹ כָּל יִצְחָא
שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלוּ כָּל זָכָר כָּל יִצְחָא שַׁעַר עִירוֹ :
וְקַבִּילוּ מִן חֲמוֹר וּמִן שָׁכֶם בְּרַחֲמֵי כָּל נְפֻקֵי תְּרַע קִרְתָּהּ וּגְזָרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל
נְפֻקֵי תְּרַע קִרְתָּהּ : (כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם
כְּאָבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי
אֲחֵי דִינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֵאוּ עַל הָעִיר בְּטַח
וַיַּהֲרֹגוּ כָּל זָכָר : וְהָיָה בַיּוֹמָא תְּלִיתָא פִּד תְּקִיפּוּ עֲלֵיהוֹן
כַּאֲבֵיהוֹן וַיִּסְיָבוּ תְּרִין בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֲחֵי דִינָה גְּבַר חֲרָבָה וְעַלּוּ עַל
קִרְתָּא דִּיתְּבוּן לְרַחֲצוֹן וְקִטְלוּ כָּל דְּכוּרָא :

רש"י שני בני יעקב. בניו היו, ואף על פי כן נהגו עממן שמעון ולוי, כשאר אנשים שאינם בניו, שלא נטלו ענה
המנו: אחי דינה. לפי שמסרו עממן עליה נקראו אחיה: בטח. שהיו כואבים. ומדרש אגדה בטוחים היו על כחו של
זקן:

וְאֵת חֲמוֹר וְאֵת שֶׁכֶם בְּנוֹ הֲרִגוּ לְפִי חָרֵב
וַיִּקְחוּ אֶת דְּיִנָּה מִבֵּית שֶׁכֶם וַיֵּצְאוּ : וְיַת חֲמוֹר
וְיַת שֶׁכֶם בָּרָה קָטְלוּ לְפִתְגָם דְּחָרֵב וּדְבָרוֹ יַת דְּיִנָּה מִבֵּית שֶׁכֶם וּנְפָקוּ : (כז)
בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיִּבְזּוּ הָעִיר אֲשֶׁר
טָמְאוּ אַחֲוָתָם : בְּנֵי יַעֲקֹב עָלוּ לְחַלְצָא קְטִילָא וּבְזוּ קְרָתָא דִּי
סְאִיבוּ אַחְתָּהוֹן :

רס"ז על החללים. לפשט את החללים:

אֵת צֹאנִים וְאֵת בְּקָרִים וְאֵת חֲמֹרֵיהֶם וְאֵת
אֲשֶׁר בְּעִיר וְאֵת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לְקָחוּ : יַת עֲנָהוֹן וְיַת
תוֹרְהוֹן וְיַת חֲמֹרֵיהוֹן וְיַת דִּי בְקָרְתָא וְיַת דִּי בְחֻקְלָא בְּזוּ : (כט) וְאֵת כָּל
חֵילָם וְאֵת כָּל טַפָּם וְאֵת נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיִּבְזּוּ
וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת : וְיַת כָּל נְכֹסֵיהוֹן וְיַת כָּל טַפְלָהוֹן וְיַת
נְשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וּבְזוּ וְיַת כָּל דִּי בְּבֵיתָא :

רס"ח חילם. ממונס וכן (דברים ח יז) עשה לי את החיל הזה, (במדבר כד יח) וישראל עשה חיל, (ההלים מט יא) ועזבו לאחריים
חילם: שבו. לשון שביה לפיכך טעמו מלרע:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל שְׂמֵעוֹן וְאֶל לֵוִי עֲכָרְתֶּם
אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְּיֹשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעָנִי וּבַפְּרָזִי
וְאֲנִי מִתִּי מְסַפֵּר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהִכּוּנִי
וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְשְׂמֵעוֹן וּלְלֵוִי עֲכָרְתוּן
יַתִּי לְמִתָּן דְּדָבּוּ בִּינְנָא וּבִין יַתְבִּי אַרְעָא בְּכַנְעָנָא וּבַפְּרָזָא וְאֲנָא עִם דְּמִנְן
וְיַתְכַנְשׁוּן עָלַי וַיִּמְחַנוּנִי וְאֲשַׁתְּצִי אֲנָא וְאֲנִשׁ בֵּיתִי :

רס"ט עכרתם. לשון מים עכורים, אין דעתי כלולה עכשיו. ואגדה, כלולה היתה החזית ועכרתם אותה, מסורת
היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני יעקב, אלא שהיו אומרים (שמות כג ט) עד אשר תפירה ונחלת את הארץ, לפיכך היו
שותקין: מהי מספר. אנשים מועטים:

(לא) וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֹתָנוּ : (פ)
וַאֲמָרוּ הַכְּנַפְקֵת בְּרָא יִתְעַבֵּד (נ"א יַעֲבֵד יֵת אַחֲתָנָא) לְאַחֲתָנָא :

רש"י הכזונה. הפקר: רת אחותנו. ית אחתנא:

לה (א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית
אֵל וְשָׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה
אֵלֶיךָ בְּבִרְחֹךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אָחִיךָ : וַאֲמַר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם
סַק לְבֵית אֵל וְתִיב תַּמּוֹן וְעִבֵּד תַּמּוֹן מִדְּבַחַא לְאֵלֵהָא דְאַתְגְּלִי לְךָ בְּמַעְרְקֹךָ
מִן קָדָם עֲשׂוֹ אָחוּךָ :

רש"י קום עלה. לפי שאחרת בדרך נענשת וזכא לך זאת מבחך:

(ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ
הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּכָּר אֲשֶׁר בְּתֹכְכֶם
וְהִטְהֵרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאִנְשׁ
בֵּיתָהּ וְלִכְלָל דִּי עֵמָה אַעְדוּ יֵת טַעוֹת עַמְמֵיָא דִּי בִינִיכוֹן וְאַדְכוּ וְשִׁנוּ
כְּסוּתֵיכֹן :

רש"י הנכר. שיש בידכם משלל שלשכם: והטהרו. מעבודה זרה: והחליפו שמלותיכם. שמה יש בידכם כסות של עבודה זרה:

(ג) וַנִּקְוּמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל וְאַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ
לְאֵל הָעֵנָה אֶתִּי בְּיוֹם צָרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי
בְּדַרְךָ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי : וְנִקּוּם וְנִסַּק לְבֵית אֵל וְאַעֲבֵד תַּמּוֹן
מִדְּבַחַא לְאֵלֵהָא דְקַבִּיל צְלוֹתִי בְּיוֹמָא דְעַקְתִּי וְהוּהּ מִימְרָה בְּסַעְדִּי בְּאַרְחָא
דִּי אֲזַלִּית : (ד) וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנִּכָּר
אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזַנֵּיהֶם
וַיִּטְמֹן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֵהָ אֲשֶׁר עִם
שְׂכָם : וַיְהִיבוּ לְיַעֲקֹב יֵת כָּל טַעוֹת עַמְמֵיָא דִּי בִידֵיהוֹן וַיֵּת קַדְשֵׁיָא דִּי
בְּאֲדִנְיָהוֹן וְטַמְר וְתַחוֹת יַעֲקֹב בְּטַמְא דִּי עִם שְׂכָם :

**וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי יַעֲקֹב :** וַיִּנְטְלוּ
וְהוֹת דַּחֲלָא דִּי עַמְמֵיָא דִּי בְּקֶרְוֵי סַחְרַנְיָהוּן וְלֹא רָדְפוּ בְּתֵר בְּנֵי יַעֲקֹב :

רש"י חתת. פחד:

**וַיָּבֵא יַעֲקֹב לוֹזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא
בֵּית אֵל הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ :** וְאַתָּא יַעֲקֹב
לְלוֹז דִּי בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן הִיא בֵּית אֵל הוּא וְכָל עַמְמָא דִּי עִמָּה : **וַיָּבֵן
שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל כִּי
שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֲלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו :**
וַיִּבְנֶא תַמָּן מִדְּבַחָא וַיִּקְרָא לְאַתְרָא אֵל בֵּית אֵל אַרִי תַמָּן אַתְגְּלִי לֵהּ יֵי
בְּמַעֲרָקָה מִן קְדָם אַחוּהִי :

רש"י אל בית אל. הקדוש ברוך הוא בבית אל גלוי שכינתו בבית אל. יש תבנה חסרה ב"ית המשמשת בראשה, כמו
(ש"ב ט ד) הנה הוא בית מכיר בן עמיאל, כמו בבית מכיר, (להלן לה יא) בית אביך כמו בבית אביך: נגלו אליו האלהים.
במקומות הרבה יש גם אלהות ואלנות בלשון רבים, כמו (להלן לט ט) אלני יוסף, (שמות כד יד) אם בעליו עמו, ולא נאמר
בעלו, וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים, אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים:

**וַתָּמַת דְּבֹרָה מִיִּנְקַת רַבָּקָה וַתִּקְבֵּר מִתַּחַת
לְבַיִת אֵל תַּחַת הָאֱלוֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֱלוֹן
בְּכֹות :** (פ) וּמִיתַת דְּבֹרָה מִנְקַתָּא דְּרַבָּקָה וְאַתְקַבְּרַת מְלָרַע לְבַיִת אֵל
בְּשְׁפּוּלֵי מִישְׁרָא וַיִּקְרָא שְׁמֵהּ מִישְׁרָא בְּכֵיתָא :

רש"י ותמת דברה. מה ענין דבורה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב (כו מה) ושלחתי ולקחתיו משם,
שלחה דבורה אלכו לפדן ארם ללאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתיה: מתחת לבית אל. העיר
יושבת בהר ונקברה ברגלי ההר: תחת האלון. בשפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה מלמטה,
ומישור של בית אל היו קורין לו אלון. ואגדה נחשד שם באבל שני, שהגד לו על אמו שמתה. ואלון בלשון יוני אחר.
ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבכריות הכרם שיאל ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו:

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוּ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ : וְאֶתְגַּלִּי יִי לַיַּעֲקֹב עוֹד בְּמִיתוֹהִי מִפְּדוֹן אָרֶם וַיְבָרֶךְ יְתֵהּ :

קט"ז עול. פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו: ויברך אהו. ברכת אצלם:

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל : וְאָמַר לֵהּ יִי שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִתְקַרֵּי שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל יֵהָא שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא יְת שְׁמֵהּ יִשְׂרָאֵל :

קט"ח לא יקרא שמך עוד יעקב. לשון אדם הבא במארכ ועקבה חלא לשון שר ונגיד:

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרִבְהָ גוֹי וְקַהֲל גוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יִצְאוּ : וְאָמַר לֵהּ יִי אֲנִי אֵל שְׂדֵי פּוֹשׁ וּסְגִי עִם וְכִנְשֵׁת שְׁבִטִין יֵהָא מִמֶּךָ וּמְלָכִין דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמֵיָא מִמֶּךָ יִפְקוּן :

קט"ט אני אל שדי. שאני כדאי לברך, שהברכות שלי: פרה ורבה. על שם שעדין לא נלד בנימין ואף על פי שכבר נתעברה ממנו: גוי. בנימין: גוים. מנשה ואפרים שעתידיים לנאח מיוסף, והם במנין השבטים: ומלכים. שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין, שעדין לא נלד. (ופסוק זה דרשו רבנן כשהמליך איש בשת, ואף השבטים דרשוהו וקדכו בנימין, דכתיב (שופטים כא א) איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה, וחזרו ואמרו אלמלא היה עולה מן השבטים לא היה הקדוש ברוך הוא אומר ליעקב ומלכים מחלצוך יצאו): גוי וקהל גוים. שגוים עתידיים בניו להעשות כמנין הגוים שהם שבעים אמות, וכן כל הסנהדרין שבעים. דבר אחר שעתידיים בניו להקריב אסור במות כגוים בימי אליהו:

וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזָרְעֶךָ אֶחְרִיךָ אֶתְּןָ אֶת הָאָרֶץ : וְיַת אֶרֶץ דִּי יִהְבִּית לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְבְנֵיךָ בְּתַרְךָ אֶתְּןָ יְת אֶרֶץ : **(י)** וַיַּעַל מֵעֵלְיוֹ אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲתוֹ : וְאֶסְתַּלַּק מֵעֵלְוֵהִי יִקְרָא דִּי בְּאֶתְרָא דִּי מִלִּיל עֲמֵהּ : **(יז)** וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר

אֶתֹוּ מִצְבֹּת אָבֹן וַיִּסַּד עָלֶיהָ נֶסֶד וַיִּצַק עָלֶיהָ
שֶׁמֶן : וְאִקָּם יַעֲקֹב קִמְתָּא בְּאַתְרָא דִּי מְלִיל עֲמָה קִמְת אַבְנָא וְאַסִּיד
עֲלָה נְסוּכִין וְאַרְיק עֲלָה מְשַׁחָא :

רס"ז במקום אשר דבר אתו. איני יודע מה מלמדנו:

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר
אֶתֹוּ שֵׁם אֱלֹהִים בַּיִת אֵל : וַיִּקְרָא יַעֲקֹב יְת שְׁמָא דְאַתְרָא
דִּי מְלִיל עֲמָה תַּמָּן יְי בַּיִת אֵל : וַיִּסְעוּ מִבַּיִת אֵל וַיְהִי
עוֹד כְּבָרַת הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וְתֵלֵד רַחֵל
וְתִקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ : וַיִּנְטְלוּ מִבַּיִת אֵל וַהֲוָה עוֹד כְּרוּבַת אַרְעָא לְמִיעֵל
לְאַפְרָת וַיִּלְיֵדַת רַחֵל וְקִשְׂיָאֵת בְּמִילְדָה :

רס"ח כזרת הארץ. מנחם פרש לשון כזיר, רבוי, מהלך רב. ואגדה בזמן שהארץ חלולה ומנקבת ככזרה שהגיר מזוי, הסתו עזר, והשרב עדין לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי בנעמן מלינו (מ"ג ה' ט) וילך מאתו כזרת ארץ. ואומר אני שהוא שם מלת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר, כמו שאתה אומר (ישעיה ה' ז) כמדוי כרם, (לעיל ג' ט) חלקת השדה, כך במהלך אדם נותן שם מדה כזרת ארץ:

וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ
הַמִּילְדָּת אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֶּן : וַהֲוָה
בְּקִשְׂיֹתָהּ בְּמִילְדָה וְאַמְרַת לָהּ חִיָּתָא לֹא תִדְחֲלִי אַרְי אֶף דִּין לִידָךְ בָּר :

רס"ט כי גם זה. נוסף כך על יוסף. ורבותינו דרשו עם כל שבט נלדה תאומה, ועם בנימין נלדה תאומה יתרה:

וַיְהִי בְּצִיאַת נַפְשָׁהּ כִּי מִתָּה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן
אוֹנִי וְאַבְיוֹ קָרָא לוֹ בְּנִימִין : וַהֲוָה בְּמַפֵּק נַפְשָׁהּ אַרְי
מִיַּתַּת (נ"י מִיַּתַּת) וַקְרַת שְׁמָהּ בָּר דְּוִי וְאַבְיוֹהִי קָרָא לָהּ בְּנִימִין :

רס"י בן אוני. בן לערי: בנימין. נראה בעיני לפי שהוא לבדו נלד בארץ כנען, שהיא כנגד כשארם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר ג' ט) כנגב בארץ כנען, (לעיל י"ב ט) הלוך ונסוע הנגבה: בנימין. בן ימין, לשון (ההלים פ"ג יג) כפון וימין אתה בראתם, לפיכך הוא מלא:

(ט) וַתָּמַת רַחֵל וַתִּקָּבֶר בְּדַרְדָּר אַפְרָתָה הוּא
 בֵּית לָחֶם : וּמֵיַתֵּת רַחֵל וְאֶת־קִבְרָתָהּ בְּאֶרֶח אַפְרָתָה הִיא בֵּית לָחֶם : (ט)
 וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה עַל קִבְרָתָהּ הוּא מִצֵּבָת
 קִבְרַת רַחֵל עַד הַיּוֹם : וְאֵקִים יַעֲקֹב קִמְתָּא עַל קִבְרֶיהָ הִיא
 קִמְתָּא קִבְרֶתָא דְרַחֵל עַד יוֹמָא דִּין : (כא) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט
 אֶהְלֵה מִהַלְאָה לְמַגְדָּל עֵדֶר : וַיְנַטֵּל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרַס
 מִשְׁכְּנֵהוּ מִהַלְאָה לְמַגְדָּלָא דְעֵדֶר : (כב) וַיְהִי בְשָׁכְנוֹ יִשְׂרָאֵל
 בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיֵּלֶדְוּ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָה
 פִּילְגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (כג) וַיְהִיו בְּנֵי
 יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר : וַהֲוֵה פֶד שָׂרָא יִשְׂרָאֵל בְּאֶרְעָא הַהִיא וַאֲזַל
 רְאוּבֵן וַיִּשְׁכִּיב עִם בְּלֵהָה לְחִינְתָּא דְאָבוּהִי וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַהֲוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב תָּרִי
 עֶסֶר :

רש"י בֵּית לָחֶם : בֵּית לָחֶם הוּא הוּא. עַד שֶׁלֹּא בָּא לְחַזְרוֹן אֲזַל יַחֲקֵר אֲרַעְוֵהוּ כָּל אֲלֵה: וַיִּשְׁכַּב. מִחוּד שֶׁבִּלְבָב מִשְׁכָּבוֹ מֵעַלְה
 עַלְיוֹ הַכְּחוּב כְּאֵלֹו שְׁכָבָה. וְלִמָּה בִּלְבָב וְחֻלָּל יוֹעֵו, שֶׁכְּשִׁמְתָהּ רַחֵל נָטַל יַעֲקֹב מִטַּחֲוֹ שְׁהִיתָה נְחוּנָה תְדִיר בְּאֵהֵל רַחֵל
 וְלֹא בְּשֶׂאֵר אֲהֵלִים וְנִתְנָה בְּאֵהֵל בְּלֵהָה, בָּא רְאוּבֵן וְחַבְעֵ עֲלִבּוֹן אָמוֹ, אָמַר אִם אַחֲוֹת אָמִי הִיתָה כְּרָה לְאָמִי, שְׁפַחַת
 אַחֲוֹת אָמִי תֵהֵא כְּרָה לְאָמִי, לָכֵן בִּלְבָב: וַיְהִיו בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. מִתְחִיל לְעַנּוֹן רֵאשׁוֹן מִשְׁנַלְד בְּנִימִין נְשַׁלְמָה הַמַּטֵּה,
 וּמַעֲתָה רֵאשׁוֹים לְהַמְנוּת, וּמִנְאֹן. וּרְבוּתֵינוּ דְרֵשׁוֹ לְמַמְדֵנוּ בָּא שְׁכָלֵן שׁוּיָן, וְכֵלֵן לְדִיִּקִּים, שֶׁלֹּא חֲטָא רְאוּבֵן:

(כג) בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי
 וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַזְּבֻלוֹן : בְּנֵי לֵאָה בּוֹכְרָא דְיַעֲקֹב רְאוּבֵן
 וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַזְּבֻלוֹן :

רש"י בְּכוֹר יַעֲקֹב. אֲפֵלוּ בְּשַׁעַת הַקְּלָקְלָה קִרְאוּ בְּכוֹר: בְּכוֹר יַעֲקֹב. בְּכוֹר לְנַחֲלָה, בְּכוֹר לְעַבְדוּדָה, בְּכוֹר לְמַנּוּיָן, וְלֹא
 נִתְנָה בְּכוֹרָה לְיוֹסֵף אֲלֵא לְעַנּוֹן הַשְּׁבַטִים שְׁנַעֲשָׂה לְשָׁנֵי שְׁבַטִים:

(כד) בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנֵימֵן : בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנֵימֵן : (כה) וּבְנֵי
 בְּלֵהָה שְׁפַחַת רַחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי : וּבְנֵי בְלֵהָה אֲמֵתָא
 דְרַחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי : (כו) וּבְנֵי זְלָפָה שְׁפַחַת לֵאָה גָד
 וְאֶשֶׁר אֵלֶה בְּנֵי יַעֲקֹב אֶשֶׁר יָלִיד לוֹ בְּפִדּוֹן

אָרַם : וּבְנֵי זִלְפָּה אֲמַתָּא דְלֵאָה גָד וְאֲשֶׁר אֵלָיו בְּנֵי יַעֲקֹב דֵּי אֶתְיָלִידוּ
לָהּ בְּפָדוֹן אָרַם : (כז) **וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו
מִמְרָא קָרִית הָאֲרֻבַּע הוּא חֲבֵרוֹן אֲשֶׁר גֵּר
שָׁם אַבְרָהָם וַיִּצְחָק :** וְאֶתָּא יַעֲקֹב לְוַת יִצְחָק אָבוּהֵי מִמְרָא
קָרִית אֲרֻבַּע הִיא חֲבֵרוֹן דֵּי דָר תַּמָּן אַבְרָהָם וַיִּצְחָק :

רס"ז ממרא. שם המישור: קרית הארבע. שם העיר ממרא קרית הארבע אל מישור של קרית ארבע. ואם תאמר
היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע, כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה, וכגון בית לחם, אבי עזר, בית
אל, אם הולך להטיל בו ה"א נותנה בראש התבה השניה (ס"א טז א) בית הלחמי, (סופטים ו כז) בעפרת אבי העזרי, (מ"א
טז כז) בנה חיאל בית האלי:

יִהְיוּ יָמֵי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה : (כח)
וְהָיוּ יוֹמֵי יִצְחָק מֵאָה וּתְמִנָּה שָׁנָיִן : (כט) **וַיִּגְוַע יִצְחָק וַיָּמָת
וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּז זָקֵן וּשְׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ יַעֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו :** (פ) וְאֶתְנַגֵּיד יִצְחָק וַיְמִית וְאֶתְכַנְיֵשׁ
לְעַמָּה סִיב וּשְׁבַע יוֹמִין וַיִּקְבְּרוּ יָתָהּ יַעֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהֵי :

רס"ח ויגוע יצחק. איז מקדם ומאחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק שנים עשרה שנה, שהרי
כשנלד יעקב היה יצחק בן שנים שנה, שנאמר (לעיל כה טו) ויצחק בן שנים שנה וגו', ויצחק מת בשנת מאה ועשרים
ליעקב, אם תוליד שנים ממאה ושמנים שנה, נשארו מאה ועשרים, ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה שנה
שנת מאה ושמנים ליעקב. כיצד, בן שנים ושלש נחבדך, וארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע,
וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נלד יוסף, שנאמר (לעיל ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו',
הרי תשעים ואחת, ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף הרי מאה ושמנה. (עוד מפורש מן המקרא משנמכר יוסף עד שבא יעקב מצרימה
עשרים ושנים שנה, שנאמר (להלן מא טו) ויוסף בן שלשים שנה וגו', ושבע שנים שזבע ושנים רעב הרי עשרים ושנים, וכתיב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה
נמלא יעקב במכירתו מאה ושמנים) :

לז (א) וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת יַעֲשׂוּ הוּא אֲדָוָם : וְאֵלָיו תּוֹלְדוֹת
יַעֲשׂוּ הוּא אֲדָוָם : (ב) **יַעֲשׂוּ לָקַח אֶת נְשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן
אֶת עֲדָה בֵּת אֵילֹון הַחֲתָי וְאֶת אֶהֱלִיבָמָה
בֵּת עֵנָה בֵּת צַבְעוֹן הַחֲתָי :** יַעֲשׂוּ נְסִיב יֵת נְשׁוּהֵי מִבְּנַת כְּנָעַן
יֵת עֲדָה בֵּת אֵילֹון חֲתָאָה וְיֵת אֶהֱלִיבָמָה בֵּת עֵנָה בֵּת צַבְעוֹן חֲוָאָה :

רס"ח עדה בת אילון. היא (לעיל טז כז) בשמת בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודה זרה:
אהליבמה. היא יהודית, והוא כנה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו: בת ענה בת

כִּבְעוֹן. אִם בַּת עֵנָה לֹא בַת כִּבְעוֹן, עֵנָה בְּנוֹ שֶׁל כִּבְעוֹן, שְׂנֵאֲמֵר (פסוק כז) וְאֵלֶּה בְּנֵי כִבְעוֹן וְאִיהֶם וְעֵנָה, מִלְּמַד שֶׁבַח כִּבְעוֹן עַל כִּלְחוֹ אֶשֶׁת עֵנָה וְיֵאֵת אֶהְלִיבְמָה מִבֵּין שְׂנֵייהֶם וְהוֹדִיעַךְ הַכְּתוּב שֶׁכֵּן בְּנֵי מִמְזֻרוֹת הֵיוּ:

(ג) וְאֵת בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמַעְאֵל אַחֹת נְבִיּוֹת : וְיֵת בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמַעְאֵל אַחֲתֶיהָ דְנְבִיּוֹת :

רש"י בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמַעְאֵל. וְלִהְיוֹן קוֹרָא לֶהּ (כח ט) מַחֲלַת. מִלִּינוּ בְּאֵגְדַת מִדְרָשׁ סֵפֶר שְׁמוֹאֵל (פסוק יז) שֶׁלָּמָּה מוֹחֲלִין לֶהּ עוֹנוֹתֵיהֶם גַּר שְׂנֵאֲמֵר, וְהַעוֹלָה לְגַדְלָהּ, וְהַגּוֹשָׁא אֶשֶׁה, וְלִמַּד הַטַּעַם מִכֵּאן, לִכְךָ נִקְרָאת מַחֲלַת שְׂנֵמַחְלוּ עוֹנוֹתֵיהֶם: אַחֹת נְבִיּוֹת. עַל שֶׁ שְׂהוּא הַשִּׁיחָה לֹא מִשְׁמַת יִשְׁמַעְאֵל נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ:

(ד) וַתֵּלֶד עֶדָה לְעֵשָׂו אֶת אֶלְיָפָז וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה אֶת רְעוּיָאֵל : וַיִּלְיֶדֶת עֶדָה לְעֵשָׂו יֵת אֶלְיָפָז וּבְשֵׁמֶת יִלְיֶדֶת יֵת רְעוּיָאֵל : (ה) וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדָה אֶת (יעיש) יְעוֹשׁ וְאֵת יַעֲלָם וְאֵת קַרְחַ אֱלֹהֵ בְנֵי יַעֲשָׂו אֲשֶׁר יִלְדוּ לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן : וְאֶהְלִיבְמָה יִלְיֶדֶת יֵת יְעוֹשׁ וְיֵת יַעֲלָם וְיֵת קַרְחַ אֱלִין בְּנֵי יַעֲשָׂו דִּי אֶתְיִלְיֶדוּ לֶהּ בְּאֶרְעָא דְכְּנָעַן :

רש"י וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדָה וְגו' . קַרְחַ זֶה מִמְזַר הִיּהּ וְכֵן אֶלְיָפָז הִיּהּ, שֶׁבַח עַל אֶשֶׁת אֲבִיו אֵל אֶהְלִיבְמָה אֶשֶׁת עֵשָׂו שְׂהָרִי הוּא מְנוּי עַם (פסוק טז) אֶלּוּפִי אֶלְיָפָז בְּסוּף הָעֲנָנִים:

(ו) וַיִּקַּח יַעֲשָׂו אֶת נְשָׂיו וְאֵת בְּנָיו וְאֵת בְּנֹתָיו וְאֵת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֵת מְקַנְהוֹ וְאֵת כָּל בְּהֵמָתוֹ וְאֵת כָּל קַנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּלְךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחִיו : וַדַּבֵּר יַעֲשָׂו יֵת נְשׁוֹהֵי וְיֵת בְּנוֹהֵי וְיֵת בְּנֹתֶיהָ וְיֵת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתָהּ וְיֵת גִּיתוֹהֵי וְיֵת כָּל בְּעִירָהּ וְיֵת כָּל קַנְיָנָהּ דִּי קָנָא בְּאֶרְעָא דְכְּנָעַן וְאַזַּל לְאֶרְעָא אוֹחְרֵי מִן קָדָם יַעֲקֹב אַחֻוּהִי :

רש"י וַיִּלְךְ אֶל אֶרֶץ. לְגוֹר בְּאֶשֶׁר יִמְנָא:

(ז) כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבֵּת יַחְדָּו וְלֹא יִכְלָה אֶרֶץ מְגוֹרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מְקַנְיָהֶם :

אָרִי הָוָה קִנְיָנְהוֹן סְגִי מְלֻמְתֵּב כַּחֲדָא וְלֹא יְכִילַת אֲרַע תּוֹתְבוּתְהוֹן לְסוּבְרָא
יְתֵהוֹן מִן קָדָם גִּיתֵיהוֹן :

רש"י ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזרת (טו יג) כי גר יהיה זרעך, המטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו:

(ח) וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׁעִיר עֵשָׂו הוּא אֲדוּם : וַיְתִיב
עֵשָׂו בְּטוֹרָא דְשְׁעִיר עֵשָׂו הוּא אֲדוּם : (ט) וַאֲלֵה תִלְדוֹת עֵשָׂו
אָבִי אֲדוּם בְּהַר שְׁעִיר : וְאֵלֶּיךָ תוֹלְדֵת עֵשָׂו אֲבוּהוֹן
דְּאֲדוּמָאֵי בְּטוֹרָא דְשְׁעִיר :

רש"י ואלה. התולדות שהולידו בניו עכשיו משהלך לשעיר:

(י) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי עֵשָׂו אֲלִיפֹז בֶּן עֲדָה אִשָּׁת
עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן בְּשִׁמַּת אִשָּׁת עֵשָׂו : אֵלֶּיךָ שְׁמַחַת בְּנֵי
עֵשָׂו אֲלִיפֹז בֶּר עֲדָה אִתְת עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּר בְּשִׁמַּת אִתְת עֵשָׂו : (יא) וַיְהִי
בְנֵי אֲלִיפֹז תִּימֹן אוֹמֵר צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזוֹ : וְהוּוּ
בְנֵי אֲלִיפֹז תִּימֹן אוֹמֵר צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזוֹ : (יב) וְתִמְנַע הִיִּתְתָּה
פִּילְגָשׁ לְאֲלִיפֹז בֶּן עֵשָׂו וְתִלְדוֹת לְאֲלִיפֹז אֵת
עֲמֶלֶק אֵלֶּה בְנֵי עֲדָה אִשָּׁת עֵשָׂו : וְתִמְנַע הָוֹת
לְחִינְתָא לְאֲלִיפֹז בֶּר עֵשָׂו וַיִּלְיֵדֵת לְאֲלִיפֹז יֵת עֲמֶלֶק אֵלֶּיךָ בְנֵי עֲדָה אִתְת
עֵשָׂו :

רש"י ותמנע היתה פילגש. להודיע גדלתו של אברהם כמה היו תאבדים לדבק בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר (פסוק כג) ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שיצבו בה לפניו, אמרה איני זוכה להנשא לך, הלוואי ואלהי פילגש. ובדברי הימים מונה אותה (דברי הימים א' ח טו) בבניו של אליפז, מלמד שבה על אשתו של שעיר ואלה תמנע מזיניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו, וזהו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

(יג) וַאֲלֵה בְנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמְזָה
אֵלֶּה הָיוּ בְנֵי בְשִׁמַּת אִשָּׁת עֵשָׂו : וְאֵלֶּיךָ בְנֵי רְעוּאֵל
נַחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמְזָה אֵלֶּיךָ הָיוּ בְנֵי בְשִׁמַּת אִתְת עֵשָׂו : (יד) וַאֲלֵה הָיוּ

בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה בַת צְבֻעוֹן אֲשֶׁת עֵשָׂו
וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו אֶת (יעיש) יְעוֹשׁ וְאֶת יַעֲלָם וְאֶת
קָרַח : וְאֵלֶּיךָ הוּא בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה בַת עֲנָה בַת צְבֻעוֹן אֲתָת עֵשָׂו וַיִּלְיֶדָת
לְעֵשָׂו יְת יְעוֹשׁ וְיָת יַעֲלָם וְיָת קָרַח : (ט) אֵלֶּה אֱלוֹפֵי בְנֵי עֵשָׂו
בְּנֵי אֱלִיפַז בְּכוֹר עֵשָׂו אֱלוֹף תִּימָן אֱלוֹף
אוֹמֵר אֱלוֹף צָפוֹ אֱלוֹף קָנִז : אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי בְנֵי עֵשָׂו בְּנֵי
אֱלִיפַז בּוֹכְרָא דְעֵשָׂו רַבָּא תִימָן רַבָּא אוֹמֵר רַבָּא צָפוֹ רַבָּא קָנִז :

רס"ז חלה אלופי בני עשו. ראשי משפחות:

(ט) אֱלוֹף קָרַח אֱלוֹף גְּעֵתָם אֱלוֹף עֲמֶלֶק אֵלֶּה
אֱלוֹפֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה :
רַבָּא קָרַח רַבָּא גְּעֵתָם רַבָּא עֲמֶלֶק אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ דְּאֲדוֹם אֵלֶּיךָ
בְּנֵי עֲדָה : (י) וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן עֵשָׂו אֱלוֹף נַחַת
אֱלוֹף זָרַח אֱלוֹף שְׁמָה אֱלוֹף מְזָה אֵלֶּה
אֱלוֹפֵי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי בְּשָׂמַת
אֲשֶׁת עֵשָׂו : וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל בְּר עֵשָׂו רַבָּא נַחַת רַבָּא זָרַח רַבָּא
שְׁמָה רַבָּא מְזָה אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ דְּאֲדוֹם אֵלֶּיךָ בְּנֵי בְּשָׂמַת אֲתָת
עֵשָׂו : (יח) וְאֵלֶּה בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה אֲשֶׁת עֵשָׂו אֱלוֹף
יְעוֹשׁ אֱלוֹף יַעֲלָם אֱלוֹף קָרַח אֵלֶּה אֱלוֹפֵי
אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה אֲשֶׁת עֵשָׂו : וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה
אֲתָת עֵשָׂו רַבָּא יְעוֹשׁ רַבָּא יַעֲלָם רַבָּא קָרַח אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה
אֲתָת עֵשָׂו : (ט) אֵלֶּה בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּה אֱלוֹפֵיהֶם הוּא
אֲדוֹם : (ס) אֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּיךָ רַבְרָבִי הוּא אֲדוֹם : (כ)
אֵלֶּה בְּנֵי שְׁעִיר הַחַרִּי יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ
לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצְבֻעוֹן וְעֲנָה : אֵלֶּיךָ בְּנֵי שְׁעִיר חוֹרָאָה יְתָבִי
דְּאֶרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצְבֻעוֹן וְעֲנָה :

רש"י שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם. ורבותינו לרשו שהיו בקיאים בישובה של ארץ, מלא קנה זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין העפר ויודעים אי זו נטיעה ראויה לה:

וְדִשׁוּן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי בְּנֵי
שְׁעִיר בְּאֶרֶץ אֲדוּם : וְדִישׁוֹן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי חוּרְאִי
בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ אֲדוּם : (כב) **וַיְהִיּוּ בְּנֵי לוֹטָן חֲרִי**
וְהֵימָּם וְאַחֹת לוֹטָן תִּמְנַע : וְהוּוּ בְּנֵי לוֹטָן חוּרִי וְהֵימָּם
וְאַחֲתָהּ דְלוֹטָן תִּמְנַע : (כג) **וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּבַל עֶלְוֹן וּמְנַחַת**
וְעֵיבָל שְׁפּוֹ וְאוֹנָם : וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי שׁוּבַל עֶלְוֹן וּמְנַחַת וְעֵיבָל שְׁפּוֹ
וְאוֹנָם : (כד) **וְאֵלֶּה בְּנֵי צְבֻעוֹן וְאַיָּה וְעֵנָה הוּא עֵנָה**
אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיָּמִם בַּמִּדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת
הַחֲמָרִים לְצְבֻעוֹן אָבִיו : וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי צְבֻעוֹן וְאַיָּה וְעֵנָה הוּא
עֵנָה דִּי אֲשַׁכַּח יָת גְּבַרְיָא בַּמִּדְבָּרָא כַּד הָוָה רָעִי יָת חֲמָרְיָא לְצְבֻעוֹן אָבוּהִי :

רש"י ואיזה וענה. וי"ז יתרה, והוא כמו איזה וענה, והרבה יש במקרא (וניהל ה יז) תת וקדש וכבא מרמס, (תהלים עז ז) נרדס ורכב וסוס: הוא ענה. האמור למעלה (פסוק ט) שהוא אחיו של צבעון וכאן הוא קורא אותו בנו, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את ענה: את הימס. פרדים, הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שמם ימים, שאימתן מטלת על הבריות, דאמר רבי חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה (ובלשון קה חזקת דחיה, אל תקרי וחיה אלא וחיה, כי המכה לא תרפא לעולם) . ולא הזקק לכתוב לנו משפחות החוריי אלא מפני תמנע, ולהודיע גדלת זרע אברהם, כמו שפרשתי למעלה (פסוק יב) :

וְאֵלֶּה בְּנֵי עֵנָה דִישׁוֹן וְאַהֲלִיבָמָה בֵּת עֵנָה :
וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵנָה דִישׁוֹן וְאַהֲלִיבָמָה בֵּת עֵנָה : (כה) **וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן**
חֲמָדוֹ וְאַשְׁבּוֹן וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ : וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי דִישׁוֹן חֲמָדוֹ וְאַשְׁבּוֹן
וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ : (כז) **אֵלֶּה בְּנֵי אֲצָר בְּלָהוּ וַזְּעֹוּ וְעֶקוֹן :**
אֵלֶּיךָ בְּנֵי אֲצָר בְּלָהוּ וַזְּעֹוּ וְעֶקוֹן : (כח) **אֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן עוֹץ**
וְאַרְוֹן : אֵלֶּיךָ בְּנֵי דִישׁוֹן עוֹץ וְאַרְוֹן : (כט) **אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי**
אֱלוֹף לוֹטָן אֱלוֹף שׁוּבַל אֱלוֹף צְבֻעוֹן אֱלוֹף
עֵנָה : אֵלֶּיךָ רַבְרָבִי חוּרְאִי רַבָּא לוֹטָן רַבָּא שׁוּבַל רַבָּא צְבֻעוֹן רַבָּא עֵנָה :

אֱלֹהֵי דִישׁוֹן אֱלֹהֵי אֶצֶר אֱלֹהֵי דִישׁוֹן אֵלֶּה (כ)
אֱלֹהֵי הַחֲרִי לְאֶלְפֵיהֶם בְּאֶרֶץ שְׁעִיר : (פ) רבא
דִישׁוֹן רבא אֶצֶר רבא דִישׁוֹן אֵלִין רבִּרְבִי חוּרְאָה לְרַבְרַבִּי הוֹן בְּאֶרֶץ דְשְׁעִיר :
וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם (לא)
לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל : וְאֵלִין מְלַכְיָא דִי מְלִיכוּ
בְּאֶרֶץ דְאֲדוּם קְדָם דִי מֶלֶךְ מְלַכָּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל :

רס"ז ואלה המלכים וגו'. שמנה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם, ואלו הן שאלו, ואיש בשה, דוד, ושלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. ובימי יורם בנו כתיב (מ"ב ח ט) בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה ומלכו עליהם מלך, ובימי שאלו כתיב (מ"א כב מה) ומלך חין באדום נכב מלך:

וַיְמַלֵּךְ בְּאֲדוּם בְּלַע בֶּן בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ (לב)
דִּנְהָבָה : וַיְמַלֵּךְ בְּאֲדוּם בְּלַע בֶּר בְּעוֹר וְשֵׁם קִרְתָּהּ דִּנְהָבָה : (לג)
וַיָּמָת בְּלַע וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹ יוֹבָב בֶּן זָרַח
מִבְּצֻרָה : וַיָּמָת בְּלַע וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹהִי יוֹבָב בֶּר זָרַח מִבְּצֻרָה :

רס"ח יובב בן זרח מצורה. בצרה מערי מואב היא, שנאמר (וימיה מה כד) ועל קריות ועל בצרה וגו', ולפי שהעמידה מלך לאדום, עתידה ללקות עמהם, שנאמר (ישעיה לג ו) כי זבח לה' בצורה:

וַיָּמָת יוֹבָב וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹ חֲשָׁם מֵאֶרֶץ (לד)
הַתִּימָנִי : וַיָּמָת יוֹבָב וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹהִי חֲשָׁם מֵאֶרֶץ דְרוֹמָא : (לה)
וַיָּמָת חֲשָׁם וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹ הֶדְד בֶּן בְּדַד
הַמִּכָּה אֶת מִדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ
עֹוִית : וַיָּמָת חֲשָׁם וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹהִי הֶדְד בֶּר בְּדַד דְקָטִיל יָת מְדִינָאֵי
בְּחִקְלָא דְמוֹאָב וְשֵׁם קִרְתָּהּ עֹוִית :

רס"ט המכה את מדין בצדה מואב. שבא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב. ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל:

וַיָּמָת הֶדְד וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹ שְׁמֶלֶה (לו)
מִמְשֻׁרְקָה : וַיָּמָת הֶדְד וַיְמַלֵּךְ תַּחְתּוֹהִי שְׁמֶלֶה מִמְשֻׁרְקָה : (לז)

וַיָּמַת שְׂמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שָׁאוּל מִרְחֻבוֹת
הַנֶּהָר : וּמִיַּת שְׂמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתֶיהָ שָׁאוּל מִרְחֻבוֹת דְּעַל פְּרַת : (לח)
וַיָּמַת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בְּעַל חֲנָן בֶּן
עֲכָבוֹר : וּמִיַּת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתֶיהָ בְּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר : (לט) וַיָּמַת
בְּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַדָּר וְשֵׁם
עִירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּית מִטְרָד
בֵּית מִי זָהָב : וּמִיַּת בְּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתֶיהָ הַדָּר וְשֵׁם
קִרְתָּהּ פְּעוֹ וְשֵׁם אִתְתָּהּ מְהִיטְבָּאֵל בֵּית מִטְרָד בֵּית מְצָרָף דְּהָבָא :

רש"י בת מי זהב. שהיה אומר מהו זהב, עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לכלום:

וַיֹּאֲלֶהָ שְׂמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָם אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ
אֱלֹהֵי עֵלְוָה אֱלֹהֵי יַתֵּת : וְאֵלֶיךָ שְׂמַת רַבְרָבִי עֵשָׂו
לְזַרְעֵינָהוּן לְאַתְרֵיהוֹן בְּשִׁמְתֵיהוֹן רַבָּא תַמְנֵעַ רַבָּא עֵלְוָה רַבָּא יַתֵּת :

רש"י ואלה שמות אלופי עשו. שנקרא על שם מדינותיהם לאחר שמת הדר ופקקה מהם מלכות. והראשונים הגזכרים
למעלה, הם שמות תולדותם, וכן מפורש בדברי הימים (דברי הימים ב' א' נא) וימת הדר והיו אלופי אדום אלוף תמנע
וגו' :

אֱלֹהֵי אֶהְלִיבָמָה אֱלֹהֵי אֵלָה אֱלֹהֵי פִינֹן :
רַבָּא אֶהְלִיבָמָה רַבָּא אֵלָה רַבָּא פִינֹן : (מב) אֱלֹהֵי קִנְזֵי אֱלֹהֵי
תִימֹן אֱלֹהֵי מְבַצָּר : רַבָּא קִנְזֵי רַבָּא תִימֹן רַבָּא מְבַצָּר : (מג)
אֱלֹהֵי מְגַדִּיאֵל אֱלֹהֵי עֵירָם אֵלָה אֱלֹהֵי
אָדוּם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָא אַחְזַתָּם הוּא עֵשָׂו
אָבִי אָדוּם : (פפ) רַבָּא מְגַדִּיאֵל רַבָּא עֵירָם אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אָדוּם
לְמוֹתְבְּנָהוֹן בְּאַרְעָא אַחְסַנְתְּהוֹן הוּא עֵשָׂו אָבוּהוֹן דְּאָדוּמָאֵי : פפפ :

הפטרות וישלח - עובדיה א

א (א) חֲזוֹן עֲבַדְיָה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֲדוֹם שְׁמוּעָה
שְׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שַׁלַּח קוֹמוּ וְנִקְוָמָה עִלְיָהּ
לְמַלְחָמָה: (ב) הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְּהָ מֵאֵד: (ג)
זָדוֹן לְבָבָהּ הַשִּׁיאָהּ שְׁכָנֵי בַחְגוּי סָלַע מְרוֹם שְׁבַתוֹ אָמַר
בְּלִבּוֹ מִי יוֹרְדֵנִי אֶרֶץ: (ד) אִם תִּגְבִּיחַ כַּנְּשֹׁר וְאִם בֵּין
כּוֹכְבִים שָׁיִם קִנְיָה מִשָּׁם אוֹרִידָהּ נֶאֱמַר יְהוָה: (ה) אִם גְּנָבִים
בָּאוּ לָהּ אִם שׁוֹדְדֵי לַיְלָה אֵיךְ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דָּיִם
אִם בְּצָרִים בָּאוּ לָהּ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עֲלֵלוֹת: (ו) אֵיךְ נִחְפְּשׂוּ
עֵשׂוּ נִבְעוּ מִצְפְּנָיו: (ז) עַד הַגְּבוּל שְׁלַחוּהָ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתָהּ
הַשִּׁיאֹהֶּה יִכְלוּ לָהּ אַנְשֵׁי שְׁלֵמָהּ לַחֲמָהּ יִשְׁימוּ מְזוֹר תַּחְתִּיף
אֵין תִּבְוִנָה בּוֹ: (ח) הֲלוֹא בִּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה וְהָאֲבִדְתִּי
חֲכָמִים מֵאֲדוֹם וְתִבְוִנָה מִהֵרָ עֵשׂוּ: (ט) וְחַתּוֹ גְּבוּרִיף תִּימֹן
לְמַעַן יִכָּרֵת אִישׁ מִהֵרָ עֵשׂוּ מִקָּטָל: (י) מִחֲמַס אַחִיף יַעֲקֹב
תִּכְסֹּף בּוֹשָׁה וְנִכְרַת לְעוֹלָם: (יא) בִּיּוֹם עֲמַדָּה מִנְּגִד בִּיּוֹם
שְׁבוֹת זָרִים חִילוּ וְנִכְרִים בָּאוּ (שַׁעֲרֹ) שְׁעָרָיו וְעַל יְרוּשָׁלַם
יָדוּ גוֹרֵל גַּם אֶתְּהָ כְּאַחַד מֵהֶם: (יב) וְאַל תִּרְאֵה בִּיּוֹם אַחִיף
בִּיּוֹם נִכְרוּ וְאַל תִּשְׁמַח לְבִנֵי יְהוּדָה בִּיּוֹם אַבְדָם וְאַל
תִּגְדֵּל פִּיף בִּיּוֹם צָרָה: (יג) אֵל תִּבְוֹא בְשַׁעַר עַמִּי בִּיּוֹם אֵיֶדֶם
אֵל תִּרְאֵה גַם אֶתְּהָ בְרַעְתּוֹ בִּיּוֹם אֵיֶדוֹ וְאַל תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ
בִּיּוֹם אֵיֶדוֹ: (יד) וְאַל תַּעֲמַד עַל הַפָּרֶק לְהַכְרִית אֶת פְּלִיטָיו
וְאַל תִּסְגֵּר שְׁרִידָיו בִּיּוֹם צָרָה: (טו) כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה עַל
כָּל הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָּהּ גְּמֻלָּהּ יִשׁוּב בְּרֵאשֶׁף: (טז)
כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ כָּל הַגּוֹיִם תִּמִּיד
וְשְׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: (יז) וּבַהֵר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה
וְהָיָה קָדֶשׁ וְיִרְשׁוּ בַּיִת יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם: (יח) וְהָיָה בַּיִת
יַעֲקֹב אִשׁ וּבַיִת יוֹסֵף לְהִבָּה וּבַיִת עֵשׂוּ לְקֶשׁ וְדָלְקוּ בָּהֶם
וְאֶכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׁרִיד לְבַיִת עֵשׂוּ כִּי יְהוָה דָּבַר: (יט)

וַיִּרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הַר יְעֹשׂוּ וְהִשְׁפִּילָה אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיִּרְשׁוּ
אֶת שְׂדֵה אֶפְרַיִם וְאֶת שְׂדֵה שִׁמְרוֹן וּבְנֵימָן אֶת הַגְּלָעָד: (כ)
וְגַלְתָּ הַחֵל הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּנַעְנִים עַד צָרְפַת וְגַלְתָּ
יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסִפְרַד יִרְשׁוּ אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב: (כא) וְעָלוּ
מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הַר יְעֹשׂוּ וְהִיִּתָּה לִיהוָה
הַמְּלוּכָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מקואות פרק ח

א. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה, וּמְקוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. מְקוֹאוֹת
הָעַמִּים שֶׁבְּחוּצָה לָאֶרֶץ, כְּשָׂרִים לְבַעְלֵי קְרִיּוֹן, אֶפְלוּ
נִתְמַלְאוּ בְּקִילוֹן. שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁחוּץ לְמִפְתָּח,
כְּשָׂרִים אֶף לְנִדּוֹת. מִלְּפָנִים מִן הַמִּפְתָּח, כְּשָׂרִים לְבַעְלֵי
קְרִיּוֹן, וּפְסוּלִין לְכָל הַטְּמְאִים. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר,
הַקְּרוֹבִים לְעִיר וְלַדָּרֶךְ, טְמְאִים מִפְּנֵי הַכְּבִיסָה.
וְהַרְחוּקִים, טְהוֹרִים:

בְּרֵטוּרָה (ה) אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה. וְאֶפְלוּ עֵינֵינוּ שֶׁל כּוֹתֵם שְׂתוּכָה. שֶׁלֹּא גָזְרוּ טוֹמְאָה
אֲלֹא עַל אֶרֶץ הָעַמִּים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ: וּמְקוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. וְלֹא מִחֲזָקִינָן לְהוֹ בְּשָׂאוּבִים,
דְּסַתְמָא בְּהַכְּסָר נַעֲשׂוּ: לְבַעְלֵי קְרִיּוֹן. לְהַתִּירֵן בְּדַבְרֵי תוֹרָה, דְּבַעַל קְרִי אֲסוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה
עַד שִׁטְבוּל, וְכִי טְבִיל אֶפְלוּ בְּמִקְוֵה שְׂכַל מִימֵינוּ שְׂאוּבִין מוֹתֵר: אֶפְלוּ נִתְמַלְאוּ בְּקִילוֹן.
שְׂמִילְאוּ מִים בְּכַתֵּף וּשְׂפִכּוּ לְתוֹךְ גּוֹמָא יֵשׁ דְּרַךְ שְׂהוּלְכִים הַמִּים לְמִקְוֵה: שְׁחוּץ לְמִפְתָּח. חוּץ
לְפִתַח הַמְּדִינָה: כְּשָׂרִים אֶף לְנִדּוֹת. לְהַתִּירֵן לְבַעְלֵיהֶן וְאֵע"ג דְּאִיכָא אִיסוּר כְּרַת, וְלֹא חֵיִשְׁיָן
שְׂמָא חֲסָרִים הִיוּ וּנְפְלוּ עֲלֵיהֶם מִים שְׂאוּבִים וְנִתְמַלְאוּ, דְּחוּץ לְפִתַח הַמְּדִינָה אִין רַגְלֵי בְּנֵי
אָדָם מְזוּיָין שָׁם: לְפָנִים מִן הַמִּפְתָּח. לְפָנִים מִפְּתַח הַמְּדִינָה: וּפְסוּלִים לְכָל הַטְּמְאִים. שְׂבִנֵי
אָדָם מְזוּיָין שָׁם הִרְבָּה וּמִמְלָאִים בְּכַתֵּף מִים וְנוֹתְנִים שָׁם לְכַבֵּס וְלַרְחוּץ: מִפְּנֵי הַכְּבִיסָה.
שִׁישׁ לוֹמֵר חֲסָרִים הִיוּ וּנְפְסוּ מִן הַכֹּלִים שְׂמַכְבָּסִים שָׁם: וְהַרְחוּקִים טְהוֹרִים. שְׂאִין מַכְבָּסִים
בְּהֵן וְלִיכָא לְמִיחָשׁ לְהַכִּי. וְאִין הַלְכָה כְּרִי אֲלִיעֶזֶר:

ב. אֵלּוּ בְּעַלֵי קְרִיּוֹן שֶׁהֵם צְרִיכִין טְבִילָה, רְאָה מִים

חֲלוּקִים אוּ עֲכוּרִים, בִּתְחִלָּה, טְהוֹר. בְּאַמְצֵעַ וּבִסוּף,
טָמֵא. מִתְחִלָּה וְעַד סוּף, טְהוֹר. לְבָנִים וְנִמְשָׁכִים, טָמֵא.
רְבִי יוֹסִי אוֹמֵר, לְבָנִים כְּעֲכוּרִים:

ברטנורה (ב) חלוקים. שמתוף טפין חלוקים כמין שלשלת: בתחלה. בתחלת הטלת מי רגלים: טהור. דללו מין קרי הוא, אלא מעצירת השתן הוא בא: באמצע ובסוף. של הטלת מי רגלים, טמא, דמין קרי הוא: ונמשכים. מי רגלים מדובקים: טמא. דמין קרי הוא: לבנים כעכורים. ובתחילה טהור, באמצע ובסוף טמא, ואין הלכה כר' יוסי:

ג. הַמְטִיל טַפִּין עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֲמָה, טָמֵא, דְּבָרֵי רְבִי
אֶלְעָזָר חֲסִמָּא. הַמְהַרְהֵר בְּלִילָה וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם,
טָמֵא. הַפּוֹלְטֵת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, טְהוֹרָה, דְּבָרֵי רְבִי
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רְבִי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר, פְּעָמִים שְׁהִם
אַרְבַּע עוֹנוֹת, פְּעָמִים שְׁהִם חֲמֵשׁ, פְּעָמִים שְׁהִם שֵׁשׁ. רְבִי
עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְעוֹלָם חֲמֵשׁ:

ברטנורה (ג) המהרהר בלילה. ורואה שבה על האשה וכשניעור משינתו מלא בשרו חם ולא מלא טפת קרי: טמא. דודאי ראה קרי אלא שנאבד במיעוטו בדגדג: הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. כגון ששמשה בחמישי בשבת, ופלתה בשבת, לא שגא שמשה בתחילת ליל חמישי דאשתהי הזרע במעיה ארבע עונות שלימות ליל חמישי ויום חמישי ליל ששי וששי, לא שגא שמשה חמישי עם חשיכה, דלא אשתהי אלא מקצת חמישי וליל ששי וששי, דלא איכא אלא שתי עונות שלימות. שהעונה היא או יום או לילה: ר' ישמעאל אומר. בא לחלוק ולומר דפולטת בשלישי לשמושה טמאה, אבל פולטת ברביעי, טהורה. מיהו מודה הוא דמקצת היום ככולו, דלא הקפידה תורה אלא במנין הימים ולא במנין העונות: ופעמים שהן ארבע עונות שלימות. כגון אם שמשה בליל חמישי עם חשיכה, פליטתה טמאה עד תחילת ליל שבת: ופעמים שהם חמש עונות. כגון אם שמשה בתחילת יום רביעי בעלות השחר, ופליטתה טמאה עד ליל שבת: פעמים שהן שש. כגון ששמשה בתחילת ליל רביעי והיא טמאה עד תחילת ליל שבת, נמצאו שש עונות שלימות: ר' עקיבא אומר לעולם חמש עונות. ואם יראה מקצת עונה ראשונה, נותנים לה מקצת עונה שנית להשלים חמש עונות, דכל הפולטת בתוך חמש עונות שלימות, טמאה. והלכה כר' אלעזר עזריה: בן

ד. נְכַרִּית שְׁפִלְטָה שְׁכַבְתָּ זֶרַע מִיִּשְׂרָאֵל, טָמֵאָה. בֵּית
יִשְׂרָאֵל שְׁפִלְטָה שְׁכַבְתָּ זֶרַע מִנְּכַרִּי, טְהוֹרָה. הָאִשָּׁה
שֶׁשָּׂמְשָׂה בֵּיתָהּ, וַיְרַדָּה וְטַבְּלָה וְלֹא כִבְדָה אֶת הַבַּיִת,
כְּאֵלוֹ לֹא טַבְּלָה. בְּעַל קָרִי שֶׁטַּבַּל וְלֹא הִטִּיל אֶת הַמַּיִם,

כְּשֵׁיטִיל אֶת הַמַּיִם, טָמֵא. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּחוּלָה
וּבִזְקוֹ, טָמֵא. בֵּילָד וּבַבְּרִיא, טָהוֹר:

דרטורה (ה) טמאה. הטפה של שכבת זרע שפלטה: טהורה. ואפילו טומאה דרבנן ליכא:
ולא כזדה את הבית. לא קנחה את עצמה עד שלא ישאר בה לחלוחית של שכבת זרע:
כאילו לא טבלה. דחיישינן שמא תפלוט טפת שכבת זרע שנסאר לה באותו מקום: לכשיטיל
מים טמא. שמא נשתייר מן הקרי בתוך האמה ויולא עם השתן: בילד ובבריא טהור. שיואל
זכוח ואין משתייר. ועד כמה קרוי ילד, כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל
מנעלו ואפילו בן שמונים שנה. והלכה כרבי יוסי:

ה. נְדָה שְׁנִתְנָה מְעוֹת בְּפִיָּה וְיָרְדָה וְטָבְלָה, טְהוֹרָה
מִטְּמֵאתָה, אֲבָל טְמֵאָה הִיא עַל גַּב רִקְהָ. נִתְנָה שְׁעָרָה
בְּפִיָּה, קִפְצָה יָדָה, קָרְצָה שְׁפִתוֹתֶיהָ, כְּאֵלוֹ לֹא טָבְלָה.
הָאוּחֵז בְּאָדָם וּבִפְלִים וּמִטְבִּילָן, טְמֵאִין. וְאִם הִדִּיחַ אֶת
יָדוֹ בַּמַּיִם, טְהוֹרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, יִרְפָּה כְּדִי
שְׁיָבֹאוּ בָהֶם מַיִם. בֵּית הַסְּתָרִים, בֵּית הַקְּמָטִים, אֵינָן
צָרִיכִין שְׁיָבֹאוּ בָהֶן מַיִם:

דרטורה (ה) טהורה מטומאתה. מטומאת נדה ומותרת לזעלה: אצל טמאה על גב
רוקה. שנתלש על המעות קודם טבילה, וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא:
נתנה פערה בפיה. ולא באו המים בשערה: קרלה שפתותיה. לחקה שפתותיה ביותר זו
בזו: כאילו לא טבלה. ואסורה לזעלה כמו שהיתה: האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין.
דבמקום אחיזתו לא באו מים: ואם הדיח ידיו במים טהורים. לפי שהמסקה שעל ידיו
מתחבר למי המקוה ושוב אין כאן חליצה: ר' שמעון אומר ירפה וכו'. ואין הלכה כר'
שמעון: בית הסתרים. כגון תוך האוזן ותוך החוטם ותוך הפה: בית הקמטין. של שחי ושל
ערוה. אי נמי, קמטין של זקן וזקנה שבשרם נקמט: אין כריד שיבואו בהן מים. דכתיב
(ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, וכי בשטיפת ידים נטהר הזב, והלא
טבילת כל הגוף במים חיים הוא כריד, אלא לומר כך מה ידיו בנראה, אף כל בשרו בנראה,
פרט לבית הנסתרים. ואף על פי כן אמרו חכמים לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שטהא
אשה מדיחה קמטיה בשעת טבילה, דנהי דאין כריכין לבוא בהן מים, מקום הראוי לזיאת
מים

גמרא נדה דף י"ג ע"ב

תנו רבנן כהן שוטה מטבילין אותו ומאכילין אותו תרומה לערב ומשמרין אותו שלא יישן ישן טמא לא ישן טהור. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר עושין לו כיס של עור אמרו לו כל שכן שמביא לידי חימום אמר להם לדבריכם שוטה אין לו תקנה אמרו לו לדברינו ישן טמא לא ישן טהור לדבריך שמא יראה טפה כחרדל ותבלע בכיס. תנא משום רבי אלעזר אמרו עושין לו כיס של מתכת:

רש"י שלא יישן. כדי שלא יתחמם ויראה קרי: כיס של עור. וכשיראו להאכילו יזדקו בכיס: ותבלע בכיס. וקאכיל תרומה בטומאת הגוף והוי במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"א

י' ילחם לכם ואתם תחרישון, רבי אבא פתח (ישעיה נ"ח) אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי, זכאין אנון ישראל דקדשא בריך הוא אתרעי בהון לאתדבקהו בהו מכל שאר עמין דעלמא, ומגו רחימותא דלהון קריב לון לגביה ויהב לון אורייתא ויהב לון שבת דאיהו קדישא מכל שאר יומין וניחא מכלא וחדוה דכלא ושקיל שבת לקבל אורייתא כלה, ומאן דנטיר שבת כאלו נטיר אורייתא כלה, וקראת לשבת ענג ענוגא דכלא ענוגא דנפשא וגופא ענוגא דעלאין ונתתאין:

תרגום הזוהר ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. רבי אבא פתח. אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי. אשריהם ישראל, שהקדוש צדוק הוא חפץ בהם להתדבק בהם, מכל שאר אומות העולם. ומתוך ההתבזה אליהם, קרב אותם אללו, ונתן להם התורה, ונתן להם השבת שהוא קדוש מכל שאר הימים, ובו מנוחה מכל, ושמחת כל. ושקול שבת פנגד התורה כלה, ומי ששומר שבת, פאלו שומר התורה כלה. וקראת לשבת ענג. הינו ענג כל, ענג של הנפש והגוף, ענג של העליונים והתחתונים.

א. תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשיל כל צרכו ומצטמק ורע לו מתר להשהותו על גבי האש בין בכירה וכופח בין בתנור וכן כל תבשיל שבשיל ולא בשל כל צרכו או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומתר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה מפני שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו בא לחתות בגחלים: **ב.** כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושהה אותו אסור לאכלו עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו. ואם שכחו אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא אסור עד מוצאי שבת ואם תבשיל שבשיל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מתר לאכלו מיד בשבת: **ג.** כל שמתר לשהותו על גבי האש כשנוטלים אותו בשבת אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירים לעולם אלא על גבי כירה גרופה או מכוסה או בכירה וכופח שהוסקו בקש ובגבבא והוא שלא הניח הקדירה על גבי הקרקע אבל משהניחה על גבי הקרקע אין מחזירין אותו ואפילו על גבי כירה גרופה או מכוסה ואין מחזירין לתנור ולא לכופח שהוסקו בגפת או בעצים אף על פי שגרף או כסה מפני שהבולן חם ביותר וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ז ע"א

מי שרצונו לקבל עבודת השם יתברך יבדל מבני אדם. ואמרו אין רפואה מהחנינה ואין מטמון כמטמון החכמה. ואין ממון כממון הדעת. ואין רע כרע הטפשות. ואין יחוס כייחוס הנאמן.

וְאִין מְנוּחָה כְּעֶזְבוֹן הַתְּאֵנָה. וְאִין מַעֲשֵׂה מְעוּלָה מִמַּחְשְׁבָה זָכָה.
וְאִין צְדָקָה גְדוּלָה מֵאַהֲבַת יְסוּרִין. וְאִין חֲטָאת גְדוּלָה
מֵהַתְּאֵנָה. וְלֹא חוּלֵי מִן הַדְּאָגָה וְלֹא עֲבוּדָה זָכָה מֵאַהֲבָה. וְלֹא
פְּרִישׁוֹת טוֹב מִהַסְּפוּק. וְלֹא שְׂמִירָה חֲזָקָה מִהַשְׁתִּיקָה וְלֹא
עֲנִיּוֹת גְדוּל מִהַחֲמָדָה. וְלֹא חַיִּים עֲרָבִים מִהַשְׁמַח בְּחֻלְקוֹ. אָמַר
אֶחָד הַבְּשֵׁת סִבָּה לְכָל יוֹשֵׁר. אָמְרוּ כִי הוּלְכֵי דֶרֶךְ טָעוּ בְּדַרְכָּם
רָאוּ לְפָרוֹשׁ אֶחָד בְּמַגִּדָל אָמְרוּ לוֹ הוֹרְנוּ דֶרֶךְ זֶה נִלְךְ וְהִרְאָה בְּיָדוֹ
לְשָׂמִים אָמְרוּ לוֹ וְאִיךְ. אָמַר לָהֶם הִכִּינוּ צְדָה לְפָנֵי דֶרֶכְכֶם וּלְפִי
שִׁיעוֹר עֲמִידַתְכֶם לְעוֹלָם הַבָּא. וְרָאוּ לְבַחֹר יָפָה תוֹאֵר וְכַחוּשׁ
הַבָּשָׂר. שְׁאַלוּהוּ עַל פַּחַשׁ בְּשָׂרוֹ. עָנָה טָעַמְתִּי זֶה הָעוֹלָם
וּמִצְאָתִיו מֵרַ פְּלִעָנָה וְזָהָבוֹ וְכֶסֶף וְכַאֲבָנָיו וְאֲנִי מִבֵּית לְשָׂמִי
מְרוֹמוֹת וְרוֹאֶה אֲנָשִׁים יוֹלִיכִים לְגֹן עֵדֶן. וְאַחֲרֵים לְגִיחֵנָם
וְיִרְאֵתִי מֵאֵשׁ הַשּׁוֹרֵף :

פרשת וישב

וישב יום ראשון תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 12 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה :

זו (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן : וַיִּתֵּיב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ תּוֹתְבוֹת אָבוֹהֵי בְּאֶרֶץ דְּכָנָן :

רש"י וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וְגו' . אחר שכתב לך יסובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך
נחשבו וסדר מלחמותיהם איד הורישו את החורים, פרש לך יסובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם,
לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מואל בעשרה דורות שמאלם ועד נח, פלוני הוליד פלוני,
וכשצא לנה האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנה ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אלל אברהם האריך בו. משל
למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכזכרו בכברה עד שמואל את המרגלית, ומשמאלה הוא משליך את
הכרוכות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב הפשתי הזה נכסו גמלו טעונים פשח, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשח הזה, היה פחח
אחד משיב לו ניחץ אחד יואל ממשח שלך שזרף את כלו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כלו, מה כתיב למטה
(פסוק 3) אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקח, ניחץ יואל מיוסף שמכלה וזרף את כלם) :

(ב) אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחָיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה אֶל אָבִיהֶם : אֵלֶּין תּוּלְדַת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּר שִׁבְעַ עֶסְרֵי שָׁנִין (כד) הָיָה רָעִי עִם אָחוּהִי בְעֵנָא וְהוּא מְרַבֵּי עִם בְּנֵי בְלָהָה וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבוּהִי וְאִתֵּי יוֹסֵף יַת דְּבַתָּהוֹן בִּישָׂא לְוַת אָבוּהוֹן :

רס"ז אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה יסוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יסוב. סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים. זהו אחר פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו. ומדרש אגדה דורש, תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עממו של יעקב לא עבד אלא לבן אלא ברחל, ושהיה זיו אקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה צבראשית רבה (סד ו). ועוד נדרש בו וישב בקש יעקב ישב בשלום, קפץ עליו רגזו של יוסף. אדיקים מבקשים ליטב בשלום אמר הקדוש ברוך הוא לא דין לאדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים ליטב בשלום בעולם הזה: והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו מממשמש בעניו, כדי שיהיה נראה יפה: את בני בלהה. כלומר ורגיל אכל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מצוין אותו והוא מקרבן: את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני בלהה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלתן לקה. על אבר מן החי (ולעיל פסוק לא) וישחטו שעייר עזים במכירתו, ולא אכלוהו חי. ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, (תהלים קה יז) לעבד נמכר יוסף. ועל העריות שספר עליהם, (לכהן לו ז) ותשא אשת אדניו וגו' : דבתם. כל לשון דבה פרלודי"ץ בלע"ז [ורכילות] כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: דבה. לשון (שה"ש יז י) דובב שפתי יסנים:

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתָנֶת פְּסִים : וַיִּשְׂרָאֵל רַחֵם יַת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרִי בֶר חַפִּים הוּא לֵה וְעַבְד לֵה כְּתוּנָא דְפִסִּי :

רס"ח בן זקונים. שנלד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר שהיה זיו אקונין שלו דומה לו: פסים. לשון כלי מלת, כמו (אסתר א ו) כרפס ותכלת, וכמו (שמואל ב' יג יח) כתנת הפסים, דתמר ואמנון. ומדרש אגדה על שם ארתיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנינים:

(ד) וַיִּרְאוּ אָחָיו כִּי אֵתוּ אֶהָב אָבִיהֶם מִכָּל אָחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלָם : וַחֲזוּ אָחוּהִי אֲרִי יַתֵּה רַחֵם אָבוּהוֹן מִכָּל אָחוּהִי וַיִּסְנוּ יַתֵּה וְלֹא צָבּוּ לְמַלְלָא עִמָּה לְשָׁלָם :

רס"ט ולא יכלו דברו לשלום. מתוך גנותם למדנו שצחם, שלא דברו אחת צפה ואחת בלב: דברו. לדבר עמו:

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד
שָׁנָא אֹתוֹ : וַחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֻמָּא וְחַוֵּי לְאַחֵיהֶי וַאֲוֹסִיפוּ עוֹד סָנוּ יָתָה :
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
חֲלַמְתִּי : וְאָמַר לְהוֹן שְׁמְעוּ כְּעוֹן חֲלֻמָּא הַדִּין דִּי חֲלִימִית :

נביאים - עמוס - פרק ב

כֹּה אָמַר יְהוָה עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל מִכְרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק
וְאָבִיוֹן בַּעֲבוּר נְעֻלִים : כִּדְנֹן אָמַר יי על תִּלְתָּא חוּבֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל אַרְבָּעָא לָא אֲשַׁבּוֹק לְהוֹן עַל דְּזַבִּינוּ בְּכֶסֶפָא זַפְּאִין וְחֲשִׁיכְיָא בְּדִיל
דִּיחֲסוֹנוֹן :

רס"ז על מכרם בכסף לדיק . הדיונין היו מוכרי' את מי שהיה זכאי דין בכסף שוחד שהיו מקבלים מיד בעל דינו :
והביון בעבור נעלים . תרגם יונתן בשני מקומות (לקמן ח' ו') דליל דיחסנון ואומר אני שכך פירושו מטין משפט
האביון כדי שיטכוד למכור שהיה לו בין שדות הדיונין וזה עוקף עליו ונוטלה בדמים קלים כדי לגדור ולנעול
כל שדותיו יחד ולא יפסיק ביניהם :

הַשְּׂאֲפִים עַל עֵפֶר אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דְּלִים וְדָרְדָּר
עֲנֹוִים יִטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יִלְכוּ אֶל הַנַּעֲרָה
לְמַעַן חַלֵּל אֶת שֵׁם קִדְשִׁי : דְּשִׁיטִין בְּעַפְרָא דְאַרְעָא
דְּרִישׁ מִסְכְּנֵיָא וְדִין חֲשִׁיכְיָא מִסְטוֹן וְגַבְר וְאַבוּהֵי אֲזֻלִין עַל עוֹלְמַתָּא בְּדִיל
לְאַחֲלָא ית שְׁמָא דְקִדְשִׁי :

רס"ח השואפים על עפר ארץ . על עפר ארץ שהם הולכים עליהם כל שאפם וכל מהשבתם בראש דלים הוא איד
יגזלו אותם ויטלו את שלהם , שאיפה גולושי"ר בלע"ז : ודך ענוים יטו וגו' . החלשים נוטים מדרכם והולכין דרך
עקלתון מפני יראתם כמה דלת אמר (איוב כד) יטו אביונים מדרך : אל הנערה . המאורסה :

וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים יִטּוּ אֵצֶל כָּל מְזִבַּח וַיִּין
עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם : וְעַל שׂוּיָיו דְּמִשְׁכַּן
מִסְחָרִין בְּסִטֵּר כָּל אִיגוּרֵיהוֹן וְחֹמֶר אֲוֹנָא שְׁתָּן בֵּית טַעוּתְהוֹן :

רס"ז ועל בגדים חבולים יטו . תרגם יונתן על מטות שוויין למשכון מסתחרין זוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים בגדיהם מלעות ומסובין עליהם בהטייה בעת סעודתם : בית אלהיהם . בבית עכו"ם שהיתה להם אלל מזבח : יטו . לשון מסיבה שכל מסיבת סעוד' בהטייה היא שהוא נסמך על שמאלו : ויין ענושים . שעונשים אותם ממון ושותים בו יין :

וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר
כָּגְבָה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחָסֹן הוּא כְּאֵלוֹנִים
וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיו מִמַּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתַּחַת : וְאֲנֹא
שִׁיצִיתִי יְת אֲמוֹרָאָה מִן קְדָמִיהוֹן דְּכָרוּם אֲרָזִין רוּמִיָּה וְחָסִין הוּא
כְּבִלוּטִין וְשִׁיצִיתִי אֲבִיָּה מְלַעֲלָא וְשָׂרְשׁוּהִי מְלַרַע :

רס"ח כאלונים . קייסנ"ש בלע"ז : ואשמיד פרוי ממעל . שרים העליונים : ושרשיו מתחת . שרים התחתונים ד"א הכרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה ומסרססן מלמטון :

וְאֲנֹכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאוֹלַדְךָ אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר אַרְבַּעַיִם שָׁנָה לְרִשְׁתְּ
אֶת אֶרֶץ הָאֱמֹרִי : וְאֲנֹא אֲסִיקִית יִתְכוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
וְדְבָרִית יִתְכוֹן בְּמִדְבָּרָא אַרְבַּעִין שָׁנִין לְמִירַת יְת אֶרְעָא דְּאֲמוֹרָאָה : (א)
וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחוּרֵיכֶם
לְנָזִרִים הָאֵף אִין זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֵם
יְהוָה : וְאֶקִּימִית מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִין וּמַעוּלְמָכוֹן לְמִלְפִין הָאֵף לִית דָּא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר יי :

רס"ט לנזרים . תרגם יונתן למלפין שהיו פרושין מדרכי עם הארץ ועוסקים בתורה אין נזירה בכל מקום אלא ל' פרישה : האף אין זאת . בתמיה כלומר' כלום אתם יכולים להכחיש את זאת :

כתובים - משלי - פרק ח

(ו) כִּי אֱמֶת יְהִיגָה חֲכִי וְתוֹעֵבַת שְׁפָתַי רָשָׁע :
מְטוֹל דְּקוֹשֶׁטָא רְגֵא פּוּמִי וְרִיחֻקָא דְשִׁפּוֹתַי רָשָׁעָא : (ח) בְּצַדִּיק כָּל
אֲמָרֵי פִי אֵין בְּהֵם נִפְתָּל וְעֵקֶשׁ : וּבְצַדִּיקוּתָא אֲנוּן כָּל
מִימָרֵי פּוּמִי וְלִית בְּהוֹן פְּתוּלָא וְעֵקוּמָא :

רש"י נפתל ועקש . עקמומיות :

(ט) כָּלֶם נִלְחִים לַמִּבִּין וַיִּשְׁרִים לְמִצְאֵי דַעַת :
וְכוּלָן גִּלְוֹן לְאַנְשׁ דְּמִתְבַּנּוּ וְתִרְיָצִין לְאֵלִין דְּצַבָּאִין בִּידִיעַתָּא : (י) קָחוּ
מוֹסָרֵי וְאַל כְּסָף וְדַעַת מִחֲרוֹץ נִבְחָר : קִבְּלוּ
מִרְדוּתָא וְלֹא כְּסָפָא וּגְבוּ לְכוּן יְדִיעַתָּא מִן דְּהָבָא סְנִינָא :

רש"י מחרוץ . ממיני הזהב הוא :

(יא) כִּי טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא
יִשְׁווּ בָּהּ : מְטוֹל דְּטַבָּא חֲכָמָתָא מִן כִּיפֵי טַבְתָּא וְכָל מַדְעָם לֹא פָחִים
לָהּ :

רש"י מפנינים . מרגלויות : לא ישוו בה . לא ידמו לשווה :

(יב) אֲנִי חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עֲרָמָה וְדַעַת מְזֻמּוֹת
אֲמָצָא : אֲנָא חֲכָמָתָא דְרִית עֲרִימוּתָא יְדִיעַתָּא וְתִרְעִיתָא מִשְׁפָּחָא
אֲנָא :

רש"י שכנתי ערמה . אכל ערמה , שכיון שלמד אדם תורה נכנס בו ערמימות של כל דבר :

א. הַרוּאָה מְקוּם שֶׁנֶּעֱשׂוּ בוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ בְּמְקוֹם הַזֶּה. מְקוֹם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוּדָה זָרָה, אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ:

דרטורה (א) הרואה מקום שנעשו בו נסים. כגון מעבדות ים סוף, ונחלי ארנון, ומעבדות הירדן, ואבן שישב עליה משה ע"ה כשעשה מלחמה בעמלק, ודומיהן. ואניסא דרביס, כגון הני דאמרינן, מחייבי כולי עלמא לברוכי. אבל אניסא דיחיד, כגון הרואה מקום שנעשה לו בו נס, איהו חייב לברוכי ברוך שעשה לי נס במקום הזה, ובנו ובן בנו חייבים לברך ברוך שעשה נס לאבותי במקום הזה. וכל הני ברכות דמתניתין בעו הזכרת שם ומלכות, דכל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה:

ב. עַל הַזִּיקוֹן, וְעַל הַזְּנוּעוֹת, וְעַל הַבְּרָקִים, וְעַל הַרְעָמִים, וְעַל הַרוּחוֹת, אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁכָּחוּ מַלְא עוֹלָם. עַל הַהָרִים, וְעַל הַגְּבָעוֹת, וְעַל הַיַּמִּים, וְעַל הַנְּהָרוֹת, וְעַל הַמְּדַבְּרוֹת, אוֹמֵר בְּרוּךְ עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַרוּאָה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל, בְּזִמְן שֶׁרוּאָה אוֹתוֹ לְפָרְקִים. עַל הַגְּשָׁמִים וְעַל הַבְּשׂוּרוֹת הַטּוֹבוֹת אוֹמֵר בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, וְעַל שְׂמוּעוֹת רְעוֹת אוֹמֵר: בְּרוּךְ דִּין הָאֱמֶת:

דרטורה (ב) זיקים. כוכב הנראה כמו שפותח הרקיע ויורה כחך ממקום למקום. אי נמי כוכב שנראה שיש לו זנב ארוך: זועות. שהארץ מזדעזעת ורועשת: רעמים. קול הנשמע ברקיע מעננים שפופכים מים מזה לזה, כמה דתימא (ירמיה נא): לקול תתו המון מים בשמים: ועל הרוחות. שבאים בסערה וזעף ואינם מצויים אלא לפרקים: ברוך שכוחו מלא עולם. ואי בעי מצרך ברוך עושה מעשה בראשית, שכל אלו מעשה בראשית הם, דכתיב (תהלים קלה): ברקים למטר עשה. אבל על ההרים ועל הגבעות וכו' אומר עושה מעשה בראשית דוקא, דלא מצי לברוכי עלייהו שכוחו מלא עולם, שאינן נראים ברוב העולם, אלא כל אחד ואחד במקומו: הים הגדול. ים אוקינוס שמקיף העולם: ברוך שעשה הים הגדול. שמתוך גדלו וחשיבותו קובע ברכה לעלמו: לפרקים. משלשים יום לשלשים יום: על הגשמים. וכו'. מצרך הטוב והמטיב. והוא דאית ליה ארעא בשותפות עם אחריני דהכי משמע הטוב והמטיב, הטוב לדידיה והמטיב לאחריני. אבל כי לית ליה ארעא כלל, אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו וכו'. ואם יש לו קרקע לבדו, שחיינו מצרך

ג. בָּנָה בַּיִת חֲדָשׁ, וְקָנָה כְּלִים חֲדָשִׁים, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהֲחִינּוּ. מְבָרַךְ עַל הָרָעָה מֵעֵין הַטּוֹבָה, וְעַל הַטּוֹבָה מֵעֵין הָרָעָה. הַצּוֹעֵק לְשַׁעֲבֵר, הֵרִי זֹ תַפְלַת שְׂוֹא. פִּיצַד. הֵיִתָּה אֲשֶׁתּוֹ מְעַבְּרַת, וְאָמַר, יְהִי רְצוֹן שְׁתִּילַד אֲשֶׁתִּי זָכָר, הֵרִי זֹ תַפְלַת שְׂוֹא הִיָּה בָּא בְּדַרְךְ וְשָׁמַע קוֹל צְוָחָה בְּעִיר, וְאָמַר, יְהִי רְצוֹן שְׁלֹא יִהְיוּ יְאֵלוֹ בְּנֵי בַיִתִּי, הֵרִי זֹ תַפְלַת שְׂוֹא:

דרטנורה (ג) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים. בין יש לו כיואל בהן בין אין לו כיואל בהן, מצדך שהחיינו: על הרעה מעין הטובה. מפרש בגמרא כגון שפס מים על ארצו ושטפו תבואתו של שנה זו, אף על פי שרוו המים פני האדמה ונעשית שדהו מסובחת לשנים הבאות, השתא מיהא רעה היא ומצדך דיין האמת: ועל הטובה מעין הרעה. כגון לאשכח מליאה רע"ג דרעה היא דאי שמע בה מלכא חוצטו במכות ויסורין וסקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא ומצדך הטוב והמטיב: הלועק לשעבר. המתפלל על מה שכבר היה הרי
זו תפלת שוא דמאי דהוה דהוה הוה:

ד. הַנְּכַנֵּס לְכַרְךְ מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכַנִּיסָתּוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתּוֹ. בֶּן עֲזַאי אֹמֵר, אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכַנִּיסָתּוֹ וְשְׁתִּים בִּיצִיאָתּוֹ, וְנוֹתֵן הוֹדָאָה לְשַׁעֲבֵר, וְצוֹעֵק לְעֵתִיד לְבֹא:

דרטנורה (ד) שתיים בכניסתו ושתיים ביציאתו. בכניסתו אומר שתכניסני לכרך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך שהכנסתני לכרך זה לשלום הרי זה שתיים בכניסתו. בקש ללכת אומר שתוליאני מכרך זה לשלום. לאחר שיאל אומר מודה אני לפניך שהולאתני מכרך זה לשלום וכל כך למה מפני שצריך שיתן אדם הודאה לצוראו על מה שעבר עליו מן הטוב ויתפלל על
על העתיד שתצא לו טובה:

ה. חֵיב אָדָם לְבָרַךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרַךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וְאַהֲבַת אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְבְּךָ, בְּשָׁנֵי יְצָרֶיךָ, בִּיצֹר טוֹב וּבִיצֹר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפֹלוֹ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דָּבָר אַחַר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הֵי הַ מוֹדָה לוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד. לֹא יִקַּל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנֹגֵד שְׁעַר הַמְּזָרַח, שֶׁהוּא מְכֻוֵן כְּנֹגֵד בַּיִת קִדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים. לֹא יִכְנֵס לְהַר הַבַּיִת בְּמִקְלוֹ,

וּבְמִנְעָלוֹ, וּבְפִנְדָּתוֹ, וּבְאַבְקַ שְׁעַל רַגְלָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ
 קִפְנֵדְרִיא, וּרְקִיקָה מִקַּל וְחֹמֶר. כָּל חוֹתְמֵי בְרָכוֹת שֶׁהָיוּ
 בַּמְקָדָשׁ, הָיוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם. מִשְׁקָלְקָלוֹ הַמִּינִין,
 וְאָמְרוּ, אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, הַתְּקִינוּ שֶׁיְהִי אוֹמְרִים, מִן
 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. וְהַתְּקִינוּ, שֶׁיְהִי אָדָם שׂוֹאֵל אֶת
 שְׁלוֹם חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם, שְׁנֵאמַר (רות ב) וְהִנֵּה בֵּעַז בָּא מִבֵּית
 לָחֶם, וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים יֵי עִמְכֶם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ, יְבָרְכֶךָ יֵי.
 וַאֲמַר (שופטים ו) יֵי עִמְךָ גְבוּר הַחֵיל. וַאֲמַר (משלי כג) אֵל
 תְּבוּז כִּי זָקְנָה אִמְךָ. וַאֲמַר (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לִי
 הִפְרוּ תוֹרַתְךָ. רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר, הִפְרוּ תוֹרַתְךָ עֵת לַעֲשׂוֹת
 לִי:

ברטורה (ה) חייב אדם לברך על הרעה. כשמברך דיין האמת על הרעה, חייב לברך
 בשמחה ובלב טוב כסם שמברך בשמחה הטוב והמטיב על הטובה: דבר אחר בכל מאדך.
 בכל מדות המדודות לך בין מדה טובה בין מדת פורענות: לא יקל אדם ראשו. לא ינהג
 קלות ראש: כנגד שער המזרח. חוץ להר הבית אשר בחומה הנמוכה אשר לגלי הבית
 למזרח, לפי שהוא מכון, שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער עזרת נסים
 ושער עזרת ישראל ופתח האולם וההיכל ובית קדש הקדשים בימי בית ראשון: באפונדתו.
 אזור חלול שנתנים בו מעות. פירוש אחר בגד שלובש על בשרו לקבל הזיעה שלא לטנוף
 שאר בגדים, וגנאי לאדם ללאת באותו בגד לבדו: קפנדריא. ליכנס בפתח זה וללאת בפתח
 שכנגדו כדי לקלר הלכו דרך סם. ולשון קפנדריא אדמקיפנא דרי אעול בהא, כלומר בעוד
 שאני לריך להקיף שורות של בתים אקלר מהלכי ואכנס דרך כאן: ורקיאה. אסורה בהר
 הבית: מקל וחומר. ממנעל, ומה מנעל שאינו דרך בזיון אסור, רקיאה שהיא דרך בזיון לא
 כל סכן: כל חותמי ברכות שבמקדש. המברך אומר בסוף כל ברכה ברוך ה' אלהי ישראל
 מן העולם ועד העולם חונן הדעת וכן בכלם, והעונין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו
 לעולם ועד. שאין עונין אמן אחר כל ברכה שבמקדש, דכתיב בעזרא (נחמיה ט) קומו ברכו
 את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם, ואומר אח"כ ויברכו שם כבודך, כלומר שעונים
 ברוך שם כבוד מלכותו לע"ו. ואשמעינן הכא דבמקדש ראשון לא היו אומרים אלא ברוך
 אלהי ישראל מן העולם ולא יותר ולא היו אומרים ועד העולם: משקלקלו המינים. שאין
 מאמינים בתחיית המתים ואמרו אין עולם אלא זה, התקינו עזרא ובית דינו שיהו אומרים
 מן העולם ועד העולם לומר ששני עולמות יש, העולם הזה והעולם הבא, להוציא מלב
 המינים שפופרים בתחיית המתים: שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם. בשמו של הקדוש
 ברוך הוא, ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים
 עליו, ולמדו מצועז שאמר לקוראים ה' עמכם, וכי תימא בעז מדעתיה דנפשיה קעבד ולא
 גמרינן מיניה, תא שמע מן המלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל, וכי תימא לא שאל
 המלאך בשלום גדעון, ולא ברכו, אלא בשליחותו של מקום הודיעו שהשכינה עמו, ולא
 גמרינן מיניה, תא שמע ואומר אל תבוז כי זקנה אמן, אל תבוז את בעז לומר שמדעתו

עשה אלא למוד מזקני אומתך כי יס לו על מי להסמך שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך: רבי נתן אומר הפרו תורתך. פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה', אף זה המתכוין לשאול בשלום חברו, וזהו ראונו של מקום שנאמר (תהלים לד) בקש שלום ורדפהו, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור:

גמרא ברכות דף נ"ד ע"א

מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא (שמות י"ח) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרביס מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קאזיל בעבר ימינא נפל עליה אריה אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא ואמר ליה כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה. ומר בריה דרבנא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי. ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא אתפרק ליה אשיתא עאל לגוה. כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל. כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות. אמרי אניסא דרביס כולי עלמא מחייבי לברוכי. אניסא דיחיד איהו חייב לברוכי:

רש"י ה"ג. מנלן דברכינן אניסא אמר ר' יוחנן דאמר קרא ויאמר יתרו וגו': בעבר ימינא. סם מדינה דדרומו של פרת: צפקתא. בקעה: ערבות. סם מקום: ולחא למיא. כמא למיס: ברסתקא. צוק: גמלא פריצא. גמל משוגע שעסקיו רעים: אתפרקא ליה אשיתא. נפלה חומת בית שהיה סמוך לו ונכנס לתוך הבית מפני הגמל:

זוהר וישב דף קע"ט ע"ב

רבי שמעון אמר תא חזי טוב ילד מסכן וחכם מאן ילד מסכן
הא אוקמויה ואתמר דאיהו יצר טוב אבל טוב ילד הדא הוא
דכתוב (תהלים ל"ז) נער הייתי גם זקנתי ודא הוא נער דאיהו ילד
מסכן דלית ליה מגרמיה פלום, ואמאי אקרי נער בגין דאית
ליה חדותו דסיהרא דמתחדשא תדיר, ותדיר איהו ילד מסכן
כמה דאמרו, וחכם בגין דחכמה שריא ביה, ממלך זקן דא הוא
יצר הרע כמה דאתמר דהא מן יומא דהוה לא נפק
ממסאבותיה לעלמין ואיהו פסיל דכל ארחוי אנון לארח
בישא ואזיל וסטי לבני נשא ולא ידע לאזדהרא ואיהו אתי עם
בר נש בתסקופין בגין לאסטאה לון מארח טבא לארח בישא,
תא חזי על דא אקדים עם בר נש ביומא דאתיליד בגין דיהימין
ליה דהא פד אתי יצר טוב לא יכיל בר נש למהימנא ליה ודמי
עליה כמטולא כגונא דא תנינן מאן הוא רשע ערום דא הוא
מאן דאקדים לאטענא מלוי לקמי דינא על לא ייתי חבריה
מארי דינא, כד"א (משלי י"ח) צדיק הראשון בריבו וגוי כגונא דא
(הוא נ"א האי) רשע ערום כמה דאת אמר (בראשית ג') והנחש היה ערום
והוא אקדים ושרי עמיה דבר נש עד לא ייתי חבריה לאשראה
עליה, ובגין דאיהו אקדים והא אטעין טענתיה עמיה פד אתי
חבריה דאיהו יצר הטוב אבאיש ליה לבר נש בהדיה ולא יכיל
לזקפא רישיה כאלו אטעין על כתפיה כל מטולין דעלמא בגין
ההוא רשע ערום דאקדים עמיה ועל דא אמר שלמה (קהלת ט')
וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים בגין דהא אקדים
אחרא ועל דא כל דינא דקביל מבר נש מלה עד לא ייתי חבריה
כאלו מקבל עליה טענא אחרא למהימנותא אלא (משלי ט"ז) ובא
רעהו וחקרו ודא הוא ארח דבר נש זכאה דהא בר נש זכאה
דא הוא דלא הימין לההוא רשע ערום דיצר הרע עד דיייתי
חבריה דאיהו יצר טוב, ובגין דא בני נשא אנון כשלין לעלמא
דאתי, אבל ההוא זכאה דאיהו דחיל למאריה כמה בישין
סביל בהאי עלמא בגין דלא יהימן ולא ישתתף בההוא יצר
הרע וקדשא בריך הוא שזיב ליה מפלהו הדא הוא דכתוב (תהלים
ל"ד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יי, רבות רעות לצדיק לא
כתיב אלא צדיק בגין דקדשא בריך הוא אתרעי ביה, ובגין כד
קדשא בריך הוא אתרעי בההוא בר נש ושזיב ליה מפלא בהאי
עלמא ובעלמא דאתי זכאה חולקיה :

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, צַח וּרְיָאָה, פְּתוּב, טוֹב יֵלֵךְ מִסְכֵּן וְחָכֵם. מִי הוּא יֵלֵךְ מִסְכֵּן, הִנֵּה צְאֻרָה, וְלִמְדוּנָה, שֶׁהוּא יֵלֵךְ הַטּוֹב. אֲבָל טוֹב יֵלֵךְ, זֶהוּ שְׁפָתוֹב, (תהלים ל"ז) נַעַר הַיִּתְיָ גַם זִהְנִתִּי. וְזֶהוּ נַעַר שֶׁהוּא יֵלֵךְ מִסְכֵּן, שְׁחִין לוֹ מַעֲלָמוֹ כְּלוּם. וְלִמָּה נִקְרָא נַעַר. הוּא מִשּׁוּם שֵׁשׁ לוֹ חֲדוּשׁ הַלְצָנָה, שֶׁהִיא מִתְחַדֶּשֶׁת תָּמִיד, וְהוּא תָּמִיד יֵלֵךְ מִסְכֵּן, כְּמוֹ שְׁחֻמְרָנוּ. וְחָכֵם, מִשּׁוּם שֶׁהַחֲכָמָה שׂוֹרָה צוֹ. "מִמְלֶךְ זָחוּ", זֶהוּ הַיֵּלֵךְ הָרַע, כְּמוֹ שְׁלִמְדוּנָה, שְׁמִיּוֹם שֶׁהִיא, לֹא יֵלֵךְ מִטּוֹמְאָתוֹ לְעוֹלָם, וְהוּא כְּסִיל, שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵם לְדַרְךְ הָרַע, וְהוּלָךְ וּמְדִיחַ צְנִי חָדָם, וְחִינוּ יוֹדַע לְהַזְהֵר, וְהוּא צַח צְעֻלִיָּה עִם צְנִי חָדָם, כְּדִי לְהַדִּיחַ אֹתָם מִדַּרְךְ הַטּוֹב אֶל דַּרְךְ הָרַע. צַח וּרְיָאָה, עַל כֵּן הַקָּדִים עֲלָמוֹ הַיֵּלֵךְ הָרַע לְהִתְחַבֵּר עִם הָחָדָם מִיּוֹם שְׁנוֹלֵד צוֹ, צְכָדִי שְׁחֻמְרָנוּ לוֹ, וְכַשֵּׁיבָא אַחַר כֵּךְ הַיֵּלֵךְ הַטּוֹב חִין הָחָדָם יִכּוֹל לְהַחְמִינוּ וּדְבָרָיו דּוֹמִים עָלָיו לְמִשְׁאָל. כְּעִין זֶה לִמְדוּנָה, חִיזָה הוּא רָשָׁע עָרוּם, זֶה הוּא, מִי שְׁמַקְדִים עֲלָמוֹ לְטַעוֹן דְּבָרָיו לְפָנֵי הַדִּין מִטְּרָם שְׁיִבָא חֲבָרוֹ צְעֵל הַדִּין. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב, (משלי י"ח) לְדִיק הָרָאשׁוֹן צְרִיבּוֹ וְגו'. כְּעִין זֶה, רָשָׁע עָרוּם זֶה, דְּהִינוּ הַיֵּלֵךְ הָרַע, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (בבבא ש"ס ג') וְהַנְחֵשׁ הִיא עָרוּם, גַּם הוּא מַקְדִים וְשׂוֹרָה צְאֻרָה מִטְּרָם שְׁיִבָא חֲבָרוֹ, יֵלֵךְ הַטּוֹב, לְשָׂרוֹת צוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁהַקָּדִים וְכָבֵר טַעַן טַעֲנוּתָיו לְפָנָיו, כְּשִׁיבָא אַחַר כֵּךְ חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵלֵךְ הַטּוֹב, רַע לְחָדָם לְהִיּוֹת עָמוֹ, וְחִינוּ יִכּוֹל לְהַרִים רֵאשׁוֹ פְּאֻלּוֹ הַטַּעַן עַל פְּתוּחַ כָּל הַמִּשְׁאֹת שְׁצַעוֹלָם. וְכֵן זֶה הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהַרָשָׁע עָרוּם הַקָּדִים עֲלָמוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלִמָּה, וְחֻכְמַת הַמִּסְכֵּן צְיָזִיָּה וּדְבָרָיו חִינִים נִשְׁמָעִים, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדִים הַחֵיָר. וְעַל כֵּן, כָּל דִּין הַמַּקְבֵּל דְּבָרָיו שֶׁל צְעֵל דִּין, מִטְּרָם שְׁיִבָא חֲבָרוֹ, דּוֹמָה פְּאֻלּוֹ מַקְבֵּל עָלָיו אֶל אַחַר לְהַחְמִין צוֹ, אֲלֹא וּבָא רַעֲהוּ וְחֻקְרוֹ, כְּלוּמַר אַחַר שְׁיִבָא רַעֲהוּ אֲזִי יִשְׁמַע טַעֲנוּתָיו. וְזֶהוּ דְרָכּוֹ שֶׁל חָדָם לְדִיקָה, כִּי חָדָם לְדִיקָה, הוּא, מִי שֶׁלֹּא הַחְמִין לְאֹתוֹ רָשָׁע עָרוּם, שֶׁהוּא יֵלֵךְ הָרַע, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדִים טַעֲנוּתָיו, מִטְּרָם שְׁיִבָא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵלֵךְ הַטּוֹב. שְׁמַקְדִים הַפְּסוּקָה וּבָא רַעֲהוּ וְחֻקְרוֹ. וּבְדָבָר זֶה חֲנֻשִׁים נִכְשָׁלִים מְלַצְפוֹת לְעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל לְדִיקָה הַהוּא, שֶׁהוּא יֵרָא אֶת רְבוּנוֹ, כְּפִי רַעוּת הוּא סוֹבֵל צְעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יַחְמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם הַיֵּלֵךְ הָרַע, וְהַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא מְכִילוֹ מִכְּפָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב, (תהלים ל"ד) רַצוֹת רַעוּת לְדִיקָה וּמִכְּפָם יִלְפֹנוּ ה', רַצוֹת רַעוּת לְדִיקָה לֹא פְתוּב, אֲלֹא רַצוֹת רַעוּת לְדִיקָה, שְׂזָה יוֹרָה שְׁפָרוּשׁוֹ הוּא, שֶׁהַסּוֹבֵל רַצוֹת רַעוּת הוּא לְדִיקָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא חִפְזָא צוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה הַקְדוּשׁ צְרוּךְ הוּא חִפְזָא צְאֻרָה הַהוּא, וּמְכִיל אֹתוֹ מִכְּפָם, צְעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשַׁרִּי חֲלָקוּ.

א. חַיֵּב לְעִמּוּד מִפְּנֵי רַבּוֹ מִשְׁיָרָאֵנוּ מִרְחוּק מְלֵא עֵינָיו עַד שְׂיִתְכַפֶּסֶה מִמֶּנּוּ וְלֹא יִרְאֶה קוֹמָתוֹ וְאַחַר כֵּן יֵשֵׁב. וְחַיֵּיב אָדָם לְהִקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָה: **ב.** אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּפְנֵי רַבּוֹ אֲלֵא אִם כֵּן דֶּרֶךְ רַבּוֹ לְחִלּוּק לּוֹ כְּבוֹד. וְכָל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁהָעֶבֶד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ תַלְמִיד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ. וְאִם הָיָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְכִירִין אוֹתוֹ וְלֹא הָיוּ לוֹ תַפְלִין וְחָשׁ שֶׁמָּא יֵאמְרוּ עֶבֶד הוּא אֵינוֹ נוֹעֵל לוֹ מִנְעָלוֹ וְאֵינוֹ חוֹלְצוֹ וְכָל הַמוֹנֵעַ תַלְמִידוֹ מִלְשִׁמְשׁוֹ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד וּפְוִרְק מִמֶּנּוּ יִרְאֵת שְׁמַיִם וְכָל תַלְמִיד שֶׁמְזַלְזֵל דָּבָר מִכָּל כְּבוֹד רַבּוֹ גוֹרֵם לְשִׁכְיָנָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל: **ג.** רֵאָה רַבּוֹ עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה אוֹמֵר לוֹ לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ כֵּן וְכֵן. וְכָל זְמַן שֶׁמְזַכֵּיר שְׁמוּעָה בְּפְנֵי אוֹמֵר לוֹ כֵּן לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ. וְאֵל יֵאמֹר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִרַבּוֹ עַד שְׂיִזְכִּיר שֵׁם אוֹמְרוֹ. וְכִשְׂיָמוּת רַבּוֹ קוֹרֵעַ כָּל בְּגָדָיו עַד שֶׁהוּא מַגְלָה אֶת לְבוֹ וְאֵינוֹ מְאַחָה לְעוֹלָם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּרַבּוֹ מוֹבְהָק שֶׁלְּמַד מִמֶּנּוּ רוֹב חֲכָמָתוֹ אֲבָל אִם לֹא לְמַד מִמֶּנּוּ רוֹב חֲכָמָתוֹ הָרִי זֶה תַלְמִיד חֵבֵר וְאֵינוֹ חַיֵּיב בְּכְבוֹדוֹ בְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים. אֲבָל עוֹמֵד מִלְּפָנָיו וְקוֹרֵעַ עָלָיו כֶּשֶׁם שֶׁהוּא קוֹרֵעַ עַל כָּל הַמֵּתִים שֶׁהוּא מְתַאֲבֵל עֲלֵיהֶם אֲפִילוֹ לֹא לְמַד מִמֶּנּוּ אֲלֵא דָּבָר אֶחָד בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל עוֹמֵד מִלְּפָנָיו וְקוֹרֵעַ עָלָיו:

מוסר

מספר צידה לדרך דף ר"ז ע"ב

הַבְּטָחוֹן הוּא שְׂיִבְטַח בְּאֱלֹהִים בְּטָחוֹן גָּמוּר וַיֵּשׁ בוֹ תוֹעֵלָתוֹ לְתוֹרָה וְלְעוֹלָם וּמְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וְשִׁמְחַת הַגּוֹף וְדַע כִּי הַבּוֹטָח בְּזוּלַת הַשֵּׁם הוּא יִסִּיר הַשְּׂגָחָתוֹ מִמֶּנּוּ וַיִּתְּנֶהוּ לְמַקְרִים וְהָיָה לְאָכּוֹל וּמְצָאוּהוּ צָרוֹת רַבּוֹת וְרַעוֹת כִּי יִנְיַחְהוּ בְּיַד מִי שֶׁבּוֹטָח בוֹ. וְאִם יִבְטַח בְּחֲכָמָתוֹ יִסְכַּל וַיִּשְׁתַּטֵּה בְּמַעַט שִׁינוּי מְזַג כְּמוֹ

שְׁנוּדַע בְּחֻמַּת הַרְפוּאָה. וְאִם בְּגִבּוֹרְתּוֹ גָּבַר יַחֲלֶה וְיַחֲלֹשׁ
וּבְגִרְעִין חֲרָדֵל שְׂיָבּוּא בְּאֶחָד מֵרְגָלָיו יֵשֵׁב בְּדָד וְיָדוּם. וְאִם יִבְטַח
בְּעֲשָׂרוֹ עֲשֵׂה יַעֲשֶׂה לוֹ כְּנַפִּים הַתְּעִיף עֵינָיֶדָּ בּוֹ וְאֵינָנוּ וְלִפְעָמִים
עוֹשֶׂר שְׁמוֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ. אֲבָל הַבּוֹטֵחַ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ לֹא יִפְחַד
לְדַבֵּר וְלֹא יִדְאָג לְדַבֵּר חוּץ מִדְּבָרוֹ. וְלֹא יַעֲבֹד אַחֵר זִוְלָתוֹ. וְלֹא
יִקְוֶה בְּלַעֲדוֹ. וְלֹא יֵיחַל בְּלָתּוֹ. וְלֹא יַחְנִיף לִיְצִיר כְּמוֹתוֹ. וְלֹא
יִסְפִּים עִם בְּנֵי אָדָם בְּלָתֵי עֲבוֹדַת הַבּוֹרָא. וְלֹא יִכְחִידֵהוּ פְּחָדִים.
וְלֹא יִבְהִילוּהוּ בַּהֲלוֹתָם. וְלֹא יִירָא מִמַּחֲלָקוֹתָם וְאִם יוֹכִיחֵם
לֹא יִירָא מִחֲרַפַּת אָנוּשׁ וּמִגְדוּפוֹתָם. וְאִם יִכְלִימֵם לֹא יָבוֹשׁ
מֵהֶם וְלֹא יֵיפֶה לָהֶם הַשֶּׁקֶר. וְהַבּוֹטֵחַ הַשָּׁלֵם יִבִּיאֵהוּ בְטָחוֹנוֹ
לְפָנֹת לְבוֹ מֵהַבְּלִי הָעוֹלָם וּמֵתֵהֱפּוּכּוֹתָיו וַיֵּיחַד לְבוֹ לַתּוֹרָה
וְלַעֲבוֹדָה:

וישב יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(א) וְהִנֵּה אֲנִיחָנוּ מֵאֱלֹמִים אֱלֹמִים בְּתוֹךְ
הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֱלֹמְתִי וְגַם נִצְבָּה וְהִנֵּה
תִּסְבִּינָה אֱלֹמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֱלֹמְתִי:
וְהָא אֲנִיחָנָא מֵאַסְרֵין אַסְרוֹן בְּגוֹ חֻקְלָא וְהָא קָמַת אַסְרְתִּי וְאִף אֲזִדְקַפַּת
וְהָא מִסְתַּחֲרוֹן אַסְרְתִּיכוֹן וְסִגְדוֹן לְאַסְרְתִּי:

מאלמים אלמים. כתרגומו מאסרין אסרון, עמרין, וכן (ההלים קכו ו) נשא אלמתיו, וכמוהו בלשון משנה (בבא מציעא כב ג) והאלמות נוטל ומכריז: קמה אלמתי. נזקפה: וגם נצבה. לעמוד על עמדה בזקיפה:

(ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמְּלָךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם
מְשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שֵׁנָא אֲתוּ עַל
חֻלְמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו: וַאֲמָרוּ לֵה אַחוּהֵי הַמְּלָכוֹ אֶת מִדְּמֵי
לְמַמְלָךְ עֲלָנָא אוֹ שׁוּלְטָן אֶת סְבִיר לְמִשְׁלַט בְּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סָנוּ יִתֵּה עַל
חֻלְמוּהֵי וְעַל פְּתַגְמוּהֵי:

וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אֵתוֹ לְאַחֵיו (ט)
וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמֹתַי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מְשַׁתְּחוּיִם לִי :
וְחֹלֵם עוֹד חֲלֹמָא אַחֲרָנָא וְאַשְׁתַּעֲי יְתֵהּ לְאַחוּהִי וְאָמַר הָא חֲלֵמִית חֲלֹמָא
עוֹד וְהָא שֶׁמֶשׁ אֶסְתְּרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבֵי אֶסְגְּדוּ לִי : (ט) **וַיִּסְפֹּר אֶל**
אָבִיו וְאֶל אַחֵיו וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה
הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נְבוֹא אֲנִי
וְאִמָּךְ וְאַחִיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה : וְאַשְׁתַּעֲי
לְאַבוּהִי וְלְאַחוּהִי וַיִּגְעַר בּוֹ אָבוּהִי וְאָמַר לֵה מָה חֲלֹמָא הָדִין דִּי חֲלַמְתָּא
הַמִּיתָא נִיתִי אֲנָא וְאִמָּךְ וְאַחִיךָ לְמַסְגַּד לְךָ עַל אֶרְעָא :

רש"י ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם: ויגער בו. לפי שהיה מטיל
שנאה עליו: הבוא נבוא. והלא אמך כבר מתה. והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבבלה, שגדלתו כאמו. ורבותינו
למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים. ויעקב נתכון להוילא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא
נבוא וגו', כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל:

נְבִיאִים - עֲמוֹס - פֶּרֶק ב

וַתִּשְׁקוּ אֶת הַנְּזָרִים יַיִן וְעַל הַנְּבִיאִים (יב)
צוֹיְתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ : וְאַטְעִיתוּן יְת מְלִפְיִכוֹן
בְּחִמְרָא וְעַל נְבִיָּא פְּקִידְתוּן לְמִימְרָא לָא תִתְנַבְּוּוּן נְבוּאָה :

רש"י ותשקו את הנזירים יין. שלא יורו אתכם שהשיכור אסור להורות, ותשקו את הנזירים יין, תרגם יונתן
ואטעיתוּן ית מלפיוכוּן בחמר: לא תנבאו. לעמוס וזה כן אמריה כהן בית אל חוזה ברח לך אל ארץ יהודה (לקמן):

(יג) הִנֵּה אֲנֹכִי מֵעֵיק תַּחֲתֵיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֹק
הַעֲגָלָה הַמְּלֵאָה לָּהּ עֲמִיר : הָא אָנָּה מִיָּתִי עֲלֵיכוֹן עָקָא
וּמֵעֵיק לְכוֹן בְּאַתְרֵיכוֹן כְּמָא דְעֵיקָא עֲגֻלְתָּא דְטַעֲיָנָא עֲמִירָא :

רש"י מעיק . תרגום של מ'יק : תחתיכם . את חנייתכם : העיק העגלה . מכובד משא שעליה :

(יד) וְאֶבֶד מָנוֹס מִקָּל וְחִזָּק לֹא יֵאֱמָץ כָּחוֹ
וְגִבּוֹר לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ : וְיִיבַד בֵּית עִירוֹקִי מִדְּקַלִּיל וְדַתְקִיף
לֹא יַחֲסִין חִילִּיה וְגִבּוֹר לֹא יִשְׁיָזֵיב נַפְשִׁיה : (טו) וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא
יַעֲמֵד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא
יִמְלֹט נַפְשׁוֹ : וְאַחִיד קִשְׁתָּא לֹא יָקוּם וְדְקַלִּיל בְּרַגְלִיה לֹא יִשְׁתִּיזֵיב
וְרֹכֵיב סוּסָא לֹא יִשְׁיָזֵיב נַפְשִׁיה :

רש"י וקל . ברגליו . לא . ימלט . את . נפשו :

כתובים - משלי - פרק ח

(יג) יִרְאֵת יְהוָה שְׁנֵאת רָע גֵּאָה וְגֵאָוֹן וְדָרְדָּר רָע
וּפִי תַהֲפֹכֹת שְׁנֵאתִי : דְּחַלְתָּא דִּי סִנְיָא בִישְׁתָּא גֵאָוִתָּא
וְרֵמוּתָּא וְאַרְחָא בִישְׁתָּא וּפּוּמָא הַפִּיכָא סִנְיָא אָנָּה :

רש"י יראת ה' שנאת רע . זהו המוסר שהחכמה מכרזת לבריות :

(יד) לִי יַעֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גִבּוֹרָה : דִּי לִי
הִיא תַרְעִיתָא וּמְלַכְנָא וּבִיוֹנָא וְגִבְרוּתָא : (טו) בִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ
וְרוֹזְנִים יַחֲקִיּוּ צֶדֶק : מְטוּל אָנָּה מְלָכִי מְלָכִין וְשִׁלְיִטִי אָנָּה
מְשַׁחָא בְּצֶדֶקוּתָא :

בִּי שָׂרִים יִשְׂרוּ וּנְדִיבִים כָּל שִׁפְטֵי צְדָק : (ט)
מטול אָנָּה רַבְרַבְנִי מִתְרַבְּרִין וְסַרְכִי כְּלָחוּן דִּינֵי דְתַרְיָצוּתָא :

משנה שבת פרק ט

א. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנִּין לְעִבּוּדָה זָרָה שְׁמִטְמָאָה
בְּמִשָּׂא כְּנֻדָּה. שְׁנֵאמַר (ישעיה ל) תִּזְרַם כְּמוֹ דָּוָה צֵא תֵאמַר
לוֹ. מַה נִּדָּה מִטְמָאָה בְּמִשָּׂא, אֵף עִבּוּדָה זָרָה מִטְמָאָה
בְּמִשָּׂא :

דרטורה (ח) אמר רבי עקיבא מנין לעבודה זרה שמתמאה במשא. אידי דאיירי לעיל
באסמכתא גבי חרם נקט נמי להני קראי דאסמכתא, וקרא דתזרם כמו דוה הוא סמוך
לקרא דלא יסאר במכיתתו חרם דאייתי לעיל. אי נמי משום דבעי למתני מנין שמרחיזין
את המילה וכו' תנא להנך מנין דדמו לה: מטמאה במשא. הנושא אותה יכבס בגדיו ואפילו
לא נגע בה, כגון שהיתה בקופה וכיוצא בה. ואפליגו רבנן עליה דרבי עקיבא ואמרי אינו
מטמא אלא במגע כשרץ. והלכה כחכמים: תזרם כמו (אשה) דוה. כלומר יהו בעיניך כזרים
כמו דוה, כאשה נדה, כדכתיב (ויקרא טו) והדוה בנדתה. ובעבודה זרה משתעי קרא:

ב. מִנִּין לְסַפִּינָה שְׁהִיא טְהוֹרָה. שְׁנֵאמַר (משלי ל) דִּרְךָ אֲנִיָּה
בְּלֵב יָם. מִנִּין לְעִרוּגָה שְׁהִיא שְׁשָׂה עַל שְׁשָׂה טְפָחִים
שְׁזוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זְרַעוֹנִין, אֲרַבְּעָה בְּאַרְבַּע רוּחוֹת
הָעִירוּגָה וְאַחַד בְּאַמְצָע. שְׁנֵאמַר (ישעיה סא) כִּי כָאֲרָץ תּוֹצִיא
צְמָחָה וּכְגִנָּה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ, זְרַעָה לֹא נֶאמַר, אֶלָּא
זְרוּעֶיהָ :

דרטורה (ט) שהיא טהורה. שאינה מקבלת טומאה: כלב ים. ופשיטא לאינה כלב ים
היא, אלא לאשמועינן דספינה הרי היא כים, מה ים טהור אף ספינה טהורה. ואפילו היא
של חרם, ואפילו טענוה ביבשה והורידוה לים: שזרעים בה חמשה זרעונים. ויש בה כדי
להפריש ביניהן הפרש הראוי ולא הוא ערבוז: ארבעה בארבע רוחות הערוגה. ממלא את
כל הרוח עד סמוך לקרן ובאמצע אינו זורע אלא גרעין אחד, כדי שיהיה הגרעין שבאמצע

רחוק שלשה טפחים מן הזרוע שבכל רוח, דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחלה. ואף על פי שאכל הקרנות שברוחות הזרעים קרובים זה לזה ואין ביניהם הרחקה שלשה טפחים ויונקים זה מזה, אין כאן בית מיחוס, לאכלאים בלבד קפיד קרא ללא להוי ערבוב, ולניקה לא חיישינו, כדתנן (ב"ב פ"ב מ"ב) היה גדר בינתיים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתתאי, וכאן יש היכר גדול שרוח זו זרועה לפון ודרוס ורוח זו זרועה מזרח ומערב. אבל בין זרע האמלעי לזרעוני הרוחות אין היכר, ואי מקרבי הוי ערבוב, הלכך כריך הרחק כדי יניקה: שנאמר כי בארץ תוליא למחה. תוליא חד, למחה חד, זרועיה תרי, תלמיח חד, הרי חמשה. ושה טפחים ליכא למילף מקרא, אלא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים בששה טפחים לא ינקי הרוחות מן האמלעי ולא האמלעי מן הרוחות, דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחלה, הלכך כי רמיז לקרא חמשה זרעונים, בערוגה בת ששה טפחים קאמר. ובמס' כלאים פירשתי הלכות ערוגה ופרטותיה ודקדוקיה וכאן קילרתי:

ג. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה. שנאמר (שמות יט) הו נכונים לשלשת ימים. מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת. שנאמר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם באבים. מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו:

ברטורה (ג) שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר ממנה, וקרינן ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה לכך הפרישן שלשה ימים, ולא חש אם יפליטו אחר כך ביום רביעי להפרשה, דמסריח ואינו ראוי להזריע. ופסק ההלכה, שהפולטת ביום השלישי טהורה, ומתני' משבטתא היא, ותני מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים, ושלשת ימים דאמר קרא היינו ליום השלישי, דביום שלישי להפרשה ניתנה תורה. אי נמי לא משבטתא היא אלא [רבנן דר'] אלעזר בן עזריה היא, דסבירא [להו] הפולטת ביום השלישי טמאה, ולית הלכתא [כוותיהו]: מנין שמרחיצין וכו'. אפילו בחמין שהוחמו בשבת, לאף ביום השלישי מסוכן הוא, וכל שכן ראשון ושני. והמים חמין מחזיקין לגוף התינוק ומבריחין אותו: לשון של זהורית. כמין לשון של אמר אדום היו קושרין חליו בראש שעיר המשתלח לעזאזל וחליו ברוק, וכשהיה דוחה השעיר למטה היה הלשון ההוא מלבין ויודעין שנתכפרו עוונותיהם:

ד. מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים. אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר (תהלים קט) ותבא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו:

ה. המוציא עצים, כְּדִי לְבַשֵּׁל בִּיצָה קֶלָה. תִּבְלִין, כְּדִי לְתַבֵּל בִּיצָה קֶלָה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. קֶלְפֵי אֶגוֹזִים, קֶלְפֵי רְמוֹנִים, אֶסְטִיס וּפּוֹאָה, כְּדִי לְצַבֵּעַ בָּהֶן בְּגָד קָטָן בְּסִבְכָה. מִי רְגָלִים, נֶתֶר וּבּוֹרִית, קְמוֹנִיָּא וְאַשְׁלָג, כְּדִי לְכַבֵּס בָּהֶן בְּגָד קָטָן בְּסִבְכָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כְּדִי לְהַעֲבִיר עַל הַכֶּתֶם:

זרמטורה (ח) זילת קלה. זילת תרנגולת שהיא קלה לבשל יותר מכל שאר זיאים. ולא כדי לבשל כולה אלל כגרוגרת ממנה טרופה ונתונה באלפס: ומטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה: אסטים. ני"ל בלשון ערבי, וכעו דומה לתכלת: ופואה. שורש עשב שרובעין זהם אדום, ובערבי אלפו"ה: בסבכה. בראש הסבכה שעשויה כקליעה נותנים מעט בגד: נתר. מין אדמה הוא ומזהיר, וקורים לו אלר"ס בלע"ז: בורית. מין אמת שמנקה ומטהר: קמוניא. עשב שמנקה בעפרו את הידים להעביר את הזוהמא, ובלשון תלמוד קרוי שלוף דוז, ובערבי קורין לו אלק"לי: ואשלג. לא אהפרש לי מה הוא: על הכתם. הנמאל בצגד ואין ידוע אם דם נדה הוא אם לאו, מעבירין עליו שבעה דברים לבדוק אותו זהם, ומכללם ארבעה סמנין הללו. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו. פלפלת, כָּל שֶׁהִיא. וְעֵטָרוֹ, כָּל שֶׁהוּא. מִיָּנִי בְּשָׂמִים וּמִיָּנִי מִתְּכוֹת, כָּל שֶׁהוּן. מֵאֲבִי הַמְּזִבֵּחַ וּמֵעֵפֶר הַמְּזִבֵּחַ, מִקֶּק סִפְרִים וּמִקֶּק מְטַפְחוֹתֵיהֶם, כָּל שֶׁהוּן, שֶׁמְצַנִּיעִין אוֹתָן לְגַנְזוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵף הַמוֹצִיא מִמְּשֻׁמְשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג) וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךָ מֵאוֹמָה מִן הַחֵרֶם:

זרמטורה (י) פלפלת כל שהיא. דחזיא לריח הפה. ואין זה פלפל המאוי זינינו: עטרן כל שהוא. שמרפאים זו מי שיש לו כאב חצי הראש: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהן. שראוי לעשות מהן דרבן, קטון: מהק. רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו, לשון המק בשרו (זכריה יז): שמלניעים אותו לגנזן. שכל דבר קודש טעון גניזה: מאומה. אלמא אחסזיה קרא לאיסוריה. ותקון גדול הוא עושה כשמוציא עבודה זרה מזבתו. ואין הלכה כרבי יהודה:

ז. המוציא קפת הרוכלין, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בָּהּ מִיָּנִין הַרְבֵּה, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת. יִרְעוּנֵי גְנֵה, פְּחוֹת

מִכְּגֵרוֹגֶרֶת. רַבִּי יְהוּדָה (בְּבִתְרָא) אָמַר, חֲמִשָּׁה. זֶרַע
קְשׁוּאִין, שְׁנַיִם. זֶרַע דְּלוּעִין, שְׁנַיִם. זֶרַע פּוֹל הַמְצָרִי,
שְׁנַיִם. חֲגַב חֵי טְהוֹר, כָּל שְׁהוּא. מֵת, כְּגֵרוֹגֶרֶת. צְפֹרֶת
כְּרָמִים, בֵּין חֲיָה בֵּין מֵתָה, כָּל שְׁהִיא, שְׁמִצְנִיעִין אוֹתָהּ
לְרִפּוּאָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵף הַמוֹצִיא חֲגַב חֵי טָמֵא,
כָּל שְׁהוּא, שְׁמִצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקָטוֹן לְשֹׁחֵק בּוֹ:

ברטורה (ו) הרוכלין. מוכרי בשמים לקטוטי נשים. ויש להם קופות קטנות לכרורות
הבשמים: אינו חייב אלף חטאת אחת. דכולן חדא הולאה היא: פחות מכגרוגרת. אף על
גב דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת, הני כיון דלזריעה קיימי אפילו בפחות מכגרוגרת נמי
מחייב. ואין הלכה כר' יהודה בן בתירא שאומר חמשה: זרע קשואין. חשוב משאר זרעוני
גינה, וכן זרע דלועין וזרע פול המלרי, והוא שקורין לו פאסל"י בלע"ז: חגב חי כל שהוא.
שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו: מת כגרוגרת. כדין שאר אוכלין: ליפורת כרמים. עוף
שמאוי בין הדקלין הבחורים: בין חיה בין מתה כל שהוא. שעושין ממנו רפואה לפקח
ולחכים: חגב חי טמא כל שהוא. ותנא קמא סבר, טמא אין מצניעין אותו לתינוק, דילמא
מיית ואכיל ליה. ואין הלכה כרבי יהודה:

גמרא שבת דף פ"ט ע"ב

בְּשָׁנִים (ישע"י א') כְּשָׁנִי מִבְּעֵי לִיָּה אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר לָהֶם
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אִם יִהְיוּ חֲטָאִיְכֶם כְּשָׁנִים הִלְלוּ
שְׁסֻדוֹרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עַכְשָׁיו כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ.
דַּרְשׁ רַבָּא מָאֵי דְכָתִיב (ש) לָכוּ נָא וְנִכְחָה יֹאמַר ה' לָכוּ נָא בּוֹאוּ
נָא מִבְּעֵי לִיָּה. יֹאמַר ה' אָמַר ה' מִבְּעֵי לִיָּה. לְעֵתִיד לְבֹא יֹאמַר
לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לָכוּ נָא אֲצֹל אֲבוֹתֵיכֶם וְיִוְכִיחוּ
אֶתְכֶם וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲצֹל מִי גִלְדָּה אֲצֹל אֲבָרְהָם
שְׁאִמְרַתְּ לוֹ יְדוּעַ תִּדְעַ וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֹל יִצְחָק
שְׁבִירָדָה אֶת עֵשׂוֹ וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְיֵד וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֹל
יַעֲקֹב שְׁאִמְרַתְּ לוֹ אֲנֹכִי אֵרֵד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְגו' וְלֹא בִקֵּשׁ
רַחֲמִים עָלֵינוּ. אֲצֹל מִי גִלְדָּה עַכְשָׁיו יֹאמַר ה' אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הוֹאִיל וּתְלִיתָם עִצְמְכֶם בִּי אִם יִהְיוּ חֲטָאִיְכֶם כְּשָׁנִים

כַּשְׁלֵג יִלְבִּינוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מָאִי דְכִתְיָב (ישע'י ס"ג) כִּי אֶתְּהָ אַבִּינוּ כִּי אַבְרָהָם לֹא יִדְעֵנוּ וַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִכְיָרְנוּ אֶתְּהָ ה' אַבִּינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֹךְ לְעֵתִיד לְבֹא אוֹמֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּנִיךְ חֲטָאוּ לִי. אוֹמֵר לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יִמְחוּ עַל קְדוּשַׁת שְׁמֹךְ. אוֹמֵר אֵימָא לִיהּ לִיעֲקֹב דְהוּהוּ לִיהּ צַעַר גִּידוּל בְּנִים אֲפֻשֵׁר דְּבַעֵי רַחֲמֵי עֲלֵיהּ אוֹמֵר לוֹ בְּנִיךְ חֲטָאוּ אוֹמֵר לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יִמְחוּ עַל קְדוּשַׁת שְׁמֹךְ. אָמַר לֹא בְּסָבִי טַעֲמָא וְלֹא בְּדַרְדְּקֵי עֲצָה אוֹמֵר לוֹ לִיצְחָק בְּנִיךְ חֲטָאוּ לִי אוֹמֵר לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם בְּנִי וְלֹא בְּנִיךְ בְּשַׁעֲהָ שְׁהַקְּדִימוּ לְפָנֶיךָ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע קְרֵאתָ לָהֶם בְּנֵי בְּכוֹרֵי עַכְשָׁיו בְּנֵי וְלֹא בְּנִיךְ. וְעוֹד כַּמָּה חֲטָאוּ כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם שְׁבַעִים שָׁנָה. דַּל עֲשָׂרִים דָּלָא עֲנִשְׁתָּ עֲלֵיהּ פְּשׁוּ לְהוּ חַמְשֵׁין דְּלַחֲמֶשֶׁה וְעֲשָׂרִין דְּלִילּוֹתָא פְּשׁוּ לְהוּ חַמְשֵׁה וְעֲשָׂרִין דַּל תַּרְתֵּי סָרִי וּפְלָגָא דְצִלוּיֵי וּמִיכַל וּדְבִית הַפְּסָא. פְּשׁוּ לְהוּ תַרְתֵּי סָרִי וּפְלָגָא אִם אֶתְהָ סוּבַל אֶת כָּלָם מוּטָב וְאִם לָאוּ פְּלָגָא עָלֵי וּפְלָגָא עֲלֶךָ. וְאִם תַּמְצָא לוֹמֵר כּוֹלָם עָלֵי הָא קְרִיבִית נַפְשֵׁי קַמְךָ פְּתַחוּ וְאָמְרוּ כִּי אֶתְהָ אַבִּינוּ. אוֹמֵר לָהֶם יִצְחָק עַד שְׁאַתֶּם מְקַלְסִין לִי קַלְסוּ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְחוּי לְהוּ יִצְחָק קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעִינֵיהּ. מִיַּד נוֹשְׂאִין עֵינֵיהֶם לְמָרוּם וְאוֹמְרִים אֶתְהָ ה' אַבִּינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֹךְ :

רס"י כַּסְנֵי מַצְעֵי לִיהּ. דוּמִיא דְכַסְלָג דְלֹא כְתִיב כַּסְלָגִים: אַרְדַּ עַמְדָּ. אַעֲלֵךְ גַּם עַלְהּ כַּאֲן רַמּוֹ אַרְבַּע גְּלוּת גַּם רַבּוּי הוּא: יֹאמֵר ה'. אַתְהָ אוֹמֵר הַתּוֹכַחָה וּבַךְ אֲנוּ תוֹלִין: יִמְחוּ. הוּאִיל שְׁחַטָּאוּ וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֶךָ עוֹלָם כַּשְׁתַּעֲשֶׂה דִין צַעֲזָרִין עַל דְּבִרְיָךְ: הַרְחַת לָהֶם בְּנֵי בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁהִיה גְּלוּי לְפָנֶיךָ שְׁהִם עֲתִידִים לוֹמֵר לְפָנֶיךָ צַסִּינִי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע לְקַבֵּל עוֹלָךְ מֵאַהֲבָה כַּצְנִים: דַּל עֲשָׂרִים דְלֹא עֲנִשְׁתָּ לְהוּ. שְׁכַן מַלְיָנוּ צְדוּר הַמַּדְבַּר שְׁלֹחַ עֲנֵשׁ הַקְּצוּ"ה אֲלֹחַ מַכ' שְׁנָה וּמַעֲלָה דְכַתִּיב צַמְדָּר הַזֶּה יַפְלוּ פַּגְרֵיכֶם וְגו' עֲשָׂרִים שְׁנָה וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הַלִּינוֹתֶם עָלַי: כִּי אַתְהָ אַצִּינוּ. כַּנְּגַד יִלְחַק אֲמַרוּ וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם רַחוּ כַּנְּגַד הַקְּצוּ"ה שְׁהוּא אַצִּיהֶם:

זוהר וישב דף קפ"ד ע"ב

וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם, רַבִּי

יהודה פתח ואמר (תהלים י"ט) תורת יי תמימה משיבת נפש (מאן
 דבטיל מלי דאורייתא פאלו חריב עלמא שלימ), כמה אית לון לבני נשא
 לאשתדל באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא להוי ליה
 חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי וזכי בתרין עלמין ואפלו מאן
 דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה כדקא יאות זכי
 לאגר טב בעלמא דין ולא דינין ליה בההוא עלמא, ותא חזי
 כתיב (משלי ג') ארף ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, ארף
 ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאית ליה ארף ימים
 בההוא עלמא דביה אורכא דיומין ואנון יומין אנון יומין ודאי,
 תמן איהו רוחצנו דקדשה דלעילא דאתרחיץ בר נש בהאי
 עלמא לאשתדל באורייתא לאתתקפא בההוא עלמא
 בשמאלה עושר וכבוד אגר טב ושלוח אית ליה בהאי עלמא
 וכל מאן דישתדל באורייתא לשמה כד נפיק מהאי עלמא
 אורייתא אזלא קמיה ואכרזת קמיה ואגינת עליה דלא יקרבו
 בהדיה מאריהון דדינא, כד שכיב גופא בקברא היא נטרת ליה,
 כד נשמתא אזלא לאסתלקא למיתב לאתרה איהי אזלא קמה
 דההיא נשמתא וכמה תרעין אתברו מקמה דאורייתא עד
 דעאלת לדוכתה וקימא עליה דבר נש עד דיתער בזמנא
 דיקומין מתיא דעלמא ואיהי מלפא סיגורא עליה הדא הוא
 דכתיב (משלי ו') בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך
 והקיצות היא תשיחך, בהתהלךך תנחה אותך כמה דאתמר,
 בשכבך תשמור עליך בשעתא דשכיב גופא בקברא דהא כדון
 בההוא זמנא אתדן גופא בקברא וכדין אורייתא אגינת עליה,
 והקיצות היא תשיחך כמה דאתמר בזמנא דיתערו מתי
 עלמא מן עפרא, היא תשיחך למהוי סיגוריא עלך:

תרגום הזהר ויקחהו וגו' רק אין זו מים. רבי יהודה פתח ואמר, תורת ה' תמימה
 משיבת נפש. כמה יש להם לבני אדם, להשתדל בתורה, כי כל מי שמשתדל בתורה
 יהיה לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא, והוא זוכה בשני עולמות. ואפלו מי
 שמשתדל בתורה ואינו משתדל בה פראוי, הוא זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין
 דנים אותו בעולם האמת. וזו ורואה פתוח (משלי ג') ארף ימים בימינה וגו'. ארף
 ימים הוא לחותו המשתדל בתורה לשמה. שיש לו ארף ימים בחותו העולם שבו
 אריכת ימים, דהינו בעולם הנלחי. ואלו הימים שבו הפה ימים צודאי. שם הוא
 צפוחו הקדשה של מעלה, שהאדם צוטח בו בעולם הזה להשתדל בתורה כדי
 להיות מאושר בעולם ההוא הנלחי. בשמאלה עשר וכבוד: שיש לו שכר טוב ושלוח
 בעולם הזה. וכל מי שעוסק בתורה לשמה, צעת שנפטר מעולם הזה, התורה

הולכת לפניו, ומכרזת לפניו, ומגנת עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כשהגוף שוכב בקבר היא משפחה. כשהנשמה הולכת להסתלק ולשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה, והרצה שערס סתומים, נשצרים מלפני הפורה. עד שמביאה את הנשמה למקומה. והפורה עומדת על האדם בשעה שיתעורר לתחית המתים בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת זכות עליו. זהו שכתוב (משלי ו) בזה הלכך: תנחה אותך, הוא כמו שחמרנו לעיל, שהפורה הולכת לפניו בעת הפטירה, בשכבה, תשמור עליך, הוא בשעה שהגוף שוכב בקבר, כי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, והפורה מגנת עליו. והקלות היא תשיחה, הוא כמו שחמרנו לעיל, שהוא בזמן שיקומו מתי העולם לתחיה מן העפר. היא תשיחה, ללמד זכות עליך.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ת"ת פ"ה

א. כל תלמיד חכם שדעותיו מכונות אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה אף על פי שלא למד ממנו כלום: **ב.** הרב המובהק שרצה למחול על כבודו בכל הדברים האלו או באחד מהן לכל תלמידיו או לאחד מהן הרשות בידו ואף על פי שמחל חייב התלמיד להודו ואפילו בשעה שמחל: **ג.** כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבו כן אמרו חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשליך וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולא להבס שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם הבא:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז ע"ב

הַמְּאֲכָסוֹן הַמִּלֶּךְ בְּבֵיתוֹ כַּמָּה מְכַבֵּד הַבַּיִת וּמְרַבֵּצוֹ וְהוֹאִיל
וְלִבּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בֵּיתוֹ וַיִּתְּבַרֵךְ רֵאשִׁי לְכַבֵּדוֹ מִכָּל אֲבָק וְעָפָר
הַרְהוּרֵי עֲבִירוֹת וּמַחְשָׁבוֹת בְּטִילוֹת וּלְהַרְבִּיץ בְּמִים טְהוּרִים מִי
שׁוֹשְׁנִים הֵם דְּמַעוֹת עֵינַיִם גַּם לְרַחֵצוֹן כְּדָרֶךְ שְׁרוּחֲצִין הַרְצָפָה
לְפָנֵי הַמְּלָכִים וַיִּמְנַע רֶגֶל זֶר עָרַל מִטּוֹנֵף הוּא יֵצֵר הָרַע. כְּדֹאִיתָא
בְּזוֹהַר דְּהֵיִינוּ דְּכַתְיִב (מְשַׁלֵּי כ"ה) הוֹקֵר רֶגְלָךְ מִבַּיִת רַעַךְ. שְׁרָגְלָךְ
הוּא הַיֵּצֵר הָרַע הַמְּרַגֵּל הָאֲרֶץ הַלְזוֹ רְצוֹנוֹ לומר הָאָדָם שֶׁהוּא
מִהָאָדָמָה לְלוֹכְדָם רַעַךְ זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדְכַתְיִב (מְשַׁלֵּי כ"ז)
רַעַךְ וְרַע אֲבִיךָ אֵל תַּעֲזוֹב לְשׁוֹן חֲבֵרָה שְׂאִינוֹ בּוֹדֵל מִמֶּךָ כִּרְע
וְחֵבֵר תִּמְיֵד לָךְ גַּם בְּעַנְוָה מִתְנַהֵג עִמָּךְ דְּכָל מְקוֹם שְׂמֵצִינוּ
גְּדוּלְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִינוּ עֲנוּתְנוֹתוֹ וּבְכָל חֲכָמֵי
הַגּוֹיִם מֵאִין כְּמוֹךָ אֲבָל בְּחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל מְגִדִּילִים לַעֲשׂוֹת
כְּמַעֲשֵׂהוּ כְּדֹאִיתָא בְּזוֹהַר וְעוֹד רַעַךְ לְשׁוֹן רְצוֹן וְרַעְנָא שְׂאוּהֶבֶךָ
בְּחֻבָּה רַבָּה וְלָכוֹן גַּם אֲתָה אֵל תַּעֲזִיבֵהוּ וְהוֹקֵר וַיִּמְנַע רֶגֶל שׁוֹנֵאָךְ
הַמְּרַגֵּל בְּךָ וּמִבְּקֵשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וּבֵית רַעַךְ הֵיִינוּ לְבָדָּ וְנִשְׁמָתָךְ:

וישב יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר: (יא)
וְקִנְיָאוּ בֵּיהּ אַחוּהֵי וְאָבוּהֵי נִטְר יֵת פְּתַגְמָא:

רש"י שמר את הדבר. היה ממתין ומלפפה מתי יבא, וכן (ישעיה כ"ב) שומר אמונים וכן (איוב י"ז) לא תשמר על חטאתי, לא תמתין:

וַיִּלְכוּ אָחָיו לְרַעוֹת אֶת צֵאֵן אָבִיהֶם (יב)
בְּשִׁכְמָם: וַאֲזָלוּ אַחוּהֵי לְמַרְעֵי יֵת עֲנָא דְאַבוּהוֹן בְּשִׁכְמָם:

רש"י לרעות את צאן. נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עצמון:

**וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים
בְּשִׁכְּם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ
הַנְּנִי : וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֹא אָחִיךָ רָעוּ בְּשִׁכְּם אֶתָּא וְאַשְׁלַחְךָ
לְוִתְהוֹן וַאֲמַר לֵהּ הִיא אֲנִי :**

רש"י לָשׂוֹן עֲנוּה וּזְרִיזוּת, נִזְדַּרְז לַמַּנּוֹת אֲבִיו, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא יוֹדֵעַ בְּאֲחִיו שְׂקוֹנָאִין אוֹתוֹ:

**וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אָחִיךָ
וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִינִי דַּבֵּר וַיִּשְׁלַחְהוּ
מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵאוּ שְׂכָמָה : וַאֲמַר לֵהּ אֵינִל כָּעוֹן חֲזִי יָת
שְׁלָמָא דְאַחוּךָ וְיָת שְׁלָמָא דְעָנָא וְאַתְּבְּנִי פִתְגָמָא וְשְׁלַחְהּ מִמִּישַׁר חֲבֵרוֹן
וְאַתָּא לְשִׁכְּם :**

רש"י מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן. וְהֵלֵךְ חֲבֵרוֹן בְּהַר, שְׂנֵאֲמַר (בַּמִּדְבָּר י"ב כ"ג) וַיַּעֲלֵנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד חֲבֵרוֹן, אֲלֵךְ מֵעֵמֶק עֲמוּקָה עַל אוֹתוֹ
לְדִיק הַקְּבוּר בְּחֲבֵרוֹן, לְקִיס מֵה שְׂנֵאֲמַר לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים (לְעֵיל טו י"ג) כִּי גַר יִהְיֶה זְרַעְךָ: וַיִּבֶן אֶת־מִקְוֵהוֹ מִקּוֹם מוֹכֵן
לְפִרְעוֹנָה, עַם קִלְקֵלוֹ הַשְּׂבִימִים, עַם עֲנוּ אֶת דִּינָה, עַם נַחֲלָקָה מַלְכוּת בֵּית דוֹד, שְׂנֵאֲמַר (מ"א י"ב ט) וַיִּלְךְ רַחֲבֵעַם שְׂכָמָה
וְגו' :

**וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ : וַאֲשַׁכְּחָה גְבָרָא וְהָא תַעֲי
בְּחֻקָּא וַיִּשְׁאַלְנָה גְבָרָא לְמִימַר מַה אֶתְּ בָּעִי :**

רש"י וַיִּמְצְאוּהוּ וַיִּמְצְאוּהוּ. אִישׁ. זֶה. גְבִרְיָאֵל. שְׂנֵאֲמַר (דְּנִיחָל טו) וְהָאִישׁ. גְבִרְיָאֵל:

נְבִיאִים - עֲמוֹס - פֶּרֶק ב

**וְאֲמִיץ לְבֹבוּ בְּגִבּוֹרִים עָרוֹם יָנוֹס בַּיּוֹם
הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה : (א) וְדַתְקִיף לְבִיָּה בְּגִבְרִיָּא עֲרִטְלָא דְלֵא זָנוּ
יַעֲרוֹק בַּיּוֹמָא הַהוּא אָמַר יְי :**

רש"י ערום ינום וגו' . ערטיולאי בלא כלי זיין :

ג (א) שְׁמְעוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר
הֶעֱלִיתִי מִמְּצָרֵי מִצְרַיִם לֵאמֹר : קבילו ית פתגמא
הדין די גזר יי עליכון בני ישראל על כל זרעיתא דאסיקית מארעא
דמצרים למימר : (ב) רק אתכם ידעתי מכל
משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את
כל עונתיכם : לחוד בכון אתרעיתי מפל זרעית ארעא על כן
אסער עליכון ית כל חוביכון :

רש"י רק אתכם ידעתי . אהבתי ואתם פשעתם בי על כן וגו' , ורבותינו דרשוהו ללד אחר במסכת עכו"ם :

א (א) הֵיילְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלִתֵּי אִם נוֹעְדוּ : הֵיילְכוּ
תרין כחדא אלהין אם אידמנו :

רש"י הילכו שנים יחדיו . שאתם אומרים לנביאים לא תנבאו כלום הנביאים מתנבאים מלכם אלא א"כ נטוו כלום
דברים נעשי' אלא ע"פ דרכם : בלתי אם נועדו . אלא א"כ קבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני :

ד (ד) הַיִּשָּׂאג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ הֵייתוּ
כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתֵּי אִם לְכָד : הֵינהום
אַרְיָא בְּחוּרְשָׁא וְצִידָא לֵית לֵיהּ הֵיירִים בַּר אַרְיָוֹן קְלִיָּה מִמְּרַבּוּעֵיתֵיהּ
אַלְהֵין אִם אַחַד :

רש"י הישאג אריה ביער וטרף אין לו . כשאריה אוחז טרף דרכו לשאוג ואינו שאוג אלא א"כ לכד וכן הוא אומר
(ישעיה ה) ישאג ככפירים וינהום ויאחז טרף וכן (סא נא) כאשר יהגה הכפיר והאריה על טרפו : הישאג אריה . הוא
נבוכדנאצר , ד"א הנביאים מדמין את רוח הקודש הבא עליהם לשאגת אריה כמו שאמרו למטה אריה שאג מי לא
יירא וכאן זה פירוש הדוגמא היבא רוח הקודש צפי הנביאים לדבר דבר מאת הקב"ה לרעה אלא אם כן הפורענות
נגזר מלפניו זהו הטרף , היתן הקב"ה קולו לדבר קשה בלתי אם לכד אתכם במוקש עון :

כתובים - משלי - פרק ח

(יז) אָנִי (אהביה) אֶהְבֵּי אֶהָב וּמִשְׁחָרֵי יִמְצְאוּנִי :
אָנָּה רַחֲמָא רַחֲמֵי וְאֵלִין דְּמִקְדָּמִין לִי יִשְׁכַּחֲנִנִי :

רס"ז אהב . כמו אהבב : אהבי . אהביה כתיב אמר הקב"ה אני אהביה של תורה אהב זו שמעתי מרבי אהרן בשם רבי נתן : ימלאנני . נו"ץ יחירה חמשים שערי בינה אמליאנו :

(יח) עֲשֹׂר וְכָבוֹד אֶתִּי הוּן עֵתֶק וְצַדִּיקָה : עֵתְרָא
וּיקָרָא דִּילִי מְמוֹנָא וּמְזָלָא וְצַדִּיקָתָא : (יט) טוֹב פְּרִי מִחֲרוֹץ
וּמְפֹז וּתְבוּאַתִּי מִכֶּסֶף נְבָחָר : טבין פְּרִי מִן דְּהָבָא
סְנִינָא וּמִן דְּהָבָא אוּבְרִיזִין וְעַלְלֵתִי מִן סְנִינָא גְבִיָּא : (כ) בְּאַרְחָ
צַדִּיקָה אֶהְלֵךְ בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מְשֻׁפָּט : בְּאַרְחָתָא
דְּצַדִּיקָתָא מְהֻלָּקָא אָנָּה בְּגוּ שְׁבִילֵי דְדִינָא : (כא) לְהִנְחִיל אֶהְבֵּי
יֵשׁ וְאַצְרֵתִיהֶם אֲמַלָּא : דְּאִוְרִית לְרַחֲמֵי שְׁנִינָא סְגִיאַתָּא
וְסִימְתְּהוֹן אֲמַלָּא :

רס"ז להנחיל אהבי . יש . אתי נחלה רבה :

משנה יבמות פרק ט

א. יש מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מתרות לאלו ולאלי, ואסורות לאלו ולאלי, ואלו מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול, חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר, ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, מתרות לבעליהן ואסורות

ליבמיהו :

ברטנורה (א) יש מותרות. כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה, שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה:

ב. ואלו מתרות ליבמיהו ואסורות לבעליהו, כהן גדול שקדש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט, כשר שנשא חלה ויש לו אח חלל, ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל, מתרות ליבמיהו ואסורות לבעליהו. אסורות לאלו ולא לו, כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט, כשר שנשא חלה ויש לו אח כשר, ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר, אסורות לאלו ולא לו. ושאר כל הנשים מתרות לבעליהו וליבמיהו :

ברטנורה (ב) כהן גדול שקדש את האלמנה. אבל נשאה נתחללה צניחתו ואסורה לבעל וליבם:

ג. שניות מדברי סופרים, שניה לבעל ולא שניה ליבם, אסורה לבעל ומתרת ליבם. שניה ליבם ולא שניה לבעל, אסורה ליבם ומתרת לבעל. שניה לזה ולזה, אסורה לזה ולזה. אין לה לא כתבה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות, והולד כשר וכפין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להו

ברטנורה (ג) שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו של בעל ולא של יבם, כגון אחים מן האב ולא מן האם: אין לה כתובה. מנה ומאתים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה, אבל תוספת יש לה: ולא פירות. אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל שלה, ואע"ג לפירות תקינו רבנן תחת פרקונה וזו אין חייב לפדותה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, אפילו הכי קנסוה רבנן דלא תגבי מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה, כי היכי דקנסוה דלא תגבי מיניה עיקר כתובה, דתנאי כתובה ככתובה דמי: ולא מזונות. אין כריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו,

דהא בעמוד והואל קאי, אלא אפילו הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם, דאילו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם, שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעת לבעלה, דדוקא במי שפרנסה שלא בדרך הלוואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הכזי דכיון שבשביל בעלה פרנסה ולא הלוה לה כלום למאן קא תבע, היא לא לותה והבעל לא ביקש ממנו שיפרנסה הלכך מלוא הוא דעבד, אבל אם הלוה לה, חייב הבעל לשלם אם היא כשרה, ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: ולא בלאות. אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שכלו אינו חייב לשלם, דסד"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם, קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימנא מהן קיימים נוטלתן: אלמנה לכהן גדול וכו'. יש להן כתובה ופירות דמשלם להן הבעל פירות שאכל מנכסי מלוג שלהן. ומזונות יש להן שניזונות מנכסיו, ודוקא לאחר מיתה, אבל בחייו אין כופין אותו לזונן, דהא קיימי עליה בעמוד והואל. ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחיי בעלה, אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יש להן, שהחזיר מה שצלה ואבד מנכסי מלוג שלהן. והני מילי כשהכיר בהן, אבל לא הכיר בהן אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, אבל יש להן תוספת ובלאות דליתנהו בעינייהו. והאי דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוה לכהן הדיוט וכו' יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות, לפי שהלכו מדברי סופרים ורכיכים חזוק, והללו מדברי תורה ואין רכיכים חזוק. ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוה לכהן גדול דאורייתא היא. ואע"ג דחלוה לכהן הדיוט היא מדברי סופרים, עשאוה כשל תורה כלין זה:

ד. בַּת יִשְׂרָאֵל מְאָרְסָת לַכֹּהֵן, מְעַבְרָת מִכֹּהֵן, שׁוֹמְרָת יָבָם לַכֹּהֵן, וְכֵן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בִּבְתְּרוֹמָהּ. בַּת יִשְׂרָאֵל מְאָרְסָת לְלוֹי, מְעַבְרָת מִלוֹי, שׁוֹמְרָת יָבָם לְלוֹי, וְכֵן בַּת לְוִי לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בְּמַעְשֵׁר. בַּת לְוִי מְאָרְסָת לַכֹּהֵן, מְעַבְרָת מִכֹּהֵן, שׁוֹמְרָת יָבָם לַכֹּהֵן, וְכֵן בַּת כֹּהֵן לְלוֹי, לֹא תֹאכַל לֹא בִּבְתְּרוֹמָהּ וְלֹא בְּמַעְשֵׁר:

דרטורה (ה) לא תאכל בתרומה. כדתנן בפרק אלמנה לכהן גדול, העובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכילין: לא תאכל במעשר. כולה מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, ואינה הלכה: בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. הכי קאמר, אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר, ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה, לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי. והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, הוא הדין אפילו נשואה, ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה תאכל, תנא נמי בסיפא גבי בת לוי מאורסת:

ה. בת ישראל שנסת לפהו, תאכל בתרומה. מת, וְלָהּ
הימנו בן, תאכל בתרומה. נסת ללוי תאכל בפעש. מת,
וְלָהּ הימנו בן, תאכל בפעש. נסת לישראל, לא
תאכל לא בתרומה, ולא בפעש. מת, וְלָהּ הימנו בן, לא
תאכל לא בתרומה ולא בפעש. מת בנה מישראל,
תאכל בפעש. מת בנה מלוי, תאכל בתרומה. מת בנה
מכהו, לא תאכל לא בתרומה ולא בפעש:

ברטורה (ה) מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו
בלחמו, קרי ביה יאכלו. וכל זמן שזנה קיים מאכילה בתרומה:

ו. בת פהו שנסאת לישראל, לא תאכל בתרומה. מת
וְלָהּ הימנו בן, לא תאכל בתרומה. נשאת ללוי, תאכל
בפעש. מת, וְלָהּ הימנו בן, תאכל בפעש. נשאת
לפהו, תאכל בתרומה. מת, וְלָהּ הימנו בן, תאכל
בתרומה. מת בנה מכהו, לא תאכל בתרומה. מת בנה
מלוי, לא תאכל בפעש. מת בנה מישראל, חוזרת
לבית אביה. ועל זו נאמר, (ויקרא כב) וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ
כְּנַעוּרֶיהָ מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכֵל:

ברטורה (ו) נשאת ללוי. אחר שילדה מכהו: אוכלת במעשה. ולא בתרומה, ואף על גב
דיש לה בן מכהו, דהדרא הויא לה זרה: מת ולה ממנו בן אוכלת במעשה. בשביל זנה
מלוי, אבל לא בתרומה בשביל זנה מכהו, שהרי יש לה זרע מן הזר:

גמרא יבמות דף כ"א ע"א

אמר רבא רמז לשניות מן התורה מנין שנאמר (ויקרא י"ח) כִּי אֵת
כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ. האל קשות מכלל דאיכא
רכות ומאי נינהו שניות ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא

דְּכַתִּיב (יחזקאל י"ז) וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקַח. לִימָא פְּלִיגָא דְרַבִּי לְוִי
 דְּאָמַר רַבִּי לְוִי קָשָׁה עֹנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת יוֹתֵר מֵעֹנְשָׁן שֶׁל עֲרִיּוֹת.
 שָׁזָה נֶאֱמַר בְּהֵן אֵל וְזָה נֶאֱמַר בְּהֵן אֵלָה אֵל קָשָׁה וְאֵלָה קָשָׁה
 מֵאֵל. גְּבִי עֲרִיּוֹת נִמְי הָא כְּתִיב אֵלָה. הֵהוּא לְמַעֲוִטֵי מִדּוֹת
 מִכָּרַת אֶלָּא מָאֵי חוּמְרֵיהוּ הֵנִי אֶפְשָׁר בְּתִשׁוּבָה וְהֵנִי לֹא אֶפְשָׁר
 בְּתִשׁוּבָה. רַב יְהוּדָה אָמַר מִהֲכָא (קהלת י"ב) וְאִזְן וְחִקֵּר תִּתְקֹן
 מְשָׁלִים הֲרֵבָה. וְאָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר קוֹדֵם שְׂבָא שְׁלֹמָה
 הִיָּתָה תוֹרָה דּוֹמָה לְכַפִּיפָה שְׂאִין לָהּ אֲזַנִּים עַד שְׂבָא שְׁלֹמָה
 וְעָשָׂה לָהּ אֲזַנִּים. רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אָמַר מִהֲכָא (משלי ד') פְּרָעָהּ אֵל
 תַּעֲבֹר בּוֹ שְׁטָה מֵעַלְיוֹ וְעָבֹר. אָמַר רַב אֲשִׁי מְשָׁל דְרַבִּי אוֹשְׁעִיָא
 לָמָּה הִדְבָּר דּוֹמָה לְאָדָם מְשָׁמֵר פְּרִדָּס מְשָׁמְרוּ מִבְּחוּץ כְּלוּ
 מְשִׁתְּמֵר. מְשָׁמְרוּ מִבְּפָנִים שְׁלִפְנָיו מְשִׁתְּמֵר שְׁלֵאֲחֲרָיו אִין
 מְשִׁתְּמֵר. וְהָא דְרַב אֲשִׁי בְּדוֹתָא הִיא הֵתָם שְׁלִפְנָיו מִיָּהָא
 מְשִׁתְּמֵר. הֲכָא אִי לָאו שְׁנִיּוֹת פָּגַע בְּעֶרְוָה גּוּפָה. רַב פֶּהֲנָא אָמַר
 מִהֲכָא (ויקרא י"ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מְשִׁמְרֵתִי עֲשׂוּ מְשִׁמְרֵת
 לְמְשִׁמְרֵתִי. אָמַר לִיָּה אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף הָא דְאֹרִיתָא הִיא.
 דְאֹרִיתָא וּפִירְשׁוּיָהּ רַבְּנָן כָּל הַתּוֹרָה נִמְי פִּירְשׁוּיָהּ רַבְּנָן אֶלָּא
 מִדְּרַבְּנָן וּקְרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא :

רס"י כי את כל התועבות האל. גבי עריות כתיב ומשמע התועבות הקשות: מכלל
 לחיבא רבות. וקלות מהן ואסורות: אלה. במדות כתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה
 אלה כל עושה עול ומדקאמר יותר משל עריות מכלל דהאל לאו קשה הוא: הכתיב
 אלה. מכל התועבות האלה ונכרתו: עריות. אפסר בתשובה כל זמן שלא הוליד ממזר
 ופריש ממנה ויתחרט אצל מדות גוזל את הרבים הוא ואינו יודע למי יחזיר ואע"ג
 דקיימא לן יתקן בהם כרכי רבים לאו תשובה מעלייתא היא: און. לשון אזנים בית
 אחיזה כדאמרינן בעירובין לימד דעת את העם דאגמר' בסמני טעמא ואסברה
 בדדמי גמר מלתא ממלתא והזהיר על דברי סופרים כדכתיב ויותר מהמה בני הזהר.
 הזהר בדברי סופרים יותר מד"ת וגזר על השניות: אזנים. קל קופה לאחוז בהן
 הקופה ומשתמרת שלא תפול הכי נמי על ידי שניות מתרחקין מן העריות: פרעהו.
 הגדילהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו כמו גדל פרע: ושמתם את
 משמרתם. גבי עריות כתיב:

תָּא חֲזִי הֵהוּא גּוּפָא מַה כְּתִיב (ישעיה נ"ג) וַיִּי חֲפָץ דְּכָאוּ הֶחֱלִי אִם
 תְּשִׁים אֲשֶׁם נִפְשׁוּ יִרְאֶה זֶרַע יֶאֱרִיךְ יָמִים וְחֲפָץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלַח,
 וַיִּי חֲפָץ דְּכָאוּ הָאִי קָרָא אִית לְאִסְתַּכְּלָא בֵּיה אַמַּאי חֲפָץ בְּגִין
 דִּיתְדַכֵּי, אִם תְּשִׁים אֲשֶׁם אִם יִשִּׁים אֲשֶׁם מִבְּעֵי לִיה מַאי אִם
 תְּשִׁים אֶלָּא לְנִשְׁמַתָּא אֶהְדֵּר מַלְּה אִי הֵהִיא נִשְׁמַתָּא בְּעִיא
 לְאִתְתַּקְנָא כְּדָקָא יְאוּת, יִרְאֶה זֶרַע בְּגִין דְּהֵהִיא נִשְׁמַתָּא אֶזְלַת
 וְשִׂאטַּת וְאִיהִי זְמִינָא לְאֶעְלָא בְּהֵהוּא זֶרַע דְּאִתְעַסַּק בְּהַ בְּר נִש
 בְּפָרְיָה וְרַבְיָה וְכַדִּין יֶאֱרִיךְ יָמִים וְחֲפָץ יי דָּא אִוְרִיתָא בִּינְדִיָּה
 אֶצְלַח תָּא חֲזִי אַף עַל גַּב דְּבַר נִש אֶשְׁתַּדַּל בְּאוּרִיתָא יִמְמָא
 וְלִילִיא וּמְקוּרִיָּה וּמִבּוּעִיָּה קִימָא בֵּיה לְמַגְנָא לִית לִיה אֶתֵּר
 לְאֶעְלָא לְפָרְגוּדָא וְהָא אֶתְמַר דְּבִירָא דְּמִיָּא אִי הֵהוּא מְקוּרָא
 וּמִבּוּעָא לָא עָאל בֵּיה לָאו אִיהוּ בְּאֵר דְּבִירָא וּמְקוּרָא כְּחַדָּא
 אֲנוּן וְרָזָא חַד אִיהוּ וְאוּקִימָנָא, כְּתִיב (תהלים קמ"ז) שְׂוֹא לְכֶם
 מִשְׁכִּימִי קוּם מֵאַחֲרֵי שְׁבַת אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֶצְבִּים כֹּן יִתֵּן לִידִידוֹ
 שְׁנָה, תָּא חֲזִי כְּמָה חֲבִיבִין אֲנוּן מְלִי דְּאוּרִיתָא דְּכָל מַלְּה וּמַלְּה
 דְּאוּרִיתָא אִית בֵּיה רְזִין עֲלָאִין קַדִּישִׁין וְהָא אֶתְמַר דְּכַד יְהַב
 קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוּרִיתָא לְיִשְׂרָאֵל כָּל גְּנִיזִין עֲלָאִין קַדִּישִׁין
 כְּלָהוּ יְהַב לָהוּ (וּכְלָהוּ) בְּאוּרִיתָא וְכְלָהוּ אֶתִּיהִיבוּ לָהוּ לְיִשְׂרָאֵל
 בְּשַׁעֲתָא דְּקַבִּילוּ אוּרִיתָא בְּסִינֵי, תָּא חֲזִי שְׂוֹא לְכֶם מִשְׁכִּימִי
 קוּם אֲלִין אֲנוּן יְחִידִים דְּאֶשְׁתַּכְּחוּ דְּלָאו אֲנוּן דְּכַר וְנוּקְבָא
 כְּדָקָא יְאוּת וְאֶקְדָּמוּן בְּצַפְרָא לְעִבְדִּיתִיהוּ כְּמָה דְּאֶת אֲמַר (קחלת
 ד') יֵשׁ אֶחָד וְאִין שְׁנֵי וְגוֹי וְאִין קַץ לְכָל עֲמָלוֹ, מֵאַחֲרֵי שְׁבַת
 מֵאַחֲרִין נִיחָא כְּמָה דְּאֶת אֲמַר כִּי בּו שְׁבַת בְּגִין דְּאֶתְתָּא לְגַבֵּי
 בְּר נִש אִיהִי נִיחָא לְגַבֵּיהּ וְדָאִי, אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֶצְבִּים מַאי לֶחֶם
 הָעֶצְבִּים דְּכַד בְּר נִש אִית לִיה בְּנִין הֵהוּא נְהֻמָּא דְּאֶכִּיל אֶכִּיל
 לִיה בְּחַדְוָה וּבְרַעוּתָא דְּלָבָא וְהֵהוּא דְּלִית לִיה בְּנִין הֵהוּא נְהֻמָּא
 דְּאֶכִּיל אִיהוּ נְהֻמָּא דְּעַצִּיבוּ, וְאֲלִין אֲנוּן אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֶצְבִּים
 וְדָאִי, כֹּן יִתֵּן לִידִידוֹ שְׁנָה מַאי יִתֵּן לִידִידוֹ דָּא הוּא דְּמְקוּרִיָּה
 מְבָרַךְ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהַב לִיה שְׁינָה בְּהֵהוּא עֲלֻמָּא כְּמָה
 דְּאֶת אֲמַר (משלי ג') וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנַתְּךָ, בְּגִין דְּאִית לִיה חוּלְקָא
 בְּעֲלֻמָּא דְּאֶתִי בְּגִין דְּהֵהוּא בְּר נִש שְׁכִיב וְיִתְנֵהִי בְּהֵהוּא עֲלֻמָּא
 דְּאֶתִי כְּדָקָא יְאוּת :

ז'א ור'אה, גוף ההוא מה פתוב צו, (ישעיה נ"ג) ו'ה' חפץ דפ'או החלי אס
 ת'אים וגו'. ו'ה' חפץ דפ'או, מקר'א זה יש להספ'ל צו, למה חפץ ה' פ'ה. ומש'יב,
 פ'די ש'יט'הר. "אס ת'אים א'ס", אס יש'ים א'ס, ה'ה כ'ר'י' לומר, צ'ל'סון ז'כר. למה
 אומר אס ת'אים, צ'ל'סון נ'ק'צה. ומש'יב, א'ל'א הפ'לה סו'צ'ת על הנש'מה, ופ'רו'ש'
 אס הנש'מה רו'כה להת'ת'ון פ'ר'אוי, יר'אה ז'רע, מש'ום ש'הנש'מה הול'כת ומש'וט'ט'ת,
 ש'אין לה מקום מנוח'ה, והיא ע'תיד'ה להפ'נס צ'אותו ז'רע ש'הא'ד'ם ע'ס'ק צ'ה צ'מ'ות
 פ'ר'יה ור'צ'יה, ואז י'ר'י'ד י'מים. וחפץ ה', זה הפ'ורה, צ'ידו י'ל'ת, א'ב'ל אס לא ז'כה
 ל'צ'נים, אין הפ'ורה מ'ס'יע'תו. ז'א ור'אה, א'ף על פי ש'א'ד'ם ע'ס'ק צ'פ'ורה י'ם ו'ל'ילה,
 ומקורו ומע'ינו עומד צו צ'ח'נס, ד'הינו ש'אינו מוליד צ'נים, אין לו מקום להפ'נס
 ל'מח'י'תו ש'ל הקדוש צ'רו'ף הוא, והרי ל'מד'נו, ש'צ'אר המ'ים, אס המ'קור והמע'ין לא
 נ'נס צו, אינ'ה צ'אר, פי הצ'אר והמ'קור א'חד הוא, וסוד א'חד הוא. וצ'ארנו'הו. פ'תיב,
 (תהלים קכ"ז) ש'ור' ל'כ'ס מ'ש'פ'ימי קום וגו': ז'א ור'אה פ'מה הם ח'צ'י'ים הם ד'צ'רי ת'ורה,
 ש'כ'ל מ'לה ומ'לה ש'צ'פ'ורה, יש צ'ה סודות עליונ'ים הקדוש'ים. ול'מד'נו, פ'א'ש'ר נתן
 הקדוש צ'רו'ף הוא א'ת הפ'ורה לי'ש'ר'אל, פ'ל סודות עליונ'ים הקדוש'ים פ'ל'ם נתן לה'ם
 צ'פ'ורה, וכל'ם נתנו לי'ש'ר'אל צ'ש'עה ש'ק'צ'לו הפ'ורה צ'סינ'י. ז'א ור'אה, ש'ור' ל'כ'ס
 מ'ש'פ'ימי קום וכו': י'לו הם י'חיד'ים ש'אין לה'ם א'שה, ש'נמ'ל'אים ש'אין הם ז'כר ונ'ק'צה
 פ'מו ש'ל'רי'כים, וה'ם מ'ש'פ'ימי צ'צ'קר ל'מל'א'כ'ת'ם. פ'מו ש'א'ת'ה אומר, (קהלת ד') יש א'חד
 ואין ש'ני וגו' ואין ק'ז ל'כל ע'מ'לו. מ'א'ח'רי ש'צ'ת. מ'א'ח'רים המנוח'ה, ד'הינו ש'מ'א'ח'רים
 ל'ש'את א'שה, פ'מו ש'א'ת'ה אומר פי צו ש'צ'ת, פי הא'שה א'ל הא'יש נ'ח'ש'צ'ת וד'אי א'ל'יו
 ל'מנוח'ה. או'כל'י ל'ח'ס הע'צ'בים וגו': מהו ל'ח'ס הע'צ'בים. פי פ'א'ש'ר יש ל'א'ד'ם צ'נים,
 ה'ל'ח'ס ש'או'כל, או'כל א'ותו צ'ש'מ'ח'ה צ'חפץ ל'ב, וא'ותו ש'אין לו צ'נים, ה'ל'ח'ס ש'או'כל
 הוא ל'ח'ס הע'צ'בים, ו'אלו הם או'כל'י ל'ח'ס הע'צ'בים וד'אי. פ'ן י'תן ל'יד'ודו ש'נה: מהו
 י'תן ל'יד'ודו, זהו ש'מ'קורו מ'בו'ר'ה, ש'הקדוש צ'רו'ף הוא נתן לו ש'נה צ'עול'ם ההוא, פ'מו
 ש'פ'תוב, (משלי ג') ו'ש'כ'צ'ת וע'ר'צה ש'נת'ה. והוא מש'ום ש'יש לו ח'לק צ'עול'ם הצ'א, ל'כן
 א'ותו הא'ד'ם ש'וכ'ב צ'ק'צ'ר, ונ'ה'נה צ'עול'ם הצ'א פ'ר'אוי.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ו

א. פ'ל תל'מיד ח'כ'ם מ'צ'וה ל'ה'דרו וא'ף על פי ש'אינו רבו ש'נ'א'מר
 (ויקרא י"ט) מ'פ'ני ש'י'בה ת'קום ו'ה'דר'ת פ'ני ז'קו זה ש'ק'נה ח'כ'מה

וּמְאִימָתִי חַיִּיבִין לְעֲמוּד מִפְּנֵי מִשְׁיִקְרָב מִמֶּנּוּ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁיַעְבוֹר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו: **ב.** אֵין עוֹמְדִין מִפְּנֵי לֹא בְּבֵית הַמְּרֻחָץ וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶּא שֶׁנֶּאֱמַר תִּקּוּם וְהִדְרֹתָ קִימָה שְׂיֵשׁ בָּהּ הַדּוֹר. וְאֵין בְּעֵלֵי אוֹמְנִיּוֹת חַיִּיבִין לְעֲמוּד מִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים בְּשַׁעָה שְׁעוֹסְקִין בְּמַלְאכְתָּם שֶׁנֶּאֱמַר תִּקּוּם וְהִדְרֹתָ מֵהַ דּוֹר שְׂאִין בָּהּ חֲסָרוֹן כִּיִּס אִף קִימָה שְׂאִין בָּהּ חֲסָרוֹן כִּיִּס וּמִנֵּן שְׂלֹא יַעֲצִים עֵינָיו מִן הַחֲכָם כְּדִי שְׂלֹא יֵרְאֶהוּ עַד שְׂלֹא יַעֲמוּד מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרֵאתָ מֵאַלְהֵיךָ הֵא כָּל דְּבָר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵב נֶאֱמַר בּוֹ וַיֵּרֵאתָ מֵאַלְהֵיךָ: **ג.** אֵין רְאוּי לְחֲכָם שְׂיִטְרִיחַ אֶת הָעַם וַיִּכְּוֹן עַצְמוֹ לְהוֹן כְּדִי שְׂיַעֲמְדוּ מִפְּנֵי אֱלֹהֵי יִלְדָּ בְּדֶרֶךְ קִצְרָה וּמִתְכַּוֵּן שְׂלֹא יֵרְאוּ אוֹתוֹ כְּדִי שְׂלֹא יִטְרַחוּ לְעֲמוּד וְהַחֲכָמִים הָיוּ מִקִּיפִין וְהוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ הַחִיצוֹנָה שְׂאִין מִכִּירֵיהוֹן מְצוּיִן שֶׁם כְּדִי שְׂלֹא יִטְרִיחוּם:

מוסר

מספר חרדים דף מ"ו ב'

כְּשֶׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְקַבּוֹעַ דִּירְתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כְּדִי לְמַעַלְהָ מְזָה צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְקַבּוֹעַ רוּב יוֹמוֹ וְלִילוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְבֵית הַמְּדֻרָשׁ יֵרָאֶה לוֹ מְרַגּוֹעַ וּמְנוּחַ וְשִׂמְחָה כְּדִאֲמָרוֹ הַחֲכָמִים בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדֻרָשׁוֹת פְּרֻדָּס הַצְּדִיקִים וּמֵאַסֵּר הַרְשָׁעִים. רְאוּי לָבֶן לְהִטְעִים לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ מְטַעְמִים כְּאֲשֶׁר אָהָבוֹ וְקַל וְחוֹמֵר לְאָבִינוּ שֶׁבְּשָׂמִים שָׂרְאוּ לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּתוֹרָתוֹ אֲשֶׁר הוֹרְנוֹ וְלַעֲשׂוֹת בְּחֶבֶה כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ וְאָהָב. וְהֵינָה חוֹבֵב שְׂיִקּוּם יִצִּירוּ חֲצוֹת לֵילָה לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ בְּדַבְּקוֹת לְשֵׁנִס מְתַנִּינוּ לַעֲשׂוֹת כְּכָה וַיְהִי מְרַגּוֹעַ לְנַפְשֵׁנוּ וְשִׂמְחָה רַבָּה. וְכֵן מְצוּת הַצְּדָקָה וְכֵן כָּל מְצוּהָ וּמְצוּהָ בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָה יוֹתֵר מִשְׂמִחַת גֵּן עֵדֶן כִּי מֵה לָנוּ מִן הַזְּמַן אִם לֹא רְצוֹנוֹ אֲשֶׁרִי הַמִּתְאַמֵּץ בְּאַהֲבָה וּזְרִיזוֹת לְרְצוֹתוֹ. דַּע בֶּן אָדָם כִּי כָּל יוֹם הֵבֵא לְקִרְאָתְךָ הוּא נִסְיוֹן חֲדָשׁ לְךָ שֶׁכָּדֵךְ אֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְחַדָּשׁ יִצְרוּ שֶׁל אָדָם עָלָיו לָכֵן מִתְחַלֵּת כְּנִיסַת הַיּוֹם הַשְּׂכָם וְהַעֲרַב לְבֵיתוֹ שֶׁל הַמְּלָךְ וְהִתְחַנֵּן לוֹ שְׂיִהְיֶה בְּעִזְרָךְ בְּצִרְתָּ נִסְיוֹנְךָ שְׂלֹא

תִּכְעִיסֵנוּ תִּפְנֹס לְשָׁלוֹם וְתִצָּא לְשָׁלוֹם. וְכֵן בְּתַחֲלַת הַשָּׁבוּעַ כְּמוֹ
שֶׁסִּדְּרוּ בְּהַבְדֵּלָה הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם חֲשׂוּכִים מְכַל חֲטָא
וּפְשָׁע וְכוּי' וְכֵן בְּתַחֲלַת הַחֹדֶשׁ וְכֵן בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה וְעַל זֶה נֶאֱמַר
(משלי כ"ח) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפֶּחַד תִּמְיֵד :

וישב יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אָנֹכִי מִבִּקֵּשׁ הַגִּידָה נָא לִי
אֵיפֹה הֵם רַעִים : וַאֲמַר יְת אַחִי אָנָּא בְּעֵי חוּי כְּעֵן לִי הִיבָא
אֲנֹן רָעֹן : (י"ז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי
אֲמָרִים גִּלְכָּה דִתִּינָה וַיִּלְדָּ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו
וַיִּמְצָאֵם בְּדָתָן : וַאֲמַר גְּבֵרָא נָטְלוּ מִכָּא אָרִי שְׁמַעִית דְּאָמְרִין
נִיזֵל לְדָתָן וְאִזֵּל יוֹסֵף בְּתַר אַחוּהִי וְאִשְׁכַּחְנוּן בְּדָתָן :

רש"י נסעו מזה. הסיעו עלמנן מן האחווה: נלכה דתינה. לבקש לך נכלי דתות שימיתוד בהם. ולפי פשוטו שם מקום
הוא, ואין מקרא יולא מידי פשוטו:

וַיִּרְאוּ אֶתְּוּ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
וַיִּתְנַפְּלוּ אֶתְּוּ לְהִמִּיתָו : וְחִזּוּ יִתְּוּ מִרְחִיק וְעַד לָא קָרִיב
לְנִתְהוֹן וְחִשְׁבּוּ עָלוּהִי לְמַקְטִלָּה :

רש"י ויתנכלו. נתמלכו נכלים וערמומיות: אחו. כמו אחו, עמו, כלומר אליו:

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בַעַל הַחֲלָמוֹת
הַלְזָה בָּא : וַאֲמָרוּ גְּבֵר לְאַחוּהִי הָא מְרִי חֲלָמִיָּא דִּיכִי אָתָּא : (כ)
וְעַתָּה לָכוּ וְנִהְרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
וְאִמְרֵנוּ חִיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה :

חִלְמַתְיוֹ : וְכַעַן אָתוּ וְנִקְטְלָנָה וְנִרְמְנָה בְּחֶדָא מִן גְּבִיָא וְנִימַר חִיָּתָא
בִּישְׁתָא אַכְלָתָהּ וְנִחְזִי מָה יְהוֹן בְּסוּף חִלְמוֹהִי :

רש"י ונראה מה יהיו חלומותיו. אמר ר' יצחק מקרא זה אומר דרשני, רוח הקדש אומרת כן. הם אומרים נהרגו, והכתוב מסים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו מכיון שהרגוהו בטלו חלומותיו:

**(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא
נִכְנְנוּ נַפְשׁ :** וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּשְׁזַבֵּה מִיַּד יְהוֹן וַאֲמַר לֹא נִקְטְלָנָה נַפְשׁ :

רש"י לא נכנו נפש. נפש. מכת נפש ז' היא מיתה:

נביאים - עמוס - פרק ג

**(ה) הַתְּפֹל צְפוּר עַל פֶּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ
הַיַּעֲלָה פֶּח מִן הָאֲדָמָה וְלָכּוּד לֹא יִלְכּוּד :**
הַתִּיפּוּל צִיפְרָא בְּקוּלָא עַל אֲרֻעָא וְצִיד לִית לָהּ הַיִּסְק קוּלָא מִן אֲרֻעָא
וּמִיָּחַד לֹא אֶחָד :

רש"י התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה. צפח שנפלה עליו ומוקש אין לה. היעלה פח מן האדמה. ממקום שהוטל שם אלא א"כ נאחו בו העוף כשהוא רוצה לברוח עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט ואותה שעה כבר נלכד: התפול צפור על פח. ואין הפח מכשילה כלומר וכי אפשר שאתם עוברים עבירות ולא יהיה לכם למוקש היעלה פח וגו'. כך היעלה עונותיכם למעלה ולא ילכדו אתכם:

**(ו) אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחָרְדוּ אִם
תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּהָ לֹא עֲשֵׂה :** אִם יִתְקַע שׁוֹפָרָא
בְּקִרְתָא בְּלֹא זְמַנְיָה וְעַמָּא דִּי בָּהּ לֹא יִזְעוּן אִם תִּהְיִי בְּשִׁתָא בְּקִרְתָא וּמִן
קָדָם יִי לֹא אֲתַעְבְּדַת :

רש"י אם יתקע שופר. שהנזפה רוא' גייסות באים בעיר ותוקע בשופר להזהיר את העם אין אלו אלא דברי משל ודמיון: אם יתקע שופר בעיר. כך היה לכם להיות חרדים אל דברי הנביאים שהם לופים לכם למלט אתכם מן הרעה שלא תבא וכשתבא לכם הרעה הלא תדעו כי הקב"ה עושה לכם על שלא נזהרתם בניבואיו:

(ו) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי יְהוָה דְּבַר כִּי אִם גְּלָה
סוּדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים : אֲרִי לֹא כִשְׂרִין פְּתַגְמִין
דְּמַתְעַבְדִין מִן קִדְם יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ גְּלָה רְזִיחָה לְעַבְדוֹהִי נְבִיאָא :

רש"י כי לא יעשה אדני . אלהים דבר . אלא א"כ גלה סודו אוחו סוד אל עבדיו הנביאים :

(ז) אֲרִיחָה שְׂאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְהוָה דְּבַר
מִי לֹא יִנְבֵּא : אֲרִיחָה נְהִים מִן לֹא יִדְחַל יְיָ אֱלֹהִים מִלִּיל מִן לֹא
יִקְבַּל נְבוּאָתָא :

רש"י אריח שאג מי לא יירא . כך הקב"ה דבר אל הנביא' להנבא מי לא ינבא :

(ח) הַשְּׂמִיעוּ עַל אַרְמְנוֹת בְּאַשְׁדוֹד וְעַל
אַרְמְנוֹת בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְאָמְרוּ הֵאֱסָפוּ עַל
הָרִי שְׁמֵרוֹן וְרֵאוּ מְהוֹמַת רַבּוֹת בְּתוֹכָהּ
וְעִשׂוּקִים בְּקִרְבָּהּ : בְּסָרוּ עַל בְּרִנְיַת בְּאַשְׁדוֹד וְעַל בְּרִנְיַת
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲתַכְנְשׁוּ עַל טוּרֵי שְׁמֵרוֹן וְחִזּוּ שִׁיגוֹשְׁיָא סְגִיָּאן
בְּגִיחָה וְאַנְיָסִין בְּגִיחָה :

רש"י השמיעו . אתם בני פלשתים ובני מצרים והכריזו זאת ואמרו בארמנותיכ' שיאספו על הרי שומרון לראות
מעל ההרים בתוך העיר את דרכם הרעה :

(ט) וְלֹא יִדְעוּ עֲשׂוֹת נִלְחָה נְאֻם יְהוָה
הָאוּצְרִים חֲמָס וְשָׂד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם : (פ) וְלֹא
יִדְעִין לְמַעַבְדַּד אֲוִרִיתָא אָמַר יְיָ דִּי מְלֵן אוּצְרֵיהוֹן חֲטוּף וּבִיזָא בְּבִירְנִיתְהוֹן
:

רש"י נלחה . ישרה . חמס : חמס ושד . ממון של גזל :

כתובים - משלי - פרק ח

(כב) יְהוָה קָנְנִי רֵאשִׁית דְּרֵכּוֹ קָדָם מִפְּעֻלָּיו
מֵאֲזֶ: אֶלְהָא בְרָאֲנִי בְרִישׁ בְּרִיתִיהָ וּמִן קָדָם עֹבְדוּי מִן רִישׁ :

רש"י רֵאשִׁית דְּרֵכּוֹ . קודם כריאתו של עולם :

(כג) מֵעוֹלָם נִסְכְּתִי מֵרֵאשׁ מִקְדָּמִי אֶרֶץ : וּמִן קָדָם
עֲלָמָא אֲתַתְּקִינִית מִן רִישִׁיהָ וּמִן קָדָם דְּתַהֲוִי אֶרְעָא :

רש"י נִסְכְּתִי מֵרֵאשׁ . ל' נסכי בני אדם (יחזקאל לה) :

(כד) בָּאִין תְּהַמּוֹת חוֹלְלָתִי בָּאִין מֵעֵינֹת
נְכַבְּדֵי מַיִם : עַד לָא נְהוּוֹן מֵעֵינִי עֲשׂוּנִי דְמִיָּא :

רש"י חוללתי . נבראתי :

(כה) בְּטָרָם הָרִים הִטְבְּעוּ לִפְנֵי גְבָעוֹת
חוֹלְלָתִי : קָדָם עַד לָא נִטְבְּעוּן טוּרֵי וְקָדָם רְמַתָּא אֲתַבְּנִית :

רש"י בְּטָרָם הָרִים הִטְבְּעוּ . בחור המים :

(כו) עַד לָא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוּצוֹת וְרֵאשׁ עֲפָרוֹת
תִּבְלָל : עַד לָא עָבַד אֶרְעָא וְנִחְלִי וְרִישׁ עֲפָרָא דְתִבְלָל :

רש"י אֶרֶץ וְחוּצוֹת . ארץ ישראל ושאר ארצות : ורֵאשׁ עֲפָרוֹת תִּבְלָל . אדם הראשון :

(כז) בְּהִכְיֵנוּ שְׁמַיִם שָׁם אָנִי בְּחוּקוֹ חוּג עַל פְּנֵי
תְּהוֹם : כַּד אֲתַקִּין שְׁמַיָּא תַּמּוֹן הָוִית וְעַד חָג חוּגְתָּא עַל אֶפֶי תְּהוֹמָא
:

משנה בבא קמא פרק ט

א. הגוזל עצים, ועשאון פלים, צמר, ועשאון בגדים, משלים כשעת הגזלה. גזל פרה מעברת, וילדה, רחל טעונה, וגזזה, משלים דמי פרה העומדת לילד, דמי רחל העומדת לגזז. גזל פרה, ונתעברה אצלו וילדה, רחל, ונטענה אצלו וגזזה, משלים כשעת הגזלה. זה הכלל, כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה :

דרטורה (6) הגוזל. משלם כשעת הגזילה. דמי עמים ואמר. ואין חייב להחזיר לו כלים, דקני בשנינו: דמי רחל העומדת ליגזז. והעודף שקה יותר הולד והגיזה, שלו הוא, דקננהו בשנינו: זה הכלל. לאחויי גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, וטבחו או מכרו, שהוא פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, שכיון שנעשה שינוי בידו, קנאו, ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר:

ב. גזל בהמה והזקינה, עבדים והזקיניו, משלים כשעת הגזלה. רבי מאיר אומר, בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. גזל מטבע ונסדק, פרות והרקיבו, יין והחמיץ, משלים כשעת הגזלה. מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעבדה בה עברה, או שנפסלה מעל גבי המזבח, או שהיתה יוצאת לסקל, אומר לו הרי שלך לפניך :

דרטורה (3) בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דכרקע דמו וברשותא דמרייהו קיימו. והלכה כר"מ: מטבע ונסדק. שינוי הניכר הוא: פירות והרקיבו. בשהרקיבו מקאתן [אומר לו הרי שלך לפניך]. אבל הרקיבו כולם, משלם כשעת הגזילה: מטבע ונפסל. שאינו עובר באותה מדינה, אבל עובר הוא במדינה אחרת: ונעבדה בה עבירה. שנרבעה או נעבדה [לעבודה זרה] שהיא פסולה לקרבן: שנפסלה למזבח. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין:

ג. נתן לאַמְנִין לְתַקּוֹ, וְקִלְקְלוּ, חֲזָבִין לְשֵׁלִם. נָתַן לְחֶרֶשׁ
שָׂדֶה יַתְבָּה וּמִגְדָּל לְתַקּוֹ, וְקִלְקַל, חֲזִיב לְשֵׁלִם. וְהַבְּנָאִי
שֶׁקֶבֶל עָלָיו לְסֹתֵר אֶת הַכְּתָל, וְשִׁבַּר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ
שֶׁהֲזִיק, חֲזִיב לְשֵׁלִם. הִיָּה סוֹתֵר מִצַּד זֶה וְנִפְל מִצַּד אַחֵר,
פְּטוּר. וְאִם מִחֲמַת הַמַּכָּה, חֲזִיב:

ברטנורה (ג) נתן לאומנין לתקן. נתן להם עצים לעשות כלי. ולאחר שנעשה הכלי
קלקלוהו, חייבים לשלם דמי הכלי ולא דמי עצים בלבד: נתן לחרש. השתא אשמעינן שאם
נתן כלי עשוי לאומן כדי לתקנו, וקלקלו, חייב לשלם דמי הכלי. ותנא סיפא לגזויי רישא,
ללא תימא רישא מיירי בכלי עשוי: שידה. עגלה של עץ העשויה למרכב נשים:

ד. הנותן צֶמֶר לְצַבֵּעַ, וְהַקְדִּיחְתּוּ יוֹרָה, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי
צֶמֶרוֹ. צֶבְעוֹ כְּאוֹר, אִם הִשְׁבַּח יוֹתֵר עַל הַיְצִיאָה, נוֹתֵן לוֹ
אֶת הַיְצִיאָה, וְאִם הַיְצִיאָה יִתְרָה עַל הַשְּׁבַח, נוֹתֵן לוֹ אֶת
הַשְּׁבַח. לְצַבֵּעַ לוֹ אָדָם, וְצֶבְעוֹ שָׁחַר, שָׁחַר, וְצֶבְעוֹ אָדָם,
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צֶמֶרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,
אִם הִשְׁבַּח יִתֵּר עַל הַיְצִיאָה, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה, וְאִם
הַיְצִיאָה יִתְרָה עַל הַשְּׁבַח, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשְּׁבַח:

ברטנורה (ד) והקדיחתו יורה. ששרפתו יורה. שהרתיחו יותר מדאי: נתן לו דמי צמרו.
והכא ליכא שבחא כלל, שהרי נשרף לגמרי, וליכא למימר אם השבח יתר: צבעו כאור. כמו
כעור. שצבעו בפסולת של צבע. ומזיק בכונה הוא, לפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל:
ואם השבח. שהשבח הצמר: יתר על היציאה. של צבע. נתן לו לצבע את היציאה ולא שכר
שלם, ומקבל צמרו. ודמי צמרו לא אמרינן דניתיב ליה דנקני איהו שבחא דצמר, דהא צבע
שהתנה עמו צבע וליכא שינויא דנקני: לצבעו לו אדום וכו'. קנייה בשינוי. לרבי מאיר לא
יהיב אלא דמי צמרו, או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר: רבי יהודה אומר וכו'. דקנים
ליה להאי דשינה, להיות ידו על התחתונה ולא נתהני משבחא, ואגרא נמי לא נשקול אלא
יציאה. ואם יציאה יתירה על השבח, יתן לו השבח שהשבח. ואם ירצה לתת את שכרו
משלם, ששבח יותר על השכר, יתן שכרו. והלכה כרבי יהודה:

ה. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שְׂוֵה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, יוֹלִיכֵנוּ
אַחֲרָיו אֶפְלוּ לְמַדִּי. לֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוּ וְלֹא לְשְׁלוּחוֹ, אֲבָל
נוֹתֵן לְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִם מֵת, יַחְזִיר לְיוֹרְשָׁיו:

ברטנורה (ה) נשבע לו. על שקר, והודה: יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד
שיחזיר לנגזל עצמו. דגבי נשבע על שקר כתיב (ויקרא ה') לאשר הוא לו יתנו: לא יתן לא

לזנו. של נגזל. ללא הוי הסצה עד דמטוי לידיה: לשליח צ"ד. תקנה הוא לעבוד רבנו מפני תקנת הסבים, שלא נחייבנו לזה להוציא מנה בהוצאת הדרכ: ואם מת. הנגזל:

ו. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החמש, מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן, אינו צריך לילך אחריו. נתן לו את החמש ולא נתן לו את הקרן, מחל לו על החמש ולא מחל לו על הקרן, מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן, צריך לילך אחריו:

דרטורה (ו) חוץ מפחות משוה פרוטה וכו'. ולא חיישינן שמא יתיקר וישוב על סוה פרוטה, ואפילו הגזל בעין אינו צריך להוליכו אחריו:

ז. נתן לו את הקרן ונשבע לו על החמש, הרי זה משלם חמש על חמש, עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה. וכן בפקדון, שנאמר (ויקרא ה) בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר, הרי זה משלם קרן וחמש ואשם. היכן פקדוני, אמר לו אבד. משביעך אני, ואמר אמן, והעדים מעידים אותו שאכלו, משלם קרן. הודה מעצמו, משלם קרן וחמש ואשם:

דרטורה (ז) ונשבע לו על החומש. שבועה שניה, שנתנו לו, והודה שלא נתנו: הרי זה משלם חומש על חומש. חומשו של חומש, לחומש ראשון נעשה קרן: עד שיתמעט וכו'. שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה, משלם חומשו וחומשו של חומש שני, וכן לעולם. שנאמר (ס) וחמישיתיו יוסף עליו, התורה ריבית חמישית הרבה לקרן אחד: תשומת יד. הלואה: עשק את עמיתו. שכר שכיר: משלם קרן. דאין חומש ואשם אלא אם כן הודה. דכתיב בגזל הגר בפרשת נשא, והתודה:

ח. היכן פקדוני, אמר לו נגנב. משביעך אני, ואמר אמן, והעדים מעידים אותו שנגנבו, משלם תשלומי כפל. הודה מעצמו, משלם קרן וחמש ואשם:

דרטורה (ח) תשלומי כפל. ואם הודה מעצמו אינו משלם כפל, דכתיב (שמות כב) אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו:

ט. הַגּוֹזֵל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמֵת, הֲרִי זֶה מִשְׁלֵם קָרוֹן
וְחָמֵשׁ לְבָנָיו אוֹ לְאָחָיו. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֵה, אוֹ שְׂאִין לוֹ,
לֹא וּבְעָלֵי חוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים:

דרטטורה (ט) הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו. אם אין לו בנים. ואע"ג דנפלה ירושה קמיה דהיאך, בעי למעבד השצה ואין מעבד אכלו אפילו כנגד חלקו. דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזלה, אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו. ובלבד שתהא הגזילה בעין דלא קניה בשינוי: אין לו. נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו: או שאינו רוצה. להפסיד חלקו: לזה. מאחרים, ומחזיר את הגזל לאחיו לקיים מצות השצה: ובעלי החוב. שזה זה הגזלן מהם: באים ונפרעים. מן הגזילה הזאת החלק שיש לגזלן זה. ואם אין יורש לאביו אלא הוא, נותן הוא עצמו הגזילה לבעל חובו דפרעון החוב, וכריך להודיעו ולומר לו זה גזל אבא. או נותן על דרך זה לכתובת אשתו או לקופת הדיקה. ובכולן כריך שיודיע שזה גזל: אביו: גזל

י. הָאוֹמֵר לְבָנוֹ, קוֹנֵם אֵי אֶתְּהָ נִהְיֶה מִשְׁלִי, אִם מֵת,
יִירָשֶׁנּוּ. בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, אִם מֵת, לֹא יִירָשֶׁנּוּ, וְיִחַזֵּיר
לְבָנָיו אוֹ לְאָחָיו. וְאִם אֵין לוֹ, לֹא, וּבְעָלֵי חוֹב בָּאִין
וְנִפְרָעִים:

דרטטורה (י) ואם אין לו. מה יאכל. לזה ואוכל. ובעלי חוב באים ונפרעים מן הירושה את חלקו. ולא חשיבא הנאה מה שפורע חובו באותם מעות, דהא תנן בנדרים [דף ל"ג] המודר הנאה מחזירו פורע לו חובו:

יא. הַגּוֹזֵל אֶת הַגֵּר וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמֵת, הֲרִי זֶה מִשְׁלֵם קָרוֹן
וְחָמֵשׁ לַכֹּהֲנִים וְאִשָּׁם לְמִזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וְאִם אֵין
לָאִישׁ גֵּאֵל לְהָשִׁיב הָאִשָּׁם אֵלָיו, הָאִשָּׁם הַמוֹשֵׁב לִי
לְכֹהֵן, מִלְּבַד אֵיל הַכֹּפְרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר בוֹ עָלָיו. הֲיָה
מֵעַלָּה אֶת הַכֹּסֶף וְאֶת הָאִשָּׁם, וְמֵת, הַכֹּסֶף יִנָּתֵן לְבָנָיו,
וְהָאִשָּׁם יִרְעָה עַד שְׂשִׁיטָתָאב, וְיִמָּכַר וְיִפְלוּ דָמָיו לְנִדְבָה:

דרטטורה (יא) שנאמר ואם אין לאיש גואל. ואין לך אדם בישראל שאין לו גואלים למעלה עד יעקב אבינו. אלא זה הגר שמת ואין לו יורשין: ומת. הגזלן: הכסף ינתן לבניו. של גזלן. שכבר זכה בהן ממיתת הגר, אלא דהשצה בעי למעבד כי היכי דתהוי ליה כפרה אשבעתיה, והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה: והאשם ירעה. כדין אשם שמתו בעליו, דקיי"ל כל שזחטאת מתה באשם רועה: עד שיסתאב. עד שיפול בו מוס: ויפלו דמיו לנדבה. לקיץ המזבח לקנות מהם עולות:

יב. נתן הכסף לאנשי משמר, ומת, אין היורשים יכולין להוציא מידם, שנאמר (וש) איש אשר יתן לכהן לו יהיה. נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה, יצא, אשם ליהויריב וכסף לידעיה, אם קים האשם, יקריבוהו בני ידעיה, ואם לאו, יחזר ויביא אשם אחר. שהמביא גזלו עד שלא הביא אשמו, יצא, הביא אשמו עד שלא הביא גזלו, לא יצא. נתן את הקרון ולא נתן את החמש, אין החמש מעכב:

ברטורה (וי) לאנשי משמר ומת. קודם שיביא קרבן. אין יורשי הגזלן יכולים להוציא מיד הכהנים מאחר שזכו בהן בכר: ליהויריב. היא משמרה ראשונה של עשרים וארבע משמרות כהונה שבמקדש. ושל ידעיה אחריה: נתן. הגזלן את הכסף ליהויריב במשמרתו. ואחר כך נתן האשם לידעיה במשמרתו, ילא. כדמפרש ואזיל, שהמביא גזלו עד שלא הביא קרבן אשמו, ילא. וזה המשמר זכה בשלו, וזה בשלו. אבל נתן אשם ליהויריב, שהביא אשמו תחלה, ואח"כ הביא גזלו ונתן למשמר שלאחריו, אם האשם קיים שלא הקריבוהו בני יהויריב, יקריבוהו בני ידעיה ויהא גזלו ואשמו לידעיה. ואם אין אשמו קיים, לא ילא באשם שנתן ליהויריב, כיון שלא נתן גזלו. ויחזור ויביא אשם אחר: נתן הקרון. לכהנים: אין החומש מעכב. מלהקריב את האשם. אם לא נתן עדיין ולכסוף נתן:

גמרא בבא קמא דף צ"ד ע"ב

תנו רבנן הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו. אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתנאי מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפלו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו מתיבי הניח להם אביהם מעות של רבית אף על פי שהן יודעין שהן רבית אין חייבין להחזיר אינהו הוא דלא הא אביהם חייב להחזיר בדין

הוא דַּאֲבִיָּהֶם נָמִי אֵינּוּ חַיִּיב לְהַחְזִיר וְהָא דְקַתְּנִי בְּדִידְהוּ מְשׁוּם
דְּקַבְּעֵי לְמַתְּנֵי סִיפָא הִנִּיחַ לְהֶם אֲבִיָּהֶם פְּרָה וְטִלִּית וְכָל דְּבָר
הַמְּסוּיִים חַיִּבִין לְהַחְזִיר מִפְּנֵי כְבוֹד אֲבִיָּהֶם תְּנָא רִישָׁא נָמִי
בְּדִידְהוּ. וּמִפְּנֵי כְבוֹד אֲבִיָּהֶם חַיִּבִין לְהַחְזִיר אֲקָרִי פֶּאן (שְׁמוֹת כ"ב)
וְנִשְׂיָא בְּעַמְדָּא לֹא תֵּאֵוֹר בְּעוֹשָׂה מַעֲשָׂה עַמְדָּא. כְּדָאֲמַר רַב פִּינְחָס
בְּשַׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה הֵכָא נָמִי בְּשַׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה אִי עָשָׂה תְּשׁוּבָה מָאִי
בְּעִיָּא גְבִיָּה. אֲבַעֵי לִיהּ לְאַהֲדוּרֵי. שְׁלֹא הִסְפִּיק לְהַחְזִיר. (א"ה
כצ"ל):

רס"י אין רוח המקום נוחה הימנו. אין רוח חכמה וחסידות בקרבנו: אין חייבין
להחזיר. דכתיב והסיצ את הגזלה אשר גזל והני לא גזיל מידי דקנינהו בשנינו כשות
דקסבר כשות יורק כרשות לוקח דמי: המסוים. דבר הניכר לרבים זו היא סגזל פלוני
והניח ליורקיו: בעושה מעשה עמד. וזה לא עשה מעשה עמו ואין חייבין בכבודו:
רצ פנחס. בחומר בקדש:

זוהר וישב דף קפ"ט ע"א

וְיְהִי יְיָ אֶת יוֹסֵף וְיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וְיְהִי בְּבֵית אֲדוֹנָיו וְגו', רַבִּי
יוֹסֵי פִתַּח (תהלים ל"ז) כִּי ה' אוֹהֵב מְשֻׁפָּט וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו
לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ, הָאִי קָרָא אוֹקְמוּהָ בְּאַבְרָהָם אֶת חֲסִידָיו חֲסִידוֹ
כְּתִיב וְהָא אֲתָמַר, תָּא חֲזִי בְּכָל אֲתַר דְּצַדִּיקָא אֲזִילִי קְדָשָׁא
בְּרִידָא הוּא נְטִיר לוֹן וְלֹא שְׁבִיק לוֹן, דְּוֹד אָמַר (שם כ"ג) גַּם כִּי אֵלְדָּ
בְּגִיָּא צְלָמוֹת לֹא אִירָא רַע כִּי אֲתָה עַמְדִי שְׁבִטָּךְ וּמִשְׁעֲנִתָּךְ וְגו'
בְּכָל אֲתַר דְּצַדִּיקָא אֲזִילִי שְׁכִינְתָּא אֲזִילָא עִמָּהוֹן וְלֹא שְׁבִיק לוֹן,
יוֹסֵף אֲזִיל בְּגִיָּא צְלָמוֹת וְנַחְתּוּ לִיהּ לְמַצְרַיִם שְׁכִינְתָּא הִנֵּה עִמָּיהָ
הִדָּא הוּא דְּכָתִיב וְיְהִי יְיָ אֶת יוֹסֵף וּבְגִין דְּהִנֵּה עִמָּיהָ שְׁכִינְתָּא
בְּכָל מַה דְּהִנֵּה עֲבִיד הִנֵּה מְצַלַּח בְּיַדִּיהּ, דְּאֲפִלוּ מֵאִי דְּהִנֵּה בְּיַדִּיהּ
וְהִנֵּה תִּבְעֵי לִיהּ מֵאִירִיהּ בְּגוֹנָא אַחֲרָא הִנֵּה מִתְּהַפֵּךְ בְּיַדִּיהּ לְהַהוּא
גּוֹנָא דְּרַעוּתָא דְּמֵאִירִיהּ הִנֵּה רָעִי בִּיהּ כְּמָה דְּאֲתָא אָמַר וְיִרָא
אֲדוֹנָיו כִּי יְיָ אֶתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה יְיָ מְצַלִּיחַ בְּיָדּוֹ, מְצַלִּיחַ
בְּיָדּוֹ וְדֹאִי כִּי יְיָ אֶתּוֹ, תָּא חֲזִי וַיֵּדַע אֲדוֹנָיו כִּי יְיָ אֶתּוֹ לֹא כְּתִיב
אֲלֹא וְיִרָא אֲדוֹנָיו דְּהָא בְּעֵנוֹי הִנֵּה חֲמִי עוֹבְדָא דְּנִסִּין בְּכָל יוֹמָא
דְּקְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא עֲבִיד בְּיַדִּיהּ וְעַל דָּא וַיִּבְרָךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרַיִ

בגלל יוסף, קדשא בריך הוא נטיר לון לצדיקיא ובגניהון נטר לון לרשיעיא דהא רשיעיא מתברכין בגניהון דצדיקיא, כגונא דא כתיב (שמואל ב' ו') ויברך יי את בית עובד אדום הגתי בעבור ארון האלקים, צדיקיא אחרנין מתברכין בגניהו ואנון לא יכלו לאתזנא (נייא לאשתזבא) בזכותיהו והא אוקמוה, יוסף אתברך מאריה בגניה ואיהו לא יכיל לאשתזבא בזכותיה מניה ולנפקא לחירו ולבתר אעיל ליה בבית הסהר כמה דאת אמר (תהלים ק"ה) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו עד דלבתר קדשא בריך הוא אפיק ליה לחירו ושלטיה על כל ארעא דמצרים ובגין כך כתיב ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו חסידו כתיב ואתמר, וקדשא בריך הוא אגין עליהו דצדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב (תהלים ה') וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסד עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך :

תרגום הזוהר ויהי ה' את יוסף וגו': רבי יוסי פתח, (תהלים ל"ז) פי ה' אוהב משפט ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו, מקרא זה צארוהו צאצרהם, ועל פן, את חסידיו, כתוב חסידו, בלשון יחיד, וכבר נתבאר. צא וראה בכל מקום שצדיקים הולכים, שומר אותם הקדוש צרוף הוא ואינו עוזב אותם. דוד אמר, (תהלים כ"ג) גם פי חלף צגיא וגו'. פי בכל מקום שצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמהם ואינה עוזבת אותם, יוסף הלך צגיא כלמות והורידהו למצרים, השכינה היתה עמו, וזהו שכתוב, ויהי ה' את יוסף, ומשום שהיתה עמו השכינה, כל מה שהיה עושה היה מכליח צידו, ואפלו אם כבר היה צידו, ורצונו דרש מפנו צאופן אחר ממה שהיה, היה הדבר מתהפך צידו, לאותו אופן שרצונו היה רוצה בו. כמו שכתוב, וירא חלניו וגו' ה' מכליח צידו, מכליח צידו ודאי, פי ה' אפו. צא וראה, וידע חלניו פי ה' אפו לא כתוב, אלא וירא חלניו, ללמד, שהיה רוצה צעיניו בכל יום, מעשה נסים שהקדוש צרוף הוא עשה צידו. ועל פן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש צרוף הוא שומר את הצדיקים, ובצבילם שומר גם את הרשעים, פי הרשעים מתצרכים בזכותם של הצדיקים. פעין זה כתוב, ויברך ה' את בית עובד אדום וגו'. הצדיקים, אחרים מתצרכים בצבילם, והם עצמם אינם יכולים להנצל בזכותם. וצארוהו. יוסף, נתצרוף רצונו בצבילו, והוא עצמו לא יכול להנצל מפנו צארותו, ולראת לחירות. ואחר כך הכניסו לבית הסהר, כמו שכתוב, (תהלים ק"ה) ענו בצבל רגלו ברזל באה נפשו, עד שפלאחר כך הוציאו הקדוש צרוף הוא לחירות והסליטו על כל ארץ מצרים. ועל פן כתוב, ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו. חסידו כתוב, ונתבאר. והקדוש צרוף הוא מגין על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. שכתוב, (תהלים ה') וישמחו כל חוסי בך וגו'.

א. רוכב הרי הוא כמהלך וכשם שעומדין מפני המהלך כך עומדין מפני הרוכב: **ב.** שלשה שהיו הולכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו: **ג.** הרואה חכם אינו עומד מפניו עד שיגיע לו בארבע אמות וכיון שעבר יושב. ראה אב בית דין עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו ואינו יושב (עד שיעבור מאחרי ד' אמות. ראה את הנשיא עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב) עד שישוב במקומו או עד שיתכסה מעיניו והנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול. כשהנשיא נכנס כל העם עומדין ואינם יושבין עד שיאמר להם שבו: **ד.** כשאב בית דין נכנס עושין לו שתי שורות ועומדים מכאן ומכאן עד שנכנס ויושב במקומו. ושאר העם יושבין במקומו. חכם שנכנס כל שמגיע לו בארבע אמות עומד מלפניו אחד עומד ואחד יושב עד שנכנס ויושב במקומו: **ה.** בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהרבים צריכין להם מקפצין על ראשי העם ונכנסין למקומו ואין שבח לתלמידי חכמים שיכנסו לאחרונה יצא לצורך חוזר למקומו. בני חכמים בזמן שיש בהן דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי אביהן אין בהן דעת לשמוע הופכין פניהן כלפי העם:

אף על פי שצריך להזדרז ולהוציא מחלציו זרע יעבוד אדוניו. ביותר צריך להזדרז להיות הוא נטע נעמן נאמן נחמד למראה בעיני ה' במעשיו הטובים אז ייטב בעיני אדון הגן להוציא

נְטִיעוֹת אַחֲרוֹת כְּמוֹהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיוּ וְלָזֶה אָמְרוּ עֵיקָר
תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים דְּכַתִּיב (בראשית ו')
אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק וְגוֹי וְאַחַר כֵּן וַיּוֹלַד נֹחַ אֶם
תִּרְצֶה לִּהְיוֹת צְדִיק טוֹב מִרְכָּבָה לִיסוּד שֶׁקְלָקֶלֶת צָרִיךְ לוֹמַר
תְּמִיד גַּם זֶה לְטוֹבָה וְלָדוֹן לְכַף זְכוּת. וְלִדְבַר טוֹב וְלִשְׂתוֹק מִדְּבַר
רָע כָּלֵל וְאִם חָס וְשָׁלוֹם שְׂחַת זָרַע בְּבְרִית הַמְּעוֹר לֹא תוֹסִיף
לְהִשְׁחִית יִשְׂרָאֵל בְּבְרִית הַלְּשׁוֹן בְּקִלְלָה בַּר מִיָּן אֲדַרְבֶּה בְּרָךְ
וְלִמַּד סִינִיגוֹרִיא לְכַפֵּר וְלִמַּד יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וַיֵּרָא ת ה'
בְּרַחֲמִים הוֹאִיל וְנִפְשׁ כָּל יִשְׂרָאֵל עָצַם אֶחָד כְּדָאֻמַּר שְׁבַעִים נִפְשׁ
בְּהַצְדִּיק אָדָם נִפְשׁוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה רוּשָׁם וְבוֹ יִצְדָּקוּ
וַיִּתְהַלְּלוּ כָּל זָרַע יִשְׂרָאֵל. וְכֵן בְּהַחֲטִיא נִפְשׁוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה
רוּשָׁם לְכֵן תִּעוֹרַר נִפְשָׁךְ בְּכּוֹנֵה גְדוּלָה לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה וּלְכַוֵּן
שְׁעִמָּךְ יִשׁוּבוּ כָּל זָרַע יִשְׂרָאֵל וְהִינּוּ (הושע י"ד) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן
יְחִיד וְהָדָר כְּתִיב (שם) קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים
וּלְכַךְ מְסִיִּים כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ וּפִירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה
אֶפִּילוּ בְּאֶחָד שְׁיִשׁוּב יִשׁוּב חֲרוֹן אַף ה' מִכֶּלֶם מִן הַטַּעַם הַנִּזְכָּר
כִּי גוֹרֵם שְׁכָלָן יִהְרָהוּ בְּתִשׁוּבָה וְאֶפְשָׁר דְּהִינּוּ דְכַתִּיב (תהלים נ"א)
אֲלַמְּדָה פּוֹשְׁעִים דְּרַכִּיךְ וְחַטָּאִים אֲלִיךְ יִשׁוּבוּ נִמְצָא מְזַכָּה
אַחֲרֵים
עֲמוּ :

וישב יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה' אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפָּכוּ דָם
הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר
וַיֵּד אֵל תִּשְׁלַחוּ בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם
לְהִשְׁיבוֹ אֶל אָבִיו : וַאֲמַר לְהוֹן רְאוּבֵן לֹא תוֹשְׁדוּן דְּמָא רְמוּ
יְתָה לְגַבָּא הַדִּין דִּי בְּמִדְבָּרָא וַיֵּדָא לֹא תוֹשְׁטוּן בֵּה בְּדִיל לְשִׁיזְבָּא יְתָה
מִיִּדְהוֹן לְאַתְבִּינָה לֹת אָבוּהִי :

רש"י למען הציל אותו. רוח הקודש מעיד על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא ויעלנו משם, אמר אני בכור וגדול שבכלך, לא יתלה הסרחון אלא בך:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחָיו
וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ אֶת כְּתָנֹת
הַפְּסִיס אֲשֶׁר עָלָיו : וַהֲוֶה כַּד אֶתָּא יוֹסֵף לְוַת אַחוּהִי וְאֶשְׁלַחוּ
יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּבָה יֵת כְּתוּבָה דְּפִסִּי דִּי עָלוּהִי :

רש"י את כתנתו. זה חלוק; את כתנת הפסים. היא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו:

וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר יֶרֶק אֵין
בּוֹ מַיִם : וְנִסְבוּהִי וְרָמוּ יֵתָה לְגַבָּא וְגַבָּא רִיקָא לֵית בֵּיה מַיָּא :

רש"י והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו:

וַיִּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ
וַהֲנִה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה מְגֻלְעָד
וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֵת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים
לְהוֹרִיד מְצָרֵימָה : וְאַסְתְּרוּ לְמִיכַל לְחֶמְא וְזָקְפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ
וְהָא שְׂרֵת עֲרַבָּאִי אֶתְיָא מְגֻלְעָד וְגַמְלִיָּהוֹן טְעִינִין שְׁעָרֵי וְקִטְף וְלִטּוּם אֶזְלִין
לְאַחַתָּא לְמַצְרַיִם :

רש"י ארחת. כתרגומו שירת, על שם הולכי ארחת: וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של לדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע: נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת וכן (מ"ב כ יג) ויראם את כל בית נכחה, מרקחת בשמיו, ואונקלוס תרגמו לשון שעוה: ולרי. שרף הנוטף מעלי הקטף, והוא (שמות ל ז) נטף, הנמנה עם סמני הקטורת: ולט. לוטם שמו בלשון משנה (שביעית 11). ורבותינו פירשוהו לשון שרש עשב ושמו אשטורוז"ל (במסכת נדה ח א) :

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחָיו מַה בַּצֵּעַ כִּי נִהְרַג
אֶת אָחֵינוּ וְכִסִּינוּ אֶת דָּמּוֹ : וַאֲמַר יְהוּדָה לְאַחוּהִי מָה
מִמּוֹן נִתְהַנִּי לָנָא אֲרִי נִקְטוּל יֵת אַחוּנָא וְנִכְסִי עַל דָּמָה :

נביאים - עמוס - פרק ג

לְכֹן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צֹר וְסָבִיב הָאָרֶץ (יא)
וְהוֹרֵד מִמֶּדֶד עֶזְדָּךְ וְנִבְּזוּ אַרְמְנוֹתֶיךָ : בְּכֹן פְּדִינוּ אָמַר
יְיָ אֱלֹהִים עֲקָא תְקִיפָא לְאָרְעָא וְיִבְטֵל מִנֶּיךָ תְּיֻקְפִיךָ וְיִתְבַּזּוּ בְּרִנְתֶיךָ :

רש"י נר וסביב הארץ. הכר מוכן לבא וסביב לארץ הזאת יבא :

כֹּה אָמַר יְהוִה כַּאֲשֶׁר יֵצִיל הָרֶעָה מִפִּי (יב)
הָאָרֶץ שְׁתִּי כְרָעִים אוֹ בְדֹל אֶזֶן כֹּן יִנְצְלוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁמְרוֹן בְּפֶאת מְטָה
וּבְדַמְשֶׁק עָרֶשׁ : פְּדִינוּ אָמַר יְיָ כְּמָא דְמִשִּׁיזִיב רַעִיָא מִפּוֹמָא
דְאָרְיָא תְרַתִּין כְּרָעִין אוֹ חֶסְחוּס דְאֹדֹן כֹּן יִשְׁתַּזְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתְבִּין
בְּשִׁמְרוֹן בְּתִקּוּף שׁוּלְטָן וְעַל דְמִשְׁק רְחִיצִין :

רש"י כאשר יציל הרועה. דבר מועט : בדל אוזן. חסחוס לאודן : כן ינצלו בני ישראל. מתי מעט : בפאת מטה
ובדמשק ערש. ת"י בתקוף שולטן ועל דמשק רחיצין ואומר אני שפתרון התרגום לפי צימני יהואחז בן יהוא כתיב
(מלכים ב יג) כי אבדס מלך ארם וירבעם בן בנו הושיעם במקל שגאמר (סג יד) ולא דבר ה' למחות את שם ישראל
ויושיעם ביד ירבעם וגו' (סג) הוא השיב את גבול ישראל וזהו בפאת מטה פנת הבית היא חזקו של בית לכן תרגם
בתקוף שולטן של ירבעם ועמוס נתנבא בימי ירבעם ועוד נבא שסופן להסמך על מלכי ארם וכן עשו בימי פקח בן
רמליהו שנתחבר עם רצין זהו ובדמשק ערש עיקר מנוחתם ומבטחם תהי על דמשק, ורבותינו אמרו בסדר עולם
ר' נהוראי אומר משום רבי יהושע אלו עשרת השבטי' שנסמכו על חזקיהו מלך יהודה ועל יהודה ופלטו עמהם :
בפאת מטה. מלמד שלא נשתייר מהם אלא א' משמונה שבהם ושאר ערש היכן הוא בדמשק לקיים מה שגאמר ()
לקמן ה') והגליתיו אתכם מהבלחה לדמשק ושמעתי משמו של ר' מנחם ז"ל שיהי מפרש ז' א' משמונה שלא נאמר
פאת אלא בפאת מטה במקלטה בא' משתי רוחות של פאה והיא שמינית של מטה שהרי ארבע פאות יש ושתי רוחות
לפאה, ד"א מלאתי בדברי ר' מאיר ז"ל בפאת מטה בעון אחזיה בן אחאב ששלח לדרוש בצעל זבוב אלהי עקרון
האחיה מחלי זה (מלכים ב א) ובדמשק ערש בן הדד מלך ארם שלח לדרוש בצלחהי ישראל (סג ח) :

שְׁמָעוּ וְהָעִידוּ בְּבֵית יַעֲקֹב נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה (יג)
אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת : קִבְּלוּ וְאַסְהִידוּ בְּבֵית יַעֲקֹב אָמַר יְיָ אֱלֹהִים

אֱלֹהֵי צְבָאוֹת : (יד) כִּי בַיּוֹם פָּקְדֵי פִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל עָלָיו
וּפְקֻדֹתַי עַל מְזֻבְחוֹת בַּיִת אֵל וְנִגְדְּעוּ קַרְנוֹת
הַמְזֻבֵּחַ וְנִפְלוּ לָאָרֶץ : אָרִי בַיּוֹם אֲסַעְרוּתִי חוּבֵי יִשְׂרָאֵל
עֲלוּהֵי וְאֲסַעַר עַל דְּפִלְחִין לְאִיגוּרֵיָא בְּבַיִת אֵל וַיִּתְקַטְּפוּ קַרְנֵת אֲגוּרָא
וַיִּפְלוּ לָאָרֶץ : (טו) וְהִפִּיתִי בַיִת הַחֶרֶף עַל בַּיִת
הַקִּיץ וְאֲבִדוּ בְּתֵי הַשָּׁן וְסָפוּ בְּתֵים רַבִּים
נְאֻם יְהוָה : (טז) וְאֶמְחִי בַיִת סִתְנָא עַל בַּיִת קִיטָא וַיִּבְדּוּ בְּתֵין
דְּמַכְבָּשִׁין בְּשָׁן דְּפִיל וַיִּסּוּפוּן בְּתֵין סְגִיָאִין אָמַר יְיָ :

רש"י בית החורף על בית הקיץ . מתוך שהיו מעונגים היו בונים להם העשירי שתי בתים אחד לחורף ואחד לקיץ
: בתי השן . למכבשין בשן דפילא :

כתובים - משלי - פרק ח

בְּאֲמָצוֹ שְׁחָקִים מִמָּעַל בְּעִזּוֹז עֵינֹת (כח)
תְּהוֹם : וְכַד אֲגָרִים עֲנֵנִי מִלְּעִיל וְכַד אֲעֲשִׂין מֵעֵינֵי תְּהוֹמָא :

רש"י בעזוז . כשהגביר מעיינות תהום :

בְּשׁוּמוֹ לַיִם חֶקוֹ וּמִים לֹא יַעֲבְרוּ פִּיו (כט)
בְּחֹקוֹ מוֹסְדֵי אָרֶץ : וְכַד שָׁם לִימָא תְּחוּמֵיהּ וּמִיָּא לֹא עֲבָרִין
לִיה שָׁם שְׁתַּאסְיָא דְּאָרֶץ :

רש"י בשומו לים חוקו . וגזר על ים סוף כשבראו על מנת להבקע לפני משה : בחקו מוסדי ארץ . בחיקתו , מל'
חקו כמו על כפים חקתיך (שם מט) וכן ומחיק הארץ (יחזקאל מג) :

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעֵשְׂעִים יוֹם (ט)
יוֹם מִשְׁחֻקַּת לְפָנָיו בְּכָל יְעַת : וְהָיִית בְּצַדוּי מְהִימְנָתָא
וְכִדְשִׁבוּחִין הָיִית כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא חֲדָיָא אֲנָא קְדָמוּי בְּכָל זְמַן :

רש"י : אמונו . גדילה אללו ל' האמונים עלי תולע (איהא ד) : יום יום . אלפים שנה :

מִשְׁחֻקַּת בְּתַבֵּל אֲרָצוֹ וְשְׁעֵשְׂעִי אֶת בְּנֵי (לא)
אָדָם : חֲדָיָא הָיִית בְּתַבֵּל אֲרָעִיָה וְשִׁבוּחֵי בְּבְנֵי נְשָׂא :

רש"י : משחוקת בתבל אללו . כל דורות הרשעים שהיו מאדם ועד נח ומנח ועד אברהם הייתי משחוקת עליהם :
ושעשועי . לפיתי עד בא דור המדבר ויקבלוני :

וְעֵתָהּ בְּנִים שָׁמְעוּ לִי וְאֲשָׁרֵי דְרָכַי יִשְׁמְרוּ : (לב)
וְהִשְׁתָּא בְּנֵיָא שָׁמְעוּן לִי וְטוֹבוּי לְמֹן דְּנָטַר אֲוֹרְחָתִי :

רש"י : ועתה בנים שמעו לי :

משנה זבחים פרק ט

א. המזבח מקדש את הראוי לו. רבי יהושע אומר, כל הראוי לאשים. אם עלה לא ירד, שנאמר (ויקרא ו), הוא העלה על מוקדה (על המזבח), מה עולה שהיא ראוי לאשים אם עלתה לא תרד, אף כל דבר שהוא ראוי לאשים אם עלה לא ירד. רבן גמליאל אומר, כל הראוי למזבח, אם עלה לא ירד, שנאמר, הוא העלה על מוקדה על המזבח. מה עולה שהיא ראוי למזבח אם עלתה לא תרד, אף כל דבר שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד. אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע אלא הדם והנסכים, שרבן גמליאל אומר לא ירדו, ורבי

יְהוֹשֻׁעַ אָמַר יִרְדּוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הִזְבַּח כְּשֵׁר
וְהִנְסָכִים פְּסוּלִים, הִנְסָכִים כְּשֵׁרִין וְהִזְבַּח פְּסוּל, אֲפֹלוּ
זֶה וְזֶה פְּסוּלִין, הִזְבַּח לֹא יֵרֵד, וְהִנְסָכִים יֵרְדוּ:

ברטנורה (א) המזבח מקדש את הראוי לו. ופליגי תנאי בפירושא דמתניתין מאי ניהו הראוי לו: ר' יהושע אומר כל הראוי לאשים. להקרף על גבי האש. אע"פ שנפסל, אם עלה למזבח קדשו המזבח ונעשה לחמו, ואם עלה לא ירד. אבל דבר שאין ראוי לאש, כגון דם פסול ונסכים פסולים, אפילו אם עלו ירדו: היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועלה הרי הוא בהוייתו ולא ירד. היא, משמע בהוייתה תהא: רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח. ואפילו דם ונסכים שנפסלו אם עלו לא ירדו. ואין לך למעט אלא דבר שלא הוצרך לחלקו של מזבח מעולם, כגון קמאים שלא קדשו בכלי אחר קמיאה, דאע"ג דהמנחה כולה קדשה בכלי, אין זה חלק גבוה ברור, שאין המנחה קריבה כולה. ובקמיאה בלא מתן כלי, אין זה מבורר למזבח, ואינו מתקדש אפילו עלה על גבי המזבח: אלא הדם והנסכים. שהם ראויים למזבח ואינם ראויים לאשים: ר' שמעון אומר הזבח כשר והנסכים פסולים. ר' שמעון סבירא ליה בנסכים של זבח כר' יהושע, וזדם ובנסכים הבאים בפני עצמן כרבן גמליאל. ולא ממוקדה יליף, אלא מקרא דכתיב (שמות כט) כל הנוגע במזבח יקדש, וכתיב בתריה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה, אין המזבח מקדש אלא דומיא דעולה, מה עולה הבאה בגלל עצמה, אף כל הבאים בגלל עצמן, ילאו נסכים הבאים בגלל הזבח. הלכך בין שהזבח כשר והנסכים פסולים כגון שיאלאו או נטמאו, בין שהזבח פסול והנסכים כשרים, דהואיל והן באים בגללו נפסלים עמו ובטלה תורת הקדש מהן: ואפילו זה וזה פסולים הזבח לא ירד. שמזבח מקדשו: והנסכים ירדו. כיון שאין באים בגלל עצמן אינן דומיא דעולה ואין מזבח מקדשן. והלכה כר' יהושע:

ב. וְאֵלוּ אִם עָלוּ, לֹא יֵרְדוּ. הֲלֹן, וְהִטְמֵא, וְהִיּוֹצֵא,
וְהִנְשַׁחֵט חוּץ לְזִמְנוֹ, וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, וְשִׁקְבָלוּ פְּסוּלִים,
וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שֶׁנִּשְׁחָטָה בְּלִילָה,
וְשִׁנְשַׁפְּדָה דָּמָה, וְשִׁיָּצָא דָּמָה חוּץ לְקַלְעִים, אִם עָלְתָה,
תֵּרַד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, לֹא תֵרַד, שֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר, כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁ, הַקִּדְשׁ מִקְבָּלוֹ. לֹא הָיָה פְּסוּלוֹ
בְּקִדְשׁ, אִין הַקִּדְשׁ מִקְבָּלוֹ:

ברטנורה (ב) הלן. בין דם בין אימורים שלנו לילה חוץ למזבח: ר' יהודה אומר שנשחטה בלילה כו' אם עלתה תרד. דכתיב זאת תורת העולה היא העולה, זאת היא העולה, הרי כאן שלשה מיעוטים, מיעט נשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיאל דמה חוץ לקלעים, שאם עלתה תרד: ר' שמעון אומר לא תרד. דדריש זאת תורת העולה, תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו. והלכה כרבי יהודה:

ג. אֵלוּ לֹא הָיָה פְּסוּלָן בְּקֹדֶשׁ, הָרוּבֵעַ, וְהַנְּרֻבֵעַ, וְהַמְּקָצָה, וְהַנְּעֶבֶד, וְהַאֲתָנָן, וְהַמְּחִיר, וְהַכְּלָאִים, וְהַטְּרָפָה, וְהַיּוֹצֵא דָפֶן, וּבַעֲלֵי מוֹמִין. רַבִּי עֲקִיבָא מְכַשֵּׁיר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין. רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכְּהֻנִּים אָמַר, דּוּחָה הָיָה אָבָא אֶת בַּעֲלֵי מוֹמִין מֵעַל גְּבִי הַמְּזִבְחַת:

ברטורה (ג) מכשיר בעלי מומין. לאם עלו לא ירדו. ודוקא בדוקין שבעין וכיוצא בהן מכשיר ר' עקיבא, הואיל והן כשרים לכתחלה בעופות. אבל במחוּסר אבר לפסול בעופות לא: דוחה היה אבא את בעלי מומין. שאם עלו דוחה היה אותן כלאחר יד ולא היה מורידן דרך בזיון כפרהסיא ובהא פליג אתנא קמא דאמר ירדו. והלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס:

ד. כָּשֶׁם שָׂאֵם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, כִּדְ אִם יֵרְדוּ לֹא יַעֲלוּ. וְכֵלָן שָׂעֲלוּ חַיִּים לְרֹאשׁ הַמְּזִבְחַת, יֵרְדוּ. עוֹלָה שְׂעֵלְתָּהּ חַיָּה לְרֹאשׁ הַמְּזִבְחַת, תֵּרְד. שְׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמְּזִבְחַת, יִפְשִׁיט וַיִּנְתֵּן בְּמִקּוֹמָהּ:

ברטורה (ד) כשם שאם עלו לא ירדו. אכל הנך פסולין דתנן בהו לא ירדו קאי: כך אם ירדו. לאחר שעלו. לא יעלו עוד: וכולן שעלו חיים בראש המזבח. רבי עקיבא קאמר לה דמכשיר בעלי מומין. ומודה שאם עלו חיים בראש המזבח ירדו, שאין המזבח מקדש בעלי מומין חיים: עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד. בעולה כשרה מיירי ודברי הכל. ולא נקט לה אלא משום סיפא, ללמדך שראש המזבח מקום ראוי להפסט ונתוח היכא לעבר ושחטה **בראש המזבח**

ה. וְאֵלוּ אִם עָלוּ יֵרְדוּ, בְּשֵׁר קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּבְשֵׁר קֹדְשִׁים קְלִים, וּמוֹתֵר הָעֹמֵר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי הַמִּנְחוֹת, וְהַקְּטֹרֶת. הַצֶּמֶר שֶׁבְּרֹאשֵׁי כְּבָשִׁים, וְהַשֶּׁעַר שֶׁבְּזִקֹן תִּישָׁים, וְהַעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנִים, וְהַטְּלָפִים, בְּזִמּוֹן שֶׁהוּן מְחַבְּרִין, יַעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא א), וְהַקְּטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמְּזִבְחָה. פָּרְשׁוּ, לֹא יַעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יב), וְעָשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם:

ברטורה (ה) ואלו אם עלו ירדו. ואפילו הן כשרים וטהורים. משום ללא שייך בהו מזבח כלל: כשר קדשי קדשים כו'. ללאכילה קיימי ולא למזבח: והקטורת. לא ראויה היא למזבח החילון: האמר שבראשי כבשים. גרסינן. ורישא דבבא אחריתא היא, ובהדי עצמות וגידין קתני לה ומשפט אחד להם, האמר שבראשי כבשים של עולה, שהראש אינו בכלל הפסט וקרב עם עורו, והכי אמרינן בשחיטת חולין, מנין לרבות את הראש שכבר הותז בשחיטה

שאע"פ שאינו בכלל הפסט ישנו בכלל הקטרה, תלמוד לומר את הראש, ויש לומר בגובה ראשו של כבש אצל ערפו. וכן השער שבזקן התיישם בזמן שהם מחוברים כולן עולים:

ו. וְכֵלֶם שִׁפְקָעוּ מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יִחֲזִיר. וְכֵן גַּחְלַת שִׁפְקָעָה מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. אֲבָרִים שִׁפְקָעוּ מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, קָדָם לַחֲצוֹת, יִחֲזִיר, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן. לְאַחַר חֲצוֹת, לֹא יִחֲזִיר, וְאִין מוֹעֲלִין בָּהֶן:

ברטורה (ו) וכולם. בין פסולים שעלו לתנן בהו לא ירדו, בין עלמות וגידין שהעלן מחוברים ואכלתם הראש: ופקעו מעל המזבח. לראש. אסקלטי"ר בלע"ז: לא יחזיר. אין כריך להחזיר: וכן גחלת שפקעה. אין כריך להחזירה: אברים שפקעו כו'. אי דלית בהו ממש שבזרם ניכר, אפילו לאחר חלות נמי יחזיר, דלא הוי עיכול. ואי דלית בהו ממש שנסרפו כולן ונעשו גחלת, אפילו קודם חלות לא יחזיר. אלא הכא במאי עסקינן, כגון שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן ונסרפו ולא נעשו פחם אבל כעלים יבשים הם מתוכם: קודם חלות ולאחר חלות. ילפינן מקרא דכתיב כל הלילה עד הבוקר, ממשמע שנאמר כל הלילה איני יודע שעד הבוקר, אלא תן בוקר לבוקר של לילה שאין כריכין להיות עוד על המוקד, ואיזה בוקר נוסף על בוקר של לילה שאין כריכין להיות עוד על המוקד, זה חלות. דבוקר של לילה הוא עמוד השחר: ומועלין בהן. דאכתי בני מזבח נינהו: ואין מועלין בהן. דכיון דהוו מעוכלים הוו להו דבר שנעשית מרותו ואין מועלים בו:

ז. כָּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדָּשׁ אֶת הָרְאוּי לוֹ כָּךְ הַכֶּבֶשׂ מְקַדָּשׁ. כָּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ וְהַכֶּבֶשׂ מְקַדָּשִׁין אֶת הָרְאוּי לָהֶן, כָּךְ הַכֶּלִים מְקַדָּשִׁים. כְּלֵי הַלֶּחַ מְקַדָּשִׁין אֶת הַלֶּחַ, וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדָּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ. אִין כְּלֵי הַלֶּחַ מְקַדָּשִׁין אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ מְקַדָּשׁוֹת אֶת הַלֶּחַ. כְּלֵי הַקֶּדֶשׁ שֶׁנִּקְבּוּ, אִם עוֹשִׂים הֵם מֵעִין מְלֹאכְתָּן שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים, מְקַדָּשִׁין. וְאִם לָאוּ, אִין מְקַדָּשִׁים. וְכֵלָן אִין מְקַדָּשִׁים אֲלֵא בַקֶּדֶשׁ:

ברטורה (ז) הכבש מקדש. דכתיב (שמות מ) ומשחת את המזבח וגו', את, לרבות את הכבש: הכלים מקדשים. דכלים נמי כתיב (שם ט) כל הנוגע בהם יקדש: כלי הלח. קערות ומזרקות לדם וליין ולשמן: מדות היבש. שתי מדות של יבש היו שם, עשרון, וחלי עשרון: שהיו עושים והן שלימים. שהיו עושים כשהן שלימים. ומיהו כל כלי שרת שנקבו או שנסברו אין מתקנין שבניהן אלא עושים אותן חדשים. וכן סכין שנפגם אין משחיזין אותו להסיר הפגם. ובגדי כהונה שנתלכלכו אין מכבסין אותן אלא עושים חדשים ומניחין אלו ללורך פתילות של מנורה ושמחת בית השואבה. וכל כך למה, לפי שאין עניות במקום עשירות. ומזבח שנפגם פסול. וכל פגימה הפוסלת בסכין של שחיטה, פוסלת במזבח. וכל זמן שהמזבח פגום כל

קדשים הנשחטין בעזרה כולם פסולים, דכתיב (שמות ט) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, ואי אפשר לומר מהררר כמשמעו, שהרי שחיטת קדשים בעזרה היא ולא על המזבח, אלא, עליו כלומר כל זמן שהוא שלם אתה זוכה, ואי אתה זוכה כשהוא פגום. וכל קדשים הנמלאים בעזרה בשעה שהמזבח פגום אע"פ שנשחטו בכשרות, כולם פסולים, ואפילו שירי מנחות אינם נאכלים, דכתיב (ויקרא י) ואכלוה מנחת אלל המזבח, מפי השמועה למדו בזמן שהמזבח שלם ולא בזמן שהוא פגום: פגום: פגום:

גמרא זבחים דף פ"ה ע"ב

תנו רבנן (ויקרא י"ט) והקטיר הפהן את הכל המזבחה לרבות העצמות והגידים והקרניים והטלפים יכול אפילו פרשו תלמוד לומר (דברים י"ב) ועשית עולותיך הבשר והדם. אי בשר ודם יכול יחלוץ גידין ועצמות ויעלה בשר לגבי מזבח תלמוד לומר והקטיר הפהן את הכל. הא כיצד מחברים יעלו פרשו אפילו הם בראש המזבח ירדו. מאן תנא דשמעת ליה דאמר פרשו ירדו. רבי היא דתנא והקטיר הפהן את הכל המזבחה לרבות העצמות והגידין והקרניים והטלפים אפילו פרשו ואלא מה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם לומר לך עכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עכולי גידין ועצמות. רבי אומר כתוב אחד אומר והקטיר הפהן את הכל וכתוב אחד אומר ועשית עולותיך הבשר והדם מיפט. הא כיצד מחברים יעלו. פרשו אפילו הם בראש המזבח ירדו. פרשו לא יעלו. אומר רבי זירא לא שנו אלא שפרשו כלפי מטה. אבל כלפי מעלה קרובי הוא דאקריבו לעכול. ואפילו פרשו אומר רבה הכי קאמר לא שנו אלא שפרשו לאחר זריקה אבל פרשו קודם זריקה אתאי זריקה ושרתינהו אפילו למעבד מנייהו קתא דסכינא. סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל נאמר לו יהיה בעולה ונאמר לו יהיה באשם מה אשם עצמותיו מתרים אף עולה עצמותיה מתרים:

רס"י יכול יחלוץ. מורה מוטלת עליו: מאן שמעת ליה וכו'. ומתניתין חליבוי אחיא: כלפי מטה. דרך ירידה ומתרחקין מן המערכה: כלפי מעלה. ללד המערכ' אין זו פריקות אלא קריבה אלל העכול של אש: ואפילו פרשו. נראה בעיני שחסר מן הגי' ולמאי גרים הכי פירושו ואפי' פרשו בתמי' והא מחוזרים יעלו הוא דקאמר: לא שנו. דקאמר פרשו ירדו ומיהו איתנהו בכלל קדשים: אלא שפרשו לאחר זריקה. דכיון דבשעת זריקה מחוזרי' היו קובעת זריקה למזבח וכי פרשו הוו להו קדשים פסולין: אבל פרשו לפני זריקה. בשעת זריקה לאו בני מזבח הוו אחאי זריקה ושרתינהו להדיוט: למעבד קתא דסכינא. כי היכי דשריא בשר לגבי המזבח דלהכי קאי קשרי' נמי עצמות למאי דקיימי והיינו הנאת כהני' כרבי ישמעאל: לו יהיה בעולה. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה: ונאמר לו יהיה באשם. כחטאת כאשם תורה אחת להם לכהן לו יהיה: לו יהיה. יתירה הוא דמאי למכתב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה למה לי: מה אשם עצמותיו מותרים. שהרי אף בשרו מותר ואי משום נותר דבשריפה לא שייך נותר אלא במידי דבר אכילה כדכתיב והנותר מבשר הזבח וגו':

זוהר וישב דף ק"צ ע"ב

ויבא הבייתה לעשות מלאכתו בגין לאשתדלא באורייתא ולמעבד פקודי דאורייתא דאיהו מלאכתו דבר נש בהאי עלמא, וכיון דעבידתא דבר נש בהאי עלמא הוא עבידתא דקדשא בריד הוא, בעי ליה לבר נש למחוי תקיפא כאריא בכל סטרוי בגין דלא ישלוט עלוי סטרא אחרא ולא יכיל למפתי ליה, מה כתיב ואין איש לית גבר דיקום לקבליה דיצר הרע ויגח ביה קרבא פדקא יאות, מאי אורחיה דיצר הרע, פיון דחמי דלית בר נש קאים לקבליה ולאגחא ביה קרבא מיד ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, ותתפשהו בבגדו בגין דכד שליט יצר הרע עליה דבר נש אתקין ליה וקשית ליה לבושוי מסלסל בשעריה הדא הוא דכתיב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, אתדבק עמי, מאן דאיהו זפאה אתתקף לקבליה ואגח ביה קרבא מה כתיב ויעזוב בגדו בידה וינס החוצה ישבוק ליה ויתתקף לקבליה (ס"א ואגח ביה קרבא) ויערוק מניה בגין לאשתזבא מניה ולא ישלוט עלוי, אמר רבי יצחק זמנין אנון צדיקיא למחמי ליצר

הָרַע כְּחַד טוֹרָא רַבְרָבָא וַיִּתְמָהוּן וַיִּימְרוּן אִידָּךְ יְכִילָנָא לְאַכְפִּיָּא לִיה לְטוֹרָא רַבְרָבָא הָדִין עֲלָאָה, וְזַמְיִנִין רְשִׁיעֵיָא לְמַחְמִי לִיה לְיִצְרָה הָרַע דְּדָקִיק כְּחוּטָא דְשַׁעְרָא וַיִּימְרוּן הִידָּךְ לָא יְכִילָנָא לְאַכְפִּיָּא לְחוּטָא דְשַׁעְרָא כְּדָא דְדָקִיק, אֲלִין יְבָכוּן וְאֲלִין יְבָכוּן וְקִדְשָׁא בְרִידָּךְ הוּא יְבַעַר לִיה מֵעֲלָמָא וַיְכּוּס לִיה לְעֵינֵיהוּ וְלָא יִשְׁלוּט עוּד בְּעֲלָמָא וַיִּחְמוּן צְדִיקָא וַיִּחַדְדוּן כְּמָה דְאֵת אֲמַר (תהלים ק"מ) אַךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׁרִים אֶת פְּנֵיךְ :

תרגום הזהר וַיִּצַח הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ: כְּדִי לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּלְעֲשׂוֹת מְאוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הָאֱדָם צְעוּלָם הַזֶּה. וְכִיוֹן שֶׁמְלַאכְתּוֹ שֶׁל הָאֱדָם צְעוּלָם הַזֶּה, הוּא מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּהֵינּוּ הָעֵסֶק בְּתוֹרָה וּמְאוֹת, כְּרִידָּךְ הָאֱדָם לְהַיּוֹת גְּבוּרָה כְּאֲרִי צֶכֶל כְּדָדִיו, כְּדִי שְׁלַח יִשְׁלוּט עָלָיו הַסְטֵרָא אַחֲרָא, וְלֹא יוּכַל לְפַתּוֹתוֹ. מֵה פְתִיב, וְאִין אִישׁ: הֵינּוּ, אִין אִישׁ שְׁיָקוּם לְפָנֵי הַיָּצֵר הָרַע, וַיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ מְלַחְמָה כְּרָאוּי. מֵהוּ דְרַפּוֹ שֶׁל יָצֵר הָרַע, כִּיּוֹן שֶׁרְאוּהָ שְׁאִין אִישׁ עוֹמֵד לְנַגְדּוֹ, וְלַעֲרֹךְ עִמּוֹ מְלַחְמָה, מִידָּךְ, וַתִּתְפַּשְׂהוּ צְבָגְדוֹ לְאִמְרָא שְׂכַבָּה עִמּוֹ. וַתִּתְפַּשְׂהוּ צְבָגְדוֹ, כִּי כִּשְׁהַיָּצֵר הָרַע שׁוֹלֵט עַל הָאֱדָם, רְאֵשִׁית מַעֲשָׂיו, הוּא מִתְקַן וּמְפִיֵּחַ אֶת צְבָגְדוֹ, מִסְלִפֵּל צְשַׁעְרוֹ, זֶהוּ שְׂפָתוֹב וַתִּתְפַּשְׂהוּ צְבָגְדוֹ לְאִמְרָא שְׂכַבָּה עִמּוֹ, הַתְדַּבֵּק עִמּוֹ. מִי שֶׁהוּא כְּדִיקָה, מִתְגַּבֵּר כְּנַגְדּוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ מְלַחְמָה, מֵה כְּתוּב, וַיַּעֲזֹב צְבָגְדוֹ צִידָהּ וַיִּנָּס וַיִּלָּח הַחוּלָה, יַעֲזֹב אוֹתוֹ וַיִּתְגַּבֵּר כְּנַגְדּוֹ, וַיִּנָּס מִפְּנֵיו, כְּדִי לְהַנְכָּל מִפְּנֵיו שְׁלַח יִשְׁלוּט עָלָיו. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲתִידִים הַכְּדִיקִים לְרַאוֹת לְעֵתִיד לְבֹא אֶת יָצֵר הָרַע כְּהַר גְּבוּרָה, וַיִּתְמָהוּ וַיִּחְמוּרוּ, אִידָּךְ יְכוּלְנוּ לְכַבֵּשׁ הַר גְּבוּרָה עֲלִיוֹן הַזֶּה. וְעֲתִידִים הַרְשָׁעִים לְרַאוֹת לְעֵתִיד לְבֹא, אֶת יָצֵר הָרַע, דֵּק כְּחוּט הַשַּׁעְרָה, וַיִּתְמָהוּ וַיִּחְמוּרוּ, אִידָּךְ לֹא יְכוּלְנוּ לְכַבֵּשׁ אֶת חוּט הַשַּׁעְרָה הַדֵּק כְּזֶה, הַלְלוּ צוּכִים וְהַלְלוּ צוּכִים. וְהַקְּדוּשָׁ בְּרוּךְ הוּא יִצְעַר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם, וְלֹא יִשְׁלוּט עוּד צְעוּלָם, וַיִּרְאוּ כְּדִיקִים וַיִּשְׁמְחוּ. כְּמוֹ שְׂפָתוֹב, (תהלים ק"מ) אַךְ כְּדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְגו'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ו

א. תְּלַמֵּיד שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְפָנֵי רַבּוֹ תְּמִיד אֵינּוּ רְשָׁאֵי לְעַמּוּד מִפְּנֵיו אֲלָא שְׁחָרִית וְעָרְבִית בְּלִבָּד שְׁלֹא יְהֵא כְבוֹדוֹ מְרַבָּה מְכַבּוּד

שְׁמַיִם: **ב.** מִי שֶׁהוּא זָקֵן מוֹפְלֵג בְּזָקְנָה אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חָכָם עוֹמְדִין לְפָנָיו וְאֶפִּילוֹ הַחֲכָם שֶׁהוּא יֵלֵד עוֹמֵד בְּפָנָיו הַזָּקֵן הַמוֹפְלֵג בְּזָקְנָה וְאִינוֹ חַיִּיב לְעֲמוֹד מְלֵא קוֹמָתוֹ אֶלָּא כְּדִי לְהַדְרֹו וְאֶפִּילוֹ זָקֵן גּוֹי מִהַדְרִין אוֹתוֹ בְּדַבָּרִים וְנוֹתְנִים לוֹ יָד לְסוֹמְכוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י"ט) מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם כָּל שִׁיבָה בְּמִשְׁמַע: **ג.** תִּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵינָן יוֹצְאִין בְּעֲצָמָן לַעֲשׂוֹת עִם כָּל הַקְּהָל בְּבִנְיָן וְחִפְיָרָה שֶׁל מְדִינָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּזּוּ בְּפָנָיו עַמֵּי הָאָרֶץ וְאִין גּוֹבִין מֵהֶן לְבִנְיָן הַחוּמָה וְתִקּוּן הַשְּׁעָרִים וְשִׁכְרַת הַשּׁוּמְרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְלֹא לְתַשׁוּרַת הַמֶּלֶךְ וְאִין מְחַיִּיבִין אוֹתָן לְתוֹן הַמַּס בֵּין מַס שֶׁהוּא קָצוּב עַל בְּנֵי הָעִיר בֵּין מַס שֶׁהוּא קָצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ח') גַּם כִּי יִתְנוּ בַּגּוֹיִם עֵתָה אֶקְבָּצֶם וְיִחַלּוּ מֵעַט מִמֶּשָׂא מֶלֶךְ שָׂרִים וְכֵן אִם הִיְתָה סְחוּרָה מִתְלַמֵּיד חֲכָם מְנִיחִין אוֹתוֹ לְמַכּוֹר תַּחֲלָה וְאִין מְנִיחִין אַחַד מִבְּנֵי הַשּׁוּק לְמַכּוֹר עַד שֶׁיִּמְכּוֹר הוּא וְכֵן אִם הָיָה לוֹ דִּין וְהָיָה עוֹמֵד בְּכָלֵל בְּעֵלֵי דִינָן הַרְבֵּה מִקְדִּימִין אוֹתוֹ וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ז ע"ב

אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים שׁוֹרָה עַל רֵאשִׁיף שְׂתוּק מֵאִימָתוֹ וְכִי תִדְבֵּר וְהַשּׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע נִמְצָאת תְּמִיד דְּבַק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְתִמִּיד הַתְּבַיֵּישׁ מִמֶּנּוּ בְּמַחְשָׁבָה בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה וְעַל פִּיו תִּצָּא וְתִבָּא תִישׁוֹן וְתִשְׁכָּב וְתַעִיר וְכָל מַעֲשֵׂיֶיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם חָשׁוּב כָּל עֶסְקֵי הָעוֹלָם כְּאֵלוֹ אֶתָּה מְמַשֵּׁשׁ בַּחוּל כְּשֶׁתִּמְצָא מְרַגְלִית תִּקְחָנָה הִיא עֲשִׂיית רְצוֹן הַבוֹרָא וְכֵן אֶמַר הַמְּשׁוֹרֵר וַיֵּמָּה לִי מִזְמָן אִם לֹא רְצוֹנְךָ וְאִם אֵינְךָ מְנַתִּי מֵהַ מְנַתִּי. אֵל יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּבוֹדְךָ וְקִלּוֹנְךָ וְעֲשֶׂרְךָ וְעֲנֶיךָ לְמֵאוּמָה כִּי תִמְצָא הַמְּרַגְלִית אַז תִּעֲלוּז כִּי זֶה הַמְּכֹון וְנִשְׁלָם. וְיִהְיוּ רַמִּיחַ אֲבָרֶיךָ וְשִׁסִּיָּה גִידֶיךָ צְבוּר בְּעֵינֶיךָ וְהַלֵּב וְהַלְשׁוֹן שְׁלִיחַ צְבוּר וּבְקוֹל גְּדוֹל שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּלֵן תְּבַרֵּךְ וְתִתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאַזְנוֹ אֵךְ לֹא יִשְׁמְעוּ תִפְלַת לַחַשׁ אַחֲרֵים. אֵיךְ תִּכְעֹס וּבְכַעֲסְךָ תוֹצִיא נִשְׁמַתְךָ

הִיקָרָה וְתִשְׁכֵּין בְּמִקְוָמוֹ רוּחַ רָעָה דּוֹמָה אֶתָּה לְמִי שְׁנוּעֵץ סָכִין
בְּכַעֲסוֹ בְּלִבּוֹ וְאִם יִלְבִּין פְּנֵי חֲבִירוֹ הָרִי שִׁפְףָ דְּמִים. צַעַר אֶלְף
פְּרָחִים מְבַטֵּל צַעַר חֲתִיכַת כֶּסֶף קִטְנָה כֵּן בְּיוֹתֵר צַעַר מְנִיעֵת
הָעֲבוּדָה לְצַעַר אֲבִידַת מְעוֹת וְשֹׁאֵר הַיְסוּרִין וְצַעַר הָעֲבוּדָה הֵן
הֵן יְסוּרִין שֶׁל אֲהָבָה וְהַמְצָעֵר יוֹתֵר עַל מְמוֹנוֹ וְכַבּוּדוֹ מוֹרָה
שְׂאוּהֶבֶם יוֹתֵר מִמֶּנּוּ חֲלִילָה לָכֵן הַתְּבַיֵּשׁ וְשׁוֹב לְאַחֲרֵיָּךְ וְשׁוֹב
בְּדָד וּבְכָה לְפָנַי אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר רָאִיתָ שְׁנַת־כַּעֲסָתָּ וְנִצְטַעַרְתָּ עַל
מָמוֹן אִו קָלוֹן כָּבוֹדְךָ :

וישב ליל שישי תורה

צרוף יהנה

לְכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִשְׁמְעֵאלִים וְיִדְנוּ אֶל תְּהִי
בוֹ כִּי אֲחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו : אֶתְּו
וְנִזְבְּנָה לְעַרְבָאִי וְיִדְנָא לָא תְהִי בְּה אַרִי אַחוּנָא בְּסַרְנָא הוּא וְקַבִּילוּ מִנָּה
אַחוּהִי :

רס"ז וישמענו. וקבילו מניה. וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה וכגון (לעיל כח ז) וישמע יעקב אל אביו, (שמות כד ז) נעשה ושמענו, מתרגם נקבל, וכל שהוא שמיעת האזן, כגון (בראשית ג ח) וישמענו את קול ה' אלהים מתהלך בגן, (שם כו ה) ורבה שומעת, (שם לה כב) וישמע ישראל, (שמות טו יב) שמעתי את תלונת, כלן מתרגם ושמענו, ושמעת, ושמענו, שמיעה קדמי:

וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ
וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף
לַיִשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיְבִיאוּ אֶת
יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה : וַעֲבָרוּ גְבָרִי מְדִינָאִי תַגְרִי וַיִּגְיִדוּ וַאֲסִיקוּ יָת
יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּבְיֵנוּ יָת יוֹסֵף לְעַרְבָאִי בְּעֶסְרִין כֶּסֶף וַאֲיָתִיו יָת יוֹסֵף
לְמִצְרַיִם :

רס"ז ויעברו אנשים מדינים. זו היא סירה אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים למצרים:

(כט) וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף
בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו : וְתָב רְאוּבֵן לִגְבֹּא וְהָא לֵית יוֹסֵף
בְּגִבָּא וּבְזַע יָת לְבוּשׁוֹהִי :

רש"י וישב ראובן. במכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר עסוק היה בשקו וכתעניתו על שבלבל יוועי אביו:

(ל) וַיֵּשֶׁב אֶל אָחִיו וַיֹּאמֶר הֵילָד אֵינְנוּ וְאָנִי
אָנָּה אָנִי בָּא : וְתָב לִוְת אָחוּהִי וְאָמַר עוֹלִימָא לִיתוּהִי וְאָנָּה לָאָן
אָנָּה אָתִי :

רש"י אנה אני בא. אנה אברח מאערו של אבא:

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר
עֲזִים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֶת בַּדָּם : וַיְנַסִּיבוּ יָת כְּתוּנָא
דְיוֹסֵף וַיְנַכִּיסוּ צְפִיר בַּר עֲזִי וַיְטַבְּלוּ יָת כְּתוּנָא בַדְּמָא :

רש"י שעיר עזים. דמו דומה לשל אדם: הכתנת. זה שמה, וכשהיא דבוקה לתצה אחרת כגון (פסוק לא) כתנת יוסף, (פסוק ג) כתנת פסים, (ויקרא טז ז) כתנת בל, נקוד כתנת:

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת כְּתָנֶת הַפִּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל
אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מְצָאנוּ הַכֶּר נָא
הַכְּתָנֶת בְּנֶדֶךְ הוּא אִם לָא : וְשִׁלְחוּ יָת כְּתוּנָא דְפִסִּי וְאִיתִיו
לִוְת אָבוּהוֹן וְאָמְרוּ דָּא אֲשַׁפְּחָנָא אֲשַׁתְּמוּדַע כְּעוֹן הַכְּתוּנָא דְבָרְךָ הִיא אִם
לָא : וַיִּכְיָרָה וַיֹּאמֶר כְּתָנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה
אֶכְלָתְהוּ טָרְף טָרְף יוֹסֵף : וְאֲשַׁתְּמוּדַעָה וְאָמַר כְּתוּנָא
דְּבָרֵי חַיָּתָא בִישְׁתָּא אֶכְלָתְהָ מְקַטְל קַטִּיל יוֹסֵף :

רש"י ואמר כתנת בני. היא זו: חיה רעה אכלתהו. נלכדה בו רוח הקדש, סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. ולמה לא גלה לו הקדוש ברוך הוא, לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם, אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר היאך אגלה והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו:

**וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שָׂק בְּמַתְּנָיו
וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים : וַיִּבְעַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי
וַאֲסַר שָׂקָא בְּחֶרֶץָּהּ וְאִתְאַבֵּל עַל בְּרָהּ יוֹמִין סְגִיאִין :**

רש"י ימים רבים. עשרים ושתים שנה משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר (פס' ב) יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתים הרעב כשצא יעקב למצרים הרי עשרים ושתים שנה, כנגד עשרים ושתים שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשבוב מבית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל וזהו שאמר ללבן לעיל (ל'א מ"א) זה לי עשרים שנה בביתך, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן:

**וַיִּקְמוּ כָּל בָּנָיו וְכָל בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן
לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֵרֶד אֶל בְּנֵי אַבְל שְׂאֵלָה
וַיִּבְדֵּךְ אֶתְּךָ אֲבִיו : וְקָמוּ כָּל בָּנוֹהִי וְכָל בָּנֹתָהּ לְנַחֲמוֹתָהּ וְסָרִיב
לְקַבְּלָא תְּנַחוּמִין וַאֲמַר אֲרִי אַחוֹת לְוֹת (ע"ל) בְּרִי פֶד אַבִּילָא לְשָׂאוֹל וּבְקָא
יְתָה אַבוּהִי :**

רש"י וכל בנותיו. רבי יהודה אומר אחיות תאומות נלדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו: וימאן להתנחם. אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי: ארד אל בני. כמו על בני, והרבה אל משמשין בלשון על, (ש"ב כ"ח ט) אל שאול ואל בית הדמים, (ש"א ד' כ"א) אל הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה: אצל שאלה. כפשוטו לשון קבר הוא, באצלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מבטח אני שאיני רואה גיהנם: ויבדך אתו אביו. ילחק היה בוכה מפני ארתו של יעקב, אצל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי:

**וְהַמְדָּנִים מְכָרוּ אֶתְּךָ אֶל מִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר
סָרִיס פְּרַעֲהַ שֶׁר הַטַּבָּחִים : וַיִּמְדִּינָאִי זַבִּינֵנוּ יְתָה לְמִצְרַיִם
לְפוֹטִיפָר רַבָּא דְּפְרַעֲהַ רַב קְטוּלִיא :**

רש"י הטבחים. שוחטי בהמות המלך:

**לח (א) וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיִּרְדַּ וַיְהוּדָה
מֵאֵת אָחִיו וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלְמִי וַשְּׂמוּ חִירָה :
וַהֲוֹה בַּעֲדָנָא הַהִיא וַנְּחַת יְהוּדָה מְלוֹת אַחוּהִי וַסְטָא עַד גַּבְרָא עֲדֻלְמָא
וַשְּׂמָה חִירָה :**

רש"י ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו אחיו מגלגלתו

כשראו זכרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים כך: ויטו. מאת אחיו: עד איש עדלמי. נשתתף עמו:

(ב) וַיִּרְא שָׁם יְהוּדָה בֵּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ
וַיִּקְחֶהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ : וּמִזָּא תִּפְּוֹן : יְהוּדָה בֵּת גְּבַר תִּגְרָא וּשְׁמֵהּ שׁוּעַ וְנִסְבָּה וְעַל לְוֹתָהּ :

רש"י כנעני. תגרא:

(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יַעֲר : וְעַדִּיאת
וילידת בר וקרא ית שמה יער: **(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן**
וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אוֹנָן : וְעַדִּיאת עוד וילידת בר וקרת ית
שמה אונן: **(ה) וַתִּסֹּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת**
שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְּכֻזִּיב בְּלֻדְתָּהּ אֹתוֹ : וְאוֹסִיפֵת
עוד וילידת בר וקרת ית שמה שלה והיה בכזיב פד ילידת יתה:

רש"י והיה בכזיב. שם המקום. ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון וירמיה טו יח) היו תהיה לי כמו כזיב, ושעיה נח יח) אשר לא יכזבו מימיו, דאם לא כן מה בא להודיענו. ובבראשית רבה (פה ז) ראיתי ותקרא שמו שלה. פסקת:

(ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְיַעֲר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמֵהּ תָמָר :
וְנָסִיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְיַעֲר בּוֹכְרָה וּשְׁמֵהּ תָמָר : **(ז) וַיְהִי יַעֲר בְּכוֹר**
יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי יְהוָה וַיִּמְתְּחוּ יְהוָה : וְהוּהָ יַעֲר
בוֹכְרָא דִּיהוּדָה בֵּישׁ קָדָם יְיָ וְאַמִּיתָהּ יְיָ :

רש"י רע בעיני ה'. כרעתו של אונן משחית זרעו, שנאמר באונן (פסוק י) וימת גם אותו, כמיתתו של ער מיתתו של אונן, ולמה היה ער משחית זרעו, כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה:

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֵּא אֵל אִשְׁתִּי אַחִיךָ
וַיָּבֵס אֹתָהּ וְהָקִים זָרַע לְאַחִיךָ : וְאַמֶּר יְהוּדָה לְאוֹנָן
עוֹל לְוֹת אֶתְתִּי אַחוּךָ וַיָּבֵס יְתָהּ וְאַקִּים זָרַעָא לְאַחוּךָ :

רש"י והקם זרעו. הבן יקרא על שם המת:

**וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע וְהָיָה אִם
בָּא אֶל אִשְׁתּוֹ אַחִיו וְשָׂחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתֹן
זָרַע לְאַחִיו :** וידע אונן לא על שמה מתקרי זרעא והנה פד
עליל לנת אתת אחוהי ומחבל ארחה על ארעא בדיל דלא לקימא זרעא
לאחוהי :

רש"י וסחת ארלה. 77 מצפנים חזרה מבחור:

**וַיִּרַע בְּעֵינָיו יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמַת גַּם אֹתוֹ :
וּבְאִישׁ קָדָם יְיָ דִּי עָבַד וְאַמִּית אִף יְתָה : (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה
לְתַמָּר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ עַד יִגְדֹל
שְׁלָה בְנֵי כִי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאַחִיו
וַתִּלְדִּי תַמָּר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ :** ויאמר יהודה לתמר
כלתה תיבי ארמלא בית אביך עד דירבי שלה ברי ארי אמר דלמא ימות
אף הוא כאחוהי ואזלת תמר ויתיבת בית אבוהא :

רש"י כי אמר וגו' . כלומר דחה היה אותה בקש, שלא היה דלעתו להשיאה לו: כי אמר פן ימות. מחזקת היא זו
שימותו אנשיה:

**וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמַת בֵּת שׁוּעַ אִשְׁתּוֹ יְהוָה
וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל גִּזְזֵי צֹאנָו הוּא וְחִירָה
רַעְהוּ הָעֵדֻלָּמִי תִמְנָתָה :** וסגיאנו יומיא ומיתת בת שוע
אתת יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גוזזי ענה הוא וחירה רחמה
עדלמאה לתמנת :

רש"י ויעל על גזי צאנו. ויעל תמנתה לעמוד על גוזי צאנו:

**וַיִּגַּד לְתַמָּר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיךָ עֹלָה תִמְנָתָה
לְגֹז צֹאנָו :** ואתחנא לתמר למימר הא חמויך סלק לתמנת למיגז
ענה :

רש"י עלה תמנחה. ובשמסון הוא אומר (שופטים יד א) וירד שמסון תמנחה, בשפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן:

(יד) וְתָסַר בְּגֵדֵי אֱלֻמְנוֹתָהּ מֵעָלֶיהָ וְתָכַס בַּצָּעִיף וְתִתְעַלֵּף וְתִשָּׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל דְּרָךְ תִּמְנַתָּה כִּי רָאֶתָה כִּי גָדַל שֵׁלָה וְהוּא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה : וְאַעֲדִיאת לְבוּשֵׁי אֶרְמְלוּתָהּ מִנֶּה וְאַתְּפִסִּיאת בְּעִיפָא וְאַתְּקַנַּת וְיִתִּיבַת בְּפָרְשׁוֹת עֵינָיו דִּי עַל אַרְח תִּמְנַת אַרִי חֲזַת אַרִי רְבָא שֵׁלָה וְהִיא לֹא אֶתִּיהִיבַת לָהּ לְאַנְתּוּ :

רש"י ותתעלף. כסתה פניה שלא יכיר בה: ותשב בפתח עינים. בפתחת עינים, בפרשת דרכים שעל דרך תמנחה. ורבותינו דרשו בפתחו של אברהם אבינו שכל עינים מלכות לראותו: כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה אלל יהודה, שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים:

(טו) וַיִּרְאָהּ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוּנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ : וַחֲזָאָהּ יְהוּדָה וַחֲשָׁבֶהָ כְּנַפְקַת בְּרָא אַרִי כְּסִיאת אַפָּא :

רש"י ויחשבה לזונה. לפי שיושבת בפרשת דרכים: כי כסתה פניה. ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותינו כי כסתה פניה כשהיתה בבית חמיה היתה לנועה, לפיכך לא חשדה:

(טז) וַיֵּט אֶלֶּיהָ אֶל הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבָה נָא אָבוּא אֵלַיךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתוּ הוּא וַתֹּאמֶר מַה תִּתֵּן לִי כִּי תָבוּא אֵלַי : וַיִּסְטָא לְוִתָּהּ לְאַרְחָא וַאֲמַר הָבִי כְעַן אֵיעוּל לְוִתִּיךְ אַרִי לָא יָדַע אַרִי כָלְתָהּ הִיא וַאֲמַרְת מַה תִּתֵּן לִי אַרִי תִיעוּל לְוִתִּי :

רש"י ויט אליה אל הדרך. מדרך שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה, ובלשון לע"ז דסטולוי"ר : הבה נא. הכינו עצמך ודעתך לכך. כל לשון הבה לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם:

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי עֲזִים מִן הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם תִּתֶנּוּ עֲרֵבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: וַאֲמַר אֲנִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי בָר עֲזֵי מִן עֲנִי וַאֲמַרְתְּ אִם תִּתֶנּוּ מִשְׁכֹּנָא עַד דְּתַשְׁלַח:

רש"י ערבון. משכון:

(יח) וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרֵבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ וּמִטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶּן לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתְּהַר לּוֹ: וַאֲמַר מָה מִשְׁכֹּנָא דִּי אֶתֶּן לָךְ וַאֲמַרְתְּ עֲזָקְתְּךָ וְשׁוֹשְׁפְּךָ וְחוּטְרְךָ דִּי בְיָדְךָ וַיִּהְיֶה לָהּ וְעַל לְוַתָּה וְעַדִּיאַת לָהּ:

רש"י חתמך ופתילך. עזקתך ושושפך, טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה: ותהר לו. גבורים כוונתו בו, כדויקים כוונתו בו:

(יט) וַתִּקַּם וַתִּלְךְ וַתִּסַּר צְעִיפָהּ מֵעַלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֱלֻמְנוֹתָהּ: וְקָמַת וְאַזְלַת וְאַעֲדִיאַת עֵיפָהּ מִנָּה וּלְבִישַׁת לְבוּשֵׁי אֲרַמְלוּתָהּ: (כ) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ הָעֵדְלָמִי לְקַחַת הָעֲרֵבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: וְשִׁדְר יְהוּדָה יַת גְּדֵי בָר עֲזֵי בְיַד דְּרַחְמָה עֵדְלָמָא לְמַסַּב מִשְׁכֹּנָא מִיַּד דְּאַתְתָּא וְלֹא אֲשַׁכַּח: (כא) וַיִּשְׂאֵל אֶת אֲנָשֵׁי מְקָמָה לֵאמֹר אַיִה הַקְּדֻשָּׁה הוּא בְּעֵינַיִם עַל הַדָּרְךָ וַיֹּאמְרוּ לֹא הִיְתָה בְּזָה קְדֻשָּׁה: וְשִׂאֵל יַת אֲנָשֵׁי אַתְרָה לְמִימַר אֶן מִקְדָּשָׁתָא הִיא בְּעֵינַיִן עַל אַרְחָא וַאֲמָרוּ לִית הָכָא מִקְדָּשָׁתָא:

רש"י הקדשה. מקדשת ומזמנת לזנות:

**וַיָּשָׁב אֶל יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצְאָתִיהָ וְגַם
אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא הִיְתָה בָּזָה קִדְשָׁה :
וַתֵּב לִוְת יְהוּדָה וַאֲמַר לֹא אֲשַׁכַּחֶתָּה וְאִף אֲנָשֵׁי אֶתְרָא אָמְרוּ לִית הַכָּא
מִקְדָּשְׁתָּא : (כב) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח לָהּ פֶּן נִהְיָה
לְבוֹז הֵינָה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא
מִצְאָתָּה : וַאֲמַר יְהוּדָה תִּסָּב לָהּ דִּילְמָא נִהִי לְחוּף הָא שְׁדָרִית גְּדִיא
הַדִּין וְאַתָּה לֹא אֲשַׁכַּחְתָּה :**

רס"ז תקח לה. יהיה שלה מה שביתה: פן נהיה לבז. אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עליו לעשות עוד לאמת דברי: הנה שלחתי הגדי הזה. לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמזהו גם אותו בגדי עזים:

**וַיְהִי כַּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּיגַד לְיְהוּדָה לֵאמֹר
זָנַתָּה תִּמָּר כִּלְתָּךְ וְגַם הֵינָה הָרָה לְזָנוּנִים
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאֹה וְתִשְׂרָף : וְהָיָה כִּתְּלֹתוֹת
יִרְחֹץ וְאַתְחִנֹּא לְיְהוּדָה לְמִימַר זָנִיאת תִּמָּר כִּלְתָּךְ וְאִף הָא מַעֲדִיא לְזָנוּתָא
וַאֲמַר יְהוּדָה אֶפְקִיָה וְתִתְּוֹקֵד :**

רס"ח כמשלש חדשים. רבו של ראשון ורבו של אחרון ואמצעי שלם, ולשון כמשלש חדשים, כהשלש החדשים, כמו (אסתר ט כג) ומשלוח מנות, (ישעיה יא יד) משלוח ידם, וכן תרגם אנהלוס כתלמות ירחיא: הרה לזנונים. שם דבר, מעברת כמו (שמות כא כג) אשה הרה, וכמו (שה"ש י ו) צרה כחמה: ותשרף. אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר בתו שלשם היתה, שהיא כהן, לפיכך לונה בשרפה:

**הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה
לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה
ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה : היא מתפקא והיא שלחת לחמוהא למימר
לגבר די אלין דילה מנה אנה מעדיא ואמרת אשתמודע פְּעוּ לְמִן עֲזִיקְתָא
ושושפא וחוטרא האליון :**

רס"ט הוא מוצאת. להשרף: והיא שלחה אל חמיה. לא רתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעברת, אלא לאיש אשר אלה לו, אמרה אם יודה מעלמו, יודה, ואם לאו ישרפוני, ואל אלבין פניו. מכאן אמרו נוה לו לאדם שיפלוהו לכבשן האש ואל לבין פני חברו ברבים: הכר נא. אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות:

**וַיִּכָּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל כֵּן
לֹא נִתְּתִיהָ לְשָׁלָה בְּנֵי וְלֹא יִסֹּף עוֹד לְדַעְתָּהּ :
וְאִשְׁתִּימוֹדֵעַ יְהוּדָה וַאֲמַר זָכָא מִנִּי מְעַדְיָא אָרִי עַל כֵּן לֹא יְהִבְתָּהּ לְשָׁלָה
בְּרִי וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמִידְעָה :**

רש"י צדקה. בדבריה ממני. היא מעצרת. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו שיאחזה בת קול ואמרה ממני ומאתי יאלו הדברים, לפי שהיתה לנועה בבית חמיה גזרתי שיאלו ממנה מלכים, ומשצט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: כי על כן לא נתתיה. כי בדין עשתה, על אשר לא נתתיה לשלה בני: ולא יסף עוד. יש אומרים לא הוסיף. ויש אומרים לא פסק וחזרו גבי אלדד ומידד (במדבר יא כה) ולא יספו, ומתרגמנו ולא פסקו:

**וַיְהִי בַעַת לְדָתָהּ וְהִנֵּה תְּאוּמִים בְּבֶטְנָהּ :
וְהָיָה בְּעֵדֶן דְּמִילְדָה וְהָא תִּיּוּמִין בְּמַעְהָא :**

רש"י בעת לדה. וברבקה הוא אומר (כג כז) וימלאו ימיה ללדת, להלן למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא, ולהלן (כה כז) תומם, חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם לדיקים:

**וַיְהִי בְּלְדָתָהּ וַיִּתֵּן יָד וַתִּקַּח הַמַּיְלָדֹת
וַתִּקְשֹׁר עַל יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֵאשִׁינָה :
וְהָיָה בְּמִילְדָה וַיִּהְיֶה וַיִּנְסִיבֵת חִתָּא וַיִּקְטְרֵת עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא לְמִימַר
דִּין נִפְקֵ קַדְמָאָה :**

רש"י ויתן יד. הוליא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני החזיקה:

**וַיְהִי כַּמִּשְׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וַתֹּאמֶר
מֶה פָּרְצֶתָ עָלַיְךָ פָּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ : וְהָיָה
כִּד אֲתִיב יָדָהּ וְהָא נִפְקֵ אָחוּהִי וַאֲמַרְתָּ מַה תִּקּוּף סָגִי עֲלֶיךָ לְמַתְקוּף וַיִּקְרָא
שְׁמֵהּ פָּרֶץ :**

רש"י פרצת. חזקת עליך חזק:

**וַאֲחֵר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ זָרַח : (ט) וַבֵּתֵר כֵּן נִפְקֵ אָחוּהִי דִּי עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא וַיִּקְרָא
שְׁמֵהּ זָרַח :**

רש"י אָסר על ידו הַסְנִי. ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל עכן שיאל ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה דברים שלקה, (וישע 1 כא) אדרת שנער, ושני החכות כסף של מאתים שקלים, ולשון זהב אחד: ויקרא שמו זרת. על שם זריחת מראית השני:

לט (א) וְיֹוסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֵעָה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיד הַיִּשְׁמַעֲלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שְׁמָה : וְיֹוסֵף אֶתְחַת לְמִצְרַיִם וַיִּבְנֶה פּוֹטִיפָר רַבָּא דְפְרֵעָה רַב קְטוּלָא גְבַר מִצְרָאָה מִידָא דְעַרְבָאִי דִי אַחַתוּהִי לְתַמְן :

רש"י וְיֹוסֵף הוֹרֵד. חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר כך שבשבילו הורידוהו מגלחתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר כך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באלטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה:

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרָיִ : וְהָוּה מִימְרָא דִינִי בְּסַעְדָּה דִיֹּוסֵף וְהָוּה גְבַר מְצַלַח וְהָוּה בְּבֵית רַבּוּנָה מִצְרָאָה : (א) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ : וְחָזָא רַבּוּנָה אַרִי מִימְרָא דִינִי בְּסַעְדָּה וְכָל דִּי הוּא עֹבֵד יֵי מְצַלַח בִּידָה :

רש"י כי ה' אתו. שם שמים שגור בפיו:

(ד) וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרָת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ וְכָל יֵשׁ לּוֹ נָתַן בְּיָדוֹ : וְאִשְׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינֹוהִי וְשִׁמְשׁ יָתָה וּמְנִיָּה עַל בֵּיתָה וְכָל דִּי אִית לָהּ מְסַר בִּידָה :

רש"י וְכָל יֵשׁ לּוֹ. הרי לשון קלה, חסר אשכ:

(ה) וַיְהִי מֵאִז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לּוֹ וַיִּבְרָךְ יְהוָה אֶת בֵּית הַמִּצְרָיִ בְּגַלְל

יוֹסֵף וַיְהִי בְרִפְתַּת יְהוָה בְּכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ
בְּבֵית וּבְשָׂדֶה : וַהֲוֶה מַעֲדוֹ דְּמִנֵּי יְתֵה בְּבֵיתָהּ וְעַל כָּל דֵּי אֵית לָהּ
וּבְרִיָּדָּה יֵי יַת בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף וַהֲוֶה בְּרִפְתָּא דִּיּוּ בְּכָל דֵּי אֵית לָהּ
בְּבֵיתָא וּבְחֻקְלָא : ^(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא
יָדַע אֶתּוֹ מְאוּמָה כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא
אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יֵיפֵה תֹאֵר וַיִּפֶּה מִרְאָה : וַשְׁבַּק
כָּל דֵּי לָהּ בְּיַד דִּיּוֹסֵף וְלֹא יָדַע עֲמָה מִדַּעַם אֶלְהוֹן לַחֲמָא דִּי הוּא אֶכֶל וַהֲוֶה
יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִיּוֹא וַיֵּאֵי בְּחֻזָּא :

^{רס"ז} ולח ידע אתו מאומה. לא היה נותן לבו לכלום: כי אם הלחם. היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקיה: ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקדוש ברוך הוא איני מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדב, מיד

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא
^(ז) אִשְׁתּוֹ אֲדָנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר
שְׁכַבָּה עִמִּי : וַהֲוֶה בְּתֵר פְּתִגְמִיָּא הָאֵלִין וַיִּזְקַפְתּוּ אֶתְתּוֹ רַבּוּנָה יַת
עֵינָהּא לְיוֹסֵף וַאֲמָרַת שְׁכֹוֹב עִמִּי :

^{רס"ח} ותשא אשת אדניו וגו'. כל מקום שנאמר אחר סמוך:

וַיִּמְאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אִשְׁתּוֹ אֲדָנָיו הֵן אֲדָנִי לֹא
יָדַע אֶתִּי מֵה בְּבֵית וְכֹל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ נָתַן
בְּיַדִּי : וְסָרִיב וַאֲמַר לְוֹת אֶתְתּוֹ רַבּוּנָה הָא רַבּוּנִי לֹא יָדַע עִמִּי מֵה
דְּבֵיתָא וְכֹל דֵּי אֵית לָהּ מְסַר בְּיַדִּי : ^(ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית
הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא חֲשַׁד מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם
אוֹתָדָּ בְּאֲשֶׁר אֶת אִשְׁתּוֹ וַאֲיָדָּ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לְאֱלֹהִים : לִיתוּהִי רַב
בְּבֵיתָא הֵדִין מִנִּי וְלֹא מִנַּע מִנִּי מִדַּעַם אֶלְהוֹן יַתִּידָּ בְּדִיל דְּאֶת אֶתְתּוֹ וַאֲכַדִּין
אֶעֱבִיד בִּישְׁתָּא רַבְתָּא הַדָּא וַאֲחוּב קָדָם יֵי :

(י) וַיְהִי כַּדְבָּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע
אֵלָיו לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּהּ : וְהָיָה כִּד מְלִילַת
עַם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכָּב לְוַתָּה לְמַהְוֵי עִמָּהּ :

רש"י לשכב אצל. אפלו בלא תשמיש: להיות עמה. לעולם הבא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת
מְלֹאכְתּוֹ וַאֲיִן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֵׁם
בְּבִית : וְהָיָה כִּיּוֹמָא הָדִין וְעַל לְבֵיתָא לְמַבְדֵּק בְּכַתְבֵי חֲשַׁפְנָה וְלִית
אֲנִשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא תַּמּוֹן בְּבֵיתָא :

רש"י ויהי כהיום הזה. כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום לחוק, יום איד שלהם שהלכו כלם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך: לעשות מלאכתו. רב ושמאל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות כרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (דף טו ע):

(יב) וַתִּתְפָּשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׂכָבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה : וַאֲחַדְתָּה בְּלְבוּשָׁה
לְמִימַר שְׂכֹב עִמִּי וְשָׁבְקָה לְלְבוּשָׁה בְּיָדָהּ וְעָרַק וַיִּנְפֹּק לְשׂוּקָא : (יג) וַיְהִי
כִּפְּרָאוֹתָהּ כִּי עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס הַחוּצָה :
וְהָיָה כִּד חֲזַת אַרְי שְׁבָקָה לְלְבוּשָׁה בְּיָדָהּ וְעָרַק לְשׂוּקָא : (יד) וַתִּקְרָא
לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ
הַבֵּיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי
לְשֹׁכֵב עִמִּי וַאֲקָרָא בְּקוֹל גְּדוֹל : וַקָּרַת לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ
וַאֲמָרַת לְהוֹן לְמִימַר חֲזוּ אֵיתִי לָנָא גְבָרָא עֲבָרָה לְחִיכָא בָּנָא עַל לְוַתִּי
לְמִשְׁכָּב עִמִּי וַקָּרִית בְּקֹלָא רַבָּא :

רש"י ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה, הביא לנו ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן: עברי. מעבר הנהר, מבני עבר:

וַיְהִי כַשְׁמֵעוֹ כִּי הִרְיִמְתִּי קוֹלִי וְאָקְרָא (טו)
וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיִּנָּס הַחוּצָה : וְהָוָה כִּד
שָׁמַע אֲרִי אֲרִימִית קָלִי וְקָרִית וְשָׁבָקָה לְלִבּוֹשָׁה לְוֹתִי וְעָרַק וַיִּנְפֹּק לְשׁוֹקָא :
וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָה עַד בּוֹא אֲדָנָיו אֶל בֵּיתוֹ : (טז)
וְאַחַתְתֶּה לְלִבּוֹשָׁה לְוֹתָה עַד דָּעַל רַבּוֹנָה לְבֵיתָה :

רש"י אלניו. של יוסף:

וַתִּדְבֹר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא (יז)
אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק
בִּי : וּמְלִילַת עֲמָה כַּפְתָּגְמִיָּא הָאֵלִין לְמִימָר עַל לְוֹתִי עֶבְדָּא עֶבְרָאָה דִּי
אִתִּיתָא לָנָא לְחִיכָא בִּי :

רש"י בא אלני. ללחך בי העבד העברי אשר הבאת לנו:

וַיְהִי כַּהִרְיִמִי קוֹלִי וְאָקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ (יח)
אֶצְלִי וַיִּנָּס הַחוּצָה : וְהָוָה כִּד אֲרִימִית קָלִי וְקָרִית וְשָׁבָקָה
לְלִבּוֹשָׁה לְוֹתִי וְעָרַק לְשׁוֹקָא : (יט) **וַיְהִי כַשְׁמֵעַ אֲדָנָיו אֶת**
דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דְּבָרָה אֵלָיו לֵאמֹר
כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֶבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוֹ :
וְהָוָה כִּד שָׁמַע רַבּוֹנָה יָת פְּתָגְמִי אִתְתַּה דִּי מְלִילַת עֲמָה לְמִימָר כַּפְתָּגְמִיָּא
הָאֵלִין עֶבֶד לִי עֶבְדְּךָ וַתִּקְרָךְ רַגְזָה :

רש"י ויהי כשמע אלניו וגו'. בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך, עניני תשמיש
כ אל ה:

וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֶהוּ אֶל בֵּית (כ)
הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר (אסורִי) אֶסִירֵי הַמֶּלֶךְ:
אֶסּוּרִים וַיְהִי שֵׁם בְּבֵית הַסֹּהַר : וַיִּסֵּיב רַבּוֹנָה דִּי יוֹסֵף
יָתָה וַיְהַבִּיָּה לְבֵית אֶסִירֵי אֶתֵר דִּי אֶסִירֵי מְלָכָא אֶסִירִין וְהָוָה תַּמּוֹן בְּבֵית

אָסירי : (כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד
וַיִּתֵּן חֲנוּ בְּעֵינָיו שֵׁר בַּיִת הַסְּהָר : וְהוּא מִימְרָא דִּי
בְּסַעֲדָה דִּיֹּסֵף וַיִּגַּד לָהּ חֶסֶדָא וַיְהַבֶּה לְרַחֲמִין בְּעֵינָיו רַב בַּיִת אָסירי :

רש"י ויט אליו חסד. שיהא מקבל לכל רואיו, לשון כלה נאה וחסודה שבמשנה (כתובות ז' א) :

(כב) וַיִּתֵּן שֵׁר בַּיִת הַסְּהָר בְּיַד יוֹסֵף אֶת כָּל
הָאָסִירִים אֲשֶׁר בְּבַיִת הַסְּהָר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר
עֹשִׂים שֵׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה : וַיְהִי רַב בַּיִת אָסירי בִּידָא
דִּיֹּסֵף יַת כָּל אָסִירָא דִּי בְּבַיִת אָסִירי וַיִּתֵּן כָּל דִּי עֲבָדִין תַּמָּן עַל מִימְרָה
הָהּ מִתְּעַבֵּד :

רש"י הוא היה עשה. כתרוממו במימריה הוא מתעבד:

(כג) אֵין שֵׁר בַּיִת הַסְּהָר רֵאָה אֶת כָּל מְאוּמָה
בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֶתּוֹ וְאֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מִצְּלִיחַ : (פ) לֵית רַב בַּיִת אָסִירי חֲזִי יַת כָּל סָרְחֹן בִּידָה
בְּדִי מִימְרָא דִּיֹּסֵף בְּסַעֲדָה וְדִי הוּא עֲבָד יֵי מִצְּלַח :

רש"י באשר ה' אתו. בשביל שה' אתו:

מ (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ
מִשְׁקָה מְלָךְ מִצְרַיִם וְהֵאֲפָה לְאֲדֹנֵיהֶם
לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם : וְהוּא בְּתַר פְּתִגְמֵיָא הָאֵלִין סָרְחוּ שְׁקִיא מִלְּפָא
דְּמִצְרַיִם וְנַחְתוּמָא לְרַבּוּנֵיהוּן לְמִלְּפָא דְּמִצְרַיִם :

רש"י אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק צפי כלם לדבר בו ולגנותו, הביא להם הקדוש
ברוך הוא סרחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו, ועוד שתבוא הרוחה לצדיק על ידיהם: חטאו. זה נמצא זכוב
בפייולי פוטיקין שלו, וזה נמצא כרור בגלוסקין שלו: והאפה. את פת המלך ואין לשון אפיייה אלא צפת, ובלע"ז
פיסטו"ר ואופה:

^(ב) וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר
הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים : וַיִּרְגַּז פַּרְעֹה עַל תַּרְיִן
רַבְרַבְנֹהִי עַל רַב שְׂקִי וְעַל רַב נַחְתֹּמִי : ^(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר
בַּיִת שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶל בַּיִת הַסֹּהַר מְקוֹם
אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם : וַיְהִי בַּתְּחִיל בְּמִטְרָא בַּיִת רַב
קְטוֹלָיָא לְבַיִת אֲסִירֵי אֲתֵר דִּי יוֹסֵף אָסִיר תַּמָּן : ^(ד) וַיִּפְקֹד שֶׁר
הַטַּבָּחִים אֶת יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם וַיְהִיו
יָמִים בְּמִשְׁמֶר : וַיִּמְנֵי רַב קְטוֹלָיָא יְת יוֹסֵף עִמָּהוֹן וְשִׁמְשׁ יְתֵהוֹן
וַהֲוֹ יוֹמִין בְּמִטְרָא :

רש"י ויפקד שר הטבחים את יוסף. להיות אחס: ויהיו ימים במשמר. שנים עשר חדש:

^(ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֶלְמוֹ בְּלֵילָה
אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֶלְמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֶפֶה
אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבַיִת
הַסֹּהַר : וַחֲלְמוּ חֲלֵמָא תַרְוֵיהוֹן גְּבַר חֲלֵמָה בְּלֵילָה חַד גְּבַר כְּפוּשְׁרוֹן
חֲלֵמָה שְׂקִיָּא וְנַחְתֹּמָא דִּי לְמֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם דִּי אֲסִירִין בְּבַיִת אֲסִירֵי :

רש"י ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלום, זה פשוטו, ומדרשו כל אחד חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חברו, וזהו שנאמר (פסוק טז) וירא שר האופים כי טוב פתרו: איש כפתרון חלומו. כל אחד חלם הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם:

^(ו) וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבִקְרַת וַיֵּרָא אֹתָם וְהִנֵּם
זֹעֲפִים : וַאֲתָא לְוַתְּהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא יְתֵהוֹן : וְהָא אֲנֹן נְסִיסִין :

רש"י זעפים. עזבים כמו (מ"א כ מג) סר זעף, (מ"ה ז ט) זעף ה' אשף:

^(ז) וַיִּשְׂאֵל אֶת סְרִיסָי פַּרְעֹה אֲשֶׁר אֹתוֹ
בְּמִשְׁמֶר בַּיִת אֲדַנְיוֹ לֵאמֹר מִדּוּעַ פָּנִיכֶם

רְעִים הַיּוֹם : וּשְׂאֵל יֵת רַבְרָבִי פְרָעָה דִּי עֵמָּה בְּמִטְרָא בֵּית רַבּוּנָה
לְמִימְרָא מָה דִּין אֲפִיכוּן בִּישְׁיָן יוֹמָא דִּין: ^(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
חֲלוּם חֲלָמְנוּ וּפְתֵר אֵין אַתּוּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתַרְנִים סִפְרוּ נָא לִי:
וַאֲמָרוּ לֵיה חֲלָמָא חֲלָמְנָא וּפְשֵׁר לֵית לֵיה וַאֲמַר לְהוּן יוֹסֵף הֲלֵא מִן קֳדָם יְיָ
פּוֹשְׁרוֹן חֲלָמְיָא אֲשֶׁתְּעוּ כְעַן לִי: ^(ט) וַיִּסְפֹּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים
אֶת חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֲלוּמֵי וְהִנֵּה
גִּפְן לְפָנָי: וְאֲשֶׁתְּעִי רַב שְׂקֵי יֵת חֲלָמָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר לֵיה בְּחֲלָמֵי וְהֵא
גּוֹפְנָא קֳדָמִי: ^(י) וּבְגִפְן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפָרְחַת
עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים: וּבְגּוֹפְנָא
תִּלְתָּא שְׁבָשִׁין וְהִיא כַּד אֲפָרְחַת אֲפָקַת לְבָלְבִין וַאֲנִיצַת נָץ בְּשִׁילוֹ
אֲתַכְּלֵתָהּ עֲנָבִין:

^ח שְׂרִיגִים. זמורות ארכות שקורין וידי"ץ בלע"ז: והיא כפרחת. דומה לפורחת. והיא כפורחת נדמה לי בחלומי
כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נלה ונעשה סמדר, אישפני"ר בלע"ז. ואחר כך הבשילו, והיא כד אפרחת
אפיקת לבבזין, עד כאן תרגום של פורחת. נץ גדול מפרח, כדכתיב (ישעיה יח ה) ובוסר גומל יהיה נלה, וכתיב (במדבר יז
כ) ויואל פרח, והדר וינץ לין:

^(יא) וְכּוֹס פְּרָעָה בְּיַדִּי וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים
וְאֲשַׁחַט אֶתְּם אֶל כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתְּן אֶת
הַכּוֹס עַל כַּף פְּרָעָה: וְכִסָּא דְּפְרָעָה בְּיַדִּי וַיְנַסִּיבַת יֵת עֲנָבִיָּא
וְעֲצָרִית יֵתְהוּן לְכִסָּא דְּפְרָעָה וַיְהַבִּית יֵת כִּסָּא עַל יְדָא דְּפְרָעָה:

^{יב} ואשחט. כתרנומו ועלרית, והרבה יש בלשון משנה:

^(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתַרְנוּ שְׁלֹשַׁת הַשָּׁרְגִים
שְׁלֹשַׁת יָמִים הֵם: וַאֲמַר לֵיה יוֹסֵף דִּין פְּשָׁרְנָה תִּלְתָּא
שְׁבָשִׁין: תִּלְתָּא יוֹמִין אֲנוּן:

^{יג} שלשת ימים הם. סימן הם לך לשלשת ימים, ויש מדקסי אגדה הרבה:

(ג) בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פְרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ
וְהִשִּׁיבָהּ עַל כַּנֹּף וְנָתַתָּ כּוֹס פְּרָעָה בְּיָדוֹ
כַּמְשַׁפֵּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מְשַׁקְּהוּ : בְּסוֹף
תִּלְתָּא יוֹמִין יְדַבֵּר פְּרָעָה יְת רִישָׁהּ וַיִּתִּיבְנָהּ עַל שְׁמוֹשָׁהּ וְתִתֵּן כֶּסֶף דְּפָרְעָה
בְּיָדָהּ כְּהִלְכָתָהּ קִדְמָאָה דִּי הוּיִתָּא מְשַׁקֵּי לָהּ :

רש"י כ"א פרעה את ראשך. לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אתך עמהם: כנר. כסים
סלך ומושבך:

(ד) כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ
וְעָשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל פְּרָעָה
וְהוֹצֵאתָנִי מִן הַבַּיִת הַזֶּה : אֶלְהֵן תִּדְכַּרְנִי עִמָּךְ כִּד יֵיטֵב
לָךְ וְתַעֲבֹד כְּעוֹן עַמִּי טִיבוֹ וְתִדְבַר עָלַי קִדָּם פְּרָעָה וְתִפְקֹנֵנִי מִן בַּיִת אֲסִירָא
הַדִּין :

רש"י כי אם זכרתני אתך. אשר אם זכרתני אתך מאחר שייטב לך כפתרוני: ועשית נא עמדי חסד. אין נא אלא לשון
בקשה:

(ה) כִּי גִנַּב גִּנְבֹתִי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם פֶּה לֹא
עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי שָׁמוּ אֹתִי בַּבּוֹר : אֲרִי מְגַנֵּב
גִּנְבָנָא מֵאֶרֶץ דְּעֵבְרָאִי וְאִף הָכָא לֹא עֲבַדִּית מִדְּעַם אֲרִי שׁוּיָאוּ יָתִי בְּבַיִת
אֲסִירִי : (ו) וַיִּירָא שֶׁר הָאֱלֹהִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר
אֶל יוֹסֵף אִף אֲנִי בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי
חֲרִי עַל רֹאשִׁי : וְחִזָּא רַב נְחֻמָּי אֲרִי יָאוּת פֶּשֶׁר וַאֲמַר לְיוֹסֵף
אִף אֲנָא בְּחִלְמִי וְהָא תִּלְתָּא סִלִּין דְּחִירוֹ עַל רִישִׁי :

רש"י סלי חרי. סלים של נכרים קלופים עשויים חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, וכך מוכרי פת כסנין שקורין
אובלדי"ף לתתם באותן סלים:

(ז) וּבִסֵּל הֶעֱלִיֹן מִכֹּל מֵאֲכָל פְּרָעָה מַעֲשֵׂה
אִפָּה וְהָעוֹף אֲכִל אֶתְּם מִן הַסֵּל מֵעַל רֹאשִׁי :
וּבִסְלָא עֲלָאָה מִכֹּל פְּרָעָה עוֹבֵד נְחֻמָּס וְעוֹפָא אֲכִל יְתֵהוֹן מִן סְלָא

מֵעֲלֹי רִישֵׁי : (יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרְנוּ שְׁלֹשֶׁת
הַסִּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם : וְאַתָּב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין פִּשְׁרָנָה
תִּלְתָּא סִלְיֹן תִּלְתָּא יוֹמִין אָנוּן : (יט) בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא
פְּרַעֲהָ אֶת רֹאשׁוֹ מֵעֲלֵיךָ וְתִלָּה אֹתְךָ עַל עַץ
וְאָכַל הָעוֹף אֶת בְּשָׂרְךָ מֵעֲלֵיךָ : בְּסוֹף תִּלְתָּא יוֹמִין
יַעֲדִי פְרַעֲהָ יְת רִישְׁךָ מִנְּךָ וַיִּצְלֹב יְתְךָ עַל צְלִיבָא וַיְכּוּל עוֹפָא יְת בְּשָׂרְךָ
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַקְּלָדָת (כ)
אֶת פְּרַעֲהָ וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת
רֹאשׁ שַׂר הַמִּשְׁקִים וְאֶת רֹאשׁ שַׂר הָאֲפִים
בְּתוֹךְ עֲבָדָיו : וְהָיָה בַיּוֹמָא תִּלְיִתָּא יוֹמָא בֵּית וְלָדָא דְפְרַעֲהָ וְעַבְדֵּי
מִשְׁתָּיָא לְכָל עֲבָדוֹהִי וְאֲדָכְר יְת רִישׁ רַב שְׁקִי וְיְת רִישׁ רַב נְחֻתוֹמִי בְּגוֹ
עֲבָדוֹהִי :

רס"ז יום הולדת את פרעה. יום לידתו, וקורין לו יום גינוסיא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נלד אלא על ידי אחרים
שהחיה מילדת את האשה, ועל כן החיה נקראת מילדת, וכן (יחזקאל טז ז) ומוולדותיך ביום הולדת אותך, וכן (ויקרא יג נה)
אחרי הכבש את הנגע, שכבוסו על ידי אחרים: וישא את ראש וגו'. מנאם עם שאר עבדיו, שהיה מונה המשקמים
שישרתו לו בסעודתו, וזכר את אלו בתוכם, כמו (במדבר א טז) שאר את ראש, לשון מנין:

וַיִּשָּׂב אֶת שַׂר הַמִּשְׁקִים עַל מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן (כא)
הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעֲהָ : וְאַתִּיב יְת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיוֹתָהּ וַיִּהְב יְת
כֶּסֶף עַל יְדָא דְפְרַעֲהָ : (כב) וְאֶת שַׂר הָאֲפִים תִּלָּה כְּאֲשֶׁר
פְּתַר לָהֶם יוֹסֵף : וְיְת רַב נְחֻתוֹמִי צָלַב כְּמָא דִּי פֶשֶׁר לְהוֹן יוֹסֵף :
וְלֹא זָכַר שַׂר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף (כג)
וַיִּשְׁכַּחְהוּ : (פפ) וְלֹא דָכִיר רַב שְׁקִי יְת יוֹסֵף וְאַנְשֵׁיָהּ : פפפ:

רס"ח ולא זכר שר המשקים. זו ביום: וישכחהו. לאחר מכן. מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו, הזקק להיות אסור
עוד שתי שנים, שנאמר (ההלים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מזרים הקרוים
(ישעיהו
ל
ז
רהב:

הפטרת וישב - עמוס ב

(ו) כה אָמַר יְהוָה עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל מִכְרָם בַּכֶּסֶף צְדִיק וְאָבִיוֹן בַּעֲבוּר נְעֻלִים : (ו)
הַשְּׂאֵפִים עַל עֵפֶר אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדָרָךְ עֲנֹוִים יָטוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יִלְכוּ אֶל הַנְּעֵרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי :
(ח) וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים יָטוּ אֵצֶל כָּל מְזִבַּח וַיִּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם : (ט) וְאַנְכִי הַשְּׂמִדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגִבָה אֶרְזִים גָּבְהוּ וְחָסוֹן הוּא כְּאֱלוֹנִים וְאֲשֶׁמִּיד פְּרִיו מִמַּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתַּחַת : (י) וְאַנְכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת אֶרֶץ הָאֱמֹרִי : (יא) וְאָקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבַּחֲוָרֵיכֶם לְנֹזְרִים הָאֵף אִין זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֵם יְהוָה : (יב) וַתִּשְׁקוּ אֶת הַנֹּזְרִים יִין וְעַל הַנָּבִיאִים צְוִיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ : (יג) הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיֵק תַּחְתֵּיכֶם כְּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעֵגְלָה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר : (יד) וְאָבַד מְנוּס מִקַּל וְחִזָּק לֹא יֵאֱמָץ כָּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא יִמְלִט נַפְשׁוֹ : (טו) וַתִּפֹּשׂ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֵד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלִט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמְלִט נַפְשׁוֹ : (טז) וְאֲמִיץ לָבוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם הַהוּא נֹאֵם יְהוָה : (יז) שְׂמַעוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַמְּשֻׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר : (יח) רַק אֶתְכֶם יַדְעֹתִי מִכָּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאָדָמָה עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם : (יט) הֵיילְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלִתֵּי אִם נוֹעְדוּ : (כ) הִישָׂאג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף אִין לוֹ הֵייתוּ כְּפִיר קוֹלוֹ מִמַּעַנְתּוֹ בְּלִתֵּי אִם לָכֵד : (כא) הַתִּפֹּל צְפוּר עַל פֶּחַ הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אִין לָהּ הֵייעֲלָה פֶּחַ מִן הָאָדָמָה וְלָכוּד לֹא יִלְכוּד : (כב) אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יִחָרְדוּ אִם תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוֶה לֹא עֲשָׂה : (כג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי יְהוָה דְּבָר כִּי אִם גָּלָה סוּדוֹ אֶל עַבְדָּיו הַנָּבִיאִים : (כד) אַרְיָה שָׂאג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְהוָה דְּבָר מִי לֹא יִנָּבֵא :

משנה מקואות פרק ט

א. אלו חוֹצְצִין בְּאָדָם, חוֹטֵי צָמֵר וְחוֹטֵי פְּשָׁתָן וְהִרְצוּעוֹת שֶׁבְּרָאשֵׁי הַבְּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל צָמֵר וְשֶׁל שַׁעַר אֵינָם חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בְּאֵין בָּהֶם:

ברטורה (א) אלו חוֹצְצִין חוֹטֵי לָמַר וְחוֹטֵי פְּשָׁתָן וְהִרְצוּעוֹת. שֶׁהַבְּנוֹת מִקְלַעוֹת בְּהֵן שַׁעַר שֶׁבְּרָאשָׁן, וְהֵן מִהוֹדְקוֹת בְּשַׁעַר שֶׁבְּרָאשָׁן וּמוֹנְעוֹת הַמַּיִם מִלִּיכְנֵם בְּשַׁעַר: שֶׁל לָמַר וְשֶׁל שַׁעַר אֵין חוֹצְצִים. וְאֵין הַלְכָה כִּי יְהוּדָה בְּשֶׁל לָמַר, אֲבָל בְּחוֹטֵין שֶׁל שַׁעַר מוֹדִים לוֹ חַכְמִים, לְפִי שֶׁהַמַּיִם נִכְנָסִים בְּהֵן. וְדוֹקָא חוֹטֵים שֶׁבְּרָאשָׁן, חוֹצְצִין. אֲבָל שֶׁל לָמַר, אֵין חוֹצְצִים, שְׂאֵין אֲשֶׁה חוֹנְקָת עֲלָמָה:

ב. קִלְעֵי הַלֵּב וְהַזָּקוֹן, וּבֵית הַסְּתָרִים בְּאֲשֶׁה, לְפָלוֹף שְׁחוּץ לְעֵין, וְגִלְדֵי שְׁחוּץ לְמַכָּה, וְהִרְטִיָּה שְׁעָלְיָה, וְשֶׁרָף הַיָּבֵשׁ, וְגִלְדֵי צוֹאָה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וּבְצִק שֶׁתַּחַת הַצְּפָרוֹן, וְהַמְּלֻמּוֹלִין, וְטִיט הַיָּוֹן, וְטִיט הַיּוֹצְרִים, וְגַץ יוֹנִי. אֵיזָהוּ טִיט הַיָּוֹן, זֶה טִיט הַבּוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מ), וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׂאוֹן מְטִיט הַיָּוֹן. טִיט הַיּוֹצְרִין, כְּמִשְׁמַעוֹ. רַבִּי יוֹסִי מְטִיט בְּשֶׁל יוֹצְרִין וּמְטִיט בְּשֶׁל מְרָקָה. וְגַץ יוֹנִי, אֵלוֹ יְתָדוֹת הַדְּרָכִים, שְׂאֵין טוֹבְלִין בָּהֵן וְלֹא מְטַבְּלִין אוֹתָן. וְשֶׁאֵר כָּל הַטִּיט, מְטַבְּלִין בוֹ כְּשֶׁהוּא לַח. וְלֹא יְטַבּוֹל בְּאֲבָק שְׁעַל רִגְלָיו. לֹא יְטַבּוֹל אֶת הַקְּמָקְמוֹס בְּפַחְמִין, אֵלָא אִם כֵּן שֶׁפִּשְׁף:

ברטורה (ב) קִלְעֵי הַלֵּב. שַׁעַר שֶׁבְּחִזָּה כִּנְגַד הַלֵּב שֶׁנִּסְתַּבֵּד וְנַעֲשֶׂה כַעֲיֵן שְׂרָרֹת, וְהֵן נִמְאָסוֹת מִן הַזֵּיעָה: וּבֵית הַסְּתָרִים בְּאֲשֶׁה. מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁעַר נֶאֱחַז וּמִסְתַּבֵּד בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם מַחְמַת הַזֵּיעָה וְהַטִּיטוֹף וְהַלְכָלוֹךְ. וְדוֹקָא בְּאֲשֶׁה נְשׂוּאָה שֶׁמִּקְפֶּדֶת עַל עֲלָמָה שֶׁלֹּא תַחְגֵּנָה עַל בַּעֲלָהּ, הוּא דְבֵית הַסְּתָרִים הוּא חֲלִינָה. אֲבָל בְּפִנוּיָה דְחִינָה מִקְפֶּדֶת, לֹא הוּא בֵּית הַסְּתָרִים חֲלִינָה: לְפָלוֹף. כוֹאֵת הַעֵיִן: גְּלִיד. רִיר הַיּוֹרֵא מִן הַמַּכָּה שֶׁמִּתִּיבֵשׁ וְנַעֲשֶׂה גְלִיד: וְשֶׁרָף הַיֵּבֶשׁ. אִם הִיא עַל בְּסָרָה מִן הַשְּׂרָף הַנּוֹטָף מֵהַחֵילָנוֹת אוֹ מִן הַפִּירוֹת וְנִתִּיבֵשׁ שֶׁס: גְּלִיד כוֹאֵה שַׁעַל בְּסָרוֹ.

שנתיבשה ונעשית גליד: והמלמולין. כשידיו של אדם מלוכלכות בטיט או בצבא או בזיעה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידו כמין גרגרים של שעורים: בשל מרקה. טיט השרוי בלובן ביצה, עשוי לתקן בו הכלים שנסדקו, שאין המים ממחין אותו. מרקה, לשון תמרוקי נשים. ואין הלכה כרבי יוסי: יתדות דרכים. טיט שנמתעד על ידי הלוד בני אדם שמהלכים עליו, וכשהוא לא נקרא גז יוני. וכשהוא יבש, נקרא יתד הדרכים, שקשה להלך עליהן ונראה כמהלך על גבי יתדות: שאין טובלין בהם. אם היה במקוה טיט כזה: ולא מטבילין אותו. אם היה על בשרו. ויש מפרשים, ולא מטבילין אותם אם נטמאו מימיו, ללא סלקא השקה במקום הטיט: הקומקום. כלי נחושת שמחממים בו המים, ומחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו נעשה סביביו פחמין: אלא אם כן יספסף. הפחמין שעל גביו:

ג. אֵלוּ שְׂאִין חוּצָצִין, קִלְקִי הָרֵאשׁ, וּבֵית הַשְּׁחִי, וּבֵית הַסְּתָרִים בְּאִישׁ. רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אֹמֵר, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, כָּל הַמְּקַפֵּיד עָלָיו, חוּצָץ. וְשְׂאִין מְקַפֵּיד עָלָיו, אֵין חוּצָץ:

ברטורה (ו) ובית הסתרים באיש. דאיש אינו מקפיד. ואפילו אשה אין מקפדת אלא נשואה כדפרישית: ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. והוא שלא יהיה על רוב גופו. ופסק ההלכה לענין חליצה, רובו ומקפיד עליו, חוצץ דבר תורה. מיעוטו, כלומר אם הדבר החוצץ הוא במיעוט הגוף, אע"פ שמקפיד עליו, אינו חוצץ מן התורה, אבל חכמים גזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד נמי משום רובו המקפיד. ולא גזרו על מיעוטו שאינו מקפיד אטו מיעוטו המקפיד, דהיא גופה גזירה, ואנן ניקום ונגזור לגזירה:

ד. לְפָלוּף שְׂבָעִין, וְגִלְד שְׁעַל הַמֶּכָּה, וְשָׂרָף הַלַּח, וְלְכֹלוּכֵי צוּאָה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וְצוּאָה שֶׁתַּחַת הַצְּפָרוֹן, וְצְפָרוֹן הַמִּדְלָדְלָת. כְּשׁוֹת שֶׁל קָטָן, לֹא טָמֵא וְלֹא מְטֵמֵא. קָרוֹם שְׁעַל הַמֶּכָּה, טָמֵא, וּמְטֵמֵא:

ברטורה (ז) לפלוף שבעין. בלח, אינו חוצץ ביבש חוצץ. ושחוצ לעין דלעיל, בין בלח בין ביבש, חוצץ. וטעמא הוי, לחוצ לעין אדם מקפיד בין בלח בין ביבש. בתוך העין, ביבש מקפיד, בלח אינו מקפיד: כשות של קטן. כמין שער נולד בבשר הקטנים כעין שער הגולד בהשואין שקורין פאקתם בערבי, ואותו שער קרוי בלשון משנה כשות של קישות, כך שער של קטן הדומה לו קרוי כשות של קטן, והנשים קוראות לו שער שוטה: לא טמא. אם נגע טומאה באותו שער לא נטמא הקטן: ולא מטמא. אם היה קטן טמא באחת מאצבות הטומאות, ונגע אדם באותו שער ולא נגע בבשרו, לא נטמא הנוגע, ללא חשיב שער זה

להכניס טומאה ולהוציא: 71

ה. אלו חוֹצְצִין בְּפֵלִים, הַזֹּפֶת, וְהַמּוֹר, בְּכָלִי זְכוּכִית בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ, עַל הַשְּׁלָחוֹ וְעַל הַטְּבֵלָה וְעַל הַדְּרָגָשׁ, עַל הַנְּקִיָּים, חוֹצְצִין. עַל הַבְּלוּסִין, אֵינָן חוֹצְצִין. עַל מְטוֹת בְּעַל הַבֵּית, חוֹצְצִין. וְעַל שֵׁל עֲנִי, אֵינּוּ חוֹצְצִין. עַל אֲכוּף שֵׁל בְּעַל הַבֵּית, חוֹצְצִין. וְעַל שֵׁל זְקָקִין, אֵינּוּ חוֹצְצִין. (וְעַל הַמְּרִדְעֵת, חוֹצְצִין). רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד כְּאֶסֶר הָאֵיטְלָקִי:

ברטנורה (ה) והמור. מוסק"ו בלע"ז. ויש ספרים גורסים וחמרי: דרגש. מטה קטנה. תרגום וישבת על מטה כבודה (יחזקאל כג) דרגשין: על הנקיים חולצין. משום דקפדי עליהן: בלוסין. מלוכלכים. ודומה לו בגמרא בפרק כלל גדול (שבת עו) עיסה בלוסה: אינן חולצין. ללא קפדי עליה. והיינו טעמא דמטות בעל הבית ועני: איכופ. כמו אוכף. והוא של עור שמשימין על החמור כשנושא המשא: זקקים. נושאי הנודות של עור. לשון זיקא בין מליא בין אסרה שריא, במסכת עבודה זרה (דף טו): אינו חוצץ. שאין מקפידין על הלכלוך: עד כאיסר האיטלקי. שהוא רוחב כארבעה גרגרי שעורה, חוצץ. ותנא קמא לא יהיב ביה שיעורא, אלא אפילו פחות מכאיסר חוצץ. והלכה כתנא קמא:

ו. עַל הַבְּגָדִים, מִצַּד אֶחָד, אֵינּוּ חוֹצְצִין. מִשְׁנֵי צַדִּדִּין, חוֹצְצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אִף מִצַּד אֶחָד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שֵׁל בְּנָאִים, מִצַּד אֶחָד. וְשֵׁל בּוֹר, מִשְׁנֵי צַדִּדִּין:

ברטנורה (ו) משני לדדים. שעובר משני עברי הבגד: של בנאים. תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם. וקפדי על רבב שבבגדיהם, לאמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שנמאח רבב על בגדיו חייב מיתה: ושל בור. גרוע מעם הארץ ולא קפיד על לכלוך שבבגדיו אלא אם כן יולא מעבר לעבר. ומרדעת לאמרן לעיל דחוצץ, היינו שעובר משני לדדין. ללא תהא מרדעת חסובה מבגדו של עם הארץ. והלכה כר' יוסי:

ז. מְטַפַּחַת שֵׁל זִפְתִּין וְשֵׁל יוֹצְרִין וְשֵׁל מְפִסְלֵי אֵילָנוֹת, אֵין חוֹצְצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף שֵׁל קִיָּצִין, כִּיּוֹצֵא בָהֶן. זֶה הַפֶּלֶל, כָּל הַמְּקַפֵּיד עָלָיו, חוֹצְצִין. וְשֵׁאֵינּוּ מְקַפֵּיד עָלָיו, אֵינּוּ חוֹצְצִין:

ברטנורה (ז) זפתין. זופתי חביות. אי נמוי, עושי הזפת: מפסלי אילנות. שנוטלים הפסולת מן האילנות. פירוש אחר, כורתי האילנות, לשון פסל לך, שכורת הענפים מן האילן כדי שיתעבה ויגדיל גופו של אילן: של קייצין. השוטחים לחמה ליבש פירות של קיץ. פירוש

אחר, מלקטי קולין. וכל הני לא קפדי אלכלוך המטפחות שלהם. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא נדה דף י"ג ע"א

אמר אביי רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה. תניא נמי
הכי רוכבי גמלים כלן רשעים הספנים כלם צדיקים החמרים
מהן רשעים מהן צדיקים איכא דאמרי הא דמפף הא דלא
מפף ואיכא דאמרי הא דמטרטין הא דלא מטרטין:

ר"י רוכבי גמלים. אצריהם מתחממים בצקר הגמל ומוציאי זרע: כולם רשעים.
כדאמרן: כולם צדיקים. שדרים בסכני ולצם לאצריהם שצמחים: דמפף. ל' אוכף של
חמור אם יש לו אוכף האצר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכף מתחמם
בצקר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף בלא צמרדעת ומתחמם: דמטרטין.
יך מכאן ויך מכאן ואצרו מתחמם: ללא מטרטין. רוכב כאשה: מטרטין. ל'
מאזנים כדאמר במנחות וכי טורטני יכניס:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"א

וקראת לשבת מאי וקראת דיזמין ליה כמה דאת אמר (ויקרא ג)
מקראי קדש כלומר זמינן כמה דמזמין אושפיזא לביתיה,
ועל דא וקראת לשבת ענג דיזמין ליה כמה דמזמין אושפיזא
בפתורא מתקנא בביתא מתקנא פדקא יאות במיכלא
ובמשפתיא פדקא יאות יתיר על שאר יומין, וקראת לשבת
מבעוד יום, (אמור ב' א) לקדוש יי מכוויד דא יום כפורים תרי
דאנון חד, וכבדתו מעשות דרכיך כמה דאוקימנא ממצוא
חפץ ודבר דבר והא אתמר בגין דההיא מלה סלקא ואתער
מלה דחול לעילא, מאן דמזמין אושפיזא ביה בעי לאשתדלא
ולא באחרא:

וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁבֶת, מֵהוּ וְהִקְרַחְתָּ. שְׂיִזְמִין אוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב מִקְרָאֵי הַדָּשׁ, שֶׁפְּרוּשׁוֹ מוֹזְמִינִים מִן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּזְמִינִים אוֹרַח לְבִיתוֹ. וְעַל זֶה, וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁבֶת עֲנֵג, שְׂיִזְמִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁמִּזְמִינִים אוֹרַח, בְּשִׁלְחֹן עֲרוּדָה, בְּבֵית מְסֻדֵר כְּרָאוּי, בְּחֹכְלָה וּשְׂתֵי כְרָאוּי, יוֹתֵר מִזְכָּל שְׂאֵר הַיָּמִים. "וְהִקְרַחְתָּ לַשֶּׁבֶת", הֵינּוּ מִבְּעוֹד יוֹם, שְׂיִוְסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. "לְהַדוֹשׁ ה' מְכוּבָד", זֶהוּ יוֹם הַפְּפוּרִים. וְהֵם שְׁנַיִם שָׁהִם אֶחָד. וְכִבְדוּתוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכָיו, דְּהֵינּוּ בְּלִשׁוֹן יְחִיד. כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדְנוּ. "מִמְלֹא חֶפְזָה וְדִבְרֵי דְבָר", וְהוּא נִתְבָּאֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְבִירָה שֶׁל שֶׁבֶת כְּדִבְרֵי שֶׁל חוֹל. מִשּׁוּם שֶׁמְלָה הֵוּא שֶׁל חוֹל שֶׁמִּדְבָּרִים בְּשֶׁבֶת, עוֹלָה וּמַעֲוֹרָת מְלָה שֶׁל חוֹל לְמַעְלָה. וְנִפְגָּם הַשֶּׁבֶת. מִי שֶׁמִּזְמִין אוֹרַח, כִּי הוּא כָרִיף לְהַסְתֵּדֵל, וְלֹא בְּחֵיב.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' שבת פ"ה

א. הַדִּלְקַת נֵר בְּשֶׁבֶת אֵינָה רְשוּת אִם רְצָה מְדָלִיק וְאִם רְצָה אֵינּוּ מְדָלִיק וְלֹא מִצְוָה שְׂאֵינּוּ חַיֵּב לְרַדּוֹף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂנָה כְּגוֹן עִירוּבֵי חֲצֵרוֹת אוֹ נְטִילַת יָדַיִם לְאֲכִילָה אֶלָּא זֶה חוֹבָה וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חַיִּיבִין לְהִיּוֹת בְּבִתְיָהוּן נֵר דְּלוּק בְּשֶׁבֶת אֶפִּילוּ אֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל שׂוֹאֵל עַל הַפְּתָחִים וְלוֹקַח שְׂמֹן וּמְדָלִיק אֶת הַנֵּר שֶׁזֶה בְּכָל עוֹנֵג שֶׁבֶת. וְחַיֵּיב לְבָרֵךְ קוּדֵם הַדִּלְקָה בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שֶׁבֶת כְּדָרֵךְ שֶׁמְבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּיב בָּהֶם מִדְּבָרֵי סוּפְרִים: **ב.** מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנֵר שֶׁל שֶׁבֶת וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדְּבָר צָרִיף עִיּוֹן הַרְבֵּה אֲבָל דְּבָר שֶׁצָּרִיף לְדַקְדֵק בְּרֵאֵיתוֹ אֲסוּר לְהַבְחִינוּ לְאוֹר הַנֵּר גְּזָרָה שֶׁמָּא יִטָּה: **ג.** הַמְדָלִיק צָרִיף לְהַדְלִיק מִבְּעוֹד יוֹם קוּדֵם שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה וְנָשִׁים מִצְוֹת עַל דְּבָר זֶה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים לְפִי שֶׁהוּן מִצְוִיּוֹת בְּבִתְיָהֶם וְהוּן הָעֲסוּקוֹת בְּמִלְאֶכֶת הַבַּיִת וְאֵף עַל פִּי כֹן צָרִיף הָאִישׁ לְהַזְהִיר וְלְבַדּוֹק אוֹתוֹן עַל כָּף וְלוֹמַר לָהּ וּלְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ עָרֵב שֶׁבֶת קוּדֵם שֶׁתְּחַשֵּׁף הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר סָפֵק חֲשִׁיכָה וְנִכְנַס הַשֶּׁבֶת סָפֵק לֹא נִכְנַס אֵין מְדָלִיקוּן:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ו ע"ב

כְּתִיב (תהלים קכ"ג) אֱלֹהֵי נַשְׂאֹתַי אֶת עֵינַי וְכִתִּיב (שם כ"ה) אֱלֹהֵי ה' נִפְשֵׁי אִשָּׁא וְכִתִּיב (איכה ג') נִשָּׂא לְבַבִּנוּ אֶל כַּפָּיִם וְרִינֹחַ הַמָּמוֹן יִתְיַיחַס אֶל הַכַּפָּיִם שְׁנֵאמַר (תהלים קכ"ח) יִגִּיעַ כַּפֵּיךָ כִּי תֹאכַל לֶחֶם בֶּן אָדָם פָּרוֹס כַּפֵּיךָ אֶל ה' וְעֵינֶיךָ נִשְׂוֹאוֹת לוֹ וְנִפְשֶׁךָ וּלְבַבְךָ וּמְמוֹנְךָ עַל כַּפֵּיךָ כָּמִי שְׁמַקְרִיב דוֹרוֹן לְמַלְכוֹ. הֲרֵאִיתָ בֶּן מְבִישׁ מִמִּי שֶׁהָיָה אָבִיו נוֹשֵׂא עַל כַּתְפוֹ וְהוּא פּוֹגַע בְּאִנְשֵׁים וְשׂוֹאֵל לָהֶם הֲרֵאִיתָ אֶת אָבִי וְהָרִי הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ נוֹשֵׂא עוֹלָם וְאִתָּהּ בֶּן אָדָם מַה לָּךְ עִם הָעוֹלָם לֹא תִתְבַּהֵל בְּרֵאוֹתֶיךָ כִּי לֹא יוֹעִילוּךָ וְלֹא יִזְיָקוּךָ אֶלָּא רְצוֹן בּוֹרְאֶךָ הַנוֹשֵׂאֶךָ זְכָרְהוּ לֹא תִפְרִידְהוּ מִמַּחְשַׁבְתֶּךָ תָּמִיד. עֵיקַר מְכוֹן הַשְּׂכִינָה בְּלֵב יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאמַר (שמות כ"ה) וְשָׂכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְכֹן פִּירֵשׁ הָרַב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי בְּפִסּוּק (דברים כ"ג) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ קָרֵב הוּא הַלֵּב שֶׁהוּא בְּאִמְצַע מַחְנֶיךָ שֶׁהֵם רַמְ"ח אֲבָרֶיךָ וְסִיפֵיךָ דִקְרָא וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ. הַלֵּכָךְ כְּשֶׁלֹּא יִקְדָּשׁ אֲבָרָיו אֲפִילוֹ בְּמִתָּר לָהֶם בְּמַחְשָׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה נִמְצָא מֵאַחֲרֵי הַמְּקַדָּשׁ וְאוֹי מֵאַחֲרֵי מְקַדָּשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בְּכָל יוֹם:

פרשת מקץ

מקץ יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 12 מילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

מא (א) וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם
וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר : וְהָיָה מִסּוּף תַּרְתִּין שָׁנָיו וּפְרָעָה חָלַם
וְהָא קָאָם עַל נְהָרָא :

רש"י ויהי מקץ. כתרגומו מסוף, וכל לשון קץ סוף הוא: על היאר. כל שאר נהרות אינם קרויין יאורים חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכם ומסקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במזרים תדיר כשאר ארצות:

(ב) וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֹלֵת שְׁבַע פָּרוֹת יִפּוֹת
מִרְאָה וּבְרִיאַת בְּשָׂר וַתַּרְעִינָהּ בְּאַחוּ : וְהָא מִן
נְהָרָא סָלְקוּ שְׁבַע תּוֹרָו שְׁפִירוּ לְמַחְזֵי וּפְטִימוּ בְּשָׂר וְרַעְיוֹ בְּאַחוּה :

רש"י יפות מראה. סימן הוא לימי טובע, שהבריות נראות יפות זו לזו, שאין עין צריה לרה בחברתה: בלחור. בלגס, מריס"ק בלע"ז, כמו (אויב ה יא) יגאל לחור:

(ג) וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן
הַיָּאֵר רָעוֹת מִרְאָה וְדַקּוֹת בְּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה
אַצֵּל הַפָּרוֹת עַל שֵׁפֶת הַיָּאֵר : וְהָא שְׁבַע תּוֹרָו אַחֲרֵינָו
סָלְקוּ בְּתַרְיָהוֹן מִן נְהָרָא בִישׁוֹ לְמַחְזֵי וַחֲסִירוּ בְּשָׂר וְקָמוּ לְקַבְּלֵיהוֹן דְּתוֹרָו
עַל פִּי נְהָרָא :

רש"י ודקות בשר. טינבי"ש בלע"ז, לשון דק:

(ד) וַתֹּאכְלֵנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמִּרְאָה וְדַקּוֹת
הַבְּשָׂר אֵת שְׁבַע הַפָּרוֹת יִפֹּת הַמִּרְאָה
וְהַבְּרִיאַת וַיִּיקַץ פְּרָעָה : וְאַכְלוּ תּוֹרְתָא בִישׁוֹ לְמַחְזֵי
וַחֲסִירוּ בְּשָׂר יַת שְׁבַע תּוֹרְתָא שְׁפִירוּ לְמַחְזֵי וּפְטִימְתָא וְאַתְעַר פְּרָעָה :

רש"י ותאכלנה. סימן שיהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב:

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנִית וְהִנֵּה שְׁבַע שְׁבָלִים
עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאַת וְטַבּוֹת : וַדְמוּדָ וַחֲלֵם
תַּנְיָנוֹת וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא סָלְקוּ בְּקִנְיָא חַד פְּטִימוּ וְטָבוּ :

וְהִנֵּה שֶׁבַע שְׁבָלִים דְּקוֹת וְשָׂדוֹפֹת קָדִים (ח)
צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן : וְהָא שֶׁבַע שְׁבָלִיא לְקִנּוֹ וְשִׁקִּיפּוֹ קָדִים צִמְחוּ
בְּ: תַרְיָהוֹן :

כ"ז וְשָׂדוֹפֹת. הַשְּׂלִידִי"ש בַּלַּע"ז וְשִׁקִּיפּוֹ קָדוֹם, חֲבוּטוֹת לְשׁוֹן מִשְׁקוֹף הַחֲבוּט תַּמִּיד עַל יְדֵי הַלֶּחֶת הַמַּכָּה עֲלוּי: קָדִים.
כוח מִזְרָחִית שְׁקוֹרִין בִּישׁ"א :

נְבִיאִים - מַלְכִים א - פֶּרֶק ג

וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חָלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם (ט)
וַיַּעֲמֵד לְפָנָי אַרְוֹן בְּרִית אֲדָנָי וַיַּעַל עֲלוֹת
וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עֲבָדָיו : (פ)
וְאֶתְעַר שְׁלֹמֹה וְהָא חֲלָמָא וְאֶתָּא לִירוּשָׁלַם וְקַם קָדָם אַרְוֹנָא דִּי? וְאֶסִּיק
עֲלוּוֹן וַנְּכִיס נְכֶסֶת קוֹדֶשִׁין וְעַבְד מִשְׁתָּיָא לְכָל עֲבָדוֹהִי :

כ"ז וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חָלוֹם . וְהִנֵּה הַבַּיִן שְׁחֲלוּמוֹ אֲמַת , שׁוֹמַע עוֹף מִכַּפְלָף וּמִצִּין לְשׁוֹנו , כֻּלָּב נּוֹבַח וּמִצִּין לְשׁוֹנו)
שִׁי הַשְּׂלִים כֶּבֶד אֶת : וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה . מִשְׁמַחַת לְבו , שְׁהַבַּיִן שְׁחֲלוּמוֹ אֲמַת :

אֲז תְּבֹאנָה שְׁתֵּים נָשִׁים זָנוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ (י)
וַתַּעֲמִדְנָה לְפָנָיו : בְּכֹן אֶתְאָה תַרְתִּין נָשִׁין פּוֹנְדִקוֹן לְמִידוֹ קָדָם
מִלְכָּא וְקָמָא קְדָמוֹהִי : (י)
וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי
אֲדָנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד
וְאֵלֶּךְ עִמָּה בְּבֵית : וְאָמַרְת אֶתְתָּא חֲדָא בְּבַעוּ רַבּוּנִי אֲנָא
וְאֶתְתָּא חֲדָא יִתְבוּ בְּבֵיתָא חֲדָא וַיִּלְיִדִית עִמָּה בְּבֵיתָא : (י)
בִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶד גַּם הָאִשָּׁה

הַזֹּאת וְאַנְחָנוּ יַחְדּוֹ אֵין זָר אֶתְנוּ בַּבַּיִת
זוֹלָתִי שְׁתִּים אַנְחָנוּ בַּבַּיִת : וְהוּהוּ בְיוֹמָא תְלִיתָא
לְמִילְדִי וְיִלִּידַת אַף אֶתְתָא הָדָא וְאַנְחָנָא פְּחָדָא זָפְאִין לִית נוֹכְרָא עֲמָנָא
בְּבִיתָא אֶלְהִין תְּרִיתִין אַנְחָנָא בְּבִיתָא : (ט) וְיָמַת בֶּן הָאִשָּׁה
הַזֹּאת לִילָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עָלָיו : וּמִית בְּר אֶתְתָא הָדָא
בְּלִילָא דְשְׁכִיבַת עֲלוּהִי : (כ) וְתַקָּם בְּתוֹדָה הַלִּילָה וְתַקָּח
אֶת בְּנֵי מֵאֲצְלִי וְאֶמְתָּד יִשְׁנָה וְתִשְׁכַּיְבֵהוּ
בְּחִיקָה וְאֶת בְּנֵה הַמֵּת הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקָי :
וְקָמַת בְּגוֹ לִילָא וְנִסִּיבַת יַת בְּרִי מִלְּוֹתִי וְאֶמְתָּד דְּמָכָא וְאֶשְׁכַּיְבֵתִיה לְוֹתָהּ
וְיַת בְּרָה מִיתָא אֶשְׁכַּיְבַת לְוֹתִי :

כתובים - משלי - פרק ח

שְׁמָעוּ מוֹסֵר וְחֲכָמוּ וְאַל תִּפְרָעוּ : שְׁמָעוּ מִרְדוּתָא
וְאַתְחַכְמוּ וְלֹא תִרְשׁוּן :

רש"י ואל תפרעו . ואל תבטלו מוסרי :

אֲשֶׁרִי אָדָם שָׁמַע לִי לְשִׁקֹּד עַל דְּלַתִּי יוֹם
יוֹם לְשִׁמּוֹר מְזוּזַת פְּתָחִי : טוֹבוּי לְבַר נְשָׂא דְשָׁמַע לִי
וְנִשְׁקוֹד עַל אֶסְקוּפְתִי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְמַנְטֵר סְפִי דְתִרְעָא :

רש"י לשקוד . לשמור : על דלתותי . להכנס ראשון לבית המדרש ולבית הכנסת וללכת אחרון :

כִּי מֵצְאֵי (מִצְאֵי) מָצָא חַיִּים וַיִּפֶּק רָצוֹן
מִיְהוּהוּ : מְטוּל מִן דְּמִשְׁפַּח לִי מִשְׁפַּח חַיִּי וְתִהְיִי לִיה רְעוּתָא מִן קָדָם
אֶלְהָא : (ל) וְחֲטָאֵי חַמִּס נִפְשׁוּ כָּל מְשִׁנְאֵי אֶהְבוּ

מִוֹת : וּמִן דְּחִטִּי עָלַי מִחֶבֶל נִפְשִׁיָּהּ וְכוּלְהוֹן שְׁנָאֵי רְחֵמֵי לְמוֹתָא : ט (א)
חֲכָמוֹת בְּנִתָּהּ בֵּיתָהּ חֲצָבָה עֲמוּדֵיהָ שְׁבָעָה :
חֲכָמְתָא בְּנִתָּהּ וְעֲתִידַת בֵּיהּ שְׁבָעָא עֲמוּדִין :

חכמות בנתה ביתה . בחכמה בנה הקב"ה את העולם : חצבה עמודיה שבעה . שבעת ימי בראשית , ד"א ז'
ספרים שיש בתורה ויהי בנסוע הארון ספר לעלמו במסכת שבת :

טְבַחָה טְבַחָה מְסַכָּה יֵינָה אֶף עֲרָכָה (ב)
שְׁלַחָנָה : וּנְכַסַּת נְכַסְתָּא וּמְזַגַת חֲמָרָה וְסִדְרַת פְּתוּרְתָהּ :

טבחה טבחה מסכה יינה . מזגם במים כמו יין חזק שאינו ראוי לשתות חי : אף ערכה שלחנה . כל יצירת
לח

משנה פאה פרק א

א. אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים,
והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים
שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו
לעולם הבא. כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת
שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה פנגד כלם :

ברטנורה (א) אלו דברים שאין להם שעור. מדאורייתא, אבל מדרבנן יש להם שעור,
דהא תנן בסיפא אין פוחתין לפאה מששים: הפאה. שאדם חייב להניח בסוף שדהו לעניים
כדכתיב (ויקרא כג) לא תכלה פאת שדך בקרנד: והבכורים. דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי
אדמתך תביא בית ה' אלהיך, ולא נתנה תורה בהם שעור: והראיון. שחייב אדם להיראות
בעזרה בשלש רגלים, דכתיב (סס) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וזאת הראיה אין לה
שעור, דכל אימת דבעי, עייל ומתחזי ונפיק. פירוש אחר, עולות ראיה ושלמי חגיגה שחייב
להביא כדכתיב (סס) ולא יראו פני ריקם, אין לה שעור מדאורייתא, דכתיב (דברים טז) איש
כמתנת ידו, אלא שחכמים נתנו בה שעור העולה מעה כסף, וחגיגה שתי כסף: וגמילות
חסדים. דבגופו, כגון בקור חולים, ולקבור מתים וכיוצא בהן. אבל גמילות חסדים דבממונו,
כגון פדיון שבויים, ולהלביש ערומים, ולהאכיל את הרעבים וכיוצא בהן, יש להן שעור,

שיתן בכל פעם שתבא מראה כזו לידו, חמישית מן הריוח שבנכסיו ותו לא מחייב, דהכי אמרינן, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, הלכך מצעי ליה לאינש לאפרושי חמישית הריוח בכל עת, כדי שיהא מצוי כל זמן שיבא גמילות חסד לידו שיקיימו, ובהכי נפיק ידי חובתו: ותלמוד תורה. אין לה שיעור, דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה: ותלמוד תורה כנגד כולם. שקול כנגד כולם.

ב. אין פוחתין לפאה מששים, ואף על פי שאמרו אין לפאה שיעור. הכל לפי גדל השדה, ולפי רב העניים, ולפי רב הענוה:

ברטורה (ב) אין פוחתין לפאה מששים. מדרבנן: אף על פי שאמרו אין לפאה שיעור. מדאורייתא כדאמרן: הכל לפי גדל השדה. אם שדהו גדולה ועניים מועטים, נותן ומוסיף על ששים לפי גדל שדהו. ואם שדהו קטנה ועניים מרובים, מוסיף על ששים לפי רוב העניים: ולפי הענוה. אית דגרסי ענוה בזו"ו, כלומר לפי רוב ענותו ירבה לעניים, לשון וענותך תרבני (תהלים יח). ורמב"ם פירש לשון עניה, כלומר מה שתענה הארץ. ואית דגרסי ענבה בזו"ת, ופירושו גדל הגרגרים וקטנו, שאם היו השבלים של שדה במקום אחד מלחות וטובות, ובמקום אחר לנומות דקות, לא יניח הפאה כולה מן הרעות, אלא ישער ששים לרע וליפה:

ג. נותנין פאה מתחלת השדה ומאמצעה. רבי שמעון אומר, ובלבד שיתן בסוף פשיעור. רבי יהודה אומר, אם שיר קלח אחד, סומך לו משום פאה ואם לאו, אינו נותן אלא משום הפקר:

ברטורה (ג) מתחלת השדה ומאמצעה. ואין צריך להניח פאה בסוף שדה, דכתיב (ויקרא יט) לא תכלה פאת שדך לקצור, אמרה תורה תן פאה, ואף על פי שיס לך עדיין קמה לקצור: ובלבד שיתן בסוף כשיעור. אף על גב דרבי קרא בתחלה ובאמצע שיס תורת פאה למה שנתן, מכל מקום לא מפטר אלא אם כן נותן בסוף השדה תשלום שיעור אחד מששים עם מה שנתן באמצע ובתחלה, כן מוכח בירושלמי. ורמב"ם פירש, ובלבד שיתן בסוף כשיעור פאה הצריכה לכל השדה, שצריך שיניח בסוף השדה אחד מששים חוץ ממה שהניח בתחלה ובאמצע: אם שיר קלח אחד. בסוף השדה והניח אותו לפאה, סומך עליו. וכל מה שהניח באמצע ובתחלה, תורת פאה עליה: ואם לאו. שלא הניח אפילו קלח אחד בסוף השדה לפאה, הרי מה שהניח באמצע ובתחלה, אינה חסובה פאה אלא דין הפקר יש לה ופליג אדרבי שמעון דאמר דמכל מקום היא חסובה פאה אלא דלא מפטר בעל השדה בהכי. והלכה כרבי שמעון:

ד. כלל אמרו בפאה. כל שהיא אכל, ונשמר, וגדוליו מן

הָאָרֶץ, וְלִקְיָטוֹ כְּאַחַת, וּמִכְנִיסוֹ לְקָיוֹם, חֵיב בַּפֶּאֶה. וְהִתְבוּאָה וְהַקְטָנוֹת בְּכָל הַיָּמִים:

דרטורה (ז) כל דבר שהוא אוכל. למעוטי ספיחי סמים, שאף על פי שהן אוכל על ידי הדחה, לאו אוכל מקרי ואין חייבין בפאה, דכתיב (ויקרא יט) ובקרכם, ואין קאירה אללא בדבר הראוי לאכילה: ונשמר. למעוטי הפקר שאין לו שומרים שאינו חייב בפאה, דכתיב (ספ) לעני ולגר תעזוב אותם, פרט להפקר, שכבר נעזב: וגידוליו מן הארץ. למעוטי כמהין ופטירות שאין להם שורש בארץ וגידוליהם מן האויר שאין חייבין בפאה, דכתיב (ספ) קליר ארכם: ולקיתתו כאחד. למעוטי תאנה וכיוצא בה מן האילנות שנלקטים הפירות שמתצמחים בהם ראשון ראשון, דכתיב (ספ) קליר, משמע דבר הנקצר הרבה ביחד: ומכניסו לקיום. למעוטי ירק, שאינו מתקיים אללא מתעפש מיד, דכתיב (ספ כג) פאת שדך בקררך, ואין הירק נקצר: והתבואה והקטניות. תבואה מחמשת המינים חטה ושעורה וכוסמת שזולת שועל ושיפון. קטניות פולין ואפונין ועדשים ודומיהן: בכלל הזה. להתחייב בפאה כשיושלמו בהם כל התנאים הללו:

ה. וּבְאֵילָן, הָאוֹג וְהַחֲרוּבִין וְאֶגְזִיִּים וְהַשְּׂקָדִים וְהַגִּפְנִים וְהַרְמוּנִים וְהַזֵּיתִים וְהַתְּמָרִים, חֵיבִין בַּפֶּאֶה:

דרטורה (ח) האוג. אילן שהפרי שלו אדום וקורין לו בלע"ז קורני"י אולי"ם. ורמב"ם פירש שהוא רמח שמעבדים בו העורות וקורין לו בערבי סימא"ק, והאשכולות שלו ראויים לאכילה. ולאו דוקא אלו שמנה התנא חייבים בפאה ולא מיני אילנות אחרים, אללא אלו ודומיהן קאמר:

ו. לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות, עד שימרח. ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות, עד שימרח. ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות, עד שימרח. ונוטל מן הגרן וזורע ופטור מן המעשרות, עד שימרח, דברי רבי עקיבא. כהן ולוי שלקחו את הגרן, המעשרות שלהם, עד שימרח. המקדיש ופודה, חייב במעשרות, עד שימרח הגזבר:

דרטורה (ו) לעולם הוא נותן משום פאה. מי שלא הניח פאה בשדה במחוצר, חייב להפריש מן התלוש. והפאה שמפריש מן התלוש ונותן לעניים, פטורה מן המעשרות: עד שימרח. שיעשה כרי וכזר של תבואה. אבל אם בא להפריש פאה אחר המרות, כריך שיפריש התרומה והמעשרות תחלה, ואחר כך יטול הפאה, שאין פטור מן המעשרות אללא הפאה הנטלת קודם המרות: ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות. (משום הפקר). המפקיר תבואתו ובא אחד וזכה בה, אין הזוכה בה חייב במעשרות, דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי

אין לו חלק ונחלה עמו, יאלה הפקר שידך וידו שוין. אבל המפקיר תבואתו לאחר המרות, אין ההפקר ההוא פטור מן המעשר: ומאכיל לבהמה וכו'. ואפילו הוא עצמו מותר לאכול אכילת עראי קודם מרות. אבל הבהמה אוכלת אפילו אכילת קבע: ונוטל מן הגורן וזורע וכו'. דמן התורה הזורע פטור מן המעשר אפילו לאחר מרות, דכתיב (ס) עשר תעשר ואכלת, וזורע לא קרינן ביה ואכלת, מיהו מדרבנן חייב, סבירא ליה לרבי עקיבא דקודם מרות פטור מן המעשר אפילו מדרבנן. ואין הלכה כרבי עקיבא: שלקחו את הגורן. שקנו תבואה מן הגורן. וקנסו חכמים שיהיו חייבים להפריש תרומות ומעשרות ולתת אותם לכהנים ולוים אחרים, כדי שלא יהיו קופצים לקנות תבואה או יין לגתות ולגרנות, ואם קנו קודם מרות שעדיין לא הוקבעה תבואה זו למעשר, המעשרות שלהם: המקדיש ופודה. המקדיש גרנו ופדאו מיד הגזבר והוא גדיש או קמה שלא הוקבע למעשר כשהיה ביד ההקדש, חייב הפודה להוליא ממנו המעשרות. אבל אם נתמרח הגורן ביד הגזבר, הואיל ובצעה שהיה ראוי שיוקבע למעשר דהיינו בזמן המרות היתה ביד הקדש, אין הפודה חייב להוליא ממנו מעשרות, שההקדש פטור מן המעשרות:

גמרא ברכות דף ה' ע"א

אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוהו חרב של שתי פיות בידו שנאמר (תהלים קמ"ט) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. מאי משמע אמר מר זוטרא ואי תימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב (ש) יעלו חסידים בכבוד ירננו על משפבותם. וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר (איוב ה') ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר (משלי כ"ג) התעף עיניך בו ואיננו. ואין רשף אלא מזיקין שנאמר (דברים ל"ב) מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעף עיניך בו ואיננו. ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף. אמר ליה רבי יוחנן הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר (שמות ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים

עָלִידָה כִּי אָנִי הִי רֹפֵאֵךְ. אֵלֶּא כָּל שְׂאֵפֶשֶׁר לוֹ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְאִינוּ
עוֹסֵק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלָיו יִסּוּרִין מְכוּעָרִין וְעוֹכְרִין
אוֹתוֹ שְׁנֵאמַר (תהלים ל"ט) נֶאֱלַמְתִּי דוּמְיָה הַחֲשִׁיתִי מְטוֹב וְכֹאבִי
נֶעֱכַר וְאִין טוֹב אֵלֶּא תּוֹרָה שְׁנֵאמַר (משלי ד') כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּתִי
לָכֶם תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ. אָמַר רַבִּי זִירָא וְאִי תִימָא רַבִּי חֲנִינָא
בַּר פִּפְא בֵּא וְרָאֵה שְׁלֵא כְּמִדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר
וְדָם. מִדַּת בְּשָׂר וְדָם אָדָם מוֹכֵר חֶפֶץ לַחֲבִירוֹ מוֹכֵר עֵצֵב וְלוֹקַח
שְׂמִיחָה. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוּ כֵּן נִתֵּן לָהֶם תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל
וְשְׂמִיחָה שְׁנֵאמַר כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ:

רס"י כאלו אוחו חרב של שתי פיות בידו. להרוג את המזיקין: מאי משמע. דבק"ש:
ובני רשף יגביהו עוף. העוף מסתלקת ממך: התעייף עיניך זו. אם תכשל וסגרת
עיניך בתורה היא משתכחת ממך: ולחומי רשף. כתיב בין רעב למזיקין נדרש לפניו
ולאחריו יסורין ומזיקין: קטב מרירי. זה סד הגהרים במסכת פסחים: אפילו תינוקות
של בית רבן יודעין. שתורה מגינה שלמדוין מספר החומש אם שמוע תשמע כל
המחלה אשר שמתו וגו' ואפי' הקטנים שלא הגיעו עדיין לספר איוב כבר למדו:
החשיתי מטוב. מן התורה: וכאזי נעכר. מכה עכורה: המוכר עכב. שפירש הימנו
דבר חשוב כזה ומתוך דחקו מכרו: ושמת. שהרי הקב"ה מזהירה מלעזוב אותה
ומשכח' לפנים בלקח טוב אחר שנתנה להם:

זוהר מקץ דף קצ"ד ע"ב

וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וְגוֹי רַבִּי אַבְא
פָּתַח וְאָמַר (תהלים קמ"ז) רוֹצֵה יְיָ אֶת יִרְאָיו אֶת הַמִּיחָלִים לְחִסְדּוֹ,
כְּמָה קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אֶתְרַעֵי בְּהוּ בְּצַדִּיקָא בְּגִין דְּצַדִּיקָא
אֲנוּן עֲבָדִין (שְׁלֵמָא וְעֲבָדִי) שְׁלֵמָא לְעִילָא וְעֲבָדִי שְׁלֵמָא לְתַתָּא וְאֲעֵלִין
כְּלָה בְּבַעֲלָה, וּבְגִין כֶּד קִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אֶתְרַעֵי בְּהוּ בְּאֲנוּן
דְּדַחֲלִין לִיָּה וְעֲבָדִין רְעוּתִיָּה, לְמִיחָלִים לְחִסְדּוֹ מֵאן אֲנוּן
מִיחָלִים לְחִסְדּוֹ הוּי אִימָא אֲנוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִיתָא בְּלִילָא
וְאִשְׁתַּתְּפוּ בְּהַדִּי שְׂכִינְתָא, וְכֵד אֶתִּי צַפְרָא אֲנוּן מְחַכְּאֵן לְחִסְדּוֹ
וְהָא אוֹקְמוּהָ, בְּזִמְנָא דְּבַר נֶשׂ אִשְׁתַּדְּל בְּאוּרִיתָא בְּלִילָא חוּטָא
דְּחִסְדּוֹ אֶתְמַשִּׁידָה עָלֵיהָ בִּימְמָא כְּדַכְּתִיב (שם מ"ב) יוֹמָם יִצְוָה יְיָ
חִסְדּוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עִמִּי, מֵאִי טַעֲמָא יוֹמָם יִצְוָה יְיָ חִסְדּוֹ

מְשׁוּם דְּבַלְיָלָה שְׂיִרָה עָמִי וּבִגִּין כֶּךָ רוּצָה יְיָ אֵת יִרְאָיו כְּתִיב
וְלֹא בִירְאָיו כְּמֵאן דְרַעֲי בְרַעוּתֶיהָ לְאַחֲרָא וְאַתְרַעֲי לִיה
לְאַתְפִּיֶסָא בְהִדְיָה וּבִגִּין כֶּךָ רוּצָה יְיָ אֵת יִרְאָיו וְלֹא בִירְאָיו,
כְּגֹנָא דָּא יוֹסֵף הוּא עָצִיב בְּעַצְבוֹ דְרוּחָא בְּעַצְבוֹ דְלִבָּא דְהוּא
אַסִּיר תַּמּוֹן כִּיּוֹן דְשִׁדְר פְּרַעָה בְּגִיָּה מַה כְּתִיב וַיִּרְצוּהוּ אֶתְפִּיֶסוּ
לִיה וְאַהֲדָרוּ לִיה מַלְיִן דְחֻדְוָה מַלְיִן לְמַחְדֵי לִבָּא בְּגִין דְהוּא
עָצִיב מִן בִּירָא, תָּא חֲזִי בְּקֻדְמִיתָא נִפְל בְּבִירָא אֶסְתַּלַּק לְבַתֵּר,
רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר עַד לֹא אֵירַע לְיוֹסֵף הֵהוּא עוֹבְדָא לָא אֶקְרִי
צְדִיק כִּיּוֹן דְנִטְר הֵהוּא בְרִית קִימָא אֶקְרִי צְדִיק וְהֵהוּא דְרָגָא
דְּבִרִית קֻדְיָשָׁא אֶתְעַטֵּר בְּהִדְיָה וּמֵאֵי דְהוּא (עב"ד) בְּבוֹר
בְּקֻדְמִיתָא אֶסְתַּלַּק בְּהִדְיָה וּכְתִיב וַיִּרְצוּהוּ מִן הַבוֹר אֶסְתַּלַּק מִן
דָּא וְאַתְעַטֵּר בְּבִיבָר מִיָּם חַיִּים, וַיִּשְׁלַח פְּרַעָה וַיִּקְרָא אֵת יוֹסֵף
לְקָרָא לְיוֹסֵף מִבְּעֵי לִיה אֶלָּא וַיִּקְרָא אֵת יוֹסֵף דָּא קֻדְשָׁא בְרִיךְ
הוּא דְכְתִיב (שם ק"ה) עַד יַעֲת בֹּא דְבָרוּ אִמְרַת יְיָ צְרַפְתָּהוּ, עַד יַעֲת
בֹּא דְבָרוּ הֵדָּא הוּא דְכְתִיב וַיִּקְרָא אֵת יוֹסֵף כְּתִיב הֵכָּא וַיִּקְרָא
אֵת יוֹסֵף וּכְתִיב הֵתָּם וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה:

תרגום הזהרה וַיִּשְׁלַח פְּרַעָה וַיִּקְרָא אֵת יוֹסֵף וְגו': רַבִּי חֲצִיָּא פִתַּח וְאָמַר, (תהלים קמ"ז)
רוּצָה ה' אֵת יִרְאָיו וְגו'. כְּמֵאן חֲפִץ הַקְּדוּשָׁא צְרוּף הוּא צְלִדִיקִים, מְשׁוּם שְׁהַלְדִיקִים
עוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַעְלָה, וְעוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִצִּיּוֹתֵיהֶם אֵת הַכֹּהֵל לְבַעֲלָה, וּמְשׁוּם
זֶה, חֲפִץ הַקְּדוּשָׁא צְרוּף הוּא צְלִדִיקִים הַמְתִּירָאִים אוֹתוֹ, וְעוֹשִׂים רְלוּנוֹ. לְמִיחֻלַּים לְחַסְדוֹ,
מִי הֵם הַמְתִּירָאִים לְחַסְדוֹ. הוּי אוֹמַר, יֵלְכוּ הָעוֹסְקִים צְפוּרָה צְלִיָּה וּמְשַׁתְּפִים עִם
הַשְּׂכִינָה, וְכַשְׁהֲגִיעַ הַצִּקְרָה הֵם מִיחֻלַּים לְחַסְדוֹ. הֲרִי צְרוּף, שְׂצִמְנון שְׁהַלְדִים עוֹסְקִים
צְפוּרָה צְלִיָּה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו צִיּוֹם, שְׂפִתוֹב, (שם מ"ב) יוֹמֵם יֵלְכוּ ה' חֶסֶדוֹ
וּצְלִיָּה שְׂיִרָה עָמִי. מַה הַטַּעַם יוֹמֵם יֵלְכוּ ה' חֶסֶדוֹ, מְשׁוּם שְׁצְלִיָּה שְׂיִרָה עָמִי.
וְעַל כֵּן, רוּצָה ה' אֵת יִרְאָיו כְּתוּב, וְלֹא כְתוּב צִירְאָיו, לֹא לְכַד שְׂחַפֵּץ צֶהֱם עַלְמָם,
אֶלְכָּא, כְּמִי שְׂפוּנָה אֵת רְלוּנוֹ לְאַחַר, וְחֲפִץ לְהַתְּפִים עִמּוֹ. וְעַל כֵּן, אוֹמַר הַכְּתוּב,
רוּצָה ה' אֵת יִרְאָיו, כְּלוֹמַר שְׂמַרְכָּה וּמְפִים אוֹתָם, וְלֹא כְתוּב צִירְאָיו. כְּעִין זֶה, יוֹסֵף,
הָיָה עָלָּב וּצְעָרָה רֹחַ וּצְעָרָה לֵב, מִחֲמַת שְׁהִיָּה אֶסוּר שְׂפָה. כִּיּוֹן שְׂשַׁלַּח פְּרַעָה
אֲחֵרָיו, מַה כְּתוּב, וַיִּרְצוּהוּ, שְׂפִירוּשׁוֹ, שְׂפִים אוֹתוֹ, וְהַשִּׁיבוּ לוֹ דְבָרֵי שְׂמַחָה, דְּבָרִים
הַמְשַׁמְחִים אֵת הַלֵּב, מְשׁוּם שְׁהִיָּה עָלָּב מִן יִשְׁיָבוֹ צְבוּר. צִיּוֹ וְרִיָּה, צְפַחְלָה נִפְל
צְבוּר, וּמִן הַבוֹר עָלָה אַחַר כֶּךָ לְגַלְלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר מְטָרָם שְׂקָרָה לְיוֹסֵף אוֹתוֹ
מְעַשָּׂה לֹא נִקְרָא לְדִיקָה, כִּיּוֹן שְׂשַׁמְר צְרִית הַדָּשׁ, שְׂלָא נִכְשַׁל צְאֶשֶׁת פּוּטִיפֵר, נִקְרָא
לְדִיקָה, וְאוֹתָהּ מְדַרְגָּה דְצְרִית הַדָּשׁ, נִתְעַטֵּר עִמּוֹ, וּמַה שְׁהִיָּה צְפַחְלָה נָתוּן צְבוּר,
נִתְעַלָּה עִמּוֹ, וְכְתוּב, וַיִּרְצוּהוּ מִן הַבוֹר, שְׂנִסְתַּלַּק מִזוֹ, מִן הַקְּלָפָה, וְנִתְעַטֵּר צְבָרָר
מִיָּם חַיִּים, שְׁהִיָּה הַשְּׂכִינָה. וַיִּשְׁלַח פְּרַעָה וַיִּקְרָא אֵת יוֹסֵף. הָיָה לְרִיךְ לְאוֹמַר לְקָרָא

לְיוֹסֵף וְלֹא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, אֲלֵלָּא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף זֶהוּ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, שֶׁקְּרָאוּ
לְהוֹלִיאוֹ מִן הַצּוּר, שְׁכָתוּב, (שם ק"ה) עַד עַתְּ זָא דְצָרוּ לְמַרְתָּ יִי לְרַפְּתָהּ. עַד עַתְּ זָא
דְצָרוּ, זֶהוּ שְׁכָתוּב, וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף. שֶׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא קְרָאוּ. כְּתוּב כָּאן וַיִּקְרָא
אֶת יוֹסֵף, וְכָתוּב שֶׁסָּ וַיִּקְרָא אֶל מִנְּשָׁה. מִנְּשָׁה קְרָאוּ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא אֶף כָּאן
קְרָאוּ הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ז

א. עֵוֹן גָּדוֹל הוּא לְבַזוֹת אֶת הַחֲכָמִים אוֹ לְשַׁנְאָתָן לֹא חֲרָבָה
יְרוּשָׁלַיִם אֲלֵא עַל שְׁבָזוֹ בָּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁנֵאמַר (דה"ב ל"ב)
וַיְהִי מִלְּעִיבִים בְּמִלְאָכֵי אֱלֹהִים וּבּוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים
בְּנִבְיָאֵיו כְּלוּמַר בּוֹזִים מִלְּמַדֵי דְבָרָיו וְכֵן זֶה שְׁאֵמְרָה תּוֹרָה אִם
בְּחֻקוֹתַי תִּמְאָסוּ מִלְּמַדֵי חֻקוֹתַי תִּמְאָסוּ וְכֹל הַמְּבַזֶּה הַתְּלָמִיד
חָכָם אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא וְהָרִי הוּא בְּכֹלל כִּי דָבַר הִי בְּזָה:
ב. אֶף עַל פִּי שֶׁהַמְּבַזֶּה אֶת הַחֲכָמִים אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
אִם בָּאוּ עֵדִים שְׁבָזָהוּ אֶפִּילוֹ בְּדַבְּרִים חַיִּיב נִדּוּי וּמִנְדִין אוֹתוֹ
בֵּית דִין בְּרַבִּים וְקוֹנְסִין אוֹתוֹ לִיטְרָא זָהָב בְּכֹל מְקוֹם וְנוֹתְנִין
אוֹתָהּ לְחָכָם וְהַמְּבַזֶּה אֶת הַחֲכָם בְּדַבְּרִים אֶפִּילוֹ לְאַחַר מִיתָהּ
מִנְדִין אוֹתוֹ בֵּית דִין וְהֵם מִתִּירִין אוֹתוֹ כְּשִׁיחֲזוֹר בְּתִשְׁבִּיבָה אֲבָל
אִם הָיָה הַחֲכָם חַי אֵין מִתִּירִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִרְצָה זֶה שְׁנִדּוּהוּ
בְּשִׁבִילוֹ וְכֵן הַחֲכָם עֲצָמוֹ מְנַדָּה לְכַבּוֹדוֹ לְעַם הָאָרֶץ שֶׁהַפְּקִיר בּוֹ
וְאֵין צָרִיד לֹא עֵדִים וְלֹא הַתְּרָאָה וְאֵין מִתִּירִין לוֹ עַד שְׁיִרְצָה
אֶת הַחֲכָם וְאִם מֵת הַחֲכָם בְּאֵין שְׁלִשָּׁה וּמִתִּירִין לוֹ וְאִם רָצָה
הַחֲכָם לְמַחּוֹל וְלֹא נָדָהוּ הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ: **ג.** הָרַב שֶׁנִּדָּה לְכַבּוֹדוֹ
כָּל תַּלְמִידָיו חַיִּיבִין לְנַהוֹג נִדּוּי בְּמִנְדָּה אֲבָל תַּלְמִיד שֶׁנִּדָּה
לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ אֵין הָרַב חַיִּיב לְנַהוֹג בּוֹ נִדּוּי אֲבָל כָּל הָעָם חַיִּיבִין
לְנַהוֹג בּוֹ נִדּוּי. וְכֵן מְנַדָּה לְנִשְׂיָא מְנַדָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל. מְנַדָּה
לְכָל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ מְנַדָּה לְנִשְׂיָא. מְנַדָּה לְעִירוֹ מְנַדָּה לְעִיר
אַחֶרֶת. מְנַדָּה לְעִיר אַחֶרֶת אֵינוֹ מְנַדָּה לְעִירוֹ: **ד.** בְּמָה דְבָרִים
אֲמוּרִים בְּמִי שְׁנִדּוּהוּ עַל שְׁבָזָה תַּלְמִיד חָכָם אֲבָל מִי שְׁנִדּוּהוּ עַל

שָׁאֵר דְּבָרִים שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן נְדוּי אֶפְלוּ נְדָהוּ קָטָן שְׁבִישְׂרָאֵל
חִיב הַנְּשִׂיא וְכָל יִשְׂרָאֵל לְנִהוּג בּוֹ נְדוּי עַד שְׁיַחְזוֹר בְּתִשׁוּבָה
מִדְּבַר שְׁנֵדוּהוּ בְּשִׁבְלוֹ וַיִּתְּרוּ לוֹ:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"א

אִזְּרָה הִיא מֵאִיר פְּנִיךָ וְאַתָּה חַי וּבְהִסְתָּרוֹ מִיַּד אָדָם גִּנוּעַ וְאִיךָ
תִּסְתִּיר פְּנִיךָ מִהֵבִיט אֵלָיו תִּדְרִיר בְּעוֹד הוּא מֵבִיט בָּךְ וּמְחִייךָ
אֵין עַז פָּנִים גְּדוֹל מִזֶּה לָכֵן הִתְבַּיֵּשׂ מִפְּנֵיו וְהִכְנַע. יֵשׁ לְאָדָם
לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה בְּאַרְבַּע כְּלֵי זָהָב הַלְשׁוֹן
וְהַלֵּב וְהָאָזֶן וְהָעֵין דֶּהָא צָרִיךְ אָדָם לְסַתּוֹם עֵינָיו בְּתַפְלַת לַחֵשׁ
וְלִהְשִׁמֵּעַ לְאָזְנוֹ אֶפְלוּ בְּתַפְלָה דְּבַלְחֵשׁ לָכֵן יִזְהַר שֶׁלֹּא יַחְסֹר
וְלֹא יִפְגּוֹם אֶחָד מֵהֶן כָּלֵל בְּשׂוּם זְמַן וְכָל שָׂכָן בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדָה.
אִף עַל פִּי שֶׁאָדָם עָצֵב מִצַּד עוֹנוֹתָיו צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׂמֵחַ בְּשַׁעַת
הָעֲבוֹדָה דְּכִתִּיב (דְּבָרִים כ"ח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב וְזֶה בְּכֹלֵל כָּל עֲבוֹדַת ה' קַל וְחוֹמֵר בְּעֲבוֹדַת
הַתְּפִלָּה שֶׁנִּקְרָאת עֲבוֹדָה שְׂבִלָב. כִּמָּה רָאוּי לְאָדָם לִהְיוֹת קְדוֹשׁ
בְּרַמ"ח אֲבָרָיו וְלִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ אַחֲרֵי שֶׁהוּא הֵיכָל לַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ
כְּדִכְתִּיב (הוֹשֵׁעַ י"א) בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ כְּתִיב (יִרְמִיָּה ז') הֵיכָל ה' הִמָּה
וּכְתִיב (וַיִּקְרָא י"ט) קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי וְגוֹי כְּלוֹמֵר וְאָנִי
שׂוֹכֵן בְּתוֹכְכֶם דְּכִתִּיב (שִׁם כ"ו) וְנִתַּתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם. אָמְרוּ
בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תַפְלִין כְּאֵלוֹ מַעֲיֵד
עֵדוּת שְׁקֵר בְּעֲצָמוֹ דֶּהָא כְּתִיב בָּהּ טוֹטְפוֹת מִכָּאן אָנוּ לְמִידִין
כִּיּוֹצֵא בָּהּ כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִי כּוֹנֵה מַעֲיֵד שְׁקֵר דֶּהָא
כְּתִיב בָּהּ בְּכָל לְבָבָךְ וְהוּא הַדִּין לַתְּפִלָּה וְאִם מְהִרְהֵר בְּקִנְיָיִ
הָעוֹלָם הוּא מְשַׁקֵּר. וּבְכָל מְאֻדָּה שְׂמֵחַשִׁיב מְמוֹנֵנוּ מֵעֲבוֹדַת
בוֹרְאוֹ וְכָל שָׂכָן אִם אֵין תּוֹעֵלַת בְּאוֹתוֹ הִרְהוֹר דְּעֲלִיָּה אֲתַמֵּר
(יִרְמִיָּה ב') אוֹתֵי עֲזָבוּ מִקּוֹר מֵיָם חַיִּים לְחֻצוֹב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרוֹת
נְשִׁבְרִים:

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה :

^(ז) וַתְּבַלְעֶנָה הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעֵי
הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּקְץ פְּרַעֲה
וַהֲנִה חֲלוֹם : וּבְלָעָא שְׂבָלָא לְקִיטָא יַת שִׁבְעֵי שְׂבָלָא פְּטִימָתָא
וּמְלִיטָא וְאַתְעֵר פְּרַעֲה וְהָא חֲלָמָא :

^{ז"י} הבריאות. שייני "ש בלע"ז : והנה חלום. והנה נשלים חלום שלם לפניו והאריך לפותרים:

^(ח) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתִּפְעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת
כָּל חֲרֻטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וַיִּסְפֹּר
פְּרַעֲה לָהֶם אֶת חֲלָמוֹ וַאֲיֵן פּוֹתֵר אוֹתָם
לְפִרְעֹה : וַהֲוֶה בְּצַפְרָא וּמְטַרְפָּא רוּחָהּ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא יַת כָּל חֲרָשֵׁי
מִצְרַיִם וַיַּת כָּל חֲכִימָהָ וַאֲשַׁתְּעֵי פְּרַעֲה לְהוֹן יַת חֲלָמָהּ וַלִּית דְּדַפְּשֵׁר יַתְהוֹן
לְפִרְעֹה :

^{ח"י} ותפעם רוחו. ומטרפא רוחה מהקשקשת בחוכו כפעמון. ובנבוכדנצר הוא אומר (דניאל ב' ח) ותתפעם רוחו, לפי
שהיו שם שתי פעימות סכחת החלום והעלמת פתרונו: חרטומי. הנחרים בטימי מתים, שאוללים בעלמות. טימי, הן
עלמות בלשון ארמי, ובמשנה בית שהיא מלא טימא, מלא עלמות: ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם, אבל
לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת רוח בפתרונם, שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד,
שבע בנות אתה קובר:

^(ט) וַיִּדְבֹּר שֵׁר הַמְּשֻׁקִּים אֶת פְּרַעֲה לְאמֹר אֶת
חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם : וּמְלִיל רַב שְׂקִי (עם פְּרַעֲה) לְפִרְעֹה
לְמִימַר יַת סְרַחְנֵי אֲנָא מִדְּפֹר יוֹמָא דִּין : ^(י) פְּרַעֲה קָצַף עַל
עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֶתִּי בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים
אֶתִּי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים : פְּרַעֲה רָגַז עַל עַבְדוֹהִי וַיְהִי יַתִּי
בְּמִטְרָא בֵּית רַב קְטוּלָא יַתִּי וַיַּת רַב נְחִתוּמֵי :

נביאים - מלכים א - פרק ג

(כא) וְאָקַס בַּבְּקָר לְהִינִיק אֶת בְּנֵי וְהֵנָּה מֵת
וְאֶתְבוֹנוּ אֵלָיו בַּבְּקָר וְהֵנָּה לֹא הָיָה בְּנֵי אֲשֹׁר
יְלָדָתִי : וְאֶקִּימִית בְּצַפְרָא לְאוֹנְקָא נֵת בְּרִי וְהָא מִיֵּת וְאֶסְתַּפְּלִית בֵּיה
בְּצַפְרָא וְהָא לֹא הָוָה בְּרִי דִילִידִית :

רס"ז ואתבונן אליו . נתתי לב להסתכל בו :

(כב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֶרֶת לֹא כִּי בְּנֵי הַחִי
וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת אֲמָרֶת לֹא כִּי בְּנֵי הַמֵּת
וּבְנֵי הַחִי וַתַּדְּבַרְנָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ : וְאָמַרְת אֶתְתָּא
אוֹחֲרִנְתָּא לֹא כֹן בְּרִי חַיָּא וּבְרִיךְ מִיֵּתָא וְדָא לְדָא אָמַרָא לֹא כֹן בְּרִיךְ מִיֵּתָא
וּבְרִי חַיָּא וְדִיֵּינוּ קָדָם מֶלְכָּא : (כג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת
אֲמָרֶת זֶה בְּנֵי הַחִי וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת אֲמָרֶת
לֹא כִּי בְּנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הַחִי : (ד) וְאָמַר מֶלְכָּא דָּא אָמַרָא
דִּין בְּרִי חַיָּא וּבְרִיךְ מִיֵּתָא וְדָא אָמַרָא לֹא כֹן בְּרִיךְ מִיֵּתָא וּבְרִי חַיָּא : (כה)
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָחוּ לִי חֶרֶב וַיָּבֵאוּ הַחֶרֶב
לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ : וְאָמַר מֶלְכָּא אֵיתוּ לִי חֶרֶבָא וְאֵיתִיאוּ חֶרֶבָא לְקָדָם
מֶלְכָּא :

כתובים - משלי - פרק ט

(א) שְׁלַחַה נְעֻלְתִּיהָ תִקְרָא עַל גִּפִּי מְרֹמֵי קָרָת :
וְשִׁדְרַת טְלִיתָהָא דְתִקְרֶן עַל גִּיב רְמַתָּא עֲשִׂינְתָּא דְנָצִירָו :

רש"י שלחה נערוותיה . אדם וחוה , ד"א משה ואהרן :

(ד) מִי פָתִי יִסֹר הִנֵּה חֲסֹר לֵב אָמְרָה לוֹ : מִן דְּשִׁבְר
נִאֲתָא לְוֹתֵי וְחֲסִיר רְעִינָא אָמַרְת לִיה :

רש"י מי פתי יסור הנה . וילמוד אותי ויחכם :

(ה) לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי וּשְׂתוּ בֵּינָן מִסְכָּתֵי : אָתוּ
אָכוּלוּ לַחְמֵי וְאֲשְׂתוּ חֲמָרָא דְמַזְגִּית :

רש"י לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי . ביין שמזגתי :

(ו) עֲזְבוּ פִתָּאִים וְחִיו וְאֲשְׂרוּ בְּדָרְךָ בִּינָה : שְׂבוּקוּ
מִנְכוֹן חֲסִירוֹת רְעִיוֹנְכוֹן וְחִיו וְהִלִּיכוּ בְּאֲרָחָא דְבִיוֹנָא :

רש"י עזבו פתאים וחיו . את דרך הפתיות : ואשרו . לשון פעם כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג) :

משנה שבת פרק י

א. הַמְצַנֵּיעַ לְזֶרַע וּלְדָגְמָא וְלִרְפוּאָה, וְהוֹצִיאוֹ בַשְּׂבֵת,
חֵיב בְּכָל שָׁהוּא. וְכָל אָדָם אֵין חֵיב עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוֹרוֹ.
חֲזַר וְהִכְנִיסוֹ, אֵינוֹ חֵיב עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוֹרוֹ :

ברטנורה (א) המצניע. קודם השבת: לזרע ולדוגמא. להראות שיש לו סממנים ויקנו ממנו:
ולרפואה. ושכח בשבת למה הצניעו והוציאו סתם, חייב עליו בכל שהוא, שעל דעת
הראשונה הוציאו והא אחשביה: אלא כשיעורו. כל אחד שיעור המפורש בו: חזר והכניסו.
זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו, אם נמלך בו שלא לזרעו וחזר והכניסו: אינו חייב.
בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם, דכיון דנמלך שלא לזרעו בטלה מחשבתו והרי
הוא ככל ככל אדם

ב. הַמוֹצִיא אֶכְלָיו וּנְתָנוּ עַל הָאִסְקָפָה, בֵּין שְׁחֲזַר

והוֹצִיאָן בֵּין שְׁהוֹצִיאָן אַחַר, פְּטוֹר, מִפְּנֵי שְׁלֹא עָשָׂה
מִלְאכְתּוֹ בְּבֵת אֶחָת. קִפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת וּנְתָנָה עַל
הָאֶסְקָפָה הַחִיצוֹנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁרֵב הַפְּרוֹת מִבְּחוּץ,
פְּטוֹר, עַד שְׂיוּצִיא אֶת כָּל הַקִּפָּה:

ברטורה (ג) על האסקופה. שהיא כרמלית, כגון שגבוהה משלשה ועד תשעה ורחבה
ארבעה: שלא עשה מלאכתו בבת אחת. לא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות
הרבים שהם מקום חיוב, דבהכי הויא מלאכה גמורה, אלא עקר ממקום חיוב והניח
בכרמלית שהוא פטור באתה הנחה, והדר עקר לה מכרמלית שאינו מקום חיוב והניח
ברשות הרבים, ונמצא שלא נעשית עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב בפעם אחת:
אסקופה החיצונה. אנטבח שלפני פתח הבית לכד רשות הרבים: עד שיוצא. כלומר אלא
אם כן הוציא בראשונה כל הקופה. ולא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ולזועין שהן ארוכין
ועדיין יש מהן לפנים, אבל מלאה חרדל שהרי יש הרבה ממנו כולו מבחוץ, נעשה כמי
שהוציא את כל הקופה וחייב:

ג. המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו או על
כתפו, חיב, שכן משא בני קהת. כלֹאֲחַר יָדוֹ, בְּרָגְלוֹ,
בְּפִיו וּבְמִרְפָּקוֹ, בְּאֶזְנוֹ וּבְשִׁעְרוֹ, וּבְפִנְדָּתוֹ וּפִיָּה לְמַטָּה,
בֵּין פִּנְדָּתוֹ לְחִלּוּקוֹ, וּבְשִׁפְתֵי חִלּוּקוֹ, בְּסִנְדָּלוֹ,
פְּטוֹר, שְׁלֹא הוֹצִיא כְּדָרְךְ הַמוֹצִיאִין:

ברטורה (ג) שכן משא בני קהת. בכתף יסאו. וימין ושמאל וחיק אורחא דארעא: מרפקו.
הפרק האמצעי שבזרוע, ובערבי כד שמו מרפ"ק: באפונדתו. אזור חלול: פיה למטה. אין
דרך הוצאה בכך, אבל פיה למעלה דרך הוצאה בכך. פירוש אחר, אפונדתו בגד שלובש
סמוך לבשרו לקבל הזיעה, ורגילין לעשות בו כעין כיסין, וכשמהפכים אותו מלמטה
למעלה נמצא פי הכיס למטה: שפת חלוקו. השפה התחתונה של חלוק:

ד. המתפּוֹן להוציא לפניו ובא לו לאחוריו, פְּטוֹר,
לְאַחֲרָיו וּבֵא לוֹ לְפָנָיו, חֵיב. בְּאֶמְתֵי אִמְרוֹ, הָאִשָּׁה
הַחוּגְרֵת בְּסִינָר בֵּין מְלִפְנֵיהָ וּבֵין מְלִאחֲרֵיהָ חֵיבָתָהּ, שְׁכּוֹן
רְאוּי לְהִיּוֹת חוּזָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵף מִקְבְּלֵי פְתִיקוֹן:

ברטורה (ה) לפניו ובא לו לאחוריו פטור. דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה
פחותה: לאחוריו ובא לו לפניו חייב. דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה:
סינר. כעין מכנסים קטנים חוגרות אותן לכניעות, ואם תלחה בהן שום דבר להוציא ובא
לה לכד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכו להיות חוזר וסובב סביבותיה, ומתחלה
ידעה שסופו להתהפך: רבי יהודה אומר אף מקבלי פתיקין. של מלך. הרצים הנושאים אגרות

נותנים אותם בעצים חלולים כדמות קנים ותולים בצוארם, ודרך אותו קנה להיות חוזר וסובב מלפניו ומאחוריו סביב לצוארו ויודע היה שסופו להתהפך. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה. המוציא כפר לרשות הרבים, חיב. הוציאוהו שנים, פטורין. לא יכל אחד להוציאו והוציאוהו שנים, חיבים. ורבי שמעון פוטר. המוציא אכלין פחות ממשעור בכלי, פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו. את החי במטה, פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. את המות במטה, חיב. וכן פזית מן המות וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, חיב. ורבי שמעון פוטר:

דרטורה (ה) הוציאוהו שנים פטורים. כדילפינן (ויקרא ז) בעשותה אחת מכל מלות ה', העושה את כולה ולא העושה מהלכה: ורבי שמעון פוטר. לסבר אפילו כשאין יחיד יכול לעשות את עשאוה שנים פטורים. ואין הלכה כרבי שמעון: את החי במטה. על החי לא מחייב בהוצאתו את אינו כפות, לפי שהוא נוסא את עצמו. והני מילי אדם, אבל בהמה חיה ועוף לא, דכמאן דכפותי דמו: וכן כזית מן המת. חייב את הוציאו, דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להליל עצמו מן הטומאה. וכן כזית מן הגבלה וכעדשה מן השרץ, דהכי הוי שיעורן לטומאה: ורבי שמעון פוטר. אפילו במת שלם, דהוי מלככה שאינה כריכה לגופה, דכל שאינו אלא לסלקו מעליו הוי מלככה שאינה כריכה לגופה ולאו מלככת מחשבת היא. ואין הלכה כרבי שמעון:

ו. הנוטל צפרניו זו בזו, או בשניו, וכן שעריו, וכן שפמו, וכן זקנו, וכן הגודלת, וכן הכוחלת, וכן הפוקסת, רבי אליעזר מחיב, וחכמים אוסרין משום שבות. התולש מעציץ נקוב, חיב, ושאינו נקוב, פטור. ורבי שמעון פוטר בזה וביזה:

דרטורה (ו) וכן שעריו. התולש שער ראשו בידו: וכן הגודלת. שער ראשה וקולעת אותו. תרגום עבות (שמות כח) גדילו: הכוחלת. נותנת כחול בעיניה: הפוקסת. מחלקת שער שבאמצע הראש מכאן ומכאן אלל הדלעים: רבי אליעזר מחייב חטאת. כוחלת משום כותבת, גודלת ופוקסת משום בונה: וחכמים אוסרים משום שבות. לסברי אין דרך כתיבה בכך ואין דרך בנין בכך. והלכה כחכמים. ודוקא הנוטל כפרניו ושעריו בידיו הוא דפטרי רבנן מחטאת ומסקילה, אבל הנוטל שעריו או כפרניו בכלי מודים חכמים דחייב חטאת, ומכי נטל שתי שערות חייב. והנוטל שער ראש חזירו אפילו ביד חייב. ואפורן שפרשה רובה או שער שנתלש רובו ומצער אותו, מותר ליטלו ביד לכתחלה: התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר, דיונק מן הקרקע על ידי הנקב שמריח לחלוחית הקרקע, ואפילו הנקב בלדו. ושיעור הנקב כדי שורש קטן: ורבי שמעון פוטר בזה וביזה. דלא חשיב ליה

גמרא שבת דף צ"ה ע"א

רב נחמן בר גוריא אקלע לנהר דדעא בעו מיניה חולב משום מאי מחייב אמר להו משום חולב. מחבץ משום מאי מחייב אמר להו משום מחבץ. מגבן משום מאי מחייב אמר להו משום מגבן. אמרו ליה רבך קטיל קני באגמא הנה. אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה חולב חייב משום מפרק. מחבץ חייב משום בורר. מגבן חייב משום בונה. המכבד המרבץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת. הזיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר. אמר רבי אלעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתוב (ש"א י"ד) ויטבול אותה ביערת הדבש. וכי מה ענין יער אצל דבש. אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת. אף חלת דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת. אמר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הקא ליכא גומות. רבא תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא. ואמרי לה מר קשישא בריה דרבה אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו ורגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו. אמר ליה לאו אדעתאי. תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאי דנא דסבירא לן כרבי שמעון שרי אפלו לכתחלה:

כ"י קטיל קני באגמא. חותך קנים מן האגס הוה לא ידע לפרש המשנה: מפרק. כמו מפרק משאו שפורק אוכל ממקום שנתכס' זו והוי תולדת דש ואית דאמר תולדת דקורנר ולא הוה ולא מחוזר הוה אלא פקיד ועקור וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשה ול' מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולס: בורר. אוכל מתוך פסולת: זילחא. לרבץ הבית ורלפת אבנים היתה בכל העיר: מהבלא. שפי' אבק עולה ומרצה הבל: לאו אדעתאי. לא הייתי זכור ורבותי פי' לא סבירא לי: אשה חכמה. אשת ת"ח או

בת ת"ח שזמעה מאזביה: מרבצת ביתה. רוחלת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו:
כרבי שמעון. דדבר שאינו מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא
ולקשות הבית חלל חלל יעלה חזק:

זוהר מקץ דף קצ"ו ע"ב

פתח ואמר (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו', תא
חזי האי קרא ברזא עלאה איהו ואוקמוה ראה חיים אליו חזין
דעלמא דאתי דזכאה הוא בר נש דזכי ביה כדקא יאות, עם
אשה אשר אהבת דא כנסת ישראל, בגין דבה כתיב אהבה
דכתיב (ירמיה ל"א) ואהבת עולם אהבתיך אימתי בשעתא דסטרא
דימינא אחיד בה דכתיב (שם) על כן משכתיך חסד, כל ימי חיי
הבלך בגין דאיהי אתקשרת בחיים, ואיהי עולם דחזין שרין
ביה דהא עלמא דא לא שרין ביה חיים בגין דאנון תחת השמש
ולא מטאן הקא אנון נהורין דההוא שמשא ואסתלקו מעלמא
מיומא דאתחריב בי מקדשא דכתיב (ישעיה י"ג) חשך השמש
בצאתו וגו', מאי חשך השמש דסליק נהוריה ולא נהיר כמה
דאת אמר (שם נ"ז) הצדיק אבד וגו', כי הוא חלקך בחיים דא
הוא שמשא בסיהרא ובעינן למיעל סיהרא בשמשא ושמשא
בסיהרא דלא לאפרשא לון, ודא הוא חולקא דבר נש למיעל
בהו לעלמא דאתי מה כתיב בתריה (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך
לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחסבון ודעת וחכמה בשאול
אשר אתה הולך שמה האי קרא אית לאסתכלא ביה כל אשר
תמצא ידך לעשות וכי התרה רצועה למעבד בר נש כל מה
דיכיל אלא לעשות בכחך כתיב מאי בכחך דא נשמתייה דבר
נש דאיהי חילא דבר נש למזכי בה לעלמא דין ולעלמא דאתי,
ד"א בכחך דא היא אשה דקאמרן דאיהי חילא לאתתקפא בה
בעלמא דין ובעלמא דאתי ובעי בר נש למזכי בה בהאי עלמא
בהאי חילא בגין דיתתקוף בה בההוא עלמא, מאי טעמא בגין
דלבתר דיפוק בר נש מהאי עלמא לית ביה חילא למעבד מידי
ולומר השתא מכאן ולהלאה אעביד עובדין טבין דנדאי אין
מעשה וחסבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו' אי לא זכי בר נש

בְּהַאי עֲלָמָא לֹא יִזְכִּי בֵּיה לְבַתֵּר בְּהֵהוּא עֲלָמָא וְאוֹקְמוּהָ מֵאֵן דְּלֹא אֲתִיקוּן זְוֹדִין לְמִיחָד מְהַאי עֲלָמָא לֹא יִיכּוּל בְּהֵהוּא עֲלָמָא. וְאִית עוֹבְדִין טָבִין דְּעֵבִיד בַּר נֶשׁ בְּהַאי עֲלָמָא דְּיִיכּוּל מְנִיְהוּ הֶכָּא וְכֹלָא אֲשֶׁתְּאֵר לְעֲלָמָא דְּאֲתִי וְלֹאֲתִזְנָא מְנִיְהוּ, תָּא חֲזִי יוֹסֵף זָכָה בְּהַאי עֲלָמָא וְזָכָה בְּעֲלָמָא דְּאֲתִי בְּגִין דְּבָעָא לְאֲתִאֲחֻדָּא בְּאִשָּׁה יִרְאֵת יִי כְּמָה דְּאֲתִי אֲמַר (בְּרַאשִׁית ל"ט) וְחֻטְאֲתִי לְאֵלְקִים וּבְגִין כְּדִי זָכָה לְמִשְׁלֵט בְּהַאי עֲלָמָא וְזָכָה לִוּן לְיִשְׂרָאֵל מֵהַ כְּתִיב (שֵׁם מ"ז) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהָכִי אֲתִחֲזִי דְּהָא הֵהוּא נְהָר דְּנָגִיד וְנָפִיק אִיהוּ לְקִיט כְּלָא וְכָל עוֹתְרָא בֵּיה קִימָא, וְדָא הִיא רְזָא דְּכְתִיב (שֵׁם א) וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹקִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכֹלָא אִיהוּ כְּדָקָא יָאוּת וְדָאִי יוֹסֵף בְּעִי לְמִשְׁלֵט עַל מַלְכוּתָא, וְתָא חֲזִי כְּתִיב וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה מֵאֵן מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה קְדֻשָּׁא בְּרִידָּהּ הוּא עֵבִיד לִיה לְצַדִּיק שְׁלִיטָא בְּגִין דְּהָא מְנִיְהַ אֲתִזְוֹן עֲלָמָא וְאַצְטְרִידָּהּ לְאֲתִזְנָא וְקְדֻשָּׁא בְּרִידָּהּ הוּא אִית לִיה רְתִיכָא עֲלָאָה וְאִית לִיה רְתִיכָא תַתָּאָה, רְתִיכָא תַתָּאָה אִיהִי מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה, וְיוֹסֵף צַדִּיק אֲקָרִי וְלִיה אֲתִחֲזִי לְמַהוּי רְכִיב עַל מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ לְקְדֻשָּׁא בְּרִידָּהּ הוּא וְכֹלָא אִיהוּ בְּרִזָּא לְמַהוּי כְּגוֹנָא דְּלַעֲיָלָא :

תרגום הזהר פתח וְאֲמַר (קהלת ט) רְחֵא חַיִּים עִם אִשָּׁה וְגו': צִל וְרָחֵא, מְקַרָּא זֶה בְּסוּד עֲלִיוֹן הוּא, וּבְחֵרוּהוּ, רְחֵא חַיִּים, הוּא חַיִּים שְׁל עוֹלָם הַצָּל. כִּי אֲשֶׁרִי הוּא הָאֲדָם הַזֶּה צוּ כְּרָאוּי לְהִיּוֹת. עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֲהַבָּתָּ: זוֹ הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שְׂפָה כְּתוּב אֲהַבָּהּ, שְׂפָתוּב, וְאֲהַבְתָּ עוֹלָם אֲהַבְתִּיהָ. מִתִּי, הוּא צִיעַת שְׁכָל הַיָּמִין אֲחוּז צֶה שְׂפָתוּב, עַל כֵּן מִשְׁכַּתִּיהָ חֶסֶד. כָּל יָמֵי חַיֵּי הַבְּלָה: מִשּׁוּם שְׁהִיא, נִקְשְׁרָה בְּחַיִּים, וְהִיא, עוֹלָם שְׁאוּרִים צוּ חַיִּים, כִּי עוֹלָם הָאֵה שְׁהוּא הַנּוֹקְבָא חַיִּים שְׁאוּרִים צוּ, מִשּׁוּם, שְׁהוּא פַחַת הַשְּׂמֶשׁ, וְחַיִּין אֲחוּרְתִיו שְׁל הַשְּׂמֶשׁ מְגִיעִים כְּחוֹן לְעוֹלָם הָאֵה, וְנִסְפְּלָהוּ מִן הָעוֹלָם צִיּוּם שְׁנַחֲרַב צִיּוּת הַמְּקַדָּשׁ, שְׂפָתוּב, (ישעיה י"ג) חֲשָׁה הַשְּׂמֶשׁ צִלְאֲתוֹ. מֵהוּ, חֲשָׁה הַשְּׂמֶשׁ. הִינּוּ שְׁאוּרוֹ עֲלָה לְמַעְלָה, וְחַיִּינוּ מֵאִיר לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׂפָתוּב (שֵׁם מ"ד) הַלְדִיק אֲחַד וְגו'. כִּי הוּא חֲלָקָה בְּחַיִּים: זֶה הוּא זוּג הַשְּׂמֶשׁ עִם הַלְצָנָה. וְכִרְיָכִים לְצוּר הַשְּׂמֶשׁ צִלְצָנָה וְהַלְצָנָה צִשְׂמֶשׁ, שְׁלֹא לְהַפְרִיד צִינִיָּהֶם. וְזֶה הוּא חֲלָקוֹ שְׁל הָאֲדָם לְצִל צֶהֶם לְעוֹלָם הַצָּל. מֵהַ כְּתוּב אֲחֵרִיו, (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְאָל יָדָהּ לְעַשׂוֹת צְכַחָהּ עֲשֵׂה וְגו'. מְקַרָּא זֶה יֵשׁ לְהַסְפִּיל צוּ, שְׁאוּמֵר, כָּל אֲשֶׁר תִּמְאָל יָדָהּ לְעַשׂוֹת, וְכִי הַתְּרָה הַרְאוּעָה, שְׁיֻכַּל הָאֲדָם לְעַשׂוֹת כָּל מֵה שְׁיֻכּוֹל. וּמִשְׁיָב, לְעַשׂוֹת צְכַחָהּ כְּתוּב, מֵהוּ צְכַחָהּ, זֶהוּ נִשְׁמַתוֹ שְׁל הָאֲדָם, שְׁהוּא כְּחוֹ שְׁל הָאֲדָם, לְזַכּוֹת לְעוֹלָם הָאֵה וְלְעוֹלָם הַצָּל. פְּרוּשׁ אֲחֵר, צְכַחָהּ זוֹ הִיא הָאִשָּׁה שְׁאֲמַרְנוּ, שְׁהִיא הַכַּח לְהַתְּגַבֵּר צֶה, צְעוֹלָם הָאֵה וּבְעוֹלָם הַצָּל, וְכִרְיָהּ הָאֲדָם לְזַכּוֹת צְעוֹלָם הָאֵה בְּאוֹתוֹ הַכַּח, כְּדִי שְׁיִתְּגַבֵּר צֶה

צְעוּלָם הַצָּח. מֵהוּ הַטַּעַם שֶׁלְרִיכִים לְהַתְגַּבֵּר בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים צְעוּלָם הַזֶּה. הוּא מִשּׁוּם, שֶׁלְאַחַר שֶׁהָאָדָם יוֹלֵךְ מֵעוּלָם הַזֶּה, אִין צו פֶּח לַעֲשׂוֹת מִשְׁהוּ, שִׁיאֲמַר, עֲתָה, מִכָּאן וּלְהִלָּחָה, אֲעַשֶׂה מַעֲשֵׂים טוֹבִים. כִּי וְדָאִי אִין מַעֲשֵׂה וְחֻסְרוֹן וְדַעַת וְגו'. וְאִם לֹא זָכָה אָדָם צְעוּלָם הַזֶּה, לֹא יִזְכֶּה אַחַר כֵּן צְעוּלָם הַצָּח, וּבִחְרוּבָהּ, מִי שֶׁלֹּא הֵכִין יָדָה לְדַרְדָּר לְלַכְתּוֹ מֵעוּלָם הַזֶּה לֹא יֵאָכֵל צְעוּלָם הַצָּח. וַיֵּשׁ מַעֲשֵׂים טוֹבִים שְׁעוֹשֵׂה הָאָדָם צְעוּלָם הַזֶּה, שֶׁאֲכֹכֵל מֵהֶם כָּאֵן צְעוּלָם הַזֶּה, וְכֹל הַשֶּׁכֶר נִשְׁאָר לְעוּלָם הַצָּח, לְאוֹן מֵהֶם. צָח וְרִיחָה, יוֹסֵף, זָכָה צְעוּלָם הַזֶּה וְזָכָה צְעוּלָם הַצָּח, מִשּׁוּם שֶׁרָכָה לְהַתְיַחַד צְאֻשָׁה יְרֵאֵת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, (בְּרַחֲמֵי ל"ט) וְחִטָּאתִי לֹאֲלֻקִּים, וּמִשּׁוּם זֶה זָכָה לְמִשׁוֹל צְעוּלָם הַזֶּה, וְזָכָה אֵת יִשְׂרָאֵל. מֵה פְתִיב, וַיִּלְקַט יוֹסֵף וְגו': שֶׁכֵּן רָאוּי לְהִיּוֹת, כִּי אֲוֹתוֹ הִנְהַר הַנִּמְשָׁךְ וַיּוֹלֵךְ מֵעֵדוֹן, מְלֻקֵּט הַפֶּל, וְכֹל הָעֲשִׂירוֹת נִמְלָא צו. וְזֶהוּ סוּד שֶׁכָּתוּב, (ס"א) וַיִּתֵּן אֲוֹתָם אֲלֻקִּים צְרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם. וְהַפֶּל הוּא כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהִיּוֹת, כִּי וְדָאִי שִׁיאֲמַר, הִיָּה כְרִיךְ לְמִשׁוֹל עַל הַמְּלָכּוֹת. וּבִצָּח וְרִיחָה, כְּתוּב וַיִּרְכַּב אֲוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. מֵהוּ מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה, וּמִשִּׁיב, הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא עֲשֵׂה אֵת הַלְּדִיָּה, מוֹשֵׁל, מִשּׁוּם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִאֲזָן הָעוּלָם, וּמִמֶּנּוּ הוּא כְרִיךְ לְהִיּוֹת נִאֲזָן. וְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא יֵשׁ לוֹ מַרְכָּבָה עֲלִיוֹנָה, וַיֵּשׁ לוֹ מַרְכָּבָה פְּתוּנָה, וְהַמַּרְכָּבָה הַפְּתוּנָה נִקְרָאת מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. וַיּוֹסֵף נִקְרָא לְדִיָּה, וְרָאוּי לוֹ לְהִיּוֹת רוֹכֵב עַל מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְהַפֶּל הוּא צְסוּד הָעֲלִיוֹן, לְהִיּוֹת כְּעֵין שֶׁל מַעֲלָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. אִין מְגַלְחִין פְּאֵת הָרֵאשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הַנְּכָרִים וְכִהְנִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י"ט) לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֵאשְׁכֶם וְחִיִּיב עַל כָּל פְּאֵה וּפְאֵה לְפִיכֶךְ הַמְּגַלַּח שְׁנֵי צְדָעִיו אֲפִילוֹ בְּבֵת אַחַת וְהִתְרָאָה אַחַת לּוֹקֵה שְׁתֵּים. אֶחָד הַמְּגַלַּח הַפְּאוֹת בְּלִבָּד וּמִנִּיחַ שְׁעַר כָּל הָרֵאשׁ וְאֶחָד הַמְּגַלַּח כָּל הָרֵאשׁ כְּאֶחָד לּוֹקֵה הוּאֵיל וְגַלַּח כָּל הַפְּאוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּאִישׁ הַמְּגַלַּח אֲבָל אִישׁ הַמְּתַגַּלַּח אֵינוֹ לּוֹקֵה אֲלָא אִם כֵּן סִייעַ לְמַגְלַח וְהַמְּגַלַּח אֵת הַקְּטוֹן לּוֹקֵה: **ב.** הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְחָה פְּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְחָה פְּטוּרָה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תִקְיֹפוּ פְּאֵת רֵאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֵת פְּאֵת זְקֵנְךָ כָּל שִׁישְׁנוֹ בְּבֵל תִּשְׁחִית יְשְׁנוֹ בְּבֵל תִּקְיֹף וְאִשָּׁה שֶׁאֵינָה בְּבֵל תִּשְׁחִית לְפִי

שָׂאִין לָהּ זָקוֹן אֵינָהּ בְּבַל תִּקְיֹף לְפִיכֹךְ הָעֲבָדִים הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהֶם זָקוֹן אֲסוּרִים בְּהַקְפָּה: ג. כָּל מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתוֹרָה אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֲיִיבִין חוּץ מִבַּל תִּשְׁחִית וּבַל תִּקְיֹף וּבַל יִטְמֵא כְּהֵן לַמִּתִּים. וְכָל מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִיא מִזְמַן לְזְמַן וְאֵינָהּ תִּדְיָרָה נָשִׁים פְּטוּרוֹת חוּץ מִקִּידוּשׁ הַיּוֹם וְאֶכִּילַת מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח וְאֶכִּילַת הַפֶּסַח וְשִׁחִיטָתוֹ וְהַקְהָל וְשִׁמְחָה שֶׁהַנָּשִׁים חֲיִיבוֹת:

מוסר

מספר חרדים דף מ"ח ע"א

כְּתִיב (תהלים י"ט) הִנָּחֲמָדִים מְזַהֵב וּמְפֹזֵר רַב וְגוֹי בָּא לְהַלְהִיב לֵב הָעַם זָהֵב לָהֶם הַמְּמַלְאִים בְּתִיָּהֶם כֶּסֶף שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא מְטַבֵּעַ הַזָּהֵב וְהַכֶּסֶף הַגִּשְׁמִי בָטֵל אֵינּוּ שְׂוֵה כָּלוּם לָכֵן יִזְדָּרְזוּ לְזָהֵב וְלִכְסֹף אֲשֶׁר שָׁם לְהוֹלִיךְ בְּיָדָם וְהֵינּוּ דְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה צְדִיקִים מְסֻגְלִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְכֵן הָאוֹהֲבֵי תַעֲנוּגִים יִתְלַהֵב לָבָם לְבַקֵּשׁ לָהֶם תַּעֲנוּג דְּכִתִּיב (תהלים ש"ס) וּמִתּוֹקִים מְדַבֵּשׁ וְגוֹי כְּתִיב (בראשית ו') אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נַח הֵינּוּ שֶׁהִיא מִתְבּוֹדֵד עִם יוֹצְרוֹ וְאֵין לוֹ חֲבֵרָה עִם בְּנֵי אָדָם אֵי נְמִי מְרֹב הַרְגָלוֹ בְּהַתְּבּוֹדָדוֹת אֵף שֶׁהִיא בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם לֹא הָיוּ מְטַרִידִין דַּעְתּוֹ כִּי הָיוּ כְּלֹא הָיוּ בְּעֵינָיו וְהֵינּוּ דְאָמַר הַמְּשׁוֹרֵר בְּעַמְדֵי תוֹךְ קַהֲלָךְ צוּר לְרוּמָם לָךְ אֶכְרַע וְאֶפּוֹף רֹאשׁ וְקוֹמָה כְּלוּמַר וְאֵין חֲבֵרָתָם מְטַרְדָּת אוֹתִי לְהַתְּפַרֵד מִחֲשַׁבְתִּי מִמֶּךָ כִּי כָּל הָעוֹלָם עֲדָרִי צֵאן וְהוּא יִתְבַּרֵךְ הַרוּעָה לְבַדּוֹ וּמִשְׁגִּיחַ עַל כָּל פְּרִטֵי וּפְרִטֵי וְכָל פְּרִטֵי אֵין לוֹ לְהַשְׁגִּיחַ אֶלָּא עַל הַרוּעָה כִּי הַכֹּל שׁוֹיֵן לְפָנָיו וְאֵין יִתְרוֹן לָזָה מְזָה וְהֵינּוּ דְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תהלים כ"ב) ה' רוּעֵי לֹא אֶחְסֹר כִּי אֵינִי חָסֵר כִּי כִלְנוּ שׁוֹיֵן וְכִמוֹ כֵּן הוּא רוּעָה אוֹתִי בְּפִרְטוֹת כְּמוֹ לְשֹׁאֵר בְּרוּאֵינוֹ גַם כִּי אֵלֶךְ בְּגִיא צְלָמוֹת לֹא אֵירָא רָע כִּי אֵתָּה עַמְדֵי וְאֵין מִי שְׁיֻכַּל לְהִזְיִקְנִי בְּלֹא רְשׁוּתְךָ וּמִי שֶׁמָּכָה הִיא רְצוּעָה וְשִׁבְט שֶׁהַרוּעָה מָכָה אוֹתִי בָּהּ עַל דְּרָךְ (ישעיהי י"ז) הוּי אֲשׁוּר שִׁבְט אֲפִי וְכִתִּיב (ש"יב ט"ז)

ה' אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת דָּוִד וְאִם כֹּן שְׁבִטָהּ וּמִשְׁעַנְתָּהּ הִמָּה יִנְחַמוּנִי :

מקץ יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וַיִּנְחַלְמָה חֲלוֹם בְּלֵילָהּ אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ
כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלָמָנוּ : וְחֲלָמָא חֲלָמָא בְּלֵילָהּ חַד אֲנָא
וְהוּא גְבַר כְּפִשְׁרוֹ חֲלָמָה חֲלָמָא :

רש"י אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלוֹמוֹ. חֲלוֹם הִרְאוּ לִפְתָרוֹן שֶׁנִּפְתַּח לוֹ וְדוּמָה לוֹ:

(יב) וְשָׁם אֶתְנוּ נַעַר עֲבָרִי עֶבֶד לְשָׂר הַטַּבָּחִים
וְנִסְפָּר לוֹ וַיִּפְתֹּר לָנוּ אֶת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ
כְּחֲלֹמוֹ פִּתְרָה : וְתַמּוֹ עֲמָנָא עוֹלָם עֲבָרָה עֲבָדָא לְרַב קְטוּלָא
וְאֶשְׁתַּעֲיָנָא לָהּ וּפְשָׁר לָנָא יֵת חֲלָמָא גְבַר כְּחֲלָמָה פְּשָׁר :

רש"י נַעַר עֲבָרִי עֲבָד. אֲרוּרִים הִרְשָׁעִים שָׂרִין עוֹבְדֵתָם שְׁלֵמָה. מִזְכִּירוּ בְּלִשׁוֹן בְּזִיווֹן: נַעַר. שׂוֹמֵה וְאִין רָאוּי לְגַדְלָהּ:
עֲבָרִי. אֶפְלוּ לְשׁוֹנֵנוּ אִינוּ מִכִּי: עֲבָד. וְכַתּוּב בְּנִמְוֹסֵי מִצְרַיִם שָׂרִין עֲבָד מוֹלְךְ וְלֹא לֹבֵשׁ בְּגָדֵי שָׂרִים: אִישׁ כְּחֲלוֹמוֹ. לְפִי
הַחֲלוֹם וְקִרְוֹב לְעֵנִינוּ:

(יג) וַיְהִי כִּפְּאֶשֶׁר פִּתְרָה לָנוּ כֹּן הָיָה אֶתִּי הַשֵּׁיב עַל
כְּנִי וְאֶתּוֹ תִּלְּהָ : וְהָיָה כְּמָא דִּי פְּשָׁר לָנָא כֹּן הָיָה יְתִי אֶתִּיב עַל
שְׁמוּשֵׁי וְיִתְהָ צָלָב :

רש"י הַשֵּׁיב עַל כְּנִי. מִי שְׂבִידוֹ לְהַשִּׁיב, וְהוּא פְּרַעַה הַנּוֹזֵר לְמַעְלָה, כְּמוֹ שְׂאֲמַר (וַעֲיִי י) פְּרַעַה קֶרֶף עַל עֲבָדָיו, הִרְי
מִקְרָא קֶרֶף וְלֹא פְּרַשׁ מִי הַשֵּׁיב, לְפִי שָׂרִין אֲרִיךְ לְפָרֵשׁ מִי הַשֵּׁיב, וְכֵן דָּכַד כָּל מִקְרָאוֹת קֶרֶפִים עַל מִי שְׂעָלוּ לְעֵשׂוֹת
הֵם כּוֹתְמִים אֶת הַדְּבָר:

וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחְלֵף שְׂמֹלֶתוֹ וַיָּבֵא אֶל פְּרָעָה : וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַאֲרֵהטוּהִי מִן בַּיִת אֲסִירֵי וְסַפֵּר וְשָׁנִי כְּסוּתָהּ וְעַל לֹת פְּרָעָה :

רש"י מן הבור. מן בית הסוהר שהוא עשוי כמין גמא, וכן כל בור שבמקרא לשון גמא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור פוס"א בלע"ז : ויגלח. מפני כבוד המלכות:

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָתִי וּפְתָר אֵין אֵתוֹ וְאַנִּי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֵתוֹ : וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף חֲלָמָא חֲלָמִית וּפְשָׁר לִית לָהּ וְאַנָּא שָׁמַעִית עֲלֶיךָ לְמִימַר דְּאֵת שָׁמַע חֲלָמָא לְמַפְשָׁר יָתָה :

רש"י השמע חלום לפתור איתו. תאזין ותבין חלום לפתור איתו: השמע. לשון הבנה והאזנה, כמו (להלן מד כג) שומע יוסף, (דברים כח מט) אשר לא השמע לשונו, אינטינדר"א בלע"ז :

נביאים - מלכים א - פרק ג

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנָיִם וְתָנוּ אֶת הַחֲצִי לְאֵחָת וְאֵת הַחֲצִי לְאֵחָת : וַאֲמַר מֶלֶכָּא פְּסוּקוֹ יַת רַבָּא חָיָא לְתַרְוֵן גִּזְרִין וְהָבוּ פִּלְגָּא לְחַדָּא וּפִלְגָּא לְחַדָּא : **וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר בְּנָה הַחַי אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל בְּנָהּ וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי תָּנוּ לָהּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי וְהָיְתָה אֵל תְּמִיתָהּ וְזֹאת אִמְרַת גַּם לִי גַם לְךָ לֹא יִהְיֶה גִזְרוֹ :** וַאֲמַרְתָּ אֵתְתָּא דִּי בְּרָהּ חָיָא לְמֶלֶכָּא אַרִי אֲתַגְלְלוּ רַחֲמָהּ עַל בְּרָהּ וַאֲמַרְתָּ בְּבַעוּ רַבּוּנֵי הָבוּ לָהּ יַת רַבָּא חָיָא וּמְקַטֵּל לָא תְקַטְלוּנִיהּ וְדָא

אָמַרְא אָף דִּילִי אָף דִּי לִיךְ לֹא יְהִי פְסוּקוֹ : (כז) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר תִּנּוּ לָהּ אֶת הַיְלֹוד הַחִי וְהַמֵּת לֹא
תִמְיַתְהוּ הִיא אִמּוֹ : וְאַתִּיב מִלְכָּא וְאָמַר הָבוּ לָהּ יַת רַבָּנָא
חֲזָא וּמְקַטֵּל לָא תִקְטְלוּנִיהּ הִיא אִמִּיהּ :

רש"י היא אמו . בת קול הופיעה ואמרה : היא אמו (מטת עג ב) :

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּשֻׁפָּט אֲשֶׁר
שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי
חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבוֹ לַעֲשׂוֹת מְשֻׁפָּט : (כח)
וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יַת דִּינָא דְדָדוּ מִלְכָּא וַדְחִלוּ מִן קָדָם מִלְכָּא אַרִי חֲזוּ אַרִי
חֲכָמְתָּא מִן קָדָם יי בְּמַעֲוֵהִי לְמַעַבְד דִּינָא : ד (כט) וַיְהִי הַמֶּלֶךְ
שְׁלָמָה מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל : (ל) וַהֲוֵה מִלְכָּא שְׁלָמָה
מִלְכָּא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל :

רש"י מלך על כל ישראל . משראו בחכמתו , שמחו כולם במלכותו :

כתובים - משלי - פרק ט

יִסֹר לִיץ לִקְחָ לֹו קִלּוֹן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמוֹ : (א)
דְרָדִי מְמִיקְנָא נָסִיב לִיהּ צַעֲרָא וּמְכַסְנוּתָא לְרָשִׁיעָא מוֹמָא הוּא לִיהּ :

רש"י ומוכיח לרשע מומו . מוס הוא למוכיח שזה מחרפו ואינו שומע לו זו היא אזהרה שאסור לדבר עם המסיתים
מדרכ הישרה אפילו להוכיחם ולקרבים :

אַל תּוֹכַח לִיץ פֶּן יִשְׁנֹאֲךָ הוֹכַח לְחָכָם (ח)
וַיֵּאָהֲבֶךָ : לֹא תִכּוּס לְמַמְקְנָא דְלֹא נִסְנִיךָ אַכִּיס לְחַפְיָמָא דְנִרְחַמְךָ :

(ט) **תֵּן לְחָכְמָם וַיְחַכְּמוּ עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וַיֹּסֶף לָקַח** : אֲלֵיךָ לְחַכְמָא וַיִּתְחַכְּמוּ תוֹב אֹדַע לְצַדִּיקָא וַיֹּסֶף מִנְדַּעַא :

רש"י **תֵּן לְחָכְמָם וַיְחַכְּמוּ עוֹד** . לתלמיד הגון (שניה) ומדרכ אגדה נאמר לנח מכל הבהמה הטוהרה וגו' (בראשית ו) וכשילא ויקח מכל הבהמה וגו' (ט) אמר מה ראה הקב"ה להרבות באלו אלף שאלה שאקריב לו מהן : הודע לצדיק חכמה . והוא יוסף לקח . מדעתו ועל שמועתו :

(י) **תַּחֲלַת חֲכָמָה יֵרָאֵת יְהוָה וְדַעַת קְדָשִׁים בִּינָה** : שִׁירוֹי דְחַכְמָתָא דְחַלְתִּיה דְאַלְהָא וַיִּדְעַתָּא דְקְדִישֵׁי בְיוֹנָא :

רש"י **תַּחֲלַת חֲכָמָה יֵרָאֵת ה'** , ודעת קדושים . היא עיקר הבינה :

(יא) **כִּי בִי יֵרְבוּ יַמֵּיךָ וַיֹּסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים** : מְטוּל דְּבָה נִסְגִּין יוֹמָתָךְ וַיֹּסִיפוּ לָךְ שְׁנַיָא דְחַיִּי :

רש"י **וַיֹּסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים** . שנים של חיים הם של פרנסה ועושר :

משנה **יבמות** פרק **י**

א. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בְּעֻלָּהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ, מִתּ בְּעֻלֶיךָ, וְנִסְתִּי, וְאַחַר כֵּן בָּא בְּעֻלָּהּ, תֵּצֵא מִזָּה וּמִזָּה, וְצָרִיכָה גִּט מִזָּה וּמִזָּה. וְאִין לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא פְרוֹת וְלֹא מְזוֹנוֹת וְלֹא בְלָאוֹת, לֹא עַל זֶה, וְלֹא עַל זֶה. אִם נִטְלָה מִזָּה וּמִזָּה, תַּחֲזִיר. וְהוֹלֵךְ מִמֶּזֶר מִזָּה וּמִזָּה. וְלֹא זֶה וְזֶה מְטַמְּאִין לָהּ, וְלֹא זֶה וְזֶה זִכָּאִין לֹא בְּמִצִּיאָתָהּ וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְלֹא בְּהַפְרַת נְדָרֶיהָ. הֵיטָהּ בֵּת יִשְׂרָאֵל, נִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה, וּבֵת לְוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר, וּבֵת לֵהֵן מִן הַתְּרוּמָה. וְאִין יוֹרְשִׁים שֶׁל זֶה וַיֹּרְשִׁים שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁים אֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם מֵתוּ, אָחִיו שֶׁל זֶה וְאָחִיו שֶׁל זֶה

חולצין ולא מיבמין. רבי יוסי אומר, כתבתה על נכסי בעלה הראשון. רבי אלעזר אומר, הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה. ורבי שמעון אומר, ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה, ואין הולד ממנו ממזר. ואם נסת שלא ברשות, מתרת לחזור לו:

ברטורה (ה) האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד. ולפיכך תלך מזה ומזה כדין אשת איש שזנתה שאסורה לבעל ואסורה לזוועל, ללאו חנוסה היא, ואף על גב דהימננהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה, טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא, והך ללא דייקא קנסין לה. אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעלך, הא אמרינן בסיפא נשאת שלא על פי ב"ד כלומר שלא היתה צריכה להיתר ב"ד כיון שהיו שני עדים מעידין בדבר, מותרת לחזור לבעלה הראשון, דחנוסה היא, דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי, אלא לא שנת נשאת על פי ב"ד בעד אחד ולא שנת נשאת ע"פ שני עדים אם בא בעלה הראשון תלך מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: ולריבה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני, שכשרואים את הראשון חי סבורים שגרסה וע"י כן נשאה שני ואשתו גמורה היא, ואם מוסיאה בלא גט נמלאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא בלאות. שנאצדו, אבל בלאותיה הקיימים לא הפסידה: והולד ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני, ממזר גמור. ואם החזירה הראשון וילדה, הוי ממזר מדבריהם: לא זה וזה זכאין במליאתה. לטעמא מאי אמור רבנן מליאת אשה לבעלה, משום איבה, הכא תיהוי לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. לטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני, והכא למזוני לית לה, מעשה ידיה לאו דיליה: ולא בהפרת נדריה. לטעמא מאי בעל מיפר נדרי אשתו, כי היכי דלא תתגנה על בעלה, הכא תתגנה ותתגנה: נפסלה מן הכהונה. לזונה היא: מן המעשר. קנסא היא. דבת לוי שזנתה לא נפסלה מן המעשר: מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן: יורשים כחובתה. כתובת בנין דכרין: חולצין ולא מיבמין. אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזור ללא ליבם, ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. ארישא פליג דקתני ולא מיבמין: ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון. ולית הלכתא לא כר' יוסי ולא כר' אליעזר ולא כר"ס: נשאת שלא ברשות. ב"ד, כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להיתר ב"ד:

ב. נסת על פי בית דין, תצא, ופטורה מן הקרבן. לא נסת על פי בית דין, תצא, וחיבת בקרבן. יפה לך בית דין, שפוטרה מן הקרבן. הורוה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה חיבת בקרבן, שלא התירוה אלא לנשא:

ברטורה (ו) ופטורה מן הקרבן. דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מן הקרבן: שלא

על פי בית דין. אלא בשני עדים, חייבת בקרבן, דשוגגת היא. ולית הלכתא כי הא מתניתין, אלא בין נשאת ע"פ בית דין בעד אחד בין ע"פ שני עדים, חייבין בקרבן היא ובעלה השני:

ג. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה, מת בעליך ואחר כך מת בנך, ונשאת, ואחר כך אמרו לה חלוף היו הדברים, תצא והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה, מת בנך ואחר כך מת בעליך, ונתיבמה, ואחר כך אמרו לה, חלוף היו הדברים, תצא והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה, מת בעליך, ונסת, ואחר כך אמרו לה, קים היה ומת, תצא, והולד ראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. אמרו לה, מת בעליך ונתקדשה, ואחר כך בא בעלה, מתרת לחזור לו. אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהנה. את זו דרש רבי אלעזר בן מתיה, (ויקרא כא) ואשה גרושה מאישה, ולא מאיש שאינו אישה:

דרטורה (ג) ואחר כך מת בנך. ולא הוזקה ליבוס: ונשאת. לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה, ואחרון שלאחר השמועה. וכר"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין, ואינה הלכה:

ד. מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו, מתרת לחזור לו. הוא מתר בקרובות שניה, ושניה מתרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה, מתר בשניה. אמרו לו, מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו, קימת היתה, ומתה, הולד ראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר, כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו. וכל שאין פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו:

דרטורה (ה) מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום ובזנות בא עליה. ואמרין בגמרא ושכב איש אותה (במדבר ח), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השניה. לישא בתה, דקיי"ל נושאים על האנוסה ועל המפותה: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר לא שנה דלזלי אשתו וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ולא שנה דלזלי ארוסתו וגיסו, ובאו ואמרו לו

מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וגיסו, אשת גיסו אסורה על גיסו, ואשתו מותרת לו. וא"ל ר' יוסי ארוסתו וגיסו לאיכא למימר תנאה הוה בקדושין והאי דנסיב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא גט מיניה דלכא לימרו אשת איש יולאת בלל גט, דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו, דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסלא לה מצעלה, פוסל נמי ע"י עצמו ואתסרא ליה אתתיה עליה דהויא אחות גרוסתו, אבל היכא דאזלי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדאיכא למימר באירוסין, ולא בעיא גט מיניה ולא קפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו אגיסו, אינו פוסל ע"י עצמו, ושריא ליה איתתיה שהרי אינה אחות גרוסתו:

ה. אָמְרוּ לוֹ, מִתָּה אֲשֶׁתְךָ, וְנָשָׂא אֲחוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ, מִתָּה, וְנָשָׂא אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ, מִתָּה, וְנָשָׂא אֲחוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ, מִתָּה, וְנָשָׂא אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ וְנִמְצְאוּ כָּלן קִימוֹת, מִתָּר בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּשִׁלְיֵשִׁית, וּבַחֲמִישִׁית, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתִיהֶן, וְאִסוּר בְּשִׁנְיָהּ וּבְרַבִּיעִית, וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צָרְתָּהּ. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה, מִתָּר בְּשִׁנְיָהּ וּבְרַבִּיעִית, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתִיהֶן, וְאִסוּר בְּשִׁלְיֵשִׁית וּבַחֲמִישִׁית, וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צָרְתָּהּ:

ברטורה (ה) אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה, וחזרו ואמרו לו מתה השניה, ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה, ונמצאת זו השלישית נכריה לכל הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זו השלישית, ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ולא מאמה, נמצאת רביעית רחוקה מן השניה וכ"ש מן הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית: ונשא אחותה מאמה. והיא רחוקה מן השלישית וכן מן הראשונה ומן השניה, ואחר כך אמרו לו כולן קיימות: מותר בראשונה בשלישית ובחמישית. שאינן קרובות זו לזו. ואף על פי שהשלישית אחות השניה, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא לראשונה שלקחה מקודם, והויא לה כאנוסה ומפותה, ותניא, אנס אשה מותר לישא בתה, דלא אסרה תורה ללא אחות אשה בלבד, והיכא דלא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא. וכן החמישית לע"פ שהיא אחות הרביעית, מותרת, דהואיל ותפסי קדושין בשלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: ופוטרות לרותיהן. אם מת ובא יבם ויבם אחת מהן פוטרת לרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה. וברביעית מפני השלישית: ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה, ושאר הדברים שקר היו, אסור בשלישית מפני השניה ובחמישית מפני הרביעית:

ו. בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, הוּא פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִיו, וְהָאֲחִים פּוֹסְלִין עַל יְדוֹ, אֲלָא שֶׁהוּא פּוֹסֵל תְּחִלָּה, וְאֲחִיו פּוֹסְלִין תְּחִלָּה וְסוּף. כִּיצַד, בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד

שָׁבָא עַל יְבִמָּתוֹ, פָּסַל עַל יְדֵי אֶחָיו. בָּאוּ עָלֶיהָ אֶחָיו, וְעָשׂוּ
בָּהּ מַאֲמָר, נִתְּנוּ גִט אוֹ חֶלְצוֹ, פָּסְלוּ עַל יָדוֹ:

דרטורה (ו) בן תשע שנים ויום אחד פוסל. את היבמה לאחיו אם בא עליה, לביאתו ביאה. או אם נתן גט או עשה בה מאמר, שיש לו גט ויש לו מאמר, אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף, שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו, אבל לביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף. ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף. כמה דברים אמורים, במאמר, אבל ביאה אפילו בסוף נמי פסיל, כיצד, בן תשע שנים ויום אחד הבא על

יבמתו וכו':

ז. בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא עַל יְבִמָּתוֹ, וְאַחַר כֵּן
בָּא עָלֶיהָ אֶחָיו שֶׁהוּא בֶן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, פָּסַל עַל
יָדוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לֹא פָּסַל:

דרטורה (ז) פסל על ידו. דהוי ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"פ אומר לא פסל. לביאת בן תשע לר"פ ספק קניא ספק לא קניא, אי קניא קניא לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו, ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו, הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי שמעון:

ח. בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא עַל יְבִמָּתוֹ, וְאַחַר כֵּן
בָּא עַל צָרְתָּהּ, פָּסַל עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לֹא
פָּסַל, בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יְבִמָּתוֹ, וְיָמָת,
חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת, נָשָׂא אִשָּׁה וְיָמָת, הֲרִי זוֹ פְּטוּרָה:

דרטורה (ח) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין, שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול לא יצאת מידי זיקת נפילה ראשונה, וחלה עליה זיקת נפילה שניה, ותנן בפרק ד' אחים, מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה. שאינה יבמתו, ומת ולו אחים: הרי זו פטורה. דאע"ג לביאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיביא שתי שערות, אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר:

ט. בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא עַל יְבִמָּתוֹ, וּמִשֶּׁהֲגִדִּיל
נָשָׂא אִשָּׁה אַחֲרַת וְיָמָת, אִם לֹא יָדַע אֶת הָרֵאשׁוֹנָה
מִשֶּׁהֲגִדִּיל, הָרֵאשׁוֹנָה חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת, וְהַשְּׂנִיָּה אוֹ
חוֹלְצָת אוֹ מְתִיבָמָת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִיָּבֵם לְאִיזוֹ

שְׂרָצָה, וְחֹלֶץ לְשָׁנָה. אֶחָד שֶׁהוּא בֶן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם
אֶחָד, וְאֶחָד שֶׁהוּא בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא הֵבִיא שְׂתֵי
שְׁעָרוֹת:

ברטנורה (ט) אם לא ידע הראשונה משהגדיל, ראשונה חולכת ולא מתיצמת. דזיקת שני יצמין עליה הואיל ולא ידעה משהגדיל לא ינחת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר מיצם לאיזה שיראה. דלית ליה לרבי שמעון זיקת שני יצמין. והכי נמי אמרינן צפרק ארבעה אחים: וחולץ לשניה. דהא לאו כרות נינהו לאפטורי חדא ציבוס חצרתה, ויצומי תרווייהו לא, הואיל והוא ארתה במקלת מאמר דרבנן, מחזו כשתי יצמות הבאות מבית אחד: אחד בן תשע ואחד בן עשרים. שניהן שוין לכל האמור למעלה, דכל כמה דלא אייתי שתי שערות קטן הוא, עד שיהיה בן ל"ה שנה, ואם הגיע לחמש ושלשים שנה ולא הביא שתי שערות אף על פי שלא נראו בו סימני סרים המפורקים למעלה, הרי זה סרים חמה:

גמרא יבמות דף מ"ז ע"א

תנו רבנן גר שָׁבָא לְהַתְּגַיֵּיר בְּזַמַּן הַזֶּה אוֹמְרִים לוֹ מָה רְאִיתָ שְׁבֹאת לְהַתְּגַיֵּיר אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזַמַּן הַזֶּה דְּוֹוִים דְּחוּפִים סְחוּפִים וּמְטוּרְפִים וְיִסוּרִין בָּאִין עֲלֵיהֶם. אִם אוֹמֵר יוֹדֵעַ אֲנִי וְאֵינִי כְּדֹאֵי מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מִיָּד וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מְקַצֵּת מְצוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מְצוֹת חֲמוּרוֹת וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עוֹן לְקַט שְׂכָחָה וּפְאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עוֹנֶשֶׁן שֶׁל מְצוֹת אוֹמְרִים לוֹ הֵוֵי יוֹדֵעַ שְׁעַד שְׁלֹא בָּאת לְמַדָּה זֹו אֶכְלֶת חֶלֶב אִי אַתָּה עֲנוּשׁ כְּרַת חֲלֶלֶת שֶׁבֶת אִי אַתָּה עֲנוּשׁ סְקִילָה. וְעַכְשָׁיו אֶכְלֶת חֶלֶב עֲנוּשׁ כְּרַת חֲלֶלֶת שֶׁבֶת עֲנוּשׁ סְקִילָה. וּכְשֵׁם שְׁמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנֶשֶׁן שֶׁל מְצוֹת כְּדֹ מוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִתָּן שְׂכָרָן. אוֹמְרִים לוֹ הֵוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם הֵבֵא אֵינֹו עָשׂוֹי אֶלָּא לְצַדִּיקִים וְיִשְׂרָאֵל בְּזַמַּן הַזֶּה אֵינָם יְכוּלִים לְקַבֵּל לֹא רֹוב טוֹבָה וְלֹא רֹוב פּוֹרְעָנוּת. וְאִין מְרַבִּין עֲלָיו וְאִין מְדַקְדְּקִין עֲלָיו קֶבֶל מְלִין אוֹתוֹ מִיָּד. נִשְׁתַּיֵּירוּ בּוֹ צִיצִין הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה חוֹזְרִין וּמְלִין אוֹתוֹ שְׁנִית. נִתְרַפָּא מְטִבִילִין אוֹתוֹ מִיָּד וּשְׁנֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים עוֹמְדִין עַל גְּבִיו וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מְקַצֵּת מְצוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת

מְצוֹת חֲמוּרוֹת. טָבַל וְעָלָה הָרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל לְכֹל דְּבָרָיו. אִשָּׁה.
נָשִׁים מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמִים עַד צְוֹאָרָהּ וּשְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים
עוֹמְדִים לָהּ מִבְּחוּץ וּמוֹדִיעִין אוֹתָהּ מְקַצֵּת מְצוֹת קָלוֹת וּמְקַצֵּת
מְצוֹת חֲמוּרוֹת. אָחַד גֵּר וְאָחַד עֶבֶד מְשׁוּחָרֵר. וּבְמִקּוֹם שְׂנֵדָה
טוֹבֵלֶת שָׁם גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחָרֵר טוֹבְלִין וְכֹל דְּבָר שְׁחוּצָא בְּטַבִּילָה
חוּצָא בְּגֵר וּבְעֶבֶד מְשׁוּחָרֵר וּבְנֵדָה:

קצ"י סחופים. ספלים וכפויין כמו סחופי כסא כפיית הכלי: ואיני כדאי. ואיני ראוי
להשתתף בצרתן ומי יתן ואזכה לכך: ומודיעים אותו. לקמן מפרש טעמא דכולה
מתניתין: לא רוב טובה. לפי שזכר הרע מחזר אחריהן כדאמרין במסכת סוכה ושמא
תזוח דעתן עלייהו ויחטאו: ואין מרצין עליו. דברים לאיים עליו שיפרוש: לזין.
חתיכות בשר שלא נפרע' מילה כהלכתה: ומודיעין אותו מהקל מכות. דהשתא על
ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות הלכך בשעת טבילת מטה ריך לקבל עליו עול
מכות: אחד גר ואחד עבד משוחרר. לקמן מפרש למאי הלכתא אקשינהו: ובמקום
שנדה טובלת. בארבעים סאה: שם גר ועבד משוחרר טובלין. ואף על פי שאין
טבילתן משום טומאה וטהרה כשאר טבילות: חוץ בגר ועבד משוחרר ובנדה.
לבעלה ואף על פי שאין טבילתן לענין מגע טהרות כשאר טבילות:

זוהר מקץ דף קצ"ח ע"א

וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחִיו וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח (תהלים
מ"ט) לָמָּה אִירָא בְיָמַי רָע עָוֹן עֲקָבִי יִסְבְּנִי, תָּא חֲזִי תַלְתָּא אֵינֻן
דְּדַחֲלִין וְלֹא יִדְעִין מַמָּה דְּחֲלִין וְאוֹקְמוּהָ, אֲבָל אֵית מֵאן דְּדַחֲלִיל
וְלֹא יִדַּע מַמָּה אִיהוּ דְּחִיל בְּגִין אֲנוּן חֲטָאֵי דְּלֹא יִדַּע דְּאֲנוּן
חֲטָאֵין וְלֹא אֲשַׁנַּח בְּהוּ וְאִיהוּ דְּחִיל מִימֵי רָע מֵאן אֲנוּן יְמֵי רָע
אֵלִין אֲנוּן יוֹמִין דְּאֲנוּן אִזְדַּמְנָן בְּהוּא רָע וּמֵאן אֲנוּן (ד"א איהו)
דָּא יֵצֵר הָרַע דְּאִיהוּ אֶקְרִי רָע וְאֵית לִיה יוֹמִין יְדִיעָן דְּאֲתִיב
לִיה רָשׁוּ בְּעֵלְמָא לְאֶסְטָאָה לְכֹל אֲנוּן דְּמִסְאָבִי אֲרַחֲיָהוּ דְּמֵאן
דְּאֲתִי לְאֶסְטָאָבִי לִיה וְאֵלִין אֲנוּן אֶקְרוּן יְמֵי רָע וְאֵלִין
מִמְנָן עַל אֲנוּן חוּבִין דְּדָשִׁין בְּהוּ בְּנֵי נֶשָׂא בְּעֵקְבֵיהוּ, תָּא חֲזִי כָּל
אֲנוּן דְּמִסְאָבִי אֲרַחֲיָהוּ כְּמָה חֲבִילֵי טְהִירִין אִזְדַּמְנָן לְגַבִּיָּהוּ
וּמִסְאָבִי לְהוּ, בְּאֲרַחָא דְּבַעֲי בַר נֶשׁ לְמִיָּהּ בְּהוּא אֲרַחָא
מִדְּבָרִין לִיה מִמֶּשׁ, אֲתִי בַר נֶשׁ לְאֲתַדְכָּאָה כְּמָה אֲנוּן דְּמִסְיָעִין

לִיה, הָא תַנִּינָן דְכַד בַּר נֶשׁ קָם בְּצַפְרָא בְּעֵי לְאַסְחָא יְדוּי מְגוּ
נְטִלָא דְמִיָּא דְאִיהוּ מְאֵנָא לְטוּל מְנִיָּה מְיָא מְגוּ מְאֵן דְאַסְחֵי
יְדוּי בְּקַדְמִיתָא כְּמָה דְאֻקְמוּהָ, וְתָא חֲזִי בְּגִין נְטִלָא דָּא
אֻקְיִמְנָא מְלָה וְתוּ דְבְּעֵי לִיה לְבַר נֶשׁ לְנְטִלָא יְדָא יְמִינָא
בְּשִׁמְלָא בְּגִין לְשִׁלְטָאָה יְמִינָא עַל שְׁמָלָא וְיִסְתַּחֲי יְמִינָא מִן
שְׁמָלָא וּבְגִין כְּדָּ אִיהוּ נְטִילָא וְעַל דָּא מְאֵן דְנְטִיל יְדוּי יְטוּל
יְמִינָא בְּשִׁמְלָא לְאַשְׁלֵטָא יְמִינָא עַל שְׁמָלָא בְּגִין דְלָא יְהִיב
דְּוִכְתָּא לְיִצֵּר הָרַע לְשִׁלְטָאָה כְּלָל וְהָא אֻקְיִמְנָא, תָּא חֲזִי
בְּשַׁעְתָּא דְדִינָא בִישָׂא שְׁלֵטָא לָא אֲתִיב יְדִיָּה מְלֶאכְבָּאָשָׂא,
וּבְשַׁעְתָּא דִימִינָא שְׁלֵטָא עַל עַמִּין עֲכוּ"ם לְתַבְרָא לֹון חֲיִיס
קְדָשָׁא בְּרִידָּ הוּא עֲלִיָּהוּ וְלָא שְׂצִי לֹון, וּבְגִין כְּדָּ כָּל מְאֵן דְאִיהוּ
חֲטִי בְּאֵנוּן חֲטָאִין דְדָשׁ בְּהוּ בְּרַגְלוּי לָא יַדַּע בְּהוּ וְדַחִיל תְּדִירָא,
דְּוִד מְלֶכָּא הִנֵּה אֲסַתְּמַר תְּדִיר מְחוּבִּין אֲלִין וְכַד הִנֵּה נְפִיק
לְקַרְבָּא הִנֵּה מְפִשְׁפֵּשׁ לֹון וְעַל דָּא לָא דַחִיל לְאַגְחָא עַמְהוּן
קְרָבָא. וְתָא חֲזִי אַרְבַּע מְלָכִין הִווּ מְאֵן דְשָׂאִיל דָּא לָא שְׂאִיל
דָּא. דְּוִד אָמַר (תְּהִלִּים י"ח) אֲרַדּוּף אֹיְבֵי וְאַשְׁיִגְם וְלָא אָשׁוּב עַד
כְּלוּתְם מְאִי טַעְמָא בְּגִין דְּהִנֵּה אֲסַתְּמַר מְאֲלִין חוּבִין וְלָא יְהִיב
דְּוִכְתָּא לְשִׁנְאוּי לְשִׁלְטָאָה וְעַל דָּא בְּעֵי לְמַרְדָּף אֲבַתְרִיָּהוּ תְּדִיר
וְלָא יִרְדְּפוּן אֵנוּן אֲבַתְרִיָּה לְמַתְבָּע חוּבוּי וְיַפּוּל בִּידִיָּהוּ, אָסָא
הִנֵּה דַחִיל יִתִּיר אָף עַל גַּב דְּהִנֵּה מְפִשְׁפֵּשׁ בַּחֲטָאוּי וְלָא כְּדוּד
מְלֶכָּא אִיהוּ, בְּעֵי לְמַרְדָּף אֲבַתְרִיָּהוּ וְלָא יִגִּיחַ לֹון וְיִקְטוּל לֹון
קְדָשָׁא בְּרִידָּ הוּא וְכְּדָּ הִנֵּה דְכְּתִיב (דִּ"ה ב' י"ד) וְיִרְדְּפִם אָסָא וְהַעֵם
אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגוֹי וְכְּתִיב וְיִגּוּף יְיָ אֶת הַכּוֹשִׁים לְפָנַי אָסָא וְלְפָנַי
יְהוּדָה וְיִגּוּסוּ הַכּוֹשִׁים (וְכ"ו) דְּוִד מַה כְּתִיב בֵּיה (שְׁמוּאֵל א' ל') וְיִכֶם דְּוִד
מִהֲנַשֵּׁף וְעַד הָעָרֵב לְמַחְרָתָם אָבַל אָסָא אִיהוּ רְדִיף וְקְדָשָׁא
בְּרִידָּ הוּא מְחִי, יְהוֹשֻׁפֵּט מְלָךְ יְהוּדָה אֹוף הֲכִי נְמִי הִנֵּה שְׂאִיל
וְאָמַר לָא יְכִילְנָא לְמַרְדָּף וְלָא לְקַטְלָא אָלָא אָנָּא אֲזַמֵּר וְאֶת
קְטִיל לֹון בְּגִין דְלָא הִנֵּה מְפִשְׁפֵּשׁ כָּל כְּדָּ כְּאָסָא וְקְדָשָׁא בְּרִידָּ
הוּא עֶבֶד לִיה הֲכִי דְכְּתִיב (דִּ"ה ב' כ') וּבְעֵת הַחֲלוּ בְּרַנָּה וְתַהֲלָה נָתַן
יְיָ מְאַרְבִּים עַל בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהָרַ שְׁעִיר הַבָּאִים לִיהוּדָה
וְיִנְגַּפוּ, חֲזִיקָה מְלָךְ יְהוּדָה אֹוף הֲכִי נְמִי אָמַר אָנָּא לָא יְכִילְנָא
לָא לְזַמְרָא וְלָא לְמַרְדָּף וְלָא לְאַגְחָא קְרָבָא בְּגִין דְדַחִיל מְאֲלִין
חוּבִין דְקַאֲמְרוּן מַה כְּתִיב (מַלְכִים ב' י"ט) וְיִהִי בַלְלִלָה הַהוּא וְיִצֵּא
מִלְּאָדָּ יְיָ וְיִדָּ בְּמַחְנֶה אָשׁוּר מְאָה וְשְׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה אֲלָף
וְיִשְׁכִּימוּ בַבְּקָר וְהִנֵּה כָּלִם פְּגָרִים מִתִּים, וְחֲזִיקָה הִנֵּה יְתִיב
בְּבִיתִיהָ וְשָׁכִיב בְּעַרְסִיָּה וְקְדָשָׁא בְּרִידָּ הוּא קְטִיל לֹון, וְיִמָּה

צדיקים אליו הוו דחלין מאלין חובין שאר בני עלמא על אחת
כמה וכמה, בגין כך אית ליה לבר נש לאסתמרא מאלין חובין
ולפשפשא בהון כדקאמרו בגין דלא ישלטון עלוי אנון ימי רע
דלא מרחמי עליה, תא חזי ויכר יוסף את אחיו בשעתא דנפלו
בידיה איהו רחים עליהו בגין דאיהו שלים, והם לא הכירוהו
דאנון שמעון ולוי אתו מסטרא דדינא קשיא ועל דא לא רחימו
עליה דהא כל אנון מאריהון דדינא קשיא לא מרחמי עליהו
דבי נשא בשעתא דנפלי בידיהו ובגין כך אמר דוד (תהלים מ"ט)
למה אירא יראתי לא כתיב אלא אירא (אלא) דאית (נ"א דלית) לי
למדחל מאנון ימי רע כדקאמרו, עון עקבי יסבני, מאן עקבי
אלין אנון ברזא דמהימנותא דכתיב (פראשית כ"ה) וידו אוחזת
בעקב עשו דא הוא עקיבא ואנון עקבין דמסתכלין בהו תדיר
בההוא חובא דדש ביה בר נש תדיר בעקבוי, תא חזי מה כתיב
(ישעיה ה') הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה,
בחבלי השוא דדש ביה בעקבא ולא חיש עליה ולבתר אתתקף
ואתעביד (בחבלי השוא) כעבות העגלה, ואתתקף ההוא חטאה
ואסטי ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, זכאין אנון צדיקיא
דידעין לאסתמרא מחוביהון ואנון מפשפשין תדיר בעובדיהו
בגין דלא ישתכח עליהו מקטרגא בהאי עלמא ולא יסטון
עליהו לעלמא דאתי דהא אורייתא מתקנא להו ארחין ושבילין
למיהד בהו דכתיב (משלי ג') דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה
שלום:

תרגום הזהר ויכר יוסף את אחיו וגו': רבי אלעזר פתח ויאמר, (תהלים מ"ט) למה
אירא בימי רע עון עקבי יסבני. זא וראה שלשה הם שמפחדים ואינם יודעים
ממה הם מפחדים וזכרוהו. נוסף על אלו שלש, יש מפחד ואינו יודע ממה מפחד,
שהוא צפזפל חטאים שחטא, ואינו יודע שהם חטאים, ולא הסגית צהם, והוא
מתירא מימי רע. מה הם ימי רע. אלו הם ימים שנועדו להיות זכותו הרע. ומי
הם, זהו יכר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים, שנתן לו רשות צעולם
להשטות לכל אלו המטמאים דרפס. כי מי שצא להטמא מטמאים אוחו. ואלו
הם שנקראים ימי רע, והם ממונים להעניש צהם, על אלו עצרות שאדם דש
צעקציו. זא וראה כל אלו המטמאים דרפס, כמה חבילות מציקים נועדים להם,
ומטמאים אותם. צדקד שאדם רוצה ללכת, זכותו הדקד ממא מוליכים אוחו. אדם
הצא להטהר כמה הם המסייעים אוחו. הרי למדנו, פשהאדם הם צדקה, לריד
לפול ידיו מן נטלח דמים, שהוא כלי לפול מים ממנו. ויטול ממי שפצר נטל
ידיו. כמו שזכרוהו. וזא וראה צפזפל נטלח זו למדנו הדבר. ועוד, למדנו שהאדם

כָּרִיף לַפּוֹחַ יד יָמִין צִיד שְׂמֵאל, שֶׁהַשְּׂמֵאל יִשְׁמַשׁ אֶת הַיָּמִין, כִּדֵּי לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֵאל, וַיִּתְרַחֵץ הַיָּמִין מִן הַשְּׂמֵאל וּמִשָּׂאם זֶה הוּא הַנְּטִילָה. שֶׁהַנְּטִילָה צָחָה לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֵאל. וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו, יַפּוֹחַ הַיָּמִין צְשָׂמֵאל, לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֵאל, כִּדֵּי שֶׁלֹּא לְתַתּוֹ מִקְּדוּם לַיָּד הַרְעָה לְשָׁלוֹם כָּלֵל. זֶה וּרְיָה צְשָׂעָה שְׂדִין הַרְעָה שׂוֹלֵט אִינוֹ מִשִּׁיב יָדָיו מִפְּהָרֵעַ. וּצְשָׂעָה שֶׁהַיָּמִין שׂוֹלֵט עַל עַמּוּס עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה לְשָׂבָרָם, מִרְחַס הַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא עֲלֵיהֶם וְאִינוֹ מְכַלָּה אוֹתָם. וּמִשָּׂאם זֶה, כָּל מִי שֶׁחוֹטֵא בְּחַלּוֹ הַחֲטָאִים שְׂחָדָם דָּשׁ צְרָגְלוֹ, אִינוֹ יוֹדֵעַ צָהָם שְׂחָטָא, וְהוּא מִפְּחַד תְּמִיד. דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הָיָה נֶשְׂמַר תְּמִיד מֵאֲחֻזַּת הָעֲבָרוֹת, וּכְשִׁיכָא לְמַלְחָמָה, הָיָה מְחַפֵּשׁ צָהָם כִּדֵּי לַעֲשׂוֹת עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, וְעַל כֵּן לֹא הָיָה מְתִירָא, לַעֲרֹף עַמְמָהּ מְלַחְמָה. וּבִזָּה וּרְיָה, אֲרֻצָּעָה מְלָכִים הָיָה, מֵהַ שְּׂשָׂחַל זֶה, לֹא שְׂחָל זֶה. דָּוִד אָמַר, (תהלים י"ח) אֲרָדָף אוֹיְבָי וְאֲשָׂיְגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כְּלוֹתָם. מֵהוּ הַטַּעַם, הוּא מִשָּׂאם, שֶׁהָיָה נֶשְׂמַר מֵאֲחֻזַּת הָעֲבָרוֹת שְׂחָדָם דָּשׁ צְרָגְלוֹ, וְלֹא נִתְּן מִקְּדוּם לְשׂוֹנְאָיו לְשָׁלוֹם. וְעַל כֵּן, רָכָה הוּא לְרָדָף אֲחֵרֵיהֶם תְּמִיד, וְהֵם לֹא יִרְדְּפוּ אֲחֵרָיו, לְקַטְרֵג עַל עוֹנוֹתָיו, וַיִּפֹּל צִדִּיקָם. אֲסָא, הָיָה מְתִירָא יוֹתֵר, אֲף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְחַפֵּשׁ בְּחֲטָאִיו, וְלֹא כָּל כֶּף כְּדוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא רָכָה לְרָדָף אֲחֵרֵיהֶם, אֲחֵר אוֹיְבָיו, וְלֹא יִלְחַס עַמְמָהּ, וְהַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא יִהְרַג אוֹתָם. וְכֹף הָיָה, שֶׁפְּתוּב (ד"ה"י ב' י"ד) וַיִּרְדְּפֵם אֲסָא וְגו', וּכְתִיב וַיִּגְוֹ ה' אֶת הַכּוֹפִים לְפָנָי אֲסָא וְגו'. וְדוֹד מֵהַ פְּתוּב צוֹ, (שמואל א' ל"ג) וַיִּפֹּס דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעָרֶב לְמַחְרָתָם. אֲבָל אֲסָא, הוּא רָדָף וְהַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא הַפָּה. יְהוֹשֻׁפֵט מֶלֶךְ יְהוּדָה, גַּם כֵּן הָיָה מְצַקֵּשׁ, וְאָמַר, אֲנִי אִינוֹ יָכוֹל לְרָדָף, וְלֹא לְהַרְגוֹ אוֹתָם, אֲלֹא אֲנִי אֲזַמַּר, וְאִתָּה תִּהְרַג אוֹתָם. וְהוּא מִשָּׂאם שֶׁלֹּא הָיָה מְחַפֵּשׁ בְּחֲטָאִיו כָּל כֶּף כְּמוֹ אֲסָא, וְהַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא עֹשֶׂה לוֹ כֵּן, שֶׁפְּתוּב, (ד"ה"י ב' כ"ג) וּבְעֵת הַחֲלוֹ צְרָנָה וּתְהַלֵּה נִתְּן ה' וְגו' וַיִּנְגְּפוּ. חֲזִיקָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, גַּם כֵּן אָמַר, אֲנִי אִינוֹ יָכוֹל לֹא לְזַמַּר, וְלֹא לְרָדָף, וְלֹא לַעֲרֹף מְלַחְמָה, מִשָּׂאם שֶׁהָיָה מְתִירָא מֵאֲחֻזַּת הָעֲבָרוֹת שְׂחָמְרָנוּ. מֵהַ פְּתוּב, (מלכים ב' י"ט) וַיְהִי בְּלִילָה הַהוּא וְגו' וַיִּדַּע צְמַחְנָה אֲשׁוּר וְגו'. וְחֲזִיקָה הָיָה יוֹשֵׁב צְבִיתָא, וְהַקְּדוּשָׁה צְרוּף הוּא הַרְגוֹ אוֹתָם. וְמֵהַ כְּדִיקָים הֵאֲחֻזוּ הַיּוֹדִים מֵאֲחֻזַּת הָעֲבָרוֹת, שְׂחָר צְנִי הָעוֹלָם עַל אַחַת פֶּמָה וְכַפָּה. מִשָּׂאם זֶה יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְהַשְׁמַר מֵאֲחֻזַּת הָעֲבָרוֹת וּלְחַפֵּשׁ צָהָם, כְּמוֹ שְׂחָמְרָנוּ, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ עֲלָיו אֲחֻזַּת יָמֵי רַע שְׂחָיִנָם מִרְחַמִּים עֲלָיו. זֶה וּרְיָה: "וַיִּפֹּר יוֹסֵף אֶת אֲחָיו" צְשָׂעָה שְׂחָחִיו נִפְלוּ צְיָדוֹ, הוּא הָיָה מִרְחַס עֲלֵיהֶם. מִשָּׂאם שֶׁהוּא שָׁלֵם. "וְהֵם לֹא הִפְּרִיחוּ" שָׁהֵם, שְׂמַעוֹן וְלֵוִי, צָחָים מִדִּין הַשָּׂה, וְעַל כֵּן לֹא רָחֲמוּ עֲלָיו. פִּי כָּל אֲחֻזַּת צְעִלֵי דִין הַקְּשָׁה, אִינוֹס מִרְחַמִּים עַל אֲנָשִׁים צְשָׂעָה שְׂנוֹפְלִים צִדִּיקָם. וּמִשָּׂאם זֶה אָמַר דָּוִד, (תהלים מ"ט) לָמָּה אֵירָא צִימֵי רַע. יִרְאֵתִי, לֹא נֶאֱמַר, אֲלֹא אֵירָא, פִּי אָמַר, שִׁישׁ לִי לִירָא תְּמִיד מֵאֲחֻזַּת יָמֵי רַע, כְּמוֹ שְׂחָמְרָנוּ. "עוֹן עֲקֵבִי יִסְבְּנִי" מִי הֵם עֲקֵבִי. אֲלֹא הֵם צְסוֹד הַאֲמוּנָה, שֶׁפְּתוּב, (בראשית כ"ה) וַיְדוּ אוֹחֻזַת צְעֵקָה עָשׂוּ. וְהוּא עֲקֵב, וְהוּן עֲקֵבוֹת הַמַּסְתַּפְּלִים תְּמִיד צְחָוְתָה הָעֲבָרָה, שֶׁהָאָדָם דָּשׁ צְעֵקָה צְיָדוֹ תְּמִיד. זֶה וּרְיָה מֵהַ פְּתוּב, (ישעיה ה') הוּא מוֹשְׁכֵי הָעוֹן

בְּחֻצֵי הַשָּׂוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֵגְלָה חֲטֹאֵהָ. בְּחֻצֵי הַשָּׂוֹא, הֵינּוּ הָעוֹן שֶׁדָּשׁ צוּ בְּעֵקֶב,
וְהֵינּוּ מִחֻצֵי אֹתוֹ. וְלֹאֲחֶר זֶה הוּא מִתְחַזֵּק וְנִעְשָׂה כְּעֲבוֹת הָעֵגְלָה. וּמִתְחַזֵּר אֹתוֹ
הָעוֹן, וּמִשְׁטָה אֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁר הֵם הַלְדֵיקִים, שְׂיֹדְעִים
לְהַשְׁמֵר מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהֵם מִחֻצֵי תְּמִיד בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּלֵא עֲלֵיהֶם
מִקְטָרָג בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִשְׁטוּן עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. כִּי הַתּוֹרָה מִתְקַנֶּת לָהֶם
דְּרָכִים וְשִׁבְלִים לְלַכֵּת בָּהֶם, שְׂפָתוֹב, (מִשְׁלֵי ג') דְּרָכֵיהֶם דְּרָכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבוֹתֵיהֶם שְׁלוֹם.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. טוֹמְטוֹם וְאַנְדְרוֹגִינוֹס הָרִי הֵן סִפֵּק נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוֹמְרֵי
הָאִישׁ וְחוֹמְרֵי הָאִשָּׁה בְּכָל מְקוֹם וְחִיּוּבֵין בְּכָל וְאִם עָבְרוּ אֵינֶן
לוֹקִין: **ב.** אֵף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מִתְּרַת לְגִלְחַת פְּאֵת רֵאשָׁה הָרִי הִיא
אֲסוּרָה לְגִלְחַת פְּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ וְאִפְּלוּ קָטָן אֲסוּר לָהּ לְגִלְחַת לוֹ
פְּאֵה: **ג.** וּפְאֵה שֶׁמִּנְיָחִין בְּצִדְעָה לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֻכְמִים שִׁיעוֹר
וְשִׁמְעָנוּ מִזְקִינֵינוּ שֶׁאֵינּוּ מְנִיחַ פְּחוֹת מֵאַרְבָּעִים שְׁעָרוֹת וּמִתְּרַת
לְלַקֵּט הַפְּאוֹת בְּמִסְפָּרִים לֹא נֶאֱסָר אֲלֵא הַשְּׁחִתָּה בְּתַעַר:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ב'

צָרִיף אָדָם בְּשׁוֹמְעוֹ קוֹל הַקּוֹרָא לְהַשְׁכִּים לְעֲבוֹדַת מֶלֶכּוֹ שֶׁל
עוֹלָם לִישָׂא קַל וְחוֹמֵר מִעֲגֵלוֹן מְלָךְ מוֹאָב כְּשֶׁאָמַר לוֹ אֱהוּד
(שׁוֹפְטִים ג') דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֲלִיף מִיָּד וַיַּעֲמוֹד מֵעַל הַכֶּסֶּא כְּכֹה
יַעֲמוֹד אָדָם בְּאִמָּה וְלֹא יִתְעַצֵּל. כְּתִיב (וַיִּקְרָא ב') עַל כָּל קָרְבָּנֶיךָ
תִּקְרֵב מִלַּח הָרָמֵז דְּמִלִּית הָרִי הוּא פְּרוֹתָח הֵינּוּ הַיְסוּרִין
וְהַדְּאָגָה וְהַהֲכָנְעָה דְּכְתִיב (תְּהִלִּים נ"א) זְבַחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשִׁבְרָה

וְכַשֵּׁם שֶׁהַמֶּלֶח מְקַיֵּים הַבֶּשֶׂר כִּף הַיְסוּרִין כְּדַכְתִּיב אַחַר
הַקְּלָלוֹת אַתֶּם נֹצְבִים כְּלוֹמַר עַל יְדֵי אֱלוֹ הַיְסוּרִין אַתֶּם קִיַּיְמִין
כְּדַכְתִּיב (הוֹשֵׁעַ ז') וְאֲנִי יִסְרֹתִי חֲזָקֹתַי זְרוּעוֹתַם וְהִדְאָגָה וְהַמְרָדוֹת
בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם מְכַנִּיעַ לְבוֹ יוֹתֵר מִקְּלָלוֹת כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת
בְּרָכוֹת כְּתִיב (מִלֹּאכֵי א') אִם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי
אֵיךְ מוֹרְאֵי שְׁקָרָאנוּ יִתְבָּרַךְ בְּנִים כְּדַכְתִּיב (דְּבָרִים י"ד) בְּנִים אַתֶּם
לֵה' אֱלֹהֵיכֶם וְקָרָאנוּ עֲבָדִים לוֹ כְּדַכְתִּיב (וַיִּקְרָא כ"ה) כִּי לִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים וְהָעֶבֶד יֵרָא מֵאֲדוֹנָיו וַיִּבֶן יַכְפָּד אָב וְכֵן אוֹהֵב לְכֹן
צְרִיכִים לְכַבֵּד אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים אֵיזָהוּ כְּבוֹד עַל דְּרָךְ שְׁאֲמָרוּ
בְּאָבִיו דְּבֶשֶׂר וְדָם מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה וּמִלְבִּישׁ וְאֲמָרוּ זְכוּרָנִים
לְבִרְכָה יִשְׂרָאֵל כְּבִיכּוֹל מִפְּרֻנְסִים לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים וְהֵינּוּ
דְּכַתִּיב (בַּמִּדְבָּר כ"ח) אֶת קַרְבְּנֵי לַחֲמִי וְזֶה הַכְּבוֹד מְקַיֵּים בְּקִרְיַאת
הַקְּרִבָּנוֹת עַל דְּרָךְ (הוֹשֵׁעַ י"ד) וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפַתֵינוּ וְעַל יְדֵי
הַשִּׁירָה שְׁשָׂרְנוּ עַל הַיָּם עֲשִׂינוּ לוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְּבוֹשׁ נָאָה כְּדַכְתִּיב
(שְׁמוֹת ט"ו) וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְכִשְׁחָרַב הַמִּקְדָּשׁ קָרְעוּ כְּדַכְתִּיב (אֵיכָה ב')
בַּצַּע אֲמָרְתוּ כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ יִלְקוּט בְּשִׁירַת בְּשַׁלַּח וּבַתְּפִלָּתוֹ
אֲנוּ עוֹשִׂים עֲטָרָה לוֹ כְּדִפְיֻרְשׁ בְּזוֹהַר בְּכַמָּה דוֹכְתֵי עַל פְּסוּק (מִשְׁלֵי
י') בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק וְהָעֲטָרָה בְּכָלֵל הַמְּלָבוֹשׁ לְמִלְךָ גַּם הוּא
יִתְבָּרַךְ מִתְקֵן לָנוּ מִלְּבוֹשִׁים לְגֹן עֵדֶן חֲלוּקָא דְרַבָּנָן וּמַעֲטָרְנוּ:

מקץ יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(ט) וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרֹעָה לֵאמֹר בְּלַעַדִּי אֱלֹהִים
יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרֹעָה : וְאַתִּיב יוֹסֵף יַת פְּרֹעָה לְמִימַר בַּר
מִן חֲכָמַי אֱלֹהֵינוּ מִן קִדְּם יי יתתב ית שְׁלָמָא דְפְרֹעָה :

רס"ז בלעדי. אין החכמה משלי אלא אלהים יענה, יתן עניה צפי לשלום פרעה:

(י) וַיְדַבֵּר פְּרֹעָה אֶל יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי עֲלִמַד עַל
שְׁפַת הַיָּאָר : וּמִלִּיל פְּרֹעָה עִם יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הָא אֲנָא קֵאָם עַל כִּיף

נְהָרָא : (יח) וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֵלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת
בְּרִיאוֹת בְּשָׂר וַיִּפֹּת תֵּאָר וַתִּרְעֶינָה בְּאָחוּי :
וְהָא מִן נְהָרָא סִלְקוּ שֶׁבַע תּוֹרֵוּ פְּטִימֵן בְּשָׂר וְשִׁפְיָרוּ לְמַחְזִי וְרַעְיוֹ בְּאֶחָוָה :
וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֵלֹת אַחֲרֵיהֶן
דְּלוֹת וְרַעוֹת תֵּאָר מְאֹד וְרַקוֹת בְּשָׂר לֹא
רְאִיתִי כְּהִנֵּה בְּכָל אֶרֶץ מְצָרִים לָרַע : וְהָא שֶׁבַע
תּוֹרֵוּ אַחֲרָנְיוֹ סִלְקוּ בְּתַרְיָהוֹן חֲסִיכְוּ וּבִישׁוֹן לְמַחְזִי לַחֲדָא וַחֲסִיָּרוּ בְּשָׂר לֹא
חֲזַתִי כּוֹתָהוֹ בְּכָל אֶרְעָא דְּמְצָרִים לְבִישׁוֹ :

רש"י ללות. כחוסות. כמו (ש"ב י"ג ד) מדוע אתה ככה לך, דאמנון: ורקות בשר. כל לשון רקות שבמקרא חסרי בשר, ובלע"ז בלש"י :

(כ) וַתֵּאֱכֹלְנָה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעוֹת אֵת
שֶׁבַע הַפָּרוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת הַבְּרִיאוֹת : וְאַכְלוּ תּוֹרְתָא
חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא יָת שֶׁבַע תּוֹרְתָא קְדָמְיָתָא פְּטִימְתָּא : (כא) וַתִּבְאֵנָה
אֶל קַרְבָּנָה וְלֹא נוֹדַע כִּי בָּאוּ אֶל קַרְבָּנָה
וַיִּמְרְאוּהֶן רַע כְּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה וְאִיקָץ : וְעָלָא
לְמַעֲיָהוֹן וְלֹא אֶתִידַע אֲרִי עֵלוּ לְמַעֲיָהוֹן וּמַחְזִיָּהוֹן בִּישׁ פֶּד בְּקְדָמְיָתָא
וְאַתְעָרִית :

נביאים - מלכים א - פרק ד

(ב) וַיֵּאֱלֹהֵם הַשָּׂרִים אֲשֶׁר לוֹ עֲזָרְיָהוּ בֶן צְדוֹק
הַכֹּהֵן : (ג) וַאֲלֵין רַבְרַבְיָא דִּי לִיָּה עֲזָרְיָהוּ בַר צְדוֹק פְּהֵנָא : (ד)
אֶלִיחֻרָף וְאַחֲזֵיהּ בְּנֵי שֵׁישָׂא סְפָרִים יְהוֹשָׁפָט
בֶּן אַחִילוֹד הַמְּזִכִּיר : אֶלִיחֻרָף וְאַחֲזֵיהּ בְּנֵי שֵׁישָׂא סְפָרִיא
יְהוֹשָׁפָט בַּר אַחִילוֹד מְמַנָּא עַל דְּכַרְנַיָּא :

רש"י סופרים . לכתוב דברי הימים : המזכיר . איזה משפט בא לפניו ראשון , שיפסקנו ראשון , כך שמעתי :

(ד) וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוֹדָע עַל הַצָּבָא וְצָדוֹק
וְאַבְיָתָר כֹּהֲנִים : (ט) וּבְנֵיהוּ בֶר יְהוֹדָע מִמֶּנָּה עַל חִילָא וְצָדוֹק
וְאַבְיָתָר כֹּהֲנֵי : (ה) וְעֶזְרֵיהוּ בֶן נָתָן עַל הַנְּצָבִים
וְזָבוּד בֶּן נָתָן כֹּהֵן רֵעָה הַמֶּלֶךְ : וְעֶזְרֵיהוּ בֶר נָתָן מִמֶּנָּה
עַל אֶסְטֵרְטִיגְיָא וְזָבוּד בֶר נָתָן רָבָא שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַלְכָּא :

רש"י על הנצבים . שנים עשר נציבים היו , לכלכל את המלך ואת ביתו :

(ו) וְאַחִישֶׁר עַל הַבַּיִת וְאַדְנִיָרָם בֶּן עֲבָדָא עַל
הַמָּס : (ט) וְאַחִישֶׁר מִמֶּנָּה עַל בֵּיתָא וְאַדְנִיָרָם בֶר עֲבָדָא מִמֶּנָּה עַל
מַסְקֵי מַסִּין :

רש"י על המס . שהעלה על ישראל , כמה שנאמר (לחזק ה' כז) : ויעל המלך שלמה מס :

(ז) וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנַיִם עָשָׂר נְצָבִים עַל כָּל יִשְׂרָאֵל
וְכָל־כָּלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה
יְהִיָּה עַל (אחד) הָאֶחָד לְכָל־כָּל : (ט) וְלִשְׁלֹמֹה תָרִי עָשָׂר
אֶסְטֵרְטִיגְיָא מִמֶּנּוּ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וּמְסוֹבְרֵין יַת מַלְכָּא וְיַת אֲנָשׁ בֵּיתֵיהּ
יְרָחָא בְּשִׁתָּא מְטִי לְחוּד לְסוּבְרָא :

רש"י וכלכלו את המלך . כל סעודתו , ומאכל הסוסים , וכל צרכי הוצאה :

כתובים - משלי - פרק ט

(יב) אִם חֲכָמָתְךָ חֲכָמָתְךָ לָךְ וְלִצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא :
אין חכמתך לנפשך חכמתך ואם תהוי ממיק בלחודיך תטען : (יג)

אִשֶׁת כְּסִילוֹת הַמָּיָה פְּתִיּוֹת וּבַל יִדְעָה מָה :
אֶתְתָּא סְכָלְתָּא וּפְרִי־דְתָּא שְׁבַרְתָּה וְלֹא יִדְעָא טְבַתָּא : (ד) וַיִּשְׁבָּה
לְפֶתַח בֵּיתָה עַל כֶּסֶּא מְרִמֵי קָרַת : וַיִּתְּבֶה עַל תַּרְע
בֵּיתָה עַל כּוֹרְסִיָּא רְמָא וְעֲשִׂינָא : (ט) לְקִרְא לְעֵבְרֵי דְרָדָּ
הַמֵּי־שָׂרִים אֲרַחֲוֹתָם : וְקִרְיָא לְעֵבְרֵי אֲרַחָא דְתַרְיָצֵי
אוֹרְחַתְהוֹן : (ט) מִי פְתִי יִסֵּר הִנֵּה וַחֲסִיר לֵב וְאֶמְרָה
לוֹ : מְטוּל מִן דְּשֻׁבְרָא גֵאֲתָא לְוֹתָהּ וַחֲסִיר רַעֲיָנָא וְאֶמְרָה לִיה :

רש"י חסר לב , ואמרה לו . הדברים הללו , מה אמרה לו :

מֵיִם גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ וְלֶחֶם סִתְּרִים יִנְעָם : (י)
מִנָּא גְּנוּבִיָּא חֲלִין וְלֶחְמָא דְטִימוּרָא בְּסִימָא :

רש"י מים גנובים ימתקו . אין טעם ביאת פנויה כטעם א"א אף לענין המורה מים גנובים ימתקו שהיו יראים
לעשות בגלוי ועושין בסתר :

משנה בבא קמא פרק י

א. הגוזל ומאכיל את בְּנֵיו, וְהֵנִיחַ לְפָנֵיהֶם, פְּטוּרִין
מִלְשָׁלָם. וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרֵיכֵן, חֵיבִין לְשָׁלָם.
אִין פּוֹרְטִין לֹא מִתְּבַת הַמוֹכְסִין, וְלֹא מִכִּיס שֶׁל גְּבָאִין,
וְאִין נוֹטְלִין מֵהֶם צְדָקָה. אֲבָל נוֹטֵל הוּא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ
מִן הַשּׁוּק :

דרטורה (א) הגוזל ומאכיל. והניח לפנייהם. או שהניח לפנייהם הגזילה קיימת: פטורים
מלשלם. אם אכלוה אחר מיתת אביהם וליתא בעינה, פטורים מלשלם, דהא אינהו לא
גזול מידי, ומטלטלי לא משעבדי לבעל חוב. ואם לא אכלוה והיא בעינה, חייבים להחזיר:
אם היה דבר שיש בו אחריות. כלומר ואם הניח להם אביהם דבר שיש בו אחריות שהם
הרקעות, חייבים לשלם אף על פי שאכלוה כזר. הכי מתרצה מתניתין בגמרא. ולענין פסק

הלכה, הגזול ומאכיל את בניו, בין שאכלו לפני יאוש בין שאכלו לאחר יאוש, חייבים לשלם מממון שהניח להם אביהם, בין מנכסים שיג להם אחריות בין מנכסים שאין להם אחריות, דהאידינא מטלטלי משעבדי לבעל חוב. ואם לא הניח הגזלן כלום, אם אכלו הבנים הגזילה לפני יאוש, חייבים לשלם משלהם. ואם לאחר יאוש אכלו, אין חייבים לשלם משלהם אלא כהניח להם אביהם: אין פורטין. אין מחליפים סלעים בפרוטות: מתיבת המוכסין. ליטול פרוטות מתיבתן שנותנים בה מעות המכס: ולא מכיס של גבאים. גבאי המלך שגובה כסף גולגולת וארנונא. לפי שהן של גזל. ודוקא במוכס נכרי או מוכס ישראל שאין לו קצבה, שדוקא כמו שהוא רוצה. אבל מוכס ישראל שהעמידו אפילו מלך נכרי ולדוקא דבר קרוב בחוק המלכות, אינו בחזקת גזלן ופורטין מתיבתו. ולא עוד אלא שאסור להבריח מן המכס שלו, דדינא דמלכותא דינא: מתוך ביתו. של מוכס שהוא בחזקת גזלן: או מן השוק. אם יש לו מעות צביתו או בשוק שאינם בתיבת המכס. ואם חייב אדם פרוטות למוכס מן המכס צחאי דינר ואין לו פרוטות. נותן לו דינר כסף ומקבל ממנו פרוטות בשוה חציו ואע"פ שנותן לו מתיבת המכס, מפני שהוא כמאיל מידו:

ב. נָטְלוּ מוֹכְסִין אֶת חֲמוּרוֹ וְנָתְנוּ לוֹ חֲמוּר אֲחֵר, גָּזְלוּ לְסֹטִים אֶת כְּסוּתוֹ וְנָתְנוּ לוֹ כְּסוּת אַחֶרֶת, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מְתִיאֲשִׁין מֵהֶן. הַמְצִיל מִן הַנְּהָר אוֹ מִן הַגֵּיס אוֹ מִן הַלְּסֹטִים, אִם נְתִיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ. וְכֵן נְחִיל שֶׁל דְּבוּרִים, אִם נְתִיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, נֶאֱמַנְת אִשָּׁה אוֹ קָטָן לֹאמֵר, מִכָּאן יָצָא נְחִיל זֶה. וּמְהֵלָּךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֵבְרוֹ לְהַצִּיל אֶת נְחִילוֹ. וְאִם הִזִּיק, מְשַׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיק. אֲבָל לֹא יִקַּץ אֶת שׂוֹכּוֹ, עַל מְנַת לִיתֵן אֶת הַדָּמִים. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּנּוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, אִף קוֹצֵץ וְנוֹתֵן אֶת הַדָּמִים:

ברטנורה (ט) הרי אלו שלו. דמסתמא נתיאשו הבעלים מיד, וקננהו היאך ביאוש ושינוי קשות: אם נתיאשו הבעלים. דשמעינהו דאייאש, דאמרי ווי לחסרון כיס. אבל סתמא לא. ורישא דנטלו לסטים את כסותו דמשמע דמסתמא מתיאשו, מיירי בלסטים ישראל, דכיון דדייני ישראל אמרי הבא עדים הבא ראייה, מכי נטלו לו לסטים מייאש. וסיפא בלסטים נכרים, שדייני נכרים דנין בגאווה ובזרוע ובאומדן דעת בלא עדים ולא ראייה, והנגזל מהם לא מייאש. ומשום הכי אי שמעינהו דאייאוש אין, אבל סתמא לא: נחיל של דבורים. קיבוץ שנקצרים עם המלך שלהם: לא יקוץ את השוכה. נתישב דבורים [שלו] על שוכת חבירו, וירא ליטולן אחד אחד שלא יברחו, לא יקוץ את השוכה כולה ואפילו על מנת ליתן את הדמים: רבי ישמעאל כו'. ואין הלכה כר' ישמעאל:

ג. המפיר פליו וספריו ביד אחר, ויצא לו שם גנבה בעיר, ישבע לו לוקח כמה נתן, ויטל. ואם לאו, לא כל הימנו, שאני אומר מקרו לאחר ולקחו זה הימנו:

ברטורה (ג) המכיר כליו וספריו וכו'. מתניתין בחדם שאינו עשוי למכור כליו, דכיון דינא לו פס גניבה בעיר. ואיכא סהדי שאלו הכלים והספרים שלו היו, לא חיישין דלמא איהו זבנינהו: ישבע לוקח כמה נתן ויטל. ויחזיר לו כליו. ולפני יאוש קמייירי:

ד. זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש, נסדקה חבית של דבש, ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו, אין לו אלא שכרו. ואם אמר, אציל את שפך ואתה נותן לי דמי שלי, חייב לתן לו. שטף נהר חמורו וחמור חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים, הניח זה את שלו, והציל את של חברו, אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו, אני אציל את שפך ואתה נותן לי את שלי, חייב לתן לו:

ברטורה (ד) אין לו אלא שכרו. שכר כלי ושכר פעולה: שטף נהר חמורו. כריכא למיתני תרי צבי דמתניתין. דאי תנא רישא הוה אמינא התם הוא דכי פריש יהיב ליה דמי כולה משום דצידים קא פסיד, שפך את יינו צידים בשצילו, אבל סיפא דממילא, אימא אין לו אלא שכרו, ואי אשמועינן סיפא, הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו משום דממילא, אבל התם דצידים, אימא אפילו בסתמא יהיב ליה דמי כולה. כריכא:

ה. הגוזל שדה מחברו, ונטלוה מסיקין, אם מפת מדינה היא, אומר לו הרי שפך לפניך, ואם מחמת הגזלן, חייב להעמיד לו שדה אחרת. שטפה נהר, אומר לו, הרי שפך לפניך:

ברטורה (ה) נטלוה מסיקין. אנסיס גזלוה מן הגזלן. תרגום כלל, סקאה. שהארבה גזלן הוא, שאוכל בשדות אחרים: אם מכת מדינה היא. שאנסו קרקע של אחרים עם זו:

ו. הגוזל את חברו, או שלוה הימנו, או שהפקיד לו בישוב, לא יחזיר לו במדבר. על מנת לצאת במדבר, יחזיר לו במדבר:

זרטורה (ו) על מנת ללכת במדבר. לא שיאמר לו בפירוש על מנת שתלך במדבר ותפרעני, דהא מלתא דפשיטא היא. אלך כגון שאמר לו חזירו להוי האי פקדון גבך. דאנא למדבר נפיקנא. ואמר ליה אידך ואנא נמי למדבר בעינא למיפק, והשתא אי בעי ללך דוריינהו במדבר מהדר להו:

ז. האומר לחברו, גזלתיך, הלוייתי, הפקדתי אצלי, ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם אמר לו, איני יודע אם גזלתיך, אם הלוייתי, אם הפקדתי אצלי, פטור מלשלם:

זרטורה (ו) האומר לחבירו גזלתיך וכו'. וכגון שחזירו טוענו כרי גזלתי, והוא אומר אמת, גזלתיך אבל איני יודע אם החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם חזירו טוען שמת גזלתי או הלוייתי, והוא אומר אמת גזלתיך או הלוייתי ואיני יודע אם החזרתי לך, פטור מדיני אדם. ואם בא ללכת ידי שמים, ישלם לו: איני יודע אם גזלתיך וכו' פטור מלשלם. ומיהו ישבע שאינו יודע שחייב לו, דלכא עדיף שמת מזכרי, דהא אי נמי הוה טעין ליה אין לך בידי כלום, הוה משבעין ליה שבעת היסת:

ח. הגונב טלה מן העדר והחזירו, ומת או נגנב, חייב באחריותו. לא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, ומנו את הצאן ושלמה היא, פטור:

זרטורה (ח) חייב באחריותו. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה, והשבה לעבד לאו השבה היא: ואם לא ידעו בו וכו'. מתניתין הכי מתירא, חייב באחריותו בין מנו בין לא מנו. אימתי בזמן שלא ידעו בו הבעלים בגניבתו וזחזרתו. אבל ידעו הבעלים בגנבתו ומנו את הצאן והיא שלימה, פטור מלשלם. והכי פירושה, מת או נגנב הטלה לאחר שהחזירו הגנב, חייב באחריותו, בין שמנו הבעלים הצאן והיא שלימה בין שלא מנו הצאן. אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבת הטלה, שכל צאן שהיא רגילה ללכת חוץ, כריך לזוהר בה ביותר, וזו הואיל ולא ידעו הבעלים בגניבתה ושהיתה למודה ללכת ולא נזהרו בה, חייב הגנב לשלם, שזגרתה נאבדה הצאן. אבל אם ידעו הבעלים בגניבת הטלה, ואח"כ מנו הצאן ונמצאת שלימה שהחזר הטלה הגנוב, א"כ כבר ידעו שיש צאן אחת שלמודה ללכת חוץ, והיה להם לזהר בה, ואם לא נזהרו אינהו דאפסוד, ופטור הגנב מלשלם:

ט. אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים, ולא משומרי פרות עצים ופרות. אבל לוקחין מן הנשים פלי (צמר ביהודא, וכלי) פשתן בגליל, ועגלים בשרון. וכךן שאמרו להטמין, אסור. ולוקחין ביצים ותרגולים מכל מקום:

צרטורה (ט) אין לוקחין מן הרועים. לאיכא למימר שמה גנבו מאלנו של בעל הבית המסור להם: אמר ביהודה ופשתן בגליל. מלאכת הנשים היא, והם עומן עושות ומוכרות. ולדעת בעליהן הוא: ועגלים הרועים בצרון. שם מקום שמגדלין בו עגלים. ופלהן הן:

י. מוכין שהכובס מוציא, הרי אלו שלו. ושהסורק מוציא, הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל שלשה חוטין והן שלו. יתר מכן, הרי אלו של בעל הבית. אם היה השחור על גבי הלבן, נוטל את הכל והן שלו. החיט ששיר מן החוט כדי לתפור בו, ומטלית שהיא שלש על שלש, הרי אלו של בעל הבית. מה שהחרש מוציא במעצד, הרי אלו שלו, ובכשיל, של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית, אף הנסרת של בעל הבית:

צרטורה (י) מוכין שהכובס מוציא. מלבן הצמר מוציא מן הצמר דבר מועט ע"י שטיפה: הרי אלו שלו. שאין הבעל [בית] מקפיד. ואם הקפיד לא הוי קפידא: ושהסורק מוציא. הסורק את הצמר והמנפא, מה שמוציא הוי דבר חשוב ורגילים להקפיד: הכובס נוטל שלשה חוטין. לך בגדי צמר להניח בסוף אריגתן ג' חוטין ממין אחר. והכובס נוטל ומשנה הצמד ומיפהו. ואם חוטין שחורין הם ארוגים בצמד לבן, ראשי הכובס ליטול הכל, לפי שהשחור צלבן מגנה אותו ביותר: החייט ששיר מן החוט כדי לתפור בו. שהוא כמלאך אורד המחט: ומטלית שהיא שלש על שלש. גרסינן. חייט שהשוה את תפירתו וקולע ממנה מטלית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות, חייב להחזיר לבעל הצמד: מעלד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח. ושפאין שהוא מוציא דקין הן: כשיל. קרדוס. ומפיל שפאין גסין: אצל בעל הבית. כשכיר יום: אף הנסורת. דק דק היוצא מתחת המקדח שהם דקים מאד. של בעל הבית:

גמרא בבא קמא דף קי"ט ע"א

רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה (משלי י"ג) צפון לצדיק חיל חוטא. (איוב כ"ז) כי מה תקנות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וחד אמר נפשו של גזלן. מאן

דָּאָמַר נַפְשׁוֹ שֶׁל נִגְזָל דְּכִתִּיב (משלי א') כִּן אֲרָחוֹת כָּל בּוֹצֵעַ בּוֹצֵעַ אֶת
 נַפְשׁ בְּעַלְיוֹ יִקָּח. מֵאֵן דָּאָמַר נַפְשׁוֹ שֶׁל גִּזְלָן דְּכִתִּיב (שם כ"ב) אֵל
 תִּגְזַל דָּל כִּי דַל הוּא וְאֵל תִּדְכָּא עֲנִי בַשָּׁעַר כִּי ה' יִרְיַב רִיבָם וְקִבַּע
 אֶת קוֹבְעֵיהֶם נַפְשׁ. וְאִידָּךְ נִמִּי הִכְתִּיב נַפְשׁ בְּעַלְיוֹ יִקָּח מֵאֵי
 בְּעַלְיוֹ בְּעַלְיוֹ דְּהִשְׁתָּא. וְאִידָּךְ נִמִּי הִכְתִּיב וְקִבַּע אֶת קוֹבְעֵיהֶם
 נַפְשׁ מֵה טַעַם קֶאֱמַר. מֵה טַעַם וְקִבַּע אֶת קוֹבְעֵיהֶם מְשׁוּם
 דְּקִבְעֵי נַפְשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַגִּזְלָל אֶת חֲבִירוֹ שׁוֹה פְּרוּטָה
 כְּאֵלוֹ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ שְׁנֵאֲמַר כִּן אֲרָחוֹת כָּל בּוֹצֵעַ בּוֹצֵעַ אֶת
 נַפְשׁ בְּעַלְיוֹ יִקָּח. וְאִידָּךְ (ירמיה' ה') וְאָכַל קִצְיָרְךָ וְלַחֲמֶךָ יֹאכְלוּ בְּנִיךָ
 וּבְנוֹתֶיךָ וְאִידָּךְ (יואל ד') מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נְקִי
 בְּאֲרָצָם. וְאִידָּךְ (ש"ב כ"א) אֵל שְׂאוּל וְאֵל בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר
 הִמִּית אֶת הַגְּבַעוֹנִים מֵאֵי וְאִידָּךְ וְכִי תִימָא נַפְשׁ דִּידִּיהָ אֲבָל
 נַפְשׁ בְּנֵי וּבְנוֹתֵיהּ לֹא. תָּא שְׁמַע בְּשֶׁר בְּנֵי וּבְנוֹתֵיהּ. וְכִי תִימָא
 הִנֵּי מִיִּלִּי הִיכָא דְלֹא יְהִיב דְּמִי אֲבָל הִיכָא דִּיהִיב דְּמִי לֹא, תָּא
 שְׁמַע מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נְקִי בְּאֲרָצָם. וְכִי תִימָא
 הִנֵּי מִיִּלִּי הִיכָא דְקָא עֲבִיד בִּידֵּים אֲבָל גְּרָמָא לֹא, תָּא שְׁמַע אֵל
 שְׂאוּל וְאֵל בֵּית הַדְּמִים אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגְּבַעוֹנִים וְכִי הִיכָן
 מְצִינּוּ שְׁהַרְג שְׂאוּל אֶת הַגְּבַעוֹנִים אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁהַרְג נּוֹב עִיר
 הַכְּהֵנִים שְׁהִיּוּ מִסְּפִיקִין לָהֶם מִים וּמְזוֹן מַעְלָה עֲלֵיו הַכְּתוּב
 כְּאֵלוֹ הִרְגוּ:

רס"י תקיל ויהיב. לרב חסדא: תקיל ושקיל. לנפשיה מדקדק בחלוק' ואינו מוותר
 מחלקו כלום. לשון אחר מחכה הי' נוטל ודרך שאר האריסין ליטול שליט: קרא
 אנפשיה. רב חסדא נדיק והאריס חוטא ונאפן חילו לרב חסדא דסלקי' ונטל חלקו:
 כי ישל חלוה נפשו. משליך הקב"ה נשמתו ומאבד ממנו נשמה אחת: אל תגזול דל
 כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגזול: אל תדכא עני בשערי. מעשר עני
 ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשעריך אל תדכארו שם: וקבע את קובעייהם נפש.
 גוזל נפש גוזליהם: בעלים דהשתא. גזלן שנעשה עכשיו בעלים לחותו ממון: ואכל
 קצירך ולחמך. ודומה כך כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לך שוב צמה לפרנסם: מחמס
 בני יהודה. מגזל שעשו מעלה אני עליהם כאלו שפכו דם נקי: המית הגבועונים.
 כדמפרש לקמיה שהמית כהני נוב שהיו מספיקין מים ומזון לגבועונים שהגבועונים
 היו משמשין למזבח חוטבי עצים ושואבי מים ומעלה עליו כאלו המית הגבועונים:
 אבל נפש בניו ובנותיו לא. הא מאת נפש בעליו יקח לא נפקא לן אלא נפש הגוזל
 אבל בניו ובנותיו לא נענש גזלן אנפש בני הגוזל: דלא יהיב דמי. חמסן יהיב דמי
 אלא שזה לא היה רואה למכור:

וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלוֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגוֹ', רַבִּי חֵיָא פָּתַח וְאָמַר (ש"ס כ"ד) בְּנִפּוּל אוֹיְבֵךְ אֶל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֶל יַגַּל לְבָבְךָ, תָּא חֲזִי קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא עֶבֶד לִיהּ לְבַר נֶשׁ דְּיִזְכִּי לִיקְרָא דִּילִיהּ וּלְשִׁמְשָׁא קַמִּיהּ תְּדִירָא וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוּרִייתָא יִמְמָא וְלִילִי בְּגִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אֲתַרְעֵי בָּהּ בְּאוּרִייתָא תְּדִיר, וְכִיּוֹן דְּבָרָא קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא לְאָדָם יִהֵב קַמִּיהּ אוּרִייתָא וְאוּלְיָי לִיהּ בָּהּ לְמַנְדַּע אֲרַחָהּ, מְנַלְן דְּכַתִּיב (אִיּוֹב כ"ח) אֲזִי רָאָה וַיִּסְפְּרָהּ הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה וּלְבַתֵּר וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֶת יְיָ הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה, כִּיּוֹן דְּאִסְתַּכַּל בָּהּ וְלֹא נָטִיר לָהּ עֶבֶר עַל פְּקוּדָא דְּמֵאֲרִיָּה וְאֲתַפֵּס בְּחוּבִיָּה וְכָל אֵינּוֹן דְּעֶבְרוּ עַל מְלָה חֲדָא דְּאוּרִייתָא אֲתַפְּסוּ בָּהּ, שְׁלֵמָה מְלָכָא דְּאֲתַחֲכֵם עַל כָּל בְּנֵי עַלְמָא עֶבֶר עַל מְלָה חֲדָא דְּאוּרִייתָא וְגָרִים לִיהּ לְאֲתַעֲבָרָא מְלַכוּתִיָּה מִנִּיהּ וּלְאֲתַפְּלְגָא מְלַכוּתָא מִן בְּנוֹי מָאן דְּאֲעֶבֶר עַל אוּרִייתָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, וַיּוֹסֵף דְּהוּא יָדַע אוּרִייתָא וְאֲחוּי נִפְלוּ בִּידֵיהּ אֲמָאי גְלַגַּל עָלֵיהּ כָּל גְּלַגּוּלָא דָּא וְהָא אִיהוּ יָדַע אוּרִייתָא דְּאוּלְיָי לִיהּ אָבוּי, אֶלְא חֵס וְשְׁלוֹם דְּיוֹסֵף גְּלַגַּל עָלֵיהּ גְּלַגּוּלִין לְנִקְמָא מִנִּיהּ אֶלְא כָּל דָּא לֹא עֶבֶד אֶלְא לְאִייתָאָה לְאַחוּהּ בְּנִימִין לְגַבִּיָּה דְּתִיאוּבְתִיָּה הָוָה לְגַבִּיָּה וְאִיהוּ לֹא שְׁבַק לְאַחוּי לְמַנְפַּל דְּהָא כְּתִיב וַיִּצַּו יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְגוֹ' וְכָל דָּא בְּגִין דְּלֹא יִנְפְּלוּן. תּוּ פָּתַח וְאָמַר קָרָא אֲבַתְרִיָּה (מִשְׁלֵי כ"ח) אִישׁ אֲמוֹנוֹת רַב בְּרָכוֹת דָּא הוּא בָּר נֶשׁ דְּמֵהִימְנוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בִּיהּ כְּגוֹן רַבִּי יִיסָא סָבָא דְּאַף עַל גַּב דְּהוּא לִיהּ מִיכְלָא דְּהוּא יוֹמָא לְמִיכָל לֹא הָוָה מִתְקִין לִיהּ עַד דְּשָׂאִיל מְזוּנִיָּה קַמִּי מְלָכָא קְדִישָׁא לְבַתֵּר דְּצָלִי צְלוּתָהּ וְשָׂאִיל מְזוּנִיָּה קַמִּי מְלָכָא כְּדִין הוּי מִתְקִין וְהוּא אָמַר תְּדִיר לֹא נִתְקִין עַד דְּיִתְנוּן מִבֵּי מְלָכָא:

תרגום הזוהר וַיִּזְכּוֹר יוֹסֵף אֶת הַחֲלוֹמוֹת וְגוֹ': רַבִּי חֵיָא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כ"ד) בְּנִפּוּל אוֹיְבֵךְ אֶל תִּשְׁמַח וְגוֹ'. זֶה וְרִאָה, הַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא עֹשֶׂה אֶת הָאֵדָם, שְׂיִזְכֶּה לְכַבֹּדוֹ, וּלְשִׁרְתָּ לְפָנָיו תְּמִיד, וְלַעֲסֹק צְפוּרָה יוֹם וְלַיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא חִפְזַתְּמִיד לְפָנָיו. וְכִיּוֹן שֶׁהַקְּדוּשׁ צְרוּף הוּא צְרָח אֶת הָאֵדָם נִתֵּן לְפָנָיו הַצּוּרָה, וְלִמְד

אותו לדעת דר' ר' יהודה. מאין לנו זה, פי פתוב, (חייב כ"ח) אז ר' ר' ויספ' ו'גו'. פיון
 שנסתפל זה ולא שמרה, ועבר על מ'ות ר'ונו, נתפס צ'ונו. וכל אלו ש'עוברים
 על דבר אחד שצ'ורה נתפסים זה. פלמה המלך שנתחכם על כל צני העולם,
 עבר על דבר אחד שצ'ורה, שהרצה לו נשים, וגרם לע'מו ש'עברה ממנו מלכותו,
 ושתחלה המלכות מצ'ונו. מי ש'עבר על דברים הרצה שצ'ורה, על אחת פמה
 וכמה. ויוסף שהיה יודע הצורה, שפתוב זה, לא תקום ולא תטור, ואחיו נפלו
 צידיו, לפמה גלגל עליהם כל גלגול הזה. והרי הוא ידע הצורה ש'למדהו אצ'ו, אלא
 חס ושלום, לחשוב, שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנהם מהם. אלא לא עשה כל
 זה, רק להביא צנימין אחיו אליו, ש'שוקתו היתה אליו, והוא לא עזב את אחיו
 לנפול. שהרי פתוב, וי'ו יוסף וימלאו ו'גו'. עוד פתח ואמר, המקרא ש'לח'ריו (משלי
 כ"ח) איש אמונות רב צרכות, זהו אדם שיש בו אמונת הקדוש צ'והו הוא. כגון רבי
 ייסא הזקן, שאף על פי, שהיה לו ס'ודת אותו היום לאכול, לא היה עורף השלחן
 עד שצקש על מזונותיו לפני מלך הקדוש. לח'ר שהתפלל תפלתו, וצקש על
 מזונותיו לפני המלך, אז היה עורף השלחן. והיה אומר תמיד, לא נ'עד השלחן
 עד ש'נתנו המזונות מצ'ית המלך.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. דרך כ'ני עכו"ם היה להשחית זקנם לפיכך אסרה תורה
 להשחית הזקן. וחמש פ'אות יש בו לחי העליון ולחי התחתון
 מימין וכן משמאל ושבולת הזקן ולוקה על כל פאה ופאה ואם
 נטלו כלן פ'חת לוקה חמש ואינו חייב עד ש'גלחנו בתער
 ש'נאמר (ויקרא י"ט) ולא תשחית את פ'את זקנך גילוח שיש בו
 השח'תה לפיכך אם גלח זקנו במספרי'ם פטור. ואין המתגלח
 לוקה עד ש'סייע ואשה מתרת להשחית זקנה אם יש לה שער
 בזקן ואם השחיתה זקן האיש פטורה: **ב.** השפה מתר לגלחו
 בתער והוא השער שעל גב השפה העליונה וכן השער המדולדל
 מן השפה התחתונה ואף על פי שהוא מתר לא נהגו ישראל
 להשחיתו אלא יגלח קצתו עד שלא יעכב אכילה ושתיה: **ג.**
 העברת השער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו

אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְהַמַּעֲבִירוֹ מִכֵּין אוֹתוֹ
מִפֶּת מְרֻדוֹת בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּמָקוֹם שְׂאִין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ
אֲלֵא נָשִׁים כְּדֵי שְׂלֵא יִתְקַן עֲצָמוֹ תִּיקוֹן נָשִׁים. אֲבָל בְּמָקוֹם
שְׂמַעֲבִירִין הַשְּׁעָר הַנְּשִׁים וְאֲנָשִׁים אִם הַעֲבִיר אִין מִכֵּין אוֹתוֹ.
וּמִתָּר לְהַעֲבִיר שְׁעָר שֶׁל שְׂאָר אֲבָרִים בְּמִסְפָּרֵיִם בְּכָל מָקוֹם:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ה ע"א

כְּתִיב (תהלים ט"ז) שְׁוִיתִי ה' לְנֶגְדֵי תְמִיד יַעַן הָיִיתָ לְעוֹלָם חַיִּיתָ
וְקִיּוּם מִהַשְׁקֵפֶת הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ עָלֶיךָ שְׂאִם רָגַע אֶחָד יִפְסִיק
יֵאבְדוּ וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ הִיתְכֹּן לְמַקְבֵּל הַחַיִּיתָ שְׂוִיתָעֲלֵם מִלְּהַשְׁקִיף
מִלְּדָרוֹשׁ אֶת ה' וְזָהוּ (שם י"ד) ה' מִשְׁמִיִם הַשְׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם
לְרֹאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכִּיל וְהַלְבֵּנָה כְּשֶׁהִיא נֶגֶד הַשָּׁמַיִם תִּקְבֵּל הָאוֹר כֹּן
רְאוּי לְאָדָם וְעַל זֶה נֶאֱמָר (משלי ט"ז) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וְלִכֹּן
צָרִיךְ שְׂרַגַע לֹא יִסִּיר עֵינָי שְׂכָלוֹ מִלְּפָנָיו אִזּוֹ יֵאָר לֹו פְּנִים דְּכְתִיב
(במדבר ו') יֵאָר ה' פְּנָיו אֵלֶיךָ. אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ מִלֵּא עוֹלָם הוּא הַמַּחֲיָה
אֶת כָּלֵם כָּל רָגַע וְרָגַע וְאִם אִינוּ נִרְאָה בּוֹשׁ מִפְּנָיו וּשְׂתוֹק
בְּשַׁחוֹת עֵינָיִם וְכוּבֵד רֹאשׁ וְדַע כִּי בְּאַהֲבָךְ ה' הַנְּכַבֵּד וְעִמּוֹ כְּאֲשֶׁר
יֵאָהֵב אִישׁ אֶת בְּנוֹ תִהְיֶה מְרַכְבָּה לְחֶסֶד הַנְּקָרָאת אֲהַבַת חֶסֶד
נֶגֶד הַיּוֹ"ד. וְכִשְׁתִּהְיֶה תְמִיד דָּן לְכַף זְכוּת תִּהְיֶה מְרַכְבָּה לַה"א
נֶגֶד הַגְּבוּרָה שְׁנִרְתֵק שְׂלָה הוּא הֵיכַל הַזְּכוּת וְכִשְׁתִּדְבֵר לְשׁוֹן
טוֹב הַפֶּה לְשׁוֹן הָרַע וְתִהְיֶה עֲנִיו כְּהַלֵּל הַזְּקוֹן תִּהְיֶה מְרַכְבָּה
לְמִדַּת הַתִּיבִּת דְּמִקְרֵי לְשׁוֹן הַטוֹב וְכְתִיב (שם י"ב) וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עֲנִיו
מֵאֵד נֶגֶד הַיּוֹ"ו וְכִשְׁתִּהְיֶה בְּכוּבֵד רֹאשׁ יֵרָא וְזוֹחַל תְּמִיד מֵאוֹר
נוֹצֵץ מִלֵּא עוֹלָם וְתִדְבֵר תְּמִיד לְבָרִיּוֹת בְּנַחַת וּפְיוֹס תִּהְיֶה
מְרַכְבָּה לְמִדַּת הַמְּלָכוּת הַנְּקָרָאת יֵרָאת ה' ה"א אַחֲרוֹנָה
שְׂבִשֵׁם וְנִקְרָאת עֵת רְצוֹן דְּנַעוּץ סוּפֹן בְּתַחֲלָתוֹן וְהָרִי זְכוּת
לִידְבַק בְּיוֹצֵרֶךְ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹתָיו וְתִקְרָא קְדוּשׁ לְקִיִּים הַכְּתוּב
וְיִקְרָא (י"ט) קְדוּשִׁים תִּהְיוּ:

מקץ יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

וְאָרָא בְּחַלְמֵי וְהֵנָּה שְׁבַע שְׁבָלִים עֲלֹת (כב)
בְּקִנְיָה אֶחָד מִלְּאֵת וְטָבוֹת : וְחֲזִית בְּחַלְמֵי וְהָא שְׁבַע
שְׁבָלִיא סִלְקוּ בְּקִנְיָא חַד מְלָנוּ וְטָבוּ : (כג) **וְהֵנָּה שְׁבַע שְׁבָלִים**
צְנִמּוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמַחוֹת
אַחֲרֵיהֶם : וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא נְצוּ לְקוּ שְׂקִיפוּ קָדוּם צְמָחוּ
בְּתַרְיָחוּ :

רש"י אנמות. אנמותא בלשון ארמי סלע, הרי הן כעץ בלי לחלוח, וקשות כסלע, ותרוממו נאן לקו, נאן איז צהן אלא הגן לפי שנתרוקנו מן הזרע:

וְתַבְלְעוּ הַשְּׁבָלִים הַדְּקוֹת אֵת שְׁבַע (כד)
הַשְּׁבָלִים הַטָּבוֹת וְאָמַר אֶל הַחֲרֻטָּמִים וְאִין
מִגִּיד לִי : וּבְלָעוּ שְׁבָלִיא לְקִנְיָא יָת שְׁבַע שְׁבָלִיא טָבְתָא וְאַמְרִית
לְחַרְשֵׁיא וְלִית דִּי מְחַוֵּי לִי : (כה) **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל פְּרַעֲה**
חֲלוֹם פְּרַעֲה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים
עָשָׂה הַגִּיד לְפְרַעֲה : וְאָמַר יוֹסֵף לְפְרַעֲה חֲלָמָא דְּפְרַעֲה חַד
הוּא יָת דִּי יְיָ עֲתִיד לְמַעְבַּד חַוֵּי לְפְרַעֲה : (כו) **שְׁבַע פָּרֹת הַטָּבוֹת**
שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשְׁבַע הַשְּׁבָלִים הַטָּבוֹת שְׁבַע
שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא : שְׁבַע תּוֹרְתָא טָבְתָא שְׁבַע
שָׁנִין אֲנוּן וְשְׁבַע שְׁבָלִיא טָבְתָא שְׁבַע שָׁנִין אֲנוּן חֲלָמָא חַד הוּא :

רש"י שבע שנים' שבע שנים. כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים לפי שהדבר מזמון, כמו שפרש לו בסוף (פסוק לב) ועל השנות החלום וגו'. בשבע שנים הטובות נאמר (פסוק כה) הגיד לפרעה, לפי שהיה סמוך, ובשבע שני רעב נאמר (פסוק כח) הראה את פרעה, לפי שהיה הדבר מפלג ורחוק, נופל בו לשון מראה:

נביאים - מלכים א - פרק ד

(ח) וַיֹּאקֶה שְׁמוֹתֵם בֶּן חוּר בְּהַר אֶפְרַיִם : (ט) וַאֲלִין
שְׁמֵהֶתְהוּן בֶּר חוּר בְּטוֹרָא דְבֵית אֶפְרַיִם : (ט) בֶּן דְּדָקָר בְּמִקְצָ
וּבְשַׁעֲלָבִים וּבֵית שְׁמֵשׁ וַאֲלִינוּן בֵּית חָנָן : (ט)
בֶּר דְּדָקָר בְּמִקְצָ וּבְשַׁעֲלָבִים וּבֵית שְׁמֵשׁ וַאֲלִינוּן דְּמִבֵּית חָנָן : (ט) בֶּן חֶסֶד
בְּאַרְבּוֹת לוֹ שְׂכָה וְכָל אֶרֶץ חֶפְרָה : (ט) בֶּר חֶסֶד
בְּאַרְבּוֹת דִּילִיָּה סוֹכּוֹ וְכָל אֶרֶץ חֶפְרָה : (יא) בֶּן אַבְיָנָדָב כָּל נֶפֶת
דְּאֵר טַפַּת בֵּת שְׁלֹמֹה הִיתָה לוֹ לְאִשָּׁה : (ט) בֶּר
אַבְיָנָדָב כָּל פְּלָכֵי דְאֵר טַפַּת בֵּת שְׁלֹמֹה הָיוּ לֵיהּ לְאַנְתּוֹ :

רש"י נפת דאר . (תמוס :) פלכי דאר :

(יב) בַּעֲנָא בֶּן אַחִילוּד תַּעֲנֵד וּמִגְדּוֹ וְכָל בֵּית
שָׁאן אֲשֶׁר אֵצֶל צְרַתְנָה מִתַּחַת לִיזְרַעְאֵל
מִבֵּית שָׁאן עַד אֲבַל מְחוּלָה עַד מַעְבַּר
לְיִקְמָעָם : (ט) בַּעֲנָא בֶּר אַחִילוּד תַּעֲנֵד וּמִגְדּוֹ וְכָל בֵּית שָׁאן דִּי בְּסִטְרָ
צְרַתְנָא מְלָרַע לִיזְרַעְאֵל מִבֵּית שָׁאן עַד מִיִּשְׁרָ מְחוּלָה עַד מַעְבַּר לְיִקְמָעָם :

כתובים - משלי - פרק ט

(ח) וְלֹא יָדַע כִּי רַפְּאִים שָׁם בְּעַמְּקֵי שְׂאוּל
קִרְאִיהָ : וְלֹא יָדַע דְּגוּבְרֵי אֶפְלַת תַּמּוֹן וּבְעַמְּקֵי דְשִׁיּוֹל כָּל דְּמִזְמַנִּין לֵהּ

י (א) מְשָׁלִי שְׁלֵמָה בֶּן חָכָם יִשְׁמַח אָב וּבֵן
כְּסִיל תּוֹגַת אָמוֹ : מִתְּלוֹי דְשְׁלֵמָה בַר חַפְיָמָא נְחָדִי אָבוּי וּבְרָא
סְכָלָא מְחַמֵץ לְאִמְיָה :

רש"י משלי שלמה בן חכם ישמח אב . זה הקב"ה , ד"א אביו ממש : ובן כסיל תוגת אמו . תמיד הוא עם אמו
בבית ורואה את שטותו ומאירה , ולפי המשל בן כסיל כמו ירבעם בן נבט : תוגת אמו . תוגת כניסיותו :

(ב) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וְצַדִּיקָה תִצְּלֵל
מִמֶּנּוּת : לֹא מוֹתְרִין אוֹצְרֵי דְרָשִׁיעָא וְצַדִּיקָה מִפְּצִיָא מִן מוֹתָא בִישָׂא
:

רש"י לא יועילו אוצרות רשע . שהיה משתבח בעשרו שנאמר (השע"ב) ויאמר אפרים אך עשיתי וגומר : ולדיקה
תציל ממות . וא"ת לדיק שיבזבז נכסיו לדיקה מהיכן יתפרנס :

(ג) לֹא יִרְעִיב יְהוָה נֶפֶשׁ צַדִּיק וְהוֹת רָשָׁעִים
יְהַדֹּף : לֹא מַכְפֹּן אֱלֹהָא נִפְשִׁיהּ דְצַדִּיקָא וְקִנְיָנָא דְרָשִׁיעֵי נְסָחוּף :

רש"י לא ירעיב ה' נפש צדיק , והות רשעים יהדוף . ירחוף אותם ותפול :

(ד) רֹאשׁ עוֹשֶׂה כַף רִמְיָה וַיֵּד חָרוּצִים תַּעֲשִׂיר :
מִסְכְּנוּתָא מִמְּכָא לְגַבְרָא רִמְיָא וַיֵּדָא דְכֶשֶׂרָא מְעַתְרָה לְהוֹן :

רש"י ראש עושה כף רמיה . מי שעני בתורה מורה הוראות שקר : כף רמיה . מאזנים של רמיה לפי פשוטו משמע
בתגרים : ויד חרוצים . ישרים שחרוטים דבר באמתו ומשפטו בלא עולה :

משנה זבחים פרק י

א. כָּל הַתְּדִיר מִחֲבֵרוֹ, קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ. הַתְּמִידִים
קוֹדְמִים לְמוֹסְפִין, מוֹסְפֵי שֶׁבֶת קוֹדְמִין לְמוֹסְפֵי רֹאשׁ
חֹדֶשׁ, מוֹסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין לְמוֹסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה,

שְׁנַאָמֵר (במדבר כח), מְלַבֵּד עֵלֶת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשֶׂוּ אֶת

דרטורה (ח) כל התדיר מחזרו קודם את חזרו. לכתוב מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד, מכדי כתיב מלבד עולת הבוקר, העשויה כבר משמע, מינה שמעינו דתמידין קודמין למוספין, אשר לעולת התמיד למה לי, פשיטא דעולת הבוקר עולת התמיד היא, אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות, כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו. דמשום היא גופה לא הוה לך לפרושי:

ב. וְכֹל הַמְּקַדֵּשׁ מִחִבְרוֹ, קוֹדֵם אֶת חִבְרוֹ. דָּם חֲטָאת קוֹדֵם לְדָם עוֹלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצָּה. אֲבָרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֲמוּרֵי חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּלִיל לְאֲשִׁים. חֲטָאת קוֹדְמַת לְאֲשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָה נִתֵּן עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת וְעַל הַיִּסוּד. אֲשִׁים קוֹדֵם לְתוֹדָה וְלֵאֵיל נְזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קְדָשִׁים. הַתוֹדָה וְאֵיל נְזִיר קוֹדְמִין לְשְׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְטְעוּנִים לְחֶם. שְׁלָמִים קוֹדְמִין לְבָכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם טְעוּנִין מִתֵּן אַרְבַּע וְסְמִיכָה וְנִסְכִּים וְתַנּוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק:

דרטורה (ט) דם חטאת קודם לדם עולה. אם שניהם שחוטין ועומדין לזרק: שהוא מרצה. מכפר על חייבי כריתות שצריכים ריבוי גדול: אברי עולה קודמין. בהקטרת: לאימורי חטאת. אם נזרקו דמי שניהם: מפני שהן כלי. ואל ריבוי הוא זה למזבח: על ארבע קרנות. ואשם שתי מתנות שהן ארבע ולא על הקרנות: ועל היסוד. שפיכת שיריים. ובאשם לא מנינו שנאמר בו: מתן ארבע. שתי מתנות שהן ארבע, ובכור אינו טעון אלא מתנה אחת ואינו טעון סמיכה ונסכים ולא תנופת חזה ושוק:

ג. הַבָּכוֹר קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂר מִפְּנֵי שֶׁקְדָּשְׁתּוֹ מֵרַחֵם וְנֶאֱכָל לְכַהֲנִים. הַמַּעֲשֶׂר קוֹדֵם לְעוֹפּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זָבַח וַיֵּשׁ בּוֹ קְדָשִׁים קְדָשִׁים דָּמוֹ וְאֲמוּרָיו:

דרטורה (י) ונאכל לכהנים. והמעשר אין לכהנים חלק בו, אלא כולו נאכל לבעלים: מפני שהוא מין זבח. זביחת סכין. ועוף במליקה. וזבחים חשיבי: ויש בו קדשי קדשים. ואע"ג דקרבן עוף כולו קדשי קדשים, או חטאת או עולה, זבחים יש להן לחלק גבוה שני דברים דמו ואימוריו, מה שאין כן לחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה, וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן לעולת העוף, דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף כדמפרש ואזיל:

ד. העופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים. מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה, מפני שהיא באה על חטא. חטאת העוף קודמת לעולת העוף. וכן בהקדשה:

ברטורה (ז) שהן מיני דמים. ומיני דמים כפרתן מרובה: חטאת העוף קודמת לעולת העוף. דכתיב (ויקרא ה) והקריב את אשר לחטאת ראשונה, בנה בנין אב לכל החטאות שקודמות לעולה בין בבהמה בין בעוף: וכן להקדשה. כשהוא מפריש קנו, דהיינו שתי תורים או שני בני יונה, קורא קס לחטאת תחלה:

ה. כל החטאות שבתורה, קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע, מפני שהוא בא על (יד) הכשר. כל האשמות שבתורה באין בני שתים ובאין בכסף שקלים, חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, שהן באין בני שנתן ואינו באין בכסף שקלים:

ברטורה (ח) קודמות לאשמות. אם היה מחוייב חטאת ואשם ומביאן, חטאת קודמת, כדתנן שדמה נתן על ארבע קרנות ועל היסוד: מפני שהוא בא להכשיר. את המאורע להקדים ולביאת מקדש, הלכך חשיבות הוא לגביה, שהטהרה תלויה בו: וזאים בכסף שקלים. דכתיב (ס) בערך כסף שקלים, באשם מעילות, ואתי אשם תלוי ואשם גזילות בגזירה שיה בערך בערך, ואשם שפחה חרופה גמר באיל איל: חוץ מאשם נזיר ואשם מאורע. דכתיב בהו (במדבר ו) כבש בן שנתו. ומדאיל בן שתי שנים בשתי סלעים, כבש בן שנה לאו בשתי סלעים הוא:

ו. כשם שהן קודמים בהקרבתן, כך הן קודמים באכילתן. שלמים של אמש ושלמים של היום, של אמש קודמין, שלמים של אמש וחטאת ואשם של היום, שלמים של אמש קודמין, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, החטאת קודמת, מפני שהיא קדשי קדשים:

ברטורה (י) כך הם קודמים לאכילה. אכולהו דבני אכילה קאי, כגון חטאת לאשם, ואשם לתודה, ותודה לשלמים: שלמים. של קרבן אמש: וחכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים. ותדיר ומקודש, כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדים, זה תדיר, וזה מקודש ממנו, דהא אמרו דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרנה. הא מלתא מיבעיא בגמרא ולא אפשיטא. ונראה לתדיר קודם:

ז. וּבְכֻלָּם, הִפְהִינִים רִשָּׁאִין לְשָׁנוֹת בְּאַכִּילָתוֹן, לְאַכְלָן צְלוּיִים, שְׁלוּקִים, וּמִבְשָׁלִים, וְלָתֵת לְתוֹכוֹן תְּבִילֵי חֲלִין וְתְבִילֵי תְרוּמָה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי מְאִיר אָמַר, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹן תְּבִילֵי תְרוּמָה, שְׁלֹא יָבִיא אֶת הַתְּרוּמָה לְיַדֵּי פְסוּל ח. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם רָאִיתָ שְׁמֹן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בְּעֶזְרָה, אִין אַתָּה צָרִיד לְשָׂאוֹל מֵהוּא, אָלֵא מוֹתֵר רְקִיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֵג שְׁמֹן שֶׁל מְצוּרַע. אִם רָאִיתָ שְׁמֹן שֶׁהוּא נָתוּן עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים, אִין אַתָּה צָרִיד לְשָׂאוֹל מֵהוּא, אָלֵא מוֹתֵר רְקִיקֵי מִנְחוֹת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ. שְׂאִין מִתְנַדְּבִים שְׁמֹן, רַבִּי טְרַפּוֹן אָמַר, מִתְנַדְּבִים שְׁמֹן:

צְרִיבָה (ז) וּבְכֻלָּן. כֻּלָּל הַנַּאכְלִים: רִשָּׁאִים הַכֹּהֲנִים לְשָׁנוֹת בְּאַכִּילָתוֹן. כְּגוֹן לְאַכְלָן צְלוּיִין, מְצוּסִין, וְשֻׁלוּקִין, דְּצִמְתָּנוֹת כְּהוֹנָה כְּתִיב (שם יח) לְךָ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה, לְגְדוּלָה, כְּדַרְךְ שְׁהַמְלִכִים אוֹכְלִים לְכִי שְׁלוּק וּמְצוּסֵל וְצִמְטַעְמִים וְצִתְּבִלִין: שְׁלֹא יָבִיא אֶת הַתְּרוּמָה לְיַדֵּי פְסוּל. לְפִי שֶׁהַתְּבִילִין שֶׁצִּלְעוּ טַעַם הַקְּדָשִׁים אִם יִצְאוּ לְיַדֵּי נוֹתֵר הֵן בְּאַזְהָרָה מִטַּעַם טַעַם הַקְּדָשִׁים שֶׁצִּלְעוּ הַקְּדָשִׁים כְּהֵן:

גמרא זבחים דף פ"ח ע"א

אָמַר רַבִּי עֲנָנִי בַּר שְׁשׁוֹן לָמָּה נִסְמָכָה פְּרִשֶׁת קֶרְבָּנוֹת לְפָרֶשֶׁת בְּגָדֵי כְהוֹנָה לוֹמַר לְךָ מֵהוּ קֶרְבָּנוֹת מְכַפְּרִים אֵף בְּגָדֵי כְהוֹנָה מְכַפְּרִים. כְּתוּבָת מְכַפְּרַת עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים שְׁנֵאָמַר (בְּרַאשִׁית ל"ז) וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עֲזִים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתוּבָת בַּדָּם. מְכַנְּסִים מְכַפְּרִים עַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת כ"ח) וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְּסֵי בַד לְכִסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוֹה. מְצַנְפֵּת מְכַפְּרַת עַל גִּסֵי הָרוּחַ מִנִּין אָמַר רַבִּי חֲנִינָא יָבֵא דְבָר שְׁבַגְוֵבָה וַיִּכְפַּר עַל גוֹבָה. אַבְנֵי מְכַפֵּר עַל הַרְהוּר הַלֵּב הֵיכָא דְאִיתֵיה. חֲשׂוֹן מְכַפֵּר עַל הַדִּינִין שְׁנֵאָמַר (שם) וַעֲשֵׂיתָ חֲשׂוֹן מִשְׁפָּט. אִפּוֹד מְכַפֵּר עַל עֲבוּדָה זָרָה שְׁנֵאָמַר (הוֹשֵׁעַ ג') אִין אִפּוֹד וְתַרְפִּים. מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן הָרַע מִנִּין אָמַר רַבִּי חֲנִינָא

יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע. וציץ מכפר על עזות פנים
 בציץ כתיב (שמות כ"ח) והיה על מצח אהרן ובעזות פנים כתיב (ירמיה
 ג) ומצח אשה זונה היה לה. איני והא אמר רבי יהושע בן לוי
 שני דברים לא מצינו להם פרה בקרבנות ומצינו להם פרה
 במקום אחר ואלו הן שפיכות דמים ולשון הרע. שפיכות דמים
 מעגלה ערופה ולשון הרע מקטורת דתני רב חנניה מנין
 לקטורת שמכפרת שנאמר (במדבר י"ז) ויתן את הקטורת ויכפר על
 העם. ותנא דבי רבי ישמעאל על מה קטורת מכפרת על לשון
 הרע יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי. קשיא לשון
 הרע אלשון הרע קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים.
 שפיכות דמים אשפיכות דמים לא קשיא הא דידיע מאן
 קטליה. הא דלא ידיע מאן קטליה. אי דידיע מאן קטליה בר
 קטלא הוא במזיד ולא אתרו ביה. ולשון הרע אלשון הרע נמי
 לא קשיא הא בצנעא הא בפרהסיא :

רס"י למה נסמכה. כלו את אהרן זאת תורת העולה זאת תורת החטאת כו' והדר
 קח את אהרן ואת הבגדים: ויטבלו את הכתונת. רמז הוא לעתיד שכפרת שפיכות
 דמים בכתונת. טבילה היינו כפרה: לכסות בשר ערוה. לחפו' על גילוי עריות: היכא
 דאיתיה. שהיו חוגרין כנגד אילי ידיהן דהיינו כנגד הלב כדילפינן בפ"ב מולא יחגרו
 ביזע: אין אפוד. נגלה עון תרפים הא יש אפוד אין תרפים כך שמעתי במסכת ערכין:
 דבר שבקול. פעמונים שבו מכפר: ויכפר על העם. במחלוקת קרח שהיא לה"ר
 שנאמר אתם המיתם וגו': דבר שבחשאי. שהיה לבדו שם כדתנן פורשין מבין האולם
 ולמזבח בשע' הקרב' והקטרה וכ"ס מן ההיכל שנאמר וכל אדם לא יהיה וגו' בפרשת
 יומא: ידיע מאן קטליה. כתונת מכפר' על הצבור שלא יענשו: בר קטלא הוא. וכל
 כמה דלא קטליה מיענש דכתיב ולארץ לא יכופר וגו' ומשני במזיד ולא אתרו ביה
 דלאו בר קטלא הוא הלכך צבור מתכפרי בכתונת. והוא נגעים באים עליו כדאמר
 בערכין: צנעא. דהוה דבר שבחשאי קטרת מכפרת שהיא מעש' חשאי: בפרהסי'.
 שהוא דבר שבקול קול פעמונים מכפר עליו:

זוהר מקץ דף קצ"ט ע"א

רבי אבא הוה יתיב אתרעא דאבבא דלוד חמא חד בר נש דהוה
 אתי ויתיב בחד קולטא דתלא דארעא והוה לאי מארחא

וַיִּתֵּיב וְנָאִים תַּמּוֹן אֲדַהֲכִי חֲמָא חַד חוּיָא דְהוּא אֲתִי לְגַבְיָה נֶפֶק
 קוּסְטָפָא דְגוּרְדְנָא וְקָטִיל לִיה לְחוּיָא, כַּד אֲתַעַר הֵהוּא בַר נֶשׁ
 חֲמָא הֵהוּא חוּיָא לְקַבְלִיה דְהוּא מִית אֲזִדְקָף הֵהוּא בַר נֶשׁ וְנֶפֶל
 הֵהוּא קוּלְטָא לְעוּמְקָא דְתַחוּתוּי וְאַשְׁתִּיזִיב, אֲתָא רַבִּי אַבָּא
 לְגַבְיָה אָמַר לִיה אֵימָא לִי מֵאֵן עוּבְדִיד דְהָא קִדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא
 רַחִישׁ לָךְ אֵלִין תִּרְיוֹן נְסִין לָאוּ אֲנוּן לְמַגְנָא, אָמַר לִיה הֵהוּא בַר
 נֶשׁ כֹּל יוּמָאֵי לֹא אֲשָׁלִים לִי בַר נֶשׁ בִּישָׁא בְּעֵלְמָא דְלֹא אֲתַפְיִסְנָא
 בְּהִדְיָה וּמְחִילְנָא לִיה, וְתוּ אֵי לֹא יְכִילְנָא לְאַתְפִּיסָא בְּהִדְיָה לֹא
 סְלִיקְנָא לְעָרְסִי עַד דְמְחִילְנָא לִיה וּלְכֹל אֲנוּן דְמִצְעָרוּ לִי וְלֹא
 חִישָׁנָא כֹּל יוּמָא לְהֵהוּא בִישָׁא דְאֲשָׁלִים לִי, וְלֹאֵוּ דִּי לִי דָּא אֶלְא
 דְמַהֵהוּא יוּמָא וּלְהֵלְאָה אֲשֶׁתִּדְלָנָא לְמַעַבְדַּ עֲמָהוּן טְבָא, בְּכָה
 רַבִּי אַבָּא וְאָמַר יִתִּיר עוּבְדוּי דְדִין מִיוֹסָף דְיוֹסָף הוּוּ אַחוּי וְדָאֵי
 וְהוּוּ לִיה לְרַחֲמָא עֲלוּי אֶבֶל מַה דְעֵבִיד דָּא יִתִּיר הוּא מִיוֹסָף
 יָאוּת הוּא דְקִדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא יִרְחִישׁ לִיה נֶסָא עַל נֶסָא, פְּתַח
 וְאָמַר (שם ט) הוּלִידְ בַּתּוּם יִלְדְּ בְּטַח וּמַעֲקֶשׁ דְרַכּוּי יוּדַע, הוּלִידְ
 בַּתּוּם יִלְדְּ בְּטַח דָּא הֵהוּא בַר נֶשׁ דְאֲזִיל בְּאַרְחִין דְאֹרִיָּתָא, יִלְדְּ
 בְּטַח דְלֹא יְכִילוּ נְזִקֵי דְעֵלְמָא לְאַבְאָשָׁא לִיה, מַעֲקֶשׁ דְרַכּוּי יוּדַע
 מֵאֵן יוּדַע דָּא הוּא מֵאֵן דְאֲסֻטֵי מְאַרְחָא דְקֶשׁוּט וּבְעֵי גַבֵּי
 דְחַבְרִיָּה. יוּדַע, מַהוּ יוּדַע, יִשְׁתַּמּוּדַע אִיהוּ בְּעִינֵיהוּן דְכֹל מְאָרִי
 דְדִינָא, דְלֹא יִתְאַבִּיד מְנִיָּהוּ דִּיּוּקְנָא דְהֵהוּא בַר נֶשׁ בְּגִין
 לְאַיְתָאָה לִיה לְאַתְרָא דִּינְקָמוּן מְנִיָּה וּבְגִין כֹּף יוּדַע, וְתָא חֲזִי
 הֵהוּא דְאֲזִיל בְּאַרְחַ קֶשׁוּט קִדְשָׁא בְרִידָּהּ הוּא חֲפִי עֲלֵיה בְּגִין
 דְלֹא אֲתִידַע וְלֹא אֲשֶׁתַּמּוּדַע לְגַבֵּי מְאָרִיָּהוּן דְדִינָא אֶבֶל מַעֲקֶשׁ
 דְרַכּוּי יוּדַע וְיִשְׁתַּמּוּדַע לְגַבֵּיָּהוּ, זַכָּאִין אֲנוּן בְּנֵי נֶשׁא דְאֲזִלֵי
 בְּאַרְחַ קֶשׁוּט וְאֲזִלֵי לְרוּחְצוֹן עַל עֵלְמָא דְלֹא דְחִלֵי אֲנוּן בְּעֵלְמָא
 דִּין וְלֹא בְּעֵלְמָא דְאֲתִי :

תרגום הזוהר רַבִּי אַבָּא הָיָה יוֹשֵׁב בְּפֶתַח שַׁעַר הָעִיר לַד'. רָאָה אֶדְם אֶחָד שֶׁהָיָה צָא
 וְיֹשֵׁב עַל צְלִיטָה שֶׁהָיְתָה צוֹלְטַת מֵאֵד הָהָר, וְהָיָה עֵינָי מִן הַדֶּרֶךְ וְיֹשֵׁב וְיִשֹּׁן שָׁם.
 צָתוּף כֶּף, רָאָה נַחֵשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה צָא אֶלְלוֹ. וְיֹאֵל שָׂרֵץ שֶׁנִּקְרָא קוּסְטָפָא דְגוּרְדְנָא,
 וְהָרַג אֶת הַנַּחֵשׁ. כְּשֶׁהִקִּיץ הָאֶדְם רָאָה אֶת הַנַּחֵשׁ לְמוּלוֹ, שֶׁהָיָה מֵת. קָם הָאֶדְם,
 וְנִפְלָה הַצְּלִיטָה. שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אָל הָעֵמֶק שֶׁמִּתְחַתֶּיהָ, כִּי נִקְרְעָה מִן הָהָר,
 וְהָאֶדְם נָכַל. צָא אֵלָיו רַבִּי אַבָּא, אָמַר לוֹ, אֲמוּר לִי מַה מַּעֲשִׂיָּה, כִּי הִקְדוּשׁ צְרוּף
 הוּא הִקְרָה לָךְ שְׁנֵי נְסִים אֵלּוּ, לֹא הָיוּ צְחָנִים. אָמַר לִיה הֵהוּא בַר נֶשׁ כֹּל יְמֵי, לֹא
 עָשָׂה לִי אֶדְם רָעָה, שְׁלֹא נִתְרַחֲטִי עִמּוֹ וּמְחַלְתִּי לוֹ. וְעוֹד, אִם לֹא יְכוּלְתִי לְהִתְרַחֵט
 עִמּוֹ, לֹא עָלִיתִי עַל מִטְתִּי צְטָרִם שֶׁמְחַלְתִּי לוֹ וּלְכֹל אֵלּוּ שֶׁלְעָרְוּ לִי, וְלֹא נִטְרַחֲטִי לוֹ

שְׁנָאָה כָּל הַיּוֹם, עַל אֹתוֹ רַע שְׁעָשָׂה לִי, וְלֹא דִי לִי זֶה, אֲלֹכָא עוֹד, שְׁמֵאֲוֹתוֹ יוֹם וְהִלְחָה, הַסְּפִדְלָתִי לְעֵשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת. בְּכֵה רַבִּי חֲצָא וְחָמַר, גְּדוּלִים מְעַשִּׂיו שֶׁל זֶה מִיּוֹסֵף, כִּי בִיּוֹסֵף, הָעוֹשֵׂי רָעָה הָיוּ אֲחִיו, וְדָחִי, שְׁהִיָּה לוֹ לְרַחֵם עָלֵיהֶם, מִחַמַּת הָאֲחֻוּהָ, אֲבָל מֵה שְׁעָשָׂה זֶה, שְׁעָשָׂה כֵּן עִם כָּל בְּנֵי אָדָם, הוּא גְדוֹל מִיּוֹסֵף, רָאוּי הוּא, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִקְרָה לוֹ נֶס עַל נֶס. פֶּתַח וְחָמַר (מַשְׁלֵי י') הוֹלֵךְ בְּתוֹם יֵלֵךְ בְּטַח, זֶהוּ אָדָם שְׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה. יֵלֵךְ בְּטַח, שְׁמֵאִיקֵי הָעוֹלָם לֹא יוּכְלוּ לְהַזְיָקוֹ. "וּמַעֲקָשׁ דְּרַכְיוֹ יוֹדַע". מִי הוּא יוֹדַע, וְחָמַר, זֶה הוּא מִי שְׁנִטְבָּה מְדַרְכֵי הָאֱמֶת, וּמַבְיָקֵשׁ לְגִצּוֹת מִחֲבֵרוֹ. "יוֹדַע", מֵהוּ יוֹדַע, הֵינוּ, שְׁיִהִיָּה נֶפֶר בְּעֵינֵי כָּל בְּעֵלֵי הַדִּין, שֶׁלֹּא תֵאָבֵד מֵהֶם כּוֹרֵת אֹתוֹ אָדָם, כְּדִי לְהַבְיָאוֹ לְמִקּוֹם, שְׁיִהִיוּ נוֹקְמִים מִפְּנֵיו. דְּהֵינוּ מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה, וְעַל כֵּן, יוֹדַע. וּבִאֵל וּרְחֵם, אֹתוֹ הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הָאֱמֶת, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִחֲפָה עָלָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִתּוֹדַע וְלֹא יִהְיֶה נֶפֶר לְבְּעֵלֵי הַדִּין, אֲבָל מְעַקֵּשׁ דְּרַכְיוֹ יוֹדַע, וְיִהְיֶה נֶפֶר לָהֶם. אֲשֶׁרִיָּהֶם הָאֲנָשִׁים הַהוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֱמֶת, וְהוֹלְכִים בְּטַח בְּעוֹלָם, שְׁאִינֶם מְפַחְדִים לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם ה' ע"ז פי"ב

א. לא תעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי הָאִישׁ כְּגוֹן שְׁתֵּשִׁים בְּרֵאשָׁה מְצַנְפֵת אוֹ כּוֹבֵע אוֹ שְׁתִּלְבֹּשׁ שְׂרִיוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אוֹ שְׁתִּגְלַח רֵאשָׁה כְּאִישׁ וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה כְּגוֹן שְׁיִלְבֹּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִים וְחָלִי זָהָב בְּמִקּוֹם שְׂאִין לּוֹבֵשִׁין אוֹתָם הַכֵּלִים וְלֹא מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחָלִי אֲלֵא נָשִׁים הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. אִישׁ שְׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה וְאִשָּׁה שְׁעָדָתָה עֲדֵי אִישׁ לּוֹקִין. הַמְּלַקֵּט שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחוֹרוֹת מְרֵאשׁוֹ אוֹ מְזַקְנֵנוּ מְשִׁילְקֵט שְׁעָרָה אַחַת לּוֹקָה מִפְּנֵי שְׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה. וְכֵן צָבַע שְׁעָרוֹ שְׁחוֹר מְשִׁי צָבַע שְׁעָר לְבָנָה אַחַת לּוֹקָה. טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵינּוּ עוֹטֵף כְּאִשָּׁה וְלֹא מְגַלָּה רֵאשׁוֹ כְּאִישׁ וְאִם עָשָׂה כֵּן אֵינּוּ לּוֹקָה: **ב.** כְּתוּבָת קַעֲקַע הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה הוּא שְׁיִשְׂרֵט עַל בְּשָׂרוֹ וַיִּמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כְּחוֹל אוֹ דִין אוֹ שְׂאֵר צְבָעוֹנִין הַרוֹשְׁמִין וְזֶה הִיָּה מְנַהֵג הַגּוֹיִם שְׂרוֹשְׁמִין עֲצָמָם לְעַבּוּדָה זָרָה כְּלוּמַר שֶׁהוּא עֶבֶד מְכוּר לָהּ וּמִוִּרְשָׁם לְעַבּוּדָתָהּ וּמֵעַת שְׁיִרְשׁוּם בְּאַחַד מִדְּבָרִים הַרוֹשְׁמִים

אחר שישרוט באיזה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה. כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שנאמר (ויקרא י"ט) וכתובת קעקע במה דברים אמורים בכותב אבל זה שכתב בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אלא אם כן סייע כדי שיעשה מעשה אבל אם לא עשה כלום אינו לוקה: ג. השורט שריטה אחת על המת לוקה שנאמר (שם) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אחד כהן ואחד ישראל. שרט שריטה אחת על ה' מתים או חמש שריטות על מת אי' לוקה חמש והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"ב

דע כי אם חס ושלום אתה שונא איש ישראל תהיה מרובה לטומאה דעשר קליפין מסאבין הנקראים איבה ובהיותך דן לכף חובה תהיה מרובה לקליפת הטומאה הנקרא חובה. ובספרך לשון הרע תהיה מרובה לקליפה טמאה הנקרא לשון הרע ובהיותך בגבהות ראש אין פחד אלהים לנגד עיניך ותדבר לבריות בכעס ורוע פנים וזעקה תהיה מרובה לקליפת הטומאה הנקרא חרון אפו עברה וזעם וצרה. אין פחד דכתיב (תהלים נ"א) נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו ונמצאת חלילה דבוק לעשר קליפין מסאבין מחוץ למחנה הקדושה מושבו וטמא טמא תקרא. להכי כתיב במצורע דהוה שונא איש ישראל כאשר היה דנו לכף חובה ומדבר עליו לשון הרע בלי פחד ובכעס, והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא ביד ישב מחוץ למחנה מושבו. לכן הזהר מאד ותשוב לה' וירחמך והבא ליטהר מסייעין אותנו:

(כז) וְשִׁבַּע הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעַת הָעֵלֹת
 אַחֲרֵיהֶן שִׁבַּע שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבַּע הַשָּׁבָלִים
 הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב:
 וְשִׁבַּע תּוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא דְסַלְקוּ בְּתַרְיָהוֹן שִׁבַּע שָׁנִין אֲנוּן וְשִׁבַּע
 שָׁבָלִיא לְקִיטָּא דְשָׁקִיפֹן קָדִים יְהוּן שִׁבַּע שָׁנֵי כַפְנָא: (כח) הוּא הַדְּבָר
 אֲשֶׁר דְּבִרְתִּי אֶל פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 הִרְאָה אֶת פְּרָעָה: הוּא פְּתַגְמָא דִּי מְלִילִית עִם פְּרָעָה דִּי יֵי
 עֲתִיד לְמַעַבְד אַחֲזִי לְפְרָעָה: (כט) הֵנָּה שִׁבַּע שָׁנִים בָּאוֹת
 שִׁבַּע גְּדוֹל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם: הָא שִׁבַּע שָׁנִין אֲתָן
 שׁוֹבְעָא רַבָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: (ל) וְקָמוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב
 אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְכָלָה הַרְעָב אֶת הָאֶרֶץ: וְיִקּוּמוּן שִׁבַּע שָׁנֵי כַפְנָא בְּתַרְיָהוֹן
 וְיִתְנַשֵּׂי כָּל שׁוֹבְעָא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וְיִשְׁיִצִי כַפְנָא יָת (עמא ד) אֶרֶץ:

רע"ז ונשכח כל השבע. הוא פתרון הכליפה:

(לא) וְלֹא יוֹדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הַרְעָב הַהוּא
 אַחֲרֵי כֵן כִּי כָבֵד הוּא מְאֹד: וְלֹא יִתְיַדַע שׁוֹבְעָא בְּאֶרֶץ
 מִן קָדָם כַּפְנָא הַהוּא דִּיהִי בְּתַר כֵּן אֲרִי תַקִּיף הוּא לְחַדָּא:

רע"ז ולח יודע השבע. הוא פתרון (פסוק כא) ולא נודע כי באו אל קרבנה:

(לב) וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוּם אֶל פְּרָעָה פְּעָמִים כִּי
 נִכּוֹן הַדְּבָר מִעַם הָאֱלֹהִים וּמִמַּהֲר הָאֱלֹהִים
 לַעֲשׂוֹתוֹ: וְעַל דְּאִתְנִית חֲלָמָא לְפְרָעָה תַרְתִּין זְמַנִּין אֲרִי תַקִּין פְּתַגְמָא
 מִן קָדָם יֵי וְאוּחִי יֵי לְמַעַבְדָּה:

(לג) וְעַתָּה יֵרָא פֶּרְעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁיִתְהוּ
 עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם : וַיִּכְעַן יַחְזִי פֶּרְעָה גָבֵר סוֹכְלָתוֹ וְחַכְמֵי וַיִּמְנִינִיהָ
 עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם : (לד) יַעֲשֶׂה פֶּרְעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל
 הָאָרֶץ וְחַמֵּשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי
 הַשָּׁבָע : יַעֲבֹד פֶּרְעָה וַיִּמְנִי מִהִימְנִין עַל אֶרְעָא וַיִּזְרֹז יֵת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 בְּשִׁבְעַ שָׁנֵי שׁוֹבְעָא :

רש"י וחמש. כתרגומו ויזרזון וכן (שמות יג יח) וחמושים:

(לה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֹכְלֵי הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת
 הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ בָר תַּחַת יַד פֶּרְעָה
 אֹכְלֵי בְּעָרִים וְשָׁמְרוּ : וַיִּכְנָשׁוּן יֵת כָּל עֵיבוֹר שְׁנֵיָא טָבוֹ דְּאֶתְנָן
 הָאֵלִין וַיִּצְבְּרוּ עֵיבוֹרָא תַּחוֹת יָדָא מִהִימְנִי דְּפֶרְעָה עֵיבוֹרָא בְּקִירוֹנָא
 וַיִּטְרוּן :

רש"י את כל אכל. גם דבר הוא, לפיכך טעמו באל"ף ונקוד בפתח קטן, ואוכל שהוא פועל, כגון (ויקרא ז כה) כי כל
 אכל חלב, טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן; תחת יד פרעה. ברשותו ובאורכותיו:

(לו) וְהָיָה הָאֹכֵל לְפָקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַ שָׁנֵי
 הָרָעַב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא תִכְרַת
 הָאָרֶץ בְּרָעַב : וַיְהִי עֵיבוֹרָא גְּנִיז (לעמ"ד) לְאֶרְעָא לְשִׁבְעַ שָׁנֵי כַּפְנָא
 דִּי תִהְוִין בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְלֹא תִשְׁתִּיצִי עֲמָא דְּאֶרְעָא בְּכַפְנָא :

רש"י והיה האכל. הכזור כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:

(לז) וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פֶּרְעָה וּבְעֵינֵי כָּל
 עֲבָדָיו : וַיִּשְׁפֹּר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פֶּרְעָה וּבְעֵינֵי כָּל עֲבָדוֹהִי : (לח) וַיֹּאמֶר
 פֶּרְעָה אֵל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ

אֱלֹהִים בּוֹ : וַאֲמַר פְּרָעָה לְעַבְדוֹהִי הַנְּשַׁכְּחַ כְּדִין גְּבַר דִּי רוּחַ נְבוּאָה
מִן קָדָם יְיָ בָּהּ :

רש"י הנמלא כזה. הגשכה כדיון, אם נלך ונבקשו הנמלא כמוהו. הנמלא לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת בראש
תבה ונקודה בחטף פתח:

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי (לט)
הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אֹתְךָ אֵת כָּל זֹאת אֲיוֹן נְבוֹן
וְחָכָם כְּמוֹךָ : וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף בְּתֵר דְּאוֹדַע יְיָ יִתְּךָ יֵת כָּל דָּא
לֵית סְכָלְתוֹ וְחַפִּים כְּוִתְךָ :

רש"י אין נבון וחכם כמוך. לבקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמלא כמוך:

אֶתְּהָ תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי (מ)
רַק הַכֶּסֶּא אֶגְדֵּל מִמֶּךָ : אֶתְּ תִּהְיֶה מִמֶּנָּא עַל בֵּיתִי וְעַל
מִימְרֶךָ יִתְּזוּן כָּל עַמִּי לְחוּד כְּרִסִּי מִלְכוּתָא הַדִּין אֵיהִי יְקִיר מִנְךָ :

רש"י ישק, יתזון, יתפרנס. כל כרכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו (לעיל טו ג) וכן משק ביתי, וכמו (תהלים ב יט) נשקו
בר, גרנישו"ן בלע"ז : רק הכסא. שיהיו קורין לי מלך: כסא. לשון שם המלוכה כמו (מלכים א א ז) ויגדל את כסאו
מכסא אדני המלך:

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֶתְךָ עַל (מא)
כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם : וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף חֲזִי מִנִּיתִי יִתְּךָ עַל כָּל
אֶרֶץ מִצְרָיִם :

רש"י נתתי אתך. מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתינה הוא, כמו (דברים טו יט) ולתתך עליון, בין לגדלה בין לשפלות
נופל לשון נתינה עליו, כמו (מלכים ב ט) נתתי אתכם נבזים ושפלים:

וַיִּסַּר פְּרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן (מב)
אֶתְּהָ עַל יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ
וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צְוָאָרוֹ : וַאֲעָדִי פְּרָעָה יֵת עֲזָקְתָּהּ
מֵעַל יָדָהּ וַיִּהְיֶה יֵתָהּ עַל יָדָהּ דְּיוֹסֵף וַאֲלַבִּישׁ יֵתָהּ לְבוּשֵׁין דְּבוּאָ וְשׁוּי מְנִיכָא
דְּדַהְבָּא עַל צְוָאָרָה :

רש"י ויסר פרעה את טבעתו. נתינת טבעת המלך הוא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדלה: בגדי שש. דבר חשיבות הוא במצרים: רבד. ענה, ועל שהוא לרוף בטבעות קרוי רבדל. וכן (משלי ז טו) רבדתי ערש, רכפתי ערשי מרכפות. בלשון משנה (מדות א ח) מקוף רבדיון של אבן, (יומא מג ב) על הרובד שבעזרה, והיא רכפה:

(מג) וַיִּרְכַּב אֶתְּוּ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ
וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנָתַן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ
מִצְרָיִם: וְאַרְכִּיב יָתָה בְּרִתְּכָא תַנְיָתָא (נ"י תַנְיָנָא) דִּי לָהּ וְאַכְרִיזוּ
קְדָמוּהִי דִּין אַבְרָא לְמַלְכָא וּמְנִי יָתָה עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש"י במרכבת המשנה. השניה למרכבתו, המהלכת אצל שלו: אברך. כתרנומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך. בהשותפין (בבא בתרא ד א) לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה וכך בשנים, אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעות עלינו את הכתובים, אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו' :

(מד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהָ אֶל יוֹסֵף אֲנִי פְּרַעֲהָ וּבְלַעְדֶּיךָ
לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ
מִצְרָיִם: וְאָמַר פְּרַעֲהָ לְיוֹסֵף אֲנִי פְּרַעֲהָ וַיְבֵר מִימְרֶךָ לֹא יָרִים גִּבֹּר
יָת יְדָהּ לְמִיחַד זֵין וְיָת רַגְלָהּ לְמִרְכָּב עַל סוּסִיאַ בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש"י אני פרעה. שיש יכולת בידי לגזור גזרות על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו: ובלעדך. שלא ברשותך. דבר אחר אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדך וגו' וזהו דגמת (פסוק ט) רק הכסא: את ידו ואת רגלו. כתרנומו:

(מה) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהָ שֵׁם יוֹסֵף צְפִנְתַּת פַּעֲנַח וַיִּתֵּן
לוֹ אֶת אֶסְנַת בַּת פּוֹטִי פְּרַעֲהָ לְהִנּוּ אֵן לְאִשָּׁה
וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיִּקְרָא פְּרַעֲהָ שׁוּם יוֹסֵף
גִּבְרָא דְּמִטְמָרָן גִּלְיָן לָהּ וַיְהִי לָהּ יָת אֶסְנַת בַּת פּוֹטִי פְּרַעֲהָ רַבָּא דְּאוּן
לְאַתְתָּא וּנְפִיק יוֹסֵף (שְׁלִיט) עַל אֶרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש"י צפנת פענח. מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא: פוטי פרע. הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על שנתרם מאליו, לפי שלקח את יוסף למשכב זכר:

(מו) וַיֹּסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לְפָנָי פְּרַעֲהָ
מִלֶּךְ מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָי פְּרַעֲהָ וַיַּעֲבֹר

בְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם : וַיֹּסֶף בָּר תְּלָתִין שָׁנָיו כַּד קָם קָדָם פְּרַעַה
מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּנְפֹּק יוֹסֵף מִן קָדָם פְּרַעַה וַעֲבַר (שְׁלִיט) בְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם :
(מז) **וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְע שָׁנֵי הַשָּׁבַע לְקַמְצִים :**
וַיִּכְנָשׁוּ דְּיָרֵי אֶרֶץ בְּשִׁבְע שָׁנֵי שׁוֹבְעָא עֵיבוּרָא לְאוֹצְרִין :

רס"ז ותעש הארץ. כתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמצים. קומץ על קומץ, יד על יד היו אוצרים:

(מח) **וַיִּקְבֹּץ אֶת כָּל אֲכָל שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן אֲכָל בְּעָרִים אֲכָל שְׂדֵה
הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ :** וַיִּכְנָשׁ יָת כָּל
עֵיבוּר שְׁבַע שָׁנָיו דִּי הוּוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִיב עֵיבוּר בְּקִרְוֵיָא עֵיבוּר חֲקַל
קִרְתָּא דִּי בְּסַחְרֵנְהָא יְהִיב בְּגִנְהָ :

רס"ח אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתון בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונתנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מליקב:

(מט) **וַיַּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד
כִּי חָדַל לְסַפֵּר כִּי אֵין מְסַפֵּר :** וַיִּכְנָשׁ יוֹסֵף עֵיבוּרָא כְּחֻלָּא
דְּיָמָא סְגִי לְחֻדָּא עַד דִּי פִּסַּק לְמִמְנֵי אַרְי לִית מְנָן :

רס"ט עד כי חלל לספר. עד כי חלל לו הסופר לספר, והרי זה מקרא קל: כי אין מספר. לפי שאין מספר, והרי
כי משמש בלשון דהא:

(נ) **וַלְיוֹסֵף יֵלֵד שָׁנֵי בְּנִים בְּטָרָם תָּבוּא שְׁנַת
הָרָעַב אֲשֶׁר יֵלְדָה לוֹ אֶסְנַת בַּת פּוּטֵי פְּרַע
כַּהֵן אֹן :** וַלְיוֹסֵף אֶתְיֵלֵד תְּרִיתִין בְּנִין עַד לָא עֲלַת שְׁתָּא דְּכַפְנָא
דִּילִידַת לֶה אֶסְנַת בַּת פּוּטֵי פְּרַע רַבָּא דְּאֹן :

רס"י בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון:

(נא) **וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי
נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלֵי וְאֵת כָּל בֵּית**

אָבִי : וּקְרָא יוֹסֵף יְת שׁוּם בּוּכְרָא מְנַשֶּׁה אָרִי אֲנִשְׁיָנִי יִי יְת כָּל עֲמָלִי
וְיֵת כָּל בֵּית אָבִא : (ב) וְיֵאת שֵׁם הַשְּׁנַי קְרָא אֶפְרַיִם כִּי
הַפְּרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִיִי : וְיֵת שׁוּם תְּנַנְנָא קְרָא אֶפְרַיִם
אָרִי אֶפְשִׁנִי יִי בְּאֶרֶע שְׁעֵבּוּדִי :

מקץ יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה :

וְתַכְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר (ג)
הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : וְשְׁלִימַת שְׁבַע שְׁנֵי שׁוֹבְעָא דִּי הָוָה
בְּאֶרֶע דְּמִצְרַיִם : (ד) וְתַחְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי הָרַעֲב לְבּוֹא
כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעֵב בְּכָל הָאֲרָצוֹת
וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם : וְשָׂרִיאת שְׁבַע שְׁנֵי כִפְנָא
לְמִיעַל כְּמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף וְהָוָה כִּפְנָא בְּכָל אֲרַעְתָּא וּבְכָל אֲרַעַת דְּמִצְרַיִם
הָוָה לְחֶמְא : (ה) וְתַרְעֵב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק
הָעָם אֶל פְּרַעֲה לֶלְחֶם וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְכָל
מִצְרַיִם לְכוּ אֶל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לְכֶם
תַּעֲשׂוּ : וּכְפִנַת כָּל אֲרַעַת דְּמִצְרַיִם וַיָּנּוּחַ עִמָּא קָדָם לְפְרַעֲה עַל לְחֶמְא
וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְכָל מִצְרַאִי אִיזִילוּ לְיֵת יוֹסֵף דִּי יִימַר לְכוּן תַּעֲבְדוּן :

רס"ז ותרעב כל ארץ מצרים. שהרקיבה תבואתם שאכלו חוץ משל יוסף: אשר יאמר לכם תעשו. לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשכלו אכל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם למה לא זכרתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזור עלינו ונמות:

וְהָרַעֲב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף (ו)
אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיִּחְזַק

הָרָעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : וְכִפְּנָא הָוָה עַל כָּל אֶפְרַי אֶרְעָא וּפְתַח
יֹסֵף יָת כָּל דֵּי בְהוֹן עֵיבוּרָא וְזַבִּין לְמִצְרַיִם וּתְקִיף כִּפְּנָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם :

רש"י על כל פני הארץ. מי הם פני הארץ, אלו העשירים: את כל אשר בהם. כתרומתו די בהון עבדו: וישבר למצרים. שבר לשון מכר ולשון קנין הוא, כאן משמש לשון מכר, (להלן מג ט) שברו לנו מעט אכל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם בתבואה, שאף בין וחלב מצינו (ישעיה נה א) ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב:

(נ) וְכָל הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף
כִּי חִזַּק הָרָעַב בְּכָל הָאֶרֶץ : וְכָל דֵּיִרֵי אֶרְעָא עָלוּ לְמִצְרַיִם
לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא מִן יוֹסֵף אֲרִי תְקִיף כִּפְּנָא בְּכָל אֶרְעָא :

רש"י וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. (סרסרו ופרשהו וכל הארץ באו מצרים אל יוסף) . אם תפרשהו כסדרו היה לרדי לכתוב לשבר מן יוסף:

מב (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ : וַחֲזָא יַעֲקֹב אֲרִי אֵית עֵיבוּרָא
מִזְדַּבֵּן בְּמִצְרַיִם וַאֲמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו הֵי לָמָּה תִּתְחַזְּוּ :

רש"י וירא יעקב כי יש שבר במצרים. ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר (להלן מג ט) הגה שמעתי וגו' , ומהו וירא, ראה באספקלריא של קדש שעדין יש לו שבר סבר במצרים. ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפרוש שזה יוסף: למה תתראו. למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים, שצאותה שעה עדין היה להם תבואה. ולי נראה כפשוטו למה תתראו, למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרם שיכלה מה שצידכם. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישא, למה תהיו כחושים ברעב. ודומה לו (משלי יא כה) ומרוה גם הוא יורא:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם
רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׂם וְנַחֲיָה וְלֹא
נָמוּת : וַאֲמַר הָא שָׁמַעִית אֲמַרִין אֲרִי אֵית עֵיבוּרָא מִזְדַּבֵּן בְּמִצְרַיִם
חִוְתוּ תַמְן וְזַבִּינוּ לָנָא מִתַּמְן וְנַחֲי וְלֹא נָמוּת :

רש"י רדו שמה. ולא אמר לכו, רמוז למאחיס ועשר שנים שנסתעבדו למצרים, כמנין רד"ו:

(ג) וַיֵּרְדוּ אֲחֵי יוֹסֵף עֶשְׂרָה לְשֹׁבֵר בָּר
מִמִּצְרַיִם : וְנַחְתוּ אֲחֵי יוֹסֵף עֶסְרָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא מִמִּצְרַיִם :

רש"י וירדו אחי יוסף. ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחווה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם: עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב (פסוק ד) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האחווה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שזה לו, אבל לענין לשבור בר כלם לב אחד להם:

(ד) וְאֵת בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן : וְיֵת בְּנֵימִין אָחוּהִי דְיוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב עִם אָחוּהִי אָרִי אָמַר דְּלָמָּא יַעֲרַעְנָה מוֹתָא :

רש"י פן יקראנו אסון. ובבית לא יקראנו אסון, אמר רבי אלעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

(ה) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הָרֶעִב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן : וְאֵתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא בְּגוּ עֲלִיא אָרִי הוּהוּ כְּפָנָא בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן :

רש"י בתוך הבאים. מטמינין עמנו שלא יכירום, לפי שזה להם אציהם שלא יתראו כלם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע שכלם נאים וכלם גבורים: | כי היה הרעב. מוסב על הבאים, כי היה הרעב בארץ כנען והיו באים הרבה שירות משם:

(ו) וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאֶרֶץ הוּא הַמְּשֻׁבֵּר לְכָל עַם הָאֶרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַפִּים אֲרָצָה : וַיֹּסֵף הוּא דְשְׁלִיט עַל אֶרְעָא הוּא דְזָבִין עֵיבוּרָא לְכָל עַמָּא דְאֶרְעָא וְאֵתוּ אָחִי יוֹסֵף וּסְגִידוּ לָהּ עַל אַפֵּיהוֹן עַל אֶרְעָא :

רש"י וישתחוו לו אפים. נשתחוו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים היא:

(ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר אֲכָל : וַחֲזָא יוֹסֵף יֵת אָחוּהִי וְאִשְׁתַּמוּדְעֵנוּן וַחֲשִׁיב מָה דְמַלִּיל לְהוֹן וּמַלִּיל עִמָּהוֹן קִשְׁיוֹן וְאָמַר לְהוֹן מָנוּ אֶתִּיתוּן וְאָמְרוּ מֵאֶרְעָא דְכְנָעַן לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא :

רש"י ויתנכר אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות:

(ח) וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ:
וְאִשְׁתִּמּוֹדַע יוֹסֵף יָת אַחוֹהֵי וְאֲנוּן לֹא אִשְׁתִּמּוֹדַעוּהֵי:

רש"י ויכר יוסף וגו'. לפי שהניחם חתומי זקן: והם לא הכירו. שילא מאללם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. ומלך אגדה ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לכהוג בו אחוה:

(ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִרְגָּלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת
עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם: וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף יָת חֲלָמֵיָא דִּי חָלִים לְהוֹן
וַאֲמַר לְהוֹן מְאֻלְלוֹן אַתּוֹן לְמַחְזִי יָת בְּדָקָא דְאַרְעָא אַתִּיתוֹן:

רש"י אשר חלם להם. עליהם, וידע שנתקומו, שהרי השתחוו לו: ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה לכבש, כמו (ויקרא כ יח) את מקורה הערה, וכמו (יחזקאל טו ז) ערום ועריה. וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי. ותרגום אנקלוס בדקא דארעא, כמו (מלכים ב' יב ו) בלק הבית, רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא:

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדָנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשִׁבֹּר
אֶכֶל: וַאֲמָרוּ לֵה לֹא רַבּוֹנִי וְעַבְדֶּיךָ עֵלּוּ לְמִזְבֵּן עֵיבוֹרָא:

רש"י לא אדני. לא תאמר כן, שהרי עבדיך באו לשבר אכל:

(יא) כִּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחְנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא
הָיוּ עַבְדֶּיךָ מִרְגָּלִים: כִּלְנָא בְּנֵי גְבְרָא חַד נַחְנָא כְּיוֹנֵי אֲנַחְנָא
לֹא הוּוּ עַבְדֶּיךָ אֵלֵילִי:

רש"י כלנו בני איש אחד נחנו. נלננה בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא בן אביהם: כנים. אמתיים, כמו (שמות י כט) כן דברתי, (במדבר כז ז) כן בנות כלפחד דוברות, (ישעיה טז ו) ועברתו לא כן בדיו:

(יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִּי עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם
לָרְאוֹת: וַאֲמַר לְהוֹן לֹא אַרִי בְּדָקָא דְאַרְעָא אַתִּיתוֹן לְמַחְזִי:

רש"י כי ערות הארץ באתם לראות. שהרי נכנסתם בעשירה שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד:

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ
בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאַרְץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת
אָבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ: וַאֲמָרוּ תִרְיֹן עָשָׂר עֲבָדֶיךָ
אֲחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גְבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וְהָא זְעִירָא עִם אָבוּנָא יוֹמָא דִּין
וְחַד לִיתוּהִי:

רש"י ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו'. ובשביל אותו אחד שאיננו נתפזרונו בעיר לבקשו:

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
אֵלֵיכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דִּי
מְלִילִית עִמְכוֹן לְמִימַר אֵלֵילִי אֶתוֹן:

רש"י הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון, זהו לפי פשוטו. ומדרשו אמר להם
וראו מלאכתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו. אמרו לו הן. אמר להם ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום
ממון מה תעשו. אמרו לו לכך באנו, להרוג או להרג, אמר להם הוא אשר דברתי אליכם להרוג בני העיר באתם,
מנחש אני בגדיע שלי ששנים מכס החריבו כרך גדול של שכם:

(טו) בַּזֹּאת תִּבְחַנוּ חַי פְּרַעְהָ אִם תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי
אִם בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הִקְטַן הִנֵּה: בְּדָא תִתְבַּחְרוּן חַי
פְּרַעְהָ אִם תִּפְקוּן מִכָּא אֱלֹהִין בְּמִתִּי אַחוּכוֹן זְעִירָא הָכָא:

רש"י חי פרעה. אם יחיה פרעה. שהיה נשבע לסקר, היה נשבע בחיי פרעה: אם תלאו מזה. מן המקום הזה:

(טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת אֲחֵיכֶם וְאַתֶּם
הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחַנוּ דְבַרְיֶכֶם הֶאֱמַת אֶתְכֶם וְאִם
לֹא חַי פְּרַעְהָ כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: שְׁלַחוּ מִכֶּם חַד
וַיִּדְבֵּר יְת אַחוּכוֹן וְאַתוֹן תִּתְאַסְרוּן וַיִּתְבַּחְרוּן פְּתַגְמִיכוֹן הִקְשׁוּט אֶתוֹן
אֲמָרוּן וְאִם לֹא חַי פְּרַעְהָ אֲרִי אֵלֵילִי אֶתוֹן:

רש"י האמת אתכם. אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פתח שהוא כמו בלשון תמה. ואם לא תביאורו, חי פרעה
כי מרגלים אתם:

וַיֹּאסֹף אֶתְּם אֶל מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים : וַיִּכְנַשׁ
יְתֵהוּן לְבֵית מִטְרָא תְּלַתָּא יוֹמִין :

רש"י משמר. בית האסורים:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת
עֲשׂוּ וַחֲיוּ אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא : וַאֲמַר לְהוּן יוֹסֵף
בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא עֲבִידוּ וְאִתְקִימוּ מִן קָדָם יְיָ אֲנָא דְחַל : (יט)
אִם כְּנִים אֶתְּם אַחִיכֶם אַחַד יֹאסֶר
בְּבֵית מִשְׁמֶרְכֶם וְאֶתְּם לְכוּ הִבִּיאוּ שְׁבֵר
רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם : אִם כְּנִים אֶתְּם אַחִיכֶם אַחַד יֹאסֶר בְּבֵית
מִטְרָתְכוֹן וְאֶתְּוֹן אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֵיבוֹרָא דְחֲסִיר בְּבִתְיִכוֹן :

רש"י לבית משמר. שאתם אסורים זו עכשיו: ואתם לכו הביאו. לבית אחיכם: שבר רעבוון בתיכם. מה שקניתם
לרעבוון אנשי בתיכם:

וְאֶת אַחִיכֶם הִקְטֹן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיִּאָּמְנוּ
דְּבַרְיֶכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ כֵן : וְיַת אַחִיכֶם זְעִירָא
תִּיתָוֹן לְוֹתֵי וְיַתְהִמְנוּן פְּתִגְמִיכוֹן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַבְדוּ כֵן :

רש"י ויאמנו דבריכם. יתאמתו ויתקימו, כמו (במדבר ה כג) אמן אמן, וכמו (מ"א ח טו) יאמן נא דברך:

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אַבְל אֲשֵׁמִים
אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ
בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל כֵּן בָּאָה
אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת : וַאֲמָרוּ גְבַר לְאַחוּהִי בְּקוּשְׁטָא חִיבִין
אֲנַחְנָא עַל אַחוּנָא דִּי חֲזִינָא עֲקַת נַפְשֵׁיהּ כַּד הִוָּה מִתְחַנְּוֹן לָנָא וְלֹא קִבְּלָנָא
מִנָּה עַל כֵּן אֶתְּת לְוֹתְנָא עֲקַתָּא הַדָּא :

רש"י אבל. כהרגומו בקושטא. וראיתו בצראשית רבה (פא ח) ליטנא דרומאה היא אבל, כרס: באה אלינו. טעמו
בד"ה, לפי שהוא בלשון עבר שכבר באה, וחרגומו אתה לנא:

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתְּם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי
אֵלֵיכֶם לֵאמֹר אַל תַּחֲטְאוּ בִּילֵד וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם וְגַם דָּמוֹ הֵנִּיחָה נְדָרְשׁ : וְאַתִּיב רְאוּבֵן יִתְּהוּן
לְמִימַר הֲלֹא אָמַרְתִּי לְוַתְּכוּן לְמִימַר לֹא תַחֲבוּן בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבַּלְתִּי
וְאִף דְּמָה הָא מִתְּבַעִי :

רס"ז וגם דמו. אתיו וגמין רבוין, דמו וגם דם הזקן:

(כג) וְהִם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ
בֵּינְתֶּם : וְאִנּוּן לֹא יָדְעוּן אַרְי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אַרְי מְתַרְגְּמוּן הָוּה בֵּינֵיהוּן :

רס"ח והם לא ידעו כי שמע יוסף. מבין לשונם ובפניו היו מדברים כן: כי המליץ בינתם. כי כשהיו מדברים עמו
היה המליץ ביניהם, היודע לשון עברי ולשון מצרי, והיה מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף להם, לכך היו סבורים
שאין יוסף מכיר בלשון עברי: המליץ. זה מנשה:

(כד) וַיֵּסֶב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבְדָּ וַיָּשָׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר
אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֶתְּם אֶת שְׁמֵעוֹן וַיֶּאֱסֶר אֹתוֹ
לְעֵינֵיהֶם : וְאַסְתַּחַר מֵעֲלוֹנֵיהוּן וּבְכָא וְתַב לְוַתְּהוּן וּמְלִיל עֲמָהוּן
וְדַבֵּר מְלוֹתְהוּן יֵת שְׁמֵעוֹן וְאַסֶּר יֵתָה לְעֵינֵיהוּן :

רס"ט ויסב מעליהם. נרחק מעליהם שלא יראוהו בזכה: ויבד. לפי שמע שהיו מתחרטין: את שמעונו. הוא השליכו
לבו, הוא שאמר ללוי (ע"פ טו ט) הנה בעל החלומות הלזה בא. דבר אחר נחכו יוסף להפרידו מלוי שמא יתעצו
שניהם להרוג אותו: ויאסור אותו לעיניהם. לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיאלו הוציאו והאכילו והסקהו:

(כה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וּלְהַשִּׁיב
כֶּסֶפִּיהֶם אִישׁ אֶל שַׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה
לְדַרְדָּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן : וַיִּפְקֵד יוֹסֵף וַיְמַלֵּךְ יֵת מְנִיחֵהוּן עֵיבוּרָא
וְלֹאֲתַבָּא כֶּסֶפִּיהוּן גְּבַר לְסִקָּה וּלְמַתְּוּ לְהוּן זְוֹדִין לְאַרְחָא וְעַבְד לְהוּן כֵּן :
(כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת שְׁבָרָם עַל חֲמֵרֵיהֶם וַיִּלְכוּ
מִשָּׁם : וַיִּבְטְלוּ יֵת עֵיבוּרָהוּן עַל חֲמֵרֵיהוּן וַאֲזָלוּ מִתַּמָּן : (כז) וַיִּפְתַּח
הָאֶחָד אֶת שַׁקּוֹ לָתֵת מִסְּפוּא לְחֲמָרוֹ בַּמָּלוֹן

וַיֵּרָא אֶת כַּסְפּוֹ וְהִנֵּה הוּא בְּפִי אֲמַתְחָתוֹ :
וּפְתַח חַד יֵת סָקָה לְמַתָּן כַּסְתָּא לְחַמְרָה בְּבֵית מִבְתָּא וְחִזָּא יֵת כַּסְפָּה וְהָא
הוּא בְּפוּם טוּעְנָה :

רס"ז ויפתח האחד. הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו: במלון. במקום שלנו כלילה: אמתחתו. הוא שק:

**וַיֹּאמֶר אֶל אָחִיו הַיּוֹשֵׁב כַּסְפִּי וְגַם הִנֵּה
בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחְרְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו
לֵאמֹר מַה זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ :** וַאֲמַר לְאַחֻהִי
אֲתוֹתֵב כַּסְפִּי וְאִף הָא בְּטוּעְנִי וַיִּפְקֵ מִדַּע לְבָהוֹן וַיְתַוְּהוּ גִבֵּר לְאַחֻהִי לְמִימַר
מָה דָא עֵבֵד יֵי לָנָא :

רס"ח וגם הגה באמתחתי. גם הכסף בו עם התבואה: מה זאת עשה אלהים לנו. להביאנו לידי עלילה זו שלא הוסב
אלא להתעולל עלינו:

**וַיָּבֹאוּ אֶל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן
וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל הַקְּרוֹת אֲתֶם לֵאמֹר :** וְאֲתוּ לְוֹת
יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן אֶרְעָא דְכְנָעַן וְחַוּוּ לָהּ יֵת כָּל דְּעֶרְעָא יְתַהוֹן לְמִימַר : (ט)
דְּבַר הָאִישׁ אֲדַנִּי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתְּנוּ
אֲתָנוּ כְּמַרְגְּלִים אֶת הָאָרֶץ : מְלִיל גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאֶרְעָא
עֲמָנָא קָשְׁיָן וַיְהִיב יְתַנָּא כְּמַאֲלִילֵי יֵת אֶרְעָא : (כא) וַנֹּאמֶר אֵלָיו
כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הֵינּוּ מְרַגְּלִים : וַאֲמַרְנָא לָהּ כְּיֻנְי
אֲנַחְנָא לֹא הוּינָא אֵלִילֵי : (כב) שְׁנַיִם עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים
בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינְנוּ וְהַקְּטָן הַיּוֹם אֶת
אָבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן : תְּרִין עֶסֶר אֲנַחְנָא אַחִין בְּנֵי אָבוּנָא חַד
לִיתוּהִי וַזְעִירָא יוּמָא דִּין עִם אָבוּנָא בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן : (כג) וַיֹּאמֶר
אֵלֵינוּ הָאִישׁ אֲדַנִּי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֵדַע כִּי
כְנִים אַתֶּם אַחִיכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת
רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ : וַאֲמַר לָנָא גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאֶרְעָא

בְּדֹא אֲדַע אָרִי כִּינִי אֶתּוֹן אַחוּכּוֹן חַד שְׁבוּקוֹ לְוֹתִי וְיָת עִיבוּרָא דְחֲסִיר
בְּבִתִּיכּוֹן סִיבוּ וְאַזִּילוּ: (לד) וְהִבִּיאוּ אֶת אַחִיכֶם הַקָּטָן
אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי כִנִּים
אַתֶּם אֶת אַחִיכֶם אֶתּוֹן לְכֶם וְאֶת הָאָרֶץ
תִּסְחָרוּ: וְאִיתִיאוּ יָת אַחוּכּוֹן זְעִירָא לְוֹתִי וְאֲדַע אָרִי לֹא אֵלִילִי אֶתּוֹן
אָרִי כִּינִי אֶתּוֹן יָת אַחוּכּוֹן אֶתּוֹן לְכוּן וְיָת אַרְעָא תַעֲבֹדוּן בַּה סְחוּרְתָא:

רש"י ואת הארץ תסחרו. תסובבו. וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסובבים אחר פרקמטיאל:

וְיִהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה אִישׁ
צָרוּר כְּסָפוֹ בְּשִׁקּוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת צָרוּת
כְּסִפֵּיהֶם הִמָּה וְאַבְיָהֶם וַיִּירָאוּ: וְהָוָה אֲנֹן מְרִיקִין
סְקִיָּהוֹן וְהָא גְבַר צָרִיר כְּסִפָּה בְּסִקָּה וְחִזּוּ יָת צָרְרִי כְּסִפִּיהוֹן אֲנֹן וְאַבוּהוֹן
וְדַחִילוּ:

רש"י צרוור כספו. הקר כספו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אַבְיָהֶם אֶתִּי שְׁכַלְתֶּם
יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת בְּנֵימָן תִּקְחוּ
עָלַי הָיוּ כְּלָנָה: וְאָמַר לְהוֹן יַעֲקֹב אַבוּהוֹן יָתִי אֶתְכַלְתֶּן יוֹסֵף
לִיתוּהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָוָה הִכָּא (ליתוהי) וְיָת בְּנֵימָן תִּדְבְּרוּן עָלַי הָוּוּ כְּלָהוֹן:

רש"י אחי שכלתם. תלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף: שכלתם. כל מי שנניו אבדים קרוי שכול:

וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר אֶת שְׁנֵי בְנֵי
תַמָּית אִם לֹא אַבְיָאֲנוּ אֵלַיָּךְ תִּתְּנָה אֶתּוֹ עַל
יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלַיָּךְ: וְאָמַר רְאוּבֵן לְוֹת אַבוּהִי לְמִימַר
יָת תִּגְרִין בְּנֵי תַמָּית אִם לֹא אִיתְנֵה לְוֹתְךָ הֵב יָתָה עַל יָדִי וְאֲנָא אֶתְבַּנְּנָה לָךְ:
וַיֹּאמֶר לֹא יֵרַד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי אַחִיו מֵת
וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אָסוֹן בְּדָרְךָ אֲשֶׁר

תִּלְכוּ בָּהּ וְהוֹרְדֶתֶם אֶת שִׁיבְתֵי בְיָגוֹן
שְׂאוּלָה : וְאָמַר לֹא יַחֲוֹת בְּרִי עִמָּכֹן אֲרִי אַחֻוּהִי מִיַּת וְהוּא בְּלַחֲדוּדֹהִי
אֲשֶׁתְּאָר וְיַעֲרַעֲנָה מוֹתָא בְּאֶרְחָא דִּי תִּהְיוּ בָּהּ וְתַחֲתוֹן יַת שִׁיבְתֵי בְּדוּוֹנָא
לְשׂאוּל :

רש"י לא ירד בני עמכם. לא קבל דבריו של ראובן. אמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני:

מג (א) וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ : וְכִפְנָא תַּקִּיף בְּאֶרְעָא : (ב) וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ
מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁבֵרוּ
לָנוּ מֵעַט אֶכֶל : וְהָוָה פָּדַי שִׁיבְתֵי אֲבִיהֶם לְמִיכַל יַת עֵיבוּרָא דְאִתְיָאוּ
מִמִּצְרַיִם וְאָמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא זַעִיר עֵיבוּרָא :

רש"י כאשר כלו לאכל. יהודה אמר להם המתונו לזקן עד שתכלה פת מן הבית: כאשר כלו. כד שז"ל. והמתרגם כד ספיקו, טועה כאשר כלו הגמלים לשחות מתרגם כד ספיקו כששחו די ספוקס הוא גמר שחיתם. אבל זה כאשר כלו לאכול, כאשר הם האכל הוא, ומתרגמין כד שז"ל:

(א) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֲעַד הֲעַד בָּנוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא תִרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחִיכֶם
אֶתְּכֶם : וְאָמַר לָהּ יְהוּדָה לְמִימָר אֶסְהַדָּא אֶסְהַדָּא בְּנָא גְבָרָא לְמִימָר
לֹא תַחֲזוּן אִפִּי אֶלְהִין פֶּד אַחוּכוֹן עִמָּכֹן :

רש"י העד העד. לשון התראה, שסתם התראה מתרה בו בפני עדים, וכן (ורמיהו יא ז) העלתי בלבותיכם, (שמות יט כא) כד העד בעם: לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואנקלוס תרגם אלהין כד אחוכון עמכון, יצב באור הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא:

(ד) אִם יִשָּׁף מְשַׁלַּח אֶת אַחֵינוּ אֶתְנוּ גִרְדָּה
וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל : אִם אֵיתִךְ מְשַׁלַּח יַת אַחוּנָא עִמָּנָא נִיחֻת
וְנִזְבְּנוּ לָךְ עֵיבוּרָא : (ה) וְאִם אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא גִירְדָּ פִי
הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא תִרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי
אַחִיכֶם אֶתְּכֶם : וְאִם לִיתִךְ מְשַׁלַּח לֹא נִיחֻת אֲרִי גְבָרָא אָמַר

לָנָא לָא תַחֲזוּן אִפִּי אֶלְהִין כַּד אֲחוּכוּן עִמְכוּן : (י) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל
לָמָּה הֲרַעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם
אָח : וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לָמָּה אֲבֹאֲשְׁתוּן לִי לְחַוְּאָה לְגַבְרָא הַעַד כְּעוֹן לָכוּן
אָחָא : (י) וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֵל הָאִישׁ לָנוּ
וּלְמוֹלְדֵיתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חֵי הֵישׁ
לָכֶם אָח וְנִגְדַּד לוֹ עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הַיְדוּעַ נִדְעַ כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת אַחֵיכֶם :
וַאֲמְרוּ מִשְׂאֵל שְׂאֵל גַּבְרָא לָנָא וּלְיִלְדוּתָנָא לְמִימַר הַעַד כְּעוֹן אֲבוּיכוּן קִיָּם
הָאִית לָכוּן אָחָא וְחַוְיָנָא יְהֵה עַל מִימַר פְּתַגְמִיָּא הָאֵלִין הַמְדַע הוֹינָא יְדַעִין
אָרִי יִימַר אוֹחֵיתוּ יְת אֲחוּכוּן :

רס"ז לנו ולמולדתנו. למשפחותינו, ומדרשו אפילו עלי עריסותינו גלה לנו: ונגד לו. שיש לנו אב ואח: על פי הדברים האלה. על פי שאלותיו אשר שאל הזקקנו להגיד: כי יאמר. אשר יאמר, כי משמש בלשון אס, ואם משמש בלשון אשר. הרי זה שמוך אחד מארבע לשונותיו משמש כי, והוא אס, שהרי כי זה כמו אס, כמו עד אס דברתי דברי (כד ג):

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה
הַנַּעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת
גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֶתָּה גַּם טַפָּנוּ : וַאֲמַר יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל
אָבוּהִי שְׁלַח עוֹלִימָא עִמִּי וְנִקּוּם וְנִזִּיל וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת אָף אֲנַחְנָא אָף אֶתָּה
אָף טַפָּלָנָא :

רס"ח ונחיה. נלכה בו רוח הקדש, על ידי הליכה זו תחי רוחך שנאמר (מה כז) ותחי רוח יעקב אביהם: ולא נמות. ברעב. בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים ברעב אס לא נלך, מוטב שתניח את הספק ותתפש את הולאי:

(ט) אֲנָכִי אֲעַרְבָנוּ מִיָּדִי תִבְקָשְׁנוּ אִם לֹא
הִבִּיאֲתוּ אֵלַי וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לָךְ
כָּל הַיָּמִים : אָנָּא מְעַרְבָנָא בַּה מֶן יָדִי תִבְעֵנָה אִם לֹא אִיתְנָה לָךְ
וְאִקִּימָנָה קְדָמָךְ וְאֵחִי חֲטִי לָךְ כָּל יוֹמֵיָא :

רס"ט שלא אביאנו אליך מת כי אס חזי: וחטאתי לך כל הימים. לעולם הבא:

כִּי לֹא הִתְמַהֵּנוּ כִּי עֲתָה שָׁבָנוּ זֶה (י)
פְּעָמִים : אָרִי אֵלּוּלָפוֹן בָּדָא אֲתַעֲכָבָא אָרִי כְעֹן תִּבְנָא דְנֹן תִּרְתִּין
זְמַנִּין :

רס"ז לולא התמהמהנו. על ידך, כבר היינו שבים עם שמעון ולא נטערת כל הימים הללו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אָבִיהֶם אִם כֵּן
אֵפוֹא זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ
בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מְעֵט צָרִי
וּמְעֵט דְּבִשׁ נְכֹאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים : וַאֲמַר
לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אָבוּהוֹן אִם כֵּן הֵכָא דָא עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא
בְּמַנִּיכוֹן וְאוּחִיתוּ לְגַבְרָא תִקְרַבְתָּא זְעִיר קִטְף וְזְעִיר דְּבִשׁ שְׁעָף וְלֹטוֹם
בְּטָנִין וּשְׂגָדִין :

רס"ח אפוא. כל לשון אפוא לשון יתר הוא לתקון מלה בלשון עברי, אם כן אזדקק לעשות שאשלחנו עמכם, אריד
אני לחזור ולבקש איה פה תקנה וענה להשיאכם, ואומר אני זאת עשו: מזמרת הארץ. מתרגם מדמשבח בארעא
שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם: נכאת. שעה: בטנים. לא ידעתי מה הם ובפרושי א' ב' של רבי מכיר ראיתי
פיטל"ט"ז [פיסטוקים] ודומה לי שהם אפרסקין:

וְכֶסֶף מְשָׁנָה קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת הַכֶּסֶף
הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיתִיכֶם תְּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם
אוּלֵי מְשָׁנָה הוּא : וְכֶסֶף עַל חַד תִּרְיִן סִיבּוּ בְיָדְכוֹן וְיַת כֶּסֶף
דְּאִתּוֹתֵב בְּפוּם טוֹעֵנִיכוֹן תְּתִיבוֹן בְּיָדְכוֹן מְאִים שְׁלוֹ הוּא :

רס"ט וכסף משנה. פי שנים כראשון: קחו בידכם. לשבור אוכל, שמה הוקר השער: אולי משנה הוא. שמה הממנה
על הבית שכוו שונג:

וְאֶת אַחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל הָאִישׁ :
וְיַת אַחוּכוֹן דְּבָרוּ וְקוּמוּ תוּבוּ לְוַת גַּבְרָא : (יג) **וְאֵל שְׂדֵי יִתְּנוּ**
לָכֶם רְחֻמִּים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת
אַחֵיכֶם אַחַר וְאֶת בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאֲשֶׁר

**שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי : וְאֵל שְׂדֵי יִתְּנוּ לְכוֹן רַחֲמִין קָדָם גְּבָרָא וַיִּפְטֹר
לְכוֹן יֵת אַחוּכוֹן אֶתְרָנָא וַיֵּת בְּנִימִין וְאַנָּא כְּמָא דְאֵתְפְּלִית תְּכַלִּית :**

רס"ז ואל שדי. מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הריני מתפלל עליכם: ואל שדי. שדי צנתינת רחמיו, וכדי היכולת בידו לתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין: ושלח לכם. ויפטר לבן, תרגומו, יפטרנו מאסוריו, לשון (שמות כא ט) לחפשי ישלחנו, ואינו נופל בתרגום לשון ושלח, שהרי לשם הם הולכים אלנו: את אחיכם. זה שמעון: אחר. רוח הקדש נזרקה בו, לרבות יוסף: ואני. עד שזככם אהיה שכול מספק: כאשר שכלתי. מיוסף ומשמעון: שכלתי. מבנימין:

**וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמְשָׁנָה
כֶּסֶף לְקָחוּ בַיָּדָם וְאֵת בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ
מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף : וַיְנַסִּיבוּ גְבָרָא יֵת תִּקְרַבְתָּא
הָדָא וְעַל חַד תִּרְיִן כְּסָפָא נְסִיבוּ בִּידֵיהוֹן וַדְּבָרוּ יֵת בְּנֵימִן וְקָמוּ וּנְחָתוּ
לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף :**

רס"ח ואת בנימין. מתרגמינן ודברו ית בנימין, לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שוה בלשון ארמי, בדבר הנקח ביד מתורגם ונסיב, ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן ודבר:

**וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתְּם אֶת בְּנֵימִין
וַיֹּאמֶר לְאַשֶׁר עַל בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת הָאֲנָשִׁים
הַבְּיָתָה וּטְבַח טְבַח וְהָיָן כִּי אֶתִּי יֵאָכְלוּ
הָאֲנָשִׁים בְּצֹהֲרֵי יוֹסֵף : וַחֲזָא יוֹסֵף עֲמָהוֹן יֵת בְּנֵימִין וַאֲמַר לְדִי
מִמְנָא עַל בֵּיתָה אֶעֱיֵל יֵת גְּבָרָא לְבֵיתָא וּנְכוּס נְכֻסְתָּא וְאֶתְקִין אַרְי עַמִּי
יֵיכְלוֹן גְּבָרָא בְּשִׁירוּתָא :**

רס"ט וטבח טבח והכן. כמו ולטבח טבח ולהכין, ואין טבח לשון כווי שהיה לו לומר וטבח: בצהרים. זה מתורגם בשירותא, שהוא לשון סעודה ראשונה בלשון ארמי, ובלע"ז דיסני"ר וארוחת צהרים, ויש הרבה בתלמוד (תענית יא ט) שדא לכלבא שירותיה, (בבבא זט ט) בלע אכולא שירותיה. אבל כל תרגום של צהרים טיהרא:

**וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ
אֶת הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף : וַעֲבַד גְּבָרָא כְּמָא דִּי אָמַר
יוֹסֵף וְאֶעֱיֵל גְּבָרָא יֵת גְּבָרָא לְבֵית יוֹסֵף : וַיֵּירְאוּ הָאֲנָשִׁים
כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל דְּבַר הַכֶּסֶף**

הָשֵׁב בְּאַמְתַּחֲתֵינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מוֹבְאִים
לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וְלִקְחַת אֶתְנוּ
לְעִבְדִים וְאֶת חַמְרֵינוּ : וַדְחִילוּ גְבַרְיָא אַרִי אֲתַעְלוּ לְבֵית
יוֹסֵף וְאָמְרוּ עַל עֵסֶק פְּסָפָא דְאִתּוּתְב בְּטוּעֵנְנָא בְּקַדְמֵיתָא אֲנַחְנָא מִתַּעְלִין
לְאִתְרַבְּרָא עֲלָנָא וְלֹאֲסַתְקַפָּא עֲלָנָא וְלִמְקַנֵי יִתְנָא לְעִבְדִין וְלִמְדַבְּרֵי יֵת
חַמְרָנָא :

רס"ז וייראו האנשים. כתוב בשני יודי"ן ותרגומו ודחילו: כי הוצאו בית יוסף. ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון
בבית יוסף, כי אם בפנדקאות שבעיר. וייראו שאין זה אלא לאספס אל משמר: אנחנו מובאים. אל תוך הבית הזה:
להתגולל. להיות מתגולגלת עלינו עלילת הכסף ולהיות נופלת עלינו. ואונקלוס שחרגס ולאסתקפא עלנא, הוא לשון
להתעולל, כדמתרגמינן (דברים כג ז') עלילת דברים תסקופי מלין, ולא תרגמו אחר לשון המקרא, ולהתגלל שחרגס
לאתרברבא הוא לשון (קהלת יב ו') גלת הזהב, (נחום ז ח') והלכ גלתה העלטה, שהוא לשון מלכות:

(ט) וַיִּגְשׁוּ אֶל הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל בֵּית יוֹסֵף
וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פְּתַח הַבַּיִת : וַיִּקְרִיבוּ לוֹת גְּבַרְיָא דִּי מִמְנָא עַל
בֵּית יוֹסֵף וּמְלִילוּ עִמָּה בְּתַרְע בֵּיתָא : (י) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדָנִי יֵרֵד
יֵרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשֹׁבֵר אֶכֶל : וְאָמְרוּ בְּבַעוּ רַבּוּנֵי מִיַּחַת
נַחְתָּנָא בְּקַדְמֵיתָא לְמַזְבֵּן עֵיבוּרָא :

רס"ח כי אלני. לשון בעיאר ותחנונים הוא, ובשון ארמני ביאר ביאר: ירד ירדנו. ירידה היא לנו, רגילים היינו לפרנס
אחרים, עכשיו אנו צריכים לך:

(כא) וַיְהִי כִּי בָּאוּ אֶל הַמְּלוֹן וַנִּפְתַּח אֶת
אַמְתַּחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף אִישׁ בְּפִי אַמְתַּחֲתוֹ
כִּסְפֵינוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בְּיַדְנוּ : וְהוּא פֶד אֲתִינָא
לְבֵית מְבִתָּא וּפְתַחְנָא יֵת טוּעֵנְנָא וְהָא כֶּסֶף גְּבַר בְּפּוּם טוּעֵנְנָא כִּסְפָנָא
בְּמִתְקָלָה וְאֲתִיבְנָא יֵתָה בִּידְנָא : (כב) וְכֶסֶף אַחַר הוֹרְדְּנוּ
בְּיַדְנוּ לְשֹׁבֵר אֶכֶל לֹא יִדְעֵנוּ מִי שָׁם כִּסְפֵנוּ
בְּאַמְתַּחֲתֵינוּ : וְכִסְפָּא אַחְרָנָא אוֹחִיתָנָא בִּידְנָא לְמַזְבֵּן עֵיבוּרָא
לֹא יִדְעֵנָא מִן שׁוּי כִּסְפָנָא בְּטוּעֵנְנָא : (כג) וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם
אֵל תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם

מִטְמוֹן בְּאַמְתַּחֲתֵיכֶם כְּסַפְּכֶם בָּא אֵלַי
וַיֹּצֵא אֱלֹהִים אֶת שְׁמֵעוֹן : וְאָמַר שְׁלֹם לְכוּן לָא תִדְחִלוּן
אֱלֹהִיכוֹן וְאֱלֹהֵא דְאַבוּכוֹן יְהִיב לְכוּן סִימָא בְּטוֹעֵנִיכוֹן כְּסַפְּכוֹן אֶתְא לְוַתִּי
וְאַפִּיק לְוַתְּהוֹן יַת שְׁמֵעוֹן :

רש"י אלהיכם. בזכותכם, ואם אין זכותכם כדאי, ואלהי אביכם, בזכות אביכם נתן לכם מטמון:

וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֶּן
מֵיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֶּן מְסֻפּוֹא
לְחֻמְרֵיהֶם : וְאַעִּיל גְּבֵרָא יַת גְּבֵרָא לְבֵית יוֹסֵף וַיְהִיב מִנְּא וְאַסְחוּ
רַגְלֵיהוֹן וַיְהִיב כְּסֻתָּא לְחֻמְרֵיהוֹן :

רש"י ויבא האיש. הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו לחוץ עד שדברו אליו פתח הבית, ומשאלמר להם (פסוק)
(ג) שלום לכם, נמשכו וצאו אחרינו:

וַיְכִינּוּ אֶת הַמְּנַחָה עַד בּוֹא יוֹסֵף בְּצֻהָרִים
כִּי שָׁמְעוּ כִּי שָׂם יֹאכְלוּ לֶחֶם : וְאַתְקִינוּ יַת תְּקַרְבְּתָא
עַד דְּעַל יוֹסֵף בְּשִׁירוּתָא אַרִי שְׁמֵעוּ אַרִי תַמְן יִיכְלוּן לְחֻמָּא :

רש"י ויכינו. הזמינו, עטרוה בכלים נאים:

וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמְּנַחָה
אֲשֶׁר בִּידָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַרְצָה : וְעַל
יוֹסֵף לְבֵיתָא וְאַיְתִיאוּ לָהּ יַת תְּקַרְבְּתָא דִּי בִידֵיהוֹן לְבֵיתָא וַסְגִּידוּ לָהּ
לְאַרְעָא :

רש"י הביתה. מפרזדור לטרקלין:

וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם
אֲבִיכֶם הִזְקֹן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדְנוּ חַי :
וַשְׂאִיל לְהוֹן לְשָׁלֵם וְאָמַר הַשָּׁלֵם אֲבוּכוֹן סָבָא דִּי אָמַרְתוּן הָעַד כְּעוֹן קָיָם :
וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדֵּךָ לְאַבְינּוּ עוֹדְנוּ חַי

וַיִּקְדּוּ (וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ : וְאָמְרוּ שְׁלֹם לְעַבְדְּךָ לְאָבוֹנָא עַד קָעוֹ
קָיִם וְכָרְעוּ וְסָגִידוּ :

רס"ז ויקדו וישתחו. על שאילת שלום. קידה כפיפת קדקד, השתחואה משתטח לארץ:

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן אָמוֹ (כט)
וַיֹּאמֶר הֲזֶה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם
אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי : וַיִּזְקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא יֵת
בְּנֵימִין אָחוּהִי בַר אִמָּה וַאֲמַר הֲדִין אָחוּכֹון זְעִירָא דִּי אָמַרְתֹּון לִי וַאֲמַר
מִן קָדָם יֵי יִתְרַחֵם עֲלֶיךָ בְּרִי :

רס"ח אלהים יחד בני. בשאר שבטים שמענו חנינה (לפנינו) אשר חנו אלהים את עבדך, וזנימין עדיין לא נלה,
לכך ברכו יוסף בחנינה:

וַיְמַהֵר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל (כ)
אָחִיו וַיִּבְקֶשׁ לְבָכוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְדֹּךְ
שָׁמָּה : וְאוֹחֵי יוֹסֵף אָרִי אֲתַגּוּלְלוּ רַחֲמוּהִי עַל אָחוּהִי וּבְעָא לְמַבְכֵי וְעַל
לְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבָּא וּבְכָא תִמְן :

רס"ט כי נכמרו רחמיו. שאלו יש כך אח מאס, אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא. יש כך בניס, אמר לו יש לי
עשרה, אמר לו ומה שמס, אמר לו (להלן מו כח) בלע ובכר וגו', אמר לו מה טיבן של שמות הללו, אמר לו כלם על
שם אחי והנרות אשר מנאוהו, בלע שנבלע בין האמות. בכר שהיה בכור לאמי. אשבל ששבו אל. גרא שנתגייר
באכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש אחי היה וראשי היה. מפיס מפי אביו למד. והפיס שלא ראה חפתי
ולא ראיתי אני חפתי. וארד שירד לבין האמות, כדאיתא במסכת סוטה (ו ב) מיד נכמרו רחמיו: נכמרו. נתחממו,
ובלשון משנה (ב"מ עד א) על הכמר של זיתים, ובלשון ארמי מכמר בשרא, ובמקרא (ויקרא ה י) עורנו כתנור נכמרו,
נתחממו ונקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב. כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט וכוזן:

וַיִּרְחַץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שְׂיִמוֹ (לא)
לֶחֶם : וְאַסְחִי אַפּוֹהִי וַיִּנְפֹּק וַאֲתַחֲסִין וַאֲמַר שְׂווי לְחֶמָא :

רס"י ויתאפק. נתאמץ. והוא לשון (ויקרא יב כח) ומניח אפיקים רפה, וכן (ויקרא מא ז) אפיקי מגנים, חוזק:

וַיִּשְׂיִמוּ לוֹ לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדָּם וְלַמְצָרִים (לב)
הָאֲכָלִים אֶתוֹ לְבַדָּם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמְצָרִים

לֶאֱכֹל אֶת הָעֵבְרִים לֶחֶם פִּי תוֹעֵבָה הוּא
לְמִצְרַיִם: וְשׂוֹיְאוֹ לֵה בְלַחֲדוּהִי וּלְהוֹן בְּלַחֲדִיהוֹן וּלְמִצְרַיִ
דְּאֶכְלִין עִמָּה בְּלַחֲדִיהוֹן אֲרִי לֹא יִכְלִין מִצְרַיִ לְמִיכַל עִם עֵבְרַיִ לְחֶמָא
אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִ דְּחִלִּין לֵה עֵבְרַיִ אֶכְלִין:

רש"י כי תועבה הוא. דבר שנאוי הוא למצרים לאכול את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר:

וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבָּכָר כְּבִכְרָתוֹ וְהַצָּעִיר
כְּצָעֶרְתּוֹ וַיִּתְּמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ:
וְאִסְחָרוּ קְדָמוּהִי רַבָּא כְּרַבִּיּוּתָהּ וַיִּזְעִירָא כְּזַעֲרוּתָהּ וַיִּתְּמָהוּ גְּבֵרָיָא גְּבַר
לְחִבְרָה:

רש"י הבכור כבכורתו. מכה בגביע וקורא ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון, בני אם אחת, הסבו כסדר הזה
שהוא סדר תולדותיכם וכן כלם, כיון שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אללי:

וַיֵּשֶׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֵהֶם וַיִּתְּרַב
מִשָּׂאת בְּנֵימָן מִמִּשָּׂאת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת
וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: וַיִּנְטַל חֶלְקִין מִן קְדָמוּהִי לְקְדָמִיהוֹן
וַיִּסְגֵּי חֶלְקָא דְּבִנְיָמוֹן מִחֶלְקֵי דְּכָלְהוֹן חֲמֵשָׁא חֶלְקִין וַיִּשְׁתִּיאוּ וַיְרוּיאוּ עִמָּה:

רש"י משאת. מנות: חמש ידות. חלקו עם אחיו ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים: ושכרו עמו. ומיום שמכרוהו
לא שחו יין, ולא הוא שחה יין, ואותו היום שחו

מִד (א) וַיֵּצֵא אֶת אֲשֶׁר עַל בֵּיתוֹ לֵאמֹר מַלְא אֶת
אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֶכְּל כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת
וְשִׁים כְּסָף אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתּוֹ: וַיִּפְקִיד יֵת דִּי מִמְּנָא
עַל בֵּיתָהּ לְמִימַר מְלִי יֵת טוֹעֲנִי גְּבֵרָיָא עֵיבוּרָא כְּמָא דִּי יִכְלִין לְמִטְעֹן וְשׂוֹי
כְּסָף גְּבַר בְּפּוּם טוֹעֲנָה: (ב) וְאֵת גְּבִיעֵי גְּבִיעַ הַכְּסָף
תְּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקָּטָן וְאֵת כְּסָף שְׂבָרוֹ
וַיַּעַשׂ כְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: וַיֵּת פְּלִידֵי פְּלִידָא דְּכֶסֶף
תְּשׂוּי בְּפּוּם טוֹעֲנָא דְּזַעֲרָא וַיֵּת כְּסָף זְבִינוּהִי וַעֲבַד כְּפִתְגָמָא דִּיּוֹסֵף דִּי
מְלִיל:

(א) הַבְּקָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שֶׁלְּחוּ הֵמָּה
 וְחִמְרֵיהֶם : צָפְרָא נְהָר וְגִבְרֵיָא אֲתִפְטְרוּ אַנּוּן וְחִמְרֵיהוֹן : (ה) הֵם
 יֵצְאוּ אֶת הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר
 לְאֲשֶׁר עַל בֵּיתוֹ קוּם רְדֹף אַחֲרַי הָאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁגֵּתֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רְעָה
 תַּחַת טוֹבָה : אַנּוּן נִפְקוּ מִן קִרְתָּא לֹא אֲרַחֲקוּ וְיוֹסֵף אָמַר לְדִי
 מִמֵּנָא עַל בֵּיתֵהּ קוּם רְדֹף בְּתֵר גִּבְרֵיָא וְתִדְבְּקֶנּוּן וְתִימַר לְהוֹן לָמָּה שְׁלַמְתֶּן
 בִּישָׂא חֶלֶף טַבְתָּא : (ה) הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדָנִי בּוֹ
 וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם :
 הֲלֹא דִין דְּשִׁתִּי רַבּוּנִי בֵּיהּ וְהוּא בְּדָקָא מְבַדֵּק בֵּיהּ אֲבָאֲשִׁתּוֹן דִּי עֲבַדְתּוֹן : (ו)
 וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה :
 וְאֲדַבְּרֶנּוּן וּמִלִּיל עֲמָהוֹן יֵת פְּתַגְמָא הָאֵלִין : (ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
 לָמָּה יְדַבֵּר אֲדָנִי כַּדְבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה
 לְעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת כַּדְבָר הַזֶּה : וַאֲמָרוּ לֵה לָמָּה יִמְלַל
 רַבּוּנִי כְּפְתַגְמָא הָאֵלִין חֵס לְעֲבָדֶיךָ מִלְּמַעְבַּד כְּפְתַגְמָא הַדִּין :

רש"י חלילה לעבדיך. חלץ הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום חס לעבדיך, חס מאת הקדוש ברוך הוא יהי עלינו מעשות זאת והרבה חס ושלוש יש בחלמוד בלשון הזה:

(ח) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מְצָאנוּ בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ
 הַשִּׁיבָנוּ אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנַב מִבֵּית
 אֲדָנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב : הָא כֶּסֶפָא דִּי אֲשַׁפְחָנָא בְּפּוּם טוֹעֲנָנָא
 אֲתֵיבְנוּהִי לָךְ מֵאֶרֶץ דְּכְנָעַן וְאֲכַדְדִּין נִגְנוּב מִבֵּית רַבּוּנֵךְ כֶּסֶפָא אוֹ דְּהָבָא
 (מְנִין דְּכֶסֶף אוֹ מְנִין דְּזָהָב) :

רש"י הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה. וכלן מנויין בבר' רבה:

אֲשֶׁר יִמָּצָא אֶתְּוֹ מִמַּעַבְדֶּיךָ וְמִתּוֹ וְגַם אֲנַחְנוּ (ט)
נְהִיָּה לְאֲדֹנָי לְעַבְדִּים : דִּי יִשְׁתַּכַּח עִמָּה מִמַּעַבְדֶּיךָ וּמִיתּוֹ וְאִי
אֲנַחְנָא נְהִי לְרַבּוּנֵי לְעַבְדִּין : (ט) **וַיֹּאמֶר גַּם עִתָּהּ כְּדַבְרֵיכֶם**
כֹּן הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא אֶתְּוֹ יִהְיֶה לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם
תִּהְיוּ נְקִיִּים : וְאֹמֵר אִי כָּעֵן כְּפִתְגָמֵיכוֹן כֹּן הוּא דִּי יִשְׁתַּכַּח עִמָּה
יְהִי לִי עֶבֶדָא וְאַתּוֹן תִּהְיוּן זְכָאִין :

רס"ז גם עתה כדבריכם. אף זו מן הדיון, אמת כדבריכם כן הוא שכלכם חיבים בדבר, עשרה שנמאלת גנבה ביד אחד מהם כלם נתפסים, אבל אני אעשה לכם לפני משורת הדיון, אשר ימלא אתו יהיה לי עבד:

וַיִּמְהָרוּ וַיִּזְרְדוּ אִישׁ אֶת אֲמִתְּחֹתוֹ אֲרָצָה (יא)
וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמִתְּחֹתוֹ : וְאוֹחִיאוּ וְאוֹחִיתוּ גְבַר יָת טוֹעֵנָה
לְאֲרָעָא וּפְתַחוּ גְבַר טוֹעֵנָה : (יא) **וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן**
כָּלָה וַיִּמָּצָא הַגְּבִיעַ בְּאֲמִתְּחַת בְּנֵימָן : וּבְלֹשׁ
בְּרַבָּא שְׂרִי וּבְזַעֲרָא שְׂצִי וְאִשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּטוֹעֵנָא דְּבִנְיָמָן :

רס"ח בגדול החל. שלא ירגישו בו שהיה יודע היכן הוא:

וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל חֻמְרוֹ (יג)
וַיִּשְׁבּוּ הָעִירָה : וּבְזַעֲרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וּרְמוֹ גְבַר עַל חֻמְרָה וְתָבוּ
לְקֻרְתָּא :

רס"ט ויעמס איש על חמרו. בעלי זרוע היו ולא הצרכו לסייע זה את זה לטעון: וישבו העירה. מטרפולין היתה והוא אומר העירה, עיר כל שהיא, אלא שלא היתה חשובה בעיניהם אלא כעיר בינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה:

וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדָנוּ (יד)
שָׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֲרָצָה : וְעַל יְהוּדָה וְאַחֵיהִי לְבֵית יוֹסֵף
וְהוּא עַד כָּעֵן תִּמְוֹן וּנְפָלוּ קְדָמוֹהִי לְאֲרָעָא :

רס"י עודנו שם. שהיה ממתין להם:

וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה הַמַּעֲשֶׂה
הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יִדְעֶתֶם כִּי נַחֵשׁ
יִנְחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי : וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הַדִּין
דִּי עֲבַדְתוּן הֲלֹא יִדְעֶתוּן אַרְי בְּדָקָא מְבַדֵּק גְּבָרָא דִּי כְּוָתִי :

רס"ז הלוא ידעתם כי נחש ינחש וגו'. הלוא ידעתם כי איש חסוב כמוני יודע לנחש ולדעת מדעת ומסכרוא ובינה כי אתם גנבתם הגביע:

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה נֹּאמַר לְאֲדֹנָי מַה נִּדְבָר
וּמַה נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת עֶוֹן עֲבָדֶיךָ
הֲנִנוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנָי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר
נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ : וַאֲמַר יְהוּדָה מַה נִּימַר לְרַבּוֹנֵי מַה נִּמְלֵל
וּמַה נִּזְכִּי מִן קָדָם יְיָ אֲשֶׁתִּכַּח יֵת חוּבָא דְעֲבָדֶיךָ הָא אֲנַחְנָא עֲבָדִין לְרַבּוֹנֵי
אָף אֲנַחְנָא אָף דְאֲשֶׁתִּכַּח כְּלִידָא בְּיָדָה :

רס"ח האלהים מצא. יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת הקדוש ברוך הוא נהיתה להביא לנו זאת. מצא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו: ומה נצטדק. לשון צדק, וכן כל תבה שתחלת יסודה דל"י והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל נותן טי"ת במקום תי"ו, ואינה נתנת לפני אות ראשונה של יסוד התבה אלא באמצע אותיות העקר, כגון נצטדק מגזרת צדק, (דניאל ד ט) ויצטבע מגזרת צבע, (יהושע ט ד) ויצטירו מגזרת (משלי יג ז) ליר אמונים, (יהושע ט יב) הצטידנו מגזרת (לעיל מב כה) לדה לדרך. ותיבה שתחלתה סמ"ך או ש"ן כשהיא מתפעלת התי"ו מפרדת את אותיות העקר, כגון (קהלת יב ה) ויסתכל החגב, מגזרת סבל, (דניאל ז ח) משתכל הוית בקרניא, (מייכה ו טז) וישתמר חקות עמרי, מגזרת שמר, (ישעיה נט טו) וסר מרע משתולל, מגזרת (איוב יב ז) מוליד יועצים שולל, (שמות ט ז) מסתולל בעמי, מגזרת (ירמיה יח טו) דרך לא סלולה:

וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מִמַּעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר
נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם
עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל אֲבִיכֶם : וַאֲמַר חַס לִי מִלְּמַעְבַּד דָּא
גְּבָרָא דִּי אֲשֶׁתִּכַּח כְּלִידָא בְּיָדָה הוּא יְהִי לִּי עֶבְדָּא וְאַתּוּן סָקוּ לְשָׁלָם לְוָת
אָבוּכוֹן :

(ט) וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו
אֲרוֹן בְּרִית אֲדֹנָי וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֹמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה
לְכָל עֲבָדָיו: (יט) אַז תִּבְאֵנָה שְׁתֵּים נָשִׁים זָנוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ
וַתַּעֲמִדְנָה לְפָנָיו: (יז) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי
וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יוֹשֶׁבֶת בְּבַיִת אֶחָד וְאִלֵּךְ עִמָּה בְּבַיִת: (יח)
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶד גַּם הָאִשָּׁה הַזֹּאת
וְאֲנַחְנוּ יַחְדָּו אֵין זָר אֶתְנֹנוּ בְּבַיִת זֹולֹתִי שְׁתֵּים אֲנַחְנוּ
בְּבַיִת: (יט) וַיָּמָת בֶּן הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְיִלָּה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו:
(כ) וַתִּקַּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת בְּנֵי מֵאֲצָלִי וַאֲמָתָי
יִשָּׁנָה וַתִּשְׁפִּיבֵהוּ בְּחִיקָה וְאֶת בְּנֵה הַמֵּת הַשְּׁפִיבָה
בְּחִיקָי: (כא) וְאֶקַּם בַּבֶּקֶר לְהִינִיק אֶת בְּנֵי וְהִנֵּה מֵת
וְאֶתְבוֹנוּ אֵלָיו בַּבֶּקֶר וְהִנֵּה לֹא הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יָלַדְתִּי: (כב)
וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָרֶת לֹא כִּי בְנֵי הָחַי וּבְנֵי הַמֵּת וְזֹאת
אֶמְרֶת לֹא כִּי בְנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הָחַי וַתִּדְבַּרְנָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ:
(כג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֶמְרֶת זֶה בְּנֵי הָחַי וּבְנֵי הַמֵּת
וְזֹאת אֶמְרֶת לֹא כִּי בְנֵי הַמֵּת וּבְנֵי הָחַי: (כד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
קָחוּ לִי חָרֵב וַיָּבֹאוּ הַחָרֵב לְפָנָי הַמֶּלֶךְ: (כה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
גִּזְרוּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנַיִם וַתִּנּוּ אֶת הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת
הַחֲצִי לְאֶחָת: (כו) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר בָּנָה הַחַי אֶל
הַמֶּלֶךְ כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל בְּנֵה וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי תִּנּוּ לָהּ
אֶת הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת אֶל תִּמְיִתְהוּ וְזֹאת אֶמְרֶת גַּם לִי
גַּם לָךְ לֹא יְהִי גִזְרוּ: (כז) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנּוּ לָהּ אֶת
הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת לֹא תִמְיִתְהוּ הִיא אִמּוֹ: (כח) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל
יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ
כִּי רָאוּ כִּי חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: (כט)
וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

א. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁהִכְנִיֶסוּן שְׁלֵא כְּדַרְכָּן, אוֹ שֶׁהִכְנִיֶסוּן כְּדַרְכָּן וְלֹא מֶרְקוֹ, אוֹ שֶׁמֶרְקוֹ וְנִשְׁבְּרוּ, הֵרִי אֵלּוֹ חוֹצְצִין. כְּלִי שֶׁהֵטְבִּילוּ דָרְדָּ פִּיּוֹ, כְּאֵלּוֹ לֹא טָבַל. הֵטְבִּילוּ כְּדַרְכָּו בְּלֹא זְבוּרִית, עַד שִׁיטְנוּ עַל צְדוֹ. כְּלִי שֶׁהוּא צָר מִכָּאן וּמִכָּאן וְרָחַב מִן הָאֲמָצַע, אֵינּוּ טָהוֹר, עַד שִׁיטְנוּ עַל צְדוֹ. צְלוּחִית שֶׁפִּיָּה שׁוֹקֵעַ, אֵינָה טָהוֹרָה, עַד שִׁינְקַבְּנָה מִצְדָּה. קַלְמָרִין הֶדְיוּטוֹת, אֵינָה טָהוֹרָה, עַד שִׁינְקַבְּנָה מִצְדָּה. וְקַלְמָרִין שֶׁל יוֹסֵף הִפְהוּן הִיָּתָה נְקוּבָה בְּצְדָה:

ברטנורה (א) כל ידות הכלים. כגון יד הקרדום וכיוצא בה שהכניסה בצרזל: שלא כדרכה. צעיקוס: ולא מירקו. לא גמר הכנסתו. לשון ומירק אחר שחיטה על ידו. במסכת יומא (דף לז:) או שמירקו. שגמר הכנסתו ונשברו: כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. לכל כלי שצתחילת הכנסתו במים כופהו על פיו, אין המים נכנסין לתוכו לעולם אפילו מכניסו כולו. עד שיטנו: כלל הזיבורית. שלא הטביל בית ידו, או דבר נוסף שיס ככלי בלחם מקלותיו. ולהכי קרו ליה זיבורית שאינו עיקרו של כלי. ואין המים באין בהן עד שיטנו על דו. וכל הני דמתניתין כולהו טעמא (כד) שיבואו המים בכולן: קלמרין. כלי שמניחין בו את הדיו. וכן קורים אותו בלשון רומי קלמר"ו. ויש מהן שפיהן שוקע לתוכו כדי שלא יספך הדיו אפילו אם יהפך על פיו. ואם הטבילו כדרכו, אין המים נכנסים בחלל השקוע שסביב פיו מצפנים, לפיכך צריך לנקוב מן האד:

ב. הַפֶּר וְהַפְּסָת שֶׁל עוֹר, הֵרִי אֵלּוֹ צְרִיכִין שִׁיבּוֹאוּ בְּהֵם הַמָּיִם. כְּפֶסֶת עֲגָלָה, וְהַפְּדוֹר, וְהָאֲמוּס, וְהַקְּמִיעַ, וְהַתְּפִלָּה, אֵינָן צְרִיכִין שִׁיבּוֹאוּ בְּהֵם הַמָּיִם. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִכְנִיס וּלְהוֹצִיא, טוֹבְלִים סְתוּמִים:

ברטנורה (ב) הכר. הוא שסוכב עליו: הכסת. הוא שמשים תחת מראשותיו: שיבואו בהן המים. לתוכו. שדרך כר וכסת של עור להכניס ולהוציא מה שצתוכו: כסת עגולה. וקטנה שעושים השרים תחת מראשותיהן: הכדור. פלוט"א: והאמוס. דפוס שעושים עליו את המנעל, והוא עשוי מעור וממלאים אותו בשער או במוכין: והקמיע. של כתב או של עקרין מחופה עור: ותפלה. של יד או של ראש: אינן צריכים שיבואו בהן המים. לפי שאין דרך להכניס ולהוציא מה שצתוכו:

ג. אֵלוֹ שְׂאִינָם צְרִיכִים שְׂיִבֹאוּ בָּהֶם הַמַּיִם, קִשְׂרֵי הָעֲנִי,
וְהַנִּימִיּוֹן, וְחֶבֶט שֶׁל סַנְדָּל, וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמְן שֶׁהִיא
חוֹצָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שְׂאִינָה עוֹלָה וְיֹרֶדֶת, וְאַזְנֵי
הַחֲמַת, וְאַזְנֵי הַתַּרְמוּל:

דרטורה (ג) קשרי העני. בגדיו של עני שנקרעו וקשרו, הקשר ההוא אינו עשוי להחיר לעולם, הלכך אינו צריך להחירו בשטת טבילה כדי שיבואו עליו מים: והנימיון. נימון ופתילין שתולין על שפת הסדין לנוי ועושין בהן קשרים ואינן עשויות להחיר לעולם: וחבט של סנדל. חזנים שיש לרצועות של סנדל, אין צריך להחיר הקשר שלהן בשעת טבילה, שאין אותו קשר עשוי להחיר: בזמן שהיא חולה. שהקשר חוזק, שאין המים נכנסים לתוכה. ואימתי יהיה זה, כשהקשר מהודק יפה ואז אינו עשוי להחיר. ולפי שהוא עשוי להתקיים, אין צריך להחירו בשעת טבילה: של זרוע. קשר של תפלה של יד: בזמן שאינה עולה ויורדת. דמיהדק הקשר הרבה, ואין הרצועה עולה ויורדת בו: ואזני החמת. אזני הגוד יש בהם קשרים מהודקים: תורמל. כים גדול של עור שנושאין הרועים ובלשון מקרא קרוי ילקוט:

ד. אֵלוֹ שֶׁהֵם צְרִיכִים שְׂיִבֹאוּ בָּהֶן הַמַּיִם, הַקֶּשֶׁר
שֶׁבַּפְּרָקְסִים שֶׁבַּכֶּתֶף, וְשֶׁפָּה שֶׁל סֶדִין צְרִיךְ לְמַתַּח,
וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמְן שְׂאִינָה חוֹצָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן
שֶׁהִיא עוֹלָה וְיֹרֶדֶת, וְשֶׁנֶּצֶין שֶׁל סַנְדָּל. וּבְגָדִים שֶׁהַטְּבִילָן
מְכַבֵּסוֹ, עַד שְׂיִבְעֵבְעוּ. הַטְּבִילָן נְגוּבִין, עַד שְׂיִבְעֵבְעוּ
וְיִנוּחוּ מְבַעְבְּוֹעַן:

דרטורה (ד) פרקסין. לבוש התחתון שעל הבשר, והוא פתוח בכתפיים, וכשלובשו קושרו על הכתף, ובשעת הפשט מתירו: ושפה של סדין צריך למתח. הקמטים שיש בשפתו העליונה כדי שיבואו המים בין אותם הקמטים: למתח. לפשטן ולמשכן. כמו וימתחם כאוהל לשבת (ישעיה מ): ושנך של סנדל. רצועות שקושרו בהן: שיבועו. כשמטביל אדם בגד במים, עולין כמין אבועות במים. וכשהן מכובסים ומסקה טופח עליהן, משהתחילו המים לבעבע, טהרו, לפי שהוסקו המים הבלועים בו למי המקוה. אבל כשהן נגובים, אין המים באין בכולו עד שינוחו מבעבעו. שכשאדם מטביל סדין ואין יכול לטטחו שאין המקוה רחב כל כך, תוחבו במים כשהוא מקופל ומתוך כך מבעבעים המים וכשנחין מבעבעו בידוע שצאו המים בכולו:

ה. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁהֵם אֲרָפִין וְעֵתִיד לְקַצוֹץ, מְטְבִילָן
עַד מְקוֹם הַמָּדָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שְׂיִטְבִּיל אֶת כָּלוֹ.
שֶׁלְשֵׁלֶת דָּלִי גָדוֹל אֲרַבְעָה טַפְחִים וְשֶׁל קָטָן עֶשְׂרֵה,

מִטְבִּילָן עַד מְקוֹם הַמְדָּה, רַבִּי טַרְפוֹן אֹמֵר, עַד שְׁיִטְבִּיל
אֶת כָּל הַטְּבֵעֵת. הַחֶבֶל שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּקֶפֶה אֵינוֹ חָבוּר,
אֵלָא אִם כֵּן תִּפְרָ:

ברטנורה (ה) מטבילין עד מקום המדה. והשאר אין כריך טבילה, לכל העומד ליחתך כחתוך דמי. ולא הוי חליצה למקום החתך עצמו, דבית הסתרים דכלים אין טעון ביאת המים כמו בחדם. ויתירים בית הסתרים דכלים על בית הסתרים לחדם, לחילו בית הסתרים לחדם נהי דאין טעונים ביאת מים בעינן ראווי לביאת מים, ובית הסתרים דכלים אפילו ראווי לביאת מים לא כריכי, דאין חדם מקפיד שם: ר' יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר' יהודה: מטבילין עד מקום המדה. עד ארבעה לגדול ועד עשרה לקטן, והשאר טהור ואין כריך טבילה, ואפילו כלתה מדה לחאי טבעת שבשלשלת, אין כריך להטביל אלף עד חאי טבעת: ר' טרפון אומר עד שיטביל את כל הטבעת. שכלתה המדה לחאיו. ואין הלכה כר' טרפון:

ו. בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין מִטְבִּילִין חֲמִין בְּצוּנָה וְלֹא צוּנָה בְּחֲמִין, לֹא יָפִים בְּרַעִים וְלֹא רַעִים בְּיָפִים. בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים, מִטְבִּילִין. כְּלִי שֶׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין וְהַטְּבִילוֹ, כְּאֵלוֹ לֹא טָבֵל. מְלֵא מִי רְגֵלִים, רוֹאִים אוֹתָם כְּאֵלוֹ הֵם מְיָם. מְלֵא מִי חֲטָאת, עַד שְׁיִרְבוּ הַמַּיִם עַל מִי חֲטָאת.
רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר, אֶפְלוֹ כְּלִי מִחֲזִיק כּוֹר וְאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית, כְּאֵלוֹ לֹא טָבֵל:

ברטנורה (ו) אין מטבילין חמין בצונן. דאוכלים ומשקין אין להם טהרה במקוה, אלף המים שנטמאו בצבד מטעם השקה וחיבור, ואין השקה מועלת אלף צמין עם מינו חמין בחמין ויפיים ביפיים ומרים במרים. אבל מין בשאינו מינו אין השקה מועלת בהן ולא נטהרו המים: מלא משקין. כגון יין ושמן ומי פירות וכל משקין חוץ ממים: כאילו לא טבול. משום דחייכי. ודוקא שלא נשתנו מראיהן, שלא נתבטלו צמים: מלא מי רגלים רואין אותן כאילו הן מים. דמי רגלים מין מים הן, וכשהשיקו עליהן מי מקוה נעשו חבור להן ולא חייכי ונטהר הכלי. ויש ספרים שגורסין רואין אותן כאילו הן יין, ואם היו משתנים מראיהן וחוזרים למראה מים, מתבטלים צמים ונטהר הכלי. וכגירסא זו מוכח בתוספתא: מלא מי חטאת. מים שנתקדשו באפר פרה, ומהם מזים על טמאי מתים: עד שירצו המים על מי חטאת. מים שנתקדשו באפר פרה, ומהם מזים על טמאי מתים: עד שירצו המים על מי חטאת. שיהיה רוב הכלי פנוי כדי שירצו מי מקוה הנכנסים בו על מי חטאת שהיו בתוכו. ואם לאו, עדיין הוא בטומאתו והרי הן כשאר משקין שחולצין בין הכלי ובין מי המקוה: כור. שלשים סאין: ואין בו אלף רביעית. מי חטאת או שאר משקין: כאילו לא טבול. דסבירא ליה לרבי יוסי, רביעית משקין או רביעית מי חטאת שבתוך הכלי, פוסלין בטבילה וחולצין אפילו בתוך כלי גדול, עד שיסיר הרביעית של משקין או של מי חטאת

ז. כָּל הָאֲכָלִין מִצְטָרְפִין לְפָסוּל אֶת הַגְּוֵיָה בְּכַחְצֵי פָרֶס.
כָּל הַמְשָׁקִין מִצְטָרְפִין לְפָסוּל אֶת הַגְּוֵיָה בְּרַבִּיעִית. זֶה
חֹמֶר בְּשׁוֹתָה מְשָׁקִין טְמֵאִים מִבְּמִקְוָה, שֶׁעָשׂוּ בוֹ שְׂאֵר
הַמְשָׁקִין כְּמֵיִם:

דרטורה (ז) כל האוכלים מצטרפין. אכל אוכלים טמאים מכמה מינים ויש צולן כחצי פרס שהן שתי זליים לרס"י וזיכה ומחכה לדברי רמב"ם, מצטרפין לפסול גוייתו מלאכול בתרומה. וכן שתי מכמה מינים של שבעה משקין שהם מים יין שמן דבש חלב דם טל, שאלו בלצד נקראין משקין, כולן מצטרפין זה עם זה לפסול את הגויה ברביעית הלוג, דכתיב (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל וכל משקה אשר ישתה, לימד על האוכלין שכולן מצטרפין ועל משקין שכולן מצטרפין: שעשו בו שאר משקין. לפסול את הגויה: כמים. ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין כמים. אי נמי, אין שאר משקין משלימין שיעור מקוה לארבעים סאה כמים, דכתיב מקוה מים, ולא מקוה של שאר משקין:

ח. אֶכֶל אֲכָלִים טְמֵאִים, וְשֹׁתָה מְשָׁקִים טְמֵאִים, טָבֵל
וְהִקִּיאָן, טְמֵאִים, מִפְּנֵי שְׂאִינָן טְהוֹרִים בְּגוּף. שֹׁתָה מֵיִם
טְמֵאִים, טָבֵל וְהִקִּיאָם, טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם טְהוֹרִים
בְּגוּף. בָּלַע טַבַּעַת טְהוֹרָה, נִכְנַס לְאֵהָל הַמַּת, הִזָּה וְשָׁנָה
וְטָבֵל וְהִקִּיאָה, הֵרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיתָה. בָּלַע טַבַּעַת
טְמֵאָה, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתַרוּמָה. הִקִּיאָה, טְמֵאָה
וְטְמֵאָתוֹ. חָץ שֶׁהוּא תָחוּב בְּאָדָם, בְּזִמְן שֶׁהוּא נִרְאָה,
חוֹצֵץ. וְאִם אֵינוֹ נִרְאָה, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתַרוּמָתוֹ:

דרטורה (ח) שתי משקין טמאין. שאר משקין חוץ ממים: שאינן טהורים בגוף. לא עלתה להן טבילה בטבילת הגוף, לאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה. אבל שתי מים טמאין וטבל, טהורים בגוף. שיש להן טהרה במקוה על ידי השקה: הרי היא כמות שהיתה. טהורה כמות שהיתה, שהוא מליל עליה בעודה בלועה שלא תיטמא: טובל ואוכל בתרומה. לטומאה בלועה אינה מטמאה אחרים: בזמן שהוא נראה. על גופו מבחוץ: טובל ואוכל בתרומה. לא שנא חץ טמא ולא שנא חץ טהור, אינו חוצץ בטבילה כל זמן שאינו

גמרא נדה דף י"ד ע"א

רבי יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד איני והא אמר רב יוסף פרקדון לא יקרא קריאת שמע קריאת שמע הוא דלא יקרא הא מגנא שפיר דמי לענן מגנא כי מצלי שפיר דמי לענן קריאת שמע כי מצלי אסור והא רבי יוחנן מצלי וקרי קריאת שמע שאני רבי יוחנן דבעל בשר הנה:

רס"י אפרקיד. פניו למעלה וגנות הוא שפעמים שיתקפה אצרו תוך שינתו ויתגנה ועוד שידיו מונחות לו על אצרו ומתחמם: מכלי. מוטה מעט על כדו: כי מכלי נמי אסור. אר"כ יושב או שוכב כלו על כדו:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"ב

תא חזי ההוא מלה דנפיק מפומיה דבר נש סלקא ואתער אתערותא לעילא אי לטב אי לביש ומאן דיתביב בענוגא דשבתא אסיר ליה לאתערא מלה דחול דהא פגים פגימו ביומא קדישא, מאן דיתביב בהלולא דמלכא לא יתחזי למשבק למלכא ויתעסק באחרא, ובכל יומא בעי לאחזאה עובדא ולאתערא אתערותא ממה דאצטריד, ובשבת במלי דשמאי ובקדשא דיומא בעי לאתערא ולא במלה אחרא:

תרגום הזוהר ברא וראה, מלה ההיא היוצאת מפי האדם, עולה ומעוררת התעוררות של מעלה, אם לטוב אם לרע. ומי שיושב בתענוג שבת אסור לו לעורר מלה של חול. כי פוגם פגם ציוס הקדוש. מי שיושב בשמחת המלך אינו ראוי שיעזב את המלך ויעסק באחר. ובכל יום, לריכים להראות מעשה ולעורר התעוררות של מטה ממה שצריך לעורר. אבל בשבת, רק צדדי השם ובקדשת היום לריכים להתעורר ולא צדד אחר. כי בשבת אין לריכים אל התעוררות מלמטה.

א. משתשקע החמה עד שיִראו ג' כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקום ולפיקד אין מדליקין בו והעושה מלאכה בין השמשות בערב שבת ובמוצאי שבת בשוגג חייב חטאת בכל מקום וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים ומשיִראו שלשה כוכבים אלו הבינונים הרי זה לילה ודאי: **ב.** פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון צמר ושער ומשי וצמר הארז ופשתן שלא נפץ וסיב של דקל ומיני העץ הרכים וכיוצא בהן. אלא מדבר שהאור נתלית בו כגון פשתן נפוצה ובגדי שש וצמר גפן וכיוצא בהן והמדליק צריך שיִדליק ברוב היוצא מן הפתילה: **ג.** הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אם לעבות הפתילה כדי להוסיף אורה אסור ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל למטה מותר:

מוסר

מספר חרדים דף מ"ט ב'

הכון לקראת אלהיך ישראל (עמוס ד') כי נשמתך פסא לו ולבך שרפרף הדום רגליו דכתוב (ישעי' ס"ו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי ופירשו רבותינו זכרונם לברכה יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו השמים היינו נשמה והארץ זה הגוף איזה בית אשר תבנו לי זו הנשמה דפירש בזוהר (משלי כ"ה) הוקר רגלך מבית רעה מיצר הרע המרגל בך דתמיד מלשין מן הנשמה

דְּהִיָּא בֵּית רַעֲךָ שֶׁהוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ דְּכָתִיב (משלי כ"ז) רַעֲךָ וְרַע
אָבִיךָ אֵל תַּעֲזֹב וְאַיִזָּה מְקוֹם מְנוּחָתִי זֶה הַלֵּב דְּאָמְרוּ הַחֲכָמִים
ה' נִמְצָא בְּלֵב אֹהֲבָיו. בֶּן אָדָם לָמָּה לֹא תִשְׁפִּיל בְּטוּמְאוֹת
שְׂאֵתָה נֹטְמָא פְּתָאוּם פִּקַּח עֵינֶיךָ רַחֵץ וּטְהַר וְתִשְׁמַר מִכָּל
טוּמְאָה לְהִבָּא דַּע לָךְ כִּי פִיךָ אָבִי אַבוֹת הַטוּמְאָה וּמִטְמֵא רַמ"ח
אֲבָרֶיךָ וְנִפְשֶׁךָ וּמִיַּד שְׂכִינָה מְסִתְּלָקַת מֵעֲלֶיךָ וְלֹא תִדַּע וְלֹא
תִרְגִּישׁ הָרִי אָמְרוּ בְּזוּהַר כִּי עַל יְדֵי הַכַּעַס נֹטְמַת כְּאִמּוֹר וְכֹן
עַל יְדֵי לְשׁוֹן הָרַע וְשִׂתִּיָּהוּ עֵיקְרוֹן בְּפָה. גַּם אָמְרוּ כִּי בְּהוֹצֵאת
זֶרַע לְבִטְלָה נֹטְמָא נְמִי וְנִרְאָה דְּהוּא הַדִּין כְּמוֹ שֶׁבְּבִרִית הַמַּעֲוֹר
זֶרַע לְבִטְלָה מִטְמֵא כֹן בְּבִרִית הַלְּשׁוֹן הַדְּבָרִים בְּטָלִים מִטְמֵאִין
וְנִבְלוֹת הִפָּה מִטְמֵא כְּמוֹ הַזְנוּת וּבְהַדְיָא כְּתִיב (דברים כ"ג) וְלֹא
יִרְאָה בָּךְ עֲרוֹת דְּבָר וְשֵׁב מֵאֲחֵרֶיךָ הָרִי אֲרַבַּע טוּמְאוֹת וְנִרְאָה
דְּהוּא הַדִּין שְׂאָר הַתּוֹעֵבוֹת הַתְּלוּיֹת בְּפָה נְמִי מִטְמֵאוֹת כְּגוֹן
דְּבַר שְׂקָר מִרְמָה חֲנוּפָה גְּאוּה לִיצְנוּת שְׂתִיקָה לְצוּרָךְ מְצוּה
כְּדָכְתִּיב (תהלים ל"ט) נֶאֱלַמְתִּי דּוּמְיָה. הַשֵּׁם יִצְיָלְנוּ מִדְּרָךְ חֲטָאִים
וְיִקְרְבוּ לְעַבְדוֹתוֹ:

פרשת ויגש

ויגש יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 6 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יח) וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדָנִי יִדְבָר נָא
עֲבֹדְךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדָנִי וְאֵל יַחַר אִפְךָ
בְּעֲבֹדְךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה: וְיִקְרַב לְוַתָּה יְהוָה וַיֹּאמֶר בְּבִעוּ
רְבוּנִי יִמְלֵל כְּעוֹן עֲבֹדְךָ פִתְגָמָא קָדָם רְבוּנִי וְלֹא יִתְקַף רוּגְזֶךָ בְּעֲבֹדְךָ אֲרִי
כִּפְרָעָה כֹּן אֵת:

רש"י ויגש אליו. דבר באזני אלני. (בראשית רבה) יכנסו דברי באזניך: ואל יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה. חשוב אתה בעיני כמלך, זה פשוטו. ומדקשו – סופך ללקות עליו בצרעת כמו שקנה פרעה ע"י זקנתי שרה על לילה אחת שעכבה (בראשית רבה). דבר אחר מה פרעה גוזר ואינו מקיים מצטיח ואינו עושה אף אתה כן. וכי זוהי שימת עין שאמרה לשים עיניך עליו, דבר אחר: כי כמוך כפרעה – אם תקניטי אהרוג אותך ואת אלדונך (בראשית רבה):

(ט) אֲדַנִּי שָׂאֵל אֶת עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיִשׁ לָכֶם אָב או אָח : רבוני שְׂאֵיל יְת עֲבָדוֹהֵי לְמִימָר הָאִית לְכוֹן אָבָא או אָחָא :

רש"י אלדני שאל את עבדיו. (בראשית רבה) בתחילה בעלילה באת עלינו, למה היה כך לשאול כל אלה, ביתך היינו מבקשים, או אחותינו אתה מבקש, ואף על פי כן ונאמר אל אלדוני לא כחדנו ממך דבר:

(כ) ונאמר אל אֲדַנִּי יֵשׁ לָנוּ אָב זָקוֹן וְיִלְד זָקְנִים קָטָן וְאָחִיו מִת וַיִּתֵּר הוּא לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְבּוֹ : וְאִמְרָנָא לְרַבּוּנֵי אִית לָנָא אָבָא סְבָא וְבַר סִיבְתִין זְעִיר וְאָחוּהֵי מִית וְאִשְׁתָּאָר הוּא בְּלַחֲדוּהֵי לְאִמָּה וְאָבּוּהֵי רַחִים לָהּ :

רש"י ואחיו מת. מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו, אמר – אם אומר לו שהוא קיים – ימר הביאורו אללני: לבדו לאמו. מאותו האם אין לו עוד אח:

(כא) ותאמר אל עֲבָדֶיךָ הוֹרְדָהוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו : וְאִמְרַתְּ לְעֲבָדֶיךָ אַחִיתוּהֵי לְוֹתֵי וְאֲשׁוּי עֵינַי עָלוּהֵי : (כב) ונאמר אל אֲדַנִּי לֹא יוֹכֵל הַנַּעַר לְעֹזֵב אֶת אָבִיו וְעֹזֵב אֶת אָבִיו וְנִמַּת : וְאִמְרָנָא לְרַבּוּנֵי לֹא יְפוּל עוֹלִימָא לְמִשְׁבֵּק יְת אָבוּהֵי וְאִם יִשְׁבּוּק יְת אָבוּהֵי וּמִית :

רש"י ועזב את אביו ומת. אם יעזוב את אביו דואגים לנו שמא ימות בדרך שהרי אמו בדרך מתה:

(כג) ותאמר אל עֲבָדֶיךָ אִם לֹא יֵרֵד אַחֲיָכֶם הַקָּטָן אֶתְכֶם לֹא תִסְפוּן לְרֹאוֹת פָּנָי : וְאִמְרַתְּ לְעֲבָדֶיךָ אִם לֹא יַחֲוֹת אַחוּכוֹן זְעִירָא עִמְכוֹן לֹא תוֹסְפוּן לְמַחְזֵי אָפִי :

נביאים - יחזקאל - פרק לז

(ט) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : וַהֲוֵה פְתִיחַ נְבוּאָה מִן קֶדֶם יְיָ עָמִי לְמִימְרֵי : (יט) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתַב עָלָיו לַיהוּדָה וְלַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֲפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו : וְאַתָּה בֶּר אָדָם סָב לָךְ לוחָא חֲדָא וּכְתוּב עָלָוּהִי לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה וְלַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחִיהוֹן וְסָב לוחָא חֲדָא וּכְתוּב עָלָוּהִי לְשִׁבְטָא דִּיוֹסֵף דִּי הוּא שְׁבִטָא דְאֲפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחִיהוֹן :

רש"י ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו'. וכחוב עליו ליהודה ולבני ישראל. חבריו. ארבע תיבות הללו כחוב עליו לחומר עץ זה ליהודה ולשבט בנימין שגלוה עליו. ולקח עץ אחד וכתיב עליו. זה ליוסף עץ אפרים ושאר תשעה שבטים שהיו אחרי ירבע' שהיו משבט אפרים :

(י) וְקָרַב אַתֶּם אֶחָד אֶל אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחָדִים בְּיַדְךָ : וַתְּקָרַב יְתְהוֹן חֵד לְגִת חֵד לָךְ לְלוחָא חֵד וַיְהוֹן לְחֹוד בְּיַדְךָ :

רש"י והיו לאחדים. אני אחברי' לשני העצים שיהא עץ אחד בידך :

(יח) וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא תַגִּיד לָנוּ מָה אֵלֶּה לָךְ : וְכַד יִימְרוּן לָךְ בְּנֵי עַמֶּךָ לְמִימַר הֲלֹא תַחֲוִי לָנָא מָה אֵלֶּיךָ לָךְ : (יט) דְּבַר אֵלֶּהִם כֹּה אָמַר אֲדָנָי יְהוָה הִנֵּה אֲנִי לִקְחָ אֶת עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֲפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבֵרָיו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת עֵץ יְהוּדָה וְעֲשִׂיתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיַדִּי : אַתְּנִבִי לְהוֹן כְּדִנְו אָמַר יְיָ

אֱלֹהִים הָאֵל אֲנִי מְקַרֵּב יְתִיב שְׁבֻטָּא דְיוֹסֵף דִּי הוּא שְׁבֻטָּא דְאַפְרַיִם וְשְׁבֻטֵי
יִשְׂרָאֵל אֲחִיהוֹן וְאַחְבָּר יְתִיב עֲלוּהֵי יְתִיב שְׁבֻטָּא דִּיהוּדָה וְאַעֲבָדִינוּן לְעַמָּא
חַד וְיִהוּן חַד קְדָמִי :

רש"י הנה אני לוקח את עץ וגו' . שלא יהיו עוד לשתי ממלכות :

(כ) וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיַדְךָ
לְעֵינֵיהֶם : וְיִהוּן לוֹחֲמֵי דִי תִכְתֹּב עֲלֵיהוֹן בְּיַדְךָ לְעֵינֵיהוֹן :

כתובים - משלי - פרק י

(ה) אִגֵּר בְּקִיץ בֵּן מִשְׁכִּיל נִרְדָּם בְּקֶצֶר בֵּן
מִבֵּישׁ : דְּפִלִּיחַ בְּקִיטָא בְּרָא סוּכְלֵתְנָא הוּא וְדִדְמִיךָ בְּחֶצְדָּא בְּרָא הוּא
מִבְּהִתְנָא : (ו) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק וּפִי רְשָׁעִים
יִכָּסֶה חֲמָס : בְּרָכְתָּא תְהוֹנוֹן עַל רִישֵׁי דְצְדִיקָא וּבְפוּמָהוֹן דְרְשִׁיעֵי
נִכְסֵי חֲטוּפָא :

רש"י ופי רשעים יכסה חמס . החמס יכסה על פיהם ויהרגם :

(ז) זֵכֶר צְדִיק לְבִרְכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב :
דְּיִכְרְנָא דְצְדִיקֵי בְּרָכְתָּא וְשֵׁמָא דְרְשִׁיעֵי נִדְעָךְ :

רש"י זכר לדיק לברכה . המזכיר לדיק מזכרו : ושם רשעים ירקב . רקבון עולה בשמם שאין אדם חפץ להזכיר
שמו והוא משתכח מאליו :

(ח) חֲכָם לֵב יִקַּח מִצּוֹת וְאֹוִיל שְׁפָתַיִם יִלְבֹּט :
דְּחִפִּים לְבִיָּה יִקְבֵּל פּוּקְדָנָא וְסִכְלָא בְּשִׁפּוֹתֵיהּ מִתְאַחַד :

רש"י חכם לב יקח מצוות והוא רבינו שכל ישראל היו עוסקין בציוות מצוות והוא היה עוסק במצוות שנאמר ויקח
מצוה את עצמות יוסף וגו' (שמות יג) : ואויל שפתים ילבט . ל' יגיעה ויש בספרי בפרשה ויהי העם כמתאווננים)
במדבר יא) אמרו כמה נתלבטנו בדרך :

(ט) הוֹלֵךְ בַּתֶּם יִלְךְ בְּטַח וּמַעֲקֵשׁ דְּרָכָיו יִנְדַע :
דְּמַהֲלֵךְ בַּתְּמִימוּתָא נִיזֵל בְּסַעְדָא וְדַמְעָקֻמְן אוֹרְחַתִּיה נִתְיַדַע :

רש"י ומעקש דרכיו יודע . יסגר ויתסר כמו ויודע זהם את אנשי סוכות (שופטים ח) :

(י) קֶרֶץ עֵין יִתֵן עֶצְבֵת וְאֹיִל שְׁפָתַיִם יִלְבֵט :
דְרָמִז בְּעֵינוֹהִי יֵהֵב כְּאֵבָא וְסִלִיף בְּשִׁפּוֹתֶיהָ מִתְאַחֵד :

רש"י קורץ עין יתן ענבת . זה המסית אדם בקרינותיו לרעה :

משנה פאה פרק ב

א. וְאֵלוּ מִפְסִיקִין לַפְּאָה. הַנַּחַל, וְהַשְּׁלוּלִית, וְדָרְךְ הַיְחִיד, וְדָרְךְ הָרַבִּים, וְשִׁבִיל הָרַבִּים, וְשִׁבִיל הַיְחִיד הַקְּבוּעַ בַּיְמוֹת הַחֲמָה וּבַיְמוֹת הַגְּשָׁמִים, וְהַבּוֹר, וְהַנֵּיר, וְזֶרַע אַחֵר. וְהַקּוֹצֵר לְשַׁחַת מִפְסִיק, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ מִפְסִיק, אֶלָּא אִם כֹּן חָרַשׁ :

ברטנורה (א) ואלו מפסיקין. בין שדה לשדה והיו נחשבים כשתי שדות לענין שאם מניח פאה בצחת מהן על חברתה לא עלתה לו לפאה, דכתיב (ויקרא יט) פאת שדה, שלא יניח פאה משדה לחברתה: הנחל. נהר: והשלוולית. אמת המים, שמחלקת שלל לאגפיה, שאמות אחרות של מים שותות ממנה: ודרך היחיד. ארבע אמות: ודרך הרבים. שש עשרה אמה, ומשום סיפא נקט לה, דבעי למתני סיפא שכל אלו אין מפסיקין באילן. וקא משמע לן דאפילו דרך הרבים שהיא רחבה שש עשרה אמה אינה מפסקת באילן: שציל הרבים ושציל היחיד. שציל זוטא טובא דסקיל כרעא ומנח כרעא, ואשמועינן דאפילו שציל דרבים אם הוא קבוע לימות החמה ולימות הגשמים, כלומר, שמהלכין בו אפילו בזמן שהשדות זרועות בימות הגשמים, מפסיק בין השדות הזרועות. ואי לא, לא מפסיק: הבור. שדה שאינה זרועה. והאדמה לא תשם (בראשית מז), מתרגמינן וארעא לא תבור: והניר. חריקה כמו נירו לכם ניר (ירמיה ד): וזרע אחר. כגון ששתי השדות זרועות חטים וביניהם קרקע זרוע מין אחר. ושיעור רוחב הבור והניר וזרע אחר, כדי שלשה תלמים של מענית המחרישה: והקוצר לשחת מפסיק. דקסבר כל לשחת לאו קצירה היא ללא חשבינן ליה אתחלתא דקצירה. שחת, תבואה שלא הביאה שליט וקוצרים אותה להאכיל לבהמות. ואין הלכה כרבי מאיר:

ב. אַמַּת הַמַּיִם שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהִקְצֹר כְּאַחַת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִפְּסָקֶת. וְכָל הַהָרִים אֲשֶׁר בְּמַעְדַּר יַעֲדָרוּן, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַבְּקָר יְכוּל לַעֲבֹר בְּכִלְיוֹ, הוּא נוֹתֵן פְּאָה לְכָל:

ברטנורה (3) אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת. שהיא רחבה כל כך עד שהעומד באמצע אינו יכול לקרור מכאן ומכאן: ר' יהודה אומר מפסקת. ופליגי אתנא קמא דאמר לעיל על שלולית דהיינו אמת המים דבכל ענין מפסיק. ור' יהודה סבר דאם יכולה להקצר כאחת, אינה מפסקת. והלכה כר' יהודה: וכל ההרים אשר במעדר יעדרון. הר שחודו זקוף ואין בקר בכליו יכולין לעבור שם ומפסיק בין שתי השדות: הוא נותן פאה לכל. כלומר, נותן פאה אחת לכל שתי השדות ולא חשיב הפסק הואיל והם נעדרים במעדר, כלומר, שבני אדם חופרים אותו הר בכלי שחופרים בו את הקרקע, אין זה הפסק, שהרואה אומר אין זה קרקע בור, אלא למחר חופרים אותו במעדר וזרעים אותו, ושתי השדות הם אחת:

ג. הַכֹּל מִפְּסִיק לְזָרְעִים, וְאִינוּ מִפְּסִיק לְאֵילָן אֲלָא גֵידָר. וְאִם הָיָה שְׁעָר פּוֹתֵשׁ, אִינוּ מִפְּסִיק, אֲלָא נוֹתֵן פְּאָה לְכָל:

ברטנורה (4) הכל מפסיק לזרעים. מפרש בגמ' בירושלמי דהכל לאתויי סלע שהיה עובר על פני כל השדה. אם כריך הוא לעקור את המחרישה מלד זה כדי לתת אותה ללד זה, מפסיק: אלא גדר. גבוה עשרה טפחים: שער כותש. ענפי האילן קרויין שער, ופירוש שער כותש, שהנופות של אילנות מתערבין זה עם זה למעלה מן הגדר, כעלי זה התקוע במכתש:

ד. וְלַחְרוּבִין כָּל הָרוּאִין זֶה אֶת זֶה. אָמַר רַבּוֹן גַּמְלִיאֵל, נוֹהֲגִין הָיוּ בֵּית אַבָּא, נוֹתְנִין פְּאָה אַחַת לְזֵיתִים שְׁהָיוּ לָהֶם בְּכָל רוּחַ, וְלַחְרוּבִין כָּל הָרוּאִין זֶה אֶת זֶה. רַבִּי אֶלְיעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ, אֵף לַחְרוּבִין שְׁהָיוּ לָהֶם בְּכָל הָעִיר:

ברטנורה (7) כל הרואים זה את זה. כל זמן שהעומד אלל אחד מהאילנות יכול לראות האילן האחר אף על פי שיש ביניהן גדר אינו מפסיק ולוקח פאה מאילן אחד על חבירו: לזיתים שהיו להם בכל רוח. פאה אחת היו נותנים על כל הזיתים שהיו להם ללד מזרחה של עיר, ופאה אחרת על כל הזיתים שהיו להם ללד מערבה, וכן לארבע רוחות: שהיו להם בכל העיר. אין נותנים כי אם פאה אחת לכולן, אף על פי שאין רואין זה את זה. ואין הלכה כר' אליעזר ברבי צדוק שאמר משמו, אצל הלכה כרבן גמליאל:

ה. הַזּוֹרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ מִיָּן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שְׂהוּא עוֹשֶׂהוּ שְׁתֵּי גֵרְנוֹת, נוֹתֵן פְּאָה אַחַת. זְרָעָה שְׁנֵי מִיָּנִין, אֵף עַל פִּי

שְׁעֲשֹׂאן גֶרֶן אַחַת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פְּאוֹת. הַזֹּרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ שְׁנֵי
מֵינֵי חֲטִיִן, עֲשֹׂאן גֶרֶן אַחַת, נוֹתֵן פְּאָה אַחַת שְׁתֵּי גֶרְנוֹת,
נוֹתֵן שְׁתֵּי פְּאוֹת:

זרעונה (ה) שני מיני חטין. כגון שחמתית ולבנה:

ו. מַעֲשֵׂה שְׂזָרַע רַבִּי שְׁמַעוֹן אִישׁ הַמְצַפֵּה לִפְנֵי רֶבֶן
גְּמַלְיָאֵל, וְעָלוּ לְלִשְׁכַּת הַגְּזִית וְשָׂאָלוּ. אָמַר נְחוּם הַלְבָלָר,
מִקְבֵּל אָנִי מִרַבִּי מִיָּאֲשָׂא, שְׁקִיבֵל מֵאֲבָא, שְׁקִיבֵל מִן
הַזֹּגוֹת, שְׁקִיבֵלוּ מִן הַנְּבִיאִים, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מְסִינֵי,
בְּזֹרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ שְׁנֵי מֵינֵי חֲטִיִן, אִם עֲשֹׂאן גֶרֶן אַחַת,
נוֹתֵן פְּאָה אַחַת שְׁתֵּי גֶרְנוֹת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פְּאוֹת:

זרעונה (ו) הלבלר. הסופר: הזוגות. הם כל אותן שנים שנים הנזכרים בפרק קמא
דמסכת אבות, שקבלו שנים מפי שנים עד מפי שמעון הלדיק:

ז. שְׂדֵה שְׁקֶצְרוּהָ גוֹזִים, קְצָרוּהָ לְסֻטִים, קְרִסְמוּהָ
נְמָלִים, שְׁבַרְתָּהּ הָרוּחַ אוֹ בְּהֶמָה, פְּטוּרָה. קָצַר חֲצִיָּה
וְקָצְרוּ לְסֻטִים חֲצִיָּה, פְּטוּרָה, שְׁחוּבַת הַפְּאָה בְּקָמָה:

זרעונה (ז) שדה שקרחה גויים. לעצמן, ולא שקררו פועלי גויים לישראל, דאז הוא כאלו
קרחה ישראל: קרסמוה נמלים. דרך הגמלה לחתוך קנה השבולת מלמטה, ולזה קורים
קרסום לשון יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ): פטורה. דכתיב גבי פאה ובקורכס, עד שתהיו
אתם הקורכים: שחובת הפאה בקמה. כלומר, חובת הפאה של זה הניחה בקמה, ונהי דאם
כלה שדה חזרה פאה לעומרים, וחייב להפריש פאה מן העומרים, הני מילי היכא דכלה
הוא, אצל הכא הוא לא כלה:

ח. קְצָרוּהָ לְסֻטִים חֲצִיָּה וְקָצַר הוּא חֲצִיָּה, נוֹתֵן פְּאָה
מִמָּה שְׁקָצַר. קָצַר חֲצִיָּה וּמָכַר חֲצִיָּה, הַלּוּקָח נוֹתֵן פְּאָה
לְכָל. קָצַר חֲצִיָּה וְהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה, הַפּוֹדָה מִיַּד הַגִּזְבָּר,
הוּא נוֹתֵן פְּאָה לְכָל:

זרעונה (ח) הלוקח נותן פאה לכל. שחובת הפאה ממה שקצר נשאר בזה החצי שקנה
הלוקח, והיו כאלו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר שיזיח ממנה הפאה שראוי
להזיח מאותה שדה. וכן הפודה מיד הגזבר, מוזיח מן החצי שפדה, הפאה הראויה לשדה
כולה:

גמרא ברכות דף ד' ע"א

תניא אבא בנמיא אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפילתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. על תפילתי שתהא לפני מטתי. מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואי תימא רבי יהושע בן לוי מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר (ישעי' ל"ח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא סמוך למטתי. ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר (תהלים י"ז) וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים. רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם. וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה. תניא אבא בנמיא אומר שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חבירו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו. שנאמר (איוב י"ח) טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ. ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם) ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (דברים ל"ב) צור ילדך תשי. ואם המתין לו מה שכתוב אמר רבי יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר (ישעי' מ"ח) לוא הקשבת למצותי. ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים. ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו' :

כ"ז סמוך למטתי. כל ימי נזרתתי שלא לעשות מלאכה ולא לעסוק בחורה כשעמדתי ממתתי עד שאקרא הריאת שמע ותפלל: כפון לדרום. ראשה ומרגלותיה זה לכפון וזה לדרום. ונראה בעיני שהשכינה במזרח או במערב לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: ואפונך. לשון כפון וסיפיה דקרא ישבעו בנים: תמלא בטנם. תמלא ימי הריונה: טורף נפשו באפו. כך אומר אשר גרמת לך לטרוף את נפשך בפניך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנא' ואשפוך את נפשי לפני ה': הלמענך

תעוז ארץ. וכי סבור היית שבשצילך שיאלת תסתלק השכינה ויעוזב את חצירך
המתפלל לפניו: לוא הקצבת. לשון המתנה הוא: למותי. בשציל מותי אשר לויתי
לגמול
חסד:

זוהר ויגש דף ר"ו ע"ב

רבי יהודה ורבי יוסי אערעו בכפר חנו, עד דהוו יתבי בי
אושפיזיהו, אתא חד בר נש, וחד מטולא דחמרא קמיה ועאל
בביתא. אדהכי אמר רבי יהודה לרבי יוסי הא תנינן דדוד
מלכא הוה מתנמנמ כסוס ושינתיה זעיר, היך הוה קם בפלגות
ליליא האי שיעורא זעיר איהו ולא הוה אתער אפילו בתלתות
ליליא. אמר ליה בשעתא דעאל ליליא הוה יתיב עם כל רברבי
ביתיה, ודאין דינא ועסיק במלי דאורייתא ולבתר הוה נאים
שנתיה עד פלגות ליליא, וקם בפלגות ליליא ואתער ואשתדל
בפולחנא דמאריה בשירין ותושבתו. אדהכי אמר ההוא בר נש
וכי האי מלה דקאמריתו, הכי הוא רזא דמלה הקא, דהא דוד
מלכא חי וקים לעלם ולעלמי עלמין, ודוד מלכא הוה נטיר כל
יומי דלא יטעם טעם מיתה, בגין דשינתא חד משיתין במיתה
איהו, ודוד בגין דוכתיה דאיהו חי, לא הוה נאים אלא שיתין
נשמי דעד שיתין נשמי חסר חד, איהו חי, מתמן ולהלאה
טעים בר נש טעמא דמותא, ושליט ביה סטרא דרוח מסאבא,
ודא הוה נטיר דוד מלכא, דלא יטעם טעמא דמותא, ולא
ישלוט ביה סטרא דרוחא אחרא. בגין דשיתין נשמי חסר חד
איהו רזא דחיים דלעילא, עד שיתין נשמי דאנון שיתין (ד"א ל"ג
חסר חד אינהו) נשמי עילאין ואלין רזא דילהון דתליין בהון חיי
ומכאן ולתתא רזא דמותא הוא. ועל דא דוד מלכא הוה משער
שיעורא דליליא בגין דיתקיים בחיים דלא ישלוט ביה טעמא
דמותא. ופד אתפליג ליליא הוה מתקיים באתריה, בגין דכד
אתער פלגו ליליא וכתרא קדישא אתער בעא דלא לאשכחא
ליה לדוד מתקשר באתר אחרא, באתר דמותא, בגין דכד
אתפליג ליליא, וקדושה עלאה אתער ובר נש דנאים בערסיה
לא אתער לאשגחא ביקרא דמריה, הא איהו אתקשר ברזא

דְמוּתָא, וּמִתְדַבֵּק בְּאַתֵּר אַחֲרָא. וְעַל דָּא דָּוִד מְלָכָא הָוָה קָאִים
 לְאַשְׁגַּחַא בְּיַקְרָא דְמַרְיָה תְּדִיר, חֵי לְגַבֵּי חֵי, וְלֹא נָאִים בְּשִׁינְתָּא
 לְטַעֲמָא טַעֲמָא דְמוּתָא. וּבְגִין כְּדָּ הָוָה מִתְנַמְנֵם כְּסוּס שְׂיִתִּין
 נְשָׁמִי, וְלֹא בְּשָׁלִימוֹ. אֲתוּ רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסִי וְנִשְׁקוּהוּ, אָמְרוּ
 לִיָּה מַה שְּׁמַד, אָמַר לְהוֹן חִזְקִיָּהוּ, אָמְרוּ לִיָּה יִתְיַיֶּשֶׁר חִילְדָּ
 וַיִּתְקַף אוּרֵיָתָד.

תרגום הזהר רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסִי נִפְגְּשׁוּ בְּכַפֵּר חָנוּ, בְּעוֹד שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים בְּמַלְוָנָם,
 בָּא אֲדָם אֶחָד, וּמִשָּׁא חֲמוּר אֶחָד לְפָנָיו, וְנִכְנַס לְבַיִת. בְּתוֹדָּ כְּדָּ, אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה
 לְרַבֵּי יוֹסִי, הֲרֵי לְמַדְנֹו, שְׂדוֹד הַמְּלֻכָּה הִיָּה נֵם כְּסוּס וּשְׁנָתוֹ מוּעָטָת. וְחַס כְּו, חִילְדָּ
 הִיָּה קַם בְּחָלוֹת לִילָה, הֲרֵי שִׁיעוֹר הָזֶה, שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת שָׁל שְׁנַת הַסּוּס, מְעַט הוּא,
 וְלֹא הִיָּה מִקִּיז אֶפְלוֹ בְּשָׁלִישׁ לִילָה. אָמַר לִיָּה בְּשָׁעָה שְׂפָא לִילָה הִיָּה יוֹשֵׁב עִם כָּל
 גְּדוּלֵי בַיִתוֹ וְדָן דֵּינִים, וְעַסְקָ בְּדַבְרֵי טוֹרָה, וְאַחַר כְּדָּ הִיָּה יֵשֵׁן אֶת שְׁנָתוֹ עַד חָלוֹת
 לִילָה, וְקַם בְּחָלוֹת לִילָה, וְהִתְעוֹרֵר וְעַסְקָ בְּעִבּוֹדָת רְבוּנוֹ בְּשִׁירוֹת וּתְשַׁבְּחוֹת. בְּתוֹדָּ
 זֶה אָמַר אֹתוֹ אֲדָם, וְכִי כְּדָּ הוּא דָּבַר זֶה שְׁאַמְרָתָם, סוּד הַדָּבָר הוּא כְּאוֹן, כִּי דוּד
 הַמְּלֻכָּה הוּא חֵי וְקַים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְדוּד הַמְּלֻכָּה הִיָּה שׁוֹמֵר עַלְמֹו כָּל
 יָמָיו שְׁלֹא יִטְעַם טַעַם מִיָּתָה, מִשָּׂאם שְׁשֵׁנָה הוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּפִיָּתָה, וְדוּד, מִשָּׂאם
 מִקוּמוֹ, שְׁהוּא חֵי, לֹא יֵשֵׁן אֶלְכָּ שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֲסַר אֶחָד הוּא חֵי, מִשָּׂאם וּלְהִלָּחָה,
 טוּעַם הָאֲדָם טַעַם הַפְּנוֹת, וְשׁוֹלֵט עָלָיו הַדָּ שָׁל רוּחַ הַטּוּמָאָה. וְזֶה שְׁהִיָּה דוּד
 הַמְּלֻכָּה שׁוֹמֵר אֶת עַלְמוֹ שְׁלֹא יִטְעַם טַעַם הַפְּנוֹת, וְלֹא יִשְׁלוּט עָלָיו הַדָּ שָׁל רוּחַ
 הָאַחַר, מִשָּׂאם שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֲסַר אֶחָד, הוּא סוּד, שְׁהַחַיִּים שְׁלַמְעֵלָה, עַד שְׁשִׁים
 נְשִׁימוֹת הֵן שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְסוּדָם שָׁל אֶלְכָּ, הוּא, שְׁהַחַיִּים תְּלוּים בְּהֵם,
 וּמִכְּאוֹן וּלְמַטָּה הוּא סוּד הַפְּנוֹת. וְעַל כֵּן הִיָּה דוּד הַמְּלֻכָּה מְשַׁעֵר הַשְּׁעוֹר שָׁל הַלִּילָה,
 עַד חָלוֹת, כְּדִי שְׁיִתְקַים בְּחַיִּים, וְלֹא יִשְׁלוּט עָלָיו טַעַם הַפְּנוֹת. וּכְשֶׁנִּחְנַחֵה הַלִּילָה הִיָּה
 דוּד מִתְקַים בְּמִקוּמוֹ, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר חָלוֹת לִילָה, וְכַתֵּר הַקְּדוּשׁ נִתְעוֹרֵר, כְּרִיָּה שְׁלֹא
 יִמָּלֵא אֶת דוּד מִתְקַשֵּׁר בְּמִקוּם אַחַר, בְּמִקוּם הַפְּנוֹת. מִשָּׂאם כְּשֶׁנִּחְנַחֵה הַלִּילָה, וְהַדְּשָׁה
 הַעֲלִיוֹנָה נִתְעוֹרֵר, וְאֲדָם הַיֵּשֵׁן בְּמִטָּתוֹ חִינוּ מִתְעוֹרֵר, לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ, הֲרֵי
 הוּא מִתְקַשֵּׁר בְּסוּד הַפְּנוֹת, וּמִתְדַבֵּק בְּמִקוּם אַחַר, וְעַל כֵּן הִיָּה קַם תָּמִיד דוּד הַמְּלֻכָּה
 בְּחָלוֹת לִילָה, לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ חֵי אֶלְכָּ חֵי, וְלֹא נֵם בְּשְׁנָתוֹ עַד לְטַעַם טַעַם
 הַפְּנוֹת, וּמִשָּׂאם זֶה הִיָּה נֵם כְּסוּס שְׂיִתִּין וְנִשְׁקוּהוּ אֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ מַה שְּׁמַד. אָמַר לְהֵם חִזְקִיָּהוּ, אָמְרוּ
 לוֹ יִתְיַיֶּשֶׁר וְיִתְחַזַּק וְיִתְחַזַּק.

א. כָּל מִצְוֹת שֶׁבִּתְּוֹרָה בֵּין עֲשֵׂה וּבֵין לֹא תַעֲשֶׂה אִם עָבַר אָדָם
עַל אַחַת מֵהֶן בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה כְּשִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיֵּשׁוּב
מִחֻטְאוֹ חַיִּיב לְהִתְנַדֵּוֹת לִפְנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה')
אִישׁ אֹו אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגו' וְהִתְנַדְּוּ אֶת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ זֶה
וְדוּי דְּבָרִים. וְדוּי זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה: **ב.** כִּי־צַד מִתְנַדֵּוֹן אֹמֵר אֲנִי
הַשֵּׁם חֲטָאתִי עֲוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לִפְנֵיךָ וְעָשִׂיתִי כָךְ וְכָךְ וְהָרִי נַחֲמָתִי
וּבּוֹשָׁתִי מִמַּעֲשֵׂי וְלַעֲוֹלָם אֵינִי חוֹזֵר לְדַבֵּר זֶה וְזֶהוּ עֵיקָרוֹ שֶׁל
וְדוּי וְכָל הַמְרָבָה לְהִתְנַדֵּוֹת וּמֵאָרִיךְ בְּעֵנֶן זֶה הָרִי זֶה מְשַׁבַּח:
ג. וְכֵן בְּעֲלֵי חֲטָאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת בָּעֵת שֶׁמְבִיאִין קָרְבָּנוֹתֵיהֶן עַל
שִׁגְגָתָן אֹו עַל זְדוֹנָן אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן בְּקָרְבָּנָם עַד שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה
וַיִּתְנַדְּוּ וְדוּי דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה') וְהִתְנַדְּוּהָ אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ.
וְכֵן כָּל מַחֻוּיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין וּמַחֻוּיָּבֵי מַלְקוֹת אֵין מִתְכַּפֵּר
לָהֶן בְּמִיתָתָן אֹו בְּלִקְוִיתָן עַד שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וַיִּתְנַדְּוּ. וְכֵן הַחוּבֵל
בְּחִבְרֹו וְהַמְזִיק מִמוֹנוֹ אֹף עַל פִּי שְׁשֵׁלָם לוֹ מֵה שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ
אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר עַד שִׁיתְנַדְּוּהָ. וַיֵּשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כְּזֶה לַעֲוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר
(במדבר ה') מִכָּל חֲטָאת

מוסר

מספר חרדים דף ס"ט ע"ב

רְאוּי לְשָׁרֵת הַמְּלֶךְ בְּכָלִי חֶמְדָּה כְּלִי כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וְהָרִי הַלֵּב
עֵיקָר הָאָדָם כְּלִי חֶמְדָּה שֶׁבְּרַמ"ח אֲבָרִים וְכֹתִיב (משלי י) כֶּסֶף
נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק גַּם שְׁתֵּי עֵינָיִם כְּמֵאוֹרוֹת הַשָּׁמַיִם וְעֶשֶׂר
אֲצָבָעוֹת נֶגֶד עֶשֶׂר שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ עֶשֶׂר סְפִירוֹת גַּם הָאֲזָנַיִם כְּלִי
שָׂרֵת לְשִׁמוּעַ בָּהֶם דְּבָרֵי ה' כְּדֹכָתִיב (ישע"י נה) שְׁמַעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם
וְהֵאָבֵר לְהוֹצִיא צְבָאוֹת ה' מִשְׁרָתֵינוּ עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ כְּמֵה קְדוּשָׁה
צָרִיךְ וְתוֹסֶפֶת קְדוּשָׁה וְטִהָרָה וּנְקִיוֹת. וְהַמוֹחַ לְחִשׁוֹב מִחֻשְׁבוֹת
טְהוֹרוֹת לְהַדְּבִק בְּיוֹצֵר יִתְבָּרַךְ וְלַעֲיִין בְּתוֹרָתוֹ וְהַלֵּב לְשִׁמוּחַ בּוֹ

וּבְמִצּוֹתָיו וּלְחַמּוֹל עַל עֲנָיו וַיִּתּוּמָיו וַיְהִי נַח וְלֹא עָצָב וְלֹא כּוֹעֵס. וְהַרְגָלִים הֵם הַרְצִים שְׂיוּצָאִים דְּחוּפִים בְּדַבַּר הַמְלֶךְ וְנִגְדָה שְׂבָעָה מִשְׂרָתִים הֵם שְׂבָעָה חוּטִין שְׂבַצִיצִית וְהַשְּׂמִינִי נִגְדָה הַרְצִים וְנִפְשׁ וְרוּחַ נִגְדָה תַּפְלִין דְּרֵאשׁ וּדְיִד וּלְרִמּוֹ כָּל הָעֶשֶׂר אֲצַבְעוֹת עֲשֵׂה לְהַפְחִיד הָאָדָם שְׁלֹא יַחְטֵא רָאוּי לְשׁוּם נִגְדָה פְּנִיו הַרְצוּעָה תְלוּיָה שְׁהֵם שְׁלֵשְׁלָאוֹת חֲצִיין שֶׁל בְּרִזָּל וְחֲצִיין שֶׁל אֵשׁ לְכֹן שְׂמֹר עֲשֵׂרָה מִשְׂרָתִים וְעֵבוֹד עֲבוּדְתָךְ בְּהֵם. לְעַת צָרְכְּךָ כִּמָּה תִשְׁפֹּל לְפָנַי בְּנֵי אָדָם יְלוּוֹךְ מְעוֹת בְּכִמָּה תַחֲנוּת וְכִמָּה פְּעָמִים יִשְׁיבוּ פְּנִיךָ רִיקָם תִּשְׁפֹּל לְפָנַי הָאֵל אֵלֶיךָ יְדוּת יוֹתֵר שְׁהַכֵּל תְלוּי בְּחִפְצוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאֵיךְ לֹא תִבּוֹשׁ בְּשֵׂאֲלֶךָ בְּתַפְלָתְךָ כִּמָּה שְׂאֵלוֹת וְטוֹבוֹת מֵאֵתוֹ יִתְבָּרֵךְ אִם לֹא תִהְיֶה תַפְלָתְךָ תַחֲנוּנִים וּדְמָעוֹת:

ויגש יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד 4 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל עֲבֹדְךָ אָבִי וְנִגְדָה לּוֹ אֵת (כד)
דְּבָרֵי אֲדֹנָי : וְהָיָה כִּד סְלִיקָנָא לְעֲבֹדְךָ אָבָא וְחוּיָנָא לֵה יֵת פְּתַגְמֵי רַבּוּנֵי : (כה) **וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שִׁבוּ שְׁבֵרוּ לָנוּ מְעַט אֲכָל :** וַאֲמַר אָבוּנָא תּוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא זְעִיר עֵיבוּרָא : (כו) **וַיֹּאמֶר לֹא נוֹכַל לְרַדֶּת אִם יֵשׁ אַחִינוּ הַקָּטָן אֶתְנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי לֹא נוֹכַל לְרַאוֹת פְּנֵי הָאֵישׁ וְאַחִינוּ הַקָּטָן אֵינְנוּ אֶתְנוּ :** וַאֲמַרְנָא לָא נְכוּל לְמִיחַת אִם אֵית אַחוּנָא זְעִירָא עֲמָנָא וְנַחוּת אַרִי לָא נְכוּל לְמַחְזֵי אֲפִי גְבַרָא וְאַחוּנָא זְעִירָא לִיתוּהִי עֲמָנָא : (כז) **וַיֹּאמֶר עֲבֹדְךָ אָבִי אֵלִינוּ אֶתְם יִדְעָתֶם כִּי שְׁנַיִם יְלָדָה לִּי אֲשֶׁתִּי :** וַאֲמַר עֲבֹדְךָ אָבָא לָנָא אֶתוּן יִדְעָתוּן אַרִי תַרְוִין יְלִידָת לִי אֶתְתִּי :

נביאים - יחזקאל - פרק לז

(כא) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה
אֲנִי לֹקַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הָלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהִבֵּאתִי
אוֹתָם אֶל אֲדַמְתָם : וְאֶתְנַבֵּי לְהוֹן כְּדָנָן אָמַר יי אֱלֹהִים הָא
אֲנִי מְקַרֵּיב ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵי עַמֵּי דְאֶתְגְּלִיאוּ לְתַמְנָן וְאֶכְנֹשׁ יתְהוֹן
מִסְחֹר סְחֹר וְאֶעִיל יתְהוֹן לְאַרְעָהוֹן : (כב) וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי
אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד יִהְיֶה
לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא (יחיה) יִהְיוּ עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם
וְלֹא יִחְצוּ עוֹד לְשָׁתֵי מַמְלָכוֹת עוֹד : וְאֶעֱבִיד יתְהוֹן
לְעַמָּא חַד בְּאַרְעָא בְּטוֹר קוֹדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא חַד יִהְיֶה לְכֻלְהוֹן לְמַהוּי
מִלְכָּא וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לְתַרְוֵן עַמֵּי וְלֹא יתְפַלְגּוּן עוֹד לְתַרְתֵּין מִלְכּוֹן עוֹד :
(כג) וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם
וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל
מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטַהַרְתִּי
אוֹתָם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם
לְאֱלֹהִים : וְלֹא יִסְתַּאֲבוּן עוֹד בְּטַעֲוֹתֵיהוֹן וּבְשִׁקּוּצֵיהוֹן וּבְכָל
מַרְדֵּיהוֹן וְאַפְרוֹק יתְהוֹן מִכָּל מוֹתְבְּנֵיהוֹן דְּחָבוּ קְדָמִי בְּהוֹן וְאֲדַכֵּי יתְהוֹן
וְיִהְיוּ קְדָמִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לְהוֹן לְאֱלֹהָא : (כד) וְעַבְדֵי דְדוֹד מֶלֶךְ
עֲלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי
יִלְכוּ וְחֻקֹּתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם : וְעַבְדֵי דְדוֹד מִלְכָּא
עֲלֵיהוֹן וּפְרִנְס חַד יִהְיֶה לְכֻלְהוֹן וּכְדֵינִי יִהְיוּ וּקְיָמִי יִטְרוּן וְיַעֲבְדוּן יתְהוֹן :

כתובים - משלי - פרק י

(יא) מְקוֹר חַיִּים פִּי צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכָּסֶה
חֶמְסָם : מְבוֹעֵא דְחַיִּי פּוֹמָא דְצַדִּיקִי וּפּוֹמָהוֹן דְרָשָׁעִי נִכְסָא חֲטוּפָא :

רש"י מקור חיים פי לדיק ופי רשעים וגו'. פיהם יכסה שכלבם שמחליקין את שפתייהם וסנאה טמונה בלבם ואין פתרון מקראל זה דומה לפתרון העליון והענין יורה עליהם :

(יב) שְׁנֵאָה תְּעוֹרֵר מְדַנִּים וְעַל כָּל פְּשָׁעִים
תִּכְסֶּה אֶהְבָּה : סְנִיאתָא תְגַרְגַּ תְּגַרִי וְעַל כְּלָהוֹן סוּרְחַנִי מִכְסָא
רְחֵמוּתָא :

רש"י סנאה תעורר מדנים . אפילו עבירה שנתנה לשכחה נזכרת ע"י מרבית עוונות באה סנאה אחרונה ומעוררתן שכן יחזקאל הוכיח את ישראל על עבירות מזכרים ואומר להם איש את שקולו עיניו השליכו וגו' (יחזקאל כ) כמה (שים היתה) סנאה זו כבושה ולא הזכיר להם הקב"ה עד עכשיו שהרבו עבירות על פשעיהם : ועל כל פשעים חכמה אהבה . כשישראל מטיבים מעשיהם הקב"ה מכסה על פשעיהם :

(יג) בְּשִׁפְתַי נִבּוֹן תִּמְצָא חֲכָמָה וְשִׁבְט לְגוֹ חֶסֶד
לֵב : בְּשִׁפּוֹתַי דְסוּכְלִתְנָא תִשְׁפַּח חֲכָמָתָא וְשִׁבְטָא לְפַגְרָא דְחֶסֶד רַעֲיָנָא
:

רש"י בשפתי נבון תמצא חכמה . כשאלם מוכיח לנבון משיב לו חטאתי כגון דוד שאמר לנתן חטאתי (ש"צ יב) :
ושבט לגו חסד לב . אבל חסד לב אינו שומע עד שילקה כמו פרעה :

(יד) חֲכָמִים יִצְפְּנוּ דַעַת וּפִי אֲוִיל מַחְתָּה
קִרְבָּה : חֲכִימִי נְטָשׁוֹן יְדִיעַתָא וּפּוֹמִיָה דְשִׁטְיָא שְׁצָנָא קָרִיב :

רש"י חכמים יצפנו דעת . ישמרוהו . בלבם שלל ישכחוהו :

א. הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, מרשות הרבים לרשות היחיד, תיב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע, רבי עקיבא מחיב. וחקמים פוטריין:

ברטנורה (א) הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים. רשות היחיד הוא מקום שהוקף ארבע מחילות גבוהות עשרה טפחים וזיניהן ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה, ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה, או חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, ואפילו כלים כגון ספינה ומגדל של עץ וכיוצא בהם אם יש בהם ארבעה על ארבעה בגובה עשרה כל אלו רשות היחיד הן. ואויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע. ועוצי הכתלים של רשות היחיד נדון כרשות היחיד. ורשות הרבים הוא כגון השווקים הרחובות המדברות והדרכים המפולסים להם, והוא שיהיה רוחב הדרך שש עשרה אמה ולא יהיה עליו תקרה, ואיכא למאן דאמר שצריך נמי שיהיו בוקעים בהם ששים רבוא בכל יום כדגלי מדבר. ואויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא. ומקום שאין בו ארבעה על ארבעה וגבוה משלשה טפחים ולמעלה הוא מקום פטור, אפילו קואים וברקנין וגללין ברשות הרבים גבוהים משלשה ולמעלה ואין בהם ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור. וכן מקום המוקף מחילות ואין בו ארבעה על ארבעה, או חריץ שאין בו ארבעה ועמקו משלשה ועד התהום, הרי זה מקום פטור. ומקום שהוקף ארבע מחילות גבהן משלשה ועד עשרה ויש בו ארבעה על ארבעה או יותר, או תל יש בו ארבעה על ארבעה או יותר גבוה משלשה ועד עשרה, או חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה עמוק משלשה ועד עשרה, ומצוי סתום משלש רוחותיו שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית, והים והבקעה, כל אלו כרמלית הן. ופירוץ כרמלית, כארמלית, כלומר כמו אלמנה שאינה בתולה ולא נשואה לבעל, כך רשות זו אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. ואויר כרמלית ככרמלית עד עשרה, ומעשרה ולמעלה ככרמלית הוי מקום פטור. והמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב חטאת. מרשות הרבים לכרמלית, או מרשות היחיד לכרמלית, ומכרמלית לשניהן, פטור אבל אסור. מרשות היחיד או מרשות הרבים למקום פטור, או ממקום פטור לשניהן, מותר לכתחלה. ואינו צריך לומר מכרמלית למקום פטור או ממקום פטור לכרמלית שהוא מותר. והמעביר מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע אמות ברשות הרבים חייב חטאת, בכרמלית פטור אבל אסור, ברשות היחיד ובמקום פטור מותר לכתחילה לטלטל ולהעביר בכל הרשות כולו ואפילו הוא כמה מילין: רבי עקיבא מחייב. דסבירא ליה מכי עבר החפץ באויר רשות הרבים בתוך עשרה הרי הוא כאילו נח. ורבנן סברי קלוטה בתוך עשרה באויר רשות הרבים לאו כמי שהונחה דמיה. אבל למעלה מעשרה שהוא מקום פטור כולי עלמא לא פליגי דפטור. והלכה כחכמים:

ב. פִּיצָד. שְׁתֵּי גִזְזוּטְרָאוֹת זֹו כְּנָגַד זֹו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, הַמוֹשֵׁיט וְהַזֹּרֵק מִזֹּו לָזֹו, פְּטוֹר. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּדִיוּטָא אַחַת, הַמוֹשֵׁיט חֲבִיב, וְהַזֹּרֵק פְּטוֹר, שְׁכַף הִיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִים, שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זֹו אַחַר זֹו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, מוֹשֵׁיטִין הַקְּרָשִׁים מִזֹּו לָזֹו, אֲבָל לֹא זֹרֵקִין. חֲלִיַּת הַבּוֹר וְהַסֵּלַע שֶׁהוּן גְּבוּהִין עֲשָׂרָה וְרַחְבּוֹן אַרְבָּעָה, הַנוֹטֵל מֵהוּן וְהַנּוֹתֵן עַל גִּבּוֹן, חֲבִיב, פְּחוֹת מִכּוֹן, פְּטוֹר:

ברטנורה (ב) כילד. רבנן קאמרי ליה: שתי גוזזטראות. והן נסרים יולאים מכותל העליה ולחוץ על רשות הרבים, והגוזזטראות עצמן הן רשות היחיד. וכשהן זו כנגד זו בשני לדי רשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור, שלא מלינו זריקה והוסטה במלאכת המשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ורוחב רשות הרבים מפסיק ביניהן: היו שתיהן בדיוטא אחת. כלומר בעליה אחת באורך רשות הרבים ויש הפסק רשות הרבים ביניהן: הזורק פטור. הואיל ולמעלה מעשרה הוא, ולא מלינו זריקה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים במשכן: והמושיט חייב. ואף על פי שמושיט למעלה מעשרה, שמלינו הוסטה כיוצא בה במשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ואורך רשות הרבים מפסיק ביניהן: שכן היתה עבודת הלויים. מושיטים מזה לזה למעלה מעשרה ואורך רשות הרבים באמצע. כילד [שתין] עגלות זו אחר זו ברשות הרבים ופורקי המשכן היו מושיטין לאותם שעל העגלות שאלכן הן סמוכות וקרובות, והן מושיטין לאלו שלפניהם, וכל אחת מהעגלות רשות היחיד הן: אבל לא זורקים. שאין הקרשים נזרקין מפני כבדן: חולית הבור. עפר שמוליאין מחפירת הבור רגילין ליתן סביבות פי הבור כמין חומה להקיף, ואשמעינן דבור וחוליתו מלטרפין לעשרה. ותנא בור לעמקו ותנא סלע לגבהו: הנוטל מהן. ומניח ברשות הרבים או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבן חייב:

ג. הזורק ארבע אמות בפתל, למעלה מעשרה טפחים, כזורק באויר, למטה מעשרה טפחים, כזורק בארץ. הזורק בארץ ארבע אמות, חייב. זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות, פטור, חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות, חייב:

ברטנורה (ג) הזורק ארבע אמות בכותל. מתחלת ארבע לסוף ארבע ונח בכותל הסמוך לרשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, כגון שהיתה דבילה שמנה ונדבקה בכותל למעלה מעשרה באויר רשות הרבים, פטור, לכל למעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא: למטה מעשרה כזורק בארץ. מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים וחייב, אף על פי שאין ממקום עקירת החפץ לכותל אלא ארבע אמות מלומאמות, לא אמרינן דעובי הדבילה ממעט בארבע אמות ואין כאן מתחילת ארבע לסוף ארבע, דכיון שאינו מבטל את הדבילה

זכותל אין עביה ממעט כלום: ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור. שהרי לא נתכוין לזריקה של חיוב: ונתגלגל לחוץ ארבע אמות חייב. והוא דנח משהו חוץ לארבע אמות קודם שנתגלגל לפנים:

ד. הזורק בים ארבע אמות, פטור. אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו, הזורק לתוכו ארבע אמות, חייב. וכמה הוא רקק מים. פחות מעשרה טפחים. רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו, הזורק בתוכו ארבע אמות, חייב:

דרטורה (ז) הזורק בים. מתחלת ארבע לסוף ארבע: פטור. דכרמלית הוא: רקק מים. שאינם גבוהים מן הארץ ויש בהם רפס וטיט נקראים רקק: ורשות הרבים מהלכת בו. שרבים מהלכים בו: וכמה הוא רקק. כמה הוא עמקו דנימא אכתי רשות הרבים הוא ולא נעשה כרמלית: רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו. האי דכפליה תנא למלתיה, לאשמועינן דאפילו רקק רחב ארבעה הואיל והוא פחות מעשרה נדון כרשות הרבים. וכפל נמי ורשות הרבים מהלכת בו, לאשמועינן דאף על גב דאין מהלכים בו רבים אלא על ידי הדחק, הלוך על ידי הדחק שמה הלוך:

ה. הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים, ומן הים לספינה ומן הספינה לים, ומן הספינה לחברתה, פטור. ספינות קשורות זו בזו, מטלטלין מזו לזו. אם אינן קשורות, אף על פי שמקפות, אין מטלטלין מזו לזו:

דרטורה (ח) מן הים ליבשה. מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. מכרמלית לרשות היחיד: מטלטלין מזו לזו. אם הן של שני בני אדם מטלטלים על ידי עירוב דהוו להו כשתי חרות: מוקפות. סמוכות זו לזו, כמו אין מקיפין צבועי (חולין מו:); אין מטלטלין מזו לזו. דכי מפרשי מהדדי כרמלית מפסקת ביניהן ובטל העירוב:

ו. הזורק ונזפר לאחר שיצתה מידו, קלטה אחר, קלטה כלב, או שנשרפה, פטור. זרק לעשות חבורה, בין באדם בין בבמה, ונזפר עד שלא נעשית חבורה, פטור. זה הכלל, כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. תחלתן שגגה וסופן זדון, תחלתן זדון וסופן שגגה, פטורין, עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

דרטורה (י) הזורק. בשבת בשוגג, ונזכר שהוא שבת לאחר שיצאת האבן מתחת ידו קודם

סתנוח, אפילו לא קלטה אחר אלא שנחה כדרכה פטור, דהכי תנו לקמן עד שתהא תחלתו וסופן בשגגה, והאי תחלתו בשגגה וסופו מזיד הואיל ונזכר שהוא שבת קודם שתנוח. ומתניתין הכי מפרשא, הזורק ונזכר לאחר שיאלה מתחת ידו, אי נמי לא נזכר אלא שקלטה אחר וכו' פטור, דהוה ליה שנים שעשאוה פטורים. הא נחה, חייב חטאת. כמה דברים אמורים, כשחזר ושכה; אבל לא חזר ושכה פטור שכל חייבי וכו': זה הכלל. לאתויי נמי מעביר חפץ ממקום למקום שאם עקר בשגגה ונזכר שהוא שבת קודם שיניח פטור:

גמרא שבת דף קי"ג ע"ב

אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן מנין לשנוי בגדים מן התורה שנאמר (ויקרא ו') ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי רבי ישמעאל למדך תורה דרךך ארץ בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעליו המטלאין לשוק. והא רבי אחא בר חנינא נפיק. אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר (משלי ח') כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי. רבינא אמר רבד אתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואליו אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפילו במסכת פלה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצוים לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים. והני מילי למטרך ברפתייה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואליו אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הציבור אי בחדא מסכתא באתריה ואי בכליה תנויא בריש מתיבתא:

כ"י מנין לשנוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ולבש בגדים אחרים. והואיל את הדשן הזקיקו הכתוב ללבש בגדים פחותים בשעת הולאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: ותנא דבי רבי ישמעאל. בדרכא דהאי קרא: בגדים שבישל בהם קדרה לרבו.

דומיא דהולאת הדשן: אל ימזוג בהן כוס לרבו. לפיכך הוזקה לכבוש בגדים פחותים: רב. שומן וחלב: חייב מיתה. שרריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: משניאי. שממאסין עאמן בעיני הזריות והזריות אומרים אוי להם לומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמלא זה משניא את התורה: רבד אתמר. שכבת זרע ל' מרבדים רבדתי ערסי רפדתיו וקטתיו בצמאים מינים המכניסים תאוה ותזקה לי: בגלימא. שהוא עליון אפילו רבב: כלבושא. שהוא תחתון רבד אין רבב לא: בכל מקום. בכל הש"ס אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינסי וזה נתן לבו וגרסה. מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: תלמיד חכם. שזני עירו מלווין לעשות מלאכתו. כדאמר בפרק ז' דיומא וכו': למטרה ברפתייה. דבר שאינו יכול לטרוח בו וחיוו תלווין בו: ואי בחדא. אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתרייה: ואם בכוליה תנויא. דקאי בהא מסכת ומהדר במס' אחריתי:

זוהר ויגש דף ר"ז ע"ב

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (שם פ"ח) יְיָ אֱלֹקֵי יִשְׁוּעָתִי יוֹם צָעֲקוֹתַי
בְּלִילָה נִגְדָדָה תָּא חֲזִי דְדוּד מְלָכָא הָוָה קָם בְּפִלְגוֹת לִילִיא
וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוּרֵיתָא בְּשִׁירִין וְתוֹשְׁבַחְוֹן לְחֻדְוָה דְּמְלָכָא
וּמְטְרוֹנֵיתָא וְדָא הָוָה חֻדְוָה דְּמַהִימְנוּתָא בְּאַרְעָא בְּגִין דְּהָאִי
אִיהוּ שְׁבַחָא דְּמַהִימְנוּתָא דְּאִתְחֲזִי בְּאַרְעָא דְּהָא לְעִילָא פְּתַחִי
בְּחֻדְוָה שִׁירְתָּא כְּמָה מְלָאכִין עֲלָאִין בְּכַמָּה זִינִין דְּקָא מְשַׁבְּחוֹן
בְּלִילִיא בְּכָל סְטָרִין כְּהָאִי גֹוְנָא לְתַתָּא בְּאַרְעָא מֵאן דְּמִשְׁבַּח לִיה
לְקַדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּאַרְעָא בְּלִילִיא רְעִי בֵּיה (בְּעִי) קַדְשָׁא בְּרִידָה
הוּא וְכָל אֲנוּן מְלָאכִין קַדִּישִׁין דְּקָא מְשַׁבְּחוֹן לִיה לְקַדְשָׁא בְּרִידָה
הוּא כְּלָהוּ צִיְתִין לְהָהוּא דְּקָא מְשַׁבַּח לִיה בְּלִילִיא בְּאַרְעָא דְּהָאִי
תוֹשְׁבַחְתָּא אִיהוּ בְּשְׁלִימוֹ לְסַלְקָא יְקָרִי דְּקַדְשָׁא בְּרִידָה הוּא
מִתַּתָּא וּלְזַמְרָא בְּחֻדְוָה דְּיְחֻוּדָא, תָּא חֲזִי דְדוּד מְלָכָא כְּתַב יְיָ
אֱלוֹקֵי יִשְׁוּעָתִי וְגוֹ' יְיָ אֱלֹקֵי יִשְׁוּעָתִי אֵימְתִי אִיהוּ יִשְׁוּעָתִי
בְּהָהוּא יוֹמָא דְּאֶקְדָּמִית תוֹשְׁבַחְתָּא בְּלִילִיא לְגַבְדָּה כְּדִין אִיהוּ
יִשְׁוּעָתִי בִּימָמָא, וְתָא חֲזִי דְּהָא בְּלִילִיא מֵאן דְּמִשְׁבַּח לְמֵאֲרִיָּה
בְּתוֹשְׁבַחְתָּא דְּאוּרֵיתָא כְּדִין אֶתְקַף בְּתַקִּיפוֹ בִּימָמָא בְּסִטְרָא
דִּימִינָא דְּהָא חוּטָא חַד נִפְקָא מְסִטְרָא דִּימִינָא וְכְדִין אֶתְמַשְׁדָּה
עֲלִיהּ וְאֶתְתַּקַּף בֵּיה וְעַל דָּא אָמַר יְיָ אֱלֹקֵי יִשְׁוּעָתִי יוֹם צָעֲקוֹתַי

וּגְוִי וּבְגִין כִּדְ אָמַר (שם קט"ו) לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה, לֹא הִמְתִּים
 בְּגִין דְּאֶצְטְרִיךְ לְשַׁבְּחָא חַי לְחַי, וּמֵת לְחַי לְאוּ הִכִּי דְכִתִּיב לֹא
 הִמְתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה וְאֶנְחֵנוּ נְבָרְךָ יְהוָה דְּהָא אֲנֵן חַיִּין וְלִית לָן
 חוּלְקָא בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא כְּלָל, חִזְקִיהוּ אָמַר (ישעיה ל"ח) חַי חַי הוּא
 יוּדֵךְ כְּמוֹנֵי בְּגִין דְּחַי אֶתְקַרְב לְחַי, דְּוֹד מְלַכָּא אִיהוּ חַי וְקוֹרְבָא
 דִּילִיָּה לְחַי הָעוֹלָמִים, וּמֵאן דְּאֶתְקַרֵּיב לְגַבִּיָּה אִיהוּ חַי דְּכִתִּיב
 (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בֵּי אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם וְכִתִּיב
 (שמואל ב כ"ג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעֻלִים מְקַבְּצֵאל :

תרגום הזוהר פִּתַח רַבֵּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תהלים פ"ח) ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹם וְגוֹ'. זַח וּרְאִיהָ,
 דְּוֹד הַפְּלֻךְ הָיָה הֵם בְּחֻלּוֹת לִילָה וְעַסְק בְּתוֹרָה בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת לְשִׁמְחַת הַפְּלֻךְ
 וְהַגְּבִירָה. וְזֶה הוּא שְׂמֵחַת הָאֲמוּנָה בְּחָרָז, מִשּׁוּם שְׂזָה הוּא שְׂבָחָה שֶׁל הָאֲמוּנָה,
 שְׂהִיא הַשְּׂכִינָה, הַנְּרָאִית בְּחָרָז. כִּי לְמַעְלָה פּוֹתְחִים בְּשִׁמְחָה, שִׁירָה, כְּפִמָּה מְלַחְכִּים
 עֲלִיוֹנִים בְּכַפָּה אֲוִפִּיָּים, שְׂהֵם מְשַׁבְּחִים בְּזִילָה בְּכָל הַדְּדִים, כְּעִין זֶה לְמַפְּהָ בְּחָרָז,
 מִי שְׂמֵשֶׁבַח בְּחָרָז אֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִילָה, חִפְזָא בּוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל
 הַמְּלַחְכִּים הַקְּדוֹשִׁים הַמְּשַׁבְּחִים אֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּלָם מְהַשִּׁיבִים לְאוֹתוֹ
 הַמְּשַׁבְּחָא אֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִילָה בְּחָרָז. כִּי שִׁירָה זֶה הוּא בְּשִׁמְחָת, לְהַגְּדִיל
 כְּבֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַמְפּוּהָ, וּלְזַמֵּר בְּשִׁמְחַת הַיְחוּד. זַח וּרְאִיהָ דְּוֹד הַפְּלֻךְ פְּתַב,
 ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַהוּא שְׂהַקְּדַמְתִּי שִׁירָה בְּזִילָה לְחִיָּה, כִּי אִז
 הוּא יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם. וּבַח וּרְאִיהָ, כִּי בְּזִילָה מִי שְׂמֵשֶׁבַח לְרַבּוֹנוּ בְּרִנָּה שֶׁל תּוֹרָה, מִתְחַזֵּק
 אִז בְּגַבְוָה בְּיוֹם בְּכָל יָמָיו, כִּי חוּט אַחַד שֶׁל חֶסֶד, יוֹרָא מֵאֵל יָמָיו, וְאִז הוּא נִמְשָׁךְ
 עֲלָיו, וּמִתְחַזֵּק בּוּ. וְעַל כֵּן אָמַר דְּוֹד, ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹם כְּעֵקֶתִי וְגוֹ'. וּמִשּׁוּם זֶה
 אָמַר, (תהלים קט"ו) לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה. לֹא הִמְתִּים, הוּא מִשּׁוּם שְׂחֵי לְחַי כְּרִיָּה
 לְשַׁבְּחָא. וּמֵת לְחַי אִינוּ כֵּן, שְׂכַתוּב, לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה. וְאֶנְחֵנוּ נְבָרְךָ יְהוָה, כִּי אֶנְחֵנוּ
 חַיִּים, וְאִין לָנוּ חֵלֶק בְּכָל הַמְּוֹת פְּלוּס. חִזְקִיָּה אָמַר, (ישעיה ל"ח) חַי חַי הוּא יוֹדֵךְ
 כְּמוֹנֵי, מִשּׁוּם שְׂחֵי נְקַרְב לְחַי. וְכֵן דְּוֹד הַפְּלֻכָּה הוּא חַי, וְנִקְרַב לְחַי הָעוֹלָמִים, וּמִי
 שְׂנִקְרַב לְחַי, לְחַי הָעוֹלָמִים, הוּא חַי, שְׂכַתוּב, (דברים ז') וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם
 חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם. וְכַתוּב, (שמואל ב' כ"ג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעֻלִים
 מְקַבְּצֵאל.

א. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְפִי שֶׁהוּא כִּפָּרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל כִּהֵן גָּדוֹל מִתְּנוּדָה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר וְהַתְּנוּדָה עָלָיו אֶת כָּל עֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **ב.** שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבִירוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזָדוֹן בֵּין שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה בֵּין שֶׁהוֹדַע לוֹ בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ הַכֹּל מִתְּכַפֵּר בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְהוּא שְׁעֵשָׂה תְּשׁוּבָה. אָבֵל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִין הַשְׁעִיר מְכַפֵּר לוֹ אֲלָא עַל הַקְּלוֹת. וַיִּמָּה הֵן הַקְּלוֹת וַיִּמָּה הֵן הַחֲמוּרוֹת. הַחֲמוּרוֹת הֵן שְׁחִיבֵין עֲלֵיהֶם מִיַּתֵּת בֵּית דִּין אוֹ כָּרַת וְשְׁבוּעַת שׁוּא וְשִׁקָּר אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם כָּרַת הָרִי הֵן מִן הַחֲמוּרוֹת. וְשִׂאָר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּמִצְוֹת עֲשֶׂה שְׂאִין בָּהֶם כָּרַת הֵם הַקְּלוֹת: **ג.** בְּזִמָּן הִזָּה שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים וְאִין לָנוּ מִזִּבְחַ כִּפָּרָה אִין שֵׁם אֲלָא תְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל כָּל הָעֲבִירוֹת אֲפִילוֹ רָשָׁע כָּל יָמָיו וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה אִין מִזְכִּירִין לוֹ שׁוּם דָּבָר מִרְשָׁעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ל"ג) וְרָשָׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר לְשָׁבִים שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט"ז) כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ט ע"ב

בֶּן אָדָם הֵלֵא יָדְעֶתָ כִּי ה' מוֹדֵד מִדָּה כְּנִגְדַּ מִדָּה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ כְּשֶׁתִּקְרָאֵהוּ בְּצָרְתְּךָ שִׁיפְנָה לְבוֹ מִמֶּךָ כְּבִיכּוֹל גַּם אֶתְּהָ כְּשֶׁתִּתְפַּלֵּל תִּפְנָה לְבָךָ מְעַסְקֶיךָ וְהֵינּוּ קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאֶמֶת עַל דָּרְךָ (שופטים י"א) וּמִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עֲתָה כְּאֲשֶׁר צַר לָכֶם אוֹקִיר לְאִסְיָא עַד לֹא תִצְטָרִיךְ לִיָּהּ. בֶּן אָדָם בָּרַח מִהָעוֹלָם כִּי יָדְעֶתָ כִּי פִתְאוּם אָדָם יִשְׁבֵּר וְאִשָּׁה לֹא תִשְׁמֹר אֶהְבֵּת אֱלוֹף נְעוּרִים לְכֹן רְאָה הָעוֹלָם הַקִּיָּים וְהִבֵּן לוֹ בֶּן אָדָם כְּמָה בְּנֵי אָדָם רוֹדְפֵי כְבוֹד גַּם אֶתְּהָ תִרְדּוּף כְּבוֹד כִּי מִחָר

יֹושְבֵיבוֹד בֵּין קִטְנֵי אֶרֶץ זֶה תָּשִׁיב לְיֹצְרֶךָ בְּרוֹדְפוֹ הַכְּבוֹד וְכֹן
בְּרוֹדְפוֹ הָעוֹשֶׁר תֹּאמַר לוֹ כִּי הִצַּדְקָה הִלְוָאָה בְּרַבִּית לְבוֹרָא כִּי
הוּא נָתַן רְשׁוּת שְׁנֵאמַר (משלי יט) מְלוּה ה' חוֹנֵן דָּל וְגוֹ' וּלְפִי הָאֱמֶת
הַכֹּל לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיֹצְרֶךָ יִתְבָּרֵךְ. הָעִירוּנִי (שם כו) מִצָּרָךְ
לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוּ כְּלוֹמַר לְפִי כְּוֹנְנָתוֹ בְּתַפְלָתוֹ
דְּהֵינְנוּ מִהֲלָלוּ שְׁאֵם בָּאִים לוֹ מִחֲשָׁבוֹת מִהָעוֹלָם נִרְאָה כִּי הוּא
כֶּסֶף מְלֵא סִיגִים לֹא יִטְהַר לְבָבוֹ וְרַחוּק הוּא לְכֹן יִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹמֵץ
לְהִתְרַחֵק מִהַקְּלִיפוֹת וּלְהִטְהַר וּלְהִדְבֵק בְּיֹצְרוֹ יִתְבָּרֵךְ:

ויגש יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה' ראשונה דשם בין להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאֵתִי וְאָמַר אֵךְ טָרַף טָרַף (כח)
וְלֹא רִאִיתִיו עַד הַנְּהָה : וַיִּנְפֹק חַד מִלִּוְתֵי וְאָמַרִית בְּרַם מְקַטֵּל
קָטִיל וְלֹא חִזַּתִּיה עַד כְּעֵן : (כט) וּלְקַחְתֶּם גַּם אֶת זֶה מִעַם
פְּנֵי וְקָרְהוּ אָסוֹן וְהוֹרְדְתֶם אֶת שִׁיבְתֵי
בְּרָעָה שְׂאֵלָה : וַתִּדְבְּרוּן אִף יַת דִּין מִן קָדְמִי וַיַּעֲרַעְנָה מוֹתָא
וַתַּחֲתוֹן יַת שִׁבְתֵי בְּבִישְׁתָּא לְשָׂאוֹל :

קט"ז וקרלו אסון. (בלאשית כנה) שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: והורדתם את שיבתי וגו'. עכשיו כשהוא אללי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה דומה עלי ששלסטן מתו ביום:

וַעֲתָה כְּבָאִי אֶל עֲבָדְךָ אָבִי וְהַנְּעַר אֵינְנוּ (ל)
אֲתָנוּ וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ : וַיְכַעַן כְּמִיתִי לְוַת עֲבָדְךָ
אָבִא וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עֲמָנָא וְנִפְשָׁה חֲבִיבָא לֵה כְּנִפְשָׁה : (לא)
וְהָיָה כְּרִאוֹתוֹ כִּי אֵין הַנְּעַר וְמִת
וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת שִׁיבְתֵי עֲבָדְךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן

שְׁאֵלָה : וַיְהִי כִּד יַחְזִי אֲרִי לִית עוֹלִימָא וּמִית וַיִּחַתּוֹן עֲבָדֵיךָ יְת שִׁיבַת עֲבָדֵיךָ אֲבוֹנָא בְּדוֹנָא לְשֹׂאֵל :

והיה כראותו כי אין הנער ומת. אביו מלכתו: **רש"י**

כִּי עֲבָדֵיךָ עָרַב אֶת הַנֶּעַר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר (לב)
אִם לֹא אָבִיאֲנוּ אֵלֶיךָ וְחָטְאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים : אֲרִי עֲבָדֵיךָ מְעָרַב בְּעוֹלִימָא מִן אֲבָא לְמִימָר אִם לֹא אֵיתְנָה לְוַתְךָ וְנָהִי חָטִי לְאֲבָא כָּל יוֹמֵיָא :

כי עבדך ערב את הנער. אם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי – הם כולם מבחוץ ואני נתקשרתי **רש"י**
חזק להיות מנודה בשני עולמות: בקשר

נביאים - יחזקאל - פרק לז

וַיָּשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעֲבָדַי לַיַּעֲקֹב (כה)
אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיךָ הַמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם וְדוֹד עֲבָדַי נְשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם : וַיִּתִּיבוּן עַל אֲרַעָא דִּי יְהֻבִית לְעֲבָדַי לַיַּעֲקֹב דִּיתִיבוּ בָּהּ אֲבֹתְכֹן וַיִּתְּבוּן עָלֶהּ אֲנֹן וּבְנֵיהוֹן וּבְנֵי בְנֵיהוֹן עַד עֲלָמָא וְדוֹד עֲבָדַי מְלָכָא לְהוֹן לְעָלָם :

לעבדי ליעקב . כעין שנתתיה ליעקב בלי מצרי : **רש"י**

וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יְהִיָּה (כו)
אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וּנְתַתִּי אֶת מְקֻדְשֵׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם : וְאֶגְזַר לְהוֹן קָיִים שְׁלָם קָיִים עָלָם יְהִי עֲמַהוֹן וְאֲבָרִיכְנוּן וְאֶסְגִּי יְתַהוֹן וְאֶתְּנוּ יְתַתִּי מְקֻדְשֵׁי בְּנֵיהוֹן לְעָלָם :

(כז) וְהָיָה מְשַׁכְּנֵי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם : וְאֲשַׁרְי שְׂכִינָתִי בִּינְיָהוּן
וְאֶהְיֶה לָהֶון לְאֱלֹהֵא וְאֲנוּן יִהְיוּ קִדְמֵי לְעָם : (כח) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי
אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקַדְּשֵׁי
בְּתוֹכָם לְעוֹלָם : וַיִּדְעוּן עַמְּמִיא אַרִי אָנָּא יְיָ מְקַדֵּישׁ יִת יִשְׂרָאֵל
בְּמִהְיֵי מְקַדְּשֵׁי בִּינְיָהוּן לְעָלָם : לח (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר : וְהָיָה פִתְגָם נְבוּאָה מִן קִדְם יְיָ עַמִּי לְמִימְרָ :

כתובים - משלי - פרק י

(טו) הוֹן עֲשִׂיר קְרִית עֵזוֹ מְחַתֶּת דְּלִים רִישָׁם :
קִנְיָא דְעַתִּירָא כְּרָפָא דְעוֹשְׁנִיָּה וְשִׁצְיָא דְמִסְכְּנָא צְרִיכוֹתְהוֹן :

רש"י הוֹן עֲשִׂיר . כְּרִית עֵזוֹ . הֵיא לֹ : מְחַתֶּת דְּלִים רִישָׁם . עֲנִיּוֹתָם שְׁלָא עִסְקוּ כְּתוּרָה הֵיא מְחִיתָתָם :

(טז) פְּעֻלַּת צְדִיק לְחַיִּים תְּבוּאָת רָשָׁע
לְחַטָּאת : עוֹבְדֵי דְצְדִיקָא לְחַיִּי עַלְלִיתִיָּה דְרָשִׁיעָא לְחַטוּתָא :

רש"י פְּעוּלַת צְדִיק לְחַיִּים . כְּמַשְׁמַעוֹ , וּמְדַרְשׁ אֲגוּדָה שְׁלֵמָה עֲשָׂה פְעוּלַת הַמְקַדֵּשׁ לְחַיִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכַפְרָתוֹן :
וְתְבוּאָת רָשָׁע . תְּבוּאָתוֹ (ס"א הַבְּחָר) שֶׁל מְנַשֶּׁה שֶׁהַכְּנִים צוּ הַסְמֵל הֵיא הֵיתָה לְחַטָּאת :

(יז) אֲרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר מוֹסֵר וְעוֹזֵב תּוֹכַחַת
מִתְּעָה : אֲרַח דְּחַיִּי נְטָרֵי מְרִדוּתָא וּדְשִׁבְק מְכֻסְּנוּתָא תְּעֵי :

רש"י אֲרַח לְחַיִּים . הַשׁוֹמֵר מוֹסֵר הֵיא הַדְּרָךְ לְחַיִּים : וְעוֹזֵב תּוֹכַחַת מִתְּעָה . אֵת עֲלַמּוֹ וְאֵת אַחֲרֵים :

(יח) מְכַסֶּה שְׁנֵאָה שְׁפִתֵי שָׁקֶר וּמוֹצֵא דָבָר
הוּא כְּסִיל : מְכַמֵּין בְּעַל דְּבָבָא שְׁפִוּתָא דְשָׁקֶרָא וּמְפִיק טְבָא הוּא
סְבָלָא :

מכסה שנאה שפתי שקר . החונף שפתי שקר ומכסה שנאה בלבו : ומוציא דבה הוא כסיל . לעז שיהו אנשים
דובבין בו על חבירו :

(ט) בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחַדֵּל פְּשַׁע וְחַשְׁדָּ שְׁפִתָיו
מִשְׁכִּיל : בְּסוּגָא דְמַלֵּי לָא פָסֵק חוּבָא וּדְחַשְׁדָּ שְׁפִוּתִיה שׁוֹכְלֵתָנָא :

כרוב דברים לא יחדל פשע . המרבה דברים מביא חטא : וחושד שפתיו . הוא המשכיל :

משנה יבמות פרק יא

א. נושאין על האנוסה ועל המפתה. האונס והמפתה על
הנשואה, חייב. נושא אדם אנוסת אביו ומפתת אביו,
אנוסת בנו ומפתת בנו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו
ומפתת

ברטורה (ה) נושאין על האנוסה. לאחר שאנס או פתה אשה מותר לישא בתה או אמה
או אחותה, דכתיב (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, בכולן נאמר שכיבה וכאן
נאמרה לקיחה לומר כך דרך לקיחה אסרה תורה: רבי יהודה אוסר. דכתיב (דברים כ"ג) לא
יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו, כנף שראה אביו לא יגלה. ואין הלכה כרבי
יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה לישא בתה או אחותה או אמה או אחת
מקרובותיה, מפני שהיא מכויה אלכלם תמיד ואתו לידי הרגל עבירה. ואם עבר ונשא אחת
מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו.
ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה, מייירי לאחר מיתת האנוסה
והמפותה, דהשתא ליכא למיחש שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה:

ב. הגיורת שנתגירו בניה עמה, לא חולצין ולא מיבמין,
אפלו הורתו של ראשון שלא בקדשה ולדתו בקדשה

וְהַשְּׂנֵי הוֹרְתוֹ וְלִדְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ וְכֵן שִׁפְחָה שְׁנֵי שָׁתְחַרְרוּ
בְּנֵיהָ

ברטנורה (ב) לא חולצין. לאחיה מן האב בעיניו, וגרים אין להם שאר מן האב:

ג. חֲמֵשׁ נָשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלָדוּתֵיהֶן, הִגְדִּילוּ הַתְּעַרְבוֹת
וְנָשְׂאוּ נָשִׁים וְמֵתוּ, אֲרַבְּעָה חוֹלְצִין לְאַחַת, וְאַחַד מֵיבֵם
אוֹתָהּ. הוּא וְשִׁלְשָׁה חוֹלְצִין לְאַחֶרֶת, וְאַחַד מֵיבֵם.
נִמְצְאוּ אֲרַבַּע חֲלִיצוֹת וְיָבוּם לְכָל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ג) שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערב: ארבעה חולצין
לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולץ לאחת מהן, לכל אחת מספק לה לאשת
אח. ובן החמישית ישאנה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה, ואם לאו הרי
חלץ לה יבמה: הוא ושלושה. זה שיבם חולץ לאחירת ושלושה עמו. והחמישי מיבם ממה
נפשך. וחוזרין השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיבם, וכן כולם: ד'
חליצות. תחלה, לפי שאין אחד מהם ראוי ליבם עד שיחלצו לה הארבעה, כי היכי דלא
לפגע ביבמה לשוק. והוא הדין דמאן הארבעה למחלץ לכולהו והאחד כונס את כולם, אללא
דהכי שפיר טפי, דלמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מלות יבום:

ד. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְעַרְבָה וְלָדָה בְּוֹלָד פְּלִתָהּ, הִגְדִּילוּ
הַתְּעַרְבוֹת, וְנָשְׂאוּ נָשִׁים, וְמֵתוּ, בְּנֵי הַפְּלָה חוֹלְצִין וְלֹא
מֵיבָמִין, שֶׁהוּא סָפֵק אֶשֶׁת אָחִיו סָפֵק אֶשֶׁת אָחִי אָבִיו.
וּבְנֵי הַזְּקֵנָה, אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מֵיבָמִין, שֶׁהוּא סָפֵק אֶשֶׁת
אָחִיו וְאֶשֶׁת בֶּן אָחִיו. מֵתוּ הַפְּשָׁרִים, בְּנֵי הַתְּעַרְבוֹת
לְבְנֵי הַזְּקֵנָה חוֹלְצִין וְלֹא מֵיבָמִין, שֶׁהוּא סָפֵק אֶשֶׁת
אָחִיו וְאֶשֶׁת אָחִי אָבִיו, וּבְנֵי הַפְּלָה, אֶחָד חוֹלֵץ וְאַחַד
מֵיבֵם:

ברטנורה (ד) מתו כשרים. הודאין: אחד חולץ. תחלה, והדר מיבם אידך, ממה נפשך, אי
האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו, הא אשתריא לה בהך חליצה וספיר נסיב לה
אידך שהוא בן הזקנה, לאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן
אחיו חלץ, הויא לה כחולצת מן הנכרי, ובן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם:

ה. כְּהֵנָּה שֶׁנִּתְעַרְבָה וְלָדָה בְּוֹלָד שִׁפְחָתָהּ, הָרִי אֵלוּ
אוֹכְלִים בְּתְרוּמָהּ, וְחוֹלְקִים חֶלֶק אֶחָד בְּגֵרוֹ, וְאֵינָן
מִטְמְאִין לְמֵתִים, וְאֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, בֵּין כְּשָׂרוֹת בֵּין

פְּסוּלוֹת. הַגְדִּילוּ הַתַּעֲרוּבוֹת, וְשַׁחֲרוּ זֶה אֶת זֶה, נוֹשְׂאִין נָשִׁים רְאוּיוֹת לְכַהֵנָה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לְמִתִּים. וְאִם נְטַמְּאוּ, אֵינָן סוֹפְגִין אֶת הָאֲרָבָעִים. וְאֵינָן אוֹכְלִים בְּתֵרוּמָה. וְאִם אָכְלוּ, אֵינָן מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֶמֶשׁ. וְאֵינָן חוֹלְקִין עַל הַגֶּרֶן. וּמוֹכְרִין אֶת הַתֵּרוּמָה, וְהַדְּמִים שָׁלָהֶם. וְאֵינָן חוֹלְקִים בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם קִדְשִׁים, וְאֵין מוֹצִיאִים שְׁלָהֶם מִיָּדָם, וּפְטוּרִין מִן הַזֵּרֵעַ וּמִן הַלְחָיִים וּמִן הַקֶּבֶה, וּבְכוּרוֹ יִהְיֶה רוֹעֵה עַד שִׁסְתַּאב, וְנוֹתְנִין עֲלָיו חֲמָרֵי כֹהֲנִים וְחֲמָרֵי יִשְׂרָאֵלִים:

דרטורה (ה) אוכלים בתרומה. דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: וחולקים חלק אחד. מפרש בגמרא דהכי קאמר, וחולקים חלק כאחד, אם באו שניהם על הגורן כאחד נותנים להם, אבל זה בלא זה אין חולקין להם, דקסבר האי תנא אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: בין כשרות בין פסולות. לכל אחד מהם ספק כהן ספק עבד, כשרות אסורות לעבד ופסולות אסורות לכהן, וספק איסורא לחומר: אין סופגין את הארבעים. דכל חד אמר אנא לאו כהן אנא: דכל חד אמר כהן אנא, ולא מפיקנן ממונא מספיקא: ומוכרין התרומה. תרומת תבואתן אין נותנין אותה לכהן כשמפרישין אותה, דכל חד אמר אייתי ראייה דלאו כהן אנא, ומכל מקום אי אפשר להן לאכלה אלא מוכרין אותה לכהן והדמים שלהן: ואין חולקים בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים, דלכל חד מינייהו אמרין אייתי ראייה דכהן את ושקול: ואין נותנין להם קדשים. להקריב: ואין מוציאין שלהם. כגון אם נולד להם זכור אין מוציאין אותו מידן, וירעה עד שיסתאב: חומרי ישראל וחומרי כהנים. מפרש בגמרא, שמנחתן נקמנת כמנחת ישראל וקרצ צפני עלמו, ואין פייריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נשרפת כמנחת כהנים שהיא כליל:

ו. מי שלא שָׁהַתָּה אַחַר בְּעֵלָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשְׂאתָ, וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּנְשָׂעָה לְרֵאשׁוֹן אִם בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן, הָיוּ לָהּ בָּנִים מִן הָרֵאשׁוֹן וּבָנִים מִן הַשְּׁנִי, חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין. וְכֵן הוּא לָהֶם חוֹלֵץ וְלֹא מִיבָם. הָיוּ לוֹ אַחִים מִן הָרֵאשׁוֹן וְאַחִים מִן הַשְּׁנִי שְׁלֹשָׁה מֵאוֹתָהּ הָאֵם, הוּא חוֹלֵץ וּמִיבָם, וְהֵם, אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מִיבָם:

דרטורה (ו) הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מצני הראשון חולץ שמא בן אביהם היה. ולא מיבמין, שמא בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האם ולא מן האב ואשתו עליהן בכרת. וכן בני האחרון. וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון, אם אחיו הוא הרי טוב, ואם לאו, נכרית היא אלכו, וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספוקי

ביצמה לשוק. וכן לאשת בן האחרון: הם אחד חולץ ואחד מיצם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחזירו מיצם. אם יצמתו היא הרי טוב, ואם לאו נכרית היא. ומשום יצמה לשוק ליכא למיחש שהרי חלץ לה יצמה:

ז. הָיָה אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֵן, נוֹשֵׂא אִשָּׁה רְאוּיָה לְכֹהֵן, וְאִינוּ מְטַמָּא לַמִּתִּים. וְאִם נְטַמָּא, אִינוּ סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים. וְאִינוּ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה. וְאִם אָכַל, אִינוּ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֲמִשׁ. וְאִינוּ חוֹלֵק עַל הַגֶּרֶן, וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה וְהַדָּמִים שְׁלוֹ, וְאִינוּ חוֹלֵק בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְאִין נוֹתְנִים לוֹ אֶת הַקִּדְשִׁים, וְאִין מוֹצִיֵּאִין אֶת שְׁלוֹ מִיָּדוֹ, וּפְטוֹר מִן הַזֵּרֵעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה, וּבְכוּרוֹ יֵהָא רוּעָה עַד שְׂיִסְתָּאב, וְנוֹתְנִין עָלָיו חֲמִרֵי כֹהֲנִים וְחֲמִרֵי יִשְׂרָאֵלִים. הָיָה שְׂנִיָּהֶם כֹּהֲנִים, הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם, וְהֵם אוֹנְנִים עָלָיו. הוּא אִינוּ מְטַמָּא לָהֶם, וְהֵם אִינָן מְטַמָּאִין לוֹ. הוּא אִינוּ יוֹרֵשׁ אוֹתָן, אֲבָל הֵם יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וּפְטוֹר עַל מִכְתּוֹ וְעַל קַלְלָתוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְעוֹלָה בְּמִשְׁמְרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְאִינוּ חוֹלֵק. אִם הָיָה שְׂנִיָּהֶם בְּמִשְׁמֵר אֶחָד נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד:

ברטנורה (ז) היה אחד ישראל. אחד מן הבעלים ישראל ואחד כהן: הוא אונו עליהן. שמה זה אביו וביום מיתתו אסור לאכול בקדשים: והם אוננים עליו. וביום מותו אסורים שניהם בקדשים. ומשכחת לה דרואה במיתת שניהן וכהן כשר הוא דהא אינו מיטמא להו, כגון שנתקדשה קדוסי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטא ונישאת תוך שלשה וזכהאי גוונא משכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר, הוא לפיכך אינו מיטמא להו; הוא לא יורש אותן. דיורשין מדחין אותן אלו אכלו: והן יורשין אותן. דמי מעכב על ידן, וחולקים הממון בין שניהן; ועולה במשמרו. לעבוד, ואין בני משמר מעכבין עליו. אבל אינו חולק, דכל בני משמר דחו ליה גבי חזריה:

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר עֲתִידִין כָּל בְּעָלֵי אוֹמְנִיּוֹת שְׂיַעֲמָדוּ עַל הַקֶּרֶקַע
 שְׁנֵאמַר (יחזקאל כו) וַיֵּרְדוּ מֵאֲנִיּוֹתֵיהֶם כָּל תּוֹפְשֵׁי מְשׁוֹט מַלְאָכִים כָּל
 חוֹבְלֵי הַיָּם עַל הָאָרֶץ יַעֲמָדוּ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין לָךְ אוֹמְנוֹת
 פְּחוּתָה מִן הַקֶּרֶקַע שְׁנֵאמַר וַיֵּרְדוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר חֲזִיא לְהֵיחֵא
 אֲרַעָא דְשָׂדֵי בֵיה פְּרָבָא לְפוּתֵיא אָמַר לָהּ אֵי תְשַׁדִּייה לְאוּרְכִיךְ
 הַפּוּכֵי בְּעִסְקָא טַב מִיְנָךְ. רַב עַל לְבִינֵי שְׂבָלֵי חֲזִנְהוּ דְקָא נִיפִין
 אָמַר לָהּ אֵי נִיפִת אֲתֵנוּפֵי הַפּוּכֵי בְּעִסְקָא טַב מִיְנָךְ. אָמַר רַבָּא
 מֵאָה זִוְזִי בְּעִסְקָא כָּל יוֹמָא בְּשָׂרָא וְחִמְרָא. מֵאָה זִוְזִי בְּאֲרַעָא
 מִיִּלְחָא וְחַפּוּרָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא מְגַנְיָא לִיה אֲאֲרַעָא וּמְרַמְיָא לִיה
 תִּיגְרִי. אָמַר רַב פְּפָא זֶרַע וְלֹא תִזְבִּין אֶף עַל גַּב דְּכִי הִדְדִי נִינְהוּ
 הֵינִי מְבָרְכִין. זָבִין וְלֹא תִיזוּל הֵינִי מִיִּלֵּי בִיסְתְּרִקִי אֶבֶל גְּלִימָא לָא
 מִיִּתְרַמְיָא לִיה. טוּם וְלֹא תִשְׁפִּיץ שְׁפִיץ וְלֹא תִיבְגִי שְׁכַל הַעוֹסֵק
 בְּבִנְיָן מִתְמַסְפִּין. קְפוּץ זָבִין אֲרַעָא מְתוּן נְסִיב אֲתֵתָא. נְחִית
 דְּרָגָא נְסִיב אֲתֵתָא. סַק דְּרָגָא בְּחַר שׁוֹשְׁבֵינָא:

רס"י שיעמדו על הקרקע. וינוחו אומנותם לעסוק בחריש וזקארי: וירדו וגו' על
 הארץ יעמדו. וירדו לשון ירידת עניות: דשדי זה כרצא. זרע כרוב נ"א כרצא. חרישה
 כמו כרוב ותני כמה דמסיק תעלך מצי כרצא: לפותיא. לרוחב הערוגה: אי תשדייה
 לאורכך. כלומר אפילו תחזיר ותחרישנה לא יועיל כלום לפי עסקא: דהפוכי בעסקא
 טוב. להרויח יותר: דקא ניפין. הרוח מנשבת זו בזו: אתנופי. כמה שתראו תנופפו אין
 תועלת בהן לפי פרקמטיא תניפנו ל' הניפו לי בזנופי: וחפירה. שחת ששכרה מועט
 ואכול עשבים וחזית במלח. חפירה ירק מן התבואה עד שלא הביאה שליש: מגניא
 ליה אחרעא. משכב' אותו על הארץ לשמרו כל הלילה: מרמיא ליה תיגרא. בשצילה
 התקוטט עם בני אדם: זרע. תבואה לאכילת ביתך: ולא תזבין. לא תקנה תבואה מן
 השוק: אע"ג דכי הדדי נינהו. אפילו חטין בזול וקרקעך אינו חשוב ואין לך שטר
 לפי השעה אפי' הכי הני מתברכין ברכה המאויה בדבר שאין לוקח בדמי' ואין כלה
 מהר: מזרכין. פלישון בלע"ז: זבין ולא תזול. מכור כלי תשמישך והשתמש בדמי'
 בפרקמטיא קודם שתבא לידי עניות: ביסתרקין. כלי הבית טאפי"ש בלע"ז: אבל
 גלימא. שהיא להתכבד בלבישתה לא ימכור דילמא כי הדך בעי לה לא אתרמיא ליה
 הגונה כמותה: טום. תרגום של סתום כמו סתום פלשתיס טמינון פלשתאי. טום
 ולא תשפוך אס יש לך חור קטן זכותל רעוע סתום אותו מיד ולא תרחיב בנקב
 לשפץ בו טיט ולבנים הרבה ליפותו: שפיץ. פלשטי"ר בלע"ז ואם בעל נפש אתה
 להנאות בניך הרחב הנקב וספילאוו להיות יפה: ולא תבני. לא תפיל את כל הכותל
 ותבנהו: מתון נסיב אתתא. המתן עד שתזדוק מעשיה שלא תהא רעה וקנטרנית:
 נחות דרגא נסיב אתתא. לא תקח חשה חשובה ממך שמא לא תתקבל עליה:
 שושבינא. אוהב טוב בחר אדם חשוב להדבק אחריו:

ולא יכול יוסף להתאפק לְכָל הַנֶּצְבִים עָלָיו וְגוֹי רַבִּי חָיָא פְתַח
 וְאָמַר (תהלים קי"ב) פֶּזֶר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צְדָקְתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ
 תְרוֹם בְּכָבוֹד, תָּא חֲזִי קַדְשָׁא בְרִידָה הוּא בְרָא עֲלֵמָא וְאַשְׁלִיט
 עָלֶיהָ לְאָדָם דִּיהָא מְלָכָא עַל כֻּלָּא וְהָאִי בַר נֶשׁ מִתְפָּרֵשׁן מִנִּיהָ
 בְּעֲלֵמָא כַּמָּה זִינִין מְנַהוֹן צְדִיקָא וּמְנַהוֹן רְשִׁיעָא מְנַהוֹן טְפָשִׁין
 וּמְנַהוֹן חֲכִימִין וְכֻלְהוֹן אֶתְקִימוּ בְּעֲלֵמָא עֲתִירִין וּמִסְכְּנִין וְכֻלְהוֹ
 בְּגִין לְמִזְכֵּי אֱלִין בְּאֱלִין לְמִזְכֵּי צְדִיקָא עִם רְשִׁיעָא לְמִזְכֵּי
 חֲכִימִין עִם טְפָשִׁין לְמִזְכֵּי עֲתִירִין עִם מִסְכְּנִין דְּהָא בְּגִין כֶּדֶּן זְכִי
 בַר נֶשׁ לְחִי עֲלֵמָא וְאֶתְקַשְׁרַן בְּאֵילָנָא דְּחִי וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּהָא
 צְדָקָה דְּאִיהוּ עֶבֶיד קָאִים לְעֲלָמִין דְּכִתִּיב וְצְדָקְתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד,
 פֶּזֶר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כִּד בְּרָא קַדְשָׁא בְרִידָה הוּא
 עֲלֵמָא קָאִים לִיהָ עַל סַמְכָא חַד וְצְדִיק שְׁמִיהָ וְהָאִי צְדִיק אִיהוּ
 קִיּוּמָא דְּעֲלֵמָא וְדָא אִיהוּ דְּאַשְׁקִי וְזֶן לְכֻלָּא דְּכִתִּיב (בראשית ב)
 וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה
 רְאשִׁים, וּמִשָּׁם יִפְרֹד מֵהוּ יִפְרֹד אֶלָּא הֵהוּא מְזוּנָא וּמִשְׁקָא
 דְּהֵהוּא נָהָר נָטִיל גְּנִתָּא וּלְבַתֵּר אֶתְבַּדֵּר הוּא מִשְׁקָא לְאַרְבַּע
 סְטֵרִין דְּעֲלֵמָא וְכַמָּה אֲנוּן דְּמִצְפָּאן לְאַתְשְׁקָא וּלְאַתְזָנָא מִתַּמָּן
 כַּמָּה דְּאֶתְ אָמַר (תהלים קמ"ה) עֵינֵי כָל אֱלִידֵי יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם
 אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ, וּבְגִין כֶּדֶּן פֶּזֶר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים דָּא צְדִיק צְדָקְתוֹ
 עוֹמֶדֶת לְעַד דָּא כְּנֻסַת יִשְׂרָאֵל דְּבְגִין כֶּדֶּן אִיהִי קִיּוּמָא בְּרִזָּא
 דְּשָׁלֵם בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, רְשָׁע יִרְאֶה וְכַעַס דָּא מְלָכוֹת עֲכוּוֹיִם, תָּא
 חֲזִי מְלָכוֹת שְׁמִים אִיהִי בִּי מִקְדָּשָׁא לְקִיּוּמָא כָּל מִסְכְּנֵי בְּגוֹ צֵלָא
 דְּשֵׁרוּתָא דְּשְׁכִינְתָּא וְצְדִיק דָּא אִיהוּ אֶקְרִי גְּבַאי צְדָקָה לְמִיחוֹן
 וּלְמִזֶּן לְכֻלָּא דְּכִתִּיב פֶּזֶר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים בְּגִין כֶּדֶּן גְּבַאי צְדָקָה
 נְטִילֵי אֲגָרָא לְקַבֵּל כֻּלְהוֹ דְּיִהְבִי צְדָקָה תָּא חֲזִי וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף
 לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֶּצְבִים אֱלִין אֲנוּן כָּל דְּקִיּוּמֵי לְאַתְזָנָא
 וּלְאַתְשְׁקָא מִנִּיהָ, וְלֹא עֵמֵד אִישׁ אֶתוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אַחִיו,
 אֶתוֹ דָּא כְּנֻסַת יִשְׂרָאֵל, אַחִיו אֱלִין שְׁאָר רְתִיכִין חִילִין דְּכִתִּיב
 בְּהוּ (תהלים קכ"ב) לְמַעַן אַחִי וְרַעִי, דִּי'א וְלֹא עֵמֵד אִישׁ אֶתוֹ בְּזִמְנָא
 דְּקַדְשָׁא בְרִידָה הוּא אֶתִּי לְאַזְדַּוְגָא בְּכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל, בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף
 אֶל אַחִיו בְּזִמְנָא דְּקַדְשָׁא בְרִידָה הוּא הוּא מִתְחַבֵּר בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל

בְּגִין דְּאֲנוּן נְטָלִי בְּלַחֲוֹדֵיהוּ וְלֹא חֲבוּרָא דְעַמִּין עֲכוּ"ם בְּהַדִּיְהוּ
 בְּגִין כְּדִּי (במדבר כ"ט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לָכֶם דְּהָא בְּזַמְנָא
 דָּא אִיהוּ קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּלַחֲוֹדוּי בְּחֲבוּרָא חֲדָא עִם יִשְׂרָאֵל
 דְּכַתִּיב בְּהוּ אַחֵי וְרַעֵי כְּמָה דְּאִוְקְמוּהָ, רַבֵּי יִיֶסָא פִּתַח קָרָא
 בְּזַמְנָא דְּקְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא יוֹקִים לָהּ לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל מֵעַפְרָא
 וְיַבְעֵי לְאַנְקָמָא נְקָמְתָא מֵעַמְמֵיָא עֲכוּ"ם כְּדִין כְּתִיב (ישעיה ס"ג)
 וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִּי וְכַתִּיב הֲכָא וְלֹא עֲמַד אִישׁ אֶתּוּ בְּהַתְּוֹדַע
 יוֹסֵף אֶל אַחֵיו, כְּמָה דְּאֶתְ אֲמַר (שם) וַיִּנְטְלִם וַיִּנְשְׂאִם כָּל יְמֵי
 עוֹלָם :

תרגום הזהר וְלֹא יִכּוּל יוֹסֵף לְהַתְּאַפֵּק וְגו': רַבֵּי חֵיָא פִּתַח וְאָמַר, (תהלים קי"ג) פִּזְרִי נֶתָן
 לְאֲבִיוֹנִים וְגו'. זֶה וְרִאָה, הַקְּדוּשָׁא בְּרִידָה הוּא צְרָחָא הָעוֹלָם, וְהַמְשִׁיל אֶת הָאֲדָם עֲלוּי.
 שְׂיָהִי מְלֻךְ עַל הַכֹּל. וְאֲדָם הָאֵה, נְפָרְדִים מִמֶּנּוּ צְעוֹלָם כְּמָה מִינִים, מֵהֶם לְדִיקִים
 מֵהֶם רְשָׁעִים, מֵהֶם טְפָשִׁים מֵהֶם חֲכָמִים, וְכֹלָם כָּל אֲרֻבַּע מִינִים הֲלָלוּ, מִתְּקִימִים
 צְעוֹלָם עֲשִׂירִים וְעֵנִיִים וְכֹלָם הוּא, כְּדִי שְׂיִזְפוּ וַיִּטִּיבוּ אֲלוּ עִם אֲלוּ, שְׂיִטִּיבוּ הַלְדִיקִים
 עִם הַרְשָׁעִים לְהַחְזִירָם צְתָשׁוּבָה, וַיִּטִּיבוּ הַחֲכָמִים עִם הַטְּפָשִׁים, לְלַמְדָם שְׂכָל.
 וַיִּטִּיבוּ הַעֲשִׂירִים עִם הָעֵנִיִים, לְמַלְאוֹת מַחְסוֹרָם. כִּי עַל יְדֵי זֶה, זֹכָה הָאֲדָם לְחַיֵּי
 עוֹלָם, וּמִתְּקַשֵּׁר צְעֵץ הַחַיִּים. וְעַל זֶה אֲוֹמַר הַפְּתוּב, פִּזְרִי נֶתָן לְאֲבִיוֹנִים. וְלֹא עוֹד,
 אֲלֹא לְדָקָה זֹו שְׁהוּא עוֹשָׂה, עוֹמְדָת לְעַד, שְׁפְתוּב. וְלִדְקָתוּ עוֹמְדָת לְעַד. פִּזְרִי נֶתָן
 לְאֲבִיוֹנִים: רַבֵּי אֲלַעְזָר אָמַר, כְּחֵשֶׁךְ צְרָחָא הַקְּדוּשָׁא בְּרִידָה הוּא אֶת הָעוֹלָם, הָעֵמִיד
 אוֹתוּ עַל עַמּוּד אֶחָד, וְלְדִיקָה שְׁמוֹ. וְלְדִיקָה זֶה הוּא קִיּוֹם הָעוֹלָם, וְזֶה הוּא שְׁמֵשְׁקָה,
 וְזֹו לְכָל. שְׁפְתוּב, (בראשית ג') וַנְּהָר יוֹלֵךְ מֵעַד לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְגו'. וּמִשָּׁם
 יִפְרֹד. מֵהוּ יִפְרֹד, שְׁאוּמַר הַפְּתוּב, אֲלֵכָה, אוֹתוּ מְזוּז וּמִשְׁקָה שְׁלֵל נְהָר הַהוּא, מְקַבֵּל
 הַכֹּל הַגֶּן, וְאַחַר כֵּן מִתְּפִיז הַמְּשָׁקָה לְאֲרֻבַּע רִחוֹת הָעוֹלָם, וְכַמָּה הֵם הַמְּלַכָּים
 לְהַשְׁתוֹת וּלְהַזוֹן מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׁפְתוּב (תהלים קס"ה) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁצַרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם
 אֶת אֲכֹלָם צְעִפוֹ. וְעַל כֵּן, פִּזְרִי נֶתָן לְאֲבִיוֹנִים, זֶהוּ הַלְדִיקָה, לְדְקָתוּ עוֹמְדָת לְעַד, זֹוהִי
 פְּנִסַת יִשְׂרָאֵל, שְׂבָשְׁבִיל זֶה, הִיא עוֹמְדָת צְסוּד הַשְּׁלוֹם, צְקִיּוֹם שְׁלָם. רְשָׁע יִרְאָה
 וְכַעַם, זֶה הִיא מְלָכוּת עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, זֶה וְרִאָה, מְלָכוּת שְׁמִים, הִיא צִית
 הַמְּקַדָּשׁ, הַמְּקִימַת כָּל הָעֵנִיִים צְלָל מִשְׁפָּנָה שְׁל הַשְּׂכִינָה, וְלְדִיקָה זֶה, הוּא נְקָרָא גְבַחֵי
 לְדְקָה, לְחוּנָן וּלְזוּן אֶת הַכֹּל, לְכַתִּיב פִּזְרִי נֶתָן לְאֲבִיוֹנִים, מִשָּׁם זֶה גְבַחֵי לְדְקָה
 מְקַבְּלִים שְׂכָרָה, נֶגֶד כָּלָם שְׁנַתְנוּ לָהֶם הַלְדִיקָה, זֶה וְרִאָה, וְלֹא יִכּוּל וְגו' לְכָל הַנְּצָבִים
 עֲלוּי: אֲלוּ הֵם, כָּל הָעוֹמְדִים לְהַזוֹן וּלְשַׁתּוֹת מִמֶּנּוּ. וְלֹא עֲמַד אִישׁ אֶתּוּ צְהַתְּוֹדַע
 יוֹסֵף אֶל אַחֵיו. זֹוהִי פְּנִסַת יִשְׂרָאֵל, שְׂכָל עֲמַד אִישׁ אֶתּוּ, צְהַתְּוֹדַע וְגו', דְּהֵינּוּ צְעִת
 הַזּוּג, כִּי זוּג מְכֻנָּה יְדִיעָה. אַחֵיו, אֲלוּ הֵם שְׂחָר הַמְּרַכְּבוֹת וְהַלְבָּאוֹת, שְׁפְתוּב צְהָם
 לְמַעַן אַחֵי וְרַעֵי. דְּבַר אַחַר וְלֹא עֲמַד אִישׁ אֶתּוּ: פְּרִוּשׁוֹ, בְּזַמְנָן שְׁהַקְּדוּשָׁא בְּרִידָה הוּא

היה מתחבר צינור, משום שהם צלצלים אז מהצד הזוג, ואין צורך
מהעמים עוזרי עבודה זרה עמהם, משום זה אומר הכתוב, (במדבר כ"ט) ציוס
השמיני עזרת תהיה לכם, פי צמון ההוא, הקדוש צרוף הוא צחצור אחד עם
יצראל צלצלים, שכתוב בהם אחי ורעי. כמו שצארוהו. רבי ייסא פתח הכתוב,
צמון שהקדוש צרוף הוא יקים את פנסת יצראל מעפר, וירכה לנהם נהמתו מעמים
עוזרי עבודה זרה, אז כתוב, (ישעיה ס"ג) ומעמים אין איש אחי. והינו שכתוב פאן,
ולא עמד איש אפו בהתודע יוסף אל אחיו. כמו שאפה אומר, וינטלים וינשאים כל
ימי

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק א'

א. אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצומו של יום
הכפורים מכפר יש עבירות שהן מתכפרין בשעתן ויש עבירות
שאין מתכפרין אלא לאחר זמן. כיצד עבר אדם על מצות עשה
שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו
ובא לו נאמר (ירמיה ג') שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וגו':

ב. עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת בית דין
ועשה תשובה ותולה ויום הכפורים מכפר ובא לו נאמר
(ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם עבר על כריתות ומיתת בית
דין ועשה תשובה ותולה ויום הכפורים תולין ויסורין הבאים
עליו גומרין לו הכפרה ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד
שיבאו עליו ויסורין ובא לו נאמר (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעים
ובנגעים עונם: **ג.** במה דברים אמורים כשלא חלל את השם
אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד
בתשובתו ובאו עליו ויסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד
שימות אלא תשובה ויום הכפורים ויסורין שלשתן תולין
ומיתה מכפרת שנאמר (ישעיה כב) ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר
העון הזה לכם וגו':

אָמרו זְכוּרֵנוּם לְבָרְכָה בְּעֵת הַתְּפִלָּה לֹא יְהֵא דְבַר חוּצָץ בֵּינוּ לְבֵין
הַקִּיר וְהַרְמֵז לְשִׁכְיָנָה שְׂיִסִּיר כָּל מַחְשְׁבָה רָעָה אוֹ אֲפִילוּ בְּלִתֵּי
רָעָה מְלַבְּבוּ וְלֹא יִכְוִין אֶלָּא לְפִירוּשׁ מַה שְּׁמוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו.
יְדָמָה הָאָדָם זֶה הָעוֹלָם לְקִיץ יָפָה וְאַחֲרֵי מוֹת לְחוּרָף קֶשֶׁה וְאִם
לֹא יִכְוִין בְּקִיץ יָמוּת בְּחוּרָף וְהֵינּוּ דִּכְתִּיב (משלי ו) לֵדָּ אֵל נִמְלָה
עֵצֵל וְגוֹי עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ לֹא יְהֵא דְבַר חוּצָץ הֵינּוּ הַגּוֹף אֶלָּא כְּאֵלוֹ
אֵינְנוּ בְּעוֹלָם וְיִדְבֵּק נַפְשׁוֹ בְּנַפְשׁוֹ כְּאֶבֶן שׁוֹאֵבֶת בְּבִרְזֵל. הַצְּדִיק
הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיִּיחַד הָעוֹלָם הֵבֵא שְׁנֵבֶרָא בְּיוֹ"ד
וּמֵהָאֶרֶץ עַד לְרַקִּיעַ חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁהוּא רָמַז לְה"א רֵאשׁוּנָה
שֶׁל שָׁם. הָאָדָם שֶׁבְּאֶרֶץ עוֹמֵד עַל רַגְלָיו רָמַז לוֹי"ו הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
יּוֹשֵׁב עָלֶיהָ רָמַז לְה"א אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּשֵׁם וּבְצֵאתוֹ חוּץ לְאֶרֶץ
מִפְּרִיד. וְהָאֲבוֹת לֹא יָצְאוּ אֶלָּא עַל פִּי הַדְּבָר. עוֹד כֵּיוֹן שֶׁגוֹלָה
הָאָדָם מִן הָאֶרֶץ גּוֹרֵם גְּלוּת לְשִׁכְיָנָה עִמוֹ וְאִם אָדָם בְּצָרָה
בְּאֶרֶץ דִּיו לְעַבְדֵי לְהִיּוֹת כְּרָבוֹ עִמוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה. הַמּוֹבְחָר שֶׁבְּאָדָם
הוּא הַלֵּב רְצוֹנוֹ לֹמַר הַשֶּׁכֶל וְכֵן אָמְרוּ דַּעַת חֲסֵרֶת מַה קְנִיתָ
דַּעַת קְנִיתָ מַה חֲסֵרֶת וְהַמְּכַעֵס לְיוֹצְרוֹ בְּמִבְחָר הַטּוֹבוֹת
שֶׁהֵטִיבוֹ כְּמָה עֲנָשׁוּ גְדוֹל:

ויגש יום רביעי תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ביין לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

וְעַתָּה יֵשֵׁב נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנֶּעַר עֶבֶד (לג)
לְאֲדָנִי וְהַנֶּעַר יַעַל עִם אָחִיו : וְכַעַן יִתֵּב כְּעַן עַבְדְּךָ תַּחַת
עוֹלִימָא עֶבֶדָא לְרַבּוֹנִי וְעוֹלִימָא יִסַּק עִם אַחוּזְהִי :

כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל אָבִי וְהִנְעַר אֵינְנוּ אֶתִּי (ד)
פֶּן אֶרְאֶה בְּרַע אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת אָבִי : אָרִי אֶכְדִּין
אֶסַּק לְוַת אַבְרָם וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עִמִּי דְלָמָּא אֶחָזִי בְּבִישׁוּ דִי יִשְׁכַּח יְת
אַבְרָם : **מָה (א) וְלֹא יִכַּל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל**
הַנְּצָבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ מֵעָלַי
וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל
אָחָיו : וְלֹא יָכִיל יוֹסֵף לְאַתְחַסְּנָא לְכָל דְּקִימִין עֲלוּהִי וּקְרָא אֶפִּיקוּ כָּל
אֲנָשׁ מֵעָלָיו וְלֹא קָם אֲנָשׁ עִמָּה כִּד אֶתִּידַע יוֹסֵף לְוַת אַחוּהִי :

רס"ז ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים. לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעים שאחיו מתביישים בהודעו להם:

וַיִּתֵּן אֶת קָלוֹ בְּבִכִּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע (ב)
בֵּית פַּרְעֹה : וַיִּהְיֶה יְת קָלָה בְּבִכִּיתָא וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע אֲנָשׁ בֵּית
פַּרְעֹה :

רס"ח וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה כלומר עצדו ובני ביתו ואין זה לשון בית ממש אלא כמו בית ישראל. בית יהודה ומישראל"ה בלעז:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי (ג)
חַי וְלֹא יָכְלוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ
מִפְּנֵיו : וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי אֲנָא יוֹסֵף הַעֵד כְּעַן אַבְרָם קָיָם וְלֹא יָכִילוּ
אַחוּהִי לְאַתְבָּא יְתָה פְתָגָם אָרִי אֶתְבְּהִילוּ מִן קַדְמוּהִי :

רס"ט נבהלו מפניו. וכמוהו הבושה:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ (ד)
וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי
מִצְרַיִמָּה : וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי קָרִיבוּ כְעַן לְוַתִּי וּקְרִיבוּ וַאֲמַר אֲנָא
יוֹסֵף אַחוּכוֹן דִּי זַבְנִיתוֹן יְתִי לְמִצְרַיִם :

נביאים - יחזקאל - פרק לח

(ב) בן אדם שים פניך אל גוג ארץ המגוג
נשיא ראש משך ותבל והנבא עליו : בר אדם
קביל נבואה על גוג ארעא מגוג רב ריש משך ותובל ואתנבי עלוהי :

רש"י אל גוג . כך שם המלך : המגוג . שם האומה כד"א גומר ומגוג (בדאשית י) :

(ג) ואמרתי כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג
נשיא ראש משך ותבל : ותימר כדנן אמר יי אלהים הא
אנא שלח רוגי עליך גוג רב ריש משך ותובל : (ד) ושובבתיך
ונתתי חמים בלחיך והוצאתי אותך ואת
כל חילך סוסים ופרשים לבשי מכלול כלם
קהל רב צנה ומגן תפשי חרבות כלם :
ואשדלינך ואתן שירין על ליסתך ואפיק יתך וית כל משריתך סוסון
ופרשין לבושי גמיר כולהון משרון סגיאיין די מזינין בעגילין ותריסין
אחדי סיפין כולהון :

רש"י ושובבתיך . אעשה אותך שובב אנבו"ישיר בלע"ז כל ההולך בשירות לבו נקרא שובב כמו (ישעיה כ"ז) וילך
שובב בדרך לבו : ונתתי חמים בלחיך . דרך חיה להוציאה בחמים שבלחיה לפי שאינה רוצה ללאת גם אני אתן
בלבך הרהורין ויכר המושך אותך מארעך לבא על ארץ ישראל :

(ה) פרס כוש ופוט אתם כלם מגן וכובע : פרסאי
כושאי ופוטאי עמהון כולהון מזינין בעגילין וקולסין : (ו) גמר וכל
אגפיה בית תוגרמה ירפתי צפון ואת כל

אֲגַפְיוֹ עַמִּים רַבִּים אֶתְּךָ : גּוֹמֵר וְכָל מְשַׁרְיִתָּהּ מְדִינַת
גְּרַמְמָא סְפִי צְפוּנָא וְיֵת כָּל מְשַׁרְיִתָּהוֹן עַמְמִין סְגִיאוֹן דִּי עַמְדָּא :

רש"י וכל חגפיה . כל סביביה :

הַכֹּן וְהַכֹּן לְךָ אֶתְּהָ וְכָל קְהָלְךָ הַנִּקְהָלִים
עָלֶיךָ וְהֵייתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר : אֲזִדְרִי וְאֶתְקִין לְךָ אֶתְּ וְכָל
מְשַׁרְיִתְךָ דְּאֶתְכְּנִישׁוּ עָלֶיךָ וְתִהְיֶה לְהוֹן לְמִטְרָא :

רש"י הכון והכון לך . הכון אותך והכון לך חיל אחרי' , הכון הזדמן : והיית להם למשמר . דרך המלכים לתת לב
על חיילותיהם היאך ילאו ולהעמיד משמרות שלא יבא משחית על חילו בלילה :

כתובים - משלי - פרק י

כָּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צְדִיק לֵב רְשָׁעִים כְּמַעֵט :
סְאֵמָא גְבִיָּא לְשִׁנְיָה דְּצְדִיקָא וְלִבָּא דְּרְשִׁיעֵי מְחֵתָא :

רש"י כסף נבחר לשון לדיק . שוודע להוכיח : לב רשעים כמעט . שאינו שומע לתוכחת לדיק ומדרש רבי תנחומא
אומר על ערו הנביא נאמר שקרא על המזבח בבית אל וירבעם אע"פ שיבשה ידו לא קבל תוכחה שנאמר חל נא
את פני ה' אלהיך וגו' (מ"א יג) ולא אלהי ואומר ותשב ידו ככרשאונה (ע"ס) עומד ומקטיר לעבודת גלולים ואף בסוף
כן :

שְׁפָתַי צְדִיק יִרְעוּ רַבִּים וְאֹוִילִים בְּחֶסֶר
לֵב יְמוּתוֹ : שְׁפּוֹתָא דְּצְדִיקֵי רְעִין סְגִיאי וְשִׁטְיֵי בְּחֶסֶרֹת רְעִינָא
יְמוּתוֹן :

רש"י שפתי לדיק ירעו רבים וגו' . שרבים אוכלים בזכותו ובתפלתו :

בְּרַכַּת יְהוָה הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא יוֹסֵף עֲצָב
עֲמָה : בְּרַכַּתָּא דְּאֶלְהָא הִיא מְעַתְרָא וְלֹא נוֹסֵף כִּיבָא עֲמָה :

רש"י ברכת ה' היא תעשירי, ולא יוסיף עלכ עמה. אין כריך להתייגע להעשיר בו די בצרכה מה שהוא מזכרו :

כג) כְּשָׁחוֹק לְכֶסֶל עֲשׂוֹת זְמָה וְחֲכָמָה לְאִישׁ
תְּבוּנָה : כִּד גְּחַד סְכָלָא עֲבַד עֲבִידְתָּא וְחֲכָמְתָּא לְגַבְרָא דְמִתְבַּיֵּן :

רש"י כשחוק לכסיל עשות זמה. עלת חטאים : וחכמה. כשחוק : לאיש תבונה. כלומר קלה היא צעינו לנעשות :

כד) מְגוּרַת רָשָׁע הִיא תְּבוּאָנוּ וְתַאֲנוֹת צַדִּיקִים
יִתֵּן : חֲרִיצוּתָא דְרָשִׁיעָא הִיא אֲתָנָא לִיה וְרַגְגְתָּא דְצַדִּיקָא תִתְיַהֵב
לְהוֹן :

רש"י מגורת רשע. מה שהוא ירא יבא לו דור הפלגה יראו ואמרו (בלשית י) פן נפוץ וסופן כתיב ויפץ ה' אותם
משם (ס) : ותאות לדיקים יתן. מי שבידו ליתנה (לח) :

כה) כְּעֵבֹר סוֹפָה וְאִין רָשָׁע וְצַדִּיק יִסוּד
עוֹלָם : הִיךְ דִּיעֵבֵר עֲלֵעוּלָא הִיכְנָא נְעֵבֵר רָשִׁיעָא וְצַדִּיקָא שְׁתַּאֲסִיָּא
בְּעֲלָמָא :

רש"י כעבור סופה ואין רשע. פתאום בא עבדת רוח סערה נכרת הרשע ממקומו :

משנה בא מציעא פרק א

א. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטִלְיָת, זֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצֹאֲתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצֹאֲתִיהָ, זֶה אוֹמֵר כֵּלָה שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר כֵּלָה שְׁלִי, זֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת מִחֲצִיָּה, וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת מִחֲצִיָּה, וַיִּחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר כֵּלָה שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי, הָאוֹמֵר כֵּלָה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, וְהָאוֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי, יִשְׁבַּע

שָׂאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת מִרְבִּיעַ. זֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים, וְזֶה נוֹטֵל

דרטורה (א) שנים אוחזין בטליה. בגמרא מוקי למתניתין כגון שאחד מהם תופס בחוטין שבצפת הבגד מלד זה, והאחד תופס בחוטין שבצפת הבגד מלד זה. אבל אם הם אדוקים בצגד עצמו, זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקים בצוה, ובצועה: זה אומר כולה שלי. אני קניתי ולי מכרה המוכר ולא לך. והמוכר מכר לאחד מהם ולקח המעות משניהם, מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ואינו יודע מהי מדעתו ומהי בעל כרחיה. דאילו ידע והיה אומר לזה מכרתי, היה כאן עד אחד, והיה שכנגדו חייב צועה לאורייתא להכחיש העד. עכשיו שאינו יודע, שניהם נשבעים צועה זו האמורה במתניתין. ובדין הוא שיהיו חולקים בלא צועה, אלא שתקנו חכמים שלא יטול שום אחד מהם אלא בצועה, כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליהו של חבירו ואומר שלי היא. ואיכטריך תנא לאשמועינן בזה אומר אני מלאתיה דהיינו במלאה, ובזה אומר כולה שלי דהיינו מקח וממכר. אי תנא מלאה, הוה אמינא מלאה הוא דרמו רבנן צועה עליה משום דמורה התירא לאחוז בה שלא כדון, דאמר חבראי לאו מידי חסר בה איזיל ואתפוסם ואפלוג בהדיה, אבל מקח וממכר דאי לא הוה כריך לה לא הוה מהדר אצתרה למזבנה, וזה שבה לחלוק עמו וליתן חזי דמיה שלא כדון מחסרו וליכא למימר דמורי התירא, אימא לא רמו רבנן צועה עליה. ואי אשמועינן במקח וממכר, הוה אמינא מקח וממכר הוא דרמו רבנן צועה עליה משום דמורי התירא ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא, השתא לרכיכה לדידי אשקליה אנא, וחבראי לטרח וליזיל ולזבין אחריתי, אבל מלאה לליכא למימר הכי, אימא לא. כריכא: ישבע שאין לו בה פחות מחליה. ואינו נשבע שכולה שלו כדקא טעין מעיקרא, דהא לא יהבי ליה כולה. ואי משתבע שחליה שלו כדקא יהבי ליה, הוה מרע ליה לדבוריה קמא דאמר כולה שלי. הלכך ישבע שאין לו בה פחות מחליה, דמשמע הכי, כולה שלי כדקא אמינא מעיקרא, ולדבריכם שאין אתם מאמינים לי בכולה, צועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחליה:

ב. היו שנים רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג, זה אומר פלה שלי, וזה אומר פלה שלי, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלקו. בזמן שהם מודים או שיש להן יעדים, חולקים בלא שבועה:

דרטורה (ב) היו שנים רוכבים על גבי בהמה. הא קמשמע לן דרוכב קני, ואע"פ שאינו מנהיג שלא זזה הבהמה ממקומה: או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג. בזמן שרוכב מנענע ברגליו כי היכי דתיזיל הבהמה מחמתיה, הוא דקוים רוכב ומנהיג. ואם לא היה אלא רוכב בלבד, מנהיג קנה, רוכב לא קנה. ואם הוודו או באו עדים אפילו לאחר שנפסק הדין עליהם שיחלוקו בצועה, חולקים בלא צועה:

ג. הָיָה רוֹכֵב עַל גִּבֵּי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמְּצִיָּאָה, וְאָמַר לְחֻבְרוֹ תִּנְה לִי, נִטְלָה וְאָמַר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ, זָכָה בָּהּ. אִם מִשְׁנַתְּנָה לוֹ אָמַר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ תִּחְלָה, לֹא אָמַר כָּלוּם :

ברטנורה (ג) אמר לחבירו תנה לי וכו'. אבל אמר זכה לי בה, קנה הרוכב, ואין המגביה יכול לומר אני זכיתי בה: לא אמר כלום. שקנאה זה שמסכה מיד חברו, וכל זמן שהיתה זיך המגביה הפקר היתה:

ד. רָאָה אֶת הַמְּצִיָּאָה וְנִפְּל עָלֶיהָ, וּבָא אַחַר וְהִחְזִיק בָּהּ, זֶה שֶׁהִחְזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ. רָאָה אוֹתוֹ רָצִין אַחַר מְצִיָּאָה, אַחַר צְבִי שְׁבוּר, אַחַר גּוֹזְלוֹת שְׁלֹא פָּרְחוּ, וְאָמַר זְכָתָה לִי שְׂדֵי, זְכָתָה לוֹ. הָיָה צְבִי רָץ פְּדָרְכוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ גּוֹזְלוֹת מִפְּרִיחִין, וְאָמַר זְכָתָה לִי שְׂדֵי, לֹא אָמַר כָּלוּם :

ברטנורה (ד) זה שהחזיק בה זכה בה. ודוקא שהיתה המציאה ברשות הרבים, שאין ארבע אמות של אדם קונות לו ברה"ר לפיכך המחזיק בה זכה. אבל בסמיטא שהיא שזיל של יחיד, או בלדי רשות הרבים שאין רבים דוחקים סם, ארבע אמות של אדם קונות לו כל מציאה וכל הפקר סמוך לו בארבע אמות, ואין אחר רשאי לתפסו. ותקינו ליה רבנן כי היכי דלא ליתו לאיננויי: אחר צבי שבור. שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים, והוי כמציאה: זכתה לו. שדהו. והוא שעומד בלד שדהו, וכגון שיכול לרוץ אחריהו ומגיעו קודם שינאח משדהו:

ה. מְצִיָּאת בְּנוֹ וּבֵיתוֹ הַקְּטָנִים, מְצִיָּאת עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מְצִיָּאת אִשְׁתּוֹ, הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ. מְצִיָּאת בְּנוֹ וּבֵיתוֹ הַגְּדוֹלִים, מְצִיָּאת עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִים, מְצִיָּאת אִשְׁתּוֹ שְׁגֵרְשָׁה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן כְּתֻבָּתָהּ, הָרִי אֵלוֹ שְׁלָהוֹ :

ברטנורה (ה) הקטנים. כל סמוך על שלחן אביו אפילו הוא גדול קרי ליה קטן ומציאתו לאביו משום איבה. והבת בין קטנה בין נערה מציאתה לאביה, דהתורה זיכתה כל שבח נעוריה לאביה: עבדו ושפחתו הכנענים. שהרי גופן קנוי לו. כדכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם: מציאת אשתו. רבנן תקינו ליה משום איבה:

ו. מְצִיָּאת שְׁטָרֵי חוּב, אִם יֵשׁ בְּהוֹן אַחֲרֵיּוֹת נְכָסִים, לֹא יִחְזִיר, שְׁבִית דִּין נְפָרְעִין מִהוֹן, אִין בְּהוֹן אַחֲרֵיּוֹת נְכָסִים, יִחְזִיר, שְׁאִין בֵּית דִּין נְפָרְעִין מִהוֹן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וְחִכְמִים אֹמְרִים, בֵּין כָּדָּ וּבֵין כָּדָּ לֹא יַחְזִיר, מִפְּנֵי שְׂבִית דִּין נִפְרָעִין

זרמורה (ו) אחריות נכסים. שעבוד קרקעות סיגבה מהם: לא יחזיר. לחיישיןן לפרעון ולקנוניא. שמא שטר פרוע הוא ומן הלזה נפל, והא דקא מודה לא פרעתי, ענה של רמאות היא ביניהם לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות, ויחלקוה ביניהם: בין כך ובין כך לא יחזיר. לשטר שאין בו אחריות ממסעבדי נמי גבי, לאחריות טעות סופר הוא, וחיישיןן לפרעון ולקנוניא. והלכה כחכמים. ודוקא בשטר שאין נזכר בו אחריות אמרו חכמים טעות סופר הוא וגבי ממסעבדי כאילו היה האחריות כתוב בו. אבל אם פירש בשטר שאינו רואה לקבל עליו אחריות, מודים חכמים דיחזיר, להשתא ליכא למיחא לקנוניא:

ז. מָצָא גִטִּי נָשִׁים, וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, דִּיתִיקִי, מִתְּנָה
וְשׁוֹבְרִים, הָרִי זֶה לֹא יַחְזִיר, שְׁאֲנִי אֹמֵר כְּתוּבִים הָיוּ
וְנִמְלָד עֲלֵיהֶם שְׁלֵא לְתַנָּם :

זרמורה (ז) דייתיקי. כוואת שכיב מרע. לא תהא למיקם ולהיות: ושזריס. שעושה מלוה ללוה שפרע ממנו שטר חובו:

ח. מָצָא אַגְרוֹת שׁוֹם וְאַגְרוֹת מְזוּן, שְׁטָרֵי הַלִּיצָה
וּמְאוּנִין, וְשְׁטָרֵי בְרוּרִין, וְכָל מַעֲשֵׂה בַּיִת דִּין, הָרִי זֶה
יַחְזִיר. מָצָא בַּחֲפִיסָה אוּ בְדִלְסָקְמָא, תַּכְרִיד שֶׁל
שְׁטָרוֹת, אוּ אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת, הָרִי זֶה יַחְזִיר. וְכַמָּה
אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת. שְׁלֶשֶׁה קְשׁוּרִין זֶה בְּזָה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אֶחָד הַלֵּוָה מְשַׁלְּשָׁה, יַחְזִיר לַלֵּוָה,
שְׁלֶשֶׁה הַלֵּוִין מְאַחַד, יַחְזִיר לַמְלוֹה. מָצָא שְׁטָר בֵּין
שְׁטָרוֹתָיו וְאִינוּ יוֹדֵעַ מַה טִּיבוֹ, יֵהָא מִנַּח עַד שְׁיָבוֹא
אֵלָיָהּ. אִם יֵשׁ עִמָּהּן סְמִפּוֹנוֹת, יַעֲשֶׂה מַה שְׁבִסְמִפּוֹנוֹת :

זרמורה (ח) אגרות שום. ששמו בית דין נכסי לזה למלוה בחובו: ואגרות מזון. שקבל עליו לזון את בת אשתו. פירוש אחר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות: ומיאונין. שכותבים בשטר בפנינו מיאנה פלונית בפלוני בעלה. ובקטנה שהשיאוה אמה ואחיה שאינה רכיכה גט: שטרי בירורין. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד שידונו להם: מלא. שטרות: בחפיסה. חמת של עור קטנה: ולוסקמא. כלי עור שהקנים מצניעים בה כלי תשמישם שלא יאטרכו לחפץ אחרים: ותכריד של שטרות. שלשה שטרות או יותר כרוכין זה בזה: ואגודה. מושכבים זה על זה, ארכו של זה על ארכו של זה: הרי זה יחזיר. לדבר שיש בו

סימן הוא, שהכלי סימן כשיאמרו הצעלים בכלי פלוני מאלת אותם. וכן תכריך ואגודה סימן הוא: אחד הלוח משלשה. אם שלשה שטרות של לוח אחד הן שלוחה משלשה בני אדם. יחזירם המולח ללוח, דודאי מידו נפלו, שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד. ודוקא שהשטרות מקוימים בבית דין. אבל אם אינם מקוימים חיישין דלמא לקיימינהו הולכום שלשה המלוים אל סופר הדיינים ונפלו מיד הסופר. ואין לחוש שמא לאחר שקיימו אותם נפלו מיד הסופר, דלא משהי איניש קיומיה בידא דספרא. ואם שלשה לוחים הם, שלוח מאלם אחד. יחזירם המולח למלוח שהדבר ידוע שממנו נפלו. ואם היו שלשתן כתיבת סופר אחד, חיישין שמא מיד הסופר נפלו ולא לוח מעולם, ולפיכך לא יחזיר: מאל שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו. אלכו. אם הלוח הפקידו אלכו או המלוח, או שמא מקלתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליט ביניהם: יהא מונח. בידו, ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: ואם יש עמהן סמפון. המולח בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה שבסמפון. והשטר בחזקת פרוע. ואע"פ שהיה ראוי לשובר הזה להיות מונח ביד הלוח לא ביד המלוח, אמרינן האמינו הלוח למלוח. ואמר למחר תנהו לי ושכח. והוא שמאל המלוח השטר הזה שנכתב עליו השובר, בין השטרות קרועים, אע"פ שלא נקרע:

גמרא בבא מציעא דף כ"ט ע"ב

תנו רבנן השואל ספר תורה מחברו הרי זה לא ישאלנו לאחר פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו. וכן המפקיד ספר אצל חברו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו אם בשבילו פתחו אסור. סומכוס אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש. רבי אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש. אמר מר השואל ספר תורה מחברו הרי זה לא ישאלנו לאחר מאי אריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי דאמר רבי שמעון בן לקיש כן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר. ספר תורה איצטריקא ליה מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתעביד מצוה בממוניה קא משמע לן. פותחו וקורא בו פשיטא ואלא למאי שילוח מיניה סיפא איצטריקא ליה ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה. וכן המפקיד ספר תורה אצל חברו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו מאי עבידתיה גבה. ותו אם בשבילו פותחו אסור הא אמרת פותחו וקורא בו. הכי קאמר אם

כְּשֶׁהוּא גוֹלְלוֹ פוֹתְחוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ מוֹתֵר וְאִם בְּשִׁבִּילוֹ פְּתָחוּ אֶסוּר.
סוּמְכוֹס אוֹמֵר בְּחֶדֶשׁ שְׁלֹשִׁים יוֹם בַּיּוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי
אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי
אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הֵינְנוּ תִּנְיָא קָמָא אֶלָּא אֵימָא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב אוֹמֵר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם אָבֵל לֹא יִלְמוּד בּוֹ
בְּתַחֲלָה וְלֹא יִקְרָא אַחֵר עֲמוֹ וְרַמְיָנְהִי לֹא יִקְרָא פְּרָשָׁה וְיִשְׁנָה
וְלֹא יִקְרָא בּוֹ פְּרָשָׁה וְיִתְרַגֵּם וְלֹא יִפְתַּח בּוֹ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה דְּפִין
וְלֹא יִקְרָאוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּכֶרֶךְ אֶחָד הָא שְׁנַיִם קוֹרִין אָמַר
אֲבִי לֹא קִשְׂיָא כַּאֲן בְּעֵינֵין אֶחָד כַּאֲן בְּשְׁנַיִ עֵינַיִם :

רס"י גוללו. ככל שנים עשר חדש פעם אחת: אם בשבילך פתחו. כולם מפרש
לקמיה: מאי אריא ספר. שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריע: כאן שנה רבי. במס'
גיטין תנן השולח גט בארץ ישראל הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול חפץ
פלוגי הימנה לא ישלחנו ביד אחר שאין ראונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עלה
כאן שנה רבי במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות אין השואל רשאי וכו' דזכולהו
שייך למימר אין ראונו שיהא פקדונו ביד אחר: מאי עבדתיה גבה. קס"ד לכורכו
האמר ולא לכורך ספר תורה דהא לכורך ס"ת תנא ליה גוללו כל שנים עשר חדש
להכי פרכינן מאי עבדתיה דהאי גבי ספר תורה לקרות בו לכורך עלמו: אם כשהוא
גוללו. להנאת ספר תורה פתחו וקרא בו מותר: בחדש שלשים יום. החדש ממהר
להתעפש מן הישן: אימא אחד זה ואחד זה שלשים יום. מתניתין נמי דקתני קורא
בהן אחת שלשים יום ולא מפליג בין יסן לחדש רבי אליעזר בן יעקב היא: בענין
אחד. בפרשה אחת אין קורין: בשני ענינים. זה דף זה דף זה דף זה קורין ללא אחי
לשמוטי

זוהר ויגש דף ר"ח ע"ב

תָּא חֲזִי אֵלְיָהוּ אָמַר הִגַּם עַל הָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר אָנִי מִתְגוֹרֵר עִמָּה
בְּגִין דְּקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא אָמַר לִיה לְאֵלְיָהוּ הִנֵּה צוּיִתִּי שָׁם אֲשֶׁה
אֱלֻמְנָה לְכַלְפֵּלְךָ וְכָל מֵאן דְּזָן וּמְפָרְנִס לְמֵאן דְּאֶצְטְרִיד לִיה וְכָל
שְׁכֵן בְּיוֹמָא דְּכִפְנָא הָא אֲתֵאֲחִיד בְּאֵילָנָא דְּחַיִּי וְגָרִים לִיה חַיִּים
וְלִבְנוֹי וְהָא אוֹקִימְנָא, וְהִשְׁתָּא אֵלְיָהוּ אָמַר כָּל מֵאן דְּקִים נִפְשָׁא
בְּעֵלְמָא זְכִי לִיה חַיִּים וְזְכִי לְאֲתֵאֲחִיד בְּאֵילָנָא דְּחַיִּי וְהִשְׁתָּא
שְׁלֹטָא אֵילָנָא דְּמוֹתָא סְטָרָא דְּרַע עַל הָאֱלֻמְנָה דְּאֲנֵת פְּקֻדָּתָ

לִמְזוֹן לִי בְּגִין כֶּךָ הִרְעוֹת (נ"א לְמַה הִרְעוֹת), וְאִי תִימָא דְרַע לֹא אֶתְעַבִּיד
לְבַר נֶשׁ מַעַם קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא, תָּא חֲזִי בְּזִמְנָא דְבַר נֶשׁ אֲזִיל
לִימִינָא נְטִירוֹ דְקְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא תְּדִיר לְגַבִּיהַּ וְלֹא יְכִיל סְטָרָא
אַחֲרָא לְשִׁלְטָאָה עֲלֵיהּ וְהֵאֵי רַע אֶתְכַפְּיָא קַמִּיהּ וְלֹא יְכִיל
לְשִׁלְטָאָה, וְכִיּוֹן דְנְטִירָא דְקְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא אֶתְעַבֵּרָא מִנִּיהּ
בְּגִין דְאִיהוּ אֶתְדַבֵּק בְּרַע כְּדִין הֵהוּא רַע כִּיּוֹן דְחָמִי דְלֹאוּ עִמִּיהּ
נְטִירוֹ, כְּדִין שְׁלִיט עֲלֵיהּ וְאֶתִי לְשִׁיצָאָה לִיהּ וְכִדִּין אֶתְיַהֵיב לִיהּ
רְשׁוֹ וְנִטִּיל נִשְׁמַתִּיהּ, מִשָּׁה אָמַר לְמַה הִרְעוֹת דְאֶתְיַהֵיב לִיהּ רְשׁוֹ
לְסְטָרָא דְרַע לְמִשְׁלָטָא עֲלֵיהּ דִּישְׂרָאֵל לְמַהוּי בְּשַׁעְבוּדָא דִּילֵיהּ,
דְבַר אַחֲרָא לְמַה הִרְעוֹת דְחָמָא כְּפָה מְנַהוֹן דְהוּוּ מִתִּין וְאֶתְמַסְרוּ
בְּסְטָרָא דְרַע, תָּא חֲזִי בְּשַׁעְתָּא דְטוֹב אֶתְעַר דְאִיהוּ יְמִינָא כָּל
חִידוֹ וְכָל בְּרַכְּאוֹן מְשַׁתְּכָחוּ וְכָלֹא בְּחַשְׂאֵי אִיהוּ כְּמַה דְאִוְקְמוּהּ
דְאֶמְרֵי בְּשַׁכְמַלְיוֹ בְּחַשְׂאֵי וְרָזָא דָּא בְּגִין דְאִיהוּ כְּדִין יְחֻדָּא
כְּדָקָא חֲזִי:

תרגום הזוהר זֶה וְרִיָּא, יִלְיָהוּ חֲמַר, הַגִּס עַל הָאֲלֻמְנָה וְגו': מִשּׁוּם שְׁהַקְדוּשׁ צְרוּף
הוּא חֲמַר לְאֲלִיָּהוּ, הִנֵּה כְּוִיתִי שָׁם אֲשֶׁה אֲלֻמְנָה לְכַלְפֵּלָהּ. וְכֹל מִי שָׁזָן וּמְפָרְנִס, לְמִי
שְׁנִלְקָדָה לוֹ, וְכֹל שָׁזָן צִימֵי רַעֲב, הוּא מִתְחַלֵּחַ וְנִחְחֹז צְעַד חַיִּים, וְגוֹרִם חַיִּים לְעַלְמֵנוּ
וְלְבְּנֵינוּ. וְצִיָּרְוָהוּ, וְעַתָּה, חֲמַר יִלְיָהוּ, כָּל מִי שְׁמַתֵּיב נֶפֶשׁ צְעוּלָם זֹכֶה חַיִּים לְעַלְמֵנוּ,
וְזֹכֶה לְהִתְחַלֵּחַ צְעַד חַיִּים, וְעַתָּה שׁוֹלֵט עַד הַמּוֹת, כִּד הֲרַע, עַל הָאֲלֻמְנָה, אֲשֶׁר
כְּוִית אֹתָהּ לְכַלְפֵּלָנִי. מִשּׁוּם זֶה חֲמַר הִרְעוֹת. וְאִם תֵּאמַר, שְׁלֹחַ נַעֲשֶׂה רַע לְאֲדָם
מִן הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא. זֶה וְרִיָּא, בְּזִמְנֵן שְׁאֲדָם הוֹלֵךְ לְיָמִין, שְׁמִירְתוֹ שְׁל הַקְדוּשׁ צְרוּף
הוּא נְמַלְאֵת לוֹ תְּמִיד, וְהַסְטֵרָא אֲחֵרָא אֵינֵנוּ יְכוּל לְשְׁלוּט עָלָיו, וְרַע הַזֶּה נִכְנַע לְפָנָיו
וְאֵינֵנוּ יְכוּל לְשְׁלוּט. וּמִתּוֹךְ שְׁמִירְתוֹ שְׁל הַקְדוּשׁ צְרוּף הוּא הַסֵּר מִמֶּנּוּ אִם הוּא
מִתְדַבֵּק צְרַע, אֲזִי רַע הֵהוּא, כִּיּוֹן שְׁרוּאָה שְׁאִין עִמּוֹ שְׁמִירָה, שׁוֹלֵט עָלָיו אֲזִי וְצִיָּא
לְהַשְׁמִידוֹ, וְאֲזִי נֶפֶן לוֹ רְשׁוּת וְנוֹטֵל נְשַׁמְתוֹ. מִשָּׁה חֲמַר לְמַה הִרְעוֹת: מִשּׁוּם שְׁנִלְקָדָה
רְשׁוּת לְכַד הֲרַע לְשְׁלוּט עַל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת תַּחַת הַשַּׁעְבּוּד שְׁלוֹ. פְּרוּשׁ אַחֲרַי, עַל כֵּן
אָמַר, לְמַה הִרְעוֹת, כִּי רָחַה כְּפָה מִהֶם מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁהֶם מִתִּים, וְנִמְסְרוּ צְלַד הֲרַע.
זֶה וְרִיָּא צְשַׁעָה שְׁהַטּוֹב נִתְעוֹרַר, שְׁהוּא יָמִין, כָּל שְׁמַחָה וְכָל טוֹב וְכָל הַצְּרָכוֹת
נְמַלְאֹת, וְהַכֹּל הוּא צְחִשְׂאֵי, כְּמוֹ שְׁצִיָּרְוֵנוּ, שְׁאֲמַרְוּ צְנִי יַעֲקֹב, צְרוּף שְׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד, צְחִשְׂאֵי. וְסוּד זֶה הוּא מִשּׁוּם, שְׁאֲזִי הוּא יְחֻדָּא פְּרָאוּי.

א. איזו היא תשובה גמורה זה שבא בידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה ולא מכשולון כח כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכלל גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זה בעל תשובה גמורה הוא ששלמה אמר (קהלת י"ב) וזכור את בוראך בימי בחורותיך: **ב.** ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלים שנאמר (שם) עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו: **ג.** ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר (ישעיי נ"ה) יעזוב רשע דרכו וגוי וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיי ל"א) כי אחרי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע י"ד) ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגוי וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינים אלו שגמר בלבו:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"א

בגאון כתיב (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בשמחא מאן דאית ביה גסות הרוח הרי הוא מנודה מן השמים ומפי האמוראים בכעס כתיב (שמות ל"ד) אלהי מסכה לא תעשה לך דהכועס כעובד עבודה זרה וכל מיני גיהנם שולטים בו ואסור להתחבר עם הכעס ונטמאו כל

רמ"ח איבריו ופָּרַחַה נִפְשׁוֹ וְנִכְנְסָה טוֹמְאָה בְּמִקוֹמָה כְּדֹאִיתָא
בְּזוּהַר רִישׁ פְּרֻשֵׁת תְּצִוְהָ (ויקרא י"ט) לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיד בְּלִבְבְּךָ
וְהִיא שׁוֹרֵשׁ כָּל הָרָעוֹת. רֵאָה מָה שֶׁגֵּרְמָה שְׁנֵאת יוֹסֵף לְאַחִיו
וְעַל שְׁנֵאת חֲנָם אָנוּ בְּגִלוֹת הָאָרוּךְ הַזֶּה מְכַל הַגְּלוֹת שֶׁהָיוּ
בְּסִבַּת עֲבוּדָה זָרָה גְלוֹי עֲרִיוֹת וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים בְּבֵית רֵאשׁוֹן
וְכֻשִׁם שְׁוֹאֲהֶבֶת לְרַעַף כְּמוֹד כּוֹלֵל קִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה כִּדְ הַשְּׁנֵאָה
לְהַפְּדָ לְעֵבוֹר עַל כָּל הַתּוֹרָה. (משלי ח) לֵב חוֹרֵשׁ מַחְשְׁבוֹת אָוֹן
שְׁנֵאוֹי מֵה' כְּדֹכְתִיב (שם) שֶׁשׁ הֵנָּה שְׁנֵא ה' וְגוֹי וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרִים לְבָרְכָה הַרְהוּרִי עֲבִירָה קָשִׁים מְעַבִּירָה וְכָתַב רַבִּי
אֲבָרְהָם בֶּן עֲזָרָא דְמִטְמָא הַנְּשָׂמָה הַטְּהוּרָה וְהִיא הַכְּנָה אֶל
הַעֲבִירָה כְּחִרִישָׁה אֶל הַזְּרִיעָה וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִחְשׁוּב לַעֲשׂוֹת
הַמַּחְשְׁבָה וְהַהֲרָהוֹר שֶׁבְּלִבּוֹ שֶׁל צִיּוֹר וְהַהֲרָהוֹר וּמְצִיאוֹת עֲבִירָה
פּוֹגֵם וּמְרַחֵק הָאָדָם מִבוֹרְאוֹ וְעַל זֶה הַזְּהִיר (במדבר ט"ז) וְלֹא
תִתּוֹרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם וְהָרִי הַמְּהַרְהֵר דּוֹמָה לְמִי
שֶׁנִּכְנַס בְּמִקוֹם מְטוֹנָף וּמְטוֹנָף כָּל בְּגָדָיו הֵלֵא יָבוֹשׁ לִיכְנַס לְפָנָי
הַמֶּלֶךְ וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ישעי' א') רַחֲצוּ הַזְּכוֹ ה' יִטְהַרְנוּ וַיִּזְכְּנוּ לַעֲשׂוֹת
רְצוֹנוֹ :

ויגש יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה :

(ה) וְעַתָּה אֵל תִּעֲצָבוּ וְאַל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי
מִכְרַתֶם אֶתִּי הֵנָּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֶלֶהִים
לְפָנֵיכֶם : וְכַעַן לֹא תִתְנַסְּסוּן וְלֹא יִתְקַוּ בְּעֵינֵיכֶם אֶרֶץ זַבְנִתוֹן יְתִי
הַלְכָא אֶרֶץ לְקִימָא שְׁלַחְנִי יי קדמיכון :

^(ו) כִּי זֶה שְׁנַתִּים הֶרְעַב בְּקָרֵב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר : אָרִי דָנוּ תַרְתִּין שָׁנִין כַּפְּנָא בְּגוּ אַרְעָא וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִין דִּי לִית זְרוּעָא וְחֻצְדָּא :

כִּי זֶה שְׁנַתִּים הֶרְעַב. עֲבְרוּ מִשְׁנֵי הֶרְעַב: רס"ז

^(ז) וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאֵרִית בְּאֶרֶץ וְלִהְחַיֹּת לְכֶם לְפִלִּיטָה גְדֹלָה : וְשִׁלַּחֲנִי יְיָ קָדְמִיכֹון לְשׁוּאָה לְכוּן שְׂאָרָא בְּאַרְעָא וְלִקְיָמָא לְכוּן לְשִׁיזְבָּא רַבָּא : ^(ח) וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֶתִּי הִנֵּה כִּי הֵאֱלֹהִים וַיִּשְׁיִמֵנִי לְאָב לְפָרְעָה וְלֶאֱדוֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם : וְכַעַן לֹא אַתֶּן שְׁלַחְתֶּן יְתִי הִלְכָא אֱלֹהֵן מִן קָדָם יְיָ וְשׁוּיִנִי לְאָבָא לְפָרְעָה וְלָרְבוֹן לְכָל אֲנִשׁ בֵּיתָהּ וְשִׁלִּיט בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם :

לֹאב. לַחֲבַר וּלְפִטְרוֹן וְאוֹם בְּשִׁיטְלַעַר. פֶּאֶטְרוֹאֵן בְּלַעַז ??? : וְעַל חַל חֲבִי. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת: רס"ח

^(ט) מִהָרוּ וְעָלוּ אֶל אָבִי וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לֶאֱדוֹן לְכָל מִצְרַיִם רָדָה אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד : אוֹחוּ וִסְקוּ לְוַת אַבָּא וְתִימְרוּן לֵה כְּדָנוּ אָמַר בְּרָךְ יוֹסֵף שׁוּיִנִי יְיָ לְרַבּוֹן לְכָל מִצְרַיִם חוֹת לְוַתִּי לֹא תַתְעַכֵּב :

נְבִיאִים - יַחֲזַקָאֵל - פֶּרֶק לח

^(י) מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל אֶרֶץ מְשׁוֹבֶבֶת מִחֶרֶב מְקַבְּצָת

מַעֲמִים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ
לְחֶרֶבָה תָּמִיד וְהִיא מַעֲמִים הוֹצָאָה וַיָּשְׁבוּ
לְבַטַח כָּלֶם : מִיּוֹמֵי סִגְיָאִין תַּמְנֵי מִשְׁרִיתָד בְּסוֹף שְׁנָיָה תְּהֵד עַל
אַרְעָא דִּתְבוּ עֲלָה מְקַטְלֵי חֶרְבָא דְאַתְכַּנְשׁוּ מַעֲמִמָּא סִגְיָאִין עַל טוּרֵי
אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל דְהוּוּ לְחֶרְבָא תְּדִירָא וְאַיְנוּן מִבֵּינֵי עַמְמָא אֲתַגְלִיאוּ
וַיִּתְּבוּ לְרוֹחְצוֹן כְּלָחוֹן :

רס"ז מִיּוֹמֵי רַבִּים תַּפְקֵד . מִיּוֹמֵי רַבִּים שְׁחִטָּאֵת לִי תַּפְקֵד עַתָּה לַפְנֵי לְזִכּוֹר עוֹנוֹתֶיךָ וְלִהְיִיב גְּמוּלָךְ וְאֲשִׁיחַד בְּאַחֲרִית
הַשָּׁנִים לְכַח אֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְשׁוֹבֶבֶת מִחֶרֶב שְׁשַׁבּוּ יוֹשְׁבֵיהָ מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּלוּ סָם ע"י חֶרֶב הָאוֹיֵב : אֲשֶׁר הָיוּ
לְחֶרֶבָה תָּמִיד . זֶה שְׁנֵים רִבּוֹת וְסִמּוֹךְ לְבֹאֵךְ עֲלֵיהֶ חֲזוֹ : וְהִיא מַעֲמִים הוֹלָאָה . וְהִיא כֵךְ לְסוֹם עַל לְבַח שְׁהִיא
מַעֲמִים הוֹלָאָה וְהַמּוֹלִיאָה מִן הָעַמִּים לֹא יַעֲזֹבָה בִּידְךָ :

(ט) וְעָלִיתָ כִּשְׂאָה תָּבוֹא כְּעָנָן לְכִסּוֹת הָאָרֶץ
תִּהְיֶה אֶתָּה וְכָל אֲגַפִּיךָ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָךְ :
וְתִסַּק בְּאַתְרֵיגוֹשְׁתָּא תִּיתִי כְּעַנְנָא דְסִלִּיק וְחִפִּי יַת אַרְעָא תִּהִי אֶתְּ וְכָל
מִשְׁרִיתָד וְעַמְמִין סִגְיָאִין דִּי עַמְדָּ :

רס"ח כְּשׂוֹאָה . כַּחֲשָׁךְ הַמַּכְסֶה אֶת הָאֶרֶץ , שׂוֹאָה בְּרוֹאִינֵיהָ בְּלַע"ז :

(י) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ
דְּבָרִים עַל לְבָבְךָ וְחֲשַׁבְתָּ מַחֲשַׁבֶּת רָעָה : כִּדְנֹן
אָמַר יְיָ אֱלֹהִים וַיְהִי בְּעַדְנָא הַהִיא יִסְקוֹן הֶרְהוּרִין עַל לְבָבְךָ וְתַחֲשִׁיב מַחֲשָׁבוֹ
בִּישׁוֹן :

רס"ט יַעֲלוּ דְבָרִים . יִסְקוֹן הֶרְהוּרִין מַחֲשַׁבֶּת רָעָה לְהַלְחֵם כְּנַגְדֵי :

(יא) וְאָמַרְתָּ אֶעֱלֶה עַל אֶרֶץ פְּרָזוֹת אָבוֹא
הַשְּׂקָטִים יִשְׁבִּי לְבַטַח כָּלֶם יִשְׁבִּים בְּאִין
חוֹמָה וּבְרִיחַ וּדְלָתִים אִין לָהֶם : וְתִימַר אֲסַק עַל
אַרְעָא דִּיתְבוּן שְׁלִינְא בְּקֶרְוֵי פְּצַחִיא אִייהָד עַל עַמְמָא דְשְׂקָטִין וַיִּשְׁרוּ לְרוֹחְצוֹ
כְּלָחוֹן יִתְבוּן בְּלֹא שׂוּרָא וְעַבְרִין וְדָשִׁין לִית לָחוֹן :

רס"י עַל אֶרֶץ פְּרָזוֹת . יוֹשְׁבֵי כְּפָרִים מֵאִין חוֹמָה שְׂבוּטָחִים בְּמַעֲזוֹם וְאִין יִרְאִים לְהַתְּאָסֵף אֵל עַבֵי מְבַכֵּר : פְּרָזוֹת .
כְּמוֹ מַעְרֵי הַפְּרָזִי מֵאִין חוֹמָה : אָבוֹא . אֵל הַשְּׂקָטִים וְאַרְחָה מֵהּ הוּא מְבַטַחם :

(יב) לְשַׁלַּל שְׁלַל וְלָבֹז בֹּז לְהָשִׁיב יָדָךְ עַל חֲרָבוֹת
נוֹשֶׁבֶת וְאֶל עִם מְאֹסָף מְגוּיִם עֹשֶׂה מְקַנָּה
וְקַנְיָן יֹשְׁבֵי עַל טְבוֹר הָאָרֶץ : לְמִיבֹז בִּיזָא וּלְמַעְדֵי
עֲדָאָה לְכַנְשֵׁי מְשַׁרְיָתְךָ עַל חֲרָבְתָא דְאֲתִיתְבָּא וְעַל עֲמָא דְאֲתִפְנִישׁוּן מִבִּינֵי
עֲמִמְיָא דְאֲצֻלְחוּ בְּנִכְסֵי וְקַנְיָן יִתְבִּין עַל תּוֹקְפָא דְאָרְעָא :

רש"י להשיב ידך על חרבות נושבות . להשחית שנית את הערים שהיו חורבות עד הנה ועכשיו נתיישבו : ואל עם מאוסף . מעמים העושים עתה מקנה וקניין : על טבור הארץ . על גובה וחוזק הארץ כטבור זה שהוא אמצעי של אדם ומשופע מכל לדדיו :

כתובים - משלי - פרק י

(כו) כַּחמֶץ לְשָׁנִים וְכַעֲשׂוֹן לְעֵינַיִם כִּן הֶעָצֵל
לְשִׁלְחָיו : הֵיךְ חוֹמְצָא לְשָׁנֵי וְכַתְנָנָא לְעֵינֵי הֵיכְנָא שְׁלִיחָא עֲטָלָא
לְמַשְׁלַחוּי : (כז) יִרְאֵת יְהוָה תּוֹסִיף יָמִים וּשְׁנוֹת
רְשָׁעִים תִּקְצְרֶנָּה : דְּחַלְתִּיה דְּאֶלְהָא תּוֹסֵף יוֹמְתָא וּשְׁנֵי
דְּרִשִׁיעֵי נִזְעָרוּ : (כח) תּוֹחֶלֶת צַדִּיקִים שְׁמֹחָה וְתִקְוֹת
רְשָׁעִים תֵּאבֵד : סְבָרְהוֹן דְּצַדִּיקֵי חֲדוּתָא וְסִבְרָא דְּרִשִׁיעֵי נֵאבֵד :

רש"י תוחלת לדיקים שמחה . סופה מתקיימת ושמחים : ותקות רשעים תאבד . כי לא תבא :

(כט) מְעוֹז לַתָּם דֶּרֶךְ יְהוָה וּמְחַתָּה לְפַעְלֵי אָוֶן :
מְעֻשְׁנָא לְתַמִּימֵי אֲוֶרְחִיה דְּאֶלְהָא וְשִׁצְיָא נְהוּי לְאֵלִין דְּעֵבְדִין עֲוֹתָא :

רש"י מעוז לתום דרך ה' ומחתה . היא לפועלי און . שאינן הולכין בה והיא נפרעת מהם :

צָדִיק לְעוֹלָם בַּל יִמוּט וְרָשָׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ : צָדִיק לְעָלְמָא לֹא נִזְוַע וְרָשָׁעִי לֹא יִתְנַעְדוּן בְּאָרֶעָא :

רס"ז לדיק לעולם כל ימוט . כשהוא מט אין מוטתו מוטת עולם כי יפול וקס :

משנה זבחים פרק יא

א. דָּם חֲטָאת שֶׁנִּתְּזוּ עַל הַבֶּגֶד, הֵרִי זֶה טְעוֹן כְּבוֹס, אִף עַל פִּי שְׂאִין הַכְּתוּב מִדְּבַר אֱלֹא בְּנֶאֱכָלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ו), בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ תֵּאָכֵל. אֶחָד הַנֶּאֱכָלֶת וְאֶחָד הַפְּנִימִית טְעוֹנוֹת כְּבוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) תּוֹרַת הַחֲטָאת, תּוֹרַה אַחַת לְכֹל הַחֲטָאוֹת :

דרטורה (א) דם חטאת טעון כבוס. כדכתיב (ויקרא ז) ולאשר יזה מדמה וגו' תכבס במקום קדוש: שנאמר במקום קדוש תאכל. דההוא ענינא כתיב: ואחד הפנימית. שדמן טעון הזיה בפנים שאינו נאכלות: שנאמר תורת החטאת. ברישא דההוא ענינא כתיב: תורה אחת לכל החטאות. ודוקא חטאת בהמה. אבל דם חטאת העוף אינו טעון כבוס, דדההוא ענינא תשחט החטאת כתיב, פרט לחטאת העוף שאינה נשחטת:

ב. חֲטָאת פְּסוּלָה אֵין דָּמָה טְעוֹן כְּבוֹס, בֵּין שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר. אֵיזוֹ הִיא שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, שֶׁלָּנָה, וְשֶׁנִּטְמָאָה, וְשֶׁיִצְאָה. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר, שֶׁנִּשְׁחַטָה חוּץ לְזִמְנָהּ וְחוּץ לְמִקְוָמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין (ויקרא) אֶת דָּמָה :

דרטורה (ב) אין דמה טעון כבוס. דכתיב אשר יזה מדמה, מדם כשרה ולא מדם פסולה: שעת הכושר. לזריקה: שלנה. שלן דמה: ושקבלו פסולין. גרסינן. ולא גרסינן ושזרקו. דהא אפילו חטאת כשרה שניתז מדמה על גבי הבגד לאחר זריקת הדם אינו טעון כבוס, כדאמרין אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה:

ג. נִתְּזוּ מִן הַצָּנֵאָר עַל הַבֶּגֶד, אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס. מִן הַקָּרוֹן

וּמִן הַיָּסוּד, אֵינוֹ טָעוֹן כְּבוֹס. נִשְׁפָּד עַל הַרְצָפָה וְאַסְפוֹ,
 אֵינוֹ טָעוֹן כְּבוֹס. (אֵינוֹ טָעוֹן כְּבוֹס) אֶלֶּא הַדָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בְּכָלִי
 וְרֵאוּי לְהִזְיָה. נִתְּזוּ עַל הָעוֹר עַד שֶׁלֹּא הִפְשִׁט, אֵינוֹ טָעוֹן
 כְּבוֹס. מִשֶּׁהִפְשִׁט, טָעוֹן כְּבוֹס, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי
 אֶלְיעָזָר אוֹמֵר, אֶף מִשֶּׁהִפְשִׁט אֵינוֹ טָעוֹן כְּבוֹס. (אֵינוֹ טָעוֹן
 כְּבוֹס) אֶלֶּא מִקּוֹם הַדָּם, וְדָבָר שֶׁהוּא רֵאוּי לְקַבֵּל טַמְאָה,
 וְרֵאוּי לְכַבוֹס:

זרמורה (ג) נתז מן הנורא. של בהמה: על הבגד אינו טעון כבוס. דכתיב אשר יזה, לא אמרתי אלא זרעווי להזאה: מן הקרן. של מזבח: ומן היסוד. מן השיריים הראויים ליספך על היסוד ואלע"פ שלא נספכו עדיין, למאחר שנתן מתן דמה אין שיריים טעונים כבוס, דכתיב אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה מדמה: אלא הדם שנתקבל בכלי. מה טעם קאמר, מה טעם נספך על הרצפה ואספו אין טעון כבוס, לפי שאין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל בכלי: וראוי להזאה. למעוטי קבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה ואחר כך ערבן, ללא קדשי ואין טעונים כבוס: עד שלא הופשט אין טעון כבוס. דכתיב על הבגד, מה בגד הראוי לקבל טומאה, דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לכלי כמות שהוא, אף כל הראוי לקבל טומאה, ועד שלא הופשט אינו ראוי לקבל טומאה, אבל משהופשט הוא ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לעשות אותו מכסה למרכבה או לכסות בו את המטה ואינו כריד קירוע: אף משהופשט. כל זמן שלא נתקן להיות כלי: אין טעון כבוס. דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: אלא מקום הדם. ולא כל הבגד: וראוי לקבל טומאה. ואלע"פ שמחוסר מחשבה. ובלבד שלא יהא מחוסר מלאכה. וסתמא כר' יהודה. וכן הלכה: וראוי לכבוס. למעוטי כלי עץ דאלע"ג דמקבל טומאה הוא, אינו ראוי לכבוס, דבר גרידה הוא ולא בר כבוס:

ד. אַחַד הַבְּגָד וְאַחַד הַשֶּׁק וְאַחַד הָעוֹר, טָעוּנִין כְּבוֹס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וְשִׁבִירַת פְּלִי חֶרֶס, בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וּמְרִיקָה וְשִׁטִּיפָה בְּכָלִי נְחֹשֶׁת, בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. זֶה חֹמֶר בַּחֲטָאֵת מְקַדְּשֵׁי קַדְּשִׁים:

זרמורה (ד) במקום קדוש. בעזרה: ושבירת כלי חרס במקום קדוש. דבתר דכתיב תכבס במקום קדוש, כתיב וכלי חרס אשר תבוסל בו יסבר, אתקש שבירת כלי חרס לכבוס, מה כבוס במקום קדוש, אף שבירת כלי חרס במקום קדוש: זה חומר. לכבוס קאי:

ה. בְּגָד שִׁיצָא חוּץ לְקַלְעִים, נִכְנָס וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, קוֹרְעוֹ, וְנִכְנָס וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. פְּלִי חֶרֶס שִׁיצָא חוּץ לְקַלְעִים, נִכְנָס

וְשׁוּבְרוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, נוֹקְבוּ,
וְנִכְנְסוּ וְשׁוּבְרוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ:

ברטנורה (ה) בגד. שנתז עליו דם חטאת וילא חוץ לקלעים: נטמא חוץ לקלעים. לאחר שיאח. ואי אפשר להכניס טומאה לעזרה: קורעו. ברובו. וטהור מטומאה: ונכנס ומכנסו במקום קדוש. ואע"ג דבגד שנטמא וקרעו ברובו עדיין הוא בטומאתו מדרבנן עד שלא יסאר בחבורו כדי רוחב סודר, הכא שרי להכניסו לעזרה כדי לקיים צו מצות כבוד, כיון דמדלורוייתא כשנקרע רובו טהור: נוקבו. לטהרו מטומאתו. ודוקא נקב כשיעור שורש קטן דצזה טהר מטומאתו ועדיין כלי הוא ומקיים צו מצות שצירה במקדש. אבל אם ניקב נקב גדול, דיאל מתורת כלי, שוב אינו נכנס ושזרו, דרחמנא אמר וכלי חרס אשר תבוסל בו יצבר, בשעת שצירה יהיה כלי, והאי בשעת שצירה לא הוא כלי:

ו. כְּלֵי נְחֹשֶׁת שֶׁיֵצְא חוּץ לְקַלְעִים, נִכְנְסוּ וּמוֹרְקוּ וְשׁוֹטְפוּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נְטִמָּא חוּץ לְקַלְעִים, פּוֹחֲתוּ, וְנִכְנְסוּ
וּמוֹרְקוּ וְשׁוֹטְפוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ:

ברטנורה (ו) פוחתו. לכלי מתכת אינו טהור מטומאתו בנקב כל שהוא, אלא בנקב גדול. ומיהו, אחר שפחתו, מקיש עליו בקורנס ומחברו, כדי שיחזור שם כלי עליו, דבשעת מריקה כריך שיהיה כלי:

ז. אֶחָד שֶׁבִּשְׁל בּוֹ וְאֶחָד שֶׁעָרָה לְתוֹכּוֹ רוֹתֵחַ, אֶחָד קְדָשִׁי
קְדָשִׁים וְאֶחָד קְדָשִׁים קְלִים, טְעוּנִין מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, קְדָשִׁים קְלִים אֵינָן טְעוּנִין מְרִיקָה
וְשִׁטְיָפָה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אִם בִּשְׁל בּוֹ מִתְחַלֵּת הַרְגֵּל,
יִבְשֵׁל בּוֹ (א) כָּל הַרְגֵּל. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים (ב) זִמָּן אֶכֶּיְלָה,
מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה. מְרִיקָה כְּמְרִיקַת הַפּוֹס, וְשִׁטְיָפָה
כְּשִׁטְיַת הַפּוֹס. מְרִיקָה (ב) מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה בְּצוּנָן. וְהַשְּׁפוּד
מְגַעֲלָן (ב) מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה:

ברטנורה (ז) ואחד שעירה לתוכו רותח. מדכתיב (ויקרא ז) וכלי חרס אשר תבוסל בו יצבר, דסמך יצבר אלל בו, ולא כתיב ואם בכלי חרס תבוסל יצבר, למדרש אם נבלע בו מכל מקום יצבר: קדשים קלים אינן טעונים מריקה ושטיפה. מודה ר' שמעון דבעו הגעלה ברותחין, שהרי הטעם הבלוע נעשה נותר ופולטו לאחר זמן בהיתר אם לא יגעילנו. ומתורת מריקה ושטיפה הוא דממעט ר' שמעון לקדשים קלים. דמריקה ושטיפה דקדשי קדשים כריך שיהיה במים ולא ביין ולא במזוג, ואם בשל במהלכת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, ולריכוס מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ואילו קדשים קלים לר' שמעון מגעילן אפילו ביין ואפילו במזוג רותחים, ללא הפדינא אלא להגעיל איסור הנבלע, ואין כריך

להגעיל אלא מקום הבשול בלבד, ואחר ההגעלה אין צריך שטיפה בצונן, דכל הנך גזירת הכתוב נינהו בחטאת ובקדשי קדשים, ולא בקדשים קלים. ואין הלכה כר' שמעון. לדוקא תרומה ממעטינן מכל הגי דאמרן, דכתיב יאכל אותה, ותניא, אותה פרט לתרומה שאין לה תורת מריקה ושטיפה כקדשים. אבל קדשים קלים שוין הן לקדשי קדשים לכל תורת מריקה ושטיפה. ובפירוש מריקה ושטיפה נחלקו תנאים בצרייתא, יש שאומר מריקה הגעלה בחמין ושטיפה בצונן. ויש מי שאומר מריקה ושטיפה שתיהן בצונן לבתר הגעלה, כדתנן לקמן בסמוך אלא שמריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס, שזה מבחוץ וזה מבפנים, כלומר שטיפה מבחוץ ומריקה מבפנים. והלכה כדברי האומר מריקה בחמין ושטיפה בצונן: **יבשל בו (א) כל הרגל**. בלא מריקה ושטיפה. ולבסוף ימרוק וישטוף. לפי שכל יום נעשה גיעול לחבירו. דמתוך ששלמים מרובים ברגל, אין בלוע שלהן נעשה נותר, שהרי זמן שלמים לפני ימים, וכי מבשל ביה שלמים האידנא והדר מבשל ביה שלמים למחר משלמים שנקחטו ביום המחרת, פולט מה שבלע אתמול ובלוע מן האחרונות, נמאץ שאינו בא לידי נותר: **וחכמים אומרים עד זמן אכילה**. שלא יהיה בין סוף הבשול לתחלת מריקה ושטיפה אלא זמן אכילה בלבד ולא יותר מזה, דכתיב ומורק ושוטף, וכתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה, ולמה סמכן הכתוב, לומר לך שממתין זמן אכילה בלבד והדר עבד ליה מריקה ושטיפה בו ביום מיד. והלכה כחכמים: **האסכלא**. גראדיל"א בלע"ז. והיא עשויה כעין שצבה ואולין עליו כל: **מגעילין**. בחמין:

ח. בַּשֵּׁל בּוֹ קִדְּשִׁים וְחֵלִין, או קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים וְקִדְּשִׁים קִלִּים, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם, הֲרִי הַקְּלִים נֶאֱכָלִין בְּחַמּוּרִין, וְאִינָן טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה, וְאִינָם פּוֹסְלִין בְּמַגַּע. רְקִיק שְׁנָגַע בְּרְקִיק, וְחֲתִיכָה בְּחֲתִיכָה, לֹא כָּל הַרְקִיקִין וְלֹא כָּל הַחֲתִיכוֹת אֶסוּרִין. אִינוּ אֶסוּר אֶלָּא מְקוֹם שֶׁבָּלַע:

ברטנורה (מ) הרי הקלים נאכלים כחמורים ואינן טעונין מריקה. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אם יש בהן בנותן טעם הרי הקלים נאכלים כחמורים לפנים מן הקלעים ליום ולילה וטעונים מריקה ושטיפה ופוסלים במגע. אין בהם בנותן טעם אין הקלים נאכלים כחמורים ואין בהן מריקה ושטיפה ואין פוסלים במגע. ומתניתין ר' שמעון היא דאמר קדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה, הלכך כשלא נתנו טעם קדשי קדשים בקדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה: ריקה. פסול שנגע בריק כשר, ובלע הכשר מן הפסול:

גמרא זבחים דף קט"ו ע"ב

תניא (שמות יט) וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו. רבי יהושע בן קרחה אומר זו פרישות בכורות. רבי אומר זו פרישות נדב ואביהוא. בשלמא למאן דאמר זו פרישות נדב ואביהוא היינו דכתבי (ויקרא י) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש. אלא למאן דאמר זו פרישות בכורות. היכא רמיזא דכתבי (שמות כג) ונודעתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. דבר זה רמז הקדוש ברוך הוא למשה ולא ידע עד שמתו בני אהרן. כיון שמתו בני אהרן אמר לו. אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שניאמר (ויקרא י) וידום אהרן וכן בדוד הוא אומר (תהלים לז) דום לה' והתחולל לו אף על פי שמפיל לך חללים חללים אתה שתוק. וכן בשלמה הוא אומר (קהלת ג) עת לחשות ועת לדבר פעמים ששותק ומקבל שכר על השתיקה ופעמים שמדבר ומקבל שכר על הדבור והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתבי (תהלים סח) נורא אלהים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך בשעה שעושה הקדוש ברוך הוא דין בקדושו מתירא ומתעלה ומתהלל:

רס"י זו פרישות בכורות. הזהיר את הכהנים להפריש מן ההר: זו פרישות נדב ואביהוא. כלומר לא נקראו בכורות כהנים אלא מי הן הכהנים הנגשים שהזהירו כאלו לפרוש מן ההר זה נדב ואביהוא שנעשו בסיני כהנים והן הכהנים הנגשים אל ה' להקריב קרבנות: היינו דכתיב. כשמתו נדב ואביהוא הוא אשר דבר וגו' כדקאמר בסיני פן יפרוץ בהם ה' וכיון שלא הוזהרו לפרוש מן ההיכל בהקמת המשכן פרץ בהם: אלא למאן דאמר זו פרישות בכורות. היכא רמיזא. הכי גרסינן ולא גרסינן פרישת נדב ואביהוא: היכא רמיזא. מיתת נדב ואביהוא היכא רמזה למשה קודם לכן דקאמר הוא אשר דבר: ונקדש בכבודי. נאמרה לו למשה ציוס שנאטווה על מלאכת המשכן ורמז לו שציוס שישרה שכונתו על הבית יתקדש בכבודו ולא נרמז להבין מה הוא עד שמתו. אלא להתקדש כבוד של מקום עליהם להודיע שהוא נורא על יראיו ומיודעיו וזהו אשר דבר אלי ציוס שנאטויתי על המשכן ונקדש בכבודי באותם הנכבדים וקרובים לי אקדש: שנאמר וידום אהרן. הרי ששתק וקבל השכר מפ' צ"ר שמתוך כך זכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר אחרי אותו ענין פ' שתויי יין ולא הוזכר באותו דיבור משה אלא אהרן: נורא אלהי ממקדשיך. אלהים זו מדת הדין אימתי

זוהר ויגש דף רי"א ע"ב

תא חזי מה כתיב ויברך יעקב את פרעה אמר רבי יוסי פרעה אף על גב דאוקמוה ברזא אוחרא סמך דקא סמכינן בעלמא אבל תא חזי (שיר א) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי, תא חזי אית רתיכין לשמאלא ברזא דסטרך אחרא ואית רתיכין לימינא ברזא דלעילא דקדשה ואלין לקבל אלין דרחמי ואלין דדינא, וכד קב"ה עבד דינא במצראי כל דינא דעביד כההוא גונא דאנון רתיכין ממש וכגונא דיליה דההוא סטרך ממש מה ההוא סטרך (ממש) קטיל ואפיק נשמתין אוף קב"ה עביד בההוא גונא ממש דכתיב (שמות י"ג) ויהרוג יי כל בכור וכן כלא במצרים בההוא גונא ממש ובגין כך דמיתיד רעיתי כגונא דילה ממש לקטלא דכתיב כי אני יי אני הוא ולא אחר, ולזמנא דאתי מה כתיב (ישעיה ס"ג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו', תא חזי מה כתיב וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, ויאחזו בה אחסנת עלמין ויאחזו בה דהא להון אתחזי כמה דאוקמוה (ד"א ל"ג אמר רבי יוסי) ויפרו וירבו מאד, ודאי דהא צערא לא שראת בהו וקימו בתפנוקי עלמא ובגין כך ויפרו וירבו מאד, בילא"ו:

תרגום הזוהר זא ורעה, מה כתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על פי שצארוהו בסוד אחר, סמך הוא שאנו סומכים, אמנם לפי הפשט הוא הלפה רעה. חבל זא ורעה, לסוסתי ברכבי פרעה וגו'. זא ורעה, יש מרפבות לשמאל בסוד הסטרך אחרא, ויש מרפבות לימין, בסוד שלמעלה בקדשה, ואלו לעמית אלו, אלו של הקדשה הן של רחמים, ואלו של הסטרך אחרא, הן של דין. וכאשר עשה הקדוש ברוך הוא דין במצרים, כל דין שעשה, היה ממש צאותו הדך של אלו המרפבות של הסטרך אחרא, וצאותו אופן של אותו הכד ממש, מה כד ההוא הורג ומוליא נשמות, אף הקדוש ברוך הוא עשה צאותו אופן ממש, שכתוב, (שמות י"ג) ויהרוג ה' כל בכור, וכן הפל מה שעשה במצרים, היה צאותו אופן ממש, ומשום זה כתוב, דמיתיד רעיתי, כדרך שפלה ממש, להרג, שכתוב, (שמות ט"ו) כי אני

ה', חָנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. וְלַעֲתִיד לְבַח מֵה פְּתוּב, (ישעיה ס"ג) מִי זֶה בָּח מֵאֵלֹהִים חֲמוּץ
בְּגִדִים מְצֻרָה וְגו'. בָּח וְרָחֵם, מֵה פְּתוּב, וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָה מִכְּרִים בְּאַרְצָה גִשָּׁן וְגו'.
וַיִּתְחַזֵּק בָּהּ, פִּירוּשׁוֹ חֲחֻזֵת עוֹלָם. וַיִּתְחַזֵּק בָּהּ, כִּי לָהֶם רָחוּי לְהִתְחַזֵּק בָּהּ וְלֹא לְמִכְרִים,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְחוּהוּ. וַיִּפְרוּ וַיִּרְצוּ מֵאֵל, כִּי וְדָחֵי, שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם לַעֲר וְנִמְאַחוּ בְּתַפְנוּקֵי
מַלְכִים, כֹּל עוֹד שֶׁהַשְּׂבָטִים הָיוּ בְּחַיִּים, וּמִשּׁוּם זֶה וַיִּפְרוּ וַיִּרְצוּ מֵאֵל. בְּרוּךְ יי לְעוֹלָם
אָמֵן

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק ב'

א. כָּל הַמִּתְנַדֵּה בְּדַבָּרִים וְלֹא גָמַר בְּלִבּוֹ לַעֲזוֹב הֵרִי הוּא דוֹמָה
לְטוֹבֵל וְשָׂרָץ בְּיָדוֹ שֶׁאֵין הַטְּבִילָה מוּעֶלֶת לוֹ עַד שֶׁיִּשְׁלִיךְ הַשָּׂרָץ
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (משלי כח) וּמוֹדָה וְעוֹזֵב יְרוּחָם. וְצָרִיךְ לְפָרוֹט אֶת
הַחֲטָא שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב) אֲנִי חֲטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: **ב.** מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה לְהִיטֵב הַשָּׁב צוֹעֵק תִּמְיֵד
לְפָנָיו ה' בְּבָכִי וּבְתַחֲנוּנִים וְעוֹשֶׂה צְדָקָה כְּפִי כָחוֹ וּמִתְרַחֵק הַרְבֵּה
מִן הַדָּבָר שֶׁחֲטָא בּוֹ וּמְשַׁנֶּה שְׁמוֹ כְּלוּמַר אֲנִי אַחֵר וְאֵינִי אוֹתוֹ
הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹן הַמַּעֲשִׂים. וּמְשַׁנֶּה מַעֲשָׂיו כּוֹלֵן לְטוֹבָה
וְלִדְרֹךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹלָה מִמְּקוֹמוֹ שֶׁגְלוּת מְכַפֶּרֶת עוֹן מִפְּנֵי שְׁגוּרָמַת
לוֹ לְהַכְנִיעַ וְלְהִיטֵב עֲנָיו וְשִׁפְלֵ רוּחֵ: **ג.** וְשָׁבַח גְדוֹל לְשָׁב שֶׁיִּתְנַדֵּה
בְּרַבִּים וַיִּוֹדֵעַ פְּשָׁעָיו לָהֶם וּמְגַלֶּה עֲבִירוֹת שֶׁבִּינוּ לְבִין חֲבִירוֹ
לְאַחֵרִים וְאוֹמֵר לָהֶם אֲמָנָם חֲטָאתִי לְפָלוּנִי וְעָשִׂיתִי לוֹ כֶּךָ וְכָךְ
וְהִרִינִי הַיּוֹם שָׁב וּמִתְנַחֵם וְכָל הַמִּתְגַּאֵה וְאֵינּוּ מוֹדִיעַ אֶלֶּא
מְכַסֶּה פְּשָׁעָיו אֵין תְּשׁוּבָתוֹ גְּמוּרָה שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כח) מְכַסֶּה פְּשָׁעָיו
לֹא יִצְלִיחַ:

לִבְּ חוֹשֵׁב בְּעֵינָיִי גוֹפּוֹ בַּעֲת תִּפְלָה אוֹ חֲזַרְת שְׁלִיחַ צְבוּר גְּדוֹל
עוֹנוֹ מִנְשׂוּא וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר (שְׁמוּאֵל א' ב') וּבּוֹזֵי יִקְלוּ כְּדֹאִיתָא בְּזוּהַר
שְׁאִין לָךְ בּוֹזָה שְׁמוֹ גְּדוֹל מְזָה שְׁהָרִי לִפְנֵי מֶלֶךְ וְאַפִּילוּ לִפְנֵי אֶחָד
מִשְׁרָיו בְּרַעַשׁ וְרַעַד אָדָם עוֹמֵד וְיָרָא פֶן יִלְכַד בְּדַבְּרָיו כִּי חֲמַת
מֶלֶךְ מִלְּאֲכֵי מוֹת וְכָל שְׁכֵן חֲמַת מֶלֶךְ מִלְּכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא שְׁאַפִּילוּ מִשָּׁה רַבִּינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הִיָּה יָרָא שְׁנֶאֱמַר
(דְּבָרִים ט') כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאָף וְהַחֲמָה וְעוֹד עוֹנוֹ גְּדוֹל שְׁהָרִי הַעִיד
עֲדוּת שְׁקָר בְּעַצְמוֹ שְׁאֶמַר בְּקִרְיַאת שְׁמַע וְלַעֲבָדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם
שֶׁהִיא הַעֲבוּדָה שְׁבִלֵב זֶה הַתִּפְלָה וְהָרִי לְבָבוֹ פּוֹנֶה מַעַם ה'
לְתַעֲתוּעֵי מַחֲשָׁבוֹת יֹאמַר ה' עָלָיו (יִרְמִי' ב') אוֹתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר מִים
חַיִּים לְחֻצוֹב לָהֶם בָּאֲרוֹת בָּאֲרוֹת נִשְׁבָּרִים וְגוֹ' וּכְתִיב (שֵׁם י"ב)
קְרוֹב אַתָּה בְּפִיָּהֶם וְרַחוּק מִכְּלִיוֹתֵיהֶם וּכְתִיב (מִלְּאֲכֵי א') בְּפִיו
וּבְשִׁפְתָיו כְּבִדּוֹנִי וְלִבּוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי וּכְתִיב (יִשְׁעֵי כ"ט) וְאִם אָב אֲנִי
אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרְאֵי שְׁקָרָאנוּ בַּתִּפְלָה אָב
הַרְחֵמוּן שְׁמַע קוֹלְנוּ וּבְרַאשׁ הַתִּפְלָה ה' שְׁפַתִּי תִפְתַּח לְעַבְדּוֹ
בְּרַחֲמֵימוֹ כָּאָב וּבְדַחֲלֵלוֹ כְּאֲדוֹן :

ויגש ליל שישי תורה

צרוף יחנה

(ט) וַיֵּשְׁבֶת בְּאַרְצָ גִשּׁוֹן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה
וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְבָקֶרְךָ וְכָל אֲשֶׁר
לְךָ : וְתִתֵּב בְּאַרְעָא דְגִשּׁוֹן וְתִהִי קָרִיב לִי אֶת וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְעַנְדָּ וְתוֹרְךָ
וְכָל דֵּי לְךָ : (יא) וְכָל־כְּלִיתִי אֶתְךָ שָׁם כִּי עוֹד חֲמִשׁ
שָׁנִים רָעַב פֶּן תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל אֲשֶׁר

**לָדָּ: וְאִזְוִן יִתְּדָ תַמָּן אַרְי עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנָיו כִּפְנֵא דְלָמָא תַתְּמַסְכּוּ אֶתְּ וְאַנְשׁ
בִּיתְדָּ וְכָל דִּי לָדָּ:**

רש"י פן תורש. דלמא תתמסכו, לשון מוריש ומעשיר:

**(יב) וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוֹת וְעֵינַי אַחֵי בְנֵימִין כִּי
כִּי הִמְדַּבֵּר אֲלֵיכֶם: וְהָא עֵינֵיכוֹן חָזוּ וְעֵינַי אַחֵי בְנֵימִין אַרְי
בְּלִישְׁנָכוֹן אֲנָא מְמַלֵּל עִמְכוֹן:**

רש"י והנה עיניכם רואות. בכבודי ושארני אחיכם ושארני מהול ככם. ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש (בבראשית
כב:): ועיני אחי בנימין. (מגילה יז) השוה את כולם יחד לומר שכשם שאין לי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה
במכירתו, כך אין בלבי שנאה עליכם:

**(יג) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת כָּל כְּבוֹדֵי בְּמִצְרַיִם
וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמְהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם
אֶת אָבִי הֵנָּה: וְתַחֲוּוּן לְאָבָא יֵת כָּל יְקָרֵי בְּמִצְרַיִם וְיֵת כָּל דִּי
חֲזִיתוּן וְתוֹחוּן וְתַחֲתוּן יֵת אָבָא הָכָא: (יד) וַיִּפֹּל עַל צַוְאֵרֵי
בְּנֵימִן אַחִיו וַיִּבְדָּ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל צַוְאֵרֵיו:
וַיִּפֹּל עַל צַוְאֵרֵי בְּנֵימִן אַחִוְהִי וּבָכָא וּבְנֵימִן בָּכָא עַל צַוְאֵרְהִי:**

רש"י ויפל על צווארי בנימין אחיו ויבד. על שני מקדשות שעתידים להיות בחלקו של בנימין וסופו להיחרב:

**(טו) וַיִּנְשֶׁק לְכָל אַחִיו וַיִּבְדָּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן
דִּבְרוּ אֶחָיו אִתּוֹ: וַיִּנְשֶׁק לְכָל אַחִוְהִי וּבָכָא עֲלֵיהוֹן וּבִתֵּר כֵּן
מְלִילוּ אַחִוְהִי עִמָּה:**

רש"י ואחרי כן. מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם: דברו אחיו אתו. שמתחילה היו בוזים ממנו:

**(טז) וְהַקָּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה לְאֹמֵר בָּאוּ אַחֵי
יוֹסֵף וַיִּיטֵב בְּעֵינַי פְּרָעָה וּבְעֵינַי עֲבָדָיו: וְקָלָא
אֲשֶׁתְּמַע בֵּית פְּרָעָה לְמִימֵר עֲלוּ אַחֵי יוֹסֵף וּשְׁפֵר בְּעֵינַי פְּרָעָה וּבְעֵינַי
עֲבָדוֹהִי:**

רש"י והקול נשמע בית פרעה. כמו בבית פרעה וזהו לשון בית ממש:

(יז) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אָמַר אֶל אַחִיךָ
זֹאת עָשׂוּ טַעֲנוּ אֶת בְּעִירְכֶם וּלְכוּ בָאוּ
אֶרְצָה כְּנַעַן : וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף אָמַר לְאַחִיךָ דָּא עֵיבִידוּ טַעֲנוּ
יְת בְּעִירְכוֹן וְאַזִּילוּ אוֹבִילוּ לְאַרְעָא דְכְנַעַן :

רש"י טענו את בעירכם. תבואה:

(יח) וַיִּקְחוּ אֶת אַבְיֹכֶם וְאֶת בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי
וְאֶתְנָה לָכֶם אֶת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ
אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ : וַיְדַבְּרוּ יְת אַבּוּכוֹן וְיְת אֲנִשׁ בְּתִיכוֹן וְעוּלוּ לְוַתִּי
וְאֶתְנוּ לְכוֹן יְת טוֹב אֶרְעָא דְמִצְרַיִם וְתִיכְלוּן יְת טוֹבָא דְאַרְעָא :

רש"י ואת טוב ארץ מצרים. ארץ גושן. ניבא ואינו יודע מה ניבא, סופה לעשותה כמאולה שאין בה דגים: חלב הארץ. כל חלב לשון מיטב הוא:

(יט) וְאֶתְהָ צְוִיתָהּ זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וּלְנִשְׁיֹכֶם
וּנְשֵׂאתֶם אֶת אַבְיֹכֶם וּבְאֶתְם : וְאֶת מִפְקְדָא דָּא
עֵיבִידוּ סִיבּוּ לְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עֲגָלוֹ לְטַפְּלִיכוֹן וּלְנִשְׁיֹכֹן וְתִטְלוּן יְת
אַבּוּכוֹן וְתִיתוּן :

רש"י ואתה צויתיה. מפי לומר להם: זאת עשו. כך אמור להם שצדקותי הוא:

(כ) וְעֵינְכֶם אֶל תַּחֲסַע עַל כְּלִיכֶם כִּי טוֹב כָּל
אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא : וְעֵינְכוֹן לֹא תַחֲוִס עַל מְנִיכוֹן אֲרִי
טב כל ארץ מצרים דלכוון הוא : (כא) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּנוּ לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פַרְעֹה וַיִּתְּנוּ
לָהֶם צִדָּה לְדַרְדָּר : וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה לְהוֹן יוֹסֵף עֲגָלוֹ

על מימר פֿרעה ויהב להון זְנָדִין לְאַרְחָא : (כב) לְכֹלֵם נָתַן לְאִישׁ
חֲלָפוֹת שְׁמָלֹת וּלְבַנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
כֶּסֶף וְחֲמִשׁ חֲלָפֹת שְׁמָלֹת : לְכֹלְהוֹן יְהִיב לְגִבֵּר אֲצִטְלוֹן
דְּלְבוּשֵׁין וּלְבַנְיָמִן יְהִיב תְּלַת מְאָה סְלָעִין דְּכֶסֶף וְחֲמִשׁ אֲצִטְלוֹן דְּלְבוּשֵׁין :
(כג) וּלְאָבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נְשָׂאִים
מְטוֹב מְצָרִים וְעֶשֶׂר אֶתְנֹת נְשָׂאת בָּר וְלַחֵם
וּמְזוֹן לְאָבִיו לְדָרְדֵּךְ : וְלְאָבוּהִי שָׁלַח כְּדָא עֶסְרָא חֲמֹרִין טְעִינִין
מְטוֹבָא דְּמְצָרִים וְעֶסֶר אֶתְנֹן טְעִינִן עֵיבוֹר וְלַחֵם וּזְנָדִין לְאָבוּהִי לְאַרְחָא :

רש"י שלח כזאת. כחשבון הזה ומהו החשבון י' חמורים וגו'. (וכונו שמלת כזאת המיוחדת ובכ"ף הדמיון מורה על כי מעולם לא שלח לו י' חמורים וי' אחונות, רק הכי קאמר קרא. בשם הגאון מהרש"ל: מטוב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה גריסין של פול: בר ולחם. כתרנומו: ומזון. לפתן (כך גירסאת רש"י):

(כד) וַיִּשְׁלַח אֶת אָחִיו וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם אֵל
תִּרְגְּזוּ בַּדָּרְדֵּךְ : וְשִׁלַּח יָת אַחֻוּהִי וְאַזְלוּ וְאָמַר לְהוֹן לָא
תִּתְנַצְוִן בְּאֵ : רַחֵא :

רש"י אל תרגזו בדרכי. אל תתעסקו בדבר הלכה שלח תרגז עליכם הדרכי. דבר אחר – אל תפסעו פסיעה גסה ותכנסו בחימה לעיר, ולפי פשוטו של מקרא יש לומר – לפי שהיו נכלמים – היה דואג שמא יריבו בדרכי על דבר מכירתו להתוכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו:

(כה) וַיַּעֲלוּ מִמְצָרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנַעַן אֵל יַעֲקֹב
אֲבִיהֶם : וַסְּלִיקוּ מִמְצָרַיִם וְאָתוּ לְאַרְעָא דְּכְנַעַן לְוֹת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן :
(כו) וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מִשָּׁל
בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפֶּגַע לְבָבוֹ כִּי לֹא הָאָמִין
לָהֶם : וְחֻיָּאוּ יְהִי לְמִימַר עַד כְּעַן יוֹסֵף קָיָם וְאָרִי הוּא שְׁלִיט בְּכָל
אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וְהוּוּ מַלְיָא פִּיגְנִן עַל לִבָּה אָרִי לָא הֵימִין לְהוֹן :

רש"י וכי הוא מושל. ואשר הוא מושל: ויפג לבו. נחלף לבו והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן כלשון משנה וכמו (איכה ג) מאין הפוגות (ויכיה מה ???) וריחו לא נמר מתרגמינן וריחיא לא פג:

**וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר
אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף
לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם :** ומלילו:
עִמָּה יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי יוֹסֵף דִּי מְלִיל עֲמָהוֹן וַחֲזָא יֵת עֵגְלָתָא דְשָׁלַח יוֹסֵף
לְמַטְל יֵתָהּ וּשְׂרַת רוּחַ נְבוּאָה עַל יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן :

רס"ז אַת כּל דבּרי יוסף. סימן מסר להם בּמה שהיה עוסק כּשפירש ממנו בּפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא אַת העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה: ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכונה שפירשה ממנו:

**וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי
חַי אֲלֵכָה וְאַרְאֶנּוּ בְּטָרִם אָמוֹת :** וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סִגְי
לִי חֲדָנָא עַד כְּעַן יוֹסֵף בְּרִי קָיָם אֲזִיל וְאַחֲזִנָּה עַד לָא אָמוֹת :

רס"ז רב עוד. רב לי עוד שמחה וחלילה הואיל ועוד יוסף בני חי:

**מו (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶה
שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יַצְחָק :** וַיִּנְטַל
יִשְׂרָאֵל וְכָל דֵּי לָהּ וַאֲתָא לְבָאָר שֶׁבַע וַדְּבַח דְּבַחִין לֵאלֹהֵא דְאָבוּהֵי יַצְחָק :

רס"ז בארה שבע. כמו לבאר שבע, ה"א בסוף חיבה במקום למ"ד בתחילתה: לאלוהי אביו יצחק. חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם:

**ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי :** וַאֲמַר יֵי לְיִשְׂרָאֵל
בְּחֲזוּי דְלַיְלָא וַאֲמַר יַעֲקֹב וַאֲמַר הָא אָנָּא :

רס"ז יעקב יעקב. לשון חיבה:

**ג) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֵל תִּירָא
מִרְדָּה מִצְרִימָה כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם :**
וַאֲמַר אָנָּא אֵל אֱלֹהֵא דְאָבוּךָ לָא תִדְחַל מְלַמִּיחַת לְמִצְרַיִם אָרִי לְעַם סִגְי
אֲשׁוּנְדָּא תַמָּן :

**וְאַנְכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאַנְכִי אֶעֱלֶךָ גַּם
עָלָה וַיּוֹסֶף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיֶךָ : אָנָּה אַחֹת עִמָּךְ
לְמִצְרַיִם וְאַנָּה אֶסְקֶנְדֶּרָה אֶף אֶסְקָא וַיּוֹסֶף יִשְׁוִי יְדוּהִי עַל עֵינָיֶךָ :**

רש"י ואנכי העלך. הבטיחו להיות נקבר בארץ:

**וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ בָנָיו יִשְׂרָאֵל
אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת טַפָּם וְאֶת נְשֵׁיהֶם
בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פִּרְעֹה לְשֹׂאת אֹתוֹ : וְקָם
יַעֲקֹב מִבְּאֵר דְּשָׁבַע וַיִּנְטְלוּ בָנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן וַיֵּת טַפְלֵהוֹן וַיֵּת
נְשֵׁיהוֹן בְּעֶגְלוֹתָא דִּי שָׁלַח פִּרְעֹה לְמַטְל יְתָהּ : (ו) וַיִּקְחוּ אֶת
מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ
כְּנַעַן וַיָּבֵאוּ מִצְרַיִמָה יַעֲקֹב וְכָל זֶרְעוֹ אֹתוֹ :
וַדְּבָרוּ יֵת גִּיתִיהוֹן וַיֵּת קִנְיָנְהוֹן דִּי קִנּוּ בְּאֶרְעָא דְכְּנַעַן וְאֹתוֹ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב
וְכָל בְּנוֹהִי עִמָּה :**

רש"י אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה שרכש צפדן ארם נתן הכל לעשו צשציל חלקו צמערת המכפלה, אמר נכסו
חוצה לארץ אינן כדאי לי וזהו אשר כריתי לי, העמיד לו צבורין של זהב וכסף כמין כרי ואמר לו טול את אלו:

**(ו) בָּנָיו וּבָנֵי בָנָיו אֹתוֹ בְּנֹתָיו וּבָנוֹת בָּנָיו וְכָל
זֶרְעוֹ הֵבִיא אֹתוֹ מִצְרַיִמָה : (ז) בְּנוֹהִי וּבָנֵי בְנוֹהִי עִמָּה
בְּנֹתָהּ וּבְנֹתָהּ בְּנוֹהִי וְכָל זֶרְעָהּ אִתִּי עִמָּה לְמִצְרַיִם :**

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם
 יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן : וְאֵלֶּיךָ שְׂמֵחַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל דָּעְלוּ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוֹהֵי בּוֹכְרָא דְיַעֲקֹב רְאוּבֵן :

הבאים מצרימה. על שם השעה קורא להם הכתוב באים. ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו:

(ט) וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי : וּבְנֵי
 רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלוּא וְחֶצְרֹן וְכַרְמִי : (י) וּבְנֵי שְׂמֵעוֹן יְמוּאֵל
 וְיִמִּין וְאַהֲד וְיִכִּין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן
 הַכְּנַעֲנִית : וּבְנֵי שְׂמֵעוֹן יְמוּאֵל וְיִמִּין וְאַהֲד וְיִכִּין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן
 כְּנַעֲנִיתָא :

בן הכנענית. בן דינה שנבעלה לכנעני, כשהרגו את שכם לא הייתה דינה רוצה ללכת עד שנשבע לה שמעון
 שישאנה (בראשית רבה):

(יא) וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קָהָת וּמֵרָרִי : וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קָהָת
 וּמֵרָרִי : (יב) וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וּפְרָצַח
 וְזָרַח וְיִמָּת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיו בְּנֵי
 פְּרָצַח חֶצְרֹן וְחַמּוּל : וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וּפְרָצַח וְזָרַח
 וּמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַחֲוֹ בְּנֵי פְּרָצַח חֶצְרֹן וְחַמּוּל : (יג) וּבְנֵי
 יִשָּׁשׁכָר תּוֹלַע וּפְנִיָּה וַיּוֹב וְשִׁמְרוֹן : וּבְנֵי יִשָּׁשׁכָר תּוֹלַע
 וּפְנִיָּה וַיּוֹב וְשִׁמְרוֹן : (יד) וּבְנֵי זְבֻלוֹן סָרְד וְאֵלֹן
 וַיַּחֲלָאֵל : וּבְנֵי זְבֻלוֹן סָרְד וְאֵלֹן וַיַּחֲלָאֵל : (טו) אֱלֹהִים בְּנֵי לְאָה
 אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפִדּוֹן אֶרֶם וְאֵת דִּינָה
 בְּתוֹ כָּל נַפְשׁ בְּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ :

אֱלֹיִן בְּנֵי לַאֲהַ דִּילִידַת לִיעֶקֶב בְּפִדּוֹן אָרְס וְיַת דִּינָה בְּרַתָּהּ כָּל נַפְשׁ בְּנוֹהֵי
וּבְנֵיתָהּ תְּלַתִּין וּתְלַת :

רס"ז אלה בני לאה ואת דינה בתו. הזכרים תלה בלאה והנקבות תלה ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת
זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה: שלשים ושלש. ובפרטון אי אתה מוצא אלא שלשים וסנים, אלא זו יוכבד שגולדה
בין החומות בכניסתו לעיר שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורחה במצרים:

(ט) וּבְנֵי גַד צְפִיוֹן וְחֲגִי שׁוּנִי וְאַצְבּוֹן עֲרִי
וְאַרְוֹדִי וְאַרְאֵלִי : וּבְנֵי גַד צְפִיוֹן וְחֲגִי שׁוּנִי וְאַצְבּוֹן עֲרִי וְאַרְוֹדִי
וְאַרְאֵלִי : **(י)** וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּהָ וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה
וְשָׂרַח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִיאֵל :
וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּהָ וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשָׂרַח אַחֲתָהוֹן וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר
וּמִלְכִיאֵל : **(י"א)** אֵלֶּה בְּנֵי זְלָפָה אֲשֶׁר נָתַן לָבֶן לְלֵאָה
בְּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לִיעֶקֶב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ :
אֱלֹיִן בְּנֵי זְלָפָה דִּי יְהִב לָבֶן לְלֵאָה בְּרַתָּהּ וַיִּלְיֶדֶת יַת אֱלֹיִן לִיעֶקֶב שֵׁית עֶשְׂרִי
נַפְשָׁא : **(י"ב)** בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן : בְּנֵי
רַחֵל אֶתֶת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן :

רס"ח בני רחל אשת יעקב. ובכולן לא נאמר בהן אשת אלא שהיתה עיקרו של בית:

(ג) וַיִּוָּלֶד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ
אֶסְנַת בֵּת פּוּטִי פְרַע כִּהֵן אֵן אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת
אֶפְרַיִם : וְאֶתִּילִידוֹ לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם דִּילִידַת לֵה אֶסְנַת בֵּת
פּוּטִי פְרַע רַבָּא דְאֹן יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרַיִם : **(כ"א)** וּבְנֵי בְנִימָן בְּלַע
וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי וְרֵאשׁ מִפִּים
וְחַפִּים וְאַרְדִּי : וּבְנֵי בְנִימָן בְּלַע וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי
וְרֵאשׁ מִפִּים וְחַפִּים וְאַרְדִּי : **(כ"ב)** אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יָלְדָה
לִיעֶקֶב כָּל נַפְשׁ אַרְבַּעַה עֶשְׂרִי : אֱלֹיִן בְּנֵי רַחֵל דְאֶתִּילִידוֹ
לִיעֶקֶב כָּל נַפְשָׁא אַרְבַּעַה עֶשְׂרִי : **(כ"ג)** וּבְנֵי דָן חַשִּׁים : וּבְנֵי דָן
חַשִּׁים : **(כ"ד)** וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגוֹנִי וַיִּצָר וְשִׁלָּם :

וּבְנֵי נִפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגוֹנִי וַיֵּצֵר וְשָׁלֵם : (כה) אֵלֶּה בְּנֵי בִלְהָה
אֲשֶׁר נָתַן לָבֶן לְרַחֵל בָּתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה
לַיַּעֲקֹב כָּל נַפְשׁ שְׁבַעָה : אֵלֶּיךָ בְּנֵי בִלְהָה דִּיחָב לָבֶן לְרַחֵל
בְּרַתָּה וַיִּלְיֶדֶת יֵת אֵלֶּיךָ לַיַּעֲקֹב כָּל נַפְשָׁא שְׁבַעָא : (כו) כָּל הַנֶּפֶשׁ
הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצְרִימָה יֵצְאֵי יִרְכּוּ מִלְּבַד
נְשֵׁי בְנֵי יַעֲקֹב כָּל נַפְשׁ שְׁנַיִם וְשֵׁשׁ : כָּל נַפְשָׁא דְעֵלְא
לַיַּעֲקֹב לְמִצְרַיִם נִפְקֵי יִרְכּוּ בְּרַ מִנְשֵׁי בְּנֵי יַעֲקֹב כָּל נַפְשָׁתָא שְׁתֵּין וְשִׁית :

רס"ז כל הנפש הבאה ליעקב. שיאלו מארץ כנען לבוא למצרים. ואין הבאה זו לשון עבר, אלא לשון הווה, כמו (אסתר
ג) בערב היא באה וכמו והנה רחל בתו באה עם האזן, לפיכך טעמו למטה באל"ף, לפי שכשילאו לבוא מארץ כנען
לא היו אלא שישים ושא. והשני כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבנים הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה
בבית לפי שמשאלו הם היו שבנים שמאלו הם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד בין החומות. וועיין בבבאור לת"י ומשם
תמצא להורות אמרונך ברש"י ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים כריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתו למצרים שהיו
לא נמנו כאן. מנאמי צוהקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לשון רבים, לפי שהיו
עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבנים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד:

(כז) וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר יָלַד לוֹ בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנַיִם
כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה
שְׁבַעִים : (ס) וּבְנֵי יוֹסֵף דִּי אֶתְיִלְיֶדוּ לָהּ בְּמִצְרַיִם נַפְשָׁתָא תְרִין כָּל
נַפְשָׁתָא לְבֵית יַעֲקֹב דְעֵלְוּ לְמִצְרַיִם שְׁבַעִין : (כח) וְאֵת
יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו
גְּשָׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גְּשֵׁן : וַיֵּת יְהוּדָה שָׁלַח קְדָמוֹהֵי לְוֹת
יוֹסֵף לְפָנָהּ קְדָמוֹהֵי לְגֵשֵׁן וְאֵתוֹ לְאַרְעָא דְגֵשֵׁן :

רס"ח להורות לפניו. כתרומתו לפנות לו מקום ולהורות האיד יתישב בה: לפניו. קודם שיגיע לשם. ומדרש אגדה:
להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמסם תלמידי הוראה:

(כט) וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת
יִשְׂרָאֵל אָבִיו גְּשָׁנָה וַיִּרְא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל
צְוָארָיו וַיִּבְדֹּךְ עַל צְוָארָיו עוֹד : וְטָקִיס יוֹסֵף רְתִיבֹהֵי
וְסָלִיק לְקְדָמוֹת יִשְׂרָאֵל אָבוֹהֵי לְגֵשֵׁן וְאֶתְגְּלֵי לָהּ וַיִּנְפֹּל עַל צְוָארָהּ וַיִּבְכָּא עַל
צְוָארָהּ עוֹד :

רש"י ויאסור יוסף מרכבתו. הוא עלמנו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו: וירא אליו. יוסף נראה אל אביו: ויבך על זרועיו עוד. לשון הרבות כביה. וכן (ויזכר לו) כי לא על איש ישים, עוד לשון רבוי הוא, אינו פס עליו עלילות נוספות על חטאיו, אף כאן הרבה והוסיף בכי יותר על הרגיל אבל יעקב לא נפל על זרועי יוסף ולא נשקו. ולאמרו רבותינו שהיה קורא את שמע:

(ל) ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרתי ראותי את פניך כי עודך חי: ויאמר ישראל ליוסף אלו אנא מאית זמנא הדא מנחם אנא בטר דחזיתי ית אפיך ארי עד כען את קים:

רש"י אמותה הפעם. פשוטו כתרגומו ומדרשו – סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ובעולם הבא, שנחלקה שכניה ממני, והייתי אומר שיתבעני הקב"ה מיתתך, עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת:

(לא) ויאמר יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי: ויאמר יוסף לאחוזי ולבית אבוי אסק ואחוי לפרעה ואומר לה אחי ובית אבא די בארעא דכנען עלוי לותי:

רש"י ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אומר לו (פסוק לב) והאנשים רועי לאן וגו':

(לב) והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל אשר להם הביאו: וגבריא רעי ענא ארי גברי מרי גיתי הוו וענהון ותורהון וכל די להון איתיאו: (לג) והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם: ויהי ארי יקרי לכוון פרעה וימר מה עובדיכון: (לד) ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבותינו בעבור תשובו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן: ותימרון גברי מרי גיתי הוו עבדיך מעולמנא ועד כען אף אנחנא אף אבהתנא בדיל די תיתבון בארעא דגשן ארי מרחקין מצראי כל רעי ענא:

רש"י בעבור תשבו בדרך גשן. והיא לריכה לכם שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו וישיבכם שם: כי תועבת מצרים וגו'. לפי שהם להם אלהות.

מז' (א) וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיַּגִּד לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחִי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנִים בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן : וַאֲתָא יוֹסֵף וְחָוִי לְפָרְעָה וַאֲמַר אָבִא וְאָחִי וְעֵנְהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוּ מֵאֶרֶץ דְּכְנָעַן וְהָא אֲנוּן בְּאֶרֶץ דְּגִשְׁוֹן : (ב) וּמְקַצָּה אָחִיו לְקַח חֲמֹשָׁה אָנָּשִׁים וַיִּצְגִּים לְפָנֵי פֶרְעָה : וּמְקַצָּת מִן אַחוּהִי דְדַבֵּר חֲמֹשָׁא גְבָרִין וְאַקִּימְנוּן קָדָם פֶּרְעָה :

רש"י ומקלה אחיו. מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גיבורים, שאם יראה אותם גיבורים יעשה אותם אנשי מלחמה. ואלה הם ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשזכרם, אבל שמות הגיבורים כפל, וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה, ולגד אמר ברוך מרחיב גד. ולנפתלי אמר נפתלי. ולדן אמר דן. וכן לזבולן, וכן לאשר זה לשון בראשית רבה שהיא אגדת ארץ ישראל אבל בגמרא בבבליה שלנו (בבא קמא ז"ג) מצינו שאותם שכל משה שמותם הם החלשים ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר כדאיתא בבבא קמא ובבבליה דספרי שנינו בה בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו:

(א) וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל אָחִיו מַה מַּעֲשִׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל פֶּרְעָה רַעַה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲבוֹתֵינוּ : וַאֲמַר פֶּרְעָה לְאַחוּהִי מַה עוֹבְדִיכוֹן וַאֲמְרוּ לְפֶרְעָה רַעִי עֲנָא עֲבָדֶיךָ אַף אֲנַחְנָא אַף אֲבָהֵתְנָא : (ב) וַיֹּאמְרוּ אֶל פֶּרְעָה לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֲנוּ כִּי אֵין מְרַעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יִשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן : וַאֲמְרוּ לְפֶרְעָה לְאֲתוּתְבָא בְּאֶרֶץ אֲתִינָא אַרִי לִית רַעִיָא לְעֲנָא דִּי לְעֲבָדֶיךָ אַרִי תְקִיף כְּפִנָא בְּאֶרֶץ דְּכְנָעַן וּכְעוּן יִתְבוּן כְּעוּן עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ דְּגִשְׁוֹן : (ג) וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאָחִיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ : וַאֲמַר פֶּרְעָה לְיוֹסֵף לְמִימַר אָבוּךָ וְאָחִיךָ אֲתוּ לְוֹתְךָ : (ד) אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמִיטְבַּת הָאֶרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אָבִיךָ וְאֶת אָחִיךָ יִשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן

וְאִם יִדְעַתָּ וַיֵּשׁ בָּם אַנְשֵׁי חֵיל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי
מְקַנָּה עַל אֲשֶׁר לִי : אֲרַעָא דְמַצְרַיִם קְדָמָךָ הִיא בְּדַשְׁפִּיר
בְּאַרְעָא אוֹתִיב יַת אַבוּךָ וַיַּת אַחִיךָ יִתְבוּן בְּאַרְעָא דְגִשְׁוֹן וְאִם יִדְעַתָּ וְאִית
בְּהוּן גְּבָרִין דְּחִילָא וַיִּתְמַנְנוּן רַבְּנֵי גִיתֵי עַל דִּי לִי :

רש"י חנני חיל. בקיאין באומנותן לרעות לאן: על אשר לי. על לאן שלי:

(ה) וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמְדֵהוּ לְפָנָיו
פְּרָעָה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה : וְאִתֵּי יוֹסֵף יַת יַעֲקֹב
אַבוּהֵי וְאַקִּימְנָה קְדָם פְּרָעָה וַבְּרִיךְ יַעֲקֹב יַת פְּרָעָה :

רש"י ויברך יעקב. היא שאילת שלום כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים, שלדי"ר בלע"ז וגריסעו:

(ו) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יַעֲקֹב כִּמָּה יָמֵי שְׁנֵי
חַיֶּיךָ : וַאֲמַר פְּרָעָה לְיַעֲקֹב כִּמָּה יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ : (ז) וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים
וּמֵאת שָׁנָה מְעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי
וְלֹא הִשְׁיִגוּ אֶת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵי בְיָמֵי
מְגוּרֵיהֶם : וַאֲמַר יַעֲקֹב לְפְרָעָה יוֹמֵי שְׁנֵי תוֹתְבוּתֵי מָאָה וַתִּלְתֵּן
שְׁנֵין זְעִירִין וּבִישׁוּן הוּוּ יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא אֲדַבְּיִקוּ יַת יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבָהֵתֵי
בְּיוֹמֵי תוֹתְבוּתֵהוֹן :

רש"י שני מגורי. ימי גרותי כל ימי הייתי גר בארץ: ולא השיגו. בטובה:

(ח) וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו פְּרָעָה :
וַבְּרִיךְ יַעֲקֹב יַת פְּרָעָה וַנִּפְקַ מִן קְדָם פְּרָעָה :

רש"י ויברך יעקב. כדרך כל הגפטרס מלפני שרים מצרכים אותם ונוטלים רשות ומה ברכה ברכו שיעלה נילום
לרגליו לפי שאין מצרים שותה מי גשמים אלא נילום עולה ומשקה ומצרכתו של יעקב ואילך היה פרעה בא אל
נילום והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ ותגומא:

(יא) וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחָיו
וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטַב
הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרַעֲהוֹ:
וְאוֹתֵיב יוֹסֵף יְת אֲבוּהֵי וְיֵת אַחוּהֵי וַיְהִי לְהוֹן אַחְסָנָא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם
בְּדִשְׁפִיר בְּאֶרֶץ דְּרַעְמֶסֶס כְּמָא דִּי פִקִּיד פְּרַעֲהוֹ:

רעמסס. מארץ גושן היא:

(יב) וַיַּכְלִיכַל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחָיו וְאֶת כָּל
בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף : וְזוּן יוֹסֵף יְת אֲבוּהֵי וְיֵת אַחוּהֵי
וְיֵת כָּל בֵּית אֲבוּהֵי לַחֲמָא לְפּוּם טַפְלָא:

לפי הטף. לפי האריך לכל בני ביתם:

(יג) וּלְחֶם אֵין בְּכָל הָאָרֶץ כִּי כָבֵד הָרָעַב מְאֹד
וַתִּלְהֶ אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרָעַב:
וְלַחֲמָא לִית בְּכָל אֶרֶץ אַרִי תַקִּיף כְּפִנָּא לַחְדָּא וְאַשְׁתַּלְהֵי עֲמָא דְאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וְעֲמָא דְאַרְעָא דְכְנַעַן מִן קֳדָם כְּפִנָּא:

ולחם אין בכל הארץ. חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב: ותלה. כמו ותלחה לשון עייפות כתרגומו ודומה
לו (משלי ט) כמתלהלה היורה זיקים:

(יד) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים
וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרַעֲהוֹ : וְלִקִּיט יוֹסֵף
יְת כָּל כֶּסֶף אֲדַשְׁתַּכַּח בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ דְּכְנַעַן בְּעִיבוּרָא דִּי אַנּוּן
זָבְנִין וְאַיְתֵי יוֹסֵף יְת כֶּסֶף לְבֵית פְּרַעֲהוֹ : (ט) וַיִּתֵּם הַכֶּסֶף
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֵאוּ כָּל
מִצְרַיִם אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר הִבָּה לָנוּ לֶחֶם וְלָמָּה
נָמוּת נִגְדָדָךְ כִּי אַפִּיס כֶּסֶף : וְשָׁלִים כֶּסֶף מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם

וּמֵאַרְעָא דְכַנְעַן וְאַתּוּ כָּל מִצְרָאֵי לְוֹת יוֹסֵף לְמִימֵר הֵב לָנָא לַחֲמָא וּלְמָה נְמוּת לְקַבְּלֻדְ אַרֵי שְׁלִים כְּסָפָא :

רס"ז. ארפס. כהרגומו שלים:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֵבוּ מִקְנֵיכֶם וְאַתְּנָה לָכֶם (ט) בְּמִקְנֵיכֶם אִם אָפִס כְּסָף : וַאֲמַר יוֹסֵף הֵבוּ גִיתֵיכֶם וְאַתּוּ לָכוּן בְּגִיתֵיכֶם אִם שְׁלִים כְּסָפָא : (י) וַיָּבִיאוּ אֶת מִקְנֵיהֶם אֶל יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֲמֹרִים וַיִּנְהֲלֵם בַּלָּחֶם בְּכָל מִקְנֵיהֶם בַּשָּׁנָה הַהוּא : וְאַתִּיּוּ יָת גִּיתֵיהוֹן לְוֹת יוֹסֵף וַיִּהֵב לְהוֹן יוֹסֵף לַחֲמָא בְּסוּסוֹתָא וּבְגִיתֵי עֲנָא וּבְגִיתֵי תוֹרִין וּבְחֲמֹרִין וְזָנְנוּן בְּלַחֲמָא בְּכָל גִּיתֵיהוֹן בַּשָּׁתָא הַהִיא : (י"א) וַתִּתֶּם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיָּבִיאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא נִכְחַד מֵאֲדָנִי כִּי אִם תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לְפָנַי אֲדָנִי בְּלִתִּי אִם גּוֹיִתְנוּ וְאַדְמַתְנוּ : וּשְׁלִימַת שְׁתָּא הַהִיא וְאַתּוּ לְוֹתָהּ בַּשָּׁתָא תַנְיִתָּא וְאַמְרוּ לָהּ לֹא נִכְסִי מִן רַבּוּנֵי אֱלֹהִין שְׁלִים כְּסָפָא וְגִיתֵי בְּעִירָא לְוֹת רַבּוּנֵי לֹא אִשְׁתָּאֵר קָדָם רַבּוּנֵי אֱלֹהִין גּוֹיִתְנָא וְאַרְעָנָא :

רס"ז. בשנה השנית. שנית לשני הרעב: כי אם תם הכסף וגו'. כי אשר תם הכסף והמקנה וזכא הכל אל יד אדוני: בלתי אם גויחנו. כמו אם לא גויחנו:

לָמָה נְמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲדַמַּתְנוּ (ט"א) קָנָה אֲתָנוּ וְאַתּוּ אֲדַמַּתְנוּ בַּלָּחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאַדְמַתְנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתוּן זָרַע וְנִחְיָה וְלֹא נְמוּת וְהָאֲדַמָּה לֹא תִשָּׂם : לְמָה נְמוּת לְעֵינֶיךָ אִף אֲנַחְנָא אִף אֲרַעְתְּנָא קִנִּי יִתְנָא וְיָת אֲרַעְתְּנָא בְּלַחֲמָא וְנִהְיָ אֲנַחְנָא וְאַרְעְתְּנָא עֲבָדִין לְפָרְעָה וְהֵב בְּרַזְרָעָא וְנִיחֵי וְלֹא נְמוּת וְאַרְעָא לֹא תַבּוּר :

רש"י ותן זרע. לזרוע האדמה ורע"פ שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר מכיון שבא יעקב למצרים
באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה: לא תשם – לא תהא שממה. לא תבור
לשון שדה בור שאינו חרוש:

(כ) וַיִּקַּן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרָעָה
כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי חָזַק עֲלֵהֶם
הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרָעָה : וַקָּנָה יוֹסֵף יֵת כָּל אֲרָעָא
דְּמִצְרַיִם לַפְּרָעָה אַרְי זְבִינֵי מִצְרַיִם גְּבַר חִקְלָה אַרְי תְּקִיף עֲלֵיהוֹן פְּפָנָא
וְהוֹת אֲרָעָא לַפְּרָעָה :

רש"י ותהי הארץ לפרעה. קנויה לו:

(כא) וְאֵת הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לְעָרִים מְקֻצָּה גְבוּל
מִצְרַיִם וְעַד קָצָהוּ : וְיֵת עֲמָא אַעְבְּר יֵתָה מְקַרִי לְקַרִי מְסִיפִי
תַּחוּם מִצְרַיִם וְעַד סוּפָה :

רש"י ואת העם העביר. יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והקציב של עיר זו בחזרתה, ולא
הורדך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבוו של יוסף שנתכוין להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותם
גולים (חולין ט): מקצה גבול מצרים וגו'. כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצרים מקצה גדולה ועד קצה גדולה:

(כב) רַק אֲדָמַת הַכְּהֹנִים לֹא קָנָה כִּי חֵק
לַכְּהֹנִים מֵאֵת פְּרֵעָה וְאָכְלוּ אֶת חֵקֶם אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם פְּרֵעָה עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת
אֲדָמָתָם : לְחוּד אֲרָעָא דְכַמְרִיא לֹא זְבִין אַרְי חֵלְקָא לְכַמְרִיא מְלוֹת
פְּרֵעָה וְאָכְלוּ יֵת חֵלְקָהוֹן דִּי יֵהב לְהוֹן פְּרֵעָה עַל כֵּן לֹא זְבִינֵי יֵת אֲרָעָהוֹן :

רש"י הכהנים. הכותרים כל לשון כהן משרת לאלהות הוא חוץ מאותן שהם לשון גדולה כמו כהן מדין כהן און:
חוק לכהנים. חק כך וכך לחם ליום:

(כג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם
הַיּוֹם וְאֵת אֲדָמַתְכֶם לַפְּרָעָה הִיא לָכֶם זֶרַע
וְזָרְעֵתֶם אֶת הָאֲדָמָה : וַאֲמַר יוֹסֵף לְעֲמָא הָא זְבִינִית יֵתְכוֹן
יוֹמָא דִּין וְיֵת אֲרָעְכוֹן לַפְּרָעָה הִיא לְכוֹן בְּר זָרְעָא וְתִזְרְעוּן יֵת אֲרָעָא :

(כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה
וְאַרְבַּע הַיָּדוֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה
וְלֹאֲכַלְכֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּבִתְיֹכֶם וְלֹאֲכַל לְטַפְּכֶם :
וְיִהְיֶה בְּאֵעוּלֵי עַלְלֵתָא וְתִתְּנוּן חַד מִן חֲמִשָּׁא לְפָרְעָה וְאַרְבַּע חֲלָקִין יִהְיֶה לָכוֹן
לְבַר זֶרַע חֲקָלָא וְלְמִיכְלָכוֹן וְלְאִנְשׁ בְּתִיכּוֹן וְלְמִיכְל לְטַפְלָכוֹן : (כה)
וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ נִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי
אֲדֹנָי וְהֵינּוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה : וַאֲמָרוּ קִימְתָנָא נְשַׁפַּח
רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי וְנִהִי עֲבָדִין לְפָרְעָה :

רש"י נמצא חן. לעשות לנו זאת כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה. להעלות לו המס הזה בכל שנה לחק שלא יעבור:

(כו) וַיִּשְׂם אֶתְּהָ יוֹסֵף לְחָק עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַל
אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֲמִשׁ רֶק אֲדָמַת
הַכְּהֻנִּים לְבַדָּם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה : וְשׂוּי יְתָה יוֹסֵף
לְגִזְרָא עַד יוֹמָא הָדִין עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּיהוֹן יִהְבִּין חַד מִן חֲמִשָּׁא לְפָרְעָה
לְחוּד אַרְעָא דְּכַמְרָא בְּלַחוּדִיהוֹן לֹא הוּת לְפָרְעָה : (כז) וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאֲחִזּוּ בָּהּ
וַיִּכְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד : וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּאֶרֶץ
דְּגִשֹׁן וַאֲחֻסִּינוּ בָּהּ וּנְפִישׁוּ וּסְגִיאוּ לְחֻדָּא :

רש"י וישב ישראל בארץ מצרים. והיו בארץ גושן שהיא מארץ מצרים: ויאחזו בה. לשון אחוזה:

הפטרות ויגש - יחזקאל לז

(טו) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (טז) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ

עַץ אֶחָד וּכְתָב עָלָיו לְיְהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ
 וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בַּיִת
 יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ : (י) וְקָרַב אֶתְּם אֶחָד אֶל אֶחָד לָךְ לְעֵץ
 אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ : (יח) וּכְבֹאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלַיְךָ בְּנֵי
 עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא תִגִּיד לָנוּ מָה אֱלֹה לָךְ : (יט) דַּבֵּר אֲלֵהֶם
 כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לִקַּח אֶת עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד
 אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (חברו) חֲבָרְיוֹ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת
 עֵץ יְהוּדָה וְעֲשִׂיתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדֵי : (כ) וְהָיוּ
 הָעֵצִים אֲשֶׁר תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעִינֵיהֶם : (כא) וְדַבֵּר
 אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לִקַּח אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֶתְּם
 מִסְּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֲדָמְתָם : (כב) וְעֲשִׂיתִי אֶתְּם
 לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם
 לְמֶלֶךְ וְלֹא (יִהְיֶה) יִהְיוּ עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחְצוּ עוֹד לְשִׁתֵּי
 מִמְּלָכוֹת עוֹד : (כג) וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם
 וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְּם מִכָּל
 מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטַהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ לִי
 לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים : (כד) וְעַבְדֵי דָוִד מִלֶּךְ
 עֲלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקְתִּי
 יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם : (כה) וַיָּשְׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לְעַבְדֵי לִיעֶקֶב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עֲלֵיהֶם הַמָּה
 וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם וְדָוִד עַבְדֵי נָשִׂיא לָהֶם
 לְעוֹלָם : (כו) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה
 אוֹתָם וְנָתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת מְקוֹדְשֵׁי
 בְּתוֹכָם לְעוֹלָם : (כז) וְהָיָה מִשְׁכְּנֵי עֲלֵיהֶם וְהִיִּתִי לָהֶם
 לֵאלֹהִים וְהַמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם : (כח) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי
 יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקוֹדְשֵׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

א. רבי אליעזר אומר, עגלה, בת שנתה. ופרה. בת שתיים. וחכמים אומרים, עגלה, בת שתיים. ופרה, בת שלש או בת ארבע. רבי מאיר אומר, אף בת חמש כשרה הזקנה, אלא שאין ממתניין לה, שמא תשחיר, שלא תפסל. אמר רבי יהושע לא שמעתי אלא שלשית. אמרו לו, מה הלשון שלשית. אמר להם, כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר אתה, שלשית, לאחרות במנין. וכשאתה אומר, שלשית, בת שלש שנים. כיוצא בו אמרו, פרס רבעי. אמרו לו, מה הלשון רבעי. אמר להם, כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר אתה, רביעי, לאחרים במנין. וכשאתה אומר, רבעי, בן ארבע שנים. כיוצא בו אמרו, האוכל בבית המנגע פרס משלש לקב. אמרו לו, אמור משמונה עשרה לסאה. אמר להם, כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי, אני אפרש. אם אומר אתה משלש לקב, אין בו חלה. וכשאתה אומר משמונה עשרה לסאה, מעטותו

ברטנורה (א) רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. עגלה ערופה לריד שתהא בת שנתה ולא יותר: ופרה אדומה בת שתי שנים. ללשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה: וחכמים אומרים עגלה ערופה כשרה אפילו בת שתיים. וכל שכן בת שנתה, אלא לאפילו בת שתיים עגלה היא. ואע"ג דקיימא לן כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, סברי רבנן שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כא) עגלת בקר, ולא כתיב עגלה סתם: שמא תשחיר שלא תפסל. שאם יולדו בה שתי שערות שחורות פסולה, דכתיב (במדבר יט) אדומה תמימה, שתהא תמימה באדמימות. והלכה, דפרה אדומה בת שלש שנים או בת ארבע, וזקנה כשרה אלא שאין ממתניין לה שמא תשחיר ותפסל: לא שמעתי אלא שלשית. כך שמעתי שאין כשרה לפרה אדומה אלא שלשית: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלשית. משמע שלשית לאחרות במנין, שנולדו שתי פרות אחרות לפניו וזו שלשית להן: שלשית. משמע שהיא בת ג' שנים: רביעי לאחרים. כשיש ארבעה כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים, אבל רבעי משמע כרם בן ארבע שנים: האוכל בבית המנגע פרס. השוהה בבית המנגע כדי אכילת פרס, מטמא בגדים שעליו. ופרס הוא חזי ככר משלש ככרות לקב: אמרו לו אמור משמונה עשרה לסאה. כלומר, היה לך לומר משמונה עשרה לסאה, שהסאה ששה קבין ושלש ככרות לקב הן שמונה עשרה לסאה: כך שמעתי. מרבותי, ואין בידי לפרש למה לא

אמרו הם משמונה עשרה לסאה: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה: משלש לקב אין בו חלה. דחמש רביעיות קמח ועוד, חייבין בחלה, והלש קב בלבד אין מפריש ממנה חלה, הלכך כשאתה אומר משלש ככרות לקב, משמע שלא הופרש מהן חלה, וכשאתה אומר משמונה עשרה לסאה, נמצא שכל ככר הוא פחות מה שמיעטתו חלתו, שהלש סאה לריד להפריש ממנה חלה:

ב. רבי יוסי הגלילי אומר, פרים, בני שתים, שנאמר (במדבר ח), **ויפר שני בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים, בני שלש.** רבי מאיר אומר, אף בני ארבע ובני חמש, פשרים, אלא שאין מביאים זקנים, מפני הקבוע:

דרטורה (ב) ופר שני בן בקר תקח לחטאת. בטהרת הלויים כתיב. צפרשת בהעלותך (ט) והאי שני יתירא הוא, דכיון דכתיב בתריה ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה, ממילא ידענא דתרי נינהו, אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים, דכי היכי דלצת שלש קרי שלשית, הכי נמי לבן שתיים קרי שני: וחכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים:

ג. כבשים, בני שנה. ואילים, בני שתים. וכלם מיום ליום. בן שלשה עשר חדש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש. רבי טרפון קורהו פלגס. בן עזאי קורהו נוקד. רבי ישמעאל קורהו פרכדיגמא. הקריבו, מביא עליו נסכי איל, ולא עלה לו מזבחו. בן שלשה עשר חדש ויום אחד, הרי זה איל:

דרטורה (ג) מיום ליום. נולד באחד באלול, לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה שניה. דבתר שנתו אזלינן ולא בתר שנים של מנין העולם. ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן באילים בני שתיים: אינו כשר לא לאיל. דאינו נחשב איל עד שיכנס שלשים יום משנה שניה לו: פלגס. לשון פלג, כלומר ממוצע בין זה לזה, ילא מכלל כבש ולכלל איל לא בא: נוקד. לשון אשר היה בנוקדים (עמוס א) שפירושו בעלי האון: פרכדיגמא. למטבע שנפסל קורין כן בלשון יוני, אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש: מביא עליו נסכי איל. שלשית ההין. ונפקא לן מדכתיב או לאיל, לרבות את הפלגס לנסכי איל:

ד. חטאת הצבור ועולותיהן, חטאת היחיד ואשם נזיר ואשם מצורע, פשרין מיום שלשים והלאה, ואף ביום שלשים. ואם הקריבום ביום שמיני, פשרים. נדרים ונדבות, הבכור והמעשר והפסח, פשרים מיום השמיני

וְהִלָּאָה, וְאָף בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי:

ברטנורה (ז) חטאות הצבור. כגון שעירי ראשי חדשים ושל מועדות ועולותיהן כולהו בני שנה נינהו: חטאת היחיד. כשבה או שעירה: ואם הקריבום ביום השמיני כשרים. דכתיב (ויקרא כג) ומיום השמיני והלילה ירצה, ונאמר בצבור (שמות כג) ביום השמיני תתנו לי, מה צבור עשה יום שמיני כשמיני והלילה, אף בשאר קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלילה. מיהו במידי דחובה מלוא מן המוצחך להביא מיום שלשים ואילך: והפסח. אע"ג דחובה הוא, לא חשו חכמים, משום דנסבי לפי נפשות, שלא יבוא לידי נותר כיון שאינו נאכל [אלא] לחצורה אחת:

גמרא נדה דף י"ד ע"ב

מִשְׁתַּבַּח לִיהוָה רַבִּי לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי בִּיסָא דְאָדָם גְּדוֹל הוּא אָמַר לוֹ לְכַשְׁיבּוּא לְיָדָךְ הִבִּיאָהוּ לְיָדֵי כִּי אָתָּא אָמַר לִיהוָה בְּעֵי מִינְאֵי מִילְתָּא בְּעָא מִינִיָּה בְּדָקָה בְּעַד שְׂאִינוּ בְּדוּק לָהּ וְהִנִּיחֶתוּ בְּקוֹפְסָא וּלְמַחֵר מְצָאָה עָלָיו דָּם מֵהוּ אָמַר לוֹ כְּדַבְּרֵי אָבָא אִימָא לָךְ אוֹ כְּדַבְּרֵי רַבִּי אִימָא לָךְ אָמַר לוֹ כְּדַבְּרֵי רַבִּי אִימָא לִי. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל זֶהוּ שְׂאוּמְרִין עָלָיו דְּאָדָם גְּדוֹל הוּא הֵיאֵךְ מִנִּיחִין דְּבָרֵי הָרַב וְשׁוּמְעִים דְּבָרֵי הַתְּלָמִיד. וְרַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי בִּיסָא סָבַר רַבִּי רִישׁ מְתִיבְתָּא הוּא וְשְׂכִיחֵי רַבְּנָן קָמִיָּה וּמְחַדְדֵי שְׂמַעְתִּיָּה:

רש"י אמר ליה. רבי ישמעאל לרבי חמא בעי מינאי מילתא: כדברי אבא. רבי יוסי או כדברי רבי ולקמן תני פלוגתייהו בשמעתי:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, רַבִּי יִצְחָק אָמַר כְּתִיב (שם) וַיְבָרֶךְ:

אֲלֵקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכָתִיב בְּפֶן (שְׁמוֹת טו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה בּוֹ, כִּיּוֹן דְּלֹא מִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ מְזוּנֵי מַה בְּרַכְתָּא אֲשֶׁתַּכַּח בֵּיהּ, אֶלָּא הָכִי תַאנָּא כָּל בְּרַכְּאָן דְּלַעֲיָלָא וְתַתָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תַלְוֹן, וְתַאנָּא אַמְאֵי לֹא אֲשֶׁתַּכַּח מְנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְשׁוּם דְּהָהוּא יוֹמָא מִתְבְּרַכְּאָן מְנִיָּה כָּל שְׁתָּא יוֹמִין עֲלָאִין וְכָל חַד וְחַד יְהִיב מְזוּנִיָּה לְתַתָּא כָּל חַד בְּיוֹמוֹי מִהָהִיא בְּרַכָּה דְּמִתְבְּרַכְּאָן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה, וּבְגִנֵּי כְּדָּ מָאן דְּאִיְהוּ בְּדַרְגָּא דְּמִהִימְנוּתָא בְּעֵי לְסַדְרָא פְתוּרָא וְלֹא תִקְנָא סְעוּדָתָא בְּלִילְיָא דְּשַׁבְתָּא בְּגִין דְּיִתְבְּרַךְ פְתוּרִיָּה כָּל אַנּוּן שְׁתָּא יוֹמִין דְּהָא בְּהָהוּא זְמַנָּא אִזְדְּמֹן בְּרַכָּה לְאִתְבְּרַכָּא כָּל שְׁתָּא יוֹמִין דְּשַׁבְתָּא וּבְרַכְתָּא לֹא אֲשֶׁתַּכַּח בְּפְתוּרָא רִיקְנִיָּא, וְעַל כְּדָּ בְּעֵי לְסַדְרָא פְתוּרִיָּה בְּלִילְיָא דְּשַׁבְתָּא בְּנִהְמֵי וּבְמְזוּנֵי, רַבִּי יִצְחָק אָמַר אֶפְלוּ בְּיוֹמָא דְּשַׁבְתָּא נְמִי :

תרגום הזהר זְכוּר אֶת יוֹם הַשָּׁבַת לְהַקְדִּישׁוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר כְּתוּב וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכְתוּב צִמְן שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה בּוֹ. כִּיּוֹן שְׁלֹא נִמְלָא בּוֹ מְזוּנֹת מַה הַבְּרַכָּה שֵׁיֵשׁ בּוֹ. אֶלָּא כְּדָּ לְמַדְנֵי כָּל הַבְּרַכּוֹת שְׁלַמְעֵלָה וְלִמְטָה, תְּלוּסֵי צִיּוּם הַשְּׁבִיעִי. וְלִמְדְנֵי מַדוּעַ לֹא הָיָה מִן צִיּוּם הַשְּׁבִיעִי, מִשּׁוּם שְׁמִיּוּם הַשְּׁבִיעִי מִתְבְּרַכִּים כָּל הַשָּׁשָׁה יָמִים הָעֲלִיוֹנִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן מְזוּנוֹ לְמִטָּה, כָּל אֶחָד צִיּוּמוֹ, מֵאוֹתוֹ הַבְּרַכָּה שְׁנִתְבְּרַךְ צִיּוּם הַשְּׁבִיעִי. וְלִכּוֹן מִי שְׁהוּא צְדָקָתָהּ הָאֲמוּנָה לְרִיזָּה לְסַדֵּר מְזוּנוֹ וְלִתְקוֹן סְעוּדָה צְלִיל שָׁבַת צְשָׁבִיל שְׁיִתְבְּרַךְ מְזוּנוֹ כָּל אוֹתָם שָׁשָׁה יָמִים כִּי הָרִי צְאוֹתוֹ הַזְּמַן נִמְלָאֵת הַבְּרַכָּה לְהִתְבְּרַךְ מִמֶּנּוּ כָּל הַשָּׁשָׁה יָמִים. כִּי הַשָּׁבַת וְהַבְּרַכָּה לֹא נִמְלָאִים צְשָׁלְחוֹן רִיָּה. וְלִכּוֹן לְרִיזָּה לְסַדֵּר שְׁלַחְנוֹ צְלִיל שָׁבַת צְלַחָם וּמְזוּן. רַבִּי יִצְחָק אָמַר אֶפְלוּ צִיּוּם הַשָּׁבַת גַּם כּוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י"ח

א. נוֹתְנִין גְרָגִיר שֶׁל מַלְח וְגָרִיס שֶׁל פּוּל עַל פִּי הַיָּר בְּעָרְב שַׁבַּת שְׂיִהְיֶה דוֹלֵק בְּלִיל שַׁבַּת וְכָל הַפְּתִילוֹת שְׂאִין מִדְּלִיקוֹן בָּהוּן בְּשַׁבַּת עוֹשִׂין מֵהוּן מְדוּרָה בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה בֵּין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה בֵּין עַל גְּבִי מְנוּרָה בֵּין עַל גְּבִי קַרְקַע. וְלֹא אָמְרוּ אֶלָּא

לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לָנֵר בַּלְבָּד ב. שָׁמֹן שֶׁמֶדְלִיקִין בּוֹ לְשֶׁבֶת צָרִיד
שִׁיחָא נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה אֲבָל שְׁמָנִין שְׁאִין נִמְשָׁכִין אַחַר
הַפְּתִילָה כְּגוֹן זָפֶת וְשַׁעֲנָה וְשָׁמֹן קִיק וְאַלְיָה וְחֶלֶב אִין מְדִלִיקִין
בְּהֵן וּמִפְּנֵי מָה אִין מְדִלִיקִין בְּפְתִילוֹת שְׁאִין הָאוֹר נִתְּלֵת בְּהֵן
וְלֹא בְּשִׁמְנִים שְׁאִין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה גְזִירָה שְׁמָא יְהִי
אוֹר הֵנָּר אֶפֶל וַיִּטָּה אוֹתָם בְּשַׁעָה שְׁיִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה:

מוסר

מספר חרדים דף ס"ח ע"ב

כְּתִיב (תהלים כ"ו) וּבְשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגוֹל שְׁצָרִיד שְׁיִשָּׂא דָּגַל ה' בִּימֵינוּ
וְשֵׁם הַשֵּׁם חָקוֹק עָלֵינוּ כִּי מִלְחָמַת הַיָּצָר הִיא מִלְחָמַת ה'
וְהַרְשָׁעִים וְכִסְיִלִים מָרִים קָלוֹן דָּגַל הַטְּמָאָה הַחִיצוֹנִית וְאִז
גוֹרֵם לְשֵׁלוֹט הַבָּאִים לְסִטְרָא דִּילֵיהּ שְׁהִם הַגּוֹיִם. וְהַצְּדִיקִים
הַקְּדוּשִׁים מְרִימִין דָּגְלוֹ וְתַבְרָךְ בְּאוֹתוֹתָיו וְאִז (שם) אֵלֶּה בְּרַכְּבֵי
וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאֵנְחָנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר הַמָּה כְּרַעוּ וְנִפְלוּ
וְאֵנְחָנוּ קִמְנוּ וְנִתְּעוֹדָד ה' הוֹשִׁיעָה הַמְּלֶךְ הַנִּלְחָם אֶת
מִלְחָמוֹתֵינוּ הוּא יַעֲנֵנוּ. כְּתִב הָרַב רַבֵּינוּ עוֹבְדֵיהּ בְּרִישׁ מִסְכַּת
פָּאָה דְּמָצִי אֵינִישׁ לְאַפְרוּשֵׁי חֲמִישִׁית הָרִיוּחַ לְצַדִּיקָה וְכוּ'
וְסִימְנָךְ (בראשית מ"ז) וְנִתְּתָם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה לְפָרְעוֹן חוֹבוֹת
הַבּוֹרָא וְתַבְרָךְ. אִם יִרְגִּיל אָדָם לְדוֹן לְכַף זְכוּת וּלְדַבֵּר תַּמִּיד
טוֹב וְלֹא רַע כָּלֵל יְהִי כָּלִי וְצִנּוֹר אֶל הַקְּדוּשָׁה וְאִם לְהַפְּךָ בַּר
מִיָּן וְכֵן הָעֵין בְּרִאוֹתוֹ חֲבִירוֹ בְּטוֹב עֵין הוּא יְבָרַךְ וַיִּשְׁפִּיעַ טוֹב
לְחַבִּירוֹ וְגַם יְבָרַךְ וּלְהַפְּךָ לְהַפְּךָ בַּר מִיָּן דְּכְתִיב (משלי כ"ב) טוֹב
עֵין הוּא יְבָרַךְ וְקָרִי יְבָרַךְ וְכְתִיב (רות ב') עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה וְגו'
כְּדֹאִיתָא בְּזָהָר:

פרשת ויחי

ויחי יום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 1 דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה :

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה
וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שְׁבַע שָׁנָיִם
וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה : וַחֲמֵי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם שְׁבַע
עָשָׂר שָׁנָיִם וַחֲמֵי יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וּשְׁבַע שָׁנָיִם :

רש"י למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולכס של ישראל מלכת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר שזקק לגלות את הקץ לבנינו ונסתם ממנו:

וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָנָו
לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מְצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ
שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד
וְאָמַת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם : וַיִּקְרְבוּ יוֹמֵי
יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָרָה לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לָהּ אִם כָּעַן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין
בְּעֵינֶיךָ שׂוֹי כָּעַן יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְתַעֲבֹד עִמִּי טִיבוֹ וְקִשׁוּט לֹא כָּעַן תִּקְבְּרֵנִי
בְּמִצְרַיִם :

רש"י ויקרבו ימי ישראל למוות. כל מי שנאמר בו קריבה למוות לא הגיע לימי אבותיו. ויחזק חי מאה ושמונים ויעקב מאה ארבעים ושבע. בדוד נאמר קריבה, אביו חי ארבע מאות שנים והוא חי שבעים: ויקרא לבנו ליוסף. למה שהיה יכולת בידו לעשות: שים נא ידך תחת ירכי. והשבע: חסד ואמת. חסד שעושין עם המחסים הוא חסד של אמת, שאינו מלפיה לתשלום גמול: אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי ושאין מהי חולה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחלות, ושלא יעשוני מצרים עבודה זרה:

וַשְׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאתֵנִי מִמִּצְרַיִם
וַיִּקְבְּרֵתֵנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה
כְּדַבְּרֶךָ : וַאֲשַׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְתִטְלַנְנִי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִי
בְּקִבְרֵיהֶן וַיֹּאמֶר אָנָּה אֶעֱבֹד כְּפִתְגָמְךָ :

רש"י וְשָׁכַחְתִּי עִם אֲבוֹתַי. וי"ו זו מחבר למעלה לתחלת המקרא (פסוק כט) קים נא ידך תחת ירכי והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי, ואחה תשאני ממנרים. ואין לומר ושכחתי עם אבותי, השכיבני עם אבותי צמעה, שהרי כתיב אחרי ונשאתני ממנרים וקברתני בקברתם. ועוד, מנינו בכמה מקומות לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו (מ"א ב י) וישכב דוד עם אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד:

ל"א וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה : (פ) וַאֲמַר קַיִם לִי וְקַיִם לָהּ וְסָגִיד יִשְׂרָאֵל עַל רִישׁ עֲרֶסָא :

רש"י וישתחו ישראל. תעלה בעדניה סגיד ליה: על ראש המטה. הפך עצמו לכד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלמה שאין בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בלדקו:

מח א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרַיִם : וְהָיָה בְּתֵר פְּתִיגְמִיָּא הָאֵלִין וַאֲמַר לְיוֹסֵף הָא אָבוּךָ שְׁכִיב מִרְעָ וְדַבֵּר יַת תְּרִין בְּנוֹהֵי עִמָּה יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרַיִם :

רש"י ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אל אביו למנרים והגיד לו: ויקח את שני בניו עמו. כדי שיברכם יעקב לפני מותו:

ב) וַיִּגַּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵךְ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבַּע עַל הַמָּטָה : וְחַוֵּי לְיַעֲקֹב וַאֲמַר הָא בְּרַךְ יוֹסֵף אֶתָּא לְוַתָּךְ וְאֶתְקַרְף יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּיב עַל עֲרֶסָא :

רש"י ויגד. המגיד ליעקב, ולא פרש מי, והרבה מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין כבוד למלכות, וכן משה חלק כבוד למלכות (שמות י"א ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו (מ"א) יח (ט) וישנם מחניו וגו' :

נביאים - מלכים א - פרק ב

ב (א) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לָמוֹת וַיֵּצֵא אֶת שְׁלֹמֹה
בְּנוֹ לְאֹמֶר : וַיִּקְרְבוּ יוֹמֵי דָוִד לְמָמַת וּפְקִידַת שְׁלֹמֹה בְּרִיָּה לְמִימְרָא
(ב) : אֲנֹכִי הֵלֵךְ בְּדַרְךְךָ כָּל הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ וְהָיִיתָ
לְאִישׁ : אֲנִי אֲזִיל בְּאוֹרַח כָּל אֶרֶץ וְתִתְקַף וְתִהְיֶה לְגִבּוֹר דְּחִיל חֲטָאִין
(ג) : וְשִׁמְרַתְּ אֶת מְשֻׁמְרַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכְתָּ
בְּדַרְכָּיו לְשֹׁמֵר חֻקֹּתָיו מִצּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְעֵדוּתָיו כִּכְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכַּח
אֶת כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל אֲשֶׁר תִּפְנֶה
שָׁם : וְתִטֵּר יַת מְטוֹרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהִים לְמַהֲד בְּאוֹרַחוֹ דְּתִקְנֹן קְדָמוּהֵי
לְמַטֵּר קִימוּהֵי פְקוּדוּהֵי וְדִינֹהֵי וְסִהֲדוּתֵיהֶּ כִּמָּא דְכְּתִיב בְּאוֹרֵיתָא דְמֹשֶׁה
בְּדִיל דְּתִצְלַח יַת כָּל דְּתַעֲבִיד וְיַת כָּל אֲתֵר דְּתִתְפַּגֵּי לְתַמּוֹן : (ד) לְמַעַן
יִקְיָם יְהוָה אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לְאֹמֶר
אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת דְּרָכְכֶם לְלַכְתָּ לְפָנַי
בְּאַמַּת בְּכָל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם לְאֹמֶר לֹא
יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל : בְּדִיל דִּי יִקְיָם
יַי יַת פְּתֻגְמוּהֵי דִי מְלִיל עָלַי לְמִימְרָא אִם יִטְרוּן בְּנֵיךָ יַת אוֹרְחֵיהוֹן לְמַהֲד
קְדָמֵי בְּקִשׁוּט בְּכָל לְבָהוֹן וּבְכָל נַפְשָׁהוֹן לְמִימְרָא לֹא יִפְסוֹק לְךָ גִּבּוֹר מֵעַל
פּוֹרְסֵי מְלִכּוּתָא דִּישְׂרָאֵל : (ה) וְגַם אֶתְּהָ יַדְעֵת אֶת אֲשֶׁר
עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשָׁנַי שָׂרִי
צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן נֵר וְלַעֲמֶשָׂא בֶּן
יֶתֶר וַיַּהֲרֹגֵם וַיִּשָּׂם דְּמֵי מְלַחְמָה בְּשָׁלֵם וַיִּתֵּן
דְּמֵי מְלַחְמָה בַּחֲגֵרְתוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְנָיו וּבְנַעֲלוֹ
אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו : וְאַף אֶת יַדְעֵת יַת דְּעַבִּיד לִי יוֹאָב בֶּר צְרוּיָה דְעַבִּיד
לְתַרְוֵן רַבְּנֵי חֵילוֹתָא דִּישְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּר נֵר וְלַעֲמֶשָׂא בֶּר יֶתֶר דְּקִטְיִלְנוֹן
בְּעַרְמוּתֵיהֶּ וְדְמֵי דִי יִתְחַשְׁבֵּי לִיהֵ דְמִיְהוֹן עֲלוּהֵי כְּדָם תְּבִירֵי קֶרְבָּא וַיִּתֵּיב

לְהוֹן בְּכַמְנַת שְׁלֵמָא וְאַשִׁיד דְּמַהוֹן בְּאַסְפְּנִיקֵי דִּי בַחְרָצִיה וְדָשׁ בְּטְלָרִיתָא
דִּי בְּרִגְלוֹהִי :

רש"י אַת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי . שֶׁהִרְאָה הַסֵּפֶר שֶׁשָׁלַח לוֹ בֵּיד אֲוִרִיה , (בַּמִּדְבָּר רַבִּי תַנְחוּמָא סָא) : דְּמִי מַלְחָמָה בְּשָׁלוֹם . שֶׁהִיא
לְהַם שָׁלוֹם עִמּוֹ , וְלֹא הָיוּ נִשְׁמָרִים מִמֶּנּוּ : בַּחְגוּרָתוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְנִיּוֹ . שֶׁחָגַר חֲרָבּוֹ מִלְּמִדַּת עַל מַתְנִיּוֹ , שֶׁלֹּא כְּדַרְךְ
הַחֲוָגְרִים , בְּלֹאחֻוֹ לְקַרְאֵת עִמְשָׂא , וּפְיָה לְמַטָּה כְּדִי שְׁתַּפּוֹל , כַּמָּה שְׁנֵאמַר (שְׁמוּאֵל ב' כ' ח) : וְהוּא יֵלֵךְ וְתַפּוֹל , וְכַשְׁנִפְלָה
וְנִטְלָה , כַּסְבּוֹר עִמְשָׂא שֶׁלֹּא נִטְלָה אֲלֵא לְהַגְבִּיהָ מִן הָאָרֶץ , וְלֹא נִשְׁמַר מֵהַחֲרָב אֲשֶׁר בֵּיד יוֹאֵב : וּבְנִעְלוֹ אֲשֶׁר בְּרִגְלוֹ
. אַת אֲבִנֵי הַרְגָּה בְּעַרְמָה , שֶׁשָּׂאֵלוּ גִידְמַת הַיָּאֵךְ חוֹלְצָת , כַּמָּה שְׁנֵאמַר (שְׁס"ג ט') : וַיִּטְהַר יוֹאֵב אֶל תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדַבֵּר
אִתּוֹ 'בְּשָׁלִי' , לְשׁוֹן 'שָׁל' נִעְלָךְ :

(ה) וְעָשִׂיתָ כְּחֻכְמָתְךָ וְלֹא תוֹרֵד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלוֹם
שְׂאֵל : **(ס)** וְתַעֲבִיד כְּחֻכְמָתְךָ וְלֹא תַחֲיִית סִיבְתִיָּה בְּשְׁלֵמָא לְשְׂאוֹל :

רש"י וְלֹא תוֹרֵד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלוֹם שְׂאוֹל . אֶל תַּנִּיחֻהוּ לְמוֹת מִיתַת עִמּוֹ וּלְיִפּוֹל בְּגִיחָם :

כתובים - משלי - פרק י

(לא) פִּי צַדִּיק יָנוּב חֻכְמָה וּלְשׁוֹן תַּהֲפֹכֹת
תִּכְפֹּרֶת : פּוֹמִיָּה דְּצַדִּיקָא מוֹעִי חֻכְמָתָא וְלִישָׁנָא דְּהֲפִיכוּ נְתִפְסִק :

רש"י פִּי צַדִּיק יָנוּב חֻכְמָה . יִדְבַר לְשׁוֹן נִיב שְׁפָתַיִם (יִשְׁעִיה נ"ז) :

(לב) שְׁפָתַי צַדִּיק יִדְעוֹן רָצוֹן וּפִי רְשָׁעִים
תַּהֲפֹכֹת : שְׁפּוֹתֵיהָ דְּצַדִּיקָא יִדְעוֹן צְבִיּוֹנָא וּפּוֹמִיָּהוֹן דְּרְשָׁעֵי מְהֻפָּךְ :

רש"י שְׁפָתַי צַדִּיק יִדְעוֹן רָצוֹן . יוֹדְעִים לְרָצוֹן וּלְפִיִּים אֵת צוֹרָאִים וְיוֹדְעִים לְרָצוֹן אֵת הַבְּרִיּוֹת וְלֵהֲטִיל שָׁלוֹם בִּינֵיהֶם :

(א) מֵאֲזַנֵּי מְרָמָה תוֹעֵבֶת יְהוָה וְאָבּוֹן שְׁלֵמָה
רָצוֹנוֹ : מְסַחָא דְּנִכְלָא מְרַחֲקֵיהָ דְּאֵלְהָא וּבְמַתְקֵלָא תְּרִיצָא צְבִיּוֹנֵיהָ

בָּא זָדוֹן וַיִּבֹא קָלוֹן וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה : (ב)
הִיךְ דְּעֵלָא זִידוֹנְתָא עָלִיל צְעָרָא וּלְאֵלִין דְּצָנִיעִין חֲכָמְתָא :

כ"ז : בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה . תבוא חכמה :

תִּמְתַּ יִּשְׂרָיִם תִּנְחַם וְסִלְף בּוֹגְדִים (ושדס)
יִשְׂדָּם : תְּמִימוֹתָא דְתַרְיָצִי תִדְבֵּר אֲנוּן וַיִּטְלְטְלוּן בְּזוּזִי וַנְדַכְנוּן :

כ"ז : תומת ישראל תנחם . וסלף בוגדים ישדס . ישדס :

לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תִצְלִיל (ד)
מִמּוֹת : לֹא מִהֲנִי שְׂקָרָא בְּיוֹמָא דְרוּגְזָא וְצַדִּיקָתָא מִפְּלִטָא מִן מוֹתָא
בִּישָׂא :

משנה פאה פרק ג

א. מִלְּבָנוֹת הַתְּבוּאָה שְׁבִין הַזֵּיתִים, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, פָּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים,
מִאֶחָד עַל הַכֹּל. וּמוֹדִים, שְׁאֵם הָיוּ רְאִשֵׁי שׁוֹרוֹת
מְעַרְבִין, שֶׁהוּא נוֹתֵן פָּאָה מִאֶחָד עַל הַכֹּל:

בִּרְטוּרָה (א) מִלְּבָנוֹת. עֲרוּגוֹת מִרְבּוּעוֹת, וּבְצִבִיל שְׁעִשׂוֹת כִּדְפוּסֵי הַלְּבָנוֹת קְרוּיִן
מִלְּבָנוֹת: שְׁבִין הַזֵּיתִים. וְהוּא הַדִּין לְכָל שָׂרָר אֵילָנוֹת, וְנִקְטָ זֵיתִים לְאֶשְׁמוּעִין לְאֵפִילוֹ זֵיתִים
שְׁחִיבִים בְּפָאָה לֹא מִפְּסָקִי לְבָהּ, וְכָל שָׂרָר אֵילָנוֹת שְׁאִין חִיבִין בְּפָאָה, דְּפָשִׁטָא לְלֹא
מִפְּסָקִי: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים פָּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. מִכָּל מִלְּבָן וּמִלְּבָן. הוּאִיל וְעוֹמְדוֹת
הַעֲרוּגוֹת פְּסָקִי וְאִין מִתְעַרְבִין זֶה עִם זֶה, קִסְרִי בֵּית שְׁמַאי לְמִפְּסָקִי זֵיתִים. אֲבָל
הֵיכָא דְרִאשֵׁי שׁוֹרוֹת מִתְעַרְבִין מִזֶּה לְזֶה, מוֹדוֹ לְלֹא מִפְּסָקִי. וּבְזִמְנָן שְׁהֵאֵילָנוֹת מִרוּחֵקִים זֶה
מִזֶּה עַד שְׁבָקְרָקַע בֵּית סָאָה שְׁהוּא חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה אִין בּוֹ עֲשָׂרָה אֵילָנוֹת,
מוֹדִים בֵּית הֵלֵל שְׁנוֹתֵן פָּאָה לְכָל מִלְּבָן וּמִלְּבָן, דְּהוּאִיל וְהֵאֵילָנוֹת מִרוּחֵקִין, נִרְאִין הַדְּבָרִים
שְׁלָא בְּצִבִיל הֵאֵילָנוֹת נַעֲשׂוּ הַמִּלְּבָנוֹת. וּבְזִמְנָן שְׁהֵאֵילָנוֹת רְעוּפִים, וַיֵּשׁ עֲשָׂרָה אֵילָנוֹת בְּפָחוֹת
מִבֵּית סָאָה, מוֹדִים בֵּית שְׁמַאי שְׁנוֹתֵן פָּאָה אַחַת עַל הַכֹּל, לֹא נַחֲלָקוּ אֲלָא כְּשֵׁי עֲשָׂרָה

ב. הַמְנַמֵּר אֶת שְׂדֵהוּ וְשִׁיר קְלָחִים לַחִים, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נוֹתֵן פֶּאֶה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּזוֹרַע שֶׁבֶת אוֹ חֶרְדָּל בְּשֵׁלֶשֶׁה מְקוֹמוֹת, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֶּאֶה מִכָּל אֶחָד

צרטורה (ב) המנמר. מלקט שדהו מקומות מקומות למחזי כמנומר. לשון ונמר חצרבורותיו (ירמיה יג), שקצר התבואה שנתבשלה ראשון ראשון בשדה: ושייר קלחים לחים. אותן שלא נתבשלו: נותן פאה מכל אחד ואחד. כשהוזר ללקט הקלחים לחים ששייר, דנמור מפסיק ולאו אתחלתא דקצירה חשיבא: בזרע שבת. ירק שקורין לו חניס"ו בלע"ז: שהוא נותן פאה מכל אחת ואחת. מפני שאין דרכו לזרוע מהן שדה אחת, לפיכך חשובין כל אותן ערוגות כאלו כל אחת מהן שדה אחת. ושבת וחרדל חייבין בפאה אף על פי שאין נותנין לירק פאה משום דלזרע עבדי, וכמיני זרעים חשיבי. והלכה כחכמים:

ג. הַמְחַלֵּיק בְּצָלִים לַחִים לְשׁוֹק וּמְקַיֵּם יְבֻשִׁים לְגֵרוֹ, נוֹתֵן פֶּאֶה לְאֵלוֹ לְעֶצְמוֹ וּלְאֵלוֹ לְעֶצְמוֹ. וְכֵן בְּאֶפּוֹנִיו, וְכֵן בְּכָרֶם. הַמִּדֵּל, נוֹתֵן מִן הַמְּשֶׁאֵר עַל מַה שֶּׁשִּׁיר. וְהַמְחַלֵּיק מֵאֲחַת יָד, נוֹתֵן מִן הַמְּשֶׁאֵר עַל הַכֹּל:

צרטורה (ג) המחליק בצלים. אית דמפרשי לשון ואנכי איש חלק (בראשית כו), על שם שכשנתלשו נשאר המקום חלק. ואית דמפרשי המחליק, כמו המחלק, שנוטל חלק מן הצלים לחים למכרן בשוק, וחלק אחר מניח יבשים לגורן לקיום: נותן פאה לאלו לעצמן. דכשני מיני חטים דמו: וכן בכרם. וכן המחליק בכרם דינו כמחליק בצלים: המדל נותן מן המשוייר על מה ששייר. בזמן שהצלים זרועים רופים, נוטל מהם אחד מצנתיים, כדי שהנשארים יתגדלו בריוח ויעשו גסים, וזהו הנקרא מדל, שדולה ושולף אותם ממקומם, ותנן איזהו מדל, נוטל אחד ומניח שנים, ואותן שעוקר ליתן ריוח לנשארים, אינם חייבין בפאה, לפי שתקנת הנשארים היא, הילכך נותן פאה מן הנשאר לצד, והנעקר פטור מכלום. דלח חשיבא קצירה: המחליק מאחת יד. כלומר מענין אחד, או כולו לגורן או כולו לשוק. ורמב"ם פירש מאחת יד ממקום אחד, שהחלק שנוטל למכור בשוק, אינו נוטל אותו מכאן ומכאן, אלא כולו מאחד מאחד:

ד. הָאֲמָהוֹת שֶׁל בְּצָלִים חֲיָבוֹת בַּפֶּאֶה, וְרַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר. מִלְּבָנוֹת הַבְּצָלִים שֶׁבֵּין הַיָּרֵק, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, פֶּאֶה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַכֹּל:

דרטורה (ה) האמהות של צללים. צללים גדולים שמניחין אותן לגדל זרע, ומתוך שמשתהין בארץ לא חזו לאכילה אלא על ידי הדחקה, ולכך פטר רבי יוסי, ואין הלכה כמותו: מלצנות הצללים שבין הירק. סבר רבי יוסי דירק כזרע אחר דמי, שאין דרך בני אדם להיות מכנים צללים בין הירק, ותנן לעיל בפרק שני דזרע אחר מפסיק. ואין הלכה כרבי יוסי:

ה. האחין ששלקו, נותנין שתי פאות. חזרו ונשתתפו, נותנין פאה אחת. שנים שלקחו את האילן, נותנין פאה אחת. לקח זה צפוננו וזה דרומנו, זה נותן פאה לעצמו, וזה נותן פאה לעצמו. המוכר קלחי אילן בתוך שדהו, נותן פאה מכל אחד ואחד. אמר רבי יהודה, אימתי. בזמן שלא שיר בעל השדה. אבל אם שיר בעל השדה, הוא נותן פאה לכל:

דרטורה (ו) שלקחו את האילן. מהנך אילנות דחשיב בפרק קמא שחייבים בפאה: המוכר קלחי אילן. שרשי נמחים שחייבין בפאה ולא מכר לו הקרקע, נותן הלווקח פאה מכל אחד ואחד: בזמן שלא שייר. כלומר, אם לא התחיל בעל השדה לקצור או ללקט פירות, אז הוא דחייב הלווקח ליתן פאה, אבל אם התחיל בעל השדה לקצור שדהו קודם שמכר את אלו שנשאר מן השדה שלא נקצר או שלא נלקט, בעל השדה הוא הנותן פאה על הכל, דמכי אתחיל בקצירה או בלקיטת הפירות איתחייב בפאה של כל השדה, ורבי יהודה לפרושי מלתיה דתנא קמא אתא, וכן הלכה:

ו. רבי אליעזר אומר, קרקע בית רבע, תיבת בפאה. רבי יהושע אומר, העושה סאתים. רבי טרפון אומר, ששה על ששה טפחים. רבי יהודה בן בתיירה אומר, כדי לקצר ולשנות. והלכה כדבריו. רבי עקיבא אומר, קרקע כל שהוא, חייב בפאה, ובבכורים, ולכתב עליו פרוזבול, ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר

דרטורה (ז) קרקע בית רובע. מקום שראוי לזרוע בו רובע הקב, ופירשו בו שהוא עשר אמות ומחכה על עשר אמות בקירוב: העושה סאתים. ר' יהושע לא אויל בחר זריעה, אלא קרקע המוטיאה סאתים שהן י"ב קבין: לקצור ולשנות. דרך הקוראים אוחז מלא כפו מן הקמה וקוצר כדכתיב (תהלים קכט) שלא מלא כפו קוצר. ואם יש בקמה כדי למלאות כפו שני פעמים, חייבת בפאה: קרקע כל שהוא חייבת בפאה. דסבירא ליה פאת שדך כל שהוא משמע, ופליג, אכולהו: ובבכורים. דכתיב בהו אדמתך, והני מיילי בבכורי חטה ושעורה, אבל בבכורים של אילן אינו חייב אלא אם כן יש לו קרקע שש עשרה אמות סביב לאילן

שהוא שיעור יניקתו: ולכתוב עליו פרזבול. הלל תקן פרזבול כשראה שהיו נמנעים מלהלוות לעניים מפני השביעית משמטת החוב, תקן שיהא מוסר שטרותיו לבית דין, וכתב, מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. ומשכתבו לו שטר זה, שוב אין שביעית משמטת חובו. ודוקא כשיש קרקע כל דהו ללוה, לאז חשבו כאילו החוב גבוי כבר ביד בית דין, ותו לא קרינן ביה לא יגוש, וחשבינן לקרקע כל שהוא כאילו שוה כל החוב, לאין אונאה לקרקעות: ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות. דמטלטלין נקנין אגב קרקע בכסף בשטר ובחזקה, כדתנן בפרק קמא דקדושין ואם מפורש:

ז. הפותב נכסיו שכּיב מרע, שׁיר קרקע פל שהוא, מתנתו מתנה. לא שׁיר קרקע פל שהוא, אין מתנתו מתנה. הפותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע פל שהוא, אבדה כתבתה. רבי יוסי אומר, אם קבלה עליה, אף על פי שלא כתב לה, אבדה כתבתה:

ברטורה (ז) שכיב מרע. השוכב על מטתו מחמת חולי: שׁיר קרקע כל שהוא. כל הני שׁיר קרקע כל שהוא דתנן במתניתין מכאן ועד סוף פרקין, לאו דוקא קרקע, דהוא הדין מטלטלים כל שהוא, אלא איידי דתנא רישא גבי פאה ובכורים ופרזבול קרקע כל שהוא, תנא בכל הנך נמי קרקע כל שהוא: מתנתו קיימת. אם קנו מידו על המתנה אף על פי שעמד מחליו אינו יכול לחזור בו, הואיל ושׁיר לעצמו כל שהוא גלי דעתיה דלאו מחמת מיתה כתב המתנה: לא שׁיר קרקע כל שהוא. לעצמו, מסתמא לא שביק איניש נפשיה ערטילא, ואם לא שהיה חושב ודאי שימות לא היה נותן כל נכסיו, הלכך אם עמד חוזר ואפילו קנו מידו: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. בשכיב מרע מיירי שמחלק נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק בין הבנים ושמעיה איהי ושתקה ולא אמרה כתובתי אני גובה או כיוצא בזה אבדה כתובתה: ר' יוסי אומר אם קבלה עליה. שתהא שותפת בין הבנים, אפילו לא קנו מידה והוא לא כוה שיכתבו כד בפניה אבדה כתובתה, ושוב אינה יכולה לחזור בה. ואין הלכה כרבי יוסי:

ח. הפותב נכסיו לעבדו, יצא בן חורין. שׁיר קרקע פל שהוא, לא יצא בן חורין. רבי שמעון אומר, לעולם הוא בן חורין, עד שיאמר הרי כל נכסי נתונין לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן:

ברטורה (ח) הכותב כל נכסיו לעבדו. שכתב כל נכסי נתונים לפלוני עבדי, הרי העבד בכלל הנכסים ונתן לו את עצמו, והאי דקאמר עבדי היינו עבדי שהיה כבר: שׁיר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. דכל היכא דנחית לשׁירא אמרינן לדידיה נמי שׁיר, וכי אמר כל נכסי לך אשאר נכסים קאמר ולחנופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי. ואפילו אין לו שום נכסים אלא העבד והקרקע ששׁיר, מכל מקום לא יצא לחירות

דכיון דאין מתקיים דבור כל נכסי דהא אתא חוץ ובטל ליה, דלא פלגינן דיבורא, והוי בטל לגמרי, ולא קנה לא עאלמו ולא נכסים: ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. בין אין לו נכסים אחרים אלא העבד והקרקע ששייר, ובין יש לו נכסים אחרים, לעולם הוא בן חורין, ומוקמינן דבור כל נכסי בעבד לבדו כשאין לו נכסים אחרים, ולא אמרינן דבמה שאמר חוץ בטל דיבורו, שאמר כל נכסי, דפלגינן דיבורא, ומקיימינן ליה בעבד, וילא בן חורין: חוץ מאחד מרבוה. ולא פירש מהו משייר, דהתם אמרינן דאחד מרבוה דקאמר היינו עבד, ואיהו לא חשיב ליה אלא כאחד מרבוה בנכסים, ואף על גב דשוי טפי. ואין הלכה כרבי שמעון:

גמרא ברכות דף ו' ע"א

תניא אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר (מ"א ח') לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה. אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת שנאמר (תהלים פ"ב) אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללים ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר (שם) בקרב אלהים ישפוט. ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הפתוב כאלו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'. וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא. תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות. חד לא מכתבן מיליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעיא. מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה. וכי מאחר דאפילו תלתא עשרה מבעיא. עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי:

רס"י במקום רנה. צבית הכנסת שסם אומרים הלכור שירות ותשכחות וזנעימות קול ערב: בעדת אל. צבית מועד שלו: ומנין לעשרה וכו'. עדה קרויה י' שכתוב עד מתי לעדה הרעה הזאת ילאו יהוסע וכלב: בקרב אלהים יספוט. ואין בית דין קרוים אלהים אלא בשלשה צפ"ק דסנהדרין: ויהשב ה'. ממתין להם סם: אשר אזכיר את שמי. אשר יזכור שמי על מצותי ודברי: אבא אליך. ל' יחיד הוא: מכתבן מלייהו. כדכתיב וכתב בספר זכרון לפניו: קדמה שכינה ואתיא. קודם שיהיו כל העשרה. אלהים נצב בעדת אל מעיקרא משמע: עד דיתבו. כדכתיב יספוט בשעת המשפט:

זוהר ויחי דף רט"ז ע"ב

ויחי יעקב בארץ מצרים אמאי פרשתא דא סתימא, רבי יעקב אמר בשעתא דמית יעקב אסתימו עיניהון דישראל, רבי יהודה אמר דכדין נחתו לגלותא ואשתעבידו בהון, רבי שמעון אמר מה כתיב לעילא וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד וכתוב ויחי יעקב דלא אתחזי לאפרשא בין דא לדא מה אנון קימי בתפנוקין דמלכין וקבילו ענוגא וכסופין לגרמיהו אוף יעקב נמי קים בתפנוקי מלכין בענוגא וכסופא לגרמיה לא אתפרש דא מן דא והכא אקרי ויחי, דהא כל יומי לא אקרי ויחי בגין דכל יומי בצערא הווי בצערא אשתכחון, עליה כתיב (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, בתר דנחת למצרים אקרי ויחי חמא לבריה מלכא חמא לכל בנוי זכאין צדיקין וכלהו בתענוגי ותפנוקי עלמא והוא יתיב ביניהו כחמר טב דיתב על דורדיה כדין אקרי ויחי יעקב ולא פריש בין ויפרו וירבו מאד לויחי יעקב והכי אתחזי, שבע עשרה שנה, מאי טעמא שבע עשרה שנה, אלא אמר רבי שמעון כל יומי דיעקב בצערא הווי בצערא אעבר לון בקדמיתא כיון דחמא ליוסף והנה קאים קמיה פד יעקב מסתפל ביוסף הנה אשתלים בנפשיה כאלו חמא לאמיה דיוסף דשפירו דיוסף דמי לשפירו דרחל והנה דמי בגרמיה כמה דלא אעבר עליה צערא ביומוי וכד יוסף אתפרש מניה כדין אתקיים לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז דדא קשיא ליה ליעקב מפל מה דעבר ובזמנא דאתפרש יוסף מניה

מה כתיב (בראשית ל"ז) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה וגוי וכל יומיו דייעקב לא היה ליה צערא כהאי והיה בכי כל יומא לאנון שבע עשרה שנה דיוסף מאי קאתיבו ליה (שם מ"ו) ויוסף ישית ידו על עיניו הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין הך הוא דכתיב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגוי, תאנא כל אנון שנין שכנינתא יקרא דקדשא בריך הוא עמיה אשתכחא ובגין כך חיים אקרוין :

תרגום הזהר ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה, (שאין רוח כלל בספר התורה בין סיום פרשת ויגש להתחלת פרשת ויחי). רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב נסתמו עיניו של ישראל. רבי יהודה אמר, כי אז, אחר מיתת יעקב, ירדו לגלות והמלכים העבדו אותם, את ישראל. רבי שמעון אמר מה כתוב למעלה, וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירצו מאד, שפרשו שהיו הם צממדי מלכים. מה הם, בני ישראל, היו נמלכים הם צממדי מלכים והקבלו תענוגים ומחמדים לעצמם, אף יעקב, גם כן היה נמלך צממדי מלכים בתענוג ומחמדים לעצמו, ועל כן לא נפרדו הפסוקים זה מזה. וכאן צממדי נקרא ויחי כלומר שנהשך לו חיים, שהיו כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו צעיר, וצער היו נמלכים, עליו כתוב, (איוב ג) לא שלוטי, צבית לבו, ולא שקטתי, מעשן, ולא נחתי, מן דינה וסכס, ויבא רגז הוא הרגז של מכירת יוסף. ואחר שיירד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה לכל בניו טהורים ולדיקים, וככל בתענוגים וממדי עולם, והוא יושב ציניהם, פיין טוב השוקט על שמריו. ואז נקרא ויחי יעקב, ועל כן אינו מפריד, דהינו שאינו משחיר רוח, בין ויפרו וירצו מאד לויחי יעקב, כי כן ראו להיות, שבע עשרה שנה. מה הטעם של שבע עשרה שנה. אלא אמר רבי שמעון כל ימיו של יעקב היו צעיר, וצער עברו עליו בתחלה, כיון שראה את יוסף, והיה עומד לפניו, כשיעקב הסתפל ציוסף, היתה נפשו נשלמת כאלו ראה את אמו של יוסף, פי יפיו של יוסף היה דומה ליפיה של רחל, ונדמה לו, כמו שלא עבר עליו צער מימיו. וכאשר יוסף נפרד ממנו, אז נתחיים, לא שלוטי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, פי ראה זו היתה קשה ליעקב מפל מה שעבר עליו. ובשעה שנפרד ממנו יוסף מה כתוב, יוסף בן שבע עשרה שנה וגוי, וכל ימיו של יעקב לא היה לו צער כזה, והיה זוכה כל יום לאלו שבע עשרה שנה של יוסף. מה ענו לו (מן השמים). ויוסף ישית ידו על עיניו, הנה לך שבע עשרה שנה אחרות, בתענוגים וממדים והנאות ומחמדים. וזהו שכתוב, ויחי יעקב בארץ מצרים, שבע עשרה שנה וגוי. צא וראה, כל אלו השנים, שכנינת כבודו של הקדוש ברוך הוא היתה נמלכת עמו, ומשום זה, אותם השנים שצממדי, נקראים חיים.

הרמב"ם הלכות תשובה פרק ב'

א. (פתיב [משלי כ"ח] מכסה פשעיו לא נצליח) בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעִבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לַחֲבִירוֹ אָבֵל בְּעִבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֶסֶם עֲצָמוֹ וְעִזּוֹת פָּנִים הֵיא לּוֹ אִם גָּלָם אֶלָּא שָׁב לְפָנָי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא וּפּוֹרֵט חֲטָאִיו לְפָנָיו וּמִתְּוֹדָה עָלֵיהֶם לְפָנָי רַבִּים סָתָם וְטוֹבָה הֵיא לּוֹ שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה עֲוֹנוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל"ב) אֲשָׁרֵי נְשׁוּי פִּשְׁעֵי כְּסוּי חֲטָאָה: **ב.** אָף עַל פִּי שֶׁהִתְשׁוּבָה וְהִצְעָקָה יָפָה לְעוֹלָם. בְּעִשְׂרָה יָמִים שְׁבִין רֵאשֵׁי הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים הֵיא יָפָה בְּיוֹתֵר וּמִתְקַבֵּלֶת הֵיא מִיַּד שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נ"ה) דָּרְשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּיַחֲדָא אָבֵל צְבוּר כָּל זְמַן שְׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וְצוֹעֲקִין בְּלֵב שָׁלֵם הֵן נֶעֱנִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד) כֹּה־י אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֱלֹוֹ: **ג.** יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה לְכָל לְיַחֲדָא וּלְרַבִּים וְהוּא קֶץ מַחִילָה וְסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ חַיִּיבִים הַכָּל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְהִתְוֹדוֹת בְּיוֹם הַכְּפוּרִים וּמִצְוֹת וִידוּי יוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁיִּתְחִיל בְּעֶרֶב הַיּוֹם קוֹדֵם שֶׁיֵּאכֵל שְׂמָא יַחֲנֵק בְּסַעוּדָה קוֹדֵם שֶׁיִּתְוֹדָה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִתְוֹדָה קוֹדֵם שֶׁיֵּאכֵל חוּזָר וּמִתְוֹדָה בְּלֵילֵי יוֹם הַכְּפוּרִים עֶרְבִית וְחוּזָר וּמִתְוֹדָה בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף וּבְמִנְחָה וּבְנֶעֱלָה וְהֵיכָן מִתְוֹדָה יַחֲדָא אַחַר תְּפִלָּתוֹ וְשְׁלִיחַ צְבוּר בְּאִמְצַע תְּפִלָּתוֹ בְּבִרְכָה רְבִיעִית:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"ב

תִּקַּע יָתֵד הַחֲזָקָה אֶצֶל כּוֹתֵל מֵעֶרְבֵי וְיִתֵּד בְּלִבָּבךָ אַחוּזוֹת קְשׁוּרוֹת יָפָה בְּחָבֵל קְלוּעַ בְּשֵׁלֶשׁ קְלִיעוֹת. אַחַד, אֲהַבְתּוּ בְּלֵי פְרוּד (הושע י"א) בְּחָבֵלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם בְּעִבּוֹתוֹת אֲהַבָּה. ב', פְּסוּק

תֹּרָה הַמַּתִּיר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ חַיִּיב מִיתָה וְהָרִי הַמֶּלֶךְ יִתְבַּרֵּךְ
אֲסֵר הַלְּשׁוֹן בְּשִׁתֵּי חוֹמוֹת אַחַת שֶׁל עֵצִים וְאַחַת שֶׁל בָּשָׂר אֵיךְ
לֹא תִתְבּוֹדַד עִמּוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְהִנֵּה אַתָּה רוֹב זְמַנְךָ יַחִיד בְּבִטּוֹן אִמְךָ
יַחִיד בְּעֵת תִּישָׁן הַגּוֹף יַחִידִי וְהַנְּשָׁמָה יַחִידָה הַגּוֹף בְּקֶבֶר בְּדָד
וְהַנְּשָׁמָה בְּדָד בְּגֹן עֵדֶן כָּל צַדִּיק מְדוֹר לְפִי כְבוֹדוֹ וּבִגְהִינִם וְדָאֵי
כִּיּוֹן דְרִשְׁעִים בַּחֲשָׁךְ יִדְמוּ נִמְצְאוּ לְבַדָּם לָכֵן שָׁמַע בְּקוֹלִי לֵךְ עִמּוֹ
תְּמִיד וְלֹא תִפְרָד רְגַע כִּי אִם תִּדְרָשְׁנוּ יִדְרֹשׁ לֵךְ לֹא יִפְרוֹשׁ מִמֶּךָ
מֵה נָאָה וְנִעְיָמָה לוֹיִיתוּ יִתְבַּרֵּךְ כִּי הוּא אָבִיךָ קִנְיָה הוּא עֲשֵׂךְ
וַיְכַוְנֶנְךָ:

ויחי יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד י' דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

^(א) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי נְרָאָה אֵלֵי
בְּלוֹז בְּאַרְצָא כְּנַעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל
שְׂדֵי אַתְּגְלִי לִי בְלוֹז בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וַיְבָרֶךְ יְתִי: ^(ב) וַיֹּאמֶר אֵלֵי
הַנְּנִי מִפְּרָךְ וְהַרְבִּיתְךָ וּנְתַתִּיךָ לְקַהֲל עַמִּים
וְנְתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ
אַחֲזֵת עוֹלָם: וַאֲמַר לִי הָא אָנָּא מִפְּשִׁינְךָ וְאַסְגְּנָךְ וְאַתְּנָנְךָ לְכַנְשֵׁת
שְׁבִטִין וְאַתְּן יְת אַרְעָא הַדָּא לְבְנֵיךָ בְּתֶרְךָ אַחְסַנְת עֲלָם:

^(א) ונתחיד לקהל עמים. בשרני שעתידים לנאת ממני עוד קהל ועמים ואף על פי שאמר לי (לעיל לה יח) גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים הרי שנים לבד מבנימין, ושזב לא נלד לי בן, למדני שעתיד אחד משבטי לחלק, ועתה אותה מתנה אני נתן לך:

^(ב) ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים
עד באי אליך מצרימה לי הם אפרים
ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: וכעו תרין בניך

דַּאֲתִילִידוֹ לָךְ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַד מִיַּתֵּי לְוַתְּךָ לְמִצְרַיִם דִּילִי אֲנֹן אֶפְרַיִם
וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קִדְמִי :

רש"י הגולדים לך' עד באי אליך. לפני באי אליך, כלומר שנלדו מפרשת ממני עד שבאתי אלך: לי הם. בחשבון
שאר בני הם לטוב חלק בארץ איש כנגדו:

(ו) וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ
עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנֵיחֻלְתָּם : וּבְנֵיךָ דִּי תוֹלִיד
בְּתַרְיָהוֹן דִּילְךָ יְהוֹן עַל שׁוּם אַחוּהוֹן יִתְקַרוּן בְּאַחֲסִנְתָּהוֹן :

רש"י ומוולדתך וגו'. אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלף בחוד שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם
שם שבטים לענין הנחלה, ואף על פי שנתחלקה הארץ למנין גלגלתם כדכתיב (במדבר טו נה) לרב תרבו נחלתו, וכל
איש ואיש נטל בשה חוץ מן הבכורות, מכל מקום לא נקראו שבטים אלף אלו ולהטיל גורל הארץ למנין שמות
השבטים, ונשיא לכל שבט ושבת. ודגלים לזה ולזה:

נביאים - מלכים א - פרק ב

(ו) וּלְבַנֵּי בְרִזְלִי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה חֶסֶד וְהָיוּ
בְּאֶכְלֵי שֶׁלְחָנֶךָ כִּי כֹן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי
אַבְשָׁלוֹם אַחִידְךָ : וּלְבַנֵּי בְרִזְלִי גִלְעָדָה תַעֲבִיד טִיבוּ וַיְהוֹן
בְּאֶכְלֵי פְתוּרָךְ אַרְי אֲנֹן סְפִיקוּ צוּרְכֵי בְּמַעְרְקֵי מִן קִדְם אַבְשָׁלוֹם אַחוּדְךָ :
(ז) וְהִנֵּה עִמָּךְ שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא בֶן הַיִּמִּינִי
מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נְמַרְצַת בְּיוֹם
לְכַתִּי מִחֲנָיִם וְהוּא יָרַד לְקַרְאֲתִי הַיְרִדוֹן
וְאַשְׁבַּע לוֹ בֵּיהוָה לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בְּחָרְבִי :
וְהָא עִמָּךְ שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא בֶן מִשְׁבֵּט בְּנֵימִין מְעוּלִימַת וְהוּא לְוֹטְנֵי לְוֹטוֹן
מְרִירוֹן בְּיוֹמָא דְאַזְלִית לְמַחְנָיִם וְהוּא נָחַת לְקַדְמוּתֵי לְיִרְדְנָא וְקִימִית לִיה
בְּמִימְרָא דִּי לְמִימְרָא דְלֵא אֶקְטְלִינְךָ בְּחָרְבָא :

רש"י כללה נמרצת. מפורשת, כמו (איוב טז ג) : מה ימריכך, (שם ו כה) : ומה נמרצו כמו מה נמלצו :

(ט) וְעַתָּה אֵל תִּנְקֶהוּ כִּי אִישׁ חָכַם אָתָּה
וַיִּדְעֶתָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לוֹ וְהוֹרְדֶתָ אֶת
שִׁיבְתוֹ בְּדָם שָׂאוֹל : וַיִּכְעַן לֹא תִזְכְּיֵנִי אָרִי גִבֹר חַפִּים אֶת
וַתִּדַע יַת דִּתְעַבִּיד לִי וְתַחֲיֵת יַת סִיבִיתִיָּה בְקַטְלָא לְשָׂאוֹל :

רש"י כי איש חכם אהיה . תן לבך למלוא לו עון מות בשביל דבר אחר , וזהו וידעת את אשר תעשה לו :

(פ) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד : (פ)
וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּקִרְיַת דָּוִד :

כתובים - משלי - פרק יא

(ה) צְדָקָת תְּמִים תִּישֶׁר דְּרָכּוֹ וּבִרְשָׁעָתוֹ יִפֹּל
רָשָׁע : צְדָקָתָא דְתַרִּיצֵי תַפְצִי אֲנָנוּ וּבְזוּזֵי בְשִׁלוּמָהוֹן מִתְאַחֲדִין : (ה)
צְדָקָת יִשְׂרָאֵל תִּצְלִים וּבְהִנּוּת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ :
צְדָקָתָהוֹן דְתַמִּימֵי תִתְרַץ אֲוִרְחַתִּיָּה וּבִרְשָׁעִיָּה נִפֹּל רְשִׁיעָא :

רש"י צדקה ישרים תצילם ובהיותם בוגדים ילכדו . בהיות שהם עושים הם נלכדים והמקרא מסורס הוא כלומר
ובוגדים בהיותם ילכדו :

(ו) בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאבֵד תִּקְוָה וְתוֹחֶלֶת
אוֹנִים אֲבָדָה : כַּד מִית גְּבַרָא רְשִׁיעָא יוֹבִיד סְבָרִיָּה וְסִבּוּרָהוֹן
דְּאֵלִין דְעֵבְדִין עֲאֲתָא יִיבַד :

רש"י במוות אדם רשע תאבד תקוה . תקות כל הבוטחים בו : ותוחלת אונים אבדה . תוחלת בניו שהם אונו אבדה
כי בזכותו לא תבוא להם טובה אבל במוות לדיקים יש לבניהם מצטטח בלדקתם :

(ז) צְדִיק מְצָרָה נִחְלָץ וַיִּבֹּא רָשָׁע תַּחֲתָיו : צְדִיקָא
מִן עֲקָתָא אֲשִׁתִּיזַב וְעַל בִּישׁ תַּחֲתוּהִי :

משנה שבת פרק יב

א. הבונה כמה יבנה ויהא חיב. (הבונה) כל שהוא, והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד. הקודח כל שהוא, חיב. זה הפלל, כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת, חיב. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף המכה בקרנס על הסדן בשעת מלאכה, חיב, מפני שהוא כמתקן מלאכה:

דרטורה (א) הבונה. שאמרו באבות מלאכות, כמה יבנה ויהיה חייב כל שהוא: מסתת. מרבע את האבן או מחליקה ומתקנה, הכל לפי מנהג המקום, והיא תולדה דמכה בפטיש: והמכה בפטיש. הוא גמר מלאכה של חוצבי אבן, לאחר שחב האבן מן ההר סביב והבדילה מכה עליה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת. וכל הגומר מלאכה בשבת, תולדה דמכה בפטיש היא: מעלד. קופץ קטן: והקודח. הנוקב: כל שהוא. אכולהו קאי, אמסתת ואמכה בפטיש ובמעלד והקודח: ומלאכתו מתקיימת. שאין לריד להוסיף עליה: קורנס. מרטי"ל: סדן. אנקוזינ"א בלע"ז: מפני שהוא כמתקן מלאכה. אף על פי שאינו מכה על המלאכה אלא על הסדן, מתקן הוא, שכן מרדדי טסי משכן היו עושים, מכין על הטס שלש הכחות ועל הסדן הכחה אחת להחליק הקורנס שלא יבקע הטס שהוא דק. ואין הלכה כרשב"ג:

ב. החורש כל שהוא, המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא, חיב. המלקט עצים, אם לתקן, כל שהו, אם להסק, כדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים, אם לתקן, כל שהוא, אם לבהמה, כמלא פי הגדי:

דרטורה (ב) המנכש. תולש עצים רעים מתוך טובים. פירוש אחר, חופר סביב עיקרי הצמחים, והיא מלאכה מעין חרישה: מקרסם. קוצץ ענפים יבשים מן האילן לתקנו: מזרד. זרדים לחים חדשים של שנה זו, ופעמים שהן מרובים ומתגדלים ומכחישים כח האילן וקולצין אותן ממנו: אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקלכו מן המחובר: ביצה קלה. כגרוגרת מביצת תרנגולת, שהיא קלה להתבשל יותר משאר ביצים:

ג. הכותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו, בין משם אחד בין משני שמות, בין משני סממניות, בכל לשון, חיב. אמר רבי יוסי, לא חיבו שתי אותיות אלא משום רושם, שקד היו כותבין על קרשי המשכן, לידע איזהו בן זוגו. אמר רבי, מצינו שם קטן משם גדול, שם משמעון ושמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל:

דרטורה (ג) בין בימינו בין בשמאלו. בחדם שהוא שולט בשתי ידיו, לחילו בשאר כל אדם כתיבת שמאל אינה כתיבה: בין משם אחד. שתייהן אלפין: משני שמות. אלף בית: משני סממניות. אחד בדיו ואחד בסיקרא. ואית ספרים דגרסי משני סממניות, כלומר משני סימנים, כגון שכותבים א' לסימן אחד וב' לסימן שנים: בכל לשון. וכתב של כל אומה ואומה: משום רושם. סימן שהיו עושין בקרשי המשכן, מפני שמפרקים אותן ולכשיקומוהו לא יחליפו סדר הקרשים. ואתא רבי יוסי למימר דאפילו לא כתב, אלא שרשם שתי רשימות בעלמא לסימן, חייב. ואין הלכה כרבי יוסי: מצינו שם קטן. כלומר, אף על פי שלא נגמר מלאכתו, שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקלטה, הואיל ואותה מקלטה הויא תיבה ומתקיימת במקום אחר, חייב. וכן הלכה:

ד. הכותב שתי אותיות בהעלים אחד, חיב. כתב בדיו, בסם, בסקרא, בקומוס ובקנקנתום, ובכל דבר שהיא רושם, על שני כתלי זויות ועל שני לוחי פנקס, והן נהגין זה עם זה, חיב. הכותב על בשרו, חיב. המסרט על בשרו, רבי אליעזר מחיב חטאת, ורבי יהושע פוטר:

דרטורה (ד) בסם. אורפימנ"ט בלע"ז: בסיקרא. מין אבן שרובע אדום: בקומוס. מין עפר וכבועו שחור. פירוש אחר, סרף אילן גומ"א בלע"ז: בקנקנתום. זא"ג בערבי, ובלע"ז דריאול"י: ובכל דבר שהוא רושם. לאתויי מים ששרו בהם עפלים גאלי"ש בלע"ז: שהוא רושם. שריסומו מתקיים: על שני כתלי זוית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקווע: על שני לוחי פנקס. ספר שהחנוני כותב בו חשבונותיו. ואע"ג דלאו על לוח אחד הן, אם נהגין ונקרין זה עם זה, כגון שכתובין על שתי שפתי הלוחין הסמוכין זה לזה, חייב הכותב על בשרו. בדיו: והמסרט על בשרו. בדבר עושה נורת אותיות בבשרו: רבי יהושע פוטר. ואפילו הויא דם, לפי שאין דרך כתיבה בכך. והלכה כרבי יהושע:

ה. כתב במשקין, במי פרות, באבק דרכים, באבק הסופרים, ובכל דבר שאינו מתקיים, פטור. לאחר ידו, ברגלו, בפיו ובמרפקו, כתב אות אחת סמוך לכתב,

כָּתַב עַל גְּבִי כְּתָב, נִתְּכֹן לְכָתֵב חֵית וְכָתֵב שְׁנֵי זַיְנִין,
אֶחָת בְּאַרְץ וְאֶחָת בְּקוֹרָה, כָּתַב עַל שְׁנֵי כְּתָלֵי הַבַּיִת, עַל
שְׁנֵי דְפֵי פְּנֵקֶס וְאִין נְהָגִין זֶה עִם זֶה, פְּטוֹר. כָּתַב אוֹת
אֶחָת נוֹטְרִיקוֹן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתִירָא מְחַיֵּב, וְחַכְמֵי
פוֹטְרִין:

ברטנורה (ה) במשקין. שמשחירין, כמו מי תותים וכיוצא בהן: צמי פירות. של כל שאר פירות: באבא דרכים. כגון סרט באבאעו לורת אותיות על החול והאבא סבדרכים: באבא סופרים. עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. על גב ידו, שאחז הקולמוס באבאעו ויהפך ידו וכתב: ובמרפקו. הפרק האמלעי שבזרוע: אות אחת סמוך לכתב. אלל אות כתובה זיווג לה אחת והשלימה לשתיים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות הכתובות כבר וחידישם: וכתב שני זייני"ן. שלא נראה הגג של חי"ת אלל שתי הרגלים נראה כאילו הם שני זייני"ן: על שני כותלי הבית. שאינן במקצוע: על שני דפי פנקס. שעשוין עמודים עמודים, וכתב אות אחת בעמוד זה ואות אחת בעמוד זה, ואינו יכול לקרוב אלל אם כן יחתוך מה שמפסיק ביניהן. ותנא ברישא כותלי הבית המרוחקים זה מזה, והדר תנא דפי פנקס, ולל ז' אף ז' קתני: אות אחת על שם נוטריקון. שעושה סימן נקודה עליה ומצינים מאותה האות תיבה שלימה, כגון קו"ף קרבן, מ"ם מעשר, תי"ו תרומה: רבי יהושע בן בתירא אומר חייב. כיון שהכל מצינים מאותה האות תיבה שלימה כאילו כתב אותיות של כל התיבה: וחכמים פוטריין. שהרי לא כתב שתי אותיות. והלכה כחכמים:

א. הכותב שתי אותיות בשני העלמות, אחת שחרית ואחת בין הערבים, רבן גמליאל מחיב, וחכמים פוטרים:

ברטנורה (ו) בשתי העלמות. לאחר שכתב אות אחת בשוגג נודע לו שעבר, וחזר ונעלם ממנו ושגג וכתב אות שניה בלדה: אחת בשחרית ואחת בין הערבים. כיון דהוי ליה שהות בנתיים כדי לידע הוה לי כשתי העלמות: רבן גמליאל מחייב. דסבר אין ידיעה לחאי שיעור לחלק שלא יטרף עמו החאי האחר: וחכמים פוטריין. דסברי ידיעה שבין שני חאי שיעור מחלקת ביניהם, ולא נעשה כאילו היו שני חאי שיעור בהעלם אחת. והלכה כחכמים:

גמרא שבת דף ק"ה ע"א

כְּתַב אֹת אַחַת נוֹטְרִיקוֹן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא מְנִין לְלִשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י"ז) כִּי אַב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיף. אַב נִתְתִּיף לְאוֹמוֹת. בְּחֹר נִתְתִּיף בְּאוֹמוֹת. הַמּוֹן חָבִיב נִתְתִּיף בְּאוֹמוֹת. מְלֶךְ נִתְתִּיף לְאוֹמוֹת וְתִיק נִתְתִּיף בְּאוֹמוֹת נֶאֱמַן נִתְתִּיף לְאוֹמוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיָּה אָמַר, אֲנֹכִי נוֹטְרִיקוֹן אֲנָא נִפְשִׁי כְּתַבִּית יְהֻבִּית. רַבְּנָן אֲמַרִי, אֲמִירָה נְעִימָה כְּתִיבָה יְהֻבָּה. אֵיכָא דְאֲמַרִי אֲנֹכִי לְמַפְרַע יְהֻבָּה כְּתִיבָה נֶאֱמָנִים אֲמַרִיָּה. דְּבִי רַבִּי נֶתָן אֲמַרִי (במדבר כ"ב) כִּי יָרַט הַדָּרָף לְנִגְדֵי יְרָאָה רָאָתָה נְטָתָה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תִּנָּא פְּרָמֶל פֶּר מְלֵא. רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר (מ"א ב') וְהוּא קִלְלֵנִי קִלְלָה נְמַרְצָת נוֹטְרִיקוֹן נוֹאָף הוּא מוֹאָבִי הוּא רוֹצֵחַ הוּא צוֹרֵר הוּא תוֹעֵבָה הוּא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר (בראשית מ"ד) מָה נִדְבָר וַיִּמָּה נִצְטַדֵּק נְכוֹנִים אֲנַחְנוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ טְהוֹרִים אֲנַחְנוּ דְּכִים אֲנַחְנוּ קְדוּשִׁים אֲנַחְנוּ:

רס"י מלך נתתיך. נשיא אלהים אתה: אנכי. מדלל אמר אני: אנא נפשי. אני בעלמי: אמירה. שהיא נעימה: כרמל. גבי מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמביאה כשהיא לחה צעוד שהזרע נפוח והכר של קץ מלל הימנו:

זוהר ויחי דף רכ"ד ע"א

וְשִׁכַּבְתִּי עִם אֲבוֹתַי וְגוֹי רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (ישעיה מ"ב) הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ וְהָעוֹרִים הַבֵּיטוּ לְרֵאוֹת, הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ אֵלַי בְּנֵי נִשָּׂא דְלָא צִיְתִין לְמַלּוּלֵי אוּרִיתָא וְלָא פְּקַחִין אוּדְנִיָּהוּ לְמִשְׁמַע לְפִקּוּדֵי דְמֵאֲרִיָּהוֹן, וְהָעוֹרִים דְלָא מְסַתְּפְלִין לְמַנְדַּע עַל מָה אֲנוּן קִימִין דְהָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא פְּרוּזָא נְפִיק וְקָרִי וְלִית מֵאן דִּישְׁגַח דְתִנְיָא אֲנוּן יוֹמִין דְּבַר נֶשׁ כַּד אֲתַבְּרִי בְּהָהוּא יוֹמָא דְנִפְק לְעֵלְמָא פְּלָהוּ קִימִין בְּקִיּוּמִיָּהוּ וְאֲזֵלִין וְטַאסִין בְּעֵלְמָא נַחְתִּין וְאֲזַהְרוּ לְבַנֵּי נִשָּׂא כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּלַחֲדוּדֵי, וְכַד הָהוּא יוֹמָא אֲתִי וְאֲזַהַר לִיָּה וְבַר נֶשׁ עֵבִיד בְּהָהוּא יוֹמָא חוּבָא קָמִי

מֵאֲרִיָּה הַהוּא יוֹמָא סְלִיק בְּכִסּוּפָא וְאַסְהִיד סְהַדוּתָא וְקָאִים
בְּלַחּוּדוּי לְבָר, וְתֵאנָא בְּתֵר דְּקָאִים בְּלַחּוּדוּי יְתִיב עַד דְּבֵר נֶשׁ
עֶבֶיד מְנִיָּה תְּשׁוּבָה זְכָה תָּב הַהוּא יוֹמָא לְאַתְרִיָּה לָא זְכָה הַהוּא
יוֹמָא נְחִית וְאַשְׁתַּתַּף בְּהוּא רוּחָא דְּלְבָר וְתָב לְבִיתִיָּה וְאַתְתַּקֵּן
בְּדִיוֹקְנִיָּה דְּהַהוּא בֵּר נֶשׁ מִמֶּשׁ בְּגִין לְאַבְאֶשָּׂא לִיָּה וְדִיר עֲמִיָּה
בְּבִיתָא, וְאִית דְּדִיוֹרָא לְטָב אִי הוּא זְכִי, וְאִי לָאו דִּיוֹרִיָּה עֲמִיָּה
לְבִישׁ, בִּין כְּדָ וּבִין כְּדָ אֲתַפְקֵדוּן אֲנוּן יוֹמִין וְחִסְרִים וְלָא עָאֲלוּן
בְּמִנְיָנָא דְּאֲנוּן דְּאַשְׁתַּאֲרוּ, וּוִי לְהַהוּא בֵּר נֶשׁ דְּגָרַע יוֹמוּי קָמִי
מְלָכָא קְדִישָׁא וְלָא שְׂבִיק לְעִילָא יוֹמִין לְאַתְעֲטָרָא בְּהוּ בְּהַהוּא
עֲלָמָא וְלְאַתְקַרְבָּא בְּהַדִּיָּהוּ קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא, תָּא חֲזִי כְּדָ
קָרִיבוּ אֲנוּן יוֹמִין קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא אִי הוּא זְכָאָה הַאִי בֵּר נֶשׁ
דְּנָפִיק מְעֲלָמָא סְלִיק וְעָאֵל בְּאֲנוּן יוֹמִין וְאֲנוּן לְבוּשֵׁי יְקָר
דְּמִתְלַבֶּשׂא בִּיָּה נֶשְׁמִתִּיָּה וְאֲנוּן יוֹמִין הוּוּ דְּזָכָה בְּהוּ וְלָא חָב
בְּהוּ, וּוִי לְהַהוּא דְּגָרַע יוֹמוּי לְעִילָא דְּכַד בְּעָאן לְאַלְבָּשָׁא לִיָּה
בְּיוֹמוּי אֲנוּן יוֹמִין דְּפָגִים אִיָּהוּ בְּחוּבוּי חִסְרִין מֵהַהוּא לְבוּשָׁא
וְאַתְלַבֶּשׂ בְּמִנְאָ חִסְרָא כָּל שְׂכָן אִי סְגִיָּאִין אֲנוּן וְלָא לְהוּי לִיָּה
לְבָר נֶשׁ בְּמָה דְּאַתְלַבֶּשׂ בְּהַהוּא עֲלָמָא כְּדִין וּוִי לִיָּה וּוִי לְנַפְשִׁיָּה
דְּדִינִין לִיָּה בְּגִיָּהֲנָם עַל אֲנוּן יוֹמִין, יוֹמִין עַל יוֹמִין עַל חַד תְּרִין,
דְּכַד נָפִיק מֵהַאִי עֲלָמָא לָא אֲשַׁכַּח יוֹמִין דְּאַתְלַבֶּשׂ בְּהוּ וְלָא הוּוּ
לִיָּה לְבוּשָׁא בְּמָה דְּאַתְכַּסִּי, זְכָאִין אֲנוּן צְדִיקָא דִּיוֹמִיָּהוּן
כְּלַהוּן טְמִירִין אֲנוּן לְגִבִּיָּה דְּמְלָכָא קְדִישָׁא וְאַתְעֶבֶיד מְנִיָּהוּ
לְבוּשֵׁי יְקָר לְאַתְלַבֶּשׂא בְּהוּ בְּעֲלָמָא דְּאַתִּי :

תרגום הזהר וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבוֹתַי וְגו' רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְחָמַר, (ישעיה מ"ב) הַחֲרָטִים
שָׁמְעוּ וְהָעוֹרִים הִבִּיטוּ וְגו'. הַחֲרָטִים שָׁמְעוּ, אֲלוּ הֵם צְנִי אָדָם שְׂחִינָם מִקְּשִׁיבִים
לְדַבְרֵי תוֹרָה, וְאִינָם פּוֹתְחִים אֲזַנֵּיהֶם לְשִׁמּוֹעַ לְמִנְוֹת אֲדוֹנָם. וְהָעוֹרִים, הֵם, שְׂחִינָם
מִסְּפָפְלִים לְדַעַת עַל מַה הֵם חַיִּים, כִּי כָּל יוֹם וְיוֹם יוֹרֵא כְּרוֹז, וְקוֹרֵא, וְאִין מִי
שְׂיִשְׁגִּיחַ עֲלוּי. שְׁלִמְדֵנוּ, אֲלוּ הַיָּמִים שֶׁל הָאָדָם מְשַׁעָה שְׁנַבְרָא, הִנֵּה צְאוּתוֹ יוֹם שְׂיִלְאָ
לְעוֹלָם, נִמְאָחִים כְּדָר כָּלִם צְקוּיָמָם, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים צְעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמְזַהֲרִים
אֶת הָאָדָם, כָּל יוֹם וְיוֹם צְפִנֵי עֲלָמוֹ. וְכַאֲשֶׁר הַיּוֹם צָא וּמְזַהֵר אֶת הָאָדָם, וְהָאָדָם
עוֹשֶׂה צִיּוֹם הַהוּא עֲבָרָה לְפָנֵי אֲדוֹנוּ, יוֹם הַהוּא עוֹלָה צְבוּשָׁה וּמַעֲיֵד יַעֲדוּת עֲלוּי,
וְהוּא עוֹמֵד צְחוּץ צְלָבָדוּ. וְלִמְדֵנוּ אַחַר שְׁעוֹמֵד צְלָבָדוּ צְחוּץ, הוּא יוֹשֵׁב וּמְחַפֶּה עַד
שְׁהָאָדָם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל הַחֲטָא. זָכָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, שָׁב הַיּוֹם לְמִקְוָמוֹ. לֹא זָכָה,
שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֲוֵתוֹ יוֹם אַחַד יוֹרֵד וּמְשַׁתַּתֵּף עִם הָרוּחַ שְׁצְחוּץ וְחוּזֵר לְבִיתוֹ.
וּמִתְפַּתְּחוּן צְלוּתֵת אֲוֵתוֹ אָדָם מִמֶּשׁ, כְּדִי לְהַרְעֵ לוֹ. וְהַיּוֹם יוֹשֵׁב עִמּוֹ צְבִיתוֹ. וְאִם הוּא
זָכָה וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, מְגוּרוֹ עִמּוֹ לְטוֹב, וְאִם לֹא זָכָה, מְגוּרוֹ עִמּוֹ לְרַע. כִּין כְּדָ וּבִין

כָּדָה, נִמְנָנוּ הַיָּמִים שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם וְהֵם חֲסֵרִים, וְאֵלּוּ שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִחַמַּת חַטָּאִים אֵינָם נִכְנָסִים צְמִינָן, וְוִי לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁגָּרַע יָמָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְאִין לוֹ לְמַעַלְהָ יָמִים לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם צְעוּלָם הַהוּא, וְלִקְרַב עִמָּהֶם לְפָנֵי מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. זֶה וְרִאֵה, כְּשֶׁיָּמִים הָאֵלּוּ קָרְבִים לְפָנֵי מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, אִם אוֹתוֹ אָדָם שֶׁנִּפְטָר מִן הָעוֹלָם הוּא לְדִיקָה, הוּא עוֹלָה וְנִכְנָס צִימִים הָאֵלּוּ, וְהֵם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבֵּשׁת צוֹ. וְאֵלּוּ הַיָּמִים הָיוּ מִשּׁוֹם שֶׁזָּכָה בָּהֶם וְלֹא חָטָא בָּהֶם. אוֹי לְאָדָם שֶׁגָּרַע יָמָיו לְמַעַלְהָ, וְכִשְׁרוּאִים לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ צִימִים, אֵלּוּ הַיָּמִים שֶׁקִּלְקַל אוֹתָם בַּחַטָּאִים חֲסֵרִים מְלַבֵּשׁ הַהוּא, וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי חֲסֵר, וְכָל שֶׁפֶן אִם רָבִים הֵמָּה הַיָּמִים שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וְלֹא יִהְיֶה אֵלּ הָאָדָם צְמָה לְהַתְלַבֵּשׁ צְעוּלָם הַהוּא, אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ בְּגִיהָנָם עַל אֵלּוּ הַיָּמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים כְּפוּלִים, עַל יוֹם אֶחָד מִעֲנִישֵׁים אוֹתוֹ שָׁנִים. וְכִשְׁהוּא יוֹרָא מִן הָעוֹלָם אֵינּוּ מוֹרָא יָמִים לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם וְאִין לוֹ לְבוֹשׁ צְמָה לְהַתְפַּסוֹת. אֲשֶׁרִיִּים הַלְדִיקִים שִׁימִיָּהם כָּלֶם גְּנוּזִים אֵלּ לְמֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם צְעוּלָם הַזֶּה.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

א. אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל לחבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו: **ב.** אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול לו ממנו עד שימחול לו. ואפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו לא נתרצה להן מביא לו שנייה ושלישית. לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו:

מוסר

מספר חרדים דף ע"א ע"א

בְּאֶכְלֶךָ יוֹתֵר עַל שׁוֹבְעֶךָ הַפְּסֻדָּתַי וּבִטְלֵתַי זְמַן הָאֲכִילָה וּזְמַן הַיְצִיָּאָה וְאִם יִזְיֶק הָאֲצֻטּוּמָכָא וְתִהְיֶה טְרוּד בְּצַעֲרֶךָ הָרִי שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים וְאִם יִגְרוּם חוֹלֵי כְּמֵאֲמַר רַמְבַּ"ם הָרִי עֲבַרְתָּ עַל אֲזָהָרַת (דברים ד') וְנִשְׁמַרְתָּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וְאֶפְשָׁר לְגְרוּם מוֹת עַל שׁוֹנְאָךָ וְדָמְךָ מִיְדָךָ יוֹצֵרְךָ יִבְקֹשׁ וְכָל הַמְצוֹת שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁהֵייתָ עֲתִיד לְשָׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת תִּבְטַל בְּרַמְבַּ"ם גְּדוּלָה לְגִימָה וְאוֹתוֹ מוֹתֵר אֲשֶׁר הֵייתָ מוֹתֵיר מִשׁוֹבְעֶךָ אֵלּוּ הָאֲכִלְתִּיו לְעֵנִי זְכִיתָ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְהֵבֵא גַם עֲבַרְתָּ עַל בַּל תִּשְׁחִית. לְכוּ דַבְּרִי הַרְמַבַּ"ם תִּשְׁמִים עֲטָרָה עַל רֹאשְׁךָ שֶׁכָּתַב לֹא תֹאכַל אֶלֶּא כְּשֶׁאֲתָה רָעֵב וְלֹא תִשְׁתָּה אֶלֶּא כְּשֶׁאֲתָה צָמֵא וְלֹא תֹאכַל עַד שֶׁתִּשְׁבַּע לְגַמְרֵי אֶלֶּא פְּחוֹת שְׁלִישׁ וְלַדַּבְּרֵי הַרַבִּ"ד כְּתַעֲנִית לְפָנַי יוֹצֵרְךָ יִחְשֵׁב לְךָ. לֹא תַעֲנֶה מֵהָרַךְ כִּי אִם בְּמִתּוֹן רַב קֶשֶׁב וּרְאָה הַנּוֹלֵד שֶׁיִּשְׁיָבְךָ שֶׁכִּנְגְדְךָ וְאִם תִּסְגּוֹר עֵינֶיךָ וְתִמְלֹךְ בְּיוֹצֵרְךָ מֵהַ תִּשְׁיָב אוֹ אִם טוֹב לְשִׁתּוֹק מֵהַ טוֹב חֶלְקְךָ. אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא רוּצָה לֹמַר כִּי כְּשֶׁאֲנִי וְהוּא לְבַדְנוּ בְּהַתְּבוּדָד לְעַת מְצֵא כְּדַכְתִּיב בְּסִפְרָךְ חוֹבַת הַלְּבָבוֹת:

ויחי יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילויי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(1) וְאֲנִי בְּבֹאֵי מִפְּדוֹן מִתָּה עָלַי רַחֵל בְּאַרְץ כְּנַעַן בְּדָרְךָ בְּעוֹד כְּבָרַת אֶרֶץ לְבֵא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדָרְךָ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם: וְאֲנִי בְּמִיתִי מִפְּדוֹן מִיתַת עָלַי רַחֵל בְּאַרְעָא דְכְנַעַן בְּאַרְחָא בְּעוֹד כְּרוּבָא דְאַרְעָא לְמִיעַל לְאַפְרַת וּקְבַרְתָּהּ תַּמּוֹן בְּאַרְחָא אֶפְרַת הִיא בֵּית לָחֶם:

רס"ז ואני בבאי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמר, שהרי סמוך לבית לחם מתה: כצרת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת, כדברי רבי משה הדרשן. ולא תאמר שעבדו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחצרון, עת הגריד היה, שהארץ חלולה ומנקבת כצברה: ואקברה שם. ולא הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי ותרעומתו, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שמהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוצראדן, והיו עובדים דרך שם, ילאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא יד) קול ברמה נשמע רחל מצכה על בניה וגו', והקדוש ברוך הוא משיבה (ירמיה לא טו) יש סכר לפעלתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. ואונקלוס תרגם כרוב ארעא, כדי שעור חרישת יום והארץ]. ואומר אני שהיה להם קלב שהיו קורין אותו כדי מחרשה אחת, קרואיד"א בלע"ז [מלוא מחרשה], כדאמרנן (בבא מיעא קו ח) כרוב ותני, (יומא מג ב) כמה דמסיק תעלך מצי כרבא:

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה : וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יְת בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מִן אֵלִין :

רס"ח וירא ישראל את בני יוסף. בקש לצרכם ונסחלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב ללאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן יאלו אלו שאינן ראויין לצרכה:

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזָה וַיֹּאמֶר קָחֶם נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֶם : וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָבוּהִי בְנֵי אֲנֹנִי דִי יְהֵב לִי יְיָ הִקְא וַאֲמַר קִרְבְּנוּן קְעוּ לְוֹתִי וְאֶבְרַכְנוּן :

רס"ט בזה. והראה לו שטר ארוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם נא אלי ואצרכם. זהו שאמר הכתוב (ישע"א ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי, תרגלתי רוחי ביעקב בצביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו:

(י) וַעֲיַנִּי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מֵאֲקוֹן לֹא יוּכַל לְרַאוֹת וַיִּגַּשׁ אֶתְּם אֱלֹוִי וַיִּשָּׂק לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם : וַעֲיַנִּי יִשְׂרָאֵל יְקָרָן מְסִיבוּ לָא יְפוּל לְמַחְזִי וְקָרִיב יְתַהוֹן לְוֹתִיה וַנְּשִׂיק לְהוֹן וְגַפִּיף לְהוֹן : **(יא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף רְאֵה פָּנֶיךָ לֹא פָלַתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֶתִּי אֱלֹהִים גַּם אֶת זְרַעֲךָ :** וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזִי אֶפְיֶךָ לֹא סְבָרִית וְהֵא אֶחְזִי יְתִי יְיָ אֵף יְת בְּנִיךָ :

רס"י לא פללתי. לא מלאני לבי לחשב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי לשון מחשבה, כמו (ישעיה טז ג) הביאי ענה

נביאים - מלכים א - פרק ב

(יא) וְהִימִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַ שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים : וַיּוֹמְרָא דִּי מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִין שָׁנִין בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַ שָׁנִין וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ תְּלָתִין וּתְלַת שָׁנִין : (יב) וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכּוֹתוֹ מְאֹד : וּשְׁלֹמֹה יָתִיב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתָא דָּדוּד אָבוּהִי וְאַתְקִינַת מַלְכוּתִיהָ לְחֻדָּא :

קס"ז ותכון מלכותו מאלד . אף על העליונים :

(יג) וַיָּבֹא אֲדֹנֵיהוּ בֶן חַגִּית אֶל בֵּית שִׁבְעָא שְׁלֹמֹה וַתֹּאמֶר הַשְּׁלוֹם בְּאָדָךְ וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם : וְאַתָּה אֲדֹנֵיהוּ בֵר חַגִּית לֹת בֵּית שִׁבְעָא אָמָה דְּשְׁלֹמֹה וְאַמְרַת הַשְּׁלוֹם מִיְתָדָךְ וַאֲמַר שְׁלוֹם : (יד) וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֱלֹהִיךָ וַתֹּאמֶר דָּבָר : וַאֲמַר פְּתַגְם אֵית לִי לְמַלְלָא עֲמָדָךְ וְאַמְרַת מְלִיל : (טו) וַיֹּאמֶר אֶתְּ יַדְעֶתָ כִּי לִי הָיְתָה הַמְּלוּכָה וְעָלִי שְׁמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל פְּנִיָהֶם לְמַלְךְךָ וַתִּסָּב הַמְּלוּכָה וַתְּהִי לְאַחִי כִּי מִיְהוֹהָ הָיְתָה לוֹ : וַאֲמַר אֶתְּ יַדְעֶתָ אָרִי דִּילִי הָוֹת מַלְכוּתָא וְעָלִי שׁוּיָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶפִּיהוֹן לְמַהוּי מַלְכָּא וְאַסְתְּחַרַת מַלְכוּתָא וְהָוֹת לְאַחִי אָרִי מִן קָדָם יְיָ הָוֹת לִיהָ :

כתובים - משלי - פרק יא

(ט) בְּפֶה חֲנֹף יִשְׁחַת רֵעֵהוּ וּבִדְעַת צַדִּיקִים יִחְלִצוּ : נִכְלָא בְּפוּמִיהָ מְחַבֵּל חֲבֵרִיהּ וְצַדִּיקִי בִּידִיעַתְהוֹן מִשְׁתִּיזְבִּין :

רש"י צפה חנף . חנף המסית חבירו בדרך רע משחיתו בפיו : ודעת צדיקים יחלצו . והלדיק נחלץ ממנו דעת התורה שהזהירה עליו לא תאבה לו וגו' (דברים יג) :

(י) בְּטוֹב צַדִּיקִים תַּעֲלֹץ קַרְיָהּ וּבְאַבְד רְשָׁעִים רָנָה : בְּטִבְתְּהוֹן דְּצַדִּיקִי תִדּוּץ קַרְיַתְהוֹן וּבִיּוֹבְדָנָא דְרְשִׁיעֵי חֲדוּתָא :
(יא) בְּבִרְכַּת יִשְׂרָאֵל תָּרוּם קָרְתָּ וּבְפִי רְשָׁעִים תִּתְהַרֵּס : בְּבִרְכַּתְהוֹן דְּצַדִּיקִי תִתְרוּרֵם מְדַנְתָּא וּבְפוּמְהוֹן דְּרְשִׁיעֵי תִתְעַקֵּר :

רש"י תרום קרת . תקיים תקרת הבית בגובהה מלפול בעוד שהיו מלכי יהודה ישרים העמידה תפילתם את בית המקדש :

(יב) בָּז לְרֵעֵהוּ חֲסֹר לֵב וְאִישׁ תְּבוּנוֹת יַחְרִישׁ : דְּשֵׁט לְחֲבֵרִיהּ חֲסִיר רַעֲיָנָא הוּא וְגַבְרָא דְמִתְבַּיֵּן שְׁתִּיק :

רש"י ואיש תבונות יחריש . כשמבזהו החסר לב כמו שאול דכתיב ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש (ש"א יא) :

(יג) הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוּד וְנֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר : אֲכַל קַרְצָא גְלִי רָזָא וְדַמְהִימָן בְּרוּחִיהּ מְכַסֵּי מִלְתָּא :

משנה יבמות פרק יב

א. מְצוֹת חֲלִיצָה בְּשִׁלְשָׁה דִּינָיו, וְאֶפְלוּ שְׁלֹשָׁתוֹן הַדְּיוֹטוֹת. חֲלָצָה בְּמִנְעַל, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה. בְּאֲנְפִילָיו, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. בְּסַנְדָּל שְׂיֵשׁ לוֹ עֶקֶב כְּשָׂר. וְשָׂאִין לוֹ עֶקֶב, פְּסוּל. מִן הָאֲרָכוּבָה וּלְמִטָּה, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה. מִן הָאֲרָכוּבָה וּלְמַעְלָה, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה:

ברטנורה (ה) מלות חליצה. ואפילו שלשתן הדיוטות. והא דקרי להו דיינים, שצריך שיהיו יודעים להקרות הפסוקים כעין דיינים. ואע"ג דתנן מלות חליצה בשלשה, צריכין לצרף עמהן שנים אחרים, שיהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. והשנים הללו שמוסיפים על השלשה אפילו אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך חליצתו כשרה, אבל לכתחלה לא, גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה, דאפילו כי קרוע מייחב אכרעיה הואיל והוא רך, ואנן מידי דמגין בעינן והא ליכא. אבל סנדל שהוא של עור קשה וכי קרוע לא מייחב אכרעיה, ליכא למגזר שמא יחלוץ בסנדל קרוע, הלכך עיקר חליצה בסנדל היא: באנפיליות. כמין בתי רגלים של בגד: חליצתה פסולה. דמידי דמגין בעינן, כתיב הכא (דברים כ"ה) נעלו וכתיב התם (יחזקאל י"ז) ואנעלך תחש, והוא עור: מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה. שהיו רצועות המנעל קשורות למעלה מן הארכובה:

ב. חֲלָצָה בְּסַנְדָּל שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, אוֹ בְּסַנְדָּל שֶׁל עֵץ, אוֹ בְּשֵׁל שְׂמַאל בַּיָּמִין, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה, חֲלָצָה בְּגָדוֹל שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִלָּךְ בּוֹ, אוֹ בְּקֶטָן שֶׁהוּא חוֹפֵה אֶת רֵב רַגְלוֹ, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה. חֲלָצָה בְּלִילָה חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה, וְרַבִּי אֶלְיעָזֵר פּוֹסֵל. בְּשְׂמַאל חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה, וְרַבִּי אֶלְיעָזֵר מְכַשֵּׁיר:

ברטנורה (ו) בסנדל של עץ כשרה. והוא שיהיה מחופה עור: חלצה בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו, אם יכול להלוך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת רגלו, אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה. והלכה כרבי אליעזר במה שפוסל חליצה בלילה, ואין הלכה כמותו במה שמכשיר חליצה בשמאל:

ג. חֲלָצָה וְרִקְקָה, אֲבָל לֹא קִרְאָה, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה. קִרְאָה וְרִקְקָה, אֲבָל לֹא חֲלָצָה, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. חֲלָצָה וְקִרְאָה, אֲבָל לֹא רִקְקָה, רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חֲלִיצָתָהּ כְּשָׂרָה. אָמַר רַבִּי אֶלְיעָזֵר, כִּכָּה יַעֲשֶׂה, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה, מַעֲבֵב. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, מִשָּׁם רְאִיָּה, כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה בְּאִישׁ:

ברטנורה (ג) חלצה ולא קראה חליצתה כשרה. לזי כתב רחמנא ככה דמשמע עיכובא, אמעשה הוא דכתיב (דברים כ"ה) ככה יעשה לאיש, וקריאה ליבור בעלמא הוא: דבר שהיא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש, לאפוקי ריקה דלאו מעשה בגופו של איש הוא:

ד. החרש שִׁנְחַלֵּץ וְהַחֲרֹשֶׁת שֶׁחֲלָצָה, וְהַחֹלְצָת לְקָטָן, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. קִטְנָה שֶׁחֲלָצָה תִּחְלָץ מִשְׁתַּגְּדִיל. וְאִם לֹא חֲלָצָה, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה:

ברטנורה (ד) החרש שנחלץ חליצתו פסולה. שאינו פוטרה במקום שיש אח אחר כשר: והחרשת שחלצה פסולה. שהיא עצמה אינה נפטרת בחליצתה, ואין לה תקנה אלא ביבום, ואם רצה אחר כך להוליא יוליא בגט: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כל היכא דתנינן בפרקין חליצה פסולה, אינה יכולה להתיצב אחר אותה חליצה וריכה חליצה אחרת מעלייתא להתירה לעלמא. והאי תנא דקרי לחליצת קטן חליצה פסולה דמשמע שפוסלה מלהתיצב, ר' מאיר היא, דאיכו רבנן אמרי אין בחליצת קטן כלום ולא נפסלה מלהתיצב. והלכה כחכמים:

ה. חֲלָצָה בְּשָׁנִים, או בְּשִׁלְשָׁה, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב או פָּסוּל, חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסֵּנְדֵּלָר מְכַשְׁרִין. וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁחֲלָץ בֵּינוֹ לְבִינָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי רַבִּי עֲקִיבָא וְהַכְּשִׁיר:

ברטנורה (ה) חלצה בשנים. כשרים: או בשלשה. והיה אחד מהם קרוב או פסול, דלא נשתיירו כי אם שנים כשרים: חליצתה פסולה. וכן הלכה שאין חליצה כשרה בפחות משלשה:

ו. מִצּוֹת חֲלִיצָה, בָּא הוּא וַיִּבְמְתוּ לְבֵית דִּין, וְהוּן מְשִׁיאִין לוֹ יַעֲזָה הַהוֹגֵנֶת לוֹ, שְׁנַאֲמַר, (דברים כה) וְקָרְאוּ לוֹ זְקַנֵּי עִירוֹ וְדַבְּרוּ אֵלָיו. וְהִיא אוֹמֶרֶת, מֵאֵן יִבְמִי לְהַקִּים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל, לֹא אָבָה יִבְמִי. וְהוּא אוֹמֵר, לֹא חֲפָצְתִּי לְקַחְתָּהּ. וּבְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיוּ אוֹמְרִים. וְנִגְשָׁה יִבְמְתוֹ אֵלָיו לְעֵינַי הַזְּקֵנִים וְחֲלָצָה נַעְלוּ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקַה בְּפָנָיו, רַק הִנְרָאָה לְדִינָם. וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, עַד כָּאן הָיוּ מְקַרְיִין. וְכִשְׁהִקְרָא רַבִּי הִרְקָנוֹס תַּחַת הָאֵלָה בְּכַפֵּר עֵיטָם וְגָמַר אֶת כָּל הַפְּרָשָׁה, הִחֲזִקוּ לְהִיּוֹת גּוֹמְרִים כָּל הַפְּרָשָׁה.

וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנֶּעַל. מִצָּוָה בְּדִיּוּנִין, וְלֹא מִצָּוָה בְּתַלְמִידִים. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, מִצָּוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לֹמֵר, חֲלוּץ הַנֶּעַל, חֲלוּץ הַנֶּעַל, חֲלוּץ הַנֶּעַל:

דרטורה (ו) עצה ההוגנת לו. אם הוא ילד והוא זקנה, הוא זקן והוא ילדה, אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך: קוראה מאן יצמי. וקורא, לא חפנתי לקחתה. חולצת ורוקקת וקוראה, ככה יעשה לאיש. והלכה כרבי יהודה דאמר מורה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

גמרא יבמות דף ק"ה ע"א

אמר רבי יונתן מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקורע שנאמר (ש"א ג') לכן נשבעתני לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם. אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין. אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שתין שנין. תנו רבנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמנה עשרה שנה. באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם שנאמר (שם ב') וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחינו. והיו קורין אותו משפחת יוחנן על שמו. אמר רב שמואל בר אונקיא אמר רב מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם. אינו נחתם והפתיב (ירמ" ב') כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני. אלא מנין שאפילו נחתם מתקורע שנאמר (דברים ד') מי פה' אלהינו בכל קראנו אליו. והפתיב (ישעי נ"ה) דרשו ה' בהמצאו. לא קשיא הא ביחיד הא בצבור. יחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים:

זוהר ויחי דף רכ"ט ע"א

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים וגו', רבי חייא פתח ואמר (משלי י"ט) בית והון נחלת אבות וכי נחלת אבות אינהו והא קדשא בריך הוא יהיב כלא לבר נש אלא דכיון דאחסין ביתא לבר נש וממונא לזמנין דיחסין כלא לבריה ויהא אחסנא דאבות אבל ומיי אשה משפלת בגין דאתתא כד אחסין לה בר נש מעם קדשא בריך הוא אחסין לה דהא לא יחסין לה קדשא בריך הוא לבר נש אלא כד מכריזין עליה ברקיעא דקדשא בריך הוא מזוג זווגין עד לא ייתון לעלמא, וכד זכו בני נשא לפום עובדיהון הכי יהבי לון אתתא וכלא אתגלון קמיה דקדשא בריך הוא ולפום עובדין דזכאין הכי מזוג זווגין ולזמנין דקא סליקו בקליטין ואסטי ההוא בר נש ארחיה סליק זווגיה לאחרא עד דיכשר עובדוי וכד יכשר עובדוי או דמטי זמניה אתדחי גבר מקמי גבר ואתי האי ונטיל דיליה ודא קשי קמי קדשא בריך הוא מפלא לדחיא בר נש מקמי גברא אחרא ובגין כך קדשא בריך הוא איהו יהיב אתתא לבר נש ומניה אתין זווגין, ועל דא ומיי אשה משפלת בגין כך קדשא בריך הוא יהיב כלא לבר נש, ואי תימא אשה משפלת ולא אחרא תא חזי אף על גב דקדשא בריך הוא אזמין טבאן לבר נש למיהב ליה והוא אסטי ארחוי מעם קדשא בריך הוא לגבי סטרא אחרא מההוא דאתדבק ביה ייתי ליה מאן דייתי בכל (נ"א כל) קטרוגין וכל בישין ולא אתין ליה מעם קדשא בריך הוא אלא מההוא סטרא בישא דאתדבק ביה באנון עובדין דעבד ועל דא אתתא דלאו איהי משפלת קרא על דא שלמה (קהלת ז') ומוצא אני מר ממות את האשה בגין דחובוי דבר נש הוא משיך עליה באנון עובדין דעבד ועל דא כד קדשא בריך הוא אתרעי ביה בבר נש בגין עובדוי דכשרן איהו אזמין ליה אנתו דאיהי משפלת ופריק ליה בפורקן מגו סטרא אחרא ועל

דא אָמַר יַעֲקֹב הַמְּלֶאֶךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רֶעַ מֵאֵי מְכַל רֶעַ דְּלֵא
אֲזַדְמָנַת לִי אֲתַתָּא דְאִיהִי מְגוּ סְטָרָא אַחְרָא וְלֵא אַעֲרַע פְּסוּל
בְּזַרְעֵי (ס"א בְּעַרְסִי) דְּכִלְהוּ צְדִיקֵי וּשְׁלִמֵי בְּשְׁלִימוּ בְּגִין דְּאֲתַפְּרַק
מִכָּל רֶעַ:

תרגום הזהר הַמְּלֶאֶךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי וְגו': רַבִּי תִיב פְּתַח וְחָמַר, (משלי י"ט) צִיַּת וְהוֹן
נַחֲלַת חָבוֹת. וְכִי נַחֲלַת חָבוֹת הֵם, וְהֵרִי הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְבְנֵי חָדָם.
אֲלֵא כִּיּוֹן שְׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא מְזַכֵּה אֶת הָאָדָם צְבִית וְהוֹן, לְפַעְמִים שְׁיֹרֵיץ הַכֹּל
לְבְנֵי וַיְהִי אֲלֵא נַחֲלַת חָבוֹת. אֲבָל וַיִּמְיֵי אִשָּׁה מְשַׁפֵּלַת, פִּי אִשָּׁה, פֶּשַׁהָדָם זֹכֶה
צָה, מִן הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא זֹכֶה אוֹתָהּ, פִּי יֵאֵן הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא מְזַכֵּה צָה אֶת
הָאָדָם, אֲלֵא אַחַר שְׁפִמְכְרִיזִים עָלָיו צְרָקִיעַ. פִּי הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא מְזוּג וְזוּגִים מְטָרָם
שְׂצָח לְעוֹלָם, וְכִשְׂזָכוּ צָהִם צְנֵי חָדָם, לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם נוֹתְנִים לָהֶם אִשָּׁה, וְכֹל מַעֲשֵׂיהֶם
שֶׁל צְנֵי חָדָם גְּלוּיִם לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא, וּלְפִי מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הַלְדֵיקִים כְּדֵי מְזוּג
וְזוּגִים, מִקּוֹדֵם שְׂצָח לְעוֹלָם. וְלְפַעְמִים שְׁעָלוּ צְחָצוּר, וְכִשְׂנוֹלַד קִלְקַל הָאָדָם אֶת
דְּרָכּוֹ, אֲזַי נָתַן זְוֹגוֹ לְאַחַר, עַד שְׁיֵישֵׁר אֶת מַעֲשָׂיו, וְאִם הֵטִיב אֶת מַעֲשָׂיו אוֹ הִגִּיעַ
זְמַנּוֹ, נִדְחָה גָּבַר מִפְּנֵי גָבַר, וְצָח זֶה וְנוֹטַל אֶת שְׁלוֹ. וְזֶה קָשָׁה מִכָּל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ
צְרוּךְ הוּא, לְדַחוֹת חָדָם מִפְּנֵי חָדָם אַחַר. וּמִשּׁוּם זֶה, הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא הוֹתֵן
אִשָּׁה לְחָדָם, וּמִמְנוּ צָחִים הַזְוּגִים. וְעַל כֵּן פְּתוּב וַיְמַה' אִשָּׁה מְשַׁפֵּלַת. מִשּׁוּם זֶה,
הַחֲמַת הוּא, שְׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְחָדָם, וְאִם תֵּאֲמַר, שְׂרָק אִשָּׁה מְשַׁפֵּלַת
נוֹתֵן וְלֵא דְצָר אַחַר, צָח וְרָחָה, אֲף עַל פִּי שְׁהַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא מְזַמֵּן טוֹב לְתַת
לְחָדָם, אִם הָאָדָם הֵטִיב דְרָכּוֹ מִן הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא לְסְטָרָא אַחְרָא, הִנֵּה מֵאוֹתוֹ
סְטָרָא אַחְרָא שְׁנַתְדַּבֵּק צוֹ, צְכָל הַקְּטָרוּגִים וּבְכָל הַרְעוֹת, יֵצֵא לוֹ מֵה שְׂצָבָא, וְאִינֵם
צָחִים לוֹ מִן הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא אֲלֵא מֵאוֹתוֹ כִּד הַרְעַ שְׁנַתְדַּבֵּק צוֹ מִחֲמַת הַמַּעֲשִׂים
שְׁעָשָׂה. וְעַל כֵּן אִשָּׁה שְׂחִינָה מְשַׁפֵּלַת, קוֹרָא עָלָיו שְׁלֵמָה (קהלת ז') וּמוֹרָא חָנִי מֵר
מִמְנוֹת אֶת הָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שְׁהוּא מַשָּׂה אוֹתָהּ עָלָיו, עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו עַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים
שְׁעָשָׂה, וְלֵא עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן פֶּשַׁהָדָם צְרוּךְ הוּא חִפֵּץ צָחֵם
מִשּׁוּם מַעֲשָׂיו הַפּוֹצִים, הוּא מְזַמֵּן לוֹ אִשָּׁה שְׂחִינָה מְשַׁפֵּלַת, וְגוֹאֵל אוֹתוֹ מִתּוֹךְ
הַסְטָרָא אַחְרָא. וְעַל כֵּן חָמַר יַעֲקֹב, הַמְּלֶאֶךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רֶעַ. מֵהוּ מִכָּל רֶעַ,
שְׂלֵא נִזְדַּמְנָה לִי אִשָּׁה, שְׂחִינָה מִן סְטָרָא אַחְרָא, וְלֵא קָרָה פְּסוּל בְּזַרְעֵי, שְׂפָלָם
רְדִיקִים וּשְׁלֵמִים, צְשִׁלְמוֹת, מִשּׁוּם שְׁנַגְּאֵל מִכָּל רֶעַ.

א. אָסוּר לְאָדָם לְהִיּוֹת אֶכְזָרִי וְשָׂלָא יִתְפַּיֵּס אֶלָּא יְהֵא נוּחַ לְרָצוֹת וְקָשָׁה לְכַעוּס וּבְשַׁעָה שְׁמִבְקָשׁ מִמֶּנּוּ הַחוּטָא לְמַחוּל מוּחַל בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנַפְשׁ חֲפִצָּה אֶפִּילוּ הֵצַר לוֹ וְחָטָא לוֹ הֲרֵבָה לֹא יְקוּם וְלֹא יִטוּר וְזֶהוּ דְרַכָּם שֶׁל זֶרַע יִשְׂרָאֵל וְלָבָם הַנְּכוּן. אָבֵל הַכּוֹתִים עוֹבְדֵי אֱלִילִים עֲרִלֵי לֵב אֵינָן כֵּן אֶלָּא עֵבְרָתָן שְׁמוּרָה נֶצַח וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל הַגְּבַעוֹנִים לְפִי שְׂלָא מְחִלוּ וְלֹא נִתְפַּיֵּסוּ וְהַגְּבַעוֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: **ב.** הַחוּטָא לְחִבְירוּ וּמַת חִבְירוּ קוּדָם שְׁיִבְקָשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה מִבֵּיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָן עַל קִבְרוֹ וַיֹּאמֶר בְּפִנְיָהֶם חָטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנֵי זֶה שְׁכַדְךָ וְכַדְךָ עֲשִׂיתִי לוֹ וְאִם הָיָה חַיִּיב לוֹ מָמוֹן יַחֲזִירוּ לְיֹרְשֵׁים לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ יוֹרְשֵׁין יִנְיַחְנוּ בְּבֵית דִּין וַיִּתְּנֵדָה:

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"א

א. יֵצֵר הָרַע אֵינּוּ מְצוּי אֶלָּא מִתּוֹךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה דְמִתּוֹךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה יֵצֵר הָרַע מִתְרַבֶּה בְּאָדָם: **ב.** כָּל הָעוֹנֵשׁ שְׁמִקְבֵּל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת אֵינּוּ אֶלָּא בְּעֵבוּר פִּיּו שְׁנַאֲמַר (קהלת ו) כָּל עֵמַל הָאָדָם לְפִיָּהּוּ שְׁנַטְמָא בְּמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּבְלִשׁוֹן הָרַע וּנְבָלוֹת הַפֶּה וְכִיּוּצָא: **ג.** אוֹי לָהֶם לְיוֹשְׁבֵי חֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת לְאֹכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְאֵינָם יִרְאִים מֵה' וְהַשֵּׁטֶן מְרַקֵּד עִמָּהֶם וְשָׂמַח. וְהַמְשַׁתְּכָרִים כּוֹרְתִים הַשֵּׁפֶע וְהַבְּרָכָה הַיּוֹרְדָת לְיִשְׂרָאֵל: **ד.** הָאוֹכֵל עִם מְכַחֲשֵׁי הַתּוֹרָה אִם תִּלְמִיד חָכָם הוּא מְזַלְזֵל תּוֹרָתוֹ וּמְבַזְבֵּז מָמוֹנוֹ וּמֵאֲבֵד בְּנָיו רַחֲמָנָא לִיצְלוֹ וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כא) שׁוֹמֵר פִּיּו וְלִשׁוֹנוֹ שׁוֹמֵר מִצְרוֹת נִפְשׁוֹ:

ויחי יום רביעי תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ן דמילוי וו דשם ב״ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה :

(יב) וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֶתְּם מֵעַם בְּרַכָּיו וַיִּשְׁתַּחֲוּ
לְאֶפְרָיִם אֶרְצָה : וְאַפִּיק יוֹסֵף יִתְהוֹן מִן קַדְמוֹהִי וְסָגִיד עַל אַפּוֹהִי
עַל אֶרְעָא :

רשׁי׳ ויולא יוסף אתם. לאחר שנקם הוליאם יוסף מעם זרכיו כדי ליצבם, זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולזכרם: וישתחו לאפיו. כשחזר לאחוריו מלפני אביו:

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמָיו
מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ
מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו : וַדַּבֵּר יוֹסֵף יְת תַּרְוִיחֹן יְת
אֶפְרַיִם בְּיָמֵיהֶם מִשְׁמָאלָא דְיִשְׂרָאֵל וְיְת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלָה מִיָּמֵינָא דְיִשְׂרָאֵל
וְקָרִיב לְוַתָּה :

רשׁי׳ את אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקראת חברו ימינו כנגד שמאל חברו, וכיון שהוא הזכור מימין לזכרה:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמָיו וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל רֹאשׁ
אֶפְרַיִם וְהוּא הַצָּעִיר וְאֶת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ
מְנַשֶּׁה שְׂכַל אֶת יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכֹר : וְאוֹשֵׁיט
יִשְׂרָאֵל יְת יָמֵיהֶם וְשׁוּי עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וְהוּא זְעִירָא וְיְת שְׁמָאלָה עַל
רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה אַחַכְמֵינון לִידוּהִי אַרִי מְנַשֶּׁה בּוֹכְרָא :

רשׁי׳ שכל את ידיו. כתרגומו אחכמנון, בהשכל וחכמה השכל את ידיו (לכך, ומלעה) , כי יודע היה כי מנשה הזכור, ואף על פי כן לא שת ימינו עליו:

(טו) וַיְבָרֵךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
הִתְהַלַּכְו אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְקֶם וַיִּצְחַק

הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֶתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה :
וַיְבַרֶךְ יְת יוֹסֵף וַאֲמַר יְיָ דִּי פִלְחוּ אֲבֹהֵתִי קִדְמוּהִי אֲבָרְהֶם וַיִּצְחָק יְיָ דָּוָן
יְתִי מִדְּאִיתְנִי עַד יוֹמָא הַדִּין : (יט)
הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֶתִי מִכָּל
רַע וַיְבַרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בְהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם
אֲבֹתֵי אֲבָרְהֶם וַיִּצְחָק וַיִּדְגּוּ לְרַב בְּקָרֵב
הָאָרֶץ : מִלְּאָכָא דִּי פִרְק יְתִי מִכָּל בִּישָׂא וַיְבַרֶךְ יְת עוֹלְמִיָּא וַיִּתְקַרֵּי
בְּהוֹן שְׁמֵי וְשׁוֹם אֲבֹהֵתִי אֲבָרְהֶם וַיִּצְחָק וַיִּכְנוּנֵי יִמָּא יִסְגּוּן בְּגוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא
עַל אֶרְעָא :

רש"י המלך הגאול אתי. מלך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר (בבאש"ס ל"א י"ג) ויאמר אלי מלך האלהים
בחלום יעקב וגו' אנכי האל בית אל: יבדך את הנערים. מנשה ואפרים: וידגו. כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין
הרע שולטת בהם:

וַיִּרְא יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יָד יָמִינוּ
עַל רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יָד אָבִיו
לְהַסִּיר אֶתְהָ מֵעַל רֹאשׁ אֲפָרַיִם עַל רֹאשׁ
מִנְשָׁה : וַחֲזָא יוֹסֵף אֲרִי שׁוּי אָבוּהִי יָד יָמִינָה עַל רִישָׂא דְאֲפָרַיִם
וּבְאִישׁ בְּעֵינֹהִי וְסַעַד יָדָא דְאָבוּהִי לְאַעֲדָה יְתָה מֵעַל רִישָׂא דְאֲפָרַיִם
לְאַנְחוּתָהּ עַל רִישָׂא דְמִנְשָׁה :

רש"י ויתמך יד אביו. הרומה מעל ראש בנו ותמכה בידו:

נביאים - מלכים א - פרק ב

וְעַתָּה שְׂאֵלָה אַחַת אֲנֹכִי שְׂאֵל מֵאַתָּךְ אֵל
תְּשֻׁבִי אֶת פָּנָי וַתֹּאמֶר אֵלָיו דְּבַר : וַיַּכְעַן שְׂאֵלָא חֲדָא
אָנָּא שְׂאֵיל מְנִיךָ לָא תִתִּיבִין יְת אָפִי וַאֲמַרְת לָהּ מְלִיל : (י"ג) וַיֹּאמֶר
אֲמָרִי נָא לְשִׁלְמָה הַמְּלֶאךָ כִּי לֹא יָשִׁיב אֶת

פָּנִיךָ וַיִּתֶן לִי אֶת אַבְיִשָׁג הַשּׁוֹנְמִית לְאִשָּׁה :
וַאֲמַר אֶמְרִי כְּעַן לְשִׁלְמוֹה מַלְכָּא אֶרִי לֹא יִתִּיב יַת אֶפְיִךָ וַיִּהְיֶה לִי יַת אַבְיִשָׁג
דְּמִן שׁוּגִים לְאַתּוּ : (יח) וַתֹּאמֶר בֵּית שְׁבַע טוֹב אָנֹכִי
אֲדַבֵּר עֲלֶיךָ אֶל הַמֶּלֶךְ : וַאֲמַרְתַּ בֵּית שְׁבַע טֹב אָנָּה אֲמַלִּיל
עֲלֶיךָ קָדָם מַלְכָּא : (יט) וַתְּבֹא בֵּית שְׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנֶיהוּ וַיִּקַּם הַמֶּלֶךְ
לְקַרְאֲתָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶהָ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וַיֵּשֶׁב עַל כִּסֵּאוֹ וַיִּשֶׂם
כִּסֵּא לְאִם הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לִימֵינוּ : וַאֲתַת בֵּית שְׁבַע
לְקָדָם מַלְכָּא שְׁלֹמֹה לְמַלְלָא עֲמָה עַל אֲדֹנֶיהוּ וְקָם מַלְכָּא לְקַדְמוּתָהּ וְסָגִיד
לָהּ וַיִּתִּיב עַל כּוֹרְסִיָּה וְשׁוּי כּוֹרְסָא לְאִמָּא דְּמַלְכָּא וַיִּתִּיבַת לִימֵינָה :

רס"ז לדבר לו . לדבר בשבילו , בשביל אדוניהו : לאם המלך . אמרו רבותינו (בבא בתרא פא ב) : לאמה של מלכות , היא רות :

(כ) וַתֹּאמֶר שְׂאֵלָה אַחַת קִטְנָה אָנֹכִי שְׂאֵלַת
מֵאַתְּךָ אֵל תֵּשֶׁב אֶת פָּנָי וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ
שְׂאֵלִי אֲמִי כִּי לֹא אֲשִׁיב אֶת פָּנֶיךָ : וַאֲמַרְתַּ שְׂאֵלָא
חֲדָא זְעִירָא אָנָּה שְׂאֵלָא מִנְךָ לֹא תִתִּיב יַת אֶפְיִי וַאֲמַר לָהּ מַלְכָּא שְׂאֵלִי אֲמִי
אֶרִי לֹא אֲתִיב יַת אֶפְיִיךָ : (כא) וַתֹּאמֶר יִתֶן אֶת אַבְיִשָׁג
הַשּׁוֹנְמִית לְאֲדֹנֶיהוּ אַחִיךָ לְאִשָּׁה : וַאֲמַרְתַּ תִּתֵּיב
יַת אַבְיִשָׁג דְּמִן שׁוּגִים לְאֲדֹנֶיהוּ אַחוּךָ לְאַתּוּ :

כתובים - משלי - פרק יא

(ד) בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עִם וַתִּשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ :
בְּאַתְרָא דְּלִית מְדַבְּרָא נָפֵל עִמָּא וּפּוֹרְקָנָא יִיתִי בְּסוּגְעָה דְּמַלְכְּתָנוּתָא :

רש"י כחז"ל תחבולות . כשהכרה בזה על ישראל ואינו נותנין לב להבין להתענות ולעשות תשובה יפול עם :

(טו) רע ירוע כי ערב זר ושנא תקעים בוטח :
בישא מבאש בצדיקא מטול דהוא ערב חלוני וסיגי לאלין דסימין סברהון
באלהא :

רש"י רע ירוע . הרשע יתרוץ אשר ערב לבו לעבודה גלולים : ופונא חוקעים . חוקעים כף לעשות רע וללכת בעלמא , ורבותינו דרשוהו בערבות ממון :

(טז) אשת חן תתמד כבוד ועריצים יתמכו
עשר : אפתא חסידתא פלגא איקרא ועשיני רהטין פתר עותרא :

רש"י תתמד כבוד . כנסת ישראל תקרב תמיד לכבוד הקב"ה ותורתו : ועריצים יתמכו עשר . בני אדום מתקרבים אלל גניבות ממון וגזל :

(יז) גמל נפשו איש חסד ועכר שארו אכזרי :
פריע טבתא לנפשיה גברא חסידא ודמויבד גושמיה נכזריא :

רש"י גומל נפשו . גומל טובה לקרוביו איש חסד . איש שהוא חסיד : ועכר שארו אכזרי . והאכזרי הוא עוכר את קרוביו :

(יח) רשע עשה פעלת שקר וזרע צדקה שכר
אמת : רשיעא עבד עובדא דשקרא ודזרע לצדקתא קושטיה הוא
אגריה :

רש"י רשע עשה פעולת שקר . פעולתו של רשע משקרת לו כסבור שתקיים בו הכלחחו והכל אבד : וזרע צדקה שכר אמת . והזרע צדקה היא פעולה של אמת כי בודאי בטוח הוא שיקבל פעלו בסוף : שכר . קרוניאל"ל בלעז כאלם הסוכר אמת המים כדי ללקוט דגים ובטוח שימלא עם דגים הרבה ודומה לו כל עושי שכר אגמי נפש (ישעיה יט) :

(יט) כן צדקה לחיים ומרדף רעה למותו : היכנא
מן דעבד צדקתא לחיי נטיר ודדדף בישתא נטיר למותא :

רש"י כן צדקה לחיים . אמתו של צדקה סופה לחיים כמו כן בנות כלפחד דוברות (במדבר כו) :

משנה בבא מציעא פרק ב

א. אלו מציאות שלו, ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו, מצא פרות מפזרין, מעות מפזרות, פריכות ברשות הרבים, ועגולי דבלה, פירות של נחתום, מחרוזות של דגים, ונחתיכות של בשר, וגזי צמר הבאות ממדינתו, ואניצי פשתו, ולשונות של ארגמן, הרי אלו שלו, (דברי רבי מאיר). רבי יהודה אומר, כל שיש בו שנוי, חייב להכריז. כיצד. מצא עגול ובתוכו חרס, פךר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז:

דרטורה (ה) אלו מציאות. מלא פירות מפזרים. סתמן נתיאשו הבעלים והפקר הם: מעות מפזרות. הואיל ואין להם סימן ניכר, כבר איאזשי איאזש והפקר הן. והיינו טעמא דכולהו: כריכות. עמרים קטנים: צרה"ר. שהכל דשין עליהם, ואפילו היה בהן סימן, נפסד: של נחתום. אין בהם סימן, שכולם שוים. אבל של בעל הבית יש להם סימן: הצאות ממדינתו. לאפקי הצאות מבית האומן, כדקתני סיפא: ולשונות של ארגמן. אמר רבוע ארגמן, ומשוך כמין לשון: מלא עיגול. של דבלה: אנפריא. כלים חדשים שלא שבעתן העין ואין לבעלים בהם טביעת עין. שפעמים שמחזירים אצדה בטביעות עינא, כגון לאורבא מרבנן דלא משני בדבוריה. ואלו הכלים שידוע שאין לבעליהן בהן טביעות עין אינו חייב להכריז. והלכה כר"ש בן אלעזר. ואימתי בזמן שמלאן אחד אחד. אבל מלאן שנים שנים חייב להכריז, דמנינא הוי סימן. והמולא מציאה בסרטיא ופלטיא גדולה בעיר שרובה נכרים, אפילו דבר שיש בו סימן אינו חייב להכריז. ובעיר שרובה ישראל, חייב להכריז:

ב. ואלו חייב להכריז, מצא פרות בכלי או כלי כמות שהיא, מעות בפיס או כיס כמות שהיא, צבורי פרות, צבורי מעות, שלשה מטבעות זה על גב זה, פריכות ברשות היחיד, וכפרות של בעל הבית, וגזי צמר הלקוחות מבית האמן, כדי יין וכדי שמן, הרי אלו חייב להכריז:

דרטורה (ו) בכלי. וכלי יש בו סימן: כמות שהוא. ריקן: צבורי פירות. סימן, מנין או

מקום: שלשה מטבעות זה על גב זה. או יותר. והמכריז מכריז מטבעות מלאתי, וזה בא ואומר כך וכך היו והיו מונחים זה על זה:

ג. מִצָּא אַחַר הַגָּפָה או אַחַר הַגָּדָר גּוֹזְלוֹת מִקְשָׁרִין, או בְּשִׁבְלֵין שְׁבִשְׁדוֹת, הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן. מִצָּא כָּלִי בְּאַשְׁפָּה, אִם מִכֶּסֶה, לֹא יִגַע בּוֹ, אִם מִגְּלָה, נוֹטֵל וּמְכָרִיז. מִצָּא בְּגַל אוּ בְּכֶתֶל יִשָּׁן, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. מִצָּא בְּכֶתֶל חֹדֶשׁ, מִחֻצֵי וְלַחוּץ, שָׁלוֹ, מִחֻצֵי וְלִפְנֵים, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם הָיָה מִשְׁפִּירוֹ לְאַחֲרִים, אֲפֹלוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ:

דרטורה (ג) אחר הגפה. סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר. של אבנים: גוזלות מקושרין. בכנפיהן. דכולי עלמא הכי מקטרי להו, וקשר כזה לא הוי סימן: לא יגע בהן. דאמרין הני אינן אננענהו ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו: מכוסה לא יגע בו. דאין זה אבידה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: מלא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. מפני שיכול לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של אמוריים שהורישו אבותינו היה ובלבד שיהיה בו חלודה רבה שניכר שמזמן הרבה היה טמון שם: מחציו ולחוץ. בלאחד מחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים אם מלא מחצי עוביו של כותל ולחוץ: שלו. דאמרי' אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכך וחלודה שעליו מוכחת שמזמן הרבה היה שם ובדאי נתייאשו הבעלים ודין זה דוקא בלשון זהב וחתיכת כסף וכיוצא בזה אבל אם היה כלי ובתוכו מעות אם פי הכלי לחוץ הרי אלו שלו ואם פי הכלי לפניו הרי אלו של בעל הבית: אפי' בתוך הבית הרי אלו שלו. ללא ידע למאן דינאו ובעליו נתייאשו:

ד. מִצָּא בְּחֻנוֹת, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. בֵּין הַתְּבָה וְלַחֲנוּנֵי, שֶׁל חֲנוּנֵי. לִפְנֵי שְׁלַחְנֵי, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. בֵּין הַכֶּסֶא וְלִשְׁלַחְנֵי, הָרִי אֵלּוּ לִשְׁלַחְנֵי. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת מִחֲבָרוֹ אוּ שִׁשְׁלַח לוֹ חֲבָרוֹ פְּרוֹת, וּמִצָּא בָּהֶן מְעוֹת, הָרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. אִם הָיוּ צְרוּרִין, נוֹטֵל

דרטורה (ד) מלא בחנות הרי אלו שלו. בדבר שאין בו סימן מיירי דההוא דנפל מיניה מייאש שהכל נכנסים לשם: בין התיבה. שהחנוני יושב לפניו ותמיד נוטל ממנה ונותן לפני מוכר ומעות שנותנין לו נותן בתוכה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: לפני שולחני הרי אלו שלו. דאמרי מן הבאים להחליף מעות נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמלאו ואם מן השולחן הם היה להם להמלא דינו ולכסא שהשולחן מונח עליו: הלוקח פירות מחבירו וכו'. וכגון שחבירו זה תגר שלקח תבואה זו או פירות הללו מאנשים הרבה ולא ידוע למאן נינהו וכיון דלית בהן סימן נתייאשו הבעלים אבל אם זה שמכר את הפירות לקטן הוא עמא מן הקרקע שלו שודאי המעות שלו הן חייב להחזיר: ואם היו צרורים.

ה. אף השמלה היתה בכלל כל אלה. למה יצאת. להקיש אליה, לומר לך, מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנים ויש לה תובעים, אף כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז:

ברטורה (ה) בכלל כל אלה. בכלל כל אצדת אחיד: ולמה יצאת. וכן תעשה לשמלתו: מה שמלה מיוחדת. סתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעים אותה שנעשית בידי אדם ולא זאת מן ההפקר: אף כל שיש לו תובעים. למעוטי מידי דמייאש ויאוש הוא דשמעוניה דאמר ויחא ליה לחסרון כיס:

ו. ועד מתי חייב להכריז. עד כדי שידעו בו שכניו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבעה ימים, כדי שילך לביתו שלשה ויחזר שלשה ויכריז יום אחד:

ברטורה (ו) שכניו. שכני מקום שנמצאת בו האצידה שמא שלהן היא: כדי שילך כל אחד לביתו בשלשה ימים. מששמע הכרזה וידע אם אצד לו כלום ואם יראה שאצד: יחזור שלשה ימים ויכריז יום אחד. אני אצדתי ואלו סימניה והלכה כרבי יהודה ומשחרב בית המקדש התקינו שיהיו מכריזין צבתי כנסיות וצבתי מדרשות ומשרבו האנשים דאמרי אצדתא למלכא התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמיודעיו ודיו:

ז. אמר את האבדה ולא אמר סימניה, לא יתן לו. והרמאי אף על פי שאמר סימניה, לא יתן לו, שנאמר (דברים כב) עד דרש אחיך אתו, עד שתדרש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי. כל דבר שעושה ואוכל, יעשה ויאכל. ודבר שאין עושה ואוכל, ימכר, שנאמר (שם) והשבתו לו, ראה היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים. רבי טרפון אומר, ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. רבי עקיבא אומר, לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן:

ברטורה (ז) כל דבר שעושה ואוכל. אם האצדה דבר שיכולים להאכילו את סכר מעשיו כגון שור וחמור: יעשה ויאכל. ולא ימכור אותו המואל, שכל אדם נוח לו בצדמתו שהכירה בו כבר ולמדה לראונו ואינו חייב להטפל בה לעולם אלא תרנגולת ובהמה גסה מטפל בה

י"ב חודש עגלים וסייחין של רעי' כלומר שאין מגדלין אותם לפטום וכן גדיים וטלאים מטפל בהם שלשה חדשים ועגלים של פטום מטפל בהם ל' יום ואווזים ותרגוליים זכרים הקטנים מטפל בהם ל' יום והגדולים שאוכלים הרבה מטפל בהן ג' ימים, מכאן ואילך לוקח אותם הוא לעצמו בשומא כפי שווין או מוכרן לאחרים ומניח הדמים אלכו: לפיכך אם אבדו חייב באחריותו. כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בהו אע"ג דלא אשתמש בהו כמאן לאשתמש דמי וחייב באחריותו והלכה כר"ט בדמי אבידה שמכר אבל מעות עצמן של אבידה כגון שמאל מעות זכים או ג' מטבעות זו על גב זו לא ישתמש בהם כלל:

ח. מְצָא סִפְרִים. קוֹרֵא בָּהֶן אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְאִם אֵינּוּ יוֹדֵעַ לְקֵרוֹת. גּוֹלְלָן. אֲבָל לֹא יִלְמוֹד בָּהֶן בְּתַחֲלָה. וְלֹא יִקְרָא אַחַר עֲמוֹ. מְצָא כִסּוֹת. מְנַעֲרָה אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְשׁוֹטְחָה לְצָרְכָּהּ. אֲבָל לֹא לְכַבּוּדוֹ. כְּלִי כֶסֶף וְכְלִי נְחֹשֶׁת. מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהֶן לְצָרְכּוֹ. אֲבָל לֹא לְשׁוֹחֲקוֹ. כְּלִי זָהָב וְכְלִי זְכוּכִית, לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד שְׁיָבֵא אֵלֶיהֶן. מְצָא שֶׁק אוֹ קֶפֶה. וְכָל דְּבַר שֶׁאֵין דֶּרְכּוֹ לְטוֹל. הֵרִי זֶה לֹא יִטּוֹל:

דרטורה (ח) אחת לשלושים יום. שמתעפסין כשזהין מלפתחן וכל ספריהן היו עשוין כעין גליון: גוללן. מתחלתן לסופן שיכנס בהם האויר: בתחלה. מה שלא למד לעולם לפי שצריך להשהותו לפניו: ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אלכו וזה מושך אלכו ונקרע: שוטחה לצורכה. לשלוט בה אויר שלא תאכלנה עש: לצרכו. שמתעפשי בקרקע שצריך לתתו בקרקע דזו היא שמירתו ולפיכך משתמש בהם לפרקים: אבל לא לשחקו. ולא ישתמש בהן זמן אחד עד שישחקם: לא יגע בהן. זהב אינו מתעפס בארץ וכן זכוכית ועוד שהוא נח להשבר: שאין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו והתורה אמרה והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו:

ט. אֵיזוֹ הִיא אֲבִידָה, מְצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִין, בְּדֶרֶךְ, אֵין זוֹ אֲבִידָה. חֲמוֹר וְכֻלְיוֹ הַפּוֹכִין, פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים, הֵרִי זוֹ אֲבִידָה. הַחֲזִירָה וּבְרָחָה. הַחֲזִירָה וּבְרָחָה, אֲפִילוֹ אֲרַבְּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים. חַיֵּב לְהַחֲזִירָה. שְׁנֵאֲמַר (דברים כב) הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם. הִיָּה בְּטֵל מְסֻלַּע, לֹא יֵאמַר לוֹ תָּן לִי סֻלַּע, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפוֹעֵל בְּטֵל אִם יֵשׁ שָׁם בַּיִת דִּין, מִתְּנָה בְּפָנַי בַּיִת דִּין. אִם אֵין שָׁם בַּיִת דִּין, בְּפָנַי מִי יִתְּנָה, שְׁלוֹ קוֹדֵם:

דרטורה (ט) איזו היא אבידה. שניכר בה שאין הבעלים יודעים שהיא שם: אין זו אבידה. ואינו חייב להחזיר, שמדעת הניחוחה שם: רצה בין הכרמים. שמתקלקלים רגליה: השב

תשיבם. התורה ריבתה השבות הרבה: לא יאמר לו תן לי פלע. גזה אומר לו אם עשית מלאכתך, היית מרבה טורח, עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל בטל. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כזדה שהוא עוסק בה ולעשות במלאכה קלה כזו: אם יש שם בית דין. אם אינו רוצה ליבטל ממלאכתו. ששכרה מרובה, מה יעשה. אם יש שם שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר ראו שאני משתכר כך וכך. ואי אפשר ליבטל ליטול שכר מועט, אם תאמרו שאטול שכרי משלם. אטפל בהשבת אבדה זו: שלו קודם. ומניח את האבדה:

י. מִצָּאָה בְּרִפְתָּ אֵינוֹ חֵיב בָּהּ. בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים חֵיב בָּהּ. וְאִם הִיְתָה בֵּית הַקְּבָרוֹת לֹא יִטְמָא לָהּ. אִם אָמַר לוֹ אָבִיו, הִטְמָא, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אֶל תַּחֲזִיר, לֹא יִשְׁמַע לוֹ. פָּרַק וְטָעַן, פָּרַק וְטָעַן, אֶפְּלוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים. חֵיב שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) עֲזֹב תַּעֲזֹב. הֲלֹךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְאָמַר הוֹאִיל וְעֲלִיף מִצָּוָה, אִם רְצוֹנְךָ לְפָרוֹק פָּרוֹק, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר, עֲמוּ. אִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלָה, חֵיב. מִצָּוָה מִן הַתּוֹרָה לְפָרוֹק, אֲבָל לֹא לְטָעוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אִף לְטָעוֹן. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר אִם הָיָה עָלָיו יָתֵר עַל מִשְׁאוֹ, אֵין זָקוּק לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, תַּחַת מִשְׁאוֹ. מִשְׁאוֹי שְׂיָכוֹל לְעֲמוֹד בּוֹ:

ברטנורה (י) מנחה ברפת. אע"פ שאינה משתמרת בה כגון שאינה נעולה: ואם היתה בבית הקברות. והוא כהן. לא יטמא לה. שהשבת אבדה עשה, השב תשיבם לאחיד. ובטומאת כהן, עשה דקדושים יהיו (ויקרא כ"א), ולא תעשה דלנפש לא יטמא בעמיו (סס). ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: או שאמר לו אל תחזיר. והאבדה במקום שמלואה להחזיר. הרי זה לא ישמע לו. דכתיב (ויקרא י"ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, שאם אביך אומר לך חלל את השבת אל תשמע לו. וכן בשאר כל המצוות: הלך וישב לו. בעל החמור: מלוא מן התורה לפרוק. בחנם: אבל לא לטעון. בחנם. אלא בשכר: ר"ש אומר אף לטעון. בחנם. ואין הלכה כרבי שמעון: רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי:

יא. אֲבִדְתוּ וְאֲבִדְתָּ אָבִיו, אֲבִדְתוּ קוֹדֶמֶת. אֲבִדְתוּ וְאֲבִדְתָּ רַבּוֹ, שְׁלוֹ קוֹדֶמֶת. אֲבִדְתָּ אָבִיו וְאֲבִדְתָּ רַבּוֹ, שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת, שֶׁאָבִיו הֵבִיאוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה. וְרַבּוֹ שֶׁלְמִדּוֹ חֲכָמָה מֵבִיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אָבִיו חָכֵם (שקול פנגד רבו) שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מִשְׁאוֹי.

מְנִיחַ אֶת שֵׁל רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן מְנִיחַ אֶת שֵׁל אָבִיו. הֲיָה
אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשָּׁבִי. פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן פּוֹדֶה
אֶת אָבִיו. וְאִם הֲיָה אָבִיו חֶכֶם. פּוֹדֶה אֶת אָבִיו, וְאַחַר
כֵּן פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ:

ברטנורה (יא) אבדתו קודמת. לאמר קרא (דברים ט"ו) אפס כי לא יהיה בך אביו, הזהר
אלא תהיה אתה אביו: של רבו קודמת. והוא שיהיה רבו מובהק, שלמד רוב חכמתו ממנו.
וכן כל הנך רבו דאמרינן במתניתין שקודמין לאביו, אינו אלא ברבו מובהק:

גמרא בבא מציעא דף ל"ג ע"א

תנו רבנן העוסקים במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה
ונוטלין עליה שְׂכָר גַּמְרָא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי
רץ למשנה יותר מן הגמרא. הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין
לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר
מן הגמרא. אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו שבקו
כולי עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא. הדר דרש להו ולעולם
הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא. מאי דרוש כדדרש רבי יהודה
בר אילעאי מאי דכתיב (ישעיה נח) הגד לעמי פשעם ולבית יעקב
חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות
להם כזדונות. ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות
נעשות להם כשגגות. והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר
בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. דרש רבי יהודה בר אילעאי
מאי דכתיב (שם סו) שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי
חכמים. אחיכם אלו בעלי מקרא. שנאיכם אלו בעלי משנה.
מנדיכם אלו עמי הארץ. שמא תאמר פסק סברם ובטל
סיכוויים תלמוד לומר ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל
יבושו תלמוד לומר והם יבושו. אומות העולם יבושו וישראל
ישמחו:

רש"י מדה. היא קלת: ואינו מדה. שהמשנה וגמ' יפס ממנה מפני שתלוי בגרסא ומסתכחין שזימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא הי' ניתן ליכתב אלא לפי מה שנתמעטו הלצבו' התחילו דורותינו לכותבו: גמרא. כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם וכשקשים סותרות זו את זו יבין לתרץ שיהיו סתיהן קיימו' או לדעת דברי התנאי' החלוקי' בדבר ונימא הא מני פלוני חכם הוא: בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני גמרא אין לך מדה גדולה מזו לפי שמקצבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות מחלוקת בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך עול שעבוד גלות וגזירו' שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לדבר דברי החולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיניו אנטונינוס מלך רומי כדאמרי' בע"ז ונחו מלכה ושלח וקבץ כל תלמידי א"י ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד שקמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימני' הל' פ' ופ' שמעתי משם פ' וכשנתקצאו אמר כ"א מה שקמע ונתנו לב לדבר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסדרו המסכתות דברי נזיקין לדם ודברי יבמות לדם ודברי קדשים לדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה ר' את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו כדי שיתנו לב לטעמי המשנה: שצקו כולי עלמא מתני'. מלחזור על גרסת משנתם: ואזלו בתר גמרא. לחשוב בסברא: הדר דרש להו הוי רץ למשנ'. לפי שירא פן יסתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר: מאי דרש. מתחלה כשדרש שגמרא גדול: לעמי פשעם. עמי דהיינו תלמידי חכמים את חטאתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב למשנתם שיבדרו להם העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: ולבית יעקב. שאר העם: חטאתם. אפי' פשע שלהם אני קורא חטאת: הוי זהיר בתלמוד. בגמרא שהוא תירץ טעמי המשניות או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: ששגגת תלמוד. אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתתה בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שצאת לידך ולמדתו הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דימית לה מעשה הבא לידך: עולה זדון. ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרבך: אלו ת"ח. שקמשו חכמים הרבה ללמד טעמי משנתם זה בזה וזה שאין הכל בקיאים בטעמן: שנאיכם אלו בעלי משנה. שקונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: מנדיכם אלו עמי הארץ. שת"ח שנואין ומתועבים להן כנדה: שמא תאמר אבד סברם. של אלו שהרי כתיב למען שמי יבדל ה' דמשמע שהן אמרום אבל אין הדבר כך: תלמוד לומר ונראה בשמחתכם. ולא נאמר ונראה בשמחתכם אלא כך אמר הנביא אני ואחיכם שנאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם: והם יבשו. אותם שהם כותים שאינם ממנו ואינם נקראין על שם ישראל הם יבשו וישראל

זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב

אסרי לגפן מאי גפן דא כנסת ישראל אמאי אתקריאת גפן, אלא מה גפן לא מקבלא עלה נטיעא אחרא הכי נמי כנסת ישראל לא מקבלא עלה אלא לקדשא בריד הוא ובגין כנסת ישראל אתכפין קמיה כל חילין אחרנין ולא יכלין לאבאשא ולשלטאה בעלמא ועל דא אטיל קרא שמא קדישא ביניהו בהאי גיסא ובהאי גיסא, בני אתונו דאתעקר בגין ההוא שורק כמה דאת אמר ואנכי נטעתיד שורק וגו', כבס ביין לבושו וגו' כבס כבס מבעי ליה, אלא כבס מיומא דאתברי עלמא ומאן איהו דא מלכא משיחא לתתא, ביין סטר שמאלא, ובדס ענבים סטר שמאלא לתתא, וזמין מלכא משיחא לשלטאה לעילא על כל חילין אחרנין דעמין עכו"ם ולתברא תוקפיהון מעילא ומתתא, ד"א כבס ביין לבושו כגונא דהאי חמרא אחזי חידו וכליה דינא (לעמין עכו"ם), הכי נמי מלכא משיחא יחזי חדו לישראל וכליה דינא לעמין עכו"ם, כתיב (בראשית א') ורוח אלקים מרחפת על פני המים דא רוחא דמלכא משיחא ומן יומא דאתברי עלמא אסחי לבושיה בחמרא עלאה חמי מה כתיב בתריה חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב דא חמרא עלאה (ס"א דמרוי דאורייתא) דאורייתא דמרוי מניה שתי, ולבן שנים מחלב דהא אורייתא יין וחלב תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כתיב (תהלים ק"ד) ויין ישמח לבב אנוש (ס"א אמאי בגין דמאתר דחדוה קאתי ומאן הוא סופיה דקרא) להצהיל פנים משמן ודאי מאתר דאתקרי שמן, תא חזי שירתא דחמרא חדוה הוא אתר דכל חידו מניה נפקא וסופיה דינא מאי טעמא בגין דסופא דיליה אתר כנישו דכלא דינא הוא וביה אתדון עלמא ועל דא שירותא חדוה וסופא דינא בגני כד להצהיל פנים משמן, מאתר דכל חדוה מניה נפקא, ולחם לבב אנוש יסעד מאן לחם, אלא לחם עלמא סעיד (סמ"ד) ואי תימא דביה תליא סעידו דעלמא בלחודוי לאו הכי דהא ליליא בלא יומא לא אשתכח ולא בעי לאפרשא לון, ומאן

דַּאֲפָרִישׁ לוֹן יִתְפָּרֵשׁ מִחַיִּין וְהִינּוּ דְכַתִּיב (דברים ח') לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם, בְּגִין דְּלֹא בִיעֵי לְאַתְּפָרְשָׂא, וְאִי תִימָא דְדוּד הֵיךְ קֶאֱמַר וְלֶחֶם לִבָּב אָנוּשׁ יִסְעֵד הוּאִיל וְלֹא תִלְיָא בִּיהַּ בְּלַחֲדוּי סְעִידוּ דְעֵלְמָא אֵלָא דִּיקָא דְמִלָּה וְלֶחֶם וְאִי אֲתוּסָף כְּמוֹ וְהִי וְעַל דָּא כְּלָא אֲשַׁתְּכַח כְּחֻדָּא, תָּא חֲזִי מֵאֵן דְּמִבְרַךְ עַל מְזוּנָא לָא יִבְרַךְ עַל פְּתוּרָא רִיקְנִיָּא וּבִיעֵי נֶהֱמָא לְאַשְׁתְּכַחָא עַל פְּתוּרָא וְכִסָּא דְחִמְרָא בִּימִינָא, מֵאִי טַעֲמָא בְּגִין לְקִשְׁרָא שְׂמָאֵלָא בִּימִינָא וְנֶהֱמָא דִּיתְבְּרַךְ מְנִיָּהּ וְלֹאֲתַקְשְׁרָא בְּהוּ וְלִמְהוּי כְּלָא חַד קִשְׁרָא לְבִרְכָא שְׂמָא קְדִישָׁא כְּדִקָּא יְאוּת, דְּהָא לֶחֶם אֲתַקְשֵׁר בְּיִין וְיִין בִּימִינָא וְכַדִּין בְּרַכָּאן שְׂרִין בְּעֵלְמָא וּפְתוּרָא אֲשַׁתְּלִים כְּדִקָּא יְאוּת :

תרגום הזהר אֲסַרִי לְגַפּוֹן. מִיָּהוּ גַפּוֹן. זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּמְדוּעַ נִקְרְאָת גַּפּוֹן, אֲלֹא מֵה גַפּוֹן לֹא מִהֲבַל עֲלִיו נְטִיעָה אַחֲרָת, כִּד גַּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֵינָה מִהֲבַל עֲלִיָּה אֲלֹא אֶת הַקֶּצֶף. וּבְגִלְל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְּכּוּפְפִים תַּחֲתֵיהּ כֹּל הַכַּחוֹת הַאֲחֵרִים וְאֵינִם יְכוּלִים לְהַרְעוֹ וְלִשְׁלוֹט בְּעוֹלָם. וְלִכֵּן הֵטִיל הַפְּתוּב הַשָּׁם הַקְּדוֹשׁ צִינִיָּהּ מִכֵּד זֶה וּמִכֵּד זֶה. "צִינִי חֲתוּנוֹ" שְׁנַעֲקַר בְּגִלְל הַשְׂזֵרָה הַהוּא כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וְחֲנִכֵי נְטִיעָתֵיהּ שְׂזֵרָה וְגו'. כִּד בְּיִין לְבּוֹשׁוֹ וְגו': שְׂזֵרָה, כִּד בְּיִין לְבּוֹשׁוֹ, אֲלֹא כִּד בְּיִין מִיּוֹם שְׁנַבְרָרָה הָעוֹלָם, וּמִי הוּא, זֶהוּ מְלִךְ הַמַּשִּׁיחַ לְמַטָּה. בְּיִין הוּא כֵּד שְׂמַחֵל. וְכִד עַנְבִים, הוּא כֵּד שְׂמַחֵל לְמַטָּה. וְעַתִּיד מְלִךְ הַמַּשִּׁיחַ לְשְׁלוֹט לְמַעְלָה עַל כֹּל כַּחוֹת אַחֲרִים שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה. וְלִשְׂצַר מְעַזִּים מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה. דְּבַר אַחֲרֵי, "כִּד בְּיִין לְבּוֹשׁוֹ", כְּמוֹ יִין הַזֶּה, שְׂמוּרָה שְׂמַחָה וְהוּא כִּד דִּין. כִּן הוּא מְלִךְ הַמַּשִּׁיחַ, הַמְּרַאָה שְׂמַחָה לְיִשְׂרָאֵל וְכִד הוּא דִּין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה. כְּתוּב, וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, זֶהוּ רִחוּ שֶׁל מְלִךְ הַמַּשִּׁיחַ, וּמִיּוֹם שְׁנַבְרָרָה הָעוֹלָם מְכַסֵּם לְבּוֹשׁוֹ בְּיִין הָעֲלִיוֹן, רִאָה מֵה כְּתוּב אַחֲרֵי זֶה, חֲכִלִי עֵינַיִם מִיּוֹן וְלִבִּין שְׂנַיִם מַחְלָב. חֲכִלִי עֵינַיִם מִיּוֹן, זֶהוּ יִין הָעֲלִיוֹן, אֲשֶׁר הַתּוּרָה, הִיא שׂוֹתָה מִמֶּנּוּ. וְלִבִּין שְׂנַיִם מַחְלָב, הוּא הַתּוּרָה שְׂצַכְתָּב הַתּוּרָה נִקְרָא יִין וְחֲלָב, שְׂהִים תּוּרָה שְׂצַכְתָּב וְתוּרָה שְׂצַעַל פֶּה. כְּתוּב, (תהלים ק"ד) וְיִין יִשְׂמַח לְבָב אָנוּשׁ לְהִלָּהִיל פְּנִים מְשֻׁמֵּן. וְדִאֵי מִמְקוֹם שְׂנַקְרָא שְׂמֵן. כִּד וְרִאָה, הַהֲתַחֲלָה שֶׁל הָיִין. הוּא שְׂמַחָה, הוּא מְקוֹם שְׂכָל הַשְׂמַחֹת יוֹלְאֹת מְשֵׁם. וְסוּפוֹ, הוּא דִּין, מֵהוּ הַפְּעֵם מְשֹׁם שְׂהַסוּף שְׂלוֹ, הוּא מְקוֹם הַקְּבוּץ שֶׁל כֹּל הַסְּפִירוֹת, וְהוּא דִּין, וְכִד נְדוּן הָעוֹלָם, מְשֹׁם זֶה, לְהִלָּהִיל פְּנִים מְשֻׁמֵּן מִמְקוֹם שְׂכָל הַשְׂמַחֹת יוֹלְאֹת מְשֵׁם. וְלֶחֶם לְבָב אָנוּשׁ יִסְעֵד. מֵהוּ לֶחֶם שְׂאוּמֵר כְּאוּן. אֲלֹא לֶחֶם מְסַעִיד אֶת הָעוֹלָם, וְאִם תֵּאמַר, שְׂצוֹ לְבָדוֹ פְּלוּי סַעַד הָעוֹלָם, אֵינּוּ כִּן, אֲלֹא כְּרִיכִים גַּם לִיּוֹן, כִּי לִלְהָה כְּלִי יוֹם אֵינּוּ נִמְרָא, וְאֵינּוּ כְּרִיךְ לְהַפְּרִיד אֹתָם, וּמִי שְׂמַפְרִיד אֹתָם יִפְרֵד מִחַיִּים. וְהֵינּוּ שְׂפָתוֹב, (דברים ח') לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם, מְשֹׁם שְׂאִין כְּרִיכִים לְהַפְּרִיד צִינִיָּהּ. וְאִם תֵּאמַר, דְּוִד אֵיךְ

אומר, ולחם לבב אנוש יסעד, פיון שבו לבד אינו תלוי סעד העולם, אלף דיוק הדבר, אשר, ולחם, ו' נוסף בו, והוא כמו והוי"ה, ועל פן הפל נמלא ביחד. בא וראה, מי שמצדק על המזון לא יצדק על שלחן ריק, וצדק הלחם להמלא על השלחן, וכוס יין צלד ימין, מהו הפועם, הוא כדי להקשר שמאל בימין, שיפלו יחד, והלחם יתצדק מהם ויתקשר בהם, ויהיה הפל קשר אחד לצדק את השם הקדוש פראוי. כי לחם נקשר פיו, ויין ציד ימין ואז הצרכות סורות בעולם והשלחן נשלים פראוי.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ב

א. לא יהא אדם בלעו וגרגרו אלא כאוכל לפני המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא להדבק במדת החסד והקדושה ובזה תשאיר הברכה במעיו. בעשו פתיב (בראשית יט) הלעיטני נא כי הנחש שרוי בתוך מעיו וכתוב (משלי ט) ובטן רשעים תחסר: **ב.** אותם שאכילתם לשם שמים ומכונים להברות גופם לעבודתו יתברך נחשבת אכילתם כמו אכילת ערב יום הכפורים ומעלין לו שָכר בעולם הזה מעין העולם הבא: **ג.** כשהאדם מענג השבת במאכל ומשתה ומכין פראוי פדכתוב קדש היא לכם דאף מה שהוא לכם להנאתכם יהיה קדש מתעלה על ידי מלאך קדוש הממונה ביום השבת על זה: **ד.** אל תלחם את לחם רע עין כי גורם רעה לעצמו בעולם הזה ובעולם הבא:

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"א

א. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ לוֹ זְכוּת וְעוֹנוֹת. מִי שְׁזָכוּתוֹ יִתְרוֹת עַל עוֹנוֹתָיו צָדִיק וּמִי שְׁעוֹנוֹתָיו יִתְרוֹת עַל זְכוּתוֹ רָשָׁע מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה בִּינוֹנִי. וְכֵן הַמְּדִינָה אִם הָיוּ זְכוּת כָּל יוֹשְׁבֵיהָ מְרוֹבּוֹת עַל עוֹנוֹתֵיהֶן הֲרִי זֹו צְדָקָת וְאִם הָיוּ עוֹנוֹתֵיהֶן מְרוֹבּוֹת הֲרִי זֹו רָשָׁע וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ: **ב.** אָדָם שְׁעוֹנוֹתָיו מְרוֹבּוֹת עַל זְכוּתוֹ מִיֵּד הוּא מֵת בְּרָשָׁעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל רוֹב עוֹנָד. וְכֵן מְדִינָה שְׁעוֹנוֹתֶיהָ מְרוֹבּוֹת מִיֵּד הִיא אוֹבְדַת שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יח) זַעֲקַת סְדוֹם וְעַמּוֹרָה כִּי רַבָּה וְגוֹ' וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ אִם הָיוּ עוֹנוֹתֵיהֶם מְרוֹבּוֹת מִזְכוּתֵיהֶן מִיֵּד הֵן נִשְׁחָתוּן שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם ו) וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם: **ג.** וְשֶׁקוּל זֶה אֵינוֹ לְפִי מִנֵּן הַזְכוּת וְהָעוֹנוֹת אֶלָּא לְפִי גְדֻלָּם יֵשׁ זְכוּת שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כַּמָּה עוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (מִיָּא י"ד) יַעַן נִמְצָא בּוֹ דְבַר טוֹב וַיֵּשׁ עוֹן שֶׁהוּא כְּנֶגֶד כַּמָּה זְכוּת שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ט) וְחוּטָא אֶחָד יֵאָבֵד טוֹבָה הַרְבֵּה וְאֵין שׁוֹקְלִין אֶלָּא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אֵל דַּעוֹת וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הַיָּאֵד עוֹרְכִין הַזְכוּת כְּנֶגֶד הָעוֹנוֹת:

ויחי יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ביין לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(יח) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו לֹא כֵן אָבִי כִּי זֶה הַבְּכֹר שָׂיִם יִמְיֶנְךָ עַל רֵאשׁוֹ: וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָבוּהִי לֹא כֵן אָבִי אֲרִי דִין בּוֹכְרָא שׁוֹ יִמְיֶנְךָ עַל רֵישָׁה: (ט) וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְּנִי יְדַעְתִּי גַם הוּא יִהְיֶה לְעַם וְגַם הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם: וְסָרִיב אָבוּהִי וַאֲמַר יְדַעְנָא בְּרִי יְדַעְנָא אֶף הוּא יִהְיֶה לְעַמָּא וְאֶף הוּא יִסְגִי וּבְרַם אָחוּהִי זְעִירָא יִסְגִי מִנָּה וּבְנוֹהִי יִחוּן שְׁלִיטִין בְּעַמְמִיָּא:

הוא עושה נס על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעתיד יהושע לזאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלך הגוים. כל העולם יתמלא בזאת שמעו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון:

וַיְבָרֶכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַד אֱלֹהִים כְּאֹפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה וַיִּשָּׂם אֶת אֹפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשָּׁה: וַבְּרִיכְנוּן בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר יִשְׂוִינְךָ יְיָ כְּאֹפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה וְשׂוִי יְת אֹפְרַיִם קָדָם מְנַשָּׁה:

רס"ז כך יברך ישראל. הבא לברך את בנו, יברכם בזרכתם ויאמר איש לבנו ישימד אלהים כאפרים וכמנשה: ויש את אפרים. בזרכתו לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנכת הנשיאים:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲיֵנָה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲאֵנָּה מָאִית וַיְהִי מִימְרָא דַּיְיָ בְּסַעֲדָכוֹן וַיִּתֵּיב יְתִכּוֹן לְאַרְעָא דְאַבְהֵתְכוֹן: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל אַחִידָא אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחָרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי: וַאֲנָא יְהִיבִית לְךָ חוּלְק חַד וַיִּתֵּיר עַל אַחִידָא דִּי נְסִיבִית מִיַּדְא דְאַמּוֹרָאָה בְּצִלוֹתֵי וּבְבָעוֹתֵי:

רס"ח ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה, ואי ז', וז' שכם שנאמר (ויהושע כד זב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם: שכם אחד על אחיד. שכם ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתרה על אחיד: בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם נחנכו כל סביבותיהם להזדוג להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר שכם אחד היא הבכורה שיטלו בניו שני חלקים, ושכם לשון חלק הוא, והרבה יש לו דומים במקרא (ההלים כא יג) כי תשיתמו שכם, תשית שונאי לפני לחלקים, (שם ס ה) לחלקה שכם, (והשע' ו ט) דרך ירצחו שכם, איש חלקו, (פניה ג ט) לעבדו שכם אחד: אשר לקחתי מיד האמרי. מיד עשו שעה מעשה אמורי. דבר אחר שהיה לך אביו באמרי פיו: בחרבי ובקשתי. היא חכמתו ותפלתו:

נביאים - מלכים א - פרק ב

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לְאָמוֹ וְלָמָּה אֶתְּ

שָׁאֵלְתָּ אֶת אָבִישַׁג הַשְּׁנַמִּית לְאֲדֹנָיָהוּ
וְשָׁאֵלְתָּ לּוֹ אֶת הַמְּלוּכָה כִּי הוּא אָחִי הַגָּדוֹל
מִמֶּנִּי וְלוֹ וְלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְלִיֹּאֵב בֶּן צְרוּיָה :
(פ) וְאֵתִיב מֶלֶכָא שְׁלֵמָה וְאָמַר לְאִמָּה וּלְמָא אֵת שְׁאִילָא יֵת אָבִישַׁג דְּמִן
שׁוּגִים לְאֲדֹנָיָהוּ וְשָׁאֵלְתָּ לָּהּ יֵת מְלָכוּתָא אַרִי הוּא אָחִי קָשִׁישׁ מִנִּי הֲלָא
בְּעֵצָה הוּוּ הוּא וְאֲבִיתָר כְּהֵנָּא וְיֹאֵב בֶּר צְרוּיָה :

רס"ז | שְׁאֵלְתָּ לּוֹ אֵת הַמְּלוּכָה . מְשִׁתְמַשׁ בְּצִרְבִּיטוֹ שֶׁל מֶלֶךְ , הוּא תַחֲלַת הַשְּׂרָרָה :

(כג) וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה בִּיהוָה לֵאמֹר כֹּה
יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי בִנְפֹשׁוֹ דְּבָר
אֲדֹנָיָהוּ אֵת הַדְּבָר הַזֶּה : וְקָיִים מֶלֶכָא שְׁלֵמָה בְּמִימְרָא
דִּי לְמִימַר כְּדִין יַעֲבִיד לִי אֱלֹהִים וְכְדִין יוֹסִיף אַרִי בְּנַפְשִׁיהָ מְלִיל אֲדֹנָיָהוּ
יֵת פְּתָגְמָא הַדִּין : (כד) וְעַתָּה חֵי יְהוָה אֲשֶׁר הִכִּינֵנִי
(וּיוֹשִׁיבִינִי) וַיּוֹשִׁיבֵנִי עַל כִּסֵּא דְדָוִד אָבִי וְאֲשֶׁר עָשָׂה
לִי בַּיֵּת כְּאֲשֶׁר דְּבָר כִּי הָיוּס יוֹמַת אֲדֹנָיָהוּ :
וְכַעַן קָיִים הוּא יֵי דְאֵתְקַנְנִי וְאוֹתִיבֵנִי עַל כּוּרְסֵי מְלָכוּתָא דְדָוִד אֲבָא
וְדִקְיִים לִי מְלָכוֹ כְּמָא דְמְלִיל אַרִי יוֹמָא דִּין יִתְקַטֵּל אֲדֹנָיָהוּ :

רס"ח | עָשָׂה לִי בֵּית . בֵּית הַמְּלוּכָה , כְּאֲשֶׁר דִּבֵּר בִּיד נָתַן :

(כה) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה בְּיַד בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע
וַיִּפְגַּע בּוֹ וַיָּמַת : (ס) וַיִּשְׁלַח מֶלֶכָא שְׁלֵמָה בְּיַד בְּנָיָהוּ בֶּר יְהוֹיָדָע
וְשְׁלִיט בֵּיהּ וְקַטְלִיהּ : (כו) וְלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ
עֲנֹתָתְ לָךְ עַל שְׂדִיךָ כִּי אִישׁ מָוֹת אָתָּה וּבִיּוֹם
הַזֶּה לֹא אֲמִיתְךָ כִּי נָשְׂאתָ אֶת אֲרוֹן אֲדֹנָי
יְהוָה לְפָנַי דָּוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכָל אֲשֶׁר
הִתְעַנָּה אָבִי : וְלְאֲבִיתָר כְּהֵנָּא אָמַר מֶלֶכָא לְעַנְתוֹת אֲזִיל לָךְ
לְקִרְוֵךְ אַרִי גְבַר חַיִּיב קַטוֹל אֵת וּבִיּוֹמָא הַדִּין לֹא אֶקְטְלִינְךָ אַרִי נְטִלְתָּא

יַת אֲרוֹנָא דִּי אֱלֹהִים קָדָם דְּוֹד אָבָא וְאָרִי אֲתַעֲנִיתָא בְּכָל דִּי אֲתַעֲנִי אָבָא :

רש"י ענתות לך . משם היה : כי איש מות אהה . שמרדת במלכות אבי בהיותך עם אדוניהו , להמליכו שלא מדעתו : כי נשאת את ארון . בצרוח אבי מפני אבשלום : וכי התענית . עמו באותה הלכה , שנאמר (שמואל ב יז כט) : כי אמרו העם רעב ועיף וכמא במדבר :

כתובים - משלי - פרק יא

(כ) תוֹעֵבַת יְהוָה עֲקוֹשֵׁי לֵב וּרְצוֹנוֹ תַמְיִמִי דָרָךְ : מְרַחֵק אֱלֹהָא לְעַקְיָמִי לְבָא וְצָבִי בְּאֵלִין דְּתַמְיָמִין : (כא) לֵיד לֹא יִנְקָה רָע וְזָרַע צְדִיקִים נִמְלֵט : דְּמוֹשֵׁיט אֵידָא עַל חֲבֵרִיָּה לֹא מְזַדְּכִי מִן בִּישְׁתָּא וְזָרַעַא דְּצְדִיקִי מִתְפָּרֵק :

רש"י יד ליד . כלומר מיד הקב"ה לידו תבוא לו שר פעולתו ולא ינקה מן הרעה אשר עשה :

(כב) נָזֵם זָהָב בְּאֵף חֲזִיר אִשָּׁה יָפָה וְסָרְתָּ טַעַם : קַדְשֵׁי דְדַהֲבָא בְּנַחֲרֵי דְחֲזִירָתָא הֵיכְנָא אֲתַתָּא דְשִׁפְיָרִי וְסָרִי טַעֲמָא :

רש"י נזם זהב באף חזיר . שמלכלך אותה באשפות כן תלמיד חכם הסר מן הדרך הטובה : וסרת טעם . פורש מן התורה :

(כג) תַּאֲוֹת צְדִיקִים אַךְ טוֹב תַּקּוֹת רְשָׁעִים עֲבָרָה : רְגִתָּא דְּצְדִיקִי בְּטַבְתָּא וְסַבּוּרָא דְרְשָׁעִי בְּרוּגְזָא :

רש"י תקות רשעים עברה . בטוחים ומקוים לנהנם :

יש מפַּזַר וְנוֹסֵף עוֹד וְחוֹשֵׁף מִיִּשְׂרָאֵל לְמַחְסוֹר : אֵית דְּפָרַד וּמוֹסֵף תּוֹב וְחָשִׁיף מִן תְּרִיצוּתָא חוֹסְרָנָא לִיה :

פַּזַּר מְפַזַּר . מְמוֹנו כְּגוֹן לְדַקָּה וְנוֹסֵף עוֹד : וְחוֹשֵׁף . עֲלָמוּ מִיִּשְׂרָאֵל אֲדָא לְמַחְסוֹר יִהְיֶה לוֹ :

משנה זבחים פרק יב

א. טְבוּל יוֹם וּמְחֹסֵר כְּפוּרִים, אֵינָן חוֹלְקִין בְּקֻדְשֵׁים
לְאֹכֹל לְעֶרְב. אֹיִן, נוֹגֵעַ, וְאֵינוֹ מְקָרִיב, וְאֵינוֹ חוֹלֵק
לְאֹכֹל לְעֶרְב. בְּעֵלֵי מוּמִין, בֵּין בְּעֵלֵי מוּמִין קְבוּעִין בֵּין
בְּעֵלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין, אֲבָל לֹא מְקָרִיבִין.
וְכָל שְׂאִינוֹ רָאוּי לְעִבּוּדָה, אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר. וְכָל שְׂאִין
לוֹ בְּבִשָּׁר, אֵין לוֹ בְּעוֹרוֹת. אֲפָלוּ טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת
דָּמִים וְטָהוֹר בְּשַׁעַת הַקָּטֵר הַלְבִּים, אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר,
שְׂנֵאֲמַר (ויקרא ז), הַמְקָרִיב אֶת דָּם הַשְּׂלָמִים וְאֶת הַחֶלֶב
מִבְּנֵי אֲהָרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְה :

ברטנורה (א) טְבוּל יוֹם. שְׁטֵבֶל וְעֵלָה וְלֹא הִעֲרִיב שְׁמֵנו: וּמְחֹסֵר כְּפוּרִים. כְּגוֹן זָב וּמְאֹרֵעַ
וְיֹולֵדֵת שְׁטֵבֶלוֹ וְהִעֲרִיב שְׁמֵנוֹ וְלֹא הִזְיָאוּ כִּפְרַתָּן: אֵינָן חוֹלְקִים בְּקֻדְשֵׁים. הוֹאִיל וְאֵין רֵאוּיָן
לְאֹכִילָה, אֵין חוֹלְקִים לְאֹכֹל לְעֶרֶב כְּשִׁטְהֵרוֹ, דְּכַתִּיב (ויקרא ז) הִכְהֵן הַמַּחְטָא אֹותָהּ יֹאכְלֵנָה,
כִּהֵן הִרְאֹוִי לְחִטּוֹי חוֹלֵק, שְׂאִינוֹ רֵאוּי לְחִטּוֹי אֵינוֹ חוֹלֵק. וְאֵין אֲפֹשֵׁר לֹמַר כִּהֵן שְׂאִינוֹ רֵאוּי
לְחִטּוֹי בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּה אֵינוֹ אוֹכֵל, דִּהֵא אֵיכָא קֵטֵן דְּאֵינוֹ רֵאוּי לְחִטּוֹי וְאוֹכֵל, אֲלֹא עַל כִּרְחֻךְ
יֹאכְלֵנָה דְּאִמַר קֵרָא יֹחְלוֹק בֵּה כְּדִי לְאֹכֹל מִמֶּנָּה קֵרָא, וּמִדְּאֲפִקָה קֵרָא לְחֹלְקָה בְּלִשְׁוֹן
אֹכִילָה, שְׁמַע מִינָה דְּכִהֵן הִרְאֹוִי לְאֹכִילָה חוֹלֵק, שְׂאִינוֹ רֵאוּי לְאֹכִילָה אֵינוֹ חוֹלֵק. הִלְכֵךְ בְּעֵלֵי
מוּמִין חוֹלְקִין, שְׂאֵע"פ שְׂאִין רֵאוּיָן לְחִטּוֹי, רֵאוּיָן הֵן לְאֹכִילָה, כְּדַכְּתִיב (שם כ) וּמִן הַקֻּדְשִׁים
יֹאכְל: אֹוֹן נוֹגֵעַ. וְהוּא שְׁטֵבֶל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִן הַטְּבִילָה כֹּל זְמַן שְׁהוּא אֹוֹן. שְׂאֵם הִסִּיחַ
דַּעְתּוֹ וְנוֹגֵעַ אֲפִילוֹ לְאַחַר שְׁטֵבֶל פִּסְל: וְכָל שְׂאִינוֹ רֵאוּי לְעִבּוּדָה אֵינוֹ חוֹלֵק בְּבִשָּׁר. חוֹץ
מִבְּעֵלֵי מוּמִין שְׂאֵע"פ שְׂאִינוֹ רֵאוּיָן לְעִבּוּדָה חוֹלְקִים בְּבִשָּׁר, דְּרַבִּינָהוּ קֵרָא בִּהְיָא דְּכַתִּיב
(שם) לְחֵם אֹלֵהֵוּ מִקֻּדְשֵׁי וְגו', וְכַתִּיב (שם ז) כֹּל זָכָר בְּבִנֵי אֲהָרֹן יֹאכְלֵנָה, לְרַבּוֹת בְּעֵלֵי מוּמִין
לְמַחְלוֹקָתָהּ, דְּאֵין לְאֹכִילָה הִרֵי כְּבֵר אֲמוֹר וּמִן הַקֻּדְשִׁים יֹאכְל: וְטָהוֹר בְּשַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים.

שהוא כל הלילה. כגון שטבל וטהר בהערב שמס: אינו חולק. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבים. ואם נטמא בין כך ובין כך אינו חולק:

ב. כָּל שְׁלֹא זָכָה הַמְזִבַּח בְּבִשְׂרָהּ, לֹא זָכוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם), עוֹלֹת אִישׁ, עוֹלָה שְׁעֲלֹתָהּ לְאִישׁ. עוֹלָה שֶׁנִּשְׁחָטָה שְׁלֹא לְשָׂמָהּ, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא עֲלֹתָהּ לְבַעֲלִים, עוֹרָה לְכֹהֲנִים. אֶחָד עוֹלֹת הָאִישׁ וְאֶחָד עוֹלֹת הָאִשָּׁה, עוֹרוֹתֶיהֶן לְכֹהֲנִים:

ברטורה (ב) כל שלא זכה המזבח בבשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, דללא היתה לה שעת היתר למזבח: עורה לכהנים. הואיל וזכה המזבח בבשרה שהרי כשרה היא: ואחד עולת האשה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש, אין לי אלא עולת איש, עולת נשים ועבדים מניין, תלמוד לומר עור העולה, ריבה. אם כן למה נאמר עולת איש, פרט למתפסים עולתו לזדק הבית שהעור קדוש:

ג. עוֹרוֹת קִדְשֵׁי קָלִים לְבַעֲלִים, וְעוֹרוֹת קִדְשֵׁי קִדְשֵׁי לְכֹהֲנִים. קַל וְחֹמֶר, מָה אִם עוֹלָה שְׁלֹא זָכוּ בְּבִשְׂרָהּ, זָכוּ בְּעוֹרָהּ. קִדְשֵׁי קִדְשֵׁי שֶׁזָּכוּ בְּבִשְׂרָהּ, אֵינּוּ דִין שְׂיִזְכוּ בְּעוֹרָהּ. אֵין מְזִבַּח יוֹכִיחַ, שְׂאִין לוֹ עוֹר מִכָּל מְקוֹם:

ברטורה (ג) עורות קדשים קלים לבעלים. דכתיב עור העולה וגו', מה עולה קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עורות קדשי קדשים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואזיל: אין המזבח מוכיח. כלומר, אין לך לומר מזבח יוכיח שזכה בבשר העולה ולא זכה בעור, ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשים שאע"פ שזכו כהנים בבשרן לא יזכו בעורן. אין זו הוכחה. שאין למזבח עור בכל מקום. אבל לכהנים מצינו שזכו בעור העולה, וקל וחומר שיזכו בעורות קדשי קדשים:

ד. כָּל הַקִּדְשֵׁי שְׂאֲרַע בָּהֶם פְּסוּל קָדָם לְהַפְשֵׁטוֹ, אֵין עוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֲנִים. לְאַחַר הַפְּשֵׁטוֹ, עוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֲנִים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים, מִיָּמַי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִדְּבָרֵינוּ לְמִדְּנוּ, שֶׁהַמְּפָשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טָרְפָה, שְׂיֵאוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵין לֹא רָאִינוּ רָאִיָּה, אֶלָּא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה:

בַּרְטוּרָה (ז) אין עורותיהן לכהנים. אלא נשרפים עם עורן: לא ראינו עור יואל לבית השריפה. לאחר שהופטו הם נמאלת טריפה, אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפטו, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפטו: שהמפטי את הזכור ונמאלת טריפה. הא קמשמע לן ר' עקיבא דאפילו זכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא מתירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה, ואשמועינן ר' עקיבא דהיכא דלא הוכר טריפתו עד לאחר הפטו, שרייה שחיטתו והפטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראינו ראה. שמה לא אירע בימיו שימאל טריפה לאחר הפטו, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יאל לבית השריפה. הואיל וקודם הפטו זא. והלכה כרבי עקיבא בזכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כחכמים בזכור תמים, דבשר בקבורה והעור בשריפה:

ה. פְּרִים הַנְּשָׂרְפִים וְשְׂעִירֵי הַנְּשָׂרְפִים, בְּזֶמַן שֶׁהֵם נְשָׂרְפִין כְּמִצְוֹתָו, נְשָׂרְפִין בְּבֵית הַדָּשָׁן וּמִטְמְאִין בְּגָדִים. וְאִם אֵינָן נְשָׂרְפִין כְּמִצְוֹתָו, נְשָׂרְפִין בְּבֵית הַבִּירָה וְאֵינָן מִטְמְאִין בְּגָדִים:

בַּרְטוּרָה (ח) פרים הנשרפים. פר כהן משית, ופר העלם דבר של זכור, ופר של יום הכפורים: ושעירי הנשרפים. שעיר יום הכפורים, ושעירי עבודה זרה: נשרפים בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים, חוץ לירושלים. דכתיב זהו אל מחוץ למחנה, כלומר חוץ לשלש מחנות: מטמאין בגדים. לעסוקים בהם. כדכתיב (ויקרא טו) והשורף אותם יכבם בגדיו, וכל מקום שנאמר יכבם בגדיו, לא בלבד הבגדים שהוא לבוש טעונון זכום, אלא כל בגד שהוא נוגע בו בעודו מחובר לטמא, נטמא וטעון זכום: שלא כמלותו. כגון שנפסלו וטעונון שריפה כשאר פסולי המוקדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה ופעמים בהר הבית. כיצד. אירע בהן פסול קודם ליאתן מן העזרה בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, נשרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. אירע בהן פסול אחר ליאתן מן העזרה, נשרפים בבית הדשן שבהר הבית, והוא בית המקדש:

ו. הָיוּ סוּבְלִין אוֹתָן בְּמוֹטוֹת. יָצְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים חוּץ לְחוֹמַת הָעֶזְרָה וְהָאַחֲרוֹנִים לֹא יָצְאוּ, הָרֵאשׁוֹנִים מִטְמְאִין בְּגָדִים. וְהָאַחֲרוֹנִים אֵינָן מִטְמְאִים בְּגָדִים, עַד שְׂיִצְאוּ. יָצְאוּ אֵלָיו וְאֵלָיו, אֵלָיו וְאֵלָיו מִטְמְאִין בְּגָדִים. רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר, אֵלָיו וְאֵלָיו אֵינָן מִטְמְאִין בְּגָדִים, עַד שְׂיִצְאוּ הָאוֹר בְּרַבָּן. נִתְּדָ הַבָּשָׂר, אֵין הַשְּׂוֹרֵף מִטְמֵא בְּגָדִים:

בַּרְטוּרָה (י) היו סובלין אותן. את הנשרפים כמלותו, היו נושאין אותן במוטות להוליאן לבית שריפתן: הראשונים. בני אדם הנושאים במוט. אותן שבראש האחד יואלים ראשונים, והאחרונים שבראש השני לא יאלו: ניתך הבשר. נגמרה שריפתו, אין המסייע שוב בהן

מטמא בגדים. אבל מקמי הכי, כל המסייעין בשעת שריפה מטמאין בגדים, דכתיב והשורף אותם יכבם בגדיו, בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו אפר מטמא בגדים, תלמוד לומר אותם, אותם מטמא בגדים, נעשו אפר אפר מטמא בגדים. ופרים הנשרפים וסעירים הנשרפים עצמן אין מטמאין אדם ובגדים שנוגעים בהם, אלא המתעסק בשריפתן טמא מגזירת הכתוב. לדברי רבנן משיאלו הסובלים במוטות. ולדברי ר' שמעון משיואלת האור ברובן. ואין הלכה כר"פ:

גמרא זבחים דף קי"ח ע"א

קדשי קדשים. מנא הני מילי אמר רבי אושעיא דאמר קרא (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה אבל אתה אוכל בכל מקום שאתה רואה. אימא בכל מקום שאתה רואה אי אתה מעלה אבל אתה זובח בכל מקום שתראה. אמר רבי ינאי אמר קרא שם תעלה עולותיך ושם תעשה. רבי אבדימי בר חסא אמר אמר קרא (יהושע טז) ולו תאנת שילה מקום שכל הרואה אותו מתאנח עליו על אכילת קדשים שלו. רבי אבהו אמר אמר קרא בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניו. רבי יוסי בר חנינא אמר (דברים לג) ורצון שכני סנה עין שלא רצתה ליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל בין השנואין. תנא רואה שאמרו רואה כולו ולא המפסיק בינו לבינו. אמר ליה רבי שמעון בן אליקים לרבי אלעזר אסברא לך כגון בי כנישתא דמעון. אמר רב פפא רואה שאמרו לא רואה כולו אלא רואה מקצתו. בעי רב פפא עומד ורואה יושב ואינו רואה מאי. בעי רבי ירמיה עומד על גבי הנחל ורואה בתוך הנחל ואינו רואה מאי תיקו:

כ"י השמר לך. משתבאו אל המנוחה קאי קרא: ולו תאנת שילה. חפשתיו ולא מלאכתיו במקרא אבל מלאכתי ועבר מזרחה תאנת שילה (יהושע טז) לשון תאניה ואניה שהיו מתאנחין ורואין שמסם היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו: בן פורת יוסף. לשון פריה ורביה מקום אכילת קדשים נתרבה לו ע"י העין ושילה בחלקו

שֶׁל יוֹסֵף הָיָה כְּדַכְתִּיב וַיִּמָּאֵס בְּחַלְבַּל יוֹסֵף וְגוֹ' וַיִּטּוֹשׁ מִשְׁכַּן שִׁילָה: שְׂאִינוּ שְׁלוֹ. אֲשֶׁת
אֲדוֹנָיו: וְרָחוּן. עַל יְדֵי רָחוּן שְׁלַח רָכָה לִיזוֹן מִמָּה שְׂאִינוּ שְׁלוֹ: בֵּין הַשְּׂנֹאִים. שִׁילָה
הִקְדִּישׁוּ נַאֲכַלִּין אֲחַף בְּגִבּוּלֵי שָׂרָר שְׂבִטִים שְׁנֵנְהֵוּ: אֲסַבְרָא לָךְ. אֲרִאָךְ דּוּגְמָא לְדַבְרֵ: בֵּי
כְּנֻשְׁתָּא דְּמַעֲוֹן. מַסָּס הִיזוּ רֹאֲיוֹן אֲתָ שִׁילָה וְלֹא הִיָּה דַבְרֵ מַפְסִיקָ: לֹא רֹאֲהָ אֲתָ כְּלוֹ.
לְרִאֲוֹת מַסָּס אֲתָ שִׁילָה כֹּוֹלָה אֲלֹא מַקְלָתָ:

זוהר ויחי דף רמ"ב ע"א

דְּבַר אַחֲרָ, יִשְׁשַׁכֵּר חֲמוֹר גָּרַם רוֹבֵץ וְגוֹ' פִּתְחָ וְאָמַר (תהלים כ"ז)
לְדָוִד הִ' אֲוִרֵי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אִירָא יִי מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד כְּפָה
חֲבִיבִין אֲנוּן מְלִין דְּאֲוִרִיתָא כְּפָה חֲבִיבִין אֲנוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי
בְּאֲוִרִיתָא קָמֵי קַדְשָׁא בְּרִידָ הוּא דְּכָל מָאן דְּאֶשְׁתַּדַּל בְּאֲוִרִיתָא
לֹא דְּחִיל מִפְּגַעֵי עֲלֵמָא נְטִיר הוּא לְעִילָא נְטִיר הוּא לְתַתָּא וְלֹא
עוֹד אֲלֵא דְּכַפִּית לְכָל פְּגִיעֵי דְּעֲלֵמָא וְאַחִית לֹון לְעוֹמְקֵי
דְּתַהוּמָא רַבָּא, תָּא חֲזִי בְּשַׁעֲתָא דְּעָאֵל לִילִיא פְּתַחִין סְתִימִין
וְכַלְבֵּי וְחֲמָרֵי שְׂרִין וְשִׁטָּאן בְּעֲלֵמָא וְאַתִּיהִיבַת רְשׁוֹ לְחַבְלָא וְכָל
בְּנֵי עֲלֵמָא נִימֵי בְּעַרְסִיהוּ וְנִשְׁמַתְהוּן דְּצַדִּיקָא סְלִקִין לְאַתְעַנְגָּא
לְעִילָא כִּד אֲתַעַר רֹיחַ צְפוּן וְאַתְפְּלִיג לִילִיא אֲתַעְרוּתָא קַדִּישָׁא
אֲתַעַר בְּעֲלֵמָא וְאַתְמַר בְּכַמָּה דְּוִכְתִּי, זְכָאָה חוֹלְקִיהָ דְּהָהוּא בַר
נִשְׁ דְּאִיהוּ קָאִים בְּהָהִיא שַׁעֲתָא וְאַשְׁתַּדַּל בְּאֲוִרִיתָא כִּיּוֹן דְּאִיהוּ
פִּתְחָ בְּאֲוִרִיתָא כָּל אֲנוּן זִינִין בִּישִׁין אֲעִיל לֹון בְּנוֹקְבֵי דְּתַהוּמָא
רַבָּה וְכַפִּית לִיהָ לְחֲמוֹר וְנַחֲתִית בְּטַפְסָרֵי דְּתַחֲוֹת עֲפָרָא דְּזוּהֵמֵי
קִסְרָא, בְּגִנֵּי כָּד יִשְׁשַׁכֵּר דְּאֶשְׁתַּדְּלוּתִיהָ בְּאֲוִרִיתָא כְּפִית לִיהָ
לְחֲמוֹר וְנַחֲתִית לִיהָ מָה הוּא גָרַם הַמַּעֲלוֹת דְּאִיהוּ סְלִיק לְנִזְקָא
עֲלֵמָא וְשׁוּי מְדוּרִיהָ בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים בֵּין זוּהֵמֵי דְּטַפְסָרֵי דְּעֲפָרָא,
תָּא חֲזִי מָה כְּתִיב וַיִּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיִּט
שְׁכָמוֹ לְסַבּוֹל וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד, וַיִּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב דָּא תוֹרָה
שְׁבַכְתָּב, וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה דָּא תוֹרָה שְׁבַעֲלָ פָה, וַיִּט שְׁכָמוֹ
לְסַבּוֹל לְמַסְבָּל עוֹלָא דְּאֲוִרִיתָא וְלַדְּבָקָא בְּהָ יוֹמֵי וְלִילֵי, וַיְהִי
לְמַס עוֹבֵד לְמַהוּי פְּלַח לְקַדְשָׁא בְּרִידָ הוּא וְלַאֲתַדְּבָקָא בִּיהָ
וְלַאֲתַשָּׂא גְרַמִּיהָ בִּיהָ:

דָּבַר אַחַר, יִשְׁכַּר חַמּוֹר גָּרָם וְגו': פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים כ"ז) לְדוֹד ה' אֲוִי וַיִּשְׁעֵי מִמֵּי אֵיכָר וְגו'. כַּמָּה חֲזִיזִים הֵם דְּבָרֵי תוֹרָה, כַּמָּה חֲזִיזִים הֵם אֲוִתָם שְׁעוֹסָקִים צְפוּרָה, לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, כִּי כָל מִי שְׁעוֹסֵק צְפוּרָה אֵינוֹ מִפְּחַד מִמִּזִּיקֵי הָעוֹלָם, נִשְׁמַר הוּא לְמַעַלְה נִשְׁמַר הוּא לְמַטָּה. וְלֹא עוֹד אֶלְאִי שְׁמַכְנִיעַ כָּל הַמִּזִּיקִים שְׁצַעוֹלָם וּמוֹרִידִם לְעַמְקֵי תְהוֹם רָצָא. זֶה וְרִאֵה צְשַׁעָה שְׂצָח הַלְּיָלָה, הַפְּתָחִים שֶׁל מַעַלְה נִסְתָּמִים, וּכְלָזִים וְחַמּוֹרִים שׂוֹרִים וּמְשׁוּטְטִים צְעוֹלָם, וְנִתְּן רָשָׁת לְמִזִּיקִים לְהַשְׁחִית, וְכָל צְנִי הָעוֹלָם יִשְׁנִים צְמִטוּתֵיהֶם, וְנִשְׁמוֹת הַלְּדִיקִים עוֹלוֹת וּמִתְעַנְּגוֹת לְמַעַלְה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרַר רֹחַ לְפָז, וְנִחְלַק הַלְּיָלָה, הַתְעוֹרְרוֹת קִדְשָׁה מִתְעוֹרְרַת צְעוֹלָם, וְנִתְצָאֵר צְכָמָה מְקוֹמוֹת. אֲשֶׁרֵי חִלְקוּ שֶׁל אֲוִתוֹ אֲדָם שְׁקָם מִמִּטָּתוֹ צְאוּתָה שְׁעָה וְעוֹסֵק צְפוּרָה, כִּיֹּן שְׁהוּא פוֹתַח צְפוּרָה, כָּל יֵלְפוּ מִיָּנִי מִזִּיקִים הָרָעִים, מְכַנְּיִם אֲוִתָם צְנִיקְצֵי תְהוֹם הַגְּדוֹל, וּמְכַנְּיַע קְלַפַּת הַחַמּוֹר וּמוֹרִיד אֲוִתוֹ צְצִיקֵיעִים שְׁמִתְחַת הָעֵפֶר, צְזָהֵם הַפְּסִלַת וְהַצְּבֵל הַמְּקַבֵּץ שָׁם. מִשּׁוּם זֶה, יִשְׁכַּר שְׁהִיָּה עֶסְקוֹ צְפוּרָה, הַכְּנִיעַ אֶת קְלַפַּת הַחַמּוֹר, וְהוֹרִידוֹ. (וּמָה שְׁהִיָּה הַחַמּוֹר), מְגָרָם הַמַּעַלּוֹת, (דְּהִיָּנוּ שְׁכַתוֹב, חַמּוֹר גָּרָם), שְׁהִיָּה עוֹלָה לְהַזִּיק הָעוֹלָם, הִנֵּה עַפְתָּה, הַשִּׁים מְדוּרוֹ, צִיֹן הַמְּשַׁפְּתִים, צִיֹן הַזְּהֵמוֹת שֶׁל צְקִיעֵי הָעֵפֶר. זֶה וְרִאֵה מָה כְּתִיב וַיִּרָא מְנוּחָה וְגו': וַיִּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב, זֶה הִיא תוֹרָה שְׁכַתָּב. וְאֶת הָאֲרָץ כִּי נַעֲמָה, זֶה הִיא תוֹרָה שְׁצַעֵל פָּה. וַיֵּט שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל, הִיָּנוּ לְסַבֵּל עַל תוֹרָה, וְלִהְדָּבֵק צָה יָמִים וְלִילוֹת. וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד, הִיָּנוּ לְהִיּוֹת עוֹבֵד אֶל הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא, וְלִהְחַלִּישׁ אֶת עַלְמוֹ

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

א. כָּל מִי שְׁנִיחַם עַל הַמַּצּוֹת שְׁעָשָׂה וְתוֹהָא עַל הַזְּכִיּוֹת וְאָמַר בְּלָבוּ וּמָה הוֹעֵלְתִי בְּעִשְׂיָתָן הַלְּוָאֵי לֹא עָשִׂיתִי אֲוִתָן הִרִי זֶה אֲבִד אֶת כּוֹלָן וְאֵין מְזַכִּירִין לוֹ שׁוּם זְכוּת בְּעוֹלָם שְׁנִאָמַר (יחזקאל יח) צְדָקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְלָלְנוּ בְּיוֹם רְשָׁעוֹ אֵין זֶה אֶלְאִי בְּתוֹהָא עַל הָרָאשׁוֹנוֹת: **ב.** וְכִשֵּׁם שְׁשׁוֹקְלִין זְכִיּוֹת אָדָם וְעוֹנוֹתָיו בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ כִּד בְּכָל שְׁנָה וְשְׁנָה שׁוֹקְלִין עוֹנוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּאֵי הָעוֹלָם עִם זְכִיּוֹתָיו בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה מִי שְׁנִמְצָא צְדִיק נִחְתָּם לְחַיִּים מִי שְׁנִמְצָא רְשָׁע נִחְתָּם לְמִיתָה וְהַבִּינוּנֵי תוֹלִין

אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו
נחתם למיתה: **ג**. אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת
הכתוב רמז יש בה כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמין הקיצו
מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם
אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם להבל
וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו
דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו
אשר לא טובה:
טובה:

מוסר

מספר דברים שבקדושה סיי ב'

א. אמר רב הונא סבא כתיב (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש
לחם שמלאכי השרת אוכלים בקדושה ובנקיות אף ישראל
אוכלים כן בקדושה ובנקיות דכתיב (ויקרא כ) והתקדשתם אלו
מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים אני ה'
אלהיכם זו ברכת המזון וכל האוכל בקדושה ונקיות דומה
למלאכי השרת: **ב**. תכלית הסעודה של אברהם אבינו עליו
השלום לזמן בשלשה עם ברכת המזון שהוא מצוה רבה
מקודשת אצל המלאכים וזהו (בראשית יח) כי על כן עברתם על
עבדכם כי על כן תכינו לסעוד אצלי: **ג**. ברכת המזון
דאורייתא החמירו לאומרה מיושב וישים אל לבו שהוא
מברך להקדוש ברוך הוא על שנתן לו לאכול ורעה ילבש
לכוין כראוי אם בעל נפש הוא:

ויחי ליל שישי תורה

מט (א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאִסְפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם
בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים : וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לִבְנוֹהֵי וַיֹּאמֶר אֶתְכַנְשׁוּ וְאַחֲוִי
לָכוּן יֵת דִּי יַעֲרַע יִתְכּוֹן בְּסוּף יוֹמִיָא :

רש"י ואגידה לכם. בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים:

(ב) הַקִּבְצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל
יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם : אֶתְכַנְשׁוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְקִבְלוּ אוֹלְפָן מִן
יִשְׂרָאֵל אֲבוֹכֹן : **(ג)** רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כַּחֲסִי וְרֵאשִׁית
אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וַיִּתֵּר עֹז : רְאוּבֵן בּוֹכְרִי אֶת חִילִי וְרֵישׁ
תְּקִפִי לָךְ הָיָה חֲזִי לְמִסָּב תִּתְּלֵתָא חוֹלְקִין בְּכִירוּתָא פְּהִנְתָּא וּמְלִכוּתָא :

רש"י ורשעית אוני. היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו: אוני. כוחי, כמו (הושע יב ט) מנלתי און לי, (ישעיה מ ט) מרוב אונים, (שם כט) ולאין אונים: יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהנה, לשון נשיאות כפים: ויתר עז. במלכות, כמו (ש"א ב ז) ויתן עז למלכו. ומי גרם כך להפסיד כל אלה:

(ד) פַּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי
אָבִיךָ אֲזַ חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֶלְיָה : **(ה)** עַל דְּאִזְלַתָּא לְקַבֵּל
אָפִיךָ הָא כַּמִּיָּא בְּרַם לֹא אֶהְיֵתָא חוֹלֵק יִתֵּיר לֹא תִסָּב אָרִי סְלִקְתָּא בֵּית
מִשְׁכְּבֵי אָבוּךָ בְּכֹן אֶחְלַתָּא לְשׁוּיָי בְּרִי סְלִקְתָּא :

רש"י פחז כמים. הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסק, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר. אל תרצה לטל כל היתרות הללו שהיו ראויות כך. ומהו הפחז אשר פחזת. כי עלית משכבי אביך אז חללת. אותו שעלה על יצועי, שם שכינה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי: פחז. שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר היה נקוד חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח וטעמו למטה: יצועי. לשון משכב על שם שמציעים אותו על ידי לזדין וסדינין, והרבה דומים לו (תהלים קלג א) אם אעלה על ערש יצועי, (תהלים סג ז) אם זכרתיך על יצועי:

(ו) שִׁמְעוּן וְלוֹי אֲחִים כְּלֵי חֲמָס מְכַלְתִּיהֶם :
שִׁמְעוּן וְלוֹי אֲחִיו גְּבָרִין גְּבָרִין בְּאַרְע תּוֹתְבוּתְהוֹן עֲבָדוּ גְּבוּרָא :

רש"י שמעון ולוי אחים. בעלה אחת על שכם ועל יוסף. (לעיל לו יט. ס) ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגוהו, מי הם, אם תאמר ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנתן שלמה, שנאמר (שם ט) והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו', ישכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים: כלי חמס. אמנות זו של ראיחה, חמס הוא בדיחה, מזכרת

עשו היא, זו אמנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה המנו: מכרתיהם. לשון כלי זין, הסיף בלשון יוני מכי"ר. דבר אחר מכרתיהם. בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו (ויחזקאל טז ג) מכרתיד ומלדתיד, וזה תרגום של אוגוסטוס:

**בְּסֹדֶם אֶל תָּבֵא נַפְשֵׁי בְּקֶהְלָם אֶל תִּתַּחַד
כְּבֻדֵי כִּי בְּאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצָּנָם עֶקְרוּ
שׁוֹר : בְּרִזְהוֹן לֹא הָיוּ נַפְשֵׁי בְּאַתְפְּנִישְׁהוֹן לְמַהֵד לֹא נִחְתִּית מִן יְקָרֵי
אַרְי בְּרִזְהוֹן קָטְלוּ קָטוֹל וּבְרִעוּתְהוֹן תִּרְעוּ שׁוֹר סִנְאַה :**

רש"י בסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי, כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מתרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר (במדבר כה יד) זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב: בקהלם. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבדי. גם, אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר (במדבר טו א) קרח בן יאהר בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתיחסו בני קרח על הדוכן, נאמר (דה"א ו כב) בן קרח בן יאהר בן קהת בן לוי בן ישראל: אל תחד כבדי. כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה כריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבדי אל תתיחד עמם, כמו (ישעיה יד כ) לא תחד אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש. אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חשובין כלם אלא כאיש אחד וכן הוא אומר בגדעון (שופטים ו טז) והכית את מדין כאיש אחד, וכן במצרים (שמות טו א) סוס ורוכבו רמה בים, זהו מדרשו. ופשוטו אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו, באפם הרגו כל איש שכעסו עליו, וכן (ויחזקאל יט ג) וילמד לטרף טרף אדם אכל: וברצנם עקרו שור. ראו לעקר את יוסף שנקרא שור, שנאמר (דברים לג יז) בכור שורו הדר לו. עקרו אישיותו"ר בלע"ז [לכרות גידי השוק], לשון (יהושע יא ו) את סוסייהם תעקר:

**אָרוֹר אַפָּם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה
אַחֲלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאַפִּיֶצֶם בְּיִשְׂרָאֵל : (פ) לִיט
רְגִזְהוֹן אַרְי תַּקִּיף וְחַמְתְּהוֹן אַרְי קִשְׂיָא אַפְלָגְנוּ בְּיַעֲקֹב וְאַבְדְּרָנוּ
בְּיִשְׂרָאֵל :**

רש"י ארוור אפם כי עז. אפלו בשעת תוכחה לא קלל אלא אפם, וזהו שאמר בלעם (במדבר כג ח) מה אקוב לא קבה אל: אחלקם ביעקב. אפרידם זה מזה שלא יהא לוי במנין השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר אין לך עניינם וסופרים ומלמדי תיטקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפולתו דרך כבוד:

**יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחִיךָ יִדְּךָ בְּעֶרְךָ אִיבִיךָ
יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אָבִיךָ : יְהוּדָה אֶתָּה אוֹדִיתָא וְלֹא בְּהִיתָתָא
בְּךָ יוֹדוּן אַחִיךָ יִדְּךָ תִּתְקַף עַל בְּעֵלֵי דְבָבְךָ יִתְבַּדְרוּן סִנְאַד ? הוֹן מְחִזְרוּן קִדְל
קִדְמָךְ וְיִהוֹן מְקִדְמִין לְמִשְׁאַל בְּשִׁלְמָךְ בְּנֵי אָבוּךָ :**

רש"י יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח את הראשונים בקנטורים התחיל יהודה לסוג לאחוריו (שלא יוכיחו על מעשה תמו) וקראו יעקב בדברי רלוי יהודה לא אתה כמותם: ידך בערף איביך. בימי דוד, שנאמר (ש"ב כב מ) ואויבי תהא לי ערף: בני אביך. על גם שהיו מנשים הרבה לא אמר בני אמך, כדרך שאמר יצחק (לעיל כז כט) :

גֹּר אַרְיֵה יְהוּדָה מְטָרְף בְּנֵי עֲלִיתָ כָּרַע רַבֵּץ (ט)
כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ: שְׁלֹטוֹן יְהִי בְּשֵׁרוּיָא
 וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא מְלָכָא מְדַבֵּית יְהוּדָה אַרְיֵה מְדִין קְטָלָא בְּרֵי נַפְשָׁא סְלִקְתָּא
 יְנוּחַ יִשְׂרָי בְּתַקוּף כְּאַרְיָא וּכְלִיתָא וְלִית מְלָכוּ דְתַזְעֲזַעְנָה:

רש"י גור אריה. על דוד נתנבא, בתחלה גור (שמואל ב' ה ט) בהיות שאול מלך עלינו אתה היית המוציא והמביא את ישראל, ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם, וזהו שחרגם ואונקלוס שלטון יהא בשרויאל, בתחלתו: מטורף. ממה שחשדתיך (לעיל ז' ג) בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל לאריה: בני עלית. סלקת את עצמך, ואמרת (שם ט) מה בלע וגו'. וכן מהריגת תמר שהודה (לעיל ז' ט) לדקה ממני, לפיכך כרע רבץ וגו' בימי שלמה (מ"א ה ט) איש תחת גפנו וגו' :

לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יָבֵא (שילח)
שְׁיִלּוּ וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:
 לֹא יַעֲדִי עֶבֶד שְׁלֹטוֹן מְדַבֵּית יְהוּדָה וְסַפְרָא מְבַנֵּי בְנוֹהֵי עַד עֲלָמָא עַד דִּי יִתִּי מְשִׁיחָא דְדִילֵהּ הִיא מְלָכוּתָא וְלֵה יִשְׁתַּמְעוֹן עַמְמֵיָא:

רש"י לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואלך, אלו ראשי גלויות שבבבל שרודים את העם בשבט שממנים על פי המלכות: ומחקה מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל: עד כי יבא שילה. מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה שילו, שי לו, שנאמר (תהלים עו יב) יובילו שי למורא: וכו' יקחת עמים. אסיפת עמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו (יחזקאל כח יז) יפעתך, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה והם נקראים עיקר נופל, כגון נוי"ן של נוגף ושל נשך ואל"ף (איוב יג יז) שבאחותי באזניכם, (יחזקאל כא ט) ושבאבחת חרב (מ"ב ד ט) ואסוד שמו. אף זה יקחת עמים, אסיפת עמים, שנאמר (ישעיהו יא י) אליו גוים ידרשו, ודומה לו (משלי ל יז) עין תלעג לבז ותבז ליקחת אס, לקבוץ קמטים שבפנים מפני זקנתה. ובתלמוד (יבמות קו ט) ליחזי ומקוהו אקתתא בשוקי דנהרדעא, ויכול היה לומר קהית עמים:

אַסְרֵי לַגְּפָן עִירוּ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנוּ (עירה)
כְּבִיס בַּיַּיִן לְבִשׁוֹ וּבְדָם עֲנָבִים סוּתוּ: יִסְחַר
 יִשְׂרָאֵל לְקִרְתָּהּ עַמָּא יִבְנוּן הֵיכְלָהּ יְהוֹן צְדִיקָא סְחוּר סְחוּר לֵה וְעַבְדֵי
 אֲוִרִיתָא בְּאוּלְפָן עֵמָה יְהִי אַרְגָּוֹן טַב לְבוּשׁוֹהֵי פְסוּתָהּ מִיָּלָא מִיָּלָא צְבַע
 זְהוּרֵי: וְצַבְעוֹנִין:

רש"י אסרי לגפן עירה. נתנבא על ארץ יהודה שהיא מושכת יין כמעין, איש יהודה יאסר לגפן עיר אחד ויטענו מנפן אחת, ומשורק אחד בן אחת אחד: שרקה. זמורה ארכה, קורייד"א בלע"ז [עריסו]: כבס ביין. כל זה לשון רבוי יין: סוטה. לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא: אסרי. כמו אוסר, דוגמתו (תהלים קיג ז) מקימי מעפר דל, (שם קכג א) היושבי בשמים, וכן בני אתנו כענין זה. ואונקלוס תרגם במלך המשיח. גפן הם ישראל, עירה זו ירושלים. שורקה אלו ישראל (ירמיה ב כח) ואנכי נטעתך שורק: בני אתונו. יבנון היכליה, לשון שער האיתון בספר יחזקאל (מ טו) . ועוד תרגמו בפנים אחרים גפן אלו דיקים. בני אתונו עבדי אורייתא באלפן, על שם (שופטים ה י) רוכבי אתונות לחורות. כבס ביין. יהא ארגוון טב לבושוהי, דומה ליין, וכבעונון הוא לשון סוטה שהאשה לובשתה ומוסיפה בהן את הזכר לתן עיניו בה. ואף רבותינו פשוו בתלמוד לשון הסתת שכרות במסכת כתובות (דף ק"א ט) ועל היין, שמא תאמר אינו מרובה, תלמוד לומר סוטה:

(יב) חִכְלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלִבִּי שְׁנַיִם מִחֶלֶב : (פ)
?? ? יִסְמְקוּן טוֹרוּהֵי בְּכַרְמוֹהֵי יְטוּפוֹן נְעוּוֹהֵי בְּחֶמֶר יְחַוְרוּן בְּקַעְתָּהּ בְּעִיבוֹר
וּבְעֶדְרֵי עֲנָא :

רש"י לָשׂוֹן אוֹדֵם כְּתַרְגוּמוֹ וְכֵן (מַשְׁלִי כַּ כַּטו) לְמִי חִכְלִילוֹת עֵינַיִם, שְׂכָן דְרַךְ שׂוֹתֵי יַיִן עֵינַיִהֶם מֵאֲדִימִין: מִחֶלֶב. מְרוֹב חֶלֶב וְשִׂיחָא בְּאֵרְצוֹ מִרְעָה טוֹב לְעֹדְרֵי לֶאֱוֹן, וְכֵן פְּרוֹשׁ הַמִּקְרָא אֲדָם עֵינַיִם יֵהָא מְרוֹב יַיִן, וְלִבִּי שְׁנַיִם יֵהָא מְרוֹב חֶלֶב. וְלִפִּי תַרְגוּמוֹ עֵינַיִם לָשׂוֹן הָרִים, שְׁמַשׁ אֲרָפִים לְמִרְחוֹק. וְעוֹד תַרְגוּמוֹ בְּפִנְיֵם אַחֲרוֹת לָשׂוֹן מַעֲיֹנוֹת וְקִלּוּחַ הַיִּקְבִּים. נְעוּוֹהֵי, יִקְבִּים שְׁלוֹ, וְלָשׂוֹן אֲרָמֵי הוּא בְּמַסַּכְתָּ עֲבוּדָה זָרָה (דָּף ע"ד ט) נְעוּוֹא אֲרַתְחוּ. יַחוּרוֹן בְּקַעְתָּהּ, תַּרְגָּם שְׁנַיִם לָשׂוֹן (ש"א יד ז) שְׁנֵי הַסְּלַעִים:

**(יג) זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית
וַיִּרְכָּתוּ עַל צִידוֹן : (פ)** זְבוּלוֹן עַל סֵפֶר יִמְמַיָּא יִשְׁרֵי וְהוּא יְכַבֵּשׁ
מְחוּזֵיין בְּסִפְיַנּוֹ וְטוֹב יִמָּא יִיכּוּל וַיִּתְחַוֵּימָה יְהִי מְטִי עַל צִידוֹן :

רש"י זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים. עַל חוּף יַמִּים תִּהְיֶה אֲרָצוֹ. חוּף כְּתַרְגוּמוֹ סֵפֶר, מִרְק"א בְּלַע"ז [גְּבוּלוֹן], וְהוּא יֵהִי מֵאִי תְדִיר עַל חוּף אֲנִיּוֹת, בְּמִקּוֹם הַגַּמַּל, שְׂאֲנִיּוֹת מְבִיאֹת שָׁם פְּרַקְמֵטִיא, שֶׁהִיא זְבוּלוֹן עוֹסֵק בְּפִרְקַמְטִיא, וּמִמֵּיָּא מִזוֹן לְשִׁבְט יִשְׂשַׁכַּר וְהֵם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, הוּא שְׂאֲמֵר מִשָּׁה (וְדָרִים ג' יח) שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּלֹאֲתֵךְ וַיִּשְׁשַׁכֵּר בְּאֵהֲלִיךְ, זְבוּלוֹן יוֹרָא בְּפִרְקַמְטִיא וַיִּשְׁשַׁכֵּר עוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּאֵהֲלִים: וַיִּרְכָּתוּ עַל צִידוֹן. סוּף גְּבוּלוֹ יֵהִי סִמוּךְ לְצִידוֹן. יִרְכָּתוּ, סוּפּוֹ, כְּמוֹ (שְׁמׁוֹת טו כב) וְלִירְכָתוּ הַמִּשְׁכָּן:

**(יד) יִשְׁשַׁכֵּר חֶמֶר גֶּרֶם רַבִּץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים :
יִשְׁשַׁכֵּר עֲתִיר בְּנִכְסֵין וְאַחַסְנִיתָה בֵּין תְּחֻמֵּיָא :**

רש"י יִשְׁשַׁכֵּר חֶמֶר גֶּרֶם. חֶמֶר בְּעַל עֲלָמוֹת, סוּבַל עוֹל תוֹרָה כְּחֶמֶר חֶזֶק שְׁמַטְעִינּוֹן אֲוֹתוֹ מִשְׁאֵי כְּבֵד: רַבִּץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים. כְּחֶמֶר הַמַּהֲלֵךְ בְּיוֹם וּבְלִילָה וְאִין לוֹ לִינָה בְּצִית וּכְשֶׁהוּא רוֹאֵה לְנוֹחַ רוֹבֵץ לוֹ בֵּין תְּחֻמוֹתֵין בְּתַחֲוֵימֵי הַעִירוֹת שְׁמוּלִיךְ שָׁם פְּרַקְמֵטִיא:

**(טו) וַיִּרְא מְנַחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה
וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלַ וַיְהִי לְמַסַּע עֲבָד : (ס)** וַחֲזָא חוּלְקָא
אַרְי טַב וַיִּת אֲרַעָא אַרְי מְעַבְדָּא פִּירִין וַיְכַבֵּשׁ מְחוּזֵי עַמְמַיָּא וַיִּשְׁיַצֵי יִת
דִּירֵיהוֹן וַדְּאִשְׁתַּאֲרוֹן בְּהוֹן יְהוֹן לֵה פְּלַחִין וּמְסַקִּי מְסִין :

רש"י וַיִּרְא מְנַחָה כִּי טוֹב. רָאֵה לְחַלְקוֹ אֲרָץ מְבוֹרַכַת וְטוֹבָה לְהוֹלִיאַ פִּירוֹת: וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלַ. עוֹל תוֹרָה: וַיְהִי. לְכָל אַחֲוֵי יִשְׂרָאֵל: לְמַסַּע עַבְדֵי. לְפַסּוֹק לְהַם הוֹרָאוֹת שֶׁל תוֹרָה וְסִדְרֵי עֲבוּרֵין, שְׂנֵאֲמֵר (דְּה"א יב ג) וּמִבְּנֵי יִשְׂשַׁכַּר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים לְדַעַת מַה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רִאשִׁיהֶם מֵאֲחֵים, מֵאֲחֵים רִאשִׁי סְנֵהֲדֵרָאוֹת הַעֲמִיד, וְכָל אַחִיהֶם עַל פִּיהֶם: וַיִּט שְׁכָמוֹ. הַשְׁפִּיל שְׁכָמוֹ כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב' כב ז) וַיִּט שְׁמִים (וְהֵלִים עַח א) הַטּוֹ אֲזַנְכֶם. וְאוֹנְקְלוֹס תַרְגוּמוֹ בְּפִנְיֵם אַחֲרֵים וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלַ מִלְחָמוֹת וּלְכַבּוֹשׁ מַחוּזוֹת שֶׁהֵם יוֹשְׁבֵים עַל הַסֶּפֶר, וַיְהִי הָאוֹיֵב כְּבוֹשׁ תַּחֲוֵי לְמַסַּע עוֹבֵד:

דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל : מִדְּבַר דָּן
יִתְבַּחַר וַיִּקּוּם גְּבָרָא בְּיוֹמוֹהֵי יִתְפָּרַק עִמָּהּ וּבְשָׁנוּהֵי יִנוּחוּן כְּחַדָּא שְׁבִטָא
דְּיִשְׂרָאֵל :

רס"ז דן ידיו עמו. ינקם נקמת עמו מפלשתים, כמו (דברים לב טו) כי ידיו ה' עמו: כאחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כלם ידיו, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל כמו אחד שבטותים הוא דוד שבה מיהודה:

**יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלַי דָּרָךְ שְׁפִיפֹן עָלַי אֲרַח
הַנֶּשֶׁף עֲקֵבַי סוּס וַיִּפֹּל לְכָבוֹ אֶחָזֵר :** יְהִי גְבָרָא
דְּיִתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבַר דָּן אֵימָתָה תִּתְרַמֵּי עַל עַמְמֵיָא וּמְחִתָּה תִּתְקַף
בְּפִלְשֶׁתָאֵי כְּחֵיוֵי חוּרְמָן יִשְׂרִי עַל אֶרְחָא וּכְפִתְנָא יְכַמּוּן עַל שְׁבִילָא יְקַטִּיל
גְּבָרֵי מִשְׁרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְּרִשִׁין עִם רְגְלָאֵין יַעְקֹר סוּסָן וּרְתַפְּיֵין וַיִּמְגַּר
רוֹכְבֵיהוֹן לְאַחוּרָא :

רס"ח שפיפון. הוא נחש. ואומר אני שקרוי כן על שם שהוא נושף, כמו (בראשית ג טו) ואתה תשופנו עקב: הנשך עקבי סוס. כך דרכו של נחש, ודמהו לנחש הנשך עקבי סוס, ונופל רכבו אחר שכל נגע בו. ודוגמתו מלינו בשמשון (שופטים טו כט) וילפת שמשון את שני עמודי התוך וגו' ושעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם כחיוי חורמן, שם מין נחש, שאין פואה לנשיכתו, והוא כפעוני, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרם. וכפתנא, כמו פתן. יכמון, יארכוב:

לִישׁוּעָתָךְ קוּיָתִי יְהוָה : (ט) לְפוּרְקָנָךְ סְבָרִית יִי :

רס"ט לישועתך קויתי ה'. נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר (שופטים טו כח) זכרני נא וחזקני נא אך הפעם וגו' :

גָּד גְּדוּד יְגוּדְנֵי וְהוּא יְגַד עֲקֵב : (ט)
מִדְּבַר גָּד מִשְׁרִית מְזִיגִין פֶּד יַעְבְּרוּן יַת יְרֻדְנָא קָדָם אַחִיהוֹן לְקַרְבָּא
וּבְנִכְסִין סְגִיָאֵין יִתּוּבוּן לְאַרְעָהוֹן :

רס"י גד גדוד יגודנו. כלם לשון גדוד הם, וכך חברו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר כריך שני דלתי"ן, שכן דרך תבה בת שתי אותיות לכפול בסופה, ואין יסודה אלא שתי אותיות, וכן אמר (משלי טו ט) כלפור לגוד, מגזרת (אויב ז ד) ושבעתי גדודים, (שופטים ה כז) שם נפל שדוד, מגזרת (ההלים לא ו) ישוד אחרים, אף יגוד, יגודנו, וגדוד, מגזרת אחת הם. וכשהוא מדבר בלשון יפעל אינו כפול, כמו יגוד, יגוד, יגוד, יגוד, יגוד, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים הוא כפול, כמו יתגודד, יתרום, יתבולל, יתעודד. ובלשון מפעיל (הלים קמו ט) יתום ואלמנה יעודד, (ישע' מט ה) לשובב יעקב אליו, (שם נח יט) משובב נתיבות. יגודנו האומר כאן אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד המנו, כמו (ירמיה י ט) בני ילאוני, ילאו ממני. גד גדוד יגודנו. גדודים יגודו המנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ: והוא יגוד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: עקב. בדרכן ובמסלותם שהלכו ישובו, כמו (ההלים עז ט) ועקבותיך לא נודעו, וכן (שה"ש א ח) בעקבי האלון, בלשון לע"ז תרל"ט ועקבותי:

(כ) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵי מֶלֶךְ :
(ט) דְּאֲשֶׁר טָבֵא אַרְעָה וְהוּא מְרַבֵּא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין :

רש"י מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרבים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין. וכן ברבו משה (דברים לג כז) וטבל בשמן רגלו, כמו ששנינו במנחות (דף פה ט) פעם אחת הארכו אנשי לודקיא לשמן וכו' :

(כא) נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחַה הַנִּתֵּן אֲמָרֵי שֶׁפָּר : (ט)
נִפְתְּלֵי בְּאֶרֶע טָבֵא יִתְרָמִי עֲדֵבָה וְאַחֲסִנְתָּה תִּהְיֵי מִעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֹן וּמְבָרְכִין עֲלֵיהוֹן :

רש"י אילה שלחה. זו בקעת גנוסר שהיא קלה לזשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ. אילה שלחה. אילה משלחת לרוץ: הנתן אמרי שפר. כהרגומו. דבר אחר על מלחמת סיסרא נתנבא (שופטים ז י) ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו', והלכו עם בזריות, וכן נאמר גם לשון שלוח (שופטים ה טו) בעמק שלח ברגליו: הנתן אמרי שפר. על ידם שרו דבורה וזרק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף יג א). ותרגומו יתרמי עדביה יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

(כב) בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלִי עֵין בְּנוֹת צְעָדָה
עָלִי שׁוֹר : בְּרִי דִיִּסְגֵי יוֹסֵף בְּרִי דִיִּתְבְּרַדְּ פֶּגְפֹן דִּנְצַב עַל עֵינָא דְמִמָּא
תְּרִין שְׁבִטִין יִפְקוֹן מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוֹן חוּלְקָא וְאַחֲסִנְתָּא :

רש"י בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי אפריון נמטייה לרבי שמעון בסוף בבא מציעא (ק"ט א) : בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו: בנות לעדה עלי שור. בנות מצרים היו לעדות על החומה להסתכל ציפיו. ובנות הרבה לעדה, כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם. עלי שור. על ראיתו, כמו (במדבר כד יז) אשורנו ולא קרוב. ומדקשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישוב המקרא: פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו (קהלת ג יח) על דברת בני האדם: שור. כמו לשור: עלי שור. בשביל לשור. ותרגום של אנקלוס בנות לעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מבנויה וכו'. וכתב בנות על שם בנות מנשה בנות אלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן. ברי דיסגי יוסף פורת לשון פריה ורביה. ויש מדקשי אגדה המתישבים על הלשון בשעה שבה עשו לקראת יעקב, בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות, וברחל כתיב (לעיל לג ז) נגש יוסף ורחל וישתחוו. אמר יוסף רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי, ילא לפניו ושכבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו בן פורת, הגדלת עמך יוסף עלי עין של עשו, לפיכך זכית לגדלה: בנות לעדה עלי שור. להסתכל כך בראתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלא תשלט בזרעו עין רעה, ואף כשכך מנשה ואפרים ברכם כדגים שאין עין רעה שולטת בהם:

(כג) וַיִּמְרְרוּהוּ וְרָבוּ וַיִּשְׁטְמְהוּ בְּעָלֵי חֲצִים :
וְאַתְמַרְרוּ יִתְהֵ וְנִקְמוּהֵי וְאַעִיקוּ לָהּ גְבָרִין גְּבָרִין בְּעָלֵי פִלְגוּתָא :

רש"י וימררוהו ורבו. וימררוהו אחיו, וימררוהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון (שמות א יז) וימררו את חייהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב. ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם כן היה לו לנקד ורבו, כמו (במדבר כ יג) המה מי מריבה אשר רבו וגו'. ואף אם לשון רבית חאים הוא, כך היה לו להנקד. ואינו אלא לשון פעלו, כמו שמו שמים (ירמיה ב יב) , שהוא לשון הושמו, וכן (איוב כד כז) רומו מעט, שהוא לשון הורמו. אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים, ולשון שמו,

רמו, רבו, מאליהם הוא, משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב. וכן (ישעיה כג ב) למו יושבי אי, כמו נדמו. וכן תרגם אנקלוס ונקמוהי: בעלי חלים. שלשום כחץ. ותרגמו לשון (במדבר לא לו) ותהי המחלה, אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

**(כד) וַתָּשָׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּאוּ זְרַעֵי יָדָיו מִיַּדִּי
אָבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רָעָה אָבֹן יִשְׂרָאֵל :** וַתִּבֶּת בְּהוֹן
נְבִיאוֹתֶיהָ עַל דְּקִיָּים אֲוִרִיתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי בְּתוֹקְפָא רֹחֲצָנָה בְּכֹן יִתְרָמָא
דְּהַב עַל דְּרַעוּהֵי וְאַחְסִין מְלֻכוּתָא וְתִקְיָא דְּאֵת הָוֹת יָה מִן קָדָם אֵל תִּקְיָא
דְּיַעֲקֹב דִּי בְּמִימְרָה זֵן אָבְהוֹן וּבְנֵין זֵרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל :

רש"י ותשב באיתן קשתו. נתישבה בחזקו. קשתו, חזקו: ויפזו זרעי ידיו. זו היא נתינת טבעת על ידו, לשון (מלכים א' י יח) זהב מופז, זאת היתה לו מידי הקדוש ברוך הוא שהוא אביר יעקב, ומשם עלה להיות רעה אבן ישראל, עיקרו של ישראל לשון (זכריה ד ז) האבן הראשה לשון מלכות. ואונקלוס אף הוא כך תרגמו. ותשב. ותבת בהון נביאותיה, החלומות אשר חלם להם, על דקים אוריתא בסתרא, תוספת הוא ולא מלשון עברי שבמקרא, ושוי תוקפא רוחאניה, תרגום של באיתן קשתו, וכך לשון התרגום על העברי ותשב נבואתו, בשביל שאיתנו של הקדוש ברוך הוא היתה לו לקשת ולמבטת. בכן יתמא דהב על דרעוהי, לכך ויפזו זרעי ידיו, לשון פז: אבן ישראל. לשון נוטריקון אב ובו, אבהו ובניו, יעקב ובניו. ורבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחץ. ויפזו זרעי ידיו, כמו ויפזו. שיאל הזרע מבין ארבעות ידיו: מידי אביר יעקב. שגראתה לו דמות ליוקנו של אביו וכו' כדאיתא בסוטה (דף טו ב) :

**(כה) מֵאֵל אָבִיךָ וַיַּעֲזְרֶךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבָרְכֶךָ
בְּרַכַּת שָׁמַיִם מֵעַל בְּרַכַּת תְּהוֹם רִבְצַת תַּחַת
בְּרַכַּת שְׂדֵיִם וְרַחֵם :** מִימַר אֱלֹהֵא דְּאָבוּךָ יְהִי בְּסַעֲדָךָ וְיִת
שְׂדֵי וַיְבָרְכֶךָ בְּרַבֵּן דְּנַחְתָּן מְטֵלָא דְּשִׁמְיָא מְלַעֲלָא בְּרַבֵּן דְּנַגְדוּן מִמַּעַמְקֵי
אַרְעָא מְלַרְע בְּרַכְתָּא דְּאָבוּךָ וַדְּאָמָךְ :

רש"י מאל אבירך. היתה לך זאת והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקדוש ברוך הוא היה לך, כשלא שמעת לדברי אדונתך והוא יברכך: ברכת שמים ורחם. ברכתא לאבא ודאמא, כלומר יתברכו המולידים והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעין טפה הראויה להריון, והנקבות לא יאכלו את רחם שלהן להפיל עבריהן: שדים. כמו (שמות יט יג) ירה יירה, דמתרגמינן אישתדאה ישתדי, אף שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ:

**(כו) בְּרַכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בְּרַכַּת הוֹרֵי עַד תַּאֲוֹת
גְּבַעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֵאשִׁי יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד
נְזִיר אָחִיו :** (פ) בְּרַכְתָּא דְּאָבוּךָ יִתְּוֹסְפֹן עַל בְּרַכְתָּא דִּילִי בְּרִיכּוֹ
אָבְהֵתִי דְּחִמִּידוּ לְהוֹן רַבְרַבֵּיא דְּמוֹן עֲלֵמָא יְהוֹנֵן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דִּיוֹסֵף
וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דְּאַחוּהֵי :

רש"י ברכת אבירך גברו וגו'. הברכות שבכני הקדוש ברוך הוא גברו והלכו על הברכות שבך את הוריי: עד תאות

גבעות עולם. לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי צרכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות העולם שנאמר (לעיל כח יז) ופרצת ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר (שם יג יז. טו) שא נא עיניך וראה לפני וגו', כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל לבד, ליצחק אמר (שם כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה וגו', זהו שנאמר ישעיה (נח יז) והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ולא אמר נחלת אברהם: תאות. אשמו"ץ בלע"ז וגבול, כך חזרו מנחם בן סרוק: הורי. לשון הריון, שהורוני במעי אמי, כמו (איוב ג ג) הורה גבר: עד תאות. עד קטות, כמו (במדבר לד י) והתאויתם לכם לגבול קדמה (שם לד ח) תתאו לבא חמת: תהיון. כלם לראש יוסף: נזיר אחיו. פרישא דאחיה, שנבדל מאחיו, כמו (ויקרא כב ג) וינזרו מקדשי בני ישראל, (ישעיה ח ד) נזרו אחור. ואונקלוס תרגם תאות גבעת עולם, לשון תורה וחמדה, וגבעות לשון (שמואל א' ב ח) מזוקי ארץ, שחמדתו אמו והזיקתו לקבלם:

ויחי יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

בְּנֵי־מִין זָאֵב יִטְרֹף בַּבֶּקֶר יֹאכֵל עֵד (כז)
וְלַעֲרֹב יַחְלֹק שָׁלַל : בְּנֵי־מִין בְּאַרְעֵה תִשְׁרִי שְׂכַנְתָּא וּבְאַחְסִינְתָּה
יִתְבַּנֵּי מִקְדָּשָׁא בְּצַפְרָא וּבְפִנְיָא יְהוֹן מְקַרְבִּין פְּהִנְיָא קַרְבְּנָא וּבְעֵדוֹ רַמְשָׁא
יְהוֹן מִפְּלִגִּין מוֹתֵר חוּלְקֵהוֹן מִשְׁאַר קְדָשִׁיא :

רש"י בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין (שופטים כא כא) וחטפתם לכם איש אשתו, בפילגש בגבעה, ונבא על שאול שיהיה נואח באויביו סביב, שנאמר (ש"א יד מז) ושאול לכד המלוכה וילחם וגו' במואב ובאדום ובכל אשר יפנה ירשיע: בבקר יאכל עד. לשון בזה ושלל, המתורגם (במדבר לא יב) עלאה. ועוד יש לו דומה בלשון עברית (ישעיה לג כג) אז חלק עד שלל מרבה, ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת פריחתו וזריחתו של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתקע שמן של ישראל על ידי נבוכדנצר שיגלם לבדל, יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן, שנאמר (אסתר ח ז) הגה בית המן נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש:

כָּל אֵלֶּה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת (כח)
אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ
אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בֵּרַךְ אֹתָם : כָּל אֵלִין שְׁבִטָּיא דִּישְׂרָאֵל
תְּרִין עָסָר וְדָא דְמַלְיִל לְהוֹן אַבוּהוֹן וּבְרִיָּד תְּהוֹן גְּבַר דִּי כְּבִרְכָתָהּ בֵּרַךְ
יְתְּהוֹן :

רש"י וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרן. אלא כך פרושו וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין. יכול שלא ברכו לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויברך אותם, כלם במשמע: איש אשר כבדו. צרכה העתידה לבא על כל אחד ואחד: ברכך אתם. לא היה לו לומר אלא איש אשר כבדו ברכך

אותו, מה תלמוד לומר כדך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורתו של אריה, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן בכל הברכות, תלמוד לומר כדך אותם:

**וַיֵּצְאוּ אוֹתָם וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֲנִי נִאֲסָף אֶל
עַמִּי קִבְרוּ אֹתִי אֶל אֲבֹתַי אֶל הַמַּעְרָה אֲשֶׁר
בְּשֹׁדָה עֶפְרוֹן הַחֲתָי : וַיִּפְקֵד יְתֵהוּן וַאֲמַר לְהוּן אֲנִי מִתְּכַנְּשׁ
לְעַמִּי קִבְרוּ יְתֵי לֹת אֲבֹתַי בְּמַעְרַתָּא דִּי בְחַקֵּל עֶפְרוֹן חֲתָא :**

רש"י נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון (שופטים י"ז טו) ואין איש מאסף אותם הביתה, (דברים כ"ב ז) ואספתו אל תוך ביתך, (ויק' כ"ג לט) באספקם את תבואת הארץ, הכנסתם לבית מפני הגשמים, (שמות כ"ג טז) באספקך את מעשיך. וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבותי. עם אבותי:

**בַּמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה הַמְּכַפְּלָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
מִמְרָא בְּאַרְץ כְּנַעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת
הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתָי לְאַחֲזֵת קֶבֶר :
בְּמַעְרַתָּא דִּי בְחַקֵּל כְּפֻלְתָּא דִּי עַל אִפֵּי מִמְרָא בְּאַרְעָא דְכְנַעַן דִּי זְבוּ אַבְרָהָם
יְת חַקְלָא מִן עֶפְרוֹן חֲתָא לְאַחְסִינַת קְבוּרָא : (כ"א) שָׁמָּה קִבְרוּ אֶת
אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קִבְרוּ אֶת
יַצְחָק וְאֵת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קִבְּרֹתַי אֶת
לֵאָה : תַּמָּן קִבְּרוּ יְת אַבְרָהָם וְיְת שָׂרָה אִתְתָּה תַּמָּן קִבְּרוּ יְת יַצְחָק
וְיְת רַבְקָה אִתְתָּה וְתַמָּן קִבְּרִית יְת לֵאָה : (כ"ב) מְקַנְהַ הַשְּׂדֵה
וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חֵת : זְבִינֵי חַקְלָא
וּמַעְרַתָּא דִּי בַּהּ מִן בְּנֵי חֲתָא : (כ"ג) וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת
בָּנָיו וַיִּאָּסֹף רִגְלָיו אֶל הַמָּטָה וַיִּגְוַע וַיִּאָּסֹף
אֶל עַמּוּי : וְשִׁיְצֵי יַעֲקֹב לְפַקְדָּא יְת בְּנוֹהֵי וּכְנֵשׁ רִגְלוֹהֵי לְעַרְסָא
וְאִתְנַגֵּיד וְאִתְכַּנְּשׁ לְעַמָּה :**

רש"י ויאסף רגליו. הכניס רגליו: ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה יעקב רבינו לא מת:

וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְדֹּךְ עָלָיו וַיִּשְׂק
לוֹ : וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל אַפֵּי אָבוּהִי וּבָכָא עֲלוּהִי וַיִּנְשֹׁק לָהּ : (א) וַיֵּצֵא יוֹסֵף
אֶת עֶבְדָּיו אֶת הָרֹפְאִים לַחֲנֹט אֶת אָבִיו
וַיַּחְנְטוּ הָרֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל : וַיִּפְקֵד יוֹסֵף יֵת עֲבָדוּהִי
יֵת אֲסוֹתָא לְמַחְנֵט יֵת אָבוּהִי וַחְנְטוּ אֲסוֹתָא יֵת יִשְׂרָאֵל :

רש"י לחנט את אביו. ענין מרחקת בשמים הוא:

וַיִּמְלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֹן יִמְלְאוּ יָמֵי
הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שִׁבְעִים יוֹם :
וַשְׁלִימוּ לָהּ אַרְבָּעִין יוֹמֵי אָרִי כֹן שְׁלִימוּ יוֹמֵי חֲנֻטִּיא וּבְכוּ יֵתָּה מִצָּרִיא
שִׁבְעִין יוֹמֵי :

רש"י וימלאו לו. השלימו לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום: ויבכו אותו מצרים שבעים יום. ארבעים לחניטה, ושבעים לכביה, לפי שבאה להם ברכה להגלו, שכלה הרעב, והיו מי נילום מתדרכין:

וַיַּעֲבְרוּ יָמֵי בְּכִיתוֹ וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף אֶל בֵּית
פְּרַעֲה לֵאמֹר אִם נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיכֶם
דַּבְּרוּ נָא בְּאָזְנֵי פְּרַעֲה לֵאמֹר : וַעֲבְרוּ יוֹמֵי בְּכִיתָהּ
וּמְלִיל יוֹסֵף עִם בֵּית פְּרַעֲה לְמִימַר אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶיכֶם מְלִילוֹ
כָּעַן קָדַם פְּרַעֲה לְמִימַר : (ה) אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה
אֲנֹכִי מֵת בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֵעָלָה נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת
אָבִי וְאֲשׁוּבָה : אָבִיא קַיִים עָלַי לְמִימַר הָא אֲנָא מְאִית בְּקִבְרֵי
דְּאֶתְקֵנִית לִי בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן תַּמָּן תִּקְבְּרֵנִי וּכְעַן אֶסַק כָּעַן וְאֶקְבְּרָה יֵת אָבִיא
וְאֵי יֵתִיב :

רש"י אשר כריתתי לי. כפשוטו כמו (שמות כא ג) כי יכרה איש. ומדרכו עוד מתישב על הלשון, כמו אשר קניתי. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה, ועוד מדרכו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מצית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה:

**וַיֹּאמֶר פְּרַעַה עֲלֵה וּקְבֹר אֶת אָבִיךָ כְּאִשֶּׁר
הַשְּׂבִיעֶךָ : וַאֲמַר פְּרַעַה סָק וּקְבֹר יְת אָבוֹדְךָ כְּמֵא דְקַיִים עֲלֶךָ :**

רש"י כאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, אבל ירא לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעבר על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקדש שאני מכיר עודף על שבעים לשון ואחיה אינך מכיר בו, כדליתא במסכת סוטה (דף טו ב) :

**וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל
עַבְדֵי פְּרַעַה זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִקְנֵי אֶרֶץ
מִצְרָיִם : וַיִּסְלַק יוֹסֵף לְמִקְבַּר יְת אָבוֹהֵי וַיִּסְלְקוּ עִמָּה כָּל עַבְדֵי פְּרַעַה
סְבִי בֵיתָהּ וְכָל סְבִי אֶרֶץ מִצְרָיִם : (ח) וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחִיו
וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם עֲזָבוּ
בְּאֶרֶץ גִּשׁוֹן : וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחוֹהֵי וּבֵית אָבוֹהֵי לְחֹד טַפְלָהוֹן
וַעֲנָהוֹן וְתוֹרִיהוֹן שִׁבְקוּ בְּאֶרֶץ דְּגִשׁוֹן : (ט) וַיַּעַל עִמּוֹ גַם רֶכֶב
גַּם פְּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד : וַיִּסְלְקוּ עִמָּה
אִף רֶתֶבִּין אִף פְּרָשִׁין וְהָוָה מִשְׁרִיתָא סְגִיָּאָה לְחֻדָּא : (י) וַיָּבֵאוּ עַד
גֶּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם
מִסִּפְּד גְּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל
שְׂבֻעַת יָמִים : וְאִתּוֹ עַד בֵּית אֲדָרִי דְאָטָד דִּי בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא
וַיִּסְפְּדוּ תַמּוֹן מִסִּפְּד רַב וַתְּקִיף לְחֻדָּא וְעַבְד לְאָבוֹהֵי אֲבֵלָא שְׂבַעָא יוֹמִין :**

רש"י גרן האטד. מקף אטדין היה. ורבותינו דרשו על שם המאורע שבאו כל מלכי כנען ונשיאוי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בצורנו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים כגרן המקף סוג של קוליס:

**וַיִּירָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֲבֵל בְּגֶרֶן
הָאָטָד וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל כָּבֵד זֶה לְמִצְרָיִם עַל כֵּן
קָרָא שְׂמָהּ אֲבֵל מִצְרָיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן :
וְחֻזָּא יְתָב אֶרֶץ כְּנַעֲנָה יְת אֲבֵלָא בְּבֵית אֲדָרִי דְאָטָד וַאֲמָרוּ אֲבֵל תְּקִיף
דִּין לְמִצְרָאֵי עַל כֵּן קָרָא שְׂמָהּ אֲבֵל מִצְרָיִם דִּי בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא : (יא)**

וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כֶּן כַּאֲשֶׁר צָוָם : וַעֲבָדוּ בְנוּהִי לֵה כֶּן כְּמָא
די פקדנן :

רש"י כאשר צו. מהו אשר צו:

וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנָיו אֶרְצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בְּמַעְרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם
אֶת הַשְּׂדֵה לְאַחֲזֵת קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחִתִּי
עַל פְּנֵי מְמָרָא : וַיִּטְּלוּ יְתֵהּ בְּנוּהִי לְאַרְעָא דְכְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ יְתֵהּ
בְּמַעְרַת חֻקֵּל כְּפֻלְתָּא דִּי זְבוּן אַבְרָהָם יְת חֻקְלָא לְאַחְסִינַת קְבוּרָא מִן עֶפְרוֹן
חֲתָאָה עַל אִפֵּי מְמָרָא :

רש"י וישאו אותו בניו. ולא בני בניו. שכן צו אל ישאו מטתו, לא איש מצרי, ולא אחד מצניכס שהם מצנות כנען,
אלא אחס, וקבע להם מקום, שלשה למזרח וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא
ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו (במדבר כג ט) איש על
דגלו בחתה, בצות שמסר להם אביהם לשא מטתו:

וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחִיו וְכָל
הָעֲלִים אֹתוֹ לְקַבֵּר אֶת אָבִיו אַחֲרֵי קֶבְרוֹ
אֶת אָבִיו : וְתַב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחוּהִי וְכָל דְּסָלִיקוּ עִמָּה
לְמַקְבֵּר יְת אַבוּהִי בְּתַר דְּקֶבֶר יְת אַבוּהִי :

רש"י הוא ואחיו וכל העלים אהו. בחזרתו כאן הקדים אחיו למצרים העולים אהו, ובהליכתו הקדים מצרים לאחיו,
שנלחמו (נעיל פסוק ז) ויעלו אהו כל עבדי פרעה וגו' ואחר כך (שם ח) כל בית יוסף ואחיו, אללא לפי שראו הכבוד שעשו
מלכי כנען שחלו כתייהם בארונם של יעקב נהגו בהם כבוד:

וַיֵּרְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף כִּי מִת אַבְיָהֶם וַיֹּאמְרוּ
לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל
הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ : וַחֲזוּ אֲחֵי יוֹסֵף אֶרֶץ מִית אַבוּהוֹן
וַאֲמָרוּ דְלָמָּא יֵטֵר לָנָא דְבָבוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יְתִיב לָנָא יְת כָּל בֵּישְׁתָּא דִּי
גָּמְלָנָא יְתֵהּ :

רש"י ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו במיתתו אלל יוסף, שהיו רגילים לסעוד עמו על שלחנו של
יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמח יעקב לא קרבן: לו ישטמנו. שמא ישטמנו. לו מתחלק לענינים הרבה.

יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואה, כגון (לעיל 5 ל7) לו יהי כדברך, (שם כג יג) לו שמעני, (יהושע 2 ז) ולו הוואלנו, (במדבר יד 3) לו מתנו. ויש לו משמש בלשון אם ואולי, כגון (דברים לב כט) לו חכמו, (ישעיה מה יח) לוא הקשבת למצותי, (שמואל ב' יח יג) ולו אנכי שקל על כפי. ויש לו משמש בלשון שמה לו ישטמנו, ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון אולי, כמו (לעיל כד לט) אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמה הוא, ויש אולי לשון בקשה כגון (שמו"ב טז יג) אולי יראה ה' בעיני, (יהושע יד יג) אולי ישיב ה' אותי, הרי הוא כמו, (לעיל 5 ל7) לו יהי כדברך, ויש אולי לשון אם, (לעיל יח כד) אולי יש חמשים לדיקום:

וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צֹנֶה לְפָנֶי מוֹתוֹ לְאִמֹּר : וּפְקִידוֹ לְוַת יוֹסֵף לְמִימְרָאָבוּךָ פִּקֹּד קָדָם מוֹתָה לְמִימְרָ :

רש"י ויצו אל יוסף. כמו (שמות ו יג) ויטוס אל בני ישראל, אה למשה ולאהרן להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה ויצו אל שלוחם להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי און, את בני בלהה שהיו רגילין אכלו, שנאמר (לעיל 5 ל3) והוא נער את בני בלהה: אביך אה. שנו בדבר מפני השלום, כי לא אה יעקב כן שלא נחשד יוסף בעיניו:

כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פִּשֶׁע אֲחִיךָ וַחֲטָאתָם כִּי רָעָה גִמְלוֹךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפִשֶׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֱלִיו : כִּדְּיִן תִּימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ שְׂבוּק כָּעֵן לְחוּבָא אֲחִיךָ וְלַחֲטָאָהוֹן אָרִי בִישְׁתָּא גִמְלוֹךָ וְכָעֵן שְׂבוּק כָּעֵן לְחוּבָא עַבְדֵי אֱלֹהָא דְאָבוּךָ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְלוּתָהוֹן עִמָּה :

רש"י שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם אביך מת אלהיו הים, והם עבדיו:

וַיִּלְכוּ גַם אֲחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנְנּוּ לָךְ לְעַבְדִים : וַאֲזָלוּ אֵף אַחוּהֵי וַיִּפְּלוּ קִדְמוּהֵי וַאֲמָרוּ הֵא אֲנַחְנָא לָךְ לְעַבְדִין :

רש"י וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי : וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחַלוּן אָרִי דַחְלָא דִּי אָנָא :

רש"י כי התחת אלהים אני. שמה במקומו אני, בתמיחה, אם הייתי רוצה להרע לכם, כלום אני יכול, והלא אתם כלכם חשבתם עלי רעה והקדוש ברוך הוא חשבה לטובה, והיאך אני לזדי יכול להרע לכם:

וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטָבָה לְמַעַן עֲשֵׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲלִית עִם רָב : וְאַתּוֹן חֲשַׁבְתּוֹן עָלַי בִּישָׂא מִן קָדָם יְיָ אֶתְחַשְׁבֶּת לְטָבָא בְּדִיל לְמַעַבְד כִּיּוֹמָא הָדִין לְקִיָּמָא עִם סְגִי : (כא)
וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאַת טַפְכֶם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם : וּכְעַן לֹא תִדְחֲלוּן אֲנָא אֲזִינוּן יְתַכּוּן וַיֵּת טַפְלָכוֹן וַיִּנַּחֵם יְתַהוּן וַיִּמְלִיל תַּנְחוּמִין עַל לְבָהוֹן :

רס"ז וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלב, עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם מה הצרות אומרות את של בחורים ראה ונשתבח בהן, ואמר אחי הם, ולבסוף הרג אותם, יש לך את שהורג את אחיו. דבר אחר עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד וכו' :

וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים : וַיִּתֵּיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּהִי וַחֲזָא יוֹסֵף מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין : (כב)
וַיִּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֵשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל בְּרֵכֵי יוֹסֵף : וַחֲזָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנִין תְּלִיתַיִן אַף בְּנֵי מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה אֶתְלִידוּ וַרְבֵּי יוֹסֵף :

רס"ח על ברכי יוסף. כתרנומו, גדלן בין ברכיו:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב : וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחוּהִי אֲנָא מָאִית וַיְיָ מְדַבֵּר דְּכִיר יְתַכּוּן וַיִּסַּק יְתַכּוּן מִן אֶרְעָא הָדָא לְאֶרְעָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב : (כג)
וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלָתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה : וַאֲמִי יוֹסֵף יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מְדַבֵּר דְּכִיר יְיָ

וַתִּכּוּן וַתִּסְקוּן יַת גְּרַמִּי מִכָּא : (כ) וַיָּמַת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה
וַעֲשָׂר שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן
בְּמִצְרַיִם : (חזק) וּמֵיַת יוֹסֵף בַּר מֵאָה וַעֲסָר שָׁנָיו וַחַנְטוּ יִתָּה וְשָׁמוּהִי
בְּאֲרוֹנָא : בְּמִצְרַיִם : חזק :

הפטרות ויחי - מלכים א ב

ב (א) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לָמוּת וַיִּצַו אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר : (ב)
אֲנֹכִי הֵלֵךְ בְּדַרְךְ כָּל הָאָרֶץ וַחֲזַקְתָּ וְהֵייתָ לְאִישׁ : (ג)
וְשִׁמְרַתְּ אֶת מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו לְשֹׁמֵר
חֻקֹּתָיו מִצֻּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוֹתָיו כַּכְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה
לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל אֲשֶׁר תִּפְנֶה
שָׁם : (ד) לְמַעַן יִקִּים יְהוָה אֶת דְּבָרֹוֹ אֲשֶׁר דָּבַר עָלַי לֵאמֹר
אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת דִּרְכֶּךָ לְלַכֵּת לִפְנֵי בְּאֵמֶת בְּכָל לְבָבָם
וּבְכָל נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל :
(ה) וְגַם אַתָּה יִדְעֶתָ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אֲשֶׁר
עָשָׂה לְשָׁנֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן נֹר וְלַעֲמֶשָׂא בֶּן
יֵתֵר וַיַּהֲרֹגוּם וַיִּשְׂסוּ דָמֵי מַלְחָמָה בְּשָׁלֹם וַיִּתְּנוּ דָמֵי מַלְחָמָה
בְּחִגְרָתוֹ אֲשֶׁר בְּמִתְנָיו וּבְנִעְלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו : (ו) וְעַשִּׂיתָ
כַּחֲכַמְתֶּךָ וְלֹא תוֹרֵד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלֹם שְׂאֵל : (ז) וְלִבְנֵי בְרוּזִי
הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה חֶסֶד וְהָיוּ בְּאִכְלֵי שֶׁלְחָנֶךָ כִּי כֹן קָרְבוּ אֵלַי
בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם אַחִיךָ : (ח) וְהֵינָה עִמָּךְ שְׁמֵעִי בֶן גֵּרָא
בֶּן הִימִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נְמָרְצַת בְּיוֹם
לְכַתְּבֵי מַחְנֵים וְהוּא יָרַד לְקָרְאֵתִי הַיְרֵדוֹן וְאַשְׁבַּע לוֹ בַּיהוָה
לֵאמֹר אִם אֶמִיתֶךָ בְּחָרְבִי : (ט) וְעַתָּה אֵל תִּנְקָהוּ כִּי אִישׁ
חָכֵם אַתָּה וַיִּדְעֶתָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לוֹ וְהוֹרְדֶתָ אֶת שִׁיבְתוֹ
בְּדָם שְׂאוּל : (י) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד :
(יא) וְהִימִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעִים שָׁנָה

בְּחִבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַת שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ
שָׁנִים: (יב) וְשָׁלְמָה יָשָׁב עַל כִּסֵּא דָוִד אָבִיו וַתִּכֶן מַלְכָּתוֹ
מֵאָד:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצליח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק ב

א. רבי אליעזר אומר, פרת חטאת המעברת, כשרה. וחקמים פוסלין. רבי אליעזר אומר, אינה נלקחת מן הנקרים. וחקמים מכשירים. ולא זו בלבד, אלא כל קרבנות הצבור והיחיד, באין מהארץ ומחוץ לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העמר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ:

דרטורה (ח) ר' אליעזר אומר פרה מעוברת כשרה. ר' אליעזר ורבנן דהכא קיימי בשיטת ר' יהודה דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אלא אם כן עלה עליה מדעת בעל הפרה, ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעלמו בלא דעת הבעלים, ור' אליעזר דמכשיר סבר עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה, ורבנן דפסלי סברי עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלת מחמת מלאכה שנושאת את עוברתה. והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה זכר אפילו שלא מדעת בעלים ואפילו אינה מעוברת, ודלח כר' יהודה: אינה נלקחת מן הנכרים. שחוקים על הרביעה ושמה נרבעת בידם: וחכמים מכשירין. מפני שהבהמה נעשית עקרה כשרובעה, שהנכרי חס על בהמתו שלא תעקר: ולא זו בלבד. לא בפרת חטאת בלבד פליגי ר' אליעזר ורבנן, אלא בכל קרבנות הצבור והיחיד פוסל ר' אליעזר אם נלקחו מן הנכרים, דחייש לרביעה. וחכמים מכשירין. ואין הלכה כר' אליעזר: באין מארץ ומחוץ לארץ. כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין מחוץ לארץ בין מן החדש בין מן הישן: חוץ מן העומר ושתי הלחם. דאמר קרא (ויקרא כג) כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבתיכם תביאו לחם. ואין באין אלא מן החדש, דכתיב בהו מנחה חדשה:

ב. פרה שקרניה וטלפיה שחורים, יגוד. גלגל העין והשנים והלשון אינם פוסלים בפרה. והננסות, כשרה.

הִיָּתָה בָּהּ יִבְלָת וְחִתְּכָהּ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר, כָּל מְקוֹם שֶׁנִּטַּל וְלֹא הֶעֱלָה מְקוֹמוֹ שֶׁעַר אָדוּם,
פְּסוּלָה:

ברטנורה (ב) יגול. יחזור. כמו גודו אילנא (דניאל ד): והננסת. קטנה ביותר. שזה מוס באלם
ואינו מוס צבהמה: יבלת. וורוא"ה בלע"ז: ר' יהודה פוסל. והלכה כר' יהודה:

ג. יוצא דפן, ואתנן, ומחיר, פסולה. רבי אליעזר
מכשיר, שפאמר (דברים כג), לא תביא אתנן זונה ומחיר
כלב בית ה' אלהיך, ואין זו באה לבית. כל המומים
הפוסלים במקדשים, פוסלים בפרה. רכב עליה, נשען
עליה, נתלה בזנבה, עבר בה את הנהר, קפל עליה את
המוסרה, נתן טליתו עליה, פסולה. אבל קשרה
במוסרה, עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק, פוסל
טליתו עליה מפני הזבובים, פשרה. זה הפלל, כל שהוא
לצרכה, פשרה. לצורך אחר, פסולה:

ברטנורה (ג) יואל דופן פסולה. כשאר קדשים. דכתיב (ויקרא כג) כי יולד, פרט ליואל דופן.
ואע"ג דפרה לאו קדשי מזבח היא אלא קדשי זדק הבית, מכל מקום יואל דופן פסולה,
דחטאת קרייה רחמנא: רבי אליעזר מכשיר. באתנן ומחיר דוקא. ואין הלכה כר' אליעזר:
כל המומין הפוסלים במוקדשים. בצכורות פרה על אלו מומין, מפרשים המומין הפסולין
במוקדשים: פוסלין בפרה. דכתיב (במדבר יט) אשר אין בה מוס: עבר בה את הנהר אחז
בזנבה. נסתייע בה כשעבר את הנהר: היפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה זו
קפלו נותנו על גופה: נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה (סג) אשר לא עלה עליה עול,
ונאמר בעגלה ערופה (דברים כא) אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול, מה עול האמור
בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול, אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה
כעול: בשביל שלא תחליק. שלא יחליקו רגליה ותפול: לצורך אחר פסולה. ואפילו לזכור
ולזכרה פסולה:

ד. שכן עליה עוף, פשרה. עלה עליה זכר, פסולה. רבי
יהודה אומר, אם העלהו, פסולה. ואם מעצמו, פשרה:

ברטנורה (ה) עלה עליה זכר פסולה. אע"ג דלא ניחא ליה משום דדמיה יקרים ומפקיד
טובא, ובעבודה דלא ניחא ליה לא מפסלה, דכתיב בעגלה ערופה (סג) אשר לא עובד בה,
כתיב עבד וקרינן עובד, מה עבד דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה, וילפינן פרת חטאת
מינה, מכל מקום הואיל ובשאר פרות הוה ניחא ליה, חשבינן לגבי פרת חטאת נמי ניחא

ליה, ועוד אם צאת להכשיר אם כן הוה ניחא ליה ומקום הכי פסולה. העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו אלא אם עלה עליה לדעת הצעלים אפילו עלה מעצמו פסולה. ואם שלא לדעת הצעלים כשרה. ואין הלכה כר' יהודה:

ה. היו שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת, פסולה. רבי יהודה אומר, אפלו בתוך כוס אחד היו בתוך שני כוסות והן מוכיחות זו את זו, פסולה. רבי עקיבא אומר, אפלו ארבע אפלו חמש והן מפירות, יתלוש. רבי אליעזר אומר, אפלו חמשים. רבי יהושע בן בתירא אומר, אפלו אחת בראשה ואחת בזנבה, פסולה. היו בה שתי שערות, עקרון משחיר וראשון מאדים, עקרון מאדים וראשון משחיר, הכל הולך אחר הנראה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אחר העקר:

ברטנורה (ה) היו זה שתי שערות שחורות פסולה. דכתיב אדומה תמימה, אי במומין הרי כבר אמור אשר אין זה מוס, אלא שיהא תמימה באדמימות: ר' יהודה אומר בתוך כוס אחד. גרסינן, ולא גרסינן אפילו. במקום שהיה שונה הנא קמא גומא, היה שונה ר' יהודה כוס. גומא וכוס אחד הוא, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו, שרבו של ר' יהודה היה קורא לגומא כוס, הכי מוכח בתוספתא: מוכיחות. מכוונות וסמוכות זו כלל זו: ר' אליעזר אומר אפילו חמשים. כלומר אפילו טובא והן מפוזרות, יתלוש. והלכה כתנא קמא: אחר הנראה. היינו אחר ראשן של שערות: אחר העיקר. ואם עיקרן מאדים וראשן משחיר ויש בעיקר שמאדים כדי שינטל צפי הזוג, יגזוז ראשן המשחיר והיא כשרה. אבל אם אין בעיקר המאדים שיעור שיוכלו להנטל צפי הזוג, פסולה אפילו לדברי חכמים, ששיעור שתי שערות האמורות בכל מקום הוא כדי שיהיו ניטלות צפי הזוג. וכן הלכה:

גמרא נדה דף ט"ו ע"א

ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כותם. אמר רב למפרע ורבי מאיר היא ושמואל אמר מכאן ולהבא ורבנן היא מכאן ולהבא פשיטא מהו דתימא הואיל ומעת לעת דרבנן וכתמים

דַּרְבָּנוּן מַה מַּעַת לַעַת לֹא מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ אֶף כְּתָמִים לֹא
מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ קָא מְשַׁמַּע לָן וְאִימָא הֵכִי נִמְי הֵתָם אִין
שׁוּר שְׁחוּט לְפָנֶיךָ הֵכִא יֵשׁ שׁוּר שְׁחוּט לְפָנֶיךָ וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ
לְמַפְרַע וְרַבִּי מֵאִיר הִיא רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִכָּאן וּלְהַבָּא וְרַבָּנוּ
הִיא :

רס"י ור"מ היא. למחמיר אכתמים כדאמרינן בפרק קמא ולקמן בפ' בא סימן:
פשיטא. מאי מודים הא בלמפרע פליגי לגבי מעת לעת ולא במכאן ולהבא: וכתמים
דרבנן. אפי' מכאן ולהבא: אין שור שחוט. דאתמול לא חזאי אלא סייג בעלמא הוא:
הכא הרי שור שחוט לפניך. דבכפור לא נתעסקה וסוק של טבחים לא עברה וציום
שלבשתו היא בספק זה:

זוהר ויחי דף רל"ט ע"ב

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּעֵי לְאַתְעַנְגָּא בְּהַאי יוֹמָא וּלְמִיכָל תַּלְתָּ
סְעוּדָתִי בְּשַׁבְּתָא בְּגִין דִּישְׁתַּכַּח שְׁבַעָא וְעִנּוּגָא בְּהַאי יוֹמָא
בְּעֵלְמָא, רַבִּי אַבָּא אָמַר לְאַזְדַּמְנָא בְּרַכְתָּא בְּאַנוּן יוֹמִין דְּלַעֲיִלָא
דְּמִתְבָּרְכָאן מֵהַאי יוֹמָא, וְהַאי יוֹמָא מְלֵיא רִישִׁיהּ דְּזַעִיר אֲנָפִין
מְטַלָּא דְנַחֲתִית מַעַתִּיקָא קְדִישָׁא סְתִימָא דְכֻלָּא וְאַטִּיל לְחַקְלָא
דְּתַפּוּחִין קְדִישִׁין תַּלְתָּ זְמַנִּי מִכַּד עֵיל שַׁבְּתָא דִּיתְבָּרְכוּן כְּלָהוּ
כְּחֻדָּא, וְעַל דָּא בְּעֵי בַר נֶשׁ לְאַתְעַנְגָּא תַּלְתָּ זְמַנִּין אֵלִין דְּהָא בְּהָא
תַּלְיָא מְהִימְנוּתָא דְלַעֲיִלָא בְּעַתִּיקָא קְדִישָׁא וּבְזַעִיר אֲנָפִין
וּבְחַקְלָא דְתַפּוּחִין וּבְעֵי בַר נֶשׁ לְאַתְעַנְגָּא בְּהוּ וּלְמַחְדֵי בְּהוּ,
וּמֵאן דְּגָרַע סְעוּדָתָא מְנִיְהוּ אַחְזִי פְּגִימוּתָא לַעֲיִלָא וְעוֹנְשִׁיהּ
דְּהָהוּא בַר נֶשׁ סָגִי, בְּגִינֵי כֶּד בְּעֵי לְסַדְרָא פְּתוּרִיהּ תַּלְתָּ זְמַנִּי מִכַּד
עֵיל שַׁבְּתָא וְלֹא יִשְׁתַּכַּח פְּתוּרִיהּ רִיקְנֵיָא וְתִשְׁרִי בְּרַכְתָּא עֲלֵיהּ
כָּל שָׁאָר יוֹמֵי דְשַׁבְּתָא וּבְהַאי מְלָה אַחְזִי וְתַלִּי מְהִימְנוּתָא
לַעֲיִלָא :

תרגום הזוהר רבי יהודה אמר כריד להתענג ציום הזה וללכלל שלש סעודות בשבת,
בכדי שימלא שובע וענג ציום הזה בעולם. רבי אבא אמר בכדי לזוג הברכות של
אלו הימים שלמעלה שמתברכים מהיום הזה. והיום הזה ממלא ראשו של זעיר
אנפין מהטל שיוכד מעתיקה קדישא הסתום מפל, ומוריד לשדה תפוחים הקדוש

שָׁלַשׁ פְּעָמִים מִשְׁנַכְנֵם הַשְּׁצֵת בְּשָׂבִיל שְׂיִתְצַרְכוּ כָּל־כַּחַד. וְלָכֵן לָרִיף הָאָדָם לְהַתְעַנֵּג שָׁלַשׁ פְּעָמִים אֲלוֹ שְׁהָרִי צָזָה תְּלוֹי הָאֲמוּנָה שְׁלִמְעָלָה, צַעֲתִיקָא קְדִישָׁא וּבְזַעִיר אֲנָפִין וּבְשָׂדָה תְּפוּחִים הַקְּדוּשָׁ, וְלָרִיף הָאָדָם לְהַתְעַנֵּג צָהָם, וְלִשְׁמַח צָהָם, וְיָמֵי שְׁגוּרַע סְעָדָה אַחַת מִהֶם, מִרְחָה פָּגֵם לְמַעְלָה וְעוֹנָשׁוּ שֶׁל הָאָדָם הַהוּא גָּדוֹל. וְלָכֵן לָרִיף לְסַדֵּר שְׁלַחְנוּ שָׁלַשׁ פְּעָמִים מִשְׁנַכְנֵם הַשְּׁצֵת, וְלֹא יִמָּאָר שְׁלַחְנוּ רִיחוּ, וְעַל יָדֵי זֶה יִחוּלוּ הַצְּרָכוֹת עָלָיו כָּל שָׂאָר יָמֵי הַשְּׁבוּעָ, וּבְדַבָּר הַזֶּה נִרְחָה וְתְלוֹי הָאֲמוּנָה שְׁלִמְעָלָה.

פסוקה

הלכה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ה

א. חֵלֵב שֶׁהִתִּיכֵן וְקָרְבֵי דָגִים שְׁנִימוּחוּ נוֹתֵן לְתוֹכֵן שְׁמֹן כָּל שֶׁהוּא וּמִדְּלִיק אָבֵל שְׁמָנִים שְׁאִין מִדְּלִיקִין בְּהֶם אֲפִילוּ עֶרְבֹן בְּשְׁמָנִים שְׁמִדְּלִיקִין בְּהֶם לֹא יִדְּלִיק מִפְּנֵי שְׁאִין נִמְשָׁכִין : **ב.** אִין מִדְּלִיקִין בְּעֶטְרוֹן מִפְּנֵי שְׁרִיחוּ רַע שְׁמָא וְנִיחָנוּ וְיִצָא וְחוּבָה עָלָיו לִישֵׁב לְאוֹר הַנֵּר וְלֹא בְּצָרֵי מִפְּנֵי שְׁרִיחוּ טוֹב שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ מִן הַנֵּר וְעוֹד מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. וְלֹא בְּנִפְט לָבֹן וְאֲפִילוּ בְּחוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף וְיִבֵּא לִידֵי סַכְנָה : (וְזֶה לְשׁוֹן רַבֵּינוּ יְרוּחָם נְתִיב י"ב ח"ב אִין מִדְּלִיקִין בְּצָרֵי וְהוּא בְּאִלְסָאמוּ מִפְּנֵי שְׁרִיחוּ טוֹב וְנִבֵּא לְהַסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ וְגַם שֶׁהוּא עָף וְאוּלַי יִדְּלַק תְּבִיט וְכוּ אִין מִדְּלִיקִין בְּנִפְט לָבֹן בְּחוּל וְאִין צָרִיף לומר בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף וְאוּלַי יִדְּלַק תְּבִיט) :

מוסר

מספר דברים שבקדושה ס"ג

א. כָּל הַצְּרוֹת שְׁבָאוּ עַל יַעֲקֹב מְדִינָה וְיוֹסֵף וְכוּ כָּל־כֵּן הָיוּ מִטְעָם שְׁלֹא יִתְגָּאָה יַעֲקֹב עַל עֲשׂוֹ אָחִיו : **ב.** אָמַר רַבִּי יְהוּדָה קִין בָּא בְּגִסוֹת הָרוּחַ וְהֶבֶל בְּנִמְיִכוֹת רוּחַ דְּכַתִּיב (תהלים יא) זְבַחִי אֱלֹהִים

רוח נְשֻׁבָּרָה מֵהַ כְּתִיב (בראשית ד) וַיִּשַׁע ה' אֶל הַבַּל וְאֶל מִנְחָתוֹ וְאֶל
קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה : ג. וַנַּעֲמֹן הָיָה אִישׁ גָּדוֹל מֵהוּ גָדוֹל
שֶׁהָיָה רוּחוֹ גָּסָה עָלָיו וְעַל יָדֵי כֵן נִצְטָרַע : ד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי
וַדַּאי יוֹסֵף לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ בְּדִגְלִים דְּכָתִיב (במדבר א) דָּגַל מַחֲנֵה
אֶפְרַיִם וְלֹא דָגַל מַחֲנֵה יוֹסֵף לְפִי שְׁנַתְּנָאָה עַל אַחֲיוֹ :